

קריית ספר

רבעון לביבליאוגרפיה של
בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלם

כרך ל'

ירושלם תשמ"ו
הוצאת הספרים ע"ש י"ל מאגנס
האוניברסיטה העברית

בית ליור פיה

דמוסי ישראל ספרות עברית
 ומדע היהדות בחו"ל

עמוד	עמוד	עמודים
347, 192, 32	281, 137, 1	עמודים
348, 194, 33	282, 139, 2	קבצים
349, 196, 34	286, 141, 4	ביבליוגרפיה וחולדות חכמת ישראל
349, 196, 34	287, 142, 5	מדע המקרא
358, 50		ברית חדשה
358, 199, 50	288, 143, 6	ותלמוד, מדרש, ספרות רבנית
359, 205, 51	292, 146, 8	מדע הדת, פילוסופיה יהודית
362, 205, 52	292, 147, 8	קבלה וחסידות
363, 206, 52	294, 149, 10	תפילה, דרשות, מוסר
364, 207, 53	295, 151, 11	היסטוריה, ביוגרפיה, זכרונות
372, 210, 60	298, 153	עם ישראל בזהר
375, 211, 61	299, 155, 13	צינונות, ארץ ישראל, מדינת ישראל
380, 213, 65	311, 162, 17	אתאנוגרפיה, פולקלור, אמנות
381, 214, 65	312, 163, 17	בלשנות
	312, 18	
382, 214, 66	316, 172, 18	שירה עברית בימי הביניים
382, 214, 66	180	ספרות יפה עברית חדשה
67		ספרות יפה יוונית
		ספרות ערבית-יהודית
383, 216, 67	327, 24	ספרות יפה לועזית על נושאים יהודים
385, 217, 68	327, 180, 24	ספרות הנוער
386, 217, 69	332, 182, 25	חנוך והוראה
386, 217, 69	334, 184, 26	ספרים למד
218	339, 186, 27	ספרים מדע כלליים
	346, 31	שאר דפוסי ישראל
387, 218		שונות

בתוך כתבי עת 387,218,70

449	שמות האנשים, התברות והמסדות בעברית ובידית
459	מפתח שמות כל הספרים בעברית והספרים האנונימיים בידית
470	מפתח שמות המתברים והספרים בערבית
480	מפתח שמות המתברים ושמות הספרים האנונימיים בלועזית

דברי בקורת

200	אורבך, א. א.: תשובות בעלי התוספות, ערוכות בידי א. י. איגוס
360	אשור, א. א.: A. I. Katsh, Judaism in Islam
163	בן-חיים, ז. ג. גומפרץ, מבטאי שפתנו
36	זליגמן, י. א.: K. Elliger, Studien zum Habakuk-Kommentar vom Toten Meer
313	נדב, מ.: ח. שירמן, השירה העברית בספרד ובמרוקאנס
335	רוזן, ח"ב: גוטשטיין לבנה"שפן, הדקדוק העברי השמושי
10	רות, א. ג. צ.: הגדה של פסח הקרויה הגדה של גרשם כהן
54	שוחטמן, ב.: אהרן ליבערמאנס בריוו
300	שוחטמן, ב.: י. גרינבוים, התנועה הציונית בהתפתחותה
212	שוחטמן, ב.: P. Thomsen, Die Palästina-Literatur, 6. Bd.

רשימת הסימנים והקצורים

סימן כוכב * לפני המספר מורה שהספר אינו נמצא באוצרות בית הספרים.
 סוגרים עגולים () מורים שהדברים לא נכללו בשער אלא הובאו מתוך הספר.
 סוגרים מרובעים [] מורים שהדברים נוספו ממקור חיצוני.
 סוגרים מהוקצעים < > מורים שהדברים נזכרו בשער בתוך סיגרים.
 סימני התבנית: 8°: 10—25 ס"מ; 4°: 25—32 ס"מ; 2°: 32—40 ס"מ; 2° גדול: למעלה מ-40 ס"מ.
 בסנטימטרים מציינים: א. ספרים שנבהם למטה מ-10 ס"מ; ב. ספרים שרחבם גדול מארכם; ג. מסות.
 חמ"ד: חסר מקום הדפוס. חש"ד: חסרה שנת הדפוס. חש"מ: חסר שם המדפיס.
 כר': כרכים. ע': עמודים. ק. ס.: קרית ספר.

מאמרים וחקירות

240	הברמן, א. מ.: ד"ר מנחם זולאי ז"ל ..
99	וילהלם, י. ד. וג. שלום: כרוזי "היא דרבנן" נגד כת שבת צבי ..
243	זולאי, מ.: מתוך יוצרותיו של ר' יוסף אבן אביתור לפרשיות התורה ..
113	יערי, א.: טופס מיוחד של הגדה של פסח, ויניציאה שס"ט על קלף (עם פקסימיל)
426	ליברמן, ח.: הדפוס העברי בפאקש ..
254	רות, א. ג. צ.: כתב יד למבוא התלמוד ..
93	שייבר, א.: קטע נוסף ממגלת עובדיה הגר הנורמנדי (עם 6 פקסימילים) ..
105	שירמן, ח.: חקר השירה והפיוט בשנת 1953 (רשימה ביבליוגרפית) ..
417	שירמן, ח.: חקר השירה והפיוט בשנת 1954 (רשימה ביבליוגרפית) ..
412	שלום, ג.: לקטות לביבליוגרפיה של הקבלה (עם פקסימיל) ..

מגנזי בית הספרים

434	אשור, א.: כתבי יד ערביים מארץ ישראל ..
264, 118	גולדשמידט, ד.: לקט שכחה ופאה למחזור אפ"ם ..
257	ילון, ח.: פרשת שלח לך (עם 2 פקסימילים) ..
	קלוזנר, י. א.: תאור המקומות הקדושים בארץ-ישראל בכתבייד סרבי נוצרי
440	(עם 3 פקסימילים) ..

הערות

445	אלוני, נ.: לרשימת הספרים של ר' יוסף ראש הסדר ..
279	ליברמן, ח.: לתולדות הדפוס באמשטרם ..
136	קוק, ש. ח.: בדבר "צער בת רבים" ..
279	קוק, ש. ח.: עוד בענין הר"ת "מ"ך" בשטרות ..
447	רות, א. ג. צ.: ס' "סופרים" המיוחס לרמב"ם — מהו? ..
280	תמר, ד.: עוד לפרשת חוקת ופרשת פרה ..
136	המכון לכתבייד עבריים ..

דפוס ישראל

עתונים

ראה גם להלן במדור "בתוך כתבי עת"

1 דפים לסטודנט. ירושלים, הסתדרות הסטודנטים של האוניברסיטה העברית, (דפוס "רוג'ר") [תשי"ד]. 8°.
תכניות ההופעה לא נזכרה. העורך: אמנון כרמי. גל
1 — בלי סימון תאריך. 27 ע', טבלאות, פקסימיל, תמונות.

2 ידיעות ישראל, אחוד הנוער החלוצי IEDOT
ISRAEL. חמ"ד. 2°. פרסום בפרסית. השם הפרסי

שבראש כל עמוד: دانستهای اسرائیل.

מס' 1 הופיע ביום 1.1.54. 12 ע'. במכונת הכפלה.

3 הכוכבים בחודשם; עלון חודשי, ירושלים,
אגודת אסטרונומים-חובבים, (דפוס "אחיה") תשי"ד. 8°.
העורך: ד. יצחק. עלון 1: טבת/שבט. 7 [1] ע',
טבלאות, ציורים.

4 לגבר: שבועון מצויר. (תל אביב). ד. ב. לוין,
דפוס "יהלום", תשי"ד. 2°. האחראי: פ. גינוסר. גל
1: ט"ז שבט. 14, [2] ע'.

5 המודיע לילדים; שבועון מצויר לילד ולנוער,
ירושלים, (הועד המועל של אגודת ישראל העולמית,
דפוס הוצאת ספרא) תשי"ב. 4°. העורך האחראי:
פ. לוין. גל א': י"א בשבט. 16 ע', תמונות. מגל' 10
(י"ד בניסן) ואילך שם העתון: המודיע הצעיר.

6 המטוס; ירחון לענייני תעופה. (תל אביב), הוצאת
דפוס אמנים מאוחדים, 1954. 4°. העורך: יעקב
זכאי. חוב' 1: פברואר. 20 ע', תמונות.

7 המעורר; כמה לספרים ובני עדות המזרח. (תל
אביב, אריה עמיגא, המפיץ: חוג המעורר, דפוס
"אלישע") 8°. תכניות ההופעה לא נזכרה. העורך:
עמי צבר. גל' 2: טבת תשי"ב. 18 ע', תמונות.

8 המפעל; כמה לבעיות פריון העבודה והייצור.
(תל אביב, המכון לפריון העבודה והייצור, דפוס המ-

שלה, תשי"ג. 2°. תכניות ההופעה לא נזכרה. ירחון?
גל' 1: שבט. 8 ע', תמונות.

9 המפקד; בטאון איחוד חיילי מלחמת העולם
השנייה. תל אביב, (מרכז מפעלים), א. כרמור, תשי"ד.
2° גדול. תכניות ההופעה לא נזכרה. ירחון? העורך:
ד. ליבון. גל' מס' 1: טבת/שבט. 6 ע', פורטרטים.

10 ניבים; ירחון לנוער. תל אביב, (מוזירות
חסיבת הנוער של) "איחוד הקבוצות והקיבוצים", דפוס
"ספר", תשי"ב. 4°. העורכים: משה כץ, שאול ובנימין
נאור. מס' 1: חשון. 24 ע', תימם, תמונות.

11 נתיבי ארגון; כתבי-עת לבעיות מינהל, ארגון
ומיכון משרדי (ירושלים, דפוס חיים), תשי"ד. 8°.
ירחון. חברי המערכת: ב. צ. ארגוב, חנה] אכרסוב,
א. א. אמיתי ואחרים. חוב' 1: אדר ב'. 23, [1] ע',
טבלאות.

12 המשע על פני העולם 777. (תל אביב), תשי"מ,
[1953]. 2°. תכניות ההופעה לא נזכרה. גל' 1: דצמבר.
19, [1] ע', מצויר.

13 Jewish Agency for Palestine. Child and
Youth Immigration Bureau. Facts and fig-
ures. Jerusalem, 1950. 2°. בראש השער:
עלית ילדים ונוער Child and Youth Aliyah.
במכונת הכפלה. תכניות ההופעה לא נזכרה. על ראשון
שלפנינו, בלי סימון מספר: 4.1.1950. 6 ע', טבלאות.

14 Zionist Organization. Youth and Hecha-
lutz Department. Professional and Technical
Workers Aliyah. Professional news
service. Jerusalem. 2°. במכונת הכפלה.
תכניות ההופעה לא נזכרה. גל' 3 של כרך 1: 16.11.1950.
ע' 28.

15 Борба за циовнистическо-соци-
листическа, верност! Седмичник. Тел. Анив,
Бен-Анат, (тип. "Ор") 1952. 20°.

קבצים

22 אגדת הסופרים העברים בישראל. דף ט':
הועידה השש-עשרה של הסופרים העברים (א'
ב' טבת תשי"ד). תל-אביב, (דפוס הפועל הצעיר), כ"ח
באדר ב' תשי"ד. 25, [1] ע' 4.

23 אגדת הסופרים העברים בישראל. קומ"
מיות ליום העצמאות. יו"ל בשתוף עם ועדת
יום העצמאות של ממשלת ישראל (הקריה, הוצאת המד'
פוס הממשלה, דפוס הממשלה), ג' באייר תשי"ד. 15,
[1] ע' תמונות. 2° גדול. העורכים: אנדה פינקרפלד
עמיר, שלמה שפאן, חיים תרין. כולל שירים, ספורים
ורשימות.

24 אלה תולדות איש שלוניקי ואיש ירושלים.
מוסף ספרותי ליובלו של... יצחק רפאל מלכו בהגיעו
לששים... דברי הערכה ברכות ואחילים מאת קבוצת
ידידי ומעריציו... ירושלים, (דפוס "אחיה"), תשי"ד.
31, [1] ע' פורטרט. 8°.

"רוב החומר... נתפרסם תחילה בירחון "מחברת",
בטאון חברת כ"ח בישראל בעריכת אברהם אלמליח,
שנה ב' גל' 5-8, תשי"ג."

25 אסופות קבצים לתולדות תנועת העבודה בישראל.
4. תל-אביב, ההסתדרות הכללית של העובדים
העברים בא"י, ארכיון ומוניאון של תנועת העבודה,
חש"מ, תשי"ד. 157, [2] ע' פורטרטים, סקסימילים. 8°.
התכן: חמישים שנה לעליה השנייה: ד. קלעי ד"ל:
עם העליה השנייה. מתעודות העליה השנייה — לתולדות
תנועות הפועלים בארץ: ג. קרסל: "הפועל הצעיר". ז.
אשור: עתון הפועלים הראשון בארץ ("דער אנפאנג").
י. דורבבל: "פרקים על "האחדות". מ. שניר: עיונים
בספרות עבודה בארץ. ב. י. מיכלי: על חוברות "רגב".
— למקורותיה של תנועת הפועלים היהודית: בן-צ.
(מ. וינסשבסקי): זכרונות. ק. מרמר: "מערכי". פרוסר:
קולות של מערבי. — ג. בנארי: שנים ראשונות של
מועצת פועלי תל-אביב-יפו. א. ארסט: פרשת בנין
ליסין. — עם זכרו של א. ליסין: ז. שור: א.
ליסין. ה. רוגוף: האחרונה מבית ליסין. — ח. ארנהולד:
תנועת העבודה היהודית ובעיותיה ב"די חלל" (ביבליור
גרפיה). — בכתלי המוסד. — את הקודם עין ק. ס.
שנה כ"ח ע' 368.

בראש השער: מאבק לנאמנות ציונית-סוציאליסטית. —
שבועון. העורך: יוסף סיני. גל' 1: 14 במאי 4 ע'.
גל' 5 (אחרון): 11 ביוני. עתון של "לאחרות העבודה".

16 Бюлетин на жената, издание на
Организацията на прогресивните жени. Тел-Авив,
1950. 2°.

"ביולטין של האשה"; הוצאת הסתדרות נשים סרר
גרסיביות. בבולגריה. במכונת-הכפלה. גל' 1: נובמבר
1950. 17 דף, תמונות.

17 Ляхаяя оле — издание на Службата
за просвета при войската... Бюлетин за войни-
ка-оле на български език. [Тел Авив]. 2°.

"לחיל העולה"; הוצאת מחלקת התרבות של הצבא.
ביולטין לחיל עולה בלשון הבולגרית. תכניות ההופעה
לא נזכרה. גל' 2: 10 בספטמבר 1948. 4 דף. במכונת
הכפלה. מגל' 9, 22 דצמבר 1948, ואילך בדפוס.

18 Мир безпартийный вестник. Тел Авив. 2°.
מיר (= שלום); עתון. בלתי מפלגתי. תל-אביב.
בבולגרית. תכניות ההופעה לא נזכרה. גל' ראשון שלפנינו
בלי סימון מספר. 4 בינואר 1950. 4 ע'. במכונת-הכפלה.
העורך: י. פרנקו.

19 جيل الغد، اصدار اتحاد الشيعة
الشيوعية الاسرائيلي. لم يذكر موضع
الطبع. 2.

"הדור של מחר. הוצ' אחד הנוער הקומוניסטי הישר-
ראלי". חמ"ד. ביוני מס' 2, מיון 1.6.1952. 16 ע'.
תמונות.

20 كورش، نامه هفتگی. تل آویو. 20.
"כורש, עתון שבועי, תל-אביב". בפרסית. גליון א':
12.6.1952. 2 ע'.

21 الوطن، جريدة سياسية جامعة. مولد
تل ابيب، ١٩٥٢. 20.
"מולדת; עתון פוליטי כללי. שבועון. תל-אביב.
מס' 1: 24.4.1952. 4 ע'.

ג. אלון ז"ל שמש מרצה לתולדות בית שני באוניברסיטה. דברייהספד מאת י. בער, ב. זינור, א. שליס, א. א. אורבך.

29 ישראל העצמאית וארצות הברית: מיוחד ליום העצמאות... מוגש ע"י "החברה האמריקאית ישראלית לפרסום" ומצורף לעיתונים "דבר", "הארץ", "מעריב". תל אביב, ה' באייר תשי"ד. 8 ע' תמונות. 2° גדול. כולל מאמרים ורשימות בעברית ובאנגלית. שם הפרסום באנגלית: Independent Israel and the United States of America.

30 מזכרת לוי: ספר זכרון לכבוד הרב לוי פרידמאן. תל אביב, ג. ספרסקי, (דפוס "ספר"), תשי"ד (1953). 224 ע', פורטרט. 8°. המערכת: צבי קארל, המביא לדפוס: מ. מיקס (מהלך) המזכיר. התכן: צ. קארל: הרב ד"ר ל. פרידמאן. ז. זריכוב: עיונים בזכריה. י. ה. פורסיני: על כמה פרשי שמות עבריים אצל אבות הכנסייה. צ. קארל: שונג ומוזיק ואונס במשפט העברי. א. חיים: סוגית פסחים ד' ב. מ. מיקס: המוסיקים העיקריים של שירי הנ"ך לש. שלום. ש. מלצר: לאה; שיר. ד. סון: תזונו — היתול. י. ברגמן: כיבוד התורה ולומדיה. י. מ. זלבר: תכניות טרומ'ציוניות בגליציה בשנים 1810—1880. ת. ז. הירשברג: מכס שרירותי בירושלים וביטולו. י. פונקל ז"ל: ד"ר מ. טאובר ז"ל. א. י. ברור: פרקי זכרונות. י. רוטנ: שטריך: עיונים במושג המסורת בישראל.

31 ספר שמעון דובנוב... ערוך בידי שמעון ראבידוביץ. לונדון-ירושלים-חולתאם (ארה"ב). אר"ט: (ירושלים, דפוס המדעים ליפשיץ) תשי"ד. 458 [12] ע', לוח פורטרט, פקסימילים, תמונה. 8°. שער נוסף באנגלית.

התכן: ו. שמעון דובנוב, חייו ומפעלו: ש. ראבידור ביץ: קדוש על כרחו. י. מיזל: חיי ש. דובנוב (24—60). ס. דובנוב-אליך (בתו של ש. ד.): הכרם באודסה. ד. ויינריב: ד. וההיסטוריוגרפיה היהודית. א. טרעטקוב: לבקורת שיטתו הסוציולוגית של ד. — ר. מאהלר: הכרת הדתיות והזרמים התרבותיים בדברי ימי ישראל לשיטת ד. (ע' 89—135). נ. רוטשטריך: על יסודות תפיסתו הלאומית וההיסטורית של ד. — מ. וישניצר: האחריות של ההיסטוריוגרפיה היהודית. מ. ופקמן: תוקר החסידות. י. לשצ'נסקי: האבטוניזם והמכתבים על היהדות היי

26 אשכולות: קובץ מוקדש לחקר התרבות הקלסית והסברתה. בעריכת משה שו"ב ויהושע גוסמן, ספר ראשון. ירושלים, הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס האוניברסיטה העברית (בסיוע קרן רחל וי"ל גולדברג ז"ל ובסיוע משרד החינוך והתרבות למדינת ישראל, דפוס מרכז) תשי"ד. 115, [1] ע', לוחות פקסימילים ותמונות. 8°. שער נוסף: Συγγαμματα Commen-tationes de antiquitate classica...

הבמה שאנו מקימים מוקדשת להסברתה של התרבות הקלסית ולחקר תכנה ומהותה בתקופות פריחתה השונות. אולם אין כוונתנו לספק את צרכי הלימוד והמחקר או לשמש במה לחוג מצומצם של בעלי מקצוע בלבד. מקיים אנו שבמכתנו זאת תהא עלולה להוסיף כמה אבני בנין, שחיבתן יכולה להיות ניכרת בהיכל תרבותנו הלאומית המתחדשת... ממילא משמע, שתשומת לב מיוחדת תוקרש לגלגליה של התרבות הקלסית בצורותיה השונות בחיי הרוח בישראל. (מדברי המערכת).

התכן: ח"י רות: מדיניות ופוליטיקה בתורת אפלטון. א. סימון: חידת "חמור הוהב" לאפוליאוס. אוריפידס: מחזה מתוך "היפוליטוס" בתרגומה של ד. אורון. מ. ריזולאר: שיר השירים על רקע השירה האירוסית היוונית. ההלניסטית. י. גוסמן: פילון האפיקורן. מ. שובה: מקום הושבם של השופטים בבית הכנסת בבית שערים. א. צירקובר: גזירות אנטיוכוס ובעיותיהן. ח"ב רון: בכחה של לשון.

27 חיפה תשי"ד: ספר העיריה. (חיפה, המחלקה לפיתוח של עיריית חיפה, דפוס "אות"), [תשי"ד]. 328 ע', דיאגרמות, טבלאות, לוחות-תמונות, פורטרטים. 8°. ע' 259—328: פרסומים ומודעות. העורכים: יצחק דול, יעקב יעקוב.

התכן: א. חושי, ראש העיריה: 30 ירחי עבודה. י. גוסבוים: מגמת פינו. י. כץ: שליחות הנבחרים. עוד מאמרים מאת חברי מועצת העיריה. — בשירות האזרח, 36 מאמרים. היפה בערים, סידרת תמונות. הלכה ומעשים, 4 מאמרים. מספרים ועובדות.

28 ירושלים. האוניברסיטה העברית. לזכרו של גדליהו אלון: (דברים שנאמרו באזכרה מסעם האוניברסיטה העברית, ב' באייר תשי"ד במלאת שלושים לפטירתו) ירושלים, הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס. האוניברסיטה העברית, (דפוס מרכז) תשי"ג. 21 [3] ע' 8°.

שער קעמפער" Jewish Frontier — הקובץ כולל מאמרים, זכרונות ורשימות מאת נ. גולדמן, ב. לוקר, ז. שור, י. חלפסברג, ג. מאירסון, ש. ה. ברגמן, ב. שרמן, מ. ריבולוב ו"ל. ב. הלפרן, ה. לויק, א. איריכר, י. וינשטין וש. שולמן.

35 A monthly calendar 5714/1953-54: Israel in 12 pictorial maps. Special youth edition. Keren Hayesod — United Israel Campaign — Jerusalem. (Tel-Aviv, Lion the Printer, c1953). 4 p. 1, 12 pl. 2°. גודל.

"The maps reproduced in this calendar are part of the complete collection of pictorial maps of the Holy Land, prepared and produced by the Survey Department of the State of Israel; layout and designs by Friedel Stern".

36 اليسار، نشرة لمرة واحدة يصدرها
موشه سنيه. تل ابيب، طبعت في مطبعة
الاتحاد، حيفا، 1954.

השמה: "פרסום חד-פעמי מוצא לאור ע"י משה סניה".
תל-אביב; דפוס אל-אחד, חיפה, 17.1.1954. 4 ע"י, 2°.

ביבליוגרפיה ותולדות חכמת ישראל

37 דינאי, מלויל. תקציר המיון העשרוני מאת מלויל דינאי בתרגום שמשון שטיין מותאם לצרכי המיון בישראל. ערך וצרף מפתח יששכר יואל. תל אביב, ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בארץ ישראל, מרכז לתרבות ולחינוך, המדור לספרות, תשי"ז. 19, 316 ע"י, 8°. שם המקור: Melvil Dewey Abridged decimal classification... במכונה הכפלה. מפתח הענינים, ע"י 137—316.

"חומר למוד לקורסים לספרנים. הספר מוגש לספרנים בישראל כפרי עבודתם המשותפת של המדור לספרות והספריה הלאומית [האוניברסיטאית] ועדת המיון, ש"ספת והכריעה בכל הבעיות הקשורות בענין זה (הש"ס תתפ"ב: ק. וורמן, פ. חלשטי, י. יואל, ס. יודין, א. גת ור. לוי) בססה את עבודתה על שיטת המיון למדעי היהדות מאת ג. שלום, הנהוגה זה שנים בספריה הלאומית" (מהקדמת המ"ל).

שנה והחדשה. א. לוינסון: בין המחבר למתרגם. י. רוזנטל: ההיסטוריוגרפיה היהודית ברוסיה הסובייטית וש. ה. — א. ר. מלאכי: דוכנוב בספרות העברית (ביבליוגרפיה) (עם מילואים מאת ב. שוחסמן, ע' 221—239, כוללת 168 ערכים). י. מייל: ספרי ש. ה. ומאמריו בעברית (ע' 236—239, 64 ערכים). וו. אגרות דוכנוב: ש. [בידוביץ]: הקדמה למדור האגרות. 258 אגרות ש. ה. משנות 1895—1941, אל אחד-העם (24 אגרות), מרדכי בן הלל הכהן, י. ה. רבינצקי (41 אגרות), ביאליק, דרויאנוב, י. חנוביץ, י. פרידלנדר עם הערות מאת ב. שוחסמן, אל ש. א. הרודצקי עם הערות מקבלן, אל י. מייל וש. פ. רבינוביץ עם הערות י. מייל, אל ז. רבינוביץ עם הערות מקבלן, אל ש. רבידוביץ (98 אגרות) ואל אחרים עם הערות ש. רבידוביץ.

32 פתח תקוה. עיריה. מחלקה לתרבות. ספרן ח' ל. ז. מוקדש לזכרו של יחיאל כהן. [פתח תקוה]. מחלקה לתרבות של עיריית פתח תקוה, חש"מ, תשי"ג. 48 ע"י, המונות-8°.

יחיאל כהן (תל"א קונסטנצין ישן, אוקראינה—תשי"א פתח-תקוה), עסקן ציוני באודיסה, עלה ארצה בתר"ע, ספרן בספרית בית העם בירושלים ואח"כ — עד סוף ימיו — מנהל הספרייה העירונית בפתח-תקוה. — המאסף כולל אוטוביוגרפיה של י. כהן, מאמרים ורשימות עליו מאת י. ספיר, ש. ארנסט, ג. קרסל, י. זהבי, ח. סבירוני ואחרים. ספור של ברנר: צואה (שספרן גבור הספור, הוא לפי הסברה י. כהן) ורשימה מאת ז. שור: הספרן העממי.

33 שלום וידידות: הוצאה חד-פעמית [י"ל ע"י] החטיבה הצעירה ע"ש יצחק שדה. תל[אביב], (דפוס שלומי, תשי"ג. 6 ע"י, המונות-4°. האחראי: א. ברמן. הופיע בה' כאב.

34 In memoriam Hayim Greenberg. (Jerusalem), [Zionist Organization] Information Department, Department for Education and Culture in the Diaspora. (typ. "Achva"), [1953]. 76 p., port. 8°.

ח. גרינברג (תר"ן תאודורשטי, כסרביה—תשי"ג גיר' יורק) מראשי תנועת העבודה בציונות, עסקן, נואם, עיתונאי וסופר, חבר הנהלת הסוכנות (מקום ראש ההסתדרות הציונית באה"ב), עורך העיתונים "דער אידי"

(ח. א. גינזברג), דת ישראל (יחזקאל קויפמן), ע' 724—771, הלניזם (א. שליט, א. צירקובר), יהושע גוטמן, מ. שובה, מ. אבריונה, י. הינמן, ע' 816—849, ויקרא (מ. ד. קאסוטו).

41 בוקסבוים, יהושע, ספר אור פני יהושע, על חמשה חומשי תורה ומועדים, כולל אגדה מוסר וחסידות, מאת... מרן יהושע בהרר, בוקסבוים... נעתק מכת"ר רבנו... ע"י... יוסף בהרה"ח א"ס קונסטנ. חלק [א]ב בכרך אחד, ירושלים, (דפוס "ספער"א), תשי"ו. 166; [2], 69, [1] ע' 8.

42 גרשטנקורן, יצחק, ספר נעים זמירות ישראל; ילקוט מאמרי חז"ל ומפרשי התהלים הרא" שונים והאחרונים... עם תולדותיהם והקדמותיהם... ספר נ: [מזמורים מב—עב] בני ברק, (דפוס גוטמן), תשי"ב, [14], 563 ע' 8.

עם הפנים, בחלק הנה... הכנסתי ששה קונטרסים: הכוזרי, הרמב"ם, הרמב"ן, רבינו בחי, לקוטי באורים מספרי חסידות חכ"ד, תפארת עזראל, הבאורים מספרי חסידות חכ"ד מלוקטים ע"י... יעקב לנדא. — את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ח ע' 289.

43 וילנא, זאב [Zev Vilnay], הארץ במק' רא, כליות מפות וציורים. [א]: נודי ישראל במדבר, כיבוש הארץ וחלוקתה לשבטים, ירושלים, "תור-ישראל", (דפוס מרכז), תשי"ד, 60, [1] ע' 25: 45.

"המטרה והמשימה העיקרית של ספרי זה, הוא תיאור גיאוגרפיה-היסטורית יסודי ומפורט של א"י בתקופת המקרא מכיבוש הארץ בידי בני-ישראל ועד גלותם ממנה. תפקידו החשוב ביותר הוא לזהות, במדת האפשר, את שמות המקומות המובאים בכת"ר... היהודי נעשה לפי שרידים ארכיאולוגיים, לפי שמות ערביים ולפי שמות הנוכחים בתרגומים עתיקים של התנ"ך." (מההקדמה).

44 יפה, מרדכי גימפל [בן דב בר], ספר תכלת מרדכי: ביאורים וחידושים על פירוש הרמב"ן על התורה... הובא לדפוס בפעם הראשונה... ע"י... יעקב הכהן חאלק... ירושלים, ליון-אפשטיין, (דפוס עזריאל), [תשי"ד], 186 ע' 8.

45 נאור, מנחם [Menachem Naor], המקרא והארץ; באור גיאוגרפי לתנ"ך בשלושה חלקים...

יערי, אברהם, תעלומת ספר, עיין להלן מס' 77.

38 ישראל, משרד הדאר, רשימה של ספרים ועיתונים בספריה המקצועית המרכזית, מיון, קיטלג וערך הספרין, ירושלים, דפוס ממשלה, [1953], [1], 11, 54 ע' 2, במכונת-הכפלה.

39 לחובר, שמואל, אשר ברש; ביבליוגרפיה (תרס"ו—תשי"ב), תל-אביב, "מסדה"; (רמת-גן, דפוס מסדה), י"א סיון תשי"ג, 54, [2] ע' פורטרט, 8. יצא ליום השנה לפטירתו של ברש. התכן: א. ברש; רשימה ביאוגרפית, ספריו, יצירות לפי שנות הדפסתן, יצירות ביידיש, תרגומים, דבריו המתורגמים (ס"ה 741 ערכים), מאמרים עליו (274 ערכים), רשימת כתבי העת שבהם השתתף.

מדע המקרא

אלקושי, ג. אנתולוגיה מקראית, עיין לתלן מס' 155.

40 אנציקלופדיה מקראית; אוצר הידיעות על המקרא ותקופתו (מיסודם של מוסד ביאליק של הסוכנות היהודית לא"י ובית הנכות לעתיקות היהודים של האוניברסיטה העברית), ב: ב—זתר, ירושלים, מוסד ביאליק, (דפוס "המדפים הממשלתי", דפוס גולדברג, דפוס מחלקת המידות של הממשלה, 1954), 30, [1] ע' 952 עמודה, טבלאות, 24 לוחות-תמונות, מפות, פקסימילים, תמונות, 4, שער גוסף ברומית, כרך א' עיין ק. ס. שנה כ"ז ע' 8.

המערכת: אליעזר ליסא סוקניק ז"ל, יו"ר; משה דוד קסוטו ז"ל, עורך ראשי; נ. ה. טורסיני (לשון וספר, חוק ומשפט); ש. ייבין (ארכיאולוגיה, היסטוריה, עד חרבן בית ראשון); ב. מזר (מיוזלר) (גיאוגרפיה וטופוגרפיה היסטורית, היסטוריה, שמות עצם פרטים); מ. ד. קאסוטו ז"ל (ספרי המקרא בהתחוותם ובהתפתחותם, אמונות ודעות); ש. בודנהיימר (החי במקרא), עורך הסגנון: משה ינון.

הערכים הגדולים ביותר בכרך זה: בבל (א. ל. אונתהיים, מ. ד. קאסוטו), בית אל (ע. בךדור, ש. א. ליונשטאם, מ. ד. קאסוטו), בניה (ש. ייבין), בנימין (ש. א. ליונשטאם, ש. ייבין), בראשית (מ. ד. קאסוטו), דברי הימים (ב. מזר), דברים (מ. ד. קאסוטו), דוד (ש. ייבין), דמות העולם במקרא (מ. ה. בן-שמאי), דניאל

... הובא לבית הדפוס ע"י נכדו ישראל נתן בריקנשטיין
... ירושלים, דפוס "התחיה", [תשי"ה לערך]. [8], 260.
[7] ע"י, 8°.

52 תנ"ך. קהלת. ספר קהלת עם פירוש תפארת-
ציון... אשר האציל ברכה... יצחק זאב יאדלער
... יוצא מאתי בנו... בן ציון יאדלער... ירושלם,
(דפוס "ארץ ישראל", תשי"ה, 102, [2] ע"י, 8°).

53 תנ"ך. אסתר. (מגילת אסתר בעיטורים אמנוי
תיים). (תל-אביב, סיני), [תשי"ד]. בצורת מגילה בתוך
קופסה; מצורפת אליה חוברת הקדמה מאת קארל
שווארץ בעברית ובאנגלית. [16] ע"י, בצד האחורי
של מעטפת ההקדמה: The "Sinai" scroll
(Megilat Esther) [by] (Karl Schwarz).

54 Kaufmann, Yehezkel. The biblical ac-
count of the conquest of Palestine... Translated
from the Hebrew manuscript, by M. Dagut.
Jerusalem, Magnes Press, The Hebrew Uni-
versity, (Central Press), 1953. VI p., 1 l., 98
p. 8°.
ביבליוגרפיה: ע' [vii].

תלמוד, מדרש, ספרות רבנית

55 אבן-שמואל, יהודה [Judah Ibn-Shmuel].
מדרש גאולה; פרקי האפוקליפסה היהודית
מחתימת התלמוד הבבלי ועד ראשית האלף השני. לוקטו
וכונסו מתוך מדרשים וקבצי-מדרשים שבדפוס ושכתב-
יד בצרפת מבוא כללי, הקדמות, פירושים והערות,
ביבליוגרפיה ושינויי נוסחאות... מהדורת שניה, מתוקנת
ומורחבת. ירושלים—תל-אביב, מוסד ביאליק על-ידי
"מסדה"; (רמת-גן, דפוס מסדה), תשי"ד, 64, 472 ע"י, 8°.
מהדורה א' ע"י ק. ס. שנת כ' ע' 137—139, שם גם
בקורת מאת מ. מרגליות — במהדורה נוספת שני
פרקים למבוא, ע' 56—64, ושינויי-נוסחאות, ע' 438—472.

56 אומנסקי, יוסף. חכמי התלמוד; רשימת
כל התנאים והאמוראים שבתלמוד ירושלמי על פי סדר
א"ב, אנב ציון כל המקומות שבהם נזכרו שמותיהם.
ירושלים, מוסד הרב קוק, (דפוס י. ע. איתאח), תשי"ב.
149 ע"י, 8°.
על תלמוד בבלי ע"י ק. ס. שנה כ"ו
ע' 118.

57 איגר, עקיבא בן משה. דרוש ותדוש
רבי עקיבא איגר... מאת רבינו עקיבא...

בלוית אטלס למקרא. (חלק ב: נביאים ראשונים). תל-
אביב, הסתדרות המורים העברים בישראל, (דפוס ישראל,
תשי"ד), 16, 383, [1] ע"י, 8°.
(אוצר-המורה). —
נוספו שערים מיוחדים בעברית ובאנגלית. את הקודם
ע"י ק. ס. שנה כ"ח ע' 289.

46 קסוטו, משה דוד (Umberto Cassuto).
פירוש על ספר שמות, מאת מ. ד. קסוטו
... מהדורה שניה. ירושלים, הוצאת ספרים על שם
י"ל מאגנס, האוניברסיטה העברית, (דפוס ר. ח. הכהן),
תשי"ד, 8, [2], 351, [3] ע"י, 8°.
(סדרת ספרים לחקר
המקרא מיסודו של ס. ש. פרי). — שער נוסף באנגלית.
מהדורה א' ע"י ק. ס. שנה כ"ח ע' 125, שם גם תאור.
מהדורה זו היא ללא שינויים.

47 תנ"ך. ספרי המקרא מפרשים פרוש חדש
בצורף מבואות בעריכת מנשה [דוד] קאסוטו. (ספר
תהלים, ספר משלי מפרש על ידי אליהו [שמואל]
הרסום). 2 כרכים. תל-אביב, "יבנה", (דפוס "גוטנ-
ברג", תשי"ד), 304 + 106 ע"י, 8°.
ס' תהלים: תשי"ד.
1953. את הקודמים ע"י ק. ס. שנה כ"ט, ע' 7, 183 ו-295.

48 תנ"ך. תורה. תקון סופרים, כולל חמשה
חומשי תורה, לקורא בעברא [1] לעין פרשיותיו, לסופרים
בכותבם סת"ם. תל-אביב, "סני", (1952). [3], 83 ע"י,
23: 20.
צולם של ס' תורה בכתב-יד.

49 תנ"ך. תורה. ספר ויקרא, מפורש בידי דוד
צבי הופמן. (תרגום: צבי הר שפר ואהרן ליברמן).
ב: פרשת קדושה, פרקים יח—כו, ירושלים, מוסד הרב
קוק בהשתתפות משרד החינוך והתרבות של מדינת
ישראל, (דפוס חייס), תשי"ד, 282, [1] ע"י, 8°.
את הקודם ע"י ק. ס. שנה כ"ט ע' 7.

50 תנ"ך. נ"ך. מקראות גדולות נביאים
וכתובים. מהדורה ישראלית ראשונה מוגהה... מחדש.
(אג). תל-אביב, פרס, (צולם ונדפס ע"י "אורצל"),
תשי"ד, 8°.
צולם על פי הוצאת י. לעבענזאהן ומ.
מ. מענדלזאהן, וארשא תר"ך—תרכ"ו בצרפת הוספות.
התכן: (א): יהושע, שופטים, שמואל, [4], 186 דף. —
(ב): מלכים, דברי הימים, [3], 169 דף. — (ג): ישעיהו,
ירמיהו, [4], 169 דף.

51 תנ"ך. תהלים. ספר תהלים, עם פירוש על פי
מדרש מהגאון ר' יצחק חיות אבדיק סקאליא

62 ולדינברג, אליעזר יהודה, ספר שאלות ותשובות
בית ציצן אליעזר ... חנני ה' אליעזר יהודה
ולדינברג ... חלק ג' ד. ירושלים, תשי"א-תשי"ד, 2.
התכן: חלק ג': ... על מלחמה שימוש ברדיו
והולקת וכיבוי החשמל בשבת, יו"ט שני באילת, תקנת
עגונות, אישות ומנהיגי קהל, דפוס סלומון, תשי"א, [4].
168, 11, [2] ע' — 11 ע' בסוף הספר: זהו
וולדינברג: קונטרס נחמת המקדש על הלכות בית
הבחירה להרמב"ם.

חלק ד': ... קונטרסים על המשטרה והספנות העברית
בשבת, הפרשת תרומות ומעשרות ונתינתם, נתיני חולים
ומתים, מורדת אישות, דמי מפתח ועניני קדשים, דפוס
איתא, תשי"ד, 12, 160, 22 ע' — את הקודם עיין
ק. ס. שנה כ"ט ע' 184.

63 יד שאול: ספר זכרון ע"ש הרב שאול וויג
גורס. בעריכת י. י. חיינברג ... פנחס ביברפלד, תל-
אביב, אלמנת המנוח, (דפוס "המרכז"), תשי"ג, [4], 440
ע', פורטרס, 8°.

קבץ רבני לזכר הרב ש. חיינברג, י"ב בכסליו תרע"ה.
בליץ בשליו המערבית—כ"ב כאלול תש"ו ע"י ציריך
שביץ. — המדורות: אלון בכות (מאמרים על הרב
חיינברג מאת י. י. חיינברג, א. בוטשקו וש. גרינברג).
שער ציון, מיטב ההגיון, עמק הלכה.

64 יודלביץ, שמואל אהרן, ספר החשם—ל
לאור ההלכה: מבאר איסור העברה בהולקת
חשם—ל בשבת, וכן כמה הלכות הקשורות בחשם—ל.
ירושלים, דפוס "חורב", תשי"ד, [4], 140 ע', 2°.

65 נאה, אברהם חיים Abraham Haim Noe
ספר קצרת השלחן חלק ו"ח: כולל הלכות
המצוות—מהלכות שבת ע"י מסקי אדמו"ר הזקן
(מוהרש"ו בעל התנא) בשו"ע וסידור מוהר"מ בעל
הצמח צדק ... וליקוט גדול מהרבה פוסקים ... ותוספת
מובהב בניאר וה"ק וחידושים רבים בהלכה מהאחרונים
נערך ... מאת אברהם חיים נאה, ירושלים, (דפוס ח.
צוקרמן ודפוס ספערא) תרצ"ט, תשי"ג, תשי"ד, [5], 54
דף; [8], 171; [8], 162 ע', 8° — רק ח' ו' תרצ"ט:
דפוס צוקרמן.

66 ספרי, ספרי להתנא ... רבי שמעון בן יוחאי;
כולל מדרשי התנאים לספר במדבר וספר דברים, עם

בהרבה משה ... לשהיה מכוונה ר' משה גינז מק"ק
אייזנשטאדט. חלק א"ב, תל-אביב, פורטרס, (דפוס
"אורצל", תשי"ד), 8° — צלום דפוס ורשה.
התכן: חלק א': לקוטים מתדושים על מס' ברכות,
סדר מועד, יבמות וכתובות ודרושים ששה עשר בהלכות
חמורות במסכתות אלו (תשובות) 94 דף — חלק ב':
לקוטים מתדושים על בבא מציעא, גיטין, כתובות, ועוד
הרושים מפורשים, 63, [4] דף.

58 אנציקלופדיה לחכמי התלמוד והגאונים,
בעריכת מרדכי מרגליות, בהשתתפות חכמים ומ'
לומדים. (מהדורה רביעית, כרך א"ב) — תל-אביב, י. צ'צ'יק,
(דפוס "קלינבאום", תשי"ב), 8° — שער נוסף באנגלית.
בלי שינויים. מהדורה א' עיין ק. ס. שנה כ"ג ע' 6,
שם גם ציון.

התכן: כרך א: אבא — ר' יהודה הנשיא, 10 ע', 446
עמודה — ב: ר' יהודה נשיאה — ר' תנחומא, [7] ע',
[449]—892 עמודה, [2] ע'.

59 ביאליק, ח'נים [נחמן]; י'הושע [חנא]
רבניצקי, ספר האגדה: מבחר האגדות שבתלמוד
ובמדרשים, סדורות לפי העניינים ומפורשות ... מהדורה
רביעית מתוקנת ומושלמת, תל-אביב, דביר, (דפוס סטרוד),
תשי"ב, xv, 687, [1] ע', פורטרס, 4°.

כרוך עמו: (פובלינסקי, יוחנן): מפתח
לספר האגדה של שמות האנשים המקומות והעניינים
על פי סדר א"ב, תל-אביב, "דביר", תשי"ב, 48 ע'.
הטקסט כולו מנוקד. מהדורה קודמת עיין ק. ס. שנה
י"ב ע' 13. המסתח נדפס בפעם הראשונה במהדורה זו.

60 תילמן, שמואל יצחק [S. I. Hillman], ספר
אור הישר על הספרא ... ירושלים, (דפוס
"המסורה"), תשי"ד, [1], 476 ע', 8° — עם הסנים ועם
הגהות הגר"א.

61 חלוי, א'לימלך] א. ילקוט האגדה, כרך
ב: האגדה ההיסטורית-ביאוגרפית, חלק א"ב, (תל-אביב),
"עם עובד", תשי"ב-תשי"ד, 8° — (מסילות), מנוקד.
התכן: כ' ב', חלק א': מאנשי כנסת הגדולה עד חרבן
בית שני. (דפוס "לינויטס"), תשי"ב, 144 [2] ע' —
חלק ב': מר' יוחנן בן זכאי ועד ר' יהודה הנשיא.
(דפוס "אופק"), תשי"ד, [145]—365 ע' — את הקודם
עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 296.

כתי" פארמא וקמברידז' והוסף תקנוי נוסחא עפי' כתי" פאריז" (מהתקדמה).

התכן: תולדות ר' אברהם בן הרמב"ם (מהר"ב); הראשונה עיין ק. ס. שנה ח' ע' 195; מהדורה זו היא מחודשת. מלחמות השם. מאמר על אודות דרשות חז"ל. אגרות.

70 אורבך, שמחה בונם (Symcha Bunem Urbach). עמודי המחשבה הישראלית; חמש דמויות בפילוסופיה. אנתולוגיה להגות ישראל. חלק א. ירושלים, הסתדרות [1] הציונית העולמית, המחלקה לחנוך ותרבות תורניים בגולה, (דפוס העברי), תשי"ד 1953. 38, [1], 267, [2] ע' 8. שער נוסף באנגלית. בראש השער: שמחה בונם אורבאך.

התכן: זי גולד: דברי פתיחה. — מבוא כללי: לתולדות המחשבה הדתית בישראל. ר' סעריה גאון: אמונות ודעות. ר' בחי: חובות הלבבות. ר' יהודה הלוי: הכוזרי.

71 רבינר, אריה זאב. רוא דתי. תל-אביב, (המחבר, דפוס "גוטנברג"), תשי"ג. 320 ע' 8. התכן: אלמות בתנ"ך, תלמוד ומדרש. ספרות הרנית [ועוד] (ע' 17—144). השארת הנפש. חכמי המחקר על נצחיות הנפש. מקור חיים בעולם הנשמות. אורח חיים למעלה למשכיל — דרך נתיבה — אלמות.

72 שכטר, יוסף, ממדע לאמונה. (תל-אביב, אגודת הסופרים העברים ליד דביר, 1953). 281 ע' 8.

התכן: מאמרים: הישגים, אכזבה והתחזקות. פילוסוף למופת (סוקרטס לפי אפלטון). מבעיות תרבותנו בזמן הזה. עיקריה של דת ישראל וחלקנו בהם. מפי אחד המחנכים. ערכי האגדה. הדתורים ושיחות. על תפקידו של איש הרוח בדורנו. על התשובה בזמן הזה. על הכנת הנפש להוכחת התנ"ך. על הדת הפנימית. פרקי חינוך. — תרגומים ועיבודים: ניששה: על התועלת והנוקש שב היסטוריה לחיים. א. לוס: אף על פי כן. ה. פון קלייטס: תיאורו הבורות. ס. קירקגור: מתוך כתביו. א. גולדברג: המציאות של העברים. — מדרשים (על בלעם, יחזקאל, יונה, איוב, קהלת ועוד).

קבלה וחסידות

73 אהרן שמואל בן נפתלי תרץ הכהן. ספר יצוה הכהן, מהח"ג ר' אהרן שמואל הכהן...

פירוש... רבינו הלל ב"ר אליקים מארץ יון, יוצא לאור בפעם הראשונה מתוך כתב יד... הגהות המיוחסות להגר"א מחילנא, הגהות וביאורים לחכם קדמון ספרדי... עליהם נוספו מסורת הספרי: מראי מקומות... ענף הלל: הערות, הגהות וביאורים על פירוש רבינו הלל על ידי שכנא קולדיצקי. ירושלים, (ש. קולדיצקי) בסיוע מוסד הרב קוק, (דפוס י. ורקר), תשי"ח. [14], 53, 160; [2], 196, 32 ע' / מקסימיל. 2. לספר דברים יש שער מיוחד. 53 הע' הראשונים כוללים: זולסי, יעקב כצאל: קונטרס גנוי הספרי; חידושים וביאורים בדברי הספרי ובפירוש רבנו הלל והגהות הגר"א... (עם שער מיוחד). — פירוש רבינו הלל נדפס לפי כתי" ספרית ששון מס' 598.

67 תוספתא. תוספתא תזון יחזקאל כולל א. גוף התוספתא עם תלומ' גרסאות ושנויי-נוסחאות עתיקות. ב. באור חדש... ג. חידושים לברר וללבן הרבה הלכות. ד. ציונים ומראה מקומות... כל אלה עשתה ידי... יחזקאל בא"א... מרדכי זלמן אברמסקי. מסכת בבא בתרא. ירושלים (דפוס "הספרי"), תשי"ג. [4], 134, [1] ע' 4. את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ח ע' 291.

68 תלמוד בבלי. מערכת התלמוד והסו סקים. מסכת בבא מציעא (מגילה) מן תלמוד בבלי עם השלחן ערוך כולו על הדף בתוך התלמוד, ויפרד לשלשה ראשים: א) שלחן הסהור... ב) מערכת השלחן... ג) שערי ציון... ממני... אליהו מרדכי הלוי ולי קובסקי בן... צבי יחזקאל... ירושלים, תרצ"ט—תשי"ח/תשי"ח. 2. אין פ' שערי ציון בכרכים אלה.

התכן: בבא מציעא. מאמרות בדפוס הפועל המזרחי, תרצ"ט. 119, [1] דף. — מגילה. דפוס האשכול, תשי"ז תשי"ח. [1], 32 דף. — קודמים עיין ק. ס. שנה כ"א ע' 159, כ"ג ע' 90.

מדע הדת, פילוסופיה יהודית

69 אברהם בן משה בן מימון. מלחמות השם; יוצא לאור על-פי כתב-יד שנכתב בחייו של המחבר. הקדמה, תולדות רבינו אברהם והערות מאת הרב ראובן מרגליות. ירושלים, מוסד הרב קוק, (דפוס סלומון), תשי"ג. 129 ע' / מקסימיל. 8. = ספרית מקורות, יד.

"המהדיר השתמש בעיקר בכתי" וואסיקאן והשוה עם

רוחקו מן המציאות ההיסטורית" (מתוך פתח־דבר של המחבר) — המחבר בא לכלל מסקנה שספר "חמדת ימים" נכתב בשנות תכ"ט–ת"ל (1669–1670) בידי המקובל הצפתי ר' בנימין הלוי, תלמידו של ר' חייא רופא, תלמידו של ר' חיים ויטאל.

ואלה פרקי הספר:

חלק ראשון: פתח־דבר: מזלו של ספר; זמן חיבורו של ספר ח"י; בן כמה היה המחבר כשכתב את ספר ח"י; מוצאו של מחבר ספר ח"י; מורו ורבו, אביו ואביו־זקנו של מחבר ספר ח"י; חוג־חבריו של מחבר ספר ח"י; קהל־עדתו של מחבר ספר ח"י; נדויו של מחבר ספר ח"י בחוצה־לארץ; שאר ספריו של מחבר ספר ח"י; דמותו של מחבר ספר ח"י לפי ספרו; מי חיבר ספר ח"י; מסרתו של ספר ח"י. — חלק שני: רשימת המהדורות של ספר ח"י; פרקי ספר ח"י שנדפסו בספרים מיוחדים (על מהדורותיהם השונות); חכמי צפת שזכרו בספר ח"י; תחושתו הסוציאלית של מחבר ספר ח"י; תפלה על הגאולה למחבר ספר ח"י; יחס החסידים לספר חמדת ימים; דברי ר' חיים פאלאג'י אב"ה אומיר על ס' ת"י; חלומותיו של ר' יהודה משה ישועה פתיא מבגדאד על מחבר ספר ח"י; רבותיו ותלמידיו של מחבר ס' ח"י (לוח יוחסין). מפתח שמות האנשים, המקומות, הספרים והעניינים.

78 ישראל מבאהפאלי. ספר עטרת ישראל; דרושים ... על התורה מאת הרב ישראל ... בקי באהפאלי הובאו בו מאמרי קודש ששמע מפי ... ר' נחום מצרנוביל ומפי ... ר' שלום מפראהביטש ... ירושלים, המוסד להוצאת ספרי מוסר וחסידות, (דפוס "התחיה"), [תשי"ג], 5] 32, 190 ע"י, 8°.

הספר נדפס בפעם הראשונה מתוך כתב־ידו של המחבר בויטומיר, תרכ"ז. בהוצאה זו נהספסו מפתחות לסקוק המקרא ולמאמרי התלמוד והמדרשים.

79 לנגרמן, מאיר יהודה ליבש. ספר בנין שלמה: חלק שני הנקרא לקוטים תלפיות אשר ליקט וחידש ... מו"ה מאיר לייבוש בהרב ... שלמה [לנגרמן] ... עפ"י הקדמות אמרי קודש ששמע מפה קודש ... מרן אביר יעקב [= אברהם יעקב פרידמן] מסאדיגורא. מהדורה תניינא ירושלים, ש. סלינגור, (דפוס "רוגלד"), תשי"ג, 2] 74 ע"י, 8°.

הוספנו תולדות וצאצא של המקובל ר' נפתלי כץ זקנו, תולדות המחבר ... ומאמרי ... המחבר ששמע מפ"ק המגיד ממזריץ והה"ק ר' פנחס מקורץ רבותיו, מפתחות ... ירושלים, מוסד להוצאת ספרי מוסר וחסידות, (דפוס "התחיה"), [תשי"ג], 58, 202 ע"י, 8°.

74 גוטמן, מתתיהו יחזקאל. רבי מגדל מרומנוב. חיי, טעולותיו ותורתו. עם מוספים: פניני חסידות. מאוצר החסידות. ימי הזכרון של גדולי החסידות. (תל־אביב, דפוס "הלום", תשי"ג), 99, 1] ע"י, 8° (מגבורי החסידות).

75 הורביץ, שמואל שמלקא בן צבי הירש. ספר דברי שמואל עה"ת מהה"ק שמואל שמלקא (איש הורחיק) מניקלשפורג ... ירושלים, המוסד להוצאת ספרי מוסר וחסידות, (דפוס "התחיה"), [תשי"ד], 2] 32, 177 ע"י, 8°.

בתחלת הספר: מפתח הפסוקים בתנ"ך. מפתח המאמרים בשים במדרשים ועוד. הנהגות טובות ודרכי ישרים מהרב המחבר. (עד 7–32).

76 טברסקי, יוחנן. ה"חצר" הפנימית: קורות משפחתו תל־אביב, נ. טברסקי, (דפוס "ספר"), תשי"ד, 264 ע"י, 8°. סיפור קורותיה של משפחה אחת בישראל, "חצר" רביים מפורסמת ממשפחת ר' נחום ור' מוטייל מצ'רנובין.

77 יערי, אברהם [Abraham Yaari]. תעלור מת ספר; ספר חמדת ימים, מי חיברו ומה איתה מידת השפעתו. ירושלים, מוסד הרב קוק, (דפוס יהודה), תשי"ד, 168 ע"י, 8°.

"ספר, חמדת ימים" הוא אחד הספרים היפים ביותר שנתחברו בדורות האחרונים. מחברו התכחן בו ליצור מעין שולחן־ערוך מוסרי־קבלי ... והנה אף על פי שזאנו נדפס הספר בפעם הראשונה עברו מאתים ועשרים שנה, וחינת מחברתו עוררה מעיינים רבים להגות בה, נשאר המחבר באלמוניות עד היום ... אולם נראה לי שעיון מדויק בארבעת כרכי הספר, בצרוף שיקול הידיעות שהגיעו אלינו ממקורות שונים על חכמי א"י במאה השבע־עשרה, עשויים לקרב אותנו לפתרון החידה. על יסוד עיון כזה ושיקול כזה הגעתי למסקנה ברורה על מחברותו של הספר חמדת ימים ... וכן התברר, שהדעה המקובלת שספר חמדת ימים היה פסול לחלושין בחוגי החסידים,

תפלה, דרשות, מוסר

80 הגדה של פסח, הקרויה הגדה של גרשם כהן, היא ההגדה הראשונה שיצאה בדפוס, בעיר פראג בשנת רפ"ז... תל-אביב, "סיני", (דפוס Blumenthal), [תשי"ד].

19, [76] ע' ציורים. 8°. יצאה גם במהדורה אנגלית: The Passover Haggadah of Gershom Cohen. Printed at Prague, in the year 5287/1527. Tel Aviv, 1954, 23 p., facsim. 8°.

וזה צילום מוקטן של הגדת פראג, עם מבוא (עמ' 3-19). בספר לא צוין, שחז' משנים שלשה גרגרים שבו המבוא כלו שאלו מן הנספח של "חברת שונצין", שיצא לאור בשנת 1926 יחד עם גוף ההגדה הפראגית. לפי זה, טעויות הנמצאות במבוא, בנספח של חברת שונצין שרשן: אך גם שגיאות חדשות בו. — נציין אחדות מהן: התימנים מסיימים את הסדר באמירת שיר השירים, ולא בהלל (עמ' 6, ד"ה בראשונה). — על ההנחה שהגדה זו היא העתיקה ביותר שנדפסה עד עכשיו מצויות בפיתוח עץ (עמ' 7), כבר אבד כלת. בספרית הסמינר התיאולוגי בניו-יורק יש דפי הגדה, מצוירים בפיתוח עץ ממזן יותר קדום (ראה ש. ארנסט, ההגדה של פסח ומהדורותיה, בית הכנסת, תל-אביב, שנה ג, חוברת ז, שנת תש"ה, עמ' 278). — המלים הארמיות של פרשת "הא לתמא" לא "בראשית" של תקופת התלמוד" שולבו אל תוך הנוסח העברי (עמ' 3), כי הלא חלק מהם רב הונא אמרם בראשונה "כי הוה כריך ריפתאי", ולא בליל הסדר דוקא (ראה תענית כ, ב; האשכול, הלכות פסח); ובטח עוד עבר זמן רב עד שחדר לתוך ההגדה. בכל אופן, בתקופת רב עמרם גאון כבר קנה מקום לעצמו בנוסח ההגדה, בבבל עכ"פ (ראה סדר רב עמרם השלם, ח"ב, עמ' 211). — הזמירות "אחד מי יודע" ו"חד גדיא" יותר קדומים מהמאה הט"ז (עמ' 7); ובתקופת ר' אלעזר מגרמיזא — המאה ה"ב — כבר היו לעולמים (ראה ג. ברילל, יאהרביכער וכו', שנה ד, עמ' 97).

והנה הערות אחדות בנוגע לפירוש הציורים:

הרועה המוכתר בכתר, כבש על צדו וקלע בשמאלו (עמ' 5 בסנים ההגדה), דוד המלך הוא, ולא יעקב אבינו (עמ' 10) — וכן טעה בזה אליעזר לוי בהגדה שלו, וכמובן, משמאלו עומד גלית, ולא עשו (ראה גם כל כתבי דוד קויפמן — גרמנית — ח"ג, עמ' 202). גלית מתואר בציור נאות לפי הפסוק בשמואל-א יו: מצחת נחושת על רגליו, וכידון נחושת בין כתפיו, בין

שני היריבים, בין דוד וגלית, נראה משפט שלמה בדבר הילל, ובכך הציורים האלה מסמלים את גדולת בית דוד, באופן שקשר להם עם המשפט: לשנה הבאה באדעא דישראל. — שני האנשים היושבים בסירה — עמ' יד בגוף ההגדה — הזקן מהם הוא אברהם, והצעיר — כנראה — אליעזר עבדו; עוברים הם בנהר, והציור קשור עם הפסוק: ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר. וכל מה שנמצא בענין זה במבוא (עמ' 12), הן לפי המקור הגרמני, הן ההוספות של המתרגם, כל טעם אין לו. — הנערה הערומה פרוצת-שער — עמ' י"ט בגוף ההגדה — שעומדת "במועל ידים למחצה" (עמ' 12), היא מרמזת שידה ריקנית הן מן המצוות — הרוכב על החמור (עמ' 48 בגוף ההגדה) או ל"י המשיח הגואל הוא, בהתאם לנבואת זכריה (ט, ט), ולא אליהו המבשר (עמ' 16). ועוד בהיר יותר הפירוש הזה בדבר הציור שבהגדת מנטובה וכן בציור שבהגדת ויניציה, בהגדות האלה נראה גם אליהו על הציור, תוקע בשופר ומבשר את הגאולה; וכמובן, הרוכב על החמור הוא המשיח (וראה גם קויפמן תנ"ל, עמ' 240). — פרנץ לגנדסברגר — במאמרו על ההגדה מוואשינגטון — סובר, כי האיש הרוכב על החמור (ציור 8 שם) לא תמשיח הוא, היות ואינו נראה כרב-הנצחון (H. U. C. A. 1948, עמודים 77-78; אך לו תרגם את הפסוק "עני ורוכב על חמור" כפשוטו, ולא כהוספות ובשינויים (triumphant and victorious), לא היה לו כל קושי.

למרות כל הנ"ל, הישיבה לעשות הוצאת ספרים "סיני" בפרסום ההגדה הפראגית כפי הנשמע תבא גם הגדת סראייבו לידי פרסום, ואנו תקווה שהציורים שבה יפורשו בדיוקנות גדולה יותר.

א . א . צ . רות (בודפשט)

81 הגדה של פסח. Service for the first night of Passover. 17 illustrations in colour by A. Allweil, an essay by Max Brod and an accompanying text by I. M. Lask. With a revised English translation... by Joseph Loewy and Joseph Guens. תל-אביב, סיני, דפוס בלאס, [תשי"ד]. [7] ע' 64 דף, [5] ע' לוחית-תמונות. 8°. לכל לוח תמונה מצורף עמוד טכסט אנגלי.

82 חרל"פ, יעקב משה. מי מרומ; ... הישרת המדות, זיכוכן וקנינו, ולפתוח שער להתעלות במעלות

היסטוריה, ביוגרפיה, זכרונות

ראה גם לעיל במדור „קבצים“ ולהלן במדור „ציונות וכו“

88 אורבך, שמחה בוגם, תולדות נשמה אחת: הלל צייטלין, האיש ומשנתו [טבעון], שם ויפת: (ירושלים, דפוס „גשר“, 1953), ע' 172, ע' 8.

89 בית ישראל בפולין, (מימים ראשונים ועד לימות החורבן... ערך ישראל היילפרין). ב': תורה והשכלה, שלוחות, לקט מקורות, ביבליוגרפיה, ירושלים, המחלקה לענייני נוער של ההסתדרות הציונית, (דפוס מרכז), תשי"ד, ע' 288, טבלאות, פקסימילים, 4.

התכן: תורה והשכלה: מ. א. שולחאם: התורה ולימודה בפולין וליטא, ג. שלום: התנועה השבתאית בפולין, מ. בוכר: יסודה של החסידות, א. ז. אשכולי ז"ל: החסידות בפולין, ש. רוננק: על מערכת החינוך היהודי בפולין בין שתי מלחמות העולם, מ. קליימן ז"ל: תרומת יהודי פולין לתרבות ישראל (תק"ט—ת"ש). — שלוחות: ד. ויגריב: יהודי פולין מחוץ לפולין, אבי. נ. פולק: יהודי פולין בארץ-ישראל. — לקט מקורות: י. ה[יילפרין]: תעודות ועדויות (מימים ראשונים ועד חלוקת פולין), הגיל: ביבליוגרפיה: כתבים לקריאה ולעיון בעברית. — את הקודם עין ק. סי שנה כ"ה ע' 20.

90 דובנוב, שמעון [Simon Dubnow], דברי ימי עם עולם, מראשית היות העם עד סף מלחמת העולם השנייה, מהדורה לעם בכרך אחד, הותקנה על ידי ברוך קרוא, תלאביב, זביה, (דפוס סטרו), תשי"ב, א, [1], ע' 756, לוח פורטרט. 4. תוספת מיוחדת: שפירא, יוסף: אטלס לתולדות ישראל בארץ ובגולה; סקירה היסטורית ב-104 מסות ודיאגרמות, מהדורה מתוקנת, תלאביב, י. שפירא, [תשי"ב], [48] ע' 21: 28.

„כשנתיים לפני מותו, מות קדושים (8 בדצמבר 1941, בריגה), עלה במחשבתו של פרוש. ש. דובנוב... להוציא את ספרו בעברית גם במהדורה מקוצרת לעם בשלום, אחד. החתום משה מתרגמו העברי של הספר השלם, שלח למחבר תכנית לקיצור בצירוף פרשה לדוגמה... והמתבר אישר את שתייה... התכנית נבדקה שוב ע"י ועדת שלוש: י. ת. רבניצקי ז"ל, פרוש, דינאבורג והמהדיר — שעל פי מסקנותיה קיצר המהדיר את י"א

השלימות... חלק ב: מסביב למסכת אבות, ירושלים, בית זבול, (דפוס „העברי“, י. ורקר), תשי"ג, 12, 252 ע' 8. את הקודם עין ק. סי שנה כ"ב ע' 12.

83 יוסף חיים בן אליהו מבגדד, ספר משמרת החדש, למרנא... יוסף חיים בכמהר"ר אליהו... [מבגדד]... והוא סדר... למשמרת הקדש בערב ראש חדש, הלילה והיום... ירושלים, י. ע. בקאל, (דפוס „טורים“), תשי"ד, [2], 182, 60 ע' 8. ע' א—ס האחרונים: [קונטרס] זכרון לבני ישראל... לעורר ולהזכיר... על אודות כמה... מצות.

84 ילקוט יום טוב: לשבת, לחגים ולימים זכרון. (הלקוט: נחום בנארי, העריכה: ברכה חבס, הצירים: צלה בינדר, תלאביב, עם עובד, (דפוס „תרבות“), תשי"ג, 208 ע' 8.

„הילקוט הזה מכיל ממכתר הישן ותחדש גם יחד בספרות התגים שלנו, השיר והספור מן הספרות העברית החדשה יחד עם התפלות והאגדה מן הספרות העתיקה.“ (מהקדמת העורכת) — לא בא בילקוט אף דבר מיצירות ש. פרוש (שתורגמו פעמים לעברית), שמרובים בהם שירי תגים ומועד.

85 לוי, אליעזר, יסודות התפלה: מחקר על תולדות התפלה, מקורותיה, מנהגיה וסעמיה, עד עריכתה בימי הגאונים, תלאביב, „ביתן הספר“, (דפוס סטרו), תשי"ז, 318, [1] ע' 8.

התכן: התפלות בכלליהן: תפלות הקדמונים, תפלה בצבור בהתפתחותה — התפלות בפרטית: תפלות של כל השנה, תפלות בפרקים, ברכות קריאת התורה וההפטרה.

86 סליחות, סליחות לחודש אלול... עם... משה לוי ובית לוי... ועם עברי טייטש, תלאביב, „טיני“, (דפוס „הפועל המזרחי“), [תשי"ג], 86 דף, 8. מנהג פולין — צילום.

87 שולזינגר, יצחק, ספר אמרות יצחק על התורה: דרושים... שאמרת במקהלות... יצחק הלוי בן... אליהו דוד... שולזינגר רב בחיפה... חלק א': ספר בראשית, ירושלים, (דפוס „הפועל המזרחי“), תשי"ז, [9], 292, [2] ע' 8.

הממשלה: שרת, אשכול, מאירסון, דינור, ברנשטיין, ספיר, רוקח, רוזן, ח. כהן, גורוק, ז. שרף. — בכנסת ומחוצה לה: שפרינצק, בריהודה, י. גרינבוים, מ. גמיר, מ. סנה, ד. הכהן. — מן ה"ההגנה" לצה"ל: י. גלילי, י. דורי, מ. מקלף, י. אלון, ח. לסקוב. — דיפלומטיה ישראלית: א. אבן, א. אילת, ד. שלתיאל, ר. שילוח. — שופטים ושוטרים: י. אולשן, ע. בן גוריון. — במעגלי המכללה: א. ז. הופמן, ד. הורוביץ, א. שנקר, ב. ז. מור, י. קלזנר, עגנון, שופמן, שלונסקי, א. י. קרליץ ("חזון איש"), מ. פרלמן. — מחיפה עד באר שבע: א. חושי, ע. בן עמי, ח. לבנון, ד. טוביה, — אורחים בישראל: אש. אופטושו, נ. גליק.

95 מירסקי, שמואל ק[למן], ארץ וימים
<אישים דמויות ומקומות>, ירושלים, סורא, (דפוס סלומון),
תשי"ג, ע' 332, 8°.

מהתכן: המשורר בעל האגדה (ביאליק), המספר בעל האגדה (עגנון), אברהם שוער, המנהיג הציני האמריקאי (ל. ברנדס), הקונגרס ה"א" בגניבה (בין השאר גם על סקולוב, ויצמן, אוסישקין), רבה של תל אביב (הרב עמיאל), איש ירושלים (ד. ילון), יודע את הגולה ומורד בה (זיבוטנסקי), רשמי מסע (לונדון, פאריס, רומא, ירושלים, שיקאגו ועוד), התנועה העברית באמריקה, דימוקרטית מאמריקה ותורה מציון.

96 מלר, רפאל (Raphael Mahler), דברי ימי ישראל, דורות אחרונים, משלהי המאה השמונה-עשרה עד ימינו, כרך א... ספר ב: אירופה התיכונית; פולין בתקופת החלוקות, מרחביה, הקיבוץ הארצי השומר הצעיר, (דפוס השומר הצעיר, 1954), 397, [1] ע', לוחות-פסקימילים ותמונות, 8° (ספרית פועלים/מענית). — בראש השער: רפאל מאהלר. — את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 11, שם גם ציון.

97 רוזנברג, יוליוס ואתל, מכתבים מביית המוות. (תרגום ט. נ. דו [פסידוניס]), (תל-אביב), הקיבוץ המאוחד, (דפוס "אחדות"), תשי"ג, 197, [1] ע', 8°. שם המקור: Julius and Ethel Rosenberg, Letters from the death house.

98 שפירא, א[לעזר], פרוסיסור צבי שפירא; ילקוט לבתי-הספר — להעלאת עצמותיו

הברכים וקיפלהם בכרך זה, המכיל למעלה מששים אחוז מן החומר שבמהדורה השלמה... לא שונה דבר בה"צאת המחבר... אלא הושמטו קטעים, משפטים או סעיפים שלמים. כן הושמטו רוב ההערות וכן התוספות והביבליוגרפיה. אך המקורות ועיקר ההערות הושארו והוכללו בטכסט עצמן... המהדיר ערך את סיגנון התרגום מחדש" (מהקדמת המהדיר).

את המהדורה השלמה עיין ק. ס. שנה י"ב ע' 286 ושנה ב' ע' 197, עיין גם שנה י"ט ע' 6.

91 דובנוב, שמעון. מהי ההיסטוריה היהודית? מסה פילוסופית-היסטורית, מאת ש. מ. דובנוב, תרגם יעקב מיטלמן, תל-אביב, "סיני", (דפוס בלומנטל, תשי"ד-1953), 109 ע', 8°. שם המקור: С. М. Дубнов: Что такое еврейская история? Опыт краткой философской характеристики.

92 הנדל, מיכאל [Michael Händel], מקורות ללמוד תהם סוריה הישראלית והכללית, מלוקס, ערך ומבואר בידי מ. הנדל, כרך ד: דברי ימי ישראל ותולדות העמים ממחצית המאה השמונה עשרה ועד מחצית המאה התשע עשרה, תל-אביב, י. ציציק, (דפוס "תרבות"), תשי"ד, 366 ע', 8°. את הקודמים עיין ק. ס. שנה כ"ח ע' 294.

93 לוצטו, שמחה, מאמר על יהודי ויניציה, חיבר שמחה לוצטו. תירגם מהמקור האיטלקי דן לאטס, עם מבואות מאת ריקארדו בנימין באקי ומ[שה] א[ביגדור] שולחנס, בעריכת א[הרן] נ[אב] אשכולי, ירושלים, מוסד ביאליק, (דפוס השילוח), תשי"א, 175 ע', 8°. (ספריה היסטוריוגרפית מייסודה של החברה הישראלית להיסטוריה ואתנוגרפיה, בעריכתם של יצחק בער ובנציון דינאבורג), שם המקור: Simone Luzzatto, Discorso circa il stato de gl'Hebrei, et in particolar dimoranti nell'inclita città di Venetia.

94 לזר, דוד (D. Lazar), ראשים בישראל * תל-אביב, "עמית", (דפוס ישראל), תשי"ד (1953), 335 ע', 8°. בראש השער: דוד לאור לזר, דיוקנאי, בפסידוניס זה היה המחבר חותם את מאמריו שפורסמו תחלה בעתון "מעריב" ושכונסו בספר זה.

התכן: שלשה שהלכו לעולמם: א. קפלן, י. שדה, א. שמוראק. — אם הבנים: ר. גובר, — ליד שולחן

103 גלעדי, רבקה (הלר). חווי ארץ; רז"י חירות בידיעת הארץ, חזה ופתרה רבקה הלר-גלעדי, ירושלים, קרני, (דפוס "גשר"), תשי"ד, 142 ע', מסה מקופלת, תמונות, 8°.

"הבאתי חירות ביחוד על הישובים, אבל גם על הרים, נחלים, ימות ואף על חבל ארץ שלם" (מהחקמה).

104 דוסטרולד-דורות, א. ו. התפתחות העושר הלאומי בישראל. תל-אביב, תשי"ג-1952. [1], 10, [6] ע', טבלאות, 2°. במכונת-הכפלה.

105 הורוביץ, דוד [David Horowitz]. כלכלת ישראל. תל-אביב, "מסדה"; (רמת-גן, דפוס מסדה), תשי"ד, 429 ע', דיאגרמות, טבלאות, 8°. המדורות: מבוא, א'; הרקע הפיסי וההיסטורי. — ב': כלכלת א"י בתקופת המאנדאט. — ג': משק ישראל העצמאית. ביבליוגרפיה: ע' [423]—429. — עיין גם ק. ס. שנה כ"ה ע' 248.

106 התאחדות האכרים בישראל. הפרסונות בין עונה לעונה. מס ההכנסה והחקלאות. (תל-אביב, דפוס "השחר"), [1953]. 14 ע', טבלא, תמונה, 8°.

107 זיבוינסקי, זאב. כתבים. כרך [ג]: פליטונים ירושלים, ע. זיבוינסקי; (תל-אביב, דפוס הפועל הצעיר), תשי"ד, 272 ע', פורטרט, פקסימילים, 8°. כילל 24 פליטונים שפורסמו בשנות 1902—1932 בעתונים: "אודסקיה נובוסטי", "רוסקיה יודומוסטי", "פילדניה נובוסטי", "היינט" ואחרים, רובם על נושאים יהודיים וכמה מהם התפרסמו מאד בשעתם, כגון מתור פעות ההווי שלנו (על מקרי השמד כדי להכנס לאוניברסיטה ברוסיה הצארית), במקום אפולוגיה, ארבעה בנים, ראש השנה שלכם (על תגינות ריח האזורי ע"י יהודים) ועוד. — את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ס ע' 306.

108 יעקבוביץ, מרדכי. מפלמ"ח עד צה"ל; זכרונותיו של מוסקה, מאת סגן מרדכי יעקבוביץ. בעריכת אנדה פינקרפלד-עמיר. תל-אביב, "עמיק", (דפוס קליינבוים) [תשי"ג], 155 ע', תמונות, 8°.

109 ישראל. בית המשפט העליון. ססקידין של בית המשפט העליון לישראל. יצא מסעם משרד

לארץ — י"ט בסבת תשי"ד. תל-אביב, הוצאת מועצת המורים למען הקרן הקימת לישראל, תשי"ד, 21 ע', לוח'פורטרט, 2°. במכונת-הכפלה.

צינונות, ארץ ישראל, מדינת ישראל

ראה גם לעיל במדור "קבצים" ובמדור "היסטוריה, ביוגרפיה, זכרונות"

99 אחד העם. כל כתבי אחד העם. (מהדורה שלישית). (ירושלים, "הוצאה עברית"; [תל-אביב], דפוס סטרוד, 1953). XII, [8], 549 ע', לוחות-פורטרטים ותמונה, פקסימילים, 4°. זוהי מהדורה שמינית של כתבי אחד העם. נדפסה מאמהות מהמהדורה הששית או מהמהדורה הראשונה בתבנית זו, עיק ק. ס. שנה כ"ד ע' 5—6, שם גם תאור מפורט וצינונים.

100 בן-גוריון, דוד [David Ben-Gurion]. חזון ודרך. כרך ד'. (תל-אביב), מפלגת פועלי ארץ-ישראל, (דפוס "אחדות"), תשי"ד-1953, 310 ע', 8°. "הביא לבית הדפוס יהודה ארז", המאמרים והנאומים שבכרך זה נכתבו או הושמעו בין חשוון תש"ס וסוף תשי"ג. — את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ס ע' 13.

101 בן-ישראל, אשר. אגדות הארץ; אוצר אגדות ושמועות מארץ-ישראל, ערוך בידי אשר בן-ישראל אבירעוד, מהדורה שניה בתיקונים ותוספות. כרך א. תל-אביב, דביר, (דפוס גוטנברג), תשי"ג, [7], 229 ע', 8°. מנוקד.

המדורות: מערת המכפלה, בית הבחירה, חתל מערבי, עיר דוד. — מהדורה א' עיין ק. ס. שנה י"ד ע' 149.

102 גולומב, אליהו [Elyahu Golomb]. חביון עז. כרך ב. תל-אביב, עיינות, (דפוס "דבר"), תשי"ד (1953). 450 ע', פורטרט, 8°. "בעריכת יהודה ארז [= רוניצ'נקו]. — ספר זה מוקדש כולו לענייני הגנה בשחוק".

התכן: תולדות והליכות: דרכי ההגנה, ראשי פרקים בתולדות ההגנה (עיין גם ק. ס. שנה כ"ז ע' 12), כלפי הפורשים. בשער. מאורעות 1936—1939. עליות על הקר. קע. במלחמת העולם השנייה. העפלה והצלה. אישים: י. שרתוק, ח. שטורמן, ז. זיבוינסקי, ד. הוז, י. מגלי. א. אברמסון, י. גירדון, א. וינגייט. — את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ז ע' 15.

מאת ר. בקי, עברית ואנגלית עם שער נוסף: The Central Bureau of Statistics & Economic Research, Israel's foreign trade in 1951 by...J. A. Coltov

המשפטים. כרך ד'. תשי"א/תשי"ב—1950. (מהדורה שניה). ירושלים, (דפוס "אחיה", תשי"ב), 1088 ע"י, 8°. עיון גם ק. ט. שנה כ"ח ע' 2.

115 ישראל. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. סטטיסטיקה של תאונות הדרכים בישראל מאז עד דצמבר 1950; 1951—1952. סיכום מאת מ. אוריון (סטוריקי). 2 כרכים. ירושלים, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ולמחקר כלכלי (ע"י) המדפוס הממשלתי, תשי"ב/תשי"ג. 40 ע"י, טב לאות; 89 ע"י, טבלאות. 2° = סדרת פרסומים מיוחדים 2, 11. — במכונת הכפלה. עם הקדמות מאת ר. בקי.

116 ישראל. משרד האוצר. תקנון לענייני כספים ומשק (תכ"ם). פרק 1, 4, 9, 13, 18, 22, 21. (ירושלים), המדפוס הממשלתי, תשי"ד/1953. 8°. סימונים שונים במקום פניציה.

117 ישראל. משרד החינוך והתרבות. מחלקת העתיקות. רשימת מצבות ואחרים עתיקים במדינת ישראל... ירושלים, תשי"ב. [97] דף=1, 193 ע"י. 2°. במכונת הכפלה. על צד אחד של הדפים, ובכל דף נכנסו שני עמודים זה מתחת לזה.

"רשימה זו אינה אלא העתק מחוקן מרשימת האחרים העתיקים של מחלקת העתיקות של ממשלת פלשתינה משנת 1944 המורחבת על ידי הכללת התוספת לרשימה משנת 1947 והרשימה הנוספת שפורסמה כילקוט הפרסומים מס' 142 מ"15.2.51".

118 ישראל. משרד העבודה. מחלקת המדידות. ישראל 250.000: 1. גליון 3:1 (תלאביב), מחלקת המדידות ישראל, תשי"ד/1953. 83: 69. עם רשימה הישובים ואחרי עתיקות בישראל.

119 ישראל. משרד העבודה. מחלקת המדידות. ישראל; מפת חלוקה אדמיניסטרטיבית. מחוזות, גופות ותחומי רשויות מקומיות. גליון 3:1 (תלאביב), מחלקת המדידות ישראל, תשי"ג. 70: 64. קנה המדה: 1: 250.000.

120 לופבן, יצחק [Isaac Laufbahn]. מבחר כתבי י. לופבן... מכונת הכפלה. עורך בידי ג. תרדיון.

110 ישראל. חקים. דיני האפוסטרופוס > האפוסטרופוס לנכסי נסקדים, האפוסטרופוס לנכסי גרמנים והאפוסטרופוס הכללי. מאת שלמה יפרח... עם הקדמה מאת חיים כהן... (תלאביב), הסתדרות עורכי הדין בישראל, (דפוס ישראל), תשי"ד/1953. 9, 269 ע"י, 8°.

111 ישראל. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. כלכלת ישראל בשנת 1950. מאת א. ל. געטון (גרונבאום). ירושלים, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ולמחקר כלכלי (ע"י) המדפוס הממשלתי, דפוס "מרכז", תשי"ב. 36 ע"י, טבלאות. 2° = סדרת פרסומים מיוחדים, 1.

112 ישראל. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. סטטיסטיקה של מס הכנסה לשנת שומה 1949/50. סיכום מאת... אלסה שכטר. ירושלים, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ולמחקר כלכלי (ע"י) המדפוס הממשלתי, תשי"ב. 14, 74 ע"י, טבלאות. 2° = סדרת פרסומים מיוחדים, 4. עם הקדמת ר. בקי. במכונת הכפלה.

113 ישראל. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. סטטיסטיקה של המשפטים הפליליים 1948-1949; 1950. ירושלים, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ולמחקר כלכלי (ע"י) המדפוס הממשלתי, תשי"ב. תשי"ג. 46 ע"י, טבלאות; 44 ע"י, טבלאות. 4° = סדרת פרסומים מיוחדים 3, 6. במכונת הכפלה. 1948/49 בעברית ובאנגלית, ובצד השמאלי של המעטפת: The Central Bureau of Statistics and Economic Research. Criminal statistics...

114 ישראל. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. סטטיסטיקה של סחר החוץ של ישראל בשנת 1951 מאת (עקב) א. כלסוב. ירושלים, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ולמחקר כלכלי, תשי"ב. 83, [1], XXX ע"י, דיאגרמות, טבלאות. 2° = סדרת פרסומים מיוחדים, מס' 5. — במכונת הכפלה. עם הקדמה

126 פלדמן, אהרן, עורך [A. Feldmann]. חיים צימרמן : חיו כתביו ומעשיו בגליל וב"החקלאית". ערך : עבר הדני [= אהרן פלדמן]. תל-אביב, ג. טברסקי, (דפוס "ספר"), תשי"ד, 200, 2] ע', סבלאות, תמונות. 8°.

ה. צימרמן (תרמ"ה ע"ה) לובצקת והלין אוקראינה—תשי" רמת יוחנן מאישי העליה השנייה (עלה בשנת תרס"ח), מראשוני דגניה, מהפעילים בשוב החקלאי בגליל, מיסדה ומנהלה של "החקלאית" אגודה לבטוח המקנה ולגידול הבקר ובהמת עבודה. בתחלת הספר מאמר של מ. סמילנסקי על צימרמן.

127 פרומקין, ישראל דב [Israel Dov Frumkin]. מבחר כתבי ישראל דב פרומקין, ערוכים בצירוף הערות ומבוא מאת צלל קרסל, ירושלים, (הוצע להוצאת כתבי י. ד. פרומקין [ע"י]) מוסד הרב קוק, תשי"ד, 114, 1] 235 ע', לוחות-פורטרט ופקסימיל. 8°.

הספר יצא למלאת ארבעים שנה לפטירתו של י. ד. פרומקין (תר"א—תרע"ד), חלוץ העתונות העברית בארץ, עורך ומו"ל "החבצלת" בשנות תר"ל—תרע"א, כמעט במשך כל שנות קיומה. — "בעיות ודאגות, שניידות בכתבי יד" וכו'... וביסא אותן לראשונה, יש שזמנן לא עבר גם כיום, ובשנוי שם וצורה הן מן האקטואליות גם אחרי כל התמורה העצומה שנתחוללה במשך ארבעים השנה האלה. הן נקראות כיום בשמות וכוניינים חדשים אבל תוכןן לא נשתנה. כגון מן העיר אל הכפר, עצי מאות כלכלית, מיווג גלויות, בעית ירושלים ועוד". (מהקדמת הוצע להוצאת כתבי פרומקין).

התכן : ג. קרסל : י. ד. פרומקין בעל "החבצלת" וא"ש ירושלים (ע' 14—114). — מבחר כתבי י. ד. פרומקין : 21 מאמרים, מהם גדולים ותקפים, שפורסמו תחלה ב"החבצלת", בעניני פרויקטיביזציה והתישבות, בשאלות ירושלים, על מצב התנוע, על המלחמה במסיון, רשמי מסע בחו"ל, תאור הערים והמושבות בא"י, על אחד העדות השונות ועוד. בין הנספחים : בית אוסף ספרים בירושלים אשר למונטפורי (הייסוד וגאון הס' חיחה של פרומקין), חכרת "עזרת נדחים" לתפארת משה ויהודית (שפרומקין היה ממקימה), התקנות — לדמותו של רייז פרומקין : מאמרים וכתובות מאת בניו, א. וג. פרומקין, י. פרס, אסף הלוי וב. ריבלין (מגלת היוחסין של רייז).

תל-אביב, עינות, תשי"ד, 14, 2] 568 ע', פורטרטים, פקסימיל. 4°.

י. לופבן סופר ועתונאי של תנועת העבודה, עורך "הפועל הצעיר" — משנת תרפ"ג עד סוף ימיו (באלול תש"ח). מאמריו ומסותיו שזכו בספר פורסמו בעיקר ב"הפועל הצעיר", מעטים פורסמו ב"מערכות", "מאזנים", "ספר העליה השנייה" ועוד.

התכן : י. לופבן (ע' ס—יד). — א' : המעין (המחיה הציונית ; חתחתים) 126 מאמרים. ב' : מבית העבודה, 40 מאמרים. ג' : נפתלי ישוב, 44 מאמרים. ד' : תלמי חינוך ותורות, 21 מאמרים. ה' : אנשי סגולה (על הרצל ויצמן, אחיהם, נורדא, אושישקין, א. ד. גורדון, ב. כצנלסון, י. אהרונוביץ, ח. ארלוזורוב, א. יפה, א. רופין ועוד), 43 מאמרים. נ. תרדיון : עם חתימה.

121 מכבי, ארץ ישראל. פנקס המדרשו הוצאת ועדת ההערכה, תל-אביב, כסלו תשי"ד, 135 דף, ציורים : 16 : 20. בראש המעטפת : הסתדרות "מכבי" ישראל, המרכז, הנהגה הארצית של "מכביה הצעירה". — במכונת הכפלה.

122 מפתח לספר הפלמ"ח : שמות / ענינים / מילואים. (תל-אביב, ארגון חכרי הפלמ"ח בהוצאת הקיבוץ המאוחד, (דפוס "אחיות"), תשי"ד, 63, 3] ע', 8°. את ספר הפלמ"ח עין ק. ס. שנה כ"ט ע' 196.

123 נחשון, ח. ההכנסה הלאומית ושכר העבודה בשנת 1951. תל-אביב, ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בארץ-ישראל, הוצע "הפועל", המחלקה לסטטיסטיקה ואינפורמציה, תשי"ג, 1952, 1] 42 ע', סבלאות. 2°. במכונת הכפלה.

124 הסוכנות היהודית לארץ ישראל, ועדת השבעה. מסקנות ועדות השבעה להעדה לברייתק הדין וחשבון מס' 5 של המבקר ותשובת הדין הלת הסוכנות היהודית. [ירושלים, תשי"ב, 1] 29 דף. 2°. במכונת הכפלה. — את דו"ח המוסד לבקורת של הסוכנות עין ק. ס. שנה כ"ט ע' 195.

125 סמילנסקי, משה [Moshe Smeliansky]. משפחת האדמה : נרות-נשמה. (מהדורה שניה). ספר אב. תל-אביב, עם עובד, (דפוס "הפועל הצעיר"), תשי"ד, 266, 1] ; 280, 1] ע', 8°. (לדור). מהדורה א' עין ק. ס. שנה כ"א ע' 247, שם גם תאור ותכן.

kenstein. Jerusalem, (typ. Jerusalem Post), 1953. 335, [1] p., diagrs., tab. 8°.

התכן: C. Frankenstein: The problem of ethnic differences in the absorption of immigrants. J. Ben-David: Ethnic differences or social change? S. N. Eisenstadt: The process of absorption of immigrants in Israel. H. Rieger: Some aspects of the acculturation of Yemenite youth immigrants. S. D. Goitein: Jewish education in Yemen as an archetype of traditional Jewish education. Korath Gag: an evaluation of a temporary foster-placement scheme for immigrant children. J. Maimon: Teaching immigrants in Ma'abarot. F. Raphael: Rosh Ha'ayin. H. Reinhold: Dynamics of youth aliyah groups. C. Frankenstein: Youth aliyah and the education of immigrants. G. Ortat: A comparative analysis of the structure of intelligence in various ethnic groups. G. Ortat and C. Frankenstein: How to develop abstract thinking in immigrant children from Oriental countries. L. Adar: History teaching in youth aliyah groups.

133 **Israel. Misrad ha-sa'ad. Mahlakah le-mehkar we-tikhnaun.** Measures taken to improve the social, cultural and economic conditions of Israel's population. Jerusalem, 1953. 2 p. L. 43 p., 9 l. incl. tab. 4°. : בראש השער. State of Israel. Ministry of Social Welfare. Department of Research and Planning. במכונת הכפלה.

134 **Israel companies & cooperative societies yearbook** 1953. Jerusalem. Kolek & Son, (typ. Azriel), [1953], 472 p., tabs. 8°. : החתן. I: Yearbook of Israel securities, ed. by A. Poshter. Under the auspices of Bank Leumi Le-Israel (הבנק הלאומי של חלק זה עיין ק). הוצאה קודמת של חלק זה עיין ק. — II: Companies and cooperative societies yearbook. — III: Index.

135 **Keren Hayesod.** Handbook for youth leaders. Jerusalem, Keren Hayesod Youth De-

128 קרסל, ג[צל] [Getzel Kressel]. א. המושבות פתח תקוה: שבעים וחמש שנות חיים (תרל"ח—תש"ג, 1878—1953). (פתח תקוה, עיריית פתח תקוה: תלאביב, "דפוס דבר", תש"ג, 17, [1], 588 ע', לוחות-תמונות, מפות. 8°.

התכן: פ. רשיש (ראש עיריית פתח תקוה): במבוא הספר. ד. ברגרין: דברי פתיחה. ג. קרסל: שבעים וחמש שנות חיים: פתח דבר. אז מלפני בראשית העליה על הקרקע וימים ראשונים. יהוד ופתח תקוה. תקופת האפור טרופסות. תקופת העליה השנייה. מלחמת העולם הראשונה ועוללותיה. ממוצעה מקומית לעיריה. בימי גורל והכרעה, ע' 1—470. א. י. ברור: סקירה גיאוגרפית. מ. אבי יונה: תולדות תחום פתח תקוה. מ. אבנימלך: גיאור לוגיה של פתח תקוה והסביבה. מ. זוהרי: הצמחה והצומח של פתח תקוה וסביבותיה. יזכור: בני פתח תקוה אשר מסרו נפשם על המושבה והמולדת, כוללת רשימה של 302 איש, מהם 216 חללי מערכות הבטחון בפרוס מלחמת השחרור, ע' 551—570. ז. יואלי (יו"ד) ועוד ספר חיובל: דברי חתימה.

129 תלמי, אפרים ומנחם. ספר הנגב: רשימות, ספרים ושירים. כינוס וערכו אפרים ומנחם תלמי. תלאביב, "עמית", (דפוס "תרבות"), תשי"ד, 367 ע', לוחות-תמונות, מפה. 8°.

בספר זה התכוננו המלקטים לרכז חימר למתן אספקת ריה ספרותית של הנגב בתולדותינו. (מהקדמת המלקטים).

130 יריב, ס. ש. [פסידונים]. דעגו דעם קאמוניזם און דעם ציוניזם פון השומר הצעיר. (איבערגעזעצט פון העברעיש פעלא פלאקסער). תלאביב, איחוד עולמי סועלי ציון לצ. ס. <—התאחדות, (דפוס "אחדות"), תש"ג, 110, [1] ע', 8°. את המקור עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 306.

131 **Goldelman, Salomon.** Israel foreign trade. Jerusalem, (Institute for Zionist Education, typ. Jerusalem Post), [1951], 32 p., tab. 8°. (The Israel pocket library).

132 **Henrietta Szold Foundation for Child and Youth Welfare.** Between past and future: essays and studies on aspects of immigrant absorption in Israel, edited by Carl Fran-

141 גלבוע, דוד. צפת העתיקה : תמונות ורישומים... צפת, עבר והווה, [מאת] יוסף כרסלבסקי. תל-אביב, "דעת", (דפוס בן-חור ודפוס לוינר אפשטיין <בתיים> 1953), [20] ע', [14] לוחות-תמונות מודבקות, מסה, תמונות. 2°. עברית ואנגלית. השער האנגלי : David Gilboa : Old Safad ; pictures and sketches. Safad, past and present, Joseph Bráslavski, Tel-Aviv, "Daat" בתוך : תיק, הלוח הראשון מודבק על התיק. עם הקדמה מאת מ. פדהצור, ראש עיריית צפת.

142 גלעדי <גולודק> א[הרן]. (רישומים). תל-אביב, אגודת הציירים והפסלים בישראל, (דפוס מירסט), תשי"ד. [4] ע', [14] לוחות-תמונות. 2°. אסף תמונות עם הקדמה מאת א. קולב.

143 חסדאי, אברהם בן שמואל. בן המלך והנזיר : ההדיר, הוסיף הערות ואחרית דבר א. מ. הברמן. תל-אביב, "מחברות לספרות" בסיוע מוסד הרב קוק, (דפוס הפועל המזרחי), תשי"א (1950). 414 ע', 8°. בראש השער : אברהם בן חסדאי, מנוקד. מהדורה זו מבוססת על כת"י אוקספורד סי' 349, דפוס קושטא רע"ח ודפוס מנטובה שי"ז.

144 טאובמן, הוורד. סוסקאניני, מאה הוורד טאובמן... (עברית : דוד סיון), תל-אביב, מ. גיומן, (דפוס שלומי, תשי"ד/1953), 251, [2] ע', לוחות פקסימיל-תמונות. 8°. על בקוריו של סוסקניני בארץ ישראל, עיין ע' 171—173. שם המקור : Hyman Howard Taubman : The maestro ; the life of Arturo Toscanini.

בלשנות

145 אבן-שושן, אברהם [Abraham Eben-Shoshan]. מלון חדש מנקד ומציר : אוצר מלים שלם של הלשון העברית החיה והספרותית... (מהדורה שלישית, כרך א'), ירושלים, "קריית-ספר" בסיוע משרד החינוך והתרבות, (דפוס "טורים"), תשי"ג. 12, [4], 1988, [4] ע', 8°. לכל כרך נוסף שער מיוחד. ע' 1833—1988 : מוספים : מהדורה קיומת עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 199.

146 אורנן, עוזי. רשימות מקוצרות על פי דקדוק הפה והאוזן <עם מבחר תרגילים>... חוברת.

partment, (typ. Azriel), 1951, 107, [1] p., diagrs., illus., tabs. 8°.

136 Livneh, Eliezer. State and diaspora. Jerusalem, Youth and Hechalutz Department of the Zionist Organization, (typ. Jerusalem Post), 1953. 92 p. 8°. =Modern Israel library, 1.

137 Saller, Sylvester J[ohn] ; Bellarmino Bagatti. The town of Nebo <Khirbet el-Mekhayyat>, with a brief survey of other ancient Christian monuments in Transjordan. Jerusalem, typ. Franciscan Press, 1949. XIV p., 1 l., 302 p., 1 l., illus., maps (part. fold.), 54 pl. on 27 l., tab. 4°. = Publications of the Studium biblicum Franciscanum, no. 7.

138 Simon, Sir Leon. Chaim Weizmann... Translation of an address delivered at the memorial meeting held by the Board of Governors of the Hebrew University of Jerusalem, March 22nd 1953. [Jerusalem?, n. pr., 1953]. 14 p., port. 8°.

139 Zionist Organization. Youth and Hechalutz Department. La haapala : compilación de notas y documentos de la inmigración "ilegal" a Eretz Israel, 1933—1948. Jerusalem, Departamento de la juventud y del jalutz de la Organización sionista mundial, (typ. "Jerusalem Post"), 1953. 272 p. 8°.

הקבץ הוכן על ידי משה קיתרון. את הקבץ בעברית עיין ק. ס. שנה כ"ה ע' 26, שם גם התכן.

אתנוגרפיה, פולקלור, אמנות

140 גלבוע, דוד. ממראות ישראל : עשר תמונות נוף בצבעים. (תל-אביב, "דעת", דפוס בן-חור ודפוס לוינר אפשטיין <בתיים> 1953), [16] ע', [11] לוחות-תמונות מודבקות. 2°. עברית ואנגלית. השער האנגלי : David Gilboa : Land of Israel : ten landscapes in watercolours. Tel-Aviv, "Daat" בתוך : תיק-הלוח הראשון מודבק על התיק.

שירה עברית בימי הביניים

150 שבזי, שלום. ספר השירים, שחבר כה"ר שלום שבזי... כולל כל השירים לפי סדר איב וכן שבתות ומועדים, חופת התנים, סדר ברכת ארוסין וקדו"שין והלילות. ירושלים, אהרן חסיד, חש"מ, תשי"ג. [8] 28, [2] 282, 30, [1] ע' 4. רבים מהשירים בערבית באותיות עבריות.

ספרות יפה עברית חדשה

151 אבינועם, ראובן. מבחר שירי א"מ ריקה; אנתולוגיה. תל-אביב, עם עובד, (דפוס גוטנברג), תשי"ד. 16, 668, xii ע' פורטרסטים. 8°. שמו הקודם של המכנס והמתרגם: ר. גרוסמן. עם תכן ושער נוסף באנגלית: Reuben Avinoam: A Hebrew anthology of American verse. Tel Aviv, 1953. "כרך זה כולל מראשוני משורריה של אמריקה ועד אלה החיים בדור זה והיוצרים בו. בחירת המשוררים ושיניהם אמנם היתה סובייקטיבית לגמרי, ובכל זאת היתה לגנד עיני מטרה כפולה: מתן תמונה של השירה האמריקאית בכלל מתוך הארת דמותו של המשורר הפרט. בספר כלולים רמ"ט תרגומי שירים ופואמות של ג'א משוררים" (מן פתח-דבר) — העורך הקדים מבואות לשיריו של כל משורר ומשורר. החוצאה יפה.

152 אבן-חן, אהרן. שורים חרשו בהר. רישומים: מ. אריה. תל-אביב, ג. טברסקי, (דפוס "ספר"), תשי"ד (1953), 171 ע' 8°. סיפורים.

153 אגוד יוצאי בטרביה בישראל. מנחה ליעקב פייכמן בן השבעים. (תל-אביב, "נתיב", נכסי תרבות יהדות בסרייה בע"מ, דפוס לידור), [תשי"ג]. 28 ע' תמונות. 8°.

ערך וליקט: ל. קופרשטיין. המדורות: שא ברכה (מאמרים ורישומים מאת ש. הלליס, א. אויארב, י. בוטושנסקי, י. ל. גרוזמן. שירים מאת א. מייטוס, ק. א. ברחניני). לקט דברים: קטעים ממסות ומאמרים על פייכמן שפורסמו בזמנים שונים.

154 ארכמני, עזריאל. לעבר האדם: דברים בשולי הספרים והזמן. מרחביה, הקיבוץ הארצי השומר הצעיר: (תנ"ל) אביב, דפוס סטרוי, 1953. 403, [3] ע' 8°. (ספרית פועלים / מדע לכל).

התכן: בסתח דברים, ממסילתו ותלאה (8 מאמרים

1. ירושלים, "מפעיל"), 1951. 20 דף. 17: 21. במכר נת'הכפלה. — לא הופיע יותר. עיין ק. ס. שנה כ"ח ע' 183.

147 הר-זהב, צבי. דקדוק הלשון העב' רית מימות ילדותה עד הומן שפסקה מלחיות בפיה של האמה, בהסקת מסקנות ללשון שבימינו, כרך ב, חלק א. ב; כרך ג, חלק א. ב. 4 כר'. תל-אביב, מחברות לספרות בהשתתפות משרד החינוך והתרבות, (דפוס "גוטנברג"), תשי"א—תשי"ג. 8°. כרך ג, חלק א: ירושלים, דפוס מרכז.

התכן: כרך ב, חלק א. ב; תורת ההגה והגור, ההסעמה והטעמים: הכתב, האותיות, התנועות, בני התנועות ומחסרי-התנועה, הדגש, הלופי התנועות וחצאי התנועות האחת בחברתה, הגור, הטעם ובן-הטעם והרכב המלים, הגנינות, הפסק. — תשי"א—תשי"ב. 31, 239, [1] 11, 241—522, [1] ע'.

כרך ג, חלק א. ב. תורת המלה: חלקי הדבור, השרש והאותיות הספולות, כנוי-השם, שאר כנוי-השם, השמות ומשקליהם, מיון מפרט של המשקלים, המין, המספר, ההכרחה והסמיכות, היחסים וסיומיהם, שם-עצם ושם-תארי, שם היחס, ההקטנה וההגדלה בשמות, חלקת השמות לפי נטיותיהם, שם המספר, הפעלים למיניהם, הגזרות, הבנינים, הדרכים והזמנים, הגופים המינים והמספרים, ויורה-הפוך, ששת הבנינים של הסדר הראשון, ארבעת הבנינים של הסדר השני, שלשת הבנינים של סדר שלישי, הבנינים כפוליה-האותיות. — תשי"ב—תשי"ג. 11, [1] 252; 7, [1] 504—[253] ע'.

את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ז ע' 299—300.

148 פרץ, יצחק. עברית כהלכה: מדריך בענייני לשון. תל-אביב, י. שרברק; (ירושלים, דפוס עזריאל, תשי"ג), 168, [1] ע' 8°.

149 שרפשטיין, צבי (Z. Scharfstein). אוצר המילים והניבים; לכסיקון של מלים נדרשות וקרובות משמעות, בצרוף ניבים ובטוים, משלים ומלי צות, מלוקטים מכל מקורות הספרות העתיקה והחדשה עם מפתח מפורט, מאת צבי שרפשטיין... תל-אביב, מ. נימן, (דפוס ריהלד), תשי"ד. xv, 420, [2] ע' 8°. יצא תחלה בשנת 1939; עיין ק. ס. שנה י"ז ע' 37.

8°. בראש השער: ארקמן—שטרין. שם המקור:
Emile Erckmann: Histoire d'un conscrit de
1813.

160 אש, שלום [Shalom Ash]. על נהרות
מאנהאסן. תרגום: דוד סיון. ירושלים, קרני, (דפוס
גולדברג), תשי"ד. 454 ע"י. 8°.

מחיי היהודים בניו יורק כראשית המאה העשרים. —
את המקור הידוע עיין ק. ס. שנה כ"ד ע' 227, תרגום
אנגלי — שם ע' 228. יש גם תרגום גרמני.

161 בן-עמי, חובב. סוד מערת זוקיהו;
סיפור עליפי מקורות היסטוריים, מאת חובב בן-עמי
<יודילוביץ>. מהדורה שלישית. ירושלים, רי
מס, (דפוס „התחיה“, 1953) 115 ע"י. 8°.
ספור מחיי עמנו בהרה משולב בתולדות ישראל בימי
קדם. המהדורה הקודמת עיין ק. ס. שנה כ"ד ע' 97.

162 ברוד, מכס [Max Brod]. הנחבא אל
הכלים; רומאן. (תרגום נ. רבן). תל-אביב, עם עובד,
(דפוס „עתיד“, תשי"ד. 157 ע"י. 8°.
מקום המעשה וזמנו: פראג כראשית המאה העשרים.

163 ברנשטיין-כהן, מרים. חוה ובנותיה;
מבחר הספור על האשה. נאסף ונערך ע"י מרים ברנשטיין-
כהן. תל-אביב, „עידית“, (דפוס ישראל), תשי"ג. 304
ע"י. 8°. כולל 27 ספורים, מהם 7 שמקורם עברית.

164 גורדון, גרלד. יאכר יום... תרגום
לעברית: שי שניצר. ירושלים, קרני, (דפוס ר. ח.
כהן), תשי"ד. 244 ע"י. 8°. שם המקור: Gerald
Gordon: Let the day perish.

165 גידר, ארקדי. המתוסף. תרגום: ח. רבין.
תל-אביב, י. שמעוני, (דפוס „בצלאל“, תשי"ג. 127
ע"י. 8°. רומן. מנוקד.

166 די מוריה, דפנת. רבקה; רומן. [תרגום
מאנגלית: פנחס לגור]. תל-אביב, „מסדה“, (דפוס מל"ן),
תשי"ד. 391 ע"י. 8°. שם המקור: Daphne Du
Maurier: Rebecca.

167 דיקנס, צ'רלס. סרשת חיינו והרפתקאות
חיו של ניקולס ניקלבי. מאנגלית יוסף לוז.
<ספר ב' (תל-אביב), עם עובד, (דפוס ספרד), תשי"ד.

על ביאליק, שניאור, א. נ. גנסין, ברנר, ד. בארון, י.
פיכמן. בטענת הדור (6 מאמרים על א. שלונסקי, מ.
לוי, נ. אלתרמן, י. שנברג ואחרים), במאבק על השתר
שות (9 מאמרים, על השירה העברית הצעירה, על ספרי
ל. גולדברג, ח. הזו ועוד). לקראת המחזר (6 מאמרים על
א. צ. גרינברג, מ. מגד, ס. יזהר ועוד).

155 אלקושי, גדליה. אנתולוגיה מקראית;
התנ"ך בראי הספרות העברית החדשה, בעריכת גדליה
אלקושי. תל-אביב, דביר; (ירושלים, דפוס סורים),
תשי"ד. 20, 506, [1] ע"י. 8°.

„האנתולוגיה כוללת מבחר יצירות עבריות מקוריות
(שירים, מחזות, סיפורים ומסות) על נושאים מקראיים
בספרות העברית החדשה מימי רמח"ל ועד זמננו אנו,
ומתכוונת לשמש פירוש ספרותי-אמנותי מודרני...
לתנ"ך... החומר סודר, בסטיות קלות, לפי הסדר המקי
ראי המקובל... לאנתולוגיה נועד עוד תפקיד: לסכם
ע"י דוגמות מן המיסב, את הישגיה של הספרות העברית
החדשה בתחום היצירה על נושאים מקראיים, ולהקנות
מושג נכון על הישגיה של הספרות בה בתחום
זה.“ (מבוא המהדורה). — לוח המהדורים והמקורות,
ע' 501—506.

156 אמדו, זורגיה [Jorge Amado]. דרכי
הרעב. תרגום יונת סנד... (תל-אביב), הקיבוץ המ
אוחד; (עין-חרוד), דפוס הקיבוץ המאוחד, תשי"ג. 312
ע"י. תמונות. 8°. בראש השער: זורגיה אמדו. —
ספור מחיי האכרים בבrazil.

157 ארגון, [לואיס] [Louis Argon]. הקומור
ניסטים; רומאן. מצרפתית עדה צמח. ספר בד.
[תל-אביב], הקיבוץ המאוחד, (דפוס הכללי), תשי"ב
תשי"ד. 355, [1]; 12, 257 ע"י. 8°. ספר ד';
מצרפתית אנליהן מייטוס. — ס' ד' ע' 5—12: תמצית
משלושת הספרים הראשונים. את הקודמים עיין ק. ס.
שנה כ"ח ע' 42.

158 אריכא, יוסף [Joseph Aricha]. סיפורי
יוסף אריכא. תל-אביב, נ. טברסקי, (דפוס „ספרי“, תשי"ד.
281 ע"י. 8°. כולל 26 סיפורים.

159 [ארקמן, אמיל]. מאורעותיו של חייל
בצבא נפוליאון. תרגום מצרפתית: שלמה ערב. תל-
אביב, י. ציציק, (דפוס „זהר“, [תשי"ד-1953]. 185 ע"י.

השער : צ. ז. ויינברג, כולל 16 ספורים, שנכתבו בשנות 1909—1952, מחיי היהודים בארץ וברוסיה—פולין.

174 ויטמן, אהרן, עורך. עולם נעלם ; ספורים מקוריים ומתורגמים. מבוא מאת ברוך קרוא. תל-אביב, מ. ניומן, (דפוס בלון), תשי"ד, 190 ע"י, 8°.

בראש השער : אהרן וייסמן.
קבץ סיפורים מחיי העצירה היהודית ברוסיה ופולין, גם סיפורים על החיים ועל הפרטיזאנים בימי השואה ; רשימות של סופרים באידיש על ביאליק, פרץ, י. קצנלסון.

175 זריצקי, דוד. שימקה ; ילדים במסכת הגבורה של הדור, תרגום : מאיר צבי פרוש. תל-אביב, "ביתן-הספר" ; (ירושלים, דפוס "ספער"א), תשי"ב, 408 ע"י, 8°.

176 טביב, מרדכי (M. Tabib). כעש במרחבה, מרחביה, הקיבוץ הארצי השומר הצעיר, (דפוס השומר הצעיר, 1948), 289 [1] ע"י, 8°.

(ספרית פועלים / לכל) — רומן מחיי התימנים בארץ-ישראל.

177 טבקאי, אריה (A. Tabakai). חיים מלאים ; סיפורים, (תל-אביב) אגודת הסופרים העבריים ליר דביר, (דפוס "אלון", תשי"ד 1953), 249 ע"י, 8°.

כולל 15 ספורים מחייהם של אנשי-קיבוץ, עובדיים וחיליים.

178 טולסטוי, ל[בניקוליביץ]. סובוטת קרוב ; צר ; רומן... תרגום ש[למה] הרברג, תל-אביב, מצפה ע"י צ'צ'יק, (דפוס מלון), (תשי"ד), 111 ע"י, 8°.

עם הקדמה מאת א. ב. [אשר ברש]. שם המקור : Лев Николаевич Толстой ; Крепостное сыноу.

179 טריפונוב, י. (I. Trifonov). סטודנטים ; רומאן, עברית : אראלה אור [שניאורסון], מרחביה, הקיבוץ הארצי השומר הצעיר ; (תל-אביב, הדפוס החדש, 1953), 442 ע"י, 8°.

(ספרית פועלים / לכל).

180 כהן, יעקב (Ya'aqov Cohen). בלון ; מחזה בן שלוש עלילות, תל-אביב, י. צ'צ'יק, (דפוס רוהלד), [תשי"ד], 106 ע"י, 8°.

פורסם תחלה ב"כנסת" ספר ה' עיין ק. ס. שנה י"ז ע' 129.

181 גרמלית ; קובץ ספרותי, תל אביב, דביר (וסניף אגודת הסופרים בחיפה בסיוע עיריית חיפה,

[4] 621—927 ע"י, 8° ספרית "שחרות", שם המקור : Charles Dickens: The life and adventures of Nicholas Nickleby. את הקודמים עיין ק. ס. שנה כ"ה ע' 150.

168 דנטה אליגיירי. הקומדיה האלהית... תרגום עמנואל אולסכנגר, [ב] : טור הטהר, ירושלים, ספרי תרשיש, (דפוס למודי), תשי"ד, 236, [1] ע"י, תמונות, 8°.

בראש השער : דנטי אליגיירי.
הערות וביאורי המתרגם, ע' 209—236, ההוצאה מהר דרת, את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ב ע' 92.

גם ציונים ע"ד תרגומים עבריים אחרים, שם המקור : Dante Alighieri: La divina Comedia. Purgatorio.

169 הוגו, ויקטור. האדם הצוחק ; רומן, תרגמו א. וי. לוין, [אנהרן] יואל, ערך : א. יואל, (מהדורה ערוכה ומסודרת מחדש), תל-אביב, נ. טברסקי, (דפוס "ספר"), תשי"ד, 517, [3] ע"י, 8°.

מהדורה א' של תרגום זה עיין ק. ס. שנה ו' ע' 435.
שם המקור : Victor Hugo: L'homme qui rit.

170 חזן, חיים (Haïm Hasas). חיים הזז ; לקט ומבוא מאת ש. י. פנואלי, תל-אביב, "עם עובד", (דפוס סטרו), תשי"ד, 131, [1] ע"י, 8°.

= ספרי מיפת לבתי הספר, ד. ("מסילות").

171 הללס, שלמה (Solomon Hillels). כתבים... ד. ה. תל-אביב, נ. טברסקי, (דפוס "ספר"), תשי"א, תשי"ב, 8°.

התכן : ד. מהמולדת הישנה ; ספורים, תשי"ב, 228 ע"י — ה : הר הכרמים ; רומן, (מהדורה חדשה ומתורגמת), תשי"א, 270 ע"י — מהדורה א' עיין ק. ס. שנה ז' ע' 499.

את הקודמים עיין ק. ס. שנה כ"ז ע' 23. — מחיי היהודים בבוסרביה, המתברמת בת"א בחשוון תשי"ד.

172 וילדר, תורנטון (Niven Wilder). אגרות רומיות ; רומן... (תרגום מאנגלית יאיר בורלא), תל-אביב, עם עובד, (דפוס "אופק"), תשי"ג, 232 ע"י, 8°.

שם המקור : Thornton Niven Wilder: The Ides of March.

173 וינברג, צבי זבלון, שם ופה ; סיפורים, (תל-אביב), אגודת הסופרים העבריים ליר דביר, (דפוס הפועל הצעיר, תשי"ד 1953), 232 ע"י, 8°.

בראש

כ' ג': דפוס "עתידי", תש"ח. הספר זכה בפרס ביאליק מטעם עיריית תל-אביב, מהדורה א' עיין ק. ס. שנה כ"ב ע' 97—99 ושנה כ"ה ע' 51—52, שם גם הערכות מאת ב. שוחטמן.

185 לחובר, פ[ישל] [Fischel Lachower]. תולדות הספרות העברית החדשה, עם דוגמאות של מבחר הספרות לתלמידים ולמתלמידים. הדפסה תשיעית. ספר אידי, בשני כרכים. תל-אביב, דביר, (מאמחות בדפוס חזן), תשי"ד. xv, 149 ע', פורטרט, vi, 319; x, 220, [1], vi, 221, [1], [2], 188 ע' 8°. מהדורה א' עיין ק. ס. שנה ח' ע' 28, שנה ז' ע' 504 (שם גם התכן של ספר ב'), שנה ח' ע' 425 (שם גם התכן של ספר ג' א'), שנה כ"ה ע' 52 (שם גם התכן של ספר ד'), מהדורה ו' עיין ק. ס. שנה כ"ד ע' 182 (שם גם התכן של ספר א' וספר ב'), בתחלת הספר, ע' iii—x, מבוא מאת י. פיכמן: ס. לחובר: קיים לחיו ולדמותו. בסוף ספר ד' (שיצא במהדורה הראשונה מתוך עזבונו של המחבר, שנפטר באדר תש"ז) ביבליי "גרסה לספר ד' ומפתחות של שמות המחברים, הענינים והספרים לספר כולו שסודרה ע"י אחיו של המחבר שמואל לחובר, ע' [137]—188.

186 ליכטנבוים, יוסף [Josef Lichtenbaum]. שאול טשרניחובסקי; חייו ויצירתו. תל-אביב, נ. טברסקי, (דפוס "ספר"), תשי"ג. 160 ע', לוחות פורטרטים ופקסימילים. 8°. בסוף הספר ביבליוגרפיה: א': כתבי טשרניחובסקי עפ"י [קרן] שוחטמן (ע' 148—153), מגנינות לשירי טשרניחובסקי עפ"י [חיים] ברדיין (ע' 159), מילואים למגנינות עפ"י אקו"ם (ע' 159—160). — מהדורה א' עיין ק. ס. שנה כ"ג ע' 93.

187 לין, יו-טנג [Yu-tang Lin]. שער הארץ נמן; סיפור מארץ רחוקה. (עברית: דניאל שר). חלק [א-ב]. תל-אביב, "מסדה"; (רמת-גן, דפוס מסדה), תשי"ד. 175; [4], 179—468 ע' 8°.

188 מוסנזון, יגאל. סיפורי יגאל מוסנזון. תל-אביב, נ. טברסקי, (דפוס "ספר"), תשי"ד. 278 ע' 8°.

189 מיטוס, אליהו. כלדות מנוף הילדות: שירים. תל-אביב, הועד להוצאת כתביהם של

דפוס "הסועל הצעיר", תשי"ד. 243 ע' 8°. העורכים: ש. שלום [= שלום יוסף שפירא] ושלום קרמר. התכן: שירים מאת ש. שלום, י. רבינוב, א. פרסמן, לוי בן אמתי, נ. פניאל, נ. שיר, מ. שנייד, ס. נוף, י. עבדיה, ש. אבנרי, י. שביט, א. אבנרי, ש. קודש, מ. איסאקובסקי (תרגום ש. קלוגאי) וג. פרייל, ספורים ורשימות מאת י. בורלא (ביקור בחיפה), מ. אהל (המכ"שול), מ. ארליך ("רוח גדולה וחזק"), מ. מאיר (אידה), ש. ד. בונין (סקילה) וא. הינוך (משפט שלמה). א. ירושלמי: בעבור נעלים; מחזה. י. גולדשטיין: שירת טשרניחובסקי. ב. קורצויל: חרות האדם בשירת טש. ד. פינסקי: תולדות מחזי משפחת צבי. מ. זינגר: ד. פינסקי במחזותיו. י. שכטר: ערכה של תרבות הפרי מיטיבים. א. שמואלי: פולמוס על הגבואה א. זרכבוד: היש לנו צורך בפירוש חדש לתנ"ך? י. זיגלמן: בגיד כפית בשירה. ש. קרמר: שירת פרישמן. ש. רוזננק: החינוך העברי בטולין. — עיר ויושביה: י. דורי: יעוד המהגנס בישראל והתכניון. נ. וילבוש: התחלת הישוב בחיפה. ש. ז. כהנא: מערת אליהו. ר. רוניק: גן הזכרון. מ. קפלניק: הבהאים, תורתם ותנועתם. ח. בלנק: הדורזים. פ. פלג: מלכת הכלים, רשימות כלכליות.

182 לוצטו, משה חיים. מגדל-עז, או תמת ישרים. אחרית דבר מאת ישראל זמורה. ירושלים, מוסד הרב קוק; תל-אביב, מחברות לספרות, (דפוס הפועל המזרחי), תשי"ב. 202, [1] ע' 8°. בראש השער: רבי משה חיים לוצטו, מהדורות אחרות של מגדל עז עיין בספרו של נ. כ"מנתם: כתבי ר' מ. ח לוצטו; עיין ק. ס. שנה כ"ח ע' 7.

183 לוצטו, משה חיים. ספר המליצה; יצא לאור ראשונה מתוך כתביד עלידי אברהם [מאיר] הברמן. ירושלים, מוסד הרב קוק; תל-אביב, מחברות לספרות, (דפוס הפועל המזרחי), תשי"ב (1949). 77, [1] ע' 8°. (כל כתבי רבי משה חיים לוצטו). — בראש השער: רבי משה חיים לוצטו.

184 לחובר, פ[ישל] [Fischel Lachower]. ביאליק; חייו ויצירותיו. כרך א-ג. 2 כרכים. (מהדורה שניה). (תל-אביב, מוסד ביאליק ע"י דביר, (דפוס "גוטנברג"), תשי"ב. 12, 369 ע', פורטרטים, פקסימילים; [4] דף, 379—738 ע', לוחות פורטרטים, פקסימילים. 8°.

סופרים עברים מבסרביה, (דפוס המועד המזרחי), תשי"ד.
[1], 158, [6] ע' 8°.

בספר מכוננים השירים ה"בסרביים", שכתבתי בימי השואה הגדולה על עמנו ולאחריהם... זכרונות הילדות תקפו עלי ולא נתנו לי מנוח עד אם אציב להם יד בקרית ספר שלנו, מצבת עז להתייחיים שהיתה ואיננה עוד" (מאחרי דבר של המחבר).

190 מן מנדל, בכפר נטוש; סיפור, תירגם מכת" בידיש א. ד. ספיר, (תל אביב), הקיבוץ המאוחד, (דפוס "אחדות"), תשי"ד, 244 ע' 8° בראש השער: מנדל מאן.

191 מסכת; מאסף לספרות יפה ולדברי מחשבה העורכים יהודה בורלא, אברהם קריב, תל אביב, אגודת הסופרים העברים בישראל, (דפוס סטרוד), תשי"ב, 259, [1] ע' 8°.

התכן: שירים מאת יעקב כהן, ד. שמעוני, ד. פוגל, י. למדן, י. רבינוב, מ. מוהר, מ. סמקין, ר. ספרטה, א. ברודיס, ר. אבינועם, א. תלמי, סופרים מאת ד. בארון, י. בורלא, א. ברש ד"ל, י. חורגין, מ. ז. ולפובסקי, מ. ה. בן שמי: קץ והכל; מחזה, מ. כובר: יהדות ותרבות, א. ליכנה: ציונות לשם מה, י. קלוזנר: שורש הרעה, א. שטיינמן: תוספת לר' נחמן (מברסלב), י. קשת: איוב, ר' בנימין: שעות עם טולסטוי ועם אחרים, א. שמואלי: פרצים וגדרים; ביגנו לבין יהדות אמריקה, א. קריב: מעוז יצא מר (משמעו של מעשה שמשון), י. סברסקי: הרמב"ם והתכלית העליונה של חיובנו, י. שילוני: המחנה באוסטרוב, ישראל כהן: כבשונה של מסה, מ. עובדיה: על הבקורת היטה, ש. י. פגואלי: ספרות לילדים, ש. קרמר: שני דורות בפרוזה האיית, מעבר הדני עד י. מוסגוין, ג. גורן: מסות ספרותיות בכינוס, י. שכטר: השארות.

192 מקרנקו, אנטון [Anton Makarenko], דגלים על המגדלים, תרגמה מרוסית ח. עירונית, ערך ל. חזן, תל אביב, י. שמעוני, (דפוס "תרבות", תשי"ג), 452 ע' 8°.

193 סדן, דב, אבני זכרון, תל אביב, עם עובד, (דפוס דבר), תשי"ד, 338, [2] ע' 8°, שמו הקודם של המחבר: ד. שטוק, זהו הכרך הראשון מ"ב כרכים של כתבי המחבר

העתידים לצאת לאור אחרי שנמלאו לו 50 שנה, אבני זכרון הוא הסדרה הראשונה משלש סדרות, "והיא אסופת מסות ורשימות על אישים שונים בייחודם ושיעורם, מהם נודעים, מהם שאינם נודעים ואף אלמונים", הכרך שלפניו כולל מסות על צ. פ. חיות, י. ל. לנדא, מ. שור, י. אהרונוביץ, ח. טרסקובר, י. קוסטא, צ. קומרקר, מ. בינגשטוק, מ. בלינסקי, ש. ז. פרומר, מ. ג. לנגר, מ. שפי, ר. בריינין, ז. י. אנוכי, מ. שויגר, א. ל. יגולניצר, ג. שפומברג, י. לנדא, ג. בומזה ואחרים.

194 סטרן, לורנס, מסע סנסימנלי על פני צרפת ואיטליה של אדון יוריק, מאנגלית: אהרון אמיר, ציורים: טוני זיהנו, תל אביב, "מחברות לספרות", (דפוס "הלוס"), [תשי"ד], 110, [1] ע' 8°, שם המקור: Laurence Sterne: A sentimental journey through France and Italy...

195 סמילנסקי, משה [Mosche Smeliansky], חבלי לידה; סיפור, תל אביב, "מסדה", (רמת גן, דפוס מסדה), תשי"ד, 285 ע' 8°.

מח" א"י מימי ראשית מלחמת עולם ב' עד החלטת או"ם על הקמת מדינת ישראל, — התכן: המלחמה, בשליחות הקרן הקיימת לישראל, נודרים, יסוריבות, במדרון.

196 פיגנברג, אמרי, רחל [Rachel Feigenberg], <Imri>, השלב האחרון: רומן, תל אביב, "לעם", (המכירה בידי "יורעאל", דפוס "גרפיקה"), תשי"ג, 287 ע' 8°, מנוקד, "הספר יצא בעזרת משרד התנועה והתרבות של ממשלת ישראל ואגודת הסופרים, תועד להוצאת כתבי רחל פיגנברג "אמרי", — מח" היהודים בפולין בשנות השלושים של המאה העשרים.

197 פייכמן, יעקב [Jakob Fichmann], אלופי ההשכלה: אברהם מאפו, יהודה ליב גורדון, פרץ סמולנסקי, תל אביב, ג. סברסקי, (דפוס "ספר"), תשי"ג, 282, [2] ע' פורטריטים, 8°.

198 פרץ, יצחק [לויבוש], תסידות, תל אביב, דביר, (דפוס "גוטנברג"), תשי"ז, 212 ע' 8°, = ספרית דביר לעם, ל"ו, [סידרה ראשונה], — סיפורים ומחזה.

- 199 צמח שלמה [Schlomo Zemach]. אדם עם אחרים : (ספר מסות) תל-אביב, מ. גיומן, (דפוס שלומי) תשי"ד. 271 ע', 8°.
- התכן : אדם עם אחרים (על אגרות ביאליק) צ. דיונורוק. בשטף המליצה. שלוש שנות ספרות (ת"ש—תשי"ב) : סקירות שנתיים על הספרות היפה העברית, שפורסמו בקובצי "כנסת". א. ז. גורדון. ביאליק והשפעתו. י. קלצקין. תוכן וצורה. שפת עלגים.
- 200 קורצק, ינוש [Janusz Korczak]. המלך מתיא באי השומם. תרגום מפולנית [יוסף] ליכטנבוים. ציורים ש. כהן. מהדורה שנייה. תל-אביב, ג. סברסקי, (דפוס "ספר"), תשי"ד. 243 ע', 8°.
- 201 קלוזנר, יוסף [Joseph Klausner]. קיצור ההיסטוריה של הספרות העברית החדשה... הקיצור נעשה על-ידי בן-ציון נחניה. כרך א"ב. ירושלים, ("מדע", דפוס "העברי"), 1954, [ד] 360 ; [ד] 344 ע', 8°.
- לכל כרך יש גם שער כללי.
- בהסכמתי השמיט ב. נחניהו מן הספר הגדול בכמותו כל מה שהוא מיותר בשביל מי שאינו עוסק בחקירה מדעית לשמה ונתן לקורא המשכיל ספר יותר מרוכז... ואפשר לומר, שכמעט לא החסיר מן הספר הגדול שום דבר עקרוני ומסוגל להשכיל את הקורא (מהקדמת המחבר). — הכרך האחרון של הספר הגדול, שממנו נעשה הקיצור, עיין ק. ס. שנה כ"ז ע' 28. מהדורה ב' (של כרכים א"ג) עיין ק. ס. שנה כ"ח ע' 329 ושנה כ"ט ע' 34.
- 202 קמחי, דב [Dov Kimchi]. בית חפץ. ירושלים, מוסד ביאליק, (דפוס השילוח, 1951), 303, [1] ע', 8°. רומן מחיי ירושלים בראשית המאה העשרים.
- 203 קשת, ישרון. משיכות : מסות בקורת. (תל-אביב), אגודת הסופרים העברים ליד דביר, (דפוס שושני, תשי"ד-1953), 300 ע', 8°. שמו הקודם של המחבר : יעקב קופליביץ.
- התכן : על המסה העברית, שניאור. יעקב כהן. ש. סילר. סיכמן, אנכי, מ. סיקר. ד. בארון. מ. סמילנסקי. מ. וילקנסקי-אלעזרי. שופמן. יעקב שטיינברג. ברש. למדן. מ. טמקין. קרני. בורלא. מ. מוהר. י. יערי. ס. יוהר. ע. המנחם. ז. גלעד. ליסיצקי. ברודס.
- 204 רולן, רומן. יין כריסטוף. עברית : (יהושע) תעשל [יבין, עם תמונת המחבר ועם מבוא מאת תודן] אנריה [פרידמן. מהדורה מיוחדת. א"י, בחמשה כרכים. תל-אביב, ג. סברסקי, (דפוס "ספר"), תשי"ד. 200, 132, 123, 184, 259 ; 196, 93 ; 152, 160, 183, 168 ע', 8°. שם המקור : Romain Rolland : Jean Christophe. — את המהדורה הראשונה של התרגום עיין ק. ס. שנה י' ע' 240.
- 205 רטוש, יונתן. יותם : שירים. תל-אביב, מחברות לספרות, (דפוס הפועל המזרחי) תשי"ב. 114 ע', 8°. שמו הקודם של המחבר : אוריאל הילפרין.
- 206 רמרק, אריך מריא. נצוץ החיים. מאת אריך מריא רימארק. תרגום : דוד סיון. ירושלים, "קרני", (דפוס ר. ח. הכהן), תשי"ב. 296 ע', 8°. שם הספר באנגלית : Erich Maria Remarque : Spark of life.
- 207 שולוחוב, מיכאל. הוון השקט. רומאן. עברית : [אברהם] שלונסקי. (ספר א'), מרחביה, הקיבוץ הארצי השומר הצעיר : (תל-אביב, דפוס "אופק", 1953). 438 ע', לוח-פורטרט. 8°. בראש השער : מיכאל שולוחוב. נדפס תחלה ב.אורלוביץ. — שם המקור : Михаил Шолохов : Тихий Дон.
- 208 שטיינברג, אליעזר. מ שלי אליעזר שטיינברג. עברית : תנניה ריכמן. ציורים : נחום גוטמן. תל-אביב, ג. סברסקי, (דפוס "ספר"), תשי"ד. [6], 283 ע', פורטרט. 4°. עם הקדמה (הכוללת תולדות המחבר) מאת המתרגם.
- 209 שמיר, משה. מלך בשר ודם : רומאן היסטורי. מרחביה, הקיבוץ הארצי השומר הצעיר, (דפוס השומר הצעיר, 1954), 550, [1] ע', מסות. 8°. (ספרית פועלים / לכל). — רומן מתקופת ימאי המלך.
- 210 שקספיר, ויליאם. אלוף הסוררת... עברית : רפאל אליעזר. מרחביה, הקיבוץ הארצי השומר הצעיר : (תל-אביב, דפוס הפועל המזרחי) [תשי"ד]. 132 ע', תמונות. 8°. (ספרית פועלים / ספרי מופת / בעריכת א. שלונסקי). — שם המקור : William Shakespeare : The taming of the shrew.

טבריה—כתנה, תל-אביב, "יבנה", (דפוס לוריא, 1954), 228 ע', מפות, תמונות. 8°. מנוקד, הקודם עיין ק. ט. שנה כ"ט ע' 322 מספר 1908.

218 אבנון, יצחק. עולם הילד. הציורים אהרן אבדי. [אב.] תל-אביב, "כתבים" (דפוס ישראל, תשי"ב), 246 ; 232 ע', 8°. מנוקד, סיפורים ומשחקים.

219 אמיתן, אלה. מרד הפרחים. שלשה מחזות לילדים... ציורים, צלה בינור, תל-אביב, דביר, (פוסט אופסט אמנים מאוחדים, תשי"ד 1953), [48] ע', 8°. שמה הקודם של המחברת: אלה זילנסקי.

220 אנדרסן, הנס כ[ריסטיאן] [Hans Christian Andersen]. אנדרסן מספר : <אגדות וסיפורים>. לקט ותרגום דב קמחי. תל-אביב, י. צ'צ'יק, (דפוס מל"ן), תשי"ג, [1], 234, [1] ע', לוחות-תמונות. 8°. מנוקד.

221 בלקין, אוגניה. אלוף הציובטים. הציורים: כינה גבירץ, תל-אביב, ש. שרברק, (דפוס "קדמה", תשי"ד), [1], 111 ע', 8°. ספור לילדים.

222 גורביץ, יהודית; שמואל נבון (Yehudith Gurevitz; Shmuel Navon). מה אספר לילד? ספר-עזר לגנות, למורה בכתות א' ב' ולחורים. כתוב, ערוך ומלוקט בידי יהודית גורביץ, שמואל נבון, ספר א.ב. תל-אביב, "עמית" (דפוס "תרבות"), תשי"ג-תשי"ד, VIII, 336 ; 319 ע', 8°.

223 דיקנס, צ'רלס. אוליבר טוויסט. תרגום [יצחק] שי [= שנברג = שנהר] (מהדורה רביעית). תל-אביב, "מסדה" : (רמת-גן, דפוס מסדה, תשי"ד), 129, [3] ע', תמונות. 8°. מנוקד, שם המקור: Charles Dickens: Oliver Twist.

224 ורן, ז'ול (Jules Verne). יום בסהרה : ספור לבני הנעורים עם 10 ציורים. תרגום ועברו שלמה] סקולסקי. תל-אביב, "עמית", (דפוס "ישראל"), תשי"ד, 190, [2] ע', 8°.

225 טודוז, ז'ורז' גיסטב (Georges Gustave Toudouze). עיר במצולות. תרגום מצרפתית יצחק לבנון. הציורים : יוחנן סימון. תל-אביב, "עמית", (דפוס "חן", 1953), 207, [1] ע', 8°. בראש השער : בסדר אלפביתי, ערוכה בידי יצחק אבנון. כרך ד : ג. ג. טודוז, מנוקד, לנער.

תרגום אחר מאת י. ה. אלקינד (י"ל) בשם : "מוסר סוררה", ברדצ'ב, ביה"ד ח. י. שפטול, תרנ"ג.

211 Benshalom, Benzion. Hebrew literature between the two world wars. (Translated by W. Lever). Jerusalem, Youth and Hechalutz Department of the Zionist Organization, (typ. Jerusalem Post), 1953, 108 p., ports. 8°. = Modern Israel library, 2. "Biographical index [by] Baruch] Schochetman": p. 77—105. המקור עיין ק. ט. שנה כ" ע' 10, שם גם ציין.

ספרות יפה לועזית על נושאים יהודיים

212 Israel argosy. Jerusalem, Youth and Hechalutz Department of the Zionist Organization, (typ. Jerusalem Post), 1952, 188 p. 8°. בקצ' ספרותי. "המטרה לתת אפשרות לקורא האנגלי להכיר ע"י תרגומים את הספרות העברית : את הפרווה, השירה, המסה והרפורטז'ה, הקבצים יופיעו פעמים בשנה : בסתו ובאביב." (מההקדמה).

213. Kaczér, Illés. Ne félj, szolgám Jákob : regény. Tel Aviv, "Alexander" könyvkiadó, (typ. „Neografika”), [1952 ?], 364, [4] p. 8°. "אל תירא עבדי יעקב, רומן".

214 Mossinsohn, Igal. Guerre dans le Néguev : pièce en trois actes et six tableaux. Traduction de Fanny Pinès... Jérusalem, Département de la jeunesse et du héchalouts de l'Organisation sioniste mondiale, n. pr., 1952, 68 p., pl. 8°. (Théâtre israélien).

המקור בשם "בערבות הנגב" עיין ק. ט. כ"ו ע' 23.

ספרות הנוער

215 אבנון, יצחק. אוצר הילד : ספר מדע לגיל הרך. תל-אביב, "מסדה", (דפוס מסדה), תשי"ד, 221, [1] ע', תמונות. 8°. מנוקד.

216 אבנון, יצחק. כל בו : ספר מדע לילד ולנער. [א.] אנשי-ש. תל-אביב, י. שמעוני, (דפוס הפועל המזרחי, 1953), 318 ע', תמונות. 8°. מנוקד.

217 אבנון, יצחק. מכלל : אנציקלופדיה לנער בסדר אלפביתי, ערוכה בידי יצחק אבנון. כרך ד : ג. ג. טודוז, מנוקד, לנער.

234 נרקיס, דוד). העקבות מוליכים אל ... [אג] (תלאביב), י. צ'ציק, (דפוס מל"ה, תשי"ב-תשי"ד), 240 ע', ציורים. 8°. על המעטפת שם המחבר: דו נרקיס. חלק [א] יצא גם לחוד. ספור לבני הנוער.

התכן: חלק [א]: העקבות מוליכים אל הבית הבודד. תשי"ב. 52 ע'. — חלק [ב]: העקבות מוליכים אל המקטרת הירוקה. תשי"ד. [53]—154 ע'. — חלק [ג]: העקבות מוליכים לקרקס בונציה. [תשי"ד], [155]—240 ע'.

235 ריד, מין [Mayne Reid]. קורות מל-חמה אחת במקסיקו: ספור לבני הנוער. עבד ש[למה] סקולסקי. תלאביב, "עמית", (דפוס ישראל), [תשי"ד], 178, [1] ע', תמונות. 8°. מנוקד.

236 רכבי, מיכאל [Michael Rechavy]. האמן עלי... הגם הרועה: אגדות רוסיות, תרגם ועיבד מיכאל רכבי. תלאביב, י. צ'ציק, (דפוס ריהלד), [תשי"ד], [20] ע', תמונות. 8°. (ספרית הגמד לכתות א"ב), מנוקד.

חנוך והוראה

237 גויטין, שלמה דב [S[h]omo D[ov]] (Goitein). הוראת העברית: דרכי הלימוד במקצועות העבריים. מהדורה שניה מתוקנת ומורחבת. תלאביב, "יבנה", (חיפה, דפוס "אות", תשי"ג), 350, [2] ע', 8°. בראש השער: שלמה דב גויטין, נוסף שער באנגלית. — מהדורה א' עיון קי.ס. שנה כ"ב ע' 188, שם גם ציון ותכן.

למהדורה זו נתוספו: דוגמות של שעורים — שבעה פרקים; הוראת התיכור והקשר בינה לבין שאר הפעולות של השעור העברי, ע' 209—289. שונות: הוראת תפילת החג בכיתה ד' של ביה"ס היסודי. שער כשירת ימי הבינים בכתה ו' התיכונית. שעורים בתולדות הלשון העברית, ע' 290—348.

גורביץ-נבון. מה אפשר לילד? עיון לעיל מס' 222.

238 ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בארץ ישראל. המרכז לחנוך. סידרת מדור כיס; ספרי עזר והורכה למורים בכיתות בית-הספר היסודי, בעריכת יעקב לוי ואורי בלוס... כרך ד': (מדריך לכיתה ד'), (תלאביב), "אוריס", המרכז לחינוך, (דפוס "אחדות", תשי"ד), 425, [3] ע', תרגם, תמונות. 8°.

226 ינס, אלי. אלה קרי הילדה מלפלנד. תמונות: חנה ריבקינבריק... עברית: לאה גולדברג. מרחביה, הוצאת הקבוץ הארצי השומר הצעיר: (תלאביב, דפוס לוינ'אפטימן), [תשי"ד], [96] ע', לווחות תמונות. 8°. (ספרית פועלים/אנקורים). ספור לילדים.

"כל המסופר כאן היה באמת. מעובד לילדי ישראל. על ידי לאה גולדברג על-פי הספר "נודי הצפון" מאת אלי ינס וחנה ריבקינ. שם המקור: Elly Jannes: Elle. Kari.

227 כרמלי, אבנר. מגלת דניאל ועבד אלה: פרשה ממלחמת השחרור. צייר: הרי פרנק. תלאביב, "מסדה", (רמת-גן, דפוס מסדה), תשי"ג. 156 ע', 8°. לבני-הנוער.

228 לוינ'אמה, פורים באלול. ציירו: בנימין רוזנבוים, יחזקאל קמחי. מרחביה, הקיבוץ הארצי השומר הצעיר, (תלאביב, הדפוס החדש, 1954), 211, [1] ע', 8°. (ספרית פועלים/נוער). — בראש השער: אמה לוינ'תלמי. 19 ספורים לבני הנוער.

229 מבחר הספור לילד. עברית ישראל שישמן. שמונה עשר ספורים עם 8 תמונות בצבעים מעשי ידי אהרן אבני. תלאביב, "סיני", (דפוס "עתיד", תשי"ד), 1953, 223 ע', 8°.

230 מוסנזון, יגאל. "חסמבה" או חבורת סוד מחלט בהחלט. צייר: שמואל כץ. מהדורה שביעית. תלאביב, נ. סברסקי, (דפוס "ספר", תשי"ג), 147, [1] ע', 8°. ספור לנוער.

231 מוסנזון, יגאל. "חסמבה" במערות סורקלין. צייר: מי. אריה. מהדורה שניה. תלאביב, נ. סברסקי, (דפוס "ספר", תשי"ג), 166, [1] ע', 8°. ספור לנוער.

232 מוסנזון, יגאל. "חסמבה" ואוצר הזהב של המלך הורדוס. צייר: שמואל כץ. מהדורה רביעית. תלאביב, נ. סברסקי, (דפוס "ספר", תשי"ג), 162, [1] ע', 8°. ספור לנוער.

233 מוסנזון, יגאל. "חסמבה" והמרגלים בחיל-האוויר. צייר: מי. אריה. תלאביב, נ. סברסקי, (דפוס "ספר", תשי"ד), 149, [1] ע', 8°. ספור לנוער.

התכן : התפתחות הילד בגיל כיתה ד' בעיות חינוך כלליות ודיקטירה כללית. הוצאת המקצועות בכיתה ד'. מפעולותיה של כיתה ד'. נושאים בכיתה ד'. — כרך א' עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 38.

239 עזריהו, יוסף. כתבי יוסף עזריהו. כרך ב.ג. [תל-אביב], "מסדה" (רמת-גן, דפוס מסדה) תשי"ד. 8°.

התכן : כרך ב : מאמרים פדגוגיים : היצירה החפשית בחבור. תולדות למוד ההסתכלות. יסוד המולדת בחנוך ובהוראה. למוד המולדת. עיקרי תורת פססלוצי. תורה ועבודה בלמוד הפסיקה. השפעת הגומלין בין למודי הסבע ולמודי הרוח. לשאלת התקונים בבתי-ספרנו. פרובלימות החנוך שלנו. מהות ביה"ס הכללי. הישגי ביה"ס הכללי. 322, [2] ע', לוחפורטרט.

כרך ג' : החנוך העברי בארץ ישראל. החנוך בתל-אביב (ע' 132—227, סרם ראה אור). בתי-הספר בארץ-ישראל. סקירה על עבודת החנוך בא"י. סקירה על עבודת החנוך בשנת תרפ"ו. המצביא במלחמת השפות (י. לוריא ו"ל). נפש לעובר נאמן (י. יחיאל ז"ל). 286 ע'. את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ד ע' 31, שם גם ציון.

ספרי למוד

240 אולמן, ש[למה] ב[רוך] : צבי הרכבי. האדם : יסודות האנטומיה, הפיסיולוגיה וההגיינה של גוף האדם. ספר למוד לסבע בכיתות העליונות בבית ספר יסודי... מהדורה שביעית, מתוקנת מורחבת. תל-אביב, "יבנה" ; ירושלים, הוצאת הספרים הארצי-ישראלית ; (תל אביב, דפוס ש. בלאס), תשי"ג. 82 ע', ציורים. 8°.

241 אולמן, ש[למה] ב[רוך] : צבי הרכבי. הסבע הדומם : יסודות הפיסיקה, החימיה והקוסמוגרפיה. ספר-לימוד לסבע בכיתות העליונות של בית ספר יסודי... מהדורה שלישית, מתוקנת. תל-אביב, "יבנה" (דפוס "ניאוגרפיקה" תשי"ג). 112 ע', ציורים. 8°. מנוקד. מהדורה הקודמת עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 39.

242 אולמן, ש[למה] ב[רוך] : צבי הרכבי. הצמח : יסודות המורפולוגיה, האנטומיה, הפיסיאור-לוגיה והפיסימטיקה של הצמחים. ספר-לימוד למדעי הטבע בכיתות עליונות של ביה"ס עממי... מהדורה

ששית — מתוקנת, מנוקדת. תל-אביב, "יבנה" ; ירושלים, הוצאת הספרים הארצי-ישראלית ; תל-אביב, דפוס "ניאוגרפיקה" תשי"ג. [5]—119, [1] ע', ציורים. 8°.

243 אלפרין, זאב. חשבון והנדסה לשנת הלימודים החמישית. (תל-אביב), עם עובד, (דפוס "תרבות"), תשי"ד (1953), 247, [1] ע', ציורים. 8°. ("מסילות") הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 324.

244 אפרתי, מ[שה] צ[בי] : נ. מלמד. פסי-עות : ספר למוד ומקרא ו. (הציורים : א. ר. לואיזאדא). תל-אביב, יבנה, (דפוס לוריא תשי"ג), 384 ע'. 8°. עיין ק. ס. שנה כ"ח ע' 335.

245 אריאל, ז. [= ש. ז. ליבוביץ] : מ. בר-סלע. ספר חשבון. ד : לשנת הלימודים הרביעית. מהדורה מחדשת. תל-אביב, "מסדה" ; (רמת-גן, דפוס מסדה) תשי"ד. [4] 223 ע', טבלאות. 8°. מנוקד.

246 ברור, יצחק [Isaac Brewer]. תולדות הזמן הקדום... מהדורה רביעית מתקנת ומחדשת. ספר ב. ג. תל-אביב, "יבנה" ; (חיפה, דפוס "אות", תשי"ג תשי"ד), מפות, תמונות. 8°.

התכן : ספר ב : יון. (תשי"ג), 136 ע' — ספר ג. ח"א : רומי לעד מות אוגוסטוס. מהדורה שלישית מתקנת ומחדשת, (תשי"ד-1953), 100 ע' — עיין גם ק. ס. שנה ט"ו ע' 282.

247 גדון, שמואל. אלמות : ספר קריאה לשנת הלימודים הששית, השביעית. 2 כרכים. תל-אביב, עם עובד, (דפוס "תרבות"), תשי"ג. 499 ; 500 ע', תמונות. 8°. ("מסילות").

248 לוי, יעקב. ישראל בעמים : היסטוריה עברית וכללית. ספר ב : מימי שיבת ציון עד השתלטות הרומאים ביהודה. תל-אביב, עם עובד, (דפוס "תרבות"), תשי"ד. 270, [1] ע', מפות, תמונות. 8°. ("מסילות") מחלקה לספרי למוד וחנוך בשיטת המרכז לחינוך. — עיין גם ק. ס. שנה כ"ג ע' 93.

249 מבוא לפילוסופיה : לקט מאמרים... העורך — [יוסף] בנ-סואיץ. חלק ב : מדעי האדם, חיפה, בית הספר הראלי העברי, תשי"ב. 57 ע'. 8°. במבוכת-הכפלה.

הארצי השומר הצעיר, (דפוס השומר הצעיר, 1953), 417, [3] ע', דיאגרמות. 8°. (ספרית פועלים / ספרי לימוד וחינוך).

הספר נועד במיוחד לשרת את שיטת הנושאים, הגתוגה במוסדות החינוך של הקיבוץ הארצי... לפי תוכנו וצורתו תומך הספר גם את החינוך החקלאי המקובל בכיתות אלה במוסדות החינוך האחרים שבהם ישבות העובדת, לדבות בתי הספר החקלאיים התיכוניים. אף הנוסע המתחיל ימצא בו פרקי עיון בשאלות המענינות אותו. (מההקדמה).

256 ששון, ברוך. שיעורים בתורת הנ' קוד. א) הנקוד, ב) המלות <חלקי הדבור>, <לכתי הספר התיכוניים>, למורים ולבחינות הבגרות. חל' אביב, י. ציציק, חש"מ, תשי"ג, 102 ע', 8°.

257 Blumenthal, P[linhas]; K. Stern; Y. Aloni-Fainberg. We learn English. Book 1. Illustrations: Gabriella Rosenthal. חל'אביב, מחלקה לחנוך של עיריית תל'אביב-יפו, דפוס שושנה תשי"ד, 160 ע', 8°.

ספרי מדע כלליים

258 אבידור, יורם. מערכת התמצון של החומצה האסקורבית בקליפות תפוחי'הוב בשים לב לאסקורביק אוקסידוז... (ירושלים, תשי"י, [2], 11, [3] דף, טבלאות. 4°. עם סיכום ושער נוסף באנגלית: The ascorbic acid oxidizing system of orange peel... by Joram Avi-Dor. — תקציר דסר סציה ירושלים. במכונת-הכפלה.

259 אבנון, יצחק. מתנות האדמה... מצייר בידו המתבר. (מהדורה שניה). חלק א' (ג). ירו' שלים, ר. מ, (דפוס "המערב", 1953), 113, [1] ע', תמונות. 8°. ("תבל" — ספרי מדע והשכל לנוער. א). מנוקד.

התכן: א': מזונות, ב': בגדים, ג': מחפשים. מהדורה א' עיון ק. ס. שנה כ"ז ע' 151.

260 אמריקה; המהפכה המתמדת מאת עורכי הירחון "פורטיון", בהשתתפות ראסל ה. דאונפורט. עברית: אהרן אמיר. (חיפה, ספרית התרבות האמריקאית; (חל'אביב, דפוס ישראל, 1951), 144 ע', 8°.

260 פינסוד, [שעיהו יצחק]. תורת חזק החמרים. לפי טימושנקו, ברנמן ומק'וללאן. בעריכת י. פינסוד. לתלמידי בתי ספר מקצועיים. (מה' דורה שניה). (חל'אביב). המחלקה לחינוך מקצועי <רשת "עמל"> ע"י הועד הפועל של הסתדרות העובדים העב' רים הכללית בישראל, (הקדמה תשי"ב), [10], 203, [1] ע', טבלאות, ציורים. 8°. במכונת-הכפלה. מהדורה א' עיון ק. ס. שנה כ"ז ע' 144.

251 פלסנר, מאיר מ[רטין] [Martin Plessner]. דקדוק הלשון הערבית לבתי ספר עבריים.. מהדורה שלישית. ספר א: הכתב וצורות המלים. کتاب تعلیم قواعد اللغة العربية، صنفه ماير م. ابلسنر. الطبعة الثالثة. الجزء 1. ירושלים, ר. מ, (דפוס "המערב"), תשי"ג, 113, [1] ע', 8°. מהדורה קודמת עיון ק. ס. שנה י"ט ע' 236.

252 קירזון, [גימין]. כימיה כללית ו-אנאורגנית; ספר לימוד לתלמידי הכתות העליונות של בתי הספר התיכוניים, למשתלמים, וספר-עזר לחל' מידי בתי-הספר הגבוהים... מהדורה שניה מתוקנת. ירושלים, "עבר", (דפוס וינפלד), תשי"ב, 392 ע', טבלא מקופלת, ציורים. 8°.

253 קלעי, ש[רגא] פ[יבל]; ז. טוכמן. פיזיקה לבתי ספר תיכוניים ולמתלמים. [ב]: מכניקה של המוצקים, תרמודינמיקה. ירושלים, "עבר", (דפוס "הספר"), תשי"ג, 217, [7] ע', ציורים. 8°. את הקודם עיון ק. ס. שנה כ"ט ע' 210.

254 קציניאל <כצנלסון> ש[מואל] [גימין]. מעולים הסיסיקה; תופעות ומעשים בחיי יום יום לאחר חוקי הפיסיקה. מבחר שאלות ותשובות בליחי ציורים על פי יעקב פרלמן. [א]: מיכניקה. חל'אביב, "יבנה", (דפוס "גוטנברג", תשי"ד), [4], 187 ע', 8°. "הספר מיועד לקורא שלמד פיסיקה... מסרת הספר היא להביא את הקורא לידי הכרה, ששדה הפיסיקה הרבה יותר עשיר בתוכן, מאשר רבים חושבים." (מההקדמה).

255 שפריר, מיכאל (Michael Shafir). מסעים-הציורים: שמואל כץ, יחזקאל קמחי. מרחביה הקיבוץ

hundredes Literatur — מהדורה א' של תרגום זה
עין ק. ס. שנה י"ח ע' 120.

265 ברנטנו, פרנץ. על ראשית ההכרה
המוסרית, מאת פראנץ ברנטנו. תרגום מ. שפי-
ערוך בידי שמואל (הוגו) ברגמן ונתן רוטנשטיין.
ירושלים, הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס, האוניברסיטה
העברית, (דפוס מרכז), תשי"ד. [5], 111, [3] ע' 8°.
= ספרי מוסר פילוסופיים, ל. — שער נוסף באנגלית.
שם המקור: Franz Brentano: Vom Ursprung
sittlicher Erkenntnis.

266 גדליה, יצחק. על דהידרוגנציה קט-
ליטית של כהל אתילי... [מאת] יצחק גדליה <איל-
גיסר>. ירושלים, תשי"א. [2], 37, [3] דף, טבלאות,
ציורים. 4°. עם סיכום ושער נוסף באנגלית: The
catalytic dehydrogenation of ethyl alcohol...
by Ervin Gedalia <Oehlgieser>. — דיסר-
טציה, ירושלים, במכון הכפלה.

267 גוטמן, רות. השפעת חמרים כימיים
מסויימים על המטוסיס של Allium ו Colchicum...
[ירושלים] 1952. [4], 5, 6, [4] דף. 2°. עם סיכום ושער
נוסף באנגלית: The effects of certain chemicals
on the mitosis of colchicum and allium... by
Ruth Guttman. — דיסרטציה, ירושלים, במכר-
נת הכפלה.

268 גילאב, עמנואל. סינתזות בשורת
האוקסזולידינים... [ירושלים], תשי"ב (1951).
[3], 8, [3] דף. 4°. עם סיכום ושער נוסף באנגלית:
Syntheses in the oxazolidine series... by
Emanuel Gil-Ab. — תקציר דיסרטציה, ירושלים.
במכון הכפלה.

269 גרינברג, אברהם. פסאודוקוס
קרוב ציסריקולוס בישראל, והדברתו הביאולוגית.
חמוש"ה. [2], 10, [2] דף. 2°. נוספו תכן וסיכום
באנגלית. דיסרטציה, ירושלים, 1950. במכון הכפלה.

270 דויטשר, יצחק [Isaac Deutscher]. רוסיה
אחרי סטאלין. (תרגום מכתביד ב. אליאב).
תלאביב, עם עובד, (דפוס אפק), תשי"ג. 207 ע' 8°.
המדרות: סיומה של תקופה. רוסיה בתקופת המע-

שער נוסף באנגלית. שם המקור: U.S.A.; the per-
manent revolution. By the editors of Fortune
in collaboration with Russell W. Davenport.
התכן: מבא אורח החיים האמריקאי. המדע...
המשטר... השתנות הרכושנות האמריקאית, תנועת
הפועלים בארה"ב, האזרח העסוק — עסוק, הערה על
אלכוהולאים אלמונים. הבעיות של אנשים חפשים. האינדי-
בידואלים בבגרות. היש לנו ירידים? מדיניות החוץ
של ארה"ב.

261 בול, ו[יליאם] מקמהון. לאומיות וקו-
מוניזם במזרח אסיה... (תרגום מאנגלית
ישראל כהן). תלאביב, עינות, (דפוס "אחדות"),
תשי"ד. 259 ע' 8°. שם המקור: William
Macmahon Ball: Nationalism and communism
in East Asia.

262 בן-ישי, דב. תכנת תולדות קטו-
ניות של האוקסזולידין וה-1,3-אוקסזין וברור מנגנון
יצירתן... ירושלים, תשי"ב. [1], 11, [2] דף, טבלאות.
4°. עם סיכום ושער נוסף באנגלית: Keto deri-
vatives of oxazolidine and 1,3-oxazine and
the mechanism of their formation... by Dov
Ben-Isahil. — תקציר דיסרטציה, ירושלים.
במכון הכפלה.

263 בר-ניר, דב (Dov Barnir). זרמים
באמנות המודרנית <סיכומים וביקורת>;
ספרות — ציור — מוזיקה, מרחביה, הקיבוץ הארצי
השומר הצעיר; (תל אביב), דפוס "אחדות", 1954.
343, [1] ע' 8°. (ספרית הפועלים / לכל).
המדרות: במורד הדקאדנציה. מתומאנים בורגני
לריאליזם סוציאליסטי.

264 ברנדס, גיאורג. ראשי הזרמים בספר
רות המאה התשע-עשרה. (תרגום אנהרן ראובני). ספר
א: ספרות המהגרים, עם מבוא מאת יוסף קלוזנר.
(תלאביב), "לגבולם" בהשתתפות מוסד ביאליק (ע"ן
"מסדה"; רמת-גן, דפוס מסדה, תשי"ד). 31, 228 ע',
פורטרט. 8°. (לגבולם), כנוס מבחר יצירותיהם של
יהודים מלשונות נכר. — שם המקור: Georg
Brandes: Hovedströmninger i det 19de Aar-

בר. אחרית דבר: פרשת באריה (נכתבה במיוחד בשביל התרגום העברי של הספר ובשביל המהדורות הבאות של הספר במקורו), ע' 189—207.

276 וודורת, רוברט שנס; מרי רוז שיהן. פסיכולוגיה מעשית בתי יום יום. תרגום מאנגלית מ. כוכבא. מהדורה שלישית. תל-אביב, "מסדה"; (רמת-גן, דפוס מסדה), תשי"ד. 261, [2] ע' 8°. בראש השער: ר. ס. וודורת ומ. ה. שוהן [צ"ל מ. ר. שיהן]. שם המקור: Robert Sessions Woodworth and Mary Rose Sheehan: Practical psychology. — מהדורה א' של התרגום עיין ק. ס. שנה כ"ו ע' 32.

277 ימר, [מכס] משה [Max Jammer]. תולדות המדע: מבוא לתולדות המחשבה המדעית למן ראשיתה ועד ביסוס המדע החדש... עם הקדמה מאת ש. סמבורסקי. מהדורה שניה, ירושלים, "קרית ספר", (דפוס "טורים"), תשי"ג. 190, [1] ע', נקסימילים, תמונות. 8°. שער נוסף ונספח ביבליוגרפי באנגלית. מהדורה א' עיין ק. ס. שנה כ"ו ע' 317, שם גם ציון ותכן.

278 יפה, [אוברי] אברהם. ההתפרקות של רדיום D... ירושלים, תשי"ב. [3] 9, [4] דף. 4°. עם סיכום ושער נוסף באנגלית: The disintegration of radium D... by Aubrey Abram Jaffe. — תקציר דיסרטציה, ירושלים, במכונת-הכפלה.

279 כהן, אלכסנדר. התנהגותם של מיקרואורגניזמים באויר בתנאים טבעיים ומלאכותיים... (ירושלים), תשי"ג. [4] 18, [15] 100, [2] דף, טבלאות. 2°. עם סיכום ושער נוסף באנגלית: On the behaviour of microorganisms in the air under normal and artificial conditions... by Alexander Kohn. — תקציר דיסרטציה, ירושלים, במכונת-הכפלה.

280 לביא, דוד. תולדות חדשות של טריכלור אתן... ירושלים, תשי"ט (1948), [4] 54, [2] דף. 4°. עם סיכום ושער נוסף באנגלית: Some new trichloroethane derivatives... by David Lavie. דיסרטציה, ירושלים, במכונת-הכפלה.

בר. אחרית דבר: פרשת באריה (נכתבה במיוחד בשביל התרגום העברי של הספר ובשביל המהדורות הבאות של הספר במקורו), ע' 189—207.

271 היטנר, קרלה. תרכובות אוכסי מתכותיות, תכונותיהן, בניןן והרכבן... מאת קרלה היטנר... ירושלים, תשי"ב. [2] 9, [3] דף, טבלאות. 2°. עם סיכום ושער נוסף באנגלית: Metallic oxy-compounds, their properties, composition and behaviour... by Carla Heitner. — תקציר דיסרטציה, ירושלים, במכונת-הכפלה.

272 הלמן, מרטין מרדכי. תכונות קשרי זרתן הלוגן והשוואתם לקשרי פחמן הלוגן אנלוגיים... (ירושלים, תשי"ב). [2] 9, [4] 2, דף, טבלאות. 2°. עם סיכום ושער נוסף באנגלית: Proper ties of phosphorus halogen bonds and their comparison with analogous carbon halogen bonds... by Martin Mordehai Halmann. — תקציר דיסרטציה, ירושלים, במכונת-הכפלה.

273 הלפרין, אברהם. קביעה כמותית של כלוריד הרובידיום בשיטות ספקטרוסקופיות במלחים המוסקים מים המלח... ירושלים, תשי"ג. [4] 45, [1] דף, דיאגרמות, טבלאות, ציורים, צלום. 4°. עם סיכום ושער נוסף באנגלית: Quantitative determination of rubidium chloride in salts of the Dead Sea by spectrochemical methods... by Abraham Halperin. — דיסרטציה, ירושלים, במכונת-הכפלה.

274 הנט, ג'ון. כבוש אברסט, מאת צ'ון האנט... תרגום: אהרן אמיר, ירושלים, קרני, (דפוס ר. ח. הכהן), תשי"ד. [2] 247, [1] ע', תמונות, מפות. 8°. שם המקור: John Hunt: The ascent of Everest.

275 הרניק, מרדכי. הכנת N-קרבווקסי אנהידרידים של חומצות α-אמינו מסוימות ופולימריזציה שלהם... מאת מרדכי (מרסל) הרניק... ירושלים, (1951), [5] 35, [4] דף, טבלאות. 2°. עם סיכום ושער נוסף באנגלית: Preparation of N-carboxy anhydrides of certain α-amino acids and their polymerization... by Mordecai

... [מאת] מיכאלה סקריטון-לבנטאל. ירושלים, תשי"ב.
[3], 19, [2], 3, [3] דף, טבלאות. 2. עם סיכום
ושער נוסף באנגלית: Metabolic changes in intestinal bacteria due to their growth in the presence of chemical compounds having selective properties... by Michaela Skariton-Loewenthal. — דיסרטציה, ירושלים. במכונת-הכפלה.

288 סרנוף, דוד. הקידמה באלקטרוניקה ... הרצאה במכון ויצמן למדע ... (רחובות, מכון ויצמן למדע), חש"מ, 1952, 33, [2], 39, 2 ע', פורטרט, פסימילים. 8. עברית ואנגלית. שער אנגלי: Progress in electronics by David Sarnoff.

289 פיטי, פרנסואה. ההתפתחות הסובייטית באירופה; תולדות הדמוקראטיות העממיות. (תרגום מצרפתית: יצחק לבנון), תל-אביב, עיינות, (ההחברה המאוחדת להדפסה בישראל), תשי"ד, 399 ע', 8. בראש השער: פראנסוא פיטיא. שם המקור: François Fejtö: Histoire des démocraties populaires.

290 פישר, ארנסט. שמושים במומנט החשמלי כאמצעי לחקירת הפולריות והמבנה של תרכובות אורגניות... חמושי"ד. [2], 6, [16], 4, [1] דף. 4. עם סיכום ושער נוסף באנגלית: The electric moment of organic substances as applied to investigations of their structure and polarity... by Ernst Fischer. — תקציר דיסרטציה, ירושלים, תשי"ב, 1951. במכונת-הכפלה.

291 פלדמן, מיכאל. ההתפתחות האנוסר-גנטית של הכונדורוקרניום, אוסטאוקרניום ושרירים קרניאליים ב-Pelobates syriacus ... (1952). [1], 10, 3, [1] דף. 4. עם סיכום ושער נוסף באנגלית: The ontogenetic development of the chondrocranium, osteocranium and cranial muscles in Pelobates syriacus ... by Michael Feldman. — תקציר דיסרטציה, ירושלים. במכונת-הכפלה.

292 פרומן, בנימין ה. תנאי קיומם ויצירתם של קומפלקסים בין יונים מתכתיים ורדיקלים

281 לורביג, אמיל. קליאופטרה; קורות מלכה אחת. (עברית: אביגדור המאירי). תל-אביב, "מסדה"; (רמת-גן, דפוס מסדה), תשי"ד, 239, [3] ע', 8. שם המקור: Emil Ludwig: Cleopatra.

282 מאו צה טונג [Mao Ze-Dun]. כתבים נבחרים. תורגם מרוסית. (תיוגם מ. מישקיןסקי). כרך א: [תקופת מלחמת-האזרחים המהפכנית הראשונה והשנייה]. מרחביה, הקיבוץ הארצי השומר הצעיר, (דפוס השומר הצעיר, 1953), 436 ע', פורטרט. 8. (ססרית פועלים/מדע לכל) — בראש השער: מאו צה-דון.

283 מילר, ישראל ר. תכונות אלקטרוכימיות ותכונות פנים של פוליאמפוליטים... ניר-שלם, תשי"ב. [2], 14, [3] דף, טבלאות, ציורים. 4. עם סיכום ושער נוסף באנגלית: Electrochemical properties and surface behaviour of polyampholytes... by Israel R. Miller. — תקציר דיסרטציה, ירושלים. במכונת-הכפלה.

284 סובול, אן-בול. המהפכה הצרפתית 1789—1799. מצרפתית ל. יחיל. [תל-אביב], הקיבוץ המאוחד, (דפוס סטרו), תשי"ד, 369, [7] ע', 8. שם המקור: A. Soboul: La révolution française.

285 סולה, מ[שה] ז[אב]. קצור תולדות הפילוסופיה מימי קדם ועד זמננו, בצרף תמרות גדולי החוגים. ירושלים, "עבר", (דפוס רונלד), תשי"ד, 341, [3] ע', 8. "כוונתי בספר הנוכחי למסור לקורא העברי, ולחלמיר העוסק בלימודי הפילוסופיה והמבקש תמצית וסיכומה של תורה זו, מעין "קצור שולחן ערוך" של תולדות הפילוסופיה, בצורה עממית ובהרצאה קלה ומובנת ככל האפשר." (מההקדמה).

286 ספיטניק, פנינה. סוליארגינין ... [ירושלם] תשי"ב, 1951, [2], 4, 3, [1] דף. 2. עם סיכום ושער נוסף באנגלית: Polyarginine... by Pnina Spitnik. — תקציר דיסרטציה, ירושלים. במכונת-הכפלה.

287 סקריטון-לבנטאל, מיכאלה. שוניים במסבוליסם חידקי המעים הנגרמים עקב התפתחותם בנכותות חמרים כמיים בעלי השפעה סלקטיבית

דף, טבלאות. 4°. עם סיכום ושער נוסף באנגלית :
The oxidation of alcohols and aldehydes in
the presence of bromine... by O. Schächter
— תקציר דיסרטציה, ירושלים, במכונת הכפלה.

299 שפינוזה, ברוך. תורת המדות... מתרגמת
גמל מרומית על-ידי יעקב קלצקי. בצירוף הקדמה,
הערות, מראה מקומות, תרגומי המונחים ובאוריהם...
(תל-אביב), מסדה, (דפוס זילברברג), תשי"ד, וא, [2].
414 ע' 8°. (כתבי ברוך שפינוזה). הקדמת המתרגם,
ע' א—אא. נדפס מאמחות דפוס שטיבל, ליספיה,
עין ק. ס. שנה א' ע' 37. שם המקור : Benedictus
de Spinoza : Ethica

300 Herz, Karl. Geister der Vergangenheit,
von Carl Herz... T. 1-2. 2 v. in 1. Haifa,
1953. [8], 305, [1], 139 p. 4°. ביבליוגרפיה :
כ' ב' ע' 118—139. במכונת הכפלה. — המחבר, יהודי
גרמני, מספר בספרו על תולדות גרמניה במאה הי"ט
והכ', מתוך השקפה מרכסיסטית.

301 Landau, Jacob M. Parliaments and
parties in Egypt. Tel-Aviv, Published for the
Israel Oriental Society by the Israel Publishing
House, (typ. Israel), 1953. 212 p. 8°.

"This book was presented as a Ph. D.
thesis, named "Parliamentary institutions and
political parties in Egypt 1866—1924", to the
University of London... in 1949".

ביבליוגרפיה : ע' 195—208.

שאר דפוסי ישראל

302 العبوشي، برهان الدين. شيخ
الاندلس، مسرحية شعرية عن نكبة
فلسطين ومعركة جنين الكبرى. جنين،
بيروت، مطابع دار الكشف، ١٣٦٨ هـ.
١٩٤٩ م. ٧٥، [١] ص، صورة المؤلف. 8°.

— אל-עבוש, ברהאן אל-דין. כרוגמת אנדלוסיה ; מחזה
בחרוזים על אסונה של פלשתינא והמערכה הגדולה על
בנין. בנין, ביירות, 1949.

אורגניזם... ירושלים, 1951. [2], 7, [3] דף, טבלאות. 2°.
עם סיכום ושער נוסף באנגלית :
The stability of complex compounds between metal ions and
organic groups... by Benjamin H. Vroman
— תקציר דיסרטציה, ירושלים, במכונת הכפלה.

293 קולב, אויגן [E. Kolb]. רפאל ; הצייר
ויצירתו באספקלרית תמונותיו המפורסמות ביותר. נערך
והוסבר ע"י א. קולב... עם מבוא ביאוגרפי מאת
ליאופולד צאן ועם שלשים ושמונה ציורים. תל-אביב,
מסדה ; (רמת-גן, דפוס מסדה), תשי"ד, 44, [1] ע' /
38 לוחות-תמונות. 4°.

294 קרטס, סטבן. קומפלקסים של פור
ליפוספטים, הרכבם ותכונותיהם... ירושלים,
תשי"ב. [2], 4, [5] דף, טבלאות. 2°. עם סיכום
ושער נוסף באנגלית :
The complexes of poly-phosphates, their composition and behaviour...
by Stevan Kertes
— תקציר דיסרטציה, ירושלים, במכונת הכפלה.

295 רדלר-פלדמן, אלון. החלפת כלור ע"י
ברום במולקולות אורגניות באמצעות מימן ברומי
... ירושלים, תש"ט. [2], 31 דף, 4°. דיסרטציה,
ירושלים, במכונת הכפלה.

296 רומל, א[רין] [Erwin Rommel]. חיל-
הרגלים תוקף ; תרגום ספרו... על נסינותיו
כקציר-רגלים במלחמת 1914—1918. [תל-אביב], "מער-
כות", (בית הדפוס הצבאי 665, תשי"ד-1953), 334, [3]
ע' מסות, ציורים. 8°.

297 ריכמן, אליעזר. תרכובות גיבה מול-
קולריות הנבחרות מחומצות אמיניות בלתי רחיות ותול-
דותיהן. תולדות ה- α אמינו חומצה אקדלית... מאת
אליעזר ריכמן... [ירושלים, תשי"א]. [2], 42, [2] דף,
טבלאות. 2°. עם סיכום ושער נוסף באנגלית :
High molecular compounds of unsaturated α -
amino acids and their derivatives... by M.
E. Reichmann
— דיסרטציה, ירושלים, במכונת
הכפלה.

298 שכטר, [הושע]. תמצון כהלים ואל-
הידיים בעזרת ברום... [ירושלים], 1951. [3], 8, [6]

- 303 גלם. אחמד הקאדיאני. מכתוב אחמד
אלی علماء الهند ومشائخ هذه البلاد
وغيرها من البلاد الإسلامية. حيفا,
المطبعة الأحمدية، 1372 هـ 1952 م.
100 ص. 8.
- 304 محمد. احمد. ميرزا. الاسلام
والاديان الاخرى، نقله الى العربية محمد
بيوني. حيفا، المطبعة الاحمدية، 1373 هـ
1952 ع. ح [8]، 56، [1] ص. 8.

„מחמוד אחמד, מירזא. האסלאם והדתות האחרות.
תרגמו לערבית מוחמד בסיוני, חיפה, 1953. — המחבר
הוא ראש העדה האחמדית.

„עלם אחמד אל-קאדיאני. מכתבו של אחמד אל
מלומדי הודו וזקני הארץ תואר ושאר הארצות האסלא
מיות. חיפה, דפוס אליאחמדיה, 1953. — בענין העדה
האחמדית.

ספרות עברית ומדע היהדות בחו"ל

פרדענאן, דוד אדלער. גל' 8 של שנה ב': י"ד שבט
תש"ז.

310 די יידישע פרוי ; צוויימאנאלעכע אויס-
גאבע פון פרויען-ראט באם „איקוף“ [בואנוס-אייירס],
1951. 4°. גל' 5 : דצמבר, 33 [2] ע', תמונות. עם
מדור ושער גוסף בספרדית: Di Idische Froi:
〈La mujer judía〉.

311 פאלק און וועלט. (גיריאק). יידישער וועלט
קאנגרעס, 1952. 4°. תכופות ההופעה לא נזכרה. גל'
א': יאנואר, 25 דף. במכונת-הכפלה. „העתון ישתול
לשקף את חיי היהודים בעולם כולו“.

312 די ציוניסטישע שטימע ; ארגאן פון דער
ציוניסטישער ארגאניזאציע אין מעקסיקע. מעקסיקע. 2°
גדול. דרשבעון. העורך האחרון: חיים טייכמאן.
גל' 10 : ט"ו באיר תשי"א. 28 ע', תמונות.

313 שומרי הדת ; צענטראל ארגאן פון רעליגיע'
וען אידענטוס אין אמעריקא. ניו-יורק, (Isaac Friedman).
4°. דרשבעון. העורך : משה הלצער. כרך II גל'
9 : י' אלול תשי"א. 8 ע'. הטכסט רק ביוזית.

314 Gazeta evreiască; organ al Centralei
Evreilor din România, [București]. 2°.

„העתון היהודי ; כלי מבטא של מרכז היהודים

עתונים

ראה גם להלן במדור „בתוך כתבי עת“
305 בדרך ; עתון מעפילי „אמפייר רייזול“, אנית
הצי הבריטי... מט' [1] 2. מרתפי האניה, (אוגוסט)
1947. 4 : 5 דף. 4°. האחראים : ב"כ המעפילים
ואנשי ההגנה. במכונת-הכפלה. — הטכסט ביוזית. —
עתון אחר בשם זה עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 215.

306 אונזער ווארט ; ארגאן פון דער ליגע פארן
ארבעטנדיקן ארץ ישראל אין שוועדן. Liga för det
arbetande Palestina i Sverige, Stockholm
4°. יוצא מטעם פועלי-ציון התאחדות פועלי ציון
שמאל, השומר הצעיר והחלוץ. תכופות ההופעה לא
נזכרה. גל' 1 : כ"ו שבט (6 פעברואר). 15 ע'.

307 אונזער טריבונע. ארגאן פון דער ציוניסטיש-
רעזיוניסטישער ארגאניזאציע אין מעקסיקע. [מקסיקו].
2° גדול. תכופות ההופעה לא נזכרה. גל' 32 : 22
באפריל 1952. 4 ע', פורטרטים.

308 ארט. ארט כראניק... ושענעה. 4°. במכונת-
הכפלה. תכופות ההופעה לא נזכרה. גל' 120 : 5.v.1949.
5. III דף.

309 דאס יידישע ווארט ; ארגאן פון אגודת
ישראל אין דייטשלאנד. מינכן. 2° גדול. תכופות
ההופעה לא נזכרה. העורכים : אביעזר בורשטיין, יוסף

ידישע ראדיא שעה. [לאס־אנגלס, 1953]. [60] ע' טור' טרטיים, פקסימילים. 4°. מאסף.

322 *American Jewish Year Book*. 1954, v. 55. Prepared by the American Jewish Committee. Moris Fine, editor. Jacob Sloan, associate editor. Philadelphia, The Jewish Publication Society of America, (1954). XII, 554 p., tabs. 8°.

מהתכן: Jewish periodicals. I. Cohen: American-Jewish bibliography, p. 442—453. H. Sacher: Chaim Weizmann.

את הקודם עיין ק. טי. שנה כ"ט ע' 216.

323 *Annuaire du judaïsme nord-africain*. Algérie-Tunisie-Maroc. 1953. Alger, Comité juif algérien d'études sociales, (1953). 103 p., facsim., illus., tabs. 8°.

324 *Council for the Protection of the Rights and Interests of Jews from Germany*. Festschrift zum 80. Geburtstag von Rabbiner Dr. Leo Baeck am 23 Mai 1953. In Verehrung und Dankbarkeit dargebracht... London, (typ. Graphis Press), [1953]. 111 p., port. 8°.

התכן: E. G. Reichmann: Widmung. E. Täubler: Heimat. A. Kober: Die Hochschulen für die Rabbinerausbildung in D-land. M. Eschelbacher: Die Mittelgemeinde. B. Italiener: Der Rabbiner. W. Breslauer: Die jüd. Gemeinde Berlin. G. Salzberger: Die religiös-liberale Bewegung im neuzeitlichen deutschen Judentum. F. Goldschmidt: Der Anteil der deutschen Juden an der Gründung und Entwicklung des Ordens B'nai B'rith. H. Reichmann: Der Centralverein deutscher Staatsbürger jüd. Glaubens. K. Alexander: Die Reichsvertretung der deutschen Juden. H. E. Fabian: Die letzte Etappe. A. Löwenstamm: The Society for Jewish Study. W. Hamburger: The Hebrew Union College. S. Moses: The Council of Jews from Germany.

ברומניה". שבועון. גל' <7> 52, שנה ב': 19.11.1943. 4 ע' תמונות.

315 *Israel. Zirut. Hungary*. Az izraeli konzulátus tájékoztatója. Budapest, 1949. 4°.

בראש השער: שרות ידיעות ישראל. במכונת-הכפלה. תכספות ההופעה לא נזכרה. גל' 1: 11 באפריל. 4 ע' מגל' 25 (מיום 16 במאי 1950) ואילך שם העתון: Az izraeli követség tájékoztatója.

316 *A mi szavunk Our word*, אינדוזער ווארט, a Franken körz, komité hetilapjának magyar-nyelvű melléklete. Bamberg. 4°.

הוספה לשבועון: אינדוזער ווארט. עיין ק. טי. שנה כ"ג ע' 285. — שבועון. העורך: Neu Mátyás. גל' 1 של כרך 11: 3 בינואר 1947. 8 ע' פורטרט.

317 *Nederland-Israël*; officieel orgaan van de Kamer van koophandel Nederland-Israël en het Genootschap Nederland-Israël. Amsterdam, 1951. 4°.

הולנדי-ישראל: "כלי מבטא רשמי של לשכת המסחר הולנדי-ישראל ושל החברה הולנדי-ישראל. ירחון. גל' 1: ינואר. 36 ע' טבלאות, מפות, תמונות.

318 *News and Views from the Jewish Woman's World*. Issued by the South African Women's Zionist Executive Council of S. A. Johannesburg, 1948. 4°.

ירחון. גל' 1: פברואר. 8 ע' תמונות.

319 *S'vuon Hamizrachí*; tagjainknak kézirat gyanánt. Budapest, Híszadruth Hamizrachí u'tnuat Tora v'avoda. 8°.

הגליון הראשון שבידינו הוא מ-15 במאי 1948 (7 באייר). 4 ע'.

קבצים

320 ביולעטין צום 60סטן יארצייט פון דוד עדעלשטאט. ב. איירעס, גרופע "דוד עדעלשטאט", 1952. [4] ע' 2°. "אינמאליקע אויסגאבע". יצאה ב' 17 באוקטובר.

321 זילבערצווייגס טעגלעכע אידישע ראדיא שעה. מינה איינקער יובל פון זילבערצווייגס טעגלעכע

במדבר-דברים. דפוס עידאן, כהן וצבאן, תש"ה. [43].
125, [1] דף.

330 תג"ך. תהלים. ספר תהלים בהגהת הח' מאיר הלוי לעסעריס עם התרגום האנגלי מ' 1611. עם הבאור החדש באור יהושע מאת הרב יהושע ב"ר אריה הכהן סיימאנס... ניו-יורק, בהוצאת בני המבאר משפחת סיימאנס, דפוס פוטורא פרעס, תשי"ג. [3] 97, [4] ע' פורטרס. 8°. עם הקדמה ושער נוסף באנגלית.

331 Anderson, Bernhard W. Rediscovering the Bible. New York, Association Press, (1952). XIII p., 1 l., 272 p. 8°. Reprint of 1951 issue. "A Haddam house book".
הספר נועד לבני-הנעורים.

332 Auerbach, Elias. Moses. Amsterdam, G. J. A. Ruys, 1953. 243 p. 8°. "Trotz genauer Analyse der biblischen Texte liegt der Nachdruck nicht... auf den literargeschichtlichen Fragen... sondern auf dem geschichtlich Erfassbaren".

333 Bardtke, Hans. Die Handschriftenfunde am Toten Meer, mit einer kurzen Einführung in die Text- und Kanongeschichte des Alten Testaments. (2. Aufl.). Berlin, Evangelische Haupt-Bibelgesellschaft, 1953. 4 p. l., 176 p., facsim., map, pl. 8°.

הספר צמח מהרצאות, שהרצה המחבר בכנסיות שונות. (מההקדמה).
Zur Einführung. Handschriftliche Überlieferung und Schriftentstehung beim N. T. Die Entstehung des A. T. und die Überprüfung der handschriftlichen Überlieferung. Die 1947 entdeckten hebräischen Handschriften. Die ausserbiblischen Texte. Bibliographie, p. 171—174.

334 Barling, W[illiam] F[rederick]. Law and grace; a devotional study of the law of Moses. The Mosaic ordinances viewed as an education in acceptable worship and a discipline in holy

325 The Zionist Year Book 5714. London. The Zionist Federation of Great Britain and Ireland, (1953). 576 p., ports, tabs. 8°.

העורך: Joseph Litvin.
J. Frankel: Every day in Jewish history; The Jewish press in the world, p. 61—102. Survey of Jewish world affairs. J. Heller: Classified bibliography in Judaism and Zionism, p. 137—167. — Israel, p. 318—426. Who's who, p. 427—513.

את הקודמים עיין ק. ט. שנה כ"ט ע' 217.

ביבליוגרפיה ותולדות חכמת ישראל

326 Bloch, Joshua. Of making many books; an annotated list of the books issued by the Jewish Publication Society of America, 1890—1952. Philadelphia, Jewish Publication Society of America, 5714-1953. IX p., 1 l., 329 p., front. 8°.

התכן: The Jewish Publication Society; an evaluation. The bibliography (p. 37—280). Appendix: Members of the Directing Boards of the Society, 1887—1952. Indexes.

327 Directory of youth newspapers. Published by National Jewish Youth Conference. New York, 1952. 9 l. 4°. במכונת הכסלה.

מדע המקרא

328 גרוס, משלם צבי. ספר נחלת צבי; מהדורא קמא... פירושים וחיידשים על חמשה חומשי תורה [1] וליקוטים על ג"ך, ש"ס וזה"ק... [מאת]... משולם המכונה פיש צבי גראס... מנירבאטאר... ניר יארק, דפוס שוליונגר, תש"ו. 15, [1] 531, [2] ע' 8°.

329 סגרון, מרדכי. ספר דברי מרדכי... חיידשים וביאורים בדרך דרוש על חמשה חומשי תורה נביאים וכתובים עם מוסרים ומעשיות בל ערבי... אשר טיפתתי ורביתי... מרדכי סגרון בלא"א כמוס סגרון. חלק א"ב. גירבה תש"א—תש"ה. 8°.

התכן: חלק א: בראשית-שמות ויקרא. דפוס חברת זוהר הרקיע, תש"א. [20] 98, [2] דף — חלק ב:

339 **Bible. Isaiah.** The Book of Isaiah... in the King James version with introduction and critical notes by Julius A. Bewer. 2 v. New York, Harper & Brothers, (c1950). 98; 74 p. 8°. = Harper's annotated Bible series, 3—4.

340 **Bible. Jeremiah.** The Book of Jeremiah... v. 1: Jeremiah, ch. 1—25 in the King James version with introduction and critical notes by Julius A. Bewer. New York, Harper, (c1951). 80 p. 8°. = Harper's annotated Bible, no. 5.

341 **Bondallaz, Jacques.** Histoire sainte. Illustrations de Bernard Baray. T. 1—2. Paris, Éditions Fleurus, (1951-52). illus. 4°. = Collection 'Belles histoires et belles vies', no. 7, 12.

ההתנ: T. 1: Les origines du peuple de Dieu. (1951). 48 p. — T. 2: Les luttes du peuple de Dieu. (1952). 48 p.

342 **Brandt, Theodor.** Von Amos bis Daniel. Witten, Luther-Verlag. (1953). 63 p. 8°. (Glaube und Lehre).

343 **Buber, Martin.** Hinweise; gesammelte Essays. (Zürich), Manesse Verlag, (c1953). 346. [2] p. 8°. 1953—1909 משנות מסותיו הנבחרות משנות 1953—1909 מסותיו הנבחרות משנות 1953—1909 מהתנ: Biblisches Führertum. Falsche Propheten. Was soll mit den Zehn Geboten geschehen? Mein Weg zum Chassidismus. Fr. Rosenzweig. Erinnerung an einen Tod (Gustav Landauer).

344 **Carpenter, S[pencer] C[ecil].** Priest and prophet... London, S. P. C. K., 1953. 15 p. 8°. "A lecture delivered on the Charles Gore Memorial Foundation on 13 November 1952 in Westminster Abbey".

345 **Church, Brooke <Peters>.** The private life of the prophets and the times in which they lived. New York, Rinehart, 1953. 246 p.

living. Birmingham, The Christadelphian, [1952]. 208 p. 8°.

335 **Bekennende Kirche;** Martin Niemöller zum 60. Geburtstag. München, C. Kaiser. 1952. 328 p., port. 8°. לספר צורה: Kirche und Israel, von Erica Küppers: 16 p.

מהתנ: H. A. Hesse: Die Bedeutung der Exegese des Alten und Neuen Testaments. W. Niemöller: M. Niemöller: ein Lebensbild. הכומר נימלר לחם בגליי נגד היטלר וגם נכלא במחנה הסגר ושחרר עם כניעת גרמניה.

336 **Bible and N. T. tr. German.** Herder's Bibelkommentar: Die Heilige Schrift für das Leben erklärt. Herausgeber: Edmund Kalt <für das Alte Testament> und Willibald Lauck <für das Neue Testament>. B. 4.2 9.2. Freiburg, Herder, 1953-54. 8°.

ההתנ: Bd. 4.2: Die Bücher Esdras, Nehemias, Tobias, Judith und Esther, übersetzt und erklärt von Hermann Bückers. 1953. 399, [1] p. — Bd. 9.2: Das Buch Daniel. Das Buch der Klagelieder. Das Buch Baruch. Übersetzt und erklärt von Heinrich Schneider. 1954. 5 p. 1., 165 p.

קודמים עיין ק. ס. כרד כ"ה ע' 339.

337 **Bible and N. T. tr. Latin.** Vetus latina. Die Reste der altlateinischen Bibel. Nach Petrus Sabatier neu gesammelt und hrsg. von der Erzabtei Beuron. v. 2: Genesis, hrsg. von Bonifatius Fischer. Lfg. 3: Gn. 27,23—43,22. Freiburg, Herder, 1953. 289—448 p. 4°.

אח הקודם עיין ק. ס. כרד כ"ה ע' 53.

338 **Bible and N. T. tr. Romansh.** La Soncha Scrittura; Vegl e Nouv Testamaint. Ediziun tras ils colloquis d'Engiadina. (Samedan. Stamparia engiadinaisa, 1953). 5 p. 1., 1250 p., 2 l., 338 p., maps, chronol. tab. 8°.

תרגום הכרית החדשה הוא הרפסה מתוקנת של התוצאה משנת 1932.

ment, London, Tyndale Press, (1953). 23 p. 8°. (Tyndale fellowship for Biblical research: Old Testament lecture for 1953).

350 Ellison, H[enry] L[epold]. Men spake from God; studies in the Hebrew prophets. London, Paternoster Press, 1952. 160 p. 8°.

351 Elliger, Karl. Studien zum Habakuk-Kommentar vom Toten Meer. Mit 1 Beilage. Tübingen, J. C. B. Mohr, 1953. XIII, 302 p., 1 l. 8°. = Beiträge zur historischen Theologie... 15. "Der hebräische Text des Habakuk Kommentars vom Toten Meer <DSH> in Umschrift; Beilage". 15 p.

בחשעה פרקיו של ספר זה אסף אליגר (= א) מספר מחקרים עצמאיים במקורם על החזיונות השונים של פסר חבקוק (= פ"ח) ובעיותיו. אפשר לחלק את המחקרים הנידונים למכונים ומרכוזים. המחקרים המכונים מטפלים בקביעת טקסט פ"ח (פר' א' וב', ע' 47—6; חוברת מיוחדת נאה המצורפת לספר מביאה את הטקסט המשוחזר); ערכו של פ"ח לגבי בקרתו של נוסח המקרא (פ"ח, ע' 48—58); כתיב העברית והגיית לפי פ"ח (פ"ח, ע' 59—77); הלשון והסגנון של הפסר (פ"ח, ע' 78—117). הפרק הנזכר באחרונה מהווה מעבר לארבעת הפרקים המרכזיים שבספר זה המוקדשים לשיטה הפרשנית של פ"ח (פ"ח, ע' 118—164), לתרגום וביאור של כל המגילה (פ"ח, ע' 165—225), לרקעה ההיסטורית, וכאן סקירה ביקורתית נאה, מפורטת ומסודרת לפי נקודות מבט שיטתיות על כל הדעות שהובעו לענין עד 1952 (פ"ח, ע' 226—274), ולכיתנה התיאולוגי (פ"ח, ע' 275—285).

יש להביר בכך שהספר — למרות מוצאו ממחקרים בודדים — עושה רושם של אחדות הודות למהלך מחשבותיו ולמבנהו. הנחתו היסודית של המחבר היא שיש לחקור בפרוטרוט את כל אחת ממגלות ים המלט בסוג עצמה ולהסיק מסקנות מכל אחת לחוד קודם שנהיה רשאים להשוות את המגילות הנוספות, לתאר את האקלים הרוחני שבו נתהו או לקבוע את סדר הטקסטים ואת מקומם בהתפתחות הצבור שיצר אותם וכן בתולדות הדתות במלא היקפן. אין להכחיש שיש קורטב של אמת בהנחה זו — ונכונה בתחלת היא הערתו של מחברנו

346 Colligere fragmenta; Festschrift Alban Dold zum 70. Geburtstag am 7.7.1952. Herausgegeben von Bonifatius Fischer und Virgil Fiala ... Beuron in Hohenzollern, Beuronischer Kunstverlag, 1952. XX, 295 p., pl. (facsim.), port. 4°. = Texte und Arbeiten; herausgegeben durch die Erzabtei Beuron. Abt. 1 Beiträge zur Ergründung des älteren lateinischen christlichen Schrifttums und Gottesdienstes. Beiheft 2.

המאמרים בצרפתית, גרמנית, אנגלית וספרדית. מהתכן: J. Ziegler: Die Septuaginta Hieronymi im Buch des Propheten Jeremias. M. Stenzel: Zum Vulgatatext des Canticum Habacuc. A. Vaccari: Occhio al commento! A proposito di "ipse" o "ipsa" in Gn 3,15 F. Stummer: "Via peccantium complanata lapidibus" (Eccli 21,11). R. Weber: "Vindica Sanguinem" (Psc. 78, 10). J. Eschweiler: Illustrationen zu altlateinischen Texten im Stuttgarter Bilderpsalter. J. Schildenberger: Die Itala des hl. Augustinus.

347 Coppens, J[oseph]. Vom christlichen Verständnis des Alten Testaments. — Les harmonies des deux Testaments; supplément bibliographique. — Bibliographie J. Coppens. Leuven, Leuvense universitaire uitgaven, 1952. 99 p., port. 8°. = Folia Lovaniensia, fasc. 3—4. Supplément bibliographique, p. 31—40. Bibliographie J. C. L. Coppens, p. [41]—87.

348 Delgado, Juan Pinto. Poema de la reina Ester, Lamentaciones del profeta Jeremías, Historia de Rut y varias poesías <Rouen, David du Petit Val, 1627>. Introduction de I. S. Révah. Lisbonne, Institut français au Portugal, 1954. XL, XIII, 368 p., 2 l. 8°.

בראש השער: João Pinto Delgado. "פואמה של אסתר המלכה. קינות של ירמיהו הנביא, תולדות רות ושירים שונים". — ההקדמה והמכואות בצרפתית.

349 Ellison, H[enry] L[epold]. The centrality of the Messianic idea for the Old Testa-

ערך הספר הוקטן במידה ניכרת על ידי העובדה שאיננו מתחשב כלל ועיקר — כנראה בגלל אי ידיעה מוחלטת — בכל מה שנתפרסם בעברית על בעיות המגלות, למשל על ידי גרינץ, הברמן, ילון (!) וקוסר ! בתמשך להערכה כללית זו יורשה נא לי העיר מספר של הערות על בעיות פ"ח שספרו של א. מטפל בהן.

1. בנסיגותיו לשחזר את הטכסט של פ"ח א. לוקח בחשבון את מצב כתב היד (רוחב הקרע שבטור ב'), את תכונותיו החיצוניות, את אופי סגנון הפשר, וכן הוא מרבה להשתמש בקונקורדנציה ובמלונים. יוצא שהצעותיו מבוססות הן מבחינה מיתודית — אך לעתים הן מיכניות למדי. מענינים ונאים הם שיקוליו של א. (43) על היקף משוער של שמונה עשרה שורות לכל טור. ביחוד בקשר עם טור ח (והשו' טורים ב' ג' י"א). מאידך יש מקומות לא מעטים שאין דעתי נוחה מהצעותיו של א. וברור שאין יעילות בכך לפרט כאן את כלם. אסתפק — אם כן — במקומות מספר שמגיעת להם לפידעתי מדת'מה של חשיבות עקרונית. בב' ח' אינו מתחפש כינוי מקום, ועל השערתו של א. "הכוהן אשר נתן אל בתוך העד"ה לפשור את כול דברי עבדיו הנביאים" יש להעדיף את השלמתו של רבינוביץ (הגד' כרת אצל א.): "אשר נתן אל בלבו חכמה" וכו' (פלוסר מעדיף: בינ"ה). השלמה שהיא חשובה וקוא לא. המדגיש את ההשראה המיוחדת אשר יחסו אנשי הכת למורה הצדק. נדמה לי שבב' יד לפני: "ולוא יאמינו בחוקי אל" יש להשלים "ורשנים מפרי ברי"ת". ולא כפי מה שמשער א. "ירשנו ארצות רבות". בג' יב יג יש לגרוס עם הברמן: "ובןקצף וחרן אף וועף ידברו עם כול העמים" (א.). "כניעים" או איוה פעל דומה. ד' ח: למרות שיקוליו של א. בע' 178 יש להעדיף את הגירסה המקובלת, והרסים בעוון היושבים בהם". הצעה א. "בעיין" מתנגדת כהחלט לרות השפה העברית. מענינת היא הצעתו של ילון לגרוס ביי"א יד טו "וכוס חמת [רע]ל תבלעם"; א. "וכן רבים כוס חמת אל". יש חשיבות מיוחדת להצעה זו לגבי השאלה אם כאן מצטרפות בביאור הפשר שתי גירסאות המובא: והרעל והערל, שאלה שעליה עוד ייובר להלן.

2. מחקריו של א. על לשונו וסגנונו של פ"ח הם מדויקים. שתיים ממסקנותיו ראויות הן לתשומת לב מיוחדת וגם לפי דעתי להסכמה. ראשונה דעתו על

(288, 293) שהרי כבר היום שוררת נטיה לקבוע את מקומו ההיסטורי של פ"ח על סמך צירופן של ההשערות הרווחות עליו ולא על סמך ניתוח עצמו. עם זאת ברור שיש גם הפרזה לא קטנה בניתוח המחבר: הבנת טכסט קשה כמו פ"ח תלויה בשימושנו בעת ובעונה אחת בשתי שיטות המשלימות זו את זו. מובן שאנחנו חייבים לנתח את כל נתוני הטכסט, אך כבר בזמן טיפולנו בו עלינו לקחת בחשבון מה שידוע לנו על השתייכותו לאוירה רוחנית מסוימת, להשוות חומר שבינו לבין הטכסט שלנו קיימים לכאורה קשרים, ואפילו לשער השערות תוך תקוה לקבוע את מקומו המדויק של הטכסט בתוך אותו ה"שאליו יש ליחס אותו. ברור שהשימוש בשיטה השניה דורש זהירות וכן נכון הדבר שא. בעצמו אינו לפעמים עקבי בשיטתו ומביא דוגמאות מסרך היחד וכו' על מנת להפיץ אור על פ"ח. אולם בדרך כלל יש לציין שספרו סובל מצרות אופקו ומחוסר כח דמיון ומעוף. זאת ועוד, ההתרחקות המופרזת בטכסט מצומצם גרמה גם לחוסר הרמוניה בין הנושא העומד לדיון לבין היקף המקרא. לא עלה בידי המחבר להימלט מחזרות (הביאור בפ"ז מרבה להביא חמר שכבר הובא בשחזור הטכסט: השיקולים על הרקע ההיסטורי (פ"ח) שוב שואבים בתדירות מתוך הביאור). ובמיוחד יש להצטער על היקפו המופרז של המקרא על הנושא הנידון, מפני שלאור זרם הספרות ההולך ומשתפר על מגלות ים המלח כל המתעסק בענינים אלה חייב לדעת במשך כתיבתו והדפסת ספרו כי ספרו יהיה מיושן עם צאתו לאור. מי שקורא הספר הזה ב-1954 נוטה לחיך על הפולמוס המפורט והמעמיק שיש בו נגד כל הדעות שהובעו במקרה עד 1952! אדיבותו הנדיבה של המו"ל שאפשרה למחבר להתאים את הספר למצב המתחלף של המדע (ולדעותיו ההולכות ומתפתחות של המחבר) על ידי שיטה של הוספות רצופות — ביחוד בפ"ז — במקום לתקן באה לקלקל, המחבר משקיע מרץ רב בנסיון לבטל דעות של החוקר בו ריקה שהלה כינתים חזר בו מהן (ע' 203—204). בע' 217 המחבר מזכיר מתוך הסכמה דעה של ש. טלמון שהיא אמנם נשארה בלי שום השפעה על ההסבר המלאה במקצת בע' 215—217, וכן על הפרק האחרון שבספר (ועיי' בסמוך). השיטה הזאת לא זי בלבד שהיא מזיקה לרושם האחידות של הספר היא גם יוצרת אוסי של מקריות לכל שיקוליו של המחבר וכאלו מעידה על חוסר הבנה ליחסיות הערך של מחקר כזה בשלב הנוכחי של ידיעותינו.

אשר דברו הנביאים. כן כותב אפשטיין: „אבית“ במקום „בבית“ רגיל בתוספתא ובברייתות שבבבלי ומרבה דוגמאות כמו: אבית הבירה, אבית הכליעה, אבית העולמים, אבית פאגי, עד שאין ספק שבמקום המפורסם פ”ח י”א ו יש לגרוס (עם ילון והברמן) אבית גלות = במקום גלותו, וכך נפתרת „החידה המובנת שוב פ”ח“. לפ”ח ח’ א—ג: „עושי התורה בבית יהודה אשר יצילם אל מבית המשפט בעבור עמלם ואמנתם במורה הצדק“ כדאי לחזור ולצטט את המקום שהביא אותו ילון ב”ר לט טו: „א”ר יצחק בר נחמן תמן קריין לפעלה טבה עמלה.

באשר לתכונות הכתיב, יורשה לי להצביע על העובדה, שכינוי הנסתר ע”י שם עצם במספר רבים מופיע בער’ בוביה בצורות: עבדיו איביו וכו’ וסוסו, פרשו, לאלהו, מצחתו וכו’ (63) לענין זה חשיבות מברעת לגבי השאלה, אם בה’ ד הכונה היא שהאל יתן את משפט הגוים בידי בחירו או כי בחיריו, והגירסה האחרונה עיקר היא (השווה י”ג בחירי אל), מפני שרק ככה מתקשר: „אשר שמרו את מצחתו בצר למר“.

3. ובדברנו כאן על הכתיב עברנו כבר לתרומה שיש בכח הטכסט הזה של פ”ח לתרום לבקרת נוסחת המסורת (= נה”מ). בעצם הוא תורם תרומה כפולה: במישרים ובעקיפין. הוא נותן אפשרות לבדוק חלק מסוים של נה”מ דחיי” ספר תבוק ובמקרים ספורים גם לתקן אותה. בבדיקה זו יש לקחת בחשבון באיזו מידה השפיעו מחשבות הכת ומגמת טרשנותה על טביעת חותם נוסח במקרא שלה. יתר על כן, תכונות הכתיב וכו’ הן במובאים מתוך ספר תבוק הן בטכסט הפשר עשויות הן להפיץ אור על טיב מסירת טכסט המקרא בכללו ועל תולדותיו. א. מעונין בייחוד כבעיה הראשונה — אגב, תוך הונחה גמורה באספקט המשוער של נוסחאות מגמתיות — והרבה פחות בבעיה השניה הכללית. ואולם מבחינה עיונית היא דוקא חשובה יותר ומכל מקום רצוי להקדים אותה בהערותינו הבאות להלן.

את עצם חוסר הבנתו לקשר הקיים בין בעיות הכתיב לתולדות הטכסט מראה א. בהשערות המוזרה (55), שהכתיב „והושי נפשך“ (י’ ב מתוך חב’ ב’ י) מצביע על גירסה מקורית קצת חושי נפשך (= חתכת פתיל חייד)! ברור שהמעתיק שלנו החושב בעצם אר מ”ת (השו’ י”ב יא — מתוך חב’ ב’ יח: מסכה ז מרי שקר כיא בטח יצר יצרי ע”ה ה) אינו מבחין בין

היחס שבין לשונו של פ”ח ולשון המקרא. א. מסכם באומרו כי הקשרים כאן הם יותר תת־קרקעיים מאשר גלויים לעין. נכון שלשון פ”ח יש לה גון מקראי, אך העתקים ישירים וחיזויים מילוליים נדירים הם. ראויים לתשומת לב מיוחדת הציורופים המקראיים המופיעים בפ”ח בגיחן חדש [באף אחת מחמש הפעמים שהביטוי (ה)דור (ה)אחרון מופיע במקרא אין לו מובן אסכטולוגי (הכונה תמיד „בנים יחלדו“!)]: „איש כוב“ במשלי י”ט כב הוא כנראה איש עשיר המאכזב — בגלל קמצנותו — את התקוות שתולים בו. המחבר, כותב א. (86), מושרש ומעורה בשפת המקרא, אך בה הוא כותב את סגנונו הוא. נדמה לי שבדבריו האחרונים האלה יש מעין הערכת מופרות במקצת, וחבל שאין ביכלתנו — פרט לעריכת רשימת של מונחים טכניים — לקבוע באיזו מידה כותבים חברי הכת לשון קבוצית משלהם ובאיזו מידה סוטה ניכר של המחבר מהשפה המדוברת והכתובה בתקופתו.

הטכסט הקצר למדי של פ”ח מראה נטיה חזקה לזיווג של שמות נודפים ולגיבושם. בהסבירו את התופעה א. לוקח בחשבון את המספר המצומצם של תארי השם הקיימים בעברית, אך הסיבה העיקרית הוא רוצה למצוא בכך שהמחבר בעצם נואם, הוא (108—109): ריבוי הדברים והסגנון המקושט מקומם היה באספת העם ומשם הועברו לחיבור בכתב.

ענינו של א. מחודדת היא יותר לתופעות סגנון כלליות מאשר לפרטים, דקדוקיים ואגרוניים. (אליבא דאמת יש אפילו מקום לשאלה, אם מחבר המוכיר לפי חמו את הפעל: „גדם“ = שתק (128) מסוגל הוא לשלוט בשפתו הקשה של פ”ח). ביתוד הוא הוניה את השאלה, אשר הציג אותה במיוחד ת. ילון, שתרם גם תרומה רבת־ערך להארתה¹, עד כמה משתקף בלשונו ובכתיבו של פ”ח ניב המשנה והמדרשים וכן תכונות כתבי היד העתיקים של ספרות ת”ל, כך שהיה בכחם של אלה להפיץ אור על כמה מהחידות שהטכסט של פ”ח מציג אותן בפנינו. י. ג. אפשטיין אסף מתוך כתבי יד המשנה עשרות דוגמאות של תופעה שהוא מכנה אותה וי”ו הפירוש והמשלים: וי”ו החיבור הבא להטעמה יתרה, וכן פ”ח ז: י: יאירך הקץ האחרון ויתר (= אפילו יתר) על

1 ק”ס כ”ז (תשי”א) 172—175: ילון מצביע על דבריו של י. ג. אפשטיין: מבוא לנוסח המשנה ח”ב, ירושלים תשי”ח 1086/7; 1259; ועיי’ א. הברמן: עדה ועדות, ירושלים תשי”ב.

החלפת מילה במילה נרדפת — אף מתוך שיגרה — היתה מנהג מעתיקים נפוץ ורב תוצאות שמעיות. עליו גם טכסטים מקבילים, גם חרוגים השבועים גם מגלת ישעיהו א' ³, לפיכך יש חשיבות עקרונית לגירסה בפ"ח י' ז (חב"ב יג) הלא הנה מעם ה' צבאות. נה"מ הלא הנה מאת ה' צבאות.

כלל גיזול הוא בידי המעתיקים וכן המספרים במזרח הקדמון שכל מקום שמעתיק או מספר מערבי או מודרני היה בוחר בין שתי נוסחאות שונות שנמסרו לו. הרי במזרח הקדמון צרפו את הנוסחאות יחד ⁴, ברור שלשטה זו יש ערך מאין כמוהו! הן להערכת בעיות נוסח הן להערכת בעיות המקורות! בנה"מ עוד מסתירות דוגמאות לרוב של תופעה זו. מתוך מגילת ישעיהו א' רשמתי לי לפי שעה יש י"א ט: כי תמלא הארץ דעה את ה' צירוף של: כי מלאה (נה"מ) וכי תמלא; וכן

ש"ב כ"ג יח והוא עורר: את חניתו. [נאגב, להחלפת יעיר—יעורר יש להשוות כיום במגלת ישעיהו א' י: כו: יעיר (נה"מ יעורר), וכן שם שם לב יניף (ז, נה"מ ינופף)]. כאן סילקו איפוא את הכינוי — הבלתי רצוי על ידי חוספת א'. על התפשטות שבה הוסיפו והשמיטו המעתיקים את הא' הרחיב את הדיבור F. Wutz: Die Transkriptionen usw. 1933. אני מוסיף כאן דוגמאות שדמיון לתהליך המשוער ביש"מ יג בולט: ש"ב כ"ג כא: אשר מראה, ואילו בדה"א י"א כג:

איש מדה: אי' כ"ג יג: והוא באחד ומי ישיבנו במקום והוא בחר... ונפשו אותה: ההקבלה כמו בתה' קל"ב יג (בודה, ולפי דעת אהרליך זוהי כבר כוונת ראב"ע עיי"ש ¹). ואחרון אחרון הצעתו המבריקה של טור סיני (הלשון והספר, כרך הספר, ירושלים תשי"א 415/6) לגרוס בש"ב ז יט במקום: וזאת תורת האדם אדני ה' וזאת יתרת הרב! השוה בר' מ"ט ג ושים לב למקביל בדה"א י"ד י: וראיתני כתור אדם המעלה, ממש כמו בדה"א י"ד ב: כי נשאת למעלה מלכותו, ואילו במקום המקביל ש"ב ה' יב: וכי נשא ממלכתו.

³ רמזי לתופעה זו בספרי The Septuagint Ver- sion of Isaiah, Leiden 1948 ע' 66—69, ברם הבאתי שם רק חלק קטן מהחומר שתחת ידי. מר ש. שלמן מכין מחקר מקיף על ענין זה.

⁴ R. Gordis, o. c., p. 41-43: "with no pretense to completeness" גם בתופעה זו יספיק ש. שלמן במחקר הנ"ל.

סיומים א' ה' י' ! לנה"מ שהיא נכונה השו' משלי כ' ב מתעברו חוטא נפשו.

דוגמה מאלפת לכך איך תכונות הכתיב במגלתנו באות ללמד על תופעות בנה"מ במקומות אחרים מציא לנו פ"ח ב' ו: אשר לוא יאמינא וכו' (שם יד: ולוא יאמינו ¹). נדמה שיש לפרש צורת יאמינא כהתאמה (אנלוגיה) למלת הקודמת לוא — כאן יש להזכיר את מחקריו של יח. קוסשר במגילת ישעיהו א' שבכתיבה הוא מפרש הרבה תופעות כאנלוגיה. גם בנה"מ נמצאים עוד שרידים לאותה תופעה ממש. יש כ"ח יב ולא אבוא שמע (= ולוא אבוא ²), השוה תה' קל"ט כ נשוא לשוא, ירמי' כ"ב י וכו' בכו בכו, שמ' כ"ט לה: ועשית לאהרן ולבניו ככה כאשר צויתי אהרן (ההלכוּא אתו יהוש' י' כד אינו מן השם ועיי' בסמיוך).

חשיבות גדולה יש ליחס לגירסה בד' ד (חב"א י') והוא לכול מבצר ישחק ויצבור עפר וילכדהו. נה"מ וילכדה ובעלי הניקוד ניקדו וילכדה, הכינוי הזה בלשון נקבה אין לו על מה לסמוך בקשר הענינים, דבר שפיתה את אהרליך לגרוס במקום ויצבור עפר: ויצור על עיר וילכדה. בא לחקן ונמצא מקלל. והרי טכסט פ"ח מלמדנו שיש לנקד: וילכדה, ושכאן — כמו בכמה מקומות אחרים — גרס לאי הבנה חסר נשיתם של בעלי המסורת להכיר בסיום העתיק — ה' ככינוי לנסתר ³.

² אי רצון זה (שאליו יש להשוות איהכרה בכינוי — תי' לניכחת או — לנסתרות בעבר) גרם לתוצאות מענינות ומן הראוי להצביע על כמה מהן. גורדיס, Biblical Text in the making, 1937 ע' 29 ואילך, מונה חמשים ישנים מקרים כתיבון המסתיימים ב — ה' שבהם הקריין גורסים —. יתר על כן, יש מקום לחשוב שגם מן הסתם שינו את הסיום — ה' בגלל ראותם כו בצדק או בלי צדק את הכינוי — ה' ולפעמים חלו טעיות לרגלי השינויים. והרי שתי דוגמאות מתוך רבות. יש כ"ח ד: אשר יארה (בארית ואחרים) הראה אותה בעודה בכפו יבלענה, במקום בעודה בכפה, שאמנם ניקודו הנכון היה: בעודה בכפה יבלענה! יש מ"ב יג: ה' כגבור יצא כאיש מלחמות יעיר קנאה יריע אף יצריה. בצדק מעיר אהרליך שיעיר קנאה הרי מובנו: מעיר קנאה (שאיפת מלחמה) באזרים, רעיון שאינו מתאים להמשך הענינים. בחריפות ראויה להערצה הוא גורס: יעורר קינה (= חניתו, עיי' ש"ב כ"א טז) השו'

משוכשות — נה"מ : יחיתן, פ"ח : יתה — מאשר את שחזור הגירסה הנכונה : יתחך !

בכ"ב א' ה נה"מ : ראו בגוים והביטו, בפ"ח לא נשתמר המובא, אך בביאור (פ"ח ב' א—ו) אנו קוראים: "פשר הדבר על הבוגדים... עם איש הכוזב... ועל הבוגדים בבית החדשה... וכן פשר הדבר על הבוגדים לאחרית הימים". הביאור הזה מעלה כמעט לחדאות שגירת המחבר בנוסח חבקוק שלו היתה: ראו בוגדים והביטו, לנוסח תרגום השבעים (וכן מוכאים אצל היירונימוס). א. מבכר את נה"מ (Es bleibt trotzdem bei M. 48) ללא צדק לפי דעתי. והענין ראוי לתשומת לב מכמה טעמים. המקרה מתהה מקביל מענין לאותם מקומות בלתי-נידירים בספרות המדרשים שאפשר הוא לשחזר נוסח עתיקה שהיא — כפי שמחבר מתכן הענין עצמו — היתה מונחת ביסודו של המדרש. אף במקרה שהמובא מהתנ"ך הותאם בכחבי היד ובדוסוסים לנה"מ! נוסף לכך פ"ח מצטרף כאן לתרגום הע' בנוסחה העשויה לשנות את כל פני דברי הנביא. וחשוב ביותר הוא הצד הפרשני שבדבר: רק גירסת הע' ופ"ח מביאה על סיפוקו את מובן הנבואה. כבר ראו גונקל הומברט וכו' כי בכ"ב א' ב—ד אין לפנינו בעצם דברי חבקוק אלא קינת עם המושמת בפי הנביא. ה"אני", שלא כדעת החוקרים המיוזכרים, בא על שם כנסת ישראל (כמו למשל בתה' קס"ט, והשו' מקומות כמו במ' כ' יח—ט וכו'). בה' מתחילה תשובת הנביא על התפלה בשם האל והיא מגנה את קטני האמונה: ראו בוגדים והביטו! [אמנם בביאור ה"בוגדים" מופיעים באותו גיוון מיוחד — וכמעט "סכני" — שיש כנראה לביטוי זה באוצר מונחי הכת (ע"י סרך היחד ז' כג, ספר ברית דמשק א' יב ח' ה), אך איני חושב שבעל הפרשן שינה כאן את גירסת המקרא שהיתה לפניו מטעמים מגמתיים. ואולי בספר ברית דמשק, אשר עשה בדור אחרון, בעדת בוגדים" יש השפעת פ"ח ז].

מן הגירסאות המענינות ביותר בס"ח הרי המובא בח' ג (חב' ב' ה): ואף כי הון יבגד, נה"מ: ואף כי היין בוגד, אין ספק שאין טעם כאן בנה"מ, אך גם לנוסח פ"ח חשודה היא, וכבר עם התגלותו של הפרשן

7 P. Humbert: Problèmes du livre d'Haba- cuc, Neuchâtel 1944, ע' 31—33; ואין כאן להאריך על משמעותה של הלטיורגיה בחבקוק בגלל הופעת כנסת ישראל בלשון "אני" ולגבי הדעות הרחוקות על corporate personality.

יש' ל' כא: כי תיא מינו, צירוף של: כי תימינו וכי תאמינו (נה"מ). היות וכן אין לי ספק שהשערתו האר- עית והמהססת של א. (53) כי פתעאום (פ"ח ח' יג, חב' ב' ז) מהוה צירוף של שתי נוסחאות רחוקות: פתע ופתאום נכונה היא ושמגיע לה ערך שאולי א. בעצמו לא עמד עליו במלא הקפו!

עכשיו נוסף כמה מקרים הנוגעים בנוסח ספר חבקוק עצמו ובתיקונו, ושיחד עם זה קשורים הם בחופעות כתיב כלליות.

בכ"ב ב' טו נה"מ: הוי משקה את רעהו מספח חמתך ואף שכר: פ"ח (י"א ג): מספח חמתו. כינוי זה היה גם לפני סומכוס $\sigma\upsilon\mu\phi\alpha\sigma\epsilon\iota\varsigma$ וכן נראה נכון. בצדק מעיר א. — בעקבות אחרים — שבמקרה זה יש לראות את הח' של מספח כדיוגרפיה ושיש לראות בנוסחה המקורית: הוי משקה רעהו מסף חמתו⁵. כדאי רק להוסיף הערה על טיב הדיוגרפיה בכחבי יד המקרא. שד"ל היטיב לראות כי במקומות שבהם תיבה מתחילה באותה אות שבה מסתימת התיבה הקודמת היה מנהג המעתיקים לכתוב את האות השווה רק פעם אחת (התופעה מתאשרת באגרות לכיש ובהרבה מקומות בתרגום השבעים, דוגמה אפיינית: ביש' מ' יב נה"מ היא מי מוד בשעלו מים, ואילו מגלת ישעיהו א' גורסת אל נכון: מי ים)⁶. בשלב מסוים של תולדות הסכסס הגיהו את כתבי היד והוסיפו את האותיות החסרות ולפעמים הכפילו בטעות גם במקומות שלא היה נחוץ (דוגמאות יפות: דב' כ"ה יז בצאתכם ממצרים, שם כ"ו ג: הגדתי היום לה' אלהיך כי באתי; ובתרגום השבעים בצאתך — כל הפרשה היא בלשון יחיד! — אלהי, ובצ"ל).

בכ"ב ב' יז נה"מ: ושר בהמות יחיתן: פ"ח (י"ב א): יתה. בצדק משער א. (מה שכבר ראו ילון והברמן) שבפ"ח יש שיבוש מעתיק ע"י השמטת אות וצ"ל: יתחב; ומענין אף צירוף של שתי גירסאות

5 הטיפול בכתוב הזה ע"י ריור, p. 4 (1954) VT 282, אינו מניח את הדעת כלל. אגב הוא אינו מזכיר אפילו את פשר חבקוק ואינו עומד על משמעותו של תרגום סומכוס שהבאתי אותו בפנים.

6 שד"ל המשתדל לבר' כ"ז מ; F. Perles: Ana- lekten, Neue Folge, Leipzig 1922 ע' 24 ואילך; J. Fischer: Zur Septuaginta Vorlage im Pen- tateuch, Giessen 1926 ע' 11 ואילך. מענינים מאד — לפי שיטתו — דבריו של בעל תורה תמימה בהערותו האחרונה לבר' י"ד יד!

מתחות מה לראשונה). כדאי להצביע על העובדה, שהנוסח הזה "לא נמית" בחב' א' יב המונחת ביסוד המסורת על תיקוני הסופרים (מכילתא ותנחומא לשמ' ט"ו ח ועוד) לא השאירה רישום בפ"ח. נבגל קרע בכתב היד אין ביכולתו לדעת אם אולי בפ"ח י' היה כתוב "ומה ישיב על תוכחתי" (חב' ב' א) במקום "ומה אשיב" של נה"מ שגם הוא מעין תיקון סופרים. קשר העניינים וכן ההקבלות בתה' כ"ז יב, משלי ו' יט; י"ב יז; י"ד ה וכה; י"ה וט אינם משאירים ספק בכך שבתב' ב' ג הגירסה העיקרית היא: כי עד חזון למועד ויסח לקץ (אהרליך) ואילו בפ"ח (ו' ז) הביאור בגוי כלו על הנוסחה המשובשת: עוד (ואולי המדרש השפיע על התהוות נה"מ, ועי' בסמוך ס' 4). לתופעה הכללית המעסיקה אותנו כאן רמז לפני זמן מה ה. א. גינזבורג בקבעו את ערכם המצומצם של תרגומי המקרא העתיקים לגבי תיקון נה"מ והמליץ על זכותה של ההשערה החפשיית. אני כבר לפני שנים עמדת על כך שתרגום הע' מתרגם לאפ"ס גירסאות שאפשר להוכיח את שבושן, והמשך עיוני הוסיף לשכנע אותי שרוב הש' גיאות — הן השגרותיות והן המגמתיות — מוצאן בתקופה שבה טרם נחקרשה ונקבעה נוסחת המקרא וידי המע' תיקום שלטו בה כבתוך שלהם; תקופה שעל פי רוב אין חודרים לתיבה מכשירי תיקון הטכסט העומדים לרשותנו¹⁰.

4. מעניינים הם הסבריו של א. על שיטת הפרשנות שבפ"ח (פ"ו), אך הם דוקא מניחים מקום לכמה הערות בקריתיות הן בנוגע לצורת הפרשנות הן בנוגע לתוכנה. בהשוותי את המונחים הקבועים הפותחים את תב"י אורים: פשרי, פשר הדבר, ואשר אמר אל סגנונו החפשי וקל התנועה של מחבר הפשר, מסיק א. את הלוח המחבר במסורת פרשנית קיימת. שרידי פשרים נוספים שכבר נמצאו בקומרן וההולכים ונמצאים שם כעת, באים לחזק מסקנה זו. ספק חשוב היה מוצא לו א. לו היה יודע את ההערות רבות הערך שהעיר על פ"ח ח. ילון גי. הוא הוכיח על סמך ת"י לקה' ח' א פדר"כ פלי"ב (קצח

H. L. Ginsberg: Some emendations in 10 Psalms, HUCA 23 (1951), p. 97. ספרי המוזכר למעלה, ע' 59—60. אין שחר, איפוא, לדברי ריידר, VT 4 (1954), p. 280: "There is hardly any possibility here of a textual error, since all the ancient versions corroborate the masoretic text".

11. ק"ט שם 173.

שער ל. רוסט⁸ שכאן עמדתה של הכת המתנגדת לרכוש פרטי, "קבעה את צורת הטכסט על מנת ליצור אסמכתא בקרא בגו קנין פרטי". אליבא דאמת נראית השערתו של סלין שיש לברוס: ואף כי היונה (יר' כ"ה לה, צפ' ג' א) יבגוד. (כזה הרי פ"ח תורם את תרומתו לגיון ההוראה של השורש בג"ד יש' ל"ג א. כ"א ב, משלי י"ג ב), אך לא זה העיקר. העיקר הוא שבכתבי יד הכת ובמיוחד בפשרים שלהם יש להתחשב בנוסחאות שעליהן השפיעו דעות הכת — אם גם בסחוננו של רוסט בסענותיו נראה לי כמוגזם במקצת (ועי' בסמוך ס' 4 לב' טו ולב' ג). בקשר עם זה כדאי לציין כי שני כתבי היד של ישעיהו מחוגי הכת העומדים לפי שעה לרשותנו גורסים ביש' ג"ב יא: מעמל נפשו יראה אור יבעד בדעתו וכו' ובה"מ: יראה ישבע (בעצם זוהי הנוסחה היחידה העשויה להשפיע על משמעות הכתובים שהיא משותפת לשני כתבי היד⁹). וכאן מתעוררת השאלה אם לא יוחג המושגים אור ודעת, שהם יסודיים כל כך לתורות הכת, במקום זה, מקורו בהוספה מגמתית של המילה אור. (בנה"מ יראה ישבע = יורה ישבע כמו תה' צ"א טז א' י' וכו'). גירסת פ"ח היתה כבר לפני מתרגם הע' δειξαὶ αὐτῷ φῶς. אפשר לקבוע את תאריך כתיבת גוף התרגום ב־40 לפנה"ס בערך כך שבהשערותיו היו כרוכות אולי מקבנות מרחיקות לכת לגבי זמן צמיחת הגירסה וצמיחת תורות הכת! וחבל שא. לא הציג כלל את הבעיה הזאת. וכן הוא אינו לוקח בחשבון לגמרי אפשרות של קשר בין הנוסחאות המובאות לבין מגמת הפרשנות. (לעומת זה סטנדהל לפי דעתי מקריז על המידה כשהוא רוצה לראות בפ"ח טיפוס טכסט מקרא מיוחד מעין "נוסח פשר" יותר חפשי למשל מטיפוס הנוסח במגלת ישעיהו א').

בסוף הפרק שהוא מקדיש לתרומת פ"ח לתיקון נה"מ מעיר א. הערה עקרונית רבת ערך. אחרי שהוא קבע שתורמותו זו של פ"ח רק מצומצמת היא, הוא מגיע לידי מסקנה כפילה: עתיקותה של נה"מ ומהימנותה היחסית מצד אחד, ומאידך העובדה שקלקול הטכסט קודם לפ"ח. יש להדגיש במיוחד ותמוך הסכמה מלאה את המסקנה הגינה (שהיא אמנם עומדת אולי ביחס של

L. Rost: ThLZ 75 (1950) col. 480 8
Kr. Stendahl: The School of St. Mat- 9
thev. Uppsala 1954, p. 185
על סמך דעה
מוקדמת ומיוזה במקצת של המסל
ZATW. 62
(1950), p. 264

ע"א) ואולי יש להוסיף במ"ר י"ט ג, שהיה קיים בלשון הדרשנים העתיקה מונח טכני פשר שמונח היה: התאים את דברי הנביאים (הכתוב) לאישי ההווה ולקורותיו. חשיבות מיוחדת יש ליחס לעובדה שבמשך הזמן חדלו להשתמש במונח זה והחליפו אותו בביטויים אחרים (השר' מש"ס צ (קצד) למקום הנ"ל בפור"כ).

טכניקת הפרשנות לפי דעת א. צוינה בכך שהיא שואפת (במיוחד בחב' א, אך גם בחב' ב) לשלמות שאינה משאירה אף חלק קטן מטכסט המקרא בלי ביאור. מאידך יש לפרשנות זו אפי של פירוק מתחיק לכת (atomization). אין שום דמיון או התאמה בביאור חלקיו השונים של הטכסט. אין קשר הענינים במקרא, כי אם מחשבותיו של המבאר קובעות את הפרשנות (142). א. משהו את עבודתו של הפוסק למי שמפרק תמונת מוואיקה ומסדר את החתיכות מחדש לתמונה אחרת לגמרי שהוא מעדיף אותה על המקורית (149). כיסודות הפשר לפי תוכנו רואה א. הנחה כפולה: נבואות המקרא מתייחסות לאחרית הימים ואחרית הימים הנה הגיעה עכשיו עם תקופת המבאר. בשביל המבאר כתבי הנביאים הם מלאי רזים אשר על פתרונותיהם (פשרם) לא עמדו הם בעצמם ורק מורה הצדק מחונן להבינם הודות להשראה מיוחדת. כלום מחבר הפשר תובע לעצמו ידיעה כזאת בהשפעת רוח קדשו ואולי זהה הוא עם מורה הצדק? (265, 278).

דעותיו של א. על היחס שבין טכניקת הפשר לבין מדרש חנ"ל מפקפקות למדי. דעות אלו נתגבשו לו במיוחד תוך הפולמוס נגד ברונלי — בעצם מעין נספח לפרק המובגר — אשר ניסה לקבוע את אפיו המדרשי של פ"ח על ידי הגדרת שלשה עשר כללים בפרשנותו. טענתו העיקרית של א. היא שכיון שפ"ח מכיל ביאור לכל חלקי הטכסט ולא רק למבחר פסוקיו יש לכנות אותו כפירוש ולא כמדרש. אך נדמה שידיעותיו ודעותיו של א. על המדרש ורוחו קלושות ומששששות למדי. בכל אופן פסק דינו המעורפל על שיטת הפרשנות הרבנית "die den Wortlaut des Textes bis in Quisquiliën hinein so ernst nimmt und gerade daraus ihre verschiedenen Auslegungsgrundsätze entwickelt" (163) מעיד יותר על משפט קדום בשם זה מאשר על ידיעות. וכן אינו מראה הבנה להבדל הגישה הקיים מכל מקום בין מדרש הלכה למדרש אגדה! ¹²

12 על הבדל זה עמדו במיוחד היינמן וקדושין

לא עלה ברעתו שדוקא שיטת הפירוק אפינית היא למדרש חז"ל ¹³ ובמיוחד שכוח במדרש מעין תופעת משחק להחזיק בגירסא מסוימת של המקרא ולפרש כאילו היה כתוב אחרת (שיטת אל תקרי). את התופעה הזאת die unglückliche Theorie der dual readings (132—133) ועיי' רוצה א. להוציא מפ"ח בכל מחיר. אך נראה בכל זאת שאין להסיל ספק שהפשר בחב' א' יא (פ"ח ד' ט—יא) גורס וישם זו כחו לאלוהו ומפרש כאילו כתוב ואשמ. לחב' ב' סז הפשר (י"א ט—טז) מצרף פירושים לגירסאות והרעל (כך במובא ואולי בהשלמה: כוס חמת [רעל] והרעל [נה"מ] ¹⁴. יש מקום לשאלה החשובה והעדינה, אם הגרסה בחב' ב' טז (פ"ח י"א ג ואי) למען הבס אל מועדיהם (נה"מ אל מעוריהם) הושפעה על ידי הפירוש (על הפרעת עבודת יום הכפורים של אנשי הכה) שחפשו רוצה לפרש כאן. ואולי הגרסה בחב' ב' ג: כי עוד חזון למועד (נה"מ ונוסחת הפשר) במקום כי עד חזון למועד הושפעה על ידי מדרש על התמשכות הקץ האחרון (ועי' פ"ח ד' ז). עם כל זאת יש לפקפק אם מחבר הפשר הרשה לעצמו מידת החפשיות המשווערת כאן לגבי נוסח המקרא הנמסר לידו (ושלא. כא. 133).

יתר על כן, אולי עצם מהותו של כל מדרש אגדי יש למצוא במידת האקסואליזציה שלו דהיינו נטיות לראות את דברי הכתוב כמכונים לתקופתו של בעל המדרש. ברור שנטיה זו מציינת את פרשנותו האפרי קליפטית של פ"ח. כשרק נתגלה פ"ח גור י. המפל אומר וכתב: "zeitge- Die Auslegung ist also schichtlich" ¹⁵ nicht "eschatologisch" כאילו יש כאן ניגוד בין המושגים האלה! מחבר פ"ח מתאים את דברי הנביא לתקופתו הוא שבשבילו ובשביל חזונו היא היא אחרית הימים! אף אם יש להודות בכך שכאן

ורמותי לכך במאמרי Voraussetzungen der Mid-raschexegese, SVT 1 (1953), p. 159 שם גם הרי חבתי את הדיבור על יסוד המשחק והאקסואליזציה שאדבר עליהם כאן בסמוך כקיום המציניים את מדרש האגדה.

13 על עקרון ה"atomization" עיי' במיוחד דברי P. Seidelin: Der Knecht Gottes und die Messiasgestalt im Jesajatargum, ZNTW 53 (1936), p. 195.

14 כאן היטיב לראות סטנהל בעבודתו הנוכחית, ע' 193—195.

15 ZATW שם, שם.

רעהו, מושליהם זה אחר זה יבאו. לשחית את הארץ, הם מחלקים את עולם ואת מסם על כול העמים שנה בשנה לחריב ארצות רבות. באוסף נתונים זה ציטטתי מילה במילה והשמטתי את הביטויים שאינם מחוזרים לי די צורכם (כגון: בעצת בית אשמה? אשמתם?) ונדמה לי שהתיאורים בכללם ובפרטיהם הולמים את הרומאים יותר משום עם אחר. (אין ליחס השפעה מכרעת לעובדה שבמגילת מלחמת בני האור והחשך הכינוי משמש רמו לסלבקים¹⁷ היות וגם מחוץ למגילות ים המלח המונח כיתאים בא להצביע על עמים שונים¹⁸ — דוגמה מופתית לכך איך בתודעה ההיסטורית מונח קבוע הולך ומתמלא תוכן מתחלף בד בבד עם ההתפתחות ההיסטורית). מאידך על הכהן הרשע נאמר שהוא „משל בשראל (ח' ט—) ויגזול ויקבוצ

επιπορευουσιν ἄγους. את היהיו של הכתיאים עם הרומאים הצעתי תוך היסוס¹⁹ Bi Or 6 (1949), p. 17 אין ביכלתי לפי שעה לכתוב על היחס בין אפיה העיוני-סמלי של מגלת מלחמת בני האור לבין רקע מציאותי. מדובר בה על כתיי אשור (א' ב); על גבורת יד האל „בכתיים לאמור ונפל אשור בחרב לוא איש וחרב לוא אדם תואכלנו” (י"א יא יב והשווה: „ונפל אשור ואין עוזר לו וסרה ממשלת כתיים” א' ו). וכן על מלך הכתיים (ט"ו ב). הכתיים מופיעים יחד עם בני יפת (ט"ו ב, א' ו) ומוזכר גם עזר מרשיעי ברית. [עם מלך הכתיים נועדים כול חיל בליעל ט"ו ג, וכן בני יפת וכתיים מוצגים ככול המון בליעל ט"ו ג]. לכאורה הרקע המציאותי כאן מהווים הסלבקים בתקופת אנטיוכוס אפיפנס. [בהודמנות זו יורשה נא לי להצביע על טעות נפוצה מאד בכל הספרות המדעית על המגלות הודות להודעות הראשונות על המגלות שרכשה אותן האוניברסיטה העברית ושעכשיו עומדות סוף סוף להתפרסם. חישבים שבמגלת המלחמה מדובר על כתיי אשור וכתיי מצרים ורואים בהם הסלבקים והתלמיים. גם א. (257) מצטט כביכול כתיי אשור וכתיי מצרים. אינו מוצא בטקסט זה זכר לכתיי מצרים. בא' ג—ד נאמר: ואחר המלחמה יעלו משם... הכתיים במצרים, ואף מבלי להשלים את החסר רשאים אנו להניח שהכונה גם כאן לסלבקים]. על ההשוואה אשור = מלכות הסלבקים עיי' במיוחד י. מ. גרינץ בהדואר, כסלו תש"י, ע' 160—161, וכן ספרי על תרגום השבעים לישעיהו, ע' 82—88!

18 סמכ"א א' א יח"ה: המקדונים; דניאל י"א ל (בעצם מדרש לבני כ"ד כד): הרומאים; ב"ר פל"ז א (לבר' י' ד) ומקבילים: איסליא; [ב' סנה' ג"ו ע"א „ליבון לבין לגיון אססיר” אינו ברור עיי' בערוך השלם ובתוספות ערוך השלם ד"ה אססר].

היטיב לראות א. הרי יש לומר בכל זאת שחסרה לו הבנה של ממש לקו המשותף שיש באקטואליזציה כאן ובמדרש חז"ל. אפני הדבר, ומצער, שהוא מגדיר את זיהוים של הכשדים בחבקוק עם הכתיאים בפשר כ" Allegorese ותו לא (142:1).

בסיכומי של סעיף זה עלי לציין שלא עלה בידי למצוא דמיון של תכך בין מדרשי חז"ל לפסוקי חב' א' וב' לבין פרושי פ"ח, אך שהנטיה לפירוק הטכסט, יסודות של משחק והתאמה לקורות זמן הביאור משותפים הם לפ"ח ולשיטת המדרש.

5. מאז התגלות פ"ח דוקא הרמזים להזהר של המחבר, הנמצאים בפרשנותו, פיתו את החוקרים לנסות שורה ארוכה של נסיונות לקביעת רקעה ההיסטורית ותאריכה המדויק של מגילה זו. גם א. מקדיש את רב הפרקים ז' וח' וכן חלק מהנספחים (בס"ה כארבעים אחוז מהיקף ספרו) לבעיות אלו. הנטיה ליחס את כל מגלות ים המלח לתקופה קצרה אחת גרמה לא פעם למבוכה ולגבי בעיה זו יש להכיר טובה לא. על טיפולו בפ"ח בפני עצמו. במשך דיוניו א. מעיר כי התיאורים של הכתיאים, מורה הצדק, הכהן הרשע, ואיש (מטיף) הכוב אינם מרשים לנו זיהוים מדויקים וסופיים. נכונותה של הערה זו נראית בעליל — האף שא. בעצמו אינו נשאר נאמן לה — וברצוני להסתפק בסעיף זה בכמה הערות כלליות ועקרוניות.

על הכתיאים נאמר כי „בסוסייהם ובבהמתם ממרחק יבאו מאי הים, סחרם ואימתם על כל הגואים ובעצה כול מחשבתם להרע ובגבל ומרמה ילכו (= יתנהגו) עם כול העמים, יבזו על מבצרי העמים ובעם רב יקיפום. הם זובחים לאותותם ולכלי מלחמותם²⁰, הם יעבירו (?) איש מלפני

16 הקו הזה נשאר לפי דעתי הרמז הברור ביותר לרומאים גם אחרי דבריהם של: Bo Reicke: Hand-skrifterna från Qumran, 1952 p. 42. G. R. Driver, JQR 54 (1953), p. 3 sqq. אגב, שבהמתם” יכל רמו לפלי הסלבקים (!) (668/9) (Staufer, ThLZ 76 (1951), col. 668/9). קבל על הדעת כלל, ועוד סחות אחרי שבהמות המשא (iumenta) של הצבא הרומאי ידועות לנו היטב גם מתקופת הרפובליקה גם מתקופת הקיסרות הראשונה. יוסף בן מתתיהו בתיאור של מסע הצבא בתקופת וספטיאנוס המזכיר מכמה בחינות את פ"ח (מלחמות היהודים ג' ב' קכה) אומר: τὰς ἀποστασίων ἐπὶ τοῖς ὁρεῖσιν αἱ τὰς στρατιωτῶν

ב) בעיקר אני רואה כטעות יסודית את נסיונו של א. לזהות את בית אבשלום עם משפחה נכבדה מהתקופה שלה הוא מיחס את פ"ח. כל הרדיפה אחרי "אבשלום" זה לפי המפתח שבכתבי יוסף בן מתתיהו במה גינה נראית לי כורה בהחלט לפרשנותו של פ"ח שדרכה לכסות דמויות ואישים ובני הזמן תחת מסווה של שמות מקראיים סמליים. דוגמה לכך לא רק ה"כתיאים" אך גם בני צדוק²¹. דוגמאות רבות לשימוש סמלי בשמות מקראיים נמצאות במגלת מלחמת בני האור. והנה ניסה רבינוביץ להוכיח (דבר שרמזו לו כבר סוקניק והברמן ואשר זה זו הגיע אלינו גם הוא על סמך העובדה שבקומרן נמצאו קטעים מ"ספר ברית דמשק" שהגירת הכת לדמשק לא היתה ולא נבראה, ושאינו דמשק בסב"ד אלא כינוי פרשני סמלי לפי עמ' ה' כנ"ג²²). חבל שאין ידיעותינו מרשות לנו להגיד דמותה של מי היתה מרחפת לפני עיני הכת בדברה על "בית אבשלום". ואולי מותר לשער — תוך היסוס — שהכוונה היתה לאלה בין מפלגת ה"פרושים" אשר תבעו את כסא המלוכה לבית דוד. הלא הם, דוקא בתקופת בית חשמונאי ניסחו את התפלה: "על כסאי לא ישב יזר ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו"²³. והרי אבשלום במקרה זה היה משמש סמל לבן דוד אשר ביקש לעלות על כסא המלוכה ולא עלה בידו!

6. על דעות הכת (התיאולוגיה שלה) א. מקצר את הרי בור באפן יחסי הואיל ופ"ח אינו אלא מקור ארעי לענין זה ואילו את הנתונים העיקריים אנו מוצאים בסרך היחוד (סרה") ובספר ברית דמשק (סב"ד) אשר עוד מעט נוכל להוסיף עליהם מגלת מלחמת בני האור והחשך. בפרק זה של ספרו ניכרת לרעה שיטתו של א. לרכז את תשומת לבו אך ורק לפ"ח על אף הביאו כאן לפעמים מקבילים מתוך סרה". הצדקה חלקית מוצאת לו גישת א. בהנחתו כי פ"ח מהדח שלב קדום ובלתי-מפותח של דעות הכת (275, 280, 286) אך יש לקחת בחשבון נגד הנחה זו העובדה שפ"ח יודע כבר את כל מהלך חייו

הון אנשי חמס אשר מרדו באל והיון עמים לקח לסיף עליו עון אשמה" ובהכרח עלינו להסיק שהוא אחד ממלכי בית חשמונאי. לדעתי אין בכחן של טענות הנגד לבטל את השיקולים והמסקנות האלה²⁴. אני שואל את עצמי אם כנביד בחירו (= בחיריו)... שמרו את מצותו בצד למו" מסתתר אולי זכרון עמום להתהוותה הראשונה של הכת בימי רדיפות אנטיוכוס אפיפנס (השנה מגלת מלחמת בני האור ועיין הערותי 17 ו' 31) או שיש כאן רמז לייסורי הכת בימי אלכסנדר ינאי. בכל אופן — אע"פ ששקשה לקבוע בודאות — אלכסנדר ינאי הוא מועד רציני לאישיותו של הכתן הרשע (כדעת סגל, דלקור וכו'). מסיף הכוב אשר התעה רבים... לקים עדה בשקר (פ"ח י' ט—י) היה כנראה מסד מפלגה באותה תקופה (וכזב כאן כנראה מונח טכני הוא לכפירה ומינות). אין שום אפשרות לזהות את מורה הצדק! (אגב, קביעת תאריך כללית זו מתאימה בתחלט לתיאור שתיאר דה זו זה עכשיו מהממצא הארכיאולוגי ומשלב תקופות ההתישבות בקומרן²⁵). יוצא שלפי דעתי יש ליחס את פ"ח לתקופתו של אלכסנדר ינאי בערך ואילו צמיחת הכת ותורותיה לתקופה קדומה יותר — אולי תקופת אנטיוכוס אפיפנס (ועי' הע' 31). לתמונה הכללית הזאת אני רוצה להוסיף הפעם:

א) נסיונו של א. — הראוה בכחן הרשע את הורקנוס השני — לקבוע את תאריך המשר בין 40 לבין 37 לפה"ס (270—274) אינו משכנע כלל. לו פ"ח היה נכתב אחרי כיבוש ירושלים ע"י פומפיוס, הרי רמז לעובדה זו — שאת רישומה העמוק על בני הדור אנו מרגישים במזמורי שלמה — לא היה חסר לפי דעתי בשום אופן בתיאור הכתיאים ובמיוחד בתיאור המפירט למדי המוקדש ללכידת מבצרים ולקחת תושביהם בשבי! (כיום כבר אין צורך להוכיח שבפ"ח י"א ו' וכו' אין אף רמז בן רמז לכיבוש ירושלים ע"י פומפיוס!). איני יכול לקבל טענתו של א. (257) שבתקופת אלכסנדר ינאי — דהיי"ת תקופת מלחמותיו של סולא בקדמת אסיה — שום יהודי בא"י לא היה יכול לתאר את הרומאים בצבעים שבהם פ"ח ציבע את הכתיאים. הלא כמעט שאין זכר כאן לפעולות נגד ארץ יהודה, אלא כל מפעלי הכובשים מבוצעים "בקרב כל העמים".

19 בעת כתיב עדיין לא ראתי A. Michel: Le Maître de Justice, Paris 1954.
20 RB 61 (1954), p. 231—235.

21 H. J. Schoeps, ZRGG 3 (1951) וכן במיוחד p. 331—336.

22 I. Rabinowitz, JBL 73 (1954), p. 11—35.

ועי' הברמן, עדה ועדות ע' 92, דה ו' שם 235.

23 י' צ. דיננער: הגהות למס' סנהדרין וכו',

ספר"מ תרס"ב, ט"ז (לכבלי סנהדרין ל"ז ע"ב), וכן:

V. Aptowitzer: Hasmonäische und anti-hasmonäische Parteipolitik, Wien 1927.

נסתרות אשר תעו בהם כל ישראל קדשו ומועדי כבודו. (ועיי' סרה"י א' יג—טו). הרי כאן מגע מאלף בין כתבי הכת לבין הספרים החיצוניים. בקשר עם זה מענין הוא שם היוכלות, בברו על מאורות השמים, מרשה לעצמו חפשויות מרחיקה לכת כלפי נוסחת ספר בראשית שאותה הוא מבאר בסגנון מדרשי. בר' א' י"ד וכו' נאמר: יהי מאורות ברקיע השמים... והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים (ועיי' תה' ק"ד יט עשה ירח למועדים) ואילו בספר היוכלות (ב' ט) אנו קוראים: האלהים שם את השמש לאות לימים, לשבתות, למועדים ולשנים (ועיי' שם ד' כא על ממשלת ההמה). וכאן אנתנו נזכרים בעל כרחנו שיוסף בן מתתיהו מספר על האיסורים שהם כבדו את החמה באסן מיוחד *ἀνασχέιν τὸν ἥλιον οὐδὲν παύσεις* *παύσεις δὲ φθέγγονται τῶν βεβήλων*. *παύσεις δὲ τινὰς εἰς αὐτὸν εὐχὰς ὥστε λατρεύοντας ἀναεῖλαι* *αὐτὸν* (128g). וכבר הוזכר ליברמן את אמרתו של ר' יהודה: המברך על החמה הרי זה דרך אחרת (תוס' בר' ד' ו' 28).

מבין כי פ"ח חשוב ביותר לגבי הדעות האפוקליפטיות של הכת. והרי א. אמנם קובע כי מיסודות פרשנות מחברנו היא כי תקופתו היא אחרית הימים אשר עליה ניבאו נביאי הספר (עיי' למעלה סעיף 4). ובכל זאת הקורא את ספרו של א. רחוק הוא לפי דעתי מלהרגיש במתיחות האפוקליפטית המפעפת והולכת בכל פ"ח ואין ה' *Äonenbewusstsein* (הידעה על שני עולמות) באה על סיפוקה בהסבריה. זאת ועוד, זה כבר חמשים שנה שעמד בוסה²⁸ על הקרבה הפנימית וההכרחית הקיימת בין התודעה האפוקליפטית לבין השקפת העולם הדואליסטית שלפיה ממשלות הסוב והרע עומדות זו נגד זו. קרובה זאת בולטת בדעות הכת שלפיהן האלהים שם תקופה לממשלת בליעל, שבה העולה שולטת בעולם: "ובמועד פקודה ישמדינה לעד ואז תצא לנצח אמת תכל".

28 H. Mosbech: על יחסם של האיסורים לחמה עיי' Essaeismen, København, 1916, p. 146—154; W. Bauer in: Pauly Kroll: Realencyklopaedie, Suppl. IV, 1924, s. v. Essäer; S. Lieberman: PAAJR 20 (1951), p. 398—400; A. Dupont Sommer, VT 2 (1952), p. 229 sqq. במאמרו על המקום הסתום בסרה"י "א—ח" W. Bousset-H. Gressmann: Religion des Judentums im späthellenistischen Zeitalter³, Tübingen 1926, p. 251

של מורה הצדק שאינו נזכר בסרה"י ושלפי סב"ד א' י אינו שייך כנראה לשלב הראשון של תולדות הכת כי אם לשלב מאוחר יותר²⁹. ואליבא דאמת אין פ"ח שייך לפ"ד לשלבים הקדומים ביותר בתולדות הכת כפי שנותר לנו בסעיף הקודם.

פ"ח אמנם מצוין לשבח את "בחירי אל... אשר שמרו את מצותו בצר למ" (ה' ה—ו), אך סבבי הדבר שתעודה מסוג ספרותי זה אינה באה לפרט ואינה משקפת מנהגים והלכות שהיו רווחים בקרב אנשי הכת. ישנו יוצא מן הכלל אחד שא. אינו עומד על חשיבותו, ושרציו להעיר עליו כמה הערות. אם טלמון³⁰ צודק בביאורו ל"א ו—ח: ובקץ מועד מנוחת יום הכפורים הופיע אליהם (הכהן הרשע) לבלעם ולכשילם ביום צום שבת מנוחתם — ונדמה לי שאין להטיל ספק בנוכחות ביאור זה — הרי יש כאן רמז לכך שאנשי הכת חגגו את יום הכפורים ביום משלהם, רוצה לומר הם החזיקו בלוח מיוחד, הכונה ללוח החמה שהוא עתיק יומין. לפני הרבה שנים טען בקון כי ביסודם של התאריכים — הפלגניים והאחרים — המופיעים במקור הכהני בשנתורה מונח לוח החמה, ולפני זמן קצר חזק וזיכר את הדעה הזאת בתיאור ראיות חדשות ומענינות³¹. מן המפורסמות הוא כי הספר האסטרונמי שבספר חנוך (פ"ב ד—ו) וכן ספר היוכלות (ו' לו—לז) ממליצים בחוקף על לוח חמה זה³². וכבר בהתגלות סב"ד טען שכטר בצדק כי הקריאה הנמרצת שבו לחזור אל לוח האבות היא המלצה על לוח החמה שבחנוך וביוכלות. וזה לשון סב"ד (ג יב—טו): "ובמחזיקים במצות אל אשר נותרו מהם הקים אל את בריתו לישראל עד עולם לגלות להם

K. Schubert ZKTh 74 (1952), p. 18—24.
ובמיוחד L. Rost: ThLZ 78 (1953), col. 143—148.

Biblica 32 (1951), p. 551 sqq. 25
B. W. Bacon: Hebraica 8 (1891/2), 26
pp. 79—88; 124—131; A. Jaubert VT 3 (1953), p. 250—264.

27 מענין הדבר שבילקום שמעוני א' תתנ"ד במדרש לדב' י' ח נאמר: וכמה מנין ימים של שבועים שנה כיה אלפים ות"פ וחשבון ימי שנה סס"ד אף על פי שהשבון הזה אינו מתאים למטרת המדרש כך שנוטים לראות בו שריד של מסורת עתיקה. חברי הד"ר א. אורבך מעיר את תשומת לבי למאמרו של א. אפשטיין על הקטע ב"ש ועל נוסחו המקורי בהאשכול³³. 1909, ע' 202 ואילך. ד"ר אורבך נוסה לראות את כל הפיסוק ב"ש כהוספה מאוחרת מאד.

להניח כי עובדה זו תרמה את תרומתה להקצת הכת כ"דרך אחרת" על ידי היהדות המסורתית. נאין לדעת אם בין הגורמים להקצת זו היתה גם תביעתו של מורה הצדק שהוא מכין את דברי הנביאים אף במקום שהם בעצמם לא עמדו עליהם — על השערה זו של א. 155, 278 חשב בעצם כבר סלוסר³². הצירוף המענין של „השראה וביאור בפ"ח מהיה קו נוסף בקורבה שבין פ"ח וספר דניאל, קורבה שא. היטיב לראות ולהדגיש אותה (157—156)]. ולמרות ההשפעה הזרת החזקה והיסודית, וכן למרות ההשראה אשר מורה הצדק תובע לעצמו, הרי הכת שנאפת לתלות את דעותיה במקרא על ידי שיטה שלמה של פשרים (כגון הוגי דעות בימי הביניים המוצאים מקורות תנכיים ותלמודיים לתורות שהן יוניות ביסודן, ושלא כגנוסטיזם הנוצרית שסופה היה לדחות את המקרא). זאת ועוד, אם האמונה שהנבואה מקדמת דנה מוצאת את התגשמותה בהווה באה לידי ביטוי במדרש הפשרים, הרי אותה אמונה עצמה יצרה גם ספרות אפוקליפטית („מעין נבואית") פסיידאפיגרפית עצמאית — שלא בצורה של מדרש-פשר — שחלק ניכר ממנה יש ליחס אף הוא לכת של מגלות ים המלח. שני סוגי הספרות השונים האלה שכמובן אפשר היה ליצור אותם זה על ידי זה, נבדלו בעצם מתוך ההכרה שזמן הנבואה הקלסית חלף והלך לו. אי לזאת קשה לתאר שעל ידי יצירתם עוד היו מכניסים גם נבואות אפוקליפיות כאלו לתוך מסגרת ספרי הנבואה הקלאסית עצמה. מבחינה זו שיקולים אלה אינם מסייעים את ההנחה כי קטעי נבואה נרחבים (יש' כד—כז, זכרי' ט — יד, יואל) נתחברו רק בתקופה ההלניסטית המאוחרת³³.

י. א. זליגמן

(סרה"י ג' יח—יט). והרי בדיקה מדויקת עשויה ללמדנו שאולי השקפה דואליסטית זו מונחת גם ביסודו של פ"ח. אין ספק שבלשונה של הכת „קץ" מובנו הוא זמן³⁴: „ובקץ מועד מנוחת יום הכפורים" (פ"ח י"א ו—יז), ובמיוחד תקופה בתולדות הכריאה (αἰών): „ואל ברזי שכלו נתן קץ להיות עולה" (סרה"י ג' יח), ויש להשתת את הדוגמה המעניינת במגלת המלחמה (א' ה): „עת ישועה לעם אל וקץ ממשל לכל אנשי גורל!" אמור מעתה, כי קץ הרשעה (פ"ח ה' ז—ח) וזה הוא עם ממשלת בליעל. במגילת המלחמה (י"ז ה—ו) מופיע שר ממשלת רשעה וכן (ט"ו ט—י) „עדת רשעה ובחושך כול מעשיהם". באוצר המונחים של הכת „רשעה" — גם בפ"ח — מקבלת את גיונה המיוחד במסגרת תמונת העולם הדואליסטית, כמות כמו „אמת" ויתר המושגים המיוחדים הדומים שבפ"ח. כן ברור שפ"ח מושתת על תורת הגזירה הקדומה: „כול קיצו אל יבואו דת כונם כאשר חקק להם ברזי ערמתו" (ד' יג), ודומני שרק לאור תורה זו כניונים כמו בחירי אל (י' יג, ט' יב, ה' ד) מקבלים את משקלם המלא: האל — לפי לשון הכת — הפיל חלקם בגורל האור, בעצם משתלבות כאן באופן מאלץ ביותר האמונה בהתגשמות דברי הנבואה בהווה והתורה של הגזירה הקדומה.

שיקולים אלה מעבירים אותנו להרכב של בעיות מקיפות וחשובות למדי שברמזו להן אני רוצה לסיים מאמרי זה. את עיקר חשיבותו של פ"ח יש לראות בעצם הערכת המקרא המתבססת בו, שהיא פרי תודעה היסטורית מיוחדת במינה ובעצם דו פרצופית. אין ספק שהכת קיבלה לתוך מחשבותיה מידה ניכרת ואולי מכרעת של תורות אירניות בלתי ישראליות בעיקרן³⁵. יש

אם בשלב קדום ראשון של תולדות הכת השפיעו רדיפותיו של אנטיוכוס על התגבשות תורתיה על „ממשלת בליעל, וקץ הרשעה" כמעין התמחושות מצד אותיות שבמשך הזמן נשתנתה משמעותה (ועיי' לעיל הע' 17). לגבי קביעת התקופה בה נתגבשו תורות הכת הראשונות, מן הראוי לציין שבולטות בהן השפעות אירניות ואילו אין למצוא בהן עקבות השפעה הלניסטית. IEJ III (1953), p. 42 32.

33 שיקולים דומים לגבי עריכת ספר תהלים לא מאוחר מהתקופה הפרסית אצל Fr. M. Cross Jr., BA 17 (1954), p. 3.

30 ובה עלי לחזור בי מהסתיגותי המוטעית BiOr 6 (1949), p. 24. אף על פי שאינני מיחס את התורה הזאת „תקופה" למלת קץ בשום מקום במקרא, ועיי' עכשיו, N. Wieder: JJS 5 (1954), p. 22—31.

31 עיי' במיוחד K. G. Kuhn: ZThK 47 (1950), pp. 197—211; 49 (1952), pp. 204—212; 316—296. עם ראיתי ב־1950 את הלוחות ג'—ד' בסרך היחד נתברר לי שתעיתי כשנסייתי Bi Or 6 (1949), p. 4—6. לזהות את ממשלת בליעל עם עובי דות היסטוריות מסוימות; וכיום אחרי עיון מוקדם במגלת מלחמת בני האור שוב אני שואל את עצמי

Rapids, Mich., Zondervan Publishing House, (c1952). 4 p. l., 23—254 p. 8°.

„עיקרו של הספר השאלות ששאלו שומעי Radio Bible class במשך שנים עשרה שנה.“ (מההקדמה).

356 Haber, Heriberto. Instantáneas de la Biblia. Buenos Aires, 1953-5713. 262 p., 1 l., maps. 8°. „צילומי רגע מהחנ“ך“ (ספורי התנ“ך).

357 Hanson, Anthony and Miriam. The Book of Job: introduction and commentary. London, SCM Press, (1953). 118 p. 8°. (Torch Bible commentaries).

358 Hartlich, Christian; Walter Sachs. Der Ursprung des Mythosbegriffes in der modernen Bibelwissenschaft. Tübingen, J. C. B. Mohr, 1952. VIII, 191 p. 8°. = Schriften der Studiengemeinschaft der evangelischen Akademien, 2. התכן: Einführung. Die „mythische Schule“. De Wettes Auffassung vom Mythos als der Ausdruckskategorie religiösen Lebens. D. F. Strauss' radikal-mythische Ansicht des Leben Jesu und ihre hermeneutischen Grundlagen. Beilagen.

359 [Helene, Corinne (Smith) Dunklee]. The new age Bible interpretation. Old Testament... (Illustrations by Louis Chavez). Los Angeles, New Age Press, 1938—46.

התכן: v. 1: Genesis-Joshua: An exposition of the inner significance of Holy Scriptures in the light of the ancient wisdom. 1938. VII, [1], 492 p. — v. 2: King Solomon and the Temple builders. — Songs of the Old Testament (The Psalms, Proverbs, Judges, Ruth, Esther, Job). — Addendum: Masonry and esoteric Christianity. 1946. 469, [1] p

360 Hölscher, Gustav. Drei Erdkarten; ein Beitrag zur Erdkenntnis des hebräischen Altertums. Vorgelegt im Jahre 1943/44. Heidelberg, C. Winter, 1949. 73 p. 8°. — Sitzungs-

352 Fohrer, Georg. Die symbolischen Handlungen der Propheten. Zürich, Zwingli-Verlag, 1953. 107, [1] p. 8°. = Abhandlungen zur Theologie des Alten und Neuen Testaments, 25. התכן: Einführung. Ursprung der prophetischen symbolischen Handlungen. Ausführung—. Eigenart —. Bedeutung —. Folgerungen für das Verständnis der Prophetie.

353 Gayford, S[ydney] C[hables]. Sacrifice and priesthood: Jewish and Christian... With a new preface by F. D. V. Narborough. (2nd ed.). London, Methuen, (1953). XII, 178 p. 8°. התכן: I: The Jewish sacrifices: Jewish ideas of sacrifice. Classification of the sacrifices. The ceremonial acts of sacrifice. The Day of Atonement. The doctrine of atonement underlying the sacrifices. II: The sacrifices of the New Covenant.

354 Geschichte und Altes Testament; Aufsätze von W. F. Albright, Friedrich Baumgärtel, Elmar Edel [u. a.] (Albrecht Alt zum siebenzigsten Geburtstag). Tübingen, J. C. B. Mohr, 1953. 3 p. l., 223 p., front. (port.) illus. 8°. = Beiträge zur historischen Theologie... 16.

מהתכן: W. F. Albright: Dedan. F. Baumgärtel: Das alttestamentliche Geschehen als „heilsgeschichtliches“ Geschehen. O. Eissfeldt: Psalm 80. K. Elliger: Die grossen Tempelsakristeien im Verfassungsentwurf des Ezechiel (42, 1 ff.). K. Galling: Der Gott Karmel und die Ächtung der fremden Götter. M. Noth: Mari und Israel; eine Personennamenstudie. L. Rost: Noah der Weinbauer; Bemerkungen zu Genesis 9, 18 ff. W. Zimmerli: Ich bin Jahwe. K. H. Mann: Bibliographie A. Alt. p. [211]—223.

355 Haan, M[artin] R[alph] De. 508 answers to Bible questions, with answers to seeming Bible contradictions. (2nd ed.). Grand

H. Aschehoug, 1951. XV, 664 p. 8°.

ביבליוגרפיה: ע' [625]—642. על ספר תהלים.

367 **The new Bible commentary**, edited by F. Davidson. Assisted by A. M. Stibbs [and] E. F. Kevan. London, Inter-Varsity Fellowship, (1953). 1199 p., maps, chronol. tab. 8°.

התכן: I: General articles: The authority of Scripture. Revelation and inspiration. The historical literature of the O. T. The wisdom literature of the O. T. The prophetic literature of the O. T. The apocryphal and apocalyptic literature. The fourfold Gospel. The primitive Church. The Pauline epistles. II: The Old Testament. III: The New Testament.

*368 **Pierson, Arthur T.** Knowing the Scriptures. Grand Rapids, Zondervan Publishing House, 1951. 317 p.

369 **Poelman, Roger.** How to read the Bible. Translated by a nun of Regina Laudis. New York, P. J. Kenedy, (1953). XII p., 1 l., 113 p. "This translation is made from the second edition of *Ouvrons la Bible*".

הפרקים 7—2 (ע' 7—70) על התנ"ך.

370 **Rendtorff, Rolf.** Die Gesetze in der Priesterschrift; eine gattungsgeschichtliche Untersuchung. Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1954. 80 p. 8°. = *Forschungen zur Religion und Literatur des Alten und Neuen Testaments*, Heft 62, N. F. 44.

ביבליוגרפיה: ע' 78—80.

371 **Richardson, Alan.** Genesis, I—XI; introduction and commentary. London, SCM Press, (1953). 134 p. 8°. (Torch Bible commentaries).

*372 **Robinson, Theodor Henry.** The Old Testament: a conspectus. London, G. Duckworth & Co., 1953. 160 p. (Studies in theology).

berichte der Heidelberger Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-historische Klasse. Jhg. 1944/48. 3. Abhandlung.

התכן: Das mythische Weltbild, Erdkenntnis, Erdkarten. Die vier Paradiesströme. Die Völkertafel. Die Karte des Jubiläenbuchs.

361 **Jonge, M. de.** The Testaments of the Twelve Patriarchs; a study of their text, composition and origin. Assen, Van Gorcum & comp. N. V. — G. A. Hak & H. J. Prakke, 1953. 171, [12] p. 8°. = Van Gorcum's theologische bibliotheek, nr. 25. — Diss. Leiden.

362 **Keil, Karl Friedrich.** Manual of historico-critical introduction to the canonical scriptures of the Old Testament... Translated from the second edition with supplementary notes from Bleek and others, by George C. M. Douglas. v. 1-2, Grand Rapids, Mich., W. B. Eerdmans Pub. Co., 1952. XVI, 529; IX, 435 p. 8°.

פירסם לראשונה בשנות 1870—1869. צלום על הגב: Keil and Delitzsch: Commentaries on the Old Testament.

363 **Lüthi, Karl J[akob].** Über die Bibelsammlung in der Schweizerischen Landesbibliothek in Bern. Bern, typ. Buehler, 1953. 37 p., 2 l., facsim., mounted pl., port. 8°. "Privatdruck." נדפס במאחים טפטים.

364 **Meyenfeldt, F. H. von.** Het hart <leb, lebab> in het Oude Testament <with a summary in English>. Leiden, E. J. Brill, 1950. XII, 225 p. 8°. ביבליוגרפיה: ע' [223]—225.

365 **Molitor, Joseph.** Altgeorgisches Glossar zu ausgewählten Bibeltexten, Roma, Pontificium institutum biblicum, 1952. XIV, 294 p., 1 l. 4°. = Monumenta biblica et ecclesiastica, 6.

366 **Mowinkel, Sigmund.** Offersang og sangoffer; Salmediktningen i Bibelen. Oslo,

interpretation of the Psalms. A. Götze: Ugaritic negations. E. Hammershaimb: Ezekiel's view of the monarchy. H. Ingholt: The surname of Judas Iscariot. P. Kahle: The Abisha' scroll of the Samaritans. F. Løkkegaard: A plea for El, the bull, and other ugaritic miscellanies. S. Mowinkel: Metrischer Aufbau und Textkritik, an Ps. 8 illustriert. E. Nielsen: Ass and ox in the O. T. H. H. Rowley: Menelaus and the abomination of desolation. G. Widengren: Quelques remarques sur l'émasculatation rituelle chez les peuples sémitiques.

377 Traina, Robert A[nge]lo. Methodical Bible study: a new approach to hermeneutics. (Ridgefield Park? N. J.), (c1952), IX, 269 p., 1 l., diags. 8°.

378 Vriezen, Th. C. Die Erwählung Israels nach dem Alten Testament. Zürich, Zwingli-Verlag, 1953. 116 p. 8°. = Abhandlungen zur Theologie des Alten und Neuen Testaments, 24.

379 Waton, Harry. The key to the Bible. (New York), Spinoza Institute of America, (c1952), 96 p. 8°.

התנ"ך: ... Aspect[s] of the mathematical system. The Shem hamphoresh. An introduction to the Kabbalah.

380 Welch, Charles H[enry]. Studies in the Book of Job. Banstead, Surrey, Berean Publishing Trust, (pref. 1952), 1 p. l., 60 p. 8°.

381 Würthwein, Ernst. Der Text des Alten Testaments: eine Einführung in die Biblia hebraica von Rudolf Kittel. Stuttgart, Württ. Bibelanstalt, 1952. 176 p., 40 facsims. 8°.

התנ"ך: Einleitung. Die Überlieferung in der Ursprache. Die Übersetzungen aus der Ursprache. Die übrigen Übersetzungen. Die Textkritik. Bibliographie, p. [173]—176.

373 Seventh-Day Adventists. General Conference. Historical Research Committee. The chronology of Ezra 7: a report of the Historical Research Committee of the General Conference of Seventh-Day Adventists. Prepared for the Committee by Siegfried H. Horn and Lynn H. Wood. Washington, Review and Herald Publishing Association, (c1953), 160 p., diags. 8°.

ביבליוגרפיה: ע' 146—156.

374 Short, A[rthur] Rendle. The Bible and modern medicine: a survey of health and healing in the Old and New Testaments. London, Paternoster Press, 1953. 142, [2] p. 8°. = The Second thoughts library, no. 9.

מהתנ"ך: Medical ideas in primitive times. Priests and physicians. The sanitary code. Diseases of the Bible. Treatments. Leprosy. Medical folklore in the Bible. The Biblical conception of sickness. Bibliography, p. [141]—142.

375 Snaith, Norman [Henry]. Mercy and sacrifice: a study of the Book of Hosea. London, SCM Press, (1953), 126 p. 8°.

התנ"ך: Preface. The first of the prophets. The marriage of Hosea. The essence of religion. The second marriage. Sacrifice and the prophets. The value of sacrifice.

376 Studia orientalia Joanni Pedersen septuagenario A. D. VII Id. Nov. anno MCMLIII collegis discipulis amicis dicata. Hauniae, E. Munksgaard, 1953, XX, 390 p., front. (port.), illus., facsims. 4°.

מהתנ"ך: A. Alt: Hohe Beamte in Ugarit. A. Bentzen: Remarks on the canonisation of the Song of Solomon. R. Edelman: On the Arabic versions of the Pentateuch. O. Eissfeldt: Gott und das Meer in der Bibel. I. Engnell: 'Planted by the streams of the water'; some remarks on the problem of the

[על] הלכות מקואות. — במכונת הכפלה. בצד אחד של הדפים. — נדפס בלי שער.

387 וינשטין, אברהם צבי. שיעורי המצות והוא סידור המצות לפי הענינים עפ"י שיטת הרמב"ם ומראה המקומות בחומש, בש"ס, ביד החזקה ובסה"מ, בטור, בחינוך. מאתי אברהם צבי בלאאמ"ר מרדכי שרגא ווינשטין... לונדון, תשי"ד. 180, [1] ע'. 8°.

388 ויס, יצחק יעקב. ספר דברי יצחק, אורח חיים — ויורה דעה... קונטרסים מחיבורי הגדול, הכולל שאלות ותשובות סלפולים... [מאת] יצחק יעקב וייס... חלק א. גראסווארדיין, דפוס ב. ה. רובינשטיין, תש"ג. [4] 80 ע'. 2°.

389 זילברשטין, אברהם שמואל צבי הירש. ספר שבעה שבועות, על מסכת שבועות חלק ראשון, ונכלל בו ספר תורות הכיפורים... חקירות וחידושים... אשר חנני השם... אברהם שמואל צבי זילברשטין... שהחילות להדפיס בעיה"ק ירושלים... בשנת... [תרגום] St. Louis, תש"ס. 100 דף. 2°.

390 טהרת הנפש נציאפת אל רוח... דינים... בגדא, דפוס אל גמעייה אל כידייה אל אסראאלייה, 5703, [1] 8 ע'. 8°.

391 יום טוב בן אברהם מאשבילי. ספר חידושי הרי"ב"א על מסכת בבא בתרא... עפ"י שני כתבי יד, עם מראה מקומות והערות ע"י משה יהודה הכהן בלוי... חלק ב. ניריורק, מ. י. בלוי, תשי"ד. [4] 140—320, [5] דף. 4°.

392 מיזס, אברהם אליהו. יורה חכמא: חלק ראשון: יחוד החיים... בענינים עמוקים, באלקות, בכחות הנפש, רוח ונשמה, בשכר ועונש, בהשגחה פרטית... חלק שני: שער הפלפול... חידושי תורה על הפרקים הראשונים ממסכת בבא בתרא. מאתי אברהם אליהו מיזס... [ניריוורק?] ת"ש לערך. 304 ע'. 8°.

393 סויצקי, מרדכי בן יוסף. ספר מים אדירים, חובר... מאתי מרדכי בלא"א ר' יוסף סאויצקי

382 Young, Edward J[oseph]. My servants the prophets. Grand Rapids, Mich., W. B. Eerdmans Pub. Co., 1952. 231 p. 8°.

התכן: The divine origin of the prophetic institution. Moses and the prophets. The terminology of prophetism. Prophecy and the theocracy. The schools of the prophets. The prophet and the church. Prophets false and true. Were the prophets writers? The prophets as recipients of revelation. Conclusion. Appendix. Notes (incl. Bibliography, p. 207—224).

383 Zimmerli, Walter. Das Menschenbild des Alten Testaments. München, Kaiser, 1949. 26, [1] p. 8°.

= Theologische Existenz heute, N. F. 14.

ברית חדשה

384 Graves, Robert; Joshua Podro. The Nazarene Gospel restored. London, Cassell & Co., 1953. XXIII, 1021 p. 8°.

מטרת המחברים היא לשחזר את "הבשורה" המי קורית במקום "הבשורות" המסורות בברית החדשה, שבהן הם רואים עיבודים מאוחרים מגמתיים. הם מסתמכים בעבודתם על מקורות יהודיים רבים. בספר ענין רב לחוקרי תולדות ישו והברית החדשה.

תלמוד, מדרש, ספרות רבנית

385 גרוס, יעקב יוסף. ספר תבואת יקב (לקוטים יקרים, דרושים) עה"ת חלק א' ס' בראשית, ספר עיני רחל (לקוטים... דברי חכמה ומוסר) ע"פ סדר א' ב'... [מאת] (יעקב יוסף גראס), ספר (חידושי) תוספות הביכורים על מס' ברכות (מהגאון... ר' אהרן ריישער), [לקטם והציגם לאור] (מאיר... גראס), מישקאלק, דפוס ב. פריעדמאן, (הסכ' תש"ב), 8, 93, 26, [1] 12 ע'. 8°.

386 הרמן, עזריאל למל. (ספר כתר תורה. מאת עזריאל לעמיל הערמאן. ניריארק, תשי"ג). [2] 408 דף. 4°.

מכיל: הלכות מקואות. ספר שמש ומגן על דיני בין השמשות. ספר מים רבים... דיני שלטון בתוצות נו יארק בשבת. ספר מימי הדעת

גדולי אשכנז וצרפת שחיו במאות ה'א–ה'ג, שהם הם בעלי תוספות המפורסמים". (מההקדמה).

400 Tosefta. Die Tosefta; Text, Übersetzung, Erklärung. Hrsg. von Gerhard Kittel und... Karl Heinrich Rengstorff. Band 6: Seder Toharot... von Walter Windfuhr <mit Beiträgen von Hans Windisch>. 5. Heft: Kelim Baba batra <IV5 — VII12 deutsch, IV11 — VII12 hebräisch> Ahilot <II — III2 deutsch, II — III6 hebräisch>. Stuttgart, W. Kohlhammer, 1952. pp. 161—208, 81—96, 8°. = Rabbinische Texte, Reihe I, Lief. 8. Der ganzen Reihe: Lief. 16. את הקודם עיין ק. ס. שנה י"ד ע' 469.

מדע הדת, פילוסופיה יהודית

401 Bultmann, Rudolf. Gnosis. (Translated from the German first edition, Stuttgart, 1933 and with additional notes by J. R. Coates). London, A. and C. Black, (1952). XIII, 67 p. 8°. = Bible key words from Gerhard Kittel's Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament. Manual 5.

התקן: Gnosis in Greek literature. Gnostic usage. Old Testament. Septuagint usage (by Georg Bertram). Jewish usage. Early Christian usage. Later development. Compounds, etc.

Greenberg, H. The inner eye.

עיין להלן מספר 487.

402 MacIver, R[obert] M[orrison], ed. Moments of personal discovery. New York, Pub. by the Institute for Religious and Social Studies, distributed by Harper, (c1952). IX p., 11., 170 p. 8°. (Religion and civilization series).

מהתקן: M. M. Kaplan: How to live creatively as a Jew, p. 93—104.

403 Moses b. Maimon. The guide of the perplexed of Maimonides, translated from the

... חלק א: חידושים וביאורים בשני התלמודים והרמב"ם. (New York, דפוס טווערסקי), תשי"א. [4]. 178, [2] ע' 4°.

394 ספר הנהגות נשים... כולל הנהגת האשה... חלק איב. 2 כרכים. (גירבה), חי בן ישועה הדאד, [תר"ץ לערך?]. 8°. עברית וערבית. התכן: חלק א: הנהגת האשה עם בעלה בצרכי ביתה... [1] 92 דף. חלק ב: הנהגת אשה עם חמיה וחמותה והזקנים עם כלותם... עם כמה מעשיות... 110 דף.

395 פק, חנוך הנך. ספר סבב ויהבן; ביארתו בו... רוב הלכות חמורות וסתומות בה' טריפות... אובי... חנוך הענך פאק... מיכאלאדצ'ע, דפוס ב. ניימאן, תרצ"ו. 144 דף. 8°.

396 פריס, אברהם אהרן. ספר משנת אבי רהם, כולל ביאורים, הערות והארות בענינים כלליים בכמה מקצועות שבהלכה ובתוכם הרבה ענינים בהלכות שבת. מאת אברהם אהרן בהר"י פריס... חלק ב. טאראנטע, דפוס ג. פאמערנאן, תשי"א. [4] 116 דף. 2°. את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ו ע' 185.

397 שפריאור, אברהם יהודה. ספר מנחת יהודא על מסכת קידושין. חיברתיו... אברהם יהודא שפריאור בק"ק נירעדיהא... מישקאלץ, דפוס ב. פריער מאן, תרצ"ה. 56 דף. 8°.

398 תלמוד ירושלמי. מסכת שקלים, עם שני פירושים... פ' רבינו משולם... פ' תלמידו של רבינו שמואל בר' שניאור. הוציא לאור בפעם הראשונה עפ"י כת"י... עם הערות ומראה מקומות אברהם סופר... ניו יורק, (בסיוע קרן קוהוט), תשי"ד. 10, 100, [2] ע' / פקסימילים. 2°. שער נוסף באנגלית. לפי כת"י יחידי בעולם בבודליאנה, נייבויאר 370.

399 תשובות בעלי התוספות; תשובות חדשות שנאספו מכתבי יד שונים, ערוכות בידי אברהם יצחק איגוס... ניו יורק, תלפיות, ישיבה אוניברסיטה, תשי"ד. 304 ע' 8°. = "מן הגנוז לארץ" מס' ב. שער נוסף באנגלית.

"בספרנו זה, הנוסד בעיקר על שני כת"י חשובים, הכנסנו יותר ממאה ושלושים תשובות של שלשים ותשעה

זכור לאברהם... קובץ... ממאמרים... מרבנותו תלמיד
הבעש"ט... על חזמניות שונות... ונתאמו על...
סליחות, ר"ה, י"ב וסכות. ברוקלין, תשי"ד. 160 ע'. 8°.
שער ניסף באנגלית.

410 הורביץ, מרדכי אריה הלוי. קונטרס אור
ישראל; מאמרים... שיצאו מפה קדוש... מרן
ישראל מוויזניץ... ונסדרו ע"י... מרדכי ארי
הלוי הורחיק, אבד"ק באנילא... הובא לביה"ד ע"י
... חיים דאחנער... אראדעא, דפוס א. י. פריעדמאן,
תרצ"ח, 36 דף. 8°. דף 10 ואילך: ספר זכרון
ישראל... קינה והספד על... מרן ישראל מוויזניץ.

411 שניאורסון, יוסף יצחק. ספר השיחות
קייץ הש"ת [מאת] אדמו"ר יוסף יצחק שניאורסאהן
מליובאוויטש. יוצא לאור על ידי מערכת "אוצר החסידים".
ברוקלין, נ. י., "קרני הוד תורה קהת", התש"ו. [6].
183, [2] ע'. 8°. = (ספרי) — אוצר החסידים —
ליובאוויטש, קובץ שלשלת האור, חיכל שמיני, שער
שלישי. — הסכסס — פרט לעמודים האחרונים —
בידית. בסוף הספר, ע' 179—183: הוספה (רשימה
מיומנו של אחד הנוסעים) על נסיעתו של מחבר הספר
האדמו"ר מליובוביץ משטוקהלם לניו-יורק בראשית מל-
חמת העולם השנייה.

412 Gaynor, Frank, ed. Dictionary of mys-
ticism. New York, Philosophical Library, (1953).
כולל גם ערכים מהקבלה היהודית. 208 p. 8°.

Watson, H. The key to the Bible.

עיון לעיל מספר 379.

תפלה, דרשות, מוסר

413 יהודה בן שמואל החסיד. ספר חסידים
... חברו... רבינו יהודה החסיד... עם... פירוש המ-
פרש מקודם... והוספו פי... רבינו חיים יוסף דוד
אונגלי... Buenos Aires. "ישראל", תשי"ג. 229, [2]
ע'. 8°. צלום.

414 מחזור. מחזור השלם לראש השנה ויום
כפור, מתרגם ומפרש בתוספת מבוא מאת פלטיאל
בירנבוים. ניו-יורק, היברו פובלישינג קומפני,
(1951). XXIV, 1042, [2] ע'. 8°. השער האנגלי:
High holiday prayer book. Translated and

original and annotated by M. Friedländer
New York, Hebrew Publishing Co., [1953].
LXXX, [2], 368, II, IX, 225, XXVII, 327 p. 8°.
הדפסה חדשה של הוצאת 1881—1885.

404 Mowinkel, Sigmund. Religion und
Kultus. (Übersetzung aus dem Norwegischen
von Albrecht Schauer). Göttingen, Vanden-
hoeck & Ruprecht, 1953. 164 p. 8°.

מהתכן: Das Festdrama in Israel, p. 76—78.
Das Gebet und der Psalm, p. 115—121. Kultus
u. Moral, p. 121—124.

405 Pallière, Aimé. Il santuario sconosciuto
<la mia conversione all'ebraismo>. Versione di
Giorgio Calabresi dalla nuova edizione <1944>.
Roma, La Rassegna mensile di Israel, 1953.
175 p., 1 l. 8°. = Collana di opere ebraiche
e sionistiche, 6.

את המקור הצרפתי עיין ק. ס. שנה ד' ע' 36; תרגום
עברי — שם שנה כ"ה ע' 17; תרגום גרמני שם שנה
ד' ע' 242, שם גם ציון.

406 Roth, Leon. Jewish thought as a factor
in civilization. Paris, Unesco, (1954), 64 p. 8°.
(The race question and modern thought).
ביבליוגרפיה: ע' 64.

407 Schlesinger, Erna (C[ohn]). Manual de
religión judía; principios, ritos, y costumbres.
Buenos Aires, (Instituto judío argentino de
cultura e información), 1951. 109, [3] p. 8°.
ספר לימוד של הדת היהודית; עקרונות ומנהגים.

408 Yerkes, Royden Keith. Sacrifice in
Greek and Roman religions and early Judaism.
London, A. and C. Black, 1953. XIX, 267 p.,
tab. 8°. (The Hale lectures).

ביבליוגרפיה (בתוך ההערות) ע' [218]—247. מהדורה
אחרת עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 347.

קבלה וחסידות

409 אברהם, צבי יעקב. ספר בית אולפנה
... המחבר: הרב צבי יעקב אבראהם... חלק ב:

421 ציוניסטישע ארבעטער באוועגונג. אדישע פאלקס שולן. פורים; מאטעריאלן פאר פורים; צוזאמענגעשטעלט פון סנחם] גינע אלד. New York. צענטראלער קאמיטעט פון די יידישע פאלקס שולן פון דער ציוניסטישער ארבעטער באוועגונג, תשי"ג. 11, 23 ע' 4. במכונת-הכפלה. 23 הע' האחרונים נמ' צאים גם בחוברת "פורים" מאת אידיש נאציאנאלער ארבעטער פארבאנד.

422 Freehof, Solomon B[ennett]. Reform Jewish practice and its rabbinic background. 2 v. Cincinnati, Hebrew Union College Press. [1948]—52. 8°.

Public worship, Marriage and divorce. Naming of children and circumcision. Burial and mourning, Bibliography, p. 189—192. X, 197 p. הדפסה א' עין ק. ס. שנה כ"ג ע' 290. v. 2: The synagogue building. — service. Marriage and conversion. Death, burial and mourning. Addenda to v. 1. Bibliography, p. 131—134. X, 140 p.

423 Haggadah. הגדה של פסח Agada de Pesah por Nisim Behar. Galata-Istanbul, typ. Güler, 5707, [48] p., port. 8°.

המקור העברי והתרגום הספרדי-יהודי טור ליו טור. שער נוסף בת-דרכי: Hamursuz bayrami hatirasi.

424 Hershman, Abraham M. Religion of the age and of the ages. New York, Bloch Pub. Co., 5713-1953. X, 134 p. 8°. דרשות.

היסטוריה, ביוגרפיה, זכרונות

ראה גם לעיל במדור "קבצים" ולהלן במדור "צינונים". ארץ ישראל, מדינת ישראל.

425 אברהם, צבי יעקב. לקורות היהדות בסרנסילביא. כולל חולדות, התפתחותם, התאבקותם. עיניהם ושמוחיותם, השקפותיהם וחייהם מאז התיישבותם עד היום הזה... אסמחים מעתונים ומספרים שונים... הרב צבי יעקב אברהם... חלק א. ניוארק, (דפס) (A. Lamberger), תשי"א. 256 ע', טבלאות, לוחות-פירטורים. 8°. שער נוסף באנגלית: ביבליו

annotated with an introduction by Philip Birnbaum. אנגלית ועברית עמוד מול עמוד (המבוא והפרוש רק באנגלית).

415 סליחות. ספר שפתי רונות... בקשות... וסליחות... כמנהג טריפולי... מיוסד מרבנו קמאי... (ובראשם) רבינו יצחק בן גיאת... עם ביאור המלות בקצרה... חלק [א] ב, גירבה, דפוס השותפים עידאן, כהן, וצבאן, התשי"ז לפ"ג. [2] 174, [1] 75 דף. 8°. דפוס סטראוטיפי. לשער ח"ב נוסח שונה.

416 פייבלזון, ברוך משה. ספר ברכות משה: כולל דרשות לימי התגים, באורים במקרא, הארות והערות בגמרא ומדרשים... מאתי... ברוך משה סיחעלזאהן. ניו יארק, מוינעשטער פאבלישינג קאמפ, תשי"ב. 176 ע' 8°.

417 שורץ, מרדכי צבי. ספר עבודת תמיד: שירי קודש לכל עת ועונה. תפלות והודאות לאל שוכן מעונה... גם תקוני מעשים מכל המינים... גם שירי אמונה ובטחון... ונלוה לזה קונטרס מליץ יושר... חברתיו... מרדכי צבי שווארץ... ניו יארק, (דפוס שולצינגר), תשי"ג. 270 ע' 8°. ע' [157] ואלף: קונטרס מליץ יושר.

418 שטיינר, יצחק אייזיק. ספר מאה שערים... כולל דרשות על מאמרי חז"ל ומדרשים אשר חנן ה... להעלות... ולדרוש... [מאת] יצחק אייזיק שטיינער... רב... פה ק"ק גראסווארדיין. חלק א. גראסווארדיין, דפוס ב. ה. רובינשטיין, תשי"ב. 32 דף. 8°.

419 תפלות. זמירות. ספר שבוע טוב: דאכליהו סדר אלהבדלה כאמל בתרוף כבאר ומעשה אליהו הנביא כאמל באלערבי ואלדינים מתאע אלהבדלה באלערבי ופיוס לכבוד חמדת לבבי... תונס, דפוס צ. וואן, 1948. 22 דף, 12 ע' 8°. 12 הע' דאחרונים כוללים: קצת יוסף אלצדיק.

420 תפלות. סדור. סדור תפלות ישראל לכל ימי השנה. (São Paulo), דפוס Aurora, 1953. 508 ע' 8°. עברית ופורטוגזית עמוד מול עמוד. השער הלועזי: Sidur... tra-[Tefillot]. duzido pelos... F. Pinkuss e H. Lemle.

גרמניה: ע' 14. רשימת הרבנים, היינים ובע"ב חברי הרעפריעזענשאנץ שנספו, ע' 216—224.

426 [בודק, מנחם מנדל]. ספר סדר הדורות החדש; כולל סדר השתלשלות הרבנים... תלמודי ישראל בעש"ט... חידושי תורה מאמרים קדושים... ומוסרים... [גרמניה, תש"ה לערך]. [2]. 46—2 דף. 8° צלום. בשער נזכר הפרט של מקור הצלום: "ישועה בקרוב" = תרצ"א.

427 בן עזרא, ע[קיא]. ר' פינחס מיכאל [בן יצחק איזק משרשוב] זצ"ל. <מונוגרפיה>. ברוקלין, נ. י., "מוקירי רבני", New York, דפוס Shul-singer), תשי"ג. 68 ע', פקסימיל. 8°.

428 גולדמן, שמואל זאב. ספר שלשלת זהב; מכיל קורות חי שלש רועי ישראל: א. ר' וואלף (בנימין זאב) פוקס... ב. מרן משה צבי (פוקס)... ג. רבינו... בנימין (בן משה צבי פוקס)... אספתי... שמואל זאב גאלדמאן... גראסמאדדין, דפוס ב. ז. רובינשטיין, תשי"ב. 64 ע', 8°.

429 אידיש נאציאנאלער ארבעטער פארבאנד... או פשטאנד פון די יידן אין די געטאס. (צוזאמענגע- שטעלט פון פנחס) [גיג'ל אד]. (ניו יארק, צענטראל לער קולטור און בילדונגס קאמיטעט פון אידיש נאציא- נאלן ארבעטער פארבאנד) [תשי"ג]. [1]. 20 ע', 4° במכונת הכפלה.

430 אידישער וועלט-קאנגרעס, אינסטיטוט פאר אידישע ענינים. דאס אונגארישע יידנטום; אן איבערליק פון זייער געשיכטע און נאך-מלחמהדיקן צו- שטאנד. ניו יארק, אינסטיטוט סאר יידישע ענינים, יידישער וועלט-קאנגרעס, 1952, [2]. 22, IV דף. 4° במכונת הכפלה.

431 ליבערמאן, אהרן. אהרן ליבערמאנס ברייו. מיט אן אריינפיר און דערקלערונגען פון קלמן מרמ. ניו יארק, יידישער היסטאפסלעכער אינסטיטוט-יחא, 1951, 252, [2] ע', פקסימיל. 8° (ביבליאטעק פון ייחא). הקדמה קצרה. תוכן ושער נוסף באנגלית. זהו אוסף המכתבים הגדול ביותר של א. ליברמן, בעל "האמת", הסוציאליסט הראשון בספרותו החדשה. הספר כולל 37 אגרות ליברמן, מהן שש מקורן בעברית; אל

ש"י פין (משנת תרכ"ו), אל חזאל (ת. ז. אלישביץ משנת תר"ל), אל משורר עברי (ששמו לא נקבע), אל אחיו, אל יהל"ל, אל בן-הקנה, 3 ביוזית (2 אל אשתו ואחר אל ילדיו). אחד בגרמנית (אל ו. ליבקנט), 27 ברוסית (26 אל ו. נ. סמירנוב ואחד אל ר. אידלסון). מאלה 17 כבר פורסמו; בעברית פורסמו בספרו הקטן של צ. קרול: הראשון; 100 שנה להולדת א. ש. ליברמן. ת"א, 1945, ועשרים (19 אגרות אל סמירנוב ואחת אל ו. ליבקנט) מתפרסמות כאן לראשונה. המכתבים מסודרים לפי סדר הזמנים ולכולם (פרט לשלשה ביוזית ולאחד שנגדס בתרגום יודי מתרגום צרפתי של המקור הרוסי) צורפו תרגומים ליוזית.

הספרות על ליברמן היא, באופן יחסי, עשירה למדי. הספר שלפנינו כולל רק חלק קטן מאגרותיו של ליברמן, שהרבה לכתוב מכתבים. אבל אלה שנתקבלו ברוסיה הושמדו רובם ככולם מפחד המשטרה וחפושיה וגם אלה שנשארו במערב לא נשתמרו. ובכל זאת יש למצוא באגרות שכוונסו בספר קיום נוספים לתאור חייו, דעותיו ופעולתו של ל. — חשיבים במיוחד 26 מכתביו אל ולריאן סמירנוב (משנות 1876—1880), ששימש מזכיר המערכת של העתון הרוסי הסוציאליסטי בלונדון בשם "ופריוד" (קדימה). סימירנוב היה ידידו של פ. ל. לברוב, מראשי המדברים בסוציאליסמוס הרוסי, עורך ה"ופריוד", ומכ" תבי ל. אל סמירנוב היו מכוונים גם ללברוב, ולהם היה ל. מוסר דו"ח מפורט על מעשיו ופעולתו לטובת הסוציאליסמוס והיה מחכה לחות דעתם ולהערכת מעשיו. לסמירנוב שלח ליברמן את הטופס הראשון של הגליון הראשון של עתונו "האמת" בצרוף תרגום רוסי. במכ" חבים אחדים יש פולמוס אמנם וזיר מאד, באחרים הוא מצטדק על מעשיו שלא מצאו חן בעיניהם (או מסביר אותם) ומכתבים אחדים הם כעין וידויות, ויש בהם חומר מאלף לפרשת היהודי בסוציאליזם הכללי. ראשי ה"ופריוד" (בעתון זה השתתף ל. גם כסופר) האשימו אותו בהתבדלות לאומית שמתבטאת בהוצאת עתון בעברית. ותוא משיב על זה (במכתב 14 ע' 80): "בזה שרכנתי מספר אנשים לשם הוצאת עתון בלשון, שמדבר רים בה 4 מיליון אנשים ברוסיה (ל. חשב להוציא עתון בעברית וביוזית בשם "הפטיש") — אין כלל משום לאומיות. אחרת היה לו היה חולם על נצחוני של בית הכנסת על הקוריה הרומית או על רכישת ארץ ישראל ע"י כדורי זהב או עופרת [בעתונות האנגלית באותו זמן סוף 1876 נתפרסמו מאמרים ע"י זכותם

ליברמן. באגרות אחרות ישנן ידיעות על הסופרים יהל"ל ובן־דוד (קיבריק). בכמה ממכתביו מתאונן ליברמן על הברירות. "הוא נטוש ונעזב ע"י כולם, ע"י כל המפלגות היהודיות מהקנאים עד הפרוגרסיסטים. אינה לו המזל להיות נעזב גם ע"י בני־בריתו" (מכתב 30 מאוקטובר 1877, ע' 30).

במכתבים אחרים הוא מספר על פעולותיו להברחת ספרות סוציאליסטית לרוסיה, על קשריו עם ישובים יהודים בתחום המושב (ברדיצ'ב, קמיניץ ועוד), מוסר ידיעות על התנועה הסוציאליסטית בפטרבורג, במכתב אחד לסמירנוב (שהיה רופא לפי השכלתו) הוא מבקש עצה רפואית ומוסיף דרך אגב: "לפנות לרופאים כאן (בלונדון) אין באפשרותי, למותרות כאלה אין לי כסף" (ע' 160). — לספר צורפו שלש הוספות: כתבה של ל. מילנה לעתון "ופריוד" עם שינויים שהמחבר הכניס בה במכתבו; תרגום רוסי של הפרוספקט הראשון על "האמת", שנעשה בידי מחברו, ותרגום רוסי של "ילדי יום" שאף הוא נעשה בידי מחברו ותרגום יורי.

עורך הספר ק. מרמר, העוסק בין השאר גם בתולדות תנועת הפועלים היהודית, עשה את עבודתו באמונה, בשקידה ובידיעת העניינים. הערותיו המרובות הן מאירות וחשובות וכוללות בין השאר ידיעות מעניינות על גלגוליהם וגורלם של כמה מהפכנים יהודיים, שליברמן בא אהם במגע. — במכתב 19 כותב ליברמן לסמירנוב שה"ידיים" (יהודונים) הלונדוניים כתבו עליו מלשונות. והעורך מסביר בהערה שהמכתב הוא לבורגנים, מנצלים. אבל בשם ידיים (יהודונים) הוא משתמש בכמה וכמה מקומות אחרים במכתביו, ושם לא מדובר כלל על בורגנים. וגם העורך אינו מוסיף הערה מסבירה. — בהערותיו על בן־דוד (קיבריק) מזכיר העורך מאמר רוסי של מרדכי בן הלל הכהן. היה כדאי להזכיר גם את ספר זכרונותיו של מבה"כ "עולמי" שבו יש פרק מיוחד על בן־דוד. — המספרים הסדוריים של ההערות ניתנו רק בתרגומים היודיים. לו היה נותן את המספרים הסידוריים האלה גם במכתבים במקורם היה מקל על הקוראים, שיכולים לקרוא את המכתבים במקורם ואינם זקוקים כלל לתרגומם היודי. ב. ש.

432 לעדער, צבי שמחה. רישער יידן; זכרונות פין רישע ביו ניו יארק, האשאנגטאן, (New York, Futuro) 1953, 297, [1] ע' 8. שער נוסף

של היהודים על א"י, אבל שמץ דבר מזה לא מצאתם בי. אתם יודעים יפה, שאני שונא את היהדות, כמו כל דבר לאומי ודתאי אחר ומכריו על זה בגלוי. אני אינטרנציונליסט, אבל אינני מתביש במוצאי היהודי; וכמו שאוהב אני את כל המדוכאים, אוהב אני אותו חלק של האנושיות, שהעיקרונות הלאומיים והדתיים השולטים מבדילים אותו כיהודים. אבל שוב לא את כולם אני אוהב, אלא רק את ההמון הסובל ואת האנשים המוכשרים להצטרף אליו. אחרת לא הייתי ראוי להקרא סוציאליסט. וכסוציאליסט רוס (הפיזור במקור) חושב אני את עצמי לא לפי לאומיות אלא לפי הטריטוריה של פעולתי, לפי מקום הולדתי, לפי הארץ, שאותה אני מכיר יותר ועניינה נוגעים יותר ללבי. תהיו בטוחים, שאינני חושב להגאות ביהדות (גם כאן הפיזור במקור) ... אני יודע רק אנשים ומעמדות ולא יותר" ... והדברים האלה נכתבו חודשים אחדים אחרי שליברמן דרש לדחות ליום אחר ישיבה של אגודה סוציאליסטית יהודית שנועדה להתקיים בתשעה באב ונמק זה בטעמים לאומיים. — על האינסטרנציונליזם שלו הוא חוזר וגם מבליט אותו באגרות אחרות, וזה מעמיד בסימן שאלה את הדעה, שליברמן הוא אבי הסוציאליזם היהודי.

במכתב אחר לסמירנוב (מכתב 24 ע' 141) מסביר ל. (ישוב בתור תשובה על שאלה שנשאל) שעתון ליגלי מאפריל 1877 שיוכנס לרוסיה צריך היה להוציא רק בעברית ועשה זאת אחרי התיעצות עם חבריו, שהיו בדעה אחת אתו, ואחר כך מוסר ידיעות מעניינות על הפצת ידיעת העברית בתפוצות. "לעת עתה אין מחסור באנשים המבינים עברית. בשביל יהודי רוסי נדפסים 7 שבועונים ושלושה ירחונים בעברית בו בזמן שבז'רגון קיימים רק שני עתונים, מהם אחד הומוריסטי. ידיעת העברית נפוצה בפולין, רוסייה הלבנה, בסלך קיוב, פולטבה, חרסון ובמיוחד באודסה, בחלק של קרים ובקבוקו. מחוץ לרוסיה מטפחים את העברית בפרוסיה המזרחית, בגליציה, רומניה וטורקיה, במקצת בהונגריה וטרנסילבניה. ברוסיה לא תמצאו אף עיר ואף עיריה, שלא יהיו בהם אנשים מביני עברית". במכתב זה וגם במכתבים 22, 23, 25—27, 30, נמצאות ידיעות מפרסות על "האמת" וגם על יחסיו אל פרץ סמולנסקין, ומהם נודע לנו בברור, שספרו (יותר נכון, התחלת רומן) "ילדיו" שנדפס בגל' א' של "האמת" הוא של ליברמן ולא של ציקרמן, כמו שסברו אחרים מחוקרי

436 **שאצקי, יעקב**. געשיכטע פון יידן אין ווארשע. באנד III: פון 1863 ביז 1896. ניו-יארק, יידישע וויסנשאפטלעכער אינסטיטוט, 1953. 460 ע', תמונות, פקסימילים. 8°. (ביבליאטעק פון יחא), חכן ושער נוסף באנגלית.

התכן: ווארשע ווערט א גרויסער יידישער צענטער. די ראלע פון יידן אין עקאנאמישן לעבן. דער וויס פון דער ייד. פינאנץ-בורשווארע. דער אויסקום פון אנטוויקעלונג פון דער פאגראם אין 1881. די ארגאניזאציע און טעטיקייט פון דער קהילה. דער ראבינאט. שולן. סינאגאגס און חברות. צדקה-טעטיקייט. שפיטעלעך און דאקטוירים. דאס ייד. שולחן. יידישע דרוקערייען. ייד. ליטעראטור. ייד. פרעסע (ע' 307—321). ייד. קולטור-אינסטיטוציעס און מעצענאטן. ייד. פארזיכונגען. חסידות און חסידים. חובת-ציון באוועגונג. די סאציאליסטישע באוועגונג. ווארשענער יידן אין פוילישן קולטור-לעבן. הוספת מלואים און תיקונים צו בענד I און II. את הקודמים עיין ק. ס. שנה כ"ה ע' 277 ושנה כ"ו ע' 156—158. בקורת מאת יהודה רוזנבל.

437 **Alt, Albrecht**. Kleine Schriften zur Geschichte des Volkes Israel. 2. Band. München, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1953. VIII, 476 p. 8°.

התכן: Die Staatenbildung der Israeliten in Palästina. Das Grossreich Davids. Israel's Gaue unter Salomo. Die Weisheit Salomos. Verbreitung und Herkunft des Syrischen Tempeltypus. Das Königtum in den Reichen Israel und Juda. Das Gottesurteil auf dem Karmel. Tiglathpileasers III. erster Feldzug nach Palästina. Hosea 5,8—6,6; ein Krieg und seine Folgen in prophetischer Beleuchtung. Das System der assyrischen Provinzen auf dem Boden des Reiches Israel. Jesaja 8,23—9,6; Befreiungsnacht und Krönungstag. Neue assyrische Nachrichten über Palästina. Die territorialgeschichtliche Bedeutung von Sanheribs Eingriff in Palästina. Die Heimat des Deuteronomiums. Judas Gaue unter Josia. Bemerkungen zu einigen jüdischen Ortslisten des A. T. Festungen und Levitenorte im Lande Juda. Die Rolle Samarias

באנגלית. הזכרונות מקיפים את הזמן משנות התשעים של המאה ה-19 עד סוף מלחמת העולם הראשונה.

433 **מעזריטש**: זאמלבוך... צום 10טן יארצייט. ארויסגעגעבן פון מעזריטשער לאנדסלייט-פאראיין אין ארגענטינע. בוענאס איירעס, תשי"ג 1952. 635 ע', פקסימילים, תמונות. 8°. שער נוסף בספרדית. העורך: יוסף הארן.

המדרות: אלט-מעזריטש. פרנסה-קוואלן. דאס ארבעטן-דיקע מעזריטש. אינסטיטוציעס און ארגאניזאציעס. גאסען און געסלעך. שרייבער וואס שטאמען פון מעזריטש. חורבן-מעזריטש. לאנדסלייט באזיינען די חרובע היים. מעזריטשער אין דער וועלט. — בעירה מעזריטש (פ' לובלין) הייז יהודים 75% של האוכלוסיה הכללית. בסוף שנת 1944 נשארו בעירה זו 129 יהודים, מהם 71 אנשי מזריטש ר-58 מ-26 ערים אחרות.

434 **ראזענבערג, עטל און יוליוס**. ברויז פון טויט-היין. (רעדאקטאר: ל. אליצקי; איבערגעזעצט פון פראנצויזיש: ל. בערגער און מ. ליטוין). ווארשע, יידיש בוך, 1953. 208, [3] ע', פורטרטים. 8°.

435 **רינגעלבלום, עמנואל**. קאפיטלען געשיכטע פון אמאליקן יידן-שן לעבן אין פוילן. ביאגראפישע הקדמה און רעדאקציע פון יעקב שאצקי. בוענאס-איירעס, צענז טראל-פאראנד פון פוילישע יידן אין ארגענטינע, תשי"ג. 569, [2] ע', טבלאות, לוחות-פורטרטים, פקסימילים. 8°. = דאס פוילישע יידישטום, טאפל-באנד 91—92. שער נוסף בספרדית.

המחבר (1900 בוצ'ץ—1944 ורשה) נספה בימי השואה. התכן: י. שאצקי: הקדמה; כנחם בן פייזיש רינגעלבלום, ע' 11—49. רינגעלבלום-ביבליאגראפיע, ע' L—LX (כוללת 134 ערכים). — אלט-ווארשע (4 מאמרים). סאציאל-עקאנאמישער עבר פון יידן אין פוילן (10 מאמרים). מעדיצין און היגיענע ביי יידן אין פוילן (14 מאמרים). צו דער געשיכטע פון ייד. בוך און דרוק אין פוילן: דער שטעמפל אויף ייד. ספרים אין פוילן. באגרעניצונגען פארן אריינפיר פון ייד. ספרים. די ציילונג פון ייד. ספרים אין פוילן אין יאר 1776. י. א. קריענער, דער ניהאפער דרוקער פון העברעאישע ספרים. קריטיק און ארטיקלן (5 מאמרים). — ברויז (ע' 507—554). רשימה פון געלעגנטע, געזעלשאפטלעכע טוער און קינסטלער וועלכע זענען דערמארדעט געווארן אדער גע-שטארבן, ע' 555—561.

discovered in the Cairo Genizah, and edited for the first time, by Solomon Schechter in 1910".
טכסט ותרגום עמוד מול עמוד.

441 **Dix, Gregory.** Jew and Greek: a study in the primitive church. (London), Dacre Press, (1953). VII, 119 p. 8°.

מהתכן: The Jewish-Christian Church, p. 19—60.

442 **Eisenbach, Arthur.** Hitlerowska polityka eksterminacji Żydów w latach 1939—1945 jako jeden z przejawów imperializmu niemieckiego. Warszawa, Żydowski instytut historyczny, 1953. 431, [1] p., tabs. 8°. 419—414 ע' ביבליוגרפיה: "הפוליטיקה של היטלר להשמדת יהודים בשנות 1939—1945 כאחת התופעות של האימפריאליזם הגרמני".

443 **Fischer, Kuno.** Baruch Spinoza's Leben und Charakter. Ein Vortrag (11. Januar 1865). Heidelberg, C. Winter, 1946. 56 p. 8°. המחבר מקדיש מקום רב להשפעות היהודיות, ליחסו של שפינוזה אל היהדות, ולענין החרם.

444 **Frey, Jean-Baptiste.** Corpus inscriptionum iudaicarum; recueil des inscriptions juives qui vont du IIIe siècle avant Jésus-Christ au VIIe de notre ère. v. 2: Asie-Afrique. Città del Vaticano, Pontificio istituto di archaeologia cristiana, 1952. VII, 452 p., facsim., illus. 4°. = Sussidi allo studio delle antichità cristiane, pubb. per cura del Pontificio istituto di archaeologia cristiana, 3.

את הקודם עיין ק. ס. שנה י"ד ע' 341 ר' 498—513, בקורת מאת מ. שובל.

445 **Gamoran, Mrs. Mamie (Goldsmith).** The new Jewish history. Book 1: From Abraham to the Maccabees [by] Mamie G. Gamoran. Illustrated by Bruno Frost. New York, Union of American Hebrew Congregations, (c1953). 248, [1] p., illus., map. 8°.

ביבליוגרפיה: ע' 241—243.

bei der Entstehung des Judentums. Judas Nabarn zur Zeit Nehemias. Zur Geschichte der Grenze zwischen Judäa und Samaria. Galiläische Probleme. Die Stätten des Wirkens Jesu in Galiläa territorialgeschichtlich betrachtet.

את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 231.

438 **Ausubel, Nathan.** Pictorial history of the Jewish people: from Bible times to our own day throughout the world. New York, Crown Publishers, (c1953). 3 p. l., 346 p., illus., facsim., maps, ports. 4°.

439 **Brooklyn Institute of Arts and Sciences. Museum.** The Brooklyn Museum Aramaic papyri: new documents of the fifth century B. C. from the Jewish colony at Elephantine. Edited with a historical introduction by Emil Gfottlieb Heinrich Kraeling. New Haven, Pub. for the Brooklyn Museum by the Yale University Press, 1953. XV, 319 p., illus., facsim., map, plans, XXIII pl. (incl. facsim.) on 13 l. 4°. "Publications of the Department of Egyptian Art."

התכן: Foreword. I: Historical introduction: The recovery of Egyptian Aramaic documents. Jeb and Syene. Egypt under Persian rule. Nature and origin of the Jewish colony at Elephantine. Texts reflecting everyday life in the community of Elephantine. The excavations at Elephantine. The location of the Jewish temple. The religion of the Jewish colony. Destruction and restoration of the Jewish temple. The eclipse of Persian power and the end of the Jewish colony. II: Texts, translations and commentaries: J. D. Coonly: Introduction. Papyrus 1—17.

440 **Damascus covenant.** The Zadokite documents. I. The admonition, II. The laws. Edited with a translation and notes by Chaim Rabin. Oxford, Clarendon Press, 1954. XVI, 95, [1] p. 8°. "The 'Zadokite documents' were

449 **Josephson, Matthew.** Sidney Hillman, statesman of American labor. Garden City, Doubleday & Co., 1952, 701 p., illus. 8°. ס. הילמן, יליד ז'בוירי (ליטא), היגר לארה"ב בשנת 1907 והוא אז בן 20.

450 **Krause, Konrad.** Die jüdische Namenwelt. (Essen), Essener Verlagsanstalt, (1943). 196 p. 8°.

התכן: Jüdische Vornamen, Jüdische Familiennamen in Deutschland, Jüdische Familiennamen in anderen Ländern. Anmerkungen, Bibliographie: p. 145—147.

451 **Kuiper, Fr.; H. van Praag.** Het Amsterdams gesprek over Israël, in samenwerking met I. Hammelburg en K. H. Kroon uitgegeven door... Amsterdam, Boekhandel van Heteren, [1952], 64 p. 4°.

במכונת הכפלה. "השיחות באמשטרדם על ישראל".

452 **Reifenberg, A[dolf].** Israel's history in coins from the Maccabees to the Roman conquest. London, East and West Library, 1953. 46 p., incl. illus., pl., chronol. tab. 8°.

"Illustrations": p. [19]—42.

המחבר, פרופסור באוניברסיטה העברית, נפטר בשנת הופעת הספר.

453 **Roth Cecil.** Doña Gracia Mendes; Vida de una gran mujer. (Traducción directa del inglés por Rebeca Trabb). Buenos Aires, Editorial Israel, 1953/5713. 205, [2] p., facsim., map (on lining-paper), port., chronol. tab., geneal. tab. 8°. = Biblioteca Israel; ediciones judias en castellano, v. 46.

את המקור האנגלי עיין ק. ס. שנה כ"ו ע' 161; תרגום עברי — שם שנה כ"ט ע' 190.

454 **Roth, Cecil.** Personalities and events in Jewish history. Philadelphia, Jewish Publication Society of America, 1953-5714. VIII p., 2 l., 324 p., geneal. tab. 8°.

446 **Goodenough, Erwin R[amsdell].** Jewish symbols in the Greco-Roman period... 3 v. (New York), Pantheon Books, (c1953), 4°. = Bollingen series, 37.

התכן: v. 1: The archaeological evidence from Palestine: I: Introduction: The problem. Literary evidence for the religion of Jews in the Roman world. II: The archaeological evidence from Palestine: The Jewish tombs of P. The contents of Jewish tombs in P. The synagogues of P. Jewish coins of P. — XVII, 300 p.

v. 2: III: The archaeological evidence from the Diaspora: Symbols used with Jewish burials in Rome, — in other parts of the Diaspora, Synagogues of the Diaspora, Small objects from the Diaspora, Judaism in the inscriptions. IV, Charms and amulets. — XI, 323 p.

V. 3: Illustrations. XXXV, [231], 10 p. כולל 1209 ציורים ותמונות ופקסימילים.

447 **Hoening, Sidney B[enjamin].** The Great Sanhedrin: a study of the origin, development, composition and functions of the Bet Din ha-Gadol during the Second Jewish Commonwealth. Philadelphia, Dropsie College, 5713-1953. XVIII, 310 p. 8°.

התכן: The name. The nature of the Great Sanhedrin. Origins and opinions. The emergence of the Bet Din ha-Gadol. The presidency. Rival schools. The membership. The number. The meeting place. The functions. Judicial procedure. Dissolution of the Great Sanhedrin. Excursuses. Notes. Bibliography, p. 217—223.

448 **Jones, Ernest.** The life and work of Sigmund Freud. 1: The formative years and the great discoveries 1856—1900. (Designed by Marshall Lee), New York, Basic Books, (c1953). XIV, [1], 428 p. 8°.

מהדורה אחרת עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 352.

Juden. Kleinere Hoffaktoren unter den Kurfürsten Friedrich Wilhelm u. Friedrich III. Die Familie Jacobsen de Jonge. Die Hofjuden Fr.-Wilhelms I. Die preuss. Münzentrepeneurs im 18. Jh. Die Hoffinanziers Friedrichs des Grossen. Die Hoffinanz in der Zeit der Emanzipationsbestrebungen. Hoffaktoren in Brandenburg-Preussen (p. 245—253 (רשימה). Bibliographie p. 254—267.

457 Simon, Maurice. Israel Baalshem: his life and times. [London], Jewish Religious Educational Publications, 1953. 31 p. 8°. (Leading figures in Jewish history).

458 Simon, Maurice. Moses Mendelssohn: his life and times. [London], Jewish Religious Educational Publications, [1952]. 31 p. 8°. (Leading figures in Jewish history).

459 Tribuna israelita. Grandes figuras judías de todas las épocas. Mexico, Ediciones de la 'Tribuna israelita', 1946—1950. 4°.

„דמויות גדולות יהודיות מכל התקופות“. כל חודש יצא דף מיוחד הכולל פורטרט וידיעות ביוגרפיות קצרות על האיש.

460 Wallis, Louis. Young people's Hebrew history. New York, Philosophical Library, (c1953). IX, 117 p., map. 8°.

סקירה על תולדות בני ישראל מן הופעתם בארץ כנען עד גלות בבל, מיועדת לחלמידי קולגים ונצרים.

461 Wiener, Norbert. Ex-prodigy: my childhood and youth. New York, Simon and Schuster, 1953. XII, 309 p., 1 l., ports. 8°.

תולדות חייו של המחבר, מרופיסור למתימטיקה בארה"ב, בן למהגרים מרוסיה. הספר מגיע עד 1926, עד גיל 31 לחייו, על הזמן שאחרי מלחמות העולם א' מסופר בפרק האחרון (ע' 264—287). בתחלת הספר מסופר גם על משפחתו.

462 Wiznitzer, Arnold. The records of the earliest Jewish community in the New world

מאמרים ומסות נבחרים שפירסמו במשך 25 שנה האחרונות. התכן: Preface. Parallel and paradox in Jewish history. The Jew as European. The unassimilable Jew. The medieval conception of the Jew. The eternal protestant. Folklore of the ghetto. The Medieval university and the Jew. A community of slaves. Was Hebrew ever a dead language? Proselytes of righteousness. The people and the book, Judah the believer. Who was Columbus? The Jewish ancestry of M. de Montaigne. The origin of ghetto. The background of Shylock. Sumptuary laws. Forced baptism. Romance at Urbino. "When we remembered Zion". The amazing Abr. Colorni. The Madonna of the scroll. The last day of the ghetto.

455 Sapir, Boris. The Jewish community of Cuba; settlement and growth... English translation by Simon Wolin. New York, J. T. S. P. University Press, 1948. 1 p. l., 94 p. 8°. = Jewish life in America series, no. 3.

עם הקדמה מאת ה. וינריב. — ביבליוגרפיה: ע' 90—95. בסוף המאה ה-19 ישבו בקובה פחות מעשר משפחות יהודיות. בסוף מלחמת עולם ב' ישבו בה יותר מעשרים אלף יהודים.

456 Schnee, Heinrich. Die Hoffinanz und der moderne Staat: Geschichte und System der Hoffaktoren an deutschen Fürstenhöfen im Zeitalter des Absolutismus, nach archivalischen Quellen... Bd. 1: Die Institution des Hoffaktorentums in Brandenburg-Preussen. Berlin, Duncker & Humblot, (c1953). 267 p. 8°.

התכן: Ziel und Weg. Samuel von Derenburg der Hofbankier der Erzbischöfe v. Magdeburg im 14. Jh. Der "reiche Michel", Diener u. Getreuer Joachims II. Münzmeister Lippold. Die Familie Aaron — Schulhoff — Liebmann in brandenburgisch-preussischen Diensten. Die Familie Gomperz im Dienste der Hohenzollern. Berend Levi, "Befehlshaber u. Vorgänger" der

466 גאלדפינגער, ע. די יידישע באפעלקערונג אין די רייען פון נאציאנאלן פראנט. הארשע, "יידיש בוך", 1952. 61. [1] ע. 8°. המחבר סובר, ש"החיות הלאומית" (השליטה בפולין) הביאה רוב טובות ליהודים וקורא ללכת לבחירות ולהצביע בעד "החיות הלאומית".

467 זאכאריאש, ש. די קאמוניסטישע באוועגונג צווישן דער יידישער ארבעטנדיקער באפעלקערונג אין טיילן. הארשע, "יידיש בוך", 1954. 187. [3] ע. מאקסימיליס. 8°.

468 Calpin, G. H. ed. The South African way of life: values and ideals of a multi-racial society. London, W. Heinemann, (1953). IX, 200 p., pl. 8°. (The Way of life series).

מהתכן: Phyllis Lewsen: The South-African Jewish community, p. 37—47.

469 Dam, H. G. van. Das Bundesentschädigungsgesetz; Bundesergänzungsgesetz zur Entschädigung für Opfer der nationalsozialistischen Verfolgung <BEG> mit einschlägigen Bundesgesetzen, Verordnungen und Staatsverträgen. Systematische Darstellung und kritische Erläuterungen, von H. G. van Dam, unter Mitarbeit von Conrad Baasch, Georg Neumann. E. Cohn-Bendit [u. a.]. Düsseldorf, Verlag 'Allgemeine Wochenzeitung der Juden in Deutschland', (c1953). 247, 79 p. 8°.

מהתכן: Entschädigung der Beamten und Angestellten der jüdischen Gemeinden und Körperschaften, p. 115—117. — Abkommen zwischen der Bundesrepublik Deutschland und dem Staate Israel, Teil 2, p. 7—12.

470 Marcus, Jacob R[ader]. Jews in American life. New York, American Jewish Committee, [195-]. 16 p., illus. 8°.

471 Marden, Charles F[ederick]. Minorities in American society. New York, American Book Co., (c1952). XIV, 493 p. 8°. (American sociology series).

מהתכן: Jewish-gentile relations, p. 396—430.

... With a foreword by Salo Wittmayer] Baron. New York, American Jewish Historical Society, 1954-5714. XIII, 108 p., facsim., maps, port., pl. 8°. (ברזיל) Recife על הקהלה היהודית ב' Recife and Magen Abraham of Mauricia, Brazil, The members of the Brazilian Jewish community (1648—1653). The Synagogue and cemetery of the Jewish community in Recife, Brazil (1630—1654). Translation of the minute book of the congregations Zur Israel of Recife and Magen Abraham of Mauricia, Brazil, 1648—1653: p. 58—91.

463 Worcester, Cape Province. Hebrew Congregation. An outline of the history of the Worcester Jewish community... (Worcester, Cape, S. A., typ. Handy Printing Works), [1953]. 48 p., illus., facsim., tab. 8°.

"On the occasion of the golden jubilee of the establishment of the Worcester Hebrew congregation, written by Herbert Abramowitz from material compiled by a sub-committee."

464 Дубнов, С[емен] М[аркович]. Книга жизни, воспоминания и размышления, материалы для истории моего времени. т. 2. Рига, "Jaunatnes Gramata" 1935. VIII, 368 стр., портреты. 8°.

שמעון דובנוב. ספר החיים; זכרונות והרהורים; חומר לתולדות תקופתי. כ' ב': <1922—1903>. ריגה, 1935. — את הקודם עיין ק. ס. שנה י"ב ע' 468. שם גם הערכה מאת ב. שוחטמן.

עם ישראל בתורה

465 מועצת הקהלות הישראליות הדתיות בצ'כוסלובקיה. תודעה על הכינוס של שליח קהלות ישראל בגלילות הציכיים ביום 22 למבמבר 1953 בפראג. סראג. מועצת הקהלות הישראליות הדתיות, [1953]. 12 ע. 4°. במכונת-הכמלה.

Nurock. New York. Philosophical Library, (c1954). 8 p. l., 539 p. 8°.

מסכת ונאומים בשנות 1915—1952. המדורות:

Prelude. The war of independence. Performance. Stateside.

479 **Benchetrit, C. Ruth de.** Pinceladas de viajes. Sionismo y otros escritos. Pt. 1: Recuerdos de viajes. Sionismo. Cartas familiares. Otros escritos. Juicios de eminentes personalidades judías y gentiles acerca de la dra. Benchetrit. Bogota, Tipografia "Colon" editorial, 1953. XXVIII p., 1 l., 196, [6] p., pl. 8°.

„שרטוטי נסיעות, ציוריות וכתבים אחרים“.

480 **Borchsenius, Poul.** Sol stat stille. København, H. Hirschsprungs forlag, 1950. 230, [2] p., pl., ports. 8°.

המחבר, כומר נוצרי הבקי גם בהיסטוריה היהודית, עשה כ"ר-4 חדשים בישראל. בספרו הוא מספר על מלחמת השחרור, על הקמת מדינת ישראל, על ההתישבות הציונית, על החיים הדתיים והתרבותיים ועל הבעיות הכלכליות.

481 **Clark, Sydney [Aylmer].** All the best in the Mediterranean ... New York, Dodd, Mead & Co., 1952. X, 372 p., maps, pl. 8°.

(A Sydney Clark travel book).

מהתחל: Cities of Israel. North to Dan; South to Beersheba and Elat, p. 277—304.

482 **Crum, Bartley C[avanaugh].** Detrás del telón. (Traducción directa del inglés por Lucia Marly). Buenos Aires, Biblioteca Oriente, 1947. 319, [1] p., front. (map). 8°.

את המקור האנגלי Behind the silken curtain

עיון ק. ס. שנה כ"ד ע' 223; תרגום עברי — שם ע' 34—35, שם גם תאור.

483 **Eban, Abba.** Sobre seguridad en el Oriente medio; (discurso pronunciado por el representante de Israel ante el Consejo de seguridad de las Naciones unidas, el 12 de

472 **Robinson, Nehemiah.** Convention relating to the status of refugees; its history, significance and contents. New York, Institute of Jewish Affairs, World Jewish Congress, [1952]. 1 p. l., 36 numb. l. 4°.

במכונת הכפלה.

473 **Rosenthal, Erich.** The Jewish population of Chicago. Illinois. (Chicago, Ill., College of Jewish Studies), 1952. 112 p., map, tab. 8°.

"Reprint from The Chicago Pinkas. Originally presented as a doctoral dissertation in the Department of Sociology, the University of Chicago".

את הספר עיון ק. ס. שנה כ"ט ע' 335.

474 **Shatzky, Jacob.** Comunidades judías en Latinoamérica. Buenos Aires, (American Jewish Committee), 1952. 179 p., 2 l. 8°.

475 **Tunis. Conseil de la communauté isra-élite.** Bulletin 15 janvier 1951—31 mars 1952. Tunis, [1952]. 70 p. 8°.

בראש השער: ועד הקהלה היהודית תונס.

צינונות, ארץ ישראל, מדינת ישראל

ראה גם לעיל במדור „קבצים“ ובמדור

„היסטוריה, ביוגרפיה, זכרונות“.

476 **Amery, Leopold Charles Maurice Sten-**net. My political life [by] the Rt. Hon. L. S. Amery. v. 2: War and peace. 1914—1929. London, Hutchinson, (1953). 536 p., illus. 8°.

המחבר הוא מדינאי אנגלי ידוע ששימש בשנות העשרים מיניסטר המושבות בממשלה השמרנית באנגליה. גם ביקר בא"י. נמנה בין אוהדי הציונות. על א"י והציונות עיון ע' 113—118, 135, 140—142, 173, 203, 306—307, 318—320, 333, 357.

477 **Barer, Shlomo.** The magic carpet. London, Secker & Warburg, 1952. 267 p., map, pl., ports. 8°.

ספיר עלית יהודי תימן למדינת ישראל.

478 **Ben-Gurion, David.** Rebirth and destiny of Israel. Edited and translated from the Hebrew under the supervision of Mordekhai

an Israel constitution. Soviet Russia and the Zionist movement. A letter to Gandhi. An answer to Gandhi. — Socialism and communism. — Sketches. רובם של המסות שכונסו בכרך זה חורגמו מעברית, יודית או רוסית. אלה שמקורן אנגלית פורסמו תחלה בשבועון The Jewish Frontier, שהמחבר ערך אותו עד סוף ימיו.

488 Healling, Gaston. Palestine israélienne. Paris, La Jeune Parue, (1952). 286 p., 1 l., VII, [3] p., 1 l., maps. 8°. (Le monde et les hommes).

המחבר עשה בארץ בשנת 1950. הספר נכתב מתוך אהדה לישראל.

489 Horowitz, David. State in the making. Translated from the Hebrew by Julian Meltzer. New York, A. A. Knopf, 1953. VIII p., 2 l., 349, V, [1] p., 1 l. 8°. "A Borzoi book". את המקור עיין ק. ט. שנה כ"ח ע' 301—302. שם גם תאור.

490 Howard, Harry N[icholas]. The development of United States policy in the Near East, 1945—1951. (Washington, U. S. Govt. Print. Off., 1952). p. 809—843. 4°. = U.S. Department of State publication 4446. Near and Middle Eastern series, 5. — "Reprinted from the Department of State bulletins of November 19 and 26, 1951".

מהתכן: Palestine and the Arab States, p. 839—841.

491 Kimche, Jon. Seven fallen pillars; the Middle East, 1945—1952... (2nd ed.). London, Secker and Warburg, 1953. XXV, 439 p., maps, pl., ports., chronol. tab. 8°.

"Revised edition with additional material carrying the story to January 1953".

מהדורה א' עיין ק. ט. שנה כ"ז ע' 58; שם גם ציון ותוכן. במהדורה זו נתוספו הפרקים: Recovery in Syria and Iraq. The lone friend: the tragedy of Abdullah. 1951: The Anglo-Persian

noviembre de 1953). (Buenos Aires), Consejo central sionista argentino, (1953). 1 p. l., 61, [1] p. 8°.

על הכסחון במזרח התיכון; נאום נציג ישראל לפני מועצת הכסחון של א"מ ב"מ בנובמבר 1953.

484 Foley, Rolla. Song of the Arab...: the religious ceremonies, shrines and folk music of the Holy Land Christian Arab. New York, Macmillan, 1953. XVI, 170 p., illus. (incl. music), maps (on lining papers). 8°.

485 Food and Agriculture Organization of the United Nations. Report to the Government of Israel on national agricultural plans and programs, by A. G. Black, Chief, FAO Mission in Israel. Rome, 1953. 2 p. l., 54 p. 4°. = FAO report no. 161.

בראש השער שעל המעטפת: Expanded technical assistance program. במכונת הכפלה.

486 Gill, Eric. From the Jerusalem diary of Eric Gill, London, [privately printed], 1953. 4 p. l., 59 [1] p., 10 pl. 8°.

המחבר עשה בארץ באביב 1934, והיה שולח מכתבים לאשתו. קטעים ממכתביו כונסו בחוברת. ע' 25—59 על איי, בעיקר על המקומות הקדושים לנוצרים.

487 Greenberg, Hayim. The inner eye: selected essays, New York, Jewish Frontier Association, (c1953). XV, 393 p., front. (port.) 8°.

התכן: Biographical note. M. Syrkin: Foreword. — Jews and Judaism: The universalism of the chosen people (p. 3—56). Go to Nineveh. The myth of Jewish parasitism. Jewish culture in the diaspora. — Religion and ethics: The meaning of the crucifixion. M. Luther. The Jews and Jesus. Einstein discusses religion. Psychoanalysis and moral pessimism. The right to kill, Gandhi. — Zionism and Israel: Concerning Jewish statehood. Patriotism and plural loyalties. Concerning

496 **Omaechevarría, Ignacio**. Palestina... Prólogo ... P. Legisima. Madrid, (Editorial "Prensa española"), 1952. 116 p., 2 l., map, plan. 8°. = Colección "A B C", 4.

על בעית המקומות הקדושים לנוצרים בארץ-ישראל המחולקת.

497 **Parkes, James William**. End of an exile; Israel, the Jews and the gentile world. London, Vallentine, Mitchell & Co., (1954). XII, 192 p. 8°.

המחבר שפרסם כמה מחקרים על עם ישראל בהווה ובימי הכינים ועל ישראל בין העמים. מחיטס באהדה לציונות ולמדינת ישראל. גם בספרו זה הוא מגלה בקיאות רבה בעניינים הנדונים. הוא מדגיש שבין ישראל והגולה יש ותהיה תלות הדדית. ולא רק מבחינת עזרה כספית למדינה הצעירה. האחריות העיקרית לשמירת המסורת היהודית תהיה מוטלת על הגולה והיא תעזור שישראל לא תהפוך לבנשינית. ומאידך גיסא זקוקה גם הגולה לישראל. בעתיד הקרוב יהיו היהודים מארצות המזרח רוב במדינת ישראל, אבל השפעת בתה"ס והצבא תחיש את מיווג הגלויות. אם יבוא שלום עם ארצות ערב, ימלאו יהודי המזרח המדברים ערבית תפקיד חשוב בגשירת גשרים בחיי יום יום בין ישראל והמדינות השכנות.

498 **Samuel, Maurice**. Level sunlight, New York, A. A. Knopf, 1953. IX, 302, [1], III. [1] p. 8°.

"הנושאים שלי... הם: מדינת ישראל, התהוותה, מצבה ויעודה; היחס בין ישראל ויהדות-העולם, כפרס יהדות אמריקה; תפקידו של חיים ויצמן בציונות ובתולדות עם ישראל בכלל." (מן "דבר אל הקורא").

499 **Spender, Stephen**. Learning laughter. London, Weidenfeld & Nicolson, (1952). 3 p. l., V—VI, 201 p., pl. 8°. על פעולות "עליית-הנוער".

500 **United Nations**. Monograph on community settlements and Report of the Survey Mission on Community Organization and Development (in) Israel. (New York), United Nations, 1954. VI, 90 p., diagrs., tab. 4°.

oil debacle, Suez and Sudan. Reform or revolution: America's opportunity. The growth of Israel. The climax in Egypt.

492 **Kugelmass, J. Alvin**. Ralph J. Bunche: fighter for peace. New York, J. Messner, (1953). 5 p. l., 174 p., front. (port.). 8°. Reprint of 1952 issue.

מהתכן: Diplomat in shirt sleeves. The colossus of Rhodes, p. 99—139.

על חלקו של בנ' בועד א"מ לענייני א"י ובועדות רודוס, שנגמרו בחתימת הסכמי שביתת נשק בין ישראל ובין מדינות ערב.

493 **Luke, Sir Harry [Charles]**. Cities and men: an autobiography, v. 2: Aegean, Cyprus, Turkey, Transcaucasia & Palestine (1914—1924). London, G. Bles, 1953. [7], 262 p., illus., pl. 8°.

מהתכן: Ch. XV: Jerusalem, 1920—1924, p. [202]—238. Ch. XVI: A coat of many colours, p. 239—256.

המחבר שימש בשנות 1930—1927 מזכיר ראשי של ממשלת א"י ובימי מאורעות-הדמים תרפ"ט — מ"מ הנציב העליון. בשנות 1924—1920 היה סגן מושל ירושלים, ועל תקופה זו מדובר בספר.

494 **Middle East Institute**. Washington. Evolution in the Middle East: reform, revolt and change. A series of addresses presented at the seventh Annual conference on Middle East affairs, sponsored by the Middle East Institute, March 6-7, 1953. Edited by Sydney Nettleton Fisher. Washington, (c1953). 3 p. l., 97 p. 8°.

מהתכן: S. W. Baron: Report on Israel, p. 77—85.

495 **Mikes, George**. Milk and honey; Israel explored... Nicolas Bentley drew the pictures. London, Wingate, (1950). 159, [1] p. 8°.

תאור המוריסס: של מה שראה המחבר בישראל בשנת 1949.

sion. Les remparts. Les 3 enceintes. Autour d'un rempart mouvant. Les forteresses : Acra. L'Antonia. Les palais. Les murs de Jérusalem d'après Néhémie. Les installations hydrauliques. Les nécropoles.

505 **Zaar, Isaac.** Rescue and liberation : America's part in the birth of Israel. New York, Bloch Publishing Co., 1954. IX, 310 p. 8°. "A documented review."

ההתנ : Two friends compare notes. The fight for a Jewish army. The 2nd moral front. The battle for a rescue agency. The war refugee board. The Hebrew Committee on National Liberation. Victory for Europe, concentration camps for Hebrews. The Labor Government outdoes the Tories. Oppression and resistance in Palestine. Campaigning for provisional Hebrew Government. Hebrew front extended. British turn to UN for assistance. The UN "splits the difference". Toward independence and recognition. Appendix.

506 **Калев, Аструг.** Палестинският проблем. (София), Народна култура, 1949. 96, [1] стр., 1л. 8°.

מסמך : אסטרוק פלג : הבעיה הארץ-ישראלית. עין גם ק. ס. שנה כ"ז ע' 208.

507 **البارودي، فخرى.** كارثة فلسطين العظمى. دمشق، مطابع ابن زيدون، ١٣٦٩ هـ. ١٩٥٠ م. ٦١، ٣ ص، صورة. ألبارودي، فخرى : أسوأ العذاب في فلسطين. دمشق، ١٩٥٠. ٦١، ٣ ع، تمويه. ٨°.

508 **دروزة، محمد عزة.** حول الحركة العربية الحديثة، تأريخ ومذكرات وتعليقات. صيدا، المكتبة العصرية،

(United Nations series on community organization and development). = United Nations [Document] ST/SOA/Ser. 0/13. ST/TAA/Ser. D/13. February 1954. — "United Nations publications. Sales number : 1954, IV. 1".

התנ : Rural community settlements in Israel. Summary of the Survey Mission of Community Organization and Development in Israel. Appendix I—V.

501 **(United Nations. Technical Assistance Administration).** Social services in Israel. (Prepared for the Government of Israel by... T. S. Simey... Dorothy C. Kahn. New York, 1953). [5], 36 p. 4°. (United Nations Technical Assistance Programme). = ST/TAA/K/Israel/2. 9 November 1953.

מכונות הכספה.

502 **(United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization).** Directory of institutions engaged in arid zone research. (Paris), Unesco, (1953). XI, 110 p. 8°. = Arid zone programme, 3. = NS. 52. III. 3A.

מהתנ : Israel. p. 64—72.

503 **U. S. Department of Commerce. Bureau of the Census.** Israel : Jewish population and immigration. by Norman Lawrence. Washington, U. S. Govt. Printing Off., 1952. V, 58 p., diagrs., maps, tab. 4°. = International population statistics reports series P—90, no. 2. במכונות הכספה.

504 **Vincent, L[ouis] Hugues.** Jérusalem de l'Ancien Testament ; recherches d'archéologie et d'histoire... avec la collaboration graphique du P. M. -A. Stève. Ptie. 1 : Archéologie de la ville. Paris, J. Gabalda et cie., 1954. XI, 371, [1] p., illus., maps, 100 pl. 4°. "Ouvrage publié avec le concours du Centre national de la recherche scientifique".

התנ : Site général de la ville antique. Exten-

התכן: The approach. Syntax, grammar, and vocabulary. Semitic poetic form. Translation of Aramaic, Appendix A—D.

The Brooklyn Museum Aramaic papyri ...

עין לעיל מספר 349.

514 **Driver, Godfrey Rolles**. Aramaic documents of the fifth century B. C. Transcribed and edited with translation and notes by G. R. Driver. With help from a typescript by E. Mittwoch, W. B. Henning, H. J. Polotsky and F. Rosenthal. Oxford, Clarendon Press, 1954. XI, 59 p., XXIV pl. (1 double). 2°.

התכן: Bibliography, p. [IX]—XI. Historical introduction. Text and translation, Appendix: Aršāma. Glossary of Aramaic words.

515 **Jean, Charles F[rançois]**. Grammaire hébraïque élémentaire. Suivie de notions d'araméen biblique, 3e éd. entièrement refondue. Paris. Letouzey et Ane, 1950. 215, [1] p. 8°.

516 **Köhler, Ludwig**. Lexicon in Veteris Testamenti libros edidit Ludwig Koehler. Wörterbuch zum hebräischen Alten Testament in deutscher und englischer Sprache. A dictionary of the Hebrew Old Testament in English and German. Walter Baumgartner: Wörterbuch zum aramäischen Teil des Alten Testaments in deutscher und englischer Sprache. A dictionary of the Aramaic parts of the Old Testament in English and German. Leiden, E. J. Brill, 1953. LXVI p., 1 l. 7, 1138 p. 4°.

עין גם ק. ס. שנה כ"ז ע' 360.

Meyenfeldt, F. H. von. Het hart <leb, lebab> in het Oude Testament.

עין לעיל מספר 364.

517 **Segal, J[udah] B[enzion]**. The diacritical point and the accents in Syriac. London, Oxford University Press, 1953. XII, 179 p.,

190—1901. 6 אגרות, אגרות, אגרות.

דרוזה, מחמד עוז: מסביב לתנועה הערבית החדשה; היסטוריה, זכרונות והערות, צידה, 1950—1951. 6 חלקים: מפות, תמונות. 8°.

מהותי: ח' 3: שלבי הבעיה הפלשתינאית ועמדת האנגלים כלפיה עד ראשית המלחמה העולמית השנייה. 1951. — ח' 4: הבעיה הפלשתינאית במשך המלחמה העולמית השנייה ועד החלטת חלוקת פלשתינה על ידי האומות המאוחדות ועמדת האנגלים כלפי הבעיה. 1951. — ח' 5: המשך הדיון בבעיה הפלשתינאית מאחרי החלטת החלוקה עד היום ועמדת האנגלים כלפיה. חש"ד.

אתנוגרפיה, פולקלור, אמנות

509 **Eisenstein, Judith and Ira**. Reborn: an episode with music, 2nd printing. New York, The Jewish Reconstructionist Foundation, 1952. [3], 54 p. 4°.

הטכסט מתחת לחיים בעברית או ביווית באותיות לטיניות.

510 **Gradenwitz, Peter**. Of music in modern Israel. New York, National Jewish Music Council, [1948]. 16 numb. 1. 4°.

צורף: "Music examples" 4 ע'. ביבליוגרפיה: ע' 16- במכונת הכפלה.

511 **Richman, Jacob**. Jewish wit and wisdom: examples of Jewish anecdotes, folk tales, bon mots, magic, riddles and enigmas since the canonization of the Bible. New York, Pardes Publishing House, 1952. 1 p. l., 404 p. 8°.

512 **Sachs, Curt**. Rhythm and tempo: a study in music history. London, J. M. Dent, (1953). 391 p., illus. (music). 8°.

מתתכן: "Ancient Israel and the beginnings of the Eastern church." p. 68—82.

בלשנות

513 **Black, Matthew**. An Aramaic approach to the Gospels and Acts. 2nd ed. Oxford, Clarendon Press, 1954. VII, [1], 304 p. 8°.

523 ביאלער, לייב. אייגענערייטע ליכט. א מצבה
... אריינגעגעבן דורך א גרופע פריינט. (Paris).
[1949], 47, [1] ע' 8°. שירי השואה.

524 גיסער, משה דוד. דאס געזאגט פון א לעבן.
מיט א הקדמה פון פנחס ביזבערג. בוענאס-אירעס,
צענטראל-פארבאנד פון פוילישע יידן אין ארגענטינע,
תשי"ג. 302, [2] ע', פורטרט. 8°. = דאס פוילישע
יידנטום, באנד 89. שער נוסף בספרדית. מהתכן : תנכישע
לידער, ע' 66—83.

525 דובעלמאן, א[ברהם] י[עקב]. דער באלאנס ;
דערציילונגען פון אידישן לעבן אין קובא. האוואנא,
קובא. "האזאנער לעבן", 1953. 220, [3] ע' 8°.
כולל 17 ספורים.

526 האלטרער, פערל. דערמאנונגען : לידער און
פאעמעס. פאריז, א. ב. צעראטא, תשי"ג. 11, [1] ע'.
לוח-פורטרט. 8°.

527 האראוויץ, יצחק. מיין טאטנס קרעטשמע.
(אייגענוגען פון שלמה לערנער). ניו יארק, מחנות,
(ביים שלום עליכם פאלק אינסטיטוט, 1953). 220, [3]
ע' 8°. מחיי היהודים ברומניה במאה העשרים.

528 האראנטשיק, שמעון. אין גערויש פון מא-
שינען ; (ראמאן). מיט א הקדמה : יוסף אקרוטני.
בוענאס-אירעס, צענטראל-פארבאנד פון פוילישע יידן
אין ארגענטינע, תשי"ד-1953. 318, [2] ע' 8°.
= דאס פוילישע יידנטום, באנד 93. שער נוסף בספרדית.
מהדורה קודמת עיין ק. ס. שנה ו' ע' 512.

529 ווארעלא, אלפרעדא. דער פינצטערער שטראם.
אויטארייטע איבערזעצונג פון פ. קאץ. בוענאס אירעס,
איקופ, 1953. 265, [1] ע' 8°. שער נוסף בספרדית.

530 זאלצמאן, משה. זוניקע סעג ; לידער. וואר-
שע, "ידיש בוך", 1954. 61, [3] ע' 8°.
מהתכן : אויף די חורבות פון געטא, ע' [31]—39.

531 זאמליכער. רעדאקטירט : יוסף אפאטאשו.
ה. למיוק. ניו יארק, 1952. 359, [1] ע', פורטרט. 8°.
הקובץ כולל מאמרים על סופרים יהודיים ברוסיה
הסובייטית ומספר קטעים מיצירותיהם.

diagr., 5 pl. (facsim.). 8°. = London Orien-
tal series, v. 2.
Index of Biblical passages : 179—176 'y

518 Vermès, Géza. Les manuscrits du désert
de Juda. (Tournai), Desclée & Cie, (c1953).
216 p., facsim., map, pl. 8°.
Ptie. 1: Les découvertes dans le
désert de Juda. — Le problème de l'âge des
manuscrits, La communauté de Qumran. Le
cadre historique des manuscrits de Qumran.
De l'œuvre du Docteur de Justice. La "recherche
de Dieu" dans la communauté. Ptie 2: Les
textes. Bibliographie, p. [203]—211.

המחבר קובע את זמנו של המגלות הגנוזות בין המאה
הראשונה או השנייה לפני סה"נ והמאה הראשונה לספ"ה.

ספרות יפה עברית חדשה

519 דימנדשטיין, ב. אי-גע. ש. (אוטופיה).
(מעובד מאנגלית). לוס אנג'לס, התקופה, תשי"ג. 80
ע' תמונות. 8°.

520 הלוי, אברהם צבי. מתוך הסוגר ;
שירים. ניו-יורק, "אהל", תשי"ח. 96 ע' 8°.
השירים נכתבו בשנים תרצ"ז—תש"ח. מסודרים בספר
בחמשה מדורות מהם "פצעי מולדת", "ניו-יורק".

521 וול, יעקב יוסף. בשתי רשויות ; דמויות
וערכים בספרות התקופה. מאת י. י. וואהל. ניו יורק,
הוצאת חברים, תש"ד. 225, [1] ע', פורטרט. 8°.
התכן : על סף התקופה : ליבאנדה. בן-עמי. ר. א.
ברודס, הרעיון ונצחוננו (א"ה). א"ה ופייארברג. סוקולוב.
מקסימון. לייסין. אז"ר. אל. מארס. ש. צ. זצר. —
על הגבולין : שניצלר. וואסרמאן. המלחמה והאדם. החטא
וגואלו (מ. ברוד). סט. צהייג. פר. וורפל. פייכטאנאג.
היהודי בספרות האמריקאית. ה. פראנק. ל. לואיסון. —
אמנות ודעות : פראנס. איבאניס. הויפטמאן. ת. מאן.

ספרות יפה יודית

522 אקרוטני, יוסף. דאס בוך פון די עלנטע.
בוענאס אירעס. צענטראל-פארבאנד פון פוילישע יידן
אין ארגענטינע, תשי"ב. 228, [4] ע' 8°. = דאס
פוילישע יידנטום, באנד 84. שער נוסף בספרדית. סיפורים.

537 **פערלאוו, יצחק**, דער צוריקגעקומענער ;
<ראמאן>. טייל 1. בוענאס איירעס, צענטראל-פארבאנד
פון פוילישע יידן אין ארגענטינע, תשי"ב, 303, [1] ;
247, [1] ע' 8°. = דאס פוילישע יידנטום, באנד
82, 83. לכל חלק שער נוסף בלועזית.
מהחיים בסולין בימי הכבוש הנאצי.

538 **פרעדרא, אלעקסאנדער**, פאן יאזיאלסקי.
איבערגעזעצט פון פויליש: אידא קאמינסקא און ל.
אליצקי, **הארשע, "ידיש בוך"**, 1953, 159, [1] ע' ;
פירטרט. 8°.

539 **קופערשמיד, לייב**, טויכן איבער דענקמעלער.
הארשע, "ידיש בוך", 1953, 32, [2] ע' 8°. שירים.
בראש השער: לייב קופערשמיד.

ספרות ערבית-יהודית

540 **מעשה סנדבאר**; והחא אלמערין בחכאית
אלסבעה וזרא ואלמוגאדלאת אלדי גראו... Uzan, Tunis,
1948, 40 ע' 8°.

541 **מעשיות פיל שאן חכמת שלמה המלך**....
Uzan, Tunis, [ת"ש?], 72 ע' 8°.

542 **מתתיה בן סמחון**, קצידא די היטליר;
האר לקצידא אנא מתתיה בן סמחון נצמתהא... קאוא
בלאקא, [תש"ז?], [4] ע' 8°. שיר.

ספרות יפה לועזית על נושאים יהודיים

543 **Anglade, Jean**, Les mauvais pauvres ;
roman, Paris, Plon, (1954), 4 p. 1., 301 p. 8°.
היסטוריה איתנסית של כפר איטלקי (סניקודרו),
שתושביו הקתולים התיירו ויצאו להתישב בישראל.

544 **Ash, Shalom**, East river ; Roman.
(Deutsche Uebersetzung von N. O. Scarpi).
Zürich, Diana Verlag, (c1947), 596 p. 8°.
בראש השער: Schalom Asch. את המקור עיין ק.
ס. שנה כ"ד ע' 227; את התרגום האנגלי שם ע' 228.

545 **Dvorjetski, Marc**, Ghetto à l'Est ;
roman. Traduit du yiddish par Arnold Mandel.
(Paris), R. Marin, (1950), 302 p. 8°.
(Collection La cité universelle).

עיין ק. ס. שנה כ"ה ע' 179. מהחיים בליטא בזמן
הכבוש הגרמני.

התכן: שירים מאת מ. קולבאק, א. כאריק, פ.
מארקיש, א. פעפער, י. שטערנבערג, ח. לנסקי (בעברית
עם תרגום יודי), ש. האלקין, ד. הופשטיין, י. גלנץ,
ב. ווינשטיין, נ. בומה, י. רובינשטיין, י. פרידמן, פ.
הרשפלד-פומירנץ, י. מורגנשטרן. — ספורים (או פרקי
ספורים) מאת דער נסתר (משפחה משבר), ד. ברגלסון
(פענעק), בריוו פון ד. ברגלסון, פ. מרקיש, מ. עריק
אל ש. ניגר, י. אופטאש, מ. עלקין, מאמרים: א.
לעיעלעס: מ. קולבאק; ה. לייחיק; א. כאריק; י.
שאצקי: מ. עריק; הנ"ל: י. צינברג; ש. ניגר;
דער נסתר: י. גיל; ד. ברגלסון; מ. ראזוויטש; פ.
מארקיש; י. גלאטשטיין; א. פעפער; ח. גינינגער;
ז. רייזען; ש. ביקל; י. שטערנבערג; י. אפאטאשו;
דריי העברעער; ג. פרייל; ח. לענסקי; ל. פיינברג;
ש. האלקין; א. גאלאמב; פון זייער אנהויב; י.
האפער: בארישא. — עיין גם ק. ס. שנה כ' ע' 151.

532 **זאקססקי, א.** י. לייב נידרוס. בוענאס
איירעס, 1951, 18 ע' 8°. מתוך: גראדער אפאלאג
גען. על המשורר נידוס (6 אוקטובר 1890, הורודנה—
23 דצמבר 1918).

533 **מילער, ש.** [ישעיה]. אין די שווארצע פינסער
לעך. לאס אנגעלעס, ש. מילער בוך קאמיסעט, תשי"ד
1953, 383, [1] ע' 8°. הספר כולל 21 ספורים.

534 **מירסקי, מיכאל**, פראבלעמען פון ליטעראטור
און קריטיק. **הארשע, "ידיש בוך"**, 1953, 222, [1] ע' 8°.
מהתכן: וועגן פארשונגס-מעטאד פון אינדזער משכילי
שער און קלאסישער ליטעראטור. דער משכיל, וואס איז
געווען קעגן השכלה (ש"ע). שלום עליכם דער גרויסער
הומאניסט. פרץ. ב. העלער. די יידישע שפראך אין ליכט
פון דער מארקסיסטישער שפראך-פארשונג.

535 **סמבטיון, מ.** א זעקסטער העלע-טייל; ראמאן.
(באנד 9: דם ואש ותמרות עשן). פאריז, 1953, 599
ע', לוח-פורטרט. 8°. את הקודמים עיין ק. ס. שנה
כ"ה ע' 365.

536 **ערדבערג, ש[משון]**, מרוכי עמנואל נח;
טרויער פון גאולה אין אמעריקע. ראמאן. ניריאק—
בוענאס-איירעס, תשי"ג, 485, [2] ע' 8°. שער נוסף
בספרדית.

tain View, Calif., Pacific Press Publishing Association, (c1952). 192 p., illus. 8°.

ספרים מהתנ"ך והברית החדשה.

554 Teitelbaum, Elsa. Gems from Jewish literature. (New York), Pardes Publishing House, (c1953). 223, [1] p. 8°.

אנתולוגיה של ספרים יודיים בתרגום אנגלי.

555 Waten, Judah L[eon]. Alien son. Sydney, Angus and Robertson, (1953). 3 p. l., 186 p. 8°.

נדפס תחלה בשנת 1952. ספר מחיי מהגר יהודי מרוסיה לאוסטרליה לפני מלחמת העולם הראשונה.

ספרות הנוער

556 בארקאן, ח. קינדער; מעשיות. ניו-יארק, „ארבעטער-רינג“, (1951). 48 ע' ציורים. 8°.

557 ראדין, דוד. אלעף אורעמל. פון דוד ראדין. אילוסטראציעס פון ראבערט סטיד. ניו יארק, מתנות, (1946). [32] ע'. 4°.

558 Benjamin, Nora (Gottheil). The first book of Israel, written and illustrated by Nora Benjamin Kubie. New York, N. Y., F. Watts, (c 1953). 1 p. l., [5]—69 p., illus., maps. 8°.

559 Chicago. Board of Jewish Education. Chanukah. Chicago, Board of Jewish Education, [195-?]. 47 p., illus., notes. 8°. (Jewish child home library).

לקוטי ספרות מתאימה. העורך: Ben M. Edidin.

560 Chicago. Board of Jewish Education. Shavuoth. Chicago, Board of Jewish education [195-?]. 48 p., illus. (part music). 8°. (Jewish child home library).

לקוטי ספרות מתאימה. העורך: Ben M. Edidin.

561 Cohen, David. De ayer y de hoy; relatos, leyendas (Traducción directa del hebreo por Etty Elkin de Gitrik). Buenos Aires, Editorial Israel, 1953/5713. 186 p., 1 l. 8°.

= Biblioteca Israel; ediciones judías en castellano, v. 44.

546 Fleg, Edmond. Jésus raconté par le juif errant. Éd. définitive. Paris, A. Michel, (1953). 335, [1] p. 8°. 335—317 ע'.

ביבליוגרפיה: ע' 317—335. ספר מחיי ישו. מהדורה א' עיין ק. ס. שנה י"א ע' 87.

547 Gallico, Paul. The foolish immortals. London, M. Joseph, (1953). 288 p. 8°.

ספר. מקום המעשה: ישראל בימינו.

548 Goldman, William. A saint in the making, and other stories... Illustrations by Sochachewsky. (London), Constellation Books, (1951). 4 p. l., 200 p. 8°.

13 ספרים מחיי היהודים באנגליה.

549 Kaczér, Illés. The siege; a novel... Translated from the Hungarian by Lawrence Wolfe. New York, N. Y., Dial Press, 1953. 4 p. l., 594 p. 8°.

ספר מחיי היהודים בהונגריה במאה ה"ט ואחריה. פורסם תחלה בשני ספרים בשם: Fear not, my servant (עיין ק. ס. שנה כ"ה ע' 192), The siege of Jericho (עיין שם שנה כ"ו ע' 169).

550 Kramer, Aaron. Thru our guns. [New York]. (c1945). [20] p. 8°. "A group of war poems". כולל גם שירים בעלי תכן יהודי.

551 Lessing, [Gottho'd Ephraim]. Nathan der Weise: ein dramatisches Gedicht in fünf Aufzügen. Leipzig, P. Reclam jun., [1952]. 128 p. 8°. = Reclams Universal-Bibliothek, Nr. 3/3a.

הרגומים עבריים: ע"י שמעון בכרך — חיון תרכ"ו; ע"י אברהם בער גלסלובר — חיון תרל"ד.

552 Levin, Yehuda Harry. Miriam comes home; a story of our Israel cousins... Illustrated by Ruth Levin. With a foreword by Earl J. McGrath. Boston, L. C. Page, (1953). XIII, 163 p., pl. 8°.

553 Noland, Cora Mabel (Shaw). It happened at night, by Cora Mabel Noland, Moun-

וברכות. עם מורד ושער נוסף בספרדית: Vida Escolar.

569 **Edidin, Ben M.** Clubs and groups in Jewish schools. New York, N. Y., Jewish Education Committee of New York, 1953. 51 p. 8°. כולל ביבליוגרפיות.

570 **Greenburg, Samuel; Maurice Yochim.** Arts and crafts in the Jewish school. Chicago, Board of Jewish Education, 1952. 2 p. l., 138 p., illus., pl. 4°.

במכונת הכפלה. ביבליוגרפיה: ע' 128—138.

571 **Hertz, Richard C.** The education of the Jewish child; a study of 200 Reform Jewish religious schools. New York, Union of American Hebrew Congregations, 1953. XIX p., 1 l., 185 p., tab. 8°.

התקן: Introduction. The present crisis in the Jewish religious school. The problem of Reform Jewish education. The survey of American Reform Jewish education. Evaluating the survey. Bibliography, p. 163—176.

572 **Weinby, Bernard D[ov].** Jewish vocational education; history and appraisal of training in Europe. New York City, J. T. S. P. University Press, 1948. 1 p. l., 189 p., tab. 8°. (Jewish social research series).

"The story of Jewish vocational education and occupational redistribution... between the French revolution and World War II".

ספרי למוד

573 **זליטס, פ.** דברי ימי העמים, לבתי הספר היסודיים. תרגום לפי פ. זליטס: ש. ז. פאול, ש. סקולסקי, הוספה: קצור דברי ימי ישראל. ריגה, "לוגוס", תרצ"ט 1938. 193. [3] ע' תמונות. 8°. מנוקד, נחאשר ע"י המיניסטריון להשכלה.

574 **ארלעאן.** יהודה לייב. יידיש לעבן. גלעזן קאפיטלן פאר יהדות. מינון, מרכז לחינוך התורה <חורב> בי אגודת ישראל בגרמניא, 1947. [24] ע' 8°. בלתי שלם? מכיל פרקים כד—כה.

לקטים מתורגמים לספרדית מספרי דוד כהן: אשר שמעתי וספרתי (עיין ק. ס. שנה כ"ד ע' 24) ואגודות כנרת (עיין שם שנה כ"ו ע' 142).

562 **Freehof, Lillian B. (Simon).** Stories of King David, by Lillian S. Freehof. Illustrated by Seymour R. Kaplan. Philadelphia, Jewish Publication Society of America, (c1952), 3 p. l., 161 p., illus. 4°.

563 **Hayeled; essays for Jewish youth.** London, Keren Hatorah Committee. 8°. תכופות ההופעה לא נזכרה. לפנינו גל' בלי מספר: גינסאיייר תש"ח. 11, [1] ע' ציורים.

564 **Posy, Arnold.** Holiday night dreams. Drawings by Hella Arensen. New York, Bloch Pub. Co., (c1953). 263 p., illus. 8°. ספרים לילדים.

565 **Tschernovitz, Yemima.** Uno de los nuestros. (Traducción directa del hebreo por Etty Elkin de Gitrik. Ilustraciones de Naum Gutman). Buenos Aires, Editorial Israel, 1953/5713. 176 p., 2 l., illus. 8°. = Biblioteca Israel; ediciones judías en castellano, v. 45. תרגום מספרי של הספור "אחד משלנו", עיין ק. ס. שנה כ"ד ע' 115.

חנוך והוראה

566 **אלוועלטלעכער יידישער קולטור-קאנגרעס.** 5 יאר קולטור-קאנגרעס; דאטעס, פאקטן און בילדער. ניריארק, 1953. 23, [1] ע' תמונות. 8°. שער נוסף באנגלית.

567 **יידישע קולטור ענינים.** ניריארק, יידישער חלקם קאנגרעס, דעפארטאמענט פאר קולטור און דער ציאונג. 4°. תכופות ההופעה לא נזכרה. גל' 11: דצמבר 1951. 20 דף. במכונת הכפלה; רק השער שעל המעטפת נדפס.

568 **שול-לעבן.** בוענאס-אייירעס, 1951. 4°. תכופות ההופעה לא נזכרה. גל' 1, אויטאבוע געחיד מעס דעם חנוכה-הבית פון דעם אייגענעם שול-בנין: איקטיבר. 36, [40] ע' תמונות. 4°. [38] ע' מודעות

בתוך כתבי עת

במדור זה ירשם תכן כתבי-עת במדעי היהדות ובלועזית, וגם מאמרים בודדים מענייני-יהדות מתוך כתבי-עת כלליים, יכללו כאן מחקרים בלבד ולא ספרות יפה ואף לא עיונים בבעיות ימינו. עתונים חדשים נרשמים גם לעיל במדור "עתונים וקבצים".

- אורלוגין.** 10. מרחביה, מאי 1954. — מ. זולאי : האסכולה הפיוטית של ר' סעדיה גאון <ג> (17—29). — ב. צ. גולדברג : חלקם של היהודים בגילויי אמי ריקה (306—315). — מ. סיסטר : טפסי החיונות הנבואיים במקרא (316—329).
- אפקים.** ח. א. מרחביה, פבר. 1954. — ר. מאהלר : החינוך היהודי בגרמניה בראשית התקופה החדשה [בתקופת ההשכלה ולפניה] (2—7).
- הארץ.** 10580. תל-אביב, כג אייר תשיד 26.v.54. "מוסף מיוחד : חיינו הכלכליים — על בעיות יסוד של משקנו" (18 ע').
- [הארץ].** **תרבות וספרות.** 16.iv.54. — א. מ. הברמן : ההגדה של פסח והצנוורה (1). — מ. זולאי : מאוצר השירה והפיוט, קנד : רסיסי טל. א. : שריד קלירי : ב. : שריד לר' יעקב (2). — ח. ילון : עוד על תנ"ך ירושלים (2).
- 4.vi. — מ. זולאי : מאוצר וכו', קנה : תורה ושלום. "ארכה מארץ ברדתה מערץ..." (1).
- 23.vii. — מ. גוטשטיין : מגילת ישעיהו הירד שלמית [סופס ב' שבמגילות הגנויות] (1).
- 6.viii. — א. מ. הברמן : פרסומים חדשים מתוך ממצאי מדבר יהודה (1). [בעיקר על שטר ארמי מלפני 1820 שנה].
- 13.viii. — מ. גוטשטיין : חדשות מחפירות מדבר יהודה (1). — י. בראנד : בית שער (1).
- 27.viii. — מ. זולאי : מאוצר וכו', קנו : מתוך אגרת מוסר למחבר אלמוני "אל תאמר אשמתי גדולה" (1).
- 31.x. — י. בראנד : בית שער בתולדות הרוח (1). — א. מ. הברמן : על מצבות קדומות ["נפש"] ולשון בני קדם (1). — ב. דה-פריס : בענין השטר שנמצא במדבר יהודה (1).
- בחינות.** ז. ירושלים, קיץ תשיד. — ג. שלום : אהרן מרקוס והתסידות (3—8). — א. א. אורבך : קונ-קורנצ'א לתלמוד (80—82).
- בטרם.** רא. תל-אביב, כו אב תשיד. — י. א. רונל : יהודים ביפו (13—14).
- בצרן.** טו. ד. גיריורק, שבט-אדר תשיד. — פ. פרידמן : התסביך המשיחי של תקיפי הגיטו — יעקב גנס <סוף> (232—239).
- ז. תמוז. — א. שמואלי : דמות ר' יהודה אריה ממדינא ודעותיו (179—189).
- הבקר.** 5703. תל-אביב, טו תמוז תשיד 16.vii.54. — ג. סלושץ : לפני אלף ומאתים שנה ניסו להטות את הירדן (4).
- גליונות.** ל. ד. תל-אביב, ניסן תשיד. — מ. דבשני : פרקים במשנת הרמב"ם (202—205).
- ה. אייר-סיון. — ג. קצבורג : על יהדות הונגריה (275—279).
- לא. ז. תמוז. — מ. צ. סגל : מגילות ים-המלח וחידושיהן (24—27). — א. אברוני : הערות ותיקונים בשירת קדמונים (49—50).
- גשר.** רבעון לשאלות חיי האומה. ז. תל-אביב, סיון תשיד. — ג. גולדמן : מעמדה של יהדות העולם (1—17). — י. לשצ'ינסקי : פני היהדות כיום (19—41). — א. טרטקובר : לביקורת הלאומיות היהודית (43—54). — ב. שוחטמן : פרותנו המדעית "סקירה ביבליוגרפית" (108—117).
- הדאר.** לג. יג. גיריורק, כה שבט תשיד. — א. מ. הברמן : רבו של הרמב"ן בחכמת הקבלה (236—246).

עליית יהודי קה"ק (45—50). — ר. טרומבול : המושבה היהודית במאלאבאר עולה לישראל (51—52). — מצב היהודים בסין (53—55).

דפים רפואיים. יג. א. תל-אביב, אור ב תשיד. — ז. מונטנר : "הנהגת הבריאות" לרמב"ם (69—78). — י. לייבוויץ : התפילה המיוחדת לרמב"ם (77—81). — ד. מרגלית : הרמב"ם כרופא וכסופר רפואי (82—89).

ב. סיון. — א. קסלר : קצרת-השחת וקדחת-השחת בישראל (127—138). — ע. רוטשילד : על הטיפול הסוציאלי בבתי חולים בישראל <בהגשת הגורמים הפסיכיים> (180—186). — ד. מרגלית : דיאגנוסטיקה בתנ"ך ובתלמוד (189—192).

זמנים. 185. ירושלים, יג ניסן תשיד 16.11.54. מוסף לשבת ולפסח. — ש. אברמסקי : יציאת מצרים ; רקע היסטוריו-ארכאולוגי (1, 4). — ה. ה. ריילי : מגילות ים המלח (6).

החינוך. כה. גיד. תל-אביב סיון תשיד. — י. א. וייזמן : מ. ד. קאסוטו כחוקר המקרא (269—280). — נ. ה. טורסיני : שירת איוב כיצירה ספרותית (300—305).

חרות. 1723. תל-אביב, יג ניסן תשיד 16.11.54. — ב. א. יהודה : למצב היהודים בתוניסיה (10). 1811. כס תמוז 30.11.54. — י. פוגרבינסקי : חליפת מכתבים בין ז'בוטינסקי ואחיהעם (5).

הטבע והארץ. י. י. תל-אביב, אור תשיד. — ג. שלם : זועת 10.9.1953 <טוף> (559—566).

ידיעות לוחמי הגיטאות. 6. קבוץ לוחמי הגיטאות, ניסן תשיד. — [מאמרים על יצחק קצנל-סון] (16—4). — י. קרמיש : הריסת הגיטו בארשה והשמדתו (17—21). — ה. חאסר : ארכיון הגיטו ; מפעלו של ד"ר ע. רינגלבלום (22—26).

ידיעות החברה לחקירת ארץ-ישראל ועתיקות

תיה. יג. גיד. ירושלים, תשיג. — ב. מזר : א. ל. סוקניק ז"ל (81—83). — מ. אבידונה : פ. ל. גאי Guy ז"ל (84—85). — י. ליור : לבעית הכרונולוגיה של חירם מלך צור (86—94). — נ. אביגד : על

יד. ב. אור. א. — ש. פדרבוש : תנאים לוחמים (262—263 ; טו : 282—283 ; יח : 338).

יג. כג. אור. א. — א. ר. מלאכי : יובל נדחה של רש"י <חג רש"י בסרויש וחורבן בית-מדרשו בווארמס> (314—315).

יט. ז. אור. ב. — י. רונטאל : מוסד יהודי-אמריקאי בן מאה <יובל ימה"א באמריקה> (349—351, 361). — א. ר. מלאכי : "סדר תנאים לפורים" (357).

כ. יד. אור. ב. — מ. זהרי : גנזי נוסחאות. על נוסח המגילות הגנוזות לספרי ישעיה וחבקוק (377—378). כד. יג. ניסן. — ש. ברנשטיין : שירים לחג הפסח לר' משה אבן-עזרא (459—460).

כו. ד. אייר. — א. ר. מלאכי : ר' יהודה אלקלעי (510—511 ; כח : 540, 545 ; כט : 565—566 ; ל : 582—583 ; לב : 615—616 ; לג : 632—633).

כה. יח. אייר. — מ. זהרי : מכתבים עבריים מימי מרד בר-כוכבא (545—546).

כט. כה. אייר. — א. ר. מ. : לבידור הפסיכודונים "עברי" ב"השלוח" [=שאל פינחס רבינוביץ <שפ"ר>] (568).

לא. יז. סיון. — מ. אונגר : על דפוסים עבריים ברוסיה הסובייטית (605).

דבר. 8775. תל-אביב, יג ניסן תשיד 16.11.54. — א. דוידזון : חד גדיא במחקר הפולקלור (5). — א. ה. פרוקל : התלכדות בין פסח לפסחא של הנוצרים [חשבון הלוח] (5).

8879. יד. אב. 13.11.54. — נ. גליק : מאתיים ערים קדומות בנגב (2, 6).

8885. כא. אב. 20.11.54. — נ. גליק : תקופת אברהם בנגב (3).

8891. כח. אב. 27.11.54. — נ. גליק : הנגב לפני 4000 שנה (3).

8897. ה. אלול. 3.12.54. — נ. גליק : לאורך כביש עתיק (3).

8903. יב. אלול. 10.12.54. — נ. גליק : ממכתש רמון דרומה (3).

דפי עליה. 28. ירושלים. תמוז תשיד. — נ. בך מנחם : רשמי נסיעה לעין (34—41). — איגרת מאת שליחי העלייה בתימן (42—44). — קבוצת אינדיאנים במכסיקו סועות שהן יהודים (44). — נ. בן-מנחם :

כתובת עברית מתל אצובה (95—97) — י. רבינוביץ :
המספירוס המשפטי מעוגה אלחפיר (98—107) —
מ. גרקס : אנשי ציפורי ואספסיינוס (108—120) —
מ. יובל : כתובת יחנית נוצרית מבארשבע (121—
125) — י. אהרונז. ר. עמירן : סויר בגליל העליון
(126—137) — י. קפלן : איור גדרה — אלימאר
(138—143) — ר. עמירן. מ. דותן : שתי הערות
לקערה הכסולה (144—152) — ב. ספיר : אבן
שער עם מנורה מעבלין (153—154).

יח. א"ב. תשיר. — ל. א. מאיר : אברהם א. רייפן
ברג ז"ל (1—4) — ב. מזר : שמחת אסף ז"ל (5) —
ב. מזר : שלמה גולדמן (6) — נ. אביגד : עוגת
התפירות החמישית בבית שער, תשיג (7—31) —
מ. שובה : הכתובות היווניות שנמצאו בבית שער
בעונה החמישית (31—44) — ר. עמירן : התפירה
ברגמים למערכה של ירושלים (45—59) — י. קפלן :
על שני כלים מן התקופה האלקוליתית בארץ ישראל
(60—65) — מ. ארצי : סבל = sabulum (66—70).
י. עולמי : סקר פריהיסטורי של הכרמל (71—
78) — נ. צורי : סקר ארכיאולוגי בעמק בית שאן
(78—90) — י. קפלן : הערות להערות על הקערית
הכסולה (91—92) — א. קינדלר : על המטבע הנדירה
של אגריפס השני (93).

ידע"עם. ב. ביג. תלאביב, ניסן תשיר. — י.
לוינסקי : אבנים טובות ומרגליות עוצרות דם (93—
101) — י. אבידע : שתי מעשיות על הרמב"ם ועל
רבי אברהם בנו (102—106) — מ. חרמבראנד : הפול
קלור הפלשי ומאספו (107—109) — א. רכטמאן : ש.
אנסקי והאכספדיציה האתנוגרפית (110—115) — י.
גיר אריה : אנסקי, האיש ומפעל חייו (115—120).
— מ. ברנשטיין : סרנסות ומלאכות בשמות המשפחה
היהודיים (123—126) — ד. ברילינג : על שמות מש-
פחה המצורפים מראשית יכות (127—129) — מ. א.
בריווא : בשערי ספרים (130—134) — ד. סדן :
יצוב פתגם (135—139) — א. בעל האוצר של משלי
עם בייריש ד"ר משה שווארצפלד. ב. דוגמאות מהאוצר
שלו (140—142) — מ. ד. גאון : תענית ויבור (143—
144) — ש. ז. חשין : ילדים במתנה (145—147) —
ש. ח. קוק : על תמונות שבהגדה דפוס פראג (148).
— י. בן ישראל : ליל הסדר בעדה הבוכאריית בישראל
(148—149) — א. הורביץ : מפי בילויים וחבריהם

(149—151) — מ. גרונוואלד : מעשה נורא משנת
הקמ"ד לפ"ק (151—154) — י. ח. לאסק : ואלה
תולדות "חיש הקהל" (154—159) — ב. קירשנר :
מגזני אמנות עם (160—161) — ש. לינק : קיסו
וציצית (161—162) — ש. באמברגר : 300 שנה לק
הילת אשכנז בהאמברגר (163) — נ. צ. רות : סגוריה
על "חכמי חלם" (164) — ש. קרדימון : משיחות
הסידים בק"ק יאלטושקוב (165—167) — א. פריצקר :
עוללות מברדיצ'ב (167—168) — ח. שסקין : עוללות
מגרוזנה (168—169) — א. פוליבה : עצתו של ר'
זוסיה מאניפולי (169) — א. רחום : חלום המגיד
מקלם (170) — א. לבטוב : על השרפות בבאלטה
(170—171) — י. ט"ס : כרמל ו"כרמלית" (171) —
שיר זמר (172—179) — י. ט"ס : שמות לימות השבוע
(180) — ע. להו : באטנבראט—בעקקער בראש (180).
— א. לב טוב : חרוזי פלסטר נגד חסידים (180) —
י. פיכסלר : דבר בשם אומרו (180) — ע. אולסבנגר :
על שיר ר' ישראלית שקודר (181) — ג. גיל : גישט
געשטיגן גישט געפלוזגן (181) — ס. טורא : למאמר
"ואלה שמות" (181).

לשוננו לעם. ה. גר. ירושלים, אדר א תשיר. —
מ. זולאי : מפי פייטנים ושופכי שיח (3—7) : ז.
10—15 : ח. 12—17) — ד. סדן : באפס יד (7—
13) — נ. ברגרין : בירורי לשון (ט. הכי = באמת,
הכי גדול = הגדול באמת = היותר גדול) (13—21) —
ד. ירון : חידודי לשון אצל חיד"א (21—26) — מ.
אלטבאואר : מלשון דייגי ישראל (26—32) — א.
דרור : "חור כדי" ו"חור" (33—40) — חלקי מכונת
התפירה (46—48).

ה"ז. ניסן. — ד. סדן : עצים ואבנים (48)
עמ".
ז. אייר. — ב"צ אשל : שמות בישראל ; א. מנחם
שלים עד אילת (3—10) — נ. ברגרין : בירורי לשון
י. פי שנים : יא. בעלי חיים, בעל חי (16—22).
— א. אברונין : מגזני הלשון, לשונות מן המדרש
(23—27) — ל. ממוחי מכונת התפירה (הערה) (27).
ח. סיון. — ב"צ אשל : שמות בישראל ; ב. מירר
שלים עד סברה (3—12) — א. דותן : על שינוי שמות
משפחה (17—21) — ד. ירון : מדרש שמות (21—
26) — א. דרור : מכת התלשיות (27—29) —
ממוחי לשון הצבא (29—32).

(3-7). — מ. דבורצקי: הרמב"ם והפילוסופיה של המוסר הרפואי (8-13). — י. זיידה: מדעי הסכע אצל הרמב"ם (14-16). — פ. שניאורסון: דמיונות ועובדות בדבר עצבנות בין היהודים (59-69).

סיני, ל. א. ירושלים, ניסן תשד. — י. ל. מימון: מדי חודש בחודשו [חודש חודש בתולדות ישראל] 1-31; ב: 85-100; ג: 151-164; ד: 213-239; ה: 278-288. — ר. מרגליות: פסח חוקיהו (32-41). — ש. ה. קוק: הערות בעניני פסח (42-44). — ח. חמיל: ספר אבני שהם לר' שמואל בן יוסף ו' ששון (45-54; ב: 134-142; ג: 198-206; ה: 353-356). — מ. בניהו: לקוסות לתולדות קשריהם של חכמי ארץ ישראל עם חכמי אסליה (55-66). — י. רפאל: ד"ר בנימין מנשה לוי ז"ל (66-73). — ז. מונטגר: טעמי המצות הרפואיות (73-80). — ב. אייר: י. אבידע: סימנים ל"ד ספרי המיימוני (104-108). — א. א. קפלן: פרוש למשנה ראשונה במסכת קדושין (109-110). — ב. ליפקין: התנא הגירמים בדברים שבממון <ius dispositivum> — במש" פס העברי (111-126). — ש. אידלברג: רבינו גרשם מאור הגולה — חייו ופועלו (127-133). — ג. סיון: — א. י. ברומברג: רש"י וירושלמי (165-169; ד: 240-244). — א. יערי: מלחמתם של חכמי פולין בתנועת טראנק (170-182). — א. שייבר: שריד מדיואן אלעזר כהן (183-186). — ש. מרכוס: ראשוני הרבנים למשפחת גירון באדריאנופול (187-198). — ש. ה. קוק: תענית בה"ב אחרי שבועות (210-211). — ש. טל: הערות למאמר יציאת פיניקיה (211-212).

ד. תמוז: — מ. רייך: שלטון מרכזי יחיד בממלכת הרוח (245-258; ה: 305-316). — נ. בן-מנחם: מגנוי ישראל בואטיקאן "... שהייתי מעונין בהם לשם עבודתי על ר' אברהם אבן-עזרא" (259-271; ה: 341-352). — א. י. זסלנסקי: הערות לכלל "הלכה כסתם משנה" (272-275).

ה. אב. — א. יערי: תשעה כאב בירושלים (289-305). — מ. בניהו: לתולדות קשריהם של יהודי מארוקו עם ארץ ישראל (317-340). — בן יעקב: תזון הגאולה במשנת הרב קוק (357-369).

הספר. א. א. ירושלים, אייר תשד. — א. סרנקל: הספרות התורנית-הדתית בישראל בחשי"ג (5-9). —

מבפנים. יו. ד. עין-חרוד, אייר תשד. — ש. גוטמן: מפרקי מצדה (521-534). "סקר בריכות הר אגירה. מערכת המכנים במצוק הצפוני. מערכת השכיר לים בצוקי מצדה".

מגילות. טו. ירושלים, אדר תשד. "גפש לחיים גרינברג". — במחיצתו של חיים גרינברג (3-32). — א. י. השל: רוח התפילה בישראל (33-54). — ש. בארון: אמונה והיסטוריה בתולדות ישראל (55-64). — י. זילברשלג: ספרות יון בתרגום עברי (90-97). — ז. חומסקי: רציפות כתיב הלשון העברית (181-193). — י. נדבה: המכתא העברי (194-203).

מולד. יב. 68-69. תל-אביב, ניסן תשד. — י. שכטר: על משמעותה הנצחית של תורת משה (130-138). 71. סיון. — י. בן-צבי: במערות הצורים ובסעיפי הסלעים (237-239). [על ממצאי מדבר יהודה, ודברי פתיחה לתרגום מאמרו של ר. די וו: מערות מרכעאת והתעודות שבהן (240-245)].

מחברת: בטאון חברת כ"ח. ג. ו'2. ירושלים, ניסן תשד. — מ. מולכו: בתי עקד ספרים בשאלוניקי <סוף> (21-22). — מ. ד. גאון: היהודים הספרדים באנגליה (23-25). — ש. ח. קוק: הערה לתרגום אחריו למורה נבוכים (25).

המעין: ג. תל-אביב, תמוז תשד. — ר. קצילינג: בריגן: הרב ש"ר הירש זצ"ל, משנתו ושטתו (1-14). — צ. וולף: לתולדות המשקים החרדים בארץ (39-52).

מערכות: כב. א. תל-אביב, אדר א' תשד. — הפשיטה על מפקדתו של חסן סלאמה [מחוז לוד] (6-32). — ג. ד. אייר-סיון. — ש. ייבין: הביצורים בישראל בימי קדם <עד התקופה הישראלית> (36-59).

ניב הקבוצה. ג. ב. תל-אביב, אדר ב' תשד. — י. לשצניסקי: היהודים בארצות הברית (254-280; ג: 493-512).

ניב הרופא. 4. ו'2. תל-אביב, אדר ב' תשד. — האפידמיולוגיה במדינה (3-25).

4. אב. — י. ליבוביץ: הרמב"ם סופר רטואי

ר. מרגליות: מפרשי תלמוד בבלי הנמצאים בספריה
ע"ש הרמב"ם בתל"אביב <מסכת ברכות> (10—17).
— ש. ש. פייגענזאהן <שפ"ן הסופר>: דפוס ראם
בווילנא (27—33).

על המשמר. 3353. תל"אביב, כב תמוז תשיד
23.vii.54. — מ. אונגרפלד: [שנים] ממכתבי ביאליק
(5, 6).

עתון אגודת האינגליזרים והארכיטקטים ב-
ישראל. יב, ב. תל"אביב, אדר ב' ניסן תשיד. — א.
קיסלהוף: פגיעות ברק בארץ (39—41).
ג. אייר"סיון. — ד. דויטוביץ: ארון קודש מפדואה
(10).

עתידות. ה. 1. ירושלים, ניסן תשיד. — אחיספר:
"גוים" — מכון בירביביליוגרפי על שם אשך ברש,
מיסודה של אגודת הסופרים בישראל (33—38).

הצופה. 4969. תל"אביב, יג ניסן תשיד 16.iv.54.
— י. אבידע: כינויו של הספר "משנה תורה" (7).
10. — מ. פוגלמן: ערב טסת שחל להיות בשבת
<פרקי מחקר> (9, 10). — ש. גורן: גאולת ישראל
לאור ההלכה (9).

תוספת לגליון מס' 5000. ה. סיון. 6.vi. — על העתון.
בעיות העם והמדינה, דברי תורה וספרות" (40 ע').
5026. כד סיון 25.vi. — ח. זוהר: "מכון ללימודי
היהדות" במאנצ'סטר (3).
5068. יד אב 13.viii. — מ. הכהן: יומטוב של
ט"ו באב (4).

קורות. א. ג'ד. ירושלים, אלול תשיג. — נ. שפירא:
הספיר אצל היהודים הקדמונים (87—89). — ד. מרגלית:
רבי יהודה הלוי כרופא (94—97). — רבינו סעדיה:
פירוש "חד אלאנסאן" הובא לביה"ד פ ע"י ז. מונטנר
(99—107). — קטע מתוך "ספר הישר" הובא לביה"ד פ
ע"י י. ליבוביץ (108—109). — מ. פלסנר: על פירוש
ס' חד אלאנסאן לר' סעדיה (110—115). — ז. מונטנר:
על מחלת הורדוס הראשון (134—136). — י. ליבוביץ:
על כתבי יד אחדים בספריה הלאומית בפרס (136—
138).

הרוקח העברי. ה. ב. תל"אביב, אדר ב'—ניסן תשיד.
— ד. מרגלית: הרמב"ם כרופא וכסופר רפואי
(40—49).

ד. תמוז. — ד. מרגלית: רבי של חסידים בתור
רופא ורוקח: ר' גרשון חנוך הניך מרדוך 1839—
1891 (121—124).

הרפואה. מו, יב. ירושלים, יד סיון תשיד. — ד.
מרגלית: גדולי החסידות כרופאים (270—272; מו,
ד: 83—86).

שערים. 815. תל"אביב, יג ניסן תשיד 16.iv.54.
— מ. ש. גשורי: חג הפסח של יהודי מרוקו (4).
833. ד אייר 7.v. — גליון קיבוץ חפ"ן חיים:
עשרים שנה לייסוד, עשר שנים להתיישבות (20 ע').

שרשים. ה. ירושלים, כסלו תשיג. — ב. ב'יהודה:
הלכות מדינה לפי מקורות ישראל (7—46).

אונדזער וועג. ניריארק, מערץ 1954. — צום צענטן
יארצייט פון ד"ר עמנואל רינגעלבלום (2—19).

אירישער קעמפער. 35. 1054. ניריארק, יג ניסן
תשיד. — פ. פרידמאן: סאציאלע קאמפליקטן אין
געטא (אונטער דער נאצי-מאכט) (77—83).

ארגענטינער ייווא-שריפטן. 5. בוענאס-אירעס,
1952. — ל. לעהרער: יחא נאכן ערשטן פערטל יאר-
הונדערט (5—35). — מ. סיני: דער אויפקום פון
ה'גן יידישן ישוב (37—50). — י. קאפלן: דער
בראשית פון "פראטעסטאנט אגראריא" קאאפעראטיווע
פון קאאפעראטיוועס (51—66). — ק. פאנעל: די
קאלאניעס פון די דייטשישע יידן ביי מאנעסוויל (67—
72). — ז. שייקאווסקי: עמיגראציע-פאליטיק פון דער
ייקא אין 1894 (73—80). — ש. קאגאן: אלעקסאנדער
צעדערבוים אנגריף אויף דער יידישער קאלאניאציע
אין ארגענטינע (81—108). — י. קאפלן: דער צור-
שטאנד פון דער ייקא-קאלאניאציע (109—111). — א.
גאבס: ניסיונישע מיינונגען וועגן דער יידישער קא-
לאניאציע אין ארגענטינע (113—143). — ז. הורוויץ:
יידישע קאלאניאציע אין ארגענטינע (143—148).

בלעטער פאר געשיכטע. 6, 3. ווארשע, יולי
סעפ. 1953. — צום צענטן יארטאג פונעם אויסשטאנד
אין ביאליסטאקער געטא לטיילזיינע רשימה פון די
געפאלענע אנטיילנעמער פון דער ווידערשטאנדבאדענאנג
אין ביאליסטאקער געטא (26—31). — ח. קוביאק:

אין גורל פון די ביאליסטאקער קינדער טונעם גירוש אין אויגוסט 1943 (32—44). — ט. ברוסטין-בערענשטיין: דער פראצעס פון פארניכטן די יידישע ישובים אויפן שטח פון א"ג „דיסטריקט גאליציען" (45—153).

7. 1. אפריל 1954. — א. קופפער: צו דער טעטיגקייט פון „גרויסן פראלעטאריאט" און „סדקמל" צווישן די יידישע ארבעטער (3—24). — ב. מארק: נייע דאקומענטן צו דער געשיכטע פון דער ווידערשטאנד באהענגונג און דעם אויפשטאנד פון חארשעווער געטא (25—41). — א. לעווין: טאג'בוך פון חארשעווער געטא (42—99). — אין גרויל פון רציחה „אשחזענט" שימער כראניק פון אן אוימבאקאנטן מחבר (100—107).

107. — ס. וואישעכאווסקי: די יידישע קהלה אין לובלין אין 16'טן יארהונדערט (108—130). — ס. סטרעלצין, א. קופפער: דער נייאנטדעקטער כתב-יד בנוגע אלדד הוני (131—150).

די גאלדענע קייט. 19. תל-אביב, 1954. — י. הוס: הערצל אין לאנדאן (20—32). — י. טרונק: דער דובנער מגיד „עסי" (39—60).

דווקא. 4. 17. בוענאס איירעס. אקט'דעצ. 1953. — ב. לעווין: דאן לואיס דע קארבאכאל אי דע לא קיוועא. דאניא מאריא דע קאסטרא (310—324). — ז. שיינאווסקי: א. קאנפליקט צווישן די פרנסים פון די ספרדישע יידן אין באראדא און אן אשכנזישן ייד (325—329). — מ. בערנשטיין: צוויי רעצעפטן-ביכער אין אלט-יידיש פון 1474 און 1509 (330—361).

5. 19'18. יאנ'יוני 1954. רמב"ם נומער. — חאט לערנען מיר ביים רמב"ם? (1). — ש. ראחידא: חישש: מענטש און גאט לפי דעם רמב"ם (2—40). — ש. סוסקאוויטש: דעם רמב"ם דערקענטעניש-טעאריע (41—67). — י. פאלישוק: דעם רמב"ם השפעה אויפן אלגעמיינעם דענקען (68—78). — מ. שטערנ-בער: דעם רמב"ם בייטראג צו דער יידישער פילא-סאפיע (79—100). — י. זינגער: דער רמב"ם חי א מעדיקער (101—113). — מ. בערנשטיין: א זעלענער „מורה נבוכים" — כתב-יד „טיבינגען" (114—117). — דעם רמב"ם כריוו צו זיין זון (118—121). — ב. לעווין: דער סוים פון קאנקריטסאטאר הערנאנדא אלנאטא (122—127). — ב. קרימסקי: וויכטיקע דאטן אין רמב"ם לעבן און שאפן (138—140). — י. ניומאן:

אין דער רמב"ם פריי פון סתירות? (140—141). — ש. סוסקאוויטש: האט דער רמב"ם געשטעלט העכער פון אלץ דעם שכל? (141—143).

דרום אפריקע. 6. 6. יאהאנעסבורג, פעב. 1954. — מ. בירמאן: די יידן אויף די פיליפינישע אינדולען (28—30).

7. מערץ. — י. מילנער: אין מאדאגאסקאר געווען אמאל א יידיש לאנד? (23).

9. מאי. — י. מילנער: דער יידישער ישוב אין פראנקרייך פאר, צווישן און נאך די צוויי וועלט-מלחמות (18—21).

10. יוני. — א. אמדורער: העגן יידישן ישוב אין ארגענטינע (26—28).

יידישע קולטור. 16, 2. ניו-יארק, פעבר. 1954. — פ. סאנדלער: דער 100'יאריקער יובל פון די יידישע „וואיס", און געמיינע-צענטערס אין אמעריקע (15—18; 3: 18—20). — ל. פוקס: דער עלטסטער ליטערארישער דאקומענט אין יידיש „א מאנוסקריפט אין קעמברידזשער אוניווערסיטעט-ביבליאטעק" (30—32).

4. אפריל. — פ. נאוויק: יידן און פאליאקן אונטער נאצישער הערשאפט אין פוילן (24—32). — ס. סאנדר-לער: פראבלעמען פון געשיכטע-פארשונג אין אמעריקע (49—52). — י. פריד: די העראאישע געשיכטע פון א צייטונג „די סאריזער „נייע פרעסע", חאט אין איצט אלט געווארן 20 יאר (53—54).

5. מאי. — ר. רובין: דאס יידישע פאלקס-ליד אין ישראל (50—52). — י. א. ראנשט: דאס יידישע געזאנג אין אמעריקאנער שטעט (52—53).

6. יוני. — מ. גרין: דער קאמף פון די אמעריקאנער יידן פאר בירגערלעכע רעכט (1—7).

יידישע קולטור-ענינים. 2, 7. ניו-יארק, אפריל 1954. — ו. בלאטבערג: די יידישע פרעסע אין נאך-מלחמהדיקן פוילן (4—9).

יידישע שפראך. 14, 1. ניו-יארק, יאנ'מארץ 1954. — י. מארק: ווארטשאפונג אין ה. לייזיקס לידער (1—17). — י. לעווין: א פארשלאג העגן ניצן די קאמע אין יידיש (18—20). — י. ריבקינד: ווערטער מיט ייחוס „ה. רומל צי רומל"? (21—24). — ח. ליבערמאן: פון וואנען שטאמט די ווענדונג צו דער פריי „צי הערסטו"? (24—29).

צו דער געשיכטע פונעם אויפשטאנד אין ווארשעווער
געטא (10—27). — א. בערמאן: צו דער פארגעשיכטע
פונעם געטא־אויפשטאנד (28—35). — ד. דיאמאנט:
דער געטא־אויפשטאנד און די רעזיסטאנס אין פראנק־
רייך (36—43).

קיום. 7, 1. פאריז, שבט־אדר ב' תשי"ד. — י.
מילנער: יידן אין טוניס (116—124).

Académie Royale de Belgique. Bulletin de
la Classe des Lettres et des Sciences Morales
et Politiques. 5, 40, 4. Bruxelles, 1954. — H.
Grégoire. M. Mathieu: Allusions bibliques
dans un poème [ספר יהודית; ד' נהרות גן עדן]
historique du temps de Manuel Comnène
(291—300).

Acta Universitatis Gotoburgensis. Göteborgs
Högskolas Årsskrift. 59, 5. Göteborg, 1953.
— T. Ahldén: Der = er: Geschichte und
Geographie (167 p.).

על התפתחות הברית־הפתיחה ל־er בגרמנית,
מן המאה הייב עד היום. מכיל חומר לחקירת היותית.

Aegyptus. 34, 1. Milano, Jan.—June 1954.
— G. Rinaldi: Note ebraiche (35—62).

על ספרי תנ"ך.

The American Slavic and East European
Review. 13, 1. Philadelphia, Feb. 1954. —
F. I. Kaplan: The decline of the Khazars
and the rise of the Varangians (1—10). —
R. W. Coonrod: The Duma's attitude toward
war-time problems of minority groups (29—46).

Anais da Biblioteca Nacional. 74. Rio de
Janeiro, 1953. — A. Wiznitzer: O livro de
atas das congregações judaicas "Zur Israel"
em Recife e "Magen Abraham" en Maurícia,
Brasil, 1648—1653 (213—240).

Analecta Lovaniensia Biblica et Orientalia.
2, 15. Leuven, 1950. — J. Coppens: Nieuw
licht over de Ebed-Jahweh-liederen (16 p.).

2. אמריל־יוני. — י. מארק: מערצאל פון זאכ־
ווערטער (33—42). — מ. שעכטער: העגן איבעריקע
סינאנימען (42—46). — י. ריבקינד: הערטער מיט
ייחוס ל'. מוכר־ספרים — לשון; צוגאב צום ווארט
„חיבור“ (46—56). — שפריכווערטער וואס עס איז
כדאי זיי צו ניצן (61—62).

ייווא בלעטער. 37. ניו־יארק, 1953. „די תקופה
פון לעצטן חורבן“. — פ. פרידמאן: דער לובלינער
רעזערוואט און דער מאדאנאסקאר־פלאן (5—36). — י.
שעכטמאן: טראנסניסטריע (37—57). — י. טרונק:
מלחמה קעגן יידן דורך פארשפרייטן קראנקייטן (58—
100). — ו. גליקסמאן: סאציאלע אונטערשיידן אין
דייטשע קאנצענטראציע־לאגערן (101—131). — ב. בלוי:
יידן אין דריטן רייך (132—154). — ה. האלענטיין:
טקאנדינאווישע הילף פאר יידישע נאצי־קרבות (155—
184). — ל. פאליאקא: יידישער חידערשטאנד אין
פראנקרייך (185—197). — מ. א. היטאלע: חורבן
און חידערשטאנד פון יידן אין איטאליע (198—204). —
י. קאבעלי: יידן אין גריכישן חידערשטאנד (205—
212). — י. ריבקינד: הרב שמחה אסף ז"ל (213—
215). — ל. קאניוואוסקי: דער אומקום פון מארצין
קאנצער יידן (216—229). — י. הירשהויט: די יידן
פראגע אין פוילישן אונטערערד (229—233). — ז.
דיאמאנט: יידן אייף דער פראנצויזישער ריווערע אויף
טער איטאליענישער אוקראינע (234—248). — ר.
טארא: אגרעסיע פון קינדער אין א טויט־סכנה
(248—250). — מ. ק.: דער חורבן־ארכיון אין ייווא
(250—263).

פאריזער צייטשריפט. 1. פאריז, 1953. — ל.
מוקס: אן אנאליזע יידישע קאמעדיע פונעם סוף
18'טן י. ה. „אלס דער סוף איז גוט, איז אללעס גוט“
(67—79; 3; 42—54).

2. אמריל־יוני. — ג. קעניג: צען יאר נאכן אויפ־
שטאנד פון ווארשעווער געטא (5—15). — ע. רינגל־
בלום: נאטיצן (51—54). — אפקלאנגען פון ווארשע־
ווער געטא־אויפשטאנד אין דער יידישער רעזיסטאנס־
באזעגונג אין פראנקרייך (54—58).

3. אקס־דעצ. — ב. יאקאבי: די יידישע רעאקציע
און דער קאמף קעגן אנטיסעמיטיזם (80—94).
5. אמריל־יוני 1954. — ג. מארק: נייע דאקומענטן

Archivos Leonenses. 7, 14. León, July—Dec. 1953. — J. Rodríguez: Juderia de Sahagūn (5-77).

***Athenaeum.** 29, Pavia, 1951. — R. Nasimbene: Ancora dei Chabiru [= עבירים?] (109-115).

Atlantis. 19, 9. Zürich, Sept. 1947. — A. Reifenberg: Palästina. Aufstieg, Verfall und Wiederaufbau der Landwirtschaft (371-379).

20, 8. Aug. 1948. — A. Reifenberg: Die syrische Wüste und die Gefilde Arams (360-368).

22, 4. April 1950. — A. Reifenberg: Hauran und Drusengebirge (194-199).

24, 11. Nov. 1952. — A. Reifenberg: Der Negeb (480-485).

Avhandlingar utgitt av det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo. 1952, 2. Historisk-Filosofisk Klasse. Oslo, 1952. — S. Mowinkel: Zum israelitischen Neujahr und zur Deutung der Thronbesteigungspsalmen. Zwei Aufsätze (1-68).

The Bible Translator. 5, 2. London, April 1954. — W. J. Bradnock: Scripture translation through one hundred and fifty years (50-53). — W. A. Irwin: Textual criticism and Old Testament translation (54-58). — E. E. Pierce: The translation of biblical poetry (62-73). — A. E. Lerbak: Translating the Psalms to Uruund (84-87).

Biblica. 35, 2. Roma, 1954. — G. R. Driver: Ezekiel. Linguistic and textual problems (145-159; 3: 299-312). — M. Rehm: Die Bedeutung hebräischer Wörter bei Hieronymus (174-197). — J. J. Rabinowitz: The legal document from Murabba'at (198-206). — A. Fernández, G. Bressan: El Šinnor <2 Sam. 5, 6-8> (217-224).

= Reprint: Pro Regna pro Sanctuario. Nijkerk, Holland, 1950.

19, — H. van den Bussche: Het probleem van Kronieken (26 p.). = Reprint: Collationes Gandavenses. 33, Gent, 1950.

41. 1953. — J. Coppens: Les documents du désert de Juda et les origines du Christianisme (39 p.). = Reprint: Cahiers du Libre Examen. 1953.

Antonianum. 29, 3. Roma, July 1954. — S. M. Gozzo: De opere S. Hieronymi in librum Proverbiorum (241-254).

Archaeology. 7, 1. Brattleboro, Vt., March 1954. — K. M. Kenyon: Jericho, oldest walled town (2-8).

***Archiv für Orientforschung.** 15. Graz, 1945-51. — A. Jepsen: Die "Hebräer" und ihr Recht (55-68). — G. R. Driver: On the Hebr. פצירה <1 Sam. 13, 21> (68).

Archiv Orientalní. 21, 2-3. Praha, 1953. — S. Segert: Zur Habakuk-Rolle aus dem Funde vom Toten Meer (218-239; 22, 1: 99-113). — S. Segert: Ein alter Bericht über den Fund hebräischer Handschriften in einer Höhle (263-269).

Archives d'Histoire Doctrinale et Littéraire du Moyen Age. 18. Paris, 1950-51. — B. Smalley: Some Latin commentaries on the sapiential books in the late thirteenth and early fourteenth centuries (103-128).

19, 1952. — M.-Th. d'Alverny: Notes sur les traductions médiévales des œuvres philosophiques d'Avicenne (337-358).

גם על המהרם אבן-דודאי.

Archives Internationales d'Histoire des Sciences. 7, 27. Paris, April-June 1954. — A. Merzbach: Jewish physicians in Central Europe during the transitional period from the ghetto to emancipation (168-173).

ników ruchu oporu w getcie białostockim (193-197). — A. Eisenbach: Tajne pertraktacje anglo-amerykańskie z faszystowskimi Niemcami a los ludności żydowskiej <1942-43> (198-217). — A. Rutkowski: Wystawa "X-lecie powstania w getcie warszawskim" (218-233). — F. Kupfer: Cenny rękopis z IX wieku: Opis podróży Eldad haDani (234-235). — B. Mark: Cenny egzemplarz Samuela Usque (236-239). — T. Brustin-Berenstein: Nowe źródła do dziejów getta warszawskiego (240-247). — **היהודים הפולניים**. — **ב. מרק**, **פ. קופפר**: היהודים הפולניים בתקופת הרנסנס. — **פ. קופפר**: פנקס כשרים <ספר פרטי-כלים של בוחרי הקהלה היהודית בסוון>. — **א. קוביאק**: ארכיטקטורה של השרידים היהודים בפולניה <המצב לאחר המלחמה>. — **י. דניאלביץ'**: היהודים הפולניים במחנה המהסכני של הפטריוטים של "האמי" גרציה הגדולה. — **ב. מרק**: ביובל העשירי למרד בגטו ביאליסטוק. — **ב. מרק**: רשימה חלקית של הנופלים מבין תנועת ההתנגדות בגטו ביאליסטוק. — **א. איזנבך**: משא ומתן סודי אנגלו-אמריקאי עם גרמניה הפאשיסטית וגורל האוכלוסיה היהודית <1942-1943>. — **א. רוטקובסקי**: תערוכת "יובל ה-א" למרד בגטו ורשא. — **פ. קופפר**: כתבי-יד בעל ערך מן המאה ה-11: תאור, מסעו של אלדד הדני. — **ב. מרק**: טופס יקר של שמואל אושקי. — **ט. ברוסטין**: ברנשטין: מקורות חדשים לתולדות גטו ורשא.

4. Oct.—Dec. — T. Brustin-Berenstein: O hitlerowskich metodach eksploatacji gospodarczej getta warszawskiego (3-52). — A. Rutkowski: O współczesnej burżuazyjnej historiografii żydowskiej we Francji <O czasopiśmie "Monde Juif"> (53-72). — A. Kubiak: Żydowska architektura zabytkowa w Polsce (73-96). — J. Sandel: Maurycy Gottlieb — uczeń Matejki (97-142).

"ט. ברוסטין-ברנשטין: על שיטות היסטוריות לניצול כלכלי של גטו ורשא. — א. רוטקובסקי: על היסטוריוגרפיה יהודית בורגנית בת זמננו בצרפת <על העתון "Monde Juif">". — **א. קוביאק**: ארכיטקטורה יהודית של העתיקות בפולניה. — **י. סאנדל**: מאוריצ'י גוטליב — תלמידו של מאטייקה.

3. — H. Cazelles: À propos du Pentateuque (279-298). — F. Nötscher: Zur Auf-erstehung nach drei Tagen [Hos. 6, 2] (313-319). — E. F. Sutcliffe: Effect as purpose. A study in Hebrew thought patterns (320-327). — J. Bonsirven: Genres littéraires dans la littérature juive postbiblique (328-345). — A. Baumstark: Armenischer und afrikanisch-lateinischer Proverbien-Text (346-356). — E. Vogt: Jeremias-Literatur (357-365).

The Biblical Archaeologist. 17, 1. New Haven, Feb. 1954. — F. M. Cross: The manuscripts of the Dead Sea caves (1-21). על המצאות בעבר הירדן.

2. May. — G. E. Mendenhall: Ancient oriental and biblical law (26-46).

Bibliotheca Orientalis. 11, 1. Leiden, Jan. 1954. — M. Wallenstein: The Jewish Department of the Royal Library of Copenhagen (3-4).

Bibliotheca Sacra. 111, 441. Dallas, Tex., Jan. 1954. — M. F. Unger: Archaeology and the reign of David (11-26). — C. L. Feinberg: The Old Testament in Jewish thought and life (27-38; 442: 125-136).

442. April. — M. F. Unger: Archaeology and Solomon's Empire (112-124).

Biuletyn Żydowskiego Instytutu Historycznego. 2-3. Warszawa, April—Sept. 1953. — B. Mark, F. Kupfer: Żydzi polscy w okresie Odrodzenia (3-55). — F. Kupfer: Pinkas K'szejrim <Księga protokółów elektorów gminy żydowskiej w Poznaniu> (56-121). — A. Kubiak: Zabytkowa architektura żydowska w Polsce <stan po wojnie> (122-170). — J. Danielewicz: Żydzi polscy w obozie rewolucyjnych patriotów Wielkiej Emigracji (171-180). — B. Mark: W dziesiątą rocznicę powstania w getcie białostockim (181-192). — B. Mark: Częściowy spis poległych uczest-

Bulletin of the John Rylands Library. 36, 2. Manchester, March 1954. — H. Rosenau: Notes on the illuminations of the Spanish Haggadah in the John Rylands Library (468-483).

Bulletin of the Research Council of Israel. 3, 1-2. Jerusalem, June—Sept. 1953. — Weizmann memorial issue (149 p.).

3, Dec. — M. Avnimelech, Z. Reiss: On the Upper Cretaceous and Tertiary stratigraphy of a boring near Beth-Govrin <Israel> (171-176). — E. Sturm: Possible origins of manganese ore in the Negev (177-191). — B. Feldman-Muhsam: Rhipicephalus bursa in Israel (201-206). — H. Steinitz: The fresh-water fishes of Palestine. An annotated list (207-227). — E. Shmueli: Irrigation studies in the Jordan valley. I. Physiological activity of the banana in relation to soil moisture (228-247).

Bulletin of the School of Oriental and African Studies, University of London. 16, 1. London, 1954. — A. Guillaume: A contribution to Hebrew lexicography (1-12).

2. — E. Littmann: Nabataean inscriptions from Egypt—II (211-246). — S. D. Goitein: Two eyewitness reports on an expedition of the king of Kish <Qais> against Aden (247-257). על סמך שתי אגרות ערביות באותיות עבריות [מ.א.ד.נ.ה.ה.]. — S. M. Stern: Maimonides' Über die Lebensdauer (397-398).

***Cahiers Archéologiques.** 5. Paris, 1951. — A. Grabar: Images bibliques d'Apamée et fresques de la synagogue de Doura (9-14).

Cahiers Sioniens. 7. Paris, 1953. — L. Gardet: Pour une connaissance de la mystique juive (50-62). — G. Vermès: Où en est la question des manuscrits de la Mer morte? (63-76). — **Bulletins bibliographiques:**

The Bodleian Library Record. 4, 6. Oxford, Dec. 1953. — C. Roth: The border of the Naples Bible of 1491-2 (295-303).

***British Museum Quarterly.** 16. London, 1951. — R. D. Barnett: Gold jewellery from Tell-el-Ajjul (77-79).

Bulletin du Bibliophile et du Bibliothécaire. Paris, 1954, 2. — R.-E. Cartier: La Bible de Gutenberg (58-61).

Bulletin Monumental. 112, 1. Paris, 1954. — E. Lambert: L'architecture des Templiers (7-60).

Bulletin of the American Schools of Oriental Research. 133. New Haven, Feb. 1954. — A. D. Tushingham: Excavations at Dibon in Moab, 1952-53 (6-26). — G. E. Mendenhall: Puppy and lettuce in Northwest-Semitic covenant making (26-30).

134. April. — J. T. Milik, F. M. Cross: Inscribed Javelin-heads from the period of the Judges: a recent discovery in Palestine (5-15). — F. M. Cross: The evolution of the proto-Canaanite alphabet (15-24). — W. F. Albright: Some observations on the new material for the history of the alphabet (26). — J. Reider, W. H. Brownlee: On MSHTY in the Qumran scrolls (27-28).

Bulletin of the History of Medicine. 27, 5. Baltimore, Sept.-Oct. 1953. — D. I. Macht: An experimental pharmacological appreciation of Leviticus 11 and Deuteronomy 14 (444-450).

Bulletin of the International Institute of Social History, Amsterdam. Leiden, 1954, 1. — E. Silberman: The works of Moses Hess. An inventory of his signed and anonymous publications, manuscripts and correspondence (4-42).

3-4. April—Sept. — Communal developments (1-16). — Anti-Semitism (17-24). — Tidings from the iron curtain countries (24-27).

7. 1. Oct.—Dec. — Social developments (1-17). — Jewish life in the Communist countries (17-22).

2. Jan.—March 1954. — From behind the curtain: The Soviet Union (1-6). Czechoslovakia (6-12). — Social and cultural developments: Argentina (12-17). Canada (17-20). South Africa (20).

Dlogenes. 1. New York, 1952. — R. D. Gillie: Discoveries and disputations (83-96).

בין השאר: על מגלות ים המלח.

Economic News. 6, 1-2. Tel-Aviv, April 1954. — Citrus industry in Israel (132 p.).

Eranos. 51, 1-2, Uppsala, 1953. — S. Lundström: Josephus, Contra Apionem 2, 233 (99-100).

Eranos-Jahrbuch. 22. Zürich, 1954. — G. Quispel: Der gnostische Anthropos und die jüdische Tradition (195-234). — G. Scholem: Die Vorstellung vom Golem in ihren tellurischen und magischen Beziehungen (235-289).

Estudios Bíblicos. 12, 3. Madrid, July—Sept. 1953. — J. Ramos García: Un reciente comentario al libro del Génesis (227-255). — R. Criado: Valor hipostático del nombre divino en el A. T. (273-316; 4: 345-376).

4. Oct.—Dec. — T. Ayuso Marazuela: Origen español del Códice Lugdunense de la Vetus Latina (377-395).

13. 1. Jan.—March 1954. — A. Diez Macho: Cesará la "Torá" en la Edad Mesiánica? (5-51). — P. A. Arce: Emmaús y algunos textos desconocidos (53-90). — J. Enciso: La serie "Ubi" en los sumarios de los códices bíblicos españoles (91-95).

Lecture chrétienne de l'Ancien Testament (223-239). La pensée hébraïque (239-256). — G. Auzou: Connaissance du Lévitique (291-319). — G. Vermès: Notes sur la formation de la tradition juive (320-342).

The Catholic Biblical Quarterly. 16, 2. Washington, April 1954. — R. North: Israel's tribes and today's frontier (146-153). — P. W. Skehan: Tower of death or deadly snare? <Sir 26, 22> (154). — J. J. Serrano: I saw the wicked buried <Eccl 8, 10> (168-170). — A. DeGuglielmo: The religious life of the Jews in the light of their coins (171-188).

3. July. — D. T. Asselin: The notion of dominion in Genesis 1-3 (277-294). — P. W. Skehan: Job 36, 16 Vulgate (295-301). — M. J. Dahood: A note on Psalm 15, 4 <14, 4> (302). — Biblical and archeological news (319-329).

Columbia Law Review. 54, 5. Brattleboro, Vt., May 1954. — R. Gordis: Judaism: freedom of expression and the right to knowledge in the Jewish tradition (676-698).

Commentary. 17, 5. New-York, May 1954. — A. Temko: The burning of the Talmud in Paris (446-455).

Confluence. 3, 1. Cambridge, Mass., March 1954. — E. Lueth: The German Jews. A problem in political morality (82-92).

Current Events in Jewish Life. Prepared by J. Lestschinsky. 6, 1. New-York, Sept.—Dec. 1952. — Social developments (1-14). — Migrations (14-20). — The Prague trial (20-26).

2. Jan.—March 1953. — Communal developments in Jewish education (1-13). — Mixed marriages (14-19). — Isolation of the Jewish Communists (19-24).

poklonitse Eteriye <verovatno iz druge polovine 4-og veka> (60-67).

עבודת הקודש בירושלים לפי תאור הצילונים אסריה
<כפי הנראה מן המחצה השנייה של המאה ה-4>.

Gutenberg-Jahrbuch. 19—24. 1944—49. Mainz, 1949. — A. Dold: Die Jonasgeschichte als vielsagendes Buchzeichen (242-244).

27. 1952. — A. Boinet: Le Psautier carolingien du trésor de la Cathédrale de Troyes (14-17). — H. T. Musper: Drei Doppelblätter aus der Urausgabe der niederländischen Biblia pauperum (41-43). — L. A. Sheppard: A hitherto unidentified Zaragozaan incunabulum [Samuel Maroccanus, Epistola contra Iudaeorum errores] (50-51).

The Harvard Theological Review. 47, 2. Cambridge, Mass., April 1954. — G. E. M. de Ste. Croix: Aspects of the "great" persecution [... 5: The evidence of Eusebius's Martyrs of Palestine] (75-113).

Das Heilige Land. 86, 1-2. Köln, 1954. — N. Adler: Des Magister Johannes von Frankfurt Beschreibung seiner Palästinafahrt mit dem Pfalzgrafen Ludwig III, 1426-7 (1-10). — Tabgha am See Genesareth (14-19).

The Hibbert Journal. 52, 4. London, July 1954. — F. B. Julian: The maleness of God (343-348). גם על המאכלות והתנ"כיות.

Hispania Sacra. 4, 1. Madrid, 1951. — T. Marín: Fragmentos de un códice bíblico (169-178).

Historisches Jahrbuch. 73. München, 1954. — A. Kurfess: Vergils vierte Ekloge und die Oracula Sibyllina [und Jesaja] (120-127).

History Today. 4, 6. London, June 1954. — J. Roberts: The Dreyfus case 1894—1906 (374-384).

Études. 280, 1. Paris, Jan. 1954. — H. de Farcy: Israël à la conquête du désert (47-63).

Evidences. 5, 38. Paris, Febr.-March 1954. — G. Fohlen: Le témoignage des épitaphes [juives] romaines (30-37).

39. April. — S. Maïmon: Ma vie (36-43; 40: 39-43; 41: 38-43).

6, 40. May. — S. Swarzfuchs: Consultations de Rachi (16-23).

41. June-July. — C. Malraux: Le Salon Varnhagen (27-32). — S. Swarzfuchs: Chroniques hébraïques du 11e siècle (33-37).

The Expository Times. 65, 10. Edinburgh, July 1954. — J. M. Allegro: The meaning of nophel in Numbers 24, 4, 16 (316-317).

***Le Flambeau.** 5. Bruxelles, 1952. — H. Grégoire: Les gens de la caverne, les Qaraites et les Khazars (477-485).

Forschungen und Fortschritte. 28, 2. Berlin, Feb. 1954. — O. Eissfeldt: Noch einmal: Gabelhürden ["mišpetajim"] im Ostjordanland (54-56). — A. Jirku: Die ältesten plastischen Kunstwerke des Alten Orients (56-57).

3. March. — O. Eissfeldt: Ugarit und Alalach (80-85).

Fund og Forskning i Det Kongelige Biblioteks Samlinger. 1. Copenhagen, 1954. — R. Edelman: Et illumineret hebraisk håndskrift (123-137).

The Geographical Magazine. 27, 2. London, June 1954. — T. S. Simey: National unity and racial diversity in Israel (92-94, 8 pl.).

3. July. — G. Ryckmans: Through Sheba's kingdom (129-137).

Glasnik. Službeni List Srpske Pravoslavne Crkve. 33, 3. Beograd, March 1952. — D. Brayer: Bogosluzhenie u Yerusalamu po opisu

175). — Land, building, housing (179-190). — Communications (193-228). — Insurance (233-241). — Legislation (245-248). — Statistics (251-272).

Israel Exploration Journal. 4, 2. Jerusalem, 1954. — I. Ben-Zvi: The Druze community in Israel (65-76). — P. L. O. Guy: Archaeological evidence of soil erosion and sedimentation in Wadi Musrara (77-87). — N. Avigad: Excavations at Beth She'arim, 1953 (88-107). — E. A. Speiser: The terminative-adverbial in Canaanite-Ugaritic and Akkadian (108-115). — I. Mendelsohn: The disinheritance of Jephthah in the light of paragraph 27 of the Lipit-Ishtar code (116-119). — M. Gilead, N. Rosenan: Ten years of dew observation in Israel (120-123).

Israelitisches Wochenblatt. 54, 21a. Zürich, 25.V.1954. — F. Guggenheim: Die Sprache der Zürcher Juden im 14. Jahrhundert, Deutsch oder "Jiddisch"? (35).

54, 22, 28.V. — L. Rothschild: Das Rabbinat Endingen vor 100 Jahren (37).

Jerusalem. 1, 3. Buenos Aires, May-June 1953. — I. Kláusner: Monoteísmo y ética en el judaísmo (223-233). — A. Bein: Correspondencia entre Teodoro Herzl y Walter Rathenau (235-251).

2, 4. Jan.-Feb. 1954. — E. Livné: Iavin, rey de Canaán (39-46). — N. Morris: Apuntes para la historia de la educación judía (47-58).

Jerusalem Post. 7962, Jerusalem, 3.IX.54. — H. Lehrman: Morocco's Jews enter the 20th century (4).

Jewish Affairs. 9, 3. Johannesburg, March 1954. — D. Elias: In memoriam Professor G. F. Dingemans: A fighter in the battle for righteousness (22-26).

Housing and Town and Country Planning.

5. New York, 1951. — L. Adler, L. Kaufmann: Israel's garden cities and collective settlements (7-15).

7, 1953. — A. Sharon: Urban land policies: Israel (83-89).

Humanidades. 5, 10. Comillas <Santander>, 1953. — D. Mayor: Prometeo en Ésquilo y en literatos modernos. Eco del Adán bíblico? (229-242).

Hanoth. 2. Jerusalem, 1953. — R. Karschon: The hammada in Wadi Araba. Its properties and possibilities of afforestation (17-45).

עם תמצית עברית.

The International Journal of Psycho-Analysis. 27. London, 1946. — A. Fodor: The origin of the Mosaic prohibition against cooking the suckling in its mother's milk (140-144).

International Social Science Bulletin. 5, 4. Paris, 1953. "Documents relating to the Middle East". — A. A. Weinberg: Acculturation and integration of migrants in Israel (702-710). — The Central Bureau of Statistics and Economic Research, Jerusalem (730-731).

6, 1, 1954. — U. G. Foa: Four years of the Israel Institute of Applied Social Research (71-75).

***Irish Theological Quarterly.** 21, 1. Dublin, 1954. — E. J. Kissane: The land of Sinnim. Is. 49, 12 (63-64). הכונה לסוגיה.

Isis. 45, 1. Cambridge, Mass., May 1954. — G. Sarton: The Jerusalem Congress [of the History of Science] (63-77).

The Israel Economist. Annual [5], 1953. Jerusalem, 1954. — General (23-67). — Finance and banking (69-86). — Industry and trade (93-137). — Food and agriculture (147-

Hurvitz: Jews and Jewishness in the street rhymes of American children (135-150).

Journal Asiatique. 240, 4, Paris, 1952. — A. Caquot: Recherches de syntaxe sur le texte éthiopien d'Énoch (487-496).

Journal du Droit International. 81, 1, Paris, Jan.—March 1954. — S. Rosenne: La loi israélienne sur la nationalité 5712-1952 et la loi du retour 5710-1950 (4-63). *הצעת חוק והתקנות*

Journal of Biblical Literature. 73, 1, Philadelphia, March 1954. — S. V. McCasland: The unity of the Scriptures (1-10). — I. Rabinowitz: A reconsideration of "Damascus" and "390 years" in the "Damascus" <"Zadokite"> fragments (11-35). — W. L. Reed: Some implications of "hên" for Old Testament religion (36-41).

2. June. C. Goodwin: How did John treat his sources? (61-75). "That source is the OT". — C. C. Torrey: Proverbs, chapter 30 (93-96). — F. Zimmermann: Some textual studies in Genesis (97-101).

The Journal of Educational Sociology. 27, 8, New York, April 1954, "Israel". — The land and the people (338-341). — E. H. Bergwall: Some sociological implications of The Promised Land (342-347). — T. Huebner: Education in Israel (348-352). — G. Meron: Economic repercussions of Arab policy toward Israel (353-359). — N. Glueck: The Bible in the light of modern archeological discoveries (360-368). — L. Kohn: Constitution of Israel (369-379). — J. L. Ben-Or: Arab education in Israel (380-384).

The Journal of Jewish Studies. 5, 1, London, 1954. — In memoriam: I. I. Mattuck (2). — E. Marmorstein: The veil in Judaism and Islam (1-11). — E. M. Smallwood: The

4. April. — S. Raphaely: Memoirs of a Rand pioneer (18-22; 5: 20-24).

6. June. — J. Bergtheil, a Jewish pioneer of Natal (9-14).

The Jewish Chronicle. 4434, London, 16.IV. 1954. — H. Rosenau: Medieval Spanish Hagadot (17).

The Jewish Quarterly Review. 44, 4, Philadelphia, April 1954. — H. J. Leon: The Jews of Venusia (267-284). — E. R. Lacheman: The so-called Bar Kokba letter (285-290). — S. D. Goitein: Congregation versus community (291-304). — S. Gandz: The benediction over the luminaries and the stars (305-325). — S. Zeitlin: The second day of Rosh Ha-shanah in Israel (326-329). — S. Zeitlin: The morning benediction and the readings in the Temple (330-336).

45, 1, July. — S. Zeitlin: The antiquity of the Hebrew scrolls and the Piltown hoax: a parallel (1-29). — S. D. Goitein: Petitions to Fatimid Caliphs from the Cairo Geniza (30-38). — P. Winter: Notes on Wieder's observations on the דורש התורה in the book of the New Covenanters of Damascus (39-47). — M. Perlmann: Another Ka'b al-Ahbâr story (48-58).

Jewish Social Studies. 16, 1, New York, Jan. 1954. — A. Kober: Emancipation's impact on the education and vocational training of German Jewry (3-32; 2: 151-176). — L. Geismer: A scale for the measurement of ethnic [Jewish] identification (33-60). — P. Friedman: The Jewish ghettos of the Nazi era (61-88).

2. April. — A. Wiznitzer: The number of Jews in Dutch Brazil: <1630—1654> (107-114). — J. Fraenkel: Mathias Acher's fight for the "Crown of Zion" (115-134). — N.

The Journal of Theological Studies. 5, 1. Oxford, April 1954. — D. W. Thomas: Note on *לדעת* in Job 37, 7 (56-57). — C. F. Whitley: A note on Jeremiah 7, 4 (57-59).

Judaica. 10, 1. Zürich, March 1954. — R. Haardt: Vladimir Solovjev's Stellung zum Judentum (1-30). — S. Ben-Chorin: Mythos und Realität: In Memoriam Oskar Goldberg (41-47).

2. June. — F. von Hammerstein: Martin Bubers messianische Hoffnung und ihr Verhältnis zu seiner Philosophie (65-104). — L. Schaeppi: Jeremias Gotthelf und die Juden (105-115). — S. Ben-Chorin: Spinoza, Ben-Gurion und das heutige Judentum (115-120).

Judaism. 3, 2. New-York, Spring 1954. — A. Altmann: God and the self in Jewish mysticism (142-146). — H. Parzen: East European immigrants and Jewish secularism in America, 1882-1915 (154-164). — B. Cohen: Art in Jewish law (165-176).

3, Summer. — E. Simon: James, Fechner and Jung on religious experience and divine revelation (195-208). — E. Rackman: Ethical norms in the Jewish law of marriage (221-228). — W. Herberg: Religious trends in American Jewry (229-240). — E. L. Fackenheim: An outline of a modern Jewish theology (241-250).

Le Judaïsme Sephardi. 4. London, May 1954. — C. Roth: The Italian Scuole (172-176). — H. V. Besso: Matrimonios Sefardies de Ayer (177-183). — M. Nordau: La République de St. Marin; terre d'asile de nombreux juifs... (184-187).

Judisk Tidskrift. 27, 6-7. Stockholm, June-July 1954. — C. V. Jacobowsky: Morris Jacob Raphall (1798-1860); en svenskfödd rabbin (171-175). — K. Wilhelm: Var finns

date of the dismissal of Pontius Pilate from Judaea (12-21). — N. Wieder: The term *קן* in the Dead Sea scrolls and in Hebrew liturgical poetry (22-31). — A. Scheiber: The origins of 'Obadyah, the Norman proselyte (32-37). — J. L. Teicher: Jesus' sayings in the Dead Sea scrolls (38). — J. L. Teicher: Are the Bar Kokhba documents genuine? (39-40). — W. G. Lambert: Two Akkadian cognates (40-41).

Journal of Near Eastern Studies. 13, 2. Chicago, April 1954. — L. Waterman: The camouflaged purge of three messianic conspirators [בנימי חגי וזכריה] (73-78). — S. H. Blank: Immanuel and which Isaiah? (83-86). — R. Marcus: The phrase *hokmat yewanit* (86).

13, 3. July. — M. B. Crook: The marriageable maiden of Proverbs 31, 10-31 (137-140). — C. C. Torrey: More Elephantine papyri (149-153). — E. J. Hamlin: The meaning of "mountains and hills" in Isa. 41, 14-16 (185-190).

Journal of the American Psychoanalytic Association. 2, 2. New York, April 1954. — M. Rosenbaum: Freud-Eitingon-Magnes correspondence. Psychoanalysis at the Hebrew University (311-317).

Journal of the History of Ideas. 15, 2. Lancaster, Pa., April 1954. — W. J. Bouwsma: Postel and the significance of Renaissance Cabalism (218-232).

Journal of the Transactions of The Victoria Institute. 84. London, 1952. — B. J. Roberts: The Dead Sea scrolls. Towards a perspective (163-180; discussion: 180-186).

85, 1953. — H. L. Ellison: Jesus and the Pharisees (35-46; discussion: 107-114).

Nature. 173, 4399. London, 20.II.54. — E. Gottlieb: Occurrence of the lancelet in Haifa Bay, Israel (355).

Neue Wege. 48, 3-4. Zürich, March-April 1954. — "Um Israel" (105-145).

The New Era. 36, 3. London, March 1954. — E. van der Dunk: Family life in one kibbuz (47-48).

La Nouvelle Clio. 4. Bruxelles, 1952. — O. Eissfeldt: Noch einmal: Ein gescheiterter Versuch der Wiedervereinigung Israels (55-59). — R. Goossens: Les Kittim du Commentaire d'Habacuc (137-170).

6, 1-2. Jan.-Feb. 1954. — R. Goossens: L'énigme du signe "nun" dans le Manuel de Discipline (5-39).

Nouvelle Revue Théologique. 86, 4. Paris, April 1954. — G. Lambert: Josué à la bataille de Gabaon (374-391).

7. July-Aug. — J. Levie: L'évangile araméen de S. Matthieu est-il la source de l'évangile de S. Marc? (689-715).

The Numismatic Circular. 62, 1. London, Jan. 1954. — L. Kadman: An unpublished commemorative medallion of Aelia Capitolina and the riddle of the re-naming of the city (9-11). — J. Meyshan: The periods of the Jerusalem coinage (13-17).

Onoma. 3. Louvain, 1952. — M. Altbauer: Bibliographia onomastica 1951. Israel (167-169).

Orientalistische Literaturzeitung. 49, 3-4. Berlin, March-April 1954. — O. Eissfeldt: Recht und Grenze archäologischer Betrachtung des Alten Testaments (101-108).

Palestine Exploration Fund. Annual 6. London, 1953. — G. L. Harding: Four tomb groups from Jordan (XI, 72 p., pl.).

de svenska judarnas "riksarkiv"? (176-178).
על ארכיון יהודי שבין ד"ר ק. ג. יעקובסון.

Koers. 21, 3. Potchefstroom, Dec. 1953. — Bylae: J. H. Kroeze: De studie van die Semietische talen (1-27).

Kungl. Humanistiska Vetenskapssamfundet i Lund. Årsberättelse. 1950-51. Lund, 1951. — J. Lindblom: Die Jesaja-Apokalypse in der neuen Jesajahandschrift <DS1a> (87-97).

The Library Quarterly. 24, 2. Chicago, April 1954. — L. S. Thompson: Awakening library consciousness in the Middle East (154-168).

מדגיש את חשיבות ביה"ס הלאומי והאוניברסיטאי, ירושלים.

***Magyar Nyelv.** 48, 1-4. Budapest, Dec. 1952. — A. Scheiber: Bolygó zsidó—örök zsidó (220-221).

היהודי הנודד — היהודי הנצחי. המונחים של היהודי הנודד בספרות ההונגרית.

49, 3-4. Dec. 1953. — A. Scheiber: "Lebeg, mint a Mohammed koporsója" (477-479).

"מרחץ כארזנו של מוחמד". אגדות על הארון המרחץ בספרות היהודית.

50, 1-2. July 1954. — A. Scheiber: Szamárletra (90-93). "עד שיעלה חמור בסולם".

Mnemosyne. 6, 4. Leiden, 1953. — V. Bulhart: Textkritisches und Exegetisches zum Hegesippus (314-317).

Le Moyen Age. 60, 3-4. Bruxelles, 1953. — P. F. Lefèvre: Le thème du miracle des hosties poignardées par les Juifs à Bruxelles en 1370 (373-398).

The Muslim World. 44, 2. Hartford, Conn. April 1954. — H. A. Ali: The first decade in Islam. A fresh approach to the calendrical study of early Islam (126-138).

גם על אודות השפעת הלוח היהודי.

constitution upon the Jews of the United States (159-169). — B. D. Weinryb: Noah's Ararat Jewish State in its historical setting (170-191).

La Rassegna Mensile di Israel. 19, 12. Roma, Dec. 1953. — S. Foa: Ebrei medici in Piemonte nei secoli 16 e 17 (542-551). — M. Levi: I principi fondamentali della Torà di S. D. Luzzatto (552-555).

20, 1-2, Jan.-Feb. 1954. — A. Milano: La consistenza numerica degli Ebrei di Sicilia al momento della loro cacciata (16-24). — A. Luzzatto: Il pensiero e la dottrina morale dell'Ecclesiaste (25-31). — E. Benamozegh: Scritti scelti, a cura di A. S. Toaff (1-16) [בהמשכים].

3. March. — F. Masini: Osservazioni intorno alla poesia del V. T. e al Libro di Giobbe in particolare (58-63). — E. Forti: Il cammino dei popoli nel solco del Mosaismo (64-75). — A. Milano: Vicende economiche degli Ebrei nell'Italia meridionale ed insulare durante il medioevo (76-89; 4: 110-122; 5: 155-174; 6: 217-222).

5. May. — G. Romano: Nuovi scritti italiani tradotti in ebraico (183-184).

6. June. — S. Foa: Un pietoso dramma nel ghetto di Chieri nel 1745 (210-216).

Revista Eclesiástica Brasileira. 14, 1. Petrópolis, March 1954. — M. M. Gomes: Um cemitério judeu-cristão do século 1 (111-113).

Revue Biblique. 61, 1. Paris, Jan. 1954. — L.-H. Vincent: Le temple hérodién d'après la Mišnah <à suivre> (5-35). — J. Coste: Le texte grec d' Isaïe 25, 1-5 (36-66). — A.-M. Dubarle: L'amour humain dans le Cantique des Cantiques (67-86). — L.-H. Vincent: L'Antonia, palais primitif d'Hérode (87-107).

Palestine Exploration Quarterly. 86. London, Jan.—April 1954. — K. H. Henrey: Land tenure in the Old Testament (5-15). — J. Jotham-Rothschild: The tombs of Sanhedria-II (16-22). — S. A. Birnbaum: Bar Kokhba and Akiba (23-32).

Proceedings of the American Academy for Jewish Research. 22. New-York, 1953. — W. J. Fischel: Azarbaijan in Jewish history (1-21). — S. Gandz: The distribution of land and sea on the earth's surface according to Hebrew sources (23-53). — E. Mainz: The credo of a fourteenth century Karaite (55-63). — S. L. Skoss: Saadia Gaon, the earliest Hebrew grammarian (65-90). — A. Spiro: The ascension of Phinehas (91-114). — L. Strauss: Maimonides' statement on political science (115-130). — S. Heller-Wilensky: Isaac Arama on the creation and structure of the world (131-150). — נ. מ. גלבר: המרקין דה לאנגלארי ותכניתו למדינת ה"י הודים (151). — ש. אברמסון: למאמרו של מיינץ (1817).

Proceedings of the 7th Congress for the History of Religions. Amsterdam, 1951. — Old Testament: Summaries of the lectures of O. Eissfeldt: Gott und Götter (110-111); I. Engnell: Paesah-Masṣot, a Hebrew annual festival of the ancient Near East pattern (111-113); M. Burrows: A theological section in the Manual of Discipline of the Dead Sea scrolls (113); S. Yeivin: Social, religious and cultural trends in Jerusalem under the Davidic dynasty (113-115).

Publication of the American Jewish Historical Society. 43, 3. Philadelphia, March 1954. — S. W. Baron: American Jewish communal pioneering (133-150). — A. A. Neuman: Raising the curtain of history (151-158). — J. Sherbow: The impact of the American

Revue de l'Histoire des Religions. 145, 1. Paris, Jan.—March 1954. — R. J. Z. Werblowsky: Hanouca et Noël ou Judaïsme et Christianisme. Note phénoménologique sur les rapports du mythe et de l'histoire (30-68).

Revue des Sciences Philosophiques et Théologiques. 38, 1. Paris, Jan. 1954. — A.-M. Dubarle, J.-N. Walty: Bulletin de théologie biblique, Ancien Testament (92-137).

Revue du Moyen Age Latin. 8, 1. Strasbourg, Jan.—March 1952. — B. Blumenkranz: A propos du <ou des> Tractatus contra Iudaeos de Fulbert de Chartres (51-54).

Revue Historique. 78, 2. Paris, April—June 1954. — É. Dhorme: Les Habirou et les Hébreux (256-264).

Rivista degli Studi Orientali. 29, 1-2. Roma, 1954. — C. Habersaat: Repertorium der jiddischen Handschriften (53-70).

Rivista di Archeologia Cristiana. 29, 1-2. Roma, 1953. — H. J. Leon: Two Jewish inscriptions of Rome rediscovered (101-105).

Rivista di Filosofia Neo-Scholastica. 46, 1. Milano, Jan.-Febr. 1954. — E. Bertola: La dottrina psicologica di Yeudah-ha-Levi (7-19).

Rivista Nacional de Cultura. 16, 102. Caracas, Jan.-Feb. 1954. — J. Leroy: Nuevas luces sobre el mundo judío de los primeros tiempos de la era cristiana (34-39).

Schweizer Volkskunde. 44, 1-2. Basel, 1954. — F. Guggenheim-Grünberg: Alte Grussformeln der Surbtaler Juden (10-11).

Schweizerisches Archiv für Volkskunde. 49. Basel, 1953. — F. Guggenheim-Grünberg: Der Pinkas Guggenheim von Lengnau (201-206).

61, 2. April. — J. Starcky: Un contrat nabatéen sur papyrus (161-181). — J. T. Milik: Un contrat juif de l'an 134 après Jésus-Christ (182-190). — J. J. Rabinowitz: Note sur la lettre de Bar Kokheba (191-192). — K. G. Kuhn: Les rouleaux de cuivre de Qumrân (193-205). — R. de Vaux: Fouilles au Khirbet Qumrân. Rapport préliminaire sur la deuxième campagne (206-236).

Revue d'Histoire de la Médecine Hébraïque. 20, Paris, March 1954. — L. Munster: L'E-narratio brevis de senum affectibus" de David de Pomis, le plus grand médecin israélite en Italie au 16e siècle (7-16; 22: 125-136). — Merzbach: La circoncision (17-26). — I. Simon: Les bases anatomiques, physiologiques et humanitaires de la Shehitah, ou méthode juive d'abattage des animaux... (37-46; 22: 159-172).

21. June. — I. Simon: Le Prof. Laignel-Lavastine, promoteur de l'histoire de la médecine hébraïque en France (105-116).

22. July. — Junes: Étude sur la circoncision rituelle en Israël (145-157). — van Esso: L'angine de poitrine est-elle mentionnée dans la Bible et le Talmud? (173-178).

Revue d'Histoire des Sciences. 7, 2. Paris, April—June 1954. — F. Jonckheere: L'Enuque dans l'Égypte pharaonique (139-155).
על עטיפר טריס פרועה, ע' 148/9.

Revue d'Histoire et de Philosophie Religieuses. 34, 2. Paris, 1954. — M. Simon: Les Saints d'Israël dans la dévotion de l'Église ancienne (98-127).

Revue de l'Action Populaire. 74. Paris, Jan. 1954. — H. de Farcy: Les chances de l'État d'Israël (35-48).

75. Feb. — H. de Farcy: La vie communautaire dans l'agriculture d'Israël (140-153).

Studies in Bibliography and Booklore. 1, 2. Cincinnati, Dec. 1953. — Alexander Marx. 1878—1953 (53). — I. Sonne: Book lists through three centuries (55-76). — A. M. Habermann, I. Rivkind, A. Yaari: Notes on signatures found in Hebrew books II (77-81). — I. Sonne: Post-script to "The zodiac ..." (82). — B. Brilling: Zur Geschichte der hebraeischen Buchdruckerei in Frankfurt a. d. Oder. Urkundliche Beiträage (84-94; 3: 145-156). — I. Rivkind: ספר עשיר בשערות (95-100).

1, 3. June 1954. — S. Cohen: From the library of Yom-Tob Lipmann Heller (103-107). — T. Wiener: The writings of Leo Baeck, a bibliography (108-144).

The Synagogue Review. 28, 8. London, April 1954. — D. Diringer: Writing, with special reference to the Hebrew alphabets (233-238; 9: 270-274).

9. May. — E. Rosenthal: The Bible and its interpretation through the ages (276-278; 10: 302-309; 12: 376-380).

11. July. — M. Katten: Rabbenu Gershom and his time (337-342).

Synthèses. 4, 3. Bruxelles, 1949. — D. Scheinert: L'état de la culture juive en Europe occidentale (311-315).

7, 80. Jan. 1953. — A. Chedel: Judaïsme, Christianisme et Islam (314-324).

Syria. 29, 3-4. Paris, 1952. — J. Perrot: Nouvelles découvertes en Israël (294-306).

Theologische Literaturzeitung. 76. Berlin, 1951. — G. von Rad: Die Anrechnung des Glaubens zur Gerechtigkeit [Gen. 15, 6] (129-132). — K. Galling: Das Königsgesetz im Deuteronomium (133-138). — A. Alt: Die Weisheit Salomos (139-144). — J. Fichtner: Zum Problem Glaube und Geschichte in der

Schweizerisches Gutenbergmuseum. 40, 1. Bern, March 1954. — W. Aeberhardt: Die Erstausgabe von Calvins Jesaja-Kommentar <1551> (9-12).

2. June. — P. Leemann—van Elck: Holbeins Holzschnitte in den Zürcher Bibein (50-53).

Sefarad. 14, 1. Madrid, 1954. — J. M. Peñuela: La inscripción asiria Im 55644 y la cronología de los reyes de Tiro (3-42). — J. Prado: El exterminio de la familia de Saúl <2 Sam. 21, 1-14> (43-57). — J. Vernet: Un antiguo tratado sobre el calendario judío en las "Tabulae Probatae" (59-78). — R. del Arco: Las juderías de Jaca y Zaragoza (79-98). — A. López de Meneses: Crescas de Viviers, astrólogo de Juan I (99-115). — J. M. Millás Vallicrosa: Una lápida hebraica sepulcral en Besalú (117-118). — F. Cantera Burgos: Nuevo hallazgo epigráfico en León (119-121). — C. Roth: Who printed Zacuto's Tables? (122-125). — F. Cantera Burgos: Carne trífá (126-127). — J. M. Estrugo: Tradiciones españolas en las juderías del Oriente próximo <Reminiscencias y apuntes> (128-147).

Speculum. 29, 2, 1. Cambridge, Mass., April 1954. — S. D. Goitein: From the Mediterranean to India: Documents on the trade to India, South Arabia, and East Africa from the eleventh and twelfth centuries (181-197). על סמך חומר מן "הגניזה".

Studia Theologica. 6, 2. Lund, 1953. — J. Lindblom: Gibt es eine Eschatologie bei den alttestamentlichen Propheten? (79-114). — W. Nauch: Salt as a metaphor in instructions for discipleship (165-178).

הביטוי הזה בברית החדשה מכוסה לדעת המחבר, על מאמר חז"ל "דרך של תלמידי חכמים ... זרין וממולח וכו'".

Jüdische Apokalyptik und hellenistischer Synkretismus im Johannes-Evangelium, dargelegt an dem Begriff "Licht" (673-678). — R. Meyer: Die Bedeutung des Pharisäismus für Geschichte und Theologie des Judentums (677-684). — G. Hölscher: Jesaja (683-694). — W. Vollborn: Das Problem des Todes in Genesis 2 und 3 (709-714).

78. 1953. — Der gegenwärtige Stand... 24. L. Rost: Der "Lehrer der Einung" und der "Lehrer der Gerechtigkeit" (143-148). — 25. K. Schubert: Der Sektenkanon von En Feshcha und die Anfänge der jüdischen Gnosis (495-506). — 26. G. Molin: Hat die Sekte von Khirbet Qumrān Beziehungen zu Ägypten? (653-656). — G. Fohrer: Die wiederentdeckte kanaänäische Religion (193-200). — J. Fichtner: Die "Umkehrung" in der prophetischen Botschaft. Eine Studie zu dem Verhältnis von Schuld und Gericht in der Verkündigung Jesajas (459-466). — T. C. Vriezen: Die Hoffnung im Alten Testament. Ihre inneren Voraussetzungen und äusseren Formen (577-586).

79. 1954. — H. J. Schoeps: Möglichkeiten u. Grenzen jüdisch-christlicher Verständigung (73-82). — Der gegenwärtige Stand... 27. P. Kahle: Die im August 1952 entdeckte Lederrolle mit dem griechischen Text der kleinen Propheten und das Problem der Septuaginta (81-94). — F. Baumgärtel: Das hermeneutische Problem des Alten Testaments (199-212). — J. Jeremias: Abba ("...die Gottheit der Vater der Menschen") (213-214). — O. Eissfeldt: Partikularismus und Universalismus in der israelitisch-jüdischen Religionsgeschichte (283-284). — W. Rudolph: Zur Theologie des Chronisten (285-286). — H. W. Hertzberg: Die Kleinen Richter (285-290). — O. Plöger: Prophetisches Erbe in den Sekten des frühen Judentums (291-296). — H. Bardtke: Bemerkungen zu den beiden

israelitisch-jüdischen Weisheitsliteratur (145-150). — Der gegenwärtige Stand der Erforschung der in Palästina neu gefundenen hebräischen Handschriften. 15. G. Zuntz: Randnote zu P. Kahles Artikel über die Zeit der Bergung der neu gefundenen hebräischen Handschriften (161-162). — 16. P. Kahle: Zu den Handschriftenfunden aus der Höhle (161-166). — 17. G. Zuntz: Randnote zu P. Kahles Artikel "Rollen und Codices, Leder und Pergament" (533-534). — 18. W. Schubart: Zu dem Funde hebräischer Handschriften in Palästina (533-536). — 19. E. Stauffer: Zur Frühdattierung des Habakukmidrasch (667-674). — F. Baumgärtel: Erwägungen zur Darstellung der Theologie des Alten Testaments (257-272). — O. Eissfeldt: Israel und seine Geschichte (335-340). — G. Delling: Speranda Futura. Jüdische Grabinschriften Italiens über das Geschick nach dem Tode (521-526).

77. 1952. — E. Stauffer: Jüdisches Erbe im urchristlichen Kirchenrecht (201-206). — Der gegenwärtige Stand... 20. L. Rost: Der von Père de Vaux in der Académie des Inscriptions et Belles Lettres erstattete Bericht über Hirbet Qumrān (277-280). — 21. K. Schubert: Bemerkungen zum Verständnis einiger Termini in den Handschriften von En Feshcha und im Damaskusdokument (329-336). — 22. P. Kahle: Die Gemeinde des Neuen Bundes und die hebräischen Handschriften aus d. Höhle (401-412). — 23. L. Rost: Das Verhältnis von "Damaskusschrift" und "Sektenrolle" (723-726). — W. Schmauch: Der Ölberg. Exegese zu einer Ortsangabe besonders bei Matthäus und Markus (391-396). — G. Delling: ΜΟΝΟΣ ΘΕΟΣ (469-476). — E. Stauffer: Das "Gesetz der Freiheit" in der Ordensregel von Jericho (527-532). — W. Maurer: Reuchlin und das Judentum (535-544). — H. W. Hertzberg: Jeremia und das Nordreich Israel (595-602). — H. Preisker:

H. Gaster: Old Testament notes (73-79). — S. Loewinger: New corrections to the Variae Lectiones of O. Eissfeldt (80-87). — J. Ridderbos: Jahwäh malak (87-89). — W. Rudolph: Textkritisches zum Estherbuch (89-90). — I. Sonne: The X-sign in the Isaiah scroll (90-94). — E. Ullendorff: The construction of Noah's ark (95-96). — G. Widengren: The meaning of נפש מות in the Old Testament, by M. Seligson (97-102). — J. v. d. Ploeg: Kohelet, the man and his world, by R. Gordis (102-108).

2. April. — H. Cazelles: La mission d'Esdras (113-140). — M. H. Gottstein: Anti-Essene traits in the Dead Sea scrolls (141-147). — J. Gray: The desert sojourn of the Hebrews and the Sinai-Horeb tradition (148-154). — S. Loewinger: The variants of DSI II (155-163). — R. T. O'Callaghan: Echoes of Canaanite literature in the Psalms (164-176). — H. J. Stoebe: Anmerkungen zu 1. Sam. 8, 16 und 16, 20 (177-184). — E. R. Thiele: A comparison of the chronological data of Israel and Judah (185-195). — R. North: Yād in the Shemitta-law (196-199). — A. Rubinstein: Isaiah 57, 17 הסתר ואקצף and the D S Ia variant (200-201). — S. Szyszman: Une visite au Caire אצל עזת נהקראים (201-205). — S. Talmon: A case of abbreviation resulting in double readings (206-208). — C. C. Torrey: Alexander Jannaeus and the Archangel Michael (208-211). — M. Wallenstein: Some lexical material in the Judean scrolls (211-214). — J. D. W. Watts: Note on the text of Amos 5, 7 (215-216). — F. Willeson: Die Eselsöhne von Sichem als Bundesgenossen (216-217).

3. July. — G. R. Driver: Problems and solutions (225-245). — H. L. Ginsberg: The composition of the Book of Daniel (246-275). — J. Reider: Etymological studies in biblical

Texten aus dem Bar Kochba-Aufstand (295-304). — K. G. Kuhn: Die Kupferrollen von Qumrān und ihr Inhalt (303-304). — K. Elliger: Leviticus 18 (303-306).

Theologische Rundschau. 21, 3. Tübingen, 1953. — C. Kuhl: Neuere Literarkritik des Buches Hiob (163-205; 4: 257-317).

Theologische Zeitschrift. 9, 6. Basel, Nov.-Dec. 1953. — G. R. Driver: On Psalm 35, 16 (468-469). — W. Baumgartner: Wiederum die palästinischen Handschriftenfunde (469-473).

10, 2. March-April 1954. — B. Reicke: Die Verfassung der Urgemeinde im Lichte jüdischer Dokumente (95-112). — M. Stenzel: Psalm 49, 14-16 a (152-154). — F. Flückiger: Zur Unterscheidung von Heiden und Juden in Röm 1,18 — 2,3 (154-158).

***Tsjerne.** Dec. 1953. — H. Beem: Ut de skiednis fan de Joaden yn Fryslan.

Verbum Domini. 32, 1. Roma, 1954. — L. Alonso-Schökel: Heros Gedeon (3-20; 2: 65-76). — F. Segula: Messias Rex in Psalmis (21-33; 2: 77-83; 3: 142-154). — P. Nöber: Ex historia scientiae biblicae (34-42).

2. — J. Murray: Instrumenta musica S. Scripturae (84-89).

Vetus Testamentum. 4, 1. Leiden, Jan. 1954. — P. Auvray: Sur le sens du mot עין en Ez. 1, 18 et 10, 12 (1-6). — J. Blau: Zum angeblichen Gebrauch von נא vor dem Nominativ (7-19). — J. J. Stamm: Die Immanuel-Weissagung, ein Gespräch mit E. Hammershaimb (20-33). — F. Stummer: אלהא <Ez. 16, 30 a> (34-40). — M. Tsevat: The Canaanite god Šalah (41-49). — J. Weingreen: The construct-genitive relation in Hebrew syntax (50-59). — C. F. Whitley: The term seventy years captivity (60-72). — T.

Friedman: The Lublin reservation and the Madagascar plan <two aspects of Nazi Jewish Policy during the second world war> (151-177). — J. B. Shechtman: The Transnistria reservation (178-196). — B. Blau: The last days of German Jewry in the Third Reich (197-204). — L. Koniuchowsky: The liquidation of the Jews of Marcinkonis (205-223). — H. Valentin: Rescue and relief activities in behalf of Jewish victims of Nazism in Scandinavia (224-251). — L. Poliakov: Jewish resistance in France (252-263). — Z. Diamant: Jewish refugees on the French Riviera (264-280). — I. Kabeli: The resistance of the Greek Jews (281-288). — J. Kermish: Mutilated versions of Ringelblum's Notes (289-301).

Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft. 104, 1. Wiesbaden, 1954. — O. Eissfeldt: Das Alte Testament im Lichte der safatenischen Inschriften (88-118).

Zeitschrift des Deutschen Palästina-Vereins. 69, 2. Wiesbaden, 1953. — E. Edel: Die Stelen Amenophis' II. aus Karnak und Memphis mit dem Bericht über die asiatischen Feldzüge des Königs (97-176). — W. H. Hertzberg: "Grüne" Pferde [Sach. 1, 8] (177-180). — K. Galling: Archäologisch-historische Ergebnisse einer Reise in Syrien und Liban im Spätherbst 1952 (181-187).

Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft. 65, 3-4. Berlin, 1954. — J. Hempel: Glaube, Mythos und Geschichte im Alten Testament (109-167). — S. Mowinckel: Der metrische Aufbau von Jes. 62, 1-12 und die neuen sog. "Kurzverse" (167-187). — H. J. Stoebe: Gut und Böse in der Jahwistischen Quelle des Pentateuch (188-204). — W. Mölleken: Geschichtsklitterung im I. Makka-bäerbuch <Wann wurde Alkimus Hoherpriester?> (205-228). — C. C. Torrey: Studies

Hebrew (276-295). — E. Schild: On Exodus 3, 14 — "I am that I am" (296-302). — A. Alt: Zur Menetekel-Inschrift (303-305). — S. Esh: Note on יצא (305-307). — Y. Kaufmann: Der Kalender und das Alter des Priesterkodex (307-313). — I. Lewy: Auerbachs neuester Beweis für den mosaischen Ursprung der Zehngebote widerlegt (313-316). — A. Rubinstein: Formal agreement of parallel clauses in the Isaiah scroll (316-321). — M. Tsevat: Additional remarks to "The Canaanite god Šalah" (322). — P. Wernberg-Møller: A note on נח "to stink" (322-325). — G. E. Wright: The Levites in Deuteronomy (325-330).

Vigiliae Christianae. 8, 3. Amsterdam, July 1954. — G. Ogg: The Tabella appended to the pseudo-Cyprianic "De Pascha computus" in the Codex Remensis (134-144).

***Die Welt als Geschichte.** 13, 4. Stuttgart, 1953. — H. Schnee: Der Finanzier und Resident Behrend Lehmann als Typ eines Hoffaktors im System des absoluten Fürstentums.

West Virginia University Bulletin. Philological Papers. 5. Morgantown, W. Va., May 1947. — F. M. Smith: Shylock on the rights of Jews and Emilia on the rights of women (32-33).

The Yale Law Journal. 63, 4. New Haven, Feb. 1954. — R. D. Schwartz: Social factors in the development of legal control; a case study of two Israeli settlements (471-491).

Yivo Annual of Jewish Social Science. 8. New-York, 1953. — Z. Kalmanovitch: A diary of the Nazi ghetto in Vilna (9-81). — I. Trunk: Epidemics and mortality in the Warsaw ghetto, 1939-1942 (82-122). — W. Glicksman: Social differentiation in the German concentration camps (123-150). — P.

2. — H. G. Reissner: Benjamin of Tudela on Ceylon (151-155).

Zeitschrift für Theologie und Kirche, 51, 1. Tübingen, April 1954. — R. Rendtorff: Die theologische Stellung des Schöpfungsglaubens bei Deuteronesaja (3-13).

**Zephyrus*, 2. Salamanca, 1951. — D. Romano: Descubrimientos prehistóricos y arqueológicos realizados en el Estado de Israel durante el pasado año de 1950 (114-124).

Zhurnal Moskovskoi Patriarkhii, 4. Moskva, April 1954. — I. Potapov: Russkaia Dukhovnaia Missiia v Palestine (istoricheskii ocherk) (55-63).

המשלחת הרוסית בארץ ישראל (סקירה היסטורית).

in the Aramaic of the first century A. D. <New Testament writings> (228-247). — E. Kutsch: מקרא (247-253). — P. Katz: מקרא in der griechischen und lateinischen Bibel (253-255). — G. R. Driver: Some Hebrew medical expressions (255-262). — F. Baumgärtel: Zur Liturgie in der "Sektenrolle" vom Toten Meer (263-265).

**Zeitschrift für Katholische Theologie*, 75, 4. Wien, 1953. — R. Stecher: Die persönliche Weisheit in den Proverbien Kap. 8 (410-451).

Zeitschrift für Religions- und Geistesgeschichte, 6, 1. Köln, 1954. — K. Thieme: Martin Buber als Interpret der Bibel (64-72). — P. Winter: Simeon der Gerechte und Caius Caligula (72-74).

קטע נוסף ממגלת עובדיה הגר הנורמנדי

מגנזי קויפמן

מאת

אלכסנדר שייבר (בודפשט)

לזכר נשמת פרופ' אלכסנדר מארכס ז"ל

אלחנן נתן אדלר היה הראשון שגלה את הקטע הראשון ממגלת עובדיה הגר מבין הגניזות שהיו ברשותו. אך הוא לא ידע עוד לקבוע את התקופה בה חי ואת הרקע ההסטורי. יעקב מאנן מצא בין הגניזות שבספריית האוניברסיטה בקמברידג' שני קטעים נוספים² ולפני חדשים מספר גלה שם ש. ד. גויטין קטע שלישי³. הקטע של אדלר הוא בלתי מנוקד⁴ ואלה שבקמברידג' הם מנוקדים, אך שניהם כתובים בידי אדם אחד.

ממאמרו של מאנן יודעים אנו, כי עובדיה — זה האיש ממשפחה נורמנדית אצילה — נתגייר בשנת 1102. היה מבקר את הקהילות היהודיות שבסוריה, א"י, מצרים ומסופוטמיה (הוא מזכיר בשם שבע קהילות יהודיות)⁵. למד עברית ובשפה העברית הוא כתב את קורות חייו וחזיוותיו. הואיל והבתונים שנמצאו עד כה הם מדויקים, חכינו בענין רב להמשכם, שהם מקור חשוב לקורות התקופה הזאת.

פרופ' גויטין הביע את תקותו, כי ודאי עוד קטעים מהמגלה הזאת יתגלו לאור עולם⁶. והנה תקותו זו של גויטין נתקיימה חיש מהר, כי בין קטעי הגניזה של ספריית קויפמן שבי בודפשט מצאתי קטע נוסף ממגלת עובדיה הגר, ובו ד' עמודים, מנוקדים כמו הקטעים שבקמברידג'. הקטע נראה, שנכתב בעצם ידו של המחבר, והראיה שבמקומות אחדים בנוסח ישנם תקונים ואף חלק של השלמה נכתב בשולי הדף. — חזק נוסף ומכריע לכך הוא הקטע מהסדור, אשר י. מאנן הביא עמו מקהיר לסינטינטי (ר' פקסימיל 1 ו-2), שלפי הקלופון הוא נכתב בעצם ידו של עובדיה⁷. וכן איפא עלינו להשוות את שני הכ"י.

עפ"י בקשתי הואיל מר הרברט צ. זפרין בטובו לשלוח לי צלום מקטע הסדור הנ"ל, השמור בספריית HUIC (מספ' 8). כת"י הוא בן שני עמודים. בעמוד א' נמצאת הכתבת: "צלוה לילה אלסבת" ובו תפלת מעריב למוצש"ק ("אשר כלה [מ]עשיו ביום השביעי" וג')⁸. עד סוף הברכה הראשונה. בעמ' ב' נמצא הקלופון שפורסם ע"י מאנן. הכתב והניקוד שבשני עמודים אלה מתאימים לגמרי לכתב ולניקוד שבמגלת עובדיה. והואיל וכל הקטעים שנמצאו עד כה הם כתיבת יד אחת, אפשר לקבוע בודאות גמורה, כי כל המגלה נכתבה בכתב ידו של עובדיה. ואגב, נמצאנו למדים שהדברים הועלו על הגיר בצורת ספר ולא בצורת מגלה.

1 ע"י מאמרו ב REJ כרך Lxix, 1919, עמ' 129—134.

2 שם, כרך Lxxxix, 1930, עמ' 245—259; ע"י עוד בספרו Texts and Studies כרך ו, סינטינטי, 1931, עמ' 211; כרך וו, שם, 1935, עמ' 42.

3 כתב עליו ב Journal of Jewish Studies כרך iv, 1953, עמ' 74—84.

4 ראה צלומי בספר Catalogue of Hebrew Manuscripts in the Collection of Elkan Nathan Adler, קמברידג', 1921, מספ' 1.

5 גויטין במקום הנזכר עמ' 84, הערה 1.

6 שם, עמ' 74.

7 ע"י ב REJ כרך Lxxxix, עמ' 246.

8 ע"י מאנן ב HUIC כרך וו, 1925, עמ' 312.

תבנית העמודים: 15×23.5 ס"מ. בכל עמוד 19 שורות (כמו בכ"י אדלר ובכ"י קמברידג'). והשורות משורטטות הן. בין הדף 1b ובין 2a חסרים דפים אחדים. הדף 1a והדף 2b נשארו במצב גרוע מאד, במקומות רבים נקרע הנייר ובמקומות רבים הדיו נמחקת לגמרי. אפס במאמצים גדולים הצלחתי להתגבר על הקשיים ולפענחו כמעט בשלמותו. לבדיקת הנוסח השתמשתי גם בהקרגת אולטרא-ויויליט, שהעמידו לרשותי בית המשפט הרפואי ומוזיאון-הבולים שבבדפשט, אולם משום מה ההקרנה לא פעלה על הדיו.

אפשר לקבוע, כי הדף 1a של גויטיין הוא המשכו הישר לדף 1b שלנו, ובמקום שנפסק הדף 2b של גויטיין שם נמשך הדף 2a שלנו.

בדף 1b-1a הוא מדבר על מוצאו. מבחינה זו יש ליחס לקטע זה שלנו חשיבות רבה. הוא נולד באפידי (Oppido, בדרום איטליה), שם אביו דרוֹסֶס (או דֶרוֹ) ושם אמו מריא. הם היו אחים תאומים, שם הבכור רוייריוס או רגיר והשם שלו יהנס או גואן⁹. והיה אחיו „איש דורש חרב ומלחמות" והוא היה „איש דורש דעת ובינה בספרים".

ויהי בעת ההיא ואנדריאס ארכי אפיסקפס (הגמון) בבארי¹⁰ הכיר באמיתות התורה והלך לקושטא (קסטנטיניא) ונכנס לדת היהודית. בתחלה רדפו אותו הנוצרים ובקשו להרגו. אולם אחר כך בראותם כי נכונים הם מעשיו שהוא עושה, הלכו גם הם בדרךיו ונתיהלו. מקושטא הלך אנדריאס למצרים וישב שם עד יום מותו. הכליף של מצרים באותו הזמן היה אלמסחנצר מבית הפאטמים (1036—1094)¹¹. שמע ההתגירות הזאת הגיע עד ללונגוברדיה (דרום-מזרח איטליה), לביוזנץ ולרומא ויבושו חכמי הנוצרים על הדבר הזה. יהנס היה עוד נער בשמעו את הדבר הזה בבית אביו.

החלק הבא שבקטע מכיל תאור גיאוגרפי מפורט על מקום מולדתו וסביבתו. את שמות כל המקומות הרשומים כאן ניתן לזהות בעזרת אטלס היסטורי.

כנראה הוא נסמך לכומר נוצרי. ובשנה הראשונה לכהונתו בתור כומר חלם חלום, כי הוא מכחן ב„במה הגדולה" (בסליקה?) והגה איש עומד על ימינו וקורא לו בשמו.

עד כאן מגיע כה"י שלנו שבדף 1a-1b. תחילת הנוסח של גויטיין לקוי בחסר (כאן בוראי היה בא דבר האיש אליו) והוא נמשך בזה שהקיץ משנתו.

כפי הנראה, לא התאמתה השערתו של מאנן כי מוצאו של עובדיה היא „נורמנדיה אשר בצפון פרנציה" ו„בעת נוצריותו בודאי היה לו שם צרפתי". לעומת זאת היטיב לשער כי „בראשית המגלה אשר חסרה הוכיר את פרטי חייו קודם שקבל את דת היהדות". וכן מסיים מאנן את דבריו: „הבה נקוה שעוד ימצאו בין כ"י הגניחה תחלתה וגם סופה של המגלה הזאת של עובדיה הגר"¹². ואמנם תקותו זו עכשו נתגשמה.

אלכסנדר מארכס ז"ל כתב לפני שנים אחדות, כי „אין אנו יודעים, ואף קצרה מאתנו מלשער, מה היו הגורמים שהשפיעו על עובדיה שישנה את מהלך חייו הקודם"¹³.

9 השערתו של גויטיין היתה נכונה (במקום הנ"ל, עמ' 81), שלפני התגירותיו היה שמו יהנס.
10 את שמו של Andreas Archiepiscopus מצאתי ברשימת הבישופים של בארי. בשנת 1062 נתמנה להגמון ובשנת 1078 מת. עי' Bonifacius Gams בספרו Series Episcoporum Eccl. Catholicae רונסבורג, 1873, עמ' 856.

11 Al-Mustansir billah עי' מאנן The Jews in Egypt כרך 1, איכספורד, 1920, עמ' 76; א. שטראוס: תולדות היהודים במצרים וסוריה, כרך א/ ירושלים, תש"ד, עמ' 30.

12 עי' מאמרו „התנועות המשיחיות בימי מסעיהצל הראשונים". התקופה, כרך כ"ד, תרע"ח, עמ' 337, 339.

13 עי' מאמרו בקובץ Proceedings of the American Academy for Jewish Research כרך xvi, 1947, עמ' 199, בדומה לזה אומר גם מאנן (התקופה, שם, עמ' 337).

מהנוסח שלנו רואים בבירור, שהדחיפה הראשונה לכך שמשא התגירותו של התגמון אנדריאס. ההסטוריה היהודית אינה יודעת ולא כלום על התייחדותו של אנדריאס. ורק מקרה אחד כיוצא בו ידוע לנו מאותה תקופה. והוא מקרה הכומר וצלינוס בגרמניה (בערך 1012)¹⁴. גם דבר ההתגירות ההמונית בקושטא הוא בלתי ידוע בהסטוריה היהודית, ומשום כך גם מבחינה זו יש לנוסח זה שלנו ערך היסטורי חשוב. הלא כל הנתונים שנרשמו בידי עובדיה כתובים בדיקנות מוחלטת וע"כ יש לנו הבטחון הגמור לקבל גם את זה כעובדה היסטורית אמיתית. שמחה אסף ז"ל מיחס מכתב עברי אחד שנמצא בין כתבי הגניזה שבקמברידג' לעובדיה, ומתכנו הוא מניח שכותבו היה כומר¹⁵. ואני תמים דעה עם גויטיין שמחבר האגרת הזאת הוא עובדיה¹⁶, והקטע הזה שלנו מאשר את הנחתו של אסף, כי אמנם עובדיה כומר היה טרם קבל את דת היהדות.

בדף 2a—2b הוא מדבר על חיותיו בעדינה¹⁷, כלומר בבגדד. ה"משרת" מביא אותו לבית הכנסת, היהודים מספקים לו מזון. יצחק (הוא יצחק בן משה)¹⁸, ראש הישיבה מושיבו בין "הנערים היתומים", למען ילמד מפייהם תורה נביאים בכתב עברי ובשפה העברית. אחר כך הוא נותן סקירה היסטורית מעניינת על דברי ימי היהודים בבגדד. עוד בתקופה שקדמה לו קרה, שאלמקתדי, הכליף מבגדד (1075—1094) גזר — בידי משנהו אבישוגע¹⁹ — על האנשים היהודים אות הפליה צהוב, שהיו צריכים לשאת על ראשם ולחגור חגורה על מתניהם. גם ממקורות אחרים יודעים אנו, כי בזמנו של אלמקתדי היו היהודים חייבים לחגור אזור מצבע דבש²⁰ ולחבוש מצנפת צהובה²¹. ועובדיה מוטר לנו גם על כך, שמטבע של עופרת היתה תלויה בצואר כל יהודי ועליה היתה חקוקה המלה "דמי", אשר לדעתו רמזה על כך, "כי היהודים למס". זה ידוע, שפירושה המקורית של המלה הזאת היתה "בן חסות"²², ובצורה המורחבת "אהל אלהים" ("עם תחת חסות"). כלומר הלא-מסלמים (יהודים או נוצרים) הזקוקים לחסותם של המסלמים. תמורת החסות הזאת היה עליהם לשלם תשלומי מסים. עובדיה מספר גם זאת, שעל היהודיות היו שני אותות: נעליהן היו משני צבעים שונים, האחת אדומה והשניה שחורה. ומלבד זה פעמון נחשת קטן היה תלוי בצוארן או בנעליהן. למען ישמעו בהתקרב אשה יהודיה. ובאמת, גם ממקורות ערביים יודעים אנו, שבימי של אלמקתדי היה על היהודיות לנעול נעלים בנות שני צבעים (האחת לבנה והשניה שחורה)²³; אך נמסר גם על הצבעים שחור ואדום²⁴. ועוד מוטר לנו עובדיה, כי אבישוגע הפקיד על היהודים אנשים מסלמים אכזרים, ועל הנשים היהודיות נשים מסלמיות אכזריות למען ענותם. ועמי הארץ היו מכים אותם ברחובות העיר.

ולבסוף מביא עובדיה פרק קצר על אופן תשלומי המס. היהודים העשירים היו צריכים לשלם בכל שנה ושנה ארבעה דרכמונים וחצי, הבינונים שני דרכמונים וחצי, והעניים דרכמון

14 ע"י ש. אסף בספרו "מקורות ומחקרים בתולדות ישראל", ירושלים, תש"ו, עמ' 144.

15 בספרו הג'ל, עמ' 143. 16 במקום הנזכר, עמ' 76.

17 עפ"י יש' מו, ח. ע"י מאגן ב REJ, במקום הג'ל, עמ' 255.

18 ע"י ד. ש. ששון בספרו A History of the Jews in Baghdad, ליטשורת, 1949, עמ' 60—61.

19 ששון סובר, ששנת מותו של יצחק בן משה היתה אחרי 1100. אולם עפ"י הנוסח שלנו יש לאחר זה עוד.

20 ע"י גויטיין ב JQR, שורה חושנה, כרך XLIII, 1952—1953, עמ' 63—64, 73.

21 ע"י שם, עמ' 64, הערה 8.

22 ע"י מאמרו של א. שטראוס Etudes Oriens The Social Isolation of Ahl Adh-Dhimma בקובץ

tales à la Mémoire de Paul Hirschler, בודפשט, 1950, עמ' 79.

23 ע"י Handwörterbuch des Islam, לידה, 1941, עמ' 18 והספרות הניתנת שם.

24 ע"י גויטיין ב JQR, במקום הג'ל, עמ' 64, הערה 8.

א. שטראוס בספר זכרון להירשלה, עמ' 81.

אחד וחצי. ואם מת יהודי ולא שלם את מכסת המס, לא נתנו לקבור אותו עד אשר סלקו את חובו מהנכסים שנשארו בביתו. ואם לא נשאר אחרי המס מאומה אזי דרשו מאת היהודים לפדותו, ואם לא יכלו (או לא יאבו) לשלם את כסף פדיונו, נאלצו לשרוף את המת באש. כמובן גם על תשלומי המסים האלה יש לנו נתונים במקורות אחרים²⁵, אך לא בפרטיות כזו. ועתה תגני מגיש את הנוסח גופו. אני מנקד רק את שמות האיש והמקומות המובאים בנוסח. אולם אני מצרף את תצלום כח"י למען יוכלו הקוראים המתעניינים בו לעמוד על אופן הניקוד של עובדיה הגר.

[1a] וּשְׁמוֹ אֶפְיִדְיָהּ: וַיִּקַּח אִשָּׁה וּשְׁמָהּ מְרִיָּא וַתֵּהֶרֶר
מְרִיָּא וַתֵּלֶד לְדָוִד אִשָּׁה שְׁנֵי בָנִים בְּיוֹם אֶחָד
אֶת הָרֵאשׁוֹן כַּחֲתָה הַנְּשִׁים לְבָנִיהֶן וַיִּקְרְאוּ שְׁמוֹ
רֹזִינְדִּיּוֹס הוּא רִנְדִּי: וְאֵת הַשֵּׁנִי בְּ... רֵא
5 רֵאשׁוֹנָה וּבַעֲצָב רַב יָלְדָה אֹתוֹ אִמּוֹ וַתִּקְרָא אֶת
שְׁמוֹ יְהוֹנָס הוּא גִנָּאן: וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי
רֹזִינְדִּיּוֹס אִישׁ דּוֹרֵשׁ חֶרֶב וּמַלְחָמוֹת וַיִּתְּנֶנָּס אֶת
אִישׁ דּוֹרֵשׁ דַּעַת וּבִינָה בַּסְּפָרִים: וַיְהִי
בַּעַת הַהִיא וְאַנְדְּרִיָּאס אֶרְכִּי אֶפְיִדְיָהּ[ס] הַכֹּהֵן
10 הַגָּדוֹל אֲשֶׁר בְּמִדְיַת בָּאֲרִי נָתַן הָאֱלֹהִים אֵל[ה] בַּת
תּוֹרָת מֹשֶׁה בַּלְבָּבוֹ: וַיַּעֲזֹב אֶרְצוֹ וַכְּהֹנֵת[ו] וְ[כָל]
כְּבוֹדוֹ וַיָּבֵא אֶל מִדְיַת קְסֶטְנִינָא: וַי[מַל]
אֶת[ה] בָּשָׂר עֶרְלָתוֹ וַי[עַ]בְרוּ עָלָיו צָרוֹת וְרַעוֹת
וַיִּקֶּם וַיְבָרַח לִנְפֹשׁוֹ מִפְּנֵי הָעֶרְלִים
(בְּשׁוּלִים: הַמְּבַקְשִׁים אֹתוֹ לְהַרְגוֹ וּמִלְטָהוּ
יְי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִיָּדָם בְּטַהֲרָה יִי
שׁוֹמֵר אֶת[ה] גִּרְיָם בְּרוּךְ שְׁמוֹ לַעַד
וְ[ה]זֹרֵמִים עוֹלָמִים אַחֲרָיו וְרוֹאִים אֹת[ה] מַעֲשֵׂיו)
וַיַּעֲשֵׂה כֵּן[ש] ר
15 עָשָׂה וַיָּבֵאוּ גַם הֵם בְּבִרְיַת אֱלֹהִים חַיִּים וַיִּלֶךְ
הָאִישׁ אֶל מִדְיַת מִצְרַיִם וַיֵּשֶׁב שָׁם עַד יוֹם
מוֹתוֹ: וְשֵׁם מֶלֶךְ מִצְרַיִם בִּימֵי הַ[הֵם הֵיחָ]
אֶלְמַסְתַּנְצִיר: וְשֵׁם מִשְׁנִיהוּ... אֶל...

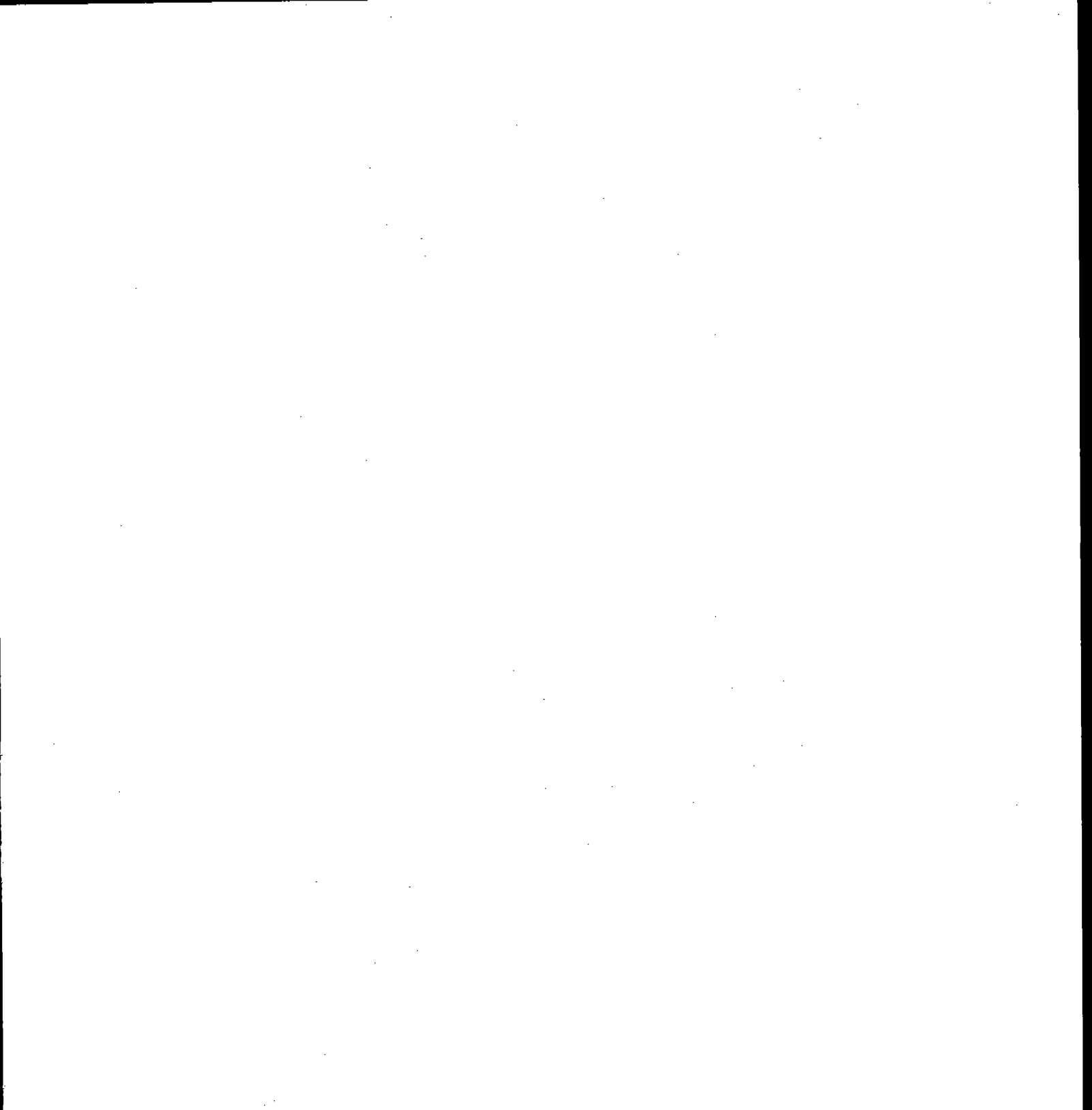
- 25 ע"י אברהם אליהו הרכבי בספר היובל לכבוד אברהם ברלינר, ברלין, חרס"ג, בחלק העברי, עמ' 36.
39: גויטיין ב' QJR, במקום הנזכר, עמ' 71, 76.
1 אפידין Oppido, זהו מקום מולדתו של יהנס (ע"י להלן).
2 דרין או דרוכס, שם אביו של יהנס (ע"י להלן).
3 בחקת הנשים לבניהן אולי הוא רוצה לרמוז בזה על זכות הבכורה, או שמא על לידה קלה.
4 ר"ל יש כאן אותיות אחדות מהתבנה הראשונה של השורה הבאה כדי למלא את הנייר.
5 ויגדלו ב"ר כה, כז. 7 א' אות השלמה. 8 ובינת בספרים ד"ר ט, ב.
9 אנוריאס נתמנה להגמון (Archiepiscopus) בבארי בשנת 1062 ומת בשנת 1078. ע"י עליו בהקדמה.
12 יומל את בשר ערלתו ב"ר יו, כג. 13 צרות ורעות דב' לא, יו, כא.
14 ויקם ויברח יונה א, ג. הערלים ע"י מאנן ב' RE, במקום הגליל, עמ' 254; אסף במקורות ומחקרים, עמ' 149. שומר את גרין תה' קמו, ט.
15 ויבאו... בברית אלהים חיים ע"י מאנן, שם, עמ' 246, 252.
18 אלמסתנציר Al-Mustanşir billah (1036–1094), ע"י עליו בהקדמה.

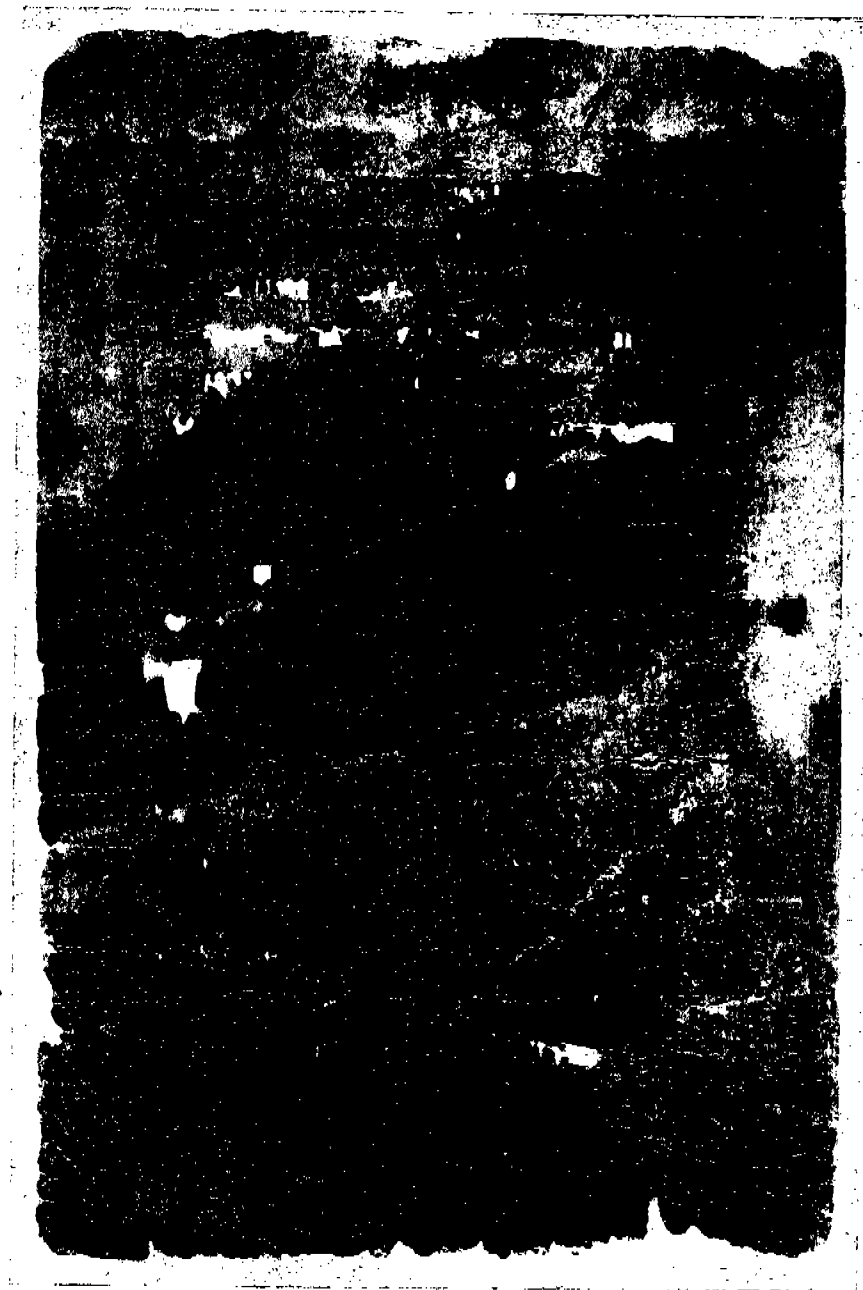

מקסימיל 1
למאמר : קטע נוסף ממגלת עובדיה הגר הנורמנדי

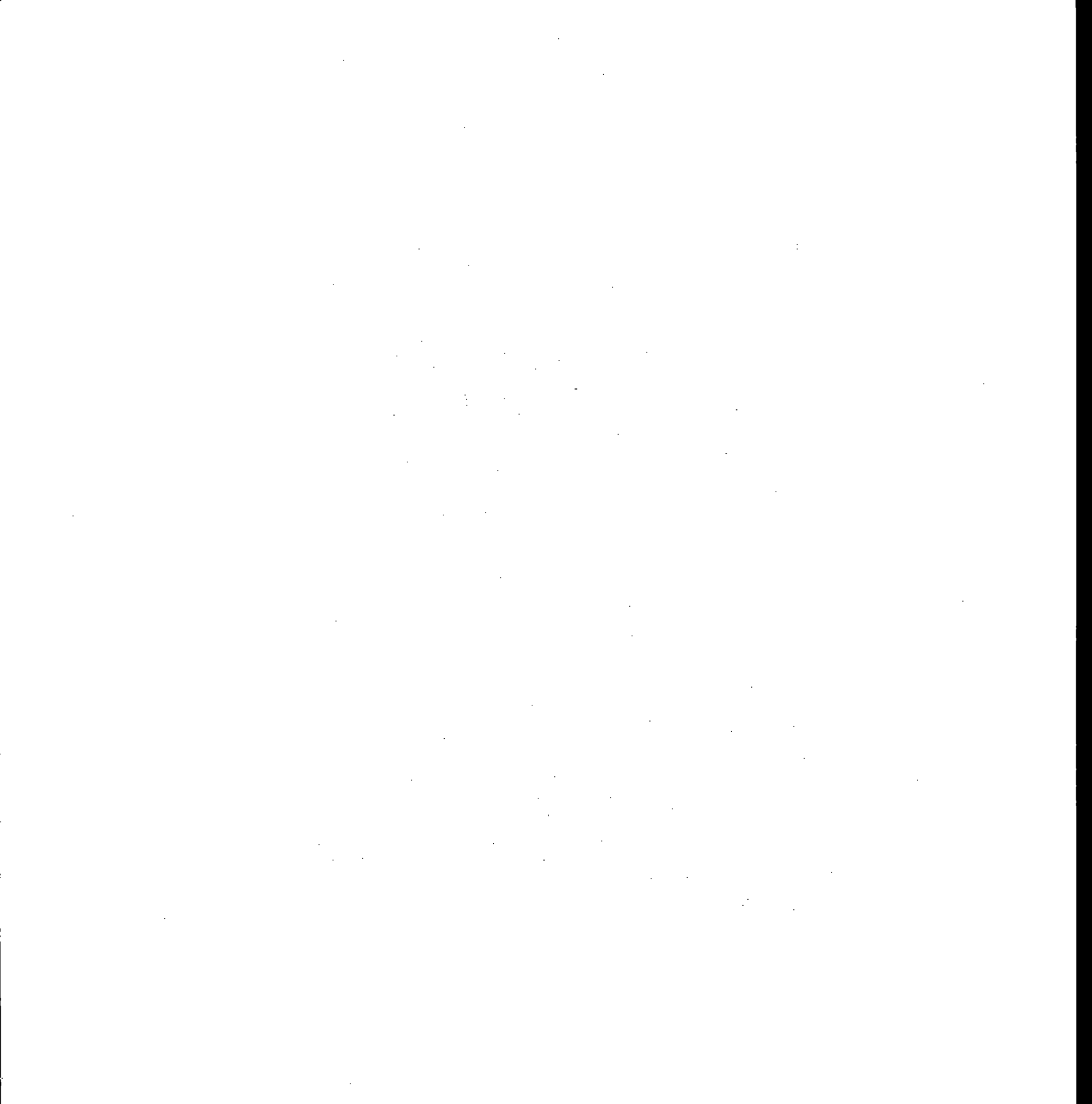

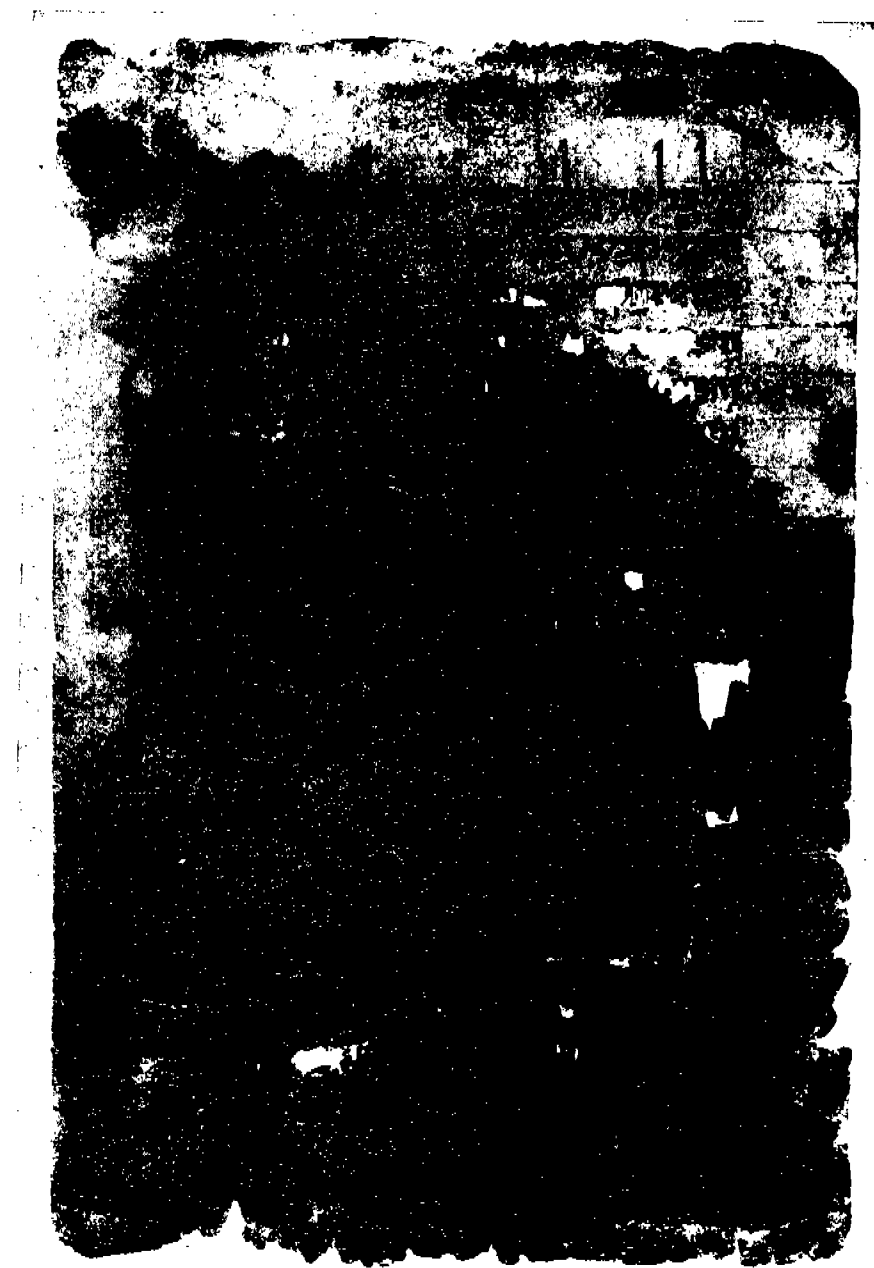
מקסימיל 2
למאמר : קטע נוסף ממגלת עובדיה הגר הנורמנדי

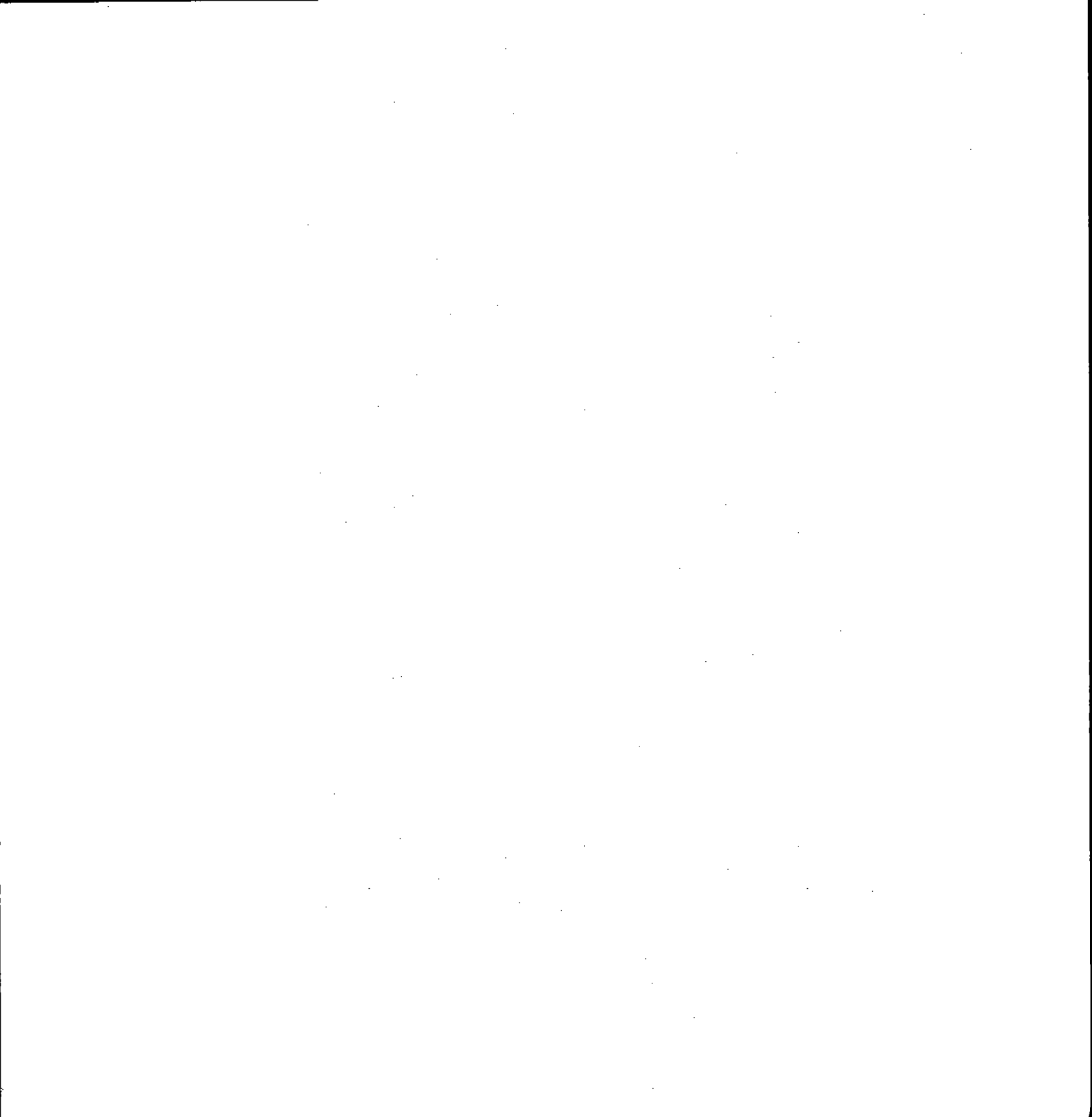

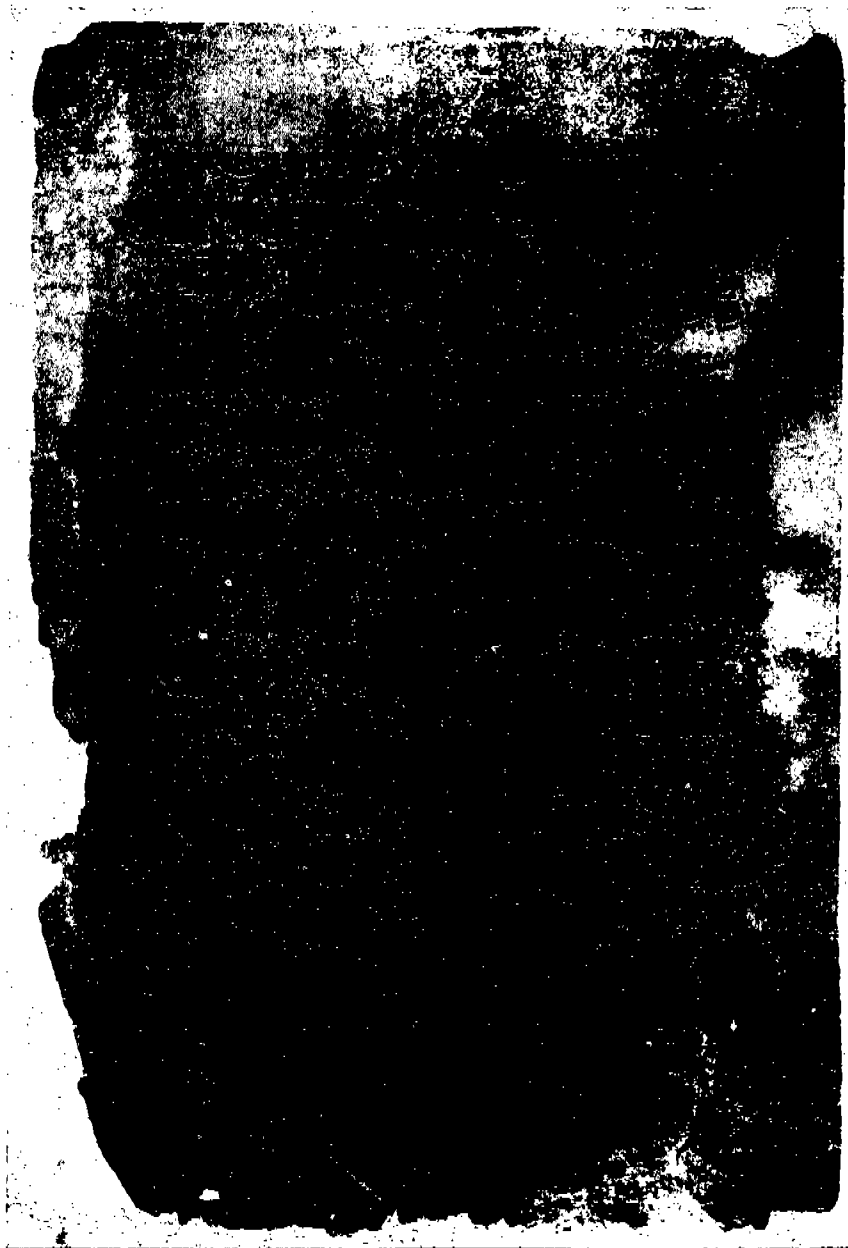
סקימיל 3
מגלת עובדיה הגר הנורמנדי, ע' 1a

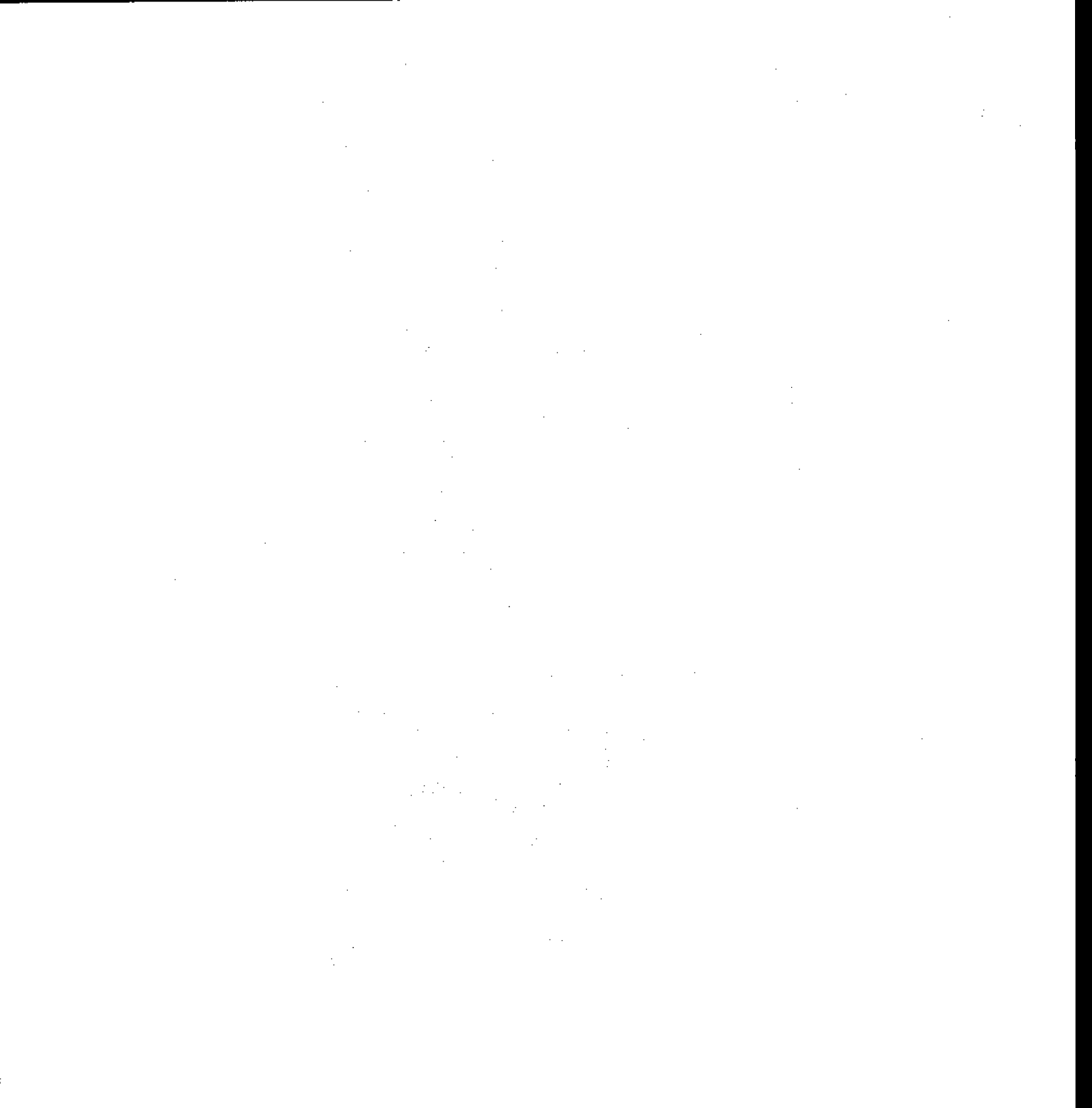

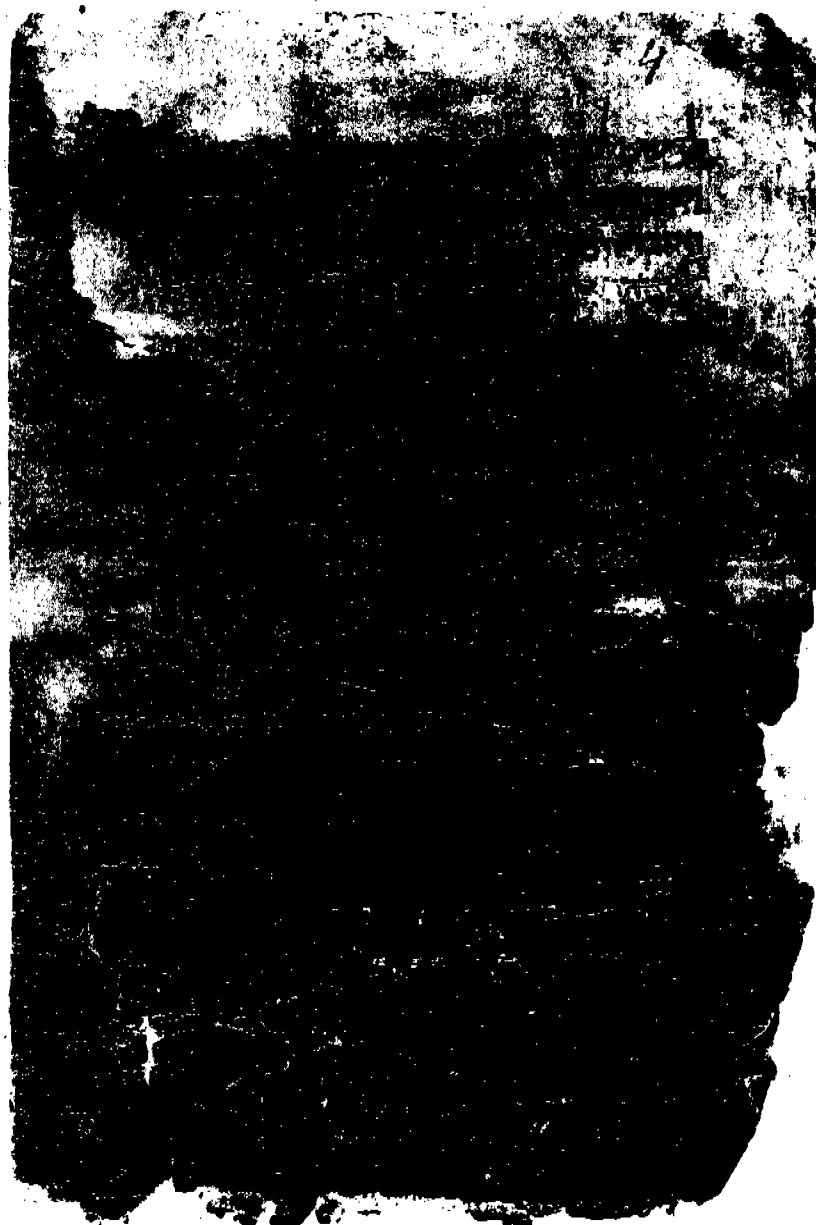
מקסימיל 4
מגלת עובדיה הגר הנורמנד, ע' 1b

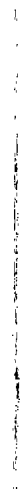

מקסימיל 5
מגלת עובדיה הגר הגורמנדי, ע' 2a

פקסימיל 6
מגלת עובדיה הגר הגורמנר, ע' 2b

ותבוא ש[מועת] אַנְדְּרִיאָס ארכי אפיסכפס
 20 אל כל ארץ לַנְּגוֹבְרִיאָה ואל חכמי יָנָן ואל
 חכמי רוֹמָא היא מקום כסא מלכות אדום
 ויבושו חכמי היונים וכל חכמי אדום יכלמו הש
 הש[מועת] שמועתו: וישמע יְהֶסֶס את דבריו
 והוא עודנו נער בבית דְּרוֹקְס אביו:
 25 ואלה שמות המדינות אשר סביבות א[פ]ידי
 מקום מולדת יְהֶסֶס בן דְּרוֹקְס: מפאת מערב
 מדינת רוֹמָא ומדינת סְלֶרְנֶס ומדינת פְּתֶנְץ
 ועיר פּוֹטְנֶזְלִי ועיר אָנְס: ומפאת מזרח
 מדינת בארי ומדינת מֶנְתְּפֶלוֹס ועיר גֶנְזָן
 30 [ועיר] בֶּנְזָן: ומפאת צפון מדינת אַנְדְּרִיאָס
 [ונק]ר ושמו בְּרֶדְנוּ בין אַפִּידִי ובין אַנְדְּרִיאָס:
 ומפאת[ת] תימן מדינת תוֹלֶב ומדינת
 יֶבֶרְג וְאַפִּידִי בתוכם: ויהי בשנה

הראשונה אשר נטמא בה יְהֶסֶס תחלת טמאתו
 35 מסרי לילה בבית דְּרוֹקְס אביו: ויהי בשנה ההיא
 חלם [יהנס] חלום והנה הוא מכהן בכמה הגדולה
 אשר לְאַפְּדִי יֶסֶס בני עמו: וירא והנה איש
 עומד על ימינו נגר המזבח: ו[יאמר] אליו יְהֶסֶס

[2a] הישיבה ויושב המשרת את עֶבְדִּיה הגר בבית
 אשר היהודים יתפללו בו ומוזנות הביאו לו
 ויהי אחרי כן ויצו יצחק ראש הישיבה להיות
 עבדיה הגר עם הנערים היתומים ללמדו תורת
 5 משה ודברי הנביאים במכתב הא
 האלהים ובלשון העבריים: טרם זאת נתן
 מלך צִדְיָה ושמו אֶלְמֶקְתָּדִי ביד משנהו ושמו

19 שמועת] עי' מאנן, שם, 254.

20 לנגובריא] כאן איטליה הרומית-מזרחית. עי' מגילת אחימעץ הוצ' ב. קלאר. ירושלים, תש"ד, עמ'
 קע"ג. יון] ביונטיון.

21 אדום] עי' ש. קרויס במחקרים לזכרון ר' עמרם קאהוט, ניו-יורק, תרצ"ו, עמ' 380—385.

22 הש] אותיות השלמה. 24 והוא עודנו נער] דבה"ב, לה, ג.

27 סלרנס] Salerno. מנצן] Potenza. 28 פטרגלין] Pietragalla. אנס] Anzi.

29 בארי] Bari. מנתפלוס] Montepeloso. גנצן] Genzano. 30 בנז] Banzi. אגרנז] Acerenza.

31 ברדנון] Bradano. 32 תולב] Tolve.

35 מסרי לילה = מסרי לילה = כומרים (עי' מאנן ב RE) במקום הנ"ל, עמ' 251, שורה 5: "הסרים
 אשר לאביו".

37 לאפד... ים] אולי רוצה לומר אפידים (כלומר יושבי אפיד, שהם בני עיר), אולם הניקוד מוזר הוא.

3 יצחק] הוא יצחק בן משה. עי' עליו בהקדמה.

5 משה] בכ"י בא אחריו "עבדו" ונקוד עליו. הנביאים] בכ"י מעיקרא: "נביא" ונקוד עליו.

הא] אותיות השלמה.

7 עדינה] היא שמה של בגדו עפ"י יש' מז. ת. אלמקתדי] Al-Muqtadi (1075—1094). עי' עליו

בהקדמה. משנהו ושמו] הוכחלו בכ"י.

אֲבִישוּנָע שְׁנוי עַל הָעֵבְרִיִּים הַיּוֹשֵׁב
 הַיּוֹשֵׁבִים בְּמִדְיָנָה עֲדִינָה וַיִּבְקֶשׁ מַעֲמִים רַבּוֹת
 10 לֵאבֹדֶם וְאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִפִּיר עֲצָתוֹ וְאָף גַּם זֹאת
 מִחֲמַתוֹ הִסְתִּירָם: וַיִּתֵּן עֲלֵיהֶם אוֹתוֹת בְּרוֹקוֹת
 עַל רֹאשׁ כָּל יְהוּדֵי וִיהוּדִי: אַחַת עַל הָרֹאשׁ וְאֶחָד
 וְאַחֶרֶת עַל צוּאָר וּכְמִשְׁקַל כֶּסֶף מִן הָעוֹפֶרֶת
 תְּלוּי עַל צוּאָר כָּל יְהוּדֵי וִיהוּדִי: וּבְעוֹפֶרֶת כְּתוּב
 15 דְּמֵי כִי הִיהוּדִים לְמָס: וְגַם אֲזוּר נָתַן בְּמַתְנֵי כָל
 יְהוּדִי וִיהוּדִי: וְעַל נָשֵׁי הַיְּהוּדִים נָתַן אֲבִישוּנָע
 שְׁתֵּי אוֹתוֹת: הַסְּנֵדִלִּים אֲשֶׁר לְכָל אִשָּׁה וְאִשָּׁה
 אֶחָד אֲדוּם וְהַשְּׁנִי שָׁחֹר: וְעַל צוּאָר אִשָּׁה וְאִשָּׁה
 אוֹ עַל סִנְדֵּלָה מַעֲמוֹן נַחוּשֶׁת קָטוֹן לְהַרִים קוֹל:
 20 [2b] לְדַעַת וּלְהַבְדִּיל בֵּין נָשֵׁי הָעֵבְרִיִּים וּבֵין נָשֵׁי הַגּוֹיִם
 וַיִּפְקֹד עַל הַיְּהוּדִים אֲנָשִׁים גּוֹיִם אֲכֹזְרִים וְעַל
 הָעֵבְרִיּוֹת הַמִּסְקִיד נָשִׁים אֲכֹזְרִיּוֹת מִנְּשֵׁי הַגּוֹיִם
 לַעֲנוֹתָם בְּכָל קָלְלָה וְחִרְפָּה וּבִזּוּ: וְהָיוּ מִ
 מַלְעִיגִים בָּהֶם הַגּוֹיִם וְעַם הָאָרֶץ הֵמָּה וּבְנֵיהֶם[ם]
 25 מְכִים אֶת הַיְּהוּדִים בְּכָל חוּצוֹת מִדְיָנָה עֲדִינָה:
 וְזֹאת חֻקָּת הַמָּס אֲשֶׁר יִקְחוּ עִבְדֵי מֶלֶךְ
 עֲדִינָה מִן הַיְּהוּדִים בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: מִכָּל
 אֶחָד וְאַחֶר יְהוּדִי מִן הָעֵשִׂירִים וְאֲשֶׁר בָּהֶם כַּחַ
 בִּיּוֹתֵר יִקְחוּ אַרְבַּעַת דְּרַכְמוֹנִים וְחֲצִי: וּמִן הַיְּהוּדִים
 30 הַבִּינְיוֹנִים שְׁנֵי דְרַכְמוֹנִים וְחֲצִי: וּמִן הַיְּהוּדִים
 הָעֲנִיִּים מֵאֵד דְּרַכְמוֹן אֶחָד וְחֲצִי: וְאִם יָמוּת
 יְהוּדִי וְלֹא שָׁלֵם הַמָּס וַיִּשְׁאָר עָלָיו רֶב אוֹ מֵעֵט
 מִמֶּנּוּ לֹא יַעֲזֹבוּ הַגּוֹיִם לְקַבֹּר אוֹתוֹ עַד אֲשֶׁר
 יִקְחוּ אֲשֶׁר יִשְׁאָר עָלָיו מִן הַמָּס: וְאִם אֵין לָמֶת
 35 דָּבָר יִבְקֶשׁוּ הַגּוֹיִים מִן הַיְּהוּדִים וַיִּפְדּוּ אֶת מָתָם
 בְּאֲשֶׁר יִשְׁאָר עָלָיו מִן הַמָּס מִמְּמוֹנָם וְאִם לֹא
 יִבְקֶשׁוּ הַגּוֹיִם לְשִׁרֹף אוֹתוֹ בְּאֵשׁ: וְעוֹד
 זֹאת חֻקָּת הַגּוֹיִם אֲנִשֵּׁי עֲדִינָה לַעֲשׂוֹת עֲרִי(?)

8 אֲבִישוּנָע] Abu Shuja' עי' גִּישׁוּן ב' JQR: שוֹרָה חֲדָשָׁה, כרך XLIII, 1952-1953, עמ' 73: "אדם רָע יִקָּאֵל לָהּ, אֲבִן אֲבִי אֶלְשֶׁאֶע אֲרֹנָה יִכּוֹן וְשֶׁם רִשְׁעִים יִרְקֵב". הַיּוֹשֵׁב אוֹתִיּוֹת הַשְּׁלָמָה.
 10 הִפִּיר עֲצָתוֹ] תה' לג' י. וְאָף גַּם זֹאת] ויק' כז, מד.
 11 בְּרוֹקוֹת] = צְהוּבוֹת: בן־יהודה ב', עמ' 638: "בְּרוֹקָה: גִּון הִירֹק כְּזָהָב".
 12 וְאֶחָד אוֹתִיּוֹת הַשְּׁלָמָה. 13 וּכְמִשְׁקַל כֶּסֶף] זהו הָאוֹת הַשְּׁנִי.
 15 דְּמֵי מִלָּה עֲרַבִּית (dhimmi) וּפִירוּשָׁה בִּן חֲסוֹת אֶצֶל הַמִּסְלָמִים כְּלוּמָר יְהוּדִי אוֹ נֹצֵרִי.
 23 לַעֲנוֹתָם] שְׁמוֹת א. יא. וְחִרְפָּה] אַחֲרָיו בֹּא בְּכִי כְּעֵצוֹת סוֹפֵר: "וּבִזּוּ וְהָ" וְנִקְוֹר עָלָיו.
 קָלְלָה וְחִרְפָּה וּבִזּוּ] יר' מב, יח: תה' קט, כב. מ] אוֹת הַשְּׁלָמָה.
 24 מַלְעִיגִים] עי' מֵאֲנֵן ב' [RE. כְּמִקּוֹם הַנִּלְי, עמ' 254.
 26 מ] אוֹת הַשְּׁלָמָה.
 36 וְאִם לֹא] כְּלוּמָר, אִם לֹא יִכְלוּ אוֹ לֹא יֵאָבֻ הַיְּהוּדִים לַפְדּוֹת אֶת מָתָם.

כרוזי "חויא דרבנן" נגד כת שבתי צבי

מאת י. ד. וילהלם (שטוקהולם) וגרשם שלום (ירושלים)

בשם "חויא דרבנן" נקראים כרוזי קהלות אמשטרדם, פרנקפורט דמיין ואלטונה נגד השבתאים שהוכרוזו בשנת תפ"ה, לאור גילוי פעולתו של השליח השבתאי (מכת הקיצונים) משה מאיר מקאמינקא שבא מזולקווא לגרמניה. מעשה זה ידוע ואין צורך להאריך עליו כאן.¹ בימים י" וי"א בתמוז תפ"ה נגבתה בפרנקפורט עדות על מעשה משה מאיר, ובעקבות הגילויים האלה פורסמו בקהלות רבות באשכנז חרמות נגד הכת והמגינים עליה או מכסים על מעשיה. יעב"ץ מספר בראש ס' התאבקות על חרמות אלו: "זאת עשו בקהלות הגדולות שבאשכנז לקרוא בחיל... חרמות גדולות ואיומות על כת הרשעה להבדילם מישראל, וכן הטילו חרם איום ונורא על כל המכיר ויודע אחד מאנשי הכת הארורה המסתתרים שמחוייב לגלותו לרב שבעירו ולפרסמו ולגדותו ולהחרימו בכל חומר ותוקף וקללה על המעלים כמו על העובר בעצמו. אפילו רק ע"פ אומדנא מחוייב להגיד לבית דין שבעירו ולחקור אחריו ולבער הרע מישראל ושלא לחוס על מי שיהא נתפס במינות זאת אף אם יהא תלמיד חכם ובעל משהיה ותקיף, והחליטו שהנלכד מהם לא יקבלו אותו בתשובה כי מראה בפניהם, כאשר הדבר ידוע בחון ומנוסה כמה פעמים בראשי הפושעים ההם, כשנמצאו ונעשו בהם שפטים עשו עצמם כמתחרטים ושבים בתשובה שלימה, הם לא עשו אלא לפנים כי נמצא תמיד השר"ץ בידם, כל באיה לא ישובו... ונתנו החרמות בדפוס על דף נקרא חויא דרבנן בו נחקקו בעט ברזל ועופרת כרוזי החרמות של הקהלות הראשית פרנקפורט דמיין, ג"ק² ואמשטרדם."

הנה כרוזים אלו לא נודעו עד עתה במקורם המלא והמענין מאד כי יעב"ץ פרסם אותם רק בתרגום עברי מקוצר ומסולף "מועתק מל"א [מלשון אשכנז] ללה"ק" וכדרכו בספריו, שינה את הביטויים לגנאי, ו"עיבד" אותם לפי טעמו. הטכסט העברי הזה נדפס בס' תורת הקנאות אלטונא תקריב דף ל"ז ול"ח. אבל נמצא אתנו המקור הכתוב יידיש ונדפס בדף גדול בשנת תפ"ו בלי ציון מקום הדפוס, אלא שמתוך האותיות ניכר שנדפס לא באמשטרדם אלא בוונזבעק הסמוכה להמבורג. מטופס כזה חזר והדפיס אותם מלומד נוצרי בזינמרק בשנת 1764 בכרך מיוחד עם תרגום לאטיני והערות (בלתי חשובות), בעיר Sorö. שם המחבר הוא יוהן לודוויג קריסטיאן פונטופידן (1735—1799, Pontoppidan) שהיה פרופסור באקדמיה של Sorö. שם הספר הקטן הוא Fulminum Synagogicorum in Sectam Schabtai Zwi Trias, ותיאור קצר ע"י א. פ[ריימן] נמצא ב. Z.f.H.B. 1901 עמ' 159. הספר יקר מציאות ביותר. הטופס בספריה בפרנקפורט שהיה תחת ידיו של פ. נשרף עם רובו של תאוסף העברי והיהודאיסטי הגדול שם בשנת 1943. לא נודעו לנו עתה אלא שני טפסים, אחד בספריה הממלכתית בקופנהאגן ואחד בספריה האוניברסיטה באופסלה. הספר הוקדש לרוזן פרידריך Danneskiöld (1703—1770), אדמיראל ומיניסטר דני, שהיה חובב הספרות העברית וגם השאיר כתבים עבריים בעלי ערך לספריה המלכותית בקופנהאגן. כפי הודעתו האדיבה של ד"ר ר. אדלמן. המחבר מסביר את סיבת הוצאת

1 עיין מ. א. פרלמוטר, ר' יהונתן איבשיץ ויחסו אל השבתאות, עמ' 29.

2 ס' בית יהונתן הסופר דף ד', שם בדף ב' ע"א נזכרה שנת תפ"ו כשנת המעשה, אבל אין ספק שזאת פעות, אגב ריהסא.

3 שלש קהלות: אלטונה, המבורג, וונזבעק.

הספר שהיא: להראות את חולשת היהדות הנאבקת בריב של כחות. אבל סקירותיו ההיסטוריות על התנועה השבתאית שטחיות מאד, והכל לקוח מספרים אחרים.

אחד מאתנו, ד"ר וילהלם, העתיק את הנוסח המלא של החרמות המשתרע כאן על עשרים עמודים של טכסט ושנים של תיקוני גיאות דפוס. הטכסט משובש מאד וכולו חרולים וקמשונים גם אחרי תיקוני הטעיות שנדפסו שם, ולעתים קרובות דבריו בלתי מובנים. על כן השווה תחתום השני, ג. שלום, את הטופס המקורי של הכרוז הנשמר בספריית הרוזנטאליאנה באמסטרדם, ורשום ברשימתו של Roest, כך, עמ' 73. בהביאנו את הטכסט המקורי הזה (החשוב מכמה בחינות) לא ראינו צורך להעיר על כל השבוישים שבהעתקתו של פונטופידן. שקיבל את הכרוז הזה מידי המזרחן הידוע יותן ג. Carprow (1679—1767). ספרו של פונטופידן הוא כנראה הספר העברי היחיד שנדפס ב־Sorö, ומקום זה לא נזכר כלל במאמרו של דוד סימנסן על הדפוס העברי שבו הקדיש מקום מיוחד לדפוס העברי בדנמרק⁴. הכרוז המקורי מכיל רק שני עמודים שנדפסו בצפיפות וברשלנות. צויינו להלן גם עמודי הדפוס בספרו של פונטופידן.

מכרזי החרמות נמצא בעלון חו"א דרבנן רק אחד שיש עליו תאריך, הוא הכרוז הראשון מאמסטרדם ב"ח אב תפ"ה. אם החקירה של השליח משה מאיר היתה ב' וי"א בתמוז, הרי הודרו הרבנים מאד בפעולתם. אבל גם התאריך המדויק של החרם מאלטונה נודע ונזכר בס' גחלי אש. כתב יד אוכספורד, לפי תיאורו של Neubauer בירחון הגרמני MGWJ, כך 36 (1892). עמ' 209: הוא הוכרו ביום כ"ח אלול תפ"ה. כרוז אלטונה נדפס במקורו היהודי-אשכנזי עוד פעם שנית בשנת תקי"ב בעלון "למען דעת" שיעב"ץ הוציא בשעת הריב הידוע ומצאנו טופס ממנו באוכספורד, בסוף כ"י 955 ברשימת נייבויאר.

חו"א דרבנן

טופסי כרוזים של שלשה ראשי קהלות דמדינות אשכנז ה"י

[ע' 3] טופס כרוז הנעשה בבתי כנסיות בק"ק אמסטרדם
יע"א ביום ד' ר"ח אב לא תגורו מפני איש כי
המשפט לאלהים הוא.

הערט צו כל הקהל הקודש עש איז ביפאלן גווארן אויש צו רופן בשם האלופים קצינים פרנסים ומנהיגי דקהילתינו יצ"ו ובצירוף הגאון הגדול אב"ד ור"מ דקהילתינו ובית דינו יצ"ו דעם עולם ביקענט צו מאכן נאך דעם מפורסם איז פר אייניגי יארן זיך במדינות פולין צו אנגדר גימאכט כיתות רשעים ופושעים מתעורר צו זיין אמונה כוזבת ונפסדת משבתי צבי און עובר גיוועזן עבירו' וחטאי גדולי' זיא אזו גשטעלט האבן [ע' 4] זעלכי מעשה טומאה. זוא מן ניט פאר גבויאט האט לבטל מחשבתם הרעה גוועזן ווער חלילה זעלכי פירצה בישראל גקומן דלא ניחא למרייהו למימרא הכי⁵. צו דר זעלביגי צייט אבר האבין זיך אויף גישטעלט חכמי הדור הרבני' הגאונים הראשונים חסידי עליון אנשי קודש. ובצירוף קציני הדור ויחדי סגולה היראים והשלימי' לדבר ה' מארבע ארצות של מדינת פולין נוקם גוועזן קנאת ה' צבאות אונ' האבן דיא חברה של רשעים וצירופיהם ומחזיקי' דיא זיא געלט גגעבן האבן צו

4 Hebraisk Bogtryk Aeldre og Nyere Tid, Bogvennen 1900, p. 5—29.

5 כך הוא בטופס המקורי והאותיות קשות לקריאה. פונטופ. כותב בהערותו לתרגום שהיו כאן אותיות מוטושטשות, ואין ללמוד מזה שהיה לפניו העתק בכ"י, וטשושי אותיות כאלה מרובים בטופס שבאמסטרדם.

אונטר האלטן⁶ ומסייעם לדבר עבירה מחרים ומנדה ומארר ומקלל גוועזין. זעלכי רדיפות בחייהם ובמותם זוא איינר פון זאי גישטורבן. עמהם גלאזט נוהג זיין כדין המוחרם זוא ווייט זיא גיטריבן בשנותם את טעמם לפני אב"י [ע' 5] מל"ך ויגרשוהו וילך⁷ כלה גרש יגרש⁸. דש מן זיא מכל מדינות פולין גיטריבן בבל יראה ובבל ימצא. ובכל מקום שדת מלכו של עולם מגיע החרם חל וגהלטן ווארדן כי מפולין תצא תורה ודבר ה'. אך גוועזן ותשקוט הארץ⁹.

נזא צייט הער דיא נגע צרעת אין פרעמדי מדינות זיך גצאגן ועדיין מחזיקים באמונתם וטומאתם אונ' זוכין ע"י שלוחי רעי' למצוא מי"ץ את מינו מטמא דעם עולם צו זיין ולמיחש דש זעלכי מכה מהלכת על פני ארץ אשכנז געבן. גלייך ה' ב"ה אן טאג גשיקט האט לטובת כלל ישראל. קארצליך פאסירט איז בק"ק פ"פ דמיין עבר עליה איש רע ובליעל משה מאיר מזאלקוי שליח וטרסור לעבירה [ע' 6] גיזעלט זיין להסית ולהדיח את בני עמינו להאמין בשבתי צבי שהיא אמונה כוזבת ונפסדת ולעשות כמעשיה רעים וחטאים לה' מאד. ועובר אדם עבירה בסתר נפרעים ממנו בגלוי¹⁰ דו הגאון הגדול אב"ד ור"מ כמהור"ר יעקב הכהן¹¹ הרב דק"ק פ"פ דמיין ובית דינו בצירוף חברא קדישא מחרים ומנדה ומארר ומקלל גלאזט זיין לאיש בליעל משה מאיר וצירופו וכת המאמינים¹² וכל היודעים ומכירים את המאמינים ומסייע להם בסיועה כלדהו הם המוחרמים ומנודים ומפורשים מכל קהל ישראל ארורים הם מב"ד של מעלה ומב"ד של מטה ביו זיא קומן אונ' זיין מקבל תשובה שלמית הנראה לעין כל המאמיני' באחדותו יתברך ובתורתו הקדושה. ואחריהם קמו הגאון הגדול אב"ד ור"מ כמהור"ר [ע' 7] יחזקאל נר"ו¹³ הרב דק"ק המבורג בצירוף האלופי קציני' פ"ו דשלש קהלות בצירוף האלופי' לומדים אונ' בקאנט גימאכט פון די אבי אבות הטומאה ונגע צרעת וואש די חברה של רשעים עבירות וחטאי' גדולי' גיטאן אוי להם ולנשמתם וויא אך גאוני ארץ פולן הבן אנשים האלה החוטאים בנפשותם רודף גיוועזין עד חרמה. וכהיו' לא טובה השמועה דש דיא רשעים שיקן שלוחים אויש להסית ולהדיח את בני עמינו וויא זיא ערפארן האבן וואש בק"ק פ"פ פאסירט איש ע"י איש רע ובליעל משה מאיר מזאלקוי ולא מעצמו יצא כי אם מהכלל כולו יצא דאויף אום צו פר היגדרין דש הנגע צרעת ניט במדינות אלו חלילה ג"כ קומן זאל האבן זיא דר גלייכין מחרים ומנדה ומארר ומקלל גוועזן ניט אליינט דעם [ע' 8] משה מאיר ימ"ש זונדרן דיא גאנצה חברה המאמיני' דיא זעלבגי זיין מוחרם ומנודה ומפורש ומובדל מקהל הגולה ולא יהיה להם חלק ונחלה בכל הנחמות אשר התנבאו הנביאים לבני ישראל ובאיון קהילה או מקום אשר ימצא המאמינים יהיה מי שיהיה בין המאמין בעצמו או דר זיא פארט העלפט מיט געלט אודר זוגשטן מיט זאכין אונ' ער ווייש דש זעלכר מכיתא הרעה איז אונ' דאך מחזיק ברשעתו דער זעלבגר זוא וואול נלכד במצודת חרם כמוהם. זולטין וועלכי בגערין מקבל תשובה צו זיין איז קייני' תשובה מקובל ביו ער מקבל תשובה איז בפני גאוני ארץ רבנים מופלגים מפורסמים דש רעכטי תשובה האט גטאן בשבע דרישות וחקירות דש פיו ולבו שווים זיין. [ע' 9] וכל זמן דש דר זעלבגר ניט בידו האט כתב ראיא משללה [!] הגאונים מפורסמים שעשה תשובה שלימה בלייבט ער מופרש ומובדל בחרם הנ"ל.

6 מכאן שהיו לאנשי הכת "פרוטקטורים" בין "חקיפי הקהלות" כפי שניכר גם ממקומות אחרים בברורים שלפנינו.
7 מזמור ל"ד, א.
8 שמות י"א, א.
9 שופטים ג', ל.
10 אבות ד', ד.
11 ר' יעקב הכהן מאפרש.
12 החרמות משתמשות בטרמינולוגיה מדויקת וקוראים את הכת בשם שקראו את עצמם. יעב"ץ טשטש את הטרמינולוגיה ומדבר על "כת המינים המאמינים בשבתי צבי". וכן מדובר להלן כאן על "די גאנצי חברה מאמינים".
13 ר' יחזקאל קצינלביגין.

בסאנט ווירט גמאכט פון די חרמות ושמחות זוא וואל וואש דיא גאונים הרבני ממדינות פולן בימים ההם גגעבין האבן וויא אויך הגאוני הרבני קהילות קדושות פ"פ והמבורג ווירד אום בפאדערט הבין מיר אויך זולכש היר מיט קונפרמירן החרמות ניט אליינט אויף דעם משה מאיר מזאלקוויא זונדרן אויף דיא במעלטי גאנצ'י חברה חל ויין בכל מקום שדת מלכו של עולם מגיע הן יחיד או רבים קטון או גדול יהיה מי שיהיה האט זיך אין אכט צו נעמן [ע'] 10 פר דם חרם הגדול אונ' ניט אליינט זיא מיט קיין געלט או מיט אנדריי הילף זיא צו הענדן גיהן נותן יד לפועשים ויין בזונדרין זעלבגי רודף צו זיין בכל רדפיות ונגישות כדין מוחרמים כי השעה צריכה לכך זיא זוכן לעקר ולשרש יסוד מוסד התורה הקדושה מארי גרפיץ 14: בחירופין וגדופין ורות בכנפיהם 15. זיא מיינין בחלקלקות לשונם לשון שקר ומרמה גונב לבבות צו זיין ושלח את ידו והחזיק לו. וגשק לו 16. מיט הנט דריקן אונ' דעמיטיק ריזן מיינין יענם אין אירה חבורתה צו בקומן נוטה למינות אך צו זיין. בילדן זיך אין ווישן בשבילי דרקיע 17 ומאי דאית בארעא לא ידעו ולא יבינו ברוך אתה והצבועים עושים עצמם כפרושים ומצות פרישה מהם מדכבנן 18:

וגלוי [ע'] 11 וידוע לפני בוחן הלבבות כי לטובה הכוונה להחזיק התורה והמצות להדריכם בדרך נכונה: בדעת ובינה אשר הברית שלו' לזרעם נתונה. ונגד ה' אין עצה ואין תבונה 19. והשומעים לדבר ה' ולתורתו ולדברי חכמים אהבה ואחזה ושלום וריעות באחרונה. ואתם הרבקים בה' חזק ונתחזק בעד עמינו ובעד ערי אלקינו 20 ונרים נס התורה אשר תושלך ארצה זה כמה והיה למרמס חוצות 21 ויהיה סמוכים לעד לעולם עושים באמת וישר 22 משפטי התורה ולהיותינו עטרת תפארת ביד ה' וצניף מלוכה ביד אלקינו 23. הוא ברחמיו ישרה שכנינו במעשה ידינו ויקיים דבר עבדו ואשיבה שפטיך כבראשונה ויועציק כבתחילה אחרי כן יקרא עיר הצדק קריה נאמנה 24 אמן.

[ע' 12] טופס כרוז הנעשה בבתי כנסיות בק"ק

פרנקפורט דמיין יע"א

הערט צו רבותי מאחר שעבר עלינו פה איש רע ובליעל הנקרא משה בן מאיר מזאלקווי וועלכר מסבב מעיר לעיר לעיר איז להסי' ולהדיח את בני עמינו להאמין בשבתי צבי ימ"ש שהיא אמונה כותבת ונפסדת וויא אויך ווירקליך כתבים כזבים שונים משונים אצלו גיפונדן ווארדן זיינין גשטאנדין חרופים וגדופים שאין להעלות על נייר ומתוכן מעשיו ניכר שהו' שליח ומסרסר לעבירה מן קשר של רשעים ולא מדעתו ומעצמו לבד יצא כי אם מן הכלל כולו יצא. בכך לאוזן חברה קדישא יצ"ו בצירוף אדוני מ"ו הגאון הגדול אב"ד נר"ו הוא ובית דינו מכריז [ע' 13] ומודיע זיין לכל הסרים למשמעתינו דו האיש בליעל משה מאיר מזאלקווי ימ"ש עם צירופי וכת המאמיני בשבתי צבי ימ"ש וכל היודעים ומכירים את המאמינים ומסייע להם בסיוע כל דהו המה מוחרמים ומנודי' ומפרשים מכל קהל ישראל ארורים הם מב"ד של מעלה ומב"ד של מטה ערירים יהיו וערירים ימותו 25 ומי שבשם ישראל יכונה אל ילך בארבע אמות שלהם ק"ו בן בנו של ק"ו שלא יצרף ארור הזה וצירופו וכל המאמינים בשבתי צבי ימ"ש לכל דבר שבקדושה עד שיבאו ויקבלו תשובה שלימה הנראה לעין כל המאמינים באחדותו יתברך ובתורתו הקדושה ששבו מאמונת שבתי צבי ימ"ש ונעקר מלבן מכל וכל וקשה תשובה

14 ר"ל שנקרא מארי גרפיץ כמו המלאכים בכמה מקומות בוותר, אלא שתואר זה מורה עליהם לגנאי.

15 זכריה ה' ט'. 16 שמואל ב' ט"ו. ה'. 17 ברכות נ"ח א'.

18 על פי יומא ח' ב'. 19 משלי כ"א, ל'. 20 שמואל ב' י"י י"ב.

21 מיכה ז' י'. 22 מזמור ק"א, ח'. 23 ישעיה ס"ב, ג'. 24 שם א' כ"ו.

25 ויקרא כ' כ"א וכו'.

על העובר כאלו העובר על דת וכפר באמונת ה' יתברך ובתורתינו שלמה: [ע' 14] וגם איז מן היר מכריו ומודיע ומזהיר בעונש של חרם על מי שיש לו ידיעה מי המה המאמינים בשבתי צבי ימ"ש הן אותן הנמצא' פה והן אותן אשר איננו פה זאל מי שידוע²⁶ לו אצל הגאון אב"ה נר"ו מפרסם זיין. באשר שמצוה לעקור ולשרש אחרי המאמינים בשבתי צבי ימ"ש ולרודפם ברדיפת מלא והשומע דברינו אלה ומחזיק בעץ החיים ומעמ[ן]ד הדת על התור' והעבודה הוא יזכה לראות את הגאולה במהרה בימינו אמן וכן יהי רצון אמן.

טופס כרוז הנעשה בק"ק אלטונה יע"א י"ח

הערט צו כל הקהל הקודש היא איז מן מכריו ומודיע בשם אלופי' קציני' פרנסי' ומנהיגים דשלשה [י] קהלות אשכנז [ע' 15] בצירוף הגאון אב"ד נר"ו ובצירוף הלומדי' דשלש' קהלות יצ"ו מאחר דש מפורסם איז דש פר איזה שנים עמדו כתי רשעים ופוחזי' במדינת טורקי האבין מתעורר גוועזין אמונת שבתי צבי אונ' דאר בייא מוסיף גוועזין דברי שטות והבלים ומעשה רשע דש הרבה זיינין נלכד גווארדן בעטי'ו של נח"ש²⁷ הקדמוני המסית ומדיח אונ' בעו"ה מן הכלל ארויש גינגן האבן כופר בעיקר גוועזין. ועד היום השטן מרקד בניהם [י] זיינין כולם כופרי' כידוע לכל בר ישראל. אח"ז פר איזה שנים האט זיך הרעה מתגלגל גוועזין למדינת פולין במכה מהלכת זיין אויף גשטאנדן כתות רעות האבין זיך אויש גגעבין פר פרושי' ועשו מעשי' זמרי' ובקשו שכר כפנחס האבין עבירות וחטאי' גדולי' גיטאן אוי להם ולנשמתם ואוי לאוני' שכך שומעת [י] והכל [ע' 16] בא משורש נחש הקדמוני אבי אבות הטומאה והנגע צרע' דבקה בהן מכה אמונת כזב ושטות שבתי צבי. וויא אויך גאוני' ארץ פולין האבן האנשים הרשעים האלה בנפשותם רודף גוועזין עד חרמה וכהיו' לא טובה השמועה דש שלוחי שטן נחש צפעוני בעו"ה למדינ[ות] אלו ג"כ זיין גקומן שלוחי וסרסורי עבירה כתה רעה מסיתים ומדיחים את בני עמינו להאמין באמונה כוזבת ונפסד[ת] הנ"ל. וויא אויך בק"ק פ"פ דמיין האבין ערפאהרין שעבר עליה' איש רע ובליעל מסית ומדיח נקרא בשמו משה מאיר מזאלקאווי וועלכר אייגנטליך מסבב מעיר לעיר מסית ומדיח צו זיין. וויא אויך אצלו זיין גפונדן ווארדן כתבים כזבים שונים משונים חרופים וגדופים ושטות קצר המצע מהשתרע וכל מעשיהם ומגמותם לקשר [ע' 17] קשר בוגדים קשר רשעים לעבור כמה עבירות ולהקל כמה קולות. וסרסור דעבירה השליח רע איש משה הנ"ל. ולא מעצמו יצא כ"א מהכלל כולו יצא מעדה הרעה הזאת כפי מנהג הנחשי' ועקרבים המכים בזנביה' ו²⁸ ולמיחש מיהא מיבעי דש חלילה המעשה שטן חס ושלום ניט מצליח זיין זאל. והנגע צרעת והמכה מהלכת זאל ניט במדינות אלו חלילה ג"כ קומן. אלוו האבן קפ"ו²⁹ דג"ק בצירוף הגאון אב"ד נר"ו ובצירוף כל הלומדים גטראכט מקדים צו זיין הרפואה למכה להרחיק מן הכעור ומאבות הטומאה ואבות נזיקין אונ' לאזין מכריו ומודיע זיין דש האיש רע ובליעל משה מאיר מזאלקאווי וועלכר הכתבים אצלו גפונדן זיין ווארדן עם כל כת דילי' וסיעתו המאמינים באמונה כוזבת [י] שבתי צבי הנ"ל דיא זעלביגן זיינין מוחרם ומגודה [ע' 18] מופרש ומובדל מכל קדושת ישראל כולה גרש יגרש מקהל הגולה ולא יהיה להם חלק ונחלה בכל הנחמות אשר התנבאו כל הנביאים על עדת ישראל יהיה מי שיהיה שוע או קוע³¹ או שר מאה³² אף שהוא למדן. או מכת חסידים וצנועים קצין ושומר ומושל איש או אשה יהיה מי שיהיה באיזו קהלה או מקום בין המאמין בעצמו או

26 צ"ל מי שידוע לו. 27 כפי שנאמר למעלה. הוכרו חרם זה כיום כ"ח אלול תפ"ה.

28 שבת נ"ה, ב'. 29 עפ"י במדבר רבה פר' י' (ושם "עיקץ" במקום "זנב").

30 ר"ת קצינים פרנסים ומנהיגים. 31 יחזקאל כ"ג, כ"ג.

32 כמשמעות של עשיר, בעל מעו!

המסייע ומחזיק בידם הן בממון או בד"א אוני' ער וריש דש זולכש [ו] מכת הרעה הג"ל איזט אוני' דאך מחזיק ומסייע להם איזט ג"כ מוחר' ומגודה מופרש ומובדל כמוהם. ומי שיודע ומכיר ויש לו ידיעת הטומאה הג"ל על יהיה מה שיהיה דש מכת הג"ל ווער איז מחוייב תכף לגלות אוון להתאב"ד שבעירו או לפרנס החדש או למי שסיפוק בידו למחות. ואם לא יגיד ונשא גם הוא [ע' 19] את. עונו ³³ וילכוד [ו] במצודת החרם כמוהם וכל ישראל הרחק הרחיקו מאחלי הרשעים ובפרטו' מהאיש הרע משה מואלקווי הג"ל שלא לילך בד' אמות שלהם ולא לצרפם לכל דבר שבקדושה. ובאשר מעשיהם ע"פ הרוב בחלקקות לשונם לשון שקר ומרמה. שטעלין זיך אן כמו בעלי תשובה (ו) ³⁴ אז וואלטן חרטה האבן ולבם בל עמם כי נשתקע בלבם האמונה הכוזבות [ו] הג"ל והקליפה איזט שון איין גווארצלט בלבם. וקרוב הדבר לומר דש קייני תשובה אינן העלפן קאן. מחמת זי' האבין חוטא ומחטיא את הרבים גוועזין ושבע תועבת [ו] בלבם ³⁵. ואין טוענין לנח"ש המסית ומדיח ומוטל על כל ישראל להדפם ולרדפם ברודף מלא קנאת ה' צבאות תעשה זאת לעקרם ולשרשם לבל ליתן להם שורש וענף ³⁶ אעפ"כ באם א' מהם יוא מתחרט זאל זיין ורוצה לעשות תשובה שלימה. [ע' 20] ופן ואולי תשובותיהם רמי' איזט עושה מעשה נח"ש ע"כ אין תשובתו רצוי' ומקובלת ביו ער ווערט זיין תשובה מקבל זיין. בפני שלשה גאוני ארץ רבנים מפורסמים דש רעכטי תשובה ³⁷ חקירה ודרישה האבין אויב פיו ולבו שווים זיין. וכל זמן שלא יהיה בידו הכתב משלשה גאוני ארץ מפורסמים דש האבין אים ווידר מקבל גוועזין. אזי בלייבט ער מופרש ומובדל מוחרם ומגודה כנ"ל וכל השומע לדברינו דברי אלקים חיים. ומחזיק בעץ החיים. יזכה לראות בנחמות ציון וירושלים. ולנחמות כפלים. ולגואל צדק ברוחו פי שניים ב"ב אמן.

ספריה בית הרב
תל-אביב

33 ויקרא ה' א'.

34 בסופס הגדס בעלון "למען דעת": כמו בעלי תשובה.

35 משלי כ"ו כ"ה.

36 מלאכי ג' י"ט.

37 מלה זו נשתרבה בטעות, וחסרה בסופס הגדס כ"למען דעת".

חקר השירה והפיוט בשנת 1953

רשימה ביבליוגרפית

מאת

ח. שירמן

רשימה זו כוללת גם קצת השלמות לביבליוגרפיה של השנים הקודמות. הן סומנו בכוכב (*) על ידי מספרן.

מחקרים ביבליוגרפיים ומאמרי ביקורת והערכה

- 364 י. רצהבי, ספרות יהודי תימן (ביבליוגרפיה) סעיף יא: שירה וספרות [עייין שם גם בהוספות מס' 260] — קרית ספר כח (תשי"ג/1953), ע' 402—405.
- 365 [פ. טורברג], כתבי פינחס טורברג עם תולדותיו ורשימות מאמריו מאת א. ר. מלאכי. ניו יורק, הוצאת משפחת המחבר, תשי"ג [1953], ק"ם עמ'.
- [מכיל בין השאר: ביקורת על שירי יהודה הלוי, מהר"א א. הרכבי (כא—כג): הערות לשירי אלהריתז לכבוד השר שמואל אבן מסנות (קלט—קמא); ציונים ותקונים ל"מוסר השכל" לרב האי גאון (קמב—קמד): לתולדות ר' שלמה בן גבירול (קמה); תיקון לשיר "ציון הלא תשאל" (קמה—קמו); תיקונים לשירי יהודה הלוי (קמו—קמז); להקים שם (אקרוסטיכונים נעלמים בשירים שונים, קמו—קנא); שם ושארית (שמו המלא של מחבר "המחלוקת בין עשיר ועני" בנספח לספר ששועים" של זבארה היה יחיאל הירושלמי בר שלמה, קנא—קנז); מי הוא מחברו של השיר על חמי טבריה? (קנז—קנד); החלום ושברו (על שיר של עזריה מן האדומים, קנד); משורר תימני (סעדיה בן משה טויל, קנד—קנה); טעות דמוכה (הפיסן יהודה בן אליה, קנה); שירי הקודש של דאפיירה (קנו—קנד); צמיחת קרן (על הבעלים "בעלי הקרנים" בשירה העברית, קנו—קנת); על אקרוסטיכון "יצחק אבות בן דוד חזק" (קסא); הערות אגב קריאה (לספר "מאמרי הרוסאים" מהר"י דוידזון, קסא—קסב)].
- 366 D. Romano, Millás Vallicrosa, J. M.: La poesía hebreaica postbiblica — Sefarad XIII (1953), p. 395-397. [ביקורת על הספר שגרשם להלן במס' 389].
- 367* א. מ. הברמן, אוצר של הזמור וסאפירה. [ביקורת על ספרו של אפרים דוידזון "שחוק פיגו" תשי"א, הרשום ברשימה הקודמת מס' 310] — מולד ח (תשי"ב/1952), ע' 172—175.
- 368 ד. גולדשמידט, Seder R. Amram Gaon. [ביקורת על הספר שגרשם ברשימתנו הקודמת, מס' 315] — קרית ספר כט (תשי"ג/1953), ע' 71—75.
- 369 S. W. Baron, Hedegard, David: Seder R. Amram Gaon, Part I — Jewish Social Studies XV (1953), p. 178-179. [ביקורת על הספר הנ"ל מס' 315].
- 370 א. מירסקי, בן קהלת לר' שמואל הנגיה. [ביקורת על מהדורת ש. אברמסון, הרשומה להלן מס' 430] — בחינות ד (אדר תשי"ג/1953), ע' 36—42.
- 371* א. אברונין, מחברות איתאל. [ביקורת על ספרו של אלהריתז במהדורת י. פרץ, הרשום ברשימתנו, מס' 264] — גליציות כה (תשי"א/1951), ע' 314—315.
- 372 ד. ירדן, חריו, יהודה בן שלמה: תחבמוני. [ביקורת על מהר"י טופרובסקי — י. זמורה, הרשומה לעיל, מס' 352] — קרית ספר כח (תשי"ג/1953), ע' 317—324.
- 373 ד. פלוסר, בן המלך והגור. [ביקורת על מהדורת א. מ. הברמן, הרשומה ברשימתנו הקודמת, מס' 355] — בחינות ג (חשוון תשי"ג/1952), ע' 59—65.
- 374 י. מ. גרינץ, המשל הקדמוני. [ביקורת על ספר "משל הקדמוני" מאת אבן אבי סהולה, מהר"י זמורה, הרשום להלן, מס' 453] — בחינות ה (קץ תשי"ג/1953), ע' 39—43.

מחקרים על נושאים כלליים; מדע הספרות ותולדותיה

- לשון השירים, צורותיהם ומשקליהם

עײן גם במס' 365, 445, 449

382. מ. וולנשטיין, חומר לשוני במגילות ים־המלח. ידן בין השאר על הוראת המלה „קץ“ לפי כמה פייטנים קדומים] — מולד יא (תשי״ב/1953), ע' 70—72.
- 383 S. Speier, The Meaning of חבלי in "adon 'olam" — Journal of Jewish Studies IV 1953, p. 40-41.
- 384 S. M. Stern, Les chansons mozarabes éditées avec introduction, annotation, sommaire et glossaire [Università di Palermo, Istituto di filologia romanza, Collezione di testi a cura di Ettore Li Gotti, N. 1]. Palermo, U. Manfredi editore, [1953], XXVIII+63 + (5) pp.
- 385 S. M. Stern, Some Textual Notes on the Romance Jaryas — Al-Andalus XVIII (1953), p. 133-140. [Loan 63 — על פי כ"י ט"ש 11, 6, 2, 11 על פי כ"י ט"ש 11, 6, 2, 11]
- 386 J. Garbell, Another mozarabic jarya in a hebrew poem — Sefarad XIII (1953), p. 358-359. [פיענוח של הסיום הלועזי בשרי־אזור של משה אבן־עזרא. שירי חול מהר"ה. בראדי מס' רנה]
- 387 F. Cantera, Unas palabras mas sobre la nueva jarya de Mošé ibn 'Ezra — Sefarad XIII (1953), p. 360-361. [על החתימה שעליה דן המאמר של א. גרבלי. לעיל מס' 386]

388 ד. ירדן, חובל — Cordelier, נזיר פרנציסקני — לשוננו יח (תשי"ד/1953), ע' 179—180. [פירוש של המלה "חובלים" במחברות עמנואל, שער ששי, מהד' הברמן 187; ויש לציין, כי באותה הוראה משתמש במלה זו צדקיה מהעונים שחי ברומא דור אחד לפני עמנואל. עיין ח. שירמן, מבחר השירה העברית באיסליה (1934), עמ' קא: "מהגים לובשי שקים ויחסים חובלים"].

אנתולוגיות וקבצי שירים מעורבים

389 J. M. Millás Vallicrosa, La poesia hebreaica postbiblica. Selección, traducción, prólogo y notas... Barcelona, José Janés Editor, 1953. XXIX+(3)+389+(3) pp.
[כרך מתוך הסדרה El Mensaje המיוחדת לתרגומים של יצירות מופת מספרות העולם. בספר ארבעה מדורות: התקופה התלמודית, התקופה הספרדית, התקופה הגלילית-האיטלקית, התקופה החדשה. התקופה הספרדית חופסת כמעט שני שלישים של הספר, בסך הכל מיוצגים בו 90 משוררים. המקורות הם מלבד היואנים של גבירול ויהודה הלוי בעיקר האנתולוגיות של בראדראלברכט, בראדיוניר, הברמן, שירמן וא. כרש].

390 ספר שירים, כולל שבתות, בקשות, פזמונים לחול, לשבתות, לר"ח, למועדים, לשמחת תורה, לבר מצוה, לחתן... מהמשוררים... אברהם אבן עזרא, ר' יהודה הלוי... ועוד פזמונים חדשים. ירושלים, י. בקאל ויחזקאל כהן, תשי"ג [1953], 10+279+1 [1] ע'.

391 ש. ברנשטיין, פיוטים בלתי ידועים לימים נוראים. [שלוש סליחות מתוך כ"ל מחזור קונסאנטינה (זולצברגר-הירש 26) באוסף בית המדרש לרבנים בני-יורק: 1) קדמתי ראש משמר; ממחבר עלום השם; בראשי הבתים חתום: קלעויל, ואין כל אפשרות לגלות בהם "לוי חזק" כדעתו של המחבר. 2) אניד עוני; מאת אהרן (הוא אהרן אבן אלעמאני, וכבר נדס בגידעות המכון לחקר השירה העברית" ברך י. עמ' רסט). 3) אויבי הניאוי; מאת יעקב חזק] — בצרון יד (תשי"ג/1953), ע' 198-204.

תפלות קבע

עיין גם כן במס' 368, 369.

392 F. C. Grant, Modern Study of the Jewish Liturgy — Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft, 65 (Berlin 1953), p. 59-77.

[בעיקר סיכום תוכנו של המאמר "התפתחות העמידה" מאת א. ה. פינקלשטיין שנתפרסם ברבעון היהודי האנגלי, סדרה חדשה כרך טז (1926/1925), מצורף תרגום אנגלי של תפלת שמנה עשרה, ברכת היוצר והקדוש. החלק החשוב ביותר של המאמר הריהי הרשימה הביבליוגרפית המפורטת בסופו (עמ' 74—77).]

393 S. B. Freehof, The Structure of the Birchos Hashachar — Hebrew Union College Annual XXIII, 2 (Cincinnati 1950-51 [publ. 1953]), p. 339-354.

394 ט. ד. ששון, לגירסא גואליגאל ישראל — קרית ספר כט (תשי"ג/1953), ע' 172.
395 א. י. ליברייך, השבת בסידור התפילה — ספר היובל של הדאר, ניו-יורק, תשי"ב/1952, ע' 255—262.

396 L. J. Liebreich, Jubilees 50, — Jewish Quarterly Review NS XLIV (1953), p. 169.
[על השפעת ספר היובלות נ. ט בקדושה של שחרית לשבת].

397 L. Finkelstein, The Origin of the Hallel — Hebrew Union College Annual XXIII, 2 (Cincinnati 1950-51 [publ. 1953]), p. 319-337. — [The date of the complete Hallel — The Passover Hallel — The Babylonian Hallel].

398 י. צוזמר, מתיחת הספרדים לתפילת נעילה, אל נורא עליה — הדאר לב (תשי"ג/1953), ע' 758.

399 N. Wieder, The Old Palestinian Ritual; New Sources — Journal of Jewish Studies IV (1953), p. 30-37, 65-73.

400. ג. וידר, השלמות ותיקונים לסדר רב סעדיה גאון — ספר אסף, תשי"ג [1953], ע' 237—260.
 401. מ. זולאי, לחקר הסיפור והמנהגים, [עמ' 312 : לברכה שלפני הפיוט "אשר בקול" עין QJR X
 619. ח. מ. ז. — ספר אסף, תשי"ג [1953], ע' 302—315.

השירה בארץ-ישראל ובארצות המזרח בימי-הביניים

עין גם במס' 377—379, 382, 401.

402. מ. זולאי, מי היכה את היחנים בימי החשמונאים ? [קטעים מתוך ששה פיוטים לתנוכה, בהם נזכר
 כי "כהני אימר" ביצחו את האויבים, כל ששת הקטעים נתחברו... בארץ ישראל הביזנטית, כלומר, קדמו
 להופעת האיסלאם ; הקטעים א—ג שייכים לקליר"] — הארץ, כ"ז בכסלו תשי"ד/1953.4.
 403. A. Scheiber, Qalir's Qina from the Kaufmann Geniza — Hebrew Union College
 Annual XXIII, 2 (Cincinnati 1950-1951 [publ. 1953]), p. 355-368. [הקינה "איכה הגיע כשיכור"
 [על פי כ"י קויפמן מס' 76].
 404. מ. זולאי, תשלומה של קרובת קליר לחתן — סיני לב שנה טז (תשי"ג/1953), ע' 52—54.
 405. מ. זולאי, האסכולה הפייטנית של רב סעדיה גאון (מאמר שני) : פיוט רב סעדיה גאון שנרשם
 בסיפורו (ביקורת הטכסט, או שיעור בבירור נוסחאות) — אורלוגין 8 (מאי 1953), ע' 197—208.
 406. א. שייבר, יוצר לראש גלותא. [מכיל תיאור של כ"י גנזי קויפמן מס' 146 ואת הטכסט שנרשם
 על פיו "אשורר שיר לאחד ואין זולתו" בצירוף מאורות וזולת. במאורות חתום שם המחבר יהודה "ואילי
 ההשערה לא תהיה נועזת ביותר באמרונו, כי הוא נכתב למינויו של רוד בן זכאי, ראש גלותא בבגדד"] —
 סיני לג שנה טז (תשי"ג/1953), ע' 238—244.
 407. א. שייבר, שירי תהלה לכבוד גנזי אחד מבגדד (מגנזי קויפמן). [שלושה שירים חדשים לכבודו
 של הנכבד אברהם "שבח סגולה ועוז הגולה", שחי בבגדד סמוך לשנת 1000. שירים אחרים לכבודו פרסמו
 לסני כן ש. ז. שכטר ויעקב מאן] — ציון יח (תשי"ג/1953), ע' 6—13.
 408. מ. זולאי, הערות מילואים למאמרו של שייבר — ציון יח (תשי"ג/1953), ע' 13—14.
 409. מ. זולאי, מתפילת אליהו על הר הכרמל. [קטע מתוך קרובה למנחה של יום הכיפורים מאת "מחבר
 קדמון" על מי שני כתביד בבוליאנה]. — הארץ ט' בתשרי תשי"ד/1953.18.9.
 410. מ. זולאי, מפיוטי ר' שמואל השלישי. [שלושה פיוטים קצרים מאת שמואל בן הושענא, שחי בארץ-
 ישראל בסוף המאה העשירית] — הארץ, י"ב באדר תשי"ג/1953.27.2.
 411. M. Wallenstein, A Folio from some unpublished Piyyutim of the Cairo Geniza
 — Vetus Testamentum III (Leiden 1953), p. 167-174. [קטע מתוך יוצר של שמואל השלישי]
 [על פי כ"י אוקספורד 2716/6 ; פקסימילה של הטכסט, העתק, הסברה כללית וחרגום עם ביאור
 412. מ. זולאי, דברי תוכחה לר' דוד בן נשיא. [קטעים מן התוכחה "אמולה לבתי". "המחבר חי באחת
 מארצות המזרח (מצרים, א"י או בבל) בין המאה העשירית והשתיים עשרה, ופיוטיו זכו לתפוצה מרובה
 ונתקבלו ברצון אצל קראים ורובנים כאחר"] — הארץ, כ"ז בתמוז תשי"ג/1953.10.7.
 413. מ. זולאי, תענה ותשמעה. [סליחה הנדפסת כאן לפני שמנה קטעי-גנינה, "מבין הפיוטים האנונימיים
 ... שהיו נפוצים ביותר בארצות המזרח בין המאה העשירית והשתיים-עשרה"] — הארץ, כ"ט באלול תשי"ג/
 1953.9.9.
 414. מ. זולאי, מפיוטי טל לר' מבורך. [מסתבר שהוא מבורך בן דוד... וחי בארץ-ישראל או במצרים,
 לא יאחר למאה האחת-עשרה] — הארץ, י"ד בניסן תשי"ג/1953.30.3.
 415. מ. זולאי, שלוח שלח שליח. [המחבר החותם שמו : שלמה בר סע(דיה) או בר סעיד... זמנו
 לערך כמאה האחת עשרה והשתיים עשרה]. — הארץ, ה' בסיון תשי"ג/1953.19.5.
 416. מ. זולאי, אם גם לבן. [משלי מוסר שקולים במשקל של שמנה תנועות ; המחבר "נראה שאינו
 קדום למאה השתיים-עשרה"] — הארץ, כ"א בתשרי תשי"ד/1953.30.9.

אסיה ואפריקה החל מן המאה ה־ט"ו

עיי' גם במס' 364, 365.

417 ש. ברנשטיין, מחברות כלב בן אליהו אפנדופולו הקראי — Hebrew Union College Annual — סג—כה. XXIV (1952-1953), p. 1.

[ש. ברנשטיין ממשיך כאן בסדרת פרסומי משירי כלב אפנדופולו הקראי (על הקודמים עיי' ברשימותיו 1951 ו-1952, מס' 237 ו-333). הטכסטים מועתקים מכ"י אדלר 911. מבואו של המהדיר לפרסומו זה כולל קצת חומר ביוגרפי חדש ובין השאר נקבע כאן, כי אפנדופולו נולד ב־1454. אמנם, אין להצדיק את השם "מחברות" (= מקאמות) הניתן לכמה קבוצות שירים רק משום שאחדים מהם קשורים זה בזה על ידי כתובות חרוזות מפורטות פחות או יותר. כתובות אלה אינן מצטרפות לסיפורים שלמים בעלי התחלה וסיום כמקובל במקאמות. באמת חיבר אפנדופולו קובץ מקאמות מיוחד בשם "אבנר בן נר", ומי שישווה את הדוגמות מתוכו שהופיעו י. ח. גורלנד בספרו "גנוי ישראל בס' ספסרבורג" ע' 25—28 אל השירים בהוצאת ברנשטיין, יעמוד בנקל על ההבדל במהות שתי היצירות. — אגב, כדאי לציין, כי העתקת שירי אפנדופולו בכ"י הבוליאנה מס' 2751 מצטיינת בהידורה הרב ורצוי היה לבדוק את תוכנה. יש בה בין יתר הדברים מאמר על מלאכת השיר מאת אפנדופולו שלא נרשם על ידי הביבליוגראפים].

418 ר. גורדיס, בעקבות הורמה העברית הראשונה — מבוע, ב (ניו יורק תשי"ג/1953), ע' 217—222. [מחקר על קבוצת שיריחשק של כלב אפנדופולו (עיי' ברשימתנו הקודמת מס' 333). המכילה לסירוגין דברי אוהב אלמוני ואת תשובות אוהבו עליהם. מר. ג. רואה כאן את היצירה הדראמטית הראשונה בסגנון העברית, אולם יש להדגיש, כי לא כל דרישה מותר לכנות בשם דראמה. אם נלך לפי שיטתו של ג. הרי יש לנו דראמות כבר בפיוט העברי הקדום (למשל בכמה מיצירות הקליר) וגם בשירי הריב והויכוח, המופיעים בספרותנו הראשונה במאה העשירית].

*419 E. Mainz, Mourning Customs of the Algerian Jews — Proceedings of the American Academy for Jewish Research XXI (1952), p. 63-73. [מכיל כמה ציורי קבר שקולים].

420 ש. אברמסון, למאמרו של מיינץ [תיקונים למצבות השקולות והמחורזות שנפרסמו ע"י מיינץ, לעיל מס' 419] — Proceedings of the American Academy for Jewish Research, XXII (1953), p. 17-18. Hebrew Section.

421 [קאפח יוסף], תפאל שיבת ציון (נוסח תימן המקורי ... חלק א [סידור עם סליחות לאשמורת], (4) + רס + מ ע. חלק ב: לשלוש רגלים, (18) + רו + קנו ע. חלק ג: לימים נוראים, (2) + ש + יח ע. ירושלים. היצאת ספרים "אשכול", תשי"ב [1952].

422 שבזי, שלום... זה ספר השירים המשובלל הנקרא חפץ חיים שחיבר הקדוש והטהור כמהר"ר שלום שבזי בן כה"ר יוסף בן כה"ר ישראל משתא זת"ל, ונולה אליו ביאור נחמד ונעים שחיבר הגאון כה"ר יחיא בן שלום קרח... ירושלים, הוצאת שלמה מקיסון, [תשי"ג/1953], (8) + תפח + עח + (10) ע.

423 [אתרן חסיד], ספר השירים שחיבר כה"ר שלום שבזי בן כה"ר יוסף בן כה"ר ישראל משתא זת"ל כולל כל השירים לפי סדר א"ב וכן שבתות ומועדים חופת חתנים סדר ברכת ארוסין וקדושין והלילות. ירושלים, הוצאת א. חסיד ושות' [רח' שלמציון המלכה 15], תשי"ג [1953], (8) + 282 + 30 + (2) ע.

424 מחבוב, חיים בן שלום, ספר שירי תימן מיוסדים על אדני פז אשר כונן וחבר גאונינו מורנו ורבנו הר"ר שלום אלשבזי זצ"ל ועוד כמה שירים מגאוני וחז"ר תימן הנודעים ולה"ה, חלק א. ירושלים, (המדפיס ליפשיץ), תשי"ג [1953], 16 + רמ + 30 + (2) ע. — [מפתח השירים — תולדות מארי סאלם אלשבזי זצ"ל (מאת א. אלנדאף) — "והנה מצאתי לשיר תנאים" (מאת אלחריזי) — שירים ממחברים שונים בעברית, בערבית ובערבית גם יחד — בנספח: ספר משל הקדמיני ("משלי תימן" ... מלוקטים ע"י המו"ל ממי זקני עדתינו היי"ה].

ספרד ופרובאנס

עין גם במס' 365, 370—375, 381, 383—387, 390.

425 ש. ברנשטיין, קינה ספרדית לתשעה באב (על בנו ובתו של רבי ישמעאל כהן גדול, מתפרסמת בפעם הראשונה) — הדאר לב (תשי"ג/1953), ע' 657—658.

426 י. א. גירשט, מפעל ר' דונש בן לבראט בחקר הלשון והשירה — המודיע, י"ג בתמוז תשי"ג, 26.6.1953.

427 י. א. גירשט, ר' יוסף בן אביתור וראשית הפיוט הספרדי — המודיע, כ"ו באב תשי"ג/1953, 7.8.428 ש. ברנשטיין, "סליחות" בלתי ידועות לר' יוסף בן אביתור, [על פי כ"י מחזור קונסטאנטינה (אוסף זולצברגר-הירש 26) בספרית בית המדרש לרבנים בניו יורק וקטעי הגניזה באוקספורד, קמברידג' וניו יורק, ואלה הן הסליחות: 1) אלוץ הגות מדויק, 2) מי יסד שמי גבוהים, 3) אלהים מבין כל נעלם, 4) ידעתי אלהי כי אני חמסתי בנפשי, 5) אויה לי תלונתי על מי, 6) יודע היום כי אתה אל עליון] — סורא ספרד שנה ישראל אמריקאי בעריכת ש. ק. מירסקי, ירושלים, תשי"ד [1953], ע' 26—47.

429 ת. שירמן, יצחק בן מר שאול המשורר מלוסינה — ספר אסף, תשי"ג [1953], ע' 496—514.
430 רבי שמואל הנגיד, בן קהלת, יוצא לאור על פי כתבי יד וספרי דפוס בצורה מכוונת, הערות ומפתחות על ידי ש. אברמסון, תל-אביב, הוצאת מחברות לספרות, תשי"ג, נז+320+(2) ע'.

431 מ. זיידל, הערות וביאורים לבן-משלי לר' שמואל הנגיד — סיני לב, שנה ס"ז (תשי"ג/1953), ע' 354—374.

432 ש. ברנשטיין, המשורר הראשון של "מוסר היהדות" (ר' שמואל הנגיד) — הדאר לג (תשי"ד/1953), ע' 85—86.

433 י. לוי, ר' שמואל הנגיד — אורלוגין 9 (נובמבר 1953), ע' 132—151, [פרקים א—ב; ההמשך בחוברת הבאה של כה"ע].

434 שלמה אבן גבירול, שירים נבחרים, ערוכים ומבוארים בידי ח. שירמן, מהדורה שלישית, ירושלים: וחדל אביב, הוצאת שוקן, תשי"ג [1953], xiii+(iii)+164+4 ע' — (מהדורה השנייה יצאה ב'1949 ונרשמה בשעתה במס' 56).

435 M. Wilensky, An Interpretation of an Obscure Expression in Medieval Poetry — Hebrew Union College Annual XXIII, 2 (Cincinnati 1950-51 (publ. 1953)), p. 369-379. [פירוש המלה "הנחה" באחד מבתי השיר "נחר בקראי גרוני" של אבן גבירול: "כי סוף אנחה הנחה" עקב רוני מזוני, לדעת מר וילנסקי אין הוראתה מנוחה, אלא הונחה].

436 מ. ז. סרלה, המקורות הפילוסופיים של "כתר מלכות" — זמנים (לספרות ואמנות), מוסף לגל' ד, ס' בתשרי תשי"ד/1953, 18.9.

437 מ. ד. גאון, מעם לועז על האזהרות לרשב"ג (ר' שלמה בן גבירול) — מחברת, בטאון חברת כ"ח, ב (ירושלים תשי"א/1953), ע' 58—59.

437a Diez Macho, A., Moše ibn 'Ezra como poeta y preceptista (Biblioteca Hebraico-española, Volumen V) Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Instituto Arias Montano, Madrid-Barcelona 1953, 213 pp. [חיבור זה עדיין לא הגיע לידי והוגי מודה לד"ר ש. ברנשטיין בניו יורק על האינפורמציה שנתן לי אודותיו. מתוך ששת פרקים של הספר דנים ארבעה (עמ' 98—210) על תורת השיר ("שירת ישראל") של משה אבן עזרא].

438 ש. ברנשטיין, משירי ר' משה אבן עזרא ליום הכפורים, [אלהים למשפטן עמדנו היום], אילת אהבים נגיד, אומר תצא, "אדון היושב על חוג הארץ", "בבכי יונת אלם"; כולם על פי מחזור ברצלונה דפוס שאלוניקי 1526] — הדאר לב (תשי"ג/1953), ע' 714—715.

439 L. Kopf, Les gloses françaises dans deux commentaires du Tarsis de Moïse Ibn Ezra — Revue des Etudes Juives XI (CXI) Janvier 1951—Décembre 1952, Paris [1953], p. 87-142.

440 י. יהודה הלוי, שירים נבחרים, ערוכים ומבוארים בידי ח. שירמן [מהדורה שניה], ירושלים ותל-אביב, הוצאת שוקן, תשי"ג/1953], X+III+(170+4) ע'. [המהדורה הראשונה יצאה בתש"ו/1950, ונרשמה ברשימה לשנת 1950 מס' 167].

441 J. Schirrmann, The Journey of Judah Halevi — Judaism II (New York 1953), p. 353-362.

442 י. רצהבי, אגרת מר' יהודה הלוי לר' חביב. [מהדורה חדשה של האגרת שנדפסה ע"י ק. סטארקיבה ב-1949 (עיין ברשימתנו לשנות 1948/1949 מס' 65) בצירוף הקטע ממנה שנתפרסם לפני כן ב"דיעות המכון לחקר השירה העברית" ו-317. המהדיר תיקן את הנוסח, ניקדו והוסיף עליו ביאור מפורט] — גליונות כח (תשי"ג/1953), ע' 268—272.

443 ש. אברמסון, מכתב ר' יהודה הלוי על עלייתו לארץ ישראל. [המחבר מצא בין קטעי הגנויה בקמברידג' ובניו יורק קטעים חדשים של אגרת יהודה הלוי אל שמואל בן חנניה נגיד יהודי מצרים. הוא מפרסם כאן יחד עם חלקי האגרת שנדפסו לפני כן ע"י בראדי ושירמן ומצרף למהדורתו מבוא, שינויי גרסאות וביאורים]. — קריית ספר כט (תשי"ג/1953), ע' 133—144.

444 [ש. אברמסון], פקסימיל של אגרת ר' יהודה הלוי [עיין קריית ספר כט, ע' 133—144] — קריית ספר כט (תשי"ד/1953), ע' 287.

445 א. מ. הברמן, הערה (למאמרו של ש. אברמסון, ק"ס כט, ע' 133—144) — קריית ספר כט (תשי"ד/1953), ע' 286.

446 א. מירסקי, מי הוא מחברו של הפיוט "אל העבים"? [מראה שהשיר "אל העבים", שנפרסם ע"י ש. ברנשטיין ב"בצרון" יב (עיין ברשימתנו לשנת 1951 מס' 261), כתוב במשקל סילאבי ועל כן אי אפשר ליחסו לאברהם אבן עזרא] — קריית ספר כט (תשי"ג/1953), ע' 172—173.

447 רבי אברהם אבן עזרא, שלש עשרה חידות, יוצאות לאיר עלידי נפתלי בן-מנחם, ירושלים... תשי"ד/1953]. — [נדפס בחמישים טפסים בדפוס "יהודה" בירושלים. מנות שי לשילה ב"ר יצחק רפאל ביום שנכנס בו למצחא"].

448 י. ד. יוני, עם קריאה בשירי הראב"ע [= ר' אברהם בן עזרא] — גליונות כג (תש"ט-תש"י/1949), ע' 41—42.

449 S. Schwarz, A tomada de Lisboa conforme documento coevo de um código hebraico da Biblioteca Nacional — Separata da "Revista municipal", Lisboa 1953, 24 p., 6 figuras, 4°. [בעל המאמר מצא את הקינה הידועה של אברהם אבן עזרא, אהה כי ירד" בכתב יד מן המאה ה"ט, השמור בספרייה הלאומית שבליסאבון. שם העיר לוסינה כתוב בהעתקה זו "אוליסאנה" ולא "אליסאנה" כפי שנהגו לכתבו בימי הביניים. ש. סבור ש-*Ullissana* אינה אלא צורת-משנה של *Ulisipona* ומגיע למסקנה הכפתורה, כי אכן עזרא מקונן על כיבוש ליסאבון, והמדובר הוא בנסיגו של דון אלפונס הנריקס להשתלט על עיר זו ב-1140! דעה זו כמובן בטלה ומבוטלת מעיקרה. עיקר חשיבותו של המאמר בתצלומים הנאים המצורפים אליו, ביניהם דוגמאות מאוסף הקינות הנ"ל ותנייד מצוייר רב-ערך בספריות ליסאבון, כתובות שהיו בעבר בכתיהכנסת בבלמונטי (1297) ובליסאבון (1307)].

450 F. Cantera, Elegia de Abraham ben Ezra a la toma de Lucena por los almohades — Sefarad XIII (1953), p. 112-114.

451 א. מ. הברמן, ההקדשות לספר "תחכמוני", כולל הדפסה חדשה של "אגרת לשון הזהב" שיצאה לאור ע"י צ. ה. עדעלמאן בספר "דברי חפץ", לונדון תרי"ג] — מחברות לספרות ה' מחברת ב"ג (מרץ 1953) אדר התשי"ג, ע' 39—46.

452 י. בלאו, הפתיחה הערבית של ספר "תחכמוני" והרגומה העברי [על פי כ"י אוקספורד 1977] — מחברות לספרות ה' מחברת ב"ג (מרץ 1953/אדר התשי"ג), ע' 47—56.

453 יצחק בן שלמה סהולה (צ"ל: אבן אבי סהולה) משל הקדמוני. מהדורה מנוקדת בלויז
ע"ט ציריך, אחרית דבר מאת ישראל זמורה-תל אביב, הוצאת מחברות לספרות בסיוע מוסד הרב קוק,
תשי"ג (1953), 311 ע'.

454 [י. טופרובסקי], ר' לוי בן גרשום, שיר המקל (= דוידוף, אוצר השירה והפיוט ל 1067) —
מחברות לספרות ה' מחברת כ"ג (מרץ 1953/אדר התשי"ג), ע' 141—142.

איטליה

עיין גם במס' 365, 388.

455 י. א. גירשט, ראשית הפיוט באיטליה וכוונן — המודיע, י"ב אדר תשי"ג/27.11.1953.

* 456 ד. גולדשמידט, מפיוטיו של ר' שלמה הבבלי. [מהדורה ביקורתית של שתי סליחות: 1] "זכור
ברית... אשמחנו כי רבה"; 2] "תעלת צרי תרף", על פי כ"י ברלין, המכונה, גירסברג ורומא) — תרביץ
כג (תשי"ב/1952), ע' 203—209.

457 ב. רות, הרקע ההיסטורי של מחברות עמנואל. [ניסוח עברי של המאמר האיטלקי שהוזכר ברשימתנו
לשנת 1951, מס' 271] — ספר אסף, תשי"ג (1953), ע' 444—458.

458 א. יערי, שריפת התלמוד באיטליה, במלאת ארבע מאות שנים לגניזה. תל אביב, הוצאת ספרים
אברהם ציוני, תשי"ד (1953). — [בעמ' 43—53] גופסו מחדש הקינות העבריות על שריפת התלמוד מאת עמנואל
בניוטו, מרכז מבלאניש, שלמה חזן מאנקונה ומשורר אלמוני מאיטליה, וגם חרוזים ביידיש על הגזירה הנ"ל
מאת גומפריכט משעברשין].

459 י. דוד, מקורו האיטלקי של "מגדל עוז" לרמח"ל [= ר' מ. ח. לוצאטו; תמציתו של מחקר השחתי
בין "מגדל עוז" לבין "Il Pastor Fido" לגואריני] — לקראת, בטאון חוג ספרים צעירים, הוצאת חרפעמית
(כתובת המערכת: בית לוינשטיין, גבעתיים, אדר תשי"ג [מארס 1953]), ע' 19—22.

אשכנז וצרפת

עיין גם מס' 380.

460 א. מירסקי, הפירוש לפיוטיו גשם המיוחס לרש"י. [על הטכסט שנתפרסם בידי א. מ. הברמן ב"תרביץ"
ה' ע' 186—216; משוקעים בו פירושים של ר' אלעזר בן נתן] — קריית ספר כט (תשי"ד/1953), ע' 262—269.

רשימת מחברי המחקרים ומהדירי הטכסטים

אברונין, א. 371	וידר, י. 400	[מהדיר עלום השם] 390
אברמסון, ש. 420	זולאי, מ. 401	מחבוב, ח. 424
443, 444	402, 404	מירסקי, א. 370, 446, 460
452 י.	410*408, 416	סולה, י. ז. 436
בן-מנחם, י. 447	זיידל, מ. 431	פלוסר, ד. 373
ברנשטיין, ש. 391, 417, 425, 432, 438	זמורה, י. 453	צוזמר, י. 398
גאון, מ. די 437	[חסיד, אהרן] 423	[קאפה, י.] 421
גולדשמידט, ד. 368, 456	[טופרובסקי, י.] 454	קרה, י. 422
גורדיס, ר. 418	טורברג, פ. 365	רות, ב. 457
גירשט, י. א. 379, 426, 427, 455	יוני, י. די 448	רצהבי, י. 364, 442
גרין, י. מ. 374	יערי, א. 458	שייבר, א. 406, 407
דוד, י. 459	ירדן, ד. 372, 388	שירמן, ח. 429, 434, 440
הברמן, א. מ. 367, 375, 445, 451	לוי, ישראל, 381, 433	שוקן, ס. ד. 394
וילנשטיין, מ. 382	ליברייך, א. י. 395	

Baron, S. W. 369

Cantera, F. 387, 450

Diez Macho, A. 437a

Finkelstein, L. 397

Freehof, S. B. 393

Garbel, J. 386

Grant, F. C. 392

Kopf, L. 439

Liebreich, L. J. 396

Mainz, E. 419

Millás Vallicrosa, J. M. 389

Romano, D. 366

Scheiber, A. 403

Schirmann, J. 378, 441

Schwarz, S. 449

Speier, S. 383

Stern, S. M. 384, 385

Wallenstein, M. 411

Werner, E. 377

Wieder, N. 399

Wilensky, M. 435

Wilhelm, K. 380

טופס מיוחד של הגדה של פסח, ויניציאה שס"ט, על קלף

מאת

אברהם יערי

המדפיס ישראל בן דניאל הופרוני, שעסק במלאכת הדפוס העברי בכמה מקומות¹, התיישב בסוף ימיו בוויניציאה והכתיר את מפעלו הטיפוגרפי בהדפסת הגדה של פסח בדמות פוליו עם ציורים פיתוחיים יפים. הגדה זו נדפסה בוויניציאה בשנת שס"ט (1609) בשלש מהדורות שונות: א) עם תרגום איטליאני. ב) "קון שו לאדינו" (עם תרגום לאדינו). ג) עם לשון אשכנזים (עברייטיש)².

הגדה זו, המצטיינת בהדרה הטיפוגרפית וכיפי ציוריה, עשתה רושם גדול ונתחבבה על הציבור, עד שחזרה ונדפסה לכל מהדורותיה בוויניציאה עם אותם פיתוחיים וזבאותה צורה עוד חמש פעמים: בפעם השניה בשנת שפ"ט (1629)³; בפעם השלישית בשנת תכ"ד (1664)⁴; בפעם הרביעית בשנת תנ"ח (1695)⁵; בפעם החמישית בשנת תע"ו (1716)⁶; ובפעם הששית בשנת תק"ק (1740)⁷.

מבין שלש המהדורות של ההגדה של פסח שהדפיס הופרוני בוויניציאה בשנת שס"ט (1609) רשם רפאל נטע ראבינאוויץ את המהדורה "עם לשון אשכנזים" (עברייטיש), והטופס שלפניו נדפס על קלף⁸.

מהמהדורה עם תרגום לאדינו, שווינער כתב עליה ששום טופס ממנה לא נודע, נמצא בגנזי בית-הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים טופס על נייר. וזה השער:

סדר הגדה של פסח קון שו לאדינו עם צירות על כל האותות והמופתים אשר נעשו לאבותינו במצרים ועל הים ובמדבר, וכל סדר קדש ורחץ אל תרחק ממנו כי צורה קרובה, וכן מכות

1 בבאזיליה בשנות של"ח-שמ"ג (1578-1583), בפריבורג בשנות שמ"ג-שמ"ד (1583-1584) ובוויניציאה משנת שמ"ח (1588) ואילך. (עיין: שטינשניידר, רשימת ספרי בודליאנה, טור 2916, מס' 8265). שטינשניידר רושם שם את השנה האחרונה במלאכתו בוויניציאה: 1604 (1609?) ויש למחוק את סימן השאלה, כי בשנת שס"ט (1609) הדפיס בוויניציאה את שלש המהדורות של ההגדה של פסח, גולת-הכותרת של מלאכתו, כמבואר להלן.

2 ש. ווינער, רשימת הגדות-פסח, פטרבורג תרס"א, מס' 26-28. ווינער לא ראה בעיניו אף אחת מהן, ולכן לא יכול היה לדקדק בתיאורן. על המהדורה עם תרגום לאדינו הוא כותב, ששום טופס ממנו לא נודע, אבל טופס אחד נמצא בבית-הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים.

3 ש. ווינער, שם, מס' 30-32. ראיתי בעיני את כל שלש המהדורות.

4 שם, מס' 36-38. מהם ראיתי בעיני את המהדורה עם תרגום איטליאני ואת המהדורה עם לשון אשכנזים.

5 שם, מס' 50-52. מהם ראיתי בעיני את המהדורה עם תרגום איטליאני ואת המהדורה עם לשון ספרדים.

6 שם, מס' 68-70. ראיתי בעיני את כל שלש המהדורות.

7 שם, מס' 87-88; לגבי שתיים מן המהדורות רושם ווינער את שנת הדפוס תצ"ט, אולם ראיתי את כל שלש המהדורות ונדפסו כולן בשנת ת"ק.

8 רשימת רפאל נטע רבינאוויץ, הרביעית, מינכן תרמ"ג, מס' 459; ש. ווינער, רשימת הגדות-פסח, מס' 27. — ואידה בכל לב למי שנמצאת מהדורה זו בידי אם יואיל בסובו להעתיק לי את השער.

מצרים. ואותיות מצויירות מורות איכות הברכות ודברים אחרים יפים עד מאד. המצאה חדשה ערוכה בכל עמוד ועמוד ולכל הנמצא בכתב נעשו צורות זו לזו ככל הכתוב בספר התורה וכל ישראל יראו ויבינו מתוכם דברים נפלאים לא שערום אבותיהם ונוסף על כל אשר היה לפנינו מזמורים של פסח וברכת המזון ופתרונים, וברכת העומר ערוכה שבעה על שבעה בחורים וגם בתולות זקנים עם נערים יהללו את שם ה' אשר שם בלבי אני הזפוני להוציא לאור מכלול יופי כזה לא תשבוע עין לראות הצורות. ולעולם תמצאו בהם חדושים כי לא לחנם כי אם בכונת מתכוין ומה לי להאריך בסיפור ועיניכם תראנה ופעולותי תהלתי יספרו: נדפס פה ויניציאה בבית יואני די גארה שנת שס"ט לפ"ק.

ההגדה כוללת 22 דפים בלתי מסומנים, בגודל 2° (22×33 סנטימטר). התרגום, באותיות מרובעות מנוקדות נדפס לשני צדי המקור. זוהי ההגדה הראשונה שנדפסה עם תרגום לאדינו. מהמהדורה עם תרגום איטאליאנו הגיע עתה לאוסף על שם חיים סרגי שנמצא בארכיון הכללי לתולדות ישראל בירושלים. טופס מיוחד שנדפס על קלף לשם איש מיוחד. וזה השער:

„סדר הגדה של פסח בלשון הקדש ופתרונים. בלשון איטליאנו עם כמה צורות על כל האותיות והמופתים אשר נעשו לאבותינו במצרים ועל הים ובמדבר וכל סדר קדש ורחץ אל תרחק ממנו כי צורה קרובה. וכן מכת מצרים. ואותיות מצויירות מורות איכות הברכות ודברים אחרים יפים עד מאד. המצאה חדשה ערוכה בכל עמוד ועמוד ולכל הנמצא בכתב נעשו צורות זו לזו ככל הכתוב בספר התורה וכל ישראל יראו ויבינו מתוכם דברים נפלאים לא שערום אבותיהם. ונוסף על כל אשר היה לפנינו מזמורים של פסח וברכת המזון ופתרונים וברכת העומר ערוכה שבעה על שבעה בחורים וגם בתולות זקנים עם נערים יהללו את שם ה' אשר שם בלבי אני הזפוני להוציא לאור מכלול יופי כזה לא תשבוע עין לראות הצורות. ולעולם תמצאו בהם חדושים כי לא לחנם נעשו כי אם בכונת מתכוין ומה לי להאריך בסיפור ועיניכם תראנה ופעולותי תהלתי יספרו: נדפס פה ויניציאה בבית יואני די גארה שנת שס"ט לפ"ק. Con licentia de' superiori.

ההגדה כוללת 24 דפים בלתי מסומנים בגודל 2° (20:29 ס"מ). התרגום, באותיות מרובעות מנוקדות, נדפס לשני צדי המקור. בעמוד האחרון נדפס: „האשכנזים נוהגים לומר אלו הפזמונים“, ונדפסו הפיוטים „אלמעכטיגר גוט“, „אחד מי יודע“ ו„אחד גדיא“. אולם מה שמיוחד טופס זה משאר הטפסים הוא שלפני השער העיקרי נדפס דף מיוחד. אף הוא בצורת שער מוקף מסגרת של קישוט, שבתחתית ציור אליהו תוקע בשופר ומשיח רוכב על חמור לפני שערי ירושלים (ציור זה נדפס גם בתחתית הדף האחרון של ההגדה). בתוך המסגרת נאמר: „נדפס לשם הבחור נחמד כמר גרשון פרינץ יצחק רש ועשר אל תתן לי כי אם עשר בלתי הרש ופרט ודפוס הגדה זו ימצא בשמי כל איש דורש“ (עיין בפסקימיל). לפנינו איפוא טופס מיוחד שנדפס על קלף לשם איש מיוחד, הבחור גרשון פרינץ. במלים „רש ועשר אל תתן לי כי אם עשר בלתי הרש“, בא הבחור לרמוז שבמלה גרשון, הבאה לרמוז על שנת הדפוס, אין להביא בחשבון את האות ר', אלא את האותיות ג' ש' ו' ו', ואילו במקום ר' יש למנות אות ו' שנדפסה באות קטנה ממעל לאות ר' ואז תצא שנת שס"ט. המתאימה לשנה שזכרה בפירוש בשער העיקרי. באות ו' שממעל לאות ר' הוא בא לרמוז גם לשמו של המדפיס: ישראל הזפוני. ולכן הוא אומר: „ופרט ודפוס הגדה זו ימצא בשמי כל איש דורש“, כי בשם גרשון מרומז שנת הדפוס ואף שמו של המדפיס.

המנהג להדפיס טפסים מיוחדים של ספר מסוים על קלף, ולעתים גם על נייר, לשם איש מיוחד, נפוץ היה באיטליה מראשית המאה השש-עשרה. במקרים כאלה הדפיסו בשער הספר או בסופו את שם האיש שלשמו נדפס. כבר בשנת רע"ח (1518) הדפיס דניאל בומברג

פקסימיל של הדף שנרפס לפני שער הגדה של מסח
עם תרגום איטליאני. ויניציאה שס"ט

בויניציאה טופס מיוחד של התנ"ך מקרא גדולה על קלף לשם אברהם ב"ר ברוך הכהן מפדואה, ובסוף הספר נדפס בטופס זה: „להגדיל תורה ולהאדיר ביופיה העיר ה' את רוח הנדיב איש החיל ה' אברהם בר ברוך הכהן מפדואה להכתיב בדפוס את ספר תורה הזה ונביאים וכתובים ותרגומי ופירושי בקלף הגון להרבות בקיומו לזרעו שיהיו ע"י החשוב הנשא דניאל בומבירגו אדון המלאכה בחלקיה פה ויניציאה" וכן הדפיסו במנטובה בשנות שי"ח—ש"ך (1558—1560) טופס מיוחד של „ספר הזהר" על קלף לשם הגביר יצחק מפאנו, ובסוף הספר נדפס בטופס זה: „בשם הנעלה כמר יצחק יצ"ו בכמ"ר אלהן יצ"ו מפאנו".⁹

במיוחד נפוץ היה מנהג זה להדפיס טפסים מיוחדים לשם אנשים מיוחדים, ואפילו על נייר, בבית-דפוסו של טוביה פואה בסביוניטה בשנות שי"א—שי"ט (1551—1559). מבית-דפוס זה ידועים לנו טפסים מיוחדים אלה: מרכבת המשנה, שי"א—נדפס לשם הקצין שמואל קסים; חזות קשה, שי"ב. נדפס לשם הקצין שמואל גאנשה, וטופס אחר שנדפס לשם הקצין ראובן דמאיר; מורה נבוכים, שי"ג, נדפס לשם ר' דוד ממודינא, וטופס אחר שנדפס לשם הנדיב מנחם מוולטה; טור חשן משפט, שי"ט, נדפס לשם אברהם ב"ר שמואל כה"ץ (אחד העוסקים בהגהת הספר או בהדפסתו), וטופס אחר שנדפס לשם ר' הושעיה ב"ר יוסף פואה.¹⁰ בניגוד לכל הספרים הללו, שבהם נדפס שמו של האיש המיוחד, שלשמו נדפס הטופס, בשער הספר או בסופו, נדפס השם בהגדה שלפנינו בדרך מיוחדת הקודם לשער.

*

נשאר לנו עוד לברר מי הוא אותו בחור גרשון פרינץ שלשמו נדפס טופס זה של התגדה. אין ספק שהוא היה בן למשפחת-המדפיסים פרענץ או פרענצוני, שפעלו במלאכת הדפוס העברי בויניציאה מאמצע המאה השש-עשרה ואילך.

אבי המשפחה, מאיר בן יעקב איש פרענץ (פארינצו) הדפיס בויניציאה בשנות שי"ז—ש"ט (1546—1549) שורה של ספרים בבית קארלו קויריני, ובשערי כולם קבע את דגלו: מנורה בת שבעה קנים, לרמוז על שמו: מאיר.¹¹ אחר-כך פעל במשך שנים רבות בבית בראגאדין בויניציאה, ונפטר ביום י"ח תשרי של"ו (1575).¹²

את מקומו בדפוס בראגאדין מילא אחיו אשר פארינצו, יחד עם שאר אחיו (אחד מהם משה), והוא פעל בדפוס זה עד שנת שנ"ה (1595).¹³

גרשון פרינץ שלפנינו הוא בנו של משה פארינצו, אחיהם של מאיר ואשר פארינצו. אף הוא פעל במלאכת הדפוס העברי בויניציאה בדפוס יואני די גארה. (ואין הוא נזכר ברשימת המדפיסים של שטיינשניידר). בפעם הראשונה נזכר שמו של גרשון זה בדרך רמז בסידור-תפלה כמנהג אשכנז, שנדפס בויניציאה בדפוס יואני די גארה בשנת שנ"ט (1599), בדרך תקמ"ה, נדפס ברשות לנשוואץ: „עמוד ר' גרשון ב"ר משה". גרשון בן משה היה מפועלי דפוס די גארה, כי כן דרך פועלי-הדפוס בימים ההם לכתוב בסידור-תפלה את שמותיהם, במקום

9 עיין: א. יערי, ספרי-דפוס על קלף בגנוי ששון. — „קריית ספר", שנה י"ד (תרצ"ז-תרצ"ח), עמ' 389—391, סימן 7 וסימן 18.

10 עיין: א. יערי, המדפיס טוביה בר' אליעזר פואה בסביוניטה. — „קריית ספר", שנה י"ז (ת"ש), עמ' 393—412; ועיין גם: א. יערי, דקדוקי ספרים. — שם, שנה ט"ו (תרצ"ח-תרצ"ט), עמ' 502.

11 ואלה הספרים שהדפיס: כוזרי, שי"ז; שער השמים, שי"ז; שערי דורא, ש"ח; משניות עם פירוש הרע"ב, ש"ח—ש"ט; כפתור ופרת, ש"ט; משל הקדמוני, חשי"ד. (עיין: א. יערי, דגלי המדפיסים העבריים, ירושלים תש"ד, עמ' 10, 125, סימן 14).

12 עיין: מ. שטיינשניידר, רשימת ספרי בודליאנה, טור 2984—2985.

13 עיין: מ. שטיינשניידר, שם, טור 2842, סימן 7818.

לכתוב: פלוני בן פלוני¹⁴. י. זנה שפירסם ידיעה זו, שואל: "מי הוא ר' גרשון זה?" ומשיב: "יש לשער, שזה אחד ממשפחת ב"ק מפראג שעבדה באותו הזמן אצל די גארה, ואשר השם גרשון שכיח בה למאד"¹⁵. ולדעתי ברור שהוא גרשון פרינץ, שלשמו נדפס הטופס המיוחד של ההגדה עשר שנים לאחר-מכן בשנת שס"ט בדפוס די גארה. ואם תשאלני מנין לי הבטחון שגרשון פרינץ שבהגדת שס"ט הוא גרשון בן משה שבסידור שנ"ט, אשיב לך, שאנו מוצאים בן לגרשון זה ואף הוא שמו משה, כשם סבו, כמנהג יהודי איטליה. משה בן גרשון זה הדפיס בויניציאה בשנת שפ"ט (1629), עשרים שנה לאחר הדפסת המהדורה הראשונה של ההגדה, אותה הגדה על כל שלש מהדורותיה בפעם שניה. ועל כל שלש המהדורות נאמר בשער: "נדפס לתשוקת הבחור היקר ומשכיל כמ"ר משה בן הנעלה לתהילה כמ"ר גרשון פרינצן יצ"ו. (אף הוא לא נזכר ברשימת המדפיסים של שטיינשניידר).

גרשון בן משה פרינץ פעל איפוא במלאכת-הדפוס בויניציאה בבית-דפוסו של יואני די גארה בשנת שנ"ט—שס"ט (1599—1609), ובשעת הדפסת ההגדה בשנת שס"ט הדפיס טופס אחד לשם עצמו. והוא שירש את חומר הציורים מהופרונג, ועשרים שנה לאחר מכן, בשנת שפ"ט (1629), יכול היה בנו, משה בן גרשון פרינצו, להדפיס שנית את ההגדה על כל שלש מהדורותיה.

14 עיין: י. זנה, שמות המגיהים ובניהם בסדורי תפלה ומחזורים. — "קריית ספר", שנה ד' (תרפ"ז)—

תרפ"ח, עמ' 55—58.

15 שם, עמ' 58.

לקט שכחה ופאה למחזור אפ"ם

מאת

דניאל גולדשמידט

גורל מחור היה למנהג צרפת בתפלה, שלא זכינו מעולם לראותו בדפוס. המנהג עצמו היה קיים בצרפת עד שנת הגירוש (קנ"ד=1394). ומאז ואילך אבד כמעט, ורק מספר כתבי יד של המחזורים, ברובם היום בספריות הגדולות, מעידים על העבר. נוסח התפלה שלהם ידוע לנו במקצתו ממקורות הלכתיים, כגון הכתבים שיצאו מאסכולת רש"י (מחזור ויטרי [מ"ן], הפרדס, סדור רש"י, האורה) והחיבורים שנכתבו לשימוש שליחי הצבור, כגון סדור טרויש לר' מנחם ב"ר יהודה מטרויש (הו"ל ווייס, פפד"מ תרס"ה) או ס' המחכים לר' נתן ב"ר יהודה בן דורו של הרשב"א (הו"ל פריימן ב"האשכול", שנה ו' תרס"ט, ע' 94—162). יש לשער שגולי צרפת שהגיעו לארצות אשכנז קבלו מיד את מנהג האשכנזים¹, הקרוב ביותר למנהג צרפת, בנוסח התפלה וגם בפיוטים הנכללים בו.

רק שריד אחד למנהג של צרפת נשאר באזור מסוים של צפון איטליה, בארץ פיימונטי, שלתוכו גלו פליטי צרפת והשתקעו בשלש הערים אסטי (Asti), פוסאנו (Fossano), מונקלו (Moncalvo). בני קהלות אלה קבלו בעיקר גם הם מנהג אשכנז (שהיה נפוץ גם בשכונות בצפון איטליה), אבל שמרו בימים הנוראים על מנהג אבותיהם והתפללו מתוך מחזור מיוחד לערים אלה, הוא מחזור אפ"ם.

גם מחזור זה לא נדפס, ואין להתפלא על עובדה זו, כי הקהלות היו קטנות ונתמעטו בזמן האחרון עוד יותר, עד שאפילו הגדולה שבהן, אסטי, ירדה לגודל עיירה קטנה². ואף אם היתה האוכלוסייה לעתים גדולה יותר, לא הגיעה למספר אחד המרכזים הגדולים שבאירופה, שגם הם זכו רק לדפוסים מעטים של מחזורים המקומיים או הסתפקו בלי דפוס³. כת עשו גם אנשי אפ"ם, והמחזור שלהם הועתק ביד עד הומן האחרון. מספר די גדול של כ"י כאלה, ברובם מאוחרים, נמצא בכתבי עקד ספרים ואף בידי אנשים פרטיים⁴. המחזורים הללו מתחלקים לשלושה סוגים:

1 יש כתבי יד צרפתיים, סורים או מחזורים, שעובדו, אפילו במחיקות מרובות, לפי מנהג אשכנז, לדוגמא כ"י 204 של ספרית מונטיפיורי כרמסגיס (היום בביה"מ לרבנים בלונדון), שנמחקה בו אפילו תפילת "יקום פורקן" הנהוגה בצרפת ונכתבו במקומה שני "יקום פורקן" לפי מנהג אשכנז. גם כ"י לונדון של מחזור ויטרי, ששימש בסיס למהדורת הורוויץ, סבל בנוסח התפלה השפעת מנהג אשכנז.

2 לפי לוח יהודי-איטלקי (Lunario israelitico), שנה נ"ג, שורינו תרצ"ג, המכיל ידיעות חשובות על יהודי איטליה, היו אז באסטי 90 נפש, בפוסאנו 6, במונקלו 8. שנים אחדות לפני כן נרשמו באותו הלוח (שנה כ"ו, תרפ"ו) בפוסאנו 12 נפש, במונקלו 16, ועל עיר זו נאמר שם, שהאוכלוסייה היהודית הגיעה בעבר לעתים ל-300 נפש.

3 דוגמא לזה הוא מנהג וורמיא (Worms) שי"ל רק פעמיים, אחת בצורה קטנה (מערכות סליחות וכו'), פפד"מ תע"ד) ואחת בצורה גדולה (סדר סליחות עם הפסוקים ומערכות ויוצרות ... זולצבך תצ"ז), קונטרס מנהג פונא, שהוא ספר קטן מאד, וזה לדפוסים מעטים (פפד"א, בערך תק"ל, דיהרנפורט תקנ"ו, שם תקפ"ט, פונא תר"ד, קרוטשין חש"ד).

4 מחזור מה שכתב ברנשטיין, תרביץ י' (תרצ"ט) ע' 14, שנשארו רק תשעה טפסים מספר זה, מהם ארבעה בביהמ"ד לרבנים בניוירוק, לי ידיעים עוד הטפסים ולקמן: אחד בספרית רמב"ם בתל-אביב (לפנים בביהמ"ד לרבנים בברלין); אחד בידי הרב א"ש הרטום בירושלים; אחד בספרית שוקן, ירושלים (כ"י שוקן מס' 14);

- (א) מחזורים של מ"ם, רובם בגודל חצי גליון (2°), הכוללים את כל תפלות ר"ה וי"כ, לרבות את הסליחות האמורות ביו"כ, ובודאי השתמשו בסוג זה החזנים.
- (ב) מחזורים שמושיים, רובם בגודל רבע גליון (4°), הכוללים את תפלות ר"ה וי"כ, עד כמה שנאמרו ע"י החזן בקול. באפן שהמתפללים השתמשו על ידם בסדור תפלות רגיל כמנהג אשכנזי. מחזורים אלה אינם מכילים נוסח התפלות מנחה וערבית, וחסרות הזמירות (פסוקי דזמרה) והעמידות בלחש וסליחות לשחרית מוסף ומנחה של יו"כ, שהמתפללים לקחו מסדר סליחות לפי מנהג האשכנזים שבאיטליה.
- (ג) קונטרסים, גם הם בצורה קטנה, הכוללים רק את המקומות, שבהם שונה מחזור אפ"ם ממנהג אשכנזי, והמתפללים השתמשו בעיקר במחזור אשכנזי וצירפו לזה את הקונטרס להשלמה. ברור שסוג זה היה רק בידי אנשי הקהל ולא בידי החזן.⁵

גם מנהג זה סבל, כמו מנהג אשכנזי ופולין בימי הריפורם, את גורל הקיצוץ במאה הי"ט. כשנכנסו עוגב ומקהלות מודרניות לרוב בתי הכנסת שבאיטליה, והמתפללים נאלצו לקצר בפיוטים. אע"פ שנוסח התפלה נשאר שם שלם, כמה קונטרסים לפי המנהג החדש, כתובים על ניר מודרני בתכלית ההידור, מונחים עד היום בבית הכנסת באסטי. מובן שקונטרסים אלה אינם מועילים לחקר המנהג.

- כידוע קרוב מנהג אפ"ם למנהג אשכנזי ופולין (מ"א ומ"פ) גם בנוסח התפלה גם ברוב הפיוטים, אבל יש ביניהם גם הבדלים בולטים⁶, ואלה החשובים ביותר:
- (א) פיוט בערבית של ר"ה בשתי הברכות שלפני ק"ש.
- (ב) רשויות למגן בקרובות שחרית ומוסף (במ"א ומ"פ רק בשחרית, והפיוטים שונים במקצתם).
- (ג) הפסוקים שבקרובות (לפני הכרוג)⁷ נשתמרו כמו במחזור רומא⁸, ובמ"א ומ"פ השמיטו אותם כבר במאה ה"ו.
- (ד) קרובות "אגן הסהר" במוסף יום ב' דר"ה, וכמה שנויים בשחרית.
- (ה) נוסח שונה ל"כל נדרי".
- (ו) סליחות בליל יו"כ, שונות לגמרי ממ"א.
- (ז) סדר "אתה כוננת עולם ברב חסד" לעבודת יו"כ, עם רשות "אתן תהלה".
- (ח) השלמות בקרובה למנחה של יו"כ.
- (ט) קרובות "אשל צדק" לנעילת יו"כ.
- (י) סליחות לנעילת יו"כ, שונות לגמרי ממ"א.

עד כאן לא התענינו הרבה במחזור אפ"ם, אע"פ שהחכם שד"ל העיר בכמה מקומות על השיבויות, צונץ, כנראה, לא ראה אותו בעיניו אלא סמך על הידיעות שקבל משד"ל⁹, ולכן לא זכה מנהג זה לתיאור מלא בספרו, וגם המאמר "הכולל והמקיף" של יצחק דב מרקון¹⁰ (במחקרים

אחד: ביד ידידי א. ראו בת"א; אחדים (בערך עשרה) ראיתי בבית הכנסת באסטי, חזאי נמצאים אחרים כידוי אנשי הקהלה ובקהלות פוסאנו ומונקלה, וגם בידי קהלות אחרות ואנשים פרטיים כאיטליה (אם אגני טועה, היה אחד בידי הרב א. טואף, כעת רב ראשי ברומא). תאיר מדויק של טופס מחזור אפ"ם מאספי של ר' דוד ששון ב"אהל דוד" ע' 831, תאור פחות מדויק של טופס המוזיאון הבריטי Or. 2734 בתוך: G. Margaliouth, Catalogue of the Hebrew and Samaritan Manuscripts in the British Museum, pt. II, 1905, p. 298 ff., No. 666.

5 וזה אני מעיר על מה שכתב ברנשטיין ע' 14.

6 על מקצת מהשנויים דיבר בפרוטרוט א. ראו בס' היובל לר' יעקב פריימן, ע' 129.

7 ע"י שד"ל, מבוא למחזור בני רומא, ע' 10. 8 ע"י רישוס ע' 64, ומה שמוכא שם.

9 דברי ברנשטיין, תרביץ י', ע' 13, הערה 1.

לזכרו של ר'. עמרם קאדוט, תרצ"ה, ע' פ"ט—ק"א) אינו כולל ולא מקיף, כי המחבר רושם שם רק רשימה אלפביתית של הפיוטים הנכללים במחזור אפ"ם; על הרכבו, סידורו ותבנו אין אנו לומדים כלום. הונחה זו אינה מוצדקת לדעתי, כי במחזור אפ"ם אנו תופסים מנהג מיוחד, שחי כמעט עד ימינו, והיה קיים כמה מאות שנים, שלא בכל היקפו הודהה עם מנהג צרפת הקדום, אלא התפתח וקבל השפעה מסוימת מצד מנהג אחר (ספרד, דרום צרפת?).¹⁰

רק בפיוטים מצאו המלומדים ענין, ואף באלו, חוץ מסדר עבודת יו"כ, רק בזמן האחרון. סדר העבודה זכה למהדורה הגונה ע"י שד"ל, שהוסיף גם פירוש לכמה מקומות (נדפס במחזור לפי מנהג האיטליאני, ליוורנו תרט"ז, ח"ב דף רי"ב—רי"ז). אבל לדאבוננו לא חזר שם על הקדמתו שתרם למהדורה אחרת של אותו פיוט (בקובץ מעשי ידי גאונים להר"י רוננברג, ברלין תרט"ז, ע' 107). את קרובת „אגן הסהר" ליום ב' דר"ה הוציא לאור א. ראו בהבנה רבה (בספר היובל לר' יעקב פריימן, ברלין תרצ"ז, מח' עברית, ע' 128—148; גם בהדפסה מיוחדת)¹¹, ומהדורה שלו כוללת גם פיוטים אחדים שהשלימו, לפי דעת המהדיר, את הקרובה במקורה. שאר הפיוטים, שעדיין לא יצאו בדפוס, לוקטו ונדפסו ע"י ש. ברנשטיין (בתרביץ, שנה י', תרצ"ט, ע' 13—25).

הפיוטים הנמצאים גם במנהגים אחרים, בפרט במ"א ומ"פ, לא עוררו את התענינותם של המלומדים. גם בשטח זה ניתן מקום להפתעות, כי לפעמים שונים הפיוטים בהיקפם, בעורף או חסר, מהצורה הידועה לנו ממנהגים אחרים. ואפילו בלי זה ראויים, לפענ"ד, כתבי יד אפ"ם לענין, מפני שנבעו מתוך מסורת צרפתית עתיקה ונותנים לנו בכמה מקומות נוסחאות שונות ולעתים חשובות. כידוע לא הגיע המחזור של בני אשכנז עד היום לעיבוד מדעי לפי צרכי המדע של ימינו; עד היום אנו מחונכים על ברכי הטכסט שר' וואלף הייזנהיים, שצונץ ראה בו את ה„מגדלסון" של המחזור¹², קבע והדפיס; והבאים אחריו, כגון ר' אייזיק ברלין¹³, ר' רפאל פירשטנטל¹⁴, ר"מ זק"ש¹⁵, מאיר לטריס¹⁶, השתדלו להשלים את פירושו המפורסם, ורק לעתים תקנו שגיאות בולטות בטכסט. באמת אין אנו יודעים ברורות על המקורות שמהם שאב הרו"ה, ועל מספרם וטיבם של כ"י, שעליהם ביסס את הטכסט שלו. עדיין אנו רחוקים מכל מנגנון בקרתי למחזור שלנו, ורק במקרים מעטים שיש בידינו מהדורה מדעית של פיוטי המחזור¹⁷, אנו יכולים לדון כמה תני ושייר. מענין שאף במקרים כאלה מוסיפה מסורת אפ"ם לעתים גרסאות בלתי יודעות, ולפעמים אפילו ראויות לדיון.

בזמן האחרון הגיעו לבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים שלשה טפסים של מחזור אפ"ם; שנים מהם שייכים לסוג ב' והשלישי לסוג ג' מהסוגים שנקבעו לעיל. ואלה הם:

- א (Heb. 8° 1807), בגודל 4° קטן, 128 דפים מסומנים, נכתב בדייקנות גדולה ובהידור, לכאורה במאה ה"ח. — הספר מצטיין בסדרו השקוף והמתודי. הניקוד גרוע כמו בכל ספרי אפ"ם. שם הו"ה נכתב בצורת „י", לשונות אלהות מופיעות תמיד בצורת „אלקים" וכו'. הספר הוא בן תקופתו של כ"י השני שארשום כאן, ואולי אף קדם לו.
- ב (Heb. 8° 1806), בגודל 4° קטן, 159 דפים, נכתב (בפחות הדור ודייקנות וביתר שגיאות)

- 10 דוגמא לכך היא קרובת „אשל צדק" בנעילת יו"כ, שאינה נמצאת במנהג צרפת, ע' לקמן הערה 114.
- 11 לפי הדפסה זו אני מצטט את המהדורה לקמן, בהוספת מספר העמודים של ס' היובל בסוגרים.
- 12 צונץ, רישוס ע' 175. 13 במחזור הנובר תקצ"ז—צ"ט.
- 14 במחזור קראטאשין תקצ"ח.
- 15 בבאורו באר מיכל ובתרגומו שנדפסו במחזור החל משנת תרט"ז.
- 16 במחזור פראג תר"ה—תר"ח ועוד.
- 17 כגון בפיוטי ר' שמעון ב"ר יצחק (מהדורת הברמן), ברלין תרצ"ח.

ע"י משה מבית ברוך בעיר אסטי בשנת תקכ"ט (1769). הגיקוד גרוע וחסר לפעמים לגמרי. שם הו"ה סומן יי. לשונות האלהות מופיעות בכתובתן המלאה.

כ"י א' וב קרובים זה לזה בטכסט, ובכל זאת לא העתק זה מזה ואפילו לא שניהם מכ"י אחד. כי לכל אחד יש נוסחאות משלו ובכל אחד יש שגיאות מיוחדות; יש רק לומר, ששניהם נבעו ממקור אחד בלתי ישיר דרך העתקים שונים. למשפחת כתב"י יד אחרת שייך כ"י שלישי: ק (Heb. 8° 1938) שהוא קונטרס, בפורמט קטן (הקונטרסים הם של 8 דפים) 47 דפים, נכתב בכתב פשוט במאה ה"ט. הנוסחאות של כ"י זה נובעות ממסורת שונה, ובמקומות רבים נשמרה כאן הגירסה הנכונה, בפרט בסדר עבודת יו"כ. מאידך גיסא רבו בו שיבושים בולטים. על כ"י מעין זה ביסס ברנשטיין את מהדורת הפיוטים הנזכרת, ולא תמיד לטובת הענין.

בתאור שאני נותן כאן ימצא הקורא רשימה מדויקת של התפלות והפיוטים הנכללים במחזור אפ"ם. מה שנמצא במחזורי אשכנז ופולין, השויתי ע"פ מהדורת הרו"ה (רדלחיים תק"ס), ורשמתי את השנויים (בהשמטת טעויות כתיבה פשוטות, ובלי תשומת לב לכתיב וגיקוד, אם לא במקרים יוצאים מן הכלל)¹⁸. שאר הפסקאות ע"פ דפוסים ידועים או מהדורות האחרונות¹⁹. ברשימותי התבססתי בראש וראשונה על כ"י א (שדומה ברוב המקומות לכ"י ב), ולפי הצורך הוספתי שנויים שבין כה"י. גרסאות כ"י ק הוספתי בסוגריים; כמובן צריכין לזכור שרק חלק קטן של המחזור נמצא בכ"י זה. במקומות אחדים ראיתי לנחוץ להעתיק את הטכסט כולו. עבודתי היא ביבליוגרפית גרידא; אך תקותי שתשמש מסמך לענף מסורת המחזור שלנו ותביא תועלת בזה גם למחקר השירה והליטורגיה.

מ ע ר י ב ל י ל א' ש ל ר"ה

אימרים מזמור שיר ליום השבת, ואם הוא בחול מתחילים טוב להודות. יי מלך י. ברכו... בא"י אמ"ה אשר בדברו... לעולם ועד. אמוני נבונים (כמו שנדפס במ"ו ע' 576) עד: ככוכבי שמים נמנים. בא"י המעריב ערבים. אהבת עולם... לעולמים. הריעו לפני מלכם... אהבתי אתכם. בא"י אוהב עמו ישראל. ק"ש. גומרים המעריב כמו שמסודר במחזור ונפטרם לבתיים לשלום.

י ו צ ר י ו מ א' ש ל ר"ה

הנני העני ממעש... (כמו שנדפס במחזורי, בשנויים מעטים, כגון: ותגער בשטן לכל ישינני... שכל המלאכים... יביאו תפלות... וישמיעו (ויפיצו ב) אותה לפניך... אנא בכח... שיר המעלות ממעמקים... ידעתי יי כי צדק משפטיך וכו') קבלה מרבינו תם זצ"ל לומר הארבעה פסוקים הנ"ל ואח"כ אומר הזמירות כשאר ימים טובים. וקודם לדוד בשנותו יאמר מזמור יי. לפי שכתוב בו מלפניך מ"י תפלה לדוד שמעה... בהקיץ תמונתך ואומר לדוד בשנותו וגו' הזמירות ואח"כ מתחיל:

18 גם הפיוטים הניתנים במלואם הם מנוקדים על ידי מסעמים טכניים לא היתה אפשרות להדגיש כמה אותיות.

19 מראי מקומות בטכסטים שנדפסו בלי מנין שורות ניתנים כאן לעתים בעזרת האות של האקרוסטיכון האלפביתי.

1 בהתאם למחזור רומא ומנהג איטליה.

2 בצורה כזו שמרו אנשי אפ"ם על מנהגם הצרפתי, ולא נשאר כאן יותר מפיסוי המעריבים לר"ה. הפיוט השלם נמצא במ"ו ע' 576 ומחו' רומניא דף ש"ח א'. ונראה שהיו קהלות שאמרו בשבת רק ב' חרוזות ראשונות, ע' סדור טרויש (וי"ס) ע' 22.

נשמת כל חי... (בשנויים כולקמן, בחלקם לקוחים ממנהג ספרד): הנה לא ינום... רדומים... על אחת מאלף אלפי אלפים... ובשובע כלכלתנו [ופותחים התיבה: וכל הלבבות...] ועני ואכיון מגוללו. שועת עניים אתה תשמע. וזעקת הדל תקשיב וחושיע מי ידמה... הגבור לנצח נצחים... על כל דברי שירות ותושבחות שאמר דוד... ובכן ישתבח... אדון הנפלאות רבון כל המעשים אדון כל הנשמות... חי העולמים. אמן: יתגדל... לעילא לעילא מכל ברכתא...

ברכו... ברוך א"י אמ"ה הפותח לנו שערי תשובה ומאיר עיני המחכים לו. יוצר אור ובורא חשך עושה שלום ובורא את הכל... אור עולם באוצר חיים. אורות מאופל אמר ויהי. ויהי הכל במאמרו. השם עבים רכובו וסחרו. גבורי כח עושי דברו. קדוש:

מלך אזור גבורה... (בשנויים מעטים): לצריו ישיב שבעתים אל חיקם... מלך צוה לכלא רוח... (והסר האחרון "מלך אלקי עולם" חסר). הכל יודוך... אל אדון... לאל אשר שבת (ואמרים הכל גם בתול, כמנהג רומא, רק שמשמישים סרק לאל אשר שבת ומחילין) שמך יי אלקינו יתקדש... עד מלא כל הארץ כבודו.

כבודו אהל... (בשנויים וולקמן): ומבין אל כל מעשיהם צדיק ומלך. זכרון הוא ליום ראשון יום (זכרון) תרועת מלך... קשוב קול תקיעה (זכירה) מתוקעי (מזוכרי)³... למחכי לך... והאופנים⁴... עד גאל ישראל (ונוסח תפלה בלחש אין כאן כאמור לעיל).

ופותחים התיבה ואמרים (כ"ה בכ"י, וכנראה נהגו לומר את התפלה בפתיחת הארון, אבל כ"י שונים בסימון פתיחת הארון בכל המחזור, ולכן אינה נזכרת כאן מכאן והלאה) יי שפתי תפתח... ברוך... שמו באהבה. מסוד חכמים... פני מלך מלכי המלכים ואדוני האדונים מלא רחמים: (וכן תמיד במקום זה). ארעד ואפחד... (כמו שנדפס ע"י ברנשטיין ע' 15, בשנויים כולקמן): 3 גשתי בתחן (כצ"ל) 8 מבית 10 כשלום פרים (כצ"ל) 11 שוב נחרת (כצ"ל, סי' עוד פעם?) 14 אדון כל תשקץ.

את חיל... (בשנויים כולקמן): יום פקידה (1) (פקודה ב) ... עבור לפניו בראש השנה (כצ"ל⁵). פולצו פרחיה בחוק היום ק ירחשו (ואחריו באים, כמו בכל המחזור, הפסוקים, שאמירתם נשתמרה כאפ"ם, והם נמצאים גם ב). ומאחר שהם שונים במספרם ובסדרם גם מהמחזורים העתיקים שנדפסו שם, אעתיקם כאן): ככתוב ויי פקד את שרה... ונאמר הבטו אל אברהם אביכם... ונאמר אחר וקדם צרתני... ונאמר למשפטיך עמדו... ונאמר היוצר יחד לבם... ונאמר נדיבי עמים נאספו... מאד נעלה. נעלה בדין... בשופר ארצנו ובכרך כרועה... אתרועעה. זכרנו... מגן אברהם. אתה גבור לעולם אדני מחיה מתים ורב להושיע... ומצמיח ישועה.

תאלת זו... אנקת אסיר או הוכרתה. אלי להעתר כמו נעתרה. ככתוב ויעתר יצחק... ונא' תבא לפניך אנקת אסיר... ונא' יעתר אל אלוה... ונא' והוציא כאור צדקך... ונא' לשלמה אלקים משפטיך למלך תן וצדקתך לבן מלך. מלך עליון וגורא. משפטנו יוציא כאורה. איחלנו כתר לעטרה⁶ בטללי חיים בחדו אתפארה. מי כמוך... מחיה המתים:

3 כמו במחזור רומא. 4 ע' מת' רומניא, שיש בו הרחבה זו בכל חג, ובמ"א ובמ"פ נשארה רק ביו"כ. 5 כמנהג האשכנזים שבאיטליה, כמו שנדפס לאחרונה במחזור וינה 1823 [להלן מובא כמה וינה] ועי' ג"כ במחזור הר"ה.

6 והנוסח "והחיות ישוררו" אין ברה"י וי"כ, כמו במ"א. עי' סדור טרויש לר' מנחם ב"ר יוסף (ווייס) ע' 22. 7 עש"ה תהל' נא יס (אולי רומא הפייטן לעובדה שהמזמור חוזר על הנאמר שם ג ז—ד), ומה שכתב המהדיר קשוב אינו מובן ואינו לפי הא"ב. 8 כי הפיוט נבנה על ארבע מלים.

9 כ"ה גם בסדורי צרפת אחרים שראיתי (כמו בסדור אורליאנס, כ"ה 60 של הקהלה בברלין, ובכ"י 1056 של המוזיאון הבריטי). לעומת זה במ"י הנדפס: מ"מ אתה ורב להושיע, וכ"ה בסדור מנהג אנגליה שבשולי עץ חיים המתואר ע"י קויפמן, JQR IV (1892), p. 20 ff. (שינוי זה אינו נזכר שם).

10 וכ"ה במ"פ, ע"י צונץ, רישום, ע' 74.

אבן חוג ... טבע בבלי ... כמו נזכרת. ככתוב ויזכר אלקים את רחל ... ונאמר מושיבי עקרת הבית ... ונאמר עדות ביהוסף ... ונאמר צדקתך כהררי ... ונאמר ותתפלל חנה ותאמר עלך ... ונאמר והוא מהשנא עדניא ... ונאמר הוא גלי עמיקתא ... ונאמר נהר דינור נגד ... ימלך ... ואתה קדוש ...

אל נא אתה הוא אלקינו ... חי וקים נורא ומרום וקדוש.
צאצאיה כן פקוד לטוב היום קדוש¹¹ : אם אשר בצדק נתישנה ... (בשניים ולקמן) : פלוית עדנה ... לבלתי היות עדינה (1). זאת בנתבשרה אז (כצ"ל) השקדה¹² ... נתחדשה כנשר נערותה ... ועוד בם נתיקרה ... ללא שקרה. תפן בנצורים ... בצדקתן (כצ"ל) מיחליך איום. הסכת ושמע ישראל ... (כפי שנדפס ע"י א. ראו ע' 16 (141) בשניים מעטים) : 3 ויבאוני (כצ"ל¹³) 11 משפט המצא 17 פור (2) 21 יודו לה חסדו (כצ"ל¹⁴) 26 יהי נא חסדך ה' עלינו 28 סלוח טעות מרינו. (ובכל הקרובה אין זכר למנהג לשנות את הסדר בשבת). מלך מלט (כצ"ל¹⁵) מרעה ... מלך זכור (כצ"ל) אחוז קרן. לתוקעים היום בקרן (בשבת : לזוכרים היום תקיעת קרן). נורא וקדוש. אאפיד ... משרתי בחיל ומורא¹⁶ ... ובכן נמליכך מלך עליון, (כמו שנמצא במ"א ומ"ס במוסף יום א' של ר"ה בהשמטת חרוזי מלך אביון¹⁷).

יי מלך יי מלך ... אדירי איומה ...
ובכן ולך הכל יכתירו. לאל עורך דין ...

ובכן לך תעלה קדושה כי אתה אלקינו מלך מוחל וסולח : מלך במשפט יעמיד ... (בשבת משנים : זוכרי בשופר וקוראי בגרון ... וכעלות זכרון שופר ... להדמים בזכרון שופר ... ביום זכרון תרועה ... ויערב לו מלמטה זכרון שלש תקיעות) כמו מלמעלה שלש קדושות.

נקדישך¹⁸ ונעריצך מלכנו כסוד שכל שיה שרפי קדש המקדישים שמך בקדש. וכן כתוב על יד נביאך וקרא ... כבודו.
אז מאז ... (כמו שנדפס ע"י ברנשטיין ע' 16, בשניים ולקמן) : 1 היות לך חקרת 3 שביעי (1) 4 הדרת 6 כח שור ליש עיט. אז בקול ... ברוך כבוד יי ממקומו.
אז מאז ... (בשניים אלה) : 10 מאלף דור אורחי היום אתגנת. 14 מכל רן הקשבת 15 תפן צעקתם (1) ¹⁹ אשר בם אַמְנָת (כצ"ל). ממקומך מלכנו ... הללויה. לדור ודור ... ושִׁבְחָהּ²⁰ ... וקדוש אתה.

כי מקדישך בערכך²¹ קדשת ... (בסדר שנמצא במ"א ומ"ס בשחרית ומנחה של יו"ט, היינו) : כי

- 11 וחסר בכל כ"י אפ"ס הפסוק הקודם : ובכן וה' פקד את שרה כאשר אמר.
- 12 "אז" חסר במ"ס, וצ"ל, כי הפיוט בנוי על ד' מלים.
- 13 עשה תהלי קיט מא. 14 עשה תהלי קו ח ועוד.
- 15 וכ"ה במח' רומניא ; ובמ"א ומ"ס השיבוש "ממלט" (במח' וינה "תמלט").
- 16 טעות זו תוקנה מכבר ע"י הרח"ה.
- 17 כידוע נמצאים חרוזים אלה רק במח' איינין וטריפולי (צונץ, רישוס 141), ובמ"ס נשארו רק הראשון והאחרון.
- 18 בהתאם למנהג צרפת בשחרית שבת וי"ט, ע"י מ"ו ע' 155. (למוסף אומרים "כתר"). והמלה "שכל" נישמטה למעמים בכ"י א, אבל היא נמצאת תמיד בכ"י ב.
- 19 כנראה יש כאן חרוז : תפן לצעקם / ותגלה צדקם / כמשפט לצדקם.
- 20 כך מנוקד תמיד, וע"י באיר הגר"א לש"ע א"ח אחר סי' רמ"א ומעשה רב סי' מ"ח עם פעולת שכיר שב. אבל במח' אשכנז ופולין רומא ורומניא הנקוד ושִׁבְחָהּ, ועמד על זה בעל סדור עבודת ישראל ע' 90.
- 21 כ"ה בכל המחזורים העתיקים (ע"י הרח"ה) ובמח' רומניא. והמלה מקדישך כתובה כך בא, וכ"ה במח'

מקדישך. באין מליץ. עוד יזכר. ובכן יתקדש... ועל מכונך והיכלך²² (ובשניים אלה:) ובכן הנעקד יושבת מדייננו. ובזכות התם יוציא לאור דיננו.

האוחז ביד... תמים פעלו (כמו במוסף במ"א). תשגב²³ לבדך ותמלוך על כל העולם כולו ביהודך (וחסר אחרי הפסק).

ובכן תן פחדך... שהשלטון... ואז²⁴ צדיקים... כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ. ויאתיו כל לעבדך (כמו שנמצא במוסף במ"פ בשניים אלה:²⁵) ויברכו ויכרעו לפניך. ויגידו באיים כבודך... ויזבחו לך את זבחייהם. ויחפרו עם עצביהם. וישו שכם... וייראוך מבקשי פניך... וילמדו תועי רוח בינה... ויקבלו עול מלכותך. וירוממוך... וישמעו רחוקים וישונו... ותמלוך אתה יי לבדך מהרה על כל... אתה בחרתנו... יום (זכרון) תרועה מקרא קדש²⁶... או"א מלך... בכל משלה. קדשנו²⁷... ודברך אמת וקים לעד בא"י מלך וכו'. רצה... והשב העבודה²⁸... ומעולם קוינו לך. אבינו מלכנו זכור רחמך וכבוש כעסך מעלינו. וכלה דבר וחרב ורעב ושבי ומשחית מבני בריתך²⁹. וכתוב לחיים טובים בני בריתך: וכל החיים... בספר חיים... לחיים ולשלום. בא"י עושה השלום.

אבינו מלכנו (בסדר שנוסח במחזורי האשכנזים שבאיטליה כגון ויניציאה תקס"ה ויגה 1823, והוא שונה במקצת מסדר אשכנז הגדול:) חטאנו. אין לנו. עשה. חדש. בטל. בטל. הפר. קרע. מחוק. מחה. מחל וסלח. החזורנו. שלח. כלה. כלה. מנע. זכור. זכרנו. כתבנו בספר זכיות... חיים טובים... פרגנו וכלכלה... גאלה וישועה... מחילה וסליחה. הצמח. הרם. הרם. שמע. קבל. אל תשיבנו. עשה למען הרוגים... למען טובחים... למען באי באש... למענך... למענך... למען שמך. חננו. יתגדל... תתקבל צלותהון ובעותהון דכל בית ישראל... יהא שלמא רבא מן שמיא וחיים טובים... עושה שלום במרומיו וברחמי יעשה...

מוציאים שני ספרי תורה... ובתוך מי שברך אומר ויכתבהו בספר החיים... וקודם שמחזירים הספרים למקומם עומד התוקע ואומר זאת התחנה ואח"כ יתקע זה הסדר יהי רצון... זכור הברית (כמו שנוסח במחזורים, גם במחזורי ה"רח"ה) בא"י אמ"ה אקב"ו לשמוע קול שופר. ביום שני אין אומרים שהחיינו אלא אם כן חל יום ראשון בשבת. בא"י אמ"ה שהחיינו... (ובין הסדרים נמצא יהי רצון כמו שנוסח במחזורים³⁰). אשרי העם יודעי תרועה יי באור פניך יהלכון. אשרי יושבי...

מוסף יום א' דר"ה

ברוך... מסוד חכמים...

אסתופף... (כמו שנוסח ע"י ברנשטיין ע' 17, בשניים ולקמן:) 4 תמוך (כצ"ל) 9 היכלך תכון (!)

רומניא ובמחזורי ה"רח"ה ובמח' ויגה ועוד, אבל בב' כתוב מקדישך, וכ"ה בכמה מחזורים, כגון הנובר תקצ"ד צ"ה, וכן תרגם הרי"ם זק"ש, וכן פירש בעל מטה לוי.

22 ואין כאן הסדר ההפוך (בצרוף לפיוט "האוחז ביד") כמו שנוהגין באשכנז בתפלת מוסף.

23 כצ"ל, עשה תהלי קמח יג.

24 כ"ה במ"י ובכל סדורי צרפת ובסדורי אשכנז העתיקים (ע"י ה"רח"ה) ובמח' רומא וגם באחדים מהראשונים, כגון ברמב"ם וברוקח ס"י ר"ד, אבל בספר קבלו את נוסח סדר רע"ג ובכ"ן: ע"י מנהיג דף ג"ב א, אחרות חיים דף צ"ט א, טור א"ת ס"י תקפ"ב וב"י שם, אבודרהם, וכ"ה במח' רומניא.

25 שרובם נמצאים גם במח' אוגשפורג רצ"ו ובמח' קרימונה שכ"א. 26 ואין כאן באהבה.

27 ואין כאן נוסח או"א רצה נא במנוחתנו לאמרו בשבת. 28 כ"ה במנהג ספרד.

29 נוסח זה (הדומה למה שנוהגין לומר במ"פ במוספי ר"ה ובכל תפלות יו"כ) בא כאן ובכל חזרות הש"ץ במקום הנוסח הרגיל ועל כלם יתברך ויתרומם, ובמ"י ובמח' רומא בא אחרי הנוסח הרגיל.

30 ככ"י ב אין התחנה ואין יהי רצון.

בעבודה (כצ"ל) ובמשמרת. 11 וידך (1) 13 זקנים וזכרים (כצ"ל) 14 זה אלקינו ואין בלעדיו (אלקים חסר 32). 15 ממקום 33 מושבך 16 שיחי ורנתי 17 מעוני ופשעי 18 המשא 20 פני כס איום.

אפד מאז ... בחון מעש כל יום ... וצוה חק ... שבועת עבדיך. ככתוב זכור לאברהם ליצחק ולישראל ... ונ' אשר כרת את ... ונ' לשלמה אלקים משפטיך ... ונ' למשפטיך עמדו ... ונ' נדיבי עמים ... מאד נעלה. נעלה שופר ... זכרנו מלך עוזר ... אתה גבור ... מצמיח ישועה.

תפן ... (זכרון) קול שופר ... (זכרון) לבוב תרועתם ... מלהשפט (כצ"ל) ... בזכרון שלוש ברית. ככתוב וזכרתי את בריתי יעקב ... ונ' הבט לברית ... ונ' ווי לעולם ישב ... ונ' חלילה לך ... ונ' וזכרתי אני ... עולם. עולם בבקרך ... אסומה גשומה טלולה ... מי כמוך ... ונאמן ... מחיה המתים.

אף אורח ... שופר (זכרון) תרועה ... לאברהם יצחק ויעקב. ככתוב זכור לעבדיך ... ונ' אף ארח משפטיך ... ונ' לכן כה אמר יי ... ונ' היוצר יחד לבם ... ונ' כי בראותו ילדיו ... ימלך ... ואתה קדוש ... אל נא. אתה הוא אלקינו ... (כמו בשחרית).

אל אמונה בערכך ... אם לא למענו ... אמן אדירי (בשנויים אלה:) עולם היה תוהו ואפל ... בזוי ושליל ... נענש בשמעו נא המורים ... קוראי בגרון וקול (זכרון) שופר ... כי יי שופטנו ... אז אמרתי הנה באתי ... (נדפס ע"י ראו ע' 15 (140), ובשנויים אלה:) 4 ולעד בלי נחפר. במגלת ספר (אין שנוי זה בק) 14 מלך דר ערבות 15 נשאם ונטלם עד העולם (לה"כ) 18 ממך.

מלך 34 זכור אהבת רועים. לתוקעים ומריעים. האל קדוש: מלך חרונך יופר. שֶׁעָנָה בקול שופר. נורא וקדוש; אלקי צורי איהדו ... (כמו שנדפס ע"י ברנשטיין ע' 19, ובשנויים כדלקמן:) 6 לַמָּדוּ 8 כס 9 פורחי ענף פוריה. צפצפו תאמי צביה 10 רוממוהו בעוז 11 תצלצלוהו בששים תקיעות 35 12 למען שמך (!). כל השנויים אינם בק.

ובכן נמליכך מלך עליון. ארתיכי תרשישים ... (כמו שנדפס ע"י ראו עמ' 18 (143)).
ובכן יי מלך יי מלך ... כל שנאני שחק ... (כמו שנדפס במחזורי אשכנז: פולין בשחרית יום ב', והוא לקוח מקרובת ר' שמעון ב"ר יצחק; הברמן, פיוטי רשב"ה ע' קכד).
ובכן ולך הכל יכתירו מלך. אתה בקרבנו מלך ... (כמו שנדפס ע"י ראו ע' 19 (144), בשנויים אלה:) 4 מסיברנו חס' אב 5 חננו ועננו (במקום: חסד תחיש לנו). 7 לובש צדקות (צדקה ק) (אתה ליתא) 8 שמחנו ושבענו (שבענו ושמחנו ק) (בישועתך ליתא) 11 קרב משיחך 12 במעלה.

ובכן לך תעלה קדושה כי אתה אלקינו מלך מוחל וסולח: ונתנה תוקף (בשנויים דלקמן: 36) ושופר גדול יתקע. וקול דממה ישמע ... ותחתוך קצבה לכל ברית. ותכתב גזר דינם ... מי באש ומי במים. מי בחרב. ומי ברעב. מי בדבר. ומי במגפה. מי ינוח. ומי ינוע. מי ישקט ומי יטרף. מי ישלו. ומי יתסר. מי יורם. ומי ישפל. מי יעשיר ומי יעני: ... מיד תקבלו. כי אתה

31 כי במקום זה נדרשת אות ז לפי הא"ב שאחרי המלה המקשרת. 32 הפיוט בנוי על ד' מלים.
33 ממכון ב. 34 שני תרומים אלה הם כותרת הפיוט הבא. והשמיטם ברנשטיין ללא טכנה.
35 על שנוי מספר התקיעות באפ"ם ותקון הפיוטים הנוגעים בו ע"י ראו ע' 10 (135) מס' IV הערה 3.
שיריונו על הענין יתור נכון ממה שכתב ברנשטיין ע' 19 הערה 11.
36 רוב השנויים נמצאים ג"כ במח' קרימונה שכ"א ה'ניצאה שכ"ח.

הוא יוצרם... וכענן כלה וכאבק פורח. וכחלום יעוף... ואין שְׁעוֹר למרכבות כבודך. ואין פרוש לעילום שמך... קדש את שמך על מקדישי שמך.
 כתר³⁷ יתנו לך יי אלקינו מלאכים המוני מעלה. עם עמך ישראל קבוצי מטה. יחד כלם קדשה לך ישלשו. כמה שנאמר על יד נביאך וקרא... כבודו.
 וחיות אשר הנה מרובעות... (בשנויים אלה:) גועשות בסוככם (בו חסר, כצ"ל)... ובו שכיב... קול (זכרון) שופר... כבודו מלא עולם... ממקומו.
 ועמך... (זכרון) קול שופר... בשבתו לכסא... אם ישקט אם ירשיע להשיבו... עוד יזכר לנו... ממקומו... שמע... אחד... הוא מושיענו והוא יושיע את שאריתנו. והוא ישמיענו... אני יי אלקיכם (וחסר הפיוט "ואתה אוזן").
 תהלות כבודך... השמיע (כצ"ל) כנף. הארץ... זעים³⁸ כל אפסי ארץ... להודע (כצ"ל) ולהגלות... יורשו בחונו לפארו בארץ. ויענו ויאמרו יי אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ. אדיר אדירנו... ובדברי קדשך... ימלך... לדור ודור...

כי מקדישך... האוחז ביד... תשגב לבדך... ובכן תן פחדך... ויאתיו... (עו) המלך הקדוש. הכל בסדר כדלעיל בשחרית. אתה בחרתנו... וזכר ליציאת מצרים: מפני חטאינו... ומנחתם ונסכיהם כמדובר. שלשה עשרונים לפר. שני עשרונים לאיל. ועשרון אחד לכבש האחד לשבעת הכבשים. מלבד עולת החדש ומנחתה. ועולת התמיד ומנחתה. לריח ניחוח אשה ליי. ושני שעירים לכפר ושני תמידין כהלכתן:³⁹
 עלינו לשבח... שלא שם חלקנו כחלקם וגורלנו כגורלם. שהם משתחווים להבל וריק ומתפללים אל אל אשר לא יועיל ולא יושיע. אבל אנחנו עמך בית ישראל כורעים ומשתחווים ומודים לפני מלך מלכי המלכים ואדוני האדונים. הקדוש ברוך הוא וברוך שמו. שהוא לבדו נוטה שמם ויוסד ארץ. וכסא כבודו תיקר בשמים ממעל. ושכינת עוזו בגבהי מרומים. הוא אלקינו. אין עוד מלבדו. ככתוב בתורתו הקדושה וידעת... אין עוד⁴⁰.
 ואיך היה עם פפיות... עיני עמך במ⁴¹ תלויות... ואתה תשגיח אותם⁴² לרחמה... ואתה תשמע השמים (כצ"ל⁴³)... ואל יבושו... המה חנונים. ומלומדיך המה מלומדים... ורחמתי את אשר ארחם. (ונאמר... אלקי ישראל ליתא).
 אוחילה לאל... צורי וגואלי: (כאן יש הערה:) כשחל יום ראשון בשבת מחליפין הסדר ואומרים אהללה ביום א' ואנסיכה ביום ב'.

אנסיכה... במלכותו אמלוד. ואתי לבד ימלוד.⁴⁴ ועד תכל כל מלך... חובש ארוכה. לארץ יום... טורח נכריות... לכל גיא ישפיל. הר וגבע יפיל... ובאור זרוע... יאספו מאומים ירגזו כי ימלוד... קול יתנו וימליכו. למלך כי ימלוד... יסעיר מתימן... ועד מבוא השמש... על כן נקוה... ויום הזכרון. ותקעין תשרת תשרת⁴⁵ היום הרת... ארשת... רם וגשא. צופה ומביט מאזין ומקשיב קול (זכרון) תקיעתנו⁴⁶... סדר מלכויותינו.

37 לפי מנהג צרפת במוספי שבת וי"ט, ע' מ"ו.

38 בכ"י ב בסעות: ימים. והגרסא זעים מחקבלת על הדעת יותר מגרסת כ"י: זעים.

39 הנה לפנינו נסיון נוסף להתאים את הטופס הכללי לר"ה (שאינו מתאים לו מפני עולת ר"ח) בנגוד למנהג הצרפתי הקדום לקרא כאן את כל הפרשה שבתורה ולוותר על הטופס (ע' לדוגמא בסדור אורלייאנס, כ"י של הקהלה בברלין) וכ"ה במח' רומניא.

40 טכסט תפלה זו נפגע בשורת אינסטרופולציות (מהן אחדות גם בכ"י צרפת אחרים). בכ"י ב כתוב עוד:

ומודים וקודים. 41 כך ב. 42 תשגיח אותם מן השמים ב.

43 להיכ מ"א ח לב ועוד: וכ"ה במחזור רומא. 44 ואז ימלוד ב.

45 ע' מה שכתבתי לעיל הערה 35.

46 נוסח זה בכל סדר, ולפי מנהגם אין טעם להבריל בין תקיעה לתרועה כמו שנהוג במ"א.

זכר תחלת... מחננים לכפרות... ככל דור ודור יזכור... זכר פעולת אורח... פעלו אשר
זרה... סבוכו למו יזכור... שריגיו במעלם. אם יאמר לגעלם... ברייתו לזכור... נדידות
המטות... יזכרו ברנון. פעלם לזכור... זכר טעם שפטים... טעם ארבעה שפטים... חק הגא
יומם ולילה. להוגים יזכור... לקצב טוב יזכור. זכר גבולים לישב... אם לטעת אם לעקר...
למשפט יזכור. אתה זכור... כי⁴⁷ אין שכחה... כי תביא חק וזכרון⁴⁸... ישוב חרון אפר
מעמך ומנחלתך⁴⁹... ועקדת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור בא"י זכור הברית. ותקעין
תשרית תשית תר"ת היום הרת... ארשת... סדר זכרונותינו.

אשא דעי... ורודף צדק צדק... ארצה לרועי... קול כחובש שופר... למול שופרות תשע
... לקול כיושב. יבעית כל מושב. לאמים בשער ינשב... לעת יתישב. בקול נועם שופר...
ניסן נואמות. בקול בוך שופר... סיום מגילה... עברות ממחה. קול צרח שופר... צור כעש
נפלאות. בקול ערבוב שופר... קולות מתן שלשה. כנתנו בשופר... רביעית חיות. לקידה
להיות... שוכנים תזורר. בקול העברת שופר... אתה נגלית... גם כל העולם כלו...
ודברות קדשך... אר"א תקע... ושם נעשה לפניך כמצוה עלינו בתורתך⁵⁰... ישראל ברחמים.
ותקעין תשרית תשית תר"ת היום הרת... ארשת... סדר שופרותינו.

רצה... והשב העבודה... ותערב לפניך עתירתנו... השב שכינתך לציון עירך... ותחזינה
... ושם נעבדך... בא"י שאתך לבדך ביראה נעבדך. מודים... מעולם קוינו לך. אבינו מלכנו
זכור... וכתוב... ולך נאה להודות. (הכל כמו לעיל בשחרית).

אר"א ברכנו... שים שלום... וצדקה וברכה ורחמים וחיים ושלום. כאמור. כי בי ירבו
ימך ויוסיפו לך שנות חיים. לחיים טובים תכתבנו אלקים חיים. כתבנו בספר החיים. ככתוב.
ואתם הדבקים ב"י אלקיכם חיים כלכם היום. היום תאמצנו. אמן. היום תברכנו... תגדלנו...
תדרשנו לטובה... תדרוש דם עבדיך השפוך... תקבל ברחמים וברצון את תפלתנו... תחדש
עלינו שנה טובה⁵¹. כהיום הזה תביאנו ששים ושמיים בבנין שלם. ככתוב. והביאתים...
ונ' ויצונו... ונ' וצדקה... כאשר צונו. וטוב בעיניך לברך... בספר חיים... לחיים ולשלום.
בא"י עושה השלום: יתגדל יתקדש...

ואומרים אין כאלקינו. פטום הקטרת. וקדיש דרבנן. עלינו לשבח. וקדיש יתום. יגדל אלקים חי וכו'. אחר
סיום התפילה נהגו בקצת קהלות לתקוע כל השלשים קולות. והולכים לבתיהם לשלום.

מ ע ר י ב ל י ל ב' ש ל ר"ה

אומרים טוב להודות. יי מלך. ואח"כ מתחיל החזן:

ברכו... ברוך... לעולם ועד. מלך אמיץ כח (כמו שנזכר במ"ו)... מפחד לילה. בא"י המעריב
ערבים. אהבת עולם... לעולמים. מלך הודך... ואהבת כלולים. בא"י אוהב עמו ישראל.
יגומר את התפלה ככיום א'.

37 כ"ה במח' האשכנזים שבאיטליה. צרפת וספרד.

48 כ"ה בספרד. 49 כ"ה במח' האשכנזים שבאיטליה.

50 כך כתוב בב' דוקא (וכתוב א' כתב כאן וגם ביום ב' מתוך שגרא. ושם נעשה לפניך את קרבות
היבולתינו, וכן סעה ג"כ ל' ביום ב'); ובצדק הרשמש המלים. את קרבות חובותינו (שאינו כאן במקומו)
גם במחזורי האשכנזים שבאיטליה (קרימונה שביא. ויניציאה שכו' יכו' וגם במח' וינה) ובסדורו של הרמב"ם
שבכ"י ובתכלאל של התימנים. וע' ג"כ בסדור עבודת ישראל.

51 כידוע נשארו מהפיוט. היום תאמצנו במחזורי האשכנזים רק שורות מעטות, וכאן נוספו שורות
אחרות. הפיוט השלם נמצא במחזור רומא סוף מיסך יו"ב ובמחזורי ספרד ככל תפילת יו"ב.

יוצר ליום ב' של ר"ה

ברכו... ברוך... אור עולם... עושי דברו קדוש (כמו לעיל ביום א').
מלך אמן... (כמו שנדפס ע"י הברמן, פיוט ר' שמעון ב"ר יצחק, ע' מז, בשנויים דלקמן:) 1 ובעדתך
יטיב (אחרי חזרו שומרי מצות (7) מסודרים כאן כל החרוזים הסוגרים: ברחמים... אל חנן...
יראה... לחיי... אמרי... תנהגנו... והם הושמטו במקומם.) 11 דת גחלתך 19 זכרנו 23
בנועם חסר 40 לזכרון בהיכל ה' 41 להעשות. הכל יודוך... אל אדון... שמך יי אלקינו
יתקדש... מלא כל הארץ כבודו.
כבודו אהל (כמו ביום א'). והאופנים... גאל ישראל.

יי שפתי ברוך... מסוד... מלא רחמים (כמו ביום א').
אתי לחנך... (כמו שנדפס ע"י הברמן ע' קו, בשנויים דלקמן:) 10 משיב 16 נועמך אמרת יי.
אמרתך... 4 ואתה 6 מלאכך (1) ככתוב... (הפסוקים כמו שנדפסו אצל הברמן, אבל אחרי
19 נוסף:) ונאמר. שומע תפלה עדיך כל בשר יבוא. בו שועננו. זכרנו... מלך עוזר...
מגן אברהם. אתה גבור... ומצמיח ישועה.
תמים פעלך... 2 רחץ 4 כהקטר וכלילה 52 5 ממלאכת. ככתוב ויעתר יצחק... ונא
ויקה אברהם את עצי העולה... ונא' בי נשבעתי נאם יי... ונא' והוציא כאור צדקך... ונא'
נצב לריב יי... ונא' דרשו יי בהמצאו... ונא' קחו דברים... שפתינו... מי כמוד...
ונאמן... מחיה המתים.

שלחתי... 6 ותצובת צורים (10 על פשע חסר) 12 ברחמיך עלינו המציאנו 13 במחסה
20 חננו יי חננו (1) 21 נפוצות. ככתוב קוה קייתי יי... ונאמר מלפניך משפטי יצא...
ונא' גם מזדים חשך... ונא' ידענו כי חטאנו ואין מי יעמוד... ונא' באלקים הללנו כל היום...
ונא' צדקתך כהררי אל... ונא' מי אל כמוד נושא עון... ונא' חננו אלקים חננו כי כך חסיה...
ונא' מאתך תהלתי בקהל רב... ימלוך יי לעולם... ואתה קדוש...
אל נא. אתה הוא אלקינו (כמו ביום א').

שמו מפארים... (הברמן ע' קיב; ואינו חוזר בסוף כל בית על החרוזות החוזרות). 7 נטישות אויבך
16 הנבחן... וקדושתו להעריך 27 ושנה חסר 43 חלד ושוכניה 47 מוטות אויבך שבר
להכחידם (1) 49 בכפלים. קוממיות תביאם לירושלם 57 לעונם 63 והיכל... ומזבח 64
ימלך יי לעולם.

ישובו עמך לבצרון. ומלטנו מאף וחרון. ונקדישך ביום זכרון. קדוש: יראים מבקשי פניך
(כמו שנדפס ע"י ברנשטיין ע' 20, בשנויים דלקמן:) 2 יגולו רחמיך (כצ"ל 58) 4 ועודים לפניך 6
תנובות 8 לישר מעגלי... רגלי... פחים טמנו לרגלי (כצ"ל 54) 10 בחמלה 12 רעצם
13 נישע (1) 14 מטה (4) רשע. 14 כצדקך (כצ"ל 55) 20 אכל 21 לחניניה [בק אין השנויים
שבשורות 4, 6, 10, 13, 14, 21].

ישפט תבל... אתן לפעלי... (הברמן ע' קטו; בלי חזרת המשפטים "ישפט" "והוא באחד"
ובשנויים דלקמן:) 3 ביום הנבחן 13 ונמאס 15 בערבות 15 אש 19 צור (1).
אדון אם מעשים... הן לא יאמין... קרוצי גושיו. קדוש. (והשמט כאן כל הפיוט שבתי וראה.
ומתחילק מיד:)
ובכן נמליכך מלך עליון... (הברמן ע' קיט; בהשמט חרוזי "מלך אביון" ובשנויים אלה:) 24 את

53 ל' התלמוד ברכות ז' א'.

52 ובכלולה ב. ההרכב "הקטר וכליל" רגיל אצל הסייטנים.

54 לה"כ ירמ' יח ככ, וההתחלה לפי משלי ו' יא.

55 לה"כ תהל' לה כד.

הכל 25 נעלם 35 אל אלקי הרוחות. ומדותיו נכוחות 53 כונס כנד 64 עוטה כשלמה
84 יבשה להצביע 103 מאזין 112 אבל חסר 113 שופט אמת.
ובכן יי מלך יי מלך... אוירי ערץ... (כמו שנדפס ע"י ברנשטיין ע' 21, בשנויים דלקמן:) 2 טרם
יהילו (כצ"ל⁵⁶) 3 גיהם יאסף ויאפלו 5 בגבורתו טרם יצא 7 זרועת צמחים 8 קורקסי
17 פלצות לגערותו טרם נאפפו 18 ציבם יומעד 19 קולם 25 תולדות יצורים 26 דרי
כל הארץ 27 גם כי יחיו ויקיצו⁵⁷ ושמן (ב"ק אין השנויים רק: 17 לגערותו 18 ציבם).
ובכן לך הכל יכתירו. לאל סודר דין... (כמו שנדפס ע"י ברנשטיין ע' 23, ובשנויים הנזכרים ע"י
המהדיר בתורת "נ"א"⁵⁸; הסכסט ק' הוא כנוסח המהדיר).

ובכן לך תעלה קדושה. כי אתה מלך מוחל וסולח. אשר מי יעשה... (הברמן ע' קכו;
בשנויים כדלקמן:) 10 אתה הוא ראשון ואתה הוא אחרון 13 ונצח 15 בגבורתך 19 כל 22
תתנהג 30 פעלו חסר 38 גלוי וידוע לפני 43 אף כי 44 על חסר 48 את חס' 51 מהם
חס' 53 יעברו... בספירתך 54 וכלם נסתרים בצפיית סתירתך 57 ותגזור (!) מזונותם
61 עקדת יחיד 76 מעשים 80 יהו חס' 87 ותשובה ומעשים טובים... לפני 91 מעטי
96 ותזכר למו 102 בבית הארץ 107 בכבשן 113 לא בכל הארץ 114 להורידו באדמת
117 ואיומים 123 ויאמר לו 125 אברהם חס' 139 שמוטלים בזמנם על עדת אבירים⁵⁹ 140 זו
מלכות אבירים 141 וחיות יערים 142 ועז משלשת זו מלכות יונים הנמשלים לצפירים
148 כל השורה חסרה 149 וכדי להתיש כחם לקחם ובתרים לשני בתרים 150 גבורים 152 ישלום
עד הערב חסר 156 כן חסר 160 נראה 167 השיבו בן חס' 168 האב עוקד אחרי 197:
זכור אדון ברחמים לפקד (!) 198 אהלך.
נקדישך... כל הארץ כבודו.

אחד קדוש... (כמו שנדפס במחזור מ"פ אחרי "מקומך", בשנויים דלקמן:) נחת זרועך בלהב
אש... ועז מיום תקוע... חלים ורועדים מפניך... כקטורת נתונה על האש... יחשב לבוב
תרועתם כניחוח⁶⁰... ובידו לקח האש... ניניו בה ינצלו משחת מדורת עצים ואש... קנא
לעירך ולמקדשך השמם ולבשר חסידיך הנהרגים והנשחטים והנמכרים והנחנקים. והנצלבים.
והנקברים מחיים על יחוד קדושת שמך. ולתורתך הקדושה (!). אשר היתה לשרפת אש. רצף
שכינתך לתוך עירך בכבוד. סבובה חומת אש. (והטור שעה שועת חסר) שכלל היכלך. ואל תתיאש.
תמימך ישרתוך כמלאכי רוח משרתי אש.

או בקול... ימלך... לדור ודור... כי מקדישך... האוחז ביד⁶¹... תשגב... ובכן תן
שחדר... ואתיו... ותמלך עד גמר התפלה. אבינו מלכנו הכל כמו ביום א'.

מוסף יום ב' דר"ה

ברוך... מסוד חכמים...

איככה אוכל... (כמו שנדפס ע"י ראו ע' 7 (132), בשנויים אלה:) 3 חיום הזה לפניך⁶² נכמס

56 לפי מבנה הפיוט צ"ל "טרם" בכל שורה ב'. 57 ויקיצו חסר בכ"י א.
58 כה"נ פיוט זה חיקוי הוא לפיוט הידוע "לאל עורך דין", ואין לחשוב שהפיוט הכניס כאן משפט
הפיוט הקדום בלי שנוי (כמו 6 לכובש כעס בדין, או 11 לתומך תמימיו ביום דין) כאשר הם לפנינו, והשורות
האלה חשודות הן. גם 10 "לרחום ומרחם" מצטרף בקשי ל11 "לשוקד ומרחם".
59 ויאבדו לדור דורים ב.

60 במ"פ: יחשב מיעוט חלבם ודמם. ויתכן שהפיוט היה מיועד ליו"כ, ושניהו לשם ר"ה.
61 אחרי "וכל מאמינים שהוא תמים פעלו" כתוב בכ"י א בכתב קטן: והיה ה' למלך על כל הארץ
ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. בשם ה' צבאות שתקבל תפילתי ותעשה בקשתי ושאלתי, ובכ"י ב ליתא.
62 למשפט ק.

7 נטושה ⁶³ חֲבִלִי וְתַגְעוּ (1) ⁶⁴ אִנְחָה 9 בַּחֲסָדְךָ 10 הֵנְאֵלִם (1) 20 הוֹאֵל לַעֲצוּרִים כְּלֹאֲרֹצָה
גֹהֵר (1) ⁶⁵ בְּשׁוּרְרֵי הוֹשֵׁב לִי ⁶⁶.
אֲנִי הִסְהֵר ... (בְּשׁוּרִיִּים אֱלֹהִים) 6 בְּצַחֲנוֹת (1) מֵאֲזֵן (מֵאֲזוֹן) 10 קְשׁוּבֶךָ זָכְרָנוּ ... מִגֵּן
אֲבֵרָה־ אֵתָה גְבוּר ... מִצְמִיחַ יִשׁוּעָה.
תַּחֲבוּשָׁתְךָ ... 2 רֵן 3 בְּמַעֲלוֹת יֵשֵׁב 4 תוֹם 7 יוֹשֵׁר אֲשֶׁר נִכְפַּת 8 מְלַבֵּעַט 9 בְּעוֹמֶק
10 וּבִמְרָאִיתוֹ 17 שׁוֹכֵן (1) מִרוֹמֹת. מִי כִמּוֹךְ ... מַחִיָּה הַמְתִּים.
בְּרוּחַ ... 3 שְׁשִׁים קוֹלוֹת ⁶⁷ 5 חֲקוֹק חֹסֶ' 8 אִם גְּבֵר עַד מְרוֹם ⁶⁸ לַעֲתָקָה 10 וְאִין מִי
יַעֲמוּד.

אֵל נָא. אֵתָה הוּא אֱלֹקֵינוּ ...
נָא הַמְלֵא רַחֲמִים (רָאוּ ע' 13 (138) בְּשׁוּרִיִּים אֱלֹהִים) 15 בְּמַעֲלוֹ אֲשֶׁר מַעַל בְּצִדִּיּוֹת 20 לַהֲדַרְם
בְּהִרְאָה כְּפָרֶס 22 נִתֵּן וּכְחִלּוֹף 24 יֵאָחֲזוּן.
כִּי יִי שׁוֹפְטָנוּ ... אֲזִי אֲמַרְתִּי ... (כִּמּוֹ לַעֲלִיל בְּמוֹסָף יוֹם א').
מֶלֶךְ תַּחֲזוּן ... אֶסְלַד (רָאוּ ע' 1' (142) בְּשׁוּרֵי אַחֵר) 11 פִּאֲרוּהוּ.
וּבִכֵּן נִמְלִיכֶךָ מֶלֶךְ עֲלִיּוֹן. מִ"ע אֲרִתִּיכִי תִרְשִׁישִׁים ... (רָאוּ ע' 18 (143)).
וּבִכֵּן יִי מֶלֶךְ יִי מֶלֶךְ ... כָּל שְׁנֵאֲנֵי שַׁחַק ... (כִּמּוֹ בְּמוֹסָף יוֹם א').
וּבִכֵּן וְלֶךְ הַכֹּל יִכְתִּירוּ מֶלֶךְ. אֵתָה בְּקִרְבָּנוּ (רָאוּ ע' 19 (144) בְּשׁוּרִיִּים אֱלֹהִים) 4 מִסְבְּרָנוּ חֹסֶ' 5 חֲנִנּוּ
וְעֲנֵנוּ מֶלֶךְ 7 אֵתָה חֹסֶ' 9 שְׁמַחְנוּ וּשְׁבַעְנוּ מֶלֶךְ 11 מִשִּׁיחַךְ 12 בְּמַעֲלָה.

וּבִכֵּן לֶךְ תַּעֲלֶה קְדוּשָׁה ... וְנִתְנָה תוֹקֶף ... קִדְשׁ אֵת שְׁמֶךָ עַל מַקְדִּישֵׁי שְׁמֶךָ. כִּמּוֹ בְּיוֹם א'.
כֹּתֵר יִתְּנוּ לֶךְ ... וְחַיּוֹת אֲשֶׁר הִנֵּה ... עַד סוֹף הַקְּדוּשָׁה. כִּמּוֹ בְּיוֹם א'. כִּי מַקְדִּישֶׁךָ ... הָאֲחוּזָה בִּיד ...
תִּשְׁגֵּב ... וּבִכֵּן תֵּן פַּחַדְךָ ... וְיֵאֲתִינוּ ... וְתִמְלֹךְ ... אֵתָה בַּחֲרָתָנוּ ... עֲלִינוּ לִשְׁבַח ... אוֹ"א הִיא
עִם פִּיפִיּוֹת ... אוֹחִילָה ... הַכֹּל כִּמּוֹ בְּיוֹם א'.

אֵהֲלֵלָהּ ... כִּמּוֹ שְׁנֵפֶס בַּמַּחְזוּרִי מִ"פ, בְּהִשְׁמַטַּת הַפְּסוּקִים, וּבְשׁוּרִיִּים אֱלֹהִים) בְּבֵית הַפּוֹתַח בָּאוֹת ב'
בְּגוֹדֵל הַמְּלוּכָה וּ בְכֶס מְלוּכָה ח בְּלִי תַת דֶּרֶךְ ט עַד יִפְנֶה אֶרֶץ. מִלְּפָנֵי יוֹשֵׁב חֲרוּשֶׁת
י הַלְחִים צ צָבָאוֹת צַעְדוּ בְּמִי שׁוֹעֵל ק קְדוּשׁ יִבָּא בִּם. צוֹר עוֹלָמִים ר רִיבּוֹ ... וִירַחֵק
מְלוּכָה ת תַּחְגּוּר גָּאוֹת. כִּי הַתְּאֹזֵר עוֹז כִּי יִנְעַר יִצְנוּף תִּמְשׁוּל בְּגוּיִים (1). עַל כֵּן נִקּוּהָ
... וְיוֹם הַזְכָּרוֹן. וְתוֹקְעִין כְּבִיּוֹם א'. הַיּוֹם הֵרַת ... אֶרֶשֶׁת ...
אֶפְחָד בְּמַעֲשֵׂי ... (בְּשׁוּרִיִּים אֱלֹהִים) בְּבֵית הַפּוֹתַח בָּאוֹת ג בעֵת יִבְקֶשׁ מִנִּי זָכוֹת וּזְכָרוֹן ד עַד
עֶצֶר נִגְף ז בִּלְב ח עֶצֶר מְשִׁיב הַרוּחַ לִילֵד ט טִיף נִרְד וְנִיחָח. יַעֲלוּ לִזְכָּרוֹן י רִיקָם
כ תִּמְתִּי מ הַטוֹר מַעֲלִילֵי גְבֵר קוֹדֶם לַטוֹר מוֹת וְחַיִּים שְׁלוֹם וּמִלְחָמָה בָּאוּ לִזְכָּרוֹן ע הִיֶּסְפֵּר
בְּקִבְרָא אִמְתֶּךָ לִזְכָּרוֹן תַּעֲשׂ זְכָרוֹן פ מַקְשִׁיב לְנִדְבָרֵי דַת כְּתוּב לִזְכָּרוֹן צ הַרְרֵי קִדְם. וּבְרִית
לִזְכָּרוֹן ק מִהִיּוֹתָם לִזְכָּרוֹן חֲקֹת ר רִצְתָה ... אֶהֱבֵת כְּלוּלוּתִיָּה. סֵלָה לִזְכָּרוֹן ש שְׁבוּעַת
בְּרִית ת כָּל אוֹמִים לְאוֹת לִזְכָּרוֹן בְּשַׁעֲשׁוּעֵי יֵלֶד (וּבֵן יָקִיר חֹסֶ') חֲקוֹת. אֵתָה זָכְרָנוּ ...
זָכְרָה הַבְּרִית. וְתוֹקְעִין כְּבִיּוֹם א'. הַיּוֹם הֵרַת ... אֶרֶשֶׁת ...

אֲנוֹסָה לַעֲזוּרָה ... (בְּשׁוּרִיִּים אֱלֹהִים) א קְרֹב (לִי חֹסֶ') בעֵת פֶּה בְּמַקְדֶּשׁ ב בִּל יִשְׁאֵג ג הַשְּׁמִיעֵנִי
קוֹל (אֵת קוֹלֶךָ חֹסֶ') ד עֲקֵב שְׁמַעְךָ קוֹל (1) ה הוֹשַׁע כִּי לֹא תִשְׁכַּח לֹא יִסּוֹר קוֹל ו הֵן בְּנֵי
אֲמִי ז בְּכָל מְקוֹם אֲשֶׁר הוּא ח שְׁבִילָיו ת תִּפְשָׁתִי וְאִמְרָ אִין י בְּשַׁעֲרָא ס וְעַל פִּתְחֵי
קוֹל ע מֵאֵד נַעֲלִית ⁶⁹ וְנִצַּח תַּתְּעַלָּה בַּתְּרוּעָה וְקוֹל צ בִּל יַעֲוֹפוּ וּבִל יִכְנָפוּ ד רֵאוֹת נִס

63 נטושה ק. 64 ותגע ק. 65 קרב למענם ארצה גהר ק.

66 בשוררי השב אגן הסהר ק, ואולי יש להבין: בשוררי "אגן הסהר" השב לי ממרומים.

67 ע' לעיל הערה 35. 68 אם עבר בגאווה (1) ק. 69 לה"כ תהלי צו ס.

ש כל יסני ת נעים זמירות תהלה יתנו . וקול ישימיע בארץ . לאל מושל בכל . ימתיקו הכל בקול . אתה נגלית ... ישראל ברחמים . ותקעין . היום הרת ... ארשת ... רצה . ותערב . מודים . שים שלום עז סוף התפלה וקדיש . הכל כמו ביום א' .

מ ע ר י ב ל י ל כ פ ו ר

כל נדרי⁷⁰ ואסרי וחרמי וקונמי ואקדישי ושבועות . די נדירנא ודי מקדישנא ודי מקנימנא ודי מחרימנא ודי משתבענא ודי אסירנא על נפשנא . מיום כפורים זה עד יום כפורים הבא עלינו לטובה . כלהון אחרטנא בהון . כלהון יהון שרן שביקין שביטין בטלין ומבוטלין לא שריקין ולא קיימין . וחשובין כחרס והשבר שאין לו תקנה . נדרנא לא נדרי . וחרמנא לא חרמי . וקונמנא לא קונמי . ודי אסירנא לא אסירי . ודי אקדישנא לא אקדישי . ושבועתנא לא שבועות . ונסלח ... כי לכל העם בשגגה . בא"י אמ"ת שהחיינו ... ברכו ... ברוך ... שמע ... אמת ואמונה ... השכיבנו ... (ושמרו) ... כי ביום הזה ... יתגדל ... (ויכלו ... ברוך ... מגן אבות עד מקדש השבת).

וסדר הסליחות נפתח ב"פסוקי דרחמי" בסדר זה⁷¹ :

בית יעקב לכו ונלכה וכו' . לך יי הממלכה ... באו נשתחוה ונכרעה ... לא בחדס ולא במעשים ... דלתיך דפקנו ... מלפניך מלכנו ... שומע תפלה ... יבאו כל בשר ... לפניך יי אלקינו יכרעו ויפולו ולכבוד שמך יקר יתנו . ואנחנו כרב חסדך ... נשתחוה אל היכל קדשך ... לכו נרננה ... באו שערינו ... נבואה למשכנותיו ... רוממו ... רוממו ... נקדמה פניו ... נהללה יי אלקינו בשיר ונגדלנו בתודה . ותיטיב ליי משור פר מקרין מפרים . אודה יי בכל לבי אספרה כל נפלאותיך . נודה ליי בצדקו ונזמרה שם יי עליון . נבוא בגבורות יי אלקים נזכיר צדקתך לבדך . כי אל גדול יי ... כי גדול יי ומהלל מאד נורא הוא ... גדול יי ומהלל מאד ולגדלתו אין חקר . עושה גדולות עד אין חקר ... אשר בידו מחקרי ארץ ... אשר לו הים ... אשר בידו נפש כל חי ... כי מי אלקה מבלעדי יי ... כי מי בשחק ... אל נערץ בסוד ... יי אלקי צבאות מי כמוך חסין ... אין כמוך באלקים יי ... מי כמוך באלים יי ... מי לא ייראך מלך הגוים ... מאין כמוך יי ... לך זרוע ... לך יום ... לך שמים ... אתה הצבת ... אתה מושל ... אתה בקעת ... אתה דכאת כחלל רחב ... אתה פוררת ... אתה רצצת ... כי גדול אתה ועושה נפלאות ... ואתה קדוש ... ואתה הוא ושנותיך לא יתמו . ואתה מושל בכל ובידך לגדל ולחזק לכל . ועתה אלקינו מודים אנחנו לך ומהללים לשם תפארתך . ויודו שמים פלאך ... יודוך עמים אלקים יודוך עמים כלם . ואנחנו תמיד גיחל והוספנו על כל תהלתך . ימלא פיננו תהלתך דרכינו ונחקרה ונשובה אליך כי ימינך פשוטה לקבל שבים . שבים אליך בכל לב תקבל תפלתם ברחמים . אלקינו בושנו ונכלמנו להרים אלקינו פנינו אליך . אלקינו בושנו במעשינו ונכלמנו בעוונינו . כי עוונותינו עברו ראשנו כמשא כבד יכבדו ממנו . כי עוונותינו רבו מלמנות וחטאתינו

70 לכל נוסח כל נדרי הנמצא כאן ולשנויים מהנוסח הרגיל השווה ס' המחכים לר' נתן ב"ר יהודה הוצ' פריימן (האשכול, כרך ג, עמ' 151).

71 שם ע' 152.

72 כ"ה בק' (תהל' עא יא יאח"כ סי בשנוי ללשון רבים) ; בשאר כיו"י נחבלבלי הפסוקים . ובא' חוקנה הסעות במקצתה .

עצמו מספר. ליי אלקינו תרחמים ותסליחות כי מרדנו בו. לך יי הצדקה ולנו בשת הפנים כחזום הזה. כי לא על צדקותינו... יי שמעה יי סלחה... על עירך ועל עמך.

יי אלקי הצבאות נורא בעליונים... (כמו שנדפס אצל הברמן, פיוטי רש"י, בשנויים אלה: 2 בנינים שובבים (1) 11 הפנים 13 זכרנו לחיים טובים מתוקנים 15 ימחו 20 הוא חס' 27 והמשנים 31 עתירתנו 37 מדיינים 38 ישחק (1) 44 תחנונים.

כי על רחמך הרבים... ומנהיג את העולם כלו במדת חסד ובמדת הרחמים... אל ארך אפים אתה... ויעבור... ורב חסד לכל קוראך.

אם עונינו ענו בנו... כי רבו משובותינו לך חטאנו. חטאנו עם אבותינו העוינו והרשענו. וסור ממצותיך וממשפטך הטובים. לך לבדך חטאנו והרע בעיניך עשינו. כי עונינו נגיד נדאג מחטאותינו. מה נאמר לפניך יי אלקינו מה נדבר ומה נצטדק. ידענו כי חטאנו ואין מי יעמוד בעדנו שמך הגדול יעמד לנו בעת צרה. ידענו כי אין בנו מעשים צדקה עשה עמנו למען שמך. כי לך יי הוחלנו... הטה אלקי אונך... יי שמעה...

או"א אמנם אנחנו חטאנו והעוינו... (כמו שנדפס בסליחות מנהג אשכנז, הוצ' בער, סי' קכ"ו, בשנויים אלה: ח כאשר נשבעת (1) 1 נכנעים נגשים (1) ושבים... חבט משמים (וראה חס') מזבול זבול בית מקדשך...

אל מלך... מרבה מחילה לחוטאים... לא כרעתם להם תגמול. אל הוריתנו... שהודעת (כמו חס') לעניו מקדם. וכן כתוב. וירד... ויקרא בשם יי. ושם נאמר. ויעבר... לכל קוראך. אין לנו פה להשיב... ידענו יי רשענו עון אבותינו כי חטאנו לך. ידענו כי חטאנו ואין מי יעמד בעדנו שמך הגדול יעמד לנו בעת צרה. ידענו כי אין בנו מעשים... למען שמך יי וסלחת לעוננו כי רב הוא הטה... יי שמעה...

או"א ישראל משתחוים להדרת קדש האריאל... (לר' יהודה הלוי, כמו שנדפס אצל ברודי, דיואן לר' יהודה הלוי, ח"ג, ברלין 1910, ע' 263, בשנויים אלה: 1 כולעיל 2 ולפני יקרת 3 למחר 5 הבו עז 6 הגוים (9 ליל חס') 16 תעלה אל מחליהם 20 עדתך 22 פשע עמך תרבה 23 נכבה.

אל מלך. ויעבר. אל תבא במשפט עמנו... אל תאסוף עם חטאים נפשנו ועם אנשי דמים חיינו. אל יתן למוט רגלינו אל ינום שומרנו. הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל. אל תתן יי מאווי רשע זממו אל תפק ירמו סלה. אל תתן לחית נפש תורך חית ענייך אל תשכח לנצח. אל תתנונו בנפש צרינו כי קמו בנו עדי שקר ויפח חמס. אל ישמחו לנו אויבינו שקר שונאינו חנם יקרצו עין. אל יאמרו בלבם האח נפשנו אל יאמרו בלענוהו. אל תשליכונו⁷³ לעת זקנה ככלות כחנו אל תעזבונו. אל תעזבונו יי אלקינו אל⁷⁴ תרחק ממנו. ליי הישועה. יי צבאות עמנו. יי צבאות אשרי. יי הושיעה. כי לא על צדקותינו. יי שמעה.

או"א ירצה עם אביון... (כמו שנדפס במחזור רומא בליל כפור, הוצ' ליוורנו תרס"ז, כרך ב' דף ע"ה⁷⁵, בשנויים כולקמן: ומקול קוראו לקונו (צועק חס')... ושם עון בצעו (ופשעו חס')... בלאבי רחמים תשלח ויפגיע מגמתו. כי בבושפת פנים כלמתו. לבו בקרבן סחרחר... (פני אלקים ממעונים. ורחם אבות ובנים חס') (וחון חס') שופכים לך תחנונים... הצועקים בשכיהם. לעונם ולמריהם. ודמעתם יורידו כמשפט על לחיהם. חיש נא את ישועתם. ואת פדותם בחייהם. ואת תפלת גוייהם. תקרב ותרצה ותבחר...

אל מלך ויעבר. וסלחת לעונינו ולחטאתנו ונחלתנו. וסלחת לעמך אשר חטאו לך ולכל פשעיהם אשר פשעו בד ונתתם לרחמים לפני שוביהם ורחמם. הסולח לכל עונינו הרופא לכל

73 כ"ה בל (בשאר כ"י כתוב בטעות: תשכחנו).

74 כ"ה בל (בשאר כ"י כתוב בטעות: ואל).

75 בנוסח שלפנינו אינו נראה שם המחבר יצחק (גיאת), הנקבע ע"י דודנו, י' 3917.

תחלואינו. הגואל משחת חיינו המעטירנו חסד ורחמים. ראה עניינו ועמלנו ושא לכל חטאתינו. דברי עונות גברו מנו פשעינו אתה תכפרם. הרב כבסנו מעונינו ומחטאותינו טהרנו. תחטאנו⁷⁶ באוב ונטהר תכבסנו ומשלג נלביז. השיבה לנו ששון ישעך ורוח נדיבה תסמכנו. השיכנו יי אליך ונשובה חדש ימינו כקדם. ליי הישועה ...

או"א בליל כפור ועשור ... (כמו שנדפס ע"י ברנשטיין ע' 23, בשנויים ולקמן:) 1 בליל כפור ועשור ערכתי לב וקרב. מערב עד ערב אהודך הרב. 3 כאשר ידאה (כצ"ל 27) 5 מפלאיך פערך 8 נא חס' 9 נפוצים כבץ (1) כנפוצות כלי חמדה⁷⁸ 10 מחה (1). אל מלך. ויעבר. אלקים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקוט אל. כי הנה איביך יהמיון ומשנאיך נשאו ראש. אלקים באו גוים בנחלתך טמאו את היכל קדשך שמו את ירושלם לעינים. נתנו נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים בשר חסידיך לזחיתו ארץ. תן להם כפעלם וכרע מעלליהם כמעשה ידיהם תן להם השב גמולם להם. ואנחנו עניים וכוואבים ישעותך אלקים תשגבנו. ליי הישועה ...

או"א בליל על משכבי ... (כמו שנדפס במחזור רומא בשחרית יו"כ, דף צ"ט ב', בשנויים אלה:) בלילי⁷⁹ ... להתודות ... מי זה יעמוד לפניו. ולא יירא מחרון אפו. ואיכה ידרוש רצוני ... ומפחדו צרחתי ... שוכחי טוב אדוניהם ... תרו בעולם ... ובהבל בטחתי (כצ"ל) ... אל תפן למעשנו. ובעבור אב המנוסה. עשה נא צור מחסנו. ומערומו תכסה. ראה כי אין מכסנו. מעוז לדל ומחסה. בשר נא חסנו. ותבשר סליחתי וכדבריהם סלחתי ... אל מלך. ויעבר. ויהי יי משגב לדרך משגב לעתות בצרה. ויבטחו בך יודעי שמך כי לא עזבת דורשיך יי. הרשיעה יי כי גמר חסיד כי פסו אמונים מבני אדם. אלקים לנו מחסה ועוז עזרה בצרות נמצא מאד. טוב יי למעוז ביום צרה ויודע חוסי בו. מגדל עוז שם יי בו ירוץ צדיק ונשגב. אלקים להצילנו יי לעזרתנו חושה.

או"א דלתיך הלילה לשבי פשע הותרו ... (שונה ממה שנדפס במחזור רומא בליל יו"כ, דף ע"ג א', ובסליחות מנהג תימן ס' ג"ה, אע"ם שהוא דומה לו בבית א' ד' ה', ולכן יבא כאן נוסחו בשלמות⁸⁰).

(סימן : אליה)

דלתיך הלילה / לשבי פשע הותרו

תשקט קשרים / אשר באמת סדרו

לא יבושו עמי / ולא פניו יתגורו

מכל חטאתיכם / לפני יי תסקרו

5 אכי יתומים נקראת / ומושיע צל ורש

בלתף אין מושיע / וזולתך אין נדרש

העתר לשונות עם / אשר מקנחו נגרש

והדרש לפזורים / אשר סיוס נקטרו

מכל חטאתיכם / לפני יי תסקרו

10 לשונות שבי פשע / אשר לטובים נקטרו

למטות און חושה / בליל זה כי סקרו

76 כ"ה בק (בשאר כ"י בטעות : תכבסנו). 77 ע"ם לה"כ (דברים כח מט) כאשר ידאה הנשר.

78 ונדמה לי שכצ"ל. 79 כך מנוקד בכל שלשת כ"י. במח' רומא בליל. ובסליחות תימן בלילי.

80 השיר המקורי שיך לדוד אבן בקודה. ע"י צונץ. לוס. געש: 394 ובנספח ע' 11, ושם הוא מזכיר את הבית "לשונות שבי פשע" הנמצא ג"כ במח' טרפולי. כפ"ח סבלה סליחה זו עיבודים שונים, ואחד מהם נמצא לפנינו. בבית השלישי שלפנינו חסר סוף רביעי. 81 כ"ה בק : בשאר כ"י היום.

לחלותך הלילה / באור עינים⁸³ נזקרו
[.]

מפל חטאטיקם / לפני יי תטהרו

15 יהי נא שועי נגדך⁸⁴ / בקרבן שי ומנחה⁸⁵

ולשבים עדיף / בן ישי תשלחה

לקבץ אחד מעיר / ישנים ממשפחה

וכמים אשר גרו / הוד וקדר ינהרו

מפל חטאטיקם / לפני יי תטהרו

20 הפט משמים / ועלי שדי שובה

ועיר ציון אל עליון / ברצונך הטיבה

וכפר עלן ואשמה / לעם שבים ממשובה

ואם על ראש עברו / ממצמקים ינהרו

מפל חטאטיקם / לפני יי תטהרו

אל מלך ויעבר. לא נסוג אחור לבנו ותט אשורנו מני ארחת. אם שכחנו שם אלקינו ונפרש כפינו לאל זר. הלא אלקים יחקר זאת כי הוא יודע תעלומות לב. כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה. כי עליך נשאנו חרפה כסתה כלימה פנינו. היינו חרפה לשכנינו לעג וקלס לסביבותינו. היינו משל בעמים מנוד ראש בלאומים. ליי הישועה . . .

או"א אמונים בני מאמינים . . . (כמו שנדפס בסליחות כמנהג אשכנז, הוצ' בער, סי' נ"א, בשנויים אלה:) ט אשר על בן נעמסה כ אשר על המזבח נעקדה צ הגן מעורדי מתנים וכושלות נושאי לך עינים . . . וטובתם תבקש . . . ותשכנם בהר קדש בהר מרום ישראל (1) ותמלוך עליהם לבדך. והמה . . .

אל מלך ויעבר. אלקים קולנו שמעה יי כחסדך יי כמשפטך חיינו. קדמנו בנשף ונושע לדברך יחלנו. שבענו בבקר חסדך ונרננה ונשמחה בכל ימינו. כי עם יי החסד והרבה עמו פדות. פודה יי נפש עבדיו ולא יאשמו כל החוסים בו. לכו וגשובה אל יי כי הוא טרף וירפאהו יך ויחבשהו. כי הוא יכאיב ויחבש ימחך וידיו תרפנה. פדה אלקים את ישראל מכל צרותיו. ליי הישועה . . .

או"א יי שמעה תפלת הלילה . . . (כמו שנדפס ע"י ברנשטיין ע' 24, בשנויים דלקמן:) 4 מבקשי רחמך (כצ"ל⁸⁶) 7 פשעם 8 אל תפלתם הטיבה יי לטובים (כצ"ל⁸⁶) 10 קול⁸⁷ עם בביתך עצורים 12 [מה שנמצא בכ"י ויכמרו צ"ל ויכמרו⁸⁸].

אל מלך ויעבר. היינו כאיש אשר לא שומע ואין בפיו תוכחות. היינו כחרש לא ישמע וכאלם לא יפתח פיו. היינו כיתומים אשר אין להם אב וכאלמנות אשר אין להם מפרנס. זכור זאת אויב חרף יי ועם נבל נאצו שמך. והשב לשכנינו שבעתים אל חיקם חרפתם אשר חרפוך יי. זכור יי מה היה לנו הביטה וראה את חרפתנו.

זכר לנו ברית אבות כאשר אמרת וזכרתיו וכו'.
זכור ברית אברהם ועקדת יצחק והשב שבות. אבדנו . . . ולרבנו גרשם ב"ר יהודה; בשלמות.

82 עינים ק, בשאר כ"י עינים. 83 נגדך במח' רומא; לפניך ק, חסר בשאר כ"י.

84 כערבן שי ומנחה ק (ומח' רומא); כקרבן וכמנחה בשאר כ"י.

85 מבקשי פניך ק, והוא לכאורה נגד החרוץ ויש לשער שבטור הקודם חלה טעות, וצ"ל למען

נאומך או כדומה. 86 להיכ תהל' קכה ד, ובפיוט זה נמצא לשון הכתוב כסוגר כל בית. 87 לקול ק.

88 המטוקים שהוסיף המהיר בסוף, אין להם שום שייכות לפיוט, אלא שייכים הם להמשך המחזור.

שנו שנדפס ע"י הברמן, רבינו גרשם ... ירושלים, תש"ד, ע' ל—לג, בלי חזרת הרפריין אחר כל בית, ובשנויים
 אלה: א ובחפזון (בחפזון ק) ד דוה וכל יום נהלאה (כל היום וכלה ק) ו טמונות (טמונות ק)
 ט טבח בחורים כ כנסנו מן הדוב והארי פגענו ל לובט ס שרידי (עם חס) עול ועצב (י)
 (עלי היו כלנה לקבל ק) פ פצועה עליך כת (בת ק) צ צדוה בצפור מארץ המורה ר רצונך
 עשות הרהרנו (וחשבנו חס) ש שוב למען עבדיך (י) שכך חרונך וזעמך (י) ת תזכור רחם
 כנואמך (י) תושיע עם עני מצפיד ... שור בשפלות דורנו (י) ... ברחמך עוד ברבות עתים ...
 ולנמרים ... לחיק שונאינו (משנאינו ק) (והרפריין ושוב ברחמים נמצא אחרי הבית אבדנו
 ובכוף הסליחה).

אל מלך. ויעבר. זכור לנו ברית ראשונים כאשר אמרת וזכרתי להם ... עשה עמנו כמו
 שהבטחתנו ואף גם זאת ... זכר לנו חסד נעורים ואהבת כלולים כאשר אמרת. הלך וקראת
 באזני ירושלם לאמר כה אמר יי זכרתי לך ... עקור ממנו לב האבן ותן לנו לב בשר. עשה
 כאשר אמרת. מחיתי כעב ... אל נא תשת ... חטאנו צורנו ...

אותך אדרוש ... (כמו שנדפס אצל הברמן, פיוט ר' שמעון ב"ר יצחק, ע' קלו, בשנויים אלה: 6 הן
 במעוזך לדל תקה. השפילו 7 רוגו שבעים 12. הן יומתק 13 משא 17 חיים וחסד חן
 23 כליותי וטוחי יערב (י) לפניו תחנת עבדו 25 לבדו להתהולל 30 הן נצח וכפור הושם
 37 יאמרו בגוים לעינים הן צמח (י) ישועה 39 קדושינו 40 להקריבם 41 ריבם ריב ושוטניהם
 יהלום.

מחה פשעינו כעב וכענן כאשר אמרת מחיתי ... השיבנו יי אליך ... שובו שובו אמרת
 לנו ועל התשובה מראש הבטחתנו. שובה ישראל עד יי אלקיך כי כשלת בעוניך. קחו עמכם
 דברים ... ונשלמה פרים שפתינו. שובה בנים שובבים ארפא משבותיכם. הגנו אתאנו לך כי
 אתה יי אלקינו:

או"א תבא לפניך תפלתנו ... אבל אנחנו חטאנו. אשמנו בגדנו ... סרנו ... ואתה צדיק ...
 מה נאמר לפניך ... אתה יודע.

אתה מבין ... באנו בדברים לרצותך בם ... ולא לרוע מעללינו (י) ... גאה ... עשה עמנו
 חסד ... יהמו רחמך עלינו ... לעמך עשה עמנו חסד ... סודם גלית ליודעי דתך. על כל
 פשעינו יה כפר לנו ... פשעינו ... חוקר לבות ...

יהי רצון מלפניך יי או"א שתמחול לנו על כל חטאתינו. ותסלח לנו על כל עונותינו. ותכפר
 לנו על כל פשעינו. על חטא שחטאנו לפניך ... בחלול השם (ובחלול שבת 80) ... ביודעים
 ובלא יודעים. ועל כלם יי אלקינו (כן תמיד) סלח לנו. מחל לנו. יה כפר לנו: עשה"ל בכחש
 ובכזב ... בכפת שחד ... בלשון הרע ... בלצון ... במראית העין ... במאכל ובמשתה ... בנשך
 ובמרבית ... בניבול (י) פה ... על חטאים שח"ע חטאת. וע"ח שח"ע אשם ... עולה ... קרבן
 עולה ויורד ... מיתה בידי שמים ... כרת וערירי ... מלקות ארבעים ... מכת מדרות ... ארבע
 מיתות ב"ד ... על עשה ועל לא תעשה ... לעשות את כל דברי התורה הזאת.

שמהבתך יי אלקינו את ישראל עמך. ומחמלתך על בני בריתך. נתת לנו יי אלקי את
 יום (השבת הזה ואת יום) הכפורים הזה למחילת חטא ולסליחת עון ולכפרת פשע.

כי אנחנו עמך ואתה אלקינו. אנחנו (כן תמיד) ... כרמך ואתה נוטרנו. אנחנו נחלתך ואתה
 חלקנו (ומי ממשיך) אנחנו עזי פנים. ואתה רחום וחנון ... ואתה הוא ושנותיך לא יתמו.
 ודוד עבדך אמר לפניך שגיאות ... מיכה עבדך ... דניאל ... עזרא הסופר ... הרחמים

89 ג"ל שכז"ל, וקאי על הכהנים שהם נקראים בני אהרן עם קדושיך (יומא פ"ד מ"ב), וההמשך מכריע.
 אבל בכ"י ב כתוב: קדושיך.

90 בכ"י ב ליתא.

והסליחות: קודם שיתחיל השליח צבור לומר אל רחום שמך יאמר זה בלחש בכל כוונה וקבלה הוא שיועיל שלא תתחדש גיירה רעה ח"ו באותה שנה. אהיה אשר אהיה. הוא היתה. והוא הוה. והוא יהיה. ממית ומחיה. לפניו לא נוצר אל. ואחריו לא יהיה. אל רחום שמך... ע"ל אמתך... ברייתך (כר מנוקד תמיד) (והסר ע"ל תינוקות של בית רבן). עננו... צדיק וישר... קשה לכעוס... רך לרצות... שומע... משגב אמהות... אבי יתומים... דיין אלמנות... מי שענה... רחמנא... אבינו מלכנו (כמו ב"ה). קדיש שלם.

(המשך יבוא)

בדבר „צער בת רבים“

ישראל היילפרין בק"ס (כרך כ"ט עמ' 282, הערה 6) נגע ורך אגב בכמה שאלות הקשורות לספר „צער בת רבים“, ועל דבריו יש להעיר:

(א) הוא כותב כי „צער בת רבים“ „נדפס לא חרונה בספרו של גורלנד“, ובאמת נדפס עוד פעם ע"י סרידברג בלבוב בשנת תרס"ו עפ"י דפוס ויניציא לפי הסופס היחיד שהיה בידי א. פרימן, וזנה במאמרו שבק"ס מזכיר מהדורה זו.

(ב) זנה נוטה לדעת בעל הרשימה שמחבר „צער בת רבים“ הוא הר"מ זכות. היילפרין חולק עליו ומסכים שהמחבר הוא אברהם ב"ר שמואל אשכנזי, ובסוף הוא משאיר הדבר ב„צ"ע“, ונעלם מהם ש„צער בת רבים“ מסודר קטעים וכל קטע מתחיל באחת מאותיות הא"ב לפי סדר הא"ב, ובגמר הא"ב נמצא בראש כל קטע חלק משם המחבר: „אני הגבר אברהם בן הר"ר שמואל ז"ל אשכנזי“ וכבר העיר ע"ז סרידברג ב„פנת דבר“ למהדורתו.

(ג) היילפרין מעורר את השאלה: ש„צער בת רבים“ מחזיק רק שמונה דפים בדפוס, ואילו בכת"י שבירושלם מרומז לדף ל'. לפתור שאלה זו אי אפשר בלי השוואה מדויקת בין הנוסח וכתב היד, וכתב היד אינו ברשותי. בכ"ז לא אמצע מלהציע השערה, כי רמזי האותיות הרשומים בכת"י אינם מרמזים על דפי „צער בת רבים“, אלא על הקטעים המסומנים באותיות הא"ב, והמלה „דף“ אינה אלא פליטת הקולמוס. עד כמה מן האמת בהשערה זו, יוכל לברר מי שהכת"י בידו.

ש. ח. קוק

המכון לכתבי-היד העבריים

המכון נוסד בשנים תש"ו-תש"א (אוגוסט 1950) כיוזמתו של מר דוד בן-גוריון, ששימש אז ראש הממשלה. הועדה ממשלתית-אוניברסיטאית מנהלת את המכון, ושר החינוך והתרבות פרופ' בן-ציון דינור הוא היו"ר. העובדים המדעיים הם: ד"ר נחמיה אלוני ופרופ' ד. ש. לוינגר. המכון נמצא במשרד החינוך והתרבות, ואפשר להשתמש בתצלומי כתבי היד בשעות העבודה במשרדי הממשלה או כאולם הקריאה של בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי.

במכון רוכזו ידיעות על כתבי היד של הארצות: אוסטריה, איטליה, גרמניה, הונגריה, הוואטיקן, צרפת ושווייצריה, וכבר הגיעו התצלומים של כל כתבי היד העבריים בארצות אוסטריה, גרמניה, הוואטיקן ושווייצריה, ושל חלק ספריות באיטליה (30%) וצרפת.

התצלומים הם בצורת סרטי מיקרו, סטוסטטים, הגדלות, סרטי מיקרו צבעוניים ודרכי צילום מיוחדות לכ"י דהים וכהם. בסך הכל יש כיום במכון סרטי מיקרו של 3.000 קובצי כתבי יד שלמים (10.000 חיבור בערך) וסרטי מיקרו של דפים נבחרים מקובצי כתבי יד ואלפי שרידי כתבי יד וקטעי גניזה; 1.000 תצלומים צבעוניים של כתבי יד מצוירים.

לחלק מתצלומי המכון (3.000 חיבור) כרססת משולשת: מתברים, חיבורים ומקצועות, הניתנת לשימוש הפהל. במשך השנה תסתיים הכנת שאר שני שלישי החיבורים שתצלומיהם במכון.

העזרה לתלמידי החכמים היא בצורות שונות: ידיעות על כתבי יד בעולם, שימוש בתצלומים, עזרה בהשגת העתקי התצלומים או הגדלתם (על חשבון המזמין).

דפוסי ישראל

עתונים

- ראה גם להלן במדור בתוך "כתבי עת"
- 575 האומה : שבועון בלתי חלוי, (ירושלים) פרסומי אשיות בע"מ, דפוס גירסלם פוסט, תשי"ד. 4°.
- העורך האחראי : שמעון בן-אליעזר (קיסטריך), עורך משנה, אברהם בירמן, גל' 1 : ד' באלול, 15 ע'.
- 576 דחליל : עתון סטירי (חיפה), גוספריה, ש. גורן, דפוס "אמנות", 1953. 2°.
- העורך : ש. גורן, גל' 1 : 26 במברואר, [8] ע' תמונות.
- 577 דפים לסטודנט : תדריך מורה דרך לסטודנט-ירושלים, הסתודות הסטודנטים של האוניברסיטה העברית, (דפוס "רונלד"), [תשי"ד]. 8°.
- תכופות ההופעה לא נזכרה. העורך : אמנון כרמי, גל' 1 : בלי תאריך (התחלת תשי"ד), 27 ע' תמונות.

- 578 חדשות סוף השבוע, תל-אביב, (דפוס הארץ), תשי"ג. 4°.
- [שבועון], העורך : יעקב גיל, גל' א' : ב' סבת, 4 ע'.

- 579 החייל המשותף : ירחון לאינטרמציה של הועד הארצי לגבי מלחמת השחרור, איגוד החיילים המשותפים בישראל, (תל-אביב, דפוס החדש), תשי"ב. 8°.
- העורך : משה רשקס, גל' 1 : שבט, 16 ע' תמונות.
- במקום הדרשבעון "החייל העברי", עין ק. ס. שנה י"ט ע' 78.

- 580 ידיעות יד ושם, ירושלים, (רשות-הזכרון לשואה ולגבורה יד ושם, דפוס טורים), תשי"ד. פקסי מלים, תמונות, 4°.
- תכופות ההופעה לא נזכרה. גל' 1 : כ"ז ניסן, 16 ע'.
- גל' 2 : כ"ה בתמו. חלק מה מהסכסס ביוזית.

- 581 יעדל : קובץ מקצועי של המכון לסריון העבודה החיצונית, (תל-אביב), (דפוס הממשלה), יוני 1954. 91 ע'.
- דיאגרמות, טבלאות, 8°.
- שער ותוכן נוסף באנגלית.

- 582 למרחב : דו-שבועון, (תל-אביב), דפוס מחס, 1954. 8°.
- האחראי : מ. מאיר, גל' 1 : 2 ביוני, 15, [1] ע' מפות, ציורי כלרימבט של "לאחדות העבודה".

- 583 מסך : ספרית תיאטרון ואמנות, (תל-אביב), (ההפצה : "כתבים", "כל-אחר"), דפוס אבוקה, תשי"ד. 8°.
- תכופות ההופעה לא נזכרה. [רבעון], העורך : [חב] ב. מלכין, חוב' א' : סיון, 96 ע' תמונות.
- התכן : ג. שחם : חשבון חדש ; מתנה, הוצג ע"י התיאטרון הקאמרי, י. מילוא : הערות בשולי מחנות מקוריים. ס. מלמקיסט : מה אנו מבקשים בהצגת "מקבת" : מבוא לשחקנים. — "מקבת" על במות העולם. ל. גולדברג : מרשמי תיאטרון בצרפת. י. מלכין : הדרך אל אורות הבמה. ד. רוזנלוי : שליחותו של מבקר המוסיקה. י. אברהמי : מבקר התיאטרון — מנהיג האופוזיציה. י. קארל : הצייר בתיאטרון. ר. אוירבך : ציירים בגיטו וארשה. ש. א. : ס. וינברג : אליאונורה דוזה. ז. טורקוב : פרק במסכת גולדמן. תיאטרון בלשון המאזנים של הבקורות. רשימות ידיעות.

- 584 מצפן : עתון סוף השבוע, תל-אביב, (ג. קורנס, דפוס "הלום"), תשס"ו. 2°.
- גדול, שבועון, העורך האחראי : י. קוגל, גל' 1 : ב' אלול, [12] ע' תמונות.

- 585 משק הבקר והחלב, יו"ל ע"י התאחדות מגדלי בקר בישראל, ירושלים, (דפוס "אחיה"), 8°.
- תכופות ההופעה לא נזכרה. גל' 2 : אדר תשי"ג. 72 ע' דיאגרמות, טבלאות.

- 586 סקירון מלבין, מוקדש לבעיות רפואיות וסוציאליות, תל אביב, יוצא לאור מסעם האגף הרפואי של מלבין, מוסדות לספול בעולים נחשלים ושרותי הציוד בישראל ; (חלון), דפוס "הכורד", תשי"ג. 8°.
- תכופות ההופעה לא נזכרה. חבר המערכת : ז. הרמן, מ. וטר, י. וילברשטיין ואחרים, חוב' 1 : אב, 58. [4] ע' טבלאות, תמונות, עם סיכום ושער נוסף באנגלית : Malben Review of Medical & Social Problems. Tel-Aviv, 1953.

- 587 עלים : סרקי עיון ומחשבה בבעיות הומן והתנועה, יוצאים לאור ע"י המוכירות העליונה של הנוער הציוני, תל-אביב, (דפוס "המועל הצעיר").

תשי"ב. 8°. תכניות ההופעה לא נזכרה. גל' 1 :
Aviv, Frontpage Publications Ltd., typ. Israel,
1954. 2°.

העורך הראשי: Uri Avnery. גל' 1 : 3 יוני
18, [2] ע' תמונות.

595 Iraqi Jewish Enterprises in Israel.
Information bulletin. Jerusalem, 1953. 4°.

תכניות ההופעה לא נזכרה. גל' 1 : נובמבר 4 ע'.
במכונת הכפלה.

596 La Union; jurnal sionista-sosialista,
politiko i literario. Lud, (דפוס: "דורנא"),
1954. 4°. תכניות ההופעה לא נזכרה. העורך: Elie Chaul.
גל' 1 : 19 במאי 2 ע'. הטקסט בלדינו. נועד בשביל
העליה מתורכיה.

597 Yarden; Israels Illustrierte. (Tel. Aviv,
typ. "Hayom"). 1954. 2°.

שבועון. העורך: F. Grab. גל' 1 : 5 במאי
15, [1] ע' תמונות.

598 اسرائيل وزارة الشؤون الدينية.
أبناء الدائرة الإسلامية والدروية في
وزارة الشؤون الدينية اورشليم,
١٣٦٩ هـ ١٩٥٠ م.

ישראל. משרד הדתות: ידיעות המחלקה המוסלמית
והדרוזית במשרד הדתות. ירושלים, 1950. גליון א'
יצא בכרואר. 8 ע'. 2°. במכונת הכפלה. — הפרסום
נפסק בספטמבר 1951. יצא בעברית ובערבית.

599 الجديد، صحيفة ثقافية اجتماعية
سياسية. حيفا، دار الاتحاد التعاونية
للطباعة والنشر، ١٩٥٣.

החדש. עתון תרבותי, חברתי ופוליטי. חיסה
הרצ' אלאחחאר. ירחון ספרותי של המפלגה הקומו
ניסטית. החוברת הראשונה יצאה בנובמבר 1953.
50 ע'. 8°.

600 جمعية اتحاد الشبيبة العراقية...
نشرة لآخواننا العراقيين. اورشليم.

588 פסקי-דין של בתי הדין הרבניים הא'
זוריים בישראל. ירושלים, הוצאת דפוס חיים בהש'
תמנות משרד הדתות. (דפוס חיים) תשי"ד. 8°.
העורכים: דב כ"ץ, יצחק גלזר. חוב' א': מנחם אב.
32 ע'. עם הקדמות מאת הרב הראשי י. א. הלוי הרצוג,
וההפטיה, תת'שר הדתות.

בסוף כל חוברת יבואו ציונים ביבליוגרפיים למקור
רות ומראייה מקומות המופיעים בטקסטים. בסוף כל כך
יבוא מפתח לציונים אלה למי סדר א"ב.

589 צפריירים. (תל אביב. ב. ברקאי, דפוס "יפת")
תשי"ד. 2° גדול. דו-שבועון. העורך: הרי סרנק.
גל' 1 : י"ג אב. 8 ע' תמונות.

590 תיאטרון: ירחון לאמנויות הבמה. תל-אביב,
(דפוס "אלישע"). 1953. 8°. העורך: ע. נרקיס.
גל' 1 : יולי 19, [1] ע' תמונות.

591 תנועת החירות. ידיעות המרכז: עלון אינ'
פורמטיבי (תל-אביב) חש"מ תשי"ב. 8°. יוצא
לאור מפרק לפרק. סנימי. גל' 1 : סבת 32 ע'.

592 אויף דער וואך; צייטונג פאר פאליטיק,
וירטשאפט, קולטור. (תל-אביב, מרכז מ'פלט) פועלים
(מ'אחדות) חש"מ 1954. 2° גדול. [שבועון] מס'
[1]: "איינמאליקע אויסגאבע": 9 בספטמבר. [12] ע'
תמונות.

593 Die Chronik; Zeitung aus alter Zeit.
Herausgegeben von "Reubeni Foundation".
Jerusalem, (typ. Jerusalem Post), [1954]. 2°.

תכניות ההופעה לא נזכרה. יצא בצורת עתון שהופיע
בזמנים קדומים וכולל ידיעות על מאורעות שקרו בזמן
ההוא. בגל' 1: רשום תאריך 7 Elul, Jahr 2034
(מתקופת אברהם אבינו) 8 ע' תמונות ומפות. ההוצאה
העברית של העתון הזה עיין ק. 8. כך כ"ח ע' [1]
מס' 9: הוצאה אנגלית — שם ע' 4 מס' 53.

594 Frontpage. The Israel weekly news-
magazine, Incorporating Sabra magazine. Tel.

התכן: לזכרו (ביוגרפיה של אבשלום פרידמן ומאמרים עליו מאת ר. ברקת, ב. שחר, ש. שלום, א. שלונסקי, פ. בן-עמרם, ד. פרסקי) — מדבריו — עיונים: ב. ז. דיגור: שינויים יסודיים במצבו של עמנו. א. טרסקובר: בעיית הקליטה של העליה אצל אומות העולם ואצלנו. ש. ג. אייזנשטאדט: מבעיות הטלקציה בעליה החדשה והפעילים בתוכה. הלכה ומעשה (מאמרים מאת ר. ברקת, ב. שחר, י. שפירא, א. ה. פרנקל, ג. בנארי, א. אפרת) — הוי ומועד: מ. רבינא: גינוז לשם מיווג. מ. שניר: לביצור חיי נפש היחיד בקרב הרבים. ז. בלוח: במערכות התרבות החלוצית, — חברה ותרבות (רשימות מאת ג. בנארי, י. גושקוף, מ. אסף, י. שפירא, י. גורי, ה. דנציג, ב. שחר). קובץ א' (לזכר זנזנבנק) עין ק. ט. שנה כ"ז ע' 4.

606 האל שהכזיב. מאת: ארטור קסטלר. אנורה גיד, ריצ'רד רייט. איגנציו סילונה, לואי פישר, סטן ספנדר. עם הקדמה מאת ריצ'רד קרוטמאן... תרגום: אפרים קרליס. (תלאביב), במינה עבור פלס; (דפוס) כפר מונאש, 1953, 202, [1] ע' 8. שם המקור: The god that failed. העורך ריצ'רד קרוטמאן. הם שינו את דעתם על הקומוניזם. קובץ מאמרים של סופרים קומוניסטים או אוהדים לקומוניסמוס שהתאכזבו מהאידיאל שלהם ובמאמריהם הם מסבירים מה גרם לשנוי עמדתם. בחדשי פברואר—יוני 1953 יצאו שלש מהדורות של הספר.

607 ארגון יוצאי שצוצין. תורבן קהילת שצוצין <ביליס>. דער תורבן פון דער שצוצינער קהילה... תלאביב, ארגון יוצאי שצוצין וקופת גמילות חסדים ע"ש קדושי שצוצין בישראל, (דפוס "הכרמל"), תשי"ד, 151 ע', לוחות תמונות. 8.

מאסף. הטכסט ביודית. ההקדמה (חתומה ע"י ישעיהו סקובעלסקי) גם בעברית המדורות: י. סקובעלסקי: יידן אין שצוצין ביוון תורבן. דער תורבן שצוצין. שצוצינער יידן לעבן ווייטער: די אנשטיאונג פון דער גמילות חסדים קאסע ע"ש קדושי שצוצין ז"ל בישראל.

608 בקר, יעקב; שלמה שפאן. מתשבות ודעות: אוסף של דברי עיון לתלמידי הכיתות העליונות של בתי הספר התיכוניים ובתי המדרש למורים. ליקטו וערכו י. בקר וש. שפאן. תלאביב, "בנה": (חיפה, דפוס "אות", תשי"ד) 415 ע' 8.

התאחדות צעירי [ארם] נהרים: עלון לאחינו העיראקים. ירושלים. במכונת הכפלה. הגליון הראשון שבדינו, מס' 7: 1.8.1950 2 ע' 2.

601 الحرة, جريدة اسبوعية جامعة.

אל איב, 1954, השיר.

החרות, עלון שבועי כללי, תל אביב, גליון 1: 21.1.1954, י"ז שבט תשי"ד, 4 ע' 2.

602 مجلة الاحد, مجلة اجتماعية ادبية

علمية. الجش, دون تاريخ.

עלון יום ראשון, עלון חברתי, ספרותי ומדעי. גוש חלב, חש"ד. יוצא פעם בחודש. מס' 1 יצא כנראה בינואר 1954, 10 ע' 2. במכונת הכפלה.

603 مجلة المجتمع, ادب, علم, اجتماع

אל-מוג'תמע. Al-Mugtama. الناصرة, شركة

المجتمع, 1954.

כתב עת "החברה": ספרות, מדע, עיוני חברה. חוברת א' יצאה בספטמבר 1954, 32 ע' 8.

קבצים

604 אביב, ברוך; אברהם ברוידס. מלקטים. ספר האבות והבנים; לקט וסדרו... מהדורה שניה. תלאביב, "מסדה"; (רמת-גן, דפוס מסדה), תשי"ד, 253 ע', תמונות. 8. קובץ ספרותי. שפיקרו בא לחבב מצות כיבוד אב ואם.

המדורות: אליכם כלתה גפשי. למען בנינו. מוסר אבות דמויות וזכרונות הילדות. יתמות. עד היכן כבוד אב ואם. גבורה וקרבת.

605 אורז; קובץ לשאלות תרבות ותינוך. ב': לזכרו של חיים אבשלום פרידמן. תלאביב, ההס' תדרות הכללית של העובדים העברים בארץ-ישראל, המרכז לתרבות ולתינוך, (דפוס החברה המאוחדת להדפסה), תשי"ד, 163 ע' פורטרס. 8.

העורך: נחום בנארי. — ה. אבשלום (פרידמן) ז' ניסן תר"ן פטריקוב פלך מינסק — ט' אייר תשי"ב תל אביב, עלה ארצה בתר"פ, מפעלי מועצת פועלי תל אביב, בשנותיו האחרונות מנהל המחלקה לאמנות.

גרשם] שלום... בן ציון] דינור... מרדכי] מרגליות
... ביום השלושים למסירה, י' בכסלו תשי"ד באוני
ברסיטה העברית... ירושלים, הוצאת ספרים ע"ש י"ל
מאגנס, האוניברסיטה העברית, (דפוס מרכז), תשי"ד.
16 ע' לוח פורטרט, 8°.

הרב טרופ, ש. אסף ז"ל, מראשוני מורי האוניברסיטה
(מתרפ"ת עד סוף חייו), שופט בית המשפט העליון
במדינת ישראל, שימש גם רקטור האוניברסיטה.

615 ספר ההתנדבות; פרשת ההתנדבות הצבאית

של יהודי ארץ ישראל במלחמת העולם השנייה. כינס
ותיכן זאב שפר, עריכת ספרותית יצחק למדן.
ירושלים, מוסד ביאליק (בהשתתפותו של הוצד למען
החייל, דפוס השילוח), תש"ט, 12, 976 ע' לוחות
תמונות, מפה מקופלת, 8° ע' 956—963; רשימת
הנעדרים.

כל המשתתפים בספר הם חיילים (מהם אחרים
שהיו חיילים בגזורים העברים במלחמה הקודמת)...
הספר פותח בתיאור תנועת ההתנדבות ומספר על
היחידות השונות והקומאנדו, על השב"י על ההוי,
במקצת גם על משפחת החייל, על הפגיוש עם השארית,
על הארגון הפנימי ומסיים בתיאור שיבתם של החיילים
למולדת" (מההקדמה).

616 ספר מלחמות הגייטאות בין התומות, ב'
מחנות, ביערות, ערוך בידי יצחק צוקרמן, משה
בסוק, (תל-אביב) הקיבוץ המאוחד, בית לוחמי
הגייטאות ע"ש יצחק קצנלסון, (דפוס סטרו, תשי"ד),
16, 812 ע' לוחות תמונות, מפה מקופלת, פקסי
מילים, 8°.

"הספר בא לכנס את מבחר החומר שבידנו, עדויות,
יומנים ורשימות, תעודות ומחקרים, דברי שיר וסיפור,
שצמחו בימי השואה ולאחריה, מבע למרי ולמרד
היהודי בתחומים הקודמים של מדינת פולין" (מההק
דמה). — המדורות: בין התומות: בסרם אחריה.
מאבק בכליון. מרד וארשה. ערים לוחמות: קראקוב,
ברודי, צאנסטוכוב, באגדן, ביאליסטוק, וילנה. עזה
ויחיד במרי. — במחנות ריכוז והשמדה. ביערות.
מקורות: ע' 803—812.

617 סקירון צבאי ישראלי. (תל אביב), דפוס

"הלום", 1953, 33, [1] ע' תמונות, 8°. הוצאה
חד-פעמית. האחראי: י. גולדברג.

מסגרת החינוך העיוני בביה"ס התיכון ובבתי המדרש
למורים סעונה הרחבה ע"י הוספת חומר לימודי,
שישקף את המחשבה הלאומית והכללית בתחומים
שונים של ערכי רוח ותרבות. רעיון זה הונח ביסוד
האנתולוגיה "מחשבות ודעות"... החומר לקוח מתוך
יצירותיהם של טובי הוגי דעות שלנו, טרם למאמרים
אחרים משל הוגי דעות לא יהודים... (מההקדמה).
המדורות: ישראל וקניינו הרוחניים. לאום ומדינה.
היסטוריה ותרבות. לשון וספרות. עיונים.

609 גורלי, משה. הבה נציגה: מחוות
לכתיסטר, לנער ולעם, ששה עשר מחוות ומחזיות.
בעריכת משה גורלי [=ברונס], ירושלים,
ר. מס, (דפוס טורים, 1954), 216 ע' ציורים, תיבים, 8°.
מונקר.

610 דברת. דברת; דברי חברים לחג הבר
מצוה ליסוד קבוצות, ומלאת חמש שנים לעלינו על
הקרקע. (דברת); (תל-אביב, דפוס "ספר"), תשי"ג, 62
[1] ע' תמונות, 8°. בראש השער: ההסתדרות
הכללית של העובדים העברים בא"י. איחוד הקבוצות
והקיבוצים.

611 הד הכפר. תל-אביב, (דפוס "הלום"), תשי"ג.
4 ע' ציורים, 2°. הוצאה חד-פעמית. האחראי:
ע. רבין.

612 חברים מספרים על גימלי [אהרן שמי].
הביאו לדפוס ההורים. מהדורה שלישית. (תל-אביב),
הקיבוץ המאוחד, (דפוס "אחדות"), תשי"ג, 250, [1]
ע' תמונות, 8°. מאסף לזכרו של אהרן בן מנחם
שמי [שמידט], ט"ו סיון תרפ"ו—ט"ו בתשרי תש"ט
(נפל ע"י אברגוש).

613 [יוכלמן, אסתר, עורכת]. יחיאל יוכל
מן; אמש שנים לנפלו. תל-אביב, (דפוס "אחדות"),
תשי"ג, 48 ע' פורטרט, 8°. מאסף לזכרו של י.
יוכלמן (תרפ"א ריגה—ד' אייר תש"ח בהגנת כפר
עציון), מחברי "השומר הדתי" בלסביה, שעלה ארצה
בשנת תרצ"ו. כולל מאמרים ורשימות עליו ודברים
מעובדו (ע' 28—48).

614 ירושלים, האוניברסיטה העברית. לזכרו
של פרום הרב שמחה אסף; דברים שנאמרו ע"י

immigrants. M. Brandt: The 1st decade of the Palestine Institute for Psycho-analysis <Max Eitingon Institute> 1934—1944.

ביבליוגרפיה ותולדות חכמת ישראל

622 אנציקלופדיה כללית יורעאל. כרך ז': מיסטריא—מתתיהו. תל-אביב, יורעאל, (דפוס "ספר", תשי"ד), [3] 1969—2307 ע', מפות, תמונות. 8°. את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 293.

623 אנציקלופדיה "מעין" (העורך ז. אריאל). [1]: ז. אריאל: ימות עולם. תל-אביב, י. שרביק, (דפוס "קדמה", תשי"ד), 386 ע', טקסימילים, תמונות. 8°. מנוקד. עיין גם ק. ס. שנה כ"ח ע' 124.

624 האנציקלופדיה העברית, כללית, יהודית וארצישראלית. כרך ז': ארצות הברית—בורידן. ירושלים—תל-אביב, חברה להוצאת אנציקלופדיות: (רמת גן, דפוס מסדה) תשי"ד. 1000 עמודה, מפות, פקסימילים, תמונות. 4°.

העורך הראשי: יוסף קלוזנר. העורך הכללי: [בנציון] נתניהו. הערכים הגדולים ביותר בכרך זה: ארצות הברית של אמריקה (ע' [25]—277, א. י. ברוך, מ. אבנילמך, נ. רוזנ, מ. זרחי, או. ה. קלארק, ד. סטנקין, ג. טדסקי, ב. אקצין, ה. נ. ריבלין, ש. י. כהן, פ. ארנולד, פ. גן, ע. היפמאן—יאפה, מ. כהן, ס. ע. גראונדזיק, א. גרזון—קיווי, א. מ. ירושלם, א. אחימאיר, י. ר. מארכוס, ד. ויינרוב, י. לשצ'נסקי); ארקטיס (מ. ח. שלוניאק); אשה (מ. מיד, פ. באומגרסן—טראמר, ב. אקצין, ג. טדסקי, צ. קפלן); אשור (ו. פ. אולבריס, מ. דוד); אשות (ש. ביאלובלוצקי); אחוזה (ל. ויץ—כהן, א. י. ברוך, א. צ'יקובר, א. מ. ירושלם, י. נחמה); בבל (ע' 527—587, מ. ברכוב, מ. דוד, ה. פראנקפורט, א. גרזון—קיווי, י. מ. גרינץ); בוטניקה (מ. זרחי); בולגריה (מ. ברוך, ג. טדסקי, מ. אלט-באואר, פ. אלבאלה, א. אחימאיר, ש. מרכוס); כולביה (מ. ברוך, ג. טדסקי, א. מ. ירושלם, א. טרסקובר). כרך ה' עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 293, כ' ו' טרם יצא.

625 בן-מנחם, נפתלי. מונני ישראל ב' וואסיקאן: תיאור של שלושים וחמשה כתבי יד. ירושלים, מוסד הרב קוק, (דפוס הפועל המזרחי), תשי"ד. 207 ע', טקסימילים. 8°.

618 ציון לגפש צפורה ספיבק. (ירושלים, דפוס ר. ח. הכהן, [תשי"ג] [2] 21 ע', פורטרט. 8°. דברי אוכרה ומכתבי תנחומים ממחברים שונים. — צ. ספיבק (תרמ"ג קשינוב, בפרסיה—תשי"ה ירושלים) מעלות אנית "רוסלן" (תר"ס), גננת ועסקנית ציונית בגולה ובארץ.

619 קובץ-זכרון, מוקדש לזכר האגרונום חיים פ. ס. (תל-אביב), התאחדות האכרים בישראל, (דפוס טרור, הקדמה תשי"ב), 61, [3] ע', דיאגרמות, סבלאות, תמונות. 8°.

העורך: ישעיהו פרס. התכן: צ. איזקסון: הקדשה המו"ל, ד. שמעוני: המצניע לכת. צ. אבידב: גורמי התוצאות השליליות בהדברת מוזיקי התקלאות. י. ד. אופן: סקירה על התפתחות הפרדסנות בשנים האחרונות. ה. אופנהיימר: מדת הפסול התכרתי בפרדס. א. הורביץ: הבגנים. י. ויץ: המשק המערוב בישראל. י. ריבנאי: סף הרבייה בחרקים והשימוש בו בחקלאות. י. פרס: מהותם של שמות הישובים החקלאיים בישראל. לקט מתוך מאמריו של ה. פרס, ע' 26—45. ה. פרס: סקירה על שירות מלחת צילי במזרח הרחוק, אוקטובר 1940—אפריל 1942.

620 תלמי, אפרים. ישראל במערכה: פרקים ממלחמת העצמאות, תש"ח-תש"ט. לקט סידר וערך אפרים תלמי. מהדורה שניה. תל-אביב, "עמיחי", (דפוס ישראל), תשי"ג. 383 ע', פקסימילים, תמונות. 8°. פרשיות אלה מהמערכה לעצמאות ישראל נכתבו ברובן בידי מגינים ולוחמים.

621 Hebrah psikoanalitit b'Erez Israel. Max Eitingon in memoriam. (Jerusalem), Israel Psycho-Analytical Society; (Tel Aviv, typ. Haaretz, c1950). 1 p. l., 273 p., 2 l., ports. 8°. העורך: M. Wulff.

מ. איטינגון (26 ביוני 1881 מוהילב ע"נ דניסר—30 ביולי 1943 ירושלים), מחוקרי הפסיכואנליזה, מעוזרי פרויד, ציוני, ביבליופיל, בחלקו הראשון (ע' 9—70) מכל הקובץ ממארים, זכרונות ורשימות על איטינגון, ובחלקו השני מחקרים, ביניהם: M. Wulff: An appreciation of Freud's "Moses and Monotheism". J. Friedjung: 5 years psycho-analytical educational work among Jewish youth

629 "הספר"; כתב-עת לביבליוגרפיה, ירושלים, הספריה התורנית המרכזית לישראל, מיסודה של הרבנות הראשית לישראל בסיוע משרד הדתות, (דפוס סלומון), תשי"ד. 8°. תכופות ההופעה לא נזכרה. העורך: צבי הרבלי, קונטרס א': אייר, 40 ע' — תכן חלקי עיון ק, סי שנה ל' ע' [70].

630 עולם הספר; בטאון המו"לות העברית, תל-אביב, (התאחדות הוצאת ספרים עבריות, בישראל, הדפוס החדש), תשי"ד. 8°. תכופות ההופעה לא נזכרה. העורך: ישראל טרמן, גל' [א']: גיסן, 40 ע' / מורטרט, פקסימילים.

התכן: "תן לי ספר טוב" (מה קורא הנוער), רשימה מלאה של ספרי מרס ואפריל (ע' 7—23), תי ספר עבריים, חדשות מעולם הספר בארץ ובעולם.

מדע ומקרא

631 בנייעקב, אברהם. תורת הקרבנות: מרשת הקרבנות ערוכה ומסודרת באופן שיטתי על ידי אברהם בן יעקב... מהדורה שניה מתוקנת ומורחבת. ירושלים, ד, מס, (דפוס "המערב"), תשי"ד. 96 ע', 8°.

632 בן צבי, ישכר זאב. ספר יש שכן על התורה ושו"ת להלכה, מקורם מש"ס ופוסקים, מכילות מדרשים... וכמלקט... באתי... ישכר זאב בן... מוה"ר צבי... [א] ירושלים, דפוס "ארץ ישראל", (הסכ' תשי"ב), 184 ע', 8°. שם המחבר בלועזית ח"א ע' טו: Ben' Zwi.

633 גויטין, שלמה דב Shlomo (Friedrich) Goitein [Fritz]. שתי מסות על ספר ירמיה, ירושלים, המחלקה לעלית ילדים וגנר / מזר להדרכה, (דפוס למודי), תשי"ב, 37, [2] ע', 8° = עיונים למדריך ולמורה, יג — בראש השער: שלמה דב גויטין.

"בתוכנית באו דוגמות לשני אופני לימוד, הראשון מתרכז בחומר קריאה מצומצם, כפרק וחצי, ומבקש למצות מה שיש בן בשביל הכרת אישיות הנביא והבנת תורתו, השני משקיף על הספר כולו ועוסק בבקיעה הנוגעת במקומות רבים בו", (מההקדמה) — התכן: ירמיהו לפני שופטיו (פרק כ"ו), ירמיהו וממלכת בבל (לחקר המדיניות הנבואית).

634 וינטרויב, נח בן יעקב דוד. ספר רזי לי על שיר השירים; פירושים וחינוכים אשר חנן ה'

המחבר לוח בשנת תר"ץ את רבו הפרוש א. פריימן דל במסעו לספרית ההאטיקאן ברומי ואז עבר במעט על כל כתבי היד העבריים והשלים את רשימותיו הקצרות של רבו. בשנת תשי"ד ישב שוב כמה שבועות בספריית ההאטיקאן ובדק כתבי היד המכילים ספרי ר' אברהם אבן-עזרא (המחבר עוסק שנים רבות במחקר על ראב"ע); שיריו, פיוטיו, פירושים על פירושו למקרא וכו'. בספרו זה הוא מתאר את כתבי היד האלה, לעתים רשם את תכנון של הקובץ כולו ולעתים תאר רק את חיבורו של ראב"ע שמצא באותו קובץ. — בסוף הספר, ע' 105—185: מקורות: א': פירוש על ראב"ע על התורה לר' אלעזר בן... ר' מחתאי; ב': משירי אברהם כהן; ג': מפירושו של ר' מרדכי כומטניו לספר "יסוד מורא" (לראב"ע). לספר צורפו 5 מפתחות.

626 ידיעות לספרן, תל אביב, אירגון הספרנים בישראל <אסי"א>, 1953. 2°. תכופות ההופעה לא נזכרה. גל' 1: אוגוסט, 7 ע', גל' 2: ספטמבר 1954. 17 ע'. במכונת הכפלה. בראש השער: ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בארץ-ישראל, הסתדרות הפקידים העברים — הועד המרכזי, אירגון הספרנים בישראל.

627 ישראל, נציבות שירות המדינה, החוג ללימוד בעיות המינהל, עלון לביבליוגרפיה במינהל ציבורי, ירושלים, (דפוס "אחזה"), תשי"ד. תכופות ההופעה לא נזכרה. העורך: מרדכי נוי, גל' 1: אייר, 16, [2] ע'. ההקדמה בעברית ובאנגלית, שער נוסף באנגלית: Israel, Civil Service Commission, Group for the Study of Administrative Problems. Bibliography of public administration... Jerusalem, 1954. ע' 5—6: הספריות הנוכחות בעלון, בצירוף כתובות ותנאי קריאה והשאלה.

628 לקורא, חדשות על ספרים וסופרים, [תל אביב], ("מסדה"; רמת-גן, דפוס "מסדה"), תשי"ד. 2° גודל. תכופות ההופעה לא נזכרה. העורך: אלכסנדר מליא, גל' ב': ערב ראש השנה תשט"ו. 4 ע' / מורטרט, פקסימילים. "אינו למכירה, נועד לחלוקת-דינאם בין חותמי האנציקלופדיה העברית וחובבי ספרות וספר".

641 תנ"ך. יתחילים. ספר. תהלים : עם ביאור המלים הקשות... ירושלים : י. ע. בקאל וי. י. אהרן, תשי"ג. [8] 171, [5] ע' 8°.

642 תנ"ך. משלי. ספר. משלי עם ביאור מהגאון... אליהו מחילנא. תל-אביב. פרנס. (דפוס לוי אפשטיין). [תשי"ד]. [2] VII, [1] [3] 200—ע' 8°.

643 תנ"ך. איוב. ספר. איוב עם פירוש חדש מאת... (טתלין) תרץ. סור. סיני. תל-אביב. יבנה : (ירר) שלים. (דפוס המערב). תשי"ד. 400 ע' 8°. מהדורה ב' מהדורה א' עיין ק. ס. שנה י"ח ע' 136—137 : שם גם ציון.

בבעיות אחרות הרבה כאה התשובה החדשה, המוצעת כאן, להוציא מפניה את השנויה שנסתלה מטעם זה או זה כמוטעית, ואשרי שזכית ושניתן לי לתקן כמה מטעויות בחי"י" (מההקדמה).

644 תנ"ך. שיר השירים. ספר. שיר השירים, עם תרגום ושרח פ' אל ערבי לפי מהגה יהודי בכל ירושלים : י. בקאל. זע. יפה. (דפוס "מרכז"). תשי"ד. ע' 8°.

645 תנ"ך. קהלת. ספר. קהלת : ע"פ רש"י ועם פירוש שפת אמת... לקטני מספרי... מרן יהודה ארי' ליב. [אלטר] מגור... זכנ. שפת אמת. על עניני סוכות ועם ליקוטי יהודה (על קהלת ועניני סוכות) אשר לקטני... מאת אבותי הקדושים. יהודה ארי' ליב היינה... חלק א' ירושלים. (דפוס ש. וינסלד). תשי"ב. תשי"ג. 8°. עם שינויים קלים בשער ח"ב. עם הפנים.

התכן : חלק א : קהלת. א—יא. עם רש"י. שפת אמת ולקוטי יהודה. תשי"ב. 111, [1] ע' — חלק ב : קהלת יב עם רש"י. שפת אמת ולקוטי יהודה : שפת אמת לסוכות. ליקוטי יהודה על עניני סוכות. תשי"ב. 120 : 19 ע'.

646 תנ"ך. אסתר. מגלת אסתר : עם תמונות ירושלים. אריה. חש"מ. [תשי"ד]. 38, [2] ע' 8°. נדפס גם על המעטפת.

תלמוד. מדרש. ספרות רבנית

647 אבות. מסכת אבות : עם באור בכורי יחזקאל [מאת] מתתיהו יחזקאל צ'סמן. מהדורה חדשה

אוהל נח בהרה"צ ר' יעקב... הרב גד נח וינטראב. ירושלים. דפוס הרשקוביץ. תשי"ג. [2] 81, [1] ע' 8°. עם הפנים.

ילקוט דברי חכמים על התורה... עיין להלן מספר 691.

635 משה בן מימון. מיוחס לו. פירוש מגילת אסתר להנשר הגדול... הרמב"ם. מתורגם בפעם הראשונה מלשון ערבית... ע"י... יוסף יואל ריבלין. ירושלים. ב"צ קרינפיס : (תל-אביב). דפוס "אחרות". תשי"ב. [16] 80 ע' פקסימילים. 8°. עם הפנים.

636 רבינוביץ, משה. צ. ירדני. אנתולוגיה תנ"כית : מבחר היצירה העברית בשיר. בסיפור ובאגדה על נושאים תנ"כיים. (ליקט מ. רבינוביץ / צ. ירדני. ערך ב. י. מיכלי). [ב] : כיבוש הארץ — מלכות שלמה. תל-אביב. "מסדה" : (רמת-גן). דפוס "מסדה". תשי"ד. 281, [3] ע' ציורים. 8°. את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 321.

637 רוזנברג, יהודה יודל. ספר. אליהו הנביא... בו נפתחים חמשה שערים... נלקטו ונעתקו מן תלמוד בבלי וירושלמי ותוהר... הרב המחבר יהודה יודל רוזנברג... ירושלים. הוצאת דפוס הרשקוביץ. (תשי"ג). 78 ע' 8°.

638 שפירא, אל. דב. [Bernard Chapira]. הרקע ההיסטורי של מגלת אסתר. מצרפתית <בשנת 1947> ע"י תעקב הרון. ירושלים. "לשכה". (דפוס גרוסלם פוסט). [תשי"ד]. 24 ע' 8°. בראש השער : אל. דוב <ברנרד> שפירא.

639 תנ"ך. תורה נביאים וכתובים. מדויק היטב על פי המסורה. סודר ונדפס בידי יהודים. תל-אביב. "יורעאל". (דפוס "גרמיקה"). תשי"ג. 1235 ע' 8°.

640 תנ"ך. ספרי המקרא. מפרשים פרוש חדש בצדף מבואות בעריכת משה [תור] קאסוטו. (ספר איוב. מפרש עלידי אליהו) [שמואל] הרטום. תל-אביב. "יבנה". (דפוס "טנברג"). תשי"ד. 148 ע' 8°. את הקודם עיין ק. ס. שנה ל"ע' 6.

ומתקנות... יפו דפוס "מולדת", תשי"ד. 64 ע' 8.
בסיוע מוסד הרב קוק.

648 אבות. ספר פרקי אבות, עם שרש פי אל
ערב, לפי מנהג יהודי בבל... ירושלים, י. בקאל וע.
יפה (דפוס "טורים"), תשי"ד. 66 ע' 8.

649 ספר אוצר הפוסקים על שלחן ערוך אבן
העזר בנוסח תמצית שו"ת להלכה ולמעשה עפ"י סדר
השו"ע... כרך ג: הלכות אישות > סימן יז, סעיפים
א-טז > ירושלים (דפוס "המסורה"), תשי"ד. [8] 179.
[1] דף 2. את הקודמים עיין ק. ס. שנה כ"ד ע'
165 ושנה כ"ז ע' 129.

650 אשכנזי, בצלאל בן אברהם. שיטה
מקובצת לרבי בצלאל אשכנזי על מסכתות
ביצה וגיזר. — עבודת הקודש לרבינו
הרשב"א. א. [א-ג] (תלמידי, פרדס דפוס "אורצלי",
תשי"ד). 8. צלום דפוס אסען תקפ"א. — לכל
חלק שער מיוחד.

התכן: [א]: שיטה מקובצת... על מסכת ביצה.
[2] 30 דף. — [ב]: שיטה מקובצת... על מסכת
גיזר. [1] 41 דף. — [ג]: עבודת הקודש... [מאת]
הרשב"א. [1] 13 דף.

651 בנגיס, זליג ראובן. ספר לפיגות
ראובן: הסוּת והחומת כל שתא סדרי משנה
בחילוקא דרבנן ומתבר סוף כל סדר לראשיתו... חובר
מאתי זעליג ראובן בלאאמור צבי בענגיס. חלק ה.
תוצאה שניה, ירושלים, דפוס "חורב", תשי"ג. 24 ע'
68 [2] דף 2. עיין גם ק. ס. שנה כ"ט ע' 296.

652 גרוס, משה דוד. אוצר האגדה,
מהמשנה והתוספתא. התלמודים והמדרשים וספרי הזהר.
כרך א-ב. ירושלים, מוסד הרב קוק (דפוס "יהודה"),
תשי"ד. 4.

התכן: כרך א: א-י. 519. 4 [1] ע'. — כרך ב:
כ-ט. [4] 520-1026. 4 [1] ע'.
"הספר נותן לנו את מבחר האגדה מסודר עפ"י
תוכן עניינה ולפי סדר אלף-ביתי" (מתקדמת הרב י. ל.
הכהן מימון). "הבאתי עפ"י רוב רק אותו חלק של
המאמר השייך לאותו ענין של הערך ובלשונו
של המקור, כי רציתי שהקורא לא יסתפק בקריאה

בספרי, אלא יקבל את האפשרות לחפש ולעיין במקורות
גופם. מטעם זה וגם משום שהספר נועד ללומדי תורה,
לא הוספתי פירושים גם במקומות שנדרשו. התחומים
שבין ההלכה והאגדה לא תמיד ברורים וגם בספרי
ישנם מאמרים שהם על הגבול של התחומים האלה.
השתמשתי לצורך עבודתי במהדורות המצויות והשי'
כחות של הספרים. לא הבאתי דברים מתוך מדרשים
בלתי שגורים, אשר זה מקרוב נדפסו אלא אם כן
מאמריהם מכונים ב"ילקוט שמעוני" (מתקדמת המ'
לקט) למטה מהטקסט מ"מ למקורות. עיין גם ק. ס.
שנה ז' ע' 376.

653 דוכובני, אברהם יהודה. ספר ברכת
אברהם על הלכות טריפות. ירושלים, בסיוע מוסד
הרב קוק (דפוס "אבן"), תשי"ד. 462 [1] ע' 8.

654 הומינר, שמואל. ספר עיקרי דינים
על הלכות איסורי לשון הרע ורכילות, יבואר בו...
מה שהורה... רבי ישראל מאיר הכהן בספרו... חפץ
חיים. מאת שמואל באאמור מרדכי הומינער. תוצאה
שלישית, ירושלים, חש"מ, תשי"ד. 30: 20 דף 8.
כ' עמודים של הספירה השניה: הומינר, שמואל:
ספר עצה ונתושה, עם שער מיוחד, גם הוא
בענין לשון הרע.

655 הינמן, יצחק [Isaac Heinemann]. סעמי
המצוות בספרות ישראל. מאת יצחק הינמן. מהדורה
שלישית מתוקנת בתוספת מקורות. חלק א. ירושלים,
המדור הדתי במחלקת לעניני הנוער והחלוץ של הנהלת
ההסתדרות הציונית (דפוס גרוסלם פוסט), תשי"ד.
209 ע' 8. ("עובדיה"), ספרי יסוד בתוך הנוער
הדתי. מהדורות קודמות עיין ק. ס. שנה י"ט ע' 228.
שם גם באור ותכן הענינים, מהדורת ב' — שם שנה
כ"ז ע' 228.

656 ולקובסקי, אליהו מרדכי. מערכת
התלמוד והפוסקים, חידושי הלכות:
הערות להלכה למעשה. חוברת ב. ירושלים, חש"מ,
[תשי"ד]. [1] 10, [4] ע' 8. בראש השער: תרשי"ה
התחלת העבודה; תשי"ד סיום העבודה. — את
הקודמת עיין ק. ס. שנה כ"ה ע' 139.

657 וסרמן, אלהן בונם. דוגמאות לבאורי
אגדות על דרך הפשט... מאת אלתן בונם וסרמן

664 מדרש רבנן ויקרא מדרש ויקרא רבה
... עלינו כתיב ושרידי הגזירה עם חילופי נוסחאות.
הערות וביאורים מאת מרדכי מרגליות. <א-ב>.
ירושלים, (דפוס מרכז), תשי"ג. 8°. שער נוסף
באנגלית לכל כרך. התכן: <א>: פרשיות א-א.
משרד התנועה והתרבות של מדינת ישראל וקרן יהודה
ליב ומיני אפשטיין, תשי"ג. [3] 242, [2] ע' -
<ב>: פרשיות יב-כ. לונדון, "ארס"; ירושלים,
(דפוס מרכז), תשי"ד. [6] 243-472, [2] ע'.

665 משניות. (ששה סדרי משנה מפורשים ביו
תוך אלבן ומנוקדים ביו: חנוך ילון.) [3]:
סדר נשים. ירושלים, מוסד ביאליק - תל-אביב, דביר,
(דפוס תארי, תשי"ד.) [5] 416 ע' 8°. את
הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 8.

666 פרוס, נחום מרדכי. ספר דרך נחמין
על מסכת אבות; כולל ביאור א) תולדות אבות, מכל
ספרי הרה"צ... יעקב יוסף מפולנא, ב) אורות אבות,
מספרן של צדיקים... (ג) פנינים, מובא ממדרש חז"ל
... וכו', ערוך ומסודר... ממני... נחום מרדכי
במהדור ברוך מנשה פרוס. חלק ב. ונלה לו קונטרס
"ויאמר מרדכי" לחג הפורים. ירושלים; (תל-אביב,
דפוס "בצלאל"), שנה שלישית למדינת ישראל - תשי"א.
[4] 335, [1] ע' 8°. על הפרקים ד-ר' של מסי
אבות את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ה ע' 16.

667 פרידמן, אריה ליב בן מרדכי זאב. ספר
צדקת הצדיק; לקוטי דינים... בשינוי הנוסח
האות בכתיבת סת"ם... בסופו מכתבים מברן הגאון
החזון איש (= אברהם ישעיהו קרליץ). ליקט ארי' ליב
באמרי... ר' מרדכי זאב... פרידמן, (ירושלים,
דפוס ספרא) (תשי"ד) 165 ע' 8°.

668 קסובסקי, חיים יהושע Chaim Josua Kasowski.
אוצר לשון תלמוד; ספר
המתאמות <קונקורדנציה> לתלמוד בבלי... חברו חיים
יהושע קאסובסקי. כרך א: אות <א-אס>. ירושלים,
משרד התנועה והתרבות של ממשלת ישראל ובית המדרש
לרבנים באמריקה, (דפוס רונלד ופרס "טורים"), תשי"ד.
[8] 537, [1] ע' 4°. שער נוסף בדומית, "כל
הכויות שמורות לממשלת ישראל".
... ספר המתאמות הזה קונקורדנציה לתלמוד בבלי

... נעתק מספרו... קובץ אגדות למסכת יבמות...
ירושלים, "קרן אליהו", המדפיס ח. ש. שווארץ בדפוס
"חורב", תשי"ד. 56 ע' 8°.

658 זולטי, יעקב בצלאל. ספר משנה יעבץ;
כולל שאלות ותשובות חדשי הלכות ובאורים על
הרמב"ם... חלק [ב ז]; יורה דעה. ירושלים, (דפוס
"העברי"), תשי"ד. [1] 117 דף 2°.

659 ישר [=שליכטר], ברוך. בירורים: א.
בהלכות מדינה. ב. מחקרים. ג. עכו (התיוות). תל-
אביב, "מורשה", (דפוס "התרבות", תשי"ג) 86 ע' 8°.

660 כהנא יצחק זאב. ספר העגונות; אוסף
מקורות עם פירושים בירורים והערות. ירושלים, מוסד
הרב קוק, (דפוס י. ע. איתאחא) תשי"ד. 76/495 ע' 8°.
"תעודת הספר היא לכנס, עד כמה שאפשר, את כל
החומר הנוגע לבעיית העגונה המפורד בכל ספרות
ההלכה; לערכו ולסדרו ע"פ שיטה מסוימת. ספר
העגונות שייך לסוג ספרי כינוס וע"כ אינו נועד לפסוק
הלכה מתוכו, הלכה למעשה ללא בדיקת ובירור
המקורות".

661 ליכטנשטיין, הלל. ספר תשובות בית
הילל; חלק ראשון מס' הלכות קטנות. מאת הרב
... הילל ל"ש... נקבצו לבית הדפוס... ע"י נכדו
הרב חיים יעקב ליכטנשטיין שנת תרס"ח. תוצאה
שנית ע"י נכדו המחבר אברהם חיים לעזינגואהן. ירו'
שלים. א. ח. לעזינגואהן. (דפוס "העברי"), תשי"ד. [7]
126 ע' 8°. "מכתבים במילי דשמיא, סגולות ורפואות
הנפש והגוף עצה ותוש'".

662 (מאירוב), אהרן שאול זליג. מגן
שאוול; חידושים וביאורים בשיטת מאת הרב...
אהרן שאול זליג הכהן... כרך א: מסכתות: ברכות
שבת עירובין סוטה. ירושלים, (נכד המחבר י. הכהן
למשפחת מאיר-רב) [ע"י] מוסד הרב קוק, (דפוס
העברי), תשי"ד (1953). 183 ע' 8°.

663 מאירי, מנחם בן שלמה. ספר בית הכח
רה על מסכת סוטה. לרכנו מנחם ביר
שלמה... תל-אביב, "משרשי הש"ס", (דפוס
ליקאפשטיין) תשי"ד. 145, [1] ע' 8°. צלום.

ערכתי וסדרתי בסדר הקונקורדנציא שסדרתי למשנה ולתוספתא. כל פסקי הגמרא הובאו בסדר א"ב בהשוואה המלים והמקומות המקבילים בכל הש"ס בפעלים ובמלים (השמות יבואו בכרך מיוחד) לפי הוראותיהם, גזירותיהם, בניניהם, קשוריהם וכנוייהם. השתדלתי אף כאן לתת לפסקי המאמרים צורה נאותה לפי הענין. ערכתי מערכה גם לכל מלות הקשור, מלות היחס, הטעם והענין — לא השמטתי דבר; פרט לפסוקי התנ"ך (גם אלה יבואו בכרך מיוחד) והמשניות ופסקי המשנה המובאות בגמרא. (מהקדמת המחבר.) — לפי מצב כתביהוד של הקונקורדנציא אנו בטוחים שהלקי הקונקורדנציא יופיעו כסדרם" (מדברי ב' דינור, שר החינוך והתרבות, בשער הספר). אנו מברכים את המחבר הישיש למפעל זה.

671 שטיין, משה אהרן. ספר קול מבשר לעם אלקי אברהם, מגלה נסתרות... ועתירות שיהיו... חידושי תורה... אשר עין ילד אשה לא ראתה. מאת הרב משה אהרן שטיין... ירושלים, (דפוס ספרא), תשי"ד. 32 ע'. 8°.

672 שפירא, יוסף בן יעקב. ספר כללי תורה (מהדורא) תניינא... כולל כמה מאות ענינים חשובים וחידושים בהלכה ואגדה... וסדרתם... עם אלפ"א בית"א... תל"אביב, (דפוס "בצלאל"), תש"ח. 312 ע'. 8°.

מדע הדת, פילוסופיה יהודית

673 בלוך, יוסף ליב. שיעורי דעת. מאת מרן יוסף יהודה ליב בלאך אב"ד ור"מ דטלה. חלק [א]—ב. תל אביב ועוד, תש"ט—תשי"ג. 8°.

"י"ל בהשתתפות הסתדרות תלמידי ישיבת טלז".

התכן: [א]: תל אביב, "נצח", ניו יורק, ס. פלדווייץ, תש"ט. 216 ע'. — ב: תל אביב, "נצח", (דפוס "העולם"), תשי"ג. 216 ע'. — מאמרים בעניני תורה ואמונה.

674 ברויארי, יצחק [Isaak Breuer]. מוריה: יסודות החנוך הלאומי התורתי, מאת יצחק ברייער. הוצאה שניה. ירושלים, מרכז למען ספרות חרדית בארץ ישראל, (דפוס ספרא), תשי"ד. 17, 262 ע'. 8°.

התכן: מושגים כלליים, מהותו של עם ישראל על יסוד ההיסטוריה. התקופה המודרנית, בעקבות המשיח: המלחמה העולמית <המשיחית> הראשונה. עם ישראל בארץ ישראל. המלחמה העולמית <המשיחית> השנייה. התפקיד המשיחי.

675 ברט, אהרן [Aron Barth]. דורנו מול שאלות הנצח: קיום להשקפת עולם. ירושלים, המדור הדתי במחלקה לענייני הנוער והחלוץ של ההסתדרות הציונית, (דפוס הפועל המזרחי), תשי"ד. 218 [2] ע'. 8°.

676 גוטפריד, מרדכי. האוניברסליות של היהדות. מחקר למצא פתרונים אל הבעיה הלהוטה — יהדות... תל אביב, חש"מ, תשי"ג. 16 ע'. 8°.

ערכתי וסדרתי בסדר הקונקורדנציא שסדרתי למשנה ולתוספתא. כל פסקי הגמרא הובאו בסדר א"ב בהשוואה המלים והמקומות המקבילים בכל הש"ס בפעלים ובמלים (השמות יבואו בכרך מיוחד) לפי הוראותיהם, גזירותיהם, בניניהם, קשוריהם וכנוייהם. השתדלתי אף כאן לתת לפסקי המאמרים צורה נאותה לפי הענין. ערכתי מערכה גם לכל מלות הקשור, מלות היחס, הטעם והענין — לא השמטתי דבר; פרט לפסוקי התנ"ך (גם אלה יבואו בכרך מיוחד) והמשניות ופסקי המשנה המובאות בגמרא. (מהקדמת המחבר.) — לפי מצב כתביהוד של הקונקורדנציא אנו בטוחים שהלקי הקונקורדנציא יופיעו כסדרם" (מדברי ב' דינור, שר החינוך והתרבות, בשער הספר). אנו מברכים את המחבר הישיש למפעל זה.

669 קרל, צבי. מחקרים בספרי: נסיון מקיף לתפיסת דרשות חז"ל תוך גישה חדשה, מאת צבי קארל. תל אביב, דביר, (דפוס אילון), תשי"ד. 306 ע'. 8°.

בספר נעשה נסיון מקיף לבאר את דרשות חז"ל התלבויות ולהצביע על ההגיגות שבאופן תפיסתם את דברי התורה... המחקרים העיקריים שבספר נתנו לעתים הודמנות לחקר גם כמה ענינים החורגים ממסגרתם הצרה והודמנות זו נוצלה לברור הענין בכללותו. (מהקדמה).

670 קרליץ, אברהם ישעיהו. ספר חזון איש... י"ל ע"י הרב ש. גריינמאן. ירושלים; (המפיץ ש. גריינמאן, בני ברק), ת"ש—תשי"ד. 2°. את הקודמים עיין ק. ס. שנה י"ד ע' 321 מספר 1197. המחבר נפטר בכסליו תשי"ד.

התכן: [ס]: הלכות כלאים, ערלה >ובסופו ליקוטים שונים, דפוס צוקרמן, ת"ש. 78 דף.

[י]: טהרות, זבים, טבול יום, ידים, עוקצין, דפוס בית יתומים ויסקין, ת"ש. [2] 73 דף.

[יא]: קדשים ספר שני >ובסופו קונטרס השיעורים, דפוס בית יתומים ויסקין, תשי"ז. [2] 73 דף.

[יב]: יורה דעה הלכות ע"י י"ג אורח הים הלכות סכח >ובסופו ליקוטים שונים, דפוס בית יתומים ויסקין, תשי"א. 86 דף, ציורים.

[יג]: הלכות שביעית, דפוס המסורה, תשי"ב. 71 דף.

[יד]: חשן המשפט ספר שלישי (בבא בתרא סנהדר

677 גרשוני, א. א. "התורה" המדינה והיהדות הדתית. (נגד ד"ר ליבוביץ), תל-אביב, "נצח", (ירושלים, דפוס "ספצרא"), תשי"ג, 87 ע' 8. על דברי ישעיה ליבוביץ על היחס בין דת ומדינה שפורטו ב"בטרים" עיין להלן מספר 679.

678 ולקובסקי, אליהו מרדכי. תורת מעשה בראשית בבאור מדעי... ממני... אליהו מרדכי בהרב צבי יחיאל הלוי ולקובסקי... חלק (א)—ב בכרך אחד. ירושלים, דפוס המסורה, תשי"א. [4] 8, 80, [2]; [2] 76, 8 ע' 8.

683 רינס, חיים זאב. תורה ומוסר, מאת חיים זאב רינס. ירושלים, מוסד הרב קוק, (דפוס "יהודה"), תשי"ד. 240, [1] ע' 8.

לחלק א השתמש המחבר בגליונות הוצאת תרצ"ד, ולה שער: שני המאורות הגדולים והוא חומר לעבודה טוב' א, מכילה באור מדעי למעשה בראשית והשקפה... על מהות העולם והטבע מנקודת מבט חכמת האמת והמדע, נחלק לפרקים בשם חזיוני אמציה. קיץ "ליסא" דפוס מובשוביץ וכתן, תרצ"ד.

684 האגודה למלחמה בשמד. ירושלים, שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד اسمع يا اسرائيل الرب الهنا رب واحد. ירושלים, (דפוס מוריה), תשי"ד. 14 ע' תמונות 8. בעריכת:

679 ליבוביץ, ישעיהו [Jesaias Leibowitz]. תורה ומצוות בזמן הזה: הרצאות ומאמרים תשי"ג—תשי"ד. תל-אביב, "מסדה", (רמת-גן, דפוס מסדה), תשי"ד. 172, [1] ע' 8.

קבלה וחסידות

685 אדרא, ספר אדרא-זוטא קנישא... עם תרגום וביאור "הסולם" שעל ספר הזהר [מאת] (הרב יהודה ליב אשלג)... ירושלים; (תל-אביב, דפוס ד. גוסרמן), תשי"ג. 30, 83 ע' 8.

התכן: מצאת מעשיות חינוך למצחת. חינוך לחלוצי ות ולאורחות חינוך למדינת-התורה, תורה וחברה. דת ומדינה, השבת במדינה — כבעיה דתית. משבר הדת במדינה. ראשי-פרקים לבעית דת-ישראל במדינת-ישראל. הלכה תורנית מחודשת כחוקה למדינת-ישראל. היהדות הדתית — נגד דת ישראל? היהדות הדתית, המוסר וגיוס הבנות. לאחר קיבנה.

686 ברומברג, אברהם יצחק (A. I. Bromberg). מגדולי החסידות... ספר ד. ג. ז. ירושלים, המכון לחסידות בסיוע מוסד הרב קוק, "דפוס "התחיה"), תשי"ב—תשי"ד. 8.

680 בריה, משה צבי. היהדות הדתית במדינה: הרצאת בועיה הייא של הפועל המזרחי... אור ליום ג' תשנן תשי"ג. תל-אביב, [הפועל המזרחי], תשי"ג. 14, [1] ע' 8.

התכן: ספר ד. אדמורי' אלכסנדר: תולדותיהם, פרשת חייהם ומעולתם ר' שרגא מייכל דנציגר, בנו ר' יחיאל דנציגר, נכדו ר' ירחמיאל ישראל יצחק דנציגר. תשי"ב. 128 ע' — ספר ד. אדמורי ר' ישראל פרידמאן מרזניץ, אבי שושלת רח"ן—סריגורה, תשי"ג. 184 ע' — ספר ד. אדמורי ר' צדוק הכהן מלובלין. תשי"ד. 176 ע'. את הקדומים עיין ק. ס. שנת כ"ח ע' 292. ס' ה' עיין שם שנה כ"ט ע' 298.

681 סולה, מ[שה] ז[אב] (M. Z. Sole). מורה-דרך בפילוסופיה הישראלית מימי קדם ועד זמננו. ירושלים, ר. מס, (דפוס "התחיה"), תשי"ד. 207, [1] ע' 8. = ספרית דני למדע פופולרי, ספר 49 = פילוסופיה, ספר ד. ביבליוגרפיה: ע' 198—205. שער נוסף באנגלית.

693 ליברון, חיים בן ישעיה. ספר ארץ
החיים; כולל ארבע מאות ארבעים ותשע מאמרים
קדוש-ממא וששים גאון וצדיק עולם. מלוקטים ע"י
... ר' חיים ליברון... הוספנו מפתחות. ירושלים,
המוסד להוצאת ספרי מוסר וחסידות, (דפוס "התחיה",
הקדמה תשי"ג), 40, 140 ע"י, 8°. ע' 11-16: מפתח
המאמרים של צדיקי עולם. מהדורה א' עיין ק. ס.
שנה ה' ע' 214.

694 ספר מאיר עיני הגולה... פרשת גדולת...
אדמו"ר הרב... יצחק מאיר [אלטר] מגור... גם
הרבה חידושי תורה ושיחות קדושות אשר נשמע מפיו
הקדוש... חלק (א) - ב. תל-אביב, אלתר-כרגמן, (הדפוס
הכללי), תשי"ד, {2} 131, 141, [1] ע' פקסימיל, 8°.
עיין גם ק. ס. שנה י"ג ע' 462.

695 מושקוביץ, צבי, ספר אוצר הסופר
רים... כולל סיפורים נוראים... שיחות... ומוסרים
... ממקום קדוש... מקדמונים צדיקים... ומרכיבו
הבעש"ט... ותלמידיו... נלקטו ונאספו... [בידן] צבי
מאשקאוויטש... חלק ת. ירושלים, חש"מ, תשי"ד, 32
ע"י, 8°. את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 186.

696 נחמן בן שמחה מברסלב, ספר יסוד
האמונה; אוצר של פנינים יקרות וסגולות חמודות
... אשר הרבה מאד לדבר בספריו... נחמן...
מברסלב, הובא לדפוס ע"י יצחק אייזיק בן נפתלי
ורבקה, ירושלים, דפוס טעמא, תשי"ג, 71, [2] ע"י, 8°.

697 פרידמן, מנחם נחום, ספר תפארת
מנחם; הן המה אמרי קדוש על סדר הפרשיות
המועדים והזמנים אשר יצאו מפה קדוש... מהר"ר
מנחם נחום מטשערנוביץ <בויאן> [= מנחם נחום
פרידמן] המסדר, המעתיק והמוציא לאור יוסף יצחק
... הרנשטיין, [א-ב], ירושלים, (דפוס "המסירה"),
תשי"ג, 415, [3]; [4], 313, [2] ע"י, 8°. חלק א'
בידיית כפי שנאמרו הדברים; ח' ב' תרגום עברי.

698 צבי הירש בן יהודה ליב מוידסלב, ספר
עשרה למאה. דרושים נחמדים מכבוד... מהר"ר
צבי הירש... מ"מ דק"א ואייזיסלב... הדפסתו מחדש
ועמלתי להוסיף ציונים מש"ס וזה"ק ומדרשים... נתן
נפץ הכהן, ירושלים, המוסד להוצאת ספרי מוסר וחסי
דות, (דפוס "התחיה"), [תשי"ג], 16, 52 ע"י, 8°.

687 (גוטמן, שלום), בית ישראל; מבחר
מאמרים על התורה ולמועדים מאת... ישראל בעש"ט
... רבי ישראל מריון, רבי ישראל גוטמן, מסדילקוב
... עם מוספים חשובים ממעיינות החסידות (מאת
המהר"ר הרב... שלום גוטמן). מהדורה חדשה מתוקנת
ומושלמת, (סדרה צ"י) מתתיהו יחזקאל גוטמן, (תל-
אביב, דפוס "יהלום", תשי"ד), 63, [1] ע"י, 8°.

688 ויטל, חיים בן יוסף, ספר שבחי ר'
חיים וויטאל... ענינים... אשר נמצא בכתבי
... מרן חיים ויטאל... נדפס עתה מחדש... (ובסוף
הוספנו קיצור תולדותיו וסיפורים מהרח"ו), ירושלים,
"גוה-שלום", דפוס "חורב", תשי"ג, 64 ע"י, 8°.

689 וולך, משה מנחם בן אהרן, ספר אור
הנפלאות מהרבי מלובלין... יעקב יצחק הלוי
הורוץ... בספר הזה נמצאים ספורים נפלאים...
מהאדמו"רים האלו: הרבי ר' וישא, הרבי מלובלין
... העתקתי וסדרתי... מהרבה ספרים... משה מנחם
מענדל בהר"ר... אהרן... חאלדען... ירושלים, דפוס
הרשקוביץ, [תשי"ד], 32 ע"י, 8°.

690 חיים חייקא בן שמואל מאמדור, ספר
חיים וחסד; (אמרות טהורות... על פסוקי תורה
נביאים וכתובים... אשר... דרש...) ר' חיים
חייקא מאמדור... מסודר עכשיו לפי פרשיות התורה
... וני"ך וש"ס ומדרשים... ירושלים, המוסד להוצאת
ספרי מוסר וחסידות, (דפוס "התחיה"), [תשי"ד], 40,
220 ע"י, 8°. מכיל גם את שער דפוס ורשה תרנ"א.

691 ספר ילקוט דברי חכמים על התורה, סודר
ע"י הועד להוצאת ספרי מוסר וחסידות שעל יד אגודת
"תקנות גד"ץ", ירושלים, חלק ב', ג. ירושלים, דפוס
"התחיה", [תשי"ד], [1], 44, 188; [1], 44, 180,
[1] ע"י, 8°. את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 7.

692 כהן, צדוק בן יעקב מלובלין, ספר תקנות
השבין; והוא תיקוני תשובה בכללות ובפרטות
בתקין מדת היסוד על פי נגלה ונסתר, מאת...
רבינו צדוק הכהן... מלובלין... בן הרב... יעקב
הכהן... ירושלים, הוצאת דפוס (ש. א.), הרשקוביץ,
תשי"ד, [2], 223 ע"י, 8°. מהדורה א' עיין ק. ס.
שנה ו' ע' 341 מספר 1338.

תפלה, דרשות, מוסר

704 אבות, יצחק. מנורת המאור ... להרב יצחק אבובי הספרדי ... עם פירוש „נפש יהודה“ שחברו ... מהרר' משה פרנקפורט ... לפי דפוס ליורנו. ירושלים, „אריה“, (דפוס מונות), תשי"ד, [2], 458, [4] ע' 8°. דפוס צלום.

705 אבות, יצחק. ספר קצור מנורת המאור, חברו ... רבינו יצחק אבובי הספרדי ... מקור ומבואר ע"י אברהם יהודה ליכט ... כרך א. (תל אביב), (דפוס מל"ן), (תשי"ד), [95 ע' 8°.

706 דפים לפורים; מקורות הלכות ומנהגות (מופיע בשתוף המחלקה להדרכה והוי דתי במשרד הדתות והמחלקה לחנוך ותרבות תורנית במשרד החנוך. האחראי הרב מרדכי הכהן, ירושלים, (דפוס ממשלתי), תשי"ג, 31 ע' 8°.

707 הגדה של פסח. ירושלים, דפוס הוצאת „ספער“, (תשי"ד), [40 ע' 8°.

708 הגדה של פסח; באותיות גדולות עם ציורים. ירושלים, הוצאת ודפוס „אשכול“, (תשי"ד), 32 ע' 8°.

709 הגדה של פסח. (סידרה וציירה ע"י מ. כהן. מהדורה שניה משופרת). ירושלים, „עבר“, (דפוס וי), (תשי"ד), 44 ע' תמונות. 8°.

710 הגדה של פסח: ע"ם שפת אמת מאת ... מרן יהודה ארי' ליב [אלטר] מגור ... (וע"פ) תפארת שלמה מאת ... מהר' שלמה [בן דב צבי רבינוביץ] הכהן אבד"ק רדאמסק ... הוצאה חרשה מהדורת ומתוקנת על ידי שמעון אלתר ... ירושלים, (דפוס „אשכול“), תשי"ד, 160 ע' 8°.

711 הגדה של פסח: עם שיר השירים. בצרוף 13 תמונות (ירושלים), „אריה“, (דפוס „ספער“), (תשי"ד), [48 ע' 8°.

712 תגדה של פסח. The Haggada ... תל אביב, „סיני“, (דפוס בלומנפלד, 1953), 47, [1] ע', לוחות תמונות, חיים. 8°. עברית ואנגלית עמוד מל עמוד.

699 שבחי הבעש"ט. ספר שבחי הבעש"ט; סיפורי נפלאות ... מכבוד ... ר' ישראל בעש"ט מתל-מידיו ... חלק א-ב: ספורי הבעש"ט ולקוטי תורות. ירושלים, (הוצאת דפוס הרשקוביץ), תשי"ג, [26], 239, [5] ע' 8°. לח' ב': „לקוטי תורות וספורי הבעש"ט“ שער מיוחד.

700 שטיינמן, אליעזר [Eliezer Steinman]. ספר באר החסידות ובו מפורשים אמרי שפרי תורות ושיחות, פרקי תולדות ושבחי הנהגות ומצוותים ... שרשונים מדיוקנאות ... של שבעת הרועים, המורים לחסידות, ואלה המה: רבי פנחס מקורין, הסבא משפלה, ר' ברוך ממזיבו, ר' נחמן מברסלב, ר' ישראל מריון, ר' מנחם מגדיל מקוצק, ר' זאב וולף מסטריקוב, וגלוי אליו קונטרס „טילים בפרס החסידות“, מאת אליעזר שטיינמן. תל אביב, „כנסת“, (דפוס מל"ן), (תשי"ד), [298, [1] ע' 8°.

701 שניאורסון, פישל [Fischel Schneersohn]. סיפורי התגלות חסידים. בשני חלקים. תל אביב, „מסדה“, (רמת גן, דפוס מסדה), תשי"ד, 228 ע' 8°.

אנו מביאים בספר שלפנינו סיפורי התגלות חסידים, ובכל אחד מן הסיפורים מתוארים מעשינפלאות שבי גילוי האור הפנימי אצל אדם פשוט, שמתוכו וממעמקיו נתעלה והיה על פי דרכו לאדם עליון. (מהתקדמה).

702 שפירא, פנחס. מקורין ... תורת רבי פנחס מקורין עם מוספים: שיחות ר' רפאל מברשי; מאוצר החסידות, ימי תמימים, [לוקט ע"י] מתתיהו יחזקאל גוטמן ... מהדורה חדשה מתוקנת ומושלמת. (תל אביב), בסיוע מוסד הרב קוק, (דפוס „הלוס“), (תשי"ג), [76, [1] ע' 8°. (מתורת החסידות).

703 ספר דובר שלום אדמור"י בעליו. פון גרוסין הייליגע צדיק ... ר' שלום רוקח פון בעלז אויך א קונטרס אהל יהושע פון זיין זוהן ... ר' יהושע רוקח ... ווינדערליכע זאכן פון דיוע בידע צדיקים ... ארויס גענומען פון הייליגע ספרים אינא ... איבער געזעט אויף זשארגאן ... ירושלים, הוצאת דפוס הרשקוביץ, (תשי"ד), 90 ע' 8°. אינו מכל את הקונטרס אהל יהושע.

לחשובה... ירושלים, כי כצדור עבדו וא. צ. ח' ברוך.
תשי"ד. [4] 60 ע' 8°.

720 [כהן] ישראל מאיר בן אריה זאב.
סתיחה לספר חפץ חיים... גם נלוה לזה
קונטרס "אהבת ישראל" מספרו בית ישראל תל אביב.
(דפוס א. מוס), תשי"ג. 32 ע' 8°.

721 [כהן] מרדכי דפוס... מקורות הלכות
ומנהגות. (מופיע מטעם המחלקה להדרכה והחי
במשלך הדתות והמחלקה לתרבות תורנית במשרד
התנועה והתרבות). (א-ג) ירושלים, (המדפוס הממ
שלתי), תשי"ג. 8°.

התכן: [א]: דפים לחג השבועות. 28
ע' — [ב]: דפים לימי המצרים, 41, [1] ע'.
— [ג]: דפים לימים הנוראים, 62, [2] ע'.

722 כ"ץ, ראובן בן שמעון. ספר דודאי
ראובן; דרושים וביאורים על חמישה חומשי תורה
... מאת ראובן בהר"ש כ"ץ... כרך א-ב. ירושלים,
הוצאת הספרים הארץ-ישראלית, (דפוס י. ע. איתאח),
תשי"ד. 8°.

התכן: כרך א: בראשית שמות. 11, 280 ע' —
כרך ב: ויקרא—דברים, [4] 260; 76 ע' — 76 הע'
האחרונים כוללים: אהל רחל; ארון כבוד לזכר
הרבנית רייכל כ"ץ. תשי"ד. (עם שער מיוחד).

723 ליפקין, ישראל בן זאב וולף. ספר אבן
ישראל; כולל דרושים... מאת... מו"ה ישראל
ליפקין המפורסם... בשמו"ר ישראל סאלאנסער.
ונלוה לו ספר אבן בוחן כולל שו"ת ודרושים... ממני
שניאור זלמן בא"א... אברהם... הוצאת [=הדפסה]
שניה. (בניברק, י. א. לשצ'נסקי); ירושלים, (דפוס
"המסורה"), תשי"ד. 114, [2] ע' 8° — ע' פא ואלך:
שניאור זלמן בן אברהם: אבן בוחן.

724 קונטרס למען תמימים מותעים...
(ירושלים, דפוס "המסורה"), (תשי"ג ?). 32 ע' 8°.
דברי מוסר.

725 לקוטי צבי; ספר לקוטי צבי כל בו;
ועבודת הקרבנות הכולל עשרים מעלות המבוארים
בשער השני שהוספנו בהוצאה זו אשר מעולם לא היה
בלקוטי צבי אשר לפני זה, ונלוה אליו גם סדר

713 הגדה של פסח. Service for the first
nights of Passover. [Haggadah] with a
rev. English translation by Joseph Loewy and
Joseph Guens... Tel Aviv, "Sinai"
ישראל, [תשי"ד]. 73, [5] ע', לוחות תמונות, תיבת.
עברית ואנגלית עמודה מול עמודה. עיין גם ק. ס.
שנה ל' ע' 10 מס' 81.

714 הגדה של פסח. La Haggadah de
Pessach, traduite par Loeb Blum... Tel-Aviv,
"Sinai", (דפוס ישראל), [1954]. [6] 67, [5] ע',
לוחות תמונות, תיבת. 8°. עברית וצרפתית עמודה
מול עמודה.

715 תסמן, יהודה ליב. ספר אור יהל;
עינים במסר ויראת ה'... מהדורה שניה עם הוספות
ותיקונים. כרך א. תל אביב, "נצח"; ירושלים, (דפוס
"התחיה"), תשי"ד. [24] 220 ע' 8°.

716 יוסף, עובדיה. ספר חזון עובדיה...
בו נקבעו... תקירות בהלכה... בהלכות סדר ליל
ססא. חלק א-ב. ירושלים, ישיבת מדרש בני ציון
ובסיוע מוסד הרב קוק, (דפוס סלומון), תשי"ב. 18,
330, [2] [4] 112 ע' 8°. חלק ב' מכיל הגדה
של פסח עם ליקוטים מהמסרשים.

717 יוסף חיים בן אליהו מבגדאד. ספר לשון
חכמים... בקשות והוצאות השייכים לעבודת הקודש
תורה ומצוות תיקונים ועניינים נפשיים... [מאת] יוסף
חיים בכמהר"ר אליהו... יצא לאור פ"ג... על ידי
... דוד ציון לאניאדו... [מהדורה שלישית]. (חלק א).
ירושלים, דפוס י. ע. איתאח, תשי"ג. 320 ע' 8°.

718 ישראל. משרד הדתות. סדר התפלות
וההודיות ליום הזכרון לגבורי מלחמת הקוממיות
ד' באייר וליום חג העצמאות ה' באייר. יסודו ותקנוהו
רבותינו שבארץ-ישראל... ירושלים, משרד הדתות,
(תמוס) [משלתי], תשי"ג. 15, [1] ע' 8°.

719 כהן, אפרים מגשה. חוברת למוסר
... וראוי... לשבח... רבי אפרים מגשה כהן זהרב
רבי מנצור בן שמעון ועוד רבנים שלקטו... את חוברת
המוסר הזה... מתוור... ועוד מהגאונים... רבי
ששון מרדכי משה... ועוד רבנים ולעורר את הרבנים

לענבורג... כמנהג ספרד, עם יצירות, סליחות, הושענות
... וכו', תל אביב, "סיני" (דפוס בלאס, תשי"ד). [1]
600 ע" 8°. צלום.

731 תפלות. סדור. סדור השלם עם דרך
החיים, הוא אסיפת דינים... נלקטו... ע"י...
מ"ה יעקב... ליסא... עם תהלים ומעמדות... נוסח
ספרד. תל אביב, "סיני" (דפוס בלומנפלד, [תשי"ד]. [8]
250 ע" 8°. צלום.

732 גוטמן, מתתיהו יחזקאל. עונג שבת;
הערטער, געדאנקן, ערקלערונגען, ערצילונגען און מע'
שיות פאר שבת און יום טוב. מהדורה חדשה בהוספות
ותיקונים. (יפה תל אביב, דפוס "הלום" תשי"ד). 88
ע" 8°.

733 Vainstein, Yaacov. The cycle of the
Jewish year; a study of the festivals and
of selections from the liturgy. Jerusalem,
Department for Torah Education and Culture
in the Diaspora, World Zionist Organization,
(Government Press). [1953]. 152, [1], 31 p. 8°.
תחלה שדר המחבר ב"קול ציון לגולה" במדור
האנגלי שיתות על נושאי המאמרים שבספר. 31 ע'
שבסוף הספר "מבחר מקורות" בעברית.

היסטוריה, ביוגרפיה, זכרונות

ראה גם לעיל במדור "קבצים" ולהלן במדור
"צינונות זכו".

734 אלמליח, אברהם [Abraham Elmaleh].
הפרוססור אברהם גלאנסקי; חייו פעלו
הספרותי והמדעי מאת אברהם אלמליח. ירושלים,
המחבר, תשי"ד. 87, [1] ע' פקסימילים, תמונות. 8°.
=דמויות גדולות ביהדות א. — נוסף שער בצרפתית.

735 בת הלוי, ד. בנתיבות הגורל הע"ב
ר. י. ירושלים, "קריית ספר"; [תל אביב], דפוס
[עתיד], תשי"ג. 256 ע" 8°.

התכן: אברהם כמניחיסוד לאומה העברית. משה.
הנביאים. תקופת הבית השני. הדת. החסידות וההשכלה
הצינונית. משהו על הלאומיות. מקור הלאומיות הערבית.
יהדות ונאציות.

הסליחות לימי הגוראים. תל אביב, "סיני" (דפוס
הפועל המזרחי, תשי"ד). 264; 32 דף. 8°. 32 הדפים
האחרונים: ספר תהלים. דפוס סטראוטיפי.

726 ספר המועדים; פרשת מועדי ישראל, ערכם,
גילוייהם והשפעתם בחיי עם ישראל ובספרותו מימי
קדם ועד היום הזה. לוקט ונערך על ידי יוס' טוב
לוינסקי. כרך ה': ראש חודש, חנוכה, חמשה
עשר בשבט. תל אביב, אגודת עונג שבת על יד דביר,
(דפוס סטרו), תשי"ד. XVI, 492, 24 ע' פקסימילים,
תורים, תמונות. 8°. את הקודם עיי' ק. ט. שנה
כ"ז ע' 291.

727 עוזיאל, בן ציון מאיר חי [B. Z. M. H.].
[Usiel]. דבריו האחרונים של מרן... בן
ציון מאיר חי עוזיאל... ליום השליש לפטירת הרב.
ירושלים, משרד הדתות, (דפוס טורים), תשי"ד. 7, [1]
ע' פורטרט. 8°. מנוקד. ע' 4: מתולדותיו
ומפעולותיו.

המחבר (י"ג בניסן תר"מ — ירושלים, כ"ד באלול
תשי"ג) שימש משנת תרצ"ט עד סוף ימיו רב ראשי
— ראשון לציון — לישראל. הדברים נכתבו ע"י המחבר
כששכב על ערש דוה, שממנו לא קם.

728 קושיצקי, חנינא יוסף. תפלת ח"י.
(תל אביב, חש"מ, תשי"א). 22, [1] ע' פורטרט,
פקסימיל. 8°. עם רשימה על המחבר מאת בנו.
המחבר עלה ארצה בשנת 1929 והיה נוסע לפולין
לרגל עסקיו. בזמן בקורו האחרון שם פרצה מלחמת
עולם ב' והוא ניספה בשואה הגדולה. כתביהד של
תפלת ח"י הגיע מפולין לא"י ע"י איש שניצל מן
השואה ושקבל את כתבי המחבר לפני שזה יצא לדרכו
האחרונה.

729 קרליץ, אברהם ישעיהו. ספר חזון
איש; והוא חלק מכת"ק הכ"מ [אברהם ישעיהו
קרליץ] על עניני אמונה, בשחן, ועוד. י"ל ע"י הרב
ש. גרינמן. (בני ברק, ש. גרינמאן); ירושלים, דפוס
"המסורה", תשי"ד. 69 ע" 8°.

730 תפלות. סדור. סדור דרך החיים,
הכולל כל הדינים... להגות... יעקב... דק"ק ליסא,
ועם הפרוש... עיון תפלה... להרב יעקב צבי מעקי

כולל רשימותיו האוטוביוגרפיות של המחבר, עסקן ציוני בגולה ובארץ ועסקן ישראלי, גם שרטוטי דמויות האנשים, מנהיגים, עסקנים ופשוט־רעים, שאתם בא במגע. המדורות: י. פוגרבינסקי: י"ג כהנוביץ; ביוגרפיה, ע' 3—12. — זכרונות ורשמים. אישי הקהל. אחרי משתו של י"ג כהנוביץ, הערכות וציורים.

741 כהנוביץ, משה. מלחמת הפארסי־זנים היהודים במזרח־אירופה. תל־אביב, עיינות (דפוס "המעל הצעיר"), תשי"ד. ע' 435. מסות, פסקי־מילים, תמונות. ע' 8. עם הקדמה לתרגום זה מאת ב. דינור. את המקור הידני עיין ק. ס. שנה כ"ז ע' 274.

742 לוי, יעקב הלוי. היהודים והמרד הפולני בשנת 1830—1831. התקין לדפוס על פי כתבי־יד המחבר והוסיף עליו מבוא, נספחות והערות [נתן מניכאל] גל בר. ירושלים, מוסד ביאליק; (תקריה) דפוס הממשלה, תשי"ג. 150 ע' / תוים. ע' 8. (ספרי כינוס. סירה חדשה יו"ל עלידי. משרד החינוך והתרבות ומוסד ביאליק). (ספריה היסטוריוגרפית מייסודה של החברה הישראלית להיסטוריה ואתנוגרפיה בעריכתם של יצחק בער ובציון דינור). — הנספחות בפולנית. הספר הוצא לפי כתי" ספרית בית הכנסת בסלומאצ'קה בוארשה מס' 9249/16048. המחבר הוא גיסו של שלמה פוזנר (1766—1848) שהיה בעל תעשיה ועל קרקעות עשיר בפולין, נדבן ועסקן צבורי, שפעל הרבה לשם פרודוקטיביזציה של יהודי פולין. בימי המרד הפולני נאסר פוזנר יחד עם אנשי משפחתו ועם גיסו, מחבר הזכרונות. הם נחשדו כריגול לטובת הרוסים. אחרי שלטולים בכתי סהר שונים בפולין ואחרי השתלשלות לטובת פוזנר מאת גדולי המדינה, שהכירו אותו יפה, שחררו הוא וגיסו. המחבר מספר בזכרונותיו על התחלת המרד, על מאסרם ועל התלאות שעברו עליהם. הזכרונות נכתבו בלשון עברית יפה וקלה, כמה פרקים נכתבו בפרוזה חרוזה. הספר כולל חומר מענין על היחסים הפולניים—יהודיים ועל מצבם של היהודים בפולין, בזמן ריב ממלכות (הריב הרוסי־פולני). המבוא של גלבר (ע' 7—29) כולל ידיעות על מהלך המרד, על האווירה הכללית ביחס ליהודים, ביוגרפיה קצרה של פוזנר וידיעות קצרות על ספרי זכרונות אחרים על המרד. הכתובים בידי יהודים.

736 דינור, בן־ציון [Benzion Dinur]. חוק זכרון השואה והגבורה. יד ושם; דברי שר החינוך והתרבות ב. דינור בכנסת בכ"ז באייר תשי"ג > 12 במאי 1953. (קדושלים) [דפוס] [ממשלת], [תשי"ג]. ע' 6.

737 הירשברג, חיים זאב [Joachim W. Hirsch-berg]. בצל האיסלאם; פרקים בתולדות היהודים בארצות המזרח התיכון. ירושלים, המחלקה לעלית ילדים ונוער / מדור להדרכה, (דפוס למודי), תשי"ד. 70 ע' / מסות. ע' 8. = עיונים למדריך ולמורה, טו—סז.

738 הרכבי, צבי [Zvi Harkavy]. לחקר משפחות; (א) משפחת משכיל־לאיתן, (ב) משפחת הרכבי, מוצאיהן, תולדותיהן, אישיותן... מהדורה שניה. ירושלים, הוצאת הספרים הארץ־ישראלית, (דפוס הפועל המזרחי), תשי"ג. 58, [1] ע' / פורטרטים, פסקי־מילים. ע' 8. "אין כוונתי למונוגרפיה מקיפה או לספריהם שלם, אלא להוסיף מפרשה זו, שהעליתי בבואי לכתוב חול־דויתי של מור' מרן הגר"ר כץ כהקדמה לספר: שער ראובן... על שלושה [משפחות משכיל לאיתן] בעיקר ידובר כאן: (א) ר' אברהם — אבי המשפחה, (ב) נכדו הרב ר' אברהם־יצחק, (ג) הרב המקובל ר' ישראל בעל אור־ישראל" (ע' 5—26). משפחת הרכבי, ע' 27—55; סעיף מיוחד על החוקר הנוצח הד"ר אברהם אליהו הרכבי, ע' 33—39, הכולל השלמות לביבליוגרפיה של כתביו, שפורסמה בספריה־יוביל "זכרון לאברהם אליהו", וגם רשימה חלקית של מאמרים על א. א. הרכבי. המחבר כותב שהשיל על עצמו את כינוס מבחר כתבי רא"ה ב"4 כרכים גדולים בצירוף ביוגרפיה ואתנוגרפיה שלמה ומתוקנת.

739 יעקבזון, בנימין זאב. זכרונות. ירושלים, המרכז לספרות חרדית בארץ־ישראל, (דפוס ספרא), תשי"ג. 271, [3] ע' / פורטרטים. ע' 8. המחבר מספר על החיים היהודיים בהמבורג עיר מולדתו ובגרמניה בכלל. מסעותיו המרובים הביאוהו כמעט לכל תפוצות ישראל, והוא מתאר בספרו רבנים וגדולי תורה רבים שאתם נפגש.

740 כהנוביץ, (יהודה) (ליב) (גרשון). מהומה על תל־אביב; זכרונות ודמויות. תל־אביב, הוצעה להוצאת מאמרי י"ג כהנוביץ, תשי"ב. (4), 166. [2] ע' / לוח־פורטרט. ע' 8.

משפחת פויכט. 749 Feuchtwanger family. The Feuchtwanger family; the descendants of Seligmann Feuchtwanger. Tel Aviv, Ed. Olympia, M. Feuchtwanger, (typ. Lidor, c1952). 151 p., 3 l., 1 pl., tabs. 4°.

ביוגרפיות: ע' [49]—108. הטכסט רובו באנגלית, חלקו בגרמנית. ההקדמה באנגלית ובעברית. ההוצאה יפה.

750 Pálgi, Jöel. ... És jött a fergeteg. Héberböl fordította Diamant Elemér, Tel. Aviv, Alexander, (typ. "Neografica"), [1953?]. 375, [1] p. 8°.

את המקור העברי: "רוח גדולה באה" עיין ק. ס. שנה כ"ג ע' 277. שם גם התכן.

עם ישראל בהווה

751 גשר; רבעון לשאלות חיי האומה. (תל) [אביב], ההנהלה הישראלית של הקונגרס היהודי העולמי, (הדפוס הכללי), תשי"ד. 8°. המערכת: שמעון הלפרין, יוסף הפטמן, אריה טרנקובר, רפאל מאהר. חוב' 1: 120 ע', טבלאות, טורטריים. "היא נא רבעונו אחד הגשרים בדרך לליכוד עם ישראל כולה בארץ ובתפוצות לשם תפקידיו הלאומיים הגדולים, ביצור קיומו ובנין עתידו." (מדברי המערכת). — תוכן חלקי עיין ק. ס. שנה זו ע' 70.

ידיעות יד ושם. עיין לעיל מספר 580.

752 כלל ישראל; פרקים בסוציולוגיה של העם היהודי, בעריכת בנציון דינור, אריה טרסקר בר, יעקב לשצ'ינסקי. ירושלים, מוסד ביאליק, (דפוס גרוסלם פוסט, 1954). 11, 681 ע', טבלאות. 8°. = סדרת אנתולוגיות במדעי הרוח של הקרן למפעלי ספרות לעם מיסודם של המרכז להשכלת העם של האוניברסיטה העברית, המדור להשתלמות של משרד החינוך והתרבות. והמרכז לתרבות והחינוך של הסתדרות העובדים העברים הכללית בארץ-ישראל, ספר א'.

"הילקוט כולל מבחר מקורות על חיי עם ישראל בדורות האחרונים. כחנת עורכי-הילקוט היא להקנות לקהל הרחב מושגים על פרשת היצירה של עם ישראל בשני הדורות האחרונים ... בעיקרו של דבר נועדה האנתולוגיה לתיאור חיי האומה בתפוצות וכל מה

בספר נדפס מאמר מיוחד על לשונו של כותב הזכרונות מאת א. מירסקי (ע' 30—33).

743 קרונה, משה. הרב מאיר בראון: ירושלים, המדור הדתי במחלקה לענייני הנוער והחלוץ של הסתדרות הציונית, (דפוס גרוסלם פוסט), תשי"ד. 107 ע', לוחות תמונות. 8°. = דמויות: אישים בציונות ובתולדות הישוב, ס.

744 רגוזניצקי, ברוך מרדכי. השליש בה' מוסד ... נערך וסודר על ידי ברוך מרדכי רגוזניצקי ... חוברת א. ירושלים, תשי"ד. 32 ע', 8°. נגד הרב יחיאל מיכל טוקצניסקי מנהל ת"ת ושיבה, "עץ חיים" בירושלים.

745 רוזן, דוניה. ידידי היער ... (תרגום מכתביו: ד. בן-שם [= דוד לור]). ירושלים, קרני, (דפוס גרוסלם פוסט), תשי"ד. 166 ע', 8°. אוטוביוגרפיה. המחברת, שעלתה ארצה בעליית הנוער, מספרת על מה שעבר עליה בשנות שלטון הנאצים בהרי הקארפטים, והיא אז ילדה בת 12.

746 ריגר, אליעזר (Eliezer Rieger). תולדות ישראל בזמן החדש מתקופת ההשכלה עד ימינו. חלק ג: תורבן היהדות באירופה והתקומה המדינית בישראל. תל-אביב, דביר, (דפוס הפועל הצעיר), תשי"ד. 14, [1], 317, [1] ע', תמונות. 8°. שער נוסף באנגלית. את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ח ע' 296. הספר יצא אחרי מות מחברו (בפסח תשי"ד בירושלם).

747 שיב, ישראל. מעשר ראשון; פרקי זכרונות ומוסר השכל. (תל-אביב), "המתמיד", (דפוס "הלום"), תשי"ג. 382 ע', 8°. בראש השער: ישראל שיב > אלדד <. זכרונותיו של ראש לח"י ועורך "סולם", משנות תרצ"ט—תש"ט.

748 קאדיש נאך דעם בעסאראבער יידנטום; ראדיו עמיסיע פון "קול ציון לגולה" ... מיט דעם אנטייל פון יעקב פייכמן, יצחק קורן, ל. קופערשטיין. תל-אביב, "נתיב", (דפוס ליזור), תשי"ג. 7, [1] ע', 8°. בראש השער: במיוחד לאיגודים הבסרביים בתפוצות. "נתיב" [= נכסי תרבות יהדות בסרביה] הוא הוצאת איגוד יוצאי בסרביה.

שבא בה על ישראל בארצו לא בא אלא כהשלמה לאורו תיאור. (מההקדמה של א. טרסקובר).

מעטים הם הספרים בעברית על הסוציולוגיה היהודית. רובה של הספרות במקצוע זה מפורזת (כמחקרים או מאמרים) בקבצים וכתבי-עת שונים. וכינוסה של מבחר הספרות בסוציולוגיה יהודית הוא דבר שהשעה צריכה לו. הספר נשלם בעיקרו כתש"ט, אבל מסיבות שונות נתאחרת הוצאתו. החומר מסודר לפי העניינים. הספר כולל עשרה פרקים מדוריות ובכל מדור ומדור דברי פתיחה של העורך. ההקדמות של י. לשצ'ינסקי הן מקיפות ומפורטות ביותר. העורכים יודעים (כפי שמוסבר בהקדמה) שחסרים איאלו סעיפים וגם שמן הראוי היה להרחיב איאלו מדורות, אבל חשובה אחת במיהם: קצר המצע מהשתרע, יש לקדם בברכה את הופעת האנתולוגיה הגדולה הזאת, הראשונה במקצוע זה בספרותנו. הפרקים א, ד, ו—ח נערכו ע"י א. טרסקובר, הפרקים ב, ג, ה, ט' — ע"י י. לשצ'ינסקי, הפרק י' — ע"י ב. דינור. — התכן: א' החברה היהודית (פרקים מספרי אחד העם, בוכר, קלצקי, ברדיצ'בסקי, יחזקאל קויפמן, ממאמרו של ש. רבינוביץ, פרקים מחוברות או ממאמרים על יהודי הגולה: מאת ש. הלמן; על יהודי אה"ב; א. טרסקובר; על יהודי פולין; י. לשצ'ינסקי; יהדות ס.ס.ס.ר.; ג. ביסטריצקי; יהדות אמריקה הלטינית; י. טשרנוביץ; גולת המזרח; א. נ. פולק, מ. בוכר, א. טרסקובר; על העיר והכפר בישראל) — ב' היהודים כנזע (דברי ה. כהן, פ. בועז, ו. מ. קרוגמן, פ. א. הרץ; על הגזע בכלל; דברי רופין, פישברג, פ. כהן; על הגזע היהודי) — ג' הדמוגרפיה היהודית (22 פרקים ממחקרי ל. הרש, א. רופין, י. לשצ'ינסקי, נ. גולדברג, ר. בקי, פ. טיילהאבר). — ד' עם נודד (פרקים מספריהם או ממאמריהם של ו. קאפלון-קוגן, ש. יוסף, מ. טראוב, י. לשצ'ינסקי, א. טרסקובר, ק. ר. גרוסמן, ד. בן-גוריון, ד. גורביץ, א. גרץ, ר. בקי, צ. רוזנשטיין). — ה' הכלכלה היהודית (פרקים מספרי ומאמרי ב. בורוכוב, י. לשצ'ינסקי, בן השאר פרקים מארבעה חברים שעדיין הם בכת"י, י. שיפר, מ. לינדר, ח. שניצר, י. גרינפלד, ל. זינגר; על היהודים בפולין, אמריקה, ב.ס.ס.ר.; על המעמדות ושכבות באוכלוסי היהודים). — ו' עם הרוח (פרקים מספריהם ומאמריהם של בוכר, ה. לחה, א. לוינסון, ח. זיטלובסקי, ר. מאלר, רופין, צ. וויטלובסקי, ש. אסף, צ. שרפשטיין, טרסקובר, א. צ. אנגלמן, א. ריגר,

ש. צמח, ח. י. רות). — ז' עוני, צדקה ומדיניות סוציאלית. — ח' שנת ישראל (מדברי פינסקר, הרצל, ה. ואלנטין, א. רובין, ג. פארקס, פ. ברנשטיין, מ. סמואל, טרסקובר). — ט' התנועה הלאומית בגולה והאב"טונומיזם היהודי (מדברי דובנוב, ד. פאסמאניק, לשצ'ינסקי, א. מרטוב, ח. זיטלובסקי, א. מנס, ר. אברמוביץ, ו. מדס, בן-אדר). — י' הציונות (מספריהם ומאמריהם של ב. דינור, יח. קויפמן, א. מ. ברכיהו, מ. בוכר, א. ד. גורדון, ב. כצנלסון, א. אידלסון, בן השאר; ב. דינור; אידיאולוגיה מארגנת; מסיכומיהם וסיסמותיהם של אבות הציונות ומנהיגיה, ע' 584—653).

753 מרגולין, י[וליס] [J. Margolin]. של ש הרצאות נגד הקומוניזם... תל אביב, "ספריה דמור קרית", (דפוס ישראל) תשי"ג, 71 ע' 8°.

התכן: הטרנזיה של היהדות הרוסית — הטרנזיה שלנו, סטלין — היסטר של היום. מהותו של הקומוניזם.

754 הקבוץ המאחד. הסמינריון. ילקוסי מקורות בשאלה הלאומית. (ליקט: זאב איביאנסקי). חוברת א—ב. חמ"ד, הסמינר הרעיוני של הקבוץ המאוחד, 1954, 4° במכונת-הכפלה. בצד אחד של הדפים.

התכן: חוברת א: שאלת היהודים: א' דובנוב, אחד העם, מדס, נספחות. ב': הס, סירקין, בורוכוב, ברנר, ג' מרכס, אנגלס, קאטסקי, באואר, לנין, סטאלין, נספחות. [2] 196 דף. — חוברת ב: השאלה הלאומית והקולוניאליזם. [1] 177 דף.

755 שושקס, חיים. בורכי תבל; פרקי מסע. עברית: ב. וילנצ'וק ובי. מורן, תל-אביב, ג. טברסקי, (דפוס "ספר"), תשי"ד, 346, [2] ע' תמונות. 8° את המקור עיין ק. ס. שנה כ"ח ע' 77, שם גם ציון.

756 שנהר, יצחק. בשבעה דרכים: סיפורי מסעות ירושלים ותל-אביב, שוקן, (תל אביב, דפוס "אחוזות"), תשי"ד, 346, [2] ע' 8°. שמו הקודם של המחבר: י. שנברג.

הספר כולל רשימות מסע של המחבר בארצות אמריקה הדרומית ובכמה מארצות אירופה (צרפת, ארצות סקנדינביה); תאורי גוף, פגישות עם אנשים, אגדות מקומיות. וכמובן גם על יהודים ועל פגישות אתם בארצות אלה.

תשי"ד). [תלאביב] האיגוד הארצי של פועלי הדפוס, (דפוס גרוסלם פוסט) [תשי"ד] 4] 68 ע' תמונות. 8°.

761 אלעזריאל וולקני, יצחק [Isaac Elazari-Volcani]. כתבי יצחק אלעזריאל וולקני לא ציוני. (ה): אספקלריות. תלאביב, נ. סברסקי, (דפוס "ספר"), תשי"ד. 246 ע' 8°.

התכן: גלגלי נשמות: עולי הגולה הראשונים. א. בן-יהודה. — בספרות ההגות (9 מאמרים על י"ג, סמולנסקי, לילינבלום, פרישמן, ביאליק וברנר) — במערכות ההגשמה (9 מאמרים, על ציליניב, אוסישקין, ש. לוי, רופין, ויצמן, מ. גליקסון, הרב מ. בראיין — ברלין, ה. סמאל). — במערכות העבודה (7 מאמרים על ח. ארלוזורוב, י. אהרונביץ, ב. כצנלסון, אל. יפה, ר. הוז). — עובדי האדמה (2 מאמרים על י. כוסל וי. חנקין). — עין גם ק. ס. שנה כ"ז ע' 133 ר 316.

762 אסו: חברת נפט. ישראל: מפת דרכים. קנה-מדה 1:500,000. I. E. S. S. O.: Israel road map. (תשי"ג/1952). 60:40. "הדפס עבור אסו ע"י מחלקת המידות, מדינת ישראל". טכסט המפה בלועזית, כולל מפת הנגב בקנה-מדה 1:750,000.

763 ארנן, עזי. שבת בלי כבלי. ירושלים: האגודה למניעת כפייה דתית, (דפוס "ישראל"), [תשי"ד] 11, 4] ע' ציורים. 8°.

הסברת מטרותיה של "האגודה למניעת כפייה דתית". מציע לקיים תחבורה בירושלים בשבתות בקיום העקרים.

764 בודנהימר, ש[מעון] [Fritz Simon Bodenheimer]. הארבה הקריה, (המדפיס הממשלתי; תלאביב, דפוס "ספר"), תשי"ב. 1] 56, 1] ע' טבלאות, תמונות. 8° = "ישראל" משרד החקלאות, המחלקה להגנת הצומח, המדור לפרסום חקלאי, חוב' מס' 24.

765 בורנשטיין, ש. מוריך תלאביב — יפו... ערוך על ידי ש. בורנשטיין, [תלאביב], הלל, (דפוס "המרכז"), תשי"ד 1953. 93, 3] ע' 8°.

זו הפעם הראשונה ורכו כל החובות העיר, הוסברה הגישה אליהן: ציוני כל קחי, בעיר ולמושבות החקלאות, וכן קחי "אשד" לפרברים" (מתקדמה).

ציננות, ארץ ישראל, מדינת ישראל

ראה גם לעיל במדור "קבצים"

ובמדור "היסטוריה, ביוגרפיה, זכרונות"

757 אביגד, נחמן. מצבות קדומות בנחל קדרון: תולדותיהן וצורות בנין, בלוחית שבעים ושמונה תצלומים, תכניות ותרשימים. ירושלים, מוסד ביאליק, (דפוס גולדברג, 1954). 11, 143, 5] ע' לוחית-תמונות. 4°. עם סיכום ושער נוסף באנגלית: N. Avigad: Ancient monuments in the Kidron valley. Jerusalem, The Bialik Institute, (1954). ההוצאה מהודרת.

"מצבות הקברים, שספר זה דן בהן, מקומן עתה בתחומה של ירושלים שמחוץ לגבול מדינת ישראל, והעומד בירושלים הישראלית אינו רואה מהן אלא קצתן. מכל מקום, הבדיקות והמידות שמחקר זה מבוסס עליהן, עשיתי בגופן של המצבות עצמן בשנות תש"ה-תש"ו. רק בכפר השילוח לא השלמתי את הסקר של הקברים בגלל המהומות". (מההקדמה).

התכן: מבוא. תולדות חקירתן של מצבות הקברים בנחל קדרון. קבר... יהו אשר על הבית. קבר בן-עזרי. "קבר-זכריה". "ידאבשלום". "מערות יהושפט". סיכום. רשימת-מונחים, ע' 143.

758 אדלר, אברהם. על תומות ירושלים — לגיונים. ירושלים, "מוריה" [תשי"א]. 187, 4] ע' 8°. תאור כבוש העיר העתיקה ע"י הלגיון הערבי.

759 אוירבך, אפרים. שנות ראשית: פרקי זכרונות. תרגם והקדים מבוא יוחנן סברסקי... תלאביב, נ. סברסקי, (דפוס "ספר"), תשי"ג. 183, 1] ע' 8°.

המחבר משורר ועיתונאי של העתונים הגדולים באידיש בניו-יורק, עלה ארצה לפני מלחמת העולם הראשונה, התחתלת המלחמה גורש למצרים והתגייס לגדוד העברי. הספר כולל זכרונות מתקופת העליה השנייה בבק-שמן, רחובות-יפו — תלאביב. רוב הרשימות מסתיימות בשירים; תורגמו ע"י אביגדור המאירי. בין השאר מסופר על י. ח. ברנר, י. לישנסקי, אל. לוי ואחרים.

760 אוליצקי, יוסף. במשורה ובמכונה: ראשי פרקים לתולדות פועלי הדפוס בישראל. (לחצות בית פועלי הדפוס בירושלים ד' דחול המועד פסח

770 גולומב, אליהו [Eliahu Golomb]. חביון

ע.ז. בעריכת יהודה ארז [רנניצ'קון]. מהדורה שניה מתוקנת ומורחבת. כרך א. (תל-אביב, החברה המאוחדת להדפסה בישראל, תשי"ד-1953, [4], 408 ע', פורטרט, פקסימיל. 8°. מהדורה מיוחדת בשביל הוצאת "מערכות". מהדורה א' עיין ק. ס. שנה כ"ז ע' 15, שם גם התכן. כ' ב' — שם שנה ל' ע' 13. במהדורה שלפניו נתוספו מכתבים ונאום בעניני ההגנה מ' 1919—1922, ע' 375—408.

771 גורדון, אהרן דוד [A. D. Gordon]. (כתבי

א. ד. גורדון, ספר ג): מכתבים ורשימות. ירושלים, הספריה הציונית על יד הנהלת ההסתדרות הציונית; (תל-אביב, דפוס הפועל הצעיר), תשי"ד. 280, [1] ע', פורטרט. 8°. הכתבים נערכו ע"י ש[מואל] תנין ברמון ואלן[עזר] שוחס.

התכן: י. פיכמן: מבוא (ע' 9—25); מכתבים (1—93), קטעייומן. הרהורים והציונות. רשימות אחר רונות. הערות והשמטות לספרים א—ג. ביבליוגרפיה: כתבים, מאמרים, מכתבים של א. ד. ג. וכן מאמרים עליו, סדורה וערוכה בידי שמואל לחובר, השלמות בהשתתפות ב. שוחסון (ע' 257—281). — ספר זה כולל מה שנדפס "דברך ה' של מהדורה א' של כתבי א. ד. גורדון (עיין ק. ס. שנה ו' ע' 434). במהדורה זו נתוספו 18 מכתבים של א. ד. ג. המתפרסמים לראשונה. העורכים צרפו הערות קצרות למכתבים. בזה מסתיימת מהדורה ב' של כתבי א. ד. גורדון. העורכים השתדלו בעיקר להקל על הקורא ולכן ריכזו את המאמרים לפי הנושאים ובמקרים מעטים גם העבירו פרק מהמאמר למקום אחר. גם המבואות המקיפים שבראש כל כרך וכרך יועילו הרבה להסברת תורת א. ד. ג. — את הספרים הקודמים עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 14 ושנה כ"ח ע' 14.

772 גורן, אשר. הליגה הערבית 1945—

1954. תל-אביב, עיינות, (דפוס "אחדות"), תשי"ד. 404 ע', 8°.

"ביקשתי להעלות תמונה מקיפה על הליגה הערבית — שרשיה, מטרותיה, מקורות כוחה ומיגבלותיה, הישגיה וכשלונותיה, פעולותיה בתחומים השונים, בעיקר בתחום המדיני ובקשר לא"י. כן עמדתי על גורמיהיסוד בשאיפה לאחדות ערבית, ביחסים הביני-

766 בין, אלכס [Alex Bein]. תולדות

ההתישבות הציונית מתקופת הרצל ועד ימינו. מהדורה שלישית מתוקנת. תל-אביב, "מסדה"; (רמת-גן, דפוס מסדה), תשי"ד. 453, [3] ע', לוחות-תמונות. 8°. בראש השער: אלכס בין, מהדורה א' עיין ק. ס. שנה כ"ג ע' 7—8. שם גם הערכה מאת ב. שוחסון.

767 בלויקופ, יעקב. ספר האלופות בעדר

הישראלי עד שנת תשי"ג. תל-אביב, (עין חרוך, דפוס הקיבוץ המאוחד), תשי"ג. 250; 33 ע', 12: 17. בראש השער: מדינת ישראל/משרד החקלאות, המח' לקה לבעלי חיים, המדור לבקר. — התאחדות מגדלי בקר בישראל. — 35 הע' האחרונים כוללים סיכומים ושער נוסף באנגלית: Jakob Blaurock: Lists of aluphth in the herds of Israel up to 1950.

768 ברור, אברהם [יעקב] [Abraham J. Brawer].

ארץ ישראל; ספר בידיעת הארץ בלויית תמונות, מפות ושרטוטים. מהדורה שלישית מתוקנת. תל-אביב, מוסד ביאליק — דביר, (דפוס "אחדות"), תשי"ד. 1000, [2], 531, 20 ע', טבלאות, 1000x לוחות-תמונות. 8°. ביבליוגרפיה: ע' 497—510. 20 ע' שבסוף הספר: מדינת ישראל, מהדורה א' עיין ק. ס. שנה ה' ע' 20—24 (שם גם בקורת מאת הד"ר נ. שלם); עיין גם ק. ס. שנה ו' ע' 160 ושנה כ"ו ע' 126.

769 ברסלבסקי, יוסף [Joseph Braslavski].

לחקר ארצנו; עבר ושרידים. רציפות הישוב הקדום, עליות, טופוגרפיה היסטורית, שרידים ארכיאולוגיים, קברים קדושים ופולקלור. תל-אביב, הקיבוץ המאוחד, (דפוס סטרוד), תשי"ד. 12, 389, [3] ע', לוחות תמונות, מפות. 8°. שער נוסף באנגלית.

"הספר דן ברובו בנושאים ישוביים-היסטוריים מימי כיבוש הארץ ע"י הערבים עד מאות השנים האחרונות ועד בכלל". לשם חבורו זה בדק המחבר את אוספי הגניזה הקאהירית, "צלומם של המקורות העבריים לתקופת ימיהביניים ומאות השנים האחרונות עוררני לתת את הדעת גם על מקורות לא-יהודיים, מהם ספרי גיאוגרפים והיסטוריונים ערביים, מהם קונטרסים של עולי-דגל נוצרים" (מההקדמה).

776 הופיק, א[לעזר] ז[יגפריד] [S. Hoofien].
הצמדה; נאום הפתיחה באספה הכללית של הבנק
האפוזיקאי הכללי של א"י ... ביום 28 בפברואר,
1954. תל-אביב, הבנק האפוזיקאי הכללי של ארץ
ישראל, (דפוס שושני), [תשי"ד], 15, [1] ע' 8°.

777 ההסתדרות הכללית של העובדים העב-
רים בארץ ישראל. המחלקה לאגוד מקצועי.
המדור למועצות יצור, בחזית הייצור, (מונש
לכינוס הארצי השלישי של נציגי העובדים במועצות
הייצור, תל-אביב, ו'—ז' שבת תשי"ג, 24—25 בדצמבר
1952), [תל-אביב], (דפוס "דבר"), [תשי"ג], 46 ע',
דיאגרמות, תמונות. 8°.

778 ההסתדרות הכללית של העובדים העב-
רים בארץ ישראל. מחלקה לסטטיסטיקה ואינ-
פורמציה. סקר תנאי העבודה והאירגון
בתעשייה ובמלאכה סוף 1953. הוצאה מיוחדת. [תל-
אביב], 1954. [1], 15 דף, 170 טבלאות, 2° במכונת-
הכפלה.

779 וולפסברג, ישעיהו [Oskar Wolfsberg].
חיים וייצמן, נשיא ראשון למדינת ישראל,
כמלאות שנה לסירתו, כסלו תשי"ד, ירושלים, הספריה
הצינונית ליד הנהלת ההסתדרות הצינונית, (דפוס גידוסלם
פוסט), [תשי"ד], 154 ע', תמונות. 8°.
אין כאן ביורגפיה של ת. ו. אלא תאור דמותו.
"פרשן אני ולא פוסק ... כונתנו להעלות פורטרט של
יחיד ללא סביבה וללא קשור רב כתמונות הללו של
רמברנדט". המחבר סופר ועסקן ציוני זה יותר משלשים
שנה ונהירן לו שבילי התנועה הצינונית, הוא גם
היה קרוב לח. ו. והשתמש בחיבור ספרו גם בשיחותיו
עם המנהיג המנוח. המחבר מתאר את ויצמן המנהיג,
הצינוני, המדינאי הנואם, האיש, ורק על איש המדע
אינו מיחד את הדבור, מחשש שזה יפגום באחדות
הספר. שני אישים היו בתנועה הצינונית, אומר המחבר,
שמהיגותם אינה מפותקת: הרצל וויצמן. הראשון היה
חונה ונביא, השני היה מבצע גדול. המחבר רואה בויצמן
את היהודי הליסאי "המתנגד" שקבל את חשולו האינסלק-
טואלי באוניברסיטאות מערב אירופה ושם הראה
בראשונה את יכולתו הגדולה בויכוחיו עם גדולי הסוצי-
אליסמוס. בדברו על ההבדלים בין יהודי מזרח ומערב
קבע המחבר ש"ליסא וגרמניה היהודית — התיכור

ערביים ובמדיניות חוץ של מדינות ערב. חספתי לתת
חומר מסוכס וערוך לשימוש. החומר הושלם עד סוף
מרס 1954 ... הספר מבוסס ברובו על מקורות ערביים,
בעיקר עתונות" (מההקדמה).

773 גוש עציון במלחמתו; יומנים, מכתבי
לוחמים, דינים וחשבוניות, סקירות, פרקי מלחמה, יזכור-
כינס וערך דב קנוהל. ירושלים, המדור הדתי
במחלקה לעניני הנוער והחלוץ של ההסתדרות הצינונית,
תשי"ד, 31, [1], 621 ע', לוחות-תמונות, מפות. 8°.
= משגב, אמוני ישראל במלחמת השחרור, ב.
"שלשה מארבעת המשקים שבגוש עציון, השתייכו
לקבוצ הדתי וחלק ניכר מבין חיילי היחידות היו
דתים ... [זהו] ספר עדות מקיף על מלחמתו של
גוש עציון ... הספר נועד בראש וראשונה לחברי המש-
קים שבגוש ולחיילים שנחלצו לעזור בהגנתו, למש-
פחות המגנים ... את נוסח המכתבים, המסמכים והיו-
מנים לא שנינו פרט לתיקוני לשון הכרחיים". (מהקדמת
העורך). — מהתכן: יזכור; רשימת חללי הגנת גוש
עציון בצירוף ידיעות ביורגפיות עליהם, ע' [563]—621.

774 גרינבוים, יצחק [Isaak Grünbaum].
התנועה הצינונית בהתפתחותה ... בצרופן
ביבליוגרפיה מאת ג[צל] קרסל. מהדורה רביעית. חלק
א—ב. ירושלים, המחלקה לעניני הנוער של ההסתדרות
הצינונית בהוצאת ר. מס, (דפוס המערב), תשי"ג, 8°.
= ערכים, ספרית המכון למדריכים, ד. ו.
החכן: חלק א: התקופה שלפני הרצל, עשרה
שעורים, 90 ע'. — חלק ב: תקופת הרצל, אחד עשר
שעורים. (דפוס "התחיה"), 131 ע'.
מהדורה א' עין ק. ס. שנה ד' ע' 247, מהד'
ב' עם תיקונים והוספות שם שנה ב' ע' 11 ושנה כ"א
ע' 8; את הספר ביוזית — שנה ח' ע' 214 ושנה
י"ג ע' 355; באנגלית — שנה כ"ב ע' 107 ושנה כ"ד
ע' 121. — הביבליוגרפיה של קרסל (א), ע' 69—90.
ב', ע' 111—131 כוללת 271 ערך, רבים מהם בצירוף
הערות מסבירות. — ב', ע' 97—110: ידיעות מספר
על השמות שנזכרו בספר; המפתח סודר בידי הד"ר
ישראל קלוזנר.

775 דודסקו, דוד. זכרונות "מימי יסוד
עתלית". (עתלית: חיפה, דפוס "הד הכרמל", תשי"ג).
23, [1] ע', לוח-פורטרט. 8°.

עם עובד, (דפוס "תרבות"), תשי"ד, 129, [1] ע', טבלאות, מפות, תמונות, 8°. עם הקדמה מאת ג. מאירסון.

784 חיות, אהרן. ששים ושלש שנה בירושלים. [תר"ן—תשי"ג]. [ירושלים], דפוס סלומון, [תשי"ד], 215, [1] ע', פורטרט, 8°.

המחבר אינו סופר אלא סוחר ובכתיבת ספרו שם לפניו מגמה חובבית-מוסרית, לספר לדור חדש על החיים בא"י לפני 60 שנה ויותר ולתאר באיזה מצבים קשים היו נתונים העולים שעלו אז מן הגולה השקטה באופן יחסי, המחבר עלה ארצה בגיל י"ב בשנת תר"ן והתחנך בישיבת "עץ חיים" בירושלים. מגיל עשרים התחיל לעסוק במסחר, כשרונותיו והצלחתו עזרו לו ועלה בידו להעביר לידי יהודים את עסקי עמילות ועסקי יבוא של נפט, סוכר וצרכי-מזון אחרים, שקודם לא היתה ליהודים דריסת רגל בהם. המחבר מספר על דרכי המסחר לפני יובל שנים, על הזמנים הקשים והסבל הרב בימי מלחמת העולם הראשונה, על הישיבה "עץ חיים" ועל המשגיח ר' יעקב הרבני, אביו של החוקר הנודע רא"א הרבני. פרקים מיוחדים מוקדשים לבקורו של הרצל בירושלים ולהרב ר' שמואל סלנט, שהמחבר היה מנאמניו. המחבר מספר על פגישותיו עם אוטו שיקין, דבוטנסקי, על חתונתו בצלאל לפין, עסקן צבאי ביופ, על הסתחרים האנגלים בירושלים של ואחרים, שהתייחסו באהדה ליהודים, ובמקצת גם על הערכים.

785 חשין, שניאור זלמן [Shneor Cheshin]. דמויות מבית המשפט. הצירים: יוסף שפרן, [תל אביב], מפדה, (דפוס "המרכז"), תשי"ג, 267, [1] ע', 8°.

"החומר, ברובו הגדול, שאוב מתוך עבודה שיטתית של שנים רבות בבית משפט השלום ובבית המשפט המחוזי בתל-אביב". הכתיבה הספר (ע' 141—267) מוקדש לעניני צוואות, הפרק האחרון: הצהאה בפולקלור העמים. בפרק הפתיחה מסופר על יהודים בערכאות. הספר הוא מעין המשך לספרו הראשון של המחבר: שחקן ודמך בבית המשפט (עין ק, ס. שנה כ"ט ע' 312).

786 יהודה, ש. דיני הסדר וכוונות האחרון. בישראל, חיפה, מ. סיד, (תל-אביב, דפוס גוטמן-הקדמה תשי"א), xxv, 232, [1] ע', 8°.

והקישור בהם מרובה על הפירוד. הוא מנתח גם את ספר זכרונותיו של ח. ו. ומספר על יחסו של ח. ו. להרצל (הוא מצדיק, אולי קצת בדוחק, את משפטיו על הרצל בספרו: שעוררו תמיהה), לאחר-העם, לברנדיס, לאגף השמאלי ולאגף הדתי. בברור על ו. המדינאי מדגיש המחבר ש"וייצמן הציג הגדול הפך במרוצת הזמן להיות גדול היהודים, וזה אחד הנצחונות המזיזים ביותר של הרעיון הציני וההסתדרות הצינית" (ע' 89). המחבר מעיד (על סמך שיתותיו עם ח. ו.) שגם בשנותיו האחרונות "הרבה הגה ודאג, שרוחו הביקרתי לא נרדם, וכי ברגעים מסוימים לא השלים עם חלקו הרפרונטאטיבי" (ע' 129). הספר נכתב מתוך אהבה והערצה ויש בו כרקטריסטיקה קולעת ופורטרט אמנותי של המנהיג המנוח. המתענין בפרשה זו (גם אם לא יסכים לכמה מההערכות) ילמד הרבה מספר זה. ש.

780 ויץ, [יוסף] [Joseph Weitz]; ש. זלמן] ליפשיץ. ארץ-ישראל: מפת האזורים, [תל-אביב], מחלקת המידות ישראל, תשי"ג, 50: 65. קנה המידה: 1: 500.000.

781 זוסמן, [יואל] [J. Sussmann]. דיני בוררות. תל-אביב, ספריה משפטית: (ירושלים, דפוס וייס, הקדמה 1953), xvii, [1], 118 ע', 8°. = ספריה משפטית בעריכת א. גורלי, ספר ט'.

המחבר הוא חבר בית המשפט העליון של מדינת ישראל. "הספר שלפנינו הוא הרצאה תמציתית של דיני הבוררות המתייבים בארץ: הוסברו בו עקרונות הבוררות והדינים היסודיים על יסוד פסקי דין והוראות מהחוק האנגלי. אין כאן צורך של הלכות בית דין, כי אם מונוגרפיה על מכלול דיני הבוררות". (מהקדמה העורך).

782 זימון, איסידור. קטלוג זימון לבולי ישראל. מהדורה חמישית. Simon's catalogue of Israel stamps... (תל-אביב), תשי"ד, 119 ע', פורטרט, פקסימילים, ציורים, 8°. "ערך והוצא לאור עלידי איסידור זימון, עברית ואנגלית".

783 זסלבסקי, דוד. שיכון עולי-בישיבה. בנין, תכנון ופיתוח תשי"ג—תשי"ז. תל-אביב,

המחבר ממנהיגי הציונות בגרמניה; עסקן ועיתונאי ציוני הנמצא בתוך התנועה כיובל שנים כמעט. בספר שלפנינו מגיע המחבר בסיפורו עד שנת 1920.

793 לילינבלום, משה ליב [M. L. Lilienblum]. על החייית ישראל על ארמת ארץ אבותיו; עם הקדמה מאת שלמה ברימן. ירושלים, המחלקה לענייני הנוער והחלוץ של ההסתדרות הציונית, (דפוס גירוסלם פוסט), תשי"ג, 128 ע' / לוח-פורטרס, פקסימיל. 8° = מקורות, כתבי-יד של הציונות ערוכים בידי ש. ברימן, ג. — בראש השער: מ. ל. לילינבלום. הדברים פורסמו תחלה ברוסית בשבועון "רוסיט" בשנת 1881, כשנה לפני פרסום ה"אוטואמנציפציה" של פיוסקר, איצו אח"כ בשנת 1884 כחוברת מיוחדת: M. L. Lilienblum: О возрождении еврейского народа на Св. Земле его древних отцов. ההקדמה מאת ברימן: ע' 54-55.

794 לנברג, אלפרד הנגב, הרחוק. (תרגום מכתביד קצחק) מאן, תלאביב, ע"ב עובד, (דפוס "אופק"), תשי"ג, 191, 81 ע' / לוחית תקשורת, מפות מהן אחת מקופלות. 8°.

התכן: פתח-דבר, משימה ומציאות. מחקרי הכנה. הנוף. מקורות סבעים. תחבורה וקשרי-חץ. אזורי מפתח ופיתוחם.

795 מינק, גרשון. נמסודות ספיליות של צמחים... (ערוך בידי י. מ. מרגלית). [תל-אביב], "ספרית אשד"ה", (דפוס "אילוני"), תשי"ג, 38, 11 ע' / תמונות. 8° בראש השער: מדינת ישראל. משרד החקלאות. התחנה לחקר החקלאות. רחובות. עם מבוא ושער נוסף באנגלית: Gershon Minz. Plant parasitic nematodes.

796 המפלגה הקומוניסטית הישראלית. משפט דאלס — קול-העם "דין וחשבון מלא". תלאביב, הועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית הישראלית, (דפוס "עמלי"), 1953, 2, 35 ע' / פורטרס. 8°.

797 המשביר המרכזי בע"מ. ספריה קואר פרטיג'ת סימולאית. חוברת מס' 19-23. (תל-אביב), המשביר המרכזי וברית הקואופרציה הצרכנית.

787 יערי, מאיר. קיבוץ-גלויות באסיפקלריה של ימינו. מרחביה, הקיבוץ הארצי השומר הצעיר, (דפוס השומר הצעיר, 1954), 213, 2 [2] ע' 8°. (ספרית פועלים / מדע לכל). "ראשי-פרקים לדיון לקראת המועצה הכללית השמי-נית של הקיבוץ הארצי השומר הצעיר".

788 ישראל. חקים. אוסף חוקי ישראל <מהתחלת המנדט ועד היום> על כל תקניהם, בעריכת משה הוכמן וישראל סובל. כרך ב. חמ"ד, החברה להוצאת חוקי ומשפטי ישראל, חש"מ, [1954]. [1] 715-1250 ע' 8°. את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 306.

789 ישראל. חקים. חוקי מדינת ישראל: קובץ הכולל את כל החוקים שיש להם תוקף בארץ... מלוקטים וערוכים לפי סדר האלף-בית העברי ע"י רוברט גדעון... כרך ב"ג. תלאביב, רוברט גדעון, (דפוס "הפועל הצעיר", השי"ד), [2] 801-1597, [2] 1601-2402, [1] ע' 8°. כרך ב: גיל הנישואין — סלגרא אלחוט, כרך ג: י — מס עובדי את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 306.

790 ישראל. נציבות המנגנון. תקנון שירות המדינה. <תקשיר>. [ירושלים] המדפיס הממשלתי, (דפוס הממשלה, תשי"ג), [144] ע' 8°.

791 כנרת; (קבוצה). כנרת; פנסה-קבוצה במלאת ארבעים שנותיה <ב' חשון תרע"ד-ב' חשון תשי"ד>. כנרת; (תלאביב, דפוס שלומי), חשי"ד, 189, [3] ע' / פקסימילים, תמונות. 8°.

המדורות: במלאת ארבעים. — לקס פרשיות מימי עברנו: מראשיתה של כנרת וראשיתה של קבוצתנו. במלחמת העולם הראשונה ובמוצאה. בחבלי גידול והתעוררות. בשליחות. בהנהגה. במערכה נגד היטלר וב' מלחמת הקוממיות.

792 ליכטהיים, ריכרד [Richard Lichtheim]. שאר ישוב: זכרונות ציוני מגרמניה. (תורגם מכת"י ע"י [חב] קמחי). תל אביב, הספריה הציונית ליד הנהלת ההסתדרות הציונית, בהוצאת מ. גיימן, (דפוס שלומי), חשי"ד, [4] 450, [1] ע' / לוח-פורטרס. 8° = זכרונות ראשונים ב. — בראש השער: ריכרד ליכטהיים.

המחלקה לארגון והסברה, (דפוס "הפועל הצעיר", [תשי"ג], 8°.

תתכן: 19: הקואופרציה הצרכנית והחקלאות השיתופית [תשי"ב ז], 31 [1] ע' — 20: עובדות ופירוש; עם חודש הצרכנות השיתופית, 7, [1] ע' — 21: מפעל החסכון באגודות הצרכנים, 7, [1] ע' — 22: חוקי ותחוקות, 7, [1] ע' — 23: בן-שחר, צבי: המשביר המרכזי; תפקידיו ופעולותיו, 46 ע' — את הקודמים עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 18.

798 נוחימובסקי, ראובן. מס הכנסה תשי"ג 1952-53. עם הקדמה מאת לוי אשכול... תל-אביב, עיין, (דפוס א. מוזס), תשי"ג 1952, 15, 315 ע' 8°.

עיין גם ק. ס. שנה כ"ז ע' 140.

799 סלנט, אפרים [Ephraim Salant]. סדר הדין הפלילי בישראל... מהדורה שלישית. תל-אביב, (דפוס ישראל), תשי"ג 1952, 290, [1] ע' 8°.

את המהדורה הראשונה (באנגלית) עיין ק. ס. שנה כ"ה ע' 36, שם גם ציון.

800 ספר הכתבות; ספר הרשימות למסחר ותע"ש ביישראל. כתבתון ישראל תשי"ד-ה. הוצאה ה-20. תל-אביב, "ספר הרשימות של מסחר ותעשייה במדינת ישראל", דפוס "ספר", תשי"ד, [12] ע' 864 עמודות, 22, [3] ע' 903 עמודות, 66, [20] ע' 8°.

801 עמיר <פינקרפלד> אנדה [Anda Amir <Pinkerfeld>]. בחייהם; כליל דמויות ממלחמת השחרור. הציורים והעטיפה מאת נחום גוטמן. תל-אביב, "עמית", (דפוס גוטמן), [1953], 124, [2] ע' 8°.

הספר כולל 33 תאורידמויות. יש [בהם] מן האמת החשופה, ללא כחל ושרק; יש והדיוקנאות בנויים על תלדודות חייהם של יחידים — ובכל זאת את שמותיהם המלאים לא פרשתי, כי אין היחיד המתאר אלא אחר תאום לרבים כמנהגו. (מההקדמה).

802 פרויס, ו[לט]ר [Walter Preuss]. המדיניות הסוציאלית בישראל. (ירושלם), מכון להשכלה ציונית, (דפוס ר. ח. הכהן, 1954), 51 ע' 8°.

803 פרוש, אליהו. שערי צדק; לתולדות בית החולים שערי צדק בירושלים ורופאיו ומנהליו... משה וואלאך. זכרונות מאת אליהו בה"ר גרשון פרוש... ירושלים, (דפוס סלומון), תשי"ב, 100 ע' תמונות. 8°.

אביו של המחבר וגם המחבר היו מעובדי בית חולים "שערי-צדק" הידוע בשם ב"ח ולך (ע"ש מנהל) והקיים יותר מיובל שנים. המחבר שלב בתוך ספרו גם זכרונות אישיים. דרך אגב יש בספר גם ידיעות על החיים בירושלים בזמנים שונים. ראוי לשבח המחבר על שהכניס לתוך ספרו גם רשימות מחירים של מצרכים שונים בירושלים בשנת תרס"ה ובימי מלחמת עולם ב.

804 פריאר, רחל. ישרש — ליסוד עלית הנוער ושנותיה הראשונות. תל-אביב, "תמר"; (רמת-גן, דפוס מסדה, הקדמה תשי"ג), 104 ע' סקסימיל. 8°.

"בדו"ח זה נסיתי לסקור גם את התנאים בהם נוצרה "עלית הנוער" בגולה, גם את מידת השפעתו של המפעל בגולה על עיצוב דמותו ומהלכו בארץ." (מההקדמה).

805 פרידלנדר, צבי [Zvi Friedlander]. חיפה; עיר הנמל והכרמל. מסה ומורה דרך בקנה מדה 1:12,500. עם רשימה של 500 רחובות והשיכונים. המחבר, המשרטט והמו"ל: צבי פרידלנדר. מהדורה חמשית מחודשת-רמת-גן, דפוס אורצל, תשי"ד. 49: 69. עיין גם ק. ס. שנה כ"ט ע' 22.

806 פרידלנדר, צבי [Zvi Friedlander]. תל-אביב — יפו, חילון, בתים; (מפה). קנה מדה 1:15,000. המחבר המשרטט והמו"ל: צבי פרידלנדר. תל-אביב, הסוכן הכללי א. י. הרצפלד; רמת-גן, דפוס אורצל, תשי"ד. 70: 50. מצורפת רשימת הרחובות. [16] ע'.

807 הקבוצ הארצי השומר הצעיר. התנועה הקיבוצית; פרקיעיו לתכנית ההשתלמות הרעיונית-מולישית. כרך א"ב. תמ"ד, הקיבוץ הארצי השומר

813 Herzl, Theodor. L'état juif. Préface de David Ben-Gouryone. Traduit par Elian J. Finbert. Jérusalem, (Département de la jeunesse et du héalouts de l'Organisation sioniste mondiale, typ. "Gesher"), 1954. 127, [1] p., facsim., port. 8°.

בראש השער: Théodore Herzl. — 'ע' 13—19: La vie de Herzl. — כולל גם פקסימיל של שער המהדורה הראשונה של המקור, על שאר המהדורות של חוברת זו במקור ובתרגום עיני רשימה ביבליוגרפית של ב. שוחטמן ב"העולם" תשי"ז, גל' 23, 24 ו"45.

814 Israel. Mahleket ha-tayarut. Touring map of Israel, published by Israel Government Touring Centre. Produced by Tour Ltd., Tel Aviv. Scale 1:500,000. [Tel-Aviv, typ. Lewin-Epstein, 195-?]. 68:23. "Based on maps of Survey of Israel". Inset: Highway distances.

815 Zionist Organization. Youth and Hechalutz Department. Le Houlé et la région du Haut-Jourdain. (Traduit par S. Kubowitzki). Jérusalem, Département de la jeunesse et du héalouts de l'Organisation sioniste mondiale et Kéren Kayémeth Leisraël, (typ. Jerusalem Post), 1954. 176, [2] p., illus., map, tab. 8°.

816 خاض، محمد. صوت الشعب لا يمكن حسمه! فليبلغ الأمر التعسفي بتعطيل «الاتحاد» ومطبتها التعاونية. حيفا، مطبعة وارھفك. (١٩٥٢). ١٦ ص. (منشورات الحزب الشيوعي الإسرائيلي).
"חאק, מוחמד: לא ייתכן לדבא את קולו של העם! יבוסל'נא הצו השרירותי בדבר שינוק [הענתון] אל' אתחאד ובית הרפוס השיתופי שלו. חיטה, דפוס חרהפסיג, (1952)." 16 ע' 8°. (פרסומי המסלוגה הקומוניסטית הישראלית).

הצעיר, המדור להדרכה רעיונית, חש"מ, תשי"ד. 448. (4); 316, ע' 8°.

התכן: הקיבוץ כמשתא:נפש בגולה. צעדים ראשונים. הזרמים: בתנועה הקיבוצית. במאבק עם כוחות עוינים. התנועה הקיבוצית כמעשה ההתיישבות. הקיבוץ בהגנה ובמלחמה. המשק הקיבוצי. הקיבוץ בעם ובמדינה, כמעמד ובמפלגה. האדם בחברה הקיבוצית. הקולקטיביות הרעיונית. מבנה וקיבוץ. החברה "בקיבוץ". המשפחה בקיבוץ. הדור השני למפעל החינוך, התרבות בקיבוץ. הקיבוץ, הקואופרטיב, הקולקט וקומונה. נספחות.

808 הקיבוץ הארצי השומר הצעיר. המדור להדרכה רעיונית. פרקי עיון לחכמת ההשכלמות הרעיונית הפוליטית. 1: מקורות לתולדות תנועת הפועלים בא"י. [מרחביה]. הקיבוץ הארצי השומר הצעיר / הועד הפועל / המדור להדרכה רעיונית, חש"מ, תשי"ג. 158, [2] ע' 8°.

809 רימר, שלמה. כלכלת ישראל; המכון המוצא... מבוא אליעזר ליבנה. (ירושלים). "בסרם", (דפוס "אחיה", תשי"ד-1953). 30 ע' 8°.

810 שאול, זינז. צמחי הארץ בגזנות הישראלית. (מרחביה). ארגון הגנים בישראל, (דפוס השומר הצעיר), 1953. 17, [1] ע' טבלאות. 8°. = חוברות לגנן, 1.

811 שניר <קושניר> מרדכי. בתחום הימיים; מאמרים ורשימות בשאלות האומה והתנועה. תל-אביב, עם עובד, (דפוס "אפק"), תשי"ד. 291 ע' 8°. (כתבי תנועת העבודה). המדורות: הרבים והיחיד. בימי פקודה.

812 תלמי, מנחם. כך התגבון ישראל; פרשת ההתגוננות והמאבק מימי השומרים ועד קום המדינה. תל-אביב, "עמיתי", (דפוס "תרבות"), תשי"ד. 312 ע' פקסימיל, תמונות. 8°.

"הספר, שמכון לבני-הנוער ולעם אשר זה מקרוב בא, אינו מתיימר להיות ספר ההיסטוריה של ההגנה. כונתו לספר על מאבקו של הישוב לבסחוגו ולזכות קיומו, לתאר מעללי ההגנה העברית... אשר בכזא העת פתחה במאבק צבאי ומדיני לפתיחת שערי הארץ הנעולים". (מהמבוא).

סיפורים נפלאים ... אספתי ... חנניה יו"ס ליפא
ברוין ... וכעת נדפס שנית עם ... הערות והוספות
... ירושלים, צ. מאשקאוויטש, חש"מ, חשי"ד, [2], 32,
[2] ע', 8°. השער נדפס פעם שנית בע' [א].

822 כהן, ישראל. זה לעומת זה; אוצר
פתגמים מקבילים אנגליים, גרמניים ועבריים, בצרוף
מפתח עברי ומפתח גרמני. תל-אביב, דביר; (רמת-גן,
דפוס מסדה), חשי"ד, וא, [2], 313 ע', 8°. השער
האנגלי: Israel Cohen: Parallel proverbs
in English, German and Hebrew.

"הספר הוא נסיון ראשון לזמן את הפתגם העברי
עם הפתגם הלועזי פנים אל פנים ... המגע בין הלשון
האנגלית, הגרמנית והעברית אינו זקוק להוכחה ...
כנגד 2500 פתגמים אנגליים וכנגד מספר זה ... של
פתגמים גרמניים, ניתנו כ-10,000 פתגמים עבריים,
המהווים אוסף בסני עצום" (מההקדמה).

823 כהנא, שמואל זנויל. אגדות דא תת-חל-
תא, מאת שז"ך [=שמואל זנויל כהנא] תל-אביב,
"בריוודא", (דפוס "תרבות"), [חשי"ד], 222, [2] ע',
תמונות. 8°.

"האגדות אינן באות לשם תכלית ספרותית והן גם
נרשמו בצורתן ההיולית, כפי שסיפרו בהודמנויות
שונות ע"י הממונה ואחרים, מתוך הרגשת החיה ורצון
לעוררה ... הספר הזה הנהו השלישי מאגדות ההר
וכלל בתוכו אגדות על חבלי צאולה וגאולה" (מהמבוא).

824 כהנא, שמואל זנויל. מנורת ההר;
אגדות הר ציון, [ירושלים], "מסד — הר ציון"; (תל-
אביב, דפוס "תרבות"), [חשי"ד], 55, [1] ע', תמונות.
8°. בראש השער: ד"ר שז"ך [=שמואל זנויל
כהנא].

"האגדות מספרות על מוצגיו השונים של ההר ועל
המתרחש בו ... הן מסודרות לפי מאורעות, ענינים,
חגים ומועדים ..." (מהמבוא).

825 למן, רודולף. הפסל רודולף להמן;
לקט מיצירתו הפיסולית, עבודות עץ טיראקוטא אבן
וגבס. ירושלים, ספרי תרשיש "משה שפיצר" (דפוס
גרונסלם פוסט), חשי"ג, [ד] ע', 27 לוחות-תמונות. 8°.
עברית ואנגלית. עם שער נוסף באנגלית: Rudolf
Lehmann; Specimens of his work

817 غلام احمد قادياني. الهدى والتبصرة
لن يرى. طبع... باهتمام محمد شريف.
حيفا، المطبعة الاحمدية، (1371 1951م).
114, [3], 84 ע', 8°. פרסום דתי של
הכת האחמדיה. נדפס ראשונה בהודו בשנת 1902.
ע' 3—114: מבוא של המחבר.

818 ميكوانس، صموئيل. من الممكن
احلال السلام بين اسرائيل والدول العربية.
حيفا، اللجنة المركزية للحزب الشيوعي
الاسرائيلي، 1954. 30 ص.

שער נוסף באנגלית: Peace is possible between
Israel and the Arab countries. מיקוויס, שמואל;
"יתכן להשגין שלום בין ישראל ומדינות ערב. חיפה,
הועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית הישראלית,
1954, 30 ע', 8°.

אתנוגרפיה, פולקלור, אמנות

819 בן, חזיונות תוכיים; 52 רשומים.
תל-אביב, "סיני", חש"מ, (1954), 60, [4] ע', 8°.
בצורף טכסט והקדמה בעברית ובאנגלית. עם שער
אנגלי נוסף: Visions of the Bible; 25 drawings
by Benn. Tel-Aviv, "Sinai"

820 בס, יוסף. היו זמנים — — — Joseph
Bass. Those were the days — — —
fut un temps — — —. תל-אביב, "מצפן", (הדפוס
הכללי), חשי"ב, 107 ע', 23, 27. קריקטורות בצורף
טכסט בעברית, באנגלית, ובצרפתית. עם הקדמה (בצורת
מכתב אל המחבר) מאת יצחק שוברג (= שנהר).
רובם ככלם נדפסו תחלה ב"הארץ".

821 ברוין, חנניה יום טוב ליפא. ספר ברכה
לחיים ... טעם מנהג בעת שתיית יין ... לומר
"לחיים" ... מלוקט ממאמרי חכז"ל ... ונוסף לזה

גומפרץ, ג. מבטאי שפתנו. עיין ק. ס. כ"ט ע' 312. בספר זה כינס ג' עשרה מאמרים, שרובם כבר נתפרסמו בבימות שונות, ומיעוטם נדפסו בו לראשונה. ואולם אף אותם שאינם חדשים, חזר המחבר ובדקם, תיקנם והגיהם לפני שקבעם בספרו.

הבעיות, שעוסק בהן ג', רבות ומרובות פנים הן. בין מחמת סיבן של תופעות הלשון הנדונות בספר ובין מפני שאותן התופעות הן ילדות שכבות לשון שונות ומרוחקות זו מזו ריחוק של זמן וריחוק של מקום. אף המקורות שנוקט להם המחבר בפתרון הבעיות מרובי גוונים: תעתיקים לועזיים, עדויות ספרותיות, בייחוד של מדקדקים קדמונים ושל אנשי המסורה, עדויות שבעל פה על הגיית מלים שונות בפי בני עדותינו בזמן הזה וכן ניסויים מניסויים שלו ושל אחרים. אף על פי כן אין לפגנו צרור מאמרים נפרדים זה מזה בתכנם שכונסו בספר אחד, אלא מערכת מאמרים הקשורים זה בזה. הצד המאחד אותם הוא התעניינותו המיוחדת של ג' במסורה, ביתר דיוק בדקדוק המסורה. ואמנם שבעה מתוך עשרת המאמרים עוסקים במישרים בשאלות המכרות בדקדוק המסורה, כרם, יצוין שאין ג' מסתפק בכירור שאלות של דקדוק המסורה; אדרבה, הוא שואף לפתור בסיועו בעיות שונות של הדקדוק העברי ההיסטורי, בעיות מסובכות, שעדיין לא הושבו עליהן תשובות המניחות את הדעת.

תיאור כל העניינים שעסק בהם ג' בספרו ובירור כל הבעיות המועלות בו ועולות ממנו, חורגים מתחום סקירת-ביקורת. אצטמצם אפוא ואנסה להעמיר את הקורא על החשובות שבשאלות ועל חידושי של המחבר בפתרון.

א) במאמר הראשון, "הגיית האותיות בצרפת וגלגולה לאשכנז" מנתח ג' מלים עבריות בתעתיק צרפתי של המאות הי"ג והי"ד ומתאר ע"פ זה כעיקר את מבטא העיצורים. מסקנתו היא שמבטא יהודי אשכנז מקורו במבטא של יהודי צרפת ושמבטא זה שונה מן המבטא הספרדי לא רק בהגיית העיצורים, אלא אף בהגיית החסטים והשואכים. אנו רואים שהולית והתיי הרפית עדיין האיות בהגייתן כעברית סדמונית (t, d), שהגיית העי"ן אינה בסלה והריזי רמוזה בתעתיקים — מה שאין כן הגיית הה"א והח"ת. כנגד זה חלו שינויים מכריעים בהגיית אותיות רבות.

826 הפועל; התאגדות לתרבות גופנית בארץ ישראל. עשור לשינוס הערים ע"ש זיאמה חייקין. (תל-אביב) מרכז "הפועל", (דפוס "ספר"), תשי"ד-1953, 27, [1] ע', טבלאות, תמונות. 8°. בראש השער: הסתדרות הכללית של העובדים העברים בארץ-ישראל / התאגדות לתרבות גופנית "הפועל" / הוועד המרכזי. הוצעה הימית המרכזית.

רוזנברג, י. י. ס' אליהו הנביא. עיין לעיל מספר 637.

827 רמת-גן. בית צבי. תערוכת תזוכיות, הנערכת בשיתוף עם המחלקה לתרבות של עיריית רמת-גן באולם הספריה של "בית צבי". רמת-גן, (דפוס ס. וגשל), תשי"ד, 19, [1] ע', 8°. בראש השער: "בית צבי" בית תרבות לנער ע"ש צבי קליר.

828 ספר שמירת הנפש; ענטהאלט חיכטיגע <דינים ואזהרות> ... חייא צו היטען זיינע זעהלע אוינע קערפער פון אללע שלעכטע וועגען. הערויס-גענאמען פאן ש"ס. זוהר ... ירושלים, (צי מאשקא-חיטש), תשי"ג, 18, [2] ע', 8°.

בלשנות

829 אלמלית, אברהם. מלון חדש ושלם עברית-צרפתי ... חובר ע"י אברהם אלמלית ... מהדורה חדשה מוגדלת ומורחבת, מוגהת ומתוקנת עם הרבה הוספות ישנוניים. כרך ג': ס-פ. תל-אביב, "יבנה"; (ירושלים, דפוס "הספר", תשי"ד), [4]. 2257—3128 עמודות. 8°. שער נוסף בצרפתית: Nouveau dictionnaire complet hébreu-français, par Abraham Elmaleh. Tome 3. Tel-Aviv, 1954. את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 312, את הראשון — שנה כ"ז ע' 20, שם גם ציון.

830 ברקלי, שאול. לוח השמות השלם; לוחות לנסית השמות על כל משקליהם וצורותיהם בצורך רשימה של 12,000 שמות-עצם מתקופת התנ"ך ועד ימינו אלה, עם הוראות מפרטות לנסיתם. ערוך ומסדר בידי שאול ברקלי. מהדורה שמינית מתקנת. ירושלים, ר. מס; (תל-אביב), דפוס "ניאוגרפיקה", 1954, 112 ע', 8°. מהדורה ד' עיין ק. ס. שנה כ"ז ע' 21.

למשל: (1) ס, צ, ש, ש נחלקדו להגה אחר והוא (s: 2) מ—ג בסוף ההברה מאונפסות הן: (3) ב בסוף הברה קשה היא (b), בעוד שהפ"א מתרפה כדון (f), היינו: Abbu (אבהו), caf (כ"ף). (1) התופעה הנזכרת באחרונה, שנראית לי כרוכה בחוקי לשונם המדוברת של היהודים באותו הזמן, ג' מדמה אליה, שלא בדיוק, את המאמר הידוע בכרכות י"ג ע"ב. וז"ל ג': "אין לפנינו חוק מבוסס על הפוניטיקה גרידה, כי אם חוק המבוסס על מסורת היסטורית עתיקה... ולקע ההיסטורי השוה ברכות יג: ליתן ריוח בין הדברים... עשב בשדך הכנף פתיל, כלומר יש דגש באות האחרונה גם שלא במקום הכפלה" (ההדגשה שלי, ב"ח: עמ' 87). משמעות המאמר התלמודי הגיל, שהייתה ידועה לר' יונה ך' גנאח (ע' רקמה מהדורת וילנסקי עמ' רנ) נעלמה מדעתם של כמה מדקדקים בני דורנו. המאמר התלמודי מזהיר מפני הכפלה המתהווה בדרך הסבע, כשהגים ברציפות שתי מלים, שהאחרונה מהן פותחת באותו הגה — או בהגה דומה — שנסתיימה בו הראשונה. בלשון העברים שבתקופה ההיא היו ההגאים ברב (כדומה לכך גרס"ת) פונימה אחת, ושתי "הגשמותיה", פ"ת קשה ובי"ת רפה, היו תלויות במעמד הפונימה בקונטקסט (בתוך מלה אחת או בדרך הגייה של שתי מלים סמוכות). בהכפלה מתגשמת הפונימה לעולם בצורתה הקשה. ובכן כל אימת שמתהווה הכפלה בין שסיבתה הנטיית ובין שסיבתה זימון הגאים מקרי בקונטקסט, התוצאה אחת: ההגשמה הקשה. מכאן שהגייה עשבושדף, הנפחיל אינה מעידה כלל על הגייה עשבוש, כנף (ף דגושה) תחת הגמסר עשבוש, כנף, בדיוק כסם שמאזכרם (תה' לד' יז) שמזכיר ר' יונה אינו מלמד על הגיית ארז או ארץ (אל יישכת: המדובר בצד"י הספרדית הקרובה לסמ"ך). כלום יעלה על דעתו של אדם להוכיח מן הצורה אדכר שהאות ז' הגויה בערבית הספרותית כדל"ת קשה גם בצירוף כגון ידכר. בגלל זימון מקרי ז—ג בבנין השמיני?

(2) גלגולית של יו"ד במבטא זה ראויים לציון מיוחד. לפי קביעתו של ג' הגויה היו"ד: בראש מלה ובהכפלה כגים הערבית (אי כיו"ד הרומאנית לפי מונאח); כשיש לפניו תנועה והיו"ד פשוטה הגייתה כיו"ד שלנו: יו"ד חרוקה הוסכת לאי (i-yi). ידועות לנו

מקבילות לדרך הגייה זו בעברית שמחזן למבטא הצרפתי ובזמן שקדם לו וג' משתמש בידועות אלה ומסיק מהן כי "אפילו במקום ההתבוללות היתירה למראית העין מתברר שהיו"ד צרפת שמרו על מסורת ארץ ישראלית" (עמ' 30). בדבר הגיית יו"ד כגים מסתמך ג' על עדותו הידועה של רס"ג בפירושו ל"ספר יצירה", במקום שהוא דן על הגאים שאינם מובעים בכ"ב האותיות העבריות, וז"ל: פאמא אלגים פנימא בין אלגים ואליו"ד ולדלך געלהא אלסבראניון פי אליו"ד אלדגש וגעלהא בעץ' אלערב מקאם אליא. לאמיתו של הדבר אין כאן עדות ברורה להגיית היו"ד כגים בעברית, יש רק עדות לסימון היו"ד בדגש כדי להביע בה את ההגה הערבי ג'ים. וגם מדברי ר' יונה בספר ההשגה (הכתבים הקטנים עמ' 141): "רב סעדיה ז"ל פי ספר יצירה פאנה למא ד'כר הנאך אן אהל טבריה ינסקון באליא אלמשודה [גימא] ד'כר איציא אן אלערב קד תפעל ד'לך... אין ראייה שאנשי טבריה ביטאו יו"ד דגושה כגים בעברית; הריהו רק מפרש דברי רס"ג. ואמנם אילו היו אנשי טבריה נוהגים כן בהגייתם בתורה, כלום לא היה משתמר לנו זכר לכך בספרות בעלי המסורה, ובכל הכללים שכללו על הגיית האותיות בשני מוצאים? ואף אם נניח שאמנם הגו "אנשי טבריה" יו"ד כגים, אין אנו יודעים דבר ברור על התנאים, שבהם הפכה יו"ד לגים. לפיכך אין אנו רשאים לראות בתופעה זו מסורה רצופה מא"י לצרפת, בעוד שלא יקשה כלל להסבירה כ"התבוללות יתירה" ללשונם המדוברת.

הוא הדין מעבר של יו"ד חרוקה ל"ו. תופעה זו כללית היא ונפוצה עד מאד בלשונות שמיות (והודוגרמניות), כפי שראה והראה אל נכון ג' במאמרו השלישי, וכלליותה היא המונעת את האפשרות להוכיח, שתהליך זה במבטא הצרפתי היא מסורת הגייה ארץ ישראלית, ולא חידוש שנחדש בזמנים שונים ובמקומות שונים (עיין להלן). על כל פנים טעות בידי ג' לדמות תופעה זו לכלל של בן נפתלי לנקד כ"י ל"י וכו' תחת כ"י ל"י. כאן תופעות קרובות אך לא זהות. שכן כלל של בן נפתלי מלמד על התהליך i-yi < i-yi, ולא על i-yi < i-yi ועוד כמה שידוע לי לא נמסר בשום מקום שכן נפתלי הגה למשל אשראל תחת ישראל.

ועוד. תקצר היריעה מלדון בכל סבך הבעיות העולות מן המקורות האלה, אציין רק דברים אחדים, שלדעתי סותרים הם את הנחתו של ג':

(i) כתיבת ש' לשני הגי' קרובים, שהמסורה שבעל פה מבחינה ביניהם ומוצאת לאחר זמן סימן להבחנה ביניהם בכתב (בניקוד הבבלי כרגיל ש' בסברני: ש'), מעידה לכל היותר על כך, שאותו הניב השמי (הבנעני), שהונח בו הסימן ש' (כמובן בצורתו העתיקה) מלכתחילה לא היו כשני הגאים — ש' וש' — כדרך שהיו משמשים בניב העברי, לא אחת אנו מוצאים בשאלת סימני כתב מלשון אחרת, שאין בה כל אותם ההגאים שבלשון השואלת, שהלשון מסתפקת בסימן מסוים להביע הגאים קרובים זה לזה, אנו מוצאים בכתובות ארמיות עתיקות שימוש באות וי' הבנענית גם להבעת ההגה המסומן בערבית וכדומה. כשהערביים שאלו מן הארמית (הנבטים) את האלף בית שלהם, מצאו בו רק כ"ב אותיות והסתפקו באותיות אלה ולאחר זמן הבחינו כיצדן בסימנים שונים. כלום יעלה על הדעת לומר שהערביים לא הבחינו בן ההגאים s ל-d או t ל-z, משום שהשתמשו באותיות s או t להביע את שניהם. עד שלא המציאו סימן מבחין בין s ל-t, ובין t ל-z? ככגון זה מסורה שבעל פה עדיפה היא ונאמנה להעיד מן האות המתה, ובעברית מצאה המסורת שבעל פה — אמנם בדורות מאוחרים יותר — את הדרך לסימן המבחין.

(2) שתיקת "ספר יצירה" בענין ההגייה הכפולה של ש' אין לפרשה כלל כהודאה, שש"ן וסי' הן הגה אחד בפי מחבר הספר. מטרת המדקדקים הקדמונים כמניית ההגייה הכפולה של בגדכפ"ת (או בגדכפר"ת) כפולה היא. ראשית, רצו להורות את הכללים שעל פיהם נהגת ההגייה הקשה וההגייה הרפה של אותיות אלה. מכאן ניסחן כללי איי"ה, דחיק ועוד. שנית, רצו אחרים מהם (עי' רס"ג, שם, וכן מדקדקים שומרונים מסוימים) להסתייע בהגייה כפולה של בגדכפ"ת להוכיח כי אין הלשון העברית חסרה שום הגה הידוע להם מלשונות הסביבה. בסיוע בגדכפר"ת וסימני הניקוד הגיעו הללו ל-36 הגאים. מניית הגייה כפולה של ש"ן ימנית ושמאלית, אינה בגדר שתי המסורות האמורות. שכן: (i) אין כללים דקדוקיים קבועים לשימוש של ש"ן וסי'ן, וזהו אך

(ב) במאמר השני "הש"ן טלפוניה וגלגוליה" מעלה ג' שלוש מסקנות: (1) בארצות הנוצריות היתה הגיית הש"ן במשך המחצית הראשונה של ימי הביניים אחת, היא אומר הש"ן והס"ן נהגו כסמ"ך (s). הגיית הש"ן הייתה נוהגת רק בחלק הערבי של ספרד. בשנת 1250 בקירוב, כשחל בגרמנית המעתק של s אל s, התחילו יהודי אשכנז לסגל לעצמם בהדרגה את הגיית הש"ן (s); (2) הנקדנים בא"י ובכל התכוונו בש"ן (הימנית) להגה s, אלא מטיל הוא ספק אם מבטא הנקדנים הוא מבטא העברית בזמנים הקדומים. אך דעתי על מבטא הש"ן בזמנים הקדומים לא נתבררה לי בדיוק מתוך דבריו. מצד אחד מניח ג' שלמשל ירמיהו הגה ש"ן כסמ"ך (ע"פ הדרוש פשחור — מגור מסביב; לשון גופל על לשון — שחור: סחור), ומצד אחר הוא קובע: "על כל פנים בין כל המסמכים שנשתמרו לנו בכתב מן התקופה הזאת (ז"א "עד זמן שכלול הנקוד" — ב"ח) אין אף אחד הרומז על "שניות מבטאה" (של הש"ן — ב"ח: שם עמ' 44). נראה לי שהמסקנה היחידה משתי ההנחות היא שהאותיות ש ר"ס במקרא (הלא מנוקד) אינן אלא שני סימנים להגה אחד והוא s. ברם בהמשך דבריו הוא מגיע לכלל המסקנה השלישית: (3) שהש"ן העברית הקדומה אין היא אמנם ההגה s, כפי שמקובל לחשוב, אלא הגה אחר קרוב לו: "צליל של לחשות" (שם עמ' 46). אם מבין אני כראוי את דבריו, הרי גלגולי הש"ן בעברית אלה הם: (א) "צליל של לחשות"; (ב) הפיכתו של הגה זה ל-s בתקופת המקרא; (ג) הפיכת s לש"ן המודרנית" (עמ' 49) בפי הנקדנים; (ד) צלצולה כ-s בארצות הנוצריות עד אמצע המאה הי"ב; (ה) חידוש צלצולה כ-s באשכנז אחר כך. בחיבור זה של גלגולי הש"ן לא היסבר לנו, אם ההגייה של ש"ן כ-s בארצות הנוצריות היא המשכת המסורה המקראית או חידוש מסורתה, בדומה לחידוש מסורת הנקדנים באשכנז לאחר 1250 בערך.

ג' מביא עדויות שונות לאישוש מסקנתו: עצם הכתב העברי (הלא מנוקד) שאינו מבחין בין ש"ן לס"ן; דרושים מימי המקרא והתלמוד שאינם מבחינים ביניהם; עדות מ"ספר יצירה" — עדות של השתיקה — שאינו מזכיר הגייה כפולה של ש"ן, בשעה שהוא מזכיר הגייה כפולה של בגדכפר"ת; דברי הירושמיס,

הדרומי הקדום להגאים ש"ס (הוי אומר s, š, ṣ) מאששים את מסורת הנקדנים¹.

הוא הדבר לגבי חידוש ההגייה של ש"ן באשכנז. אם אמנם הגייה זו היא חידוש ע"פ המעתק הגרמני s, ṣ, על שום מה הפכה, במבטא זה, רק אותה s המובעת בש"ן ונעשתה ṣ, ולא נשתנתה אף אותה s המובעת בס"ן ובסמ"ך? אם ההבחנה בין ש"ן לסמ"ך היא פרי מעתק גרמני — דין הוא שתנאי המעתק הגרמני הם לבדם יהיו קובעים את ההבחנה החדשה. וכל עוד לא הוסברה תופעה זו, נטיב — לדעתי — לחשוב, שש"ן האשכנזית בהגייתה s היא מסורת עברית קדמונית שנתקיימה במקומות ובמסיבות, שלשונם המדוברת של היהודים לא הפריעה את קיומה.

(ג) המאמר השלישי "תולדות הגיית ה"ד" מוקדש רובו ככולו לבירור הגיית י"ד חרוקה כ"ה תופעה שדן בה במאמר הראשון. משהביא ג' מקבילות מלשונות שונות לתופעה, טורח הוא לברר, מה הייתה הגיית י"ד חרוקה במצבים שונים (בראש מלה, באמצעה, בצירוף —) בלשון העברית. לדעתו נהגתה י"ד חרוקה בעברית הקדמונית בכל המסיבות וזאת דעתו זו הוא מוכיח: מכתובים כגון איש (דה"א ב יב) תחת ישי, פתאים, תחת פתים הן בנוסח המקרא שלנו והן בנוסח השומרוני של התורה; מן התעתיקים היוונים כגון ὁδᾶββερ על דὴ ὁδᾶββερ (ידבר) ומן השמות הערביים כגון (יריחו) : من النقيض הבבלי כגון ירושלם, ימינך או יפֶל, ויקָח² וכיו"ב שבהן ה"ד חסרת ניקוד היא.

ברם, עדויות אלו חלק מהן כוחן מוגבל וחלק מהן אינן עדויות כלל. אמת הדבר שתנועות כתיב מסוג איש-ישי, פתאים-פתים רומזות שבאילו אזורים ובאלו זמנים בימי המקרא חל התהליך kyi, ואין ביכולתנו להגדיר את מקום חלוטו ואת שעותי העובדה שכתבים אלה הם מיעוט שאינו ניכר בטקסט המקראי.

1 לפי Wolfram v. Soden בספרו Grundriss der akkadischen Grammatik, 1952 עמ' 29 נמ' צא ההגה s באכדית העתיקה והפך ל ṣ במאוחרת יותר.

2 מחוסר סימני ניקוד בבליים ברפוס משמש הקמץ ההפוך סימן שווה ערך לפתח-הסגול הבבלי.

מסורת הנוגעת למלים ולשורשים מסוימים, (2) אין סי"ן מוסיפה — בתקופה היא — שום הגה על הכלול בכ"ב אותיות, שהרי היא זהה לסמ"ך.

אין לכוזר מעדות וקדוקית ספרותית יותר ממה שהיא מתכוונת לומר, ועל כל פנים אין כאן עדות של מסיח לפי תנמו.

(3) הבא להניח שההגייה הקדמונית במקרא — של ש הייתה אחת ונתפצלה לשתיים — s, ṣ — אך בתקופת הנקדנים, מן הדין שיגדיר את התנאים, שבהם נתפצל ההגה האחד לשניים; מן הדין שישכיר, כיצד קרה הדבר שהתפצלות, שחלה — לפי זה — בתוך העברית, מקבילה בדיוק נמלא לחלוקת ההגאים בארמית ובעברית ובלשונות שמיות אחרות, עד שנוצר יחס חילופי קבוע: ש בעברית — סמ"ך בארמית המאוחרת — ש בערבית, ואילו ש בעברית מקבילות לה ש"ן בארמית וסמ"ך בערבית. יש אמנם יוצאים מן הכלל מועטים הסותרים את היחס החילופי האמור, אך עלינו לזכור שההבחנה הקדומה בין ש"ן לס"ן בעברית נשמרה בעל פה ללא אחיזה. בכתב, והיא נשמרה כנראה עד לש" עה. שבלשונם המדוברת של היהודים חל להתקיים ההגה ש"ן שמאלית ונעשה לסמ"ך, ודאי בפי קריינים מובהקים נשמר ההבדל זמן ניכר גם לאחר הודות ש לסמ"ך בלשונם המדוברת; כיון שזוהי אך מסורת של קריאה, נתעמעמה במקרים מסוימים וזהו אחד הגורמים לתנועות בין ש"ן לס"ן במקרא (למשל קמוש — קמוש), אם נניח אסוא שאך בתקופת הנקדנים נוצרה ההגייה הכפולה של ש (בין שהכפילות היא היחס s — ṣ, ובין שהיא היחס s — š) על כרחנו נבוא ליחס לבעלי המסורה ידיעה פיננסי נאלית בבלשונות השמית המשווה, שעל פיה הצליחו לכוון ולסמן את ההגייה הכפולה של ש בדרך "המודקת" מבחינת הדקדוק המשווה. בלתי מובנת היא הנטייה של ג' להטיל חשדות במהימנותם של בעלי המסורה במסירת מורשה לשונית ולייחס להם כוונות ריפורמיסטיות במידה גדושה, לא רק לגבי עניין הגיית הש"ן אלא בשטחי דקדוק אחרים.

העובדה שמרבית הלשונות השמיות (אך לא כולן) חוץ מן העברית אינן יודעות אלא הגה אחד של ש אינה פוסלת את המסורת על שני סוגי ש בעברית, בתקופת הלשון המקראית, לפחות בזמן מוגבל ובאיזור מסוים; קיום שני גוני ש במהרי (דיאלקט שמי מדובר) ומציאות שלושה סימנים בכתב הערבי

(10)²

אנו קוראים וילכד (פעמיים) ויקחהו ויתיצב, ויגבה, ויכתב, ויבוהו — בחירק, וכבר ראה קאהיל אל נכון שהשמטת החירק סיבתה בעובדה שלעתים אין המלים ננקדות בשלמותן.

כמדומני לא הביא ג' הוכחות אמרות להגיית יו"ד חרוקה כ"ו בלשון המקרא ובפי הנקדנים. ודאי אין ג' מייחס כוח עדות לסברתו שהשמות כמו ברכיהו, גדליהו הם קיצורים מן יברכיהו, יגדליהו, קיצורים שנתהוו לאחר ש"יברכיהו נחלשה הגייתו לאברכיהו. מה מחייבנו לפרש שמות כמו ברכיהו כקיצור מן יברכיהו, כלום אין הנומנקלאטורה העברית והשמית מכירה שמות תיאופוריים, שהפעל שלהם הוא בעבר? כלום יכול נתניהו להיות קיצור מן נתניהו? היש צורת ינתן בעברית?

מאחר שנראה לו לג' שהגיית י כ"ו הוכחה, הפליג לפתור שאלה אחרת בודקוס העברי, השונה במהותה מן השאלה הנדונה. בידוע שצדקה וכיוצא במלה זו באה בצירוף כ"ל בחירק: בצדקה. ע"פ הכלל הנושן הנלמד גם בבית ספרנו, נהפך השואו הראשון לחירק, כלומר בצדקה נעשה בצדקה. וג' שואל: מדוע השואו הראשון נהפך דווקא לחירק... והלא השרנסקריפציות היווניות מראות לנו כי מקורו של השואו בבכ"ל בשום מקרה אינו חירק אלא a או e (שם עמ' 80) ותשובתו היא: "הכלל שהשואו הראשון בין (י) שני שחאים נעים רצופים נהפך לחירק היא תולדה מהיקש עם אותם המקרים שהשואו הראשון היה שווא לפני יו"ד, כי בשבילם כבר היה קיים חוק. לשוני יציב: שוא לפני יו"ד הגייתו כחירק" (שם). ובכן תהליך פוניטי מוגבל ומותנה בצירוף הגאים מסוים כמו י? (פעמים < i) הוא היסוד והמוצא לתופעה לשונית אחרת ונמוצה בכל סוגי הצירופים העיצוריים — חוץ מן האה"ע במסורה הסברנית — היא התופעה ש"א בהברה סגורה ובלתי מוסעמת הופכת — בעיקר במסורה הסברנית — ל"ו. כגון, מקדש, מדבר (לעומת: מקדש, מדבר), תשמר (בערבית ע"מ תקטל) ועוד! ג' שונה לעתים על ידי שהוא מכליל תהליך מסוים שנמצא פועל באחד הגיבים העבריים ובאחד הזמנים של הלשון, ומניחו פועל בכל הזמנים ובכלל הלשון: אחרי שהבאתי דוגמאות שונות של השמטת היו"ד לפני חירק מתקופות שונות וגם משפות שונות, כבר מותר להניח שמתבטאת (i) בה חוק לשוני

מעידה לטובת הדעה הרוחחת שבדרך כלל נשתמרה ההגייה yi של יו"ד חרוקה בלשון המקרא — ואמנם אותה מוסרים הניקוד הסברני והבבלי כאחד. התעתיק היווני אף בצורתו $\alpha\beta\beta\epsilon\gamma$ יכול להביע גם yi (ובחזאי הוא מביע יו"ד עיצורית כצורה $\alpha\beta\beta\epsilon\gamma$). ואין בו הכרע (ע"ן שיקוליו של Brønno Studien über hebräische Morphologie und Vokalismus, Leipzig, 1943 עמ' 375 וכן עמ' 469. כשאנו מניחים תעתיקים לועזיים ביסוד התבוננותנו, עלינו להביא בחשבון שאין תעתיק לועזי עשוי להביע בדיוק נמרץ הגיי לשון זרה, בניחוד כשעל ידי כך הוא מוכרח לפגוע במנהגי כתיבה המקובלים בלשון. כבר העמיוו חכמים ש"י יוונית יכול להביע yi (י), מפני שאין דרך הכתיבה היוונית לכתוב u. על כל פנים התעתיקים היווניים של ההכספלה והלאטיניים של הירוגימוס יכולים לדבר בעדם בלבד ולא בעד תקופת הלשון המקראית.

כלום מעידים הניקודים ירושלם, ימינך ויפל על הגיית יו"ד חרוקה? i ההבדל בין ירושלם, ימינך ובין ירושלם וימינך הוא כתיב בלבד, אם נזכור את כללי השואו של נקדני סברית, ובהם הכלל יו"ד בשואו הגייה י? ונקדני סברית מוסרים: "כל מלה דסמיק לה יו"ד ואתא קדמיה בראש תיבואת תתנקיד בשואו ומתקרי בחדא נקודא" (דח"ס עמ' 14). הוי אומר ה שווא הגוי כ"ו בתנאים אלו, ועל השמטת היו"ד לא נאמר כלום בכלל קדמון זה. האסמכתאות של ג' להנחה ש"ל בניקוד הבבלי היא לעולם i בסעית יסודן. מדרך שימת הנקודות בניקוד הבבלי משמאל לאות המנוקדת הוא למד, כי הימצאותה של הנקודה בכיוון אנכי מעל לאות יו"ד (כמו ב"שיר, יקח, ימינך) מרמזת כי כחנת הנקדנים להביע i ולא י. מקום הנקודה באות זעירה כיו"ד תלוי בעיקר באפשרויות של המקום ולא מעט ביד הסופר, והא ראה: למשל בתצלום לוח 4 של Masoreten des Ostens (= M.d.O.) אנו רואים נקודה משמאל ליו"ד במלים נבאים, ויצק יעיד, ימעל ליו"ד בכחן אנכי במלים ויתנבא, ואלהים ועיד, היינו ללא כל הבחנה בין שתנועת ה"ו מיבעת באם קריאה יבנקודה ובין שהיא מיבעת בנקודה בלבד. ובדיוק כך אין ויפל, ויקח, בלא חירק, מעידים על הגיית הנקדנים wa-ippol, שהרי באותו הטקסט (כ"ו 22 של M.d.O.)

(Lautgesetz). ואם יש כאן חוק, מן ההכרח שהוא חל גם בתקופת התנ"ך (ההוגשה שלי, ב"ח: שם עמ' 65).

לדירי אין ספק שאילו הגו הנקדנים י — ו, היו מצליחים להביע זאת בניקוד, כשם שהצליחו להמציא ניקוד להבעת u שנתהוותה מן wi > wu (בניקוד הכבלי משמשת עדיין גם הצורה wi, כמו למשל ובצלל, איוב מ, לא, M.d.O. עמ' 63). אנו רואים שאילו תנאים פוניטיים כל כך דומים ול"ז כמו של u ושל yi אינם מולידים בהכרח תוצאות דומות; ו נתמך וגעשה u והובע בניקוד, י לא סומן בניקוד כ"י — קרוב לחדאי שלא נתמך ל"ו בעברית הקדמונית ובתכונתו זו נשתמר בניקוד, ובמבטאם של יהודים בארצות רבות.

ד) במאמר הרביעי, "הערות פוניטיות לדקדוק נקדני סבראי" דן ג' במבטאן של צורות שונות מן השרשים היה ויחיה, בהגייה הכפולה של ר"ש ובתורת ההברה של קדמוני המדקדקים. נעמוד כאן על השאלה העיקרית שבחשיבותה תורגת היא מתחים נקדוק המסורה היינו: הגייה הכפולה.

אנשי המסורה וראשוני המדקדקים (בכללם "ספר יצירה") מוסרים כידוע על הגייה כפולה של הר"ש, שהיתה נהוגה עוד (?) בתקופת הנקדנים בא"י ובבבל, ומכנים את ההבדל בהגייה כמונחים דגש ורפה. ברם טיב ההפרש בין שתי ההגיות לא נמסר. לא ייפלא אפוא שחוקרי הלשון ניסו לעמוד עליו ושיערו כמה השערות ע"פ ניתוחם את העדויות שבמקורות ובירורי המסיבות הפוניטיות שבהן הגייה כל אחת משתי הרישיות, המקורות שבהם כלולה עדות זו ניתן לחלק לשני סוגים. סוג א': עצם ניקודה של הר"ש בדגש (ואני מתכוון לפי שעה לניקוד הסברני, כגון שראשי, כרת), וסוג ב': תיאור המסיבות של ההגייה הכפולה.

כ מ ע ט. כל הצורות של הניקוד הסברני בעלות ר"ש דגושה, אפשר לראות בהן — לכאורה — את הר"ש כמכופלת בהגייה, וזא שהדגש שלה הוא דגש חזק, בין מחמת הנטייה ובין מחמת מצבה של הר"ש בקונטקסט (דחיק). הנחה זו על כרחנו מנוגדת היא לכלל הידוע, שהר"ש גמנית עם אהח"ע ואינה יכולה להיכפל. נוסף על כך בצורות הפעמה (שמ"א א ו)

הרדיפיהו (שופטים כ מג) אין מקום להכפלת הר"ש. לפיכך מסתבר שסימון הר"ש בדגש כרוך בכלל אחר. היש ביכולתנו לקבוע כלל זה? הדרך לכך מראות לנו — שוב לכאורה — העדויות האמורות של אנשי המסורה והדקדוק. העדויות האלה כלולות בחיבורי המסורה עלומי הבעלות כגון דקדוקי הטעמים, הוריות הקורא, דברי רס"ג בפירושו ל"ספר יצירה" ובדברי עלי בן יהוא הנזיר שנמסרו במכלול לרד"ק (מהדורת ריטנברג פ"א ע"ב). המקורות סותרים זהו בכמה פרטים ובעיקר בכינויים דגש ורפה: הר"ש הקרויה בדברי רס"ג דגושה קרויה במקורות אחרים רפה, ודאי הדיון עם ג' שאינו מייחס חשיבות יתירה לחילוף המונחים דגש ורפה, ורואה בכל המקורות האלה עדות אחת ברורה למדי, מסקנתו היא שהר"ש היתה הגייה — בתקופת הנקדנים — בשני אופנים: כר"ש ענבלית — וזו הר"ש הקדמונית בעברית — וכר"ש לשונית, (בדיוק: הגייה בחוד-הלשון). תחילה בסביבת עיצורים שנייה לשוניים. הר"ש הלשונית נתחדשה לדעתו עם השפעת הלשון הערבית על מבטא העברית והיא דחתה בסופו של דבר את הר"ש המקורית הענבלית. מסקנתו של ג' על טיב ההפרש שבין שתי הרישיות אינה בגדר חידוש, חידוש הוא: שלילת ר"ש לשונית בעברית בדורות הקדמונים, בדורות שלפני הנקדנים.

הראיה שמביא ג' להגייה הענבלית של הר"ש בומנים הקדמונים הוא היעדר יכולתה לקבל דגש חזק בדומה לאהח"ע, כיהי החירק שלפניה והפיכתו לסגול בכגון הראה, בדומה להעביר. בנוגע להגייה הלשונית של הר"ש סבור ג' שהיא מוכחת בפשיטות מעדויות האמורות ובייחוד מדברי רס"ג. לדעתי אין בעדויות האלה כדי לקבוע את טיב ההפרש שבין שתי ההגיות. לשם כך אזכיר בקצרה את התמונה העולה מן העדויות האלה, וכדי להימנע מן הסתירה בכינויים דגש ורפה אסמן את שתי הרישיות: ר"ש אל"ף ור"ש ש"בית.

מסיבות ההגייה של שתי הרישיות תוארו בעדויות האמורות כך:

ר"ש אל"ף הגייה בצירופים פוניטיים אלה:

- (1) דוטסצ"ת + ר (כגון ישראל, נעצרה)
- (2) דוטסצ"ת + תנועה + ר (כגון ורעו)
- (3) ג"ל + תנועה + ר (גון נראה)

להנחה: שסמיכות הרי"ש ל'דוססצ'ת' ול'ג'ל קובעת את הפרש שבין שתי הגיות של הרי"ש הנזכרות בספרות המסורה, אפשר להגיע רק אם אנו מאשרים על פני הסתירות השונות — לכאורה קלות ערך — שבעדויות שהזכרנו הדבר כשלעצמו אין בו רע, אלא העדות מן הסכסס הבבלי המנוקד הנ"ל מחזירה אותנו לנקודת המוצא: 'עדויות' מנותקות.

ואם יסעו הסוען: הסכסס המנוקד הנ"ל מעיד רק על ההגייה בבבל ולא בא"י, נאמר לו: רס"ג מזכיר בפירוש "ואמא תציעף אלרש פאנה ללסבראנין פי אלמקרא ולעראקין פי כלאמהם לא פי אלמקרא ויקולון הדיא ריש מכרון" ורי"ש גיר מכרון" פירושו של הדבר: ההגייה הכפולה של רי"ש בבבל היא תופעה בלשון מדוברת, תופעה מבוססת היטב, בעוד שההגייה הזאת בא"י (בסבריה) היא עניין של מסורת קריאה בלבד. מסורת העלולה להשתבש, אם אין לה אחיזה בלשון המדוברת. רס"ג מעיד שלא הצליח לכלול כללים להגייה בבבל, ועל כרחנו נאמר אנו שאיננו מצליחים לכלול כללים ברורים להגיית הרי"ש הכפולה בא"י ע"פ עדותו הוא ועדותם של אנשי המסורה בא"י, דומה שרק גילוי טכססים נוספים שהרי"ש בהם נקודה בדגש ובפרה, ובראש ובראשונה טכססים בניקוד בבלי, עשוי להראות לנו את הדרך לקביעת התנאים של שימוש שתי הרי"ש גם בקריאת המקרא. שכן עדויותיהם של אנשי המסורה ושל המדקדקים הקדמונים אך מקצתן מוסרות הן עובדות לשוניות ועיקרן הסברת העובדות, וכיון שההסברה מסורה לנו בכמה ניסוחים, ומהם מנוגדים ול"ו נתקפת ערכה הרבה.

עוד זאת, ג' דק מן הביטוי מכרון' שבדברי רס"ג כי אחת משתי הרי"שין גרונית, לדעתו נגזר מכרון' מלשון כארכיה במשמעות גרון או חלק מסנים בגרון (שם עמ' 114). אולם דיוקן זה נסתר ממקום אחר. ממחברת על ענייני מסורה שפרסם דרנבורג בשם Manuel du lecteur (תדפיס עמ' 81) אנו למדים: "וכן יש להן (לבני א"י — בי"ח) זי"ן הנקרא מכרון' ואינו ידוע אצלינו", כיצד מתיישבת ההנחה שמכרון' פירוש גרוני עם העובדה שמכרון' משמש לחאי אף לזי"ן? כלום אפשר לה לזי"ן להיות גרונית? נראה לי שהביטוי מכרון' הוא מונח דקדוקי לא ערבי שנשקל במשקל ערבי, בדומה למונחים דגש ורסה

(4) ק' + נ"ל (בגון קרנו, ערלי)

התנאי (3) לא נזכר בדברי רס"ג, ונראה לי שרשאים אני להניח השמטה בלבד, הוא לא נזכר בפירושו גם בדברי-עלי. בן יהודה אך נתן הוא בדוגמה י"ה לפי זה: יוצאים הכללים: הרי"ש-אל"ף: הגייה כשהיא באה אחרי דוססצ'ת בין: במגע (1) ובין במפרד, כתנאי שתהיה עמהן הברה אחת (2); הרי"ש-אל"ף: הגייה כשהיא באה לפני נ"ל במגע (4) וכשהיא באה אחרי נ"ל במפרד, בתנאי שתהיה עמהן הברה אחת (3). אע"פ שלא בדיוק אותו הכלל החל על סמיכות דוססצ'ת לרי"ש חל גם על סמיכות נ"ל לרי"ש, לא רחוק הוא לומר "אי אפשר שיבוא בחשבון שינוי אחר של הרי"ש מאשר הידמות חיתוכה לחיתוך אותיות דסלנ"ת וס"צ, כלומר הרי"ש נהפכה מרי"ש ענבלית לרי"ש של חור הלשון" (שם 117).

לפי זה מחויבים אנו לומר שרי"ש-בי"ת הגייה בכל שאר הצירופים הפונטיים, כפי שנאמר בפירוש "ושאר הרי"ש שבמקרא בדבור דגש כל"ו" (דה"ט עמ' 8). אולם העדות הנ"ל אינה שלמה, יש עדות אחרת המשנה את התמונה לחלוטין. כונתי לסכסס שבניקוד הבבלי המסמן את הרי"ש בסימני דגש ורסה, את המלים בעלות הרי"ש המסומנות בסימנים אלו הוציא קאהלי בספרו Der masor. Text des Alten Testaments nach der Überlieferung der babyl. Juden. 1902 בעמ' 44. לפנינו 42 מלים שהרי"ש שלהן נקודה, 25 מהן בסימן הרפה 16¹ (אולי 17) בסימן הדגש, מהם אנו למדים קודם כל שהחילוף אינו חלוי כסמיכות הרי"ש אל דוססצ'ת ואל 1¹ ל. 25 המלים, שבהם סימן הרפה, מתאימים התנאים לרפיון בגדכפ"ת (למשל: וימיר, עפרות, כרחק), כ"י מלים מתוך 16 (או 17) מתאים דיגוש הרי"ש לקישוי בגדכפ"ת (למשל: אברתי³, נכרא שברך, פרח), ברם היוצאים מן הכלל (בגון ויהבם, שרעפי) מונעים אותנו מלהסיק את המסקנה, שאמנם כללי בגדכפ"ת חלים בטכסס זה גם על הרי"ש. — על כל פנים מזכיר אני שלשימושה של הרי"ש בטכסס זה עלינו להקביל את דברי "ספר יצירה" על ההגייה הכפולה של שבע אותיות ובכללן הרי"ש (בגדכפ"ת).

2. מחסור סימני ניקוד בכלים בדקוס משמש התשויר סימן שהה ערך דגש הבבלי.

שמצאתים בספר דקדוק שומרוני הכתוב ערבית שקולים במשקל הערבי: מהנושה, מרפיה, קרוב בעיני שהיא מונח ארמי משורש כרח (בארמית המזרחית החיית הגויה כחיא הערבית!) ויש לו אח בסורית, ואכמ"ל.

ה) לבסוף נעמוד על תורת ה"אותיות החוצצות", שהיא עיקר העיקרים בתפיסתו הדקדוקית של ג'. זו כלולה במאמרים אחדים: "הערות פונטיות לדקדוק המקרא לפני תקופת המקרא" (המאמר החמישי); "דחיק ואתי מרחיק שרידי דקדוק עתיק" (המאמר השישי); "כתיב הכתובים יתה, וכה בתוך שיטת האותיות החוצצות" (המאמר השביעי). בתורה זו, שהרצאתה תופסת כמחצית הספר, משתמש ג' לפתור בעיות רבות ושונות בתחום המורפולוגיה של לשון המקרא, והיא כולה חידוש. במידה שאפשר לסכם במשפטים אחדים תורה שלמה, המכוננת להסברת תופעות לשון רבות והמסתייעת בהרגמה מפורטת של צורות כתיב וניקוד ושל דרך שימת הסעמים במקרא, דומה אני, שהנחותיו של ג' מסתכמות כך:

1) מערכת צורות לשון מקראיות המסתיימות בתנועות, והללו מובעות באמות הקריאה הו"י, אין התנועות שבהן תנועות מלאות ו"מזדקנות" מבחינת ההיסטוריה של הלשון, אלא הן "תנועות צומחות" (סואראבאקטי, שוא נע) שנוצרו כדי למנוע מגע של שני עיצורים (לפחות) — בתוך הקונטקסט. הוי אומר: הקמץ, החיריק, הצירי והחולם שאנו רואים בצורות מסוימות במקרא המנוקד אינם מביעים כלל את לשון סופרי המקרא: "כוונת הסופרים בתקופה שקדמה לניקוד הייתה אחרת" (שם עמ' 282).

2) המדובר הוא: א) בצורה בעלת כינוי הנוכח בעבר, כגון וחסרתה, נתתה, והזרתה, ידעתה, בגדתה, כוננתה; ב) בצורה בעלת כינוי הקניין וכינוי המושא לנוכח, כגון: ידכה, כמכה, יככה, יעצרכה, ואברככה; ג) בצורות אחרות בעלות זה בסופן, כגון זו המכונה כרגיל המקור בלשון נקבה: לדבקה, לאשמה, לטמאה, למשחת; או צורות הצירי והעתיד המוארכות: גשה, שבה, שקה, אשלמה, אומרה, ואדרשה (שם עמ' 237); ד) צורות בעלות יו"ד "פיוטית" (שם, עמ' 240), כגון: עלי, ערי, בלי, מני, אוסרי (לגפן), במתי (ארץ), שכני בחגי (סלע), גנבתי (יום), מנוחכי, עליכי; ה) בצורות בעלות וי"ו בסופן, כגון: חיתו (יער), בנו (בעור, צפור), למעינו (מים), לכהנו

(לי), רואים אנו שצדור צורות "מזורות" בין מצד כתיבן בלבד ובין מצד עצם מבניהן (כגון חיתו, שכני) הובאו כאן למכנה משותף וניתן להן הסבר כולל, אחד ויחיד, הוא ההסבר הפונטי. לפי דעת ג' כל הכתיבים הללו באים אפוא לציין את הגיית השחא הנע, ו"ל מחברנו לגבי יתה וכה (שם עמ' 268): "ע"כ פירוש הכתיבה יכה לפי קריאת הסופרים הוא: יכה, (בשוא נע), ופירוש הכתיבה יתה לפיה הוא יתה (בשוא נע), ובעניין טיבה של התי"ו בכינוי יתה הוא כותב: "כי תי"ו הכנוי היתה בעצמה תמיד" (ולא רק בפעלים ל"י ול"א כגון בנית, הפלאת) אות שורקת בתקופה שלפני הנקדנים (= וי או ה באנגלית), ע"כ היה תמיד חשש, שבצורות כגון נַשְׁתָּה, מַאֲסָה, בְּגִדְתָּ, בשתי שורקות בסוף המלה, תתמזגנה שתי השורקות לשורקת אחת במבטא, כשם שאנו מוצאים למשל לַלֵּת במקום לַלֵּת" (שם עמ' 273).

ובכן בקביעת מהותה של תי"ו הכינוי המדובר נאמר חידוש גדול, אלא שג' אפילו לא עשה נסיון להוכיח אמיתו של חידוש זה, ופירושו של החידוש הוא, כי התי"ו היתה בעברית שבתקופת המקרא רפה לעולם, גם לאחר עיצור⁵.

ג' הרגיש יפה שהנחתו בדבר כתיב אמות הקריאה הו"י להבעת תנועה צומחת בלשון סופרי המקרא, אין לה סיכוי להתקבל על הדעת, אלא אם יוכיח ויגדיר בבירור את הכללים שעל פיהם כתבו סופרי המקרא יתה, יכה וכדומה כנגד הכתיב המקובל שאינו מביע שואים נעים באמות הקריאה, בשקידה רבה כינס ג' את כל הצורות שעליהן נסב הדיון, ומתוך התבוננות מפורטת בהן הוא מעלה את הכללים הבאים: "בכל זאת הספקתי למצוא תנאים שעל פיהם נכתבה יתה במקום זה בנוכח בעבר בספרי תנ"ך, תנאי אחד הוא, שהפועל יהיה חסר או נח אות אחת, מכין

4 הדגשת המחבר.

5 במונח "רפה" מתכוון אני להגייה החוככת (ספירנטואיזה) של תי"ו כמקובל היינו t (ואותה) מניח ג'), ולא להגייה המנושמת, היינו th. ביוניתי העתיקה, לעומת זאת לא מן הנמנע להניח שההגייה הקדמונית של תי"ו בעברית לפני תופעת הריפוי הייתה תי"ו מנושמת בכל המצבים (ועיי' לשון וספר לטור⁶ סיני כרך א' עמ' 147).

של סופרי המקרא אי אפשר כלל להניח דבקות גדולה כל כך בכתיבת הגרוניות מסעמי כתיב היסטורי או מסעמי קדושת הלשון, כפי שמקובל בכתיבנו היום. והאם אנו מוצאים החלפת גרוניות למשל בכתיב לכיש, ובשאר התעודות האכתנסיות שמחוץ למקרא שאין הוד של קדושה חופף עליהם? אילו נהערער ערכן של הגרוניות בלשון המקרא דין הוא שכמה מן הגדרות היו מתלכדות לאחת, כדרך שנתלכדו גזרות ל"א ול"י בארמית המאוחרת (בכתיב יב עדיין אנו רואים את עצם המעבר הזה). מכל זה אין זכר ולא שמץ של זכר במורפולוגיה של הלשון המקראית.

במסגרת תורתו על "האותיות החוצצות" אין ג' יכול כלל לוותר על התנחה שהגית הגרוניות נחשדירה כל שוין המקרא, שכן בצורות רבות אין התנאי "דחיק עתיק" חל אלא מתוך הנחה שהגרוניות שבהן אינן קיימת במבטא. רק על יסוד זה אנו מוצאים "דחיק עתיק" המובע בכתיב זה, כבגון אשכיתיה מ(א)נוש, כמוכה ב(א)לים, כמוכה נ(א)דר, המותה ל(ח)סידיו, הצילה מ(ח)רב ועוד (שם עמ' 236 הערה 32, וכן עמ' 265). הזכרתי לעיל שלדעת ג' צורות מקור בל"ג כגון לדבקה הן "צורות נקבה מדומות" (ע' שם עמ' 257—259), הוי אומר: אין זה תוצאה של at בתקופה קדומה אלא סימן כתיבה לתנועת השוא הגע, האומר זאת, כלום אינו חייב לפרש לנו מניין התייג שבמקור ל"ה (לראות, לעשות)? מקובל לראותה כתייג של מקור בלשון נקבה שלא שמטה עם שמיטת תי"ו הנקבה מפני שע"פ תנאים מיוחדים של השורש היתה לפניו תנועה ארוכה בדומה לתייג הנקבה בריבוי (ראות > ra'at > ra'ayat). לפי זה מעידה צורת המקור של ל"ה על צורת המקור בל"ג שפעלים השלמים.

אנו רואים איפוא שהשערת היסוד של ג' בדבר "האותיות החוצצות" גדרה כמה השערות אחרות, אך אין אלה מצטרפות זו עם זו כדי לאשש את תורתו; אורבה, הן מערערות אותה.

כאמור בפתיחה, עמדתי כאן רק על השאלות הכלליות שבדקוק העברי — מהן שאלות שעדיין הן שגויות במחלוקת — ועל חיושיו של המחבר בפתרונו. ברם יצוין, שנוסף על אלה טיפל ג' בספרו בעניינים רבים שבתחום מבטאי העדות בזמננו ובדורות שעברו, הסבירן והאירן באופן שרבים יסכימו עמו.

76 מקרים (= 57 שרשים) לא מצאתי כי אם 5 של פעלים שלמים, ואם כי יש ביניהם עוד כמה שלמים יש להתחשב בהם, שהם לא היו שלמים בתקופת הסופרים, אלא אז נכלעה אחת מאותיות השורש שלהם, והוא כשהיתה גרונית, ולפעמים נכלעו שתיים מאותיותיהם, כגון: וחפרתה, והחממתה, מאסתה, ולמה חשבתה, וחיתתה אתה, והוחרתה, הרעשתה ארץ, ולמעשה נקרא בימי הסופרים: ופרת, ורמת, מסת ולמשבת, ויתת, וחרת, הרת, תנאי שני הוא שמלבד החלשה שבשורש הפעל תהיה סיבה פונישית שניה לכתיבת הה"א הנוספת, כגון אות גרונית, ובפרט אלף בראש המלה הבאה אחרי הנוכח בעבר, או דחיק או נו"ן או אות שורקת כלמ"ד הפעל העלולות להיטמע בתי"ו הכנוי" (שם עמ' 272—273), וכן: "הבאתי דוגמאות של התנחנות צורות הפועל ללא הכיר, אלמלא תוספת הה"א ע"י הסופרים אחר תי"ו הנוכח כגון וחרתה, הערת, הרעת, ופרת, הרת, הרת" (שם עמ' 274).

קשה לראות בהגדרת התנאים הנ"ל הגדרה של ממש, שיש בה כדי להגביל את שכיחותו של הכתיב "תה" מסופקני אם עדיין נשארו פעלים בעברית שאין התנאים האמורים חלים עליהם, שכן יותר ממצחית הפעלים במקרא הם "נחיים וחסרים", ועתה הוסף עליהם פעלים בעלי הגה גרוני — בכל מקום שהוא בשורש — פעלים המסתיימים בנו"ן, פעלים המסתיימים בסית" (השווה עמ' 273: "בתקופה הטרומסוריתית היה הצירוף סית"תי"ו רפה כעין צדי מודרגית, היינו ts = t-th נחלשת"), פעלים במצב דחיק, פעלים שיש בהם "דחיק עתיק" שלא הכירו בעלי המסורה (כגון צויתת זאת עשו בר' מה ים) פעלים שלפניהם באה מלת אשר, פעלים שלפני מלים הפותחות בגרונות, ויש אך לתמונה מדוע לא נמצא הכתיב "תה" אלא ב־6 פעלים (לפי מניינו של ג') בלבד.

כלום יש עוד צורך להוסיף שעצם ההנחה בדבר התנחנות הגרוניות בעברית המקראית והגיה מעין המוצעת ופרת (= וחפרתה), הרת (= העדת), טעונה הוכחה, והוכחה לכך לא ניתנה כלל בספרו. היפוכה של הנחה זו קל יותר להוכיח, שכן אילו לא הגו סופרי העברית המקראית את הגרוניות, היתה החלפתן זו בזו מצויה בכתיב יד, כדרך שהיא מצויה בכתיב יד המאוחרים של הנוסח השומרוני, ובדורותיהם

ניסן תש"ח (ירושלים), מרצה ללשון העברית ולדקדוקה באוניברסיטה העברית, מקדושי שיירת הר-הצופים. —
התכן: דקדוק ולשון: מראשיתו של הדקדוק העברי.
דקדוק עברי היסטורי (מן העזבו). לדרכי הרחבת
הלשון העברית בימי הביניים. לתולדות המבטא העברי
בימי הביניים. שמות בני ישראל. שיחות בעניני לשון.
דברים בענין הכתיב העברי. על לשון חכמים. על
השירה ושימושי לשון השירה. — מקרא, מסורת
וספרות: מאחקר לירמיהו. טבריה בתקופת הגאונים.
רב סעדיה גאון. הגהות לס' האמונות והדעות. מאמר
נר שבת לרס"ג. הנוסח המקורי של "פתרון שבעים
מלות בודדות". בן אשר. עניני מסורה ומבטא אצל
קרקסאני. דרשה בשבח תורה שבעל פה. ארבעה שמות
ספרים. שאגת אריה על קול סכל. י. דודון, ז"ל.
ח. בראדי, ז"ל. בית המדרש לרבנים בחינא (1893—
1938). — א. מ. הברמן: בנימין קלאר הי"ד.

ספרות יפה עברית חדשה

834 אבן-זהב, ארי [Ari Ibn-Sahav]. ב תיכ"כ
כי ירושלים; כליל סיפורים. תל-אביב, יבנה;
(ירושלים, דפוס "אחיה", 1954), 193, [1] ע"י, 8°.
(כתבי ארי אבן-זהב). כולל 16 סיפורים.

835 אבנרי, ש. י. ימיני. תורת השירה
ומהותה; הרצאה תמציתית... (הוברת-עזר לבתי
ספר תיכוניים). חיפה, י. ימיני, (דפוס "אמנות", תשי"ד.
64 ע"י, 8°. "חבורו של ש. אבנרי — באותיות
"מרים", חבורו של י. ימיני — באותיות "פרנקריהל").

836 אופק, אוריאל. באזני האילן; שירים.
תל-אביב, מחברות לספרות, (דפוס דבר), תשי"ד, 74,
[1] ע"י, 8°.

837 איבסן, הנריק. פר גינט. תרגום לאה
גולדברג. תל-אביב, דביר, (דפוס הארץ), תשי"ג, 11,
263 ע"י, לוח-פורטרט. 8°. שם המקור: Henrik
Ibsen: Peer Gynt.

838 אלקוט, לואיזה מי. נשים קטנות.
מאת לואיזה מי אלקוט. מאנגלית: שלמה ערב. צייר
אלברט דה מי זיסא. חלק אב בכרך אחר. [תל-אביב],
י. ציציק, (דפוס מל"ן), [תשי"ך], 468 ע"י, ציורים, 8°.
שם המקור: Louisa May Alcott: Little women.

מעלתו של הספר הוא שילוב ידיעות ממבטאי
העדות שבזמנים שונים בעדויות המסורה והמדקדקים
וניסיון להבהיר אלו על ידי אלו מתוך שימוש רחב
במקורות מרובי פנים, מה שאומר ג' — למשל —
בענין המונח הדחיק ושימושי במקורות הקדמונים
נראה לי נכון ומשכנע.

דומה אני שאלו הצטמצם ג' בבירור שאלות אלו
בלבד ולא היה מפליג מהן לעבר תקופות לשון
קדמוניות, היה ספרו נשכר. שכן שאלות דקדוק לשון
המקרא אי אפשר לפתור בלא זיקה למקורות
הלשוניים שמוחוץ למקרא (בעברית ובלשונות קרובות),
מקורות המייצגים לשון הקרובה בזמן ללשון-הספרות
של המקרא. וטעות טועה ג' על ידי הטלה של תנאי
הגיה מסוימים בפי יהודים בדורות מאוחרים מתקופת
המקרא — ואפשר רק בפי יהודים במקום מסוים —
אל תוך הלשון המקראית בכללה. רק על יסוד הנחה
מוטעית זו יכול ג' להציע פתרון אחד ויחיד, פתרון
פוגעני, למערכת שאלות שונות ומשונות זו מזו.
שובן ככולן הן מתחום המורפולוגיה של
הלשון המקראית.

ז' בן-חיים

831 מדן, מאיר. מאלף עד תו; מלון עברי
שמושי... מהדורה מיוחדת לקוראי מעריב. ירושלים,
אחיאסף, (דפוס ש. וינפלד), תשי"ד, [6], 644 ע"י, 8°.

832 פינס, דן [Don Pines]. מלון לועזי-
עברי. מלים, שמות וגיבים זרים בעברית. תל-אביב,
"עמית", (דפוס "הפועל הצעיר"), תשי"ד, [2], דף, 738
עמודה, [1] דף, 8°.

"המלון מכיל 12 אלף שמות, מלים וגיבים זרים,
המקובלים בספרות, בעתונות, בשימוש המדעי והמקצועי
ובדיבור החי בישראל... ברוב המקרים ניתן כאן
גם הכתיב הלועזי של המלה, אגב ציון הלשון והשורש
שמהם נתגלגלה ונקלטה אצלנו". (מההקדמה).

833 קלר, בנימין [Benjamin Klar]. מחקרים
ועיונים בלשון בשירה ובספרות. תל-אביב, מחברות
לספרות בסיוע מוסד הרב קוק; (ירושלים, דפוס מרכז),
תשי"ד, [5], 405 ע"י, פורטרט. 8°. בראש השער:
בנימין קלאר. "המביא לבית הדפוס: אברהם [מאיר]
הברמן".

ב. קלר (ט' שבט תרס"א הליניצא בכוכבינה-ד'

847 **בטלר, סמיואל**. דרך כל בשר. תרגם מאנגלית נ. רבן. תל-אביב, י. שמעוני, (דפוס מל"ז), תשי"ג, 396 ע', 8°. רומן — בראש השער: סמיואל בטלר. שם המקור: Samuel Butler: The way of all flesh.

848 **בירון, ג'ורג' גורדון** נואל. קין; שיר חזיון על-פי כתבי הקודש, מאת לורד בירון, תרגם מאנגלית דוד פרישמן. תל-אביב, מ. ניומן ו"כנסת", (דפוס מל"ז), תשי"ד, 146 ע', 8°. שם המקור: George Gordon Noel Byron: Cain. המהווה הראשונה של התרגום; ורשה, תושיה, תר"ס, בתוך הסדרה "ביבליותיקה עברית".

849 **בלוק, אוגורה דה**. אוז'ני גרנדט; רומן. תירגם מצרפתית מנשה לוין. תל-אביב, עם עובד, (דפוס "אוסק"), תשי"ד, 265, [2] ע', 8°. שם המקור: Honoré de Balzac: Eugénie Grandet.

850 **בנארי, נחום**. ערכי רוח וספרות; על סופרים, ספרים ואישים. תל-אביב, מדור לספרות שע"י מרכז לתרבות ולהסברה, (הדפוס החדש), תשי"ד, 248, [1] ע', 8°. כולל 47 מאמרים ורשימות, ביניהם: "זרמים רוחניים בספרות הדורות של עמנו", ע' 5—30; "שירת הדור", ע' 59—77.

851 **ברמן, ישראל**. על פני הגשר; ספור. תל-אביב, "יבנה", (דפוס "הפועל הצעיר", תשי"ד), 208 ע', 8°. מחיי היהודים באוקראינה בסוף המאה הי"ט והתחלת המאה העשרים.

852 **ברקוביץ, יצחק דב** (I. D. Berkowitz). כתבי י. ד. ברקוביץ. מהדורה מחודשת. כרך ז — תל-אביב, דביר, (דפוס הפועל הצעיר), תשי"ב-תשי"ד, 8°. התכן: כרך ז: הראשונים כבני אדם; סיפורי זכרונות על שלום עליכם ובני דורו. ב: נודים. תשי"ג, 212, [1] ע', פורטרט — כרך ח: ג: הצחק האדום. 284, [1] ע', פורטרט — כרך ט: ד: ימי מרגוע. 247, [1] ע', פורטרט — כרך י: ה: בסערה. 232, [1] ע', פורטרט — את הקודמים עיין ק. ס. שנה כ"ס ע' 316. מהדורה א' עיין ק. ס. שנה ט"ו ע' 408, שם גם תאור.

853 **בשביס, יצחק**. השטן בלוריי; מעשה משכבר הימים, וסיפורים אחרים. עברית מ. ליפסון.

839 **אלתרמן, נתן**. הטור השביעי; שירי העת והעתון. ספר ב. תל-אביב, "דבר", (דפוס "דבר"), תשי"ד, 423, [6] ע', 8°. את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ה ע' 149 (שם גם תאור) ושנה כ"ז ע' 22 (הדפסה חדשה). השירים שבספר זה פורסמו ב"דבר" בשנות תש"ח-תשי"ג.

840 **אריאלי [= אורלוף, ל[וי] א[ריה]**. לאור הגנוס; סיפורים. (תל-אביב), אגודת הסופרים העבריים ליד דביר, (דפוס הפועל הצעיר, 1954), 276, [1] ע', פורטרט. 8°. (ספרי נפש). הביא לדפוס יהודה בורלא, כולל 9 ספורים.

841 **ארנבורג, איליה** [I. Ehrenburg]. הרפתאותיו של חוליו חורניטו. עברית אברהם סלמן. תל-אביב, "עידית"; (יפו, דפוס "מולדת"), תשי"ג, 222, [1] ע', 8°. שם המקור: Илья Арнбург: Приключения Хулио Хуренито.

842 **ארציבשב, מ[יכאל פטרוביץ]**. סאנין. עברית: אברהם סלמן. תל-אביב, "עידית"; (יפו, דפוס "מולדת"), תשי"ג, 292, [1] ע', 8°. שם המקור: Михаил Арцбашев: Санин.

843 **אש, שלום**. בעל התהילים; רומן. תרגום [יצחק] ל[יב] ברון. ספר א"ב. תל-אביב, דביר, (דפוס י. וילברברג), תשי"ג, 208; 252, [1] ע', 8°. מהדורה א' של התרגום עיין ק. ס. שנה י"ג ע' 14 וע' 288. את המקור עיין שם ע' 94.

844 **באום, ויקי** [Vicki Baum]. מלאך בלי ראש; רומן. (עברית: ב. טרנקל וב. אמוץ). תל-אביב, "מסדה"; (רמת-גן דפוס מסדה), תשי"ד, 298 ע', 8°.

845 **בורלא, יהודה** [Jehuda Burla]. סוגיות ראשונה; רומן. תל-אביב, עם עובד, (דפוס סטרו), תשי"ד, 275, [1] ע', 8°.

הרקע: תולדות נערה אחת מצאצאי גבור ערבי נערץ מימי ילדותה עד בואה לארץ והיטפחה לאחר הקיבוצים.

846 **בורלא, יהודה** [Jehuda Burla]. קסמי מולדת; ספורים, ציורים ואגדות. תל-אביב, "יבנה", (דפוס "גוטנברג", תשי"ד), 184, [1] ע', 8°. מנוקד. מהדורה א' עיין ק. ס. שנה ב' ע' 234.

(תל-אביב), דביר וקרן לואיס למד, (דפוס אילון, 1953).
334 ע' 8°. כולל 9 ספורים.

854 גוארסקי, גיובני [Giovanni Guareschi].
עולמו הקסן של דון קאמילו. (תרגום
עמנואל אולסבנגר). תל-אביב, "מסדה"; (רמת-גן, דפוס
מסדה), תשי"ד, 195 ע', ציורים 8°.

855 גורדון, יהודה ליב. כתבי יהודה ליב
גורדון; שירה. (מהדורה שניה). תל-אביב, "דביר",
(דפוס זילברברג), תשי"ג, VIII, [2], XLIX, 376 ע',
פורטרט, פקסימיל 4°. בצרוף מכוא מאת יעקב
פייכמן (ע' VII—XLIX) והערות והארות לשירי י.
ל. גורדון מאת יוסטוב לוינסקי וברוך שוחט
מן (ע' 355—376). — זוהי המהדורה הששית של
כל שירי יל"ג. את הקדמת עיין ק. ס. שנה כ"ז ע' 309.

856 גורי, חיים. שירי חותם. תל-אביב,
הקיבוץ המאוחד, (דפוס "אחדות"), תשי"ד, 110, [1]
ע' 8°.

857 גלבע, יהושע. גחלים לוחשות;
לקוט מספרות עברית ומספרות יידיש בברית המועצות.
לוקט וסודר בידי יהושע גלבע, תל-אביב, מ. גימן,
(דפוס "תרבות"), תשי"ד, 381, [4] ע' 8°.

התכן: ספרות עברית בברית המועצות: יצירות ת. לנסקי,
א. פרימן, י. אלשריק, צ. פרייגרוזן, י. ל. צפתמן,
בתחמה ג. פריד, ש. הבונה, ש. נובק, ש. לוטש,
פ. עדני, א. אלין, מ. ח. וג. א. רודין — ספרות יידיש:
יצירות פ. מרקיש, ש. הלפין, ה. אורלנד, ל. קויטקה,
מ. גולדשטיין, א. פסר, ר. בוימול, י. רבין, מ. גולב,
שטיין, ת. מלטינסקי, פ. סטו, ש. רוטין, ש. פרסוב,
ל. רוניק, נ. לוריא, מ. ארונסקי, ר. רובין, ע. פינינברג,
דר נסתר, א. שרצמן, ד. ברגלסון, ד. הופשטיין, א.
קיפניס, ש. גוריון, מ. קולבק, א. ורגליס. — י. גלבע:
אחרית דבר: ע' 351—377. נספחות.

858 גלעד, זרבבל. שיחה על החוף;
(סיפורים). [תל-אביב] הקיבוץ המאוחד, (דפוס "אחדות"),
תשי"ד, 117, [1] ע' 8°. כולל 7 סיפורים מהחיים
בארץ.

859 גרינברג, אורי צבי. רחובות הנהר;
ספר האיליות והכת. (מהדורה שניה). ירושלים ותל-אביב,

שוקן; (תל-אביב, דפוס "אחדות"), תשי"ד, 385, [8]
ע' 8°. שירים. על הפרשה: עם ישראל ואומות
העולם. — מהדורה א' עיין ק. ס. שנה כ"ח ע' 140.

860 דוידון, יעקב. עץ השדה; שירים וסטי-
רות. תל-אביב, "יבנה"; (חיפה, דפוס "אות", תשי"ד-
1953), 159, [2] ע' 8°.

861 דוידית, רבקה. ספורים נבחרים מן
הספרות הרוסית. תירגמה רבקה דוידית. מהדורה שניה.
תל-אביב, עם עובד, (דפוס "עחיד", תשי"ג-284 ע',
תמונות 8°.
התכן: גוגול: מנילוב. קירובצ'קה. סופקביץ. —
טורגניב: פונין ובאבורין. — דוסטויבסקי: בפנימיה
לילדי אצילים. — טולסטוי: בזכות מה חיים בני-אדם?
צ'כוב: קשיאופי. מורה לספרות. אדם בתוך נחתק.
גרגרי עכבית. — גורקי: סבא ארכיפ וליונקה.

862 דויל, [ארתור] קונן. כלבים של בני
בסקרויל. תרגום אוריאל הלפרין. תל-אביב,
"אמנות", (דפוס א. בן-חור, תשי"ד), 253, [1] ע' 8°.
מנוקד. — שם המקור: Arthur Conan Doyle:
The hound of the Baskervilles. מהדורה א' של
התרגום עיין ק. ס. שנה ו' ע' 301.

863 דויל, ארתור קונן [Arthur Conan Doyle].
שערוריה בבוהמיה ועוד סיפורים. תרגום
מאנגלית יצחק לבנון. תל-אביב, "אל המעיין", (דפוס
"תרבות", תשי"ג), 142, [1] ע' 8°. בראש השער:
ארתור קונאן דויל.

864 דור, משה. ברושים לבנים; [שירים].
[תל-אביב], הוצאת לקראת, (דפוס הסועל הצעיר), תשי"ד-
45, [1] ע' 8°.

865 דמיאל, [שון-ג'ר] יצחק. להליכתנו;
במשעול האדם האנושי. תל-אביב, עינות, (דפוס
"אחדות"), תשי"ד, 151 ע' 8°. כולל 24 מסות.

866 הוגו, ויקטור. עלובי התיים. תרגום
יעקב שטינברג. (כרך א"ב). תל-אביב, "אמנות", (דפוס
בן-חור, תשי"ד), 447 ע' 2; [2] דף, 449—493, [3]
ע', תמונות 8°. מנוקד. — דפוס סטראוטיפי. שם
המקור: Victor Hugo: Les misérables. מהדורה
א' של התרגום עיין ק. ס. שנה ו' ע' 435.

874 ורן, זול. מסעו ופגועיו של הקפיטן
הטרס... תרגם יצחק ספיבק. ספר א'—ב'. תל-אביב,
"אמנות", (דפוס "תרבות", תשי"ד). [8] 399; [8]
304 ע', 8°. מצויר ומנוקד. דפוס סטראוטיפי. שם
המקור: Jules Verne: Aventures du capitaine
Hatteras. — עין גם ק. ס. שנה א' ע' 11.

875 טביב, מרדכי. דרך של עפר; סיפורים.
מהדורה שנייה. תל-אביב, עם עובד, (דפוס "אופק"),
תשי"ד. 187 ע', 8°. הספר זכה בפרס אוטישקין.
מהר' א' עין ק. ס. שנה כ"ט ע' 205.

876 טברסקי, יוחנן. לפידים בלילה;
סיפורים היסטוריים. (תל-אביב), אגודת הסופרים העברים
ליד דביר, (דפוס אילון, תשי"ד). 314, [1] ע', 8°.
"הסיפורים נכתבו בזמנים שונים. מהם חדשים שעדיין
לא ראו אור, ומהם שעובדו ושוננו שינוי צורה ותוכן,
ואף הם דינם כחדשים".

877 טגורי, רבינדרנת [Rabindranath Tagore].
הגן; מתורגמים לאנגלית מתוך המקור הבנגאלי
על ידי המחבר עצמו, ומאנגלית לעברית על ידי דוד
פרישמן. תל-אביב, מ. ניומן ו"כנסת", (דפוס מל"ן),
תשי"ד. 78 ע', 8°. דפוס סטראוטיפי ע"י הוצאת
א. י. שטיבל. בראש השער: רבינדראנת טגורי.

878 טובים, יולין [Julian Tuwim]. תכן
לוהט; מבחר שירים. מפולנית: יוסף ליכטנבוים.
תל-אביב, נ. טברסקי, (דפוס "ספר", תשי"ד. 147 ע',
פורטרט. 8°. דברי המתרגם על המשורר, ע' 18—19.

879 טמקין, משה [Moise Temkin]. במעגלי
הקסם; נובילות. ירושלים, גלעד; (תל-אביב,
דפוס שלומק), [תשי"ד]. 409, [1] ע', 8°.

880 יוקאי, מ[ור]. תור הזהב. תרגום [מנחם]
זלמן ולפונסקי. (Tel-Aviv), מצפה על ידי י.
צציק, (דפוס מל"ן), [תשי"ד]. [2] 197 ע', 8°.
רומן היסטורי.

881 יוריס, ליאון מ. זעקת הקרב. עברית:
דניאל שר. תל-אביב, "מסדה"; (רמת-גן, דפוס מסדה),
תשי"ד. 159, [1] ע', 8°. בראש השער: ליאון מ.
יוריסלמי <יוריס>. — שם המקור: Leon M.

867 הול, רדקליף. תהום הבדידות. עברית:
יצחק סברדליק. (תל-אביב), "עידית"; (יפו, דפוס
"מולדת", תשי"ג. 472, [1] ע', 8°. שם המקור:
Radclyffe Hall: Well of loneliness.

868 הומירוס [Homerus]. איליאדה ואר
דיסיה; שירים נבחרים עם מבוא כולל, ביאורים
והערות, מתורגמים מיוונית על ידי שאול טשרניחובסקי.
(מהדורה ב'). תל-אביב, דביר, (דפוס "הפועל הצעיר"),
תשי"ג. 179, [1] ע', 8°. = ספריית דביר לעם,
סידרה ראשונה, יג-יד. — בראש השער: הומרוס.

869 הינה, הינריך. לוטציה; ידיעות על
פוליטיקה, על אמנות ועל אורח-חיו של העם. (תרגם
מגרמנית שמואל פרלמן). חלק ב. ירושלים/תל-אביב,
מוסד ביאליק עליידי "מסדה"; (רמת-גן, דפוס מסדה,
1954). 211—408 ע', 8°. (לגבולם, כנוס' יצירותיהם
של יהודים בלשונות-נכר). בראש השער: הינריך הינה.
—את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 317. התרגום
זכה לפרס טשרניחובסקי מטעם עיריית תל-אביב.

870 המינגווי, ארנסט. למי צלצלו הפע
מונים. רומן. עברית: מנשה לוי. (תל-אביב),
"עידית", חש"מ, 1954. 479, [1] ע', 8°. בראש
השער: ארנסט המינגווי. — מהדורות קודמות (א' וב')
עיין ק. ס. שנה כ' ע' 59 ושנה כ"ה ע' 259.

871 הנרי, או. פסיד, כתבי או. הנרי. [א]:
ספורים. (תל-אביב), כרמי את נאור, (דפוס "אלישע"),
1953. 296, [1] ע', 8°. התכן: ארבעת המיליונים.
קול הכרך. שם המקור: O. Henry: The four
millions, The voice of the city.

872 ווק, הרמן. המרד על הקיין; רומן
מאנגלית: צבי טל. תל-אביב, נ. טברסקי, (דפוס "ספר"),
תשי"ד. 525 ע', מפה. 8°. שם המקור: Herman
Wouk: The Caine mutiny. מחזה על סי רומן
זה מוצג בתיאטרון "הבימה".

873 ולטרי, מיקה. שאנהת המצרי; רומאן.
(תרגם מאנגלית אהרן אמיר). תל-אביב, עם עובד,
(דפוס "הפועל הצעיר"), תשי"ד. 349 ע', 8°. בראש
השער: מיקה ולטארי. שם המקור (הפיני): Mika
Waltari: Sinuhe egyptiläinen.

הרדי, אויסקו, רוגר, פרנס, שנקביץ, יעקובסן, פרוסט, הרדי, אויסקו, רוגר, פרנס, שנקביץ, יעקובסן, פרוסט, סטרינדברג, לוסי, מופסן.

888 מאירי, אביגדור [Avigdor Hammeiri].
מבחר ספורי אביגדור המאירי, (תלאביב), "עידית",
(דפוס "אלישע"), תשי"ד, 384 ע', 8°.

בספר מכונסים 36 סיפורים, התכן : א' : בשם
ר' ישוע מנצרת (11 ספור), ב' : שקר (6) הספורים
שבמדור א' וב' כולם מתקופת מלחמת העולם הראשונה.
ג' : בין שיני האדם (32 צילומימהפכה), ממלחמת
האזרחים ברוסיה. ד' : שלש החלוצות (18 ספורים
מהחיים בארץ).

889 מגד, אהרן, חדוה ואגי ופרשת קורן
תינו בעיר, תלאביב, תלאביב, הקיבוץ המאוחד, (דפוס
"אופק"), תשי"ד, 358 ע', 8°. ספור מהחיים בישראל
בזמננו, הספר זכה בפרס אוטישקין.

890 מגד, מתל אור בסורג, מרחביה,
הקיבוץ הארצי השומר הצעיר : (תלאביב, הדפוס
החדש, 1953), 361 [1] ע', 8°. (ספרית פועלים /
לכל), רומן מהחיים בישראל אחר מלחמת השחרור.

891 מופסן, גי דה [Guy de Maupassant].
מבחר הסיפורים, עברית : מרים ברנשטיין-כהן,
(תלאביב), "עידית" : (יפו, דפוס "מולדת"), תשי"ד,
1953, 314 [1] ע', 8°.

התכן : ג' דה מופסן : ביוגרפיה — איבט, השיבה.
האחיות רוגדולי, הורלה, אבא טואן, כדור-שומן, האב
והבן, אות הצטיינות, בגו של הברון, שאל, תכשיטים
מזוימים, בית טליה, טיול במרכבה, מכירה, הדודה
סובאל, דו קרב, אבא מילון (ספור זה ושנים שלפניו
תורגמו ע"י אליהו מייטוס), מדמאול סיפי.

892 מן, תומס, לוטה בוימר : רומאן,
עברית : מנחם אבישאל, מרחביה, הקיבוץ הארצי
השומר הצעיר : (תל אביב), דפוס סטרוי, (1954),
312 ע', 8°. (ספרית פועלים / ספרי מופת), בראש
השער : תומאס מן — מחיל גיתה, שם המקור : Thomas
Mann: Lotte in Weimar.

893 מן, תומס [Thomas Mann]. מבחר ה-
סיפורים, עברית : יצחק הירשברג, (תלאביב),
"עידית", (דפוס ישראל), תשי"ד, 300 ע', 8°.

Uriis : Battle cry. "הספר מוקדש לחיל הנחיתה
של אדה"ב".
882 ישי, משה, תורה ודבר, אגדות ומע'
שיות, ציורים : מ. אריה, תלאביב, ג. סברסקי, (דפוס
"ספר"), תשי"ד, 191 ע', 8°. כולל 11 חטיבות.

883 ישראל ויעודו : קובץ מחזות, כרך א.
ירושלים, המחלקה לעניני הנוער והחלוץ של ההסתדרות
הציונית, (דפוס ש. וינפלד), תשי"א, 20, 804 ע', 8°.
(מחזות ישראל, בעריכת גתן ביסטריצקי).
התכן : ג. ביסטריצקי : בסוד הדומה : מבוא.
מ. שהם : אלהי ברזל לא תעשה לך, ר. בריהופמן :
חלום יעקב, מ. צויג : שאל, ד. ראסין : עתליה.
ס. צויג : ירמיהו, על החזיונות : א. קריב : אלהי
ברזל, לשהם, א. גייס : מבוא לחלום יעקב, י.
קופלביץ : על שאל, ת. פרי : ד. ראסין, א. המאירי :
הנביא — מבוא לירמיהו.

884 כהן, יעקב [Ya'akov Cohen]. לקט מתוך
כתביו, תלאביב, דביר, (דפוס הארץ), תשי"ד,
8, 184 ע', לוח'פורטרט, 8° = ספרית דביר לעם,
סידרה ראשונה, לרילה.

885 כריסטי, אגטה, עשרה כושונים.
תרגם מאנגלת : יצחק לבנון, תלאביב, אל המעיין,
(דפוס "תרבות", תשי"ג), 214 ע', 8°. שם המקור :
Agatha Christie (Miller) : Ten little niggers

886 לה-מיר, פיר, מולין רוג' : גובלה
מבוססת על חייו של אנרי דה טולוז-לוטרק, תרגם
מאנגלית : אריה ענבי, מהדורה שניה, תלאביב,
"אנקור", (דפוס "תרבות"), תשי"ד, 335 ע', 8°.

בראש השער : פיר לאמור, — שם המקור : Pierre
La Mure : Moulin rouge

887 ליכטנבוים, יוסף [Josef Lichtenbaum].
מספרי העולם, סדרה א : מבליק עד מופסן,
ירושלים, אחיאסף, (דפוס "המעריב", 1954), 334, [1]
ע', 8°.

מונוגרפיות על בלוק, הוגו, דיומה, מרימי, סאנד,
ד'ישראל, אנדרסן, שטיינר, פו, גוגול, תקרי, זיקנס,
אוארבך, גולצירוב, טורגנייב, קלר, אליוט, פונטנה,
מולטטולי, דוסטויבסקי, פלבר, ק. פ. מאיר, טולסטוי.

900 פפירנא, אברהם יעקב. כל הכתבים.
ערך לדפוס והוסף אחרית דבר ישראל זמורה. תל-
אביב, מחברות לספרות, (דפוס „גוטנברג“) תשי"ב.
468, [4] ע', פקסימיל, 8°. כראש השער: אברהם
יעקב פפירנא.

התכן: קנקן חדש מלא ישר. הרמה בכלל והעבודות
בפרט. מאסף הפזורות: תשובות בהלכות על קנקני.
האבות והבנים (בקורות על ספור של ממו"ס). לחג
יובל המאה ללידת באיראן, זכרונות, חזיונות ומנגינות.
שורת חדשה (מאמר זה והקודם הם על שירת שרגי
חובסקי). מנישות עם א. א. קובנר, זכרונות ספרותיות.
זכרונות ושמועות, שירים, נספחות — ש. קרמר:
א. י. פפירנא, ע' 433—468. — הוצאה מקובצת של
כל כתבי פפירנא, מיוצרי הבקורות בספרותנו החדשה,
היא דבר בעתו. יש להצטרף שלא דאגו לתרגם עברית
את זכרונותיו המצוינים של א. י. פ. שנדפסו בקבצים
הרוסיים, המוקדשים לתולדות יהודי רוסיה, „פרז'יטיה“
(Perezhitoe) ב' ו/ו, ולהכניסם לתוך ספר זה. זה
היה מסייע להשלמת דמות הסופר וגם היה מוסר
לקהל הקוראים חומר חשוב להיו של יהדות רוסיה
בשליש השני של המאה הי"ט.

901 פרידמן, זכריה. בין השורות בספור
רי תנ"ך: המחזות מקרים בתולדות ישראל למי
מקור ומסורת. ראשון לציון, המחבר: (תל-אביב, דפוס
„השחר“) תשי"ד, 127 ע', 8°.

902 פרישמן, דוד [David Frischmann].
כתבים. (תרגומים) (תל-אביב, מ. ניומן ו„כנסת“,
דפוס מל"ן), [תשי"ד] 282 ע', 2°. כראש השער:
דוד פרישמן.

התכן: א. שטיינמן: תרגום של אצילות —
רבינו גרשון מ' טאנור: הגנן (פורסם תחלה ב„התקופה“
א' תרע"ח), ג' טניאלי (פורסם תחלה ב„כנסת“ אוריסה,
תרע"ז), אספי פרי (תחלה ב„התקופה“ ו' א' הירח העולה
(תחלה ב„התקופה“ ה', תר"ף), ח' טרא — ר. בורכודט:
יורם (תחלה ב„התקופה“ ב', מוסקבה, תרע"ח), פרידריך
ניטשע: כה אמר סרטוטטרא (פורסם תחלה בהמשכים
ב„רשפים“, ורשה, תרס"ט—תר"ע), ביירון: קין (פורסם
ורשה, „חושיה“, תר"ס, בתוך הסדרה „ביבליוילקה“
עברית), שמים וארץ, מנפרד (תחלה ב„התקופה“ ב',
מוסקבה, תרע"ח).

התכן: הגובלות של תי, מאן, מאת המתרגם. —
האדון פרידמאן הקסן, התשוקה לאושר, ילד הפלא.
לואיזה, טריסטן, קרב אלהים, רגע של אושר, צער
מוקדם, האיש וכלבו, ההתכתשות בין יאפה ודו אסקובאר,
תאונת הרכבת, אכזבה, ארון הבגדים.

894 מן, תומס. הראשים המוחלים: —
אגדה הודית (מגרמנית: מאיר מוהר) תל-אביב, „גזית“,
(דפוס „עתיד“), תשי"ד, 141 ע', לוח פורטרט, 8°.
כראש השער: תומס מאן. — שם המקור: Thomas
Mann: Die vertauschten Köpfe.

895 סיומושקין, ט[ניכין]. אליטס פורש
להרים: רומאן, עברית: שמשון נחמני, כרך (א)
ב. מרחביה, הקיבוץ הארצי השומר הצעיר: (תל-
אביב, הדפוס החדש, 1954), 281: 256 ע', 8°.
(ספרית פועלים / לכל), שם המקור: Тихон Семин-
кин: Алитер ухотит в горы.

896 סלינגר, י. ד. אני, ניו יורק וכל
השאר. (תרגום אברהם וניאלי). תל-אביב, דפוס
(דפוס „אופק“), תשי"ד, 237, [1] ע', 8°. ספור.
שם המקור: J. D. Salinger: The catcher in
the rye.

897 סנקביץ, הגריק, בישימון ובערבה.
תרגום [ניסן] ליכטנבוים. תל-אביב, „אמנות“, (דפוס
תרבות, תשי"ג), 407, [1] ע', 8°. מנוקד. כראש
השער: ה. שנקביץ. — שם המקור: Henryk Sien-
kiewicz: W pustyni i w puszczy — מהדורה א'
של התרגום עיין ק. ס. שנה ה' ע' 198.

898 סקולסקי, שלמה, עורך, מבחר הספור
הרוסי. התקין וערך שלמה סקולסקי, תל-אביב,
שלח (דפוס „אלישע“), תשי"ב, 293, [1] ע', 8°. = עם
ועם וספריה א.
הספר כולל 38 סיפורים מאת 35 סופרים רוסיים
החל מיוצרי הספרות הרוסית החדשה: פושקין, לרמונטוב,
גוגול, וגומר בבני זמננו: קסייב, סובולייב, ארנבורג
סימונוב ועוד. לרובם הגדול של התרגומים מצורפת
רשימת ביוגרפית והערך קצרה.

899 פוקס, אברהם [מאיר]. תהום מעור.
עברית שלמה שנהוד. תל-אביב, מ. ניומן, (דפוס מל"ן),
תשי"ד, 296 ע', לוח פורטרט, 8°. 11 ספורים.

(ספרות פועלים / לכל), בראש השער: שלמה קאלו. ספורים מחיי העולים החדשים בישראל.

909 קמחי, דב. [Dov Kamhi]. מבחר הספור העולמי. נאסף, נסדר ונערך עלי ידי קמחי מהדורה חמישית. תל-אביב, י. שרברק, (דפוס ריהלד), 1953, 280, [1] ע' 8. מהדורה א' עיין ק. ס. שנה כ"ה ע' 54, שם גם ציון ותכן.

910 רבינוביץ, ישעיהו. נר דולק: ספורי מעשיות. תל-אביב, עם עובד, (דפוס "עתידי"), תשי"ד. 212 ע' 8. מהדורות סיפורים אבטוביוגרפיים, מהחלת המאה העשרים ברוסיה.

911 רוטבלום, דוד [David Rothblum]. מבחר כתבי דוד רוטבלום. (תל-אביב), בית ביאליק ע"י דביר, (דפוס סטרו, תשי"ד), 310, [2] ע' פורטרט. 8. התכן: י. קלוזנר: לב עברי; הקדמה מ. אג"ף [=אונגרפלד]: אדם ביקר. — סיפורים (10). — טיפות מן הים (16 רשימות). — מסות: ר. לאצארס. ר. א. ברוזס. ביבלותיקה עברית. ראש השנה. ימיו האחרונים של ביאליק. ביאליק על עצמו ועל אישי ומנו. זינטה הרצל מבכה את בנה. צ. פי. חיות.

912 שחם, דוד. המדרון הארוך: סיפורים. תל-אביב, עם עובד, (דפוס "החברה המאוחדת להדפסה בישראל"), תשי"ד. 267 ע' 8. התכן: הנער והעולם: יומן צפתי. שביל הזהב. דרכים במרחק.

913 שיחור, עליזה (Aliza Shihor). מבצע גלית: רומן. תרגם מכתבי יד: יצחק אברהמי, תל-אביב, ג. טברסקי, (דפוס "ספר"), תשי"ד. 213 ע' מפה. 8. שמה הקודם של המחברת: ע. שברק. — "סיפור חיפה הלוחמת. כל השמות וחלק מן המאורעות הנזכרים בספר הם פרי דמיונה של המחברת".

914 שלונסקי, אברהם [A. Chlionsky]. שירים (כרך א). מרחביה, הקבוץ הארצי השומר הצעיר: (תל אביב, דפוס הפועל המזרחי, תשי"ד), 332 ע' פורטרט. 8. (ספרות פועלים / ספרי מופת).

915 שמאלי, אליעזר [Eliezer Smoli]. אור בגליל: ספורים. (תל-אביב), "מסדה", (דפוס בלאט), [תשי"ד], 189, [1] ע' 8. כולל 17 ספורים. מהדורה א' עיין ק. ס. שנה ט"ז ע' 299, שם גם התכן.

903 [פרנקולם, יצחק אשר]. גבורי מצודת יורק. (תירגם ועיבר מ[נחם] זלמן ולפובסקי), תל-אביב, עם עובד, (דפוס סטרו), תשי"ג. 242, [1] ע' 8. בראש השער: אייזק ריסמרט [=יצחק אשר פרנקולם]. שם המקור: Eugen Rispart [= Isaac Ascher]. Die Juden und die Kreuzfahrer in England unter Richard Löwenherz. סיפור על התגוננותם של יהודי יורק באנגליה בסוף המאה הי"ב. לראשונה תורגם הספר ע"י מרים מארקעל מאועסאן; ואראש, דפוס האלמער ואייזענשטאדט, תרנ"ה. מהד' מקוצרת ורשה, "תושיה", תרע"א.

904 פרץ, י[צחק] [ליבוש] [I. L. Peretz]. ספורים וציורים. סדורים ומוגהים לפי המקור ע"י אשר בן ישראל. מהדורה ד', ירושלים, "קהלת", בהוצאת ר. מס, (דפוס "המערכה"), תשי"ג. 64 ע' 8. = אוצר התלמיד, חוברת י"ג. = י. ל. פרץ, מחברת ב. התכן: שלום בית. השליח. ציורימסע. נשמה מה היא? הלבנה מספרת. אם לא למעלה מזה.

905 קובנר, אבא. פנים אל פנים. מהדורה רביעית. מרחביה, הקבוץ הארצי השומר הצעיר: (תל-אביב), הדפוס החדש, 1954, 377, [2] ע' 8. (ספרות פועלים / לכל).

"ספר זה אינו היסטוריה של מלחמת-השחרור וספק אם מה שמכונה רומאן יש בו ... ואפילו כל הדמויות בסיפור זה משלי הן, הדברים נתארכו באמת — כאן, מקרוב. והוא קטע אחד ממלחמת העם." (מההקדמה).

906 קורנפלד, עדנה. עינים בלילות: שירים. מרחביה, הקבוץ הארצי השומר הצעיר: (תל אביב, דפוס הפועל הצעיר, 1954), 49, [2] ע' 8. (ספרות פועלים / שירה).

907 קיפלינג, רדיארד. קים: סיפור מחיי הודו. תל-אביב, "מסדה", (רמתיגן, דפוס מסדה), תשי"ד. 226 ע' 8. לא נזכר שם המתרגם. מהדורה א' של התרגום עיין ק. ס. שנה כ"ו ע' 140. שם המקור: Rudyard Kipling: Kim.

908 קלו, שלמה. כוכבים בים. תרגם מכתבי י. פוקס. מרחביה, הקבוץ הארצי השומר הצעיר: (ת"א, הדפוס החדש, 1954), 288, [2] ע' 8.

אביב, "יבנה", (דפוס "גוטנברג", תשי"ד), 80 ע', 8°.
בראש השער: ש. שלום (= שלום יוסף שטרא).
שירים שנכתבו משנת תש"ח ואילך, מזמן מלחמת
השחרור ומתקפת המדינה ובקשר למאורעות האלה.
גם שיר "שלשה שהלכו" (על ביאליק, ששרניחובסקי
וה. ברש).

922 שקספיר, [ויליאם]. המלט נסיך דנמרק.
עברית בידי ש. צ. וידוביץ. ירושלים, ספרי תרשיש;
(הקריה, דפוס הממשלה), תשי"ד, 171 ע', 8°. שם
המקור: William Shakespeare: Hamlet, Prince
of Denmark. מהדורה א' של התרגום עיין ק. ס.
שנה י"ח ע' 353 — 356, שם גם בקורת מאת א. א.
מנדילוב.

923 שקספיר, ויליאם. מקבת; תרגם והוסיף
מבוא והערות, אפרים ברזילא. ירושלים ותל אביב,
שוקן, (דפוס הארץ), תשי"ד, וזא, 144 ע', 8°. שער
נוסף באנגלית: William Shakespeare: Macbeth.

924 תורן, חיים; מרדכי רבינון [Haim
Toren; Marcus Rabinson]. ספרותנו היפה;
מביאליק עד ימינו; (ספר עזר וקריאה, מהדורה רביעית
מורחבת ומתוקנת), ירושלים, "אחיאסף", (דפוס
"אשכול"), תשי"ג, פורטרטים, 8°.

התכן: א: מביאליק עד שמעונוביץ, [9], 301, [9]
ע' — ב: משניאר עד שוהם, [8], 294, [1] ע'.
— מהדורה א' עיין ק. ס. שנה כ"א ע' 256 (שם
גם תאור) ושנה כ"ב ע' 198; מהד' ב' — שם שנה
כ"ה ע' 152.

925 תורן, חיים [Haim Toren]. ספרותנו
היפה; מביאליק עד ימינו; (ספר עזר וקריאה)
מאת חיים תורן בהשתתפות מרדכי רבינון, ג: מאורי
צבי גרינברג עד שמשון מלצר, ירושלים, אחיאסף,
(דפוס "הספר"), תשי"ד, 387 ע', פורטרטים, 8°.
התכן: הקדמה (כוללת גם הספר על מי רבינון, שמת
בראשית ההדפסה של הספר, בביח אור תשי"ג), א.
צ. גרינברג, א. שלונסקי, ש. שלום, י. למדן, י. קשה
(קופליצין), ת. הוז, י. זילברשלג, י. אפרת, א. אבך
וזה, א. מייסוס, י. טברסקי, י. ליכטנבום, ש. הלמן,
א. פינקרסלד-עמיר, ש. מלצר, כל פרק כולל לקוטים
מיצירת הספר, ביוגרפיה, ביבליוגרפיה והערות. —

916 שמעוני, דוד [David Shimoni]. כשב-
לי הביבר; משלים וספרות הציונים בידי אריה
נבון, תל אביב, מסדה, (דפוס מסדה), [תשי"ג?], 357.
[3] ע', לוחות-תמונות 8°. מהדורה א' עיין ק. ס.
שנה כ"ג ע' 100, שם גם ציין.

917 שמעוני, דוד [David Shimoni]. שירים.
מהדורה שניה, ספר א"ב, תל אביב, "מסדה"; (רמת-גן,
דפוס מסדה), תשי"ד, 386, [2] ע', לוח-פורטרט; 343
ע', 8°.

בספר א' כונסו שיריו מתרס"ב עד סוף תר"פ.
בספר ב' (דפוס מסדה, תל אביב) כונסו שיריו משנות
תרפ"א-תש"י. מהדורה א' עיין ק. ס. שנה כ"ז ע'
141. במהדורה זו הועבר המדור "דור לדור" (אגדות
ובלדות) לספר ג', כשהוא מתוקן וממלא. — רשימה
ביבליוגרפית של כתבי המשורר שסודרה ע"י ב.
שחטמן עיין ק. ס. שנה כ"ד ע' 195. — עיין גם בערך
הבא.

918 שמעוני, דוד [David Shimoni]. שירים.
ספר ג' תל אביב, "מסדה"; (רמת-גן, דפוס מסדה),
תשי"ד, 254, [1] ע', 8°.
המדורות: שירים חדשים (משנות תש"ח-תשי"ג),
דור לדור, פזמוני עם (משנות תשי"ב-תשי"ג), השירים
שבמדורות א' וג' ניתנים בפעם הראשונה במקובץ. —
את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ז ע' 141. — עיין גם
בערך הקודם.

919 שניאור, ז' [Zalkind Shneur].
פנדרים הגבור, מהדורה שניה, חלק א-ב, תל-
אביב, "עם עובד", (דפוס החברה המאוחדת להדפסה
בישראל), תשי"ד, 8°.

התכן: חלק א: הולקה, 242, [1] ע' — ב: במאסר,
252, [1] ע' — מהדורה א' עיין ק. ס. שנה כ"ד ע'
36, שם גם ציין. את הספר ביוזית עיין ק. ס. שנה
כ"ז ע' 102. — עיין גם בערך הבא.

920 שניאור, ז' [Zalkind Shneur].
פנדרים הגבור, חלק ג: על זאף הוניפר, תל-
אביב, "עם עובד", (דפוס הפועל הצעיר), תשי"ד, 221,
[1] ע', 8°. "לדור" — עיין גם בערך הקודם.

921 שפירא, שלום יוסף [Schalom Josef
Schapira]. היינו כחולמים, שירים, תל-

מאת מירה לובה. תל-אביב, "סיני", (דפוס בלאס, 1953), [2], 134 ע', 8°. ספור לילדים.

932 ברש, אשר [Asher Barash]. הנעל הקטנה: ספר מעשיות. תל-אביב, מסדה; (רמת-גן, מסדה), [תשי"ד], 163, [1] ע', לוחות-תמונות. 8°. מנוקד. "החיתוכים מאת יוסף שטרן".

933 דפנא, משה. בנאות דשא: שירים לילדים. ציורים: תרצה [תל-אביב], הקבוץ המאוחד, (דפוס "אחדות"), תשי"ד. 31, [1] ע', ציורים. 8°.

934 האוף, וילהלם. אגדות... מתרגמות בידי דנן קמחי. תל-אביב, י. צ'צ'יק, (דפוס רוהלד), תשי"ג. 199 ע', לוחות-תמונות. 8°. מנוקד. שם המקור: Wilhelm Hauff: Märchen.

935 הדס, ירדנה. טיף-סף ספותי: שי לילד בכתה א'. כתבה: ירדנה הדס. צירה: איוה. תל-אביב, "עמית", (דפוס "קדמה"), [תשי"ד], 32 ע', ציורים. 8°. שירים לילדים.

936 וול, רוזה. מצפת החלמה: מחזות אגדות. מצירות בידי יהודה ל. שורין. (נכתב אנגלית בשביל ההוצאה ותורגם ע"י מ. גיורא [=משה אלימלך]). תל-אביב, דביר, (דפוס עתיד), תשי"ד. 183 ע', ציורים. 8°. מנוקד.

937 וסטל, דודג'. מחליקים של כסף: ספור. תרגם ל. חזן. תל-אביב, "מסדה", (דפוס מסדה), תשי"ד. 234 ע', ציורים. 8°. מנוקד. לבניה-נעורים.

938 ורן, ז'ול [Jules Verne]. הארץ שנתלשה. תרגם ועברג. בן-חנה [=גדליה אמתי]. תל-אביב, ש. שרברק, (דפוס מל", תשי"ד), 163 ע', 8°. בראש השער: ז'ול ורן. כולל מע' [107] ואילך: פרדריק ג'ורג'. מלחמה בין כוכבים במרומים (עם שער מיוחד).

939 זיטקוב, ב. נפיש התייה: ספורים מחיי חיות-היער שנפלו בידי האדם. תרגם ועברג [שלמה] סקולסקי. תל-אביב, "אל המעיין", (דפוס "תרבות"), [תשי"ד], 126, [2] ע', ציורים. 8°. מנוקד.

את הקודמים עיין ק. ס. שנה כ"ב ע' 198 ושנה כ"ה ע' 152. "מהד' ב" יצאה גם מהד' ג' וד'.

926 Benshalom, Benzion. Den hebreiska mellankrigslitteraturen. (Översättning av Viveka Heyman). Jerusalem, (Youth Department of the Zionist Organisation, typ. Jerusalem Post), 1954. 98 p., ports... 8°. Biografiskt register av B[aruch] Schöche-tman: p. 69—96.

בראש השער Bentsion Benshalom. תרגום שבי של הספר: הספרות העברית בין שתי מלחמות עולם, עיין ק. ס. שנה כ' ע' 10, שם גם ציין. תרגום אנגלי עיין ק. ס. שנה ל' ע' 24.

ספרות יפה יודית

927 מאן, מענדל [Mendel Man]. אויפגעוואכטע ערד. תל-אביב, גאלדענע קייט מיט דער מיטהילף פון יידישן פענקלוב, (דפוס "אחדות"), 1953. 174, [1] ע'. 8°. הספר כולל 8 ספורים, רובם מהחיים בארץ.

ספרות הנוער

928 אבנון, יצחק [Isaak Wasserstein]. חלוצי המדע: פרשת חיהם, לבטיהם ומפעליהם. מהדורה שלישית. תל-אביב, "מסדה", (דפוס מסדה), תשי"ג. 173, [1] ע', פורטרטים, תמונות. 8°. מנוקד. מהדורה א' עיין ק. ס. שנה כ"ד ע' 164, שם גם ציין.

929 אנדרסן, הנס כריסטיאן [Hans Christian Andersen]. שלשה ספורים. תרגמה: ירדנה הדס. צירה: איוה. תל-אביב, "עמית", (דפוס "קדמה"), [תשי"ד], 31 ע', 8°. מנוקד. בראש השער: ה. אנדרסן. התכן: רועה העירים, הנעלים האדמות, התחרות בקפיצה.

930 בונזלס, ולדמר. הדבורה זיוית. תרגם אלמוני. תל-אביב, "אמנות", (דפוס וילברברג), תשי"ג. 184 ע', לוחות-תמונות. 8°. מנוקד. בראש השער: ו. בונזלס. שם המקור: Waldemar Bonsels: Die Biene Maja und ihre Abenteuer. מהדורה א' של התרגום עיין ק. ס. שנה ה' ע' 17.

931 בר טורא, אברהם. השלשה משכונת מחלול. עבד לפי מקור לועזי: א. בר טורא. הציורים

948 ליבנה <ליברמן> צבי, דוד ויהונתן;
ספור לבני הנוער. תל-אביב, "עמיחי", (דפוס
"קדמה", [תשי"ד] 144 ע' 8°. מנוקד.

949 מכלל: אנציקלופדיה לנער בסדר אלפביתי,
ערוכה בידי יצחק אבנר. כרך ה: לבנון
מתמטיקה. תל-אביב, "יבנה", (דפוס: לוריא, 1954),
235 ע' תמונות. 8°. מנוקד, את הקודם עיין ק. שנה
ל' ע' 24 מס' 217.

950 מקושינסקי, קורנל. נער בעל כנפיים.
תרגום: צבי ישיב. תל-אביב, "עמיחי", (דפוס: "תרבות"),
[תשי"ד] 205, [3] ע' תמונות. 8°.

951 נצני, א. י. מלקט. רמון: אנציקלופדיה
לספרות ילדים. [א]: ילדים ועולמם. תל-אביב, "יבנה",
(דפוס: ספס, תשי"ד), 318 ע' ציורים. 8°.
התכן: ג. רסקין: המלך של גתרהוהב. ל. קרול:
עליסה בארץ הפלאות. צ' קינגסלי: ילדי המים. ק.
קולוזי: פינקו. י. ספירי: הידי בת ההרים.

952 (סופט), [יונתן]. מסע גוליבר
ליליפוט, ארץ הננסים. תרגום א. כהנא
<אברך>... תל-אביב, "סיני", (דפוס: בלאס), [תשי"ד].
64 ע' ציורים. 8°. מנוקד. שם המקור: Jonathan
Swift: Gulliver's travels among the little
people of Liliput.

953 סטיבנסון, ר[וברט] [לואיס]. גנב גנבת.
מאנגלית: מנשה לוי. תל-אביב, "מסדה", (רמת-גן,
דפוס: מסדה), תשי"ד, 190, [1] ע' לוחות-תמונות. 8°.
מנוקד. ספור לבניהנעורים. שם המקור: Robert
Louis Stevenson: Kidnapped.

954 סיטון, ארנסט תומפסון. חיות-הבר
אשר ידעתי: עם 200 ציורים. מאת ארנסט
סיטון תומפסון... (ערך: אהרון מגד), [תל-
אביב], הוצאת הקיבוץ המאוחד, (דפוס: "אופק"),
תשי"ד, 205, [3] ע' ציורים. 8°. שם המקור:
Ernest Seton Thompson: Wild animals I
have known.

955 סלומון, אברהם. המבשרים בטבע;
סדרת ספורים לילדים... צירה: איזה. תל-אביב, ב.

940 חתולי, ב. שירים לפעוסות. הנועמות:
ב. חתולי. [מרחביה] הקיבוץ הארצי השומר הצעיר,
(דפוס: גייטא, [תשי"ד] 24 ע' תוים. 17: 24, (ספרית
פועלים). ההקדמה והטכסט של רב השירים חתומים:
ב. ח. [=חתולי].

941 טוין, מרק. בן המלך והעני. מאת
מרק טוין. מאנגלית: דניאל אלירם. תל-אביב, י.
צ'צ'יק, (דפוס: "והר", תשי"ד), 170, [3] ע' 8°.
(מבחר כתבי מרק טוין). שם המקור: Mark Twain:
The prince and the pauper.

942 טוין, מרק. בן המלך והעני. תרגום
מאנגלית א. ד. מרקסון. תל-אביב, "מסדה", (רמת-גן,
דפוס: מסדה), תשי"ד, 216 ע' 8°. שם המקור:
Mark Twain: The prince and the pauper.
המהדורה הראשונה של התרגום: ורשה, שטיבל,
תרפ"ג.

943 טולסטוי, א[לכסי] [נ[יקולי]ביץ] [Aleksēi
Nikolaevich Tolstōi]. הנסיך איון והנאב
האפור. אגדה רוסי. תל-אביב, י. צ'צ'יק, (דפוס:
ריהלד), [תשי"ד-1953] 20, [2] ע' ציורים. 8°.
(ספרית הגמד לכתות א"ב). מנוקד.

944 לוי, יעקב. בנכר: תרגום: ש"ס. צירה:
איזה. תל-אביב, "עמיחי", (דפוס: "קדמה"), [תשי"ד].
41, [1] ע' לוחות-תמונות. 8°. ספור לילדים.

945 לוי, יעקב. יהושע בעל בטחון.
תרגום: ש"ס. צירה: איזה. תל-אביב, "עמיחי", (דפוס:
"קדמה"), [תשי"ד], 32 ע' ציורים. 8°. לילדים.
מנוקד. ע' 27-32: ש"ס: גביע הפלאים.

946 לופטינג, היו. הדאר של דוליסל
הרופא... תרגום מ. י. בראון. ציר בידי המחבר.
ספר א(ב). תל-אביב, "אמנות", (דפוס: "תרבות",
תשי"ד-1953), 303 ע' תמונות. 8°. ספור לילדים.
דפוס סטראוטיסי: עיין ק. ס. שנה כ"ד ע' 182.

947 לופטינג, היו. מסעי דוליסל הרופא
... תרגום ראובן גרוסמן. ציר בידי המחבר. ספר
א(ב). תל-אביב, "אמנות", (דפוס: "תרבות", תשי"ד).
323 ע' תמונות. 8°. ספור לילדים. דפוס סטראוטיסי;
עיין ק. שנה כ"ה ע' 56.

ברלוי, (דפוס לוריא), [תשי"ד], 8, 210 ע', 8°.
מנוקד.

956 פרגר, משה [M. Prager]. ניצוצי
גבורה: עלילות קדוש השם בימינו. תל-אביב,
"נצח", (דפוס הפועל המזרחי, 1952), 205, [3]
ע', 8°. מנוקד. בראש השער: משה פראגר. לבני
הנעורים.

957 פרייג, יורי. נער פלדה. תרגם [שלמה]
סקולסקי. תל-אביב, "עמיחי", (דפוס "תרבות"),
1953, 204, [1] ע', תמונות. 8°. מנוקד. בראש השער:
יורי פרייג. לבני הנעורים.

958 קולודי, קרלו. פינוקיו: לקורותיו
של ילד-עץ. תרגם ישראל דושמן. תל-אביב, "אמנות",
(תשי"ג), 256 ע', תמונות. 8°. מנוקד. בראש השער:
ז. קולודי. שם המקור: Carlo Collodi [pseud. of: Carlo Lorenzini]: Le avventure di Pinocchio.
מהדורה א' של התרגום עיין ק. ס. שנה ח' ע' 157.

959 קופרין, אן [Aleksandr Kuprin]. ידידינו בעליה חיים. ספורים מחיי חיות
הבית. תרגם ועבד: [שלמה] סקולסקי. תל-אביב, "אל
המעין", (דפוס "תרבות"), [תשי"ד], 112 ע', תמונות.
8°. מנוקד.

960 רגלסון, אברהם [A. Regelson]. מסע
הבבות לארץ-ישראל. הציורים — אריה.
(תל-אביב), הקבוץ המאוחד, (דפוס "אחדות"), תשי"ד.
99, [1] ע', 8°.

961 ריד, מין [Mayne Reid]. הנוער ויליאם.
תרגם יצחק ספיבק. תל-אביב, "אמנות", (דפוס
"תרבות", תשי"ג), 280 ע', 8°. בראש השער:
מין-ריד. ספור לילדים. מהדורה א' של התרגום
עיין ק. ס. שנה ג' ע' 255.

962 רכבי, מיכאל [Michael Rechavy]. נשר
העץ: ספור רוסי. תרגם ועיבד מיכאל רכבי. תל-
אביב, י. ציציק, (דפוס רחלד), [תשי"ד—1953], 16
ע', ציורים. 8°. (ספרית הגמד לכתות א"ב).

963 רנר, זול. ציד התמונות: בליות
סיח רשומים בשחור מאת בונה מצרפתית: חיים

אברבאיה. תל-אביב, מחברות לספרות, (דפוס "גוסטברג"),
תשי"ד, 228 ע', 8°. מנוקד. לבני הנעורים. שם
המקור: Jules Renard: Histoires naturelles.

964 שקספיר, ויליאם. מעשית החרף.
מספרים [1] לילדים מאת נ. מ. פריס ואחרים.
תרגם מאנגלית מ[שה] בן אליעזר [=גלמבוצקי]. תל-
אביב, י. ציציק, (דפוס "תושיה"), [תשי"ד], [37]
ע', תמונות. 8°. מנוקד. בראש השער: ויליאם
שקספיר. ע' [23] ואילך: [שקספיר, ויליאם]: התאומים
הדומים.

965 שקספיר, ויליאם. הסערה. מספרים [1]
לילדים מאת נ. מ. פריס ואחרים. תרגם מאנגלית:
מ. בן-אליעזר [=גלמבוצקי]. תל-אביב, י. ציציק, (דפוס
"תושיה"), [תשי"ד], [36] ע', תמונות. 8°. מנוקד.
בראש השער: ויליאם שקספיר.

966 תלמי, מנחם. הנזיר מאי האלמוני
ג'ים. צייר: יוסי שטרן. תל-אביב, "עמיחי", (דפוס
"תרבות", תשי"ד), 149, [3] ע', 8°. ספור לבני
הנעורים.

967 תנ"ך. שופטים. לקוטים. עלילות
שמשון הגבור, כמספר בספר שופטים. התמונות
מעשה ידי שרגא ווייל. (מרחביה, השומר הצעיר;
תנ"ך אביב), דפוס "אמנים מאוחדים", [תשי"ד].
[24] ע', תמונות. 18: 25. (ספרית פועלים/השכלה
וחינוך). מנוקד. נכתב בכתב ספרדי בידי רוסשילד
את ליסמן: דפוס צלום.

חנוך והוראה

968 אבישי, יצחק. לבעית הקליטה
הלשונית של ילדים עולים. תל-אביב, "אורים",
המרכז לחינוך וארגון עובדי, תשי"ג. 47, [1] ע', 8°.
ספריה פדגוגית קטנה. פרקים מתורגמים, ד.

969 אמתי, דן. הוראת ציור בבתי-
הספר. (מרחביה), הקבוץ הארצי השומר הצעיר,
(דפוס השומר הצעיר, 1954), 197, [1] ע', תמונות. 8°.
(ספרית פועלים/השכלה וחינוך). בראש השער: דן
אמיתי.

970 בן-יהודה, ברוך [Barukh Ben-Yehuda].
הקרן המתחנכת: תנועת מורים למען ציון

„ספר“, תשי״ד. 258 ע׳, ציורים. 8°. „באיור המחלקה להכשרה גופנית, משרד החינוך והתרבות“.

977 ויסגל, מאיר ו. [M. W. Weisgal]. מכון ויצמן למדע: תפקידו ופעולתו במדינת ישראל. רחובות, מכון ויצמן למדע; (ירושלים, דפוס גרוסלם פוסט), תשי״ד. 16 ע׳, 8°.

978 חזן, ברטה. מחצבים בידי אדם; נושא לימודי. מאת ברטה חזן. מפות ועיטורים: רודא. (מרחביה), הקיבוץ הארצי השומר הצעיר; (תל-אביב, דפוס „אחדות“, 1954). 282 ע׳, דיאגרמות. 8°. (ספרית פועלים / השכלה וחינוך). מהתכן: תולדותיה הגיאולוגיות של ארצנו, ע׳ 198—217. ביבליוגרפיה: ע׳ 275—277.

979 יפה, עמנואל. הוראת החשבון בבית-הספר היסודי. תל-אביב, הסתדרות המורים העברים בישראל, (דפוס ישראל), תשי״ד. 349 [1] ע׳, 8°. (אוצר המורה).

980 ירושלים. האוניברסיטה העברית. בית ספר לחינוך. בית ספר לחינוך של האוניברסיטה העברית ומשרד החינוך והתרבות. ירושלים, (דפוס מרכז), תשי״ד. 32 ע׳, 8°.

981 ישראל. משרד החינוך והתרבות. תכנית הלימודים לבית הספר היסודי הממלכתי והממלכתי-יהודי. [א]: כיתות א—ד. [ירושלים], המדפיס הממשלתי; (הקריה, דפוס הממשלה), [תשי״ד]. 14, 183, [2] ע׳, תמונות, טבלאות, תוים. 18: 25.

תכנית לימודים זו באה במקום 4 תכניות הלימודים שרווחו עד כה בארץ: תכנית כח״ס העממיים העירוניים, שהוצאה בתרפ״ג ע״י מחלקת החינוך של ההנהלה הציונית בא״י; תכנית הלימודים בבתי-הספר העממיים שהוצאה בשנת תרצ״ב ע״י מחלקת החינוך של הסוכנות היהודית; „קוים“, פרקי תכנית לביה״ס העממי שהוצאו בשנות תרצ״ז—צ״ט ע״י המרכז לחינוך של הסתדרות העובדים; תכנית החינוך העממי, שהוצאה בשנת 1927 ע״י מחלקת החינוך של ממשלת פלשתינה (א״י) בשביל בתי-הספר הממשלתיים (העבריים).

ע׳ 5—12: עם תכנית הלימודים החדשה (דברי הקדמה למורים, למנהלים ולמפקחים מאת ב. צ. דינור, שר החינוך והתרבות).

וגאולתה. במלאת עשרים וחמש שנים לפעולתה. (מהדורה ב/ מתוקנת ומורחבת). ירושלים, הקרן הקיימת לישראל, (דפוס רונלד), תשי״ב. 237 ע׳, תמונות, פקסימילים. 8°.

הכנוס הראשון של המורים למען הקק״ל התקיים באביב תרפ״ז בכפר-ילדים. מטרת התנועה היא „להשליט את עיקר גאולת הקרקע והרעיונות המסתעפים ממנו בבית-הספר ובחיי הילד“.

971 בן-יוסף, יעקב. למידה בהדרכה. תל-אביב, „אורים“, המרכז לחינוך וארגון עובדיה, (דפוס „אחדות“), תשי״ג. 42 ע׳, 8°. = ספריה פדגוגית קטנה, כא.

„תפקיד החוברת לתת אינפורמציה תמציתית על השיטות המתקדמות בדרכי ההוראה כפי שנתגבשו ביחוד בארה״ב.“ (מההקדמה).

972 הלוי, משולם. התכונות המורה כיצד? תל-אביב, „אורים“, מרכז לחינוך וארגון עובדיה, (דפוס „אחדות“), תשי״ד. 46, [1] ע׳, טבלאות. 8°. = ספריה פדגוגית קטנה, כג.

973 ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בארץ ישראל. מרכז לחינוך. קוים... [ד]: תכנית והוגמות להוראת הספרות בכיתות ה—ח, תל-אביב, „אורים“, (דפוס „אחדות“), תשי״ד. 169 ע׳, טבלאות. 8°. את הקודמים עיי׳ ק. ס. שנה כ״ט ע׳ 208.

974 הרטל, קרל [Karl Hartel]. עולם הדברים הגדולים והקטנים. עברית מיכאל לוי. כרך א. מרחביה, הקיבוץ הארצי השומר הצעיר; (תל-אביב, דפוס „אופק“, 1954). 263, [1] ע׳, תמונות. 8°. ספרית פועלים/נעורים. בראש השער: קארל הארטל. ספר עזר למורי בתי-הספר בעיר ובכפר.

975 ויגדורובה, פ. הכיתה שלי; רשימותיה של מורה. תרגום מרוסית שלמה אבן-שושן. (תל-אביב, הקיבוץ המאוחד, (הדפוס החדש), תשי״ד. 260, [3] ע׳, 8°. שם המקור: Ф. Вигдорова: Моя класс.

976 וין, חיים; רפאל פנון. ספר המדריך לחינוך הגופני. ערוך ומלוסס על ידי חיים ויין... רפאל פנון... תל-אביב, נ. סברסקי, (דפוס

שמינית (מתוקנת), תל-אביב, "מסדה"; (רמת-גן, דפוס מסדה), תשי"ג, 192, [8] ע' מפות, 8°. מנוקד. מהדורה א' עין ק. ס. שנה כ"ב ע' 6.

989 אפרתי, מ[שה] צ[בי], [נפתלי] מלמד.

פסיעות; ספר למוד ומקרא, א. ה. תל-אביב, "יבנה", (דפוס "תרבות", תשי"ג-תשי"ד 1952-1953), 160; 320; 368 ע' 8°. מנוקד ומצויר. פסיעות א': מהדורה ג' — עין גם ק. ס. שנה כ"ז ע' 150, שנה כ"ח ע' 335 ושנה ל' ע' 26.

990 אשמן, אהרן; א[ברהם] רוזן, עלה

לישראל; ספר למוד השפה למתחילים... לספר רצופים מלון ותרגילי קריאה. מהדורה ראשונה לשלשים וחמש חלק א. תל-אביב, "יבנה", (דפוס "גוטנברג", תשי"ד-1953), 108, 32 ע' ציורים, 8°.

העיבודים הקודמים יצאו בשם "עלה" — למלון (ע' 321) שער מיוחד: א. רוזן, א. אשמן; תרגילי קריאה ומלון "אידית, צרפתית, אנגלית" לספר... "עלה לישראל" תשי"ד.

991 בלומנטל, [פנחס] [P. Blumenthal], אלף

שאלה ושאלה; ... שאלות ותשובות באמנות, מדע, פוליטיקה וכו'. מהדורה שניה ומתוקנת. (תל-אביב), שם ויפת, חש"מ, [תשי"ד], [8], 51, [1], 51 ע' 8°. בספרון זה תמצאו את מכשירי ההתעמלות לזכרון ולמוח" (מההקדמה).

992 בן-אליהו, אפרים. אטלס לידעת

ארץ-ישראל והתנ"ך. סקירה גיאוגרפית, היסטורית ומכללית ב-200 מפות... ירושלים, (תשי"ד), [2], 109 דף, דיאגרמות, טבלאות, מפות, ציורים, 2°. מותאם לתכנית הבחינות בידעת הארץ ללמוד עצמי. הסכסס במכונת-הכפלה.

993 בן חביב <חבובא> אליהו, המורה

החדש, ללמוד השפה העברית... מהדורה חמישית. חלק א. חיפה: בית הספר הריאלי העברי (ירושלים), דפוס ש. וינפלד, תשי"ג, [4], 116, [4] ע' 8°. עברית וערבית.

994 בן-שם, ראובן. פסיכולוגיה <פרופ-

דאוויתקה> לכתות העליונות של בתי-הספר התיכוניים

982 נבון, שמואל. החג, החגיגה והמישחק הוראמתי, ירושלים, המחלקה לענייני הנוער והחלוץ של ההסתדרות הציונית בהשתתפות הקרן הקיימת לישראל, (דפוס גרוסלם פוסט), תשי"ג, 85, [1] ע' תמונות, 8° = שעלים; "ספריה" סידאוגית למדריכים, ט.

983 רון-פולני, יהודה, על החינוך בקבוצה

<החינוך המשותף> תל-אביב, "אורים", המרכז לחינוך וארגון עובדי, תשי"ד, 63, [1] ע' 8°. = ספריה פדגוגית קטנה, כד. ביבליוגרפיה: ע' 63.

984 שפירא, יוסף. תרבות למושבי עולים.

[תל-אביב], ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בארץ-ישראל, המחלקה לתרבות ולהסברה/המדור למושבי עולים, (דפוס "הפועל הצעיר", [תשי"ד], 47, [1] ע' תמונות, 8°.

ספרי למוד

985 אבידור, משה; יצחק ספיבק, עם ישראל

בארצו ובבכר; ספר למוד... מהדורה חדשה מנקדת, חלק א. ספר ב: משלון החשמונאים עד אחרי חורבן בית. תל-אביב, "מסדה"; (רמת-גן, דפוס מסדה), תשי"ד, [131]-231, [1] ע' מפות, תמונות, 8°. את הקודם עין ק. ס. שנה כ"ט ע' 325, מספר 1950.

986 אולמן, [שלמה] [ב[רוך]], צבי הרכבי

[Salomon Baruch Ullman; Zvi Harkavy]. החי; יסודות המורפולוגיה, האנטומיה, הפיסיאולוגיה והסינטיטיקה של בעלי-החיים. ספרי-לימוד למדעי-הטבע... מהדורה חמישית. באישור אגף החינוך. תל-אביב, "יבנה"; ירושלים, הוצאת-הספרים הארץ-ישראלית; (תל אביב, דפוס בלאס), תשי"ג, 102, [2] ע' תמונות, 8°. מנוקד.

987 אורן, משה. פיסיקה. חלק א-ג. תל-

אביב, נ. טברסקי, (דפוס "ספר"), תשי"ג, 489 ע' פורטרט, ציורים, 8°.

התכן: חלק א: מבוא, תורת החום, תורת הגזים ותגזים. מהדורה שנייה. חלק ב: כוחות, תנועות, עבודה, תורת החום, תורת האור, חלק ג: תורת החשמל, תורת האור.

988 אנוך, [חנן] [Emil Enoch], כתיבת

ארץ-ישראל, ספר למוד למתחילים. מהדורה

1001 כוכבא, משה, פרקים בהוראת החשבון, מהדורה חדשה ומתוקנת, ירושלים, "עבר", (דפוס הפועל המזרחי, תשי"ד—1953), 63, [4] ע', 8°.
= יסודות לימוד החשבון, חלק ב: — מיועדים לכיתות ג'—ח' של ביה"ס היסודי ולכיתות המקבילות של ביה"ס התיכון, מהדורה א' עיין ק. ס. שנה ט"ז ע' 158.

1002 כיטוב, ד: ב. אחיה, חשבון והנדסה; ספר למוד ... [אב], תלאביב, י. שרברק, תשי"ד, ציורים, 8°.

התכן: [א]: לשנת הלמודים השביעית, (מהדורה שניה, דפוס רוהלד), 148 ע' — [ב]: לשנת הלמודים השמינית, (דפוס טורים), 167 ע'.

1003 לוצטו, שמואל דוד, שמואל דוד לוצטו <שד"ל>; לקט כתבים, סידר, ביאר והוסיף מכאן קדליה, אלקושי, מהדורה שניה מתוקנת ומורחבת, תלאביב, מ. גיומן, (דפוס שלומי), תשי"ד, 60 ע', לוחפורטרט, 8°.

1004 מהרשק, ש[מעון], שאלון מתימטי, מגמה ריאלית, תלאביב, (דפוס "גוטנברג"), תשי"ד, 120 ע', 8°.

1005 מוטס, יהודה; דוד שיפמן, יסודות הגיאוגרפיה; ספר למוד לכתיבת הארץ בכיתות ח"ט, מהדורה רביעית, תלאביב, יבנה; (יפו, דפוס הספר העברי), תשי"ג, 199 ע', טבלאות, מפות, תמונות, 8°. מנוקד, מהדורה א' עיין ק. ס. שנה כ"ז ע' 28.

1006 סבוראי, מ[שה], חוברת תרגילים לקורס להנהלת חשבונות וחשבון מסחרי, תלאביב, [המחבר], (דפוס לוריא), תשי"ד—1953, 72 ע', 8°. בראש השער: קורסים למדעי המסחר מ. סבוראי...

1007 סירס, פרנסיס ו[נסטון], מרק [ולדו] זימנסקי, פיסיקה תיכונית ... תורגם וערוך בידי ... דניאל יצחק ... כרך א: מכניקה, תלאביב, "יבנה"; (חיפה, דפוס "אות", תשי"ד), [7], 236, [10] ע', ציורים, 8°. עם הקדמה קצרה של המחברים לתרגום העברי, שם המקור: R. W. Sears, M. W. Zemansky: College physics

ולבתייהמדרש למורים, תלאביב, ג. סברסקי, דפוס "ספר", תשי"ד, 160 ע', ציורים, 8°.

995 ברש, אל[כסנדר]; ד[בורה] אילן-סרגי, גוף האדם; ספר למוד לבתיספר תיכוניים ולבתימדרש למורים, תלאביב, "יבנה", (דפוס "גוטנברג", תשי"ד), 276 ע', ציורים, 8°.

996 גוטשטיין, משה; זאב לבנה; שלמה שפן, הדקדוק העברי השמושי, מאת משה גוטשטיין, זאב ליבנה, שלמה שפן, ירושלים ותלאביב, שוקן; (ירושלים, דפוס מרבנו), תשי"ד, ווא, 168, 12, [2] ע', 8°.

"ספר להוראת הדקדוק העברי צריך להתבסס מצד אחד על הדקדוק המסורתי ... ומצד אחר עליו להביא בחשבון ככל האפשר גם את תופעותיה וגלויה של הלשון החדשה החיה ומתפתחת בתנאים המיוחדים, בהתאם להכרה זו נעשה כספר זה נסיון של כרוך והבחנה בחומר הלשון והכללים", (מההקדמה).

997 טורי, יעקב; דן ה. שמידט, תולדות העמים בזמן החדש; ספר עזר ללמוד ההיסטוריה הכללית, ערוך בידי רפאל סופרמן ... כ' א, מהדורה שניה מורחבת ומתוקנת, כ' ב, תלאביב, "יבנה", (דפוס "גוטנברג", תשי"ג—תשי"ד), 232; 338 ע', 8°.

998 טריניק, אבנר, יסודות הכימיה; ספר לימוד לכיתות השישית בבתיהספר התיכוניים, ולבחינות המוקדמות בכימיה של משרד החינוך, מאת אבנר טריניק ... ירושלים, אחיאסף, (דפוס ר. ח. חכהן, 1954), [8], 156 ע', טבלאות, ציורים, 8°. עם פתח דבר מאת מ. בובטלסקי.

999 ישראל, א[תרן], היהודים בדורר תינו; ספרלימוד לדימוגראפיה יהודית, [תלאביב], הקיבוץ המאוחד, (דפוס סטרוד), תשי"ב, [3], 275, [1] ע', כיבלוגרפיה: ע' 266—270.

1000 כוכבא, מ[שה]; ש[רגא] פ[יבל] קלעי, ספר למוד לחשבון ולהנדסה ... [אב], ירושלים, "עבר", (דפוס ש. וינפול, 1953), 8°. התכן: [א]: לשנת הלמודים השביעית, מהדורה ד' מתוקנת, 114, [3] ע' — [ב]: לשנת הלמודים השמינית, מהדורה ג' מתוקנת, 93, [3] ע'.

„נועד למתחילים היודעים רק את הא"ב העברי". המחבר, פרופ. האוניברסיטה העברית ומנהל משרד החינוך והתרבות של הממשלה, מת בניסן תשי"ד בירושלים.

ספרי מדע כלליים

1015 אבי-שאוול, מרדכי (M. Avi-Sbaul).

מארכס בתחום האמנות. מאת מ. אבי-שאוול, תל-אביב, חש"מ, 1953, [2], 13, [1] ע', תמונות. 8°.

1016 אבן-ארי, מיכאל [Michael Ebnari].

בוטאניקה כללית; 24 הרצאות אוניברסיטאיות. (תל-אביב), הקיבוץ המאוחד, (דפוס „ספר"), תשי"ד, 15, 314, [5] ע', תמונות. 8°.

1017 אהרנוביץ, חיים. סודן האנגלו-

מצרית. (חיפה, „אוריון", דפוס „אמנות", תשי"ד), 22, [2] ע', תמונות, מפה. 8° = סידרת גלובוס, סקר הארצות בחדשות, חוב' א.

1018 אורתור, גינה. תורת המבנים

הפסיכולוגיים. ירושלים, מוסד סאלו למען הילד והנוער, (דפוס מרכז), תשי"ג, 8, 192 ע', 8°.

1019 איזנהאור, דויט דוד. מסע שחרור

אירופה. תורגם מאנגלית ע"י יוסף נדבה וי. נאור. תל-אביב, „כתבים", (מאמחות בדפוס ישראל, תשי"ד), [7], 455 ע', תמונות מפות. 8°. הראש השער: דווייט ד. איזנהאור. — מהדורה קודמת עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 210.

1020 אנגלס, פרידריך. התפתחות הסו-

ציאליזם מאוטופיה למדע. תרגם ח. ש. בן-אברהם. הערות: הסבר — מנחם דורמן. (תל-אביב), הקיבוץ המאוחד, (דפוס „אחדות"), תשי"ד, 95, [1] ע', פורטרט. 8°. שם המקור: Friedrich Engels: Die Entwicklung des Sozialismus von der Utopie zur Wissenschaft.

1021 אסכולי, סלדינו די. ספר הרוקטים;

יוצא לאור לראשונה ע"פ כתב יד עברי מן האמצע של המאה ה"ט. עם מבוא הערות ותמונות מאת זיסמן מונטגר. תל-אביב, מחברות לספרות; (ירושלים,

1008 סלמן, א. חישובי-פלא; הוכחה

מתימטית ל„מסתורי" החישוב המהיר. תל-אביב, „טכניקה ומדע", (דפוס „יהלום"), 1954, 156, [3] ע', 8°. „עיקר מטרותו של הספר: לשמש ספר-עזר להוראת אלגברה בכיתות הבינוניות של ב"ס תיכון, לפתח ולעודד „ספורט" תשבוני". (מההקדמה).

1009 פינסודר, י[שעיהו יצחק]. תורת

החשמל <אלקטרוטכניקה כללית> לתלמידי בחי ספר טכניים... מהדורה חמישית מתוקנת ומורחבת. ירושלים, אחיאסף, (דפוס ש. וינפלה, 1952), 310 ע', ציורים. 8°. בראש השער: י. פינסודר.

1010 פלר, י[צחק]. ע"מ: ספר ללמוד הלשון

למבגרים. חלק א. ירושלים, „קרית ספר", (דפוס ש. וינפלה), תשי"ג, 172, [4] ע', תמונות. 8°. מצורפת: חוברת הכנה. ירושלים, (דפוס סורים), תשי"ב, 63, [1] ע'.

1011 פרץ, י[צחק]; ז[ישא] שפירא. פרקים:

פרקיקריאה ועניני לשון לבוגרים מתקדמים... מהדורה רביעית. תל-אביב, דביר, (דפוס אילון), תשי"ג, 156 ע', 8°.

1012 רדאי, יהודה. הצעד השני: גישה

חישה ללימוד הלשון העברית למתקדמים... מהדורה רביעית. ירושלים, ר. מס, (דפוס המערב), תשי"ד, 214 ע', 8°. מהדורה קודמת עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 210; מהד' א' שנה כ"ג ע' 181.

1013 Mendilow, A[dam] A[braham];

Sholom J. Kahn; Alice Shalvi. Man and men; an anthology of English and American prose. Jerusalem. Achiasaf. (typ. Jerusalem Post), 1954. 4 p. l., 284 p. 8°.

נועד לסטודנטים שאינם דוברי-אנגלית, הרוצים לקבל תאר אוניברסיטאי בלמוד לשון זרה.

1014 Rieger, Eliezer. Everyday Hebrew,

in collaboration with Elhanan Indelman. Jerusalem, Youth and Hechalutz Department of the World Zionist Organization, (typ. Goldberg), 1954. 4 p. l., 262 p., map, pl. 13:21.

(תל-אביב), ארגון מגדלי עופות / התאחדות מגדלי עופות
[ע"י] "המשק החלקאי", (דפוס ישראלי), [תשי"ד].
183 ע', סבלאות, תמונות. 8°.

1028 גוס, מדלן. נחל איתן: קורות יוהן
סבסטיאן בך. מאנגלית עפ"י מדלן גוס: ירוחם לוריא.
ציורים: אלינור בליסדלי, תל-אביב, גיומן, (דפוס
מל"ן), תשי"ג. 204 ע', פורטרט. 8°. שם המקור:
Madeleine Goss: Deep flowing brook; the
story of J. S. Bach. הדפסה ראשונה עיין ק. ס.
שנה כ"ג ע' 267.

1029 גמוב, ג'ורג'. קורות האדמה: עבר
הווה ועתיד. מהדורה שניה. (תרגום מאנגלית: שמואל
אילון). תל-אביב, "מסדה": (רמת-גן, דפוס מסדה),
תשי"ד. 190, [1] ע', תמונות. 8°. בראש השער:
ג'ורג' גאמוב. שם המקור: George Gamow:
Biography of the earth: its past, present
and future. מהדורה א' של התרגום עיין ק. ס.
שנה כ"ו ע' 32.

1030 גרדנר, הלן. האמנות מראשיתה
ועד ימינו. (תרגום דניאל אלירס; ערך: בנימין
תמון. מהדורה ב'). תל-אביב, מסדה: (רמת-גן, דפוס
"מסדה", תשי"ד). [1] דף, 880 עמודים, לוחות-תמונות,
מפה, פורטרטים, ציורים. 4°. על מקצת הספסים אחרי
שם הספר: מהדורה מיוחדת למנוי "דבר", שם המקור:
Helen Gardner: Art through the ages: an
introduction to its history and significance
מהדורה א' של התרגום עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 211—
212, שם גם ציון.

1031 גרציאנסקי, ניקולאי פבלוביץ'; סרגי
דנילוביץ' סקוזין. מבחר מקורות לתול-
דות אירופה על סף העת החדשה למסוף המאה
הט"ו עד מחצית המאה הי"ז. (עברית הלל סגל.
העריכה המדעית — יהושע אפרון. מרחביה), הקבוץ
הארצי השומר הצעיר, (דפוס השומר הצעיר, 1954).
274, [1] ע', מפות, תמונות. 8°. (ספרית פועלים /
השכלה וחנוך). בראש השער: נ. פ. גרציאנסקי וס.
ד. סקאוזין. שם המקור: Николай Павлович Гранин-
ауский; Сергей Данилович Сказкин: Из хре-
стоматии по истории средних веков, III.

דפוס ווייס), תשי"ג. 125, xv ע' 8°. מנוקד. רוב
הפירוש כתוב בלטינית. עם מבוא, חקן ושער נוסף
באנגלית: „Compendium: The Book of the Pharmacists...
Aromatariorum” The Book of the Pharmacists...
Commentary and introduction by Suessmann
Muntner. Tel-Aviv. 1953. קונטרסו הנוהז
של סלדינו הוא הספר הראשון בספרות העולם שנתחבר
במיוחד לרופאים... הוצאה זו מבוססת על כתב-יד
העברי מיינה [68] 156°. (מההקדמה).

1022 אריאן, דוד. מינהל ציבורי: רשי
מות לפי הרצאותיו של ד. אריאן. ירושלים, הסתדרות
הסטודנטים של האוניברסיטה העברית, תשי"ד. [1]
109 דף. 8°. במכונת-הכפלה.

1023 אשור, זנאבן. צבעי דפוס גזניהם
וסגולותיהם... (תל-אביב), ספרית כיס למלאכת הדפוס,
בסיוע האיגוד הארצי של פועלי הדפוס, (דפוס "יהלום").
[תשי"ד] 13, [1] ע' 8°. כיביליגרפיה: ע' [3].

1024 בולגריה. מחלקת העתונות של צירות
הרפובליקה העממית הבולגרית. תל-אביב.
הרפובליקה העממית בולגריה. 76
שנה לשחרור בולגריה מעול התורכים. תל-אביב, מחלקת
העתונות של צירות הרפובליקה העממית הבולגרית,
חש"מ, 1954. 1, 6, [2] ע', תמונות. 4°.

1025 בישלין, ג'ון רוברט. מנהל צבאי
והגנה לאומית. (עברית: א. רועג). [תל-אביב],
"מערכות", (בית הדפוס הצבאי, תשי"ד). 239 ע',
תרשימים. 8°. עם מבוא לתרגום העברי מאת י.
מלביצקי. בראש השער: ג. ר. בישלין. שם המקור:
John Robert Beishline: Military management
for national defence.

1026 ברוידא, אפרים. תכנון חברתי
וחירות האדם: הגשמה סוציאליסטית בכריסטינה. קיבוץ
וערך אפרים ברוידא. תל-אביב, עם עובד, (דפוס
"אפק"), תשי"ד. 229, [2] ע' 8°.
קובץ. "כונת הספר לתת לקורא את האפשרות להכיר
מקורב את דברי הידיו והיכרות בתנועת הפועלים
הבריטית מן השנים האחרונות". (מההקדמה).

1027 ברקמן, י. מאפרות בן-ימיו עד
למסילה, מאת י. ברקמן, בעריכת י. ענברי.

חמרים שונים לזבל. ייצור הזבל והטיפול בו, דרכי השימוש בזבל. נצול מי שופכין ושתן, מרשימות עובדי הענף.

1038 זהרי, מיכאל (Michael Zohary).

עולם הצמחים: סיסטמטיקה, התפתחות, ביו-לוגיה, גיאוגרפיה של הצמחים העילאיים, תל-אביב, עם עובד, (דפוס "אופק"), תשי"ד, 11, 476, א, [2] ע/ תמונות, 8°. "שורש" שער נוסף באנגלית. הספר זכה בפרס משרד החינוך והתרבות של ממשלת ישראל ביום העצמאות תשי"ד. — "נתכונתי לתת את עזרתי במקצוע זה בעיקר למורי הטבע, אך תקוותי שהוא ידריך גם את הסטודנט הביולוג, את החקלאי המשכיל ואת החובב המעמיק" (מהקדמה).

1039 חשין, שניאור זלמן [Shneur Cheshin].

עשית עושר ולא במשפט; רשימות לפי הרצאותיו של ש. ז. חשין, בעריכת עודד אלישר, ירושלים, הסתדרות הסטודנטים, תשי"ד, [3], 171, 19 ע/ במכונת הכפלה, 8°.

1040 טיציאנו, ויצ'לי [Vecelli Tiziano].

טיציאן; בחיר ציירי ונציה, נערך והוסבר ע"י א. קולב... עם מבוא ביוגרפי מאת אוסקר פישל ועם ארבעים ואחד ציורים, תל-אביב, מסדה; (רמת גן, דפוס מסדה), תשי"ד, 60, [4] ע/ 40 לוחות תמונות, 4°.

1041 טנקוס, ש. גביגציה חופית.

תל-אביב, מרכז הרבל הימי לישראל, (הדפוס הכללי), תשי"ב, 93, [1] ע/ טבלאות, ציורים, 8°. ספרים מקצור עית, חוברת ד'.

1042 דין, אורי, משפט מסחרי; סכומים

לפי הרצאותיו של א. דין, ירושלים, הסתדרות הסטודנטים באוניברסיטה העברית, תשי"ד, [1], [234] ע/ 8°. במכונת הכפלה.

1043 יום, דוד, מסכת טבע האדם...

תרגם מאנגלית יוסף אורי, מהדורה חדשה, ספר א: על התבונה, ירושלים, הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס, (דפוס "אחזה"), תשי"ד, 358, 11, [2] ע/ 8° = ספרי מופת פילוסופיים, כ"א, מהדורה א' של התרגום עין ק. ס. שנה כ"ב ע' 12. שם המקור: David Hume: A treatise

1032 דין, דוד, פרשת המדע, תרגם וערך ינשעיה [יצחק פיינסיד, ירושלים, "קרית ספר", (דפוס טורים, 1952), 298 ע/ ציורים, 8°. שם המקור: David Dietz: The story of science

1033 דניאל, זין (Jean Daniel).

ולאמים במשטר הסובייטי, תל-אביב, נ. טברסקי, (דפוס "ספר"), תשי"ג, 307 ע/ "מפה", 8°. בראש השער: ז'אן דניאל.

"אין אנו באים בספר זה לנקוט עמדה כלפי המשטר הסובייטי ומדיניותו. אנו מסתפקים בהרצאה אוניקסיטית של החומר העיבודי, שאספנו מהמקורות הסובייטיים" (מהקדמה).

1034 חים, זאב, הדגלים, חיפה, החבל הימי

לישראל, (דפוס ורהפטיג), תשי"ד—1953, [2], 2 דף, 136, [8] ע/ תמונות, 8°. החכן: מבוא, תולדות הדגל ונימוסיו, הקוד הבינלאומי לאיתות, דגלים וסמלים של מדינת ישראל, דגלי האומות השונות.

1035 ויסברג-ציבולסקי, אלכסנדר [Alexander Weissberg-Zibulsky].

קשרי השתיקה; רוסיה בכור-ההיתוך של הטיהורי, עברית: ישראל אחידוב, רמת גן, "דרור"; [תל-אביב], (דפוס "יהלום"), תשי"ג, 11, 528 ע/ 8°. בראש השער: אלכסנדר וויסברג-ציבולסקי.

1036 וירשובסקי, אברהם, על הביאולר

גיה של המולית האדומה וסביבת חייה... חמ"ד, [תשי"ב], [3], 22 דף, 110000 ע/ [5] דף, דיאגרמות, טבלאות, 8°. עם תכן ושער נוסף באנגלית: Abraham Wirszubski: On the biology and biotop of the red mullet (Mullus barbatus L.) — תקציר דיסרטציה, ירושלים, תשי"ב, במכונת הכפלה.

1037 הזבל האורגני; קובץ מאמרים, תל-אביב,

"ספרית השדה", (דפוס "הפועל הצעיר"), תשי"ד, 132, [4] ע/ טבלאות, 8°. בראש השער: אורגון העובדים בזבל האורגני.

בקובץ כוננו מיטב המאמרים שהופיעו על דפי "השדה" במשך 15 השנים האחרונות. המדורות: קרקע ופוריותה, הזבל האורגני במשק החקלאי, מקורות והפיכת

אכרזהב, תל-אביב, "דורר", (דפוס "גוטנברג"), תשי"ב.
ה, 239, [1] ע' 8°.

1051 **מדריך לאינג'נר**, בעריכת שלמה אטינגר
... כך א' מדעי היסוד. תל-אביב, "מסדה"; (חיפה,
דפוס "אות"), תשי"ד. 12, 15, 660 ע', טבלאות, ציורים.
8° שאר נוסף באנגלית.

התכן: ש. אטינגר: טבלאות מתמטיות, מתמטיקה. —
ל. בונסיליולי וז. אטינגר: מתמטיקה מעשית. ג.
רובינון: פיזיקה טכנית. ש. אטינגר: טבלאות פיסיקליות.
מ. מיטלמן: מכניקה טכנית (פרק אחרון קצר של המדור
נכתב ע"י א. זלובסקי). א. זלובסקי: תורת החזק
והאלסטיות. ש. אטינגר: פרופילים של פלדה ועץ. ש.
אירמאי: הידרומכניקה והידראוליקה. מ. ריינר (בהש"
תחפוז צ. קרני): דיאלוגיה.

1052 **מוקדווי, דהן גופל**, אנו עולים
להימלי. תרגם יצחק למדן. תל-אביב, "אמנות",
(דפוס "עתיד"), תשי"ג. 118, [1] ע' 8°. מוקד. שם
המקור: Dhan Gopal Mukerji: Jungle beasts and
men.

1053 **מורואה, אנדרה**, דברי ימי אנגליה.
מצרפתית לאה וייז'הן. תל-אביב, "מסדה"; (רמת-גן,
דפוס מסדה, תשי"ד). 381, [2] ע', לוחות-תמונות. 8°.
בראש השער: אנדרה מורואה. שם המקור: André
Maurois: Histoire d'Angleterre.

1054 **מלבר, גרשון**, עורך. המהפכה
התעשיתית; פרקי קריאה לקט וערך: גרשון
מלבר ... (ירושלים), הסוכנות היהודית לארץ ישראל,
המחלקה לעלית ילדים ונוער, (דפוס ר. ה. הכהן),
[תשי"ד]. 110, [1] ע', תמונות. 8°. "פנימית".

1055 **מרס, קרל**; [פרידריך אנגלס Karl
Marx; Friedrich Engels], כתבים היסטו-
ריים, בצירוף דברי הקדמה והערות מאת מ. דורמן.
כרך א. (תל-אביב), הקיבוץ המאוחד, (דפוס סטרוד).
תשי"ב. 11, 450, [1] ע', פורטרטים. 8°.
התכן: ק. מרס: מלחמת המעמדות בצרפת; ה'
18 בברימאר של לואי בונאפארט. פ. אנגלס. ריבולוציה
יקונסרריבולוציה בגרמניה. ק. מרס: מלחמת-האזרחים
בצרפת. נספחים.

1056 **מרס, קרל**; פרידריך אנגלס. המני-
פסס הקומוניסטי. תרגם מנחם דורמן. (תל-

of human nature. Book 1: On the under-
standing.

1044 **יפה, עמנואל**, כתבי-ספרים. ערך
עמנואל יפה <עפי' מגור ואחרים> חיפה, "אשכול";
(ירושלים, דפוס "אשכול"), [תשי"ד]. 40 ע', ציורים.
8°. התכן: המפתח. כתבי-ספרים באותיות, —
בספרות, — בסימנים ובציורים. מנגינת-סיום. צפנת
פענה.

1045 **ישראל, צבא**, שלושה קרבות
לילה. (תל-אביב), מערכות, (בית הדפוס הצבאי
מס' 665, תשי"ג—1952). 72 ע', מפות, תמונות. 8°.
= קונטרסים למקרא ולעיון. 4. התכן: ס. א. ל.
מרשל: מותו של גיבור. ג. רונלי: לילות במוצב
קדמי. א. ואסילבסקי: מהלומת-לילה.

1046 **לבונטין, אביגדור**, דיני קניין;
רשימות לפי הרצאותיו של א. לבונטין, ירושלים,
הסדרות הסטודנטים, תשי"ד. [2], 314 ע'. 8°.
במכות-הכפלה.

1047 **לבלך, ר.** טיפוח יחסים אנושיים
בין מוסדות הממשלה לבין הקהל. ר. ש. ליבלאן. תירגם
מצרפתית מנחם הרטום. (ירושלים), המדפיס הממשלתי,
(דפוס גרוסלם פיסט, תשי"ד). 80 ע'. 8°. שם
המקור: R. Ch. Leblanc: Comment humaniser
les relations entre l'administration et le
public.

1048 **לורד, יעקב**, פרקי מסאורולוגיה.
מאת יעקב לורד, השרות המטאורולוגי, משרד התחבורה.
חמ"ר, חש"מ, [תשי"ג]. 23, [1] ע', טבלאות, תמונות.
8°.

1049 **ליסנקו, טרופים דניסוביץ**, אגרו-
ביולוגיה. עריכה מדעית ש. הורבי. (תרגמו:
ש[למה] הרברג, אהרן ראובני, ש. א.) (תל-אביב),
הקיבוץ המאוחד, (דפוס "אחדות"), תשי"ב. [5], 231
[1] ע', ציורים. 8°. בראש השער: ס. ד. ליסנקו.
שם המקור: Трофимъ Денисовичъ Лисенко: Агро-
биология.

1050 **ליפר, אלינור**, 11 שנה בבתי-
סוהר ובמחנות סובייטיים. תורגם ... ע"י חיים

ספאט. (תרגום: יהודה רכב), תל-אביב, מסדה; (רמת-גן, דפוס מסדה), [תשי"ד], 131 ע', פורטרטים. 8°. שם המקור: Siegmund Gottfried Spaeth: Dedication; the love story of Clara and Robert Schumann.

אביב, הקיבוץ המאוחד, (דפוס דבר), תשי"ד. 68 [1] ע', לוחות פורטרטים, פקסימיל. 8°. דוברות, חוברות לימוד לעולים ולבני הנעורים, ז. מנוקד. שם המקור: Karl Marx; Friedrich Engels: Manifest der kommunistischen Partei.

1063 סקוט, רוברט פלקון. הנסיעה האחרונה ליומנו של סקוט. תרגום מן [שה] בן-אליעזר [=גלמבוזקין]. תל-אביב, "אמנות", (דפוס "תרבות"), [תשי"ד], 224 ע', תמונות. 8°. מנוקד. בראש השער: קפטן סקוט. דפוס סטראוטיפי, שם המקור: Robert Falcon Scott: Scott's last expedition. V. I. Being the journals of Captain R. F. Scott.

1057 מרכס, קרל. הקאפיטאל; ביקורת הכלכלה המדינית. ספר ב: תהליך הסיבוב של ההון. מרחביה, הקיבוץ הארצי השומר הצעיר; (תל-אביב, דפוס אופק, 1954), 516 ע', 8°. (ספרית מועלים / מענית). בראש השער: קארל מארקס. "תירגום יצחק מן". עם הקדמת מערכת ההוצאה העברית, ע' 7-15, חתומה ע"י ש. בנארי. שם המקור: Karl Marx: Das Kapital. Buch II: Der Zirkulationsprozess des Kapitals. את הקדום עיין ק. ט. שנה כ"ד ע' 106.

1064 פוירשטיין, [אמיל] [Emil Feuerstein]. מגלים ומציאים. תל-אביב, י. שרברק, (דפוס "קדמה", תשי"ד-1953), 227, [1] ע', תמונות. 8°. מנוקד. 19 פרקים על מורטון, רנטגן, דונלופ, ת. קוק, איסטמן ואחרים.

1058 מרשק, איליה יקובלביץ. איתני הטבע והישגי האדם. תרגום יהוא. [תל-אביב], הקיבוץ המאוחד, (דפוס "אחדות"), תשי"ג. 218, [2] ע', לוחות תמונות, מפה. 8°. בראש השער: מ. אילין [=איליה יקובלביץ מרשק].

1065 פולין, חקה. הקונסטרוציה לחקת היסוד של הרפובליקה הפולנית העממית. אושרה על ידי הסיום המחוקק ב-22 ביולי 1952. מהדורה עברית בעריכת שמואל איוונשטדט. תל-אביב, "ליכוד", חש"מ, תשי"ד-1953, 52 ע', פורטרט. 8°.

"ספר זה ... מספר כיצד מחזיר המרץ המקובץ שליטה שיטתית ובלתי-פוסקת של התבונה למישחק הקמאי של אתגריהטבע" (מההקדמה של מ. גורקי). — בסוף הספר (ע' 171 — 216): ה. בירגר: מפעלי הבניה הגדולים בברית-המועצות.

1066 פוקורני, רפאל. כתב-יד ואופי; מבוא לגרפולוגיה העברית המדעית. (תרגום: שמעון קריגר). תל-אביב, מחברות לספרות, (הדפוס הכללי), תשי"ב. 182 ע', פקסימילים. 8°. — מהדורה שניה: תשי"ג.

1059 נהיר, מ[שה] א[ליהו]. מכניקה של המוצקים. תל-אביב, י. צציק, (דפוס מל"י), תשי"ג. 128, [3] ע', טבלאות, ציורים. 8°.

1067 פין, רוברט [Robert Fine]. מאור טסטונוג, שלט סין האדומה. תורגם מאנגלית ע"י ש. שניצר. תל-אביב, "כתבים", (דפוס ישראל, תשי"ב). 264 ע', מפות, פורטרטים. 8°. בראש השער: רוברט פין.

1060 נוימרק, ש. Chrysopa carnea Stephens ואייביה בישראל, [ירושלים], תשי"ב. 13, vi דף. 4°. סיכום ושער נוסף באנגלית: S. Neumark: Chrysopa carnea stephens in Israel — דיסרטציה, ירושלים, תשי"ב. במכונת הכפלה.

1068 פינברג, נתן [N. Feinberg]. משפט בינלאומי-פומבי; סכומים לפי הרצאותיו של נ. פינברג, ירושלים, הסתדרות הסטודנטים, תשי"ד. [1], 289 ע'. 8°. במכונת הכפלה.

1061 נוסיםבוים, ליאו [Leo Nussimbaum]. מוחמד. (תורגם ע"י מ. סמיר). תל-אביב, "אמנות", (דפוס "קדמה", תשי"ד), 246, [2] ע', 8°. בראש השער: אסד ביי [=ליאו נוסיםבוים].

1062 ספט, זיגמונד גוטפריד. הקדשה; פרשת אהבתם של קלארה ורוברט שומאן. מאת זיגמונד

מן המתימטיקה החדישה, מאת אברהם הלוי פרנקל, כרך ב, הסיבה ב: גיאומטריה <א>, ירושלים, האוניברסיטה העברית ו"מסדה", (דפוס "הספר"), תשי"ד [2] דף, [153]—294, [2] ע', ציורים. 8°. את הקודמים עיין ק. ס. שנה י"ט ע' 161, שם גם ציור, ושנה כ"ט ע' 331.

1074 קטינסקי, צפירה. הנדל, אורח העולם... הציורים בינה גבירין. תל־אביב, מ. ניומן, (דפוס "תרבות"), תשי"ד. 98 ע', 8°. מנוקד.

1075 קלוזנר, יהודה אריה. פרקי קריאה לתולדות הספרות הכללית. כרך א: התקופה העתיקה. ספר ב: תל־אביב, י. ציציק, (דפוס "תרבות"), תשי"ד. [2] 189—398 ע', 8°. את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 214, שם גם ציור.

1076 קלי, שמעון. רפואה משפטית (קרי מינולוגיה): רשימות לפי הרצאותיו של ש. קלי... ירושלים, הסתדרות הסטודנטים של האוניברסיטה העברית, תשי"ד. [1] 107; [1] 35 ע', 8°. במכונת הכפלה. [1] 35 הע' האחרונים כוללים רשימות ההרצאות לשנה ג' (עם שער מיוחד: ירושלים, תשי"ג).

1077 רות, ח'נים [יהודה] (Leon Roth). מורה דרך בפילוסופיה החדשה... מהדורה שלישית. ירושלים, ר. מס, (דפוס ש. וינפלד), תשי"ד. 130, [1] ע', 8°. = ספרית מס למדע פופולרי, 21. = פילוסופיה ב. שער נוסף באנגלית. כולל ביבליוגרפיות. — מהדורה א' עיין ק. ס. שנה י"ח ע' 352, שם גם התכן; מהדורה ב' — שם שנה כ"ז ע' 36.

1078 רות, ח'נים [יהודה] (Leon Roth). מורה דרך בפילוסופיה היוונית... מהדורה רביעית עם השלמות ביבליוגרפיות. ירושלים, ר. מס, (דפוס ש. וינפלד), תשי"ד. 126, [2] ע', 8°. = פילוסופיה א. = ספרית דני למדע פופולרי, 18. שער נוסף באנגלית. ביבליוגרפיה: ע' 106—109.

1079 רילה, אוטו (Otto Rühle). מהפכות אירופה. עברית ר—תי. כרך א': 1700—1900. מרחביה, הקיבוץ הארצי השומר הצעיר, (דפוס השומר הצעיר), 1954. 308 ע', לוחות־ממונות, מפות. 8°. (ספרית פועלים/מדע לכל). בראש השער: אוטו רילה.

1069 פינקלשטיין, סידני. מוזיקה ורע' יונות. חמש מאות שנות התפתחות המוזיקה... מאנגלית שולמית ריפתין. (מהדורה שניה). מרחביה, הקיבוץ הארצי השומר הצעיר, (דפוס השומר הצעיר, 1954). 189 ע', 8°. (ספרית פועלים/מדע לכל). בראש השער: סידני פינקלשטיין. ע' 173—185: מונחים מוזיקליים, תרגום ש. בריחנה. ביבליוגרפיה: ע' 186—189. שם המקור: Sidney Finkelstein: How music expresses ideas.

1070 פלן, קורט. תולדות המוזיקה בעולם. עברית: יצחק הירשברג. (תל־אביב, "עידית", (דפוס "אלישע"), תשי"ד. 488 ע', [88] לוחות־ממונות, פורטרטים, תיג' 8°. (סדרת "צליל לים"). בראש השער: קורט פאהלן. [88] ע' מכילים: "תולדות המוזיקה בעולם בתמונות" — "החיים המוזיקליים בישראל". שם המקור: Kurt Pahlen: Musikgeschichte der Welt.

"הספר נועד לחובבי המוזיקה, לא לאיש המקצוע. החובב ימצא פה פנורמה רחבה, הכוללת ארצות ותקופות, המשבצת את הקומפוזיטורים, האהובים עליו, בפסיפס הגדול של תולדות הרוח ושל התפתחות האמנות ומנסה לסלול לפניו במידת־מה, את הדרך אל היצירות עצמן". (מההקדמה).

1071 פרויד, זיגמונד. שלוש מסות על התיאוריה המינית. עברית מנחם אילון <רוונהק>. מרחביה, הקיבוץ הארצי השומר הצעיר, (דפוס השומר הצעיר, 1954). 165, [1] ע', 8°. (ספרית פועלים/השכלה וחינוך). ע' 167: מלון מונחים. שם המקור: Sigmund Freud: Drei Abhandlungen zur Sexualtheorie.

1072 פרנקל, אברהם (Abraham Adolph Fraenkel). מבוא למתימטיקה: בעיות ושיטות מן המתימטיקה החדישה, מאת אברהם הלוי פרנקל. כרך א: המספר והפונקציה, עם 57 ציורים. מחצית ראשונה: אריתמטיקה ואלגברה. תל־אביב, "מסדה", (דפוס לויז' אפשטיין), תשי"ד. 224 ע', 8°. מהדורה א' עיין ק. ס. שנה י"ט ע' 161.

1073 פרנקל, אברהם (Abraham Adolph Fraenkel). מבוא למתימטיקה: בעיות ושיטות

Jerusalem, Magnes Press, The Hebrew University, (typ. Turim), 1954. 52 p. 8°. =The Hebrew University of Jerusalem, Lionel Cohen lectures. Ser. 2, 1954.

1080 ריגולדס, קונטיין. בית-דין. תרגם מאנג' לית ש. שניצר... תל-אביב, כתבים, (דפוס "הכור", תשי"ד-1953), 367 ע' 8°. בראש השער: קונטיין ריגולדס. שם המקור: Quentin Reynolds: Court-room.

1084 الحزب الشيوعي. الاتحاد السوفياتي. تاريخ الحزب الشيوعي في الاتحاد السوفياتي «حزب البولشفيك» وضعته هيئة منتدبة من اللجنة المركزية... [חיפה], اللجنة المركزية للحزب الشيوعي الاسرائيلي, (1953). 48, 52, 57, 76, 78, 80, 82, 84, 86, 88, 90, 92, 94, 96, 98, 100, 102, 104, 106, 108, 110, 112, 114, 116, 118, 120, 122, 124, 126, 128, 130, 132, 134, 136, 138, 140, 142, 144, 146, 148, 150, 152, 154, 156, 158, 160, 162, 164, 166, 168, 170, 172, 174, 176, 178, 180, 182, 184, 186, 188, 190, 192, 194, 196, 198, 200, 202, 204, 206, 208, 210, 212, 214, 216, 218, 220, 222, 224, 226, 228, 230, 232, 234, 236, 238, 240, 242, 244, 246, 248, 250, 252, 254, 256, 258, 260, 262, 264, 266, 268, 270, 272, 274, 276, 278, 280, 282, 284, 286, 288, 290, 292, 294, 296, 298, 300, 302, 304, 306, 308, 310, 312, 314, 316, 318, 320, 322, 324, 326, 328, 330, 332, 334, 336, 338, 340, 342, 344, 346, 348, 350, 352, 354, 356, 358, 360, 362, 364, 366, 368, 370, 372, 374, 376, 378, 380, 382, 384, 386, 388, 390, 392, 394, 396, 398, 400, 402, 404, 406, 408, 410, 412, 414, 416, 418, 420, 422, 424, 426, 428, 430, 432, 434, 436, 438, 440, 442, 444, 446, 448, 450, 452, 454, 456, 458, 460, 462, 464, 466, 468, 470, 472, 474, 476, 478, 480, 482, 484, 486, 488, 490, 492, 494, 496, 498, 500, 502, 504, 506, 508, 510, 512, 514, 516, 518, 520, 522, 524, 526, 528, 530, 532, 534, 536, 538, 540, 542, 544, 546, 548, 550, 552, 554, 556, 558, 560, 562, 564, 566, 568, 570, 572, 574, 576, 578, 580, 582, 584, 586, 588, 590, 592, 594, 596, 598, 600, 602, 604, 606, 608, 610, 612, 614, 616, 618, 620, 622, 624, 626, 628, 630, 632, 634, 636, 638, 640, 642, 644, 646, 648, 650, 652, 654, 656, 658, 660, 662, 664, 666, 668, 670, 672, 674, 676, 678, 680, 682, 684, 686, 688, 690, 692, 694, 696, 698, 700, 702, 704, 706, 708, 710, 712, 714, 716, 718, 720, 722, 724, 726, 728, 730, 732, 734, 736, 738, 740, 742, 744, 746, 748, 750, 752, 754, 756, 758, 760, 762, 764, 766, 768, 770, 772, 774, 776, 778, 780, 782, 784, 786, 788, 790, 792, 794, 796, 798, 800, 802, 804, 806, 808, 810, 812, 814, 816, 818, 820, 822, 824, 826, 828, 830, 832, 834, 836, 838, 840, 842, 844, 846, 848, 850, 852, 854, 856, 858, 860, 862, 864, 866, 868, 870, 872, 874, 876, 878, 880, 882, 884, 886, 888, 890, 892, 894, 896, 898, 900, 902, 904, 906, 908, 910, 912, 914, 916, 918, 920, 922, 924, 926, 928, 930, 932, 934, 936, 938, 940, 942, 944, 946, 948, 950, 952, 954, 956, 958, 960, 962, 964, 966, 968, 970, 972, 974, 976, 978, 980, 982, 984, 986, 988, 990, 992, 994, 996, 998, 1000.

1081 שלון, רחל. בקרת בטון בבני-ינים... חלק א. חיפה, הסכנין, מכון טכנולוגי לישראל, תחנה לחקר הבניה, חש"מ, תשי"ד. 34, או ע', דיאגרמות, ציורים. 8°. = מחקרים, מס' 1. עם סיכום ושער נוסף באנגלית: Rahel Shalon: Quality control of concrete. Part 1. Haifa, 1954.

1082 שמואלי, אפרים (Ephraim Shmueli). אנשי הרנסנס... כרך אב. תל-אביב, "מסדה", (רמת-גן, דפוס מסדה), תשי"ד. 283, [3], 252, 254, ע'. לוחות-תמונות. 8°.

התכן: הרנסנס וההומניזם — ראשי דברים. ג. מקיבלי והתחנות המדינה בזמן החדש. תי. מורוס וה"אוסופיה". פרצלסוס — ממאניה למדע הטבע. מ. דה-מונטין — ספקנות ורציונליזם. בסוף הספר: ע' 249—254, הערות ומראי-מקומות הכוללים ביבליוגרפיה.

1083 Evershed, Sir [Francis] Raymond. Aspects of English equity; 3 lectures.

נוסף שער באנגלית: History of the Communist Party of the Soviet Union "Bolsheviks". Published by the Central Committee of the Communist Party of Israel. "חברה אחת" ועדה שנתמנתה על ידי הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית בברית המועצות ואישר את הוועד המרכזי. [חיפה], 1953.

ספרות עברית ומדע היהדות בחר"ל

1088 די יידישע פאסט. Melbourne. 2° גדול. שבועון. גל' 93: 13 בפברואר 1948. 8 ע'. עם מדור ושער נוסף באנגלית: The Jewish Post. מגל' 234 ואילך (17 בנובמבר 1950) מופיע העתון רק ביוזית.

1089 פאריזער צייטשריפט; פערזאדישע אויס-גאבע פאר ליטעראטור, קונסט און קולטור פראבלעמען. פאריז, "אויפטייט", 1953. 8°. [רבעון]. האחראי: מ. צוקער, חוב' א': [ינואר-מרץ] 143, [1] ע'. עין ק. ס. שנה ל' ע' 76.

1090 American Zionist Council. Bulletin. New York, 1950. 4°. מופיע לעתים בלתי קבועות. גל' 1: כ"ו באדר 15 במרץ. 4 ע'.

עתונים

ראה גם להלן במדור "בתוך כתבי עת"

1085 אונזער היינט: אומאפהענגיקע צייטשריפט. מיננען, תשי"א. 2° גדול. שבועון. גל' 1: ט' אדר א' 6 ע'.

1086 אונזער וועג; ארגאן פון דער פארייניקטער ציוניסטיש-רעוויזיוניסטישער ארגאניזאציע אין אורוגוויי. מאנטעוידעא, תשי"ב. 2° גדול. תכיפות ההופעה לא נזכרה. העורך האחראי: שמואל הענדעל. גל' 1: סיון, 9, [1] ע', תמונות.

1087 זיין: פערטעליאר שריפט פאר ליטעראטור. ניו-יורק, 1954. 8°. מס' 2: מאי. 32 ע'.

York, American Jewish Congress, Office of Jewish Information, 1949. 2°.

במכונת-הכפלה. שבועון. גל' 1: ינואר. 6 דף.

1099 *Das jüdische Echo*; Zeitschrift jüdischer Akademiker. 2°.

[ירחון?]. גל' 7/8 של כרך 11: פברואר-מרץ 1954. 12 ע', תמונות.

1100 *Long Island Jewish Star*. Jamaica. (Long Island Jewish Star Inc.). 2°.

שבועון. העורך: Z'ev Kronish. כרך א' גל' 4: 30.X.1953. 12 ע', תמונות.

1101 *Menorah*; revista noticiosa al servicio de la comunidad judía de Colombia, Bogota. 2°.

[ירחון]. העורך: Isaac Celnik. גל' 24 של שנה 11: 21.III.52. 18, [2] ע', תמונות.

1102 *Miskolci zsidó élet*. Miskolc, Miskolci aut. orth. izr. hitközség, 1948. 8°.

"החיים היהודיים במישקולץ. מישקולץ, הקהלה האוטונומית היהודית האורתודוקסית". ירחון. העורך: Zűszman Alfred. חוב' [א']: מרץ. 20, [2] ע'. נפסק עם חוב' ספטמבר-אוקטובר 1949.

1103 *Münchener jüdische Nachrichten*; Zeitschrift für jüdische Belange. München, M. Lustig, 1951. 2°.

דו-שבועון. העורך: M. Lustig. גל' 1: 19 בנר. במבר. 4 ע'.

1104 *News from Israel*. Bombay, Consulate of Israel. (Western Printers and Publishers), 1954. 8°.

דו-שבועון. מס' 1: 15 בפברואר. 11, [1] ע'. פירסרס.

1105 *Nouvelles juives mondiales*; bulletin quotidien d'informations. Paris, N. J. M. & Jewish Chronicle <France>. 4°.

במכונת-הכפלה. ראש הכותרת: Agence de presse. גל' 284 של שנה 2 שורה חדשה: 1.VI.52. 5 ע'.

1091 *Arajam <Valores>*; estudios sobre el estado de Israel y el pueblo hebreo, Buenos Aires, (Oficina sudamericana de la Agencia judía), 1950. 8°.

"ערכים: מחקרים על מדינת ישראל והעם היהודי". ירחון. העורך: Isaac Arcavi. חוב' 1: ספטמבר. 95, [1] ע'.

1092 *Asi es!*. Semanario Israeli de información. Mexico, D. F., Mexico, 1954. 2°.

"כך הוא". שבועון. העורך: Adolfo Fastlicht. גל' 1: 6 בספטמבר. 18 ע', תמונות.

1093 *Centre israélite d'information*. Paris. Bulletin... Paris. 4°.

דו-ירחון. העורכים: M. Vanikoff, M. Moch. גל' 12: 15 בנובמבר 1946. 32 ע'.

1094 *Daily Press Survey*; compiled by the Information Office of the Jewish Agency and World Zionist Organisation, London. London. 2°.

במכונת-הכפלה. גל' 1 של כרך 2: 2.II.1951. 2 ע'.

1095 *Demokratischer Bund*; Organ des Bundes werktätiger Juden. (Wien, Druck: "Vorwärts"), 1953. 4°.

תכיפות ההופעה לא נזכרה. [העורך] האחראי: Cornelia Prager. גל' 1: אמצע ינואר. 15 ע'.

1096 *L'Echo sioniste*; organe de l'Organisation sioniste de France <Sionistes généraux>. Paris, 2°.

דו-ירחון. העורך: B. Gmach. גל' 3: ספטמבר 1949. 4 ע', תמונות.

1097 *El Heraldo de Israel*. Mexico, D. F., La Organización sionista-revisionista de Mexico. 2°.

תכיפות ההופעה לא נזכרה. העורך: Jacob Mond-lak. גל' 13 של שנה 11: פברואר 1950. 4 ע'. תמונות.

1098 *Jewish Newsnotes*; a weekly news-letter of comment and interpretation... New

Forum sionista "Bar Kojba" asociación cultural y deportiva), [1951]. 42 p. illus. 4°.

המאמרים בספרות ובגרמנית.

1113 **Conference on Science, Philosophy and Religion, 13th, New York, 1954.** Symbols and values: an initial study; thirteenth symposium of the Conference on Science Philosophy and Religion. Edited by Lyman Bryson, Louis Finkelstein, R. M. Mac Iver [and] Richard McKeon, New York, 1954. XVIII, 827p. 8°.

מהתכן: L. Finkelstein: Judaism as a system of symbols. B. Z. Bokser: Symbolic knowledge and religious truth. M. M. Kaplan: Religion as the symbolization of the value of holiness.

1114 **Emlékkönyv Halmi József** negyven-éves ujságírói jubileumára. Szerkesztette: Glück Andor. Buenos Aires, Hatikva kiadása, (c1953). 4 p. l., 11—178 p., 2 l., facsim., pl., ports. 8°.

"ספרייובל ליוסף הלמי למלאת ארבעים שנה לעבודתו העיתונאית". כל המאמרים בהונגרית. מהתכן: ל. מארטון: תעודות לתולדות ההתנגדות לטרור הלבן בהונגריה.

1115 **Essays presented to Leo Baeck on the occasion of his eightieth birthday.** London, East and West Library, (1954). XII p., 1 l., 211 p., front. (port.), fold. facsim., 8°.

העורכים: N. Bentwich, L. G. Montefiore: הערת: L. G. Montefiore: Preface. B. Italiener: Leo Baeck. N. Arseniev: Transcendence and immanence of God (from a Christian standpoint). N. Bentwich: S. Schechter and Ahad Ha'am. M. Buber: Samuel und die Lade, A. Einstein: 9 Aphorismen. A. J. Heschel: A preface to the understanding of revelation. K. Jaspers: Die Auffassung der Persönlichkeit Jesu. P. Kahle: Zwei durch Humanisten besorgte, dem

1106 **Nueva vida**; organo de Gordonía Macabi Hatzair. Buenos Aires, 1951. 2°.

"חיים חדשים; בלרימבטא של גורדוניה מכבי הצעיר". ירחון? גל' 2 של שנה 1: מרץ. 8 ע', תמונות.

1107 **Panorama Chileno-Israeli**; periodico mensual de informaciones y cultura. Santiago, 1953. 2°.

"פנורמה צילנית-ישראלית". ירחון. העורך: Claudio Levy Abala. מס' 1: 17 באוקטובר. [8] ע', תמונות.

1108 **The Sephardi**; issued by the Central Sephardic Jewish Community of America, Inc. New York, N. Y. 4°.

תכיפות ההופעה לא נזכרה. גל' 2 של כרך 3: ינואר 1948. 8 ע', תמונות.

1109 **Shema** שמע; the organ of the Jewish Association of Calcutta, (Calcutta, Jewish Association of Calcutta). 8°.

ירחון. העורך: M. S. Elias. גל' 8 של כרך 11: ינואר 1948. 16 ע'.

1110 **Tribüne**; Organ des Misrachi und Hapoel Hamisrachi in Österreich. (Wien), 1952. 2°.

ירחון. העורך: A. Riemer. גל' 1: 19 בספטמבר. 8 ע', תמונות.

קבצים

1111 **אין אנדענקן. סאנטיאגו, טשילע, פארבאנד** פון פוילישע יידן אין טשילע, 1954. 60 ע', תמונות. 8°. קובץ. חבר המערכת: פנחס ביזבערג, שלמה באכראך, יעקב פולאוסקי ואחרים. יצא באפריל. שער נוסף בספרות.

מהתכן: פ. ביזבערג: דאס פוילישע יידנטום של מעלה. י. שנייד: עטלעכע פופציק יאר צוריק. י. אלער: האנד: לעמבערג אנהויב פון יאר 1941. מ. ד. גיסער: לאדזש מיט פערציק יאר צוריק. ש. באכראך: 12 יאר עקזיסטענץ פון פארב. פון פוילישע יידן אין טשילע.

1112 **Bar Kochba.** Buenos Aires. Jahrbuch-Bar Kochba. (1937—1950). (Buenos Aires,

מהתכן: B. Bischoff: Der Canticum-Kommentar des Johannes von Mantua für die Markgräfin Mathilde, p. 22-48. H. Gollwitzer: Deutsche Palästinafahrten des 19. Jahrhunderts als Glaubens- und Bildungserlebnis, p. 286-324.

1119 **Osc.** Mélanges dédiés au Dr. B. A. Tschlenoff à l'occasion de son 80e anniversaire. Genève, (typ. J. Weiss, Affoltern s/Albis), 1947, 224 p., diagrs., 1 pl., ports., tab. 8°. Union O.S.E.: **בראש השער**

מהתכן: Boris Arkadieivitch Tschlenoff (בני-גרפיה), L. Gurvic: L'OSE, ses buts et ses activités pendant la période 1912—1945. L. Hersch: Le problème démographique juif après la 2. guerre mondiale. I. Brutkus: Les origines du Judaïsme russe. E. Minkovski: La psychologie des déportés. H. Klee: Bei den Marranen in Portugal. L. Hersch: Essai sur les principales causes de décès chez les Juifs. J. Bloch: Problèmes de l'orientation professionnelle des enfants juifs victimes de la guerre. L. Hersch: Problèmes d'éducation juive. Les tâches de l'OSE dans l'hémisphère occidental.

1120 **Schweizerischer israelitischer Gemeindebund.** Schweizerischer israelitischer Gemeindebund. 1904—1954; Festschrift zum 50-jährigen Bestehen. Fédération suisse des communautés israélites. (Zürich, Schweizerischer israelitischer Gemeindebund), [1954]. 334 p., 1 l., facsim., pl., ports., tab. 8°.

מהתכן: G. Brunschvig: Geleitwort. L. Littmann: 50 Jahre Gemeindebund. O. H. Heim: Jüdische soziale Arbeit und Flüchtlinge in der Schweiz. G. Guggenheim: Abwehr und Aufklärung. H. Guth: Die Juden in der Schweiz im Spiegel der Bevölkerungsstatistik. P. Guggenheim: Die erblosen Vermögen in der Schweiz und das Völkerrecht. Fl. Guggen-

Papst gewidmete Ausgaben der Hebräischen Bibel. H. Liebschütz: Wissenschaft des Judentums und Historismus bei A. Geiger. Th. Mann: Fragment. J. Maritain: The philosopher in society. J. Morgenstern: The universalism of Amos. E. Simon: Heine und die Romantik. G. Scholem: Zur Geschichte der Anfänge der Christlichen Kabbala. S. Stern-Täubler: Die Vorstellung vom Juden und vom Judentum in der Ideologie der Reformationszeit.

1116 **Festschrift Franz Dornseiff zum 65. Geburtstag**, hrsg. von Horst Kusch. Leipzig, VEB Bibliographisches Institut, 1953, 384 p., port., 1 pl. 8°.

מהתכן: H. Bardtke: Die Parascheneinteilung der Jesajarolle I von Qumrán, p. 33—75.

1117 **Kongress über bessere menschliche Beziehungen**, 1st, Munich, 1949. Weit ohne Hass; führende Wissenschaftler aller Fakultäten nehmen Stellung zu brennenden deutschen Problemen. Aufsätze und Ansprachen... Gesammelt und herausgegeben von Knud C. Knudsen. Berlin, Christian-Verlag, (1950). 199 p. 8°.

מהתכן: R. Bultmann: Die Bedeutung der alttestamentlich-jüdischen Tradition für das christliche Abendland. H. J. Schoeps: Probleme der christlich-jüdischen Verständigung. M. Schaus: Das Verhältnis der Christen und Juden in katholischer Sicht. C. Barth: Protestantismus und Judentum. A. Mayer: Die Situation der Juden im heutigen Deutschland.

1118 **Lebenskräfte in der abendländischen Geistesgeschichte**; Dank- und Erinnerungsgabe an Walter Goetz zum 80. Geburtstag am 11. November 1947, dargebracht von Bernhard Bischoff, Heinz Gollwitzer [a. o.] Marburg/Lahn. Simons-Verlag, 1948, 358 p. 8°. Herausgeber: Wolfgang Stämmeler.

1123 דיטש, חיים יהודה. ספר אהבת חיים
... אשר השאר אחריו... מוהר"ר חיים יהודה סג"ל
דייטש... חלק א': על התורה. סאטומארע, דפוס מ.
ל. הירש, תרצ"ח. [16], 192, [2] ע"י 8°.

1124 ורטהימר, שלמה אהרן. באור שמות
הגורמים שבתנ"כ... באורים מחודשים ומאיר
ספים לשמונה מאות שמות נרדפים, עם מבוא והערות.
מאת... רבי שלמה אהרן ורטהימר זצ"ל, עם תולדות
המחבר, והערות והוספות מאת הרב יוסף חיים
ורטהימר. מהדורה חדשה. ניו יארק, ז. ו. ורטהימר,
תשי"ג. [2], 383, 388, [3] ע"י 8°.
שער נוסף באנגלית. מהדורה א' עיין ק. ס. שנה
ב' ע' 235.

1125 כהן, ציון. ספר ציון במשפט
תפדה... חידושים וביאורים דרושים... פעלת
... רבי ציון הכהן יחזקאל... חלק א': חמשה
חומשי תורה, נביאים, כתובים [צ"ל תהלים ומשלי].
גרבא, דפוס י. חדאד, [תרצ"ג]. [2], 160 דף. 8°.

1126 ספורנו, עובדיה. ביאור על ספר תהלים
... אשר יסד וחקר... כמהר"ר עובדיה ספורנו...
נדפס מחדש עם מראה מקומות ע"י יוסף כמהר"ר
ר' שמואל היילפרין. לונדון, דפוס "המדפיס", תשי"ג.
[4], 235 ע"י 8° עם הפנים.

1127 תנ"ך. תהלים. ספר תהלים; שירי דוד
מלך ישראל... תחת יד השגחת המדפיס... ציון
בן רחמים כהן... Djerba, דפוס ב. חדאד, 1948.
[4], 117—118, [3] דף 8°.

1128 תנ"ך. תהלים. תהלים; עם פירוש להרב
... יוסף יעבץ הדורש ממגורשי ספרד... ועל הרבה.
מזמורים פירוש להר"ר עובדיה ספורנו. ובסופו דרושים
ולקוטים הנמצאים בספר תורת חסד... עם ביאורים
... מאת המו"ל... שמואל... היילפרין.
לונדון, דפוס "המדפיס", תשי"ב. 23, 552 ע"י 8°.
ע' [513] ואילך מכלילים: דרשות ולקוטים להחסידי
יוסף יעבץ. עם פקסימיל של שער הדפוס הראשון,
שאלוניקי של"א.

1129 תנ"ך. שיר השירים. ספר עטרת
שלמה; הוא... שיר השירים... עם תרגום

heim-Grünberg: Die ältesten jüdischen Familien in Lengnau u. Eendingen. H. Goldschmidt: Fragen jüdischer Kulturarbeit in der Schweiz. E. J. Messinger: Jüdische Erziehung in der Diaspora. C. Wohlmann-Meyer: Die jüdische Frau in moderner Zeit. A. Safran: Les rapports spirituels entre L'Etat d'Israël et la Diaspora. D. Farbstein: Aus meinem Leben. M. Cohn: Erinnerungen eines Baslers an den 1. Zionistenkongress. J. Fränkel: Spitteler und der Geist der hebräischen Sprache. A. Weil: Aus Gesprächen mit Karl Joël. Z. Taubes: Jeremia—Prophet des Unglücks und Tröster des Volkes. M. Susman: Die Friedensbotschaft der Propheten. Fr. Strich: Franz Kafka und das Judentum. E. Fleg: Profession de foi. L. Rothschild: Gemeinde und Gemeinschaft. Die älteste jüdische Betspredigt. Anhang: Die jüdischen Gemeinden, Organisationen und Institutionen in der Schweiz, p. 309—334.

ביבליוגרפיה ותולדות חכמת ישראל

1121 Internationale Zeitschriftenschau für Bibelwissenschaft und Grenzgebiete. International Review of Biblical Studies Revue internationale des études bibliques. Band I: 1951—52, Heft 2. Düsseldorf, Patmos-Verlag, (1954). XII, 219 p. 8°.

מספר הערכים 1206 (מס' 1392—2597), בסוף הספר,
ע' 201—215 מפתחות בשביל שתי החבורות של כרך
א', מפתח כתביהעת ומפתח השמות. — את הקודם
עיין ק. ס. שנה כ"ח ע' 343—344, שם גם ציון.

מדע המקרא

1122 איסרלש, משה בן ישראל (רמ"א).
ספר מחיר יין; ביאור... על מגלת אסתר,
שחיבר... כמהר"ר משה בן... ישראל הנקרא
איסרלש... נדפס כעת מחדש ע"י יצחק אייזיק
שטיינער... אראדעא, דפוס א. י. פריעדמאן, <תרצ"ט>.
77, [3] ע"י 8° עם הפנים.

1136 **Bible. Psalms.** Die Psalmen; eine rhythmische und textkritische Untersuchung, von Arvid Bruno. Stockholm, Almqvist & Wiksell, (1954). 281, [1] p., 1 l. 8°.

התנן: Die Psalmen, Übersetzung, p. [9] — 211, Prinzipielle Fragen und Erläuterungen. עיין לעיל מס' 1132 וק. ס. שנה כ"ט ע' 339 מס' 2078/9.

1137 **Bible. Psalms.** Los Salmos, traducidos del original hebreo y anotados por Severiano del Páramo. Con el texto latino de la nueva versión del Instituto biblico de Roma. 2a ed. Santander, Sal Terrae, (1949). XXIII, 638 p. 8°.

1138 **Bible. Song of Solomon.** Le Cantique des cantiques. Nouvelle traduction française par André Chouraqui. Introduction et notes du R. P. Lucien-Marie de Saint-Joseph. (Paris), Desclée de Brouwer, (1953). 3 p. l., 11—112 p., 2 l. 8°. = Carnets DDB. 3.

1139 **Boyd, Frank M[athews].** Book of the prophet Ezekiel. Springfield, Mo., Gospel Publishing House, (c1951). 232 p., diagr., map, plan. 8°. ספר למיד נוצרי.

1140 **Boyd, Frank M[athews].** Book of the prophet Isaiah. Springfield, Mo., Gospel Publishing House, (c1950). 248 p. 8°. עיין בערך הקודם.

1141 **Gerber, Israel J[oshua].** The psychology of the suffering mind. New York, Jonathan David Co., (1951). XVI, 202 p. 8°.

מחקר על איוב: ניתוח פסיכולוגי של השפעת סבלו הגופני על נפשו, ושל ספול חברי בו שהמחבר רואה אותו כמועיל (בנוגע לדעה המקיבלת).

1142 **Goldberger, Daniel.** The contribution of Professor M[oses] H[irsch] Segal to Biblical studies... Chicago, Ill., 1950. VI,

ופתרון ערבי ... גירסא, דפוס מקיקץ דוד סעדון, תש"א, [1] וד דף. 8°.

1130 **Beheim-Schwarzbach, Martin.** Die Geschichten der Bibel. Hamburg, Claassen. (c1952). 394, [1] p. 8°.

ספרי המקרא והבית השני (ער ראשית. תקופת החשמונאים), ע' 9—277.

1131 **Bible. tr. German.** Das Alte Testament deutsch: neues Göttinger Bibelwerk... Teilband 9: Die Bücher Josua, Richter, Ruth. (Übersetzt und erklärt von Hans Wilhelm Hertzberg). Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1953. 283 p. 8°.

את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 54.

1132 **Bible. Jeremia.** Jeremia: eine rhythmische Untersuchung, von Arvid Bruno. Stockholm, Almqvist & Wiksell, (1954). 282, [2] p. 8°.

נסף הספר, ע' [283—231]: Prinzipielle Fragen und Erläuterungen. עיין להלן מס' 1136 וק. ס. שנה כ"ט ע' 339 מס' 2078, 2079.

1133 **Bible. Psalms.** Der Deutsche Psalter: hrsg. von Fritz Schmitt. Nürnberg, H. Carl. (1948). 204, [1] p. 8°.

בראש השער שם המתרגם: Martin Luther עם פקסימיל של שער ההוצאה הראשונה: יטמברג 1524.

1134 **Bible. Psalms.** Deutscher Psalter nach der lateinischen Ausgabe Paps: Pius XII: übersetzt von Romano Guardini. Im Auftrag der deutschen Bischöfe. (Nach dem Urtext geprüft von Hubert Junker). München, Kösel-Verlag, (1951). 254, [1] p. 8° "Anhang: Lobgesänge": p. [243 — 250].

1135 **Bible. Psalms.** The English Psalter, with a devotional commentary, by George D. Carleton. (2nd ed.) London, A. R. Mowbray & Co., (1953). VIII, 391 p. 8°. Introductory notes. p. 1-24.

on 2 l., fold. chronol. tab. 8°. =Sammlung Töpelmann. Reihe 2: Theologische Hilfsbücher, Bd. 3.

התכן: Vorwort. Die Geographie Palästinas. — Archäologie Palästinas. — Elemente der altorientalischen Geschichte: Länder. Kulturen. Schriften u. Schriftdenkmäler. Sprachen. Völker. Staaten. Daten. Religionen. Der Text des A. T.: Die Überlieferung des Textes in der Synagoge, — in der christlichen Kirche. Methode der textkritischen Arbeit.

1147 Robinson, George L[ivingstone]. The Twelve Minor Prophets. Grand Rapids, Mich., 1953. X p., 1 l., 15—203 p., chronol. tab. 8°.

ספר עזר לחלמידים העוסקים כמחקר המקרא. ביב-ליוגרפיה: ע' או—x וגם בסוף כל פרק ופרק.

1148 Robinson, T[heodore] H[enry]. Job and his friends. London, SCM Press, (1954). 125 p. 8°.

הרחבה של ארבע הרצאות שהרצה המחבר לפני the Vacation Term for Biblical Study

1149 Robinson, Theodore H[enry]. The Old Testament: a conspectus. London, G. Duckworth, (1953). 168 p. 8° =The Colet library of modern Christian thought and teaching, 11.

1150 Steinmann, Jean. Le prophète Ézéchiél et les débuts de l'exil. Paris, Éditions du Cerf, 1953. 324 p., 1 l., illus., plans. 8°. =Lectio divina, 13.

הספר בנוי כדוגמת ספריו של המחבר על ישעיה (ק. ט. כ"ח ע' 56) ועל ירמיה (ק. ט. כ"ט ע' 223).

1151 Tatford, Frederick A[lbert]. The climax of the ages: studies in the prophecy of Daniel... With an appendix by F. F. Bruce. London, Marshall, Morgan & Scott, (1953). 270 p. 8°. ביבליוגרפיה: ע' 254—251.

1152 Tournier, Paul. Bibel und Medizin. Mit einem Vorwort von Richard Siebeck.

196 numb. I. 4°. Thesis University of Chicago (M. A.). במכונת הכפלה.

התכן: Introduction. Segal's views regarding the Pentateuch. Special Pentateuchal problems. Studies in the historical books of the Bible. Studies in the prophetic writings. Studies in the wisdom literature. Conclusion. A bibliography of the published works of Professor Segal, p. 188-192. Bibliography, p. 193—196.

Internationale Zeitschriftenschau für Bibelwissenschaft und Grenzgebiete.

עיון לעיל מספר 1121.

1143 Köhler, Ludwig. Der hebräische Mensch: eine Skizze, mit einem Anhang: Die hebräische Rechtsgemeinde. Tübingen, J. C. B. Mohr, 1953. 4 p. 1., 180 p., 11. 8°.

"Zehn Gastvorlesungen gehalten an der Eberhard-Karls-Universität Tübingen vom 1.—16. Dezember 1952".

התכן: Die Aufgabe. Das leibliche Bild des Hebräers. Das leibliche Ergehen —. Der Lebenslauf —. Das geistige Bild —. Anmerkungen. Die hebräische Rechtsgemeinde.

1144 Lewittes, Mordecai H[enry]. Heroes of Jewish history... With exercises projects and games... 2: From Joshua to Jeremiah. New York, Hebrew Publishing Co., (c1953). 271 p., illus. 8°.

את הקודם עיון ק. ט. שנה כ"ט ע' 59.

*1145 Naldi R. I profeti minori. Introduzione generale. Amos. Torino, Marietti, 1953. 218 p.

1146 Noth, Martin. Die Welt des Alten Testaments: Einführung in die Grenzgebiete der alttestamentlichen Wissenschaft. 2. verb. Aufl. Berlin, A. Töpelmann, 1953. XV, 314 p., illus., diagr., maps, 4 pl. (incl. facsim.)

שט"ח שוכרות מתנות וכל השייך למקצוע זה...
גירבה, ש. כהן, דפוס חי בן ישועה חראד, תש"ז. [2]
37, [3] דף. 8°.

1158 טיטלבוים, חיים צבי. ספר עצי חיים:
על מסכת גיטין. הכינו... מרן חיים צבי טיטלבוים...
טיגעטימארמורעש, דפוס קויפמאן, ת"ש—1939. [3]
52 דף. 4°.

1159 יואלסון, אברהם. ספר שלשה שרים
גים; כולל שלשה מאמרים: בינה בהלכה, בינה
בתלמוד ובינה באגדה... מהרב ר' אברהם יואלסון...
ונליה... קונטרס...: "אבני זכרון"... מכתביו של
אביו ר' אליהו יואלסון... ריגא, דפוס מ. מאנדעל
קארן, ת"ש. 12, 216, [4] ע/ פקסימיל. 8°.

1160 כהן, משה בן שלום. ספר הלכה
למשה... ביאור כללי ההוראה הנחוצים לכל מורה
... למען יוכל להורות בדבר... שנוי בפלוגתא (ובסופו)
ספר ברית אברהם (לאמ"ר)... (אברהם)
הכהן בר מסעידה)... גירבה, דפוס עידאן, כהן, צבאן,
וחדא, תשי"א. [4] 20, 46, [1] 5, [1] 23 דף. 8°.
20 דפים שבראש הספר: "תולדות משה... תולדות
... רבי כלפון משה הכהן... נאם נכדו נסים הכהן".
— 5 דפים שבראש קונטרס ברית אברהם: "תולדות
אברהם" (המחבר) מאת בנו נסים הכהן.

1161 פינשטיין, משה. ספר דברות משה
על מסכת בבא קמא... חדשים... מאתי משה
פינשטיין... חלק [א]—ב. ניו יארק, תש"ז (1946)—
תשי"ג... 8, 408; 480 ע', 4° ח"א בדפוס מויד
נעשטער פאבלישינג קאמפ. ח"ב בדפוס "כלשן". ע'
5—8 שבתחלת ח' א': מראה מקומות מש"ס ומפרשים
ופוסקים שבספר זה.

1162 פלדמן, דוד. ספר שמושה של
תורה. המכיל ביאורים מעשיים וציורים להלכות...
באהבת חלקי השלחן ערוך מאתי דוד באמ"ר שמאי
פעלדמאן... לונדון/ניו יורק, "המדפיס", (1951). 233,
[2] ע', 8°.

1163 פרידמן, צבי הירש בן מנשה שמחה.
... ספר חלקנו בתורתך, קונטרס השנים
ושלושים בכתבי... צבי חמד. חידושים... מכבוד...

(Deutsche Uebertragung von Irmgard
Vogelsanger — de Roche). Zürich, Rascher,
1953. 2 p. l. 375 p. 8°.

המורות: Die biblische Schau. Das Problem
der Magie. Leben, Tod, Krankheit und Heilung.
Die Wahl.

1153 Young, Edward [Joseph]. An intro-
duction to the Old Testament. Grand Rapids.
Mich., W. B. Eerdmans, 1953. 414 p. 8°.
Reprint of 1949 issue

תלמוד, מדרש, ספרות רבנית
1154 אליהו בן שלמה זלמן (הגר"א). ספר
חידושי וביאורי רבינו הגר"א על
מסכת ברכות ושבת. חידושים... בהלכה ובאגדה אשר
היו מפורסמים בהרבה ספרים של... רבינו אליהו...
מוחלוא. חובר ע"י המסדר והמו"ל אברהם דרושקור
בי"ר... קייאן, [צ"ל קידן] [ליטא], דפוס ש. מוכשור
בי"ר, ת"ש. [2] 40, 28 דף. 2°.

1155 בית יצחק: קובץ חדשים בהלכה... [א]
ניו יורק, הסתדרות תלמידי ישיבת רבנו יצחק אלחנן,
תשי"ב. 147 ע', 8° שער נוסף באנגלית.
המורות: הנהלת הסתדרות תלמידי הישיבה: הקדמה.
י. מ. הכהן לעסין: חביב אדם שנברא בצלם א' —
חידושי תורה מאת ראש הישיבה (10 מאמרים); — מאת
מחנכים במחלקות מקבילות הנספחות לישיבה (4 מא'
מרים); — מאת תלמידי ותלמידי ישיבה (11 מאמרים).

1156 זיליגר, מרדכי. קובץ התוספות
איצר נחמד... שיטת ייחודית התוספות הלכה סבא
יאגדה ככל הש"ס [בסדר א"ב]... בלשון קצרה...
גם חיברתו תולדות בעלי התוספות... מרדכי זילי-
ליגער... חלק א—ג. 2 כרכים. ניו יארק, דפוס הדר,
תשי"ג. 2°.

התקן: חלק א: תולדות בעלי התוספות (ע' 11—16).
מערכות א—מ. 260 ע' — חלק ב: מערכות ג—ה.
[261] — 510 ע' — חלק ג: מילואים והשמטות.
[511]—592 ע'.

1157 חראד, משה בן שלמה. ספר דברי
סופרים. כולל אסיפה נוסחאות שטרות כתובות

פירושים ותוספות לתלמוד ולתורה, פירושים לפיוטים ואף ספרי קבלה (תשובת הר"י בהלכות רבית נמצאת בכ"י ברלין 1392, המכיל כתבי יד בקבלה, שסיני שניידר, קטלוג ברלין מספר 194), המהר"ל מספר כבר על תשובת כתיבת יד רבינו יצחק אור זרוע, שמצאה "בספר ישן של פירוש מתורת כהנים" (שו"ת מהר"ל סי' ע"ד).

באיו מידה יכולה בדיקה שיטתית של כתבי היד להעניק לנו תשובות חדשות וחשובות מוכיח ספרו של איגוס. התשובות, שפורסמו על ידו, נלקטו ברובן מכתב יד של ס' המרדכי הידוע ככ"י גולדשמידט (חלקים מתוך כ"י זה פרסם בשעתו א. זולצבאך ביאהרבוך של ה"ידיש ליטערארישע געזעלשאפט", פרנקפורט 1905, 1907). לתשובות אלה צרף ליקוטים מתוך כ"י, הכולל העתקות מספר "סיני" לר' אברהם אחיו של המהר"ם מרוטנבורג (אין להגיה שם "סיני" המקורי כלל העתקות כה רבות מס' התרומה, הסמ"ג ואף מהתשב"ץ) ומקצת תשובות מכ"י נוסף של המרדכי ומהחלק הבלתי-נדפס של הראב"ה.

המהדיר מדגיש בהקדמתו את הקשי במציאת החומר הבלתי נדפס. "רק מי שעבר — אומר הוא — על אלפי שו"ת הראשונים שכבר נדפסו יכול להבחין, שתשובה זו או אחרת עדיין לא נדפסה; ואחרי עבודה רבה ומייגעת בעברו על דפים רבים של כתבי היד ... יכול למצוא בין החומר הרב והמגוון הזה גם תשובות נדירות שעוד לא ראו אור הדפוס" (עמ' 9). הוא מבטיח לנו שמאה ושלשים התשובות ויותר שכנס בחיבורו "חדשות הן, שעוד לא נדפסו במקום אחר" (עמ' 10). את מעשיו בהוצאת התשובות מתאר איגוס במלים אלה: "במבוא נגעתי רק בקצה המזלג בחשיבותן ההיסטורית של התשובות הללו, ודנתי רק בבעיות אחדות שיש להן חשיבות מיוחדת; אולם לא השתדלתי כלל למצוא את החומר ההיסטורי השפון בהן. צרפתי מבוא קצר לכל פרק ופרק על אישיותו של מחבר התשובות הכלולות בפרק ... קיצרתי בהערות עד כמה שאפשר, אולם לחוקר המעוניין באיזה פרט הראיתי את הדרך לדיון יותר רחב ע"י מראי מקומות מספיקים. בגוף התשובות הכנסתי סימני פיסוק מתאימים המקילים בהרבה את הבנת החומר ההלכתי" (שם). עד כאן דברי המהדיר על דרך עבודתו ושיומה עלינו לבדוק איך ובאיזו מדה קיים את מה שכתוב בהקדמה.

בקש"ת צבי הירש [בן מנשה שמחה] פריעדמאן ... מנחה ... לייבול ... שנת החמשים שנה מאז עטרנו אבותיו ... (א) (Brooklyn). ועד להפצת כתבי יד בעל צבי חמד, תשי"א. 96 דף. 4°. בראש השער: תרס"א—תשי"א. — מכיל חרושי תורה ושו"ת.

1164 רבינוביץ, יצחק אייזק בן אהרן. ספר זרע יצחק על מסכת זבחים ומנחות מכבוד ... מוהר"ר יצחק אייזיק... בהר"ר אהרן... וגליון אליו בסופו מבנו ר' חיים השמטה לספרו "הפלאה שבערכין" יצא לאור על ידי ... משה צבי הירש ... ארדמאן ... קיידא, דפוס ש. מובשוביץ, ת"ש. 40 דף. 2°.

1165 רוזין, משה בן יהודה ליב. ספר נזיר הקודש וש"ת, ויכל ביאורים ... על ארבעה חלקי שולחן ערוך לחלק שני מספרנו שו"ת שאילות משה, מאת ... משה בלא"א מו"ה יהודה ליב ראזין ... נויארק, (דפוס מודרן ליינאטיפ קאמפ), תשי"ג. [1], 194 דף. 2°.

1166 תלמוד בבלי. מסכת ברכות מן תלמוד בבלי; עם פירוש רש"י ועם ציוני המקראות שכתבם ובפירושם ... >ודלגנו איזה מקומות שאין רגילים ללמוד להתלמידים המתחילים< ... גרבא, ב. חזרה, תש"א. 66 דף. 8°.

תשובות בעלי התוספות... ערוכות ביד א. י. איגוס עיין ק. ס. שנה זו ע' 51.

תשובותיהם של חכמי צרפת ואשכנז הן מקור ראשון במעלה לתולדות חיי היהודים בימי הביניים בכלל ולתולדות הספרות וההלכה בפרט. ואמנם חוקרינו שקדו מאז התחלתה של "חכמת ישראל" על הוצאתם של קבצי כתבי יד המכילים שו"ת של ראשונים. אבל עם כל מה שנעשה בתחום זה, הרי ידוע, שישנן עדיין מאות תשובות, שלא נאספו בקבצים מיוחדים, ועדיין לא הגיעו אף לידיעתם של הביבליוגרפים ולא זכו להרשם. מחמת אפיים הקומפילאטורי של ספרי הפוסקים של חכמי אשכנז וצרפת, הוסיפו מעתיקי כתבי היד מכל הבא אל ידם ומכאן ההבדלים הגדולים שבין כתבי היד השונים של ספר המרדכי, הגהות מיימוניות, הגהות לספר מצוות קטן ודומיהם. בחבורים אלה כונסו גם שו"ת ובדיקת כתבי היד שלהם מבטיחה חומר חדש. שאלות ותשובות העתקו גם בתחילתם ובסופם ועל גבי שולי הגליונות של קבצי כתבי יד המכילים

אבל המקום העיקרי נעלם הימנו ובהקדמתו לפרק כ"ג, הכולל את תשובות המהר"ם והפותח בתשובה הנ"ל הוא חוזר ומכטיח: "נ"ז תשובות שלפנינו עוד לא נדפסו בשום מקום".

עמ' 127 סי' נ"א: נדפס כולו ע"י הרש"א ווערטהיימר בגוגלי ירושלים, ח"ג סי' י"א.

עמ' 144 סי' ס"ג: גם הוא נדפס כולו שם סי' י"ד. ויכול היה איגוס לתקן את נוסח התשובה עפ"י כה"י שבו השתמש ווערטהיימר ואף להשלים את החסר.

עמ' 209 סי' קס"ז: "תשובות הר"י יצחק משטריי

כיינגן". במבואו לתשובה זו: עמ' 206 אומר איגוס

על החכם הנה "שאינו ידוע לנו ממקום אחר", אבל

לאמתו של דבר גם החכם ידוע וגם התשובה נדפסה

מכבר. בשו"ת הרשב"א, תולדות אדם, סי' כ"ז רשום

בראשה: "תשובה של הר"י יצחק בהר" אלקים

משטרוביטין (צ"ל: שטרובינגן) מאשכנז וחתום עליה:

יצחק בהר" אלקים מכלו (= מנוחתו כבוד לעולם

ועד). התשובה שברשב"א שלמה בעוד שבכ"י שממנו

הדפיס איגוס, נתקצרו הדברים ונאמר שם: "עוד

האריך הרבה והיו כל רבני אושטרייך חולקים עליו".

וברשב"א שם נמצאות גם תשובות החולקים. ר' יצחק

זה נזכר פעמיים על ידי רבו המהר"ם מרוטנבורג.

שו"ת מהר"ם, ברלין עמ' 291 סי' שס"ד: "ובתשובה

הארכתי בדבר זה והתשובה תמצא בידי חברנו הר"י

יצחק משטרובינגן". תשובות מיימוניות קניין סי'

ל"ה: "ועיין בפרישתי בנדרים והם בידי חברנו הר"י יצחק

משטרובינגן" (שם: מגווינגן, אבל ע"י וועללעש, רבעון

צרפתי, כרך 60, עמ' 57 הע' 1).

ב. איגוס מתייחס באמון מופרז לכתבי יד שלפניו.

על כה"י של המדרכי הוא אומר: "הכ"י הזה הוא

נפלא במינו בדיוקנותו, וכמעט שאין בו שגיאות:

וכל החומר שהדפסנו ממנו ברור הוא ומדויק, וקשה

למצוא בו משפט מקוטע או מסורס". בדיקת התשובות

אינה מאשרת הערכה נלהבת זו. במקומות לא מעטים

נאלץ גם המהדיר להגיה, אבל לא תקן את כל מה

שאפשר היה להגיה ואף התעלם לעתים ממקומות קשים.

חסרי מובן.

עמ' 43: "שאלתי את הרב ר' משולם המדליק נר

חניכה במקום ששלטה רוח מצויה וכבתה אם זקוק

לה... והשיב דהריא עמי דזקוק לה..." איגוס מייחס

תשובה זו לר' משולם בר' משה בר' איתאל ממגנצא

ומוסיף "הביטוי 'דהריא עמי' מראה שהיתה

א. אמנם התשובות שכונסו חדשות הן ברובן, אבל לא כולן. המהדיר בעצמו העיר במקומות לא

מעטים, שהדברים כבר נדפסו בשנויים גדולים או

קטנים (סי' מ"ב, מ"ט, פ"ו, צ"ג, ק"ט). תשובתי של

ר' אליעזר הגדול, עמ' 45 סי' ג', נדפסה מאותו כ"י

ממש ע"י ש. איידלברג בתלפיות תשי"ג עמ' 153.

ואין לדעת מה ראה איגוס לכלול בספר המכונה

"תשובות בעלי התוספות" מתשובותיהם של תלמידיו

רבינו גרשם- ייתכן שהשנויים שבכ"י מצויקים את

הדפסתן של תשובות מסויימות מחדש. ברם נעלם

מאיגוס, שכמה וכמה מהתשובות שהדפיס כחדשות,

כבר נמצאות בחיבורים ידועים ופורסמים ולעתים

אפילו בנוסח יותר שלם ומתוקן:

עמ' 77 סי' כ': תשובת ר' שמשון בר' אברהם

נדפסה בהגהות מיימוניות הל' לולב פ"ו הל' כ"ז אות ב'.

עמ' 78 סי' כ"א: נמצא בתשובות מיימוניות

הל' אישות סי' כ"ב ושם לנכון: "אם העיר מסתפקת

מן הנהר... כותבין שם הנהר..." ולא כמו בכ"י:

"כותבין שם העיר".

עמ' 81 סי' כ"ג: כל התשובה נמצאת ב"תמים

דעים" סי' פ"ה.

עמ' 85 סי' כ"ד אינו עניין אחד והרב אינו רב

אחר, (איגוס מפסק אם המדובר ברי" או בריצב"א),

אלא לפנינו אוסף של פסקים. הקטע שבעמ' 84 מ"יין

כשר היה בקנקן... עד "מחמת ניצוק הוא" נמצא

באור זרוע ע"י סי' רס"ו, והכותב הוא הרשב"ם.

עמ' 86 סי' כ"ח: כל הסימן באו"ז ע"י סי' רכ"ט

ושם: "מעשה בא לפני הרב ר' מנחם..."

עמ' 88 סי' כ"ט: התשובה בשלמותה באו"ז ב"מ

סי' רס"ב והנוסח שנדפס ע"י איגוס אינו אלא קיצור.

עמ' 89 סי' ל': כל התשובה באו"ז ב"ק סי' רפ"ג.

בכ"י שממנו הדפיס איגוס העתקה התשובה פעמים,

פעם אחת חתום עליה: יצחק בר' אברהם, ובשניה:

יצחק בר' משה, ואיגוס כותב עמ' 88: "אפשר שהיא

נכתבה ע"י ר' יצחק אור זרוע". ברור שבפעם השניה

ניתן לא שם המשיב אלא שם המקור שממנו העתקה.

והמעתיק השני המציא את החתימה.

עמ' 122 סי' מ"ט. התשובה הארוכה עמ' 122—126,

נדפסה כולה ע"י י. ז. כהנא, שו"ת מר' יצחק בן

משה ור' מאיר בר' ברוך, ירושלים תש"ג סי' צ"ו

עמ' ט"ז—י"ט. איגוס שולח את הקורא לעיין בסי'

רס"ז—רס"ח שבקובץ הגל' הדגים בעניינים דומים.

להר' משולם מסורת מרביתו". אבל ברור שצ"ל :
 "והשיב דהדין עמי..." אין גם כל ראייה שהמדרש
 הוא בר' משולם בר' משה ואולי יש אף ראייה לסתור.
 התירוף שבסוף התשובה המתחיל במלים : "ואמר לי
 שיש מפורש שכל מצוה וכו'" מובא בשם ר' שמחה
 בהגה' מיימוניות סוף הלכות תשובה. וקרוב לומר
 שר' משולם הוא בן דורו : ר' משולם בר' דוד בר'
 קלונימוס.

עמ' 47 : כמה היטיב החכם לשאל ממ' צ"ל :
 במה היטיב ...

יש ומצטרף פסוק מוטעה לנוסח המשובש :
 עמ' 60 : "והני תלתא מילי בסוף פ' חזקת הבתים.
 לאשמועינן דתרי מילי דהאריסי, והזיהרורי והאיניסקי
 ישראל ניהו. וכן המוכרים והמלכים מלכי אומות
 העולם. ואילו המוכרים גוים כן היה הדין כמו כן".
 וצ"ל : והני תלתא מילי בסוף פ' חזקת הבתים לאש-
 מועינן תרי מילי, דהאריסי והזיהרורי והאיניסקי ישראל
 ניהו וכן המוכרים, והמלכים מלכי אוה"ע ...

שם : סיום התשובה של ר"ת : "אם היה מלך
 עומד ואומר באמירה בעלמא ליקני, לא היה קונה,
 כמוכס שאין לו קצבה, שלא היה קונה אם העמידו
 מלך הדיוט ודלדא, ולהגדיל תורה אינה יוהרא, אם
 היא ברורה, אך שלך צרורה, כאמרה פרה תריני גזירה,
 ושלום לכל יודעי תורה, שמסיני אמורה". איגוס מעיר
 בהע' 37 למלה גררא : "אולי הכונה היא לאבימלך
 מלך גרר שקללתו קללת הדיוט, ב"ק צ"ג ע"א, אבל
 אין לדברים אלה כל מובן. הקשי נגרם על ידי טעות
 קריאה ועל ידי הפיסוק, וצ"ל : "... אם העמידו מלך
 הדיוט. וגדרא ולהגדיל תורה. אינה יוהרא, אם היא
 ברורה..." היינו לגזור מלתא (מפני גדירה, ירי'
 דמאי, פ"א ה"ב) ולהגדיל תורה אין בזה משום יוהרא.
 אם הדברים ברורים, ולשואל אומר רבנו תם "אך שלך
 צרורה. כאמרה פרה תריני גזירה". המהדר רומז בצדק
 למשנה גזיר ב' ב', אבל שם : "אמרה פרה תריני
 גזירה", זתם ולא פירש. לפנינו נושק מלים השגור
 בפתיחות תשובותיו של ר"ת ובסימניהן. על משקל
 דברי המשנה הוא אומר לשואל שדבריו צרורים וסי'
 תומים ודומים לפרה אדומה. האומרת תריני גזרה
 ואין להרהר אחרי, היינו דברים ללא טעם.

עמ' 73 : "וצריכינו להיות כל היום בבית הכנסת
 ... צ"ל : ודרכנו להיות ...

עמ' 75 : "...ומאן ההמיר הרבה על שמירתו עד

פינו ... נראה שצ"ל : "...ומאן ההמיר ... עד סינויו"
 עמ' 121 נמצא משפט : "אבל דרך תינוק ליגמל,
 ונשל ינשל, מניין תכשל, לא מצינו כי אם הדרשנין
 הטעימו". המהדר אינו מעיר כלום כאלו הכל מובן,
 אבל ברור שצ"ל : "אבל דרך התינוק ליגמל ונשל
 ינשל מניין תכשל לא מצינו כי אם הדרשנין
 הטעימו". מניין תבשל הוא תשל"ב, כלומר שנתים
 יעוד יומים, רמז זה כבר נמצא בס' הפרדס סי' ש"י
 ובראב"ן סי' רע"א, ועי' אוצר הגאונים לכתובות עמ'
 177. הוא מובא גם בשם ר' אלעזר הרוקח (חצי מנשה,
 לונדון תרס"א, עמ' 43). ובפענח רוא (אמשטרדם תנ"ח,
 ל"ג ע"א) מפורש בלשון זה : "לא תבשל ... שאלמנה
 מינקת צריכה להניק ב' שנים ... וכן תבשל בגימ'
 שני פעמים שסי' וב' יותר, היינו ב' ימים, א' שולד
 בו וא' שמפרישין אותו בו". בעל התשובה ר' יקותיאל
 בר' אברהם, אומר שלענין זה לא מצא מקור אחר
 אלא טעם הדרשנים.

ג. איגוס השתדל לציין בהערותיו למקורות המק'
 בלילי, אולם לא תמיד העיר על מה שהיה ראוי להעיר
 ידבריו גם לא נוקו מטעויות.

עמ' 54 : במעשה הגאונים עמ' 24 מובא פסוק של
 ר' יצחק בר' יהודה ולא של ר' יהודה הכהן, עי' שם
 הע' קס"ה.

עמ' 58 : לשיטת ר"ת בענין דינא דמלכותא דינא
 עי' בדברי תלמידו, ר' אליעזר ממין, או"ז ב"ק סי'
 תע"ז ובשיטת מקובצת לנדרים כ"ח ע"א. ודוקא מקומות
 אלה הדנים בשיטת ר"ת נשמטו גם מרשימת המקורות
 שבמבוא עמ' 16.

עמ' 64 : במבוא לתשובת גאוני גרבונא, שמקומה
 בודאי לא בקובץ זה, כותב איגוס : "תשובה זו
 הודפסה בתשובות הרמב"ם, הוצ' פריימן סי' ט"ז וסי'
 ס"ו והוא חוזר ורומז שם הע' 1 לאותו מקור, אולם
 סימנים אלה דנים בעניינים אחרים ותשובת הרמב"ם
 בשאלת קריאת חומשין במקום ס"ת היא שם סי' מ"ג
 ופריימן לא הכניס, בצדק, את תשובת אנשי גרבונא
 לקובץ שלו והיא נמצאת בקובץ ליפסיא סי' ס"ו.

עמ' 70 : תשובת ר' שמריה לר' יואל מכו' הראב"ה,
 ועי' אפסוביצר, מבוא לראב"ה. עמ' 168, שהביא את
 פתיחת השאלה של ר' יואל, וחבל שאיגוס לא הדפיס
 את כל השאלה.

עמ' 75 : ר' שמריה מסתמך על הכתב ששלח לר"ת

אפילו השתדלו נשים כאלה — שמסרו עצמן לגויים — להשיג היתר רשמי לנישואין כאלה מחכמי ישראל, ונראה שבמקרים כאלה כשעוכבו הנישואין היה מביא חיי היהודים בסכנה היו באמת מקלים היתר רבנים. דברים תמוהים ומתמיהים אלה על "היתר רבנים" ועל "היתר רשמי" לנישואין (1) עם גוי אין להם כל יסוד בתשובה הנדונה, שלשונה אינו ברור כל צרכו — למעשה זאת לא תשובה אלא כנראה תמצית דברי המהר"ם — אבל הוא מתבאר בתוך מקורות אחרים. וזה לשון המהר"ם, סי' ע"ב עמ' 152: "על האלמנה אשר בעלה לא היה טהור ואין אדם חפץ לישאנה. אמת אשה אחת הכרתה, שהיו אומרים עליה, שהותר לה להיבעל לגוי, ושמעתי בצרפת שהתירו למקצת נשים, ולא נתתי לב לשאול מאין הרגלים, וידוע אני שאין ראוי כלל מההיא דאסתר קרקע עולם הייתה, ואין נראה לי כלל וכלל דאסתר אנוסה היתה... אבל להמציא עצמה ליבעל לגוי להנאת דעתה לביאה לא נהירא כלל." עכ"ל מהר"ם. אין ספק, שהמהר"ם מתכוון למסורת הידועה על ר"ת, שהתיר לאשת ישראל שהמירה, וגרסה בעלה ועשו שניהם תשובה ונתגייר הגוי, להנשא לאותו בר וראייתו מדברי הגמרא על אסתר (תוס' סנהדרין ע"ד ע"ב ד"ה והא אסתר ושם: "ומתוך כך היה רוצה ר"ת להתיר", אולם בתוס' כתובות ב' ע"ב ד"ה ולירוש: "ומתוך כך התיר...") וכן בהגה' מיימוניות איסורי ביאה פ"ח ה"ב אות א). תלמידו ר' יצחק בר' מרדכי חלק עליו ור' משה מקוצי הכריע כמותו (סמ"ג ל"ח קכ"א), אבל ידוע לנו, שרבינו יחיאל מפאריס, עשה מעשה כרבינו תם ולא מטעמיה... (מרדכי סנהדרין סי' תש"כ וגם הרא"ש בהלכותיו, כתובות פ"א סי' ד', מקיים את פסק ר"ת ושוב מטעם אחר, ועי' סור אה"ע סי' קע"ח ובב"י שם), קרוב לומר, שהשמועה ששמע המהר"ם בצרפת מכוננת לפסק רבו, רבינו יחיאל — ומשום כבודו לא פירש את שמו.

עמ' 33: "גם התמונה של בחורים הרוכבים לחתונה בס' קי"ד, מוסיפה גזנים מיוחדים לתיאור חיי הנוער בימי הביניים: גוער מפוק, חסר מרץ וכלי התפתחות גופנית. אין לדעת בשום אופן איך הגיע איגוס לתאור זה. בתשובה הנ"ל עמ' 208 נאמר רק: "מעשה שבחורים רכבו לנישואין ועברו גהר אחד ורכבו על הסוסים והיה אחד שהולך בגדיהם על סוסו בשכר, וכשרכבו תוך הגהר אתה דיקולא דנהרא ובעא למיטבע

והיה מקום להעיר, שתשובת ר"ת בעניין הנדון נמצאת באי"ז סי' רט"ו.

עמ' 77: על הר"ש משאנן: "הוא כתב פירוש על מסכת עדויות הכלול בש"ס ראם ופירוש על הספרא שגדפס בורשה תרכ"ו" וכבר הוכח, ששניהם לא חתכו ע"י הר"ש. עי' מ"ש במחקרי Die Entstehung und Redaktion unserer Tossafot, 1937 עמ' 56, ש. ליברמן, תוספת ראשונים ח"א עמ' 62, וספר היובל לכב' אלכסנדר מארכס עמ' רצ"ה הע' 35.

עמ' 98: תשובת ר' יהודה בר' קלוימוס. המהדיר חיכם להתליט אם המדובר בריב"ק משפירא או בריב"ק ממגנצא, אביו של בעל הרוקח, אולם לגבי סי' ל"ד אין כל ספק, שכן הכותב מסתמך על אחיו הגדול (עמ' 101) הוא ר' מאיר בר' קלוימוס משפירא.

עמ' 116: הר' יונה שאל מר"י אי"ז, עי' אי"ז ח"א סי' תשמ"א ושם חסר סיום התשובה וייתכן שהוא כעת לפנינו בתשובה הנדפסת, ועי' אי"ז ע"ז סי' קמ"ט.

עמ' 246: לדברי "רבי אברהם כהן אבי אמו של ר' שמריה שהעתיקו מכתבת רבינו שמואל נביא אבי החסיד" עי' שו"ת רשב"א, תולדות אדם, סי' ל' ושם תשובת ר' יעקב בר' יצחק הלוי לאותו ר' אברהם והעתיקה מכתבת יד ר' שמואל החסיד, ואף היא נשלחה על ידי ר' ידידיה בר' ישראל יחד עם שאלתו בס' ל"א שם הדנה בעניין דומה לס' קכ"ח.

ד, במבוא לספר דן איגוס, כאמור, בחומר ההיסטורי שבתשובות, ואף מאריך בעניינים אחדים. יש להודות ולומר, שקשה להקיף במבוא מעין זה פרשיות ובעיות מסובכות בתולדות היהודים בימי הביניים ואף לא קל במסגרת זו מלהמנע לייחס חשיבות מופרזת לעניינים מסוימים, הנראים כאור אחר במסגרת יותר רחבה. קשה להסכים לכמה וכמה מפרושי של איגוס, שלא זייק כל צרכו ומשום כך נטה להכללות ולהפרזות.

עמ' 32: המהדיר יוצא ללמוד מס' קי"ד על "קשרים ידיותיים בין בנות ישראל לבין הגויים שכיניהן", אולם בתשובה זו מדובר על "קידושי שחוק", הקשרים, שאותם איגוס רוצה למצוא, מפורשים בשו"ת מהר"ם ד"ל סי' ש"י, תשובות מיימוניות אישות סי' כ"ה (א. רומנו לתשובה זו בהע' 68), אולם שם לא מדובר על "התאבדות בין בנות ישראל וילדי הגויים שכיניהם", אלא על אשת איש, שהרתה לזנונים מגוי בהעדר בעלת מהמקום.

עמ' 33: מהתשובה סי' ע"ב מסיק איגוס: "לפעמים

לחו (כצ"ל, ולא : לחוד) מינייהו. מיהר אותו שהולך בגדי הבחורים והצילו, ובתוך כך אתא ויקולא דמיא ולקח הבגדים והולין לדרך ונפסדו כל הבגדים, ואח"כ תבע השמש שכירותו, והבחורים אומרים אדרבה תשלם לנו, בחורים אלה לא היו יותר מפונקים וחסרי מרץ מאותם הבחורים, שעליהם מסופר, "שרוכבים בסוסים לקראת חתן ונלחמים זה עם זה וקורעים בגדו של חברו או מקלקל לו סוסו..." (תוס' סוכה מ"ה ע"א ד"ה מ"ד), והם למדו את מנהגיהם מסביבתם הנכרית. עמ' 36 : על התשובה המעניינת (ס' ק"ד) של המהר"ם ל"רבותי" קהל רוטנבורק, שדרשו מבני משפחתו את מסי הקהל גם אחרי יציאתם את המקום, אומר איגוס : "בודאי עזבה משפחת מהר"ם את רוטנבורג כיוון עם המהר"ם בשנת 1286, כאשר התאמצו לעזוב את גרמניה ביחד עם עוד אלפי יהודים מקהלות רבות... קהל רוטנבורג ודאי שלח את השאלה למהר"ם בהיותו בתפיסה, אעפ"י שהוא היה נוגע בדבר, קשה למצוא תיאור יותר נאמן מהכבוד הגדול, שרחשו בני קהלתו למהר"ם". האמנם פנו בני קהלתו של המהר"ם לרבם הגדול, אחרי המאורע הטראגי של תפישתו, בשעה שקהלות ישראל שבאשכנז עשו מאמצים גדולים לשחרורו, בעניין של תביעה כספית מבני משפחתו — תביעה הקשורה במעשה הבריחה ? ואם כן הדבר, היש לראות בהתנהגות מעין זו משום רחשי כבוד ? ברם האמת היא, שאין תשובה זו קשורה בבריחתו של המהר"ם, אלא ביציאתו את רוטנבורג בשנת 1271, או ב"1276. איגוס ממשיך כנראה להחזיק בדעתו (ע' בספרו האנגלי על המהר"ם כ"א עמ' 12) שהמהר"ם ישב ברוטנבורג עד לנסיון בריחתו. אבל נראה שהוא עזב את המקום אחרי פטירת אביו, שהיה "כמו דיון" בורמייזא. על מצבתו של ר' ברוך חקוק : "...קם בנו תחתיו לשרים..." (לעיון, נפשות צדיקים ס' ט"ז, וע' שו"ת הרא"ש כלל מ"ח אות א'). ואם המצי לומר יש גם ראייה לישיבתו בורמס בגוף התשובה הנדונה, המהר"ם כותב : "ומעשים בכל יום, שכמה עיירות נודדים דבר קצוב לשר לכך וכך שנים, כה עשו בורמשא, נדדו לכמה שנים המס לפחה מקצנעלבונו, וכמה נכנסים ויוצאים יש, לא עלה על דעתם לשאל מן היוצאים, המעשה הזה קרוב לזמן הכתיבה, שכן הוא ממשיך : "ומימים קדמונים זכורני, שהיו נותנים בכל שנה בורמשא ד' זקיקים לעיר..." הסתייעות זו במנהג ורמש בתשובה שנשלחה לאנשי רוטנבורג, שלא

נהגו כראוי, יש בה טעם מיוחד, אם ורמש היתה אז מקום מושבו של המהר"ם.

לא כאן המקום להכנס לדיון מפורט בשאלת "ראשית פיתוחו ועיצוב דמותו הפרופסיונאלית של הרב הקהלתי", שלה מקדיש איגוס מקום נכבד (עמ' 18—29). הוא צודק בהבליטו את הקשר בין ירידת לימוד התורה בצרפת ובאשכנז, החל מסוף המאה ה"ג, לבין רבוי התשובות הונים בסכסוכים בין רבנים, בטענות השגת גבול ובמעמדו של הרב בכלל, אולם תפקידיו ומעמדו של הרב"ב במאה ה"ב וה"ג טעונים עדיין בירור יסודי, לא כל המקורות סובלים את פירושו של איגוס (עמ' 18 הע' 17) שה"רב" הוא ראש ישיבה. "הרב העומד ביישוב" (ס' הישר, הוצ' מק"נ עמ' 146, וע"ש עמ' 150 ובהערת רוזנטאל שם) הוא כנראה רב העיר וכאשר ר' יצחק אור זרוע אומר, שנהגו בכל הקהילות לקנות הגלילה אע"ג דאיכא הרב בבית הכנסת" ואף על פי ש"הגלילה היא של הרב הגדול בעיר", הרי אין הוא מתכוון לראש ישיבה אלא למרא דאתרא (א"י ח"א ס' קט"ו).

ה"חזן", שקיבל שכר ושמשב"ב למגוון ידועים סכסוכים מראשית המאה ה"ג, לא היה רק שליח צבור. ר' חזקיה ממגנבורג, שעל מגוון מרבנים לדון (עמ' 19 הע' 22) היה פוסק ידוע, ור' משה בר' חסדאי מעיד על אביו של ר' חזקיה, ר' יעקב, שקדם לו בחזנות, שהיה חכם חשוב. וידועה ומפורסמת תשובת הראב"ה להגאון שרצה למסור את החזנות לרב (אפסוביצר, מבוא לראב"ה עמ' 16). ברוב הקהלות היו אמנם ממנים בתי דין של שלושה (עמ' 22), אבל החתימות על השאלות והתשובות מורות, שהיה סדר קבוע ואחד מהם שמש כנראה כאב בית דין בקביעות. הבחנתו של איגוס (עמ' 22 הע' 37) בין שני מינים רבנים פרוטסטור נאליים, שפעלו מסוף המאה ה"ג והלאה אין לה על מה לסמוך. פירושו לתשובות ס' פ"ט ובפרט ס' צ' קשה להולמם. אין בכלל לדעת אם התשובה האחרונה קשורה למגוון של רב. לפי פירושו של איגוס אין להבין את דברי המהר"ם (עמ' 174) : "ועדיין [אינן] יודע אם רוצה לישראל, כי כתב לי כמה כתבים שעניינו עומד כך, שאינו יכול לישראל כלל ואעפ"כ כן עוד אנסה בכל מאמצי כחי אם אוכל להשאירו". זה בדיוק ההיפך ממה שצריך היה לומר לפי פירושו של איגוס. מדברי ר' יעקב פוללאק בשנת ר"פ (עמ' 22 הע' 35) אין ללמוד על המאה ה"ד והס"ו. איגוס מייחס

1168 **Talmud. Selections.** Cuentos, parábolas y aforismos del Talmud y de la literatura midráshica, seleccionados, compilados y traducidos por Eduardo Weinfeld. Mexico, D. F., Editorial Enciclopedia judaica castellana, 1953. 192 p., facsim., illus., 4°. ההוצאה יפה.

1169 **Tosefta.** Die Tosefta; Text, Übersetzung, Erklärung. Hrsg. von Gerhard Kittel und Karl Heinrich Rengstorff. Bd. 6: Seder Toharot; Text, Übersetzung, Erklärung von Walter Windfuhr. 6. Heft: Ahilot <III2—IX7 deutsch, III7—VIII2 hebräisch>. Stuttgart, W. Kohlhammer, 1954. p. 209—256, 97—112. 8°. =Rabbinische Texte, Reihe 1, Lief. 9. Der ganzen Reihe: Lief. 17.

את הקודם עיין ק. ס. שנה ל' ע' 51. עיין גם ק. ס. שנה י"ד ע' 469.

מדע הדת. פילוסופיה יהודית

1170 **Bloch, S[imon].** La religión de Israel; su moral, su culto, sus ceremonias y prácticas religiosas... Traducción del francés y notas de Eduardo Weinfeld. Mexico, Editorial Enciclopedia judaica castellana, 1953. 189, [1] p., 1 l., illus., facsim., 8°.

מהדורה מצומצמת ומהודרת.

1171 **Williams, [ohn] Paul.** What Americans believe and how they worship. New York, Harper, (c1952). X, 400 p. 8°.

"Judaism — the mother institution: p. 296—326.

קבלה וחסידות

1172 **הורביץ, אשר ישעיה.** ספר אור ישע... להאיר לבות בני ישראל לעבודת הבורא... [מאת] אשר ישעיה... הורוויטץ... נדפס... מחדש ע"י... חיים יצחק מאלק... סאטומארע, דפוס מ. ל. הירש, תרצ"ו, 20 דף. 8°.

השיבות רבה לדברי המהר"ם: "כמדומים אתם שאין לכל אדם להורות אי לא נקט רשותא מנייכו, לא כי התורה הנקרא, אך שירה כוללה" ורוצה ללמוד מהם שלא היתה סמיכה באשכנו במאה ה"ג, אבל דוקא תשובה זו אינה מוכיחה. שכן המהר"ם מגן על עצמו וכותב בחריפות נגד מתנגדיו, שהיו להוסיף לסתור דבריו ואף איימו לגדותיו עוד זמן רב אחרי המהר"ם כותב ר' ישראל איסרלין כמעט באותו לשון: "כתר תורה ושררות שלה הרי היא מונחת ומופקרת לכל מי שרוצה לזכות בה..." והמהר"ל תמה "שטוענים המנהיגים השגת גבול..." (ע"י אסף, לקורות הרבנות, באהלי יעקב עמ' 44). לפנינו תהליך ממושך והפרשה כולה פתוחה עדיין למחקר יסודי ומקיף.

מסופקני, אם אפשר לראות בהסברו של ר"ת ל"דינא דמלכותא דינא" (דהפקיעו חכמים ממון במנהג המלכות כדרך שהפקיעו מפני תקנת השבים ומפני חיקון העולם ומפני דרכי שלום) משום "הוכחה נוספת לצדקת הדעה, שבתקופה זו יצרו חכמי אשכנז וצרפת דעות מיוחדות על דרכי שלטון צודקים ומוסריים, דעות בעלות חשיבות עצומה להתפתחות הרעיון הדמוקרטי המודרני (!?) בערי אירופא ומהן לארצות הדמוקרטיות של המערב בימינו אלה (!?) — כדברי איגוס, עמ' 17 — 18. משפטים מעין אלה אינם מוסיפים להבנת נימוקיהם ודעותיהם של הראשונים.

ההערות הנ"ל אין ברצוני לגרוע ממדת הכרת הטובה, שאנו חייבים לאיגוס על האוסף הנאה של תשובות רבותינו חכמי אשכנז וצרפת, שבו זכה אותנו. לפי דרכנו למדנו כמה חומר חדש שקוע בהן, חומר המשלים את ידיעותינו על חכמי הדורות בכלל ועל אישיותו של המהר"ם בפרט, והמוסיף אבני בניין לתולדות בית ישראל באשכנז.

אסרים א. אורבך

1167 **Sifre.** Sifre zu Numeri; unter Verwendung einer Übersetzung von Jakob Winter und mit Beiträgen von Hans Windisch, bearb. und erklärt von Karl Georg Kuhn. Heft 1/4. Stuttgart, W. Kohlhammer, 1954. 320 p. 8°. =Rabbinische Texte, Reihe 2: Tannaitische Midraschim, Bd. 2.

מהדורה א' עיין ק. ס. שנה י' ע' 131, שם גם תאור, ושנה י"ג ע' 458.

music, 8°. (Verdensreligionernes hoved-vaerker...)

על המיסטיציזם היהודי החל מתלמוד בבלי וגומר בחסידות ובספרים החסידיים של פרץ, ביבליוגרפיה ע' 41.

תפלה, דרשות, מוסר

1180 אסבאג, דוד. ספר משגב לעתות... תפלות ותהנות... כאזבלאנכא, דפוס מ. עמאר, תש"ח. [8] 43 דף. 8°.

1181 הגדה של פסח, הנקרא "מסך הפסח", עם שני פירושים... האחד מאת הרב... אברהם שמואל בנימין סופר... בשם "כתב סופר", והשני מאת בנו הרב... יצחק לייב סופר... בשם "סופר מהיר"... Brooklyn, התאחדות תלמידי ישיבת חתם סופר מפרעסבורג, תשי"א. [2] 37 דף. 8°. צלום (דפוס דרוהביטש תרגום?).

1182 הגדה של פסח. The Passover hag-gadah... New York, National Jewish Welfare Board, (c1952). 1 p. l., 126 p., illus. 8°. עברית ואנגלית עמוד מול עמוד.

1183 חגית, יעקב בן שמואל. ספר אורח מישור... מוסר נעים ונחמד... חברו... מוהר"ר יעקב חגיז... סאטרמארע, דפוס מ. ל. הירש, תרצ"ז. 23, [1] ע' 8°.

1184 חרש, חיים זאב בן אשר שמואל. ספר שמחת חיים; כולל דרושים... על סדרי הפרשיות, (לחג השבועות, ולימים הנוראים... גם חדושים ובאורים על מאמרי חז"ל... וגלגל לזה קונטרס הספרים [מאת] חיים זאב כאמור... אשר שמואל הראש... חלק [א]—ב. ריגא, דפוס "ספלינדי", תר"ץ—תרצ"ט. [5] 102, [2] 78, [1] 2] דף. 8°.

1185 טשרני, אהרן ראובן. ספר מלמד זכות, בשני חלקים. כאת אהרן ראובן טשרני. חלק [א]—ב. ניריארק, דפוס "בלשן", תשי"ג. [11] 350 ע', פורטרט. 8°.

התכן: חלק א: דרשות ונאומים להספרים, הקמת מצבות, נחום אבליס ולאסיפות זכרון. — חלק ב: דרשות להזכרת נשמות.

1173 הלר, אברהם נתן. ספר זרירותא דאברהם, על חמשה חומשי תורה ועל ג' פרקים הראשונים מפרקי אבות, שחיבר... מהור"ר אברהם נח הלוי העליר... ברוקלין, "חברת זכרון יוסף", תשי"ב. [10] 132, [2] דף. 8°.

1174 ויס, אהרן. ספר איגרת בר יוחאי... לאוכיח [1] ור"ש לטעמיה אויל במימריה בספרו... וזה"ק ובשמעתיה... בכמה סוגיות הש"ס ודברי חז"ר עניים במקום זה ועשירים במקום אחר... [מאת] אהרן חייס ממאקאוא Győr... דפוס י. א. ה"ג"ל באלקאני, תרצ"ד. 23 ע' 8°.

1175 מיוס, אברהם אליהו בן אברהם; חלק שני: בית מוסר ושער משיח... הובא לאור ע"י... אברהם אליהו מייזיס. (פריו, תשי"ב). 178, [16] ע', לוח מקופל. 8°. ע' [קטן] ואילך: שער המשיח. — לא הופיע יותר בצורה זו, החלק הזה נדפס יחד עם החלק הראשון באותה שנה בצורה אחרת, אך בלי "שער המשיח".

1176 נתמן בן שמחה מברסלב. ספר לקוטי עצות מאדמו"ר מהור"ן מברסלב... עם באר ע"ט... כולל מכל הענינים של אית "א", "אמת ואמונה" אנחה "אכילה" אורחים "ארקישראל"... הובא לביה"ד במהדורא תנינא... ע"י... ר' נתן מלובלין... לובלין, דפוס מ. מ. שניידמעסער, ברצות — תרצ"ח. [8] 76, [4] ע' 8°. דפוס סטראוטיפי.

1177 שטרן, אברהם בן ישכר. ספר חוטים המשוכלשים; בו שלשה ספרים נפתחים: א' חסידישע מעשיות, ב' שרי בישר, ג' אורנין תליהא. חוברו מאת... אברהם בר' ישכר שטרן... מונטריאל, תשי"ד—1953. [4] 213, [3] ע' 8°. החלק הראשון "החסידישע מעשיות" כתוב ביוונית.

1178 שטרן, יהושע. ספר זווידין קלילין לאורחא רחיקא; ובו שני ספרים... תומר דבורה מהרב... משה קורדואירו, והשני... פוקה עורים מהרה"ק... דוב בער בהרב שניאור זלמן... המוציא לאור... יהושע שטרן, קליינזארייק, תש"ב. 68 ע' 8°. ע' 40: ס' תמר דבורה. ע' 41 ואילך: ס' פוקה עורים, ביוונית.

1179 Edelman, R. Jødisk mystik. [København], Gyldendal, 1954. 207. [4] p. incl.

חדש חנוכה פורים... גרבה, דפוס כ"מייס עזיזי כהן,
תש"א. [1] 116 דף. 8°.

1192 תפלות. תפלות ארעיות. סדר תודה
וקול זמרה בבתי כנסיות במדינות בריטניה
להכרת... המלכה אליזבטה ביום י"ט סיון שנת כל
כזוהי בת מלך פנימה... Prayer and thanksgiv-
ing... London, Office of the Chief Rabbi.
[תשי"ג]. 12 ע'. 8°.

עברית ואנגלית עמוד מיל עמוד.

1193 תפלות. תפלות ארעיות. תפלות או-
כרה לנשיאה הראשון של מדינת ישראל... חיים
וייצמן, שתערך בבתי הכנסת בהאג ובאמסטרדם
ביום... כ"ט בחשון תשי"ג (Amsterdam, דפוס
(N. V. Joachimsthal). תשי"ג. השער גם בהולנדית.

1194 תקונים. ספר תקון כרת; כולל כל
הלמודים ממשנה... ונאספו יחד להקל על אלה החרדים
שנהגו להיות נעורים לילה אחד כלו לתקון העונות וחיוב
כרת... כפי שיסד... מוהר"ר חיד"א. Casablanca.
י. לוגאסי, [ת"ש]. [3] 78, [58] ע'. 8°.

1195 Reichert, Irving Frederick. Judaism &
the American Jew; selected sermons & addresses.
San Francisco, Grabhorn Press, 1953. XII,
245, [1] p. 4°.

"The sermons and addresses... may be
considered typical of my preaching during a
ministry of nearly eighteen years at Temple
Emanu-El, San Francisco. They reflect my
interpretation of Reform Judaism".

1196 Wise, Judah L. On this day: brief
Bar Mitzvah addresses based on the portions
of the week (Sidrot) for each Sabbath of
the year. New York, Bloch Publishing Co.,
5714—1954. 64 p., music. 8°. (A centen-
nial publication).

היסטוריה, ביוגרפיה, זכרונות

ראה גם לעיל במדור "קבצים" ולהלן במדור "צינונים",
ארץ ישראל, מדינת ישראל

1197 קמלהר, יקותיאל אריה. ספר דור
דעה: ארבע תקופות גאוני כתראי בשנות ת"ק—

1186 כהן, מעתוק עתוגי. ספר יקר הערך
... חדושי וביאורי הרבה פסוקי תורה נביאים כתובים
ומאמרי חז"ל... על סדר א"ב... והמוסרים תורגמו
ללשון ערבי... פעולת... מעתוק עתוגי כהן (דורק
המוסרים והתרגומים נסדרו מהמשתדל והמעתיק),
ובסופו קונטרס בשם "תולדות ומדות" של הרב המחבר
בלח"ק וערבי... ותשלם מלאכת הקדש ע"י... הר
מעתוק בשירי גרבה, דפוס חברת זוהר הרקיע, ת"ש.
[4], 83; [1], 18, [2] דף. 8°. ספר תולדות ומדות
עם שער מיוחד, חובר ע"י משה כהן.

1187 פפן, אליעזר בן יצחק. תרגומת אלכתאב
אלמקדס פלא יועץ <בל ערבי ברברית...>
[מאת] הרב... אליעזר פפן... חלק ג. גרבה, דפוס
עידאן-כהן צבא, תש"א. [1] 38, 37, 12, 57
דף. 8°. את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ז ע' 190.

1188 צבאח, שלמה בן אליהו. סימן אני שלמה
בר אליהו צבאח... (אזינו תשמעו יא נא שי
...) [מרוקו, תר"ץ לערך]. 14 ע'. 8°. פיוט בערבית
יהודית.

1189 שטרן, אברהם בן ישכר. ספר קבוצת
כתבי אגדה והוא כמו חלק השני לספרי "עדות
בישראל"... מאת אברהם בן ישכר שטרן...
חלק א. מונטריאל, (דפוס) "נארטערן פרינטינג וסטטישא"
נערי" תש"ז. 592, [12] ע'. 8°.

את הספר "עדות בישראל" עיין ק. ס. שנה כ"ג ע'
289. — המחבר היה בחליפת מכתבים מתמדת עם
בניו ונסה בנועם אמרי מוסר להאיר עיניהם מתוך
חשכת ענני ערפל גלות הגוף והנפש... בדברי אגדה
המושכת את הלב. כשבא מאירופה לקנדה מצא את
מכתביו והוסיף דרושים אשר דרש בבתי כנסיות
ומדרשות במונטריאל והיו לאחרים בידו ונעשו לספר
שלם. (מההקדמה).

1190 תפלות. סדור. סדור תפלה לעני
... עם קצת הארות... ע"י אהרן שמחה בלומנטל,
איש ירושלים... (New York, Hebrew Pub-
lishing Co., 1952). [8], 14, 312 ע'. 8°. צלום.

1191 תפלות. סדור. תפלות השחר;
דאכיליה צלאת שחרית לגמיע איאמאת אלחול ראש

1203 קאנץ, ש[מחה]. דער קיילגערעכער ישכר טורקא. ווארשע, "ידיש בוך", 1953, [2], 79, [1] ע', לוח'פורטרט. 8° = ביבליאטעק פון שלאגער און ראציאנאליזאטארן, גר. 2, שער נוסף בפולנית.

1204 שוחט, יחזקאל. בלעטלעך צו דער גע' שיכטע פון גארסיס לעווען. בוענאס-אירעס, "ידישער וויסנשאפטלעכער אינסטיטוט" — ייווא, 1953, 119, [1] ע', לוחות-פורטרטים ותמונות. 8° = ארגענטינער ייחא — ביבליאטעק, ג' 11. — שער נוסף בספרדית. — על המושבה החקלאית גארסיס לעווען בארגנטינה.

1205 Amzalak, Moses Bensabat. A sinagoga portuguesa "Shaaré Tikvá" "As Portas da esperança"; comemoração dos sus cinquenta anos de existência; notas e documentos coligidos. Lisboa, (typ. Editorial Imperio), 1954, 137 p., 11, illus., facsim., tab. 8°.

בראש השער: ק"ק שערי תקוה. בית הכנסת הפורטוגיזי שערי-תקוה, למאת חמישים שנה לקיומו.

1206 Aschberg, Olof. Memoarer, [I]—II. Stockholm, A. Bonnier, (1946—47), illus., ports. 8°. עם שער ושם מיוחד לכל כרך. [I]: En vandrante jude från Glasbruksgatan. (1946). 356, [1] p. II: Återkomst. (1947). 359, [2] p. "זכרונות. כ' א': יהודי גורד מגלס". ברוקסגטן, ב': שיבה.

* 1207 Casper, M. With the Jewish brigade. London, H. Pades, [1953?]. 128 p.

* 1208 Celler, Emanuel. You never leave Brooklyn; an autobiography. New York, John Day Co., 1953. 280 p.

המחבר יליד ברוקלין, עסקן צבורי יהודי וגם חבר הקונגרס של אה"ב.

1209 Daněš, Slavomil. Dobové pozadí Starého Zákona. (Praha. Komenského evangelická fakulta bohoslovecká). 1951. 212 p., 1 l. 8° = Spisy Komenského evangelické fakulty bohoslovecké. Řada A. sv. 18.

"הרקע ההיסטורי של התנ"ך. עבוד ספרו של

ת"ר. סקירה כללית על שיטות ומעלות נושאי דגל התורה... פרי עטו של... רבי 'קותיאל אד' קאמעל-האר... הוצאה שניה עם קונטרס לדור ודור הוס' פות... מאת... נפתלי ברוינפעלד... ג' יורק, ג' ברוינפעלד, תשי"ג. 229, [4], 10 ע', פורטרט. 8°. מהדורה א' עיני ק. ס. שנה י"ד ע' 473 — 474, שם גם התכן. מהדורה אחרת שנה כ"ט ע' 70.

1198 אלעף, ג' דריי קעמפער סאר א סריי סאציאליסטיש פוילן > פערזענלעכע דערינערגענען. ווארשע, "ידיש בוך", 1953, 16 ע', פורטרטים. 8°. בראש השער: ג' אלעף > באלעק. — על יוסף לעווארטאוסקי, ניוטא סייסעלבוים, "האנדא", ושמואל יעגער.

1199 זאכאריאש, ש' יוסף לעווארטאוו ס'ק, דער קעמפער און רעוואלוציאנער, ארגאניזאטאר פון אנטיפאשיסטישן קאמף אין ווארשע. ווארשע, "ידיש בוך", 1953, 38, [11] ע', פורטרט. 8°. שער נוסף בפולנית.

1200 ליעסיק, אברהם. זכרונות און בילדער. (New York), ציקא, (1954), א, 313 ע', פורטרטים. 8°. (ל. מ. שטיין סאלקס-ביבליאטעק ביים אלגעלטי לעבן יידישן קולטור-קאנגרעס). שער נוסף באנגלית. המדורות: 1: קינדעריארן: עפיזאדן. צוגאב צו די עפיזאדן, ע' 3—90. II: שפעטערדיקע יארן אין רוסלאנד, ע' 95—120. III: בילדער און פארטרעטן: לעקערט. עדעלשטאט. דעליאן. שלום עליכם. י. דעבס. י. א. הרוויטש. מ. דייטש. טראצקי. א. סאלאהייט. שיק. ר. רייך — אבראמאויטש. ווינטשעווסקי. ב. פייגענבוים. הילקוויט. מארקס. צ. קאפעלואן. א. קרעמער. ולאדעק ווער. בתחלת הספר רשימה ביוגרפית-בקרית על המחבר. תרגום עברי לא מלא עיני ק. ס. שנה כ"א ע' 77.

1201 לעגעץ, וולאדיסלאוו. די זעלנער פון דער יידישער קאמפס-ארגאניזאציע און זייערע פריינד. ווארשע, "ידיש בוך", 1953, 31, [1] ע'. 8°.

1202 מולכה, מיכאל [ש]: אברהם מבורך. איסטוריה די לוס גודייס די קאסטוריה. תיסאלוויקי, 1939, 148, [1] ע'. 8°. תולדות היהודים בקסטוריה (יוז).

כולל שני חלקים: סקירה כללית על היהודים בתקופת האמנציפציה והערה מוקדמת על רחל בצירוף דעותיהם של גדולי זמנה עליה. — הספר הוא חלק עבודה גדולה שמכין המחבר לחקירת השפעת היהודים על תרבות אירופה בתקופת האמנציפציה. הכרך השני של השורה יהיה ספר על רחל לוין.

1214 **Koestler, Arthur.** The invisible writing, being the second volume of Arrow in the blue; an autobiography. [London], Collins with H. Hamilton, 1954. 431 p., map, pl., ports. 8°.

המשך האוטוביוגרפיה של המחבר (את הכרך הראשון עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 231—232, תרגום עברי שם ע' 190), מקיף את השנים 1932—1940 (את גיל 27—35 של המחבר); בשנת 1940 עבר המחבר לאנגליה והתישב שם.

1215 (**Laski, Neville J[onas]; V[itale] Elnecape**), compilers. Spanish & Portuguese Synagogue, Holland Park, London; history of the synagogue on the occasion of the twenty-fifth anniversary, 5689/1928—5714/1953. [London, 1953]. 46, [1] p., facsims., ports. 8°.

בראש השער: ק"ק שער השמים כנסת ששון דוד.

1216 **Lehrman, [Chanan] Charles et Graziella.** La communauté juive du Luxembourg dans le passé et dans le présent; histoire illustrée. Préface de Pierre Frieden. Esch-sur-Alzette, Imprimerie coopérative luxembourgeoise, 1953. 155 p., map, pl., ports. 8°.

* 1217 **Levi, Leo; Jolanda Luzzato.** Beth Israel; storia e tradizione ebraiche. Firenze, Casa editrice Israel, 1952. 172 p.

1218 **Lewin, Boleslao.** Los marranos; un intento de definición. <Contribución al estudio de los origenes americanos y argentinos>. Buenos Aires, Colegio libre de estudios superiores, 1946. 37 p., 1 l., facs. 4°.

המרנים; נסיון של הגדרה. לחקר מוצאם של האמריקאים והארגנטינים.

Anton Jirku: Geschichte des Volkes Israel. Leipzig, 1931.

1210 **Daniel-Rops, [Henry], pseud.** Geschichte des Gottesvolkes... Übersetzung von Maria Mercedes v. Nostitz... 2., verb. Aufl. Freiburg, Herder, (1951). VIII p., 1 l., 426, [1] p., maps, chronol. tab. 8°.

שם המקור: le peuple de Histoire Sainte; la Bible — תרגום אנגלי עיין ק. ס. שנה כ"ז ע' 276, שם גם ציין.

1211 **Drage, Charles.** Two-gun Cohen. London, J. Cape, (1954). 286 p., ports. 8°

על מוריס אברהם כהן, יהודי אנגלי, שנעשה גנרל בצבא סין הלאומית.

1212 **Frank, Anne.** The diary of a young girl; translated from the Dutch by B. M. Mooyart-Doubleday, with an introduction by Eleanor Roosevelt. Garden City, N. Y., Doubleday & Co., 1952. 285 p., illus. (on lining papers). 8°.

את הספר בעברית עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 150; בגרמנית — שנה כ"ח ע' 75, שם גם ציין.

1213 **Kaznelson, Siegmund.** Beethovens ferne und unsterbliche Geliebte... Zürich, Standard-Buch, 1954. LIX, 463 p., facsims., ports., geneal. tab. 8°. =Das wandelnde Geheimnis; Tatsachen und Prophezeiungen aus dem Zeitalter der jüdischen Emanzipation. von Siegmund Kaznelson, Bd. 1.

על סמך בדיקת חומר רב בא המחבר לידי מסקנה ש"האהבה בת אלמוות" ו"האהבה הרחוקה" שזכרו כמכתבי בטהובן אינן זהות. "האהבה הרחוקה" היא לפי היכחותיו של המחבר רחל לוין (שנשאה לורנהגן פון אנוה), הידועה מתקופת ה"סלונים" בברלין בתחלת המאה ה"ט. המחבר מתאר את דמותה של רחל לוין וטוען שהיא היתה מהמעטים שחוו מראש את אסון היהודים באירופה. בסוף הפרק על רחל (ע' 279—295) הוא כותב: רחל היתה "יהודיה אמיתית" ובטהובן לא היה שונא ישראל. המבוא לספר (ע' א—LIX)

1223 **Vallentin, Antonina.** Einstein: a biography. (Translated from the French by Moura Budberg). London, Weiden and Nicolson, (1954). 219 p. 8°.

עם ישראל בהווה

1224 החברה היהודית להתישבות (י. ק. א.). החברה היהודית להתישבות (י. ק. א.). ופעלה בארגונינה. חמ"ד, חש"מ, 1953. 16 ע', פורטרט, טבלאות, מפה. 8°.

1225 גאר, יוסף. אין געלויף פון חרובע היימען... פונם יידישן לעבן אין מורחאיראסע נאך דער צווייטער וועלט-מלחמה. ניו-יארק, (דפוס Futuro). 1952. 135 ע', תמונות. 8°. זכרונות על נדודי המחבר בארצות שונות באירופה. המחבר מספר על היהודים בליסא, רוסיה, פולין, הונגריה, אוסטריה וגרמניה.

1226 קאהאן, סאלאמאן. מעקסיקאנישע רע-פלעקסן; פובליציסטישע און ליטעראריש-קריטישע פאר-צייכנונגען. מעקסיקע, "וועלבסטעהילף", 1954. 310 [2] ע', 8°. שער נוסף בספרדית.

המדורות: א שטים פון דער מעקסיקאנישער תפוצה (מאמרים). — וועגן דעם יידישן מעקסיקע: שטריכן פון מעקסיקאנער ישוב (5 מאמרים). — סאציאלער פיזאזש. אונטערן צייכן פון ירידה. שטודיעס וועגן מעקסיקאנער ישוב. א חינוקלע פון דער עקאנאמיק (5 מאמרים). ס'וואקסט אונטער א דור (7 מאמרים). 5 ברעו צו ייד. עלטערן. בויער פון ישוב (7 מאמרים). יידישע שרייבער אין מעקסיקע: י. גלאנץ, י. בערלינער, ח. רובינשטיין, י. ווינעצקי, מ. קארזאנא, ל. באיאן ועוד. — אלגעמיינער טייל: ליטעראריש-קינסטלערישע איינדרוקן (6 מאמרים). סילועסן: ח. גרינבערג ע"ה, ד. פינסקי, מ. טוב, י. פייג, ז. טורקאו, ארטור רובינשטיין.

1227 **Bulletin d'études et d'informations politiques internationales.** Staline contre Israël. Paris, Bulletin d'études et d'informations politiques internationales, 1953. 39, [1] p., illus. 8°. "Supplément du B. E. I. P. I. no. 16/28 février 1953."

הדברים נכתבו בזמן "משפט הרופאים" ב.ס.ס.ר. ובקשר אליו.

1219 **Mark, B.** Powstanie w getcie warszawskim na tle ruchu oporu w Polsce; geneza i przebieg. Wyd. 2-ie, rozszerzone i uzupełnione. Warszawa, Żydowski instytut historyczny, 1954. 390 p., illus., facsim., fold, map, ports. 8°.

"המרד של גטו ורשה במסגרת המחתרת בפולין; ההתהוות והמהלך". — עיין גם ק. ס. שנה כ"ב ע' 37.

1220 **Moscatti, Sabatino.** Geschichte und Kultur der semitischen Völker; eine Einführung. (Deutsche Übertragung von E. Kümmerer). Stuttgart, W. Kohlhammer, (1953). 212, [1] p., 1 l., maps, XXXII pl. on 16 l. 8°. (Urban Bücher).

מהתכן: Die Kanaanäer, p. 88—108. Die Hebräer: Einleitung. Geschichte. Religion. Die Bibel. Recht. Kunst, p. 109—144. Die Aramäer, 145—155. Bibliographie, p. 201—206. את המקור עיין ק. ס. שנה כ"ה ע' 76.

1221 **Orlinsky, Harry M[ayer].** Ancient Israel. Ithaca, N. Y., Cornell University Press, (c1954). VIII p., 3 l., 193 p., maps, chronol. tab. 8°. (The development of Western civilization... edited by E. W. Fox).

סקירה על תולדות ישראל בימי התנ"ך, מבוססת על התגליות הארכאולוגיות החדשות בארץ ישראל ובמזרח הקרוב.

1222 **Rosenberg, Stuart E.** The Jewish Community in Rochester 1843 — 1925. New York, Columbia University Press, 1954. XV, 325 p., tabs. 8°. = American Jewish communal histories, 1.

התכן: S. W. Baron: Foreword. — Preface. The first settlers, 1843—1870. The East European community, 1870—1900. The German-Jewish community, 1870—1900. What the years wrought, 1900—1925. Bibliography, p. 301—309.

ברוצ'סטר ישבו בשנת 1910 כ-11,000 יהודים ובשנת 1922: 14,798.

Rachel Baker. New York, J. Messner, (c1950). 5 p. l., 180 p., front. 8°.

ספור חיי וייצמן.

1235 Bingham, Jonathan B. Shirt-sleeve diplomacy; point 4 in action. New York, John Day Co., (c1954). XIV, 303 p., map. 8°.

בספר מדובר על עזרת אי"מ לארצות שונות לפי סעיף 4 של החקון. המחבר שמש סגן אדמיניסטרטור ואדמיניסטרטור בפועל של TCA (Technical Cooperation Administration). בספרו מדובר גם על ישראל (עיין במפתח).

1236 Festschrift zum neunzigsten Jahrestag der Gründung des Syrischen Waisenhauses in Jerusalem, von Hermann Scheller. Köln, (typ. J. Huss, St. Georgen, Schwarzwald), 1950. 51, [1] p. 8°.

על בית היתומים הסורי (מוסד נוצרי מיסיונרי בירושלים) ותולדותיו.

1237 Garth, Sheridan H[unt]. The pageant of the Mediterranean with a prologue by James W. Kirk. New York, Exposition Press, (1953). XX, 377 p., pl., tab. 8°.

Holy Land, divided land: p. [41]-69.

המחבר עשה בארץ בשנת 1951. הוא מתעניין במיוחד במקומות הקדושים לנוצרים, אבל נותן תאור (מתוך אהדה) של החיים במדינת ישראל.

1238 Harding, G[erald] Lankester. Four tomb groups from Jordan...with contributions by G. R. Driver, B. S. J. Isserlin, O. Tufnell, (London, Palestine Exploration Fund), 1953. XI. 72, [3] p., illus., VIII pl. incl. front. 4°. =Palestine Exploration Fund: Annual no. 6.

התכן: Bibliography, p. IX—XI. An early bronze age cave at El Husn. A middle bronze age cave tomb at Amman. An early iron age tomb at Madeba. The tomb of Adoni Nur.

1228 Cohen, Israel. Travels in Jewry. New York, E. P. Dutton, 1953. 372 p., front. (port.) pl. 8°.

מהדורה אחרת עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 85, שם גם ציון.

1229 Fouagnignon, Nicholas. Tour d'horizon sur l'Afrique... Texte d'une causerie prononcée devant le Cercle juif de langue française le 28 avril 1953 à la salle des conférences du congrès canadien-juif. Montréal, Cercle juif de langue française, 1954. 14 numb. l., facsim. 4°.

„היהודים והשחורים הם קרובים של דעות קדומות, שאנו לא רצינו בהן ולא יצרנו אותן“.

1230 The Jewish Chronicle travel guide. (2nd. ed.) Comp. by Green Flag. London, Jewish Chronicle Publications, 1952. 128 p. 8°. Great Britain. Israel. Countries outside sterling area. Book-sellers.

1231 The Jewish travel guide (The Jewish life in Germany... Das jüdische Leben in Deutschland) 5713 <1952/53>. German ed. (Frankfurt a. M.), Paneuropa Edition, [1952]. 128 p., illus. 8°.

1232 Robinson, Nehemiah. Persia and Afghanistan and their Jewish communities. New York, Institute of Jewish Affairs, World Jewish Congress, 1953. 2 p. l., 31 numb. l. 4°. במכונת הכפלה. עיין גם ק. ס. שנה כ"ט ע' 87.

ציונות, ארץ ישראל, מדינת ישראל
ראה גם לעיל במדור „קבצים“ ובמדור „היסטוריה, ביוגרפיה, זכרונות“

1233 מאירי, מאיר. בעקבות רמשיחא: דיון רציני על דרישת הזמן לאיחוד הכותה הדתיים בכל העולם להקמת מנגנון תחת שם יהדות התורה לעזרת היהדות החרדית בא"י. להקמת שלטון התורה בארץ ישראל. לונדון, תשי"ב. [80] ע' 8°.

1234 Baker, Rachel (Mimberg). Chaim Weizmann, builder of a nation, by

הוא בא להשלים את הביבליוגרפיה של Röhricht ולהמשיכה עד לשנת 1895 שנה בה פותח המפעל הביבליוגרפי שלו. מס ורוסט קבלו על עצמם להמשיך את מפעל המנחה, וכל המתעניין בביבליוגרפיה של א"י מתבקש לסייע בידיהם.

שני הקונטרסים שלפנינו מצטיינים בהיקף הרב של החומר המעובד ובשלמותו. גרשמו בהם 7510 ערכים, בשעה שהמודורות המתאימות של כרך ד' למשל, לא הכילו אלא 5094 ערכים, המעידים על חמר של 10 שנים (24—1915), תקופה ארוכה פי שנים, מזו של כרך ו' לשם הגברת השלמות התחשב המנחה גם באיאלו "גליונות מיוחדים" של עתונים יומיים, גם בבקורות על ספרים רבים, גם בקטלוגים של מוכרי ספרים ואנטיקוואריאטים, תוך כוונה להרחיב את המסגרת הביבליוגרפית כלל, למשל, לתוך מדור הלשון העברית אף ספרי לימוד ומלוגים. לשם איסוף החומר עבר על למעלה מ-500 כתבי עת הכתובים ב-15 לשונות או יותר, ביניהם כתבי עת יהודיים ולועזיים, כגון REJ, JQR, Magyar Zsidó Szemle, Jüdische Rundschau, HUCA, MGWJ וכתבי עת עבריים, כגון חרביץ, קרית ספר, ידיעות החברה לחקירת ארץ ישראל, כנסת, ציון, הסוקר. לעומת זה לא השתמש כנראה בירחונים מאזנים, גליונות, סיני, ובשבועונים העולם הורא, ועוד. מן הנמנע שאין יתר וחסר במפעל ביבליוגרפי כביר, וכן גם כאן, הוכנסו ספרים שאין להם שייכות לעניין, למשל ע' 94: "משה גינזבורג, זיין לעבען און טעטיגקייט". גינזבורג זה היה קבלן ונדבן יהודי בפטרבורג, בתחלת המאה, אבל אין לו קשר לענייני א"י. ויש גם חסרים, למשל המאסף "ספר תלאביב" בעריכת דרואנוב, ו"כנסת" כרך ג', שיצא כבר בתרצ"ט. ויש מקרים שספר עברי לא נרשם במדור שאליו הוא שייך. למשל "בית עקד הספרים" לפירדברג נתגלגל למדור הביוגרפיה (ע' 83). את החומר העברי רשם תומסן לעתים בעברית, ולעתים, כשמצא לפניו סיכום או תוכן אנגלי, באנגלית. בהר שמות בעברית חלו שגיאות דפוס רבות, כנראה מחמת חסר מגיהים המבינים את השפה.

אך ליקויים אלו שנמנו ואיאלו שלא נמנו אין בידיהם לפגוע בערך הרב של מפעלו הביבליוגרפי, בו השקיע תומסן את כוח חייו; יש בו תועלת רבה ללומד ולחוקר, ויהי רצון, שיצליחו המביאים לדפוס הנ"ל להמשיך בו, לטובת מחקר א"י. ב. ש.

1239 Huxley, Julian [Sorell]. From an antique land; ancient and modern in the Middle East... London, M. Parrish, (1954). 310 p., diagr., maps, pl. (part col.) 8°.

מהתכן: Modern Jordan and ancient Petra, p. 111—134.

1240 The Middle East; a political and economic survey. 2nd ed. London, Royal Institute of International Affairs, (1954). XVIII, 590 p., 5 maps (2 fold.), tab. 8°.

על ישראל: ע' 293—347.

1241 Perowne, Stewart. The one remains. London, Hodder & Stoughton, (1954). 192 p., map, plans (on lining papers), pl., tab. 8°.

על החיים בעיר העתיקה של ירושלים בימים אלה.

1242 Sharett, Moshe; Aubrey S. Eban. The peace of Jerusalem; texts of addresses presenting the position of the Government of Israel on the future of Jerusalem, during the fourth session of the General assembly of the United Nations, 1949. (New York). Israel Office of Information, (foreword 1950). 68 p. 8°. = Israel Office of Information pamphlets, no. 7.

1243 Thomsen, Peter. Die Palästina-Literatur; eine internationale Bibliographie in systematischer Ordnung... 6. Bd.: Die Literatur der Jahre... (1935—1939). Liefg. 1. 2. Die Drucklegung überwachten Fritz Maass und Leonhard Rost. Berlin, Akademie-Verlag, 1953—1954. 15*, 288; [3], 289—576 p. 8°.

את הקודם עיין ק. ס. שנה ט"ז ע' 224—225. שם גם הערכה מאת ב. שוחטמן.

סרופ' תומסן נפטר ב' 26 באפריל 1954. הוא זכה עוד להכין את כה"י של כרך ו', ושל כרך ז', אשר יקוף את ספרות השנים 1940—1944. בעזבונו נמצאו גם עבודות מוקדמות להמשך הביבליוגרפיה וכ"י של ספר נוסף: Die Palästinaliteratur, Band A: שבו

אתנוגרפיה, פולקלור, אמנות

1248 אגרת מבני משה; העתקה מאגרת אשר באה מעבר לנהר סמבטיון מבני משה רבינו בשנת ה"א ת"ו לכ"ע לעיר הקדושה ירושלים... מארגהיטא, דפוס צ. מאשקאוויטש, תרצ"ז. 8 ע'. 8°.

1249 ברוין, חגניה יום טוב ליפא. קונטרס ברכה לחיים... טעם מנהג ישראל... שוהגין בעת שחית יין... לומר "לחיים"... מלוקט ממאמרי חכ"ל... ומספרן של צדיקים ונוסף לזה ספורים נפלאים ונוראים... מארגהיטא, דפוס צ. מאשקאוויטש, [הקר' את הברכה חיים = תשי"א?]. 16, [1] ע'. 8°.

שני שערים. ע' 15—16: "הערות והוספות ששירטס וכתב לי... המדפיס צבי מאשקאוויטש".

1250 חורי, חיים. ספר פתח אליהו בלסאן ערבי. כתאב... ג'מיע אלענינים אלדי עמל אליהו הנביא... מלקט מן "ספר אליהו הנביא" ומן "ספר תנא דבי אליהו"... נאם הכותב כיום ט"ז תמוז... התשי"ג... חיים חורי... בל"א... אברהם זקן חורי... חלק (א)—(ב), גירסה, דפוס אור תורה [=י. חדאד], (תש"ה). [20], 57, [3], 28 דף. 8°.

ספורים על אליהו הנביא.

1251 חכאית אלארבעה אצחאב. Uzan, Tunis. [ז—מס: 71, [1] ע'. 8°.

ספור בערבית-יהודית.

1252 חכאית גאנם אבן איוב... Uzan, Tunis. [תש—?]. 48 ע'. 8°.

ספור בערבית-יהודית.

1253 כתאב קרעאת אחיתופל... Uzan, Tunis. 1948. 12 ע'. 8°.

ספור בערבית-יהודית.

1254 נזהה ללכאטר... יג'מע עלא ארבעה חכאית, די פידלכה ואיאת... Uzan, Tunis. 1948. 46 ע'. 8°.

ספורים בערבית-יהודית.

1255 פרחי, יוסף שבתי. ספר עשה פלא... [מאת] ישפ"ה [=] [יוסף שבתי פרחי]. נדפס טעם רביעית. חלק א—ג. ליוורנו, ש. בילפורטי וחברו, תשי"א. [4], 44; 78; 78 דף. 8°.

לכל חלק וחלק שער מיוחד. ספורי מעשיות.

1256 Ausubel, Nathan, ed. A treasury of Jewish humor. Garden City, N. Y., Doubleday

1244 United Nations. Department of Economic Affairs. Summary of recent economic developments in the Middle East 1952—53. Supplement to World economic report. New York, 1954. 127 p., tabs. 4°. =United Nations publication. Sales No.: 1954. II. C. 2. =E/2581. St/ECA/25.

במכונת-הכפלה.

Recent developments in Israel. p. 85-100.

1245 (United Nations. Technical Assistance Administration). Problems of indoor climate in Israel. Prepared for the Government of Israel by George V. Parmelee. New York, 1954. [2], 36 p. 4°. (U. N. Technical Assistance Programme). =St/TAA/K/Israel/3.

במכונת-הכפלה.

1246 Weizman, Chaim. Memoiren: Das Werden des Staates Israel. (Aus dem Englischen übersetzt von Thea Maria Lenz). Zürich, Phaidon Verlag. (c1953). 699 p. 8°.

את המקור עיין ק. ס. כ"ז ע' 60 ו-208, שנה כ"ח ע' 82: תרגום עברי—שנה כ"ח ע' 248—254, שם גב בקורת מאת ב. שוחטמן; מהד' ד' של התרגום העברי—שנה כ"ז ע' 60.

1247 حرب، اميل الخورى. مؤامرة اليهود على المسيحية، بحث في حقيقة اهداف الحركة الصهيونية وما يغلى فيها من شهوة الانتقام من النصرانية والرغبة في القضاء عليها وعلى سائر الشعوب. (بيروت)، دار العلم للملايين، (١٩٤٧).

84' [1] ص.

"חבר, אמיל אל-חורי: מוימת היהודים נגד הנצרות, מחקר על אמיתת מטרותיה של התנועה הציונית, על התאוה הרווחת בה להתנקם בנצרות ורצונה לחסל אותה ואת שאר האומות. בירות, 1947". 84, [1] ע'. 8°.

— מאמרים ורשימות (8. ביניהם: בצאתי מוולוז'ין, זכרונות), ציונים והערות (40). א. ר. מלאכי: רשימת מאמריו של פ. טורברג, ע' 176—179.

המחבר בימי למודיו בשיבת וולוז'ין ערך עתון „הבוקר אור" שיצא בכת"י כבטאון של תלמידי ישיבה ובו: פרסם ביאליק את שירו „מלכת שבא", שפורסם שנית (בתרס"ג ליובלו של ח. נ. ב.) בעתון „עין הקורא", ב—ג.

ספרות יפה יודית

1262 אנכי, ז[למן] י[צחק] [1. = 1.].
א. ה. רונסון. ר' אבא און אנדערע כתבים. איינלייטונגסווערסער: אברהם קריב און א. ש. יוריס.
אילוסטרירט דורך ב. קראטקא. בוענאס איירעס, צענטראל-פארבאנד פון פוילישע יידן אין ארגענטינע, חשי"ג. 301, [3] ע', פקסימיל, תמונות. 8° = דאס פוילישע יידנטום, באנד 90. שער גוסף בספרדית.
התכן: ר' אבא. ר' אלחנן, אליהו דער שוחט. אין א פארווארפענעם חינוך. דאס אייניקל. חלומות. אליל. עטעלע, די גאלדענע פאזע; דראמע.

1263 באטשעליס, [ברוך בארני], מענטשן פון מיין דור; לידער, פאעמען, באלאדן און איבערזעצונגען פון דער וועלט פאעזיע... בילדער: מישא אשקענאוי.
לאס אנדזשעלעס, עליאבעט און ראבערט באטשעליס, 1953. 277 ע', פורטרט. 8°. שער גוסף באנגליש. — עם הקדמה מאת אלמנטו עליאבעט באטשעליס.

1264 בעל מחשבות [= איזידאר עליאשעווי]. געקליבענע חערק. (New York), זיקא, (1953). 336 ע'. 8°. (ל. מ. שטיין פאלקס-ביבליאטעק ביים אלחעלעטען יידישן קולטור-קאנגרעס). — שער גוסף באנגליש.

בחורף תשי"ד נמלאו 30 שנה לפטירתו של המחבר. — התכן: ש. אילישוב (בן אחותו של המחבר); ביאגראפיש-קריטישע נאטיצן. — בעל-מחשבות וועגן זיך אליין. — א. אלגעמיינע ליטערארישע עסייען: דער קריטיקער. די לעצטע ליטערארישע עפאכע (על התקופה שעד מלחמת העולם הראשונה). דאס דרום — רוסישע יידנטום און די ייד. ליטעראטור אין 19. י"ה. צוויי שפראכן — איין איינציקע ליטעראטור. עספעראנטא און יידיש. II: שרייבער און ווערק: 19 מאמרים על מנדלי מו"ס, שלום עליכם, פרץ, ביאליק, דינון, נומברג,

& Co., 1951. XXVII, 735 p. 8°.

מהדורה קודמת עיין ק. ס. שנה כ"ח ע' 60.

1257 Berger, Arthur [Victor]. Aaron Copland. New York, Oxford University Press. 1953. VII, 120 p., front. (port.), illus. (music). 8°.

"Appendix: List of works. List of records. Articles and books by Aaron Copland. Selected bibliography of articles on and references to Aaron Copland".

1258 Milhaud, Darius. Notes without music: an autobiography (translated from the French by Donald Evans and edited by Rollo H. Myers). New York, A. A. Knopf, 1953. X, 355, XXII. [1] p., illus. 8°.

מהדורה אחרת עיין ק. ס. כ"ט ע' 98, שם גם ציון.

בלשנות

ורטהימר, ש. א. באור שמות הגרופים בתנ"ך. עיין לעיל מספר 1124.

1259 Vermès, Géza. Les manuscrits du désert de Juda. 2e éd. Paris, Desclée & cie., 1954. 220 p., map, 9 pl. (incl. facsim.) 8°. מהדורה א' עיין ק. ס. שנה ל' ע' 66.

ספרות יפה עברית חדשה

1260 דימונדשטיין, ב[וריס]. קובץ דרמות... מתורגם מיידיש ע"י וילאי. לוס-אנג'לס, „התקופה", חשי"ג. 88 ע', תמונות. 8°. שער גוסף באנגליש.
התכן: חיי אמן. בתוככי ניו-יורק. האמא וילדיה. בחזרה לארצי. ארון גולף. שני חברים. באותם הימים. בנצחון האביב. קנאה בין אלים. שהילדים לא יסבלו.

1261 טורברג, פנחס. כתבי פנחס טורברג: עם תולדותיו ורשימת מאמריו מאת א. ר. מלאכי. ניו-יורק, משפחת המחבר, (דפוס „פיוטורא"), חשי"ג. 180 ע', פורטרט. 8°.

המזכרות: מחקר ובקורת (12 מאמרים ורשימות, ביניהם: לטטים ספרותיים, על פלגיאטים; פתגמים ומשלי עם מאת ביאליק, מלוקטים מאגרותיו).

short stories, articles, drama, and music.
New York, Bookfolk Publ. Co.
עם מבוא מאת א. אלמי וביוגרפיה של המחבר.

1273 נעווערלי, איגאר. דער וועג פון חבר
בידע; אויטאריזירטע איבערזעצונג פון ל. אליצקי.
ווארשע, "ידיש בוך", 1954. [5], 533. ע', פורטרט.
8°. ספור.

1274 סומער, נחום. מענטש און ווארט; <עסייען>.
ניו-יארק, בידערמאן, 1950. 158 ע'. 8°.
המדורות: מענטשן (נורדי, ניטשה, זיטלובסקי,
א. קירלניק, ח. גרינברג ואחרים). ווארט. מיניאטור-עסייען.

1275 סעגאל, קלמן. צו מיין נייער היים;
סאעמעס און לידער. ווארשע, ידיש בוך, 1953. 52.
[2] ע'. 8°.

1276 פיינבערג, (יאן). עורך. רוסישע פאעזיע;
אנטאלאגיע. ניו-יארק, קאמיטעס פאר רוסישער פאעזיע
מיט דער מיטגליד פון דוד איגנאטאוו ליטעראטור
פאנד, 1950. 256 ע'. 8°.
כולל חרבימי שיריהם של 77 משוררים רוסיים עם
מבוא של העורך: 200 יאר רוסישע פאעזיע, ע' 9—
14. ציינו תאריכי חייהם של המשוררים ומתי נכתבו
השירים. החומר מסודר לפי התקופות והזרמים.

1277 קאזאקעוויטש, ע[מנואל]. גרינע שאטנס.
ווארשע, "ידיש בוך", 1954. 90. [1] ע'. 8°. סיפור
מזמן מלחמת העולם השנייה.

1278 קרישטאלקע, אהרן. גוט מארגן דיר וועלט.
(דאס בוך דערשיינט צום דרייצנטן געבוירטאג פון
יונגן מחבר און איז געדרוקט אין א באגרעניצטע צאל
עקזעמפלארן). מאנטרעאל, (דפוס גארטערן פרינטינג
אין ליטאגראפיע קאמפאני), 1953. xiv, 106 ע'. 8°.
עם מאמרים על המשורר הצעיר מאת ז. חיינפער,
ש. שטערן, ע' v—xiv.

1279 רבאי, א[יזיק]. א דארף פון קינדער. ניו
יארק, איקופ, 1953. 268 ע', פורטרט. 8°. ספור
מחיי היהודים בדרום רוסיה במאה הי"ט. עם רשימה
ביוגרפית על המחבר (ע' 5—10) מאת המו"ל.

1280 ראזוויטש, מלך. די קרוינע פון א יונגן
יידן דיכטער אין אמעריקע. סאעמעס... ניו יארק, ד.
איגנאטאוו ליטעראטור פאנד, 1953. 71 ע'. 8°.

אש, ויסנברג, לייזיק, ברגלסון, הופשטין, קריסקי,
מקיש, ע' 133—306. ווו: שטריכן און געדאנקען;
6 מאמרים.

1265 גאטעספעלד, חנא <טוביה שמייכעל>.
אבי מען לעבט: הומארעסקעס... אלוסטראציעס פון
לאאל. ניו-יארק, חנא גאטעספעלד בוך-קאמיטעס, 1948.
270 ע'. 8°.

1266 גראניטשטיין, משה. אין דעמער-אייפגאנג
פון מענטש <א זאמלונג>. בוענאס איירעס, 1953. 179.
[3] ע'. 8°. סיפורים, מסות, שירים.

1267 דיימאנדשטיין, ב[אריס]. פון סמאיק;
קוואל 114 סאנעטן... דורך די יארן 1910—1953.
טאהאנגא, "ליטערארישע העפטן", 1953. 40 ע'. 8°.
שער נוסף באנגליה.

1268 דיימאנדשטיין, באריס. דער רוף אין זיך;
א ראמאן פון דער ערשטער רוסישער רעוואלוציע.
בארבעט פינס ענגליש; בוך: "The call within"
פון ב. דיימאנדשטיין. טאהאנגא, קאליפ, "ליטערארישע
העפטן", 1951. 76 ע', פורטרט. 8°.

1269 העלער, בינעם. אין אינדזער צייט; לידער.
ווארשע, "ידיש בוך", 1954. 147. [5] ע'. 8°.

1270 ליכט, מיכל. לעצטע לידער. בוענאס איירעס,
(דפוס J. Kaufman). 1954. 95. [1] ע', פורטרט.
8°. שער נוסף באנגליה. — כחלת הספר (ע' 7—10)
מבוא (כולל גם ביוגרפיה של המשורר) מאת נ. ב.
מינקאוו.

1271 מאלאדאווסקי, קאדיע. אין ירושלים קר
מען מלאכים; לידער... ניו-יארק, "פאפירענע בריק",
1952. 32. [1] ע'. 8°. שער נוסף באנגליה.

1272 מאנפריד, לאזארוס. אינטער איין דאך;
לידער, דערציילונגען, פובליציסטיק, דראמע און מוזיק.
New York, בוכמאלק, (1949). 326, 34 ע', פורטרטים
חיים. 8°.

ביודית ובאנגליה. שער נוסף: Lazarus Monfreid
[i. e. Monfried]: Under one roof; poems.

- 1286 **Friedrich, Otto**. The poor in spirit. Boston, Little, Brown and Co., (c1952). 4 p. l., 246 p. 8°.
- מקום המעשה וזמנו בגרמניה המערבית אחרי מלחמת העולם השנייה. "גבור" הספר יהודי.
- 1287 **Frischauer, Paul**. So great a queen; the story of Esther, queen of Persia. New York, C. Scribner, 1950. 4. p. l., 356 p. 8°.
- שם הספר במקורו: Pogrom. מחיי היהודים בטרנסילבניה אחרי מלחמת העולם השנייה.
- 1289 **Lasker-Schüler, Else**. Else Lasker-Schüler; eine Einführung in ihr Werk und eine Auswahl, von Werner Kraft... Wiesbaden, F. Steiner, 1951. 106 p., facsim., port. 8°. (Akademie der Wissenschaften und der Literatur. Schriftenreihe der Klasse der Literatur: Verschollene und Vergessene).
- בספר כוננו שירים נבחרים (מהם כמה שירים על נושאים תנכיים) ולקט מדברי הפרווה, בין השאר Der Versöhnungstag, ע' 93 — 99. ע' 106: ביבליוגרפיה.
- 1290 **Lempel, Blanche**. Storm over Paris; a novel. New York, Philosophical Library, (c1954). 321 p. 8°.
- ספור מחיי היהודים בפריז בזמן הכבוש הנאצי ולפניה.
- 1291 **Levin, Beatrice**. The lonely room; a novel. Indianapolis, Bobbs-Merrill Co., (c1950). 286 p. 8°.
- ספור מחיי היהודים בארה"ב בזמן מלחמת עולם ב' ולפניה.
- 1292 **Matt, Calman David**. The collected poems of Rabbi C. David Matt. Ed. by
- 1281 ב. ריווקין; לעבן אין שאמן. צענויפער שטעלט פון מינא בארדא-ריווקין. שיקאגא, לי. מ. שטיין; ניו-יארק, 1953. 136 ע', פורטרטים. 8°.
- ברוך ריווקין (פסידונים של ברוך אברהם וויינרעכע), 1883 יעקובשטט קורלנד — 1945 ניו-יורק, פובליציסט מבקר ומתרגם. — התכן: מ. בארדא-ריווקין; אריינפיר. — ביאגראפיע און כאראקטעריסטיקעס (15) מאמרים: מ. בארדא — ריווקין, אלמנת ב. ריווקין: [זכרונות], ע' 101 — 140; ב. ריווקין: ברובקע דער טאפלעטער; מאמרים, זכרונות ורשימות מאת א. גארדין, י. וויינרעכע, ר. ראקער, א. ריווען, י. חייקין, ה. לייחקין, י. גלאטשטיין, א. לעיעלעס, מ. ראזויטש, ל. מ. שטיין, א. אלמי, א. רעגעלסאן, י. א. ראנטש, — קריטישע עסייען מאת ש. ניגער, א. מוקדוני, מ. בארייטש, ש. ביקל, ש. סיימאן, י. י. סיגאל, נ. מייזיל, א. טאבאטשניק, א. גארדין. לידער (על ב. ריווקין), י. ישרון: ב. ריווקין ביבליאגראפיע, ע' 306—336, כוללת גם רשימת מאמרים על ב. ריווקין.
- 1282 שלום עליכם. אויסגעוויילטע חזקת, באנד 4: סטעמפעניו און יאסעלע סאלאוויי. ווארשע, "ידיש בוך", 1954. 319, [2] ע', 8°. עיין גם ק. ס. שנה כ"ט ע' 306.
- 1283 שעקספיר, וויליאם. סאנעטן. יידיש באפין. ניו-יארק, בלאך פאבלישינג קאמפאני, 1953. 96, 16—92, [2] ע', 8°. יודית ואנגלית עמוד מול עמוד. השער האנגלי: William Shakespeare: Sonnets...
- ספרות יפה לועזית על נושאים יהודיים
- 1284 **Ash, Shalom. Moïse** <Moses>. Traduit de l'américain par Eugène Bestaux. Préface de Marcel Brion. Paris, Calmann-Lévy, (1954). 2 p. l., 366 p., 1 l. 8°. (Collection "Précurseurs de génie").
- בראש השער: Sholem Asch. הספר נכתב יודית, פרקים ממנו נדפסו ב"די גאלדענע קייט". תרגום עברי יצא בהוצאת קרני ירושלים. את הספר באנגלית ובגרמנית עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 103.
- 1285 **Cohen, Morris Raphael**. King Saul's daughter; a biblical dialogue. Glencoe, Ill., Free Press Publishers, 1952.
- מחזה תנכ"י.

ספרות הנוער

1299 חומסקי, זאב. אלוד הדני לאגדת עם. מציר על ידי לורנס דקסר. ניו יורק, הוצאת "לודו" שעל יד ועד החנוך היהודי, (1953), 46, [2] ע', ציורים. 8°.

1300 רודין, דוד. איתן והרב... עברית מאת אלחנן אינולמן. ציורים מאת רוברט סטיב. ניו יורק, בלוך פובלישינג קאמפאני, תשי"ג, [32] ע', 8°.

1301 Weilerstein, Mrs. Sadie (Rose). Jewish Education. 5713-1953. 208 p., map (on Illustrations by Lili Cassel, Book 1. New York, United Synagogue Commission on Jewish Education, 5713-1953. 208 p., map (on lining papers). 8°.

חנוך והוראה

1302 Berg, Esther L.; Florence B. Freedman. Manual on audio-visual aids for Jewish education. New York, N. Y., American Association for Jewish Education, (c1951). 32 p., illus. 4°.

1303 Journal of Jewish Education; organ of the Jewish day schools. (Chicago, Associated Talmud Torahs and the Hebrew Theological College), 1953. 8°.

רבנון. העורך: Herman L. Davis. מס' 1: מאי. 16 ע'.

ספרי למוד

1304 ברידור, דוד. הספר הראשון (—השלישי) למתחילים... לוס אנגלס, "רצון", תשי"א—תשי"ג. [5] 75; [3] 79; [1] 4; [4] 71 ע'. 8°.

1305 ליכטרמן, יהודה. המשיח; ספר ראשון לשיחה, למקרא, להסעמה, לכתיבה... אידיאנפוליס, "פארן", תשי"ב. [4] 92, [2] ע', ציורים. 8°.

Milton Nevins. (Philadelphia). West Philadelphia Jewish Community Center. 5713. 1 p. l., 163 numb. l., port. 8°.

1293 Neider, Charles. The white citadel. New York, Twayne Publishers, (c1954). 224 p. 8°.

ספור מהחיים בדרום רוסיה (בסרביה) בסוף המאה הי"ט ובמאה העשרים. רוב גבורי הספר יהודים.

1294 Ornitz, Samuel [Badisch]. Bride of the Sabbath. New York, Rinehart & Co., (c1951). 3 p. l., 410 p. 8°.

ספור מחיי היהודים בני יורק לפני מלחמת העולם הראשונה.

1295 Ronch, Isaac E. The awakening of Motek; a novel. (New York, Bunting Books, (c1953). 336 p. 8°.

מחיי היהודים בפולין (לודו) בהתחלת המאה העשרים.

1296 Schmuller, Aaron. Moments of meditation; a collection of poems and translations from Yiddish. Boston, B. Humphries, (c1953). 64 p., front. (mounted port.). 8°.

1: Moments of meditation. 2: Joseph Bovshover, poet and translator; ten translations from the Yiddish poetry of Joseph Bovshover, with an introductory essay on his life and work. 3: Joseph, and other poems.

1297 Suhl, Yuri. Cowboy on a wooden horse; a novel. New York, Macmillan. 1953. 4 p. l., 280 p. 8°.

המשך לספרו של המחבר One foot in America עיי' ק. ס. שנה כ"ט ע' 106. — מחיי המהגרים היהודים בארה"ב במאה העשרים.

1298 Twersky, Jacob. The face of the deep. Cleveland, World Publishing Co., (c1953). 333 p. 8°.

ספור מחיי העורים. המחבר יהודי, עור בעצמה יוש בספור קו אוטוביוגרפי.

גיוס טראנקוילוס, [כתבים] ¹ לא הופיע יותר. שם המקור: C. Suetonius Tranquillus: De Vita Caesarum: Vespasianus, Titus, Domitianus.

שונות

1308 ארצות הברית. לשכת המודיעין. נא להכיר אמריקאים — — — בעבודתם. [ושינגטון, תש"י לערך?], 46, [2] ע', תמונות "8. "הופץ על ידי שירות המודיעין של ארצות הברית" (ע' 46).

1306 שרפשטיין, צבי. עת לדבר ועת לקרוא: מדריך למורים ללמד שיחה וקריאה למתחילים גמורים. מאת צבי שרפשטיין... ניו יורק, שילה, [תשי"ד], 63 ע'. 8. במכונת הכפלה.

ספרי מדע כלליים

1307 סוטוניוס טראנקוילוס, גיוס. חיי הקיסרים. [א]: בית פלויוס: אספסינוס, טיטוס, דורמיטיוס. מתורגם מן המקור הלטיני בצורה מבוא והערות מאת מנחם שטיין. ורשה, א. י. שטיבל, תש"י. 104, [2] ע'. 8. בראש השער: קאיוס סוטו

בתוך כתבי עת

במדור זה ירשם תכן כתבי-עת במדעי היהדות בעברית ובלועזית, וגם מאמרים בודדים מענייני-היהדות מתוך כתבי-עת כלליים. יכללו כאן מחקרים בלבד ולא ספרות יפה ואף לא עיונים בבעיות ימינו. עתונים חדשים נרשמים גם לעיל במדור "עתונים".

- הארץ. 10699. תל אביב, כא תשרי תשט"ו 18.X.54. — י. אריאל: עכו היהודית בעבר (4).
- [הארץ]. תרבות וספרות. 27.1X.54. — מ. זולאי: מאוצר השירה והפיוט, קנו: זולת לראש השנה "אמת אתה הוא גואל לישראל" (3).
- 6.X. — מ. זולאי: מאוצר וכו', קנח: קטע למשורר ספרדי "אתה קושב שוע ועתר" (1).
- 18.X. — צ. קארל: משמעות הביטוי "נפש" (1). [על מאמרו של א. מ. הברמן בענין זה: עיין לעיל ע' 70.]
- 19.X. — י. רצהבי: פשר שלש חידות [אחת לאבן גבירול ושתיים לריה"ל] (1). — בנוגע לחידת אבן גבירול עיין: ש. אברמסון, הארץ 19.XII.54.
- 3.XI. — ש. ד. גויטיין: מכתב אל הרמב"ם מאת אחיו דוד בדרכו אל הודו (1).
- 17.XII. — י. קפלן: הסקר הארכיאולוגי של תל-אביב—יפו (1).
- 24.XII. — י. כער: יובל המכון למדעי היהדות (1).
- ארץ-ישראל: מחקרים בידעת הארץ, ועתיקותיה. ג. "מוקדש לזכרו של משה דוד קאסוטו". ירושלים, תשי"ד. — מ. הרטום: הרב פרופ' משה דוד קאסוטו ז"ל (21). — מ. קאסוטו-ולצמן: כתבי משה
- דוד קאסוטו ז"ל (1473). — מ. ד. קאסוטו: ירושלים בספרי התורה (1715). — ב. מייזלר <מזר>: ארץ כנען ערב תקופת האבות (3218). — ש. ייבין: הרשימה הקצרה של ערי ארץ-ישראל וסוריה שכבשן תחותימס השלישי במסעו הראשון (3832). — נ. ה. טורסיני: אל שדי (4139). — ד. דירינגר: חקר המקרא והמחקר הארכיאולוגי (4542). — י. לייבווין: האל הכנעני חורון (5046). — ש. נ. קרמר: ההיסטוריוגרפיה השומרית (5751). — ו. פ. אולברייט: אומנים גמדים בעלילת קרת ובמקומות אחרים במיתולוגיה הצפון-מערב-שמית (5958). — ד. ה. פפיפר: יראת האלהים (6259). — א. א. ספייר: הטרמינאליזם-אדורביאליזם בכנענית-אוגריתית ובאכדית (6366). — ג. אביגד: כתובת קבורתו של "... יהו אשר עלי הבית" (7266). — מ. צ. סגל: לחיבורו של ספר במדבר (8373). — ח. א. גינצברג: דקדוקים בשנים-עשר (8483). — א. מלמט: כושר רשעתיים והרקע ההיסטורי של זמנו (9185). — י. מנדלסון: העברת נחלתו של יפתח לאור סעיף כו של חוקת לפית עשתר (9291). — ש. טלמון: חתן דמים (9693). — י. ליחר: דמותו של בלעז במסורת המקראית (10097). — מ. זולד: סתומה מקראית ומקבילתה באוגריתית (103101). — ב. ה. גורדון: השפעה צפון-ישראלית על העברית שלאחר גלות בבל

בצרון. טו. ח <172>. ניוירוק, אבאלול תשיד. —
ש. ברנשטיין: קינה חדשה על גיירות שנת קנ"א
<1391> לר' יחיאל בן אשר לבית הרא"ש (230'225).
הבקר. 5765. תלאביב, כס אלול תשיד 27. ix. 54.
— נ. חאהרמן: ראש השנה במסורת האומה [בשלש
תקופות] (3).
5854. כ טבת תשטו 14. i. 55. — י. אירלשטיין:
הרמב"ם מחוקק או מנסח? (4; 5860).

גליונות. לא. חי' <קפ"קפד>. תלאביב, אבאלול
תשיד. "חברת מיוחדת לעניניה ובעיותיה של יהדות
אמריקה..." — מ. ואכסמן: יהדות אמריקה לאור
ההיסטוריה (69'61). — ש. ז. צייטלין: הימים האחר
רונים של בית שני (113'108). — צ. בלומברג: כתבי
אבן רשד בשלוש לשונות (130'127). — י. ריידר:
בקורת המקרא בין בני ברית בארצות הברית (131'
138). — א. ר. מלאכי: "הדרור" של ראובן בריינין
(150'139). — ד. פרסקי: "התיר" (155'150). — מ.
קוסובר: סרופ' אלכסנדר מארכס (202'194).

הדאר. לג. לו. ניוירוק, יד אב תשיד. — א. ר.
מלאכי: ר' יהודה אלקלעי (682'681). — ש. ברנשטיין:
קינה לר' זרחיה הלוי (683'682).
לו. כח אב. — י. רבינוביץ: מכתבו של בר'
כיכבא (699'698).
לט. כו אלול. — מ. חאכטמאן: פיוסי ר' שמעון בן
יצחק לראש השנה (736'735). — ש. ברנשטיין:
מלחמת הרוח ביהדות ספרד (740'739).
לז. ג. כג חשון תשטו. — ש. ק. מירסקי: מבוואות
המשנה (53).
ד. א כסלו. — ח. ז. ריינס: תורת השבת (73). —
ש. קרדימן: "אולי אבנה..." <על האימוץ...
בתקופת האבות ובזמננו> (74).

דבר. 8908. תל אביב, יט אלול תשיד 17. ix. 54. —
נ. גליק: הנגב לא היה ישימון (3).
8914. כו אלול 24. ix. — ש. אברמסקי: "עיר
המתים" בבית'שערים (5).
8916. כס אלול 27. ix. — ש. אברמסקי: הרקע
ההיסטורי למכתבי ברכוכבא (6).
8925. יד תשרי תשטו 11. x. — ש. אברמסקי:
אשקלון הכנענית'פלישתית (6.5).

(105'104). — י. בלאו: עיונים באוצר המלים המקראי
(107'105). — י. אהרני: ארץ גרר (111'108). — ז.
קלאיקליימן: בארות — לאור הגבול בין בנימין לאפ"ר
(115'111). — ש. אברמסקי: הקינים (124'116). —
י. א. זליגמן: לבעית הנבואה בישראל, תולדותיה
ואפיה (132'125). — י. י. רבינוביץ: ביאורים
במקרא (134'133). — ב. דינור: דמותן הדתית של
ערי המקלט וטכס מתן החסות בהן (146'135). —
ז. בן-חיים: ההוגים השומרונים את השם באותיותיו?
(154'147). — צ. מ. אורלינסקי: אנתרופומורפיזמים
ואנתרופואתניזמים בתרגום השבעים לישעיהו (155'
157). — י. גוטמן: האסוס היהודי'ההלניסטי על שכס
(165'158). — ש. מורג: הכינויים העצמאיים לנסתר
ולנסתרת במגילות יס'המלת (169'166). — י. א. ליב'
רייך: מזמורי הלויים לימי השבוע (173'170). — א.
מ. הברמן: על התפילין בימי קדם (177'174). —
ר. עמירן: תכלית מקושט מבית'הכנסת בכפר'ברעם
(181'178). — מ. שובה: מתוך תעודות על מסע על
פני ארץ'ישראל בשנים 323'317 לסה"נ (185'181). —
מ. קאסוט'ולצמן: שמות יחזניים בישראל (190'186).
— א. וייס: קיום השערה (193'191). — ע. שלזינגר:
טעמי אמ"ת וטעמי כ"א ספרים (198'194). — ע"צ
מלמד: תרגום יונתן ותפסיר ערבי של שירת דבורה
(206'198). — י. ברטלבסקי: קטעי גניזה על רבת'
עמון ומעון <?> מן המאות הי"א-ה"ג (209'207). —
ש. שפיער: לחקר הפיוס (212'210). — ח. ז.
הירשברג: קברי דוד ושלמה במסורת המוסלמית
(220'213). — א. מילאנו: הכנסייה ויהודי רומא במאות
השלוש'עשרה והארבע'עשרה (229'223). — ב. רות:
לתולדות גולי סיציליה (234'230). — ח. ביינארט: מש'
פסם של שג' אנוסים מפורטוגל, תושבי פיזה (239'235).
— י. פואה: הסכסוך בין נטיכי סאבויה ובין האפיפיור
בעניין הבנקאים היהודים מפורטוגל <1581'1573>
(243'240). — מ. בניהו: תעודות מאיטליה מזמן חור'
בנה של קהילת צפת (248'244). — ש. א. סואף:
לתולדות העדה ובית'הכנסת בליורנו (257'249). —
פ. לוצאטו: הישיבה של קוניליאנו ויניטו והרב
נתן אוטולינגו (261'257). — א. ש. הרסום: לחקר
דיבורם של יהודי פימינטי (265'261).

בטרם. יב. סדיו <רה"ר>. ירושלים, ה כסלו
תשטו. — פ. סורא: עולמו של פרנץ רוזנצחייג (21'20).

של התרבות הירמוכית (189'185). — ר. וישינצ'ר : משמעותו של הפסיפס שבבית הכנסת של בית-אלפא (197'190). — י. רינוב : ציור החמה ומרכבתה וזיקתו לשאר חלקי הפסיפס של בית-אלפא (201'198). — ש. אפלבוים : על Burgi ו־ Burgarii בארץ-ישראל (208'202). — י. אהרני : חותמונירים ביואנסית בקרבת בית-השיטה (215'209). — מ. דותן : חפירות המגור ליד שער העליה (222'216). — י. בן-צבי : אבן-מוזוה שומרנית מכפר ביל"ו (229'223). — ל. א. מאיר : פרט קטן מבעית השפעתם של היהודים על מטבעות המוסלמים (232'230). — ה. עמירן : אוכלוסי הגליל (244'233). — ע. ענתי : ציורי סלע עתיקים בנגב המרכזי (254'245). — ש. גוטמן : מצדה (267'254). — צ. הרבני : בענין הביבליוגרפיה של כתבי ש. קליין (269'268). — י. רבינוביץ : הערה למאמרו של נ. אביגד על עונת החפירות הממלכיות בבית-שערים, תשי"ג (270'269). — נ. צורי : נר ועליו כתובת שומרנית (271'270). — ז. וילנאי : שמות ישר ביט עברים שיסודם בשמות ערביים (275'272). — הכינוס הארצי התשיעי לידעת הארץ. "ארץ הנגב" (293'276).

ידיעות תל-אביב-יפו. 22, 9'8. תל-אביב, תשיד.
— תכנית אב מוקדמת לתל-אביב-יפו (17 עמ').

ידע-עם. ב. דה. תל-אביב, תשרי תשסו. — הרמב"ם בפי העם (בין השאר : י. רצהבי : הרמב"ם באגדה התימנית ; י. איתאל : הרמב"ם בפי העם במא רוקן) (204'191). — י. נאכט : לשון הרע (208'205). — י. לוינסקי : "לידיעת הספנים בים התיכון" <סגולות ולחשים להשקט ים מועפו> (212'209). — נ. צ. רות : 'מנהגים' שלא לבייש (215'212). — א. פריצקר : טכסים לברית מילה (218'215). — ש. ח. קוק : למה שופכים את המים מן הבית בשכונת המת ? (219'218). — מ. וורמבראנד : קמיעות פאלא-שיים (226'220). — מ. גול : בעקבות עשרת השבטים באפגאניסטן (227). — פ. גוגנהיים : נוטאות ברכה עתיקים של יהודי סורבטא <שווייץ> (228'229). — ד. סדן : חכמי חלם <מחקר בלשני-פולקלורי> (229'232). — ד. ברילינג : ואלה שמות... <לתת את השם מהר"ם> (233'232). — מ. א. ברייזא : מליצת גראפית <בצירוף 7 פאקטימילות> (238'234). — מ. ברנשטיין : רפואות וסגולות לעצור דם (241'238). — ש. תודר :

8984. כט כסלו 24. — ח. לשם : שיר לשבת חנוכה (5). <אכלו משמנים וסלת רבוכה> ו"אגילה ואשמחה בישועה ורוחה" וידיעות על שני השירים. דפים רפואיים. יג. ד. תל-אביב, חשון תשסו. <נחשים ונשיכות נחשים בישראל>. — א. תאודור : על נחשים ארסיים בישראל (329'311). — ז. מונטנר : דעת הרמב"ם על נחשיארס והטיפול במוכשים (364'361). — הנ"ל : טרמינולוגיה עברית (366). — הנ"ל : הנחש במקרא ובספרות התלמודית (369'368).

דרום. יח. דח <קצטר>. בואנוס-איירס, אביאלול תשיד. — י. אייזנברג : פורטר-אלגרה ויהודיה (80'79). זמנים. 323. ירושלים, כט אלול תשיד 27. — ש. קלוזנר : העברי החדש ; מחקר פסיכולוגי-חברתי באופיו של ה"צבר" (5). — ד. סדן : "קול ברמה נשמע" ; "הפסקת יום ב' דר"ה" (6). — ש. אב רמסקי : בריאת העולם בראי המזרח הקדום (7). — א. שמואל : מ"יום תרועה" ל"ימים גוראים" (10). — נ. שלם : ירושלים בין הישוב והמדבר (14).

ידיעות בית לוחמי הגיטאות. ד. קבוץ לוחמי הגיטאות, חשון תשסו. — ע. כוכבא : המחתרת הח' לוצית בהולנד בימי הכיבוש הנאצי (6'4). — ג. בלומנטאל : תעודה רבת-ערך <אנציקלופדיה של גיטו לודז' (17'8).

ידיעות החברה לחקירת ארץ-ישראל ועתי-קותיה. יח. גיד. ירושלים, תשיד. — כתבי מיכאל אבייזנה (120'113). — ז. פרו : החפירות בתל אבו-מסאר הסמוך לבאר שבע (128'121). — י. לייבוויץ : פילחן החמור-בימי קדם (134'129). — ש. יובין : שבר אסטילה של תחתימס הג' מארמנת (139'135). — ח. תדמור : מסעות המלחמה של סרגון על אשדוד (146'140). — נ. אביגד : שבעה חותמות עבריים (153'147). — מ. מור : כתובת עברית בכפר-עלאר (157'154). — מ. שובה : צורר כתובות יהודיות מארץ-ישראל (163'157). — י. קפלן : חפירות בבית-קברות הקדום בתל-ברוך (167'163). — ב. קנאל : חלוקתו של גביניוס (175'168). — י. גוטמאן : בחינה חדשה לפריטקו של משפט שלמה שבפומפיה (182'176). — ח. ז. הירשברג : אצל <זכריה י"ד, ה'> ג'בל אבו-תור (184'182). — מ. שטקליס : הסטראטיגראפיה

כינזיים 18 עיריות בפולין (241). — ש. חלמיש : כינזיים לארבע ערים במחוז לובלין (242). — צ. י. : כרפ"ס (242). — מפי העם [ספורים ומעשים] (243) (254). — סודות מן "החדר" (254'257). — הרב הד"ר יעקב נאכט : במלאת ששים שנה למחקריו בשדה הפולקלור היהודי <עם ביבליוגרפיה> (257'259). — כה אמר ר' ישראל צורבא... <למלאות לו 75 שנה> (259). — ב. עוזיאל : שתי רומאנסות <מן הפולקלור היהודי הספרדי> (261'265). — ש. ראשקובסקי : חמשה שירי עם מפי יהודי רומניה עם תחי נגינה (265'266). — ע. לוריא : ארבעה שירי עם, עם תחי נגינה מפי יהודי ווילנה וווארשה (267'268).

לשוננו לעם. ה. טיי "נאניב". ירושלים, אלול תשיד. — י. א. אריכא : כחר לך שם משפחה עברי (44 עמ').

מבוע. ד. ניריורק, תשיד. — א. מור : שירי המשפחה של משה אבן עזרא (404'409). — מ. מוסקס : ר' אליהו בחור (416'428). — י. א. ליברך : מזמור צ' של תהלים (429'432). — א. טרסקובר : יהדות ארגנטינה (433'446). — א. ר. מלאכי : חמר לביב' ליגרפיה של מ. ריבולוב (447'454).

מבפנים. יח. א. עין-חרוד, חשון תשטו. — מ. גרשוני : משוט בחולת (69'83). — ע. אלון : מלחמת גזעון (84'94). — ז. ויסמן : על המשפט בנבואות ישעיהו (95'102). — ז. שייקובסקי : הקומונה הפריסאית בי"ב 1871 והיהודים (103'114).

מולד. יב. 72. תל-אביב, תמוז תשיד. — א. מ. הברמן : מכתבים וכתבים מתקופת ברכוכבא (295'301). 75'76. תשרי-חשון תשטו. — ב. שוחטמן : ממכתבי חיים וייצמן לאחיהם (409'415).

מחברת : בטאון חברת כ"ח. 3, 413 <27'28>. ירושלים, תמוז תשיד. — א. אלמאליח : יהדות צפון אפריקה בספרות הצרפתית (53'60). — ש. מרכוס : לתולדות תנועת חבת-ציון בבולגריה (61'62). 75 <29'31>. אלול. — א. אלמאליח : העתונות והספרות העממית היהודית בתוניסיה (94'97). — י. ר. מלכו : להבהרת דמותו של דון יוסף נשיא (97'103). א. ר. מלאכי : "אגודת צעירי ירושלים" (חמשים שנה להוסדה) (112'115).

מחנכים. כה. צה"ל, ער"ה תשטו. — מ. הכהן : הימים הנוראים—בפולקלור (19'23). — נ. ברגורא : מנהגי חג אצל בני-ישראל בהודו (41'42). — י. א. זידמן : סדר העבודה (45'50).

ישראל. משרד החקלאות. תחנה לחקר החקלאות. כתבים. ד. ה. רחובות, אדר א תשיד. — י. ריבנאי : מחקרים אודות השפעת רעלים שונים על זבוב הפירות, נידותיו ההמוניות ודרכי הדברתו בישראל (4'38). — צ. אבידב : חקירות נוספות באקולוגיה של זבוב הזית בישראל (39'51). — צ. אבידב, י. מורר : הוסעות זבוב הזית והדברתו בחולדה בי"ב 1953 (53'57). — א. סבירסקי : אורח החיים של פסילת האגס בישראל (59'71). — יצאה גם מהדורה אנגלית ושמה Ktavim.

הכרם. א. א. תל-אביב, תשרי תשטו. — ק. א. פונקל : תפלת יקום פירקן בשבת <מקורה נוסחה וארמית שבה> (18'24).

לוח הארץ לשנת תשטו, תל-אביב, 1954. — א. צ. גרינברג : שירי אספקלר / בהאי עלמא (46'46). — סקירות שנתיים (5'81). — חיי תרבות בישראל (82'143). — דברי מחשבה (144'170). — דברי ספרות (171'236). — מדינת ישראל (237'274).

לשוננו. קיבוץ מיוחד. ירושלים, תשיד. — נ. ה. טורסיני : משא דומה (2'1). — י. מן : על השימוש בפעל-יזרוח (12'3). — א. דותן : שמותיו של השוא בראשיתו של הקדוק העברי (13'30). — נ. אלוני : "אלפאט" נוספים ממשנת שבת ועירובין (31'48). — ש. אברמסון : מילון המשנה לרב סעדיה גאון (49'50). — מ. נאדל : שמות הררים התלויים בשערה (51'60). — ש. אברמסון : מלשון חכמים (61'71). — ל. קופף : המילון הערבי כאמצעי-עזר לבלשנות

י. קאסח: דוגמא מפרושי הרס"ג לתורה (123'121).
— מ. וידל: הוראה שנתעלמה ומשקל בלתי רגיל
בשרש תמך (127'124). — ח. ליפשיץ: "האדם הכללי"
במשנת הראי"ה קוק (130'128). — ח. לשם: יושבי
קרנות (134'131).
גלרסדא. כסלו. — ש. ח. קוק: שמחת תורה
(165'156). — א. יערי: תולדות הישוב היהודי בשכם
(187'166). — ש. טל: הכתובה (197'187).

העבר. ב. תלאביב, שבט תשד. — ב"צ. כץ:
יובל העתונות היומית העברית המחודשת (22'25). —
י. גרינבוים: ימי פטרוגרדאד שלי (33'23). — ש.
אסף: שנות לימודי בישיבת טלו (45'34). — ג. מ.
גלבר: ראשית תנועת הסטודנטים הציונים ברוסיה
(60'46). — ב. שוחטמן: "הראשונים" הראשון (1860'
1861'72). — י. קלוזנר: יוסף פסלס, קרובו
הנאור של הגר"א (85'73). — צ. הר שפר: ליובאוויץ,
עיר מושב אדמורי" חב"ד (93'86). — מ. נובומייסקי:
היהודים בסיביריה עד מלחמת העולם הראשונה (94'
99). — י. טרויש: היהודים בנובורוסיה (104'100). —
י. מאור: טורגניב ויחסו לפרעות שנות השמונים
(105'111). — א. הורביץ: בילו ברוסיה (121'119).
— מ. בית דוד: עוד מקור לחולדות יעקב פראנק
(141'139). — אגרות קלמן שולמן לשלום עליכם,
הובאו לדפוס על ידי י. ד. ברקוביץ (144'142). —
אגרות ארו (אלכסנדר צדרבוים), הובאו לדפוס על
ידי מ. אונגרפלד (156'145).

עם וספר. תלאביב, תמוז תשד. — לזכר מנחם
ריבולוב ז"ל (10'4). — א. רוזנפלד: התרבות העב'
רית בעולם; שארית ישראל באירופה (רשמי ביקור
בתשיג) (29'19). — ל. קופרשטיין: החנוך היהודי
בברזיל (37'30).

ציון. יט, א"ב. ירושלים, תשד. — ג. שלום:
אגרת אברהם מיכאל קארדווי לדייני איזמיר (22'21). —
ש. אפלבוים: יהודי קירנאיקה ומרדום בנמן טריינוס
(56'23). — א. ג. צ. רות: "חרם שלא לבטל התסלה"
ונוסח חדש של "תקנות רגמ"ה" (63'57). — א. א.
עקביא: חידת בני מרון ופתרונו (65'64). — ח.
שירמן: קינה על עשרה קדושים מקהילת גרובל (66').
— ד. ברילינג: על קשרי המסחר בין יהודי פולין
וברסלאו בשנות התשעים של המאה הי"ז (69'67). —

המינהל. 19. תלאביב, סתו 1954. — י. סנהוראי:
שלמה המלך כאומניסטטור (25'23).

המעין. ב. א. תלאביב, תשרי תשסו. — י. י.
חיינברג: מחקרים במשנה ובתלמוד (23'13). — ק.
כהנא: לחקר ביאורי הגר"א לירושלמי ולתוספתא
ס' זרעים (41'24).

מערכות. כא. ב. פ. תלאביב, תשרי תשד. —
מיליבר? לוגיסטיקה בתנ"ך (62'60).
כב. ב. פגא. אדר ב. — מ. אביינוה: אילת בתמורות
גורלה ההיסטורי (23'20).
כג. א. פגא. אב. — ביום העשירי לכידת כרתיה
[על יד פאלוגיה] — העמידה בה — ולקח (63'35).

ניב הקבוצה. ג. ד. 12. תלאביב, אלול תשד. —
י. לשצינסקי: היהודים בארצות הברית (750'734). —
י. ארו: תנ"ך ומסורת בתנועת הפועלים היהודית
(823'809).

סיני. לה. ו. ריגא. ירושלים, אלול תשד. — י.
ל. מימון: מדי חודש בחודשו [חודש חודש בתולדות יש'
ראל] (413'373; לה. א. 27'1; ב. 87'73; ג.
156'137). — י. מ. טוקצינסקי: על רבנו בעל תוספות
יום טוב (422'414). — מ. הכהן: עניני לשון ב"תוס'
סות יום טוב" (444'423). — מ. פוגלמן: בירורים
למירושו למשנה (449'444). — א. י. זסלנסקי: כבוד
יום טוב (456'450).

לה. א. רידא. תשרי תשסו. — י. א. הרצוג: על
צורת המגורה שבמקדוש והמגורה שבשביל הכנסת
(39'28). — י. מ. טולידאנו: תוכחה מרבי אליהו
בינסורא להשר יהודה אדוט מחין בש' תר"ח (42'40).
— א. יערי: חג הסוכות בירושלים (56'43). — ש.
איידלברג: רגמ"ה המתקן, המשיב והפייטן (66'57).
— מ. בניהו: על "בלאדור" תיפה לזכרון (70'67).
— א. לבי"א: הערה במסכת יומא (71). — ח. ילון:
ניקוד ו"למה" (71).

בלרסא. מרחשון. — א. וייס: שרק — סרק —
כלי חדש — מוקסת (92'87). — אחר העם: הערות
ומילואים לשם הגדולים של החיד"א (104'92). —
י. ל. מימון: הערות נוספות לשם הגדולים (104'
107). — ד. ברילינג: ועד ארבע הארצות והתערבותו
בענין בתי הכנסת בברסלאו במאה הי"ז (120'107). —

י. יט חשון. — ז. פולישוק, א. פלדי : סרטן צואר
הרחם אצל יהודיות (209'208).
יב. כ כסלו. — א. דוסטובסקי : התפתחות הורר
מטולוגיה בא"י (253'252).

רפואה וטרניריות, יא. ב. תל-אביב, סיון תשי"ד. —
א. שושן : על דבורים ועל צרעים כימים ההם (84'
87). [על פי התני"ך, המשנה וכו'].
ג. חשון תשס"ו. — ז. מונטנר : רמב"ם הרופא,
המורה והסופר הרפואי (129'124). — א. שושן :
הרמב"ם בסוגיות וטרניריות (147'144).

שביבים, א. א. Paris, כסלו תשס"ו. — י.
גוטפרשטיין : למהותה של הציביליזציה העברית (13'
26). — נ. שוראקי : פייטנים מתלמסאן (39'33) ;
פיוטים (46'40). — מ. זלצקי : ישיבת וולוז'ין
בתקופת ביאליק (56'64). — פרנאנדו רוחאס :
הסלסטניה (79'112). [ימשך בחבורות הבאות].

שבילי החנוך, 14, 3. ניירורק, אביב תשי"ד. — א.
צ. אנגלמן : החנוך היהודי בעיר טשארלסטון בקארולינה
הדרומית (179'175 ; 4 : 218'214).

שנתון חרות תשס"ו תל-אביב, 1954. — סקירות
וסיכומים (250'51). — דברי ספרות (253'374). ביני
הם : י. קלוזנר : צידוק-האלהות בתקופה הראשונה
של הבית השני (253'275). — תנועת החרות ומוסד
דותיה (381'429).

שנתון הממשלה. [י]. תשס"ו הקריה, ער"ה תשס"ו.
— נשיא מדינת ישראל ; ממשלת ישראל ; הכנסת
השנייה ; נשיא המדינה ; משרדי הממשלה ; הנהלת
ההסתדרות הציונית והסוכנות ; הקרנות הלאומיות ;
הרבנים בישראל ; עדות דתיות בישראל (7'214). —
סקירות : ההתפתחות הכלכלית ; ההתיישבות החקלאית
אית ; תוכנית הפיתוח החקלאי ; מוסדות להשכלה
גבוהה ולמדע ; בתי נכות בישראל (216'245). —
רשימת היישובים בישראל ; מחוקי ישראל ; שמות
היישובים (246'327). — ביבליוגרפיה 'הפרסומים
במדינת ישראל, ניסן תשי"ג—ניסן תשי"ד' (328'353).
— מידעות ופרסומים (355'420).

יצא גם במהדורה אנגלית : Government
Year Book 3715 (1954) (359 p.).

מ. שובה : לרמותו ודרך חייו של אויגן טויבלר
(70). — י. בער : אויגן טויבלר (71'74). — ב. דינור :
אויגן טויבלר — האיש המורה והחוקר (75'83).

הצפה, 5105. תל-אביב, כס אלול תשי"ד. 27.1X.54.
— י. אבידע : תמונת הרמב"ם [על שער שו"ע א"ח,
מנטובה תפ"ב] (7).

5121. כא תשרי תשס"ו. 18.X. — מ. הכהן :
גילגולו של מנהג (3). [על מנהגי סכות ושמחת
התורה].

5152. א כסלו. 26.XI. — נ. בן-מנחם : גנוי ר'
אברהם סבע שנתגלו בפורטוגל (5, 6).
5189. כח סכת. 21.I.55. — י. א. וייזמן : הלשון
העברית של הרמב"ם (5).

הרופא העברי, 26, א. ניירורק, 1953. — מ.
יואלי : בעית המחלות הטרופיות בישראל (49'61). —
ז. מונטנר : על המיליטריזם. לרגל יובל האלף למותו
של יצחק בן שלמה ישראלי (62'80). — מדור לקבי
עת מונחים רפואיים : מ. בן-עמי, א. גולדשטיין ;
פרשת התוספות 'תחליות וסופיות' (81'87 ; 1954,
א : 92'97). — י. רבין : הרקע הרפואי בשר"ת
'בשאלות ותשובות' (88'102). — ח. לייף : 'הרופא
העברי' ותרומתו למדע-הרפואה העברי (103'106).

27, א. 1954. — ז. ג. רפאלי : הטיפול הפסיכיאטרי
בישראל (83'91). ל. מ. הרברט : הרב הרופא יעקוב
בן יצחק צהלון (98'106). — י. ליבוביץ : שבועת
אמטוס (1559'109). — ב. ל. גורדון : הרפואה
אצל העברים הקדמונים (110'119). — ד. מרגלית : ספר
רבתינו ויל כרופאים (120'126). — י. ליבוביץ : ספר
הנסיגות המיוחס לר' אברהם אבן-עזרא (127'135).

הרוקח העברי, ה. ז. תל-אביב, חשון-כסלו תשס"ו.
— ד. מרגלית : תמרוק האשה ותכשיטה במקרא
ובתלמוד (180'187).

הרפואה, מז. ד. ירושלים, סז אב תשי"ד. — נ.
שניצר, ל. אמרנס : סיכום בדיקות רפואיות אצל עולים
במרוקו (79'83).

י. יז אלול. — מ. אליקים, א. מ. דייט : התחליפה
בבילהרציאנסקי אצל עילי תימן, עיראק, מרוקו ופרס
(121'124).

ז. ד. תשרי תשס"ו. — י. מלר : ידיעות מפליאת של
הפרשן ל"ספר היצירה" הנקרא ראב"ד (147).

שנתון סטטיסטי לישראל. 5. תשד. ירושלים, תשד (220, 28 ע').

שערים. 995. תלאביב, כג חשון תשטו. — צ. וואהל: הרוק בלוח העברי (5). 1025. כס. כסלו. — צ. הרב: הרורים. ביבליה גרפיים: (5). [יבול. הספרות התורנית-הדתית בישראל בתש"ד].

תו שין טית וו: שנתון. דבר. תלאביב, תש"ד. 488 ע'. — י. לשצ'נסקי: הטמיעה בגלויות דורנו (19'5). — י. קלוזנר: המגילות הגנויות ומלחמות היהודים ברומיים (295'286). — י. קלינוב: בתפוצות ישראל (469'443).

תרביץ. 24. 1. ירושלים, תשרי תשטו. — ת. א. גינזברג: סיום שירת האינו (3'1). — צ. מ. אור-לינסקי: מחקרים במגילת ישעיהו של מנזר סאנט מארק (8'4). — ב. שובה: אוטרכון יוני מאפולוגיה (20'16). — ש. ד. גויטיין: הפרשה האחרונה בחיי רבי יהודה הלוי לאור כתבי הגיוה (47'21). — י. מ. מיליאס: ראשית מדעי הטבע בין היהודים בספר (59'48). — מ. פלסנר: ליקוסים לספר "מוסרי הפילוסופים" מאת חנין אבן אסחאק ולתרגומו העברי (72'60). — ע. צ. מלמד: לגלגוליה של הפטרות אחרות (82'73). — פ. נוה: "מעשה שבואל ונעמה" ליעקב פראנטיש לא (101'83). — צ. ברילינג: הקדמה לתולדות בני יהונתן (109'102). — ש. אש: לתולדות כת היחד, שלוש הערות (111'110).

אפריקאנער אידישע צייטונג. 24, 39. יאה"א נעסבורג, כו אלול תש"ד. — ש. א. ראכלין: דרום-אפריקע'ס ערשטער אידישער מיניסטער (סיימאן דושיי-קאבס) (51). — ה. אבט: פונדאנעט שטאמט דאס ווארט "דאוונען"? (61).

ביאליסטאקער שטימע. 34, 273. ניו-יארק, ערה"ש תשטו. — ה. סאחן: 100 יאר אידיש ביאליסטאק אין אמעריקע (8'4).

בלעטער פאר געשיכטע. 7, 3. ווארשע, אפריל-אייג. 1954. — צען יאר זאמל, פארשונג און פארלאג ארבעט וועגן דער געשיכטע פון יידן אין פוילן (20'3). — טורקאו-גרוזבערג: צען יאר יידיש טעאטער אין

פאלקס-פוילן (41'21). — ש. ליכטענשטיין: די אנטוויק-לונג און סעטיקייט פאן סארלאג "יידיש בוך" אין באפרייטן פוילן (47'42). — ש. זאכאריאש: דאקומענטן צו דער געשיכטע פון דער קאמוניסטישער באוועגונג צווישן דער יידישער ארבעטניקער באפעלקערונג אין פוילן (168'48). — א. קופפער: צו דער מראגע פון קאמף פון סדקפל פאר דער קלאסן-איינהייט פון די פוילישע און יידישע ארבעטער (181'169). — א. לעזין: טאגבוך פון ווארשעווער געטא (240'210).

די גאלדענע קייט. 20. תלאביב, 1954. — ב. שערמאן: די גרענעצן פון דער יידישער אמעריקע (78'65). — מ. שטארקמאן: ווען אונדזערע זיידעס זענען געפארן קיין אמעריקע (94'85). — י. מייטליס: דער אומבאקאנטער נביא: מיכיהו בן ימלא (312'304). — ג. קרעסעל: א היסטארישע פאלעמיק וועגן דער יידישער ליטעראטור (355'338).

דווקא. 5. גומ' 20. בוענאס איירעס, תמוז-אלול תש"ד. "שלמה מיימון גומער". — ב. לעווין: איז קאלומבוס געווען א ייד? (240'220). — ז. שיקאווסקי: לוי פראנציא דע באפלער, א יידישער פארטרעטער דעפוטאט בעת דער פראנצויזישער רעוואלוציע (241'248). — י. מייטליס: בריוו פון ברייכבאס צייט (255'249). — דעם רמב"ם מס בריוו: צווייטער בריוו צו זיין זון אברהם (262'256).

דרום אפריקע. 6. 11 <71>. יאהאנעסבורג, יולי 1954. — א. אמדורער: וועגן יידישן ישוב אין ארגענטינע (24'21).

12 <72>. אויג. — ל. פעלדמאן: דאס ערשטע יידישע ליטערארישע זאמלבוך אין דרום-אפריקע: "פרייע ביי-לאגע צום אפריקאנער" 1919—1920 (30'28). 17 <73>. סעפ. — י. מילנער: יידן אויף דעם אינדול דווערבא (21'20).

יידישע קולטור. 16, 6. ניו-יארק, יוני 1954. — נ. מייזל: וועגן די אמעריקאנע-יידישע "יונגע" מאטעריאלן און קהעלן צו דער געשיכטע פון דער יידישער ליטעראטור אין אמעריקע (21'14; 21'11: 8).

8. אויג-סעפ. — א. ב"ף: דאס ערשטע יידיש-ביכל אין אמעריקע [יעקב צבי סאבעל: שיר הוזה לכבוד

d'archives diplomatiques des 14e et 13e siècles avant notre ère (380-381).

* *Acme*, 5,3. Milano, 1952. — M. Sordi: Il valore politico del trattato fra i Romani e i Giudei nel 161 a. C. (509-520).

Acta Medica Orientalia, 13, 7-8. Jerusalem, July-Aug. 1954. — G. Kallner: Infectious diseases in Israel (148-150).

Actes du 6e Congrès International d'Histoire des Sciences, Amsterdam 1950, 1. Paris, 1951. — E. Wickersheimer: Organisation et législation sanitaires, au Royaume franc de Jérusalem <1099-1291> (344-360).

* *Al-Adwatane*, 1,1-2. Tanger, 1952. — A. I. Laredo: Les académies rabbiniques nord-africaines et le transfert de la culture hébraïque d'Orient en Occident au Moyen Age (3-11).

Allgemeines Statistisches Archiv, 35,1. München, 1951. — Gutfeld: Die Sterblichkeit in Theresienstadt in ihrer Beziehung zur Dauer des Aufenthalts (45-50).

American Jewish Archives, 6,2 Cincinnati, June 1954. — N. T. Phillips: Unwritten history; reminiscences (77-104). — A. Lee: The New York Jew [Joseph Simson] (105-106). — I. M. Wise: The world of my books (107-148). — B. Martin: The social philosophy of Emil G. Hirsch (151-165).

The American Journal of Sociology, 60, 2. Chicago, Sept. 1954. — C. Stopnicka Rosenthal: Deviation and social change in the Jewish community of a small Polish town (177-181).

Analecta Lovaniensia Biblica et Orientalia, 2,43. Louvain, 1954. — J. Coppens: L'efflorescence des études bibliques sur le vieux

ישראל הוקן...ישראל דער אלטע. נוא יארק, 1877 [39]. — ארטיקלען און מאטעריאלן וועגן 300 יאר יידישער ישוב אין „יידישע קולטור“ <ביבליאגראפישע רשימה> (46). — מ. ש. שקלארסקי: די יידישע ביכער־פראדוקציע אין אמעריקע <ביבליאגראפישע רשימה> (54'51).

9. אקט. — מ. גרין: די אמעריקאנער יידן צווישן די צוויי העלטימלחמות (9'4). — ג. מייזל: אנטאלאגיע פון יידישער פאעזיע <פון 1901 ביז דער היינטיקער צייט> (37'29). — י. ב. ביילין: רעליגיע און ארטיסטאטס פילאסאפיע ביים רמב"ם (44'38).

10. נאוך. — י. ב. ביילין: דער רמב"ם און זיין פלאץ אין דער געשיכטע פון מעדיצין (42'37).

פאריווער צייטשריפט, 6. פארין, יולי־סעפט. 1954. — ד. דיאמאנט: יידן אין פאריווער באפרייאונג־אויפ־שטאנד (16'3). — אלס דער סוף איז גוט, איז אללעס גוט <אנאלימע יידישע קאמעדיע פון 18טן י"ה> (129'116).

די צוקונפט, 59, 8. ניו־יארק, אקט. 1954. — י. מייטליס: ברוח פון בריכוואס צייטן (375'373).

9. דעצ. — ע. נאקס: יידיש־גייסטיקע שטרעמונגען אין אמעריקע (428'418). — י. מארק: אן איבערבליק איבער דער געשיכטע פון יידישער דערציאונג אין אמעריקע (494'491). — אין דער יידישער און העברעאישער ליטעראטור <ביבליאגראפיה> (541'540).

קיום, 63 <63>. פארין, נוסח־אלול תשד. — צים אב־דענק פון ישראל עפֿרוי קין ז"ל (75 עמ').

שריפטן, 13, 147-145. בוענאס־איירעס, סיון־אב תשד. — ר' ישראל עפֿרוי קין ז"ל (30'1). — י. ראפאפארט: אייפלייונג אדער דערלייונג; „בוגד“ און ציוניזם אין דער געשיכטלעכער פערספעקטיוו (84'72).

Académie des Inscriptions et Belles-Lettres. Comptes Rendus 1953. Paris, 1953. — C.F.A. Schaeffer: Les découvertes faites pendant la dernière campagne de fouilles à Ras Shamra-Ugarit <1952> (227-240). — R. de Vaux: La seconde saison de fouilles à Khirbet Qumrân (310-320). — C.F.A. Schaeffer: Découvertes à Ras Shamra-Ugarit

22.2-3. 1954. — R. Růžička: La question de l'existence du g dans les langues sémitiques en général et dans la langue ugaritique en particulier [גם על ההגייה הכנענית של עיין בעברית הקדומה] (176-237). — S. Segert: Zur Habakuk-Rolle aus dem Funde vom Toten Meer, 3 (444-459).

A. U. M. L. A. 2. Melbourne, Aug. 1954. — H. Maclean: The Job drama in modern Germany (13-20).

Aus Politik und Zeitgeschichte. Beilage zur Wochenzeitung „Das Parlament“, Bonn, 11.VIII.1954. — H. Krausnick: Zur Zahl der jüdischen Opfer des Nationalsozialismus (426-427).

Australian Biblical Review. 3.1-4. Melbourne, March-Dec. 1953. — M. D. Goldman: The root מלל and its connotation with prayer. <Attempted explanation of Deuteronomy 32.31.> (1-6). — J. A. Thompson: Extra-biblical data and the Omri dynasty (24-40). — S. B. Gurewicz: When did the cult associated with the „golden calves“ fully develop in the Northern Kingdom? (41-44). — M. D. Goldman: Lexicographical notes on exegesis <4> (45-51).

Biblica. 35.4. Roma, 1954. — R. Follet: Une nouvelle inscription de Merodach-Baladan II (413-420). — M. H. Gottstein: Die Jesaiah-Rolle und das Problem der hebräischen Bibelhandschriften (429-442). — G. Ongaro: Saltero Veronese e revisione agostiniana (443-474). — A. Rubinstein: Isaiah 52, 14 מִשְׁחָה and the DSIa variant (475-479).

The Biblical Archaeologist. 17.3. New Haven, Sept. 1954. — G. E. Mendenhall: Covenant forms in Israelite tradition (50-76).

continent (17 p.) = Reprint: American College Bulletin. 33. 1954 (51-65).

Al-Andalus. 19.1. Madrid, 1954. — E. García Gómez: La muwaššaha de Ibn Baqī de Córdoba: Mā laday / šabrun mu'inu, con jarya romance (43-52). — L. Torres Balbás: Mozarabías y juderías de las ciudades hispanomusulmanas (172-197).

Annual of the Department of Antiquities of Jordan. 1. Amman, 1951. — G. L. Harding: Excavations on the citadel, Amman (7-16). — A. Kirkbride: Recent finds of Arabic gold coins (17-19). — D. Baramki: Kufic texts (20-22). — R. de Vaux: Une nouvelle inscription au dieu arabe (23-24). — G. L. Harding: New Safaitic texts (25-29). — G. L. Harding: A Roman tomb in Amman (30-33). — R. D. Barnett: Four sculptures from Amman (34-36). — G. L. Harding: Two iron-age tombs in Amman (37-40). — A. Dajani: A hoard of Byzantine gold coins (41-43). — A. Dajani: Excavations in Jordan, 1949-1950 (44-48).

2. 1953. — G. L. Harding: The cairn of Hani' (8-56). — W. M. Shanklin, A. J. Dark: Two skulls from Jordan (57-61). — G. R. Driver: Seals and tombstones (62-65). — A. Dajani: An Iron Age tomb at al-Jib (66-74). — A. Dajani: A Hyksos tomb at Kalandia (75-77). — A. Dajani: An Herodian tomb at Wadi el Badhan (78-81). — Excavations in Jordan, 1951-1952 (82-90).

Antonianum. 29.4. Roma, Oct. 1954. — D. Baldi: Il Santuario dell'Immacolata concezione a Gerusalemme: origine, storia, culto dei Francescani (523-542).

Archiv Orientální. 21, 4 Praha, 1953. — S. Segert: Vorarbeiten zur hebräischen Metrik (481-542).

והמרד בגטו ורשה. — בתהום הפסע; כרוניקה של סופר אלמוני.

The Brown Boveri Review. 39, 8-9, Baden, Aug.-Sept. 1952. — F. Fabri: Water supply in the State of Israel (317-331).

* *Bulletin de l'Institut Français d'Afrique Noire*. 15.4. 4. Dakar, 1953. — M. D. W. Jeffreys: The Jewish origin of the Fulani?

Bulletin of the American Schools of Oriental Research. 135. New Haven, Oct. 1954. — R. B. Y. Scott: Acquisition of Dead Sea scroll fragments by McGill University (8). — W. L. Reed: The Qumran caves expedition of March, 1952. (8-13). — J. P. Free: The second season at Dothan (14-20). — J. Muilenburg: A Qohelah scroll from Qumran (20-28). — J. Muilenburg: Fragments of another Qumran Isaiah scroll (28-32). — W. H. Brownlee: The Servant of the Lord in the Qumran scrolls. II (33-38). — M. Schwab: Note on the Jathum inscription (38).

Bulletin of the John Rylands Library. 37.1. Manchester, Sept. 1954. — The Gaster MSS. (2-6). — P. Winter: Magnificat and Benedictus — Maccabean psalms? (328-347).

Bulletin of the Research Council of Israel. 4, 1. Jerusalem, June 1954. — L. Picard: Structural pattern of Palestine (Israel and Cis-Jordan) (48-50).

2. Sept. — Y. K. Bentor, A. Vroman: A structural contour map of Israel (1:250,000) with remarks on its dynamical interpretation (125-135). — E. Gil-Av, S. Heller, F. Steckel: The Um Barek oil shale (136-143). — H. L. Striem: The seifs on the Israel-Sinai border and the correlation of their alignment (195-198). — M. Toor, Y. Agmon: Changes in the cholesterol content of the

Bibliotheca Orientalis. 11, 3-4, Leiden, May-July 1954. — N. van der Vliet: Monnaies inédites du Musée Archéologique des Missionnaires Pères Blancs de Jérusalem (90-93).

5. Sept. — J. van der Ploeg: Les manuscrits du Désert de Juda. Études et découvertes récentes (145-160). — J. de Menasce: Mots d'emprunt en noms propres iraniens dans les nouveaux documents araméens (161-162).

Bijdragen. 15.2. Nijmegen, 1954. — G. Bouwman: De kennis van goed en kwaad en de compositie van Gen. 2-3 (162-171).

4. — J. T. Nelis: De vier wereldrijken in het boek Daniel (349-361).

Biuletyn Żydowskiego Instytutu Historycznego. 9-10. Warszawa, Jan.-June 1954. — B. Mark: Rzemieślnicy żydowscy w Polsce feudalnej (5-89). — A. Eisenbach: Tajne pertraktacje mocarstw zachodnich z III Rzeszą a los ludności żydowskiej (1944-1945) (90-131). — S. Zachariasz: Józef Lewartowski — działacz KPP i PPR, organizator ruchu oporu w getcie warszawskim (132-157). — T. Brustin-Berenstein: O niektórych zagadnieniach gospodarczych w tzw. Generalnej Guberni w świetle Dziennika Franka (256-287). — B. Mark: Nowe dokumenty dotyczące ruchu oporu i powstania w getcie warszawskim (288-302). — W otchłani zbrodni; kronika nieznanego autora (303-309).

ב. מארק: בעלי מלאכה יהודיים בפולניה הפיארי
דלית. — א. איזנבך: משא ומתן חשאי של מעצמות
המערב עם הרייך השלישי: גורל האוכלוסיה היהודית
(1944-1945). — ס. זכריאס: יוסף ליברטובסקי —
עסקן קטן יפה, מארגן תנועת המרד בגטו ורשה —
ס. ברוסטין-ברנשטיין: על כמה בעיות כלכליות במה
שנקרא המחוז הראשי לאיר היום של פולין. — ב.
מרק: תעודות חדשות הנוגעות לתנועת ההתנגדות

87. Nov.-Dec. — I. Barmaimon: Aspects de la vie juive en Iran entre 1900 et 1920 (17-23).

Cahiers Sioniens, 8, 1, Paris, March 1954. — R. Bloch: Écriture et tradition dans le judaïsme; aperçus sur l'origine du Midrash (9-34). — La population juive du monde en 1953 (53-59).

The Catholic Biblical Quarterly, 16, 4, Washington, Oct. 1954. — R. North: Qumrân and its archeology (426-437). — E. P. Arbez: Modern translations of the Old Testament (450-457).

The Chicago Jewish Forum, 13, 1, Chicago, Fall 1954. — N. Vizonsky: The evolution of the Jewish folk-dance (45-50).

Christian News from Israel, 5, 1-2, Jérusalem, Aug. 1954. — J. Leibovitch: The reliquary column of Dor (22-23).

La Ciudad de Dios, 70, 2, Madrid, May-Aug. 1954. — J. Llamas: Muestrario inédito de prosa bíblica en romance castellano; Antigua Biblia judía Medieval Romanceada (387-399).

Classical Philology, 49, 3, Chicago, July 1954. — J. H. Oliver: A Roman interdict from Palestine (180-182).

Commentary, 18.2, New York, Aug. 1954. — H. Lehrman: Morocco's Jews enter the 20th. century (118-126; 3: 233-239).

4. Oct. — H. Lehrman: Austria and the Jews; struggle for restitution (308-318).

5. Nov. — D. Baumgardt: Maimonides: religion as poetic truth; a modern commentary on the great commentator (440-445).

Congrès Géologique International. Comptes rendus de la 19e session, Alger 1952, 15, 17, Alger 1954. — N. Shalem: The Red Sea and the Erythrean disturbances (223-231).

blood of Yemenite Jews within one generation (202-203).

Bulletin of the School of Oriental and African Studies, University of London, 16, 3, London, 1954. — B. Lewis: Studies in the Ottoman Archives — I: Palestine in the first half-century of Ottoman rule (469-501).

Byzantinoslavica, 13, Prague, 1952-1953. — H. E. Del Medico: Les Esséniens dans l'oeuvre de Flavius Josèphe (1-45, 189-226).

Byzantion, 23 <1953>, Bruxelles, 1954. — J. Prawer: Étude de quelques problèmes agraires et sociaux d'une seigneurie croisée du 13e siècle (לתולדות החקלאות הצלבנית) (143-170). — E. Honigmann: Die Palästinaliteratur, VI, hrsg. von P. Thomsen. (577-584).

Cahiers d'Histoire mondiale, 1, 1, Paris, July 1953. — D. A. E. Garrod: The relations between South-West Asia and Europe in the later Palaeolithic age (13-37).

2. Oct. — E. A. Speiser: The Hurrian participation in the civilizations of Mesopotamia, Syria and Palestine (311-327).

Les Cahiers de l'Alliance Israélite Universelle, 80-81, Paris, Feb.-March 1954. — M. Moch: L'Allemagne ne doit pas garder les Archives d'Arolsen (1-8). — E. Namenyi: Bibliographie juive contemporaine (43-47).

82. April. — P. Lévy: Aperçus sur le jiddisch <judéo-allemand> (8-13; 83: 13-18).

83. May. — R. Valensi: Les „Chuetas" des Baléares et les „Deunmés" de Turquie (2-7).

85. July-Aug. — L'oeuvre et le rayonnement de l'Alliance (1-35). — J. Dahan, C. Haddad: Les communautés juives au Maroc et en Tunisie (35-53).

86. Oct. — M. Moch: Choses d'Allemagne: antisémitisme et nazisme (8-14).

in the years 1923-1925 and 1950-1952 (247-251).

Ephemerides Theologicae Lovanienses. 30, 2-3. Louvain, April-Sept. 1954. — C. Detaye: Le cadre historique du midrash d'Habacuc (323-343). — F. Hofmans: De profet Mozes in de Apologie van Sint Justinus martelaar (416-439).

Estudios Biblicos. 13,2. Madrid, April-June 1954. — J. Enciso: Los títulos de los Salmos y la historia de la formación del Salterio (135-166). — J.-A. Oñate: El llamado sentido típico es estrictamente sentido bíblico viejo-testamentario? (185-197).

* **Estudios Eclesiásticos.** 102. Madrid, July-Sept. 1952. — R. Criado: La investigación sobre el valor del nombre divino en el Antiguo Testamento (313-352; 103:435-452).

* **Études Théologiques et Religieuses.** 27,1. Montpellier, 1952. — P. H. Menoud: L'Eglise naissante et le judaïsme (1-52).

Euphorion. 48,3. Heidelberg, 1954. — H. Singer: Joseph in Ägypten. Zur Erzählkunst des 17. und 18. Jahrhunderts (249-279).

Evidences. 6,42. Paris, Sept.-Oct. 1954. — Perspectives Nord-Africaines; une enquête (1-17,45; 43:7-24; 44:15-23,40). — J. Gordin: Le cas Spinoza (20-27). — S. Schwarzfuchs: Ordonnances communales du 12e siècle [de Rabenou Tam] (28-30).

43. Nov. — W. Leslau: Les Fallachas (28-33).

The Expository Times. 65,12. Edinburgh, Sept. 1954. — D. R. Griffiths: Deutero-Isaiah and the Fourth Gospel: some points of comparison (355-360).

66,1. Oct. — A. W. Argyle: The logos

Davar. 50. Buenos Aires, Jan.-Feb. 1954. — W. Herberg: „El judaísmo de existencia personal” de Rosenzweig (9-25). — J. L. Lanuza: La traducción del Indio a León Hebreo (47-51). — J. Shatzky: Sefaradim y Ashkenazim en la historia (56-65). — M. R. L. de Malkiel: Cartas judías (91-120).

51. March-April. — Glückel de Hameln: Vida de una Mujer de Bien (5-19). — A. Rosenvasser: Yahvé en Jerusalem (31-59). — L. Lowenthal: La religión de Heine y sus ideales mesiánicos (75-84).

52. May-June. — M. Brod: Para la biografía de Kafka (5-15). — J. Taubes: Sobre judaísmo y cristianismo (30-46). — A. Spire: El Antiguo Testamento en la literatura francesa (62-87).

53. July-Aug. — M. Choucroun: Moral evangélica y moral judía (9-30). — Homnaje a la memoria de Máximo José Kahn (67-82).

54. Sept.-Oct. — B. Z. Bokser: La respuesta de Maimónides a los problemas de su época (5-15). — M. Satanowsky: El renovado pueblo de Israel (24-55). — S. Yin'am: Geografía del Medio Oriente (63-86).

Deutsche Vierteljahrsschrift für Literaturwissenschaft und Geistesgeschichte. 28,4. Stuttgart, 1954. — H. M. Rotermund: Zur Kosmogonie des jungen Goethe (472-486) על ציורים שבטור von Welling: Opus mago-cabbalisticum et theosophicum].

El Dia Médico 26,56. Buenos Aires, Aug. 1954. „Dedicado a la medicina israelí” (1505-1620).

Documenta de Medicina Geographica et Tropica. 6. Amsterdam, 1954. — Z. Saliternik: A comparison between the monthly incidence of primary malaria cases in Israel

of words at the ends of lines in manuscripts of Hebrew poetry (41-83). — H. M. Orlinsky: Studies in St. Mark's Isaiah scroll (85-92). — P. A. Deimel: Wie steht es heute um das Problem der Sum. Verbalpräfixe MU-, E- <L>? (93-106). — H. A. Fine: Studies in Middle-Assyrian chronology and religion, part 2 (107-168). — J. Lewy: The problems inherent in section 70 of the Bisutun inscription (169-208). — S. Sandmel: Philo's place in Judaism; a study of conceptions of Abraham in Jewish literature (209-237). — A. Guttmann: The Patriarch Judah I, his birth and his death: a glimpse into the chronology of the Talmudic period (239-261). — J. H. Heinemann: The status of the labourer in Jewish law and society in the Tannaitic period (263-325). — E. Werner: The origin of psalmody (327-345). — F. Landsberger: Old Hanukkah lamps. A propos a new acquisition of the Jewish museum in Cincinnati (347-367). — S. Atlas: Moses in the philosophy of Maimonides, Spinoza, and Solomon Maimon (369-400). — י. רזחבי: מלואים לקטע מדרש אלמוני על דברים (91) — נ. רוטנשטיין: פרקים במילמוס האמנוני (34-11) מציג

Das Heilige Land. 86,3-4. Köln, 1954. — A. Lübke: Die Höhlen- und Grottenwelt des Hl. Landes (52-56).

* **Hermeneus.** 23. Zwolle, 1952. — W. A. van Lakwijk: Het Oude Testament en de oudheid (92-95).

השואה בין אוריסיה 270'493, v ויונה א"ב.

The Hibbert Journal. 53,1. London, Oct. 1954. — P. Winter: Jewish folklore in the Matthean birth story (34-42).

Historia Judaica. 16,1. New-York, April 1954. — E. Silberner: French socialism and

of Philo: personal or impersonal? (13-14). — A. Johnson: 1 Kings 9, 13 (32).

4. Jan. 1955. — J. D. W. Watts: The origin of the Book of Amos (109-112).

Foreign Affairs. 33,1. New York, Oct. 1954. — D. Peretz: The Arab refugee dilemma (134-148).

Frankfurter Hefte. 9,7. Frankfurt a. M., July 1954. — J. Blank: Kain und Abel (495-499).

Freiburger Rundbrief. 7,25-28. Freiburg, Sept. 1954. — F. Stummer: Neuere Forschungen zur Liturgie des nachbiblischen Judentums (30-34).

Für ein Jüdisches Lehrhaus Zürich. 4. Zürich, Oct. 1954. — Die Reich-Gottes-Botschaft des Judentums (3-16).

Gregorianum. 35,4. Roma. 1954. — F. Asensio: En torno al „sol — héroe" del Salmo 19 (649-655).

Gymnasium. 61,5 Heidelberg, 1954. — K. Buschenhagen: Das Cerealienfest, die Robigalien und Simsons Füchse (422-426).

The Harvard Theological Review. 47,3. Cambridge, Mass., July 1954. — W. D. Davies: A note on Josephus, Antiquities 15,136 (135-140). — B. Cohen: Note on „letter and spirit" in the New Testament (197-203). [„Ot min ha-Torah", „Ruah mishpat".]

Hebrew Union College Annual. 25. Cincinnati, 1954. — S. H. Blank: Isaiah 52,5 and the profanation of the name (1-8). — R. Gordis: Hosea's marriage and message: a new approach (9-35). — L. J. Liebreich: The position of chapter six in the Book of Isaiah (37-40). — J. Morgenstern: The loss

Israel Exploration Journal. 4,3-4. Jerusalem, 1954. — A. Reifenberg: Hebrew seals and stamps 4 (139-142). — M. Cassuto-Salzmänn: Bibliography of A. Reifenberg (143-149). — L. Kadman: The Hebrew coin script (150-169). — A. Kindler: The Jaffa hoard of Alexander Jannaeus (170-185). — J. Meyshan: The coinage of Agrippa the First (186-200). — H. Hamburger: A hoard of Syrian tetradrachms and Tyrian bronze coins from Gush Halav (201-226). — B. Mazar: Gath and Gittaim (227-235). — N. Avigad: Three ornamented Hebrew seals (236-238). — M. Avi-Yonah: The walls of Nehemia — a minimalist view (239-248). — M. Schwabe: Greek inscriptions found at Beth She'arim in the fifth excavation season, 1953 (249-261). — L. A. Mayer: Islamic glassmakers and their works (262-265). — M. Rim: Interpretation of polymorphic profiles in soils of the Eastern Mediterranean (266-277). — D. H. Yaalon: Calcareous soils of Israel (278-285). — D. H. K. Amiran, M. Gilead: Early excessive rainfall and soil erosion in Israel (286-295).

Israelitisches Wochenblatt. 54,41. Zürich, 8.X.1954. — K. Loewenstamm: Ein Jaum Kippur-Ritual portugiesischer Marranen (35-37).

42. 15. X. — F. Guggenheim: Ein altes Memorbuch in Endingen (21-22).

50. 10. XII. — F. Guggenheim: Ausländische Juden an der Zürcher Messe vor 200 Jahren (54-56).

* **Jahresbericht des Schweizerischen Landesmuseums in Zürich.** 56. Zürich, 1947. — E. Poeschel: Ein syro-palästinensisches Rauchgefäß im Schweizerischen Landesmuseum (67-74).

Jerusalem Post. 7977. Jerusalem, 27. IX.1954. — A. Scemama: High Holydays in Tunis (13).

the Jewish question 1865-1914 (3-38). — E. Werner: Two obscure sources of Reuchlin's „De accentibus linguae hebraicae“ (39-54).

The Holy Land Philatelist; Israel's Stamp Monthly. 1,1. Tel-Aviv, Nov. 1954. — כולל גם כמה מאמרים על תולדות הדואר בישראל. — S. Shmulevitz: Glossary of philatelic terms, English-Hebrew (37; 2: 29).

1,3. Jan. 1955. — W. Hoexter, S. Lachmann: The postal history of Palestine and Israel (9-10). ימשך בחוברות הבאות.

India Quarterly. 9,1 New Delhi, Jan.-March 1953. — L. Kohn: The constitution of Israel (78-88).

The International and Comparative Law Quarterly. 3,4 London, Oct. 1954. — R. Gottschalk: Personal status and religious law in Israel (673-677).

International Anthropological and Linguistic Review. 1,4. Miami, 1954. — M. Fraenkel: Der Traum — eine semantische Deutung (224-228). המחקר מרבה בהשוואות לעברית.

International Labor Review. 70. 3-4. Geneva, Sept.-Oct. 1954. — G. Frumkin: The vocational training of Jews; an example of private technical assistance (332-340).

על בתי הספר של „אורט“.

Internationale Kirchliche Zeitschrift. 44,3. Bern, Juli-Sept. 1954. — A. E. Rüthy: Die Bedeutung biblischer Handschriftenfunde (173-192).

Interpretation. 8,3. Richmond, Va., July 1954. B. W. Anderson: The Book of Hosea (290-303). — C. G. Howie: Old Testament literature, 1953 (322-327).

8,4. Oct. — D. N. Freedman: The Book of Ezekiel (446-471).

Essenes and messianic expectations (83-119). — I. A. Agus: The rights and immunities of the minority (120-129). — Z. Vilnay: Identification of Talmudic place names (130-140). — W. H. Brownlee: Emendations of the Dead Sea Manual of Discipline and some notes concerning the Habakkuk Midrash (141-158). — P. Winter: The cultural background of the narrative in Luke 1 and 2 (159-167). — S. Zeitlin: A note on the fiction of the „Bar Kokba“ letter (174-180).

Jewish Social Studies. 16,3. New-York, July 1954. — A. G. Duker: Jewish volunteers in the Ottoman-Polish Cossack units during the Crimean War (203-218). — R. Glanz: Jews and Chinese in America (219-234). — J. Schirmann: The function of the poet in medieval Spain (235-252). — L. Poliakov: A conflict between the German army and secret police over bombings of Paris synagogues (253-266). — J. Rosenthal: Bar Hebraeus and a Jewish census under Claudius (267-268).

4. Oct. — D. M. Eichhorn: Conversions to Judaism by reform and conservative rabbis (299-318). — Z. Szajkowski: Jewish émigrés during the French Revolution (319-334). — M. Wischnitzer: Origins of the Jewish artisan class in Bohemia and Moravia, 1500—1648 (335—350). — A. G. Duker: Jewish volunteers in the Ottoman-Polish Cossack units during the Crimean war (351-376).

Język Polski. 34,3. Kraków, May-June 1954. — M. Altbauer: W sprawie „kirkutu“ (202-204). — K. Nitscha: Dopisek (204-206). „מ. אלטבאואר: בענין „קירקוט“ (לדעת המחבר, בית קברות יהודי). ק. נישטא: הוספה.“

Jødisk Samfund. 25,9. København, Sept. 1954. — J. Margolinsky: Nathanael Wallich,

Jewish Affairs. 9,9. Johannesburg, Sept. 1954. — H. Abt: English translations of the Machzor (21-24). — G. Herbert: Some thoughts on synagogue design (29-32; 10: 23-26; 11: 17-21).

10. Oct. — Jewish youth movements in South Africa: Rabbi Milgrom's evaluation and recommendations (4-10). — Opinions on the Milgrom report (11-13).

12. Dec. — S. Rappaport: Judaism and the Greco-Roman world (17-21).

The Jewish Chronicle. 4454. London, 3.IX. 1954. — D. Hudaly: Liverpool's oldest synagogue (13).

4457. 24.IX. — R. D. Barnett: Betahaim Velho of the Sefardim (II). — M. Aberbach: The Mocatta Library (XII).

4460. 15. X. — I. Mikardo: Why Jews want to leave Poland (17,26; 4461: 13).

4461. 22.X. — J. Leveen: Hebrew Bibles in the British Museum (15,23).

4464. 12.XI. — M. Carr: Jews in the Atlas mountains (21,26; 4465: 19,30).

4469. 17.XII. — S. M. Lehrman: The name Maccabi (29).

The Jewish Forum. 37,6. New-York, June 1954. — M. Waldman: Goethe in Judeo-German and Hebrew literature in America (101-102; 10: 178—179). — H. W. Brann: American Indians identified as Jews (104-106).

7. July. — H. A. Savitz: Dr. Abraham ben Shabbethai Cohen 1670-1729; his commentary in verse on the Book of Psalms (111-112; 8: 129-130).

8. Aug. — A. Lehman: The Rose of Sharon mystery (133-134; 9: 156).

10. Oct. — מאמרים על חלק היהודים ברפואה [באמריקה] (160-175,182).

The Jewish Quarterly Review. 45,2. Philadelphia, Oct. 1954. — S. Zeitlin: The

1953. Manchester, 1954. — J. Gray: The wrath of God in Canaanite and Hebrew literature (9-19). — M. Wallenstein: A piyyut from the Cairo Genizah שמואל השלישי: [מ"ב כמכה שבתך ברוך] (20-24). — A. Rowe: Egypt and Samaria (37-38).

The Journal of Theological Studies 5.2. Oxford, Oct. 1954. — J. R. Porter: The interpretation of 2 Samuel 6 and Psalm 132 (161-173). — J. W. Wenham: The fig tree in the Old Testament (206-207).

Judaica. 10.3. Zürich, Sept. 1954. — E. Mueller: Wandlungen des jüdischen Bewusstseins in den letzten zwei Jahrhunderten (129-154). — S. Ben-Chorin: Die Bibel im heutigen Israel (170-176).

Judaism. 3.4. New York, Fall 1954. Tercentenary issue. — R. Gordis: American Jewry faces its fourth century (293-301). — E. Rackman: American orthodoxy — retrospect and prospect (302-309). — T. Friedman: Jewish tradition in twentieth century America — the conservative approach (310-320). — H. M. Schulweis: The temper of Reconstructionism (321-332). — S. S. Cohon: Reform Judaism in America (333-353). — C. B. Sherman: Nationalism, secularism and religion in the Jewish labor movement (354-365). — A. Menes: The East Side — matrix of the Jewish labor movement (366-380). — S. B. Freehof: Prospects for American Jewish scholarship (381-390). — J. Kabakoff: Hebrew culture and creativity in America (391-407). — C. Angoff: Jewish literature in English (408-417). — H. U. Ribalow: American Jewish writers and their Judaism (418-426). — H. D. Weisgall: Jewish music in America (427-436). — S. S. Kayser: Visual arts in American Jewish life (437-445). — A. G. Duker: Jews in American

1786-1854, en verdensberømt dansk jødisk Botaniker (8-9).

Journal of Biblical Literature. 73.3. Philadelphia, Sept. 1954. — G. R. Driver: Reflections on recent articles (125-136). — D. H. Gard: The concept of the future life according to the Greek translator of the Book of Job (137-143). — M. B. Crook: Did Amos and Micah know Isaiah 9,2-7 and 11,1-9? (144-151). — H. G. Jefferson: Is Psalm 110 Canaanite? (152-156). — R. Marcus: Pharisees, Essenes, and Gnostics (157-161).

Journal of Educational Research. 48.1. Madison, Wis., Sept. 1954. — R. Zelig: Races and nationalities most and least liked by children (1-14). גם על יחסם ליהודים.

The Journal of Jewish Studies. 5.2. London 1954. — J. L. Teicher: The Habakkuk scroll (47-59). — S. M. Stern: A twelfth-century circle of Hebrew poets in Sicily, I (60-79). — C. W. Reines: Koheleth on wisdom and wealth (80-84). — F. Norman: Remarks on Yiddish Kudrun (85-86). — C. W. Reines: Koheleth 8,10 (86-87).

Journal of Near Eastern Studies. 13.4. Chicago, Oct. 1954. — A. Malamat: Cushan Rishathaim and the decline of the Near East around 1200 B. C. (231-242).

Journal of the American Oriental Society. 74.3. Baltimore, July-Sept. 1954. — H. L. Ginsberg: The Brooklyn Museum Aramaic papyri (153-162).

Supplement. 17: Authority and law in the Ancient Orient. — I. Mendelsohn: Canaan-Israel (25-33).

Journal of the Manchester University, Egyptian and Oriental Society. 25: 1947-

exégésis rabínica en lengua sefardi. Fuentes para su estudio (15-40). — Idem. Donoso Cortés y la Biblia (109-125). — Idem: Dos monumentos de la lengua hebrea (137-140). — C. Ramos Gil: Las pruebas de la existencia de Dios en la filosofía judeo-medieval (141-146).

Modern Language Notes. 69.5. Baltimore, May 1954. — E. Glaser: Two anti-Semitic word plays in the „Guzmán de Alfarache“ (343-348).

Le Muséon. 67.3-4. Louvain, 1954. — M. H. Gottstein: Eine Cambridger Syrohexaplahandschrift (291-296). על קטע מסי' דברים (לב, ח"ט).

La Nostra Rivista. 1-2.5. Milano, Sept.-Nov. 1954. — Fides: La comunità di Livorno nell'ottocento (8-12).

La Nouvelle Clio. 5. Bruxelles, 1953. — J. Coppens: La secte de Qumrân et son attente eschatologique (5-9). — J. de Savignac: L'oeuvre et la personnalité de Jean Astruc (138-147). — J. Lévy: „Rien de nouveau sous le soleil“ (326-328). — R. Joly: Judaïsme, christianisme et Hellénisme dans le „Pasteur“ d'Hermas (394-406). — R. de Vaux: La seconde saison de fouilles à Khirbet Qumrân (407-409). — H. Grégoire: Une nouvelle inscription juive et le premier exemple épigraphique du mot $\alpha\theta\epsilon\iota\sigma\mu\alpha$ (450-451).

Nouvelle Revue Théologique. 86.9. Tournai, Nov. 1954. — I. G. Lambert: Le drame du jardin d'Eden (917-948; 10:1044-1072).

Österreichische Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-historische Klasse, Anzeiger. 90.1953. Wien, 1954. — R. Meister: Zur Erlernung des Chaldäischen am Hofe

life (446-455). — M. N. Kertzer: Interfaith relations in the United States (456-468). M. Plesur: The relations between the United States and Palestine (469-479). — M. Arzt: The synagogue and the center in contemporary Jewish life (480-487). — B. J. Bamberger: The American rabbi — his changing role (488-497). — J. B. Agus: Assimilation, integration, segregation — the road to the future (498-510).

Le Judaïsme Sephardi. 5. London, Nov. 1954. — C. Roth: Masterpieces of Sephardi art; 5. The art of Abraham Lopes d'Oliveira (202-204).

The Library. Fifth Series, 9.3. London, Sept. 1954. — A. F. Johnson: J. F. Stam, Amsterdam, and English Bibles (185-193).

Man. 54, 100-125. London, May 1954. — F. Steiner: Enslavement and the early Hebrew lineage system; an explanation of Genesis 47:29-31, 48:1-16 (73-75).

Merkur. 8. 9. (79). Stuttgart, Sept. 1954. — R. Pannwitz: Der Chassidismus (810-830).

10 (80). Oct. — M. Buber: Christus. Chassidismus, Gnosis (923-929).

12 (82). Dec. — M. Buber: Prophetie. Apokalyptik und die geschichtliche Stunde (1101-1114).

Mikve Israel. 15.7. Curaçao, Oct. 1954. „Herdenkingsnummer“. — Vóór en ná de bouw van onze Esnoga; enige gegevens uit het 300 jarig verleden van de Gemeente „Mikve Israel“ (934-942). — De naam „Mikvé Jisraël“ (948-949). — Vier straatnamen op Curaçao en hun voorgeschiedenis (953-960). על יהודים בעלי שם בחיי הצבור בקירסטא.

Miscelanea de Estudios Arabes y Hebraicos. 2. Granada, 1953. — D. Gonzalo Maeso: La

2<10>. 1954. — F. Kupfer, S. Strelcyn: Dwa lata pracy nad Katalogiem rękopisów hebrajskich i aramejskich ze zbiorów polskich (149-158).

„אגדה חבשית, על מלכת הדרום והמלך שלמה
<תרגום מחבשית ס. סטרלצין> — י. האן: על
תרגומים מהספרות הפילית בארצות המזרח הקרוב.
לשון עברית.

פ. קופפר, ס. סטרלצין: שנתיים עבודה על קטלוג
של כתביו עבריים וארמיים מאספים פולניים.

Publication of the American Jewish Historical Society. 43.2. Philadelphia, Dec. 1953. — C. M. Segal: Isachar Zacharie, Lincoln's chiropodist (71-126). — A. Wiznitzer: The synagogue and cemetery of the Jewish community in Recife, Brazil, 1630-1654 (127-130).

43.4. June 1954. — M. Bortman: Paul Revere and Son and their Jewish correspondents (199-229).

La Rassegna Mensile di Israel. 20.7. Roma. July 1954. — D. Wdowinsky: La rivolta del Ghetto di Varsavia nel racconto di uno dei suoi capi (271-275) — A. Milano: Vicende economiche degli Ebrei nell'Italia meridionale ed insulare durante il medioevo <continuazione> (276-281; 8: 322-331; 9: 372-384; 10: 433-441). — D. Lattes: Immanuel Romano poeta vanaglorioso (291-294).

8. Aug. — L. Münster: Fu Jacob Mantino lettore effettivo dello Studio di Bologna? (310-321).

9. Sept. — A. Luzzatto: Arte e sensibilità di Shelomo ibn Gabirol (351-361). — A. Scheiber: Le origini di Obadjah, il proselito normanno (362-366). — C. Roth: Il primo soggiorno degli Ebrei a Viterbo (367-371).

10. Oct. — Gli Ebrei di Parigi nel 1840: due letteri di Enrico Heine a proposito dei fatti di Damasco (399-404).

Nebukadnezsars (3-4). — R. Meister: Behemot bei Grillparzer (4-5).

Oriente Moderno. 34.10. Roma, Oct. 1954. — A. Giannini: Le leggi israeliane sulla cittadinanza (409-417). — S. Moscati: I manoscritti ebraici del deserto di Giuda. I: Le scoperte (438-452). II: I testi (11: 505-521). III: La Comunità dell'Alleanza (12: 566-575).

Palestine Exploration Quarterly. 86. London. May-Oct. 1954. — Notes and news (41-44). — K. M. Kenyon: Excavations at Jericho, 1954 (45-63). — F. E. Zeuner: The Neolithic-Bronze Age gap on the tell of Jericho (64-68). — J. M. Allegro: A newly discovered fragment of a commentary on Psalm 37 from Qumrân (69-75) — A. Rowe: A provisional chronological table of the prehistoric and historic ages of Palestine (76-82). — A. Guillaume: מאד in I Samuel 20.19 (83-86). — R. B. Y. Scott: Another griffin seal from Samaria (87-90). — M. W. Prausnitz: Abydos and combed ware (91-96). — J. Kaplan: Two Chalcolithic vessels from Palestine (97-100). — E. Wiesenberg: The Zadokite Documents, edited with a translation and notes by C. Rabin (101-106).

Das Parlament. 4.33. Bonn. 11. VIII. 1954. — Israel baut seinen Staat auf dem Boden der Väter (1-10).

הגליון כולו מוקדש למדינת ישראל.

Przegląd Orientalistyczny. 4<8>. Warszawa. 1953. — Legenda abisyńska. O królowej Południa i królu Salomonie <przełożył z abisyńskiego S. Strelcyn> (237-246). — W. Hahn: O przekładach z literatury polskiej w krajach Bliskiego Wschodu. Język hebrajski (255-256).

Revue d'Histoire et de Philosophie Religieuses. 34.1. Paris, 1954. — A. Neher: Le symbolisme conjugal: expression de l'histoire de l'Ancien Testament (30-49).

La Revue de Paris. 61.11. Paris, Nov. 1954. — A. Dupont-Sommer: Le couvent essénien du désert de Juda (101-114).

* **Revue de Synthèse.** 69-28.1. Paris, 1951. — P. Vernière: La critique biblique dans l'„Encyclopédie“ et ses sources spinozistes (68-77).

Revue de Théologie et de Philosophie. Lausanne, 1954, 2. — R. Martin-Achard: La signification du temps dans l'Ancien Testament (137-140).

4. G. Pidoux: Un aspect négligé de la justice dans l'Ancien Testament (283-288).

Revue Française de Science Politique. 4.3. Paris, July-Sept. 1954. — S. N. Eisenstadt: Le passage d'une société de pionniers à un état organisé. Aspects de la sociologie politique d'Israël (545-563).

* **Revue Générale Belge.** 87. Bruxelles, 1952. — G. Lambert: Nouvelles découvertes dans le désert de Juda (591-602).

Revue Historique de Droit Français et Étranger. 32.2. Paris, 1954. — J. Prawer: Étude préliminaire sur les sources et la composition du „Livres des Assises des bourgeois“ (198-227; 3: 358-382).

על „איסוף חקי המנהג של עירונא הממלכה הצלבנית“.

* **Revue Internationale d'Onomastique** 3.1. Paris, 1951. — M. Roblin: Les noms de famille des Juifs d'origine ibérique (65-72). 6.4. Dec. 1954. — F. J. Heitz: Attribution des noms aux Juifs en Alsace au moment de la Révolution (299-300).

11. Nov. — D. Lattes: Nel 750° anniversario della morte di Maimonide <1204—1954> (447-455). — A. Milano: Omaggi della comunità di Roma per l'elezione di Pio VI (462-467).

Recherches de Science Religieuse. 42.4. Paris, Oct.-Dec. 1954. — A. Pelletier: L'attentat au droit du pauvre dans le Pentateuque des LXX (523-527).

* **Revista de Estudios Políticos.** 65. Madrid, Sept.-Oct. 1952. — M. de la Pinta Llorente: En torno a la Inquisición aragonesa (85-110).

Revista Hispánica Moderna. 20.4. New-York, Oct. 1954. — D. F. Fogelquist: José Asunción Silva y Heinrich Heine (282-294).

* **Revue Africaine.** Alger, 1952. — M. Eisenbeth: Les Juifs en Algérie et en Tunisie à l'époque turque <1516-1830> (114-187).

Revue Biblique. 61.3. Paris, July 1954. — B. Rigaux: La femme et son lignage dans Genèse 3,14-15 (321-348). — A. M. Brunet: Le Chroniste et ses sources (349-386). — J.-T. Nelis: Note sur la date de la sujétion de Joiaqim par Nabuchodonosor (387-397). — L.-H. Vincent: Le Temple hérodien d'après la Mišnah <suite> (398-418).

Revue d'Histoire de la Médecine Hébraïque. 7.4 <23>. Paris, Oct. 1954. — H. Baruk, Z. Cohn: Introduction aux lois de la Toumah: la pureté et l'impureté suivant la vie et la mort et suivant la personnalité morale (189-207). — A. Levinson: Un pédiatre en tournée en Israël (209-215). — I. Simon: Les bases anatomiques, physiologiques et humanitaires de la Shehitah, ou méthode juive d'abattage des animaux (217-227). — Junes: Étude sur la circoncision rituelle en Israël (229-236).

Sambathions (78-98). — M. Schwabe: A Greek epigram from Go'na (99-119). — R. Koebner: Imperium, the Roman heritage (120-144).

The Shane Quarterly. 15.1 Indianapolis. Jan. 1954.—Hebrew abstracts (24-41). [תארים] קצרים של מאמרים ספרים וכתבי עת שנתפרסמו בעברית או בלועזית ע"א השפה והספרות העברית, פרשנות, ביבליוגרפיה ומחודלותיה. — L. Marwick: Recent Hebrew bibliographies (42-44).

Social Process in Hawaii. 16. Honolulu, 1952. — F. Hevesi: Kahuna and Kohen; a study in comparative religion (30-33).

The Social Service Review. 28.3. Chicago, Sept. 1954. — M. E. Macdonald: Children placed by the Jewish Children's Bureau of Chicago in 1939 and in 1950-52 (290-307).

Southwestern Journal of Anthropology. 10.3 Albuquerque, N. M., Autumn 1954. — R. Patai: Religion in Middle Eastern, Far Eastern, and Western culture (233-254).

Studia Orientalia. 16.2. Helsinki, 1951. — M. Seligson: The meaning of מַח in the O. T. (100 p.).

Studia Theologica. 7.1. Lund, 1954. — S. Mowinkel: Zur hebräischen Metrik II (54-85).

Studii Bibliici Franciscani. Liber Annuus. 3. Jerusalem, 1953. — S. Saller: Stamped impressions on the pottery of Bethany (5-39). — B. Sussarellu: De praevia sanctificatione praecursoris... De sanctificatione Jeremiae <Jer. 1,5> (102-110). — B. Bagatti: Espressioni bibliche nelle antiche iscrizioni cristiane della Palestina (111-148). — B. Bagatti: Scoperta di un cimitero giudeo-cristiano al „Dominus Flevit" (149-184). — G. M. Allegra:

La Revue Socialiste. 82. Paris, Dec. 1954. E. Depreux: Impressions d'Israël (461-481).

Rivista di Archeologia Cristiana. 29.3-4. Roma, 1953.—B. Bagatti: Uccelli nei pavimenti musivi delle cappelle funerarie palestinesi (207-214).

Rocznik Orientalistyczny. 19. Warszawa, 1954. — F. Kupfer, S. Strelcyn: Un nouveau manuscrit concernant 'Eldād Haddāni (125-141). — K. Kwiatkowski: Résultat de l'analyse aux rayons u-v. du ms. C de l'Institut Historique Juif de Varsovie (142-143). — J. Szeruda: Uwagi gramatyczne i tekstowo-krytyczne do nowoodkrytego rękopisu hebrajskiego Izajasza z Ain Fešha (144-162). „ה שרודה: הערות לדקדוק ולבקורת. הגיסה של כתב־היד העברי של ישיעיה שנתגלה לא מכבר בעין־יפשה.”

Schweizer Monatshefte. 34.4. Zürich, July 1954. — M. Y. Ben Gavriel: Das Problem der Religion in Israel (234-242).

Schweizerische Theologische Umschau. 20.3-4. Bern, Aug. 1950. „Festschrift für Ludwig Köhler...” — A. Alt: Syrien und Palästina im Onomastikon des Amenope (10-23). — O. Eissfeldt: Nūah „sich vertragen” (23-26). — V. Maag: Jahwās Heerscharen (27-52). — S. Speier: Beiträge zu den Targumim (52-61). — W. Zimmerli: Zur Sprache Tritojesajas (62-74).

Scripta Hierosolymitana. 1. Studies in Classics and Jewish Hellenism. Jerusalem, 1954. — H. B. Rosén: The stele of Lemnos, its text and alphabetic system (1-20). — A. Fuks: The „old oligarch” (21-35). — Y. Gutman: Philo the epic poet (36-63). — A. Shalit: Κοῖνη Στοιὰ from the mid-fourth century to the beginning of the third century B. C. (64-77). — V. Tcherikover: The

4. July-Aug. — E. Jenni: Die Rolle des Kyros bei Deuterjesaja (241-256).

Trait d'Union. 2,19-20. Paris, July-Aug. 1954. — C. Gensburger: Un historien traditionaliste: Nachman Krochmal (14-18). — Weinberg: L'autorité rabbinique (32-38). — R. Sommer: Combien y a-t-il de juifs à Paris? (39-40).

3,22. Oct.-Nov. — G. Pliskine: La vérité historique; qui est le Docteur de Justice? (5-7).

Transactions and Proceedings of the American Philological Association 84. Lancaster, Pa., 1953. — H. J. Leon: The daughters of Gadias (67-72) על בתות גדיא. — L. H. Feldman: Asinius Pollio and his Jewish interests (73-80).

United Asia. 6,3. Bombay, June 1954. — G. A. Floris: Israel — a bird's eye view (152-155).

Verbum Domini. 32,5. Roma, 1954. — B. N. Wambacq: De mensuris in S. Scriptura (266-274; 6: 325-334). — L. A. Schökel: Regalitas divina in Israel? (275-279).

Vetus Testamentum. 4,4. Leiden, Oct. 1954. — H. S. Gehman: "Αγλος in the Septuagint, and its relation to the Hebrew original (337-348). — P. Grelot: Études sur le „Papyrus Pascal" d'Éléphantine (349-384). — H. Kruse: Die „dialektische Negation" als semitisches Idiom (385-400). — W. Rudolph: Problems of the Books of Chronicles (401-409). — J. Blau: „Nāwā ṭhilla" <Ps 147,1>: Lobpreisen (410-411). — M. Bič: Maštin beqir (411-416). — A. D. Corré: A reference to epispasm in Koheleth [2,3] (416-418). — K. Galling: Zur Deutung des Ortsnamens קרקל

De Studio Biblico Sinensi (185-218). — D. Baldi: I Santuari Mariani in Terra Santa (219-270).

4. 1954. — E. Beaucamp: Dieu de l'univers et Dieu de l'histoire; essai de théologie biblique (5-116). — S. J. Saller: A catalogue of the ancient synagogues of the Holy Land (219-246). — B. Bagatti: Nuovi scavi al „Dominus Flevit" <Monte Oliveto-Gerusalemme> (247-259). — J. T. Milik: Nuovi scavi al „Dominus Flevit"; iscrizioni sugli ossuari (260-276). — B. Bagatti: Origine e sviluppo dell'iconografia cristiana in Palestina (277-309).

Studium Generale. 7,7. Berlin, Aug. 1954. — N. Adler: Verständnis und Interpretation der Bibel (445-450).

* **Svensk Teologisk Kvartalskrift.** 29,2. Lund, 1953. — G. Rignell: Jesaja kap. 50 (108-119).

The Synagogue Review. 29,1. London, Sept. 1954. — H. I. Bach: Franz Kafka's religious background (3-9).

4. Dec. — A. Loewenstamm: The Jewish Theological Seminary at Breslau: an appreciation to the centenary of its foundation (97-101).

Theologische Literaturzeitung. 79,6. Halle, June 1954. — H. Braun: Beobachtungen zur Tora-Verschärfung im häretischen Spätjudentum (347-352). — E. Bammel: Ἀρχαῖος καὶ νεώτερος [על אורים ותמים] (351-356).

Theologische Rundschau. 22,2. Tübingen, 1954. — J. W. Wevers: Septuaginta-Forschungen. I. Ausgaben und Texte (85-128). סקירה על „מה שנתפרסם במחקריה שבועים במשך 20-15 השנים האחרונות".

Theologische Zeitschrift. 10,3. Basel, May-June 1954. — G. Molin: Die Stellung der Gebira im Staate Juda (161-175).

Taufe religionsgeschichtlich betrachtet (63-74). — R. Meyer: Die Bedeutung der linearen Vokalisation für die hebräische Sprachgeschichte (85-94).

Zeitschrift des Deutschen Palästina-Vereins. 70,1. Wiesbaden, 1954. — A. Alt: Peter Thomsen (1-3). — K. Galling: Von Naboned zu Darius. Studien zur chaldäischen und persischen Geschichte (4-32). — A. Alt: Neue Berichte über Feldzüge von Pharaonen des Neuen Reiches nach Palästina (33-75). — H. W. Wolff: Die Ebene Achor (76-81). — A. Alt: Zwei griechische Inschriften aus dem Ostjordanland (82-87).

Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft. 66, 1-2. Berlin, 1954. — W. Zimmerli: Die Eigenart der prophetischen Rede des Ezechiel (1-26). — R. Rendtorff: Zum Gebrauch der Formel „ne'um jahwe“ im Jeremiabuch (27-37). — G. Pidoux: Encore les deux arbres de Genèse 3! (37-43). — C. Westermann: Struktur und Geschichte der Klage im Alten Testament (44-80). — L. H. Brockington: Septuagint and Targum (80-86). — A. Jepsen: Nehemia 10 (87-106). — S. E. Johnson: The Dead Sea Manual of Discipline and the Jerusalem church of Acts (106-120).

Zeitschrift für Geopolitik. 25,9. Darmstadt. Sept. 1954. — K. Loewy: Jerusalem, die zwegeteilte Stadt (529-532).

Zeitschrift für Religions- und Geistesgeschichte. 6,3. Köln, 1954. — H. J. Schoeps: Das gnostische Judentum in den Dead Sea scrolls (276-279).

Tripolis in Syrien (418-422). — M. H. Gottstein: A supposed dittography in DSD (422-424). — A. M. Honeyman: „Māgôr miš-sābīb“ and Jeremiah's pun (424-426). — A. S. Kapelrud: Genesis 49,12 (426-428). — P. Katz: יֵהָיָה = Jeja. יֵהָיָה? (428-429). — J. de Savignac: Note sur le sens du verset 8,22 des Proverbes (429-432). — P. P. Saydon: Some unusual ways of expressing the superlative in Hebrew and Maltese (432-433). — N. Walker: „Israel“ (434). — E. Wiesenberg: A note on מוֹה in Psalm 75,9 (434-439). — P. Winter: Isa. 63,9 <Greek> and the Passover Haggadah (439-441).

Die Welt als Geschichte. 13,4. Stuttgart, 1953. — H. Schnee: Der Finanzier und Resident Behrend Lehmann als Typ eines Hoffaktors im System des absoluten Fürstenstaates (221-245).

Die Welt des Orients. 2,1. Göttingen, Oct. 1954. — K. Galling: Die Grabinschrift Hiobs [Hiob 19,23-27] (3-6). — G. R. Driver: Babylonian and Hebrew notes [בְּסֵף, מִצְהָב, בְּדִיל] (19-26).

Wissenschaftliche Zeitschrift der Karl-Marx-Universität Leipzig. Gesellschafts- und sprachwissenschaftliche Reihe. 3,1. Leipzig, 1953-54. — E. Lauch: Etwas vom Codex Sinaiticus (23-29). — H. Bardtke: Der Traktat der Schreiber <Sopherim> in Auswahl übersetzt (31-49). — S. Hermann: Die Königsnovelle in Ägypten und in Israel: ein Beitrag zur Gattungsgeschichte in den Geschichtsbüchern des Alten Testaments (51-62). — J. Leipoldt: Die altchristliche

ד"ר מנחם זולאי ז"ל

מאת

א. מ. הברמן

ד"ר מנחם זולאי, הידוע בעולם המדע העברי בעיקר כחוקר הפיוט הארצישראלי הקדום היה גם בעל סגנון מעולה ומעודן. סגנון המעיד על האדם עצמו שתוכו כברו. משנתו היתה סדורה ולשונו ברורה. הוא הגיע במחקריו עד כדי הודחות רוחנית עם הפייטנים הקדומים, ורק חוקרים מעטים מאד עמדו על סוד שיחם ומחק לשונם כמותו. זולאי ראה בפיוט חזות הכל, ראי החיים והלשון, וכל עבודתו נעשתה כדי לעשות ראיה זו לנתלת כל החוקרים, חוקרי ההיסטוריה, התרבות, הלשון והסגנון גם יחד. בקיאות מפליאה, זכרון מצויץ ועין טובה עמדו לו, וזכה לקבץ טכסטים פזורים ולקרב רחוקים ולהוציאם בהוצאות המצטיינות בדיוקן. מנחם (מנדל) זולאי נולד בכפר אושציאנצי שעל יד רודקי בגליציה בשנת 1899. אביו, ר' שלמה ישראל, היה חסיד פלזאי אוהב תורה ויודע גון ונתפרנס בצימצום מבית המוניה שהחזיק בכפר. תחילה לימד האב עצמו את בניו תורה ולאחר מכן שלח אותם אל העיר רודקי להמשיך שם בלימודיהם. מנחם היה צעיר הילדים ואמו מתה עליו בילדותו. לאחר מותה גדל בבתי קרובים שבעיר ולמד יחד עם ילדיהם. יתמות זו נתנה בו אותותיה במשך כל ימי חייו. הוא נטה שכמו לסבול, ודקות הרגש ואיסטניסות סימנו את דרכו בחיים. עוד בנעוריו נתעוררה בו אהבת התורה, שירש מאביו, ונפשו העורגת והשוקקת מצאה לה נוחם ופורקן בחסידות, בצקו לחשה ובניגוניה.

בימי מלחמת העולם הראשונה עקר עם בני משפחתו ובאו לגור בווינה, ומשם עלה בשנת תר"פ לארץ ישראל. בירושלים עבד בימים ההם בשמירת בנינים בלילות וכשאר עבודות שחורות והתכונן ללימודים בבית המדרש למורים "מזרחי". ר' אליעזר מאיר ליפשיץ, מנהל המוסד, ראה כי ברכה בכחור צנוע זה, וקירב אותו מאד. מלבד ליפשיץ עצמו השפיע עליו ביותר בימי לימודיו ר' חנוך ילון ייבדל לחיים ארוכים. בתרפ"ד גמר את לימודיו ונכנס להוראה בכפר חסידים. ליפשיץ לא שבת את תלמידו המצויץ וחיפש דרך כדי לאפשר לו לנסוע לחוץ לארץ ולהשתלם שם בלימודים. וכשבא מר ש. ז. שוקן בשנת תרפ"ה מצוויקא שברומניה לירושלים ושאל את ליפשיץ, שהכירו והוקירו, את מי הוא יכול להציע לו כמורה עברי לבניו, קרא ליפשיץ בשמו של זולאי, שבאותו זמן היה שמו עדיין פיליק. הוא מצא חן בעיני שוקן ובראשית שנת תרפ"ו הגיע לצוויקא והחל בתוראת הלשון העברית לבניו של מר שוקן, וכן בעבודה בספריית שוקן שצמדה אז במזל של ריאורגניזציה. בצוויקא מצא עניין מיוחד בכתבי היד של שירה ופיוט שבספריית שוקן; ובעיקר משך את לבו בימים ההם כתב יד אחד ובו שירים ממשוררי צפון אפריקה, כגון שירי מנדיל אבי זמרה וחוגו. אז גם פרסם את מאמרו הראשון "הערות אחדות למאמר, בהררי לוב" ברשמות ד" (רשמות ה', תל-אביב תרפ"ז) וכבר בו ניכר כשרון הויהיו שלו והדיוק בקריאת טפסטים. עבודת ההוראה וגם העבודה בספרייה לא השביעו את נפשו, שכן לא לשם כך יצא לחוץ לארץ. ובשנתברר גם למר שוקן, כי כוונתו להשתלם במדע וכי כשרונו לו לכך, איפשר לו ללמוד באוניברסיטה שבלייפציג הסמוכה. לבסוף נתקבל באוניברסיטה שבפזן (1929) וגמר שם בשנת 1930 את לימודיו והוכתר בתואר דוקטור על ידי פרופ' פ. קאהלה. פרופ' קאהלה פתח לפניו אשנבים לשיטות מחקר מדעיות וגם נסתייע בו לעבודותיו. בין המורה והתלמיד נקשרה ידידות עמוקה ונתקיימה ביניהם חליפת מכתבים מתמדת בענייני חכמה ומדע. ורק לפני כארבעה חדשים ביקר זולאי אצל קאהלה ואף ישב

בביתו כשבועים ימים ורשם שם את הצילומים של קטעי הגניזה מאוספו של אנטונין (לנינגרד). שלא ידע אותם עד אז. מחקר הדוקטור שלו היה *Zur Liturgie der Babylonischen Juden*, שטוטגארט 1933, המכיל תומר פיוטי מתוך הגניזה הקאהירית. כאן כבר עסק זולאי בפיוט הקדום, אבל עדיין לא ייחד עצמו לעסוק בחקר הפיוט הארצישראלי.

בשנת 1930 ייסד מר ש. ז. שוקן את המכון לחקר השירה העברית בברלין והזמין את הרב ד"ר חיים בראדי ז"ל להיות מנהלו. כעוזרים נתמנו ד"ר זולאי וד"ר חיים שירמן. ולאחר מכן א. מ. הברמן. וכאן תחם לו זולאי מיד את תחומו בעבודה: פיוטי הגניזה, ובעיקר הפיוט הארצישראלי הקדום. בשנת 1933 חזר לארץ ובראשית שנת 1934 הועבר גם המכון לארץ ישראל והעבודה נתחדשה בו. הוא עצמו תיאר את ראשית עבודתו בחקר הפיוט הקדום במאמרו "בין כתלי המכון לחקר השירה העברית" (עלי עין, ירושלים תש"ח—תשי"ב) בדברים אלה: "הפיוט העברי הקדמון, שמקורותיו העיקריים נתגלו בגניזה, כבר היכה גלים חזקים בעולמם של מדעי הרוח ולא ניתן להתעלם ממנו; ולא רק חוקרים מבני ברית, אלא אף חכמי אומות העולם התחילו נותנים דעתם עליו... ואמנם ראשוני הצילומים, שהוזמנו... מתוך גניזת אוקספורד בלבד, הראו מיד... שכל מה שנעשה בחקר הפיוט במשך ארבעים שנות גילוי הגניזה, אינו אלא בחינת גישושים ונסיונות שבאקראי; עיקר המלאכה לא נגעה בה ידים, והיא מחכה לפועלים חרוצים שיבואו ויקדישו עצמם לעבודת קבע, מתוך שאיפה לפקח את הגל במלואו ולהגיע עד השיתוף". הרעיון על איסוף כל פיוטי הגניזה למקום אחד הכשרתם המדעית לשם פרסומם הלך ונתגבש בלבו של זולאי יותר ויותר ומילא את כל נפשו. הוא השמיע באוני העולם המדעי: "רעיון פנטאסטי ממלא את נפשי זה כמה שנים ומכוון את עבודתי במכון לחקר השירה העברית: רואה אני בחלומי שורה של 30 כרכים בערך, המכילים את יצירותיהם של פייטני כל הדורות, המשוערים בגניזה, ולצידם — בחינת סוף מעשה במחשבה תחילה — מילון ללשון הפייטנים. אמרתי רעיון פנטאסטי, משום שכל העוסקים בגניזה הגו רעיונות כאלה, ושכטר וקויפמן בראשם חלמו על קורפוס של הגניזה כולה, ולבסוף תפסו כולם את המועט, וזה חמישים שנה שחכמת ישראל גיונית מקופת הגניזה ועדיין רוב החומר גנוז. אף אני איני משלה את נפשי להאמין, שיש בידי להתגבר על כל הקשיים הטכניים והכספיים הכרוכים במפעל כזה, המצריך חבר עובדים שהתמחו לשם כך ובסיס כספי בקנה מידה ממלכתי... בפיוטי הגניזה משתקף עולמה הפנימי, והרבה מעולמה החיצוני של יהדות המזרח באלף הראשון שלאחר החורבן" ("לכינוס של פיוטי הגניזה" בהכינוס העולמי למדעי היהדות, קיץ תש"ז, ירושלים תשי"ב).

לראשית ולעיקר מחקרו עשה זולאי את פיוטי ינאי. בשנת תרצ"ג פרסם בברלין את מחברתו "פיוטי ינאי לשמע ישראל (קרובה לסדר דברים ו' ד)". אחריה באו: החיבור הגדול "מחקרי ינאי בצרוף רשימה ביבליוגרפית מכל פיוטיו שבגניזה ושבדפוס" (ידיעות המכון לחקר השירה העברית ב', ברלין תרצ"ו). "פיוטי ינאי מלוקטים מתוך כתבי הגניזה ומקורות אחרים", ברלין תרצ"ח; וספר זה הן הוציא למחקרו מוניטין ושם עולם. "ציוני לשון בפיוטי ינאי בצרוף מקבילות מפיוטי שאר הפייטנים" (ידיעות המכון לחקר השירה העברית, ירושלים תש"ו). וכן הדפיס פרסומים לרוב באכסניות ספרותיות שונות ובתוכן גם "קרית ספר".

בשנים האחרונות נתן את דעתו בעיקר על פיוטיו של רב סעדיה גאון ושל בני תקופתו. כשהוציאה חברת מיקצי נרדמים בשנת תש"א את "סידור רב סעדיה גאון" נמסר ניקוד הפיוטים לזולאי, שהעיר עליהם גם הערות ואף השלים כמה פיוטים לקויים על פי מקורות שגילה בינתיים (עי' שם עמ' 16). בשנים ת"ש ועד תש"ז עסק זולאי בשקידה מרובה בעיקר בבדיקתם של קטעי הגניזה (ארבעת אלפים שרידים של כתבי יד) שבמכון ביהו"מ, איחויים ורישומם בכרסוט. כמו כן התקין לו בימים ההם העתקות מפיוטי הפייטנים שקיווה לטפל בהם לשם

מהדורה מדעית של פיוטיהם. גם החומר הלשוני של הפיוטים נבדק ונרשם. מלשוננו של ינאי הגיע החומר גם ללשונם של שאר הפייטנים. בשנות 1952–1954 פרסם את סידרת מאמריו „האסכולה הפייטנית של רב סעדיה גאון“ (רס"ג בעיני החוקרים; פיוטי רס"ג שנדפסו בסידורו; מפיוטי רס"ג שנתגלו במכון לחקר השירה העברית); שנדפסה ב„אורלוגין“ 8:6 ו-10. ידועים גם פרסומיו במדור „מאוצר השירה והפיוט“ שהופיעו מזמן לזמן ב„הארץ“. אספי פיוטיהם של יוסי בן יוסי, פינחס הכהן, יוסף אבן אביתור, סולימן ואחרים עמדו על הפרק, נעשו מהם העתקות ולא נשלמו. גם חומר רב לחקר הלשון נשאר בכתב יד.

מאמרו האחרון, „מתוך יוצרותיו של ר' יוסף אבן אביתור לפרשיות התורה (זיהוי קטעים אנונימיים על פי החומר שבמכון לחקר השירה העברית)“ מתפרסם בחוברת זו של „קרית ספר“. ובעזבונו נמצאים שני ספרים גמורים אלה: 1) „מבחר פיוטי ינאי“ בצירוף פירוש; 2) „האסכולה הפייטנית של רב סעדיה גאון“, חיבור גדול, שחלקים מתוכו נדפסו, ונזכרו לעיל. בשנת תשי"ד נתכבד זולאי ונבחר כחבר באקדמיה ללשון העברית, והמנוח ראה בזה סימן של הכרה בעבודתו. אבל צל כבד האפיל על חייו: מחלת לב קשה קיננה בו ימים רבים והתישה את כוחו. לא אחת רחפה נפשו בין חיים למוות אלא שרצון החיים שבו ניצת. בהתחלת חודש אב של שנה זו נתגשם חלומו לבקר באנגליה ולראות בעיניו את אוצרות הגניזה, ואמנם זכה לראות את אספי הגניזה שבקימברידג' ושבאוקספורד. הוא חזר בחול המועד סוכות מלא רשמים ועידוד, וחזר מיד לעבודתו במכון לחקר השירה העברית ועבד בו בשפידה יוצאת מן הכלל עד יומו האחרון ממש. בבוקרו של יום שני, ד' בכסלו תשט"ו, קם ממיטתו והתכוון ללכת למכון ונפל ונפטר לעולמו.

הרבה מרץ, עבודה ועמל השקיע ד"ר זולאי בחקר הפיוט ולשוננו והניח אבני יסוד למדע זה. ורס בהמשך העבודה הזאת והתפתחותה יהיה משום תודה, תגמול והקמת מצבה לזכרו ולפצולתו של אותו חוקר יקר שהלך מאתנו ללא עת.

מתוך יוצרותיו של ר' יוסף אבן אביתור לפרשיות התורה

(ויהי קטעים אנונימיים על פי החומר שבמכון לחקר השירה העברית)

מאת

מנחם זולאי ז"ל

לזכרו של גדול חוקרי הגניזה בדורנו
לגשמת הפרופסור יעקב מאן ז"ל.

"יוצרות", המיוסדים על פרשיות התורה, כמספר שבתות השנה, שייכים להפתעות הגניזה הקהירית, ונתקלנו בהם לראשונה לפני שלוש שנה, עם פרסומם של יוצרות ר' שמואל זכתי, ב"הצופה לחכמת ישראל" משנת תרפ"ד. משנסד המכון לחקר השירה העברית, ואלפי קטעים מקטעי הגניזה התחילו מתרכזים ונבדקים בתוכו, נתגלו כחמישה עשר פייטנים שונים, שכל אחד מהם חיבר מחזור שלם של יוצרות לפרשיות התורה¹. שנתקטעו ונתפזרו עם פיזור הגניזה, ומצפים לכינוסם מחדש. אחד המחברים הוא ר' יוסף אבן אביתור, המכונה "בן שטנאש" (את הכינוי "אבן אביתור" לא מצאתי בשום מקום בין מאות פיוטיו שבגניזה); מראשוני משוררי ספרד (מאה עשירית), שעזב את ארצו בעטייה של מחלוקת שהביאה לגירוש, ונדד בארצות המזרח עד שנעלמו עקבותיו².

תולדותיו של משורר וגאון תלמודי זה עדיין לא נכתבו, ויצירתו הספרותית אינה ידועה אפילו בראשי פרקים. מה הם חיבוריו? היכן אותו פירוש, או תרגום התלמוד כולו, שכתב, לפי דברי הראב"ד "בלשון ערבי למלך ישמעאל ששמו אלחכים" (נויבואר, סדר החכמים וכו' ח"א 69)? כמה שאלות ותשובות כתב, והיכן הם? והעיקר: מה אנו יודעים על יצירתו הפיוטית? ר' יהודה אלהריזי אומר עליו: "ושירי הגאון ר' יוסף בן שטנאש נעימים ויקרים / והוא הראשון אשר חיבר בספרד מעמד ליום הכפורים" (תחכמוני, שער ג), כלום ידע אלהריזי שלא רק "מעמדות" (=קרובות) ליו"כ ולשאר מועדים חיבר, אלא מחזור שלם של "יוצרות" לכל שבתות השנה? דומני שלא רק אלהריזי, אלא אף ר' משה אבן עזרא (שירת ישראל, סד) לא ידע דבר על יוצרות אלה; ומטעם פשוט: הם לא נתחברו בספרד, ולא נתכוונו לקהילותיה, שכנראה, עדיין לא הכירו מנהג זה של אמירת יוצרות בסתם שבתות. יוצרותיו של אבן אביתור נתחברו בוודאי בשבתו במצרים או בארץ-ישראל, מקום שם הכיר את הפיוט הארצישראלי על כל מנהגיו; ונתכוון בהם לקהילות המזרח, וספק אם הגיע מהם משהו לספרד.

יצירתו הפיוטית של אבן אביתור משוקעת ברובה בקטעי הגניזה המפוזרים בעולם. כמה מאות מפיוטיו נמצאים בין ארבעת אלפים הקטעים שהגיעו (בצורת צילומים) למכון לחקר השירה העברית, ובתוכם רוב יוצרותיו לפרשיות התורה. עד כאן לא זכינו לראות אף דוגמא

1 הוא ר' שמואל הושענא, "השלישי" בסנהדרין הירושלמית בסוף המאה העשירית כפי שהוכרר במכון לחקר השירה העברית, השוה ידעות המכון, כרך ג' קסד; גנזי קויפמן א 103 (ס"י 138).

2 השוה התקופה כח 383; ספר "הכינוס העולמי למדעי היהדות" (ירושלים תשי"ב) עמ' 263; "עלי עיני" (ספר יובל שוקן, ירושלים תשי"ב) עמ' 94-96, 100, 110.

3 למי הראב"ד בספר הקבלה, מת בדמשק, ועי' מאן ב"חריבין" ה 282-286; ו 84-88, 238, ס"י 2; ש. אסף מקורות ומחקרים 115-118 (ועוד שם עמ"י המפתח).

אחת מיוצרות אלה בדפוס. ולא שלא נדפס מהם דבר, אלא שנדפס כשרידים אנונימים. ואין תימה: חוקרי הגניזה במידה שנוקקו לפיוט, לא הוכשרו לעמוד על מחברם של פיוטים במקום שאין שמו חתום עליהם במפורש, כל שכן במקום שאין לפניהם אלא קטעים ללא אקרוסטיכון, או שהאקרוסטיכון לקוי, וסמיו מן העין. כך אירע ששרידי שלושה יוצרות, מיוצרות אבן אביתור לפרשיות, נמצאים בדפוס זה קרוב לשלושים שנה, ולא הרגיש בהם אדם. בספרם של גוטחייל-וורל משנת 1927⁴ נדפסו כמה פיוטים שהמהדירים לא עמדו על טיבם, והקטע שנדפס בעמ' 172-176, בצירוף תרגום אנגלי, לא זו בלבד שלא הוכר בעליו ולא הורגשה מציאות האקרוסטיכון, אלא כל עצם מהותו של הפיוט נעלמה מן המהדירים, ולא רק מן המהדירים; שכן, לא זכה אותו קטע אפילו ליזכר באוצרו של דוידזון, אף על פי שיש בו לפחות ראש פיוט אחד (אזכרה היום יום החמה והחרון, עמ' 174). לאמיתו של דבר מכיל אותו קטע שרידי יוצרות לפרשיות מצורע (עמ' 172 עד 174 שו' 10), אחרי מות (עמ' 174, שו' 19-11), קדושים (174-176, מתיבת "תפנה" ואילך). בשריד האחרון נשתמר האקרוסטיכון למחצה, וחתום בו שם המחבר, כזה: [יוסף] בירבי יצחק מארדין, היינו: ר' יוסף אבן אביתור מעיר מארדה (Merida) שבספרד. וזה לשונו ומבנהו, עד כמה שניתן לעמוד עליהם מנוסח הדפוס⁵ (הניקוד שלי, וכן ההשלמות, חוץ משורה ו' ושו' יב):

[פנה] תפנה מרשות . . . תך הנה דורש וחיך
לא תעשוק את רעך ולא תגזול ולא תלין פְּעוּלַת שְׂכִיר אִתָּךְ עַד בֹּקֶר
בֵּיתָה כְּמִדְרַשׁ שֶׁלֹּשָׁה חֲרָשִׁים וְסוֹר מִמֶּתִי מִחֲשׁוֹל
רָאָה בְּדַת שְׁלֹשָׁה עוֹרִים וּפָזַר בְּיוֹתֵר וְשׁוֹל תְּשׁוֹל
ה לא תִּקְלַל חֲרָשׁ וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִחֲשׁוֹל
פְּעֻשָׁה דְּבָרִים שְׁבָהֶם) אֵין לְדִין, תִּבְיָן וּמַעֲלָל חֲדַל מִחֲדִיל
יוֹם תִּרְאֶה הַדִּין מְרוֹמָם, מִדְּבַר שֶׁקֶר בְּדַל לֶךְ מִבְּדוֹל
לֹא תַעֲשֶׂה עוֹל בְּמַשְׁפָּט לֹא תִשָּׂא פָנֶי דָל וְלֹא תִתְדַר פָּנֵי גְדוֹל
יִרְאֵה אֶת יְיָ וְאַל תִּהְיֶה כְּכִיל, מְגַלָּה סוֹד חֲבֵרֶיךָ וְיִוְדְעֶיךָ
צִמַּת שְׁלֹשָׁה רוֹדְפִין, וְהַצֵּל שְׁלֹשָׁה נוֹדְפִין בְּנִפְשָׁם, וְחַבֵּה לְבַב יִשְׁעֶךָ
לֹא תִלֶךְ כְּכִיל בְּעַמָּךְ וְלֹא תַעֲמֹד עַל דָּם רֵעֶךָ
חֲדַל לֶךְ מִשְׁנָאָה) וְהוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתֶךָ
קִנְיָה) אֵל יְיָ וְיִוְשִׁיעַ [תך]
לֹא תִשָּׂא אֶת אֲחִיךָ בְּלִבְכָּךְ הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתֶךָ

Fragments from the Cairo Genizah in the Freer Collection, edited by Richard Gottheil⁴ and William H. Worrel, New York 1927.

(5) יש להצטער שבמקרה הנידון לא צירפו המהדירים צילום מגוף המקור, כפי שנהגו ברוב קטעי הספר; כז שכן שלא מצאתי שום מקור אחר ליוצר זה.

שו' ב) כל בית חותם בסטוק מפרשת השבוע, עי' ויקרא יט יג-יח, גיד חרשים (נדפס: חדשים) וכו'; לא מצאתי מדרשו. (ו) אולי רומז לעשרה דברים שבין דיני נפשות לדיני ממונות (סנהדרין לב ע"א, לו ע"ב), אי לעשר מצות לא תעשה שנאמרו בדיונים, עי' מעשה תורה, אות י, סי' עה, ח) במקרא: לא תעשו (ויקרא יט טו), אבל עי' נוסח השומרונים, המובא בתנ"ך של קיטל-אהלי, י' ג' רודפין וכו', עי' משנה סנהדרין ח ז.

טו מְנַסְקָה וְנִסְיָה פְּרוֹשׁ לָךְ, וְהָיָה נְהִיר לְשִׁיחַ (ו) לְתַמּוּכָה
 אֶת הַפֶּלֶל הַגָּדוֹל הַזֶּה שֶׁבַת־יָרֵה אָחֳזוּ בּוֹ לְסִמּוּכָה
 לֹא תִקּוּם וְלֹא תִסָּר אֶת בְּנֵי עֲקָה וְאַתְּבֶת לְרַעַף כְּמוֹךְ
 [ר] תּוֹקֵתִי מִשְׁמְרוֹ וְתִהְיֶה נִשְׁמְרִים
 [ד] כִּלְאֵי זִרְעִים וְכִלְאֵי בְהֵמָה וְכִלְאֵי בְּגָדִים מְחֻפָּרִים
 כ [י] וְזֹאת אֶכְסִיל לָכֶם שֶׁכֵּךְ . . . תִּכְסּוּ נִשְׁמְרִים
 אֲנִי יְיָ דּוֹכֵר צֶדֶק מִיָּד מִיִּשְׁרָיִם

יש שם עוד שלוש שורות מגומגמות, שהראשונה מתחילה לפי המהדירים: ק[בל] את שכרה
 יום זה אתם . . . (וכו.), וכל זה בטעות יסודו: אות ק"ף אינו לדעתי אלא קיצורו של "קדוש"
 והוא מחובר לסוף הבית האחרון, שלמי צורתו אינו אלא האחרון בפזמוני "קדוש" שביוצר
 (והחרוז "רים" הוא על שום "המאיר לארץ ולדרים" מתוך תפילת יוצר, כנהוג אצל המחבר
 בכמה יוצרות אחרים, ראה למשל ביוצר נח שלהלן): המילים "את שכרה" כנראה משובשות.
 ובמילים "יום זה" מתחיל פיוט חדש, היינו: ה"מאורות".

אם בקטע הנ"ל אין לבוא בטענות עם מהדיר בלתי מנוסה, שלא הרגיש באקרוסטיכון ולא
 עמד על שם המחבר, הרי יש כנגדו כמה וכמה יוצרות שלמים, שיש בהם אקרוסטיכון מלא
 ומפורש, ולא הרגישו בו לא חוקרי הגניזה ולא מחברי קטאלוגים. הנה לדוגמא שני פיוטים.
 שאין לטעות במחברם: בראשון חתום: יוסף ברבי יצחק מארדי' כבקטע הנ"ל.
 ובשני: יוסף, אני יוסף מארדי'.

א. רשות של יוצר לפרשת בראשית

(ומקורות: 1) כ"י ט"ש 16/16 H 8 (המשכו בכ"י פראנקפורט דמיין, גניזה, סי' 14, 2) כ"י
 אוכספורד 2659/3 (כאן חסרות השורות י"ב). 3) כ"י אדלר 2140, דף 8 'משו' ו [בחמישי].
 עד שו' יו [ולא אבוש]). הכתובת בכ"י 1: רשות לשבת בראשית; בכ"י 2: בשמך רחמנא[ן].

וְהָיָה תָּלַל יוֹם עֵטָה אֹר כְּשֶׁלֶמָה מְאֻדָּרַת
 וְבוֹ בְּיוֹם יִצְרָה הָאִיר עִם דְּבָרִים עֲשָׂרַת
 סִידֵּר יוֹם שְׁנֵי רָקִיעַ, וַיִּסְתֵּהוּ בְּרִיעָה מְיוֹשֶׁרֶת
 פָּעַל יוֹם שְׁלִישִׁי דִּשְׁאֵי צִיץ וְפָנַח וַעֲצֵי פֶאֶרָה וְצִמְרֵת
 בְּיוֹם רְבִיעִי חִילַק שְׁנֵי מְאוֹרוֹת לְבָרִית מְבֹאֶרֶת
 רִישׁ בְּחִמִּישִׁי עוֹף לְמִדְּבָה וְדָגִים לְכָל לֶשֶׁן שְׁמוֹ זֹכְרֶת
 בְּיוֹם שִׁישִׁי יִצְרָה אֶדָם וַיִּקְשֹׁר לוֹ עַל כּוֹלָם עֲטָרָה
 יוֹם הָהוּא הִזְהִירוֹ שֶׁשׁ מִצֹּת כְּשֶׁפָּה מְבֹרָרֶת

(כ) יצו, השוה להלן ברשות לפר' בראשית, שו' ב.

שו' א) "הכל" חסר בכ"י 1, אבל הרבה "רשויות" של יוצרות פיתחים במילים "והיה הכל" (רמז לסופם של
 שני פסוקי תפילה שלפניהם: "אור עולם וכו' אמר ויהי", ו"ברוך אתה וכו' יוצר אור וכו' ובזאת את
 ה' כל'"). עטה וכו' תה' קד ב. (ב) עי' חגיגה יב ע"א. (ד) כ"י 1 פארה, 2 פרה. ועי' ישע' י לג. (ה) לברית
 מבושרת, לא נתחזר לי רצונו. (ו) למדאה (כ"י 1 מ"מ פתוחה ד חרוקה), לשון וידא על כנפי רוח.

יום שביעי קדשו וברכו ונשא ונגדלו למנצרת
 צור נצרו עד יום הזהיר בו אים מאושרת
 חקקו עם שש מאות ושלוש עשרה מצות למנצרת
 קראו יום שבת ויקדשהו לנצח נצחים למנצרת
 מאז שמה שקילה כנגד כל המצות אשר בדת מיוקרת
 אחדות אפודות, מהן מסורות ללב, ומהן לחוקה ומשמרת
 ורשומות בחכמה, רצופות בדעת, פקשה מול פקשה מסודרת
 דרושות ומפורשות כולן מפיד, אל תוכן שחק בנצרת
 יען כן, אדברה בעדויותיך ולא אבוש, ולא תשיגני מנצרת
 חמוד אחמדם ואוקרם, בין בשבת, בין במצבת, בין בעיתותי עתרת
 וך, על כי בקולן כתרמה ובקולן הזרת איומה מקושרת
 קראתי בכן שחק בענין הסדר אשר סידרה לשונך המסודרת
 קדוש בתורתך, קדוש בדברי נביאיך, קדוש בדבריך קדוש, וקדושתך לנצח מיושרת
 לך ייי הגדולה והנבירה והמקשרת קדוש.

ב. מתוך היוצר לפרשת תצוה

וכ"י אוכספורד 2712/31, מכיל יוצרותיו של אבן אביתור לפרשיות חיי שרה — מקץ;
 משפטים — ויקרא. חלקים אחרים מאותו כ"י הם הקטעים ט"ש H 18/2-3 (שרידי היוצרות
 לפרשיות וירא — חיי שרה, יתרו — משפטים), וכ"י המוזיאון הבריטי Or. 5557, אות ק.
 דף 39 (יוצר ויקרא), הפיוט שלפנינו נמצא בכ"י אוכספורד, דפים 169-170; הבית האחרון גם
 בכ"י ט"ש H 7/7 110.

זכרך אותו אהרן / וספר לו שבקה לצד ארון
 שמן ראשון ולא אחרון / לסני יי לזכרון
 אם ישמעו אפריי מושחי הרקיק
 אל פס רם אצלם מנצרת הנקיק
 ה שמן וית [נד] ולא מקיק / לסני יי לזכרון
 נביי תבאר לצנופי צנפה

לכל לשון, ר"ל: העופות והדגים נבראו למאכלם של עובדי ד' וזוכרי שמו. (ט) למנוצרת (2) לנצרת, לכנסת
 ישראל הנצורה כאישון. (י) צור (בחולם) כך נראה לי לפי דרכי סגנונו של המחבר (השייך לאסכולה
 הסעדיאנית), ומעתיק כ"י 2 קרא „צור" בשונק, וניסח: צור עולמים נצור. (יא) למנוצרת, לכנסת ישראל
 העמוסה מצוות ואזהרות. (יג) 1 כדת. (יד) לחוקה: 1 לחימה, אבל עי' דברים יא א (משמרתו וחוקותיו).
 (טו) 3... קדוש אל תוכן וכו'. תוכן שחק, עפ"י ישע' מ יב. (ז) כן, 3 כי. בעדותיך, כך 1 (3 בעדותיך),
 ועי' תהי' קיט מו. (יח) בשבת, בשיבה; במצבת, בעמידה. (יט) זך, הקב"ה. — איומה מקושרת, ישראל
 (עפ"י שיה"ש). כארכב) נוסח 1: קדוש בתורתך קדוש בדברי קדוש בדברי נביאיך וקדושתך לך
 ייי הגדולה והנבירה והתפארת לעד מיושרת קדוש; נוסח 3 ק' בתורתך ק' בדברי נביאיך ק' בדבריך ק' יי
 הגדולה והנ' והת' ק'. ותיקנתי את סדר המילים, כמחייב מן הענין.
 (ב) שמן, בכ"י: שמו. (ג) מושחי הרקיק, כינוי לכהנים, עפ"י שמות כט ב ועוד. (ד) לצנופי צנפה

גירות להדליק באספי אספה
 שמן זית זך ולא מסריפה / לפני זי לזכרון
 יהי הראשון למנוחה לשבטי נח
 יהי האחרון למנוחות לכל ברייה
 שמן זית זך ולא מצליה / לפני זי לזכרון
 יושר חוקי נחיר כל שלב
 יום יעשה בנקיון שלב
 שמן זית זך ולא מחלב / לפני זי לזכרון
 ויתעמתו בו הנאשם והנחש
 וגם המושל והנמשל והנכשל
 שמן זית זך ולא מקבול / לפני זי לזכרון
 שום נשים חלקו כל מאמין
 סדורה תהי המנוחה לצד הנמין
 שמן זית זך ולא משמשמין / לפני זי לזכרון
 פציון ניבוי נצור, אבי כל חיונים
 פנה כי גלויים לפני כל רזים
 שמן זית זך ולא מנגזים / לפני זי לזכרון
 מקטאי אם ינצרון סודרי תחנונות
 מניחם אלעים חרבית שנונות
 שמן זית זך ולא כצנונות / לפני זי לזכרון
 אם ישמרון דברי מקהלים הנחוגים
 את ורועם אצמיץ וכל יהו נסגים
 שמן זית זך ולא מדגים / לפני זי לזכרון
 רוממותי תרונן על שפאים ובקעות
 רונה אשפיע מקיעים על רקיעות
 שמן זית זך ולא מפקיעות / לפני זי לזכרון
 דמיונם אזהיר וזים יזכרון

לכהנים חובשי מצנפות. (ז) באספי אספה, באהל מועד, שבו הקב"ה מתאסף ומתוועד עם ישראל.
 כ"ז ע"י משנה מנחות ח ד. האחרון בכ"י: אהרון, ברייה, בכ"י: בדייה. (יב) שלב, לשון קשר והידוק (מל'
 משולבות אשה אל אחיתה שמת כו יז). (טו) ויתעמתו: יתחברו וישתתפו בתרומתו — הנאשם וכו' ר"ל:
 ההוס (המושש כאשל) והחלש, העשיר והעני. (כא) פציון ניבוי, דיבור פני. (כב) פנה, ראה. (ע"י וריעות
 המכור לחקר השירה העברית, כרך ה עמ' ריב; "ענייני לשון" לחנוך ילון, משנת תש"ג). (כד) מבטאי, דיבורי
 ומצאתי. — סודרי תחנונות (בכ"י: התנונות), עורכי תפילות. (כה) מיניהם, שונאיהם. (כו) הנחוגים, בכ"י:
 הנחוגים. (לא) רקיעות, הארץ (על שום "לרקע הארץ", תהי קלו ו). (לג) דמיונם, מראם וזיו תוארם (ע"י

7. מדאה (לעיל לפר' בראשית שו' ו); מבטאי (לפר' תצוה שו' כד); במבטאי שפר (להלן לפר' נח שו' קו); במבטאי אפר (שם, קה); וכן: מסלאות (שם, א), מצעד (כג), מהלל (קה), מהלך (טכב).

ג. יוצר לפר' נח, לר' יוסף אבן אביתור

(א) כ"י אוכספורד 2827/13 (דפ' 33—36, מנוקד). (ב) כ"י המוזיאון הבריטי Or. 5557, אות C דף 9 (קרוצ ומטושטש, ונפסק עם ראש שורה לא, "פתח").

(יוצר לאלה תולדות נח)

אֶזְכְּרָה הַיּוֹם מַסְלָאוֹת אֱלֹהִים בְּסִפְרֵי תוֹרוֹתָיו
בְּהַסְלִיאוֹ פְּלָאוֹת לְאִישׁ צָדִיק הַנוֹצֵר מִשְׁמֵרוֹתָיו
אֵלֶּה תוֹלְדוֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צָדִיק תָּמִיד הָיָה בְּדוֹרוֹתָיו.

בָּאָה בְּחֵנּוּ וְנִמְצָא צְלוּחִית מִזֶּה נִטְסָה נִטְפָּה
הַ דִּיקָא תַשְׁעָה אַבּוֹת וְתַשְׁעָה [ב]נִים וְשָׁמוּ לְמוֹפֶת.
וַיֹּלֶךְ נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָּנִים אֶת־שֵׁם וְאֶת־חָם וְאֶת־יֶפֶת.

הֵן בְּטִיפַת גְּשָׁמִים הִכְעִיסוּ וְכָה נִידוֹנוּ וְהוֹשְׁתוּ לְמַרְמָס
וְכַמָּה פָּשְׁטוּ דִיקָה בְּגוֹל וְלֹא הִבִּינוּ כִּי רָמִיָּה תִהְיֶה לָּמָס
וְתַשְׁחַח הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים וְתִמְלֹא הָאָרֶץ חֲמָס.

(מזמור)

חֲמָס יְחַד הִרְבּוּ וְאִוְרַח מִדִּין בְּשָׁנֵי עֲלִיָּהֶם הָאָרִיִּם
הָלֹא מִזֶּל בִּימָה שֹׁקַע בּוֹ בַּיּוֹם וְעַב אִוְרוֹ עָלָיו מִסְרִיִּם
וְהַעֲלָה מִזֶּל בִּימָה בַּיּוֹם וְאִוְרַח וְהָרָו עָלָיו הָזָרִים
סִיִּים וְנָסַל שְׁנֵי כּוֹכְבִּים מִבִּימָה וְהִבִּיא מִבּוֹל בְּקוֹל מִצְרִים
פָּרִי צָדִיק הַצִּלִּים וְהִרְג כָּל עַצְלָחוֹן וּבָרִים
בֵּית רְשָׁעִים יִשְׁמַד וְאֶהֱל יִשְׁרָיִם יִסְרִיִּם בְּעוֹ קְדוֹשׁ

זוֹעֵם בְּכָל יוֹם זָעַם וְנָפַס עֲשׂוֹת כְּלִיֹּן חָרָץ
חֹה עַתְּ הִנֵּה אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחַתָּה בְּמַרְץ
כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דְּרָכָיו עַל הָאָרֶץ.

כ. טִיעַם לְאִישׁ צָדִיק לַיּוֹם זֶה עֲתוּתִי וְרַמִּי וַיְדוֹנִי
יְחַד אִוְצָרוֹת שָׁלַג וּבְכָרָד אֲשֶׁר תִּשְׁכַּחְתִּי לַיּוֹם דִּיעִי
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לִפְנֵי.

כָּלִיֹּת אֲנִי חֹקֵר וּמַצְעֵד כָּל מַצּוֹת אֲנִי סוֹפֵר
לַיּוֹם זֶה עִתְּדִיתִּי עֲשֵׂה לָּהּ תַּבַּת עֲצֵי גֹפֶר
כֹּה וְכִפְרָת אֹתָהּ מִבֵּית וּמִחוּץ בְּכּוֹפֵר.

להבנת דברי המחבר יש להשוות את המדרשים לפרשת נח. ואני מסתמך כאן במועט שבמועט. (ד) צלוחית, ב"ר ל ט. סנהדרין קח ע"א. (ה) תשעה וכו', ר"ל: תשעה דורות מאדם ועד נח (ולא עד בכלל). • (ז) בטיפת גשמים, סנהדרין קח ע"א. (יא) בשני, בחודש השני (בר' ז יא). (יב) ברכות נט ע"א. (כ) טיעם, אמר.

(סומון)

בכופר יען כי נתמלא ספקם ודינם נגמר ונשלם
הלא ברותחין קלקלי ברותחין ידונו כולם
וכמדה גרושה קדרו בה אמדוד להם גמולם
סגיא כח וחכם לבב מי הקשה א י ו ושלם
פתח ארובות שמים ואיבדם ופחה שקם וכלים
בעבור סופה ואין רשע וצדיק יסוד עולם פני קדוש.

מידות שלש מאות אמה יהי אורך מידתה

גסית חמשים אמה יהי רוחב גסיתה

ושלשים אמה קמתה.

שים לבך לאשר אצוף מתחילה ועד תכלה

עקב כי כלה אני עושה ולא תקום פעמים צרה וכלה

צוטר תעשה לתבה ואל אמה תכלנה מלמעלה.

פלילת מקפטי ומותי לגלות מרום שמי ערץ

צפצופי דברי שפע והואל והחל וכלה במרץ

ואני הנני מביא מבול מים על הארץ.

(סומון)

הארץ יומתי לנקות מסוף המורדים לפניי

הנני עליך ועל ורעה אפקח את עיניי

וכל בועט במלכותי אכלה באף חרוניי

סוב נא פתח את לבבך ובינה הגיוניי

פליטת שאריתך אצטיפה בעוז גאוניי

כי ירועות ושעים תשבנה וסומך צדיקים יקדוש.

קדמתי עברתי היות חסתי נשפכת ואפי נתן

רעוז ורצוף מדור טזה לפי גור דיני הנחמך

והקימותי את בריתי אתך.

שקוד אשקוד לשקוד עון כפוני טובה

תיבתך אשים למליטה מכל מגדילי פשע וחובה

ומפליהמי מכל בשר שנים מכל תביא אל-התבה.

יומתי להחית תורתך לאדם ולבהמות ולחיות

ולבן מקעף ומטבחה לסיניהם וכן מכל בריות

שנים מכל יבואו אליך למחיות.

(כח ברותחין, סנהדרין קח ע"ב. נה) תורת, שארית.

(פזמון)

לַהֲחִיּוֹת יָחַד אָדָם וּבְהֵמָה וְחַיָּה וְרֶמֶשׂ הָאֲדָמָה כְּמִנְיָן
הִנְנִי שִׁכְתִּים לִפְלִיטָה וְאַצִּילֶם בַּתְּבֵּה מְכַל פָּרֶץ
וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָהּ לְגֹי גְדוֹל וְעֶצוֹם וְרֹב כְּתָרָךְ
שׁוֹם אֲשִׁימָךְ לְשֹׂאֲרֵית וְאֶחְלָצֶךָ מְכַל קָרֶץ
פֶּסֶק דִּינִי עַל זֹאת נִגְמַר בְּשִׁמִּי עֶרֶץ
כִּי מְרִיעִים יִכְרֹתֶיךָ וְחֹנִי וְיִי הֵמָּה יִרְשׁוּ אֶרֶץ בְּעֹז קְדוּשָׁה.

סֵה שִׁיחֵי זָרְעִים וּפְרֵי אֵילָנוֹת הָעֵתִיד לְמִסְעָם אֶכְלֶךָ
פִּירוֹת שְׁלִשִׁים אֵילָנוֹת וְאַלְף וּמֵאֵתִים וְתִשְׁעִים זָרְעִים הֵנָּה לְמוֹלָךְ
וְאִמָּה קִחְלֶךָ מְכַל־מֶאֱכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְאֶסְפְּתָה אֵלֶיךָ.

חֹזֶק נַעֲשֶׂה כִּי תִהְיֶה לָּךְ פְּעוּלָתְךָ לְשֵׁם וּלְתִהְיֶלָה
וְחֹזֶק בְּקִיבוּץ כָּל מִינֵי מֶאֱכָל מִתְּבַל כּוֹלָה
ע וְתִהְיֶה לָּךְ וְלָהֶם לְאֹכְלָהּ.

אִישׁ צָדִיק נִצְטָוָה מִפִּי אֵל הֵם וְנִשְׂא
מִהֵר נִחָץ עֲשׂוֹת פֶּכֶה וּבִאֲלֵהֶם יִי חֶסֶד
וַיַּעַשׂ נֹחַ כָּלל אֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים כֵּן עָשָׂה.

(פזמון)

עֵה עֲשֶׂה יוֹם צִוָּה מִפִּי יוֹצֵר יִצְוִרִים
וְאֱלֹהִים סֹגֵר בְּעֶדוֹ וּבְעֶד כָּל הַסִּגּוּרִים
פִּתְחָם וְאֵין סֹגֵר וְסֹגֵר וְאֵין פִּתְחָם וְאֶסְרִים
נִמְאִיר לְאֶרֶץ וּלְדָרִים קְדוּשָׁה.

מאורות לאלה תולדות נח

ס יוֹם זֶה אֶזְכְּרָה אֶת מִקְרָה אִישׁ צָדִיק
שִׁפְתָּי יִצְלָצְלוּ וְיִי צָדִיק יִבְחֵן וְיִבְדּוּק מִבְּדִיק
בְּחִלְקִי מֵאֶפֶל וְחֹשֶׁף כָּל מִכְחֵידֵי מִדִּיק
וְאוֹר זָרוֹעַ לְצָדִיק
כִּי אֹר זָרוֹעַ לְצָדִיק וְלִישְׁרֵי לֵב שִׁמְחָה
סֵה וְיִי לַעֲשׂוֹה אֹרִים גְּדוֹלִים (בְּרוּךְ יוֹצֵר)

סה"ס) שורות אלה משלימות את האקרוסטיכון "יוסף" שהתחיל בשו" נה"נ ונססס ע"י הפזמון. ובכך סעה בעל הסטאגוג של אוסטורד (כרך ב', ס"י 2827/13) וצירף את השורות ס"ד-ס"ח לפזמון, ויצא לו הסימן: יהוסף כספן. ע"י ידיעות המכון לחקר השירה העברית, כרך ד', עמ' רכב, הערה ס"ד-ס"ח: והשוה אב"ז גבירול, עבודה ליו"ב (אלהים אל ראשון) אות ד' (ביאליק-רבניצקי כרך ב עמ' 203); ור' יצחק אב"ו ג' א"ת, תרבי"ז יא 304, ש"י 59. (עס) המעתיק הקדים את הזולת למאורות, ולפיכך ייחד להן כתובת לעצמו. (פ) מכחידים, מכשיו וכספיו.

יֹם זֶה בִּיאָרְתִּי יִתְרוֹן לֵב בְּרַעְלִי לֵב עֲקוֹב
סִפְרִתִּי מִקָּרָה דּוֹר הַמִּבּוֹל אֲשֶׁר רִוְקְבוּ רְקוֹב
וְהִנְגִּי מִחֲבִיר בּוֹ אֶהְבֵּת עִמּוֹ וְעִירוֹ לִנְקוֹב
אוֹהֵב יְיָ שֶׁצָּרִי צִיּוֹן מִכָּל מַשְׁכָּנֹת יַעֲקֹב
כִּי אוֹהֵב יְיָ / וְגו' כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יְהוָה (בְּרוּךְ)

זולת

אֲחוּזֵי אֲבָח וְשֵׁלַח, בְּיוֹם בּוֹאֵי תֵּאֱחָזֶם סִלְחָה
בְּתַקְעֵי בְּשׁוֹרָר גְּדוֹל לְקַבֵּץ דָּוָה וְנִבְחָלָה
גִּילִי מֵאֵד פֶּת צִיּוֹן הַגִּשְׁחָדָת מֵאֵד וְנִבְחָלָה
רָגִי עֲקָרָה לֹא יִלְדָה פִּצְחִי רָגָה וְצִהְלִי לֹא חָלָה.
דּוֹרוֹת קָדָם אִם פִּנְקָקָה בְּשִׁבְעַת מְשָׁלָה וְתִמְלֹכִי
הִנֵּה בְּזָכָר בְּשִׁבְעִים שָׁבַט מְלֹכָה תִּתְמַכִּי
וְשִׁירָה חֲדָשָׁה לְשִׁיר חֲדָשׁ בְּמִזְמוֹר יְתוֹם תִּתְפַּחֲכִי
הַרְחִיבִי מְקוֹם אֶהְלֹךְ וִירִיעוֹת מַשְׁכְּנֹתַיִךְ יִטּוּ אֶל תַּחְשׁוּכִי.
ק זֹתָר אֹר יִמְלֹאוּ כָּל בְּתִי תִרְבִּיץ וּמִדְרָשׁ
חֲקָמִי דָּח שְׂדֵי יִרְבִּיּוּ, גַּם מִסְגֵּר גַּם חֲרָשׁ
טוֹב אֶלְהִינִי יְבוֹשֶׁר בְּכָל קֶרֶן וְכָל מִגְרָשׁ
כִּי יִמִּין וְשִׁמְאֵל תִּפְרֹצִי וְנִרְעָץ גִּימִים יִירָשׁ.
יִשְׁעַת אֲרִבְעָה כְּתָרִים לְצִפִּירַת תִּסְאָרָה תִּצְפִּירִי
ק הַ כָּל מְלָכִי תִרְשִׁישׁ וְאִיִּים בְּמִאֲבָקִי עֶסֶר תִּצְפִּירִי
לְהַג חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה שִׁירֹת בְּמִבְטָאֵי שְׁפָר תִּשְׁפִּירִי
אֶל תִּירָאִי כִּי לֹא תִבּוֹשִׁי וְאֶל תִּקְלָמִי כִּי לֹא תִחַפְּאִירִי.
מִכָּל צָד יִשְׁמַע מִהֲלֵל אֶל הַשּׁוֹכְנֵי מְרוֹמֹי
נִשְׁגָּב יְיָ כִּי שׁוֹכֵן מְרוֹם מֵלֵא צִיּוֹן מִשְׁפָּס וּצְדָקָה בְּתַצְצוֹמוֹ
ק סוֹכֵי אֲנוֹנָה דְּבָרִי שִׁיר וְהַרְבֵּי מִזְמוֹרֵי רִישׁוֹמוֹ
כִּי בּוֹעֲלִיךְ עוֹשִׂיךְ יְיָ צְבָאוֹת שְׁמוֹ.
עֲנִיָּה סוֹעֲרָה הַתְּנַחֲמִי בְּאֵל הַמְּנַחֵם בְּמִיתִיךְ
פּוֹךְ וְסִפִּיר אֲרִבִּיץ בְּכָל מִגְדָּלוֹת גּוֹבְהִיךְ

צא) הוולת מיוסד על ההספדה "רגני עקרה" וכו'. צב) אבות, חרב (עפי"י יחו' כא ב). צג) ונבחלה, ישראל שהעמים בחלו בו. צד) צד"ח ע"י שהש"ר, פיסקא "שחורה אני" (שה"ש א ה). — מזמור יתום, רהלים צח (מזמור שירו לר' שיר ח ד ש) כמפורש בע"ז כד ע"ב. והשוה מדרש תהלים צח א. קד) ארבעה כתר: כתר תורה, כתר כהונה, כתר מלכות, וכתר שם טוב (אבות ד' יג; ספר אסף [תשי"ג] עמ' 310; ארבעה כלילין וכו'). קו) הכוונה לט"ו פרקי שיר המעלות (תה' קב — קלד). קיג) גובהיך, הכתיב מעיד על קריאה מעין "אהליך".

ציון באשה צוובה קראך מאיר גוהיך
קטו ואשת נעורים כי תמאס אמר אל ה'יך.

קומי ועלי ושובי אל כל מכוני רבצך
רוני רוני למעליך ושללי שללי למעליך
שובי אל ערי מנוחתך שובי אל גבולי ארצך
ברגע קטון צוהיך וברחמים גדולים אקבצך.

עכ פחת ה'יך צוובה ושנואה הנה לגאון עולם שמתיך
למי [אבלך] הנה שלמו יבשם חדש רוממתיך
...וי ארץ במהלך קוממיות קוממתיך

בשאר קצף הסתמתי פני רגע ממך ובחסד עולם ריחמתיך.

הן על עירי ועל עמי שנאתי הנני רב ריבך וריבך
קכה נשבע יי בימינו וברוצ צונו להתמיד נצח טובך וטובך
סח כי מי נח זאת לי שמוכה ליום שובך ושובך
אשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ בן נשבעתי מקצף עליך ומגער בך.

סדחי רינה וצהלי בכל עיניי מזמורי רנני
חשפתי ורוע קדשי ואמרת מי אנכי לעולם במעוני
קל כי תהרים ימושי וסגבעות תמוסנה לפני

וחסדי מאתך לא ימוש וברית שלומי לא תמוט אמר מרחמך יי.

כתב יד למבוא התלמוד

מאת

אברהם נפתלי צבי רות (בודפשט)

קלמן שולמאן כותב בספרו כי ההקדמה למבוא התלמוד אשר בה הודיע הנגיד את השתלשלות התורה המסורה ושמות כל תופשי התורה... לא ראתה עוד אור הדפוס... ושרידים מההקדמה היא נמצאים כעת בידי הרב החכם ר' אליקים כרמולי¹. גם ש"ר הביא ראיות כי המבוא שבידינו מקוטע הוא ברם לדעתו החלק השני הלך לאבוד ולא ההקדמה². שולמאן לא ראה — כנראה — את גוף כה"י של כרמולי, ולכן כתב מה שכתב; אפס המעיין בגוף כה"י יוכח כי ש"ר צדק בדבריו: המשך המבוא נעלם מאתנו ולא ההקדמה³. חוברת אחת ובה קטעים שונים לפני, ועל שער הספר כתוב בזה"ל: קניתיו מעזבון הח' כרמולי ע"י הר' פ' הירש אני דוד קויפמאן פה קאיעטיין 10/7 תרמ"ב לפ"ק. קרוב לוודאי שלשריד הזה כיוון שולמאן בדבריו הנ"ל⁴.

צורת הכתב מעידה כי הקטע מעשה ידי שני אנשים הוא: שני הדפים הראשונים נכתבו רק להשלמת הדף השלישי, דף בודד, שהוא שריד מכ"י עתיק. בדף הראשון רשום שם הספר: מבוא התלמוד לרב שמואל הנגיד ד' גיטליא⁵; והדף השני מכיל את דברי הנגיד מראשית המבוא עד החלק שבדף הבודד, בקצת שנויים מן הנוסח שבנדפס⁶.

"אמר המחבר" שבראש המבוא. המעיד בהחלט בנוסח שבנדפס, שכאן היא תחלת המבוא, חסר בכה"י. בכל זאת ברור שאין כל חסרון בראש המבוא אלא בסופו. הדף הבודד תחלתו מן ד"ה ושינוי, וכולל את המשך המבוא — עם שנויים חשובים ומוטעים גם יחד — כמעט עד סוף הגירסה שבנדפס⁷. מלבד זה נמצאת בסופו גם הוספה בעלת ערך.

תחת להעתיק כל הקטע אצטמצם להעיר על שנויים אחדים שבו, שנויים שיש בהם ממש

וטעם:

בד"ה ושיטה הגירסה: כולו סבירא להו כך וכך. בד"ה הנ"ל: והם למדונו היסודות האלו. בד"ה סתם הגירסה: סתם תוספתא ר' נחמיה היא וי"א ר'

1 תולדות חכמי ישראל, חילנא תרל"ט, ח"א, עמוד 11.

2 תולדות האי גאון, הערה 2, וראה גם א. יעללינעק, קונטרס הכללים, וויען 1878, עמ' 18, מספר 125; א. ה. ווייס בית תלמוד, שנה א, עמ' 87; א. עפשטיין, מקורות לקורות הגאונים וישיבות בבל, זכרון לאברהם אליהו (הרכבי), עמוד 167 והלאה.

3 וע"ז מעיד גם כ"י רומי (אנגעליקא, קודקס 36); ראה מאמרו של עפשטיין הנ"ל, עמוד 170 הערה 4. 4 כ"י של המבוא נמצאים לפי רשימת עפשטיין במאמרו הנ"ל, עמ' 168 הערה 1: ברומי, בטורין, ובאוסף כרמולי (מספר 148). הרכבי דן על אודותם בחדשים גם ישנים, 7, צד 12. ואף ברשות ביהמ"ד לרבנים בניו יורק יש כ"י של המבוא (מלפנים כ"י שזח"ה 446), ראה צייטשריפט פיר העבר, ביבליאגראפיע, ט, עמוד 140: הנ"ל, ה, עמ' 58; 'שרון, ה, עמ' 138. צד לי שהספרים הנזכרים לא כלם תחת ידי לעיין בהם ולדעת איד תיארנו את כה"י הנדון ואולי גם על דבריהם אני חוזר, ובחזאי אפשר גם לברר על ידיהם בדחלט האם כה"י שבידי הוא כה"י שברשימת כרמולי מספר 148 הנ"ל.

5 וכך שמו גם בספר הקבלה להראב"ד.

6 והרי לו שנויים אחדים: בד"ה הראשון הגירסה: ופירוש המשנה והוא הגמרא. בד"ה ורמיה הגירסה: הרמיה היא הבאה להקשות דבר מקוויים ולבטל ורמיהו. בד"ה והתקפתא הגירסה: והלכה בזה כמו במיתבי ואיתביה.

7 שני הפרקים האחרונים — ד"ה כל היכא וד"ה ותיוכתא — חסרים בכה"י. כנראה גם בכ"י רומי אינם;

ראה במאמרו של עפשטיין הנ"ל, עמ' 170 הערה 4.

נחוניא. שם: סתם ספרי ר' שמעון. סתם סדר עולם רבא בר' יוסי. שם: כל מקום ששנה רשב"ג... וראה אחרונה. בכ"מ הלכה כמותו מחברו. ובזמן שנחלקו עליו רבים אין הלכה כמותו. ובטח צריך להגיה: רבי בכל מקום וכו'. כגירסת הנדפס. שם: ואין הלכה כר' אליעזר בתלמוד חוץ מח' הלכות⁸. בנדפס הגירסה: ואין הלכה כתלמיד ר"א חוץ משמונה הלכות. והיא כחידה סתומה. שם: ואין למדין הלכה לא מפי משנה וכו'. בראש ד"ה והתנאים הגירסה: והתנאים הם מעתיקי המשנה והאמוראים מעתיקי התלמוד, וכשאין במשנה שום חכם אמרו לקרות אותה תנא. בשולי הדף נמצאת ההוספה הבאה: «אלו המעלות שנשאו בהם ישיבת סורא על ישיבת פום בדיתא. בראשונה לא היו ממנין ראשי ישיבה במתיבת פום בדיתא אלא מביאין (ישיבת) סורא ראשי ישיבה למנות עליהם ובזמן».

הוספה זו נודעת למדי מעת שיצא לאור ספר היוחסין השלם. הוצאת פילפאווסקי. כי בעמוד 85 שם הובאת כן בשם מבא התלמוד לשמואל הנגיד⁹. כ"י רומי וכמו כן כ"י שברשות בית המדרש לרבנים בניירורק העידו כבר, כי הצטוט של היוחסין לא מלב הוא בדוי, ואף לא בטעות סודו¹⁰; וכעת העד השלישי לפנינו להקים דבר. על פי כה"י גם אפשר להגביל בקירוב את מקומו הנכון של ההוספה במבוא התלמוד.

פרק «אלו המעלות» היה נודע גם ע"פ היוחסין הוצאת שולם. אך הוא לא רמז על מקורו. ולא ברור האם מן המבוא שאבו או גם הפרק הזה מספור ר' נתן הבבלי הוא¹¹. כה"י הערבי מספור ר' נתן שפרסם פרידלנדר ברבעון האנגלי¹². מאשר את דעת יצחק הלוי כי פרק המעלות לחוד וספור ר' נתן לחוד. היות ולא נמצא שם החלק הזה. וגם להיפך. בגוף שרידי המבוא אינו כל רמז לדברי נתן הבבלי חדרו לתוך המבוא. בכל זאת שערור חכמים אחדים. כי פרק

8 דעה זו היא מתבססת על טעות הבאה משם ר' נחמיה. או ר' חייא — כגירסת בעל כפתור ופרח פ"ה: סתם בדייתא ר' חייא; וראה מח"ל. הוצאת הורוויץ. עמ' 485 הערה ד.

9 צ"ל: סתם עולם רבא ר' יוסי בן חלפתא. ראה יבמות פב. ב: מאן תנא ס"ע ר' יוסי בן חלפתא. ווייס בספרו דור דור ודורשיו (חלק שני, עמ' 229) המציא לחלק בין מה שאמרו סתם משנה ר"מ למשל, ובין מה שאמרו מאן תנא ס"ע. לפי דעתו ר' יוסי הוא גם מחברו של ס"ע. ולא בעל הסתם דוקא. מרש"י נדה מ. ב. ד"ה מאן תנא וכו' נראה שאין כל הבדל בין שני הענינים; יגירסת הקטע מאשרת דעת רש"י בזה. — לפי הגירסה שלפנינו ששה המה כעלי ה"סתם": ר"ע, ר"מ, רבי יהודה בן אלעאי, ר"ש, ר' נחמיה ורבי יוסי בן חלפתא. ואולי ר' יוחנן כנה לכלם בתואר סתימתאה; ובהו נכון מה שאמרו בתלמוד: ר"א ברי"ש (סתימתאה. ראה גירסת הר"ח) ור' יוסי ברי' יהודה סתימתאה (עירובין לח. ב: בכורות נא. ב: חולין כט. ב:); ר"ע סתימתאה (מגילה ב. א:; וראה רש"י שם); ר' מנחם ברי' יוסי סתימתאה (מגילה כו. א:). «סתימתאה» הוא תואר, ומוסב על ר"ש ור"י יוסי וראה גם מכות יז. א: זו דברי ר"ש סתימתאה. רש"י לא כן פירש. יראה גם דרכי המשנה לר"י פראנקעל, עמ' 211 הערה 5. והרב עמרם יונגרייז מבידפסס העיריני מכתובות קא. ב. ששט נמצא גם ר' מנחם סתימתאה. תשובתי היתה שיש להגיה שם: מנחם ברי' יוסי סתימתאה; ואמנם כן מצאתי בכ"י מינכן; וראה גם יאקב ברייל, מבוא המשנה. עמודים 232—234.

10 ראה נדה ח. א—ט. ב. במסכת תרומות פ"ד מ"ז אמר ר"א תרומה עולה באחד זמאה. וכן הלכה. לפי זה הלכה כר"א כס' ענינים. אך אם נחשב שני עניני «מלמדין את הקטנה שתמאן בוי» (יבמות קט. א:; שם ק"א. ב) לאחד, ינבא בחשבון את המשנה דתרומות הנ"ל. ישאר מנין השמינה על כני.

11 כמי שאמרו למשל: תנא קמא; תנא אהיכא קא (ברכות ב. א:); מאן תנא להא דתני מתניתין. 12 ראה ש"ר הנ"ל; גרץ, געשיכטע דער יידען. ה' נספח 13; וראה הלוי, דורות הראשונים. ג' עמוד 150 והלאה.

13 ראה אלכסנדר מארכס, צייטשריפט פיר העבר. ביבליאגראפיע. שנה. ט. עמ' 440; עפשטיין הנ"ל, עמ' 170 הערה 4.

14 ראה הלוי הנ"ל.

15 שנה יז. עמוד 747. וראה שם עמ' 752; הנ"ל שנה יח. עמ' 186; עפשטיין הנ"ל, עמ' 171; גרץ, היצאה רביעית. ה' ציון יג. עמוד 451 הערה ו.

אלו המעלות מוצאו בספור ר' נתן הבבלי, וגם הספור בעצמו קנה מקום במבוא. בחלק האבר, ושולם משם לקחו¹⁶.

פרופסור גינצבורג בחר לו דרך אחרת. לדעתו גם דברי הנגיד וגם דברי שולם בספור ר' נתן מקורם, אלא שכל אחד צטט מן הספור כפי הטוב בעיניו¹⁷, וכפי הנחוץ לענינו, ואף אם לא כל ראיותיו כמופתים חותכים¹⁸, בכל זאת הצדק אתו שיש קשר בין פרק אלו המעלות ובין ספור ר' נתן היות ובשניהם נמצא המעלה: שאם ימות ראש גולה תשוב הרשאות לראש ישיבת סורא.

יהיה איך שיהיה, ברור, כי פרק אלו המעלות שבמבוא התלמוד זה שביוחסין בעיקר ממקור אחד יצאו; ובכל זאת אין סגנונם עולה בקנה אחד, ואף חילוקים ביניהם, וכמו שהעיר גם גינצבורג¹⁹. ועוד ניגוד חשוב ביניהם: לפי נוסח שולם נתמנה ראש ישיבת פומבדיתא בכל משך תקופת הגאונים רק על פי הגאון שבסורא; וכן הוא לפי כ"י עפשטיין²⁰. לעומת זה, הנוסח שביוחסין הוצאת פיליפאווסקי, זאת אומרת הנוסח המצטט בשם המבוא של הנגיד, מדגיש בראש פרק אלו המעלות, כי רק בראשונה היתה הסכמת גאון סורא דרושה לבחירת ראש הישיבה בפומבדיתא²¹. ומעניין, שכ"י המבוא מאשרים את הנוסח שביוחסין הוצאת פיליפאווסקי, הן כה"י שלפנינו והן כ"י רומי²².

ואולי קיים עוד נגוד בין שני הנוסחאות. גירסת שולם כך היא: א' שלא יהא גאון מפומבדיתא אלא מסורא על פי ראש הישיבה שלה. לפי הגירסא לא היתה כל זכות הבחירה לישיבת פומבדיתא בנוגע לענין הזה, אלא גאון סורא מנה עליהם ראש ישיבה. אפס, לפי היוחסין הוצאת פיליפאווסקי, וגם לפי כה"י אשר לפנינו, אפשר שראשי ישיבת פומבדיתא לא נתמנו על ידי גאוני סורא דוקא, ולא הקפידו גאוני סורא אלא שיהיה ראש ישיבת פום בדיתא משיבת סורא, איש אשר ישיבת פום בדיתא שמה עיניה בו.

עכ"פ הנגוד הראשון שאמרנו מעיד אף הוא, כי פרק אלו המעלות שביוחסין הוצאת שולם והפרס שבמבוא התלמוד לפי כה"י (וכמו כן הצטוט שביוחסין הוצאת פיליפאווסקי) אף שענינם אחד וגם ממעין אחד יצאו, בכל זאת שונים הם זה מזה; ולכן קרוב לומר, כי הפרק שבהוצאת שולם לא מן מבוא התלמוד הושאל.

16 ראה עפשטיין, מקורות הנ"ל, עמ' 171; הנ"ל, צייטשריפט פיר העבר. ביבליאג. ז, עמ' 127. ראה גם שטיינשניידער, געשיכטסליטעראטור דער יודען, פאר"מ 1905, עמוד 21.

17 געאניקא, א, עמודים 34—35.

18 א' ענין השבת שמתקבצים בו ראשי הישיבות אצל ראש הגולה נזכר גם באיגרת רש"ג (בהוצאת היימאן: חלק ג, פרק ד), ואולי השלים שולם את החסרון עפ"י: ב' שולם אולי ידע גם עפ"י איגרת רש"ג (שם פ"ח), שעלית הישיבה בפום בדיתא היתה בפרט בתקופת מר כהן צדק; וכמובן ענין זה גרס שניו גם בדבר חלוסי ההכנסה. ואף בספור ר' נתן בעצמו יש לראות איך היה מר כהן צדק בעל השפעה רבה, ובדבר חלוקי הנדבות דוקא קרה לו מקרה התנגדות עם רב עוקבא; ג' הבטוי "ארץ" במובן עיר בפרק אלו המעלות אולי מסגנונו של שולם הוא.

19 עמוד 35, וראה שם גם הערה 1.

20 מקורות וכו', עמוד 170: "ראשונה שלא יהיה גאון מפומבדיתא".

21 ראה הלוי, דורות הראשונים הנ"ל, עמוד 152; 158. כמובן אין זאת אומרת ש"בראשונה" מוסבת על תקופת התלמוד דוקא — וכדעת הלוי — אלא ענינו: תקופה שקדמה את תקופת ר' נתן, וראה גם גינצבורג, געאניקא הנ"ל, עמ' 37 והלאה.

22 ראה עפשטיין, מקורות וכו', עמוד 170 הערה 4: "בראשונה היו(?) ממנין". ובנוגע לשאר כ"י אין לי האפשרות להשתמש בהם ולדעת על פיהם דבר ברור.

[illegible][illegible]

תקציב 2017

ᐱᓴ ᐸᓴᓴᓴ : ᐱᓴ .ᐱ ᓴᓴ ᐱᓴᓴᓴ

מקסימיליאן א.

[illegible]

פרשת שלח לך

(כ"י ירושלים Heb. 8° 2238)

מאת חנוך ילון

1. כ"י זה"י) אין בו אלא פרשת שלח לך ואינו שריד של ספר, אלא כ"י שלם לעצמו. תימה. מה ראה הכותב לכתוב פרשת שלח לך דווקא, ולא עוד אלא שנראה שלא הרבו להשתמש בו. שכן נקי הוא כה"י בדרך כלל, חוץ משני דפיו הראשונים, ואין בו כתמים, רשמי שימוש, כנהוג בספרים שכמות זה.

הכתיבה מזרחית בידי סופר אומן, אותיות גדולות על קלף. קישוטי זהב שונים, ביחוד בראשו ובסופו. הטכסט עמודי ששים, כמות גדולה של קלף, אפילו לגודל של שמינית קטנה. והרי אין שם אלא פרשה אחת, אלא שצמצם הסופר קבע שבע שורות קצרות לעמוד. (עיין פקסימיל א').

בעמ' א' של הדף האחרון קולופון: אותיותיו קטנות והן מצויינות באותם הסימנים של אותיות הכנים. וזה לשון הקולופון: "אני יצחק בן אברהם הלוי כתבתי ונקדתי ומסרתי¹ בעזרת שדי אלף תיח לשטרות". בגליון הימני בכתב אחר: "על פי שנת היצירה ארבעה אלפים ושמונה מאות וששים וששה ליצירה". ועוד שם בשורה מיוחדת: "ד' תתס"ו (=1106). (עיין פקסימיל ב'). — עפ"י דרך שימוש בגעיית קרוב הוא לכ"י בריטיש מוזיאום Or. 4445.²

2. כל הפרשה מנוקדת ומוטעמת (טעמי המקרא) ומסביב לפנים מסורה גדולה ומסורה קטנה ופרטית שונים כאן וכאן מנוסחאות הדפוסים. הסופר נתן דעתו לצורה אסתטית לא באותיות בלבד, בכל עמוד ועמוד כתב בגליונות שבצדדים, כנהוג. ענייני מס"ק ובגליונות שלמעלה ולמטה כתב ענייני מס"ק. באותם העמודים שענייני המסורה מועטים, ונמצא גליון חלקי, הביא הערות מסורה אחרות. הרי דוגמא. לתיבת ויתרו (דף א' ע"ב) מעירה מס"ק: לי (=ליתא), כלומר אין צורה שנייה לה במקרא. סופר כ"י זה כותב בצד ימין: "ל' רפי וחד דגש ויתורו". פירושו: אין במקרא עוד פעם ויתורו י"ד רפה (הו"ו בשוא וממילא הו"ד רפה, בלא דגש); פעם אחת נמצא ויתרו (פרשה זו, כא) בו"ו פתוחה והו"ד דגושה. עוד העיר

(*) קיצורים ור"ת:

כ"י סתם, או כה"י=כה"י שמדובר בו במאמר זה. — ק"ק=קיסל — קאהלי.
כ"ל=כ"י לנינגרד B 19a, צילום הספרייה הלאומית והאוניברסיטאית, ירושלים. הוא היסוד לתנ"ך מהדורת קיסל-קאהלי, 1937 ואילך. אף הוא יסוד לתנ"ך מהדורת ירושלים, ביחוד לכתובים.

חילופין, חילופי מישאל=כתאב אלכלף אלרי בין אלמעלמן בן אשר ובן נפתלי, (מלקט החילופין ומסדרם הרי הוא מישאל בן עזיאל), מהדורת ליפשיץ (עד מחצית קרח) Maso- Der Bibeltext der tiberischen retenschulen... von Lazar Lipschütz, Mukačevo 1933.

ב"א=בו אשר, ב"נ=בן נפתלי. מס"ק=מסורה גדולה. מס"ק=מסורה קטנה.
Petite Grammaire Hébraïque provenant de Yemen... par Ad. Neubauer. = דקדוק קצר. Leipzig 1891 (כתוב ערבית).

מחברת התיגאן = Manuel du Lecteur... par M. J. Derenbourg, Paris, 1871 (והו' ילקוט לענייני דקדוק ומסורה, מצוי בצורת כ"י בידי התימנים. חלק גדול של ענייני דקדוק שבו נמצאים, בשניו לשון ובשינוי צורה, בדקדוק הקצר הנ"ל).

1 רוצה לומר: כתבתי מס"ק ומס"ק.

2 עיין לקמן, פיסקה 5.

לתיבת תשלחו: "ב", כלומר נמצא פעמיים בתורה. בצד שמאל העיר לתיבת ויתרו: "ל' וחסר", כלומר תיבה זו אין שנייה לה והיא חסרה וי"ו (לא: ויתרו). לתיבת נתן העיר: "כל חס' בתו", כלומר כל נתן חסר וי"ו בתורה. בגליון שלמטה הביא מס': תשלחו ב וסימנהון למטה אבותיו תשלחו [כאן בפרשתנו], ויאמר לא תשלחו [מלכים ב' ב' טז]. בזה מילא שלשת גליוני העמוד, והגליון העליון אין לו מס'. מה עשה? כתב שם ארבע תיבות, שהן חלק של רשימה מסורתית אחרת, שיש בה רמז לפרשתנו, והיא נמצאת בספר "אכלה ואכלה" ⁹ סימן 45, ובה "כ"ב זוגין מן חד וחד נסב ו' בראש תיב' ו' בסוף תיב' חד מלרע וחד מלעיל ו' ולית וסימנהון" (=כ"ב זוגי תיבות, הבכלל זוג זוג וי"ו בראשן, ובסופו אחד מלרע אחד מלעיל ואין כמותן במקרא ואילו סימניהם, מרשימה זו הוציא שני זוגין: ויתרו שבפרשתנו ועוד זוג: ויתמהו (איוב כו' יא) — ויתמהו (בראשית מג' לג). בזה מלא את הריקן שבגליון העליון.

הוסיף קישוטים וכתב על גבי כל תיבה ותיבה של אכלה ואכלה שתי למ"דין זקופות = ליתא, ליתא [אין כמותן במקרא]. הוסיף ל' בין תיבה לתיבה, ותחת כל אחת ואחת כתב "ד"כ" (=דכוותה). רוצה לומר אין כמותה. מספר אותיות ד"כ כמספר תיבות הזוגין שהן ארבע, ריווח גדול בין ד"כ לתיבה, והן שורה לעצמה.

אף עמ' א' של דף ב', מול העמוד המתואר למעלה, אין בו מס' בגליון העליון ומעטות בו הערות מס'. זאת בעמ' זה הוסיף הסופר וקישט את הגליון העליון ואת השמאלי בהמשך רשימת אכלה ואכלה הנ"ל: ויתאו (תהלים מה' יב) — ויתאו (דח"א יא' יז), ויהפכו (איוב יב, טו) — ויהפכו (ש"א כה' יב), ויחיו (יחזקאל לו' ט) — ויחיו (שם' כ' וכו'). אף כאן כתב למ"דין למעלה ובין התיבות והוסיף ד"כ, כנ"ל.

בן נפתלי

3. בדקתי כ"י זה עפ"י החילופין, ומתוך השוואה לכי"ל, והוכרר לי, כי הוא רובו ככולו עפ"י דרך ב"נ. עובדה זו ואחרות, שידובר בהן במה שיבוא, נותנות לכ"י זה מעמד של חשיבות מיוחדת בחקר תולדות המסורה והדקדוק.

הרי צורת יששכר, בכה"י מנוקד יששכר (יג' ח) שלא כקריאתנו, יששכר שהיא קריאת ב"א (השני הראשונה שמאלית ודגושה והשנייה כאילו אינה). אף הקראים קוראים כמסורת ב"א ⁶. מז החילופין, עמ' ג, אנו למדים, שניקודה של תיבה זו בכה"י לקריאת ב"נ הוא:

3 מהדורת פרנסדורף, הנובר, הרכ"ד.

4 המסורה משתמשת במונחים הללו אף לסמן כמות של תנועות, מלעיל — תנועה עליונה, ארוכה: מלרע — תנועה תחתונה, קצרה. הסתח של ויתרו, דרך משל, הרי היא ארוך לגבי השוא של ויתרו. עיין קאהלי בדמדוק ההיסטורי של בוואר וליאנדר, 94-95.

5 נוסח החילופין של מישאל בן עזיאל הרי הוא הישן ביותר הידוע לנו וראוי הוא לסמך עליו הרבה יותר מאשר על הנוסחאות המאוחרות, שנתגלו דרך העתקות שונות ומשונות, עד שנדפסו במקראות גדולות רע"ו (בלא ניקוד) ומשנת רפ"ו ואילך בניקוד. כמעט שא"א היה שלא יתחלפו להוסיף שיבוש על שיבוש, תרגום עברי נמצא בכה"י "עדת דבורים" של ר' יוסף הקסטנדיני (הרכבי, חדשים גם ישנים 2, עמ' 13-11) וכן במחברת התיגאן, מקוצר כאן וכאן, 109-125. מאחר שהעתק עדת דבורים, עפ"י הקולופין, משנת 1207 הוא, על כרתנו יש להקדים את זמן חיבורו של מישאל. דיוקיו כפרטי מסורה בכלל וסיפוריו על ההסתחות פרטי פרטי בדרכם של שני בעלי המסורה המפורסמים מעידים על שאיבה ממקורות קרובים לשניהם, קרובים קרבת זמן. עיין ליפשיץ, שם, עמ' 21; קאהלי, מבוא למקורות תנ"ך קטק, תחילת פרק ג. 6 אשכול הכופר, דף ס"ב, ע"ד: "כמו שין יששכר שאינו נקרא".

7 נוסח מחברת התיגאן: יששכר לב"נ. כי הוא ינקוד בסינין, וכן בתשובות גאון: בן נפתלי וסיעתו שניהם בספר (אוצר הגאונים לרב"מ ליון, נדרים, חלק התשובות, עמ' 36. דברי המהדיר, שם, על

ועוד שינויים. הם בכה"י המיוחדים בחילופין לב"ב. אעתיק את החילופין של פרשת שלח כך כמו שהם במהדורת ליפשיץ. קריאת ב"א מול קריאת ב"ב: —
 הבמחנים (יג, יט) — הבמחנים (ה"א געיה, וכן כ"ב).
 וכל־מנאצי (יד, כג) — וכל מנאצי (כ"ף כנ"ל).
 את־תלנות (יד, כז) — את־תלנות (אל"ף כנ"ל).
 העמלקי והכנעני (יד, מג) — והכנעני (ה"א כנ"ל).
 כל־העדה (טז, כד) — כל־העדה (ב"ף כנ"ל).
 אשר־בתככם (טז, יד) — אשר־בתככם.

הערות לחילופים. וכל מנאצי במהדורת ק"ק וכל בלא געיה, כמסורת ב"א לפי חילופי מישאל. דבר זה תמוה, שכן בכ"ל היסוד של מהדורא זו וכל בגעיה, כמסורת ב"ב. אמנם נראים שם רשמי מחיקה ונכראה שאחד הקוראים, או המגיהים, בא לרמוז, שהגעיה שיבוש. וכלום משום כך מותרת מהדורא מדעית של המקרא להעביר עליה, כאילו אינה? אין צריך לומר, שהגהה זו ורבות שכמותה (עיין לקמן) יש בהן כדי להביא את החוקר לגישה ביקרתית לעצם שיטת המנסד הראשון ולהגהות ולסיבותיהן.

והכנעני בדפוסינו הנו"ן בגעיה, על פי כללי המתג המאוחרים. בכ"ל אין געיה בנו"ן, וסימו של סדמות הוא לכ"י זה. אבל ניכרת געיה דהוייה בצד הה"א י. אף כאן, כנראה, "תיקון" ובמהדורת ק"ק ליתא געיה בה"א. בעצם הגעיה של תיבה זו הרי היא שלא לכללי דסדוקי הטעמים, סי' 30¹², שכן הכנעני במירכא טעם משרת, והכלל הנ"ל אומר, שבתיובה שבא בהו טעם משרת אין געיה. כלל הוא ויוצאים לו, גם בשיטת ב"א. עיין חילופין פרשת לך לך יב, כ: וישלחו אתו — דרגא, אף על פי כן הוי"ו בגעיה לב"א ולב"ב. וכן ויחדלו הקולות (שמות ט, לג) — מהפך, אף על פי כן הוי"ו בגעיה לב"א ולב"ב.

אשר בתככם, בכה"י אשר במקף ובלא געיה, בכ"ל אשר בגעיה. כנראה, טעה בעל החילופין, או מעתיק כה"י (יש טעיות שכמות זו במהדורת החילופין) והחליף את החילופין, נתן של ב"א לב"ב ושל ב"ב לב"א. במחברת התיגאן לא נרשם חילוף זה.

תשובה זו: "כנראה רב האי". בכל אופן שלא כמסורת ב"א. תמוהה הערת גליון שבכ"י B של החילופין, מהדורת ליפשיץ: כ"אלנתה" (ספר של חיוג והוא ליקוטי דקדוק שונים על נביאים, ששרידיו הוצאו לאור על ידי קוקובצוב), סוף פרשת יהושע, נאמר, כי ב"א היה קורא יששכר, הראשונה ימנית והשנייה שמאלית, כאילו הן שתי תיבות: יש שכר, והודיעני בטובו הרב ס"ד ששון, כי בתורה כ"י שלו, מספר 507, שיש בו מדרכי ב"ב, מנוקד וְיִשְׁכַּר (שהוא, לפי החילופין קריאת ב"א). עיין לכ"י זה אהל דוד, עמ' 22-23. וצילום מספר 2, (מחזיקני טובה להרב ששון, שלבקשתי סרח ועיין בכ"י זה בכמה מקראות, אף המציא לי מכנו בטוב ששה דפים מצולמים, שהיו לי לתיעלת רבה).

ויש עוד חומר רב לניקוד יששכר ולעניינים אחרים של חילופי ב"א וב"ב (דרך משל, רשימת כה"י של הבקרא שבספריית פטרבורג מאת הרבני וסטראק, במקומות שונים) והוא ראוי לעיין מדויק, אף פיתח הוא שער לבירור סתירות שבמסורות שם זה.

8 עי' בסמוך הערות לחילופים.

9 אין בדעתי לעיין ולברר כל ששת החילופים, שהוכחו כאן, לפרטיהם כשהם לעצמם, אף איני מציין נוסחאות של דפוסים מקראות ושל מקורות אחרים. אין לי כאן אלא כ"ל והחילופין של מישאל.

10 אני משתמש בדרך כלל במונח "געיה" הקדום, אבל אנוס אני לכתוב גם מתג, המורגל בספרות המקצועית, לגעיה הבאה לפני שא נע, לפני חטף ובהברה פתוחה לפני הברה שאינה מוטעמת (עיין הערה 20).

11 בדקתי כ"ל פרשת שלח לך וכל ספר בראשית ומצאתי הרבה רשמי געיות מחוקות (בפרשתנו שלשים וכמה, רובן ככתם בצורה דימה לגעיה) (במקומות שהיא, כלומר הגעיה, כשירה ועשויה לכלליה) ומיעוטן בצורת געיה דהוייה, או דהוייה מאד הנראית כייחוד בזכוכית מגדלת, חבל שאי אפשר לעיין בעצם כה"י.

12 במהדורת גינזבורג, עמ' כ"ל, סי' 39, Introduction עמ' 998.

ועוד שני מקראות מובאים בחילופין, ששונים בהם ב"א וב"ב: עלו זה בנגב (יג, יז), ואל כל עדת בני ישראל (יג, כו). במקראות ששונים בהם ב"א וב"ב, אבל יש שאינם קוראים כמותם, נוהג בעל החילופין להטעים: אינם מתחלפים במקרא זה. בשני המקראות שבפרשתנו אין לדעת למה הוא מתכוון. בכה"י ואל בגעיה, שלא ככה"ל, ואפשר שלכך נתכוון. אם כן, הרי בפרט זה איז כה"י שלנו לא כב"א ולא כב"ב.

ושעיר-עזים (טו, כד). בכה"י אין געיה בעי"ן של ושעיר. (אף בכה"ל אין כאן געיה). ואין זה עשוי לשיטת ב"ב, בחילופין, ע"מ ד' י"ג: כל "שעיר עזים אחד" במקף, ב"ב ישים געיה (בתיבת שעיר) וב"א לא ישים געיה.¹⁴ אפשר שטעה סופר כה"י ואפשר שהעתיק מכ"י שאינו ב"א טהור.

שינויים אחרים

4. ואש כל ענבים (יג, כג) חסר וי"ו. כה"ל מלא.
וישיבו אתם דבר (יג, כו) חסר וי"ו. כה"ל מלא.
ואמרו כל הגוים (יד, טו). כל ליתא בנוסחאות, אבל נגרד בכה"י ולא נשארו אלא הגגות של הכ"ף ושל הלמ"ד והם מעין שני מקפים.
וכאשר נשאת (יד, יט). בנוסח: נשאתה, כה"א. בגליון מס"ק של כה"י: "נשאתה כתב ופלוג", כלומר פלוגתא היא: נשאתה או נשאת.
ויעפלו לעלת (יד, מד) חסר וי"ו ובגליון: "ד' חס' בתו' וב' מל'" (ד' חסרים (וי"ו) בתורה וב' מלאים). בנוסחאות, וכן כה"ל: לעלות, מלא וי"ו. בכה"י: לא נוכל לעלות (יג, לא) מלא. עיינו מסורה סופית, סוף ערך על, ומס"ג יתרו יט, כג.
לפלא-נדר (טו, ג). הלמ"ד בסגול. בפסוק ח: לפלא בצירי כבנוסחאות.
וכפר הכהן על-כל עדת בני ישראל ונסלח להם (טו, כה). סדר הטעמים בכה"י אינו כבנוסח' וכי"ל.

מספר הסדרים של פרשה זו הרי הוא על פי החילופין שלשה: שלח לך (יג, א), עד אנה ינאצוני (יד, יא), דבר אל בני ישראל (טו, א). כה"י מחולק לארבעה סדרים; הרביעי הוא: עד מתי לעדה הרעה הזאת (יד, כו).

געיות

5. כבר העירו חוקרים, כי כה"י ישנים נוהגים לכתוב געיה בצורת מירכא ולהפך.¹⁵ הדסדוק הספר, עמ' 27: "געיה והי מתל אל ט פ ח" ובעברית במחברת התיגאן 90: "וכן הגעיה והיא כמו הטפחה".¹⁶ כה"י שלנו אינו מקפיד בצורת הגעיה. מספר געיותיו ל"ח. י"ט מהו בצורה מאונכת: י"ב מהן משתפעות ויורדות, מעט או הרבה, לצד ימין (פחות מן הטפחא); שבע — פחות או יותר לצד שמאל (כמו המירכא). מספר זה, ל"ח בפרשה שלמה, הרי הוא כמות מועטת ביחס למספר הגעיות שבדפוסים. ואפילו כה"ל, שאינו מהלך בדרכי

13 במחברת התיגאן אין חילוף זה.

14 בנביאים כ"י קהיר המפורסם (צילום הספרייה הלאומית והאוניברסיטאית) יחזקאל מג, כב: שעיר-עזים בגעיה (וכן שם, פסוק כה: שעיר חטאת). זהו אחד מסימני ב"ב בכתב יד קהיר. לא הרגיש בכך מהדיר תנ"ך ירושלים ושם געיה בתיבת שעיר שבמקראות הג"ל. והרי בא להדגיר תנ"ך "לפי המסורה עפ"י בן אשר"!

15 ר' זולף הייננהיים, מאור עינים, דברים יג (לקמן בסוף המאמר): חקט, טעמי כ"ד ספרים (אנגלית), אוקספורד 1887, עמ' 24; קאהלי (בדקדוק ההיסטורי של בוואר וליאנדר) עמ' 150, 2.

16 בנביאים כ"י קהיר וכן בכ"י ששון (למעלה, הערה 7; אהל דוד, צלום 2) לגעיה צורתה משלה והיא כדולה מן המירכא מכאן ומן הטיפחא מכאן. עפ"י רוב היא נוטה במשהו לצד ימין. לענין צורת המירכא והגעיה בכ"ל עיינו לקמן, סמוך לסוף מסיקה 6.

הכללים שכללו אחרונים והוא ממעט במתגים, מספרן, בפרשה זו בצירוף המחיקות¹⁷, כמאה ועשרים. אותו ל"ח הגעיות שבכ"י רובן הגדול מסוג הגעיות הן, שנפרטו למעלה ברשימת החילופין (פיסקה ד). אחדות הן לפני מקף, כגון הישיבה עץ (יג, כ) סלחנא (יד, יט)¹⁸. מכל אותו סוג הגעיות, שבחיבורים המאוחרים, בייחוד בחיבורי הנקדנים¹⁹, הן מכונות מתגים²⁰, איז בכה"י אלא אחת: אל תיראו את עם הארץ (יד, ט). געיה זו הרי היא על פי כלל מסורתי ישו שנמסר בארמית: "כל לשון דחילא געי לשון ראייה לא געי"²¹.

צמצום זה של המתגים מביא את כה"י בקרבתו החיצונית והעניינית של כ"י תורה בריטיש מוזיאום Or. 4445²², אין בידי לבדוק כ"י זה אלא על פי צילום ויקרא יא, דכא²³ וצילום במדבר כו, יבכז²⁴. אף הדפים הללו, ולפי דברי גינצבורג²⁵ כך הוא בכל כה"י הנ"ל, אין בהם אלא אותם סוגי הגעיות שראינום בכה"י שלנו, כגון אֶת־הגמל, כִּי־מעלה גרה, וכן וַיִּחַלם (בראשית מא, ה)²⁶. שיטה זו בכתיבת הגעיות והמתגים עשויה לכללי הגעיות שבדקדוקי הטעמים²⁷ ולכללי־שוא, מהדורת קורט לוי²⁸, שהם הרחבה של מה שנאמר בזה בדקדוקי הטעמים. כללי השוא הללו מטעמים הטעמה יתירה את הגעיה לומר, כי נעותו ונחותו של השוא תלויות בה, כלומר הגעיה היא לפי הטעמתם של הכלל הנ"ל, בדרך כלל, סימן מובהק לשוא נע²⁹, לפיכך קשה להניח, שכי"ל שמרובים בו הגעיות והמתגים, ברוח ב"א נכתב, ולמעלה, בהערות לחילופים, פיסקה 3, ראינו בכי"ל "תיקונים" והם מחיקות של סימני ב"נ, ובביאים כ"י קהיר וודאי שזיקתו לב"א מרופה, ואף בכ"י זה סימני ב"נ³⁰, מקווה אני לשעה כשירה לחוסף בעניין זה.

17 ע"י למעלה, הערה 11. 18 כך גם כי"ל (לא מחיקה I) ואינה בק"ק.
19 כגון ס' דרכי הניקוד והנגינות המיוחס לר' משה הנקדן, מהדורת דוד שמואל לוינגר, סוף עמ' 72, וכגון יהב"י (=יקותיאל הכהן ב"ר יהודה) בציטאטות המובאות ע"י רח"ה, בייחוד בחומש מאיר עיניים.
20 ע"י ס' דרכי הניקוד הנ"ל (למעלה, הערה 19), שם: "כלו משפטי הגעיות הנקראים מתגים", ועיין במובא לקמן, פיסקה 6, מדרכי הניקוד והנגינות מהדורת פרנסדורף, לא כאן המקום, אף אין כידי כל החומר הרוש, להרצות על מקורו והשתלשלותו של מונח זה.
21 מחברת התיגאן 90, הדקדוק הקצר 27, בדקדוקי הטעמים, סי' 32: "כל לשון יראה געיה כמו ויראו האנשים (בראשית כ, ח)... וכל לשון ראייה חטף (מוצא מן הפה בחטיפה, השוא נח) כמו ויראו ויקחו איש מטהו ובמדבר יו, כב). לדברי מהדירי דקדוקי הטעמים מכאן ואיל, אין פיסקה זו אלא בכ"י דקדוקי הטעמים של פירקוביץ.

22 Introduction עמ' 469, נוטה לקבוע זמנו בין 820—850. לדעת קאהלי, MdW I עמ' 17, יש לאחר את זמן כתיבתו מאה שנה בערך, כלומר לזמנו של אהרן ב"א. ע"י גם מכאן לתנ"ך ק"ק, עמ' viii Vetus Testamentum, 1951, חוב' 3, עמ' 167, לדברי י. ל. טייכר JJS, 1950, חוב' 1, עמ' 24: מכחינה פליאוגראפית נראה, שנכתב לפני המאה העשירית.

23 גינצבורג, שם.

24 Ernst Würthwein, Der Text des Alten Testaments p. 125

25 שם, 474.

26 חיבור זה מיוחס כידוע לאהרן ב"א. דואי שיש בו חומר חשוב שנכתב ע"י ב"א בעצמו.

27 Zur masoretischen Grammatik etc. Stuttgart, 1936.

28 מחבר הכללים הללו היה, לפי מה שנראה בייחוד בעמ' י, מבני סיעתו של בית ב"א. על כרחך דבריו על השוא והגעיה ברית ב"א נאמרו, ומכאן יש לדון על דברי דקדוקי הטעמים בעניין זה, מן החילופין או לכדיו, שבעניין השוא לא היו הבדלים עקרוניים בין שתי הסיעות: רק כפרטים מוצעים היו מחולקים לגבי שוא נע ונח.

29 ע"י למעלה, סוף פיסקה 3, שער עזים, ע"י גם, "הארץ", תרבות וספרות, גיליון ערב פסח תשי"ד: י. ל. טייכר, על תנ"ך ירושלים Jewish Chronicle, April 23, 1954, דבריו על כי"ל, "הארץ", שם, נאמרו כתוך סמיכה על חזקת נאמנותם של אחרים וסעתי.

מירכא ותביר בתיבה אחת

16. אפשר שמעייני בכה"י יבוא וישיג על דבריו לומר: והרי מלבד תיראו (תיראו במתג) נמצא גם ונתנו על ציצית הכנף (טו לח). לדבריו, שאין בכה"י מתגים פרט לתיבת תיראו, תצטרך לומר שבתיבת ונתנו מירכא (תחת הנו"ן הראשונה) ותביר, והרי בנוסח הדפוסים ובתנ"ך ק"ק, וכן במהדורות הקודמות של קיטל, ובתנ"ך ירושלים — הנו"ן הראשונה במתג אם אמרת³⁰, כי שבע געיות נוסות בכה"י לצד שמאל והן דומות למירכא, הרי אפשר להוסיף להן את תיבת ונתנו לומר מירכא היא תחת הנו"ן ושמונה הן הגעיות ונמצאים דבריו על צמצום המתגים בכה"י מפוקפקים.

אי אפשר לומר כך, ויש בזה צד עקרוני להרבה מקראות שטענו בהם מעתיקים ומדפיסים ומהדירים. כלל ישו הוא שתיבה שטעמה תביר תבוא בה בתנאים ידועים, מירכא בתנועה שלפני התביר ולא מתג.

וזה לשון דקדוקי הטעמים ס' 20³¹, "כל תיבה שיש בה מארכה ותברה (תביר), כמו ידך תהיה בו (דברים יג י) וינגעו יהושע (יהושע ה טו) ירדו (יחזק לב כא) וישבו כבאר שבע (דה"ד כח) ישתרגו (איכה א יד) אין בין מארכה לתברה אלא שוא בלבד". כלל זה נמצא בצורה אחרת בטעמי המקרא המיוחס לאבן בלעם, שער התביר, הוא קובע תנאי שלפני השוא יהיה אחד מן ג' המלכים³² (קמץ, חולם וצירי) ובין הדוגמאות מובאת תיבת התבוננו (ירמ' ט טז).

ושמא אין כלל זה פוסל מתג במקראות אחרים? אוסיף ואעתיק דברי מחברת התיגאן שהאריכה במקום שקיצרו אחרים: ע"ש עמ' 100: "דע שבזמן שהתביר על מלה פלונית ולפני האות שיש עליו התביר... שוא ולפני השוא אות שיש עליו מלך משלשת המלכים³³ אלו, והו' החולם או קמץ או צרי לפי תנאי זה יהיה המארכה עם התביר על מלה אחת כמן ויצאו³⁴ ישתרגו התבוננו". וזה לשון דרכי הניקוד והנגינות מהדורת פרנסדורף, עמ' 29: "ואם תהיה התיבה אשר בה התביר במתג וחטף³⁵ כגון צרי לפני חטף המניע או חולם לפני חטף, שהוא מתג³⁶ או קמץ לפני חטף מתג³⁷, או יהיה המשרת מרכא במקום המתג בתיבת התביר כגון ויצאו שמרים³⁸ בידו³⁹ ישתרגו".

על כרחך בכה"י ונתנו — במירכא, וזה עשוי לכלל הישן, שהובא ככאן, לפיכך מה שנקבע למעלה לדרכו המיוחדת של כה"י בשימוש הגעיות קבוע ועומד.

לא אעלים שבכ"ל הקן שתחת הנו"ן בתיבת ונתנו, אינו אלא נוטה משהו לשמאל ואינו מירכא ברורה, אבל אין מכאן ראיה לסתור את דברינו, שכן הרבה פעמים אי אפשר להבחין בכ"י זה בין המירכא ובין הגעיה, בפרשת שלח לך נמצאות ארבעים מירכאות בצורת געיות נגד מאה ועשרים מירכאות בצורתן המקובלת.

אם אין לסמוך בסוג זה על כ"ל, שאינו מקפיד להבדיל בשני הטעמים הג"ל, הרי יקרה עדותו של כ"י קהיר, שאינו מערבב בהם⁴⁰, במקראות שהובאו למעלה מן הנביאים הוא נוהג על פי הכלל הישן: וינגעו, ירדו, התבוננו — כולן במירכא לפני התביר.

30 למעלה, תחילת פיסקה 5. 31 מהדורת גינצבורג ס' 18, עמ' 991. 32 התנועות מכוונות מלכים.

33 דרגבורג, מהדור המחברת, מציין שמות לה, כ: ויצאו (ו"ד בצירי).

34 חטף=שוא, וכוונתו: שוא נע שראוי שיבוא לפניו מתג.

35 פירושו, שוא, שראוי לו שיהיה מתג לפניו.

36 פרנסדורף כתב כאן סימן שאלה (שאין במקרא שומרים בתביר).

37 צ"ל ידך, כמו שהובא, למעלה, מקדוקי הטעמים, וכן בדפ' ראשון, במקראות גדולות, דפ' וויניציאה

דפ"ה. 38 למעלה, הערה 16.

לקט שכחה ופאה למחזור אפי"ם

מאת

דניאל גולדשמידט

(סוף; עיין לעיל ע' 118-136)

שחרית יו"כ

לדוך משכיל אשרי גשוי פשע וכו'. ואומרים הזמירות כמו בשאר ימים טובים.

נשמת... ישתבח... ברכו...

בא"י אמ"ה הפותח לנו שערי רחמים... אור עולם... ויהי הכל במאמרו... (הכל כמו ברה"ק)
אז ביום כפור (החרוזים שבכותרת נכתבו כאן רק אחר בית ראשון ובסוף בסדר זה: חטאנו צורנו...
סלח לגוי קדוש... ואלה הם השנויים: ו נא אל תמית כרשע. ס כסוכה מראית צ צחנתנו
תנקה וחטא המחוקק ר רצנו כקדם ש שחר אור יורח ת תחטאנו כבאזוב ונטהר בסליחתו.
הכל יודוך... אל אדון... שמך (לשבת: לאל אשר שבת)... עד: מלא כל הארץ כבודו.
מלכותו... וביום צום כפור שת סליחתי... סולח עון לסובלי עול דתו... צופה בענוי
נפש יונתו... והאופנים... ק"ש... גאל ישראל.

ברוך... מסוד... לחלות ולחנן פני מלך מלכי המלכים מוחל וסולח לעוננים מלא רחמים.
אליך נשאתי...

אמצת... גיהנוץ... חי חי יודוך... צאנך... בהעבר... שועם קשוב נחץ ותמהר⁹¹. תעתוע
חטאם תכבס... ככתוב כי ביום הזה... ונא' דבקה נפשי אחריד כי תמכה ימינך. ונא' יי
שמעה יי סלחה... ונא' וזכרתי את בריתי יעקב... ונא' מתהלך בתמו צדיק אשרי בניו אחריו.
ונא' אמרת יי צרופה מגן הוא לכל החוסים בו. ונא' קחו עמכם דברים ושובו אל יי... ונא'
והוציא כאור צדקך ומשפטך כזהרים. כזהרים משפטנו האר. צדקנו תחפש ותבאר. חוסיך
לטוב תשא. במגנך נתגונן להתפאר. זכרנו... מלך... בא"י מגן אברהם: אתה גבור...
תאות... לברית הבט ותדיח פְּעֹרָם... טבוח וטובה... זבוחו ודשנו לנגדך יתיחד...
ככתוב וישמע אלקים את נאקתם... ונא' און אם ראיתי בלבי לא ישמע יי. ונא' כי הוא ידע
מת' שוא וירא און ולא יתבונן. ונא' אמרי האוינה יי בינה הגיגי. ונא' הבט לברית כי מלאך
מחשבי ארץ נאות חמס. ונא' כי נער ישראל ואוהבהו וממצרים קראתי לבני. ונא' לכן כת אמר
יי אל בית יעקב אשר פדה את אברהם... ונא' אף ארח משפטך יי קוינוך לשמך ולזכרך תאות
נפש. נפש נענה תבשר סליחה. מלטנו מעומק שוחה... אמונתך לשוחחה: (וחסר הפיוט "עד
יום מותו") מי כמוך... ונאמן אתה... בא"י מחיה המתים.

אחדת יום זה... צורתו... בהלים⁹²... ספר חיים טובים (4)... למען חלה פניך (1) לעבדיך
זכור. ככתוב זכור לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב אל תפן... ונאמר ישוב ירחמנו יכבוש
עונותינו... ונאמר הבן יקיר לי אפרים... ונא' הלוך וקראת באוני ירושלם לאמר כה אמר
יי זכרתי לך... ונא' כי בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבו יקדישו שמי ותקדישו את קדוש יעקב
ואת אלקי ישראל יעריצו. ימלוך... ואתה קדוש...
אל נא. אתה הוא אלקינו...

91 גיל שבע"ל, וכו' במח' ויגה אבל בכ"י ב הגירסא ואל תאחר (כמו במחזורי הרח"ה). והוא אינו

מהאים לחרוה. 92 כ"ה גם במח' ויגה, ע"ש איוב כס ב.

אנא סלח נא ... אנא רחום כפר ... מורה חטאים ... (בשנוי אחר: נכון כסאך בית עולמים).
 מלך שוכן עד ... מלך מאזין שועה ... אדר יקר ... (בשנוי אחר: בחין אנעים).
 ובכן ואתה כרחום סלח לנו. אנא אלקים חיים ... (בשנויים אלה:) בעת רצון תען תחנתי ...
 אכן אתה אל מסתתר ... חטאנו כבאזוב ... יקדמונו. אתה יי אבינו והפיוט "היום יכתב" חסר).
 אך חנון אתה ורחום לכל פועל. אך אתים ... (בשנויים אלה:) מגר מסטיני צפוניך ... נשא
 קומם כקדם (והרפיון בכל טור: חנון ורחום לכל פועל).
 ובכן אמרו לאלקים מה נורא מעשיך. אמרו לאלקים (בשנויים אלה:) ה לקול תתן המון מים
 (בשמים חסר. ומתקבל) ח מכון לשבתו (כצ"ל) עולמים י לא יחשיך מנו חשך מ ברוך יי ...
 מן העולם ועד העולם⁹³ נ האור עמו חונה במדור זה זכרי (י) פ ברכו יי מלאכיו ר רם
 ונשא שוכן עד. כבודו בסוד קדושים ועד. בטחו ביי עד עד. ולעם קדושו ...
 ובכן מה נורא מעשיך. מעשה אלקינו ...
 ובכן לנורא עליהם באימה יעריצו. אשר אומץ תהלתך ... בדממה דקה ... ממעוטי עמים ...
 ובכן תנו עוז לאלקים על ישראל גאותי. על ישראל אמונתו ... זמירתו ...
 ובכן ועזו בשחקים ... טוב למעוז ... יחיו כל אשר בו דבקים ... לשושנת עמקים.
 ובכן מי כמוך באלים יי. מי כמוך אדיר במרומים ... רוצה תשובת עמו ... לאברהם חסד.
 ובכן אין כמוך באלקים יי ואין כמעשיך. אין כמוך ... בגבתי מעלה ...
 ובכן נאדירך חיי עולמים. האדרת והאמונה ... החסן והחיל ... היראה והיחוד ... הלבוב
 והלסח ... הפאר והפדות.
 ובכן רוממו יי אלקינו והשתחוהו להר קדשו ... רוממו אדיר ונורא ... גדולתו בקהל קדושים
 ... שגיא שניו לא חקר.
 ובכן רוממו יי אלקינו והשתחוהו להרום רגליו ... רוממו אל מלך נאמן ... קדוש הוא
 להקדישו ולגדלו ...
 ובכן נאמירך יי אלקינו באימה. נאמירך באימה ... נועדך בועידה ...
 ובכן כי אל אמונה אתה. אמונתך בעליונים ... רחמך בתחתונים ...
 ובכן תוקדש ותוערץ. הנקדש ... ביקדים יוקדים ... בצלצול כנפים (משירות חס) ...
 ליושב תהלות (הכותרת אינה חזרת אלא בסוף. ובכל טור רביעי: אומרים קדוש וברוך) כ שלג
 צ צבא תחתונים לרצותך מרעימים ת בשפר המונס לקונם ורבונם
 ובכן שרפים עומדים ממעל לו. זה אל זה שואלים. וזה אל זה ממללים. איה ... (כותרת זו
 אינה חזרת אלא בסוף) ... ברתת ורטש (י) ורעד ... דוהרים דולקים (כצ"ל) ... וממנו יגורו אלים
 ... חלים וחתים ... להקדישו להעריצו ... נוצצים נוגנים ... שרפי הוד יכתירו ... פליאים
 אלפי אלפים ורבי רבבות ... (ואין בכל תפלות יום הכפורים הפיוט לאל עורך דין).
 ובכן לך תעלה קדושה ... מי יתנה תוקף תהלתך ... צבי צבאותיך ... הוד הדרך (י) ...
 יבאר ביאור בינתך ... אמן אלקותך ... שמים ושמי השמים ... ויריעו לך ... התחתונים
 והעליונים מפתחת ירך נוזנים ומתכלכלים. ומזיו הדרך שבעים ... השופכים שיח לפתותך.
 הנהגים והנטבחים על קדשתך. הנשחטים על יראתך. הנשרפים על קדוש חזרתך. הנחנקים
 על אמונתך. הנסקלים על חטיבתך. הנסחבים על מלכותך. הנטבעים על דתך. והם עמך ונחלתך.
 צאנך ... העסוקים ביראתך ... התאבים לקרבנתך. הקרואים עדתך. יסוד ... ומה יעצור ...
 ונתיבתו נתושה ונטושה ... מרגיו בכל איבריו (כצ"ל) ... וצר לו במצוריו. לולא אתה עוזרו
 מצריו ... להלעיטו במסך ... וכתולם חולמו ... על כן יאמרו מושליו ... לבא שעריך בתהלה.

93 כ"ה במח' וינה, והוא לה"כ דה"א טו לו (והרמ"ה תפס לה"כ תהל' מ"א יד).

94 מבנה הפיוט דורש כאן שתי תיבות הפותחות באות ד"ה.

לקדם פניך בתודה חילה. להזכיר בו... ומכל ימים זה קדשת... ועין בעין נראת. ובין הכרובים... וענו קטורת... ועמך... וכורעים (ובורכים חס) וסוגדים... מרבים תחנונים. מדברים חנונים... כי הם דלים ומעונים... להשליך בצול זדונים... בדברך עם ציר פנים בפנים... כשורם כל תצדיק בנים... ואז... פליאים יפארוך... קדושה משולשת.

נקדישך ונעריצך⁹⁵ (הנוסח כמו כיום א' דר"ה)... כבודו:

אחד קדוש אש אוכלה אש... (שנדפס במחזור מנהג פולין לר"ה יום א' אחרי "ממקומך מלכנו תופיע", בשנויים דלקמן:) ד כעין החשמל ה נחת ורועד בלהב אש ז ועו מיום תקוע ח חלים ורועדים מפניך ס כקטורת נתונה י יחשב שיח מענם כניחוח מ וכידו לקח האש נ יונצלו משחת מדורת פ וייחדך ובבית ק נמצאת אינטרפולציה גדולה: קנא לעירך ולמקדשך השמים. ולבשר חסידך. הנהרגים והנשחטים. והנטבחים. והנחנקים. והנצלבים. והנקברים מחיים. על יחוד קדשת שמך. ולתורתך הקדושה אשר היתה לשרפת אש. רצף שכינתך לתוך עירך כבוד סבובה חומת אש. (הטור "שעה" חס) שכלל היכלך. ואל תתיאש. תמימך ישרתוך כמלאכי רוח משרתי אש. אז בקול. ממקומך. לדור ודור. כי מקדישך. האוחז ביד עו תמים פעלו (כמו בדר"ה). האדיר בשמי עליות... הגד מראש אותיות...

התכו מתחת... הקורא דורות... הויכוח...

האמן כפי... הדכאם אל מקום... המטהרם בזריקת מים טהורים... הלכן (1) במלכו... ובכן מי לא ייראך מלך הגוים... (הרהיטין הבאים כאן מחולקים הם לשלש תפלות⁹⁶, והחלקים שטבלו קיצורים ע"י הצנורה במחזורים שלנו ("הגוים" ראשון ושני "ומלכותם") חסרים כאן לגמרי⁹⁷). ובכן מי... מי עץ כעצתך... מי קדוש כקדשתך.

ובכן מי לא... ת בפי כל ידובר ע נצב בשמים ל דקה מן הדקה.

ובכן מי לא ייראך... ב נעלית ד במרום מרומים ז רעמך ט טיסת ברקים ע כבוד לבב צאן ירך עומדים היום להשפט.

ובכן מי לא ייראך מלך... הלולו עשור...

ובכן מי לא ייראך מלך הגוים כי מ לעינים רואה ל כל מפעל כ וגם חתום ז לפי חסד (לפי קיצור 1).

ובכן מי לא ייראך מלך הגוים כי לך... ד מוכלל ק נוצצי קלל ח תהלה מרבים... (ע"כ).

⁹⁵ בהתאם למנהג צרפת הקדום אומרים "קדושה רבה" רק למוסף ולנעילה ולא לשחרית ולמנחה. עי' מ"ו ע' 395, מנהיג דף ס"ב א' (ע"ס סדור רע"ג ע' 49 = סרע"ג השלם ח"ב ע' 358), ס' המחכים (האשכול כרך ו' ע' 153-154) וס' טרויש ע' 27-29 (כ"ה גם במנהגי ספרד, רומא, רומניא), לעומת מנהג אשכנז ופולין המאוחר, לומר קדושה רבה בכל ארבע התפלות, הרשום, עד כמה שידועתי מגעת, ראשונה ברוקח (דף מ"ג א' בדפוס ורשה) ואחריו במנהגי ר' חיים סלטיאל (קרית ספר כ"ג/כ"ד ע' 329), מנהגי מהרא"ק דף י"ג-י"ד, מהרי"ל סוף הל' יו"ה"כ, וס' המנהגים לר"א סירנא (וע' בהערה קס"א שם בענין שני המנהגים). יש לשער ע"פ תשובת הגאונים המובאת באור זרוע ח"ב דף ס"ד ע"ג (לוינ' אוצר הגאונים ו' 41 מ"ס קכ"ב) שהמנהג נשתרש על סמך יצירות הפייטנים. שיצרו קדושות פיוטיות בקרובותיהם (שנתקבלו בתפלות השונות) דוגמת קדושה רבה. באמת נמצאת קדושה כזאת במח' רומניא לשחרית יו"ה"כ, דף שמי' ע"ב, כמנהג מקצת הקהלות; אחרת נדפסה במחזורי רומניא למנחה של יו"ה"כ; אחרת, "מלאכים מרופפים", תשלום פיוט "שערי ארמון" מתוך הקרובה לנעילה יו"ה"כ (גם בכ"י מחזור רומא שבבית הספרים הלאומי בירושלים [Heb. 8° 986]), נדפסה ע"י de Haas, Ungedruckte Stücke aus Breslauer Machsorhss., 1906, p. 64. אחר כך תלו במנהג זה טעמים ע"ד הנוסח.

⁹⁶ המנהג להשאיר מן הרהיטים לתפלת מוסף ומנחה נחפשת כנראה רק בצרפת, עי' ס' טרויש ע' 27. בחיבור תפלת מוסף: זמן הרהיטים במקום שהניח בו ליוצא, ובחיבור תפלת מנחה (שם ע' 28): אחד או שנים מן הרהיטים והכל לפי העת. ועי' ג"כ בהמחכים ע' 153. והטעם הוא להתחיל מוסף קודם ז' שעות. עי' סדור טרויש ע' 27 בהתחלה. ⁹⁷ בדעתי לטפל בפיוט זה במאמר אחר.

תשגב לבדך... ובכן תן פחדך... ובכן... ואז... ויאתי... ותמלוך... קדוש אתה עד המלך הקדוש (כמו ב"ה).

אתה בחרתנו... ולמחול בו את כל עונותינו⁹⁸ זכר ליציאת מצרים. או"א יעלה ויבא... חנון ורחום אתה. או"א מחול לעונותינו... מחה והעבר פשעינו מנגד עיניך כאמור... עד לפני יי תטהרו. ואומר הסליחות ומתחיל אא"א וכו'⁹⁹ (הסליחות אינן כאן, כאמור לעיל, וכמוכך אמרו הסליחות כמנהג האשכנזים שבאיטליה). מחה פשעינו... או"א תבא... אתה מבין... על חטא... ודוד עבדך... שמאזהבתך... כי אנחנו עמך... עד: ושנותיך לא יתמו הכל לפי הסדר של ערבית יו"ב. קדשנו במצותיך... ושמחנו בישועתך ואין כאן הזכרת שבת) כי אתה סולח... ויום הכפורים. רצה עד סוף התפלה (כמו לעיל ב"ה) ואומר אבינו מלכנו וקדיש שלם ומוציאין ב ספרים וכו'.

מוסף יו"כ

ברוך... מסוד חכמים... מוחל וסולח לעונים מלא רחמים:
ארעד ואפחד... (רשות למגן, כמו בשחרית יום א' דר"ה וכשנזכר ע"י ברנשטיין ע' 15, אבל בסיום מתאים אחרי שורה 15): אָדוֹן אֵל תְּשַׁחֵץ עֲוֹנוֹתַי / לַעֲת אֶכְשָׁךְ מִקֶּדֶם בְּעֵד עֲוֹנוֹתַי / נִלְקִי וְאַמְצָנִי בְּסֶלֶת אִישׁוֹן / הַעֲתָר־לִי בְּיָסְדָהּ בְּעֵד נְסִיבִי שׁוֹשֵׁן¹⁰⁰.
שושן עמק אימה (כ"ל¹⁰¹)... שורש וענף סימה... נאק שמעה וסלחה. ככתוב יי שמעה יי סלחה יי הקשיבה ועשה... ונאמר אם עונות תשמר יה יי מי יעמוד. ונאמר כי עמך הסליחה למען תורא. ונאמר ויהי נועם יי אליקינו עלינו... ונאמר יראה אל עבדיך פעלך... ונאמר קחו עמכם דברים... ונשלמה פרים שפתינו. שפתינו מדובבות... זכרנו... מגן אברהם. אתה גבור... ומצמיח ישועה.

יום מימים הוחם... פרחיו במשענותיו חטומים (כ"ל¹⁰²)... מלך אל (י) רחום וחנון. ככתוב ויעבור יי על פניו ויקרא יי יי... ונאמר ישוב ירחמנו יכבוש... ונאמר זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך... ונאמר בימים ההם ובעת ההיא נאם יי יבקש את עון ישראל... ונאמר אם יש עליו מלאך מליץ אחד... ונאמר הבן יקיר לי אפרים... ונאמר כי אל רחום יי אליקין לא ירפך... ונאמר יי חפץ למען צדקו... ונאמר ויחננו ויאמר פדעוהו מרדת שחת מצאתי כפר. כופר פדיון נפש... מי כמוך... מחיה המתים: (אין כאן התוכחה «אנוש איך יצוק».

צפה בבת תמותה... הנאבק לשר גחל... ויתרון תנה... לעון העם הזה. ככתוב סלה נא לעון העם הזה... ונאמר לכן כה אמר יי אל בית יעקב אשר פדה את אברהם... ונאמר כי לא בזה ושקץ ענות... ונאמר כי בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבו... ואת אליקין יעקב יעריצו. ימלוך... ואתה קדוש... אל נא אתה הוא אליקינו...

נחשב... דחות בפולנו עקלתון... היום כפתחך... מסטין בכבל... (ואין תרומים אלה

98 ובכל תפלות יו"כ נשמטו המלים «מקרא קדש», וזה ע"פ מנהג צרפת, ע"י מ"ו ע' 390. וכ"ה גם בכ"י אחרים שראיתי, כגון סודר אויליאנס, כ"י 60 של הקהלה בברלין, וכ"י 1056 של המוזיאון הבריטי.

99 הפסקת הברכה לאמירת הסליחות והוידוים במקום זה היא ע"פ מנהג צרפת (בהתאם למנהגי ספרד, רומא, רומניא), ע"י מ"ו ע' 392: ושלית צבור אומר ודוי באמצע תפלה כשמגיע לפני ה' תטהרו מתחיל בסליחות, מהכ"ס ע' 153, סודר טרויש ע' 27. כידוע מפסיקין במ"א ובמ"ס לפני או"א מחל...

100 ע"י סודר טרויש ע' 27. ראו ע' 4.

101 פ"י הוזהרה, וכ"ה בכמה כ"י ונתקבל במחזור ר' אייזיק ברלין (הנובר תקצ"ז) ובמחזורי ר"מ זק"ש. ודוגמת זה נמצא בקרובת ר"א הקלירי ליום א' וסכות: אוימתי בחיל כפור. אבל בכ"י ב כתוב: אוימתי.

102 ע"י פירושו במחזור הנובר תקצ"ז.

חזורים, חזן מהראשון החזיר בסוף): אשא דעי... ר צדקו עתה לרועעי. רעה צאן רועי באור חיים מצוא מחילה ויתרון ל פשעם ועונם היום יכופר....
את לחשי... אדון לקול עמך... אין ערוך אליך... (הכתורות אינן חזרות, רק בסוף אדון וכו').
ובכן ואתה כרחים סלח לנו. אנא און שועת חנון (כמו שנמצא במ"א ושונה ממ"פ, וכל סור מתחיל במלה אנא ומסיים "ואתה כרחים סלח לנו") מ גם מזדים חשוד עבדך ר רשענו מספר תמסך... (וחסר הפיוט "אך חנון אתה ורחים לכל פעל" והפיוט "אמרו לאלקים").
ובכן מה נוראים מעשיך. מעשה אלקיגו. אדיר בויעודו (כמו שנמצא במ"פ, בהשמטת החרוז "מעשה אנוש" הנדפס במחזורים בסוף 103)... דברו מקים לעבדו. לכן יתגאה ואין עוד מלבדו... המכין עולמי עד... חלד צופה במצעד... טוען הדומו. יודע עולמו... עוזו ברב חילו... צופה ומביט לעניני... רודה בקרב מחני... (שדי חסר) רוקע ארץ... תוקף שמו לרוממה... ובכן לנורא עליהם באימה יעריצו. אשר אימתך באראלי אומץ. באבירי אומן. בבדודי קדח. בבלולי ברק... בועד אלפים. וברבי רבבות... מחורשי רע... ביריעת מעונה... מכמוסי דופי... מסרוחי מען... מקוראי בחינוף... מפרוחי רוח. ומעיפי חיה... ונותנים לך פאר חי עולמים. והיא תהלתך.

ליושב תהלות... (בלי חזרת הכותרת, כמו בשחרית, וכל סור רביעי מסתיים אומרים קדוש וברוך. ואלה השניים): המון צבא המולה (כצ"ל)... להקת שביבים... מסוככים מרופפים. בכנפיהם מעופפים... מנצחים תמיד (!)... נדיבי עמך. מסלסלים לשמך... שומרים חקוקים... אלו לאלו שואלים. ואלו לאלו ממללים. איה אל אלים. אנא שוכן מעולים. להעריצו ולהקדישו בפאר מסלסלים. אור נוגה... (כמו שנדפס במחזור רומא למוסף יו"ב, דף קכ"ד ב' 104, בשניים ולקמן): לשגיא ו צבא חסר וזהר שביבי אור בפנינו... טכוס גלגליהם חיות ואופניו... יקוד סופה וסער מעגליו. כילול... להיטת... קול ישמיעו... רבועים ומרובעים בכל יציאות... תחת ומעל... תולה תבל בזרוע הודו. תקיף ואין עוד מבלעדו (!)...

ובכן לך תעלה קדושה... מי ימלל גבורות חיליך (סלוק שנדפס במחזור רומא, ח"ב דף קכ"ה א'), בשניים אלה):... מי ישעיר פלאי מעלליך... מי יאמר תקף כלולך. מי ידבר אמץ מעלליך. כי יגלה... מי ימנה מספר חיליך. מי ימוד... מי יחשוף... מי ישמיע... מי יעמיד במשפט אמתך... מי יבין חסדי ארחותיך... || מעתיק ואין להתם... אכילה אין לך בקרבנותיך... שתיה אין לך בנסיכותיך. תנומה אין במחנותיך. ונעור אין באהלותיך. ושינה אין במשכנותיך. ומקיץ אין בשנותיך 105. || נושא עון וצופה בעלבון... ולא חפץ ברשע. מחיש פדות וישע... מטיב לקוראים אם באמת אותו קוראים || עד לא תפלה שת תפלה. ועד לא תולעת השני... הלבין ריב גולע... ועד לא טריה שת רטיה. ועד לא תפלה שת תפלה. ועד לא נכון אז. קין קין אז... אמן תשובה... כפרו פקד... ועד לא עולם צר עם עולם 106. ועד לא נכון אז. קין קין אז... ועד לא עשור. עשה יום העשור. ועד לא יום כפור... ועד לא אשמים. צג בחין אשמים... ועד לא מתרחמים. הקדים הרחמים. ועד לא מתקדשים. התמיד קדושים || כי הוא רחום וחנון. ומרחם בעם זו מרחם. חומל וחונן. עם שמו מחנך. טוב ומטיב. ומרבה להטיב. שופט צדיק. קרוב ומצדיק. ושואג... לחון... הוא כאריה. נושא בני אריה. גועה... מצפצף (כי הוא חס')

103 הפיוט (לרבות חרוזי "מעשי אנוש") נמצא בשלמות במחזור רומא בשחרית יו"ב ובמחזור רומניא דף שמ"ג א'. והחרוז הנדפס במחזורי מ"פ לקוח מהפיוט "אין מ' בשחק" הנמצא בשחרית יו"ב.

104 ע"י צונץ, ריטוס 100. ודע שפיוט זה חסר בק.

105 כך הגירסא בכ"י אב. אבל בק הנוסח שונה: אכילה אין לך ושובע בקרבנותיך. שתיה אין לפניך ודשן בנסיכותיך. תנומה אין במחנותיך. וניעור אין בעיניך. ומקיץ אין בשנותיך.

106 "ועד לא עולם צר עם עולם" חסר בכ"י ק.

וכס כנשר. רחוף (י) גזולי יושר. ודואה על כנפי נשר. שאת ... כמראה דמות אדם. כתואר פני אדם. צר כמראה אדם. וברבוע כנפים. פרודות אגפים ... לשוטחי לך כפים ... במורא בלי להפגף ... עטויי ציץ כנף ... וכרובים הצגים. כמו רובים. תחן מרבים ... מול אדון מקריבים ... ושי מקריבים ... והאופנים אשר הם אפונים ... || ואילי שחק מרעישים ... ומחנות (קדושים חס') עירינן ועדישין ... ומחיצות מלאכים ... לטוב וסלה ממליכים || ויפצית ... וכספיר המנושא ... הנה מקום לכסא ... מחנגים בעד עמו מתחת לכסא. וזר נותנים בהתנשא. פני עון נושא || ושנים עשר ... למחנות שגגותם וזדונותם. ואלף ושמונה מאות ממחיצתם. יורשו לצאת מחלונותם. ויועקו ויצאו ... הפלא חסדך ... יושר אשר דברת בחזון ... וכנודעת ... והם מאז נוצרו לכבודך. יחדו היות עדיך וטהדיך || ואראלים ... ובם נמליכים ועריצותיך פוצים. והמשל ופחד באברם נוצצים ... ורועשים ורועשים מקול מחצצים ... ועומד ממעל לו מחצצים (י). וכתמם (וצאם חס') מדיחים ומרחיצים. ובנהר שביב דינור לנאור מנצחים ... שיר ושבח לנצח נצחים ... ובנעימתם זה לזה פוצחים. ושלוש קדושה לקדוש משלשים (ומפצחים חס' י).

כתר ... (הנוסח כמו בריה) ... עד מלא כל הארץ כבודו:

אל ברוב עצות ... (כמו שנדפס במחזור מ"א ומ"ב בשחרית יו"ב, בשנויים דלקמן:) א תכן את הרוח ג עשה לרוח י ישב את הרוח ז ויכולו מרוח ת ... לכן כל אשר באפו (י) נשמת רוח ... כחיה כאופן יאב בם רוח. כבודו מלא עולם ... ברוך כבוד יי ממקומו.

תמיד תתלונן ... ש תודה לך ל לכן ביום צרה י ושובי למנוחתי עת תאמר לנפש א ... תמיד שחר ונשף ... ממקומו ... שמע ... יי אחד:

אליך ועדיך ... תחת כי כל מעשיך ... בידך תואסף ... רוע פה הוא המחטיא את הבשר ... לכן בידך אפול ולא ... אחד הוא אלקינו ... ימלוד ... לדור ודור ... כי מקדישיך ... האוחז ביד ... עד תמים פעלו.

ובכן מי לא ייראך מלך הגוים כי לך יאתה (המשך הרהיטים שהפסיקו בהם בשחרית) כמו שנדפס במחזור מ"א ומ"ב בשחרית, בשנויים אלה:) ס ומי ספון הדר הלולו מ בכלומים ... ובכן ... כי לך יאתה כי. כי אדוקי אש י בועדם יודוך ל למדי ... ובכן ... כי לך יאתה כי בכל ... ק לגורלך (לגדלך ב) ש ממגד אשלך ... ובכן ... כי בכל חכמי ... ת המיתלים ל המועיל י ודוי מעבודות (עבודת ב) א דופקים. (ע"כ).

תשגב לבדך ... ובכן תן פחדך ... ובכן תן כבוד ... ואז צדיקים ... ויאתיו ... ותמלוד ... קדוש אתה ... אתה בחרתנו ... ולמחול בו את כל עונותינו. זכר ליציאת מצרים. מפני חטאינו ... ושני שעירים לכפר ושני תמידין כהלכתן. עלינו לשבח ... (הנוסח כמו במוסף ר"ה) ... או"א היה עם פיפיות ... אוחילה ... (הכל כמו בריה).

אתן תהלה ... (רשות לעבודה, כמו שנדפס ע"י ברוי-ויגל, מבחר השירה העברית, ע' כו, בשנויים דלקמן:) ב בלבדו הוא ואין בלת זר (ואין אתו זר ב) ואין בו עולה ועל שפתיו ג גדול העצה ורב העליליה (ועובר על פשע ק) גולה עמוקות מתוך החשך ד משוטטות בכל ועין ה הדור בלבושו והוד תפארתו. הדר (כבוד א) עזו כשמו כן גבורתו (כן תהלתו ז: כבוד גבורתו ב) הכל יעבורון והוא לבד יעמוד י אדר ישמיעו ז שמים בתבונה (בכחו ב בחכמה ק) ותקם ותעש ח בטובת בחיריו י שובו אלי ואשובה אליכם (י) רחמיו על כל יודע יצרנו כ משגיח בדכא. מאוין לקול לחש בשבתו למשפט בריב כל (לא ק) יעמיק (בשבתו למשפט עין לא ישורנו ב) מי יערוך לו (אליו א) מ מעמקי (מעמקי ק) לב נ חשב אנוש (י) עד דכא ס מי אל כמוך נושא עון ע צורר כשמלה (כשמלה ק) פ צדקה (צדק אק) ומשפט כי לא אחפז במות הרשע ז על כנפי רוח ק קורא בקול רם אני אל שדי קרבו עדי בכה התשובה

ק (אלי עד פתח התשובה אב). אזני קשובות לקול צעקת דל (שועת עם ק) ר שפוט (אותנו ק) ברחמים. וצדקנו במשפט (י) כי רם בעליונים מלך בתחתונים (בשחקים ק) ש שלמתו ק שמלתו אב ת מי יתן לאור משפטו ככתוב מי ימלל ... (חסר בכ"י אב). אתה כוגנת עולם ברב חסד ... (סדר העבודה לפי מנהג צרפת, כפי שנדפס ע"י השד"ל בנספח למחזור רומא, ליחורנו תרס"ה ח"ב דף ר"ב, ושם צ"ח השד"ל כמה שנויי מחזור אפ"ם לעומת נוסח כ"י ישן של מחזור מנהג צרפת. לכן אני מזכיר כאן רק שנויים שנשמטו ע"י השד"ל, או מה שמשלים או מכחיש לרשימותיו) ב¹ כסא הדרך ב² יסודה אק (יסודותיה ב) ... יתפלצון אק (יפולצו ב) ד³ דשא ועשב אב ז⁴ זתר נשמה אב זתר זיר נשמה ק ... והיא (כי היא ק) תחפש ח⁵ ומעצי תנובה אק (תבונה ב) ח⁶ ושחת ק ונמת אב ח⁷ חטיפת שנה י⁸ להרצץ בראש אק (ראש ב) למלשני סתר אב כ⁹ כבה ... ולא כבש ק כ¹⁰ ענשתו (יש בכל כ"י) כ¹¹ חקות לו אב כ¹² להורגו ק להורגו קין אב ל¹³ חול אק גבול ב קראתו ק קראתם אב תמור קראו אב מ¹⁴ מצאת צדיק תמים אב מ¹⁵ לשונם אב ס¹⁶ בתוכחת אב משחת ק ע¹⁷ במלון בק בחלום א פ¹⁸ ביד אב על יד ק ז¹⁹ רב מתנות ק רב ברכות ומתנות אב ז²⁰ ימים שבעה אק שבעת ימים ב ק²¹ ראשון בראש ורגל וראשון לטול חלק ק ולטול ראשון ב וראשון שני חס' א ר²² שבטיו ב שבטו אק ר²³ הזילו ג²⁴ אבנט מוח אב ג²⁵ אשת' אק ד²⁶ דמותו ד²⁷ קול לשון (י) מוציא שם רע ק ה²⁸ בכתפיו ק בין כתפיו אב במספר א ה²⁹ הצדיק א הצדק בק לנוקשי אפוד אק לנוקשו באפוד ב ומחליפי אל בשור ק. ו³⁰ אפוד חס' אק מול אב מקום ק ו³¹ יכסה דבקימו ז³² מאון ועד אין ו³³ שמונה ק שמונה בגדים אב ח³⁴ קרצו וקבל במזרק דמו אב קרץ בו רוב שנים ומרק כהן. אחר שהיטה על ידו. קבל דמו במזרק וזורקו על המזבח כהלכתו. להיכל יכנס להיטיב גרות חמשה ק³⁵ ו³⁶ והקטיר אב והקטיר קטורת ק וגרות אב ושני גרות ק הקריב ראש ונתח חבתים ונסך אב ויצא והקריב ראש ורגל ונתחם ועשה חביתין ונסך. הביאו לו פר אחד ושבעה כבשים ממוספי היום ועשאו עולות כלם כמשפט ק³⁷ ח³⁸ וקדש אב וקדש עוד ק ט³⁹ בכך אב כך ק.

וכך היה אומר ... והכהנים ... (כפי שהדפיס השד"ל עם שנויי אפ"ם, וכמובן מלת "ומודים", הנמצאת במחזוריים שלנו ליתא) ואף הוא היה מתכוון ... ואתה בטובך הגדול עורר רחמין וסלה לאיש חסידך ... (כ"ה בכל פעם בלשון בקשה, ע"י בשד"ל) ז⁴⁰ שעירי עם ק שעירי עזים אב י⁴¹ בגיל חס' ק כ⁴² על שני השעירים: וכשהוא מניח את של שם הוסיף ק קורא בקול רם לשם חטאת במוספת זה בשולים ביד מאוחרת ק, ואחריו הוא מוסיף: והם עונים אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. קשר לשון של זהורית בראש שעיר המשתלה והעמידו כנגד שער המזרות. קשר לשון אחר (י) לנשחט בצוארו: קורא בקול רם זה לשם חטאת אב כ⁴³ ובא לו אצל פרו שניה. וכך היה אומר ... והכהנים ... ואף הוא ... ואתה בטובך ... ל⁴⁴ לשחטו אב לשחוט פרו ק וקבל דמו: נתנו למי שממרים בו חס' ק וצוה למרסו ברובד ההיכל אב על הרובד הרביעי העליון שבמעלות האולם כדי שלא יקרום ק ל⁴⁵ והקיף חס' ק מחתת זהב שחוט אב מחתת זהב פרויים קלה מחזקת שלשה קבין וידה ארוכה ק ל⁴⁶ חתה כלפי אב חתה מפני ק ברובד הרצפה אב ברובד הרביעי שבעזרה לצד חוץ ק ל⁴⁷ קטורת דקהאב קטורת דקה מן הדקה ק מ⁴⁸ כף ק הכף אב מ⁴⁹ עד בואו ק עד גשת אב עד בא לארון אב עד גשת לארון ק מ⁵⁰ אין אב אין שם ק ז⁵¹ רב בצעיר ק רב וצעיר אב ז⁵² נטל ק נטלו אב ז⁵³ הכפורת ק הפרוכת אב "ולא היה מתכוון" ... "וכך היה מונה" ע"י שד"ל הערה מ"א. ז⁵⁴ נתנו אב יצא ונתנו ק בהיכל אב שבהיכל ק שער שם אב שער שעלה עליו הגורל ליי ק וקבל דמו אב וקבל דמו במזרק ק ט⁵⁵ סיבב אב סבב כדרכו ועמד בעמדו השמיט ק וכתב במקומו פנימה יכנס אחרי טור זה בכל

כ"י : אחת למעלה ושבע למטה. וכך היה מונה וכו' ע"י שר"ל הערה מ"ג. ס"ו בהיכל אב שבהיכל ק אחרי הטור ס"ו : ולא היה מתכון ... וכך היה מונה ע"י שם הערה מ"ד. ס"ו כסדר הראשון אב כאשר עשה לדם פר ק. והוא מוסיף אחת למעלה ושבע למטה במספר ולא היה מתכון ... וכך היה מונה ... ובכ"י אב כתוב : והיה ממנו על הפרוכת נגד הארון מבחוץ אחת למעלה ושבע למטה ולא היה מתכון להוות אלא כמצליף. וכך היה מונה ... וע"י הערה מ"ה להש"ל. ע"י אחת ב אחד א במקום עשאו בתערובת חטאת אחת נמצא בן : עירה דם פר לתוך דם השעיר וחזר ונתן את המלא בריקן ע"י מורח ק מזבח אב טהרו ק טהרתו אב. והוסיף ק ויצא חוץ לאולם ושפך שירים ליסוד מערבי של מזבח החיצון. ובאב הוסף לפי הערת הש"ל ג. ע"י בעד עם אב בעד אשמת עם ק.

וכך היה אומר ... והכתנים ... ואף הוא ... ואתה בטובך הגדול עורר רחמיך וסלח לעדת ישראל פ"ג אחר ופשעית מוסיף ק : הוליכו לארץ גזירה ומדבר שם הגיע לצוק חולק לשון של זחורית שבראשו. חציו קושר בין שני קרניו וחציו קושר בסלע. דחפו בשתי ידיהם לאחוריו ומתגלגל ויורד. ולא היה מגיע לחצי ההר עד שנעשה איברים. ואומר כך ימחו עונות עמך בית ישראל פ"ג ובשעיר אב קרעם והוציא חלבם נתנם במגס להקטירן על גבי המזבח ק ז"ט טור זה חסר ק ז"ט ופשט וירד וטבל ועלה וספג אב קדש ידיו ורגליו ופשט ירד וטבל עלה ק ק"ד קדם אב יצא ק המוסף אב הנעשה בחוץ ממוספי היום ק והכליל אילו עם מוסיף יום אב ועשה אילו ואת איל העם והקטיר אמוראי (י) תחטאות ועשה תמיד הערב כהלכתו ק ר"י מחתת פז אב מחתת זהב ק ר"ג רגליו וידיו אבק ר"ג רחץ אב טבל ק ר"י רצוי עד בין הערבים חס"י ק והקטיר קטורת אב קטורת הקטיר ק ש"י לערב אב בערב ק ח"ג לשון השני אב לשון חוט השני ק כשלג חסר אבק.

כל אלה בהיות ההיכל על יסודו ומזבח על מתכונתו. כהן גדול עומד ומשרת. דורו ראו ושמוחו. אשרי העם שככה לו. אשרי העם שיי אלקיו. אשרי עין ראתה כל אלה. הלא למשמע אוזן דאבה נפשנו. עונות אבותינו החריבונו. וחסאיתנו האריכונו קצו. אבל זכרון דברים תהא סליחתנו. וענוי נפשנו תהא כפרתנו. על כן ברחמיך הרבים נתת לנו את יום (השבת הזה ואת יום) הכפורים הזה. יום סליחה וכפרה על כל עונותינו ופשעינו. אמת מה נהדר כהן גדול. בצאתו מבית קדש הקדשים בלי פגע. ויום טוב היה עושה לכל אוהביו שנכנס בשלום ויצא בשלום :

וכך היתה תפלתו של כהן גדול. וכן אנו מתפללים לפניך יי"ה רצון מלפניך יי אלהים שתהא השנה הזאת הבאה עלינו ועל כל ישראל עמך. שנת אורה. שנת ברכה. שנת גאולה. שנת דיצה. שנת הדרה. שנת ועודה. שנת זמרה. שנת חדוה. שנת טובה. שנת ישרה. שנת כבוד. שנת למודת. שנת מלכות. שנת נגינה. שנת שמחה. שנת ענוה. שנת פדויה. שנת צהלה. שנת קדושה. שנת רוחה. שנת שלוה. שנת תמימה. שנת שובע. שנת שלא יקום צר עלינו. שנת שתדבר עמים תחתינו. שנת שתוליכנו קוממיות לארצנו. שנת שתכתבנו בספר חיים טובים. שנת שתחדש עלינו שנה טובה. שנת שתבטל מעלינו כל גזרות קשות. שנת עיבור יצירה ותירוש. שנת שתברך לחמנו ומימינו. שנת שתשלח ברכה במעשה ידינו. שנת שלא תפיל אשה פרי בטנה. שנת שתקרב גאולתנו. שנת שיבא משיח לגאלנו. שנת טלולה. שנת אם שחונה תהא גשומה יי"ה. שנת שלא יצטרכו עמך ישראל זה לזה ולא לעם אחר.

108 ק מביא את כל הפסקאות החל מן "כל אלה בהיות ההיכל" בסדר שונה ומשלב את תפילת כ"ג בצורה זו : על כן ברחמיך הרבים נתת לנו ... יום שתמחול ותסלח לנו על כל עונותינו. ובכן כמו שמעתי תפלתו של כהן גדול ביום הכפורים בצאתו בשלום מן הקדש, יהי רצון וכו'.

109 שנת גשומה שנת טלולה (ש' שחונה חס') ב : ש' טלולה ש' גשומה אם שחונה ק :

או"א מחול לעונותינו ביום (השבת הזה וביום) הכפורים הזה ... (עד) לפני יי תטהרו. ואמר הכליחות (כמו שכתוב במחזור אשכנז ב) ומתחיל אל ארך אפים אתה. מחה פשעינו ... או"א תבא לפניך ... אתה מבין ... על חטא ... ודוד עברך ... שמאבתך ... כי אנחנו עמך ... קדשנו במצותיך ... עד מקדש (השבת) וישראל ויום הכפורים. רצה ... ותערב ... מודים ... עד סוף התפלה כמו במוסף ר"ה.

מנחה ליו"כ

ברוך ... מסוד חכמים ...
 איתן הכיר ... גהץ במ ... ונקרא אב המון לאמתך ... ולהזכיר גבורותיך. ככתוב ויטע אשל בבאר שבע ... ונא' והאמין ביי ויחשבה לו צדקה. צדקה ... מגננו כי לך הוחלנו¹¹⁰.
 זכרנו ... מלך עוזר ... אתה גבור ... מצמיח ישועה.
 מואהב ... נפשו לטבח כהשלימו ... תזכור עקדתו ותרחה עמו. ככתוב עזרנו אלקי ישענו על דבר ... ונא' יחינו מיומים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו. לפניו יקימנו ... רדומים יחיה. מי כמוך ... ונאמן אתה ... מחיה המתים:
 אראלים ... דופקים בתשובה להשכים ... לכן יאמר לבית מחכים. ככתוב לכן כה אמר יי אל בית יעקב אשר פדה את אברהם. לא עתה יבוש יעקב ... ונאמר כי בראותו ילדיו מעשה ידי ... ימלוך ... ואתה קדוש ...
 אל נא. אתה הוא אלקינו ... חי וקים נורא ומרום וקדוש: (ואין כאן "אמונת אים נוטרת" וכו').
 תכפר ותסלח. אל טוב וסלח. האל קדוש: תפלתו ממעונות. תקשיב כקרבנות. נורא וקדוש:
 אפאר למלכי ... (כלי תורת הכותרת אחרי כל טור) שנדפס בקונטרס של מנהג פוזנא. דפוס דיהרנפורט תקפ"ט, דף ה' ואצל y de Haas 62. בשנויים אחרים. ומאחר ששניהם אינם מצויים כ"כ, יבא כאן הפיוט בשלמותו¹¹¹:

אפאר למלכי בקדש / ביום אך בעשור לחדש:
 גואלי ומושיעי / דגול רוכב שביעי:
 האל ישקיף ויחזה / וימחול לעון העם הזה:
 זה בתודה נהללך / חלוי נערך למולך:
 טעינו במקדש קדש / יד ביום מקרא קדש:
 כוננו לב עמך / לצום ולהתפלל לעומך:
 מפשע לנקותם / נתכוונו בתפלתם:
 סלה תסכית שיחתם / עבודתם שעה ותפלתם:
 פדותנו תחשה / צעקתנו קשוב כקרבן אשה:
 קוראים ליושב מעוני / רוננים לסלסל ליי:
 שועתנו תקשיב מערבות / תרחמנו בזכות אבות:

מיכאל מימין מהלל. וגבריאל ... מי כעמך ישראל:

אל אדיר רב חילו ... (כמו שנדפס במחזור רומא, ח"ב דף קמ"ב ב', בלי תורת הכותרת, ובשנויים דלקמן): זמירות ישמיעו לו מכל פנותיו (4). חשמל ... טיכס קדוש הודו באופניו (בדופניו ק) ... כי מיבש בגערותו המון גליו. נועדים ... להסתופף ... עירין וקדישין הודיות לזמרי. פאר ושבח למלך כל (למעין כל ק) נאמר. צורחים לקול (בקול ק) ... רעם רעד (רעש ק) רגשתם ומוצאות (ומוראות ק) ... תמים דעים רב הודו. תוקף שנאנים צר לכבודו. תומך ...

110 כ"ה במח' וינה. 111 אלה שנויי קונטרס פוזנא: 6 כווננו 8 תסכית תחנתם ... ותחנתם ולפני 11 נוסף: שדי שוכן שבעה. תחנתנו תאזין ושועה:

ובכו לך תעלה קדושה... כי רכובו בערבות... (לפי מ"א ומ"פ... בהשמת המלים ומכל בריה תוקף והמלים ומכל גרון רון. ומכל לב רחש. ובסוף מסיים: כי כלם בראת למענך. האל הנערץ והנקדש בקדש, והשאר חסר.

נקדישך ונעריצך¹¹²... מלא כל הארץ כבודו:

אחד קדוש אש אוכלה אש... כמו בשחרית יו"כ.

אז בקול... ממקומך... לדור ודור... כי מקדישך... האוחז ביד...¹¹³

ובכן מי לא ייראך... כי בכל חכמי הגוים ובכל (גמר הרחיקין, כמו שנדפסו במ"א בשחרית, בשנויים אלה:) שלות כוגדים ושאננים... ובכל צעד... לכבדך... מלכי ארץ... בהבדילך (1) ... גויך... מיחל לך.

ובכן מי לא... מאין כמוד. מאין כמוד באמצך...

תשגב... ובכן תן פחדך... ויאתיו... ותמלוך... אתה בחרתנו... או"א מחול... לפני יי תטהרו: ואמרים הסליחות (וגומרים התפלה כמו בשחרית, ואין כאן אבינו מלכנו, ובכ' כתוב בפרדוש:) ואיזי אומרים אבינו מלכנו וממתינים לאמרו בתפילת נעילה¹¹⁴.

תפלת נעילה ליו"כ

אשרי. ובא לציון... יתגדל...

ברוך... מסוד חכמים... מחול וסולח לעוניהם. מלא רחמים: ¹¹⁴

אשל צדק... (מהקדוה הבאה כאן נדפסו ה"מגן" (בלי הכרז) והסלוק בסדר ר' עמרם גאון, היצ' קורנול, ורשה תר"כ, ח"ב דף נ"ז ב' (ט) ובתשלום אבודרהם ע' 139—140 (Π), והנוסח שלהם שונה במקצת ממה שנמצא בכ"י שלפנינו, ושתי הנוסחאות אינן נקיות משיבושים, לכן יבא כאן הפיוט בנוסח מוגה במקצת¹¹⁵):

(סימן: אני אברהם)

¹ אֶשֶׁל צֶדֶק הַיּוֹם בְּאַרְבַּעַת / תְּפִלּוֹת יַעֲקֹב אֵלֶּיךָ וְיִצְחָק:

נִדְבַת אֲבִיו תְּהִי בּוֹ פִּגְעָה / וְחֶסֶד יִסְדְּכֶנָּהוּ יְבוֹנְנָהוּ:

יִתְּנֵם בְּסֵפֶר בְּטִבְעָה / יָמִין אֶל יִבְשָׁרָהוּ כִּי חֲתוּם הוּא:

אוֹר פָּנָיו יִשָּׂא עָלָיו כְּנָעַת / עֵת עָרֵב וְעַל מִי לֹא יָקִים אוֹרָהוּ:

2 יבוֹנְנָהוּ יִצְרָהוּ תַע 3 יחַתֵּם לַחֲיִים בְּסֵפֶר אַבְרָם יחַתוּם ת 4 אוֹר פָּנֶיךָ נִסָּה עָלֵינוּ אַבְרָם

112 ע"י לעיל הערה 95. גם הרח"ה מזכיר שכרוב כ"י יש כאן קדושת, או בקול.

113 וזה כנראה בניגוד למנהג צרפת הקדום: ע"י מ"ו ע' 394, ס' המחכים (האשכול כרך ו', ע' 154).

כדור טרוייש ע' 29.

114 לפי מנהג צרפת הקדום אין אומרים לנעילה בכלל קרובה אם אין שהות ביום (ס' המחכים ע' 154).

סדוי טרוייש ע' 29), ואם יש שהות נהגו לומר את הקרובה. "אהבתי מעון בית משכנותיך" לר' יוסף בן יעקב (כדור טרוייש שם, צונץ, ריטוס 104, ליט. געש. 172) הנמצאת בכ"י מחזורי צרפת הקרובה שלפנינו נתקבלה איפוא בהשפעת קהלות ספרד. ממחזורי קהלות ספרד ומפירושי האבודרהם (תשלום אבודרהם הו"ל פרינק, ברלין תר"ס) אנו רואים שלא שמרו שם על מעמד פיוטן אחד בשלמות אלא הרכיבו את המעמד מציירות כמה פייטנים לפי בחירתם (ע"י צונץ ריטוס, ע' 106 והלאה). לכן אין בו משום הפתעה, שגם כאן לקוח "המשלש" מקרובה אחרת.

115 הערות מעטות לביאור הפיוט. 1 אשל צדק: אלו ישראל (פי' האבודרהם) ע"ש ברא' כא לג, וכנראה הרחוב הפיוטן את דרשת חז"ל אשל סנהדרין (ב"ר פ' נ"ד ו'), וע"י כל החמר אצל תאודור אלבק ע' 583. יעתר וכו': איוב לג כו, וכן מסתמים כל טור בסטוק. 2 נדבת אביו: של אברהם, ע"י אבודרהם. יסובבנהו: וברים לב י. 3 כי חתום הוא: ישע' כט יא. 4 אוֹר פָּנָיו, ע"ש תה"ל ד ז. ו' פירוש הראב"ע שם. ועל מי לא וכו', איוב כה ג. 5 בו צדקתו תענה, ע"ש ברא' ל לג. כי ה' מחסהו תה"ל יד ו. 6 רחמיו רבים, תה"ל קיט קנו. כי קטון הוא, עמ"ס ז ב. 7 על בני רמה ותולעת, ע"ש איוב כה ז. וחשב עם קונהו ויק' כה ג. 8 יחתת כל השמים ישרהו איוב לו ג. 9 ביד כל אדם... מעשהו, שם לז' ו.

5 בו צדקתו תענה ורעת / סקטו תסור כי יי מחסהו:
 רחמיו רבים ולמה יהיה נבחת / מחטאו לנגדם כי קטון הוא:
 תיפקד על בני רמה ותולעת / אם יוכל לעמוד וחשב עם קינהו:
 מעל מרומים צדקתו מודעת / ותחת כל השמים ישרהו:
 ביד כל אדם יתחם לדעת / כל אנשי מעשהו:
 ככתוב: ביד כל אדם יתחם לדעת כל אנשי מעשהו:
 [ונאמר. ולך יי חסד כי אתה שלם לאיש כמעשהו ק]
 ונאמר. פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים:

(סימן: אני אברהם חזק.)

10 אמנים נוצר יקח אמנותי / בעת רצון יתחם שאתי:
 הקרה מלפי היום לקראתי / הסזק כגן [וצנה] וקומה לעזרתי:

זכרנו ... וחתמנו ... מלך עוזר ... מגן אברהם: אתה גבור עד ומצמיח ישועה.

(סימן: אברהם אמן תחי ותחתם לחיים 136)

אהובת נוצר בלכה מצאתה / בישעך זכרה וגלה קץ סתוב:
 בנעילת שער שלח לעמקה / מליצים לשניה תחננים ישיחם:
 רצון עשנה כי בשפה קראתה / בצלות זכרה בספר תחננים (1):
 הרבקה להחפיל היום בגלוחה / ונאמה בנים צרים צמתותם:
 15 מקף לא נסוגו ונדקו בדת צויתה / ונקאנו לשמוע שבנים ישיחם:
 אמונת נעקד תצא לקראתה / ומפנה פשעה חסידיו ישיחם (2):
 ותחתם לסיים כמקדם קנייתה / גן נעול מעין חתום:

ככ: גן נעול אחותי כלה. גל נעול מעין חתום:

וג': כי עמד מקור חיים באורך נראה אור:

(סימן: אני בן עזר (2))

אור נסה ידיו על עם יברכונה / בשעת נעילה בשפה יזכרונה:
 20 ויפתחון שעריה ויזרשונה / כי טוב סדך [מסלים] שפתי ישכונה:

מי כמוך ... ונאמן אתה ... מחיה המתים.

יחידים הקדימו ... (המשלש של הקרובה "אשל צדק" אבד, ובמקומו נמצא לפנינו משלש הקרובה של ר' יוסף בן יצחק ד' אביתור "ברביעית עורכת" (צונץ, ריטוס 108) שנדפסה במחזורי ארגון, תלמסן, טריפולי ועוד. והנני נותן כאן את שנויי כה"י שלפנינו ממה שנדפס במח' אוראן ותלמסאן, וינה תרמ"ח, נספת לנעילה דף ג (2) יחידים הקדימו פניך מאמש ... בעוזך תחמש. פנות היום אמש (3) מהאמש. הלום הטורפים

5 ודעת אבק 7 הפקד אבק אם יוכל אבק ומי יוכל עת 8 מעל אבק. מי על עת 11 וצנה אבק (נגד המשקל) 16 צוית אבק לשכנים ק 17 ישיחם ב ימסום אק. אולי ציל ישפיתום (כמו "ובכו הנעקד ישיבת מדינינו") 18 קנית אבק 20 מחיים צריך להמחק

116 ה"מחיה" נמצא רק בכ"י אבק (ולא בעות) בלי שנוי. 12 אהובת נוצר, ע"ש ירמ' ב ב. 14 בספר החתום, ע"ש ישעי' כט יא. 15 צמתותם, דוגמת תהל' פח יו. 18 כמקדם קניית, ע"ש תהל' עד ב. גן נעול, שה"ש ד יב. 19 אור נסה, תהל' ד ו (נסה, פ"י שא, ע"י הראב"ע במקום). כי טוב חסדך ... ישבחנך, תהל' סג ד.

במשלחת חרמש... טורפיד... גובבים מהללך בקר ואמש... עד בא השמש... ככתוב
ויפגע במקום וילן שם... ונאמר ויירא ויאמר מה גורא... ונאמר לך אכול בשמחה לחמך...
ימלוד... ואתה קדוש...
אל נא אתה הוא אלקינו...

חתום... אל אל יקוו... (המשך הקרובה אשל צדק:)

תתום לחיים עומדים בתענית. אתה חותם תענית יי. קדוש:
עמוד למליץ יושר תם. פתוחי חותם. קדוש:

(סימן: אברהם)

אל אל יקוו וברע אמת / למי תחית:
בו יחטה הולך בתום / ביד כל-אדם יחמום:
רצה לגלית קץ סתום / בספר תחתום:
היום שים נסע ששועיף / כחותם על זרועך
5 מעין יאמר אשית בני / חותם על-יד ימיני:
על-אמת ספרך רשומים / סתומים וחתומים:

ובכן לך תעלה קדשה. כי אתה אלקינו מלך מוחל וסולח: אמת בספרך.

(סימן: אברהם. 118)

אמת בספרך בואת עיניך.
בתום תכתוב ותחתום בחותמך.
רצה פליטיך שוקדי אולמך.
היום בארצת תפלות לרומך.
5 מקום ישעך ומועד נחומך.
תצדיק ייחלו כי תסליחה עמך.
וצקתם תעלה לכסא מרומך.
קדוש בהקדישו משרתי שמך:

כתר יתנו לך... מלא כל הארץ כבודו.

וחיות בוערות... (כמו שנדפס במחזור ויטרי סי' קסד, ע' 156, בשנויים דלקמן:) וחיות בוערות
לכסא רם... יחד תחת הכסא לקפץ חדויות... תילי תיליות... ויבהיק כמהפכת... אך
בטירותם... איים להעיק בנהי ונהיות. לרומם להדר שמו... להעריצו ולהקדישו...

חתום לחיים עומדים ק עומדים היום אב אמת... לשמי מרומך עת

117 חותם: יח' כח יב (חותם, כר מנוקד), וכנראה הבין הפייטן חותם. פתוחי חותם, שמות כח יא
ועוד. 1 זרע אמת, ירמ' ב כא. למי תחתמת, ברא' לח כה. 2 הולך בתום, משלי י ט. ביד כל אדם
יחתום, איוב לו ז. 3 מספר החתום, ע"ש ישע' כס יא. 4 נסע ששועיף ישע' ה ז. כחותם על זרועך,
שה"ש ח ו. 5 מעון. כינוי להקביה. חותם על יד ימיני, ירמ' כב כד ועי' המשך הפסוק: כי משם אתקנך,
ודרשינן במדרש שהשיר (פ' ח' ו') אתקנך בתשובה. 6 על אמת ספרך רשומים, ע"ש דני' י כא. סתומים
וחתומים, שם ב ט.

118 בספרך בראת עולמך, עי' אבודרתם שהוא רומז לס' יצירה. 3 שוקדי אולמך, ע"ש משלי ח לו.
6 כי הסליחה עמך, תהלי' קל ד.

כבודו... אדיר אדירנו... לדור ודור... כי מקדישך... האוחז ביד... תשגב... ובכן תן פחדך... ובכן תן כבוד... ואז צדיקים... ויאתיו... ותמלוך... אתה בחרתנו... או"א יעלה ויבא... או"א מחול לעונותינו... עד לפני יי תטהרו... עלינו לשבח... (הנוסח כמו במוסף) עד ועל הארץ מתחת אין עוד. או"א היה עם פיפיות... אוחילה...

אל ארך אפים אתה... ויעבור... האוינה יי תפלתנו והקשיבה לקול תחנונינו: שמעה תפלתנו יי ושועתנו האוינה אל דמעתנו אל תחרש: שמעה יי צדק הקשיבה רנתנו האוינה תפלתנו בלא שפתי מרמה. שמע יי קולנו בקרא וחננו ועננו: שמע אלקים קולנו בשיחנו מפחד אויב תצור חיינו: יי שמעה בקולנו תהינה אנוניך קשובות לקול תחנונו. ליי הישועה וכו' כי לא על צדקותינו וכו'.

או"א פתח לנו שער, בעת געילת שער, כי פנה היום: (היום, כן בכל יום). אז לפנות ערב... (כמו שגדפס במחזור מנהג אשכנז, רח"ה, רדלתיים תק"ט, דף י"ח ב', מח' וינה תרס"ה, ד' כ"א א', והטורים א—ו וד' האחרונים גם בקונטרס פיונא דף ו', בשנויים דלקמן:) ד דודנו יעטנו (צדקה חס, כ"ל) שמחה וששון בשבתנו על שער מלך ה הכון תפלה. לקראת שומע תפלה ו מסלדים: תחפש לבאי שערך ולא תאחר. ת בשית שפתותינו ברחמיך מלך ט בשער מחנות מלך... נגדך קראנו ישועה יבשרנו קדש מלכנו ואלקינו מלך... יקים דבירו (דברו ק) יכנים עדו... כמו דלים... בצדקו יעשה... ואחר טור זה: לעת צללי ערב שיחנו לך יערב כריח מנחת ערב מלך (כריח מנחה לך מלך ק). נשתחות בתחן... עריצת אל רם פתחי תשובה צעדו ברנה לקראת מלך. קדמו... שערי תעודה למלך תנו לאל תודה הנצב בשערי תשובה כי פנה היום (הטור האחרון חסר במחזור אשכנז ונמצא בקונטרס פיונא). (בכ"י ק מפיסקין באמירת אל מלך אחרי טור ו', ל' יקים דברו).

אל מלך ויעבור... כי אתה תאיר נרנו יי אלקינו יגיה חשכנו. האירה פניך על עבדך הושיענו בחסדך. כי טוב חסדך מחיים שפתינו ישבחונו. יראה אל עבדך פעלך והדרך על בניהם. ויהי גועס וכו'. ליי הישועה וכו'. כי לא על צדקותנו וכו'.

או"א היום יפנה: השמש יבא ויפנה. נבואה שעריך: אנא אל נא. שא נא. סלח נא. כפר נא רחם נא. כבוש חטא ועון: אבן מעמסה... (שגדפס במחזור רומניא, דף שצ"א ב', כלי הפסקה, ובחזרת מלת "היום" בראש כל אות. בק חסרה מלת "היום" ויש הפסקה באמירת "אל מלך" אחרי אות ב, ד, ה, ח, ל, ג, ע, צ, ר, ונשכח הסימון כנראה אחר יי לעומת מח' רומניא שיש סימון חזרת הכותרת אחרי כל בית: והטורים מסתיימים בסדר זה: א) טרם יבא השמש. ב) טרם געילת שער (ג) כי פנה היום (יום ק). לעומת סדר שונה במ"ר, ואלה השנויים מהגדפס: א) עמוס ואל תמאסה א' שתית קדם ב' אמונתך תאמצנו ב' לנו חס' ג' גבול גלמודה בחפץ תשים (שים ק) לאבני חפץ ג' בגאולת גדלך ד' בצום הכונה ה' וה' הפכו מקומם לעומת מ"ר ה' הלילה לך ויום ו' וידענו ז' ותאמר קשבתני. רציתי והקשבתני ו' ותגיה עינינו כאור נוגה ז' וזרז ז' בשפלותנו ז' זה יום מימים. תסלה ח' חוקר גסתרות. מחול לדלי דורות ט' ונשא בחירתך ט' שופכי לך לב ט' טובך שבע רצון י' ישעך ורחמיך. נחל י' למחנך ממעד י' יבא דודי לגנו. ויאלל פרי מגדנו כ' יתן לאתי ל' לפניך מתענים. אבות ובנים ל' לפידי נחמה מ' ומ' הפכו מקומם. מ' מועדיך נצרו (נצבו ק). מערב ועד ערב נעצרו (נתאבו ק) מ' מוילי לשמונה. נצור באמונה נ' נבואה שעריך. ותמלאנו מאורך. נ' נחנו באהבה. בשערי תשובה. נ' נורא תהלות. בל תזכור עלילות

119 עלינו. היה עם פיפיות אוחילה, הכל לפי מנהג צרפת, עיי' סדור טרויש ע' 29 (והערה 187 שם). ס' המחכים ע' 154. כנראה העבירו את תפלת עלינו מתפלת מוסף ר"ה (ששם היא הפתיחה לסדר המלכותי) למוסף יו"כ (שאין שם מקומה) משני תגיות התפלה, ובמנהג צרפת עטרו בה גם את תפלת געילה כתפלה נוספת, כמו שערות בקדושה רבה.

כ" סכות תחנת. ותאמר נרציתי ^ט שים כדכור יקרה. שמשות סחרה ^ע כנאום יגדל נא ^ע עלץ (שומרי היס' א) עדותך ^ע עדיך שבנו. רצנו וסוכנו (וחננו ^ק) פ"י נותן שכרו עמו (י) ^ט פקח עיניך. ולאמרי הט אונך ^ט מחכיך לטוב תשאר ^צ (חסר לגמרי במ"ר) צפה לצעקתנו. ופנה לצדקנו ^צ ותפק רצונך ^צ צור קיים לבני. אומר זאתם צאני (קיים אותנו. ותאמר שלום לנו ^ק) ק"י וק"י הפכו מקומם ^ק קרית חנה. שית נא לחננה (מהר לחננה ^ק) ^ק קבוצי נדחים תקבץ. כרועה עדרו יקבץ ^ק קרואי שמות. בל תזכור אשמות ^ר רבבה להרבות ^ר רננו מיתל (י) (למוחל ^ר). עונות להמחל ^ש ובשלוש ישובו ^ש ובשעריך תצהלנו (י) (העלנו ^ק) ת"ל תמלא משאלותינו. ותחיש גאולתנו.

אל מלך. ויעבור. (הפסוקים הבאים כאן זהפיט שלאחריהם חסרים ^ק). יי אלקים אל תשחת עמך ונחלתך אשר פדית בגדלך אשר הוצאת ממצרים ביד חזקה. ואל תתן נחלתך להרפה למשל במ גוים למה יאמרו בעמים איה אלקיהם. יי אלקים צבאות עד מתי עשנת בתפלת עמך. יי שמעה יי סלחה וכו'. ליי הישועה וכו'. כי לא על צדקותינו וכו'.

או"א יי שמעה תפלת הגעילה... (כמו שנדפס ^ע ברנשטיין ^ע 25, בשנויים מעטים: ³ פשע ⁵ הגיוני... עוני (כצ"ל לפי החרוז) ⁶ ויחתמו רעיוני ⁸ יי ישפות (לשון הכתוב).

אל מלך. ויעבור. זכור רחמיך יי וחסדיך כי מעולם המה: זכרנו יי ברצון עמך פקדנו בישועתך: זכור עדתך קנית קדם וכו'. זכור יי חיבת ירושלם וכו'. זכור יי לבני אדום וכו'. זכור יי חרפת עבדיך שאתנו בחיקנו כל רבים עמים: קומה אלקים ריבה ריבך זכור חרפתך מני נבל כל היום: כל היום חרפנו אויבינו איה מלככם וצור מעוזכם: כל היום כלימתנו נגדנו ובושת פנינו כסתנו: מקול מחרף ומגדף מפני אויב ומתנקם: כל זאת כאתנו ולא שכחנוך ולא שקרנו בבריתך: לא נסוג אחור לבנו ותט אשרנו מני ארחה: אם שכחנו שם אלקינו ונפרוש כפינו לאל זר: הלא אלקים יחקר זאת כי הוא יודע תעלומות לב: כי עליו הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה: היינו חרפה לשכנינו לעג וקלס לסביבותינו: היינו משל בגוים מגוד ראש בלאמים: זכר זאת אויב חרף יי ועם נבל נאצו שמך: והשב לשכנינו שבעתים אל חיקם חרפתם אשר חרפוך יי אשר חרפו אויביך יי אשר חרפו עקבות משיחך: זכור יי מה היה לנו הביטה וראה את חרפתנו: זכור לנו ברית אבות כאשר אמרת וזכרתי את בריתי יעקוב וכו'. זכור ברית אברהם ועקדת עצחק והשב שבות אהלי יעקב והושיענו למען שמך: השב שבותנו ורחמנו כמה שכתוב. ושב יי וכו'. קבץ נדחינו כמה שכתוב. אם יהיה נדחך וכו'. עשה עמנו למענך כאשר אמרת. למעני למעני אעשה כי איך יחל וכבודי לאחר לא אתן: מחה פשעינו למענך כאשר אמרת. אנכי אנכי הוא מוחה וכו'.

חטאנו צורנו סלח לנו יוצרנו: (ובאים כאן חרוזי הסומנים כמו שנדפסו במח' אשכנז: יי שמעה... לך יי הצדקה... חננו יי חננו... כי הנה כחומר... רועה ישראל... מלאכי רחמים... ישראל נושע... אם עונינו... אנקת מסלדיך... אדוני האדונים... יי יי... כשחל יו"כ בשבת המבדיל... חטאנו צורנו סלח לנו יוצרנו:

מחה פשעינו... או"א תבא לפניך... אשמנו... מה נאמר... עד הלא כל הנסתר והנגלות אתה יודע הכל כמו בערבית.

אתה נותן יד לפושעים... למען דברייך ודברי פיך כמו שאמרת ¹²⁰... אתה יודע שאחרייתנו רמה... כי כל מעשיהם תוהו... אתה הבדלת אנוש... קץ מחילה וסליחה (סליחה ומחילה ב ולכפרה חס) לכל עונותינו ונשוב ¹²¹ לעשות רצונך בלבב שלם... כי לא תחפוץ בהשחתת

¹²⁰ השנויים שבפסקא זו נמצאים גם במח' וינה.

¹²¹ וחסרות המלים "למען נחול מעושך ידנו" הנמצאות בכל המנהגים, אפי"ם שהן נמצאות גם בפסקא הקודמת (ובסדר רע"ג חסרות הן בפסקא הקודמת דוקא).

עולם. שנאמר. דרשו... ונאמר יעזוב... ורב חסד ואמת (ומרבה להיטיב חס) ורוצה אתה... ונאמר. שובו שובו... והשיבו וחיו: החתימה הבאה נמצאת בא' בלי ניקוד ובסוגריים. כי אתה סולחן לישראל... אלא אתה:

קדשנו במצותיך... מקדש (השבת ו) ישראל ויום הכפורים: רצה... ותערב לפניך... בא"י שאותך לבדך ביראה נעבוד: מודים... אבינו מלכנו זכור רחמיך... ותחום... וכל החיים... ולך נאה להודות: או"א ברכנו בברכה... שים שלום... כאמור. כי בי ירבו... לחיים טובים תחתמנו אלקים חיים. תתמנו בספר החיים. ככתוב. ואתם הדבקים... היום תאמצנו... תברכנו... תגדלנו... תדרשנו לטובה... תדרוש דם עבדיך השפוך... תשמע שועתנו... תקבל ברחמים וברצון את תפלתנו... תמחול ותסלח לכל עונותינו... תחתמנו לחיים טובים: כהיום הזה... (ההמשך כביום א' דר"ה למוסף)... וטוב בעיניך... בספר חיים... נזכר ונחתם... בא"י עושה השלום:

אבינו מלכנו (כתוב בשני כה"י בסדר שונה מהסדר הנזכר בר"ה היינו) חטאנו. אין לנו. עשה. חדש. בטל. בטל. הפר. כלה. כלה. מנע. החזירנו. שלח. סלח. מחוק. מחת. קרע. זכור. זכרנו. חתמנו בספר חיים טובים... זכיות... פרנסה וכלכלה... מחילה וסליחה... גאולה וישועה. הצמת. הרם. והרם. שמע קולנו. קבל. נא אל תשיבנו. עשה. עשה. עשה. עשה. חננו. יתגדל ויתקדש... לעילא מכל ברכתא...

י"י הוא האלקים שבע פעמים. שמע ישראל יי אלקינו יי אחד: ותוקעין תשר"ת (בב' כתוב: ותוקעין מיד זכר ליובל וכדי להבדיל בין קדש לחול¹²²) ואומרים שיר המעלות הגה ברכו וכו'. והוא רחום. ברכו ומתפללים כל התפלה כבשאר מ"ש. ואם הוא מ"ש אומר ותן לך. אבל לא ויהי נועם ואתה קדוש. ק"ש. עלינו לשבת. ק"י. ומקדשין הלבנה אם נראית אף אם אינו מ"ש. ומוליכים את נרותיהן מבית הכנסת לביתם כשהן דלוקים. כדי להבדיל לאור ששבת. ומברכים על הגר. ובמ"ש מברכים גם על הבשמים. ומיד אחר ההבדלה נוהגים להתעסק בטובה ובדבר מצוה.

122 תקיעת תשר"ת למי מנהג צרפת, ע"י ס' המחכים ע' 155. ס' טרויש ע' 30. והטעם "זכר ליובל" מובא בס' המחכים שם (ובהערות הר"י פריימן מס' תקכ"ב יש כמה מקורות). ובסדור טרויש שם מתנגד המחבר לטעם זה.

לתולדות הדפוס באמשטרדם

ספר "ברכת הזבח", של ר' אהרן שמואל קאדינבר, נדפס בשנת תכ"ט—ת"ל באמשטרדם. ככתוב על השער נדפס בדפוס דוד די קאסטרו תרטאס מדף קל"ג עד גמירא.

את טעמו של דבר, מדוע העביר המביא לבית הדפוס את הספר באמצע ההדפסה מדפוס אחד למשנהו? מודיע לנו המביא לבית הדפוס בעצמו בוף מיוחד בסוף הספר, והרי דבריו: "אמר המגיה [נחתנו של המחבר והוא גם המביא לבית הדפוס] אם אבא לספר כל המאורעות והחלואות אשר מצאתי בעסק הדפסת הספר הלזה קצרה ידי מלהודיע, ותכלה היריעה ועד חצי הסיפור לא אניע. אמנם ידעו נאמנים כל ימי חיותי כחצקס לא משתי מבית הספר... יום יום דרשתי וחקרתי להסיר המכשלות הטעיות משבוס הדפוס... וכל מי שידוע קצת מלאכת הדפוס הוא היודע ועד שאי אפשר לסלק כל התקלות ובפרט מראש הספר עד דף קל"ג הייתי צועק ואני נענה ולא השגיחו בי העושים מלאכת יי רמיה. עד שבאתי לאיש יקר זהיר במלאכתו המדפוס דוד תרטאס יצו הוא התחיל להדפיס מדף קל"ג וגמר המצוה...". דף זה מצוי בכל הסופסים.

המגיה גילה לנו את טעמו אבל העלים את שם המדפיס הראשון, זה שהדפיס עד דף קל"ג, ושמואל חינער, שדרכו ב"קהלת משה" לרשום גם את שמות המדפיסים, היה מוכרח להסתפק בדבריו השער שמדף קל"ג ואילך נדפס בדפוס תרטאס.

חוץ מבית דפוסו של תרטאס היו קיימים אז באמשטרדם עוד שני דפוסים: זה של יוסף עטיאש וזה של אורי פייבוש הלוי. מי מהם היה העושה מלאכת ה' רמיה? לטופס שלנו מדובק דף נוסף, גם הוא מאת המגיה הנ"ל, ובדף זה הוא מגלה את שם המדפיס הראשון. בדף זה אנו קוראים:

"אמר המגיה מנחם בלא"א מ"ו הגאון הגדול מהר"ר מאר כ"ץ זצ"ל אשכנזי מיקירי ק"ק חילנא יע"א: הנה באתי להודיע לכל שער עירי היארי¹ באשר כי בסוף הספר הלזה הדפסתי על המדפיסים עד דף קל"ג ולא הייתי פורס שמו. לכן אודיע ששם המדפיס הוא יוסף עטיאש: אבל האלוף היקר המדפיס זהיר במלאכתו מלאכת יי כמר אורי וייבש בהר"ר אהרן הלוי זצ"ל: מפורסם ונודע שמו שהאיש ההוא טוב וישר ומהיר כמעשי הטובים אשרי לו המגיע לביתו. ובכן האל רם ונשא יברכו בברכה יברכך יאר ישא אמן סלה".

מסתבר שכשנתפרסמו דברי המגיה הראשונים הנ"ל חשש ר' אורי פייבוש הלוי שמא יחשבו בו שאליו נתכוון המגיה בדבריו, שהוא הוא העושה מלאכת ה' רמיה והכריח את המגיה לגלות את שם המדפיס, או — יותר נכון — שבאמת חשדו בו, ולכן לא הסתפק המגיה בקריאת שם עטיאש אלא הוסיף להפליג בשבחיו של ר' אורי פייבוש. בינתים אמנם כבר יצאו רוב הספסים לשוק ורק ספסים מועטים זכו לדף הנוסף. ח. ל. ב. ר. מ. (ברוקלין)

עוד בענין הר"ת "מ"ך" בשטרות

ב"קריית ספר" (שנה כ"ג, עמ' 331) פרסמתי הערה בנוגע לפתרון הר"ת "מ"ך" הנמצא בשטרות, והצעתו פתרונו "מיד כולנו" או "מיד כולם", היינו שקנו את הקנין מיד כל הנוגעים בדבר, ופתרון זה נתקבל ע"י חכמים שונים (והשוה רבעון ירושלים, שנה א' עמ' קל"ה הערה 31, ושם עמ' קפ"ז הערה 83, וגם לוח ירושלים לשנת תש"ח, עמ' קצ"ט הערה 1).

והנה בשנים האחרונות נתפרסמו כמה שטרות חדשים מכת"י, ונתברר כי השמוש בר"ת "מ"ך" היה נפוץ יותר ממה ששערתו מקודם, ובשטר אחד (ירושלים שם עמ' נ"ז) מצאתי "מ"ך" כתוב כיו"ד, היינו "מ"ך", וזה מתוק את הפתרון "מיד כולנו".

¹ משחק מלים על פי שמואל ב' כ, כו.

אך לעומת זה מצאתי שטרות שכתוב בהם "בלשון מ"כ" (ירושלים שנה ג' עמ' קמ"ב, קמ"ג) ובקיצור "בל"מ" (שם עמ' קמ"ה), ונוסח זה אינו סובל הפתרון "מיד כולנו", וחמשי פתרון אחר לר"ת "מ"ך", ומצאתי בשטר אחד (סיני, שנה י"ד חוברת ה'—ג' עמ' שי"ד) שכתוב בו: "קנין גמור מעכשיו כראוי במנא דכשר למקניא ביה" וכו'. מעתה נראה שהיו סופרי שטרות שכתבו "מ"ך" וכונתם היתה "מעכשיו כראוי", ול"מעכשיו" מתאים "לשון מעכשיו".

ולא אמנע מלהעיר, כי הצירוף "מעכשיו כראוי" אינו מוצלח ביותר, ביחוד לא מוצלח הצירוף שניהם יחד בר"ת אותו, אבל ברור הדבר שהשתמשו בנוסח זה.

והרושם שלי מהשטרות שראיתי, כי היו סופרים שכיוונו ב"מ"ך" ל"מיד כולנו" ויש שכונתם היתה "מעכשיו כראוי", ולא תמיד אפשר להכריע בין שתי הפתרונות של הר"ת "מ"ך".

ש. ח. קוט

עוד לפרשת חוקת ופרשת פרה

הדברים שכתבתי ב"קריית ספר" כרך כ"ט, עמ' 431, שפרשת חוקת היתה נקראת אף בשם פרשת פרה, מתאשרים ומקבלים תוספת חזיון מתוך דברי הרשב"ם בפירושו על התורה. בפרושו על הפסוק "ויהי העם כמתאננים" וכו' (במדבר, יא, א) כותב הרשב"ם: "כמו שמצינו בפ' פרה ותקצר נפש העם בדרך וידבר העם באלהים ובמשה", וכונתו לפסוקים שבפרשת חוקת (במדבר כא, ד, ה).

דוד תמר

הערה ע"ש הרחבים
חל-אביב

דפוסי ישראל

עתונים

1316 טרקלין לצעיר; עולם ומלואו באספקלריה

עברית. תל-אביב, [ש. פרידמן], דפוס משה שהם, תשס"ו 1954, 8°. נירחון. העורך: ש. אסינגר. גל' 1: חשון. 48 ע' / תמונות. תוספת ל"טרקלין" מס' י"א (ני"ט). עיין ק. ס. שנה כ"ו ע' 217.

1317 יום הששי; עתון על-מפלגתי. תל-אביב, יהושע שילוני, דפוס א. מוזס, תשי"ד 1953, 2°. שבועון. העורך: ראובן בן-שם. גל' 1: י"ד מרחשון. 8 ע' / תמונה.

1318 כלכלן; העתון המסחרי המעשי (ירושלים). חש"מ, תשי"ג-1952, 2° גדול. שבועון לעניני משל וכלכלה. גל' 1: י"ח חשון. 6 ע'.

1319 הליגה האנטיקומוניסטית בישראל. סוכ' בות הידיעות. ידיעות. תל אביב, [1954], 4°. תכופות ההופעה לא נזכרה. עלון מס' 1: בלי תאריך. 4 דף. במכונת-הכסלה.

1320 למרחב. תל-אביב, י. גלעד, דפוס הוצאת "מודיעין" בע"מ, תשס"ו 2° גדול. יומון. האחראי: ישראל אבן-נור. גל' 1: י"א כסלו. [6] ע' / תמונות. כלי מבטאם של אחדות העבודה — פועליציון. לפני זה יצא כשבועון. עיין ק. ס. שנה ל' ע' 137. — כולל תוספת: "משא" לספרות, אמנות ובקורת. עיין גם ק. ס. שנה כ"ח ע' 3.

1321 המוסך; בסאון אגוד המוסכים בישראל. (תל-אביב, "באורי", שרות פרסום, דפוס ניואר-אפיקה), תשס"ו 1954, 2°. תכופות ההופעה לא נזכרה. גל' 1: תשרי. 4 ע' / סקסימיל, תמונות.

1322 מראות הכלכלה בישראל. ירושלים, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 1955, 2°. נירחון. ההקדמה חתומה ע"י ר. בקי. גל' 1: ינואר. 6, 10, vi ע' / דיאגרמות. עם סיכום ושער נוסף באנגלית:

ראה גם להלן במדור "בתוך כתבי עת".
1309 אגוד נשים. אקדמאיות בישראל. ידיעות... חיפה, 1954, 4°. תכופות ההופעה לא נזכרה. העורכת: דליה גרי זינגר. עלון 1: אוקטובר. 6 ע' / במכונת-הכפלה. שם. העתון גם באנגלית.

1310 אחדוד הקבוצות והקבוצים. אגרת לחברים. (תל-אביב), אחדוד הקבוצות והקבוצים. (דפוס "אחדות", תשי"ב [1951]), 4°. שבועון. גל' 1: ב' חשון. 11, [1] ע' / תמונות.

1311 אשקלון החדשה. אשקלון, המועצה המק' מית (T[el] A[viv], Hadehus Hahadash), 1954, 2°. תכופות ההופעה לא נזכרה. העורך: ש. רוברט אברהמי. הגליון אשר לפניו בלי ציון מספר: מארס. [1], 3 ע' / תמונות. חלק מהטכסט ושם העתון גם באנגלית: Ashkelon Reborn.

1312 במוקד. במה לדור הצעיר בישראל. (חיפה, דפוס "אות"), תשס"ו 4°. תכופות ההופעה לא נזכרה. האחראי: בנימין בן-אריה. העורך: אברהם המאירי. גל' 1: הוצאה חד פעמית; ערב חנוכה. 14, [1] ע' / תמונות.

1313 זכרון יעקב; עלון ידיעות המועצה המקומית. זכרון יעקב, חש"מ, תשס"ו 1954, 8°. תכופות ההופעה לא נזכרה. גל' 1: כסלו. 34, [2] ע' / סבלאות, תמונות. מהתכן: צ. סבר; זכרון-יעקב — התפתחותה בעבר ופתוחה בעתיד.

1314 חוה; לאשה ולאופנה. תל-אביב, "חיי שעה" בע"מ, דפוס "פת", 1955, 2°. נירחון. העורכת: מרים יידיה. גל' 1: ינואר. 30 ע' / תמונות.

1315 חוק ומשפט; דו-שבועון משפטי. תל-אביב, (הוצאת חוקים הלכה למעשה בע"מ, דפוס עזריאל ושות'), תשס"ו 2°. העורך: אפרים סלנט. גל' 1: י"ד כסלו. 12 ע'.

Israel Economic Indicators. Jerusalem, The Central Bureau of Statistics, 1955.

דאָן, 1955. 2. גלין טו : 10 בעברואר.
6 ע', תמונות.

קבצים

1331 אב ובנו : משה ודוד צ'רקסקי. (ערך
ב. י. מיכלי). תל-אביב, עם עובד, (דפוס "תרבות"),
תשי"ד. 196 ע', פורטרטים, תוים. 8°.

קבץ לזכר משה ראובן צ'רקסקי (ה' בחשוון תר"ץ
צ'רקסי, אוקראינה — תשי"א בישראל) מעסקני פועלי-ציון
ברוסיה ומאנשי העליה השנייה, ולזכר בנו דוד צ'רקסקי
(י"ב תשרי תרפ"ו — יא ניסן תש"ח בקרב על גבי
יושע). כולל מדבריהם ומאמרים ורשימות עליהם.

1332 אהל רחל : אלון בכות לזכר הרבנית רייכל
כ"ז, אשת... מוהר"ר ראובן כ"ץ הרב הראשי...
לפתח[תח] [תקוה]... דברי הספר... נרשם וערוך בידי אליהו
ברנשטיין. ירושלים, דפוס י. ע. איתא, תשי"ד. 76 ע',
פורטרט. 8°.

1333 אהרן בן-יוסף : האיש ופעלו, מכתבים
ורשימות, פרקים על יהדות בולגריה. תל-אביב, העודה
לספר אהרן בן-יוסף, (דפוס "הפועל הצעיר"), תשי"ד.
240, [2] ע', תמונות. 8°. העורך : יוסף שפירא.
מאסף לזכרו של אהרן בן-יוסף (תמוז תר"ס קנבונט,
בולגריה — אביב תש"ט תל-אביב). עלה ארצה בשנת
1922, מפעילי החלוץ בגולה, מפעילי ההסתדרות בסקטור
החקלאי בארץ ושליחה לארצות הגולה בשנות מלחמת
העולם השנייה ולאחריה.

התב : י. שפירא : עם הספר. — האיש ופעלו : הערכות
(4 מאמרים). געורים (8). בעבודה ובתנועה (8). בשלי
חות ובהסתדרות (16). מכתבים ורשימות של א. בן-
יוסף, ע' 71—122. — פרקים על יהדות בולגריה :
א. רומאנו : אירגון יהדות בולגריה. מ. כלב : יהדות ב.
ותנועתה הציונית. ב. ארדיטי : י. מ. ברוך. א. ורסאנו :
התאחדות "המכבי". א. כלב ז"ל : ההסתדרות לשפה
ולתרבות עברית. ג. כהן : השומר הצעיר. ז. וניאל :
קחים לתולדות פועלי-ציון. א. רומאנו : משפט קרן
היסוד. ח. קשלס : יהודי בולגריה בשנים 1939—1948.
ו. חיימוב : בימים האחרונים. ח. קרישפיץ : חלקה של
יהדות בולגריה בהתיישבות. ש. בן-יוסף : איר קלטו
את העלייה מבולגריה. ת. אשר : בשולי הספר.

1323 עמק חפר. המועצה האזורית. ידיעות
האזור : עלון אינפורמטיבי של המועצה האזורית עמק
חפר. (כפר מונאש, דפוס כפר מונאש, תשי"ד. 8°.
תכניות ההופעה לא נזכרה. גל' 1 : ניסן, 7, [1] ע',
טבלאות.

1324 פנים אל פנים : שבועון מצוייר למשפחה.
(ירושלים, אגודת אמנים, דפוס "יהודה"), תשט"ו. 2°.
העורך : פינחס פלאי. גל' א : כ"ז כסלו, 22, [2] ע'.

1325 פתאם... : שבועון ספורים מרתקים לנוער.
(תל-אביב, "אופוס", מפעלי תרבות בע"מ, דפוס "אילון"),
(תשט"ז). 8°. גל' 1 : בלי תאריך. 15, [1] ע', תמונות.

1326 צקלון : לקט תרגומים. [תל אביב], "מערכות",
(בית הדפוס הצבאי מס' 665), תשי"ג. 8°. תכניות
ההופעה לא נזכרה. גל' 1 : סבת. 71, [1] ע', תמונה.

1327 שלום : בסאון תנועת השלום בישראל. תל-
אביב, הוועד למען השלום בישראל, "הדפוס החדש",
2° גודל. תכניות ההופעה לא נזכרה. העורכים : ענוריאלי
אוכמני, [מרדכי] אבישאוול, [אברהם] שלונסקי. הגליון
שלפנינו, בלי ציון מספר : 24.XII.1953. 5, [1] ע',
תוים, תמונות.

1328 Israeli fényszóró; írók és művészek
revűje. (Haifa), n. pr., 1954. 8°.

"זרקור ישראלי, סקירה של אמנים וסופרים. כתב-
עת חברתי ובקרתני". תכניות ההופעה לא נזכרה. גל'
א : אוקטובר. 16 ע', תמונות.

1329 Угх олеѣ Сян. Бюллетень. Тел-
Анн. 2°.

השם גם בעברית : ביולטין אגוד עולי סין, גל' 4 :
27.IX.54, 15, [1] ע'. הגל' כולל בין השאר תרגום
רוסי של "ציון הלא תשאל" לריה"ל, ושיר של משוררת
רוסית א. אחמטובה. בצירוף תרגום עברי מאת רחל.

1330 المنار אלמנאר <מגדור> جريدة
أسبوعية عامة, שבועון כללי. تل אביב, مطبعة

1338 גבעת ברנר, דניאל ועפרה. ליום השלושים. גבעת ברנר; (תלאביב, דפוס "דבר", תשי"ד. 104 ע', פורטרטים. 8°.

מאסף לזכר דניאל ועפרה קל כ"ן, ילידי גבעת ברנר (8 במרס 1934; 4 בינואר 1934), אשר נספ' באסון במעגן בנפיל אוריון ב-29 ביולי 1934. כולל רשימות עליהם ומדבריהם.

1339 גת (קבוץ). שלום פינצי. [תל' אביב], (הדפוס החדש), 1954. 64 ע', פורטרטים. 8°.

מאסף לזכרו של י. פינצי (12.3.1916 — 29.7.1954) הצנחן הראשון של צה"ל, מפעילי תנועת השומר הצעיר ביוגוסלביה ובארץ. — המדורות: האדם ודרכו. בשליחת (כפלמ"ח, צנחנים...). על קברו מעוזבנו.

1340 דברים על פרופ' ב[ן] צ[יון] דינור. שר החינוך והתרבות, במלאת לו שבעים שנה. ירושלים, הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס, האיניברסיטה העברית, (דפוס טורים), תשי"ד. 33 ע', פורטרטים. 8°.

ב"צ דינור שמש משנת תרצ"ו מרצה ופרופסור להיסטוריה ישראלית חדשה באוניברסיטה העברית בירושלים. הדברים הושמעו במסכה שנערכה מטעם האיניברסיטה העברית ומשרד החינוך והתרבות בירושלים בג' טבת תשי"ד. החוברת כוללת דברי מ. שרת, מ. אברבארי, ג. שלום, א. ריגר ודבריתשובה של ב. צ. דינור.

1341 דפי נס-ציונה; עתון היובל. נס-ציונה, המועצה המקומית ועדת היובל, (דפוס "הדרום"), תשי"ג. 15, [1] ע', תמונות. 8°.

הוצאה חד-פעמית. הופיעה ב"ג סיון.

1342 דפנה. זאב ברזובסקי (ולסקה). ליום השנה. דפנה; (תלאביב, דפוס "אחוזת"), תשי"ד. 29, [1] ע', תמונות. 8°.

מאסף לזכרו של ז. ברזובסקי (17.XII.1907 וירבלין ליטא — 31.12.1952 דפנה ז') מפעילי החלוצים ופולגת צ"ס בליטא ואחרי עלותו ארצה ב-1933 מן הראשונים במלגות הקבוצ, שתקעה יתר בגבעת מיכאל ע"י נס-ציונה.

1343 ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בארץ ישראל. הנער העובד, תלאביב. הנער

1334 אריכא, יוסף [Joseph Aricha]. גבורים במערכה: פרשיות חייהם ותקופתם באספקלריה ספרותית והיסטורית. הקדים מבואות וערך יוסף אריכא. (ציורים ועיטורים: מ. אריה). תלאביב, "עמ"ח", (דפוס "תרבות"), תשס"ו. 451, [1] ע', תמונות. 8°.

בסידרה זו הועלו שש דמויות מן העולם העתיק (שמשון, שאול, חגיבעל, יהודה המכבי, ססארטאקוס ובר כוכבא) אשר קטמו לנו בעצם תפארת היותם וכגורלם הטראגי... לא צימצמתי את החומר לשם מתן דמותו של היחיד בתחומי מונוגרפיה בלבד; ביקשתי להקיף ולהאיר ככל האפשר את בני דורם, הרקע המדיני, התרבותי והחברתי, וכן את כל המניעים החיצוניים והרוחניים, אשר סייעו להופעתם. (מההקדמה).

1335 בית-זרע; כ"ה שנים לקיבוץ על אדמתו. בית-זרע, קיבוץ השומר הצעיר בית-זרע; (תלאביב, דפוס "אופק"), תשי"ד. 328 ע', סבלאות, תמונות. 8°.

המערכת: [דניאל] בן-נחום, [אריה] כרמל, י. סגל, [עקב] עמית.

התכן: הקדמה. י. ארגון: האקלים של בית-זרע וסביבתה. ז. וינוגרדוב: מתולדות המקום. — תולדות: א. פראג: מקבוצה קסנה לקיבוץ שומרי. י. עמית: מחוף אכזב אל חוף מבטחים. צ. כרמל: ממרקנהוף עד בית זרע. מ. בילורי: מהרכוז השומרי בוילנה לגדות ירדן. לוי: גלגוליה של קבוצת "דרור". ד. שרף: מ"עצמאות" לבית זרע. — שער המשק (8 מאמרים ורשימות). שער החברה והתרבות (4). כיצד חוגגין (שירים, מערכה ממחזה). שער החינוך (5). שער המגן (6). בין השאר קטעי יומן. בשליחות (6). חברים מספרים (6). גופים (3). מדור לדור (4). בשער היובל. זכר חברים, ע' 310—324. תאריכים בתולדות הקיבוץ.

1336 בני עקיבא; ארגון נער. זה היום; ילקוט ליום העצמאות... (ליקט וערך מרדכי אליאב). (תלאביב), ארגון בני עקיבא בארץ ישראל, (דפוס "תרבות", תשי"ד. 143, [1] ע', תמונות. 8°.

1337 בני עקיבא; ארגון נער. ראש השנה לאילנות. תלאביב, ההנהלה הארצית של ארגון בני-עקיבא בא"י (בסיוע מוסד הרב קוק, דפוס "תרבות"), תשי"ג. 74, [2] ע', תמונות. 8°.

לקיט ספרות מתאימה. העירכת: אסתר גבירצמן.

יוסף אהרנוביץ : (תל-אביב, דפוס "הפועל הצעיר"), תשי"ד, 223, [1] ע' פורטרטים. 8°.

1349 כרמי, משה, דליות הגפן : כתבים ומכילים. [תל-אביב], "עיינות" ומשק עין-חרוד, (דפוס הקיבוץ המאוחד), תשי"ד, 247, [2] ע', לחצות פורטרטים. 8°.

"הביאו לבית-הדפוס : מרדכי שניר וד. מלך" — מ. כרמי (א' סבת תרנ"ד פתח-תקוה — י"ט אב תשי"ב עין חרוד), מתבוגרים הראשונים של גימנסיה "הרצליה", ממגיני תלחי, ומשנת 1924 עד סוף ימיו מורה בעין חרוד-התכן : מ. שרת : על משה אחינו היקר, מתולדות חייו. — כיסופי נעורים (8 מאמרים ורשימות), מכתבים (משנות תרע"ג-תשי"ב, ע' 105-212), דברי חברים (17 מאמרים ורשימות).

1350 לזכרו של פרופ' אליעזר ריגר : דברים שנאמרו ע"י ב. דינור... א. ארנון... א. א. מ. דושקין... ביום השלושים לפטירה, י"ד באייר תשי"ד... באוניברסיטה העברית, ירושלים, הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס, האוניברסיטה העברית, (דפוס טורים), תשי"ד, 18, [1] ע', פורטרט. 8°.

א. ריגר ז"ל (כ"ב באייר תרנ"ו גריבוב מערב גאליציה-אור לט"ו ניסן תשי"ד ירושלים), שמש פרופיסור לחינוך באוניברסיטה העברית ומנהל משרד החינוך והתרבות של ממשלת ישראל.

1351 מכון לחקר תנועת הפועלים היהודית על שם ד"ר עמנואל רינגלבלום. ילקוט פועלי-ציון : מאספים לתולדות המחשבה הפועלית-ציונית, בעריכת ז. אברמוביץ, זרובבל, [נעקב] פטרויל, י. רוזן, [א] : (המאבק בזירה הפרולטרית הבינלאומית, חלק א : השנים 1907-1927), (ירושלים), מכון רינגלבלום, (דפוס "רוג'ר", תשי"ד), 288 ע', פקסי-מיל, 8°.

לקט והערות : י. פטרויל, תרגום : ש. ארם, י. פטרויל, י. רוזן, "הכרך הנוכחי מוקדש לתיאור עמדותיה של תנועת פועלי-ציון לגבי הבעיות של המדיניות הפרולטרית הבינלאומית ולפרשת היחסים בין הברית העור למית "פועלי-ציון" ותנועת הפועלים הבינלאומית על כל שלוחותיה... הבאנו בספר מתוך גנוי מכון רינגלבלום וארכיון העבודה את החומר העיקרי, המציין את אבני הדרך בהתפתחותה של הפועליות בשטח המדיניות הפרולטרית הבינלאומית, רובו של החומר מורגם מאידיש, רוסית וגרמנית, אך חלק ניכר הועתק

העובד, סניף תל-אביב : גליון האחד במאי, תל-אביב, חש"מ, תשי"ד, 7, [1] ע' סקסימיל, תמונות. 2°.

"הוצאה חד פעמית, פנימית".

1344 חזן, לוי. האשה העברית בחזון הדורות. סדר וערך ל. חזן, תל-אביב, י. שמעוני, (דפוס "תרבות"), תשי"ד, 276 ע', 8°.

המדיניות : נשים בהיסטוריה (מימי התנ"ך עד זמננו), שירי האשה והאהבה : מן התנ"ך, מספרות ימי הביניים, מהספרות החדשה, דמויות נשים בספרות העברית, משורות, סופרות ואמניות של זמננו.

1345 חפץ, מאיר, נתיבות וקצה : עלי-זכרון למאיר חפץ, ירושלים, "קריית-ספר", (דפוס טורים), תשי"ד, 263 ע', פורטרטים, פקסימיל, 8°.

כולל עפ"י רוב מכתבים של מאיר חפץ (כ"ו סבת תר"פ, ריגה — י"ב אב תש"ח בהגנתו על דרום ירושלים).

1346 טש, דוד, דויד טש <פור-שלום> אחד מלמד הא. תל-אביב, "עם עובד" : (ירושלים, דפוס "אחיה"), תשי"ב, 176 ע', פורטרטים. 8°.

(מבורה), רוב הספר מכיל מכתבי המחבר (ע' 65 ואילך), קודמים דברי הערכה.

"למד הא" הכונה לל"ה המגינים אשר נפלן בהרי חברון בחושם לעזרת גוש-עציון בה' שבט תש"ח.

התכן : הלמד הא (7 מאמרים ושירים וגם שמות הל"ה), לדמותו של דויד (10 מאמרים ורשימות וקטעי מכתב אל הוריו), — [מכתבי ד. טש] : בינו לבין עצמו ; שרשונים אבטוביגוראפיים, מכתבים, דפים מיומנו, — מפרי ריחו : סללי שירה, ניצני ספרות, אבי הגות, רדיואקטיביות, רשימת דבריו שנתפרסמו בדפוס, ע' 176.

1347 ישראל, משרד החנוך והתרבות, ילקוט העצמאות, לבתי-הספר ולאולפנים, (לוקט נערך והובא לבית הדפוס על ידי יחזקאל קרן), (ירושלים), המדפיס הממשלתי, (דפוס טורים, תשי"ד), 111, [1] ע', תמונות. 8°.

ציוני דרך לעצמאותנו (תאריכים), ע' 110-111.

1348 כפר מל"ל, בית הספר המשותף לילדי העובדים ע"ש יוסף אהרנוביץ, בזכותם : ספר זכרון לבני כפר-מל"ל, רמות-השבים, הזרדמתיים, גניעם וירקונה, שנפלו למען תקומת ישראל, כפר מל"ל, בית הספר המשותף לילדי העובדים בשרון ע"ש

[4] 213 ע', לוחות פורטרטים, סקסימילים ותמונות 8°. ליאי הרמן (15.III.1888 — 10.IX.1951) מזכיר ההנהלה הציונית בברלין לפני מלחמת העולם הראשונה, בזמנים שונים עורך השבועונים הציוניים Jüdische Rundschau ו-Selbstwehr. משנת 1920 עד סוף ימיו מזכיר ההנהלה הראשית של קרן היסוד.

"נוצר ספר שהוא רבגוני ביותר מבחינת התוכן והסגנון, רשמים אישיים מובאים בצד סקירות מדעיות, תקירות היסטוריות בצד שיקולים פילוסופיים וזכרונות מלאי רגש". (מהקדמת העורך) — שני מזכירות על ל. הרמן כוללים 11 מאמרים, זכרונות ורשימות, מהם יש לציין שני מאמרים מקיפים: ר. וולטש: דרכו ותקופתו (ע' 125 — 142), ביוגרפיה בתוך מסגרת התקופה והמקומות: פ. מרץ: "העברה" הצ'כית — הצ'לה בשעת צרה (ע' 160 — 176). הרמן הצליח לסדר העברה של הון יהודי מצ'כיה והשיג אפשרות עליה לאלפי יהודים. ויש לציין שהעליה מצ'כיה נמשכה גם אחרי פרוץ מלחמת העולם, כשהמדינות (צ'כיה וא"י) נמצאו במחנות אויבות.

יותר מחצי הקובץ מוקדש לתולדות היהודים בצ'כיה ובעיקר לתולדות הציונות בה. מתברר, שאוסטריה היתה עריסת האנטישמיות הגזעית והיו שם מטיפים אנטישמיים שהקדימו את היטלר בנידון זה. מאידך גיסא מלחמת הלאומים בתוך מדינת אוסטריה ובעיקר המתחיות הגרמנית צ'כית היתה אחד הגורמים החשובים להתפתחות הציונית בצ'כיה; במדינה זו היא היתה חזקה יותר מאשר במדינות אחרות של מרכז אירופה. מספר השוקלים בין יהודי צ'כיה הגיע אחרי מלחמת עולם א' לעשרים אלף. במאמרים שונים מציגים גם את עורתם (באופן ישר ובעקיפין) של מסריק האב והבן, ושל בנש. יש גם ידיעות מעניינות על יחסם של סופרים יהודים גדולים (שכתבו גרמנית) לציונות; מהם רק סספן צחיג עמר מנגד במפורש. כמו כן יש למצוא ידיעות מעניינות על השפעתו הגדולה של מ. בובר ועל פעולתו החינוכית והרעיונית של ש. ה. ברנמ, שהיה מראשי אגודת בריכוכא בפראג ומדריכיה. מהמאמרים יש לציין: ל. הרמן: רשימות על שיחות ופגישות, מכחר קטעים מיומנו שבעזבונו (ע' 77—85), והן "אפייניות לליאי הרמן ולתקופה כאחד"; פ. ולטש: דמות דיוקנם של יהודי ביהם ומיהרן; נ. מ. גלבר: קוים לקדמית תולדותיה של הציונות בבחימה; אליקים: מצב היהודים בצ'כוסלובקיה בתקופת

מהפכתו הפועל-ציונית העברית". (מההקדמה). — עיין גם ק. ס. שנה כ"ה ע' 5 ו-239.

1352 מכון לפירון העבודה והיצור. הסימפוזיון על מנהל מתקדם ורציונלי: נערך בבית ברל באוגוסט 1953. [תלאביב], המכון לפירון העבודה והייצור, (דפוס הממשלה), [1954], 101 ע', 8°.

1353 נוה איתן. נוה איתן ט"ו שנה. (נוה איתן, אחוד הקבוצות והקבוצים, חש"מ, תשי"ג, 55, [1] ע', טבלאות, תמונות. 8°. מאסף.

1354 הסוללים. משק וחברה: חמש שנים לעלתו להתישבות... הסוללים, תשי"ד, [1], 25 ע'יל [2] דף, טבלאות, ציורים 2°. במכונת הכפלה.

1355 הסנה. כתובי הסנה: קובץ מוקדש למחצית יובלה של חברת "הסנה", תרפ"ז/תשי"ג... (המביא לדפוס: מרדכי קרוגליאק), [תלאביב], דפוס "אילון", תשי"ד, 452, [6] ע', טבלאות, פורטרטים, פקסימילים. 8°.

"הקובץ... באים בו דברים שכתבו מייסדי החברה, מנהליה, עובדיה וידידיה בפרקי זמן שונים... חברת "הסנה" מביאה בזה לפני הציבור ציור של מעשים, פרי עבודה מאומצת של ההנהלה הציבורית וההנהלה בפועל". (מההקדמה).

1356 (עין החורש). עזריה (עין החורש, חש"מ, תשי"ג—1952), 35 ע', פורטרט, 8°. עלי זכרון במלאת שנה למות עזריה אייבשיץ. (כ"ו כסלו תרצ"ו, עין החורש — כ"ג אלול תשי"א בתאונה קטלנית בשדות המשק).

1357 עין חרוד. אריה גד <גולדשמידט> שנתיים למותו. עין חרוד — הקבוצ המאוחד, חש"מ, תשי"ד, 108, [4] ע', תמונות. 8°. מאסף לזכרו של א. גד (תרנ"ה, גרודני פולין — תשי"ב, עפולה), חבר עין חרוד ומפעילי המשק והקיבוץ המאוחד. כולל מאמרים, זכרונות ושירים. מהתכנן: י. יונסקי; אדם בנימי <גרודני> ע' 34—57.

1358 פראג וירושלים: ספר לזכר ליאי הרמן, בעריכת פליכס זלס. ירושלים, קרן היסוד, המגבית המאוחדת לישראל: (תל) [אביב], "דפוס דבר", [1954].

1362 שבי ציון. שבי ציון... 15 שנה ;
חרצת — תשיג. [שבי ציון] תשי"ג. 13 [צ"ל 14] ע.
4. במכונת הכפלה. מאסף.
1363 שרשים ; תלאביב, מפלגת פועלי ארץ
ישראל, מחלקת הקליטה, (דפוס "דבר"), תשט"ו 1954.
4 ע, תמונות. 2° גדול. הוצאה חד פעמית. הופיע
בב"א בתשרי, מנוקדת.

1364 Recent Studies and Discoveries on
Ancient Jewish and Syrian Coins. Jerusalem,
the Israel Numismatic Society, (Hadassah
Apprentice School of Printing), 1954. [2].
98, [1] p., pl. 8° = Publications of the Israel
Numismatic Society, 1.

L. Kadman, A. Kindler, E.
W. Klimowsky, J. Meyshan, I. Mildenberg. —
„This number is dedicated to the memory
of Professor A. Reifenberg.“

החוברת זהה ל- Israel Exploration Journal
כרך 4, ע' 238-139 (גרשם לעיל ע' 231), רק במקום
מאמרו של ב. מור נמצא כאן : E. W. Klimowsky
Agrippa I as Βασιλεύς μέγας.

ביבליוגרפיה ותולדות חכמת ישראל
1365 אגדת הסופרים העברים בישראל.
גנזים : מכון בירביבילוגרפי עלישם אשר ברש. תל-
אביב, חש"מ, (תשי"ד). 31, [1] ע, פקסימילים. 8°.
עם סיכום ושער נוסף באנגלית : Hebrew Writers'
Association in Israel : Genazim : a bio-
bibliographical institute bearing the name of
Asher Barash.

המכון „גנזים" הוקם ע"י אגודת הסופרים העברים
בא"י בפברואר 1951 ביוזמתו של אשר ברש ז"ל, שהיה
גם יו"ר ההנהלה עד סוף ימיו. אחרי פטירתו נקרא
המכון על שם מייסדו. מגמת המכון לאסוף כל ידיעה
קטנה וגדולה על כל הסופרים המפורסמים והחכמים
העבריים שחיו במאות השנה האחרונות וכן הפרטים
הנוגעים ליצירותיהם. המכון עוסק ברישום ביבליוגרפי
שיטתי של החומר המפורסם בכת"ע ובקבצים, בארגון
ארכיון, הכולל ארכיונים של סופרים וכת"י של סופרים,
באוסף ידיעות על סופרים לרבות משלוח שאלונים
לסופרים תחיים אתנו וכו'.

הנאצים ; ר. גלדשטיין קסטנברג : אתחלות ברכיובא.
בתחלת הספר : ש. י. עגנון : תכריך של סיפורים.
ב. טיברגר : על הרקע המיסטי והראציונאלי (תולדותיו
של מהר"ל מפרג). — ענין רב יש במדור האחרון
„מעל מצפה ההיסטוריה“, הכולל מאמר של ש. ה.
ברגמן על הציונות המערבית, בו המחבר טוען שציונות
זו לא השפיעה על התנועה כפי שהיתה יכולה וצריכה
להשפיע ומנסה לקבוע את הסבות, ואחרי זה באה
תשובתו של פ. ולטש, שאינו מסכים לכמה מהנחותיו
של ש. ה. ב.

יש ענין רב בספר שהוא הספר הראשון על יהדות
צ"ה בספרותנו. על יהדות זו נכתב מעט מאד גם
אחרי מאמרו הנלהב של יעקב רבינוביץ ב„הדים" א'.
הספר נערך ע"י ספר, שרבות בשנים ערך את שזעונים
של ציוני צ"ה, והוא חשוב לתולדות הציונות. ש.

1359 פתחי אליהו. שנה לנפול חברנו
אליהו פתחי (מבחר ספרים מהעובד). קבוץ
פלמחים, תשי"ד. 39 דף, פורטרט. 8°. במכונת
הכפלה.

א. פתחי נולד בבגדד, תרצ"א — נפל בקוביבה ד'
תמוז תשי"ג. החוברת כוללת רשימות, פרקי יומן
ומבוא (רשימה ביוגרפית).

1360 צורף, אפרים. סולם של זוהר;
גלעד לעמס : צורף גבור עיניו יתים. ערוך בידי אפרים
אבי עמוס (צורף). תלאביב, „ארגמן“, (דפוס גוטרמן).
תשי"ד. 163, [2] ע, פורטרט. 8°.
קבץ לזכרו של עמוס צורף (י"ג סיון תרפ"ז מגדיל
— י"ז טבת תש"ח בגליל במלחמת השחרור). כולל
מאמרים ורשימות עליו, מאמרותיו תש"ג—תש"ח, דברי
שיר והגה מאת אביו.

1361 קרן היסוד. א. הנסקה לגבורות.
ירושלים, (הלשכה הראשית של קרן היסוד — המגבית
המאחדת לישראל), תשי"ד. 51, [1] דף, פורטרט. 4°.
במכונת הכפלה. — ארתור הנסקה מראשי ההסתדרות
הציונית בגרמניה, ששמש חבר ההנהלה הציונית
העולמית משנת 1911 עד אחרי מלחמת העולם א',
בשנות 1926—1951 מנהל קרן היסוד וכעת אחד משלשה
יו"ר של הדירקטוריון של קה"י. הספר כולל מאמרים
בעתונות על הנסקה ומכתבי ברכה.

לקיומו תשי"ג—תשי"ד (תל-אביב, מחלקת הפרטים של עיריית תל-אביב; ירושלים, דפוס חיים), [תשי"ג], 32 ע', פורטרטים. 8. מהחכן: המחברים והספרים שזכו בפרס הרב קוק לשנים תש"ב — תשי"ב (ע' 25 — 28).

מדע המקרא

1371 בקר, מ[נחם]. ירמיהו: מבוא כללי. חלק א: חייו ופעילותו הנבואית של ירמיהו. ירושלים, המכון העברי להשכלה בכתב, (דפוס מוסד), תשי"ד (1953), 150 ע', 8.

1372 ברגמן, יחזקאל. איוב חי! דבר איוב מבין על אופניו, בידי יחזקאל הרטוב בערגמאן. יפו: (תל-אביב), דפוס "הלוט", שנת שבע למדינה [תשי"ד], 161, [1] ע', 8. עם הפנים.

1373 הרן, מנחם. מבוא לספרות המקרא: שעורים בלמודי היסוד באוניברסיטה העברית... ירושלים, האוניברסיטה העברית, [תשי"ד], [3], 175 ע', 8. במכונת הכפלה.

החכן: מבוא. בעיות הטכסט. בעיות הקנון. התרגומים. הספרות המקראית — כללי. סוגי השיר. סוגי הפרווה. ביבליוגרפיה: ע' 173—175.

1374 מרגליות, רחל. אחד היה ישעיהו. ירושלים, בסיוע מוסד הרב קוק, (דפוס "התחיה"), תשי"ד. [2], 182, [1] ע', 8.

המחברת מתנגדת לחלוקת ישעיה לא' וב' וכו', וסוברת שכלי נכתב ע"י אותו הנביא. "יש דרך היכחה מיבהקת יותר והיא להיכנס לפני ולפנים של הענינים ולבדוק כל פרט ופרט בפני עצמו. כגון כיצד מדבר הבעל לאשה... כיצד הוא מדבר לילדיו... מה הן השקפותיו החברתיות, הדתיות, הלאומיות. וכל הדברים הללו — מה הן דרכי הלשון שהוא מהלך בהם: כיצד הוא בונה את המשפטים, באלו מלים, מליצות ופתגמים הוא רגיל להשתמש וכו'..." (מהמבוא, ע' 34).

1375 פולק, אברהם נ. [Abraham N. Poliak]. התנ"ך והתנועות הסיציאליות בע"מ. תוספת: תנ"ך ומסירת יהודית בתנועת הפוע' לים היהודית מאת יהודה ארן. תל-אביב, עיינות, (דפוס "אחדות"), תשי"ד. [2], 308 ע', 8. בראש השער: אב. ג. פולק.

1366 זלטיקין, מנחם מנדל. שמות הספרים העבריים לפי סוגיהם השונים, תכונתם ותעודתם, מאת מנחם מענדל זלטיקין. חלק ב. תל-אביב, (דפוס מל"ן), תשי"ד. 74 ע', 8. החכן: הביבליוגרפים הנוצרים במאה הי"ז והי"ח ושמות הספרים העבריים. תקונים והערות. מלואים: הוספות לחלק א'. מפתח שמות הספרים לחלק א' וב' ע' 42—74. את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ח ע' 152.

1367 ירושלים. האוניברסיטה העברית. מכון לחקר הכלכלה. מבחר ביבליוגרפי של מאמרים הדנים בבעיות המזרח התיכון בהווה 1939—1950. ירושלים, המכון לחקר הכלכלה, האוניברסיטה העברית, (דפוס "אחיה"), תשי"ד. 8, 85, VIII ע', 8. עברית ואנגלית. השער האנגלי: The Economic Research Institute. The Hebrew University. A selected bibliography of articles dealing with the Middle East. Jerusalem, 1954.

החוברת מקיפה כת"ע הדנים באיזור המזרח התיכון... מבחינה גיאוגרפית היא מקיפה את חצי האי הערבי, מצרים וסודאן, הסהר הפורה, פרס ותורכיה" (מהקדמת א. בונה).

1368 ישראל. משרד הבטחון. ארכיון צה"ל. קטלוג הספרייה. חלק א"ב. תל-אביב, 1953. 2. במכונת הכפלה. החכן: חלק א: עברית. [1], 2, 113 ע' — ב: לועזית. [1], 97 ע'.

1369 פרידברג, חיים דב בריש (Ch. B. Friedberg). בית עקד ספרים: לקסיקון ביבליוגרפי לידעת הספרות העברית בכלל ושמות הספרים העבריים וביהודית אשכנזית בפרט וכן אלה באיטלקית, ססרית, יונית [ועוד] שנדפסו באותיות עבריות החל משנת רל"ד עד "תשי"א... מאת חיים דב פרידברג... הוצאה שניה מושלמת ומתוקנת. כרך ג: "נ"ש". תל-אביב, בריוודא: (יפו, דפוס "שם"), תשי"ד. [4], [709] — 1048 ע', 4. שער בוסף באנגלית. את הקודמים עיין ק. ס. שנה כ"ח ע' 125, שם גם ציונים, ושנה כ"ט ע' 6.

1370 תל-אביב. עירייה. הפרס לספרות תורנית של העיר תל-אביב—יפו, עשר שנים

בלונדון, בשנת תרמ"ה, המקור והתרגום האנגלי טור ע"י טור.

תלמוד, מדרש, ספרות רבנית

1379 תאחד: קובץ מוקדש לתורה, וחינוך, וכל עניני היהדות החרדית בהשתתפות גדולי התורה, רמ"ם, ובני הישיבות, וסופרי היהדות החרדית, ירושלים, אחד. הישיבות בארץ ישראל, תשי"ד, 8°, ירחון, גל' 1: כסלו, 32 ע'. המדורות: חידושי תורה, הערכות, על המצב.

1380 אילן, מדרש, ספר, תורת, הקדש: בהלכות] בית הבחירה, חלק א: המזבחות, כלים, וחונם, והמסעף, ככמה עניני קדשים, ירושלים, בסיוע מוסד הרב קוק, (דפוס הפועל המזרחי), תש"ט, [3], 106 דף, 2°.

1381 אליעזר, שמואל, ספר, תרומת תלה, על מסכת תלה, כלל המשנה, שנוי גוססאות, עין משפט... עם פירוש רבינו יצחק בן מלכי צדק סימפוני שלם <כתב יד> בצורף... באורים... ירושלים, בסיוע מוסד הרב קוק, (דפוס הפועל המזרחי), תש"ט, 12, 115, [1] ע' 8°.

1382 אנציקלופדיה תלמודית לעניני הלכה מיסודו ויצירתו של הרב מאיר בראל, בהשתתפות חברי המערכת: הרב בנימין רבינוביץ — תאומים, הרב שמעון סטרליץ, הרב יונה מרצבך, בעריכת הרב שלמה יוסף זיון, כרך 1: גיד הנשה — דבר שהיה בכלל ירושלים, הוצאת אנציקלופדיה תלמודית, בסיוע מוסד הרב קוק: (תל אביב, דפוס "ספר", תשי"ד), 12 ע', 760 עמודות, 4°. את הקודמים עיין ק. ס. שנה כ"ד ע' 10—12 (שם גם בקורת מאת הפרופיסור ש. אסף ז"ל), שנה כ"ו ע' 222, שנה כ"ח ע' 126 ושנה כ"ט ע' 7 ו-295.

1383 גולדשמיד, ישראל, משה, אמרות חז"ל מתלמוד ירושלמי, בבלי, ומסכות קטנות, מלוקט ומסודר על ידי ישראל משה ב"ר אברהם אבא גולדשמיד, תל אביב, (דפוס "הפועל המזרחי"), תשי"ג, 220 ע' 8°. האמרות מסודרות לפי א"ב: צורף להן מראה מקום וגם ביאור קצר מפרש"י במקומות קשייהבהנה.

1384 גרינולד, זאב וולף, ספר ילקוט ספורים: הוא אוצר כל אגדות ישראל... מסודרים

התכן: מבוא: ערכיו, החברתיים של התנ"ך: מראות אלהים לחברה: מתוקנת, התיכונן הכללי והחברתי בתנ"ך, מורשת התנ"ך, בעיני הנוצרים והאיסלאם. התנ"ך והתנועות החברתיות הקשורות בתורת בודהה, ראשית השפעתו של התנ"ך על התנועות החברתיות במערב, התנ"ך ומאבקים חברתיים בכינוסיה, תנועות נזירים למען תיקון החברה ברוח התנ"ך, המהפכות התנ"כיות הצלבניות במערב אירופה, התנ"ך והתנועות החברתיות בתקופת הריפורמציה, התנ"ך והמהפכה האנגלית, התנ"ך והתנועות החברתיות ברוסיה עד תחילת המאה ה"ט, התנ"ך ותקופתם המהפכנית של ה"בונים" החפשיים, התנ"ך והמהפכים האירופיים בתחילת המאה ה"ט, התנ"ך והתפתחות הסוציאליזם המודרני, התנ"ך כמדריך מפעליהתשובה, התנ"ך והתעוררות העמים הצפוניים. — 1 ארו: תנ"ך ומסורת יהודית בתנועת הפועלים היהודית, ע' 261—287. ביבליוגרפיה (כתוך ההערות), ע' 289—295, שמות לועזיים של כיתות וזרמים (ותרגומם לעברית), ע' [296]—297.

1376 פריד, אליעזר מנחם, ישראל יזם: הכה העליון וחזון האדם, ספר לפיתוח המדע העליון, להסברת תעלומות הטבע ולהניח מצפון האדם, (תל אביב, דפוס ד. גוטרמן, 1954), 83 ע' 8°. התכן: מבוא, דת התנ"ך לאור המדע, דוגמה מכמה הלכות כשרות של דת הצדק, דרכי ההסתכלות בחיים, היחסים האנושיים בחיים, מנהגים ונימוסים בחיים.

1377 תנ"ך, ספרי המקרא, מפרשים פרוש חדש בצורף מבואות בעריכת מ. ד. קאסוט, (ספר יהושע, ספר שופטים מפרש על ידי אליהו) ש[מואל] הרטום, תל אביב, "יבנה", (דפוס "גוטנברג", תשס"ו—1954), 76, 82 ע', מפות, 8°. את הקודם עיין ק. ס. שנה ל' ע' 143.

1378 תנ"ך, תורה נביאים וכתובים, עם תרגום לאנגלית: ערוך ע"י מ. פרידלנדר, ומאשר ע"י הרבנות, ירושלמי, חברה להוצאת תנ"ך ירושלם, (המדרש ליפשיץ, תשי"ג), [6], 1978, [3] ע' 8°. השער האנגלי: The Hebrew Bible with English tr., ed. by M. Friedlander. Jerusalem, (1953), "נדפס בדמות כתבי הקדש

שם גם בקרת מאת א. א. אורבך, במהדורה ב' לא חלו שינויים חשובים, פרט להוספות שבהערות, גם נוסף מפתח לפסוקים, שנערך ע"י בתי חנה אופנהיימר (מההקדמה).

1388 וינר, אברהם יעקב (Wainer) [A.]

ספר שארית יעקב חלק א: מועד — נשים. מכתבי אברהם יעקב ווינר [צ"ל ויינר], ירושלים, דפוס "המטורה" תשי"ג, [4], 82, [4] דף, 2° נדפס מתוך עזבונו של המחבר, שנפטר ביזו מהחשון תשי"ב בשנת השלושים לחייו.

1389 ולדנברג, אליעזר יהודה, ספר הלכות

מדינה, חנני ה' אליעזר יהודה ולדנברג, חלק א—ב, ירושלים, בסיוע מוסד הרב קוק, (דפוס י. ע. איתאח), תשי"ב—תשי"ג, 8°.

התכן: חלק א': הקדמה, מבוא שערים, א: שופטים ושוטרים, ב': סמיכת זקנים, ג': מלכות ישראל, ד': חבישה בבית הסוהר וגדריה, ועונש גירוש, ה': הפורשים מדרכי ציבור ודיניהם, ו': ענשי גוף וממון בחוקה כח ממשלתי—תשי"ב, 288, [1] ע' — חלק ב': צאצא פראנק: מבוא בדרך גיוס נשים ובני תורה, א': הצבא בישראל, ב': הצביון הרוחני של הצבא, ג': חייבי ופטורי הגיוס לצבא, ד': סוגי מלחמה, ה': המלחמה, ו': הרוגי מלחמה, ז': גיטי מלחמה, ח': איסור והיתר במלחמה, ט': כיבוש מלחמה, י': מלחמת התקפה והגנה בשבת, — תשי"ג, 285, [2] ע'.

1390 ולדנברג, אליעזר יהודה, ספר שבת

הים: כולל ברורים, וחקרי הלכות בפרטי דיני הפלגת והנהגת אגוז, ביום שבת קדש [מאת] אליעזר יהודה ולדנברג, ירושלים, בסיוע מוסד הרב קוק, (דפוס איתאח), תשי"ג, 24, 162, [1] ע', 8°.

1391 זרח (Zorach Warhaftig) ורהפטיג

סוגיות משפטיות בתלמוד, סכום הרצאותיו של ז. ורהפטיג כפי שנערכו ע"י שמואל מינקלמן, ירושלים, הסתדרות הסטודנטים של האוניברסיטה העברית, תשי"ג, [1], 20, 15, 10 ע', 2° במכונת הכפלה.

1392 זסלנסקי, אהרן יצחק, מנות וקדו

שה: חקרי הלכה ואגדה, ירושלים, בסיוע מוסד הרב קוק, (דפוס "סיני"), תשי"ב, [4], 79, [1] ע', 8°.

על חמשה חומשי תורה ומגלת אסתר עם א' לקט הקוצרים: באור... מלוטק מגדולי המפרשים... ב' ילקוט הראים: מראת מקומות לכל דברי רז"ל... סדר... ומבואר על ידי הרב... זאב... חולף בה"ר... משה אהרן גרינוואלד, חלק א' ירושלים, הוצאת דפוס "אשכול", (1948), 8° דפוס: צלום.

התכן: חלק א': בראשית, 173, [1] ע' — ב: שמות, 265, [1] ע' — ג: ויקרא, 133, [1] ע' — ד: במדבר, 101, [1] ע' — ה: דברים, 140, [1] ע' — ו: אסתר, 24 ע'.

1385 גרינמן, חיים שאול (Ch. Greiniman)

ספר חדשים ובאורים בהלכות נדה, מאת חיים שאול בלאזמיר הגרש, גרינמן, ירושלים, (דפוס "המטורה"), תשי"ב, [2], 57, [1] דף, 2°.

1386 הדביר: קובץ לתורה ולחכמת ישראל לזכרו של הרב יצחק אביגדור אורנשטיין, העזרים: ...מדרכי יהודה ללב זק"ש, דב נתן ברינקר, ירושלים, הוצאת ההוצאת הדביר, (דפוס סלומון), תשי"א, [ד], 137, [1] ע', פירסטים, 8°.

הרב י. א. אורנשטין (התרנ"ד, ירושלים — י"ד אייר תש"ח, נהרג בעיר העתיקה במלחמת השחרור) מעסקני מזרחי, אחרי מאורעות תרפ"ט שימש באיח הרבנות הראשית והועד הלאומי ליד הכתל המערבי — התכן: חלק א': חדושי תורה בהלכה ואגדה לברור דינים, תקנות ומנהגים הנוגעים לירושלים והמקדש, ישראל וא"י (11 מאמרים), — חלק ב': מדע, מחקר וספרות בעניני ירושלים וא"י (10 מאמרים, ביניהם: ש. ה. קוק: גובהו של בית כנסת, ש. בן שבת: מומור קל"ז, ש. גליצנשטיין: הישוב החבד"י בעיר האבות, ש. הכהן וינגרטן: ר' משה סופר (החת"ס) ור' חיים מואלוצין, ב. ריבלין: לראשיתן של שושלות י. א. אורנשטין ז"ל: ממצור ירושלים (מכתבים), — חלק ג': תולדות והערכות (על הרב י. א. אורנשטין): 6 מאמרים ורשימות, מפתח המאמרים שבאו בהדביר "תרע"ט — תרפ"ג, ע' 115—123.

1387 הינמן, יצחק (Isaak Heinemann), דרכי

האגדה מהדורה שניה, ירושלים, הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס "מסדה": (רמ"גן, דפוס "מסדה"), תשי"ד, [6], 288 ע', 8° בראש השער: יצחק הינמן, מהדורה א' עיין ק. ס. שנה כ"ו ע' 223 — 228.

1401 מלמד, ע[זרא] צ[יון] [E. Z. Melamed].
אשכנז התלמוד; חוברת-עזר לתלמידים ולמח-
למים. >מהדורה שניה מתוקנת ומורחבת. ירושלים,
בית המדרש למורים העברי עליזי "קריית ספר", (דפוס
טורים), תשי"ד. 104 ע', מפה. 8°. מהתכן: פרק א':
מונחים וביטויים שכיחים בצירוף הרגומם לעברית, ע'
49-9.

1402 מלמד, ע[זרא] צ[יון] [E. Z. Melamed].
מבוא לספרות התלמוד >ופרקי-מקורות
מפורשים. ירושלים, "קריית-ספר", (דפוס טורים),
תשי"ד. [7], 151, [1] ע'. 8°.

"הספר נועד לתלמידי הכתות העליונות של בתי
ספר תיכוניים, לתלמידי בתי מדרש למורים, לסטודנטים
ולכל החפץ להכנס לעולמה של ספרות-התלמוד...
לפיכך השתדלתי לעשות את הדברים מובנים לכל אדם
משכיל". (מההקדמה).

1403 מלמד, ע[זרא] צ[יון] [E. Z. Melamed].
פרשיות מאגדות-התנאים, מגהות, מנח
דות ומפרשות >בצירוף מבוא. ירושלים, "קריית ספר",
(דפוס טורים), תשי"ד. 78, [1], 134, [1] ע'. 8°. מנוקד,
פרס למבוא.

"הספר נועד בראש וראשונה לתלמידי בתי ספר
תיכוניים (וכתות גבוהות של בתי ספר יסודיים)...
הספר יוכל לשמש גם לאותם בתים טובים בישראל...
הנחתים לקרוא בלילי שבת ויומו קסעי אגדה על יד
השולחן". (מההקדמה). — התכן: מבוא (ע' 11-78;
ביבליוגרפיה: ע' 74-75). בראשית רבה — פרשת
העקדה. מכילתא דר' ישמעאל לעשרת הדברות. תורת
הכהנים — פרשת התוכחה. ספרי במדבר — פרשת
בהעלותך. ספרי דברים: פרשת שמע ישראל, פרשת
שבת הארץ. השלמות ותוספות.

1404 מרגליות, ראובן. ספר גפשיה כולל
הגהות הערות וחדושי דינים לארבעת חלקי השלחן
ערוך, וממנו יסתעפו חקירות שונות בהרבה מקצועות
התורה... מהדורה שניה עם הוספות. חלק אורח חיים.
תל-אביב, "זוהר", תשי"ד. 136, 14 ע'. 8°. צולם
ונדפס בישראל ע"י "אורצל".

1405 משה בן מימון. משנה תורה הוא היד
החזקה לרבינו משה בן מימון. מהדורה חדשה מצולמת

1393 יוסף, עובדיה. ספר שאלות ותשובות יביע
אומר... חברתיו... עובדיה יוסף... חלק א': אורח
חיים ויונה דעה כולל... חקרי הלכות ובירורי דינים
להלכה ולמעשה. (ירושלים), מדרש בני ציון בסיוע מוסד
הרב קוק, (דפוס "המערכה"), תשי"ד. 15, [1], 252
ע'. 2°.

1394 כנסת בית יצחק; קובץ לחדושי תורה
בעניני הלכה. ירושלים, ישיבת "כנסת בית יצחק"
מקמניץ דליטא, (דפוס "חורב"), תשי"ד. 8°. תכסיות
ההופעה לא נזכרה. חוברת א': אלול. 50 ע'. שער נוסף
באנגלית.

1395 כצורי, נסים. קונטרס חובת הארץ;
סדר דיני תרומות ומעשרות וכלאי זרעים וכו', אשר
אסף... רבי נסים כ'צורי. ירושלים, י. ש. חזן וע. יפה,
דפוס י. ע. איתאח, תשי"ד. 31, [1] ע'. 8°.

1396 לוי, מרדכי דוד בן ברוך. ספר דרכי
דוד; באורים על מסכת בבא מציעא. ירושלים,
דפוס י. ע. איתאח, תשי"ד. [2], 90 ע'. 2°.

1397 לוצטו, משה חיים. ספר דרך תבונות.
מסר לדפוס והוסיף אחרית-דבר: ישראל זמורה.
ירושלים, מוסד הרב קוק; תל-אביב, מהברות לספרות;
(יפו, דפוס "מולדת"), תשי"א. 91, [2] ע'. 8°. מנוקד.
בצירוף נוסח השער של מהדורה א'. בראש השער:
רבי משה חיים לוצטו.

1398 המאור; ירחון התאחדות תלמידי אדמו"ר
הגרי"צ רושינסקי זצ"ל. ירושלים, התאחדות התלמידים,
תשי"ג. 8°. גל' 1: חנוכה. 15, [1] ע'. פנימי
לחברים.

1399 מימון, משה בן אליהו. ספר ברכת
אליהו; חדושי תורה... פירושי פסוקים ומאמרי
דרושים... מאלף עד תימן סדורות... חברתים... לכבוד
...אבי... אליהו... המחבר משה מימון... עפולה, תשי"ג.
תשי"ב. 71, [3] ע'. 8°.

1400 מינצברג, פנחס מנחם ישעיה. תולדות
רבי חייא ובניו; תולדותיהם ומעשיהם ותלמידיהם
וכל הנמצא בחז"ל אודותם... הובא לדפוס ע"י בנו
דון מינצברג... ירושלים, (דפוס ארץ-ישראל), תשי"ג.
56 ע'. 8°.

...מאתי. משה מרדכי בלא"א נח הכהן... חלק א—ג.
ירושלים, תשי"ז—תש"ס. 4°.

התכן : א' : "מי נח" בעניני מקראות לפי סדר המשנה.
פרק א—ד. דפוס ווייס, תש"ד. [7], 91, [1] ע'—ב' :
"מי נח" בעניני מקראות פ' ה—ז. (דפוס קצבורג), תשי"ה.
[8], 94, [2] ע'—ג' : נבכי ים, מדובר בעניני שיעורין
של תורה ומצורף קונטרס... חומר בקודש בעניני המור
שבדיני קדשים. דפוס "חורב", תש"ס. [4], 104 ע'.

1409 פדרבוש, שמעון [S. Federbusch]. משי
מס המלוכה בישראל. ירושלים, מוסד הרב
קוק, (דפוס "המערב"), תשי"ב. 240 ע' 8°.

1410 פינס, אברהם בן דב. חידושים
ובאורים על הלכות ממרים, עכ"מ וחוקותיהם
להרמב"ם. ירושלים, דפוס "בית יתומים דיסקין",
תשי"ב. [2], 72 ע' 8°.

1411 פריס, בנימין דה. מבוא לתלמוד.
תלאביב, "סיני", (דפוס מל", תשי"ב—1951). 40 ע' 8°.

1412 קרו, יוסף בן אפרים. שלחן ערוך
[א] : אורח חיים. (כרך א—ב). עם כל המפרשים
(מגיני ארץ עם הטורי וזה והמגן אברהם... הכל כמו שנדפס
מקדם, ועוד נוסף עליהם : ביאורי הגר"א... באר היטב,
סי' תק יעקב על הלכות פסח [ועוד]... ועתה הוספנו
שתי היסודות חדשות : הגהות... מו"ה עקיבא איגר,
הגהות ר' יוסף... תלמיד רבי חיים מוזאלונין.
ירושלים, "אל המקורות", (דפוס לוי'אפשטין), תשי"ד—
תשט"ו. [14], 363, 31, [2], 294, 34 דף. 8° דפוס
צלום. הגהות ר' עקיבא איגר וס' כרם חמד לר' יוסף
בן אליעזר ליפמאן בדפוס, עם שער מיוחדים.

1413 רבינוביץ, יעקב [יוחנן]. מבוא
הספורי למשפט העברי : וסדרת [1] הרצאות
שניתנו בפקולטה למשפטים של האוניברסיטה העברית
...ירושלים, הסתדרות הסטודנטים של האוניברסיטה
העברית, תשי"ג. [1], 60 ע' 8°. במכונת-הכפלה.

1414 רבינוביץ, יעקב ויוחנן. משפט עברי
ב' לפי הרצאותיו של י. רבינוביץ. ירושלים, הסתדרות
הסטודנטים [של האוניברסיטה העברית], תשי"ד.
[1], 170 ע' 8°. במכונת-הכפלה.

מדפוס רומי ר"מ, עם מבוא מאת הרב יהודה לייב הכהן
מירון. ירושלים, מוסד הרב קוק, בהשתתפות משרד
הדתות [של ממשלת ישראל], (דפוס אופסט ש. מוניון
ודפוס מרכז), תשט"ו. 35, [4], 693, א, [1] ע',
פקסימילים. 2°. שער נוסף באנגלית.

הספר יצא בכ' סבת כמלאת 750 שנה לפטירת
הרמב"ם, במסגרת התכנית הרחבה של מוסד הרב קוק
להוציא את כל כתבי הרמב"ם. מהדורה מצולמת זו של
דפיס רומי הידוע כדפוס השלם הראשון של הרמב"ם
הוכנה לפי הטופס הנמצא בבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי
בירושלים והושלמה על יסוד הטפסים שבספריית בית
המדרש לרבנים בניו יורק, ספרית אוקספורד והחלק שבידי
מר שמואל וואהרמן בירושלים. "מלבד המבוא מאת...
נשיא מוסדנו הכנסנו גם תיקונים אלה : א) ציון סימני
ההלכות, שאינם בדפוס רומי ; ב) תוכן י"ד הספרים ;
ג) מפתח הענינים לפי סדר א"ב, שנדפס במשנה תורה
דפוס ויניציאה של"ד—של"ו, תוקן והושלם על ידינו ;
ד) פקסימילים מדפוסים ראשונים. — תכן המבוא
של הרב מימון (ע' 5—35) : החיבור, הנוסחאות והשיבושים.
המקורות. דרכי הרמב"ם בקביעת ההלכה. הדפוס
הראשון של ס' משנה תורה בשלמותו.

1406 משה בן מלמן. משנה תורה הוא
היד החוקה... (עם השגות הראב"ד... ועתה הוספנו...
מפתח ע"פ א"ב לכל הענינים שביד החוקה... מבית
מדרשו של... כמוהר"ר ברוך עזריאל חזק... תשובות
הרמב"ם... תשובות רבי אברהם בן הרמב"ם... חידושים
מרבי אברהם בן הרמב"ם... הגהות הרמ"ך... תשובות
הרשב"א... השלמת הגהות מיימוניות... גליון הרמב"ם
להגאון רבי עקיבא איגר... ביאורים... מאת בעל חזון
איש [=א. י. קרליץ]. (א : ספר המדע, ספר אהבה ;
ב : ספר זמנים). ירושלים, "אל המקורות", (דפוס
לוי'אפשטין), תשי"ד. 30, 66, 86, 28, 84, 10 דף,
פקסימיל : [2], 189, 16, 63, [3], 11—37, [2] דף. 8°.
גוף הספר צלום, הנוספים : דפוס.

1407 משניות. משנה מפורשת מאת אליעזר
לוי... הספר מכליל : משנה מנוקדת, פירוש רכנו
עובדיה מברטנורה, משנה מפורשת. [ב] : סדר מועד.
תלאביב, סיני, (דפוס "עתיד"), תשי"ב. 614 ע' 8°.
את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ח ע' 126.

1408 עמרמי, משה מרדכי בן נח. ספר
נתיבים במי הים כולל שלשה קונטרסים

המקור הערבי עם תרגום עברי, תורגם והוגה בצורה מבוא והארות ע"י יוסף בן דוד קאפח... (ירושלים), האגודה להצלת גנוי תימן (בסיוע מוסד הרב קיס ומשרד החנוך והתרבות, דפוס ש. וינפלד, תשי"ד), 16, 158 ע' 8°.

1422 רוזנהיים, יעקב [Jakob Rosenheim]. קול יעקב; מבחר מסות, מאת מורנו יעקב רוזנהיים. תל-אביב, "נצח", בסיוע "אגודת ישראל" העילמית, (דפוס "קדימה"), תשי"ד, 88 ע', פורטרס. 8°.

התכן: אגודת ישראל ומסרתה. רעיון האחדות האגודאי. שאלות ובעיות יסוד של המדיניות האגודאית. המאבק על איי. קוים יסודיים למדיניות האי של אגוד. הסוכנות היהודית. ר' יצחק אייזיק הלוי. בית יעקב.

1423 Goldstein, Walter. Die Botschaft Martin Bubers... Bd. 1-2. Jerusalem, P. Freund, 1952-53. [5], 264; XIII, 449 p. 8°.

=Edition Peter Freund, Jerusalem, No. 43, 44.

Bd. 1: Die vordialogische Epoche: der Dialog. Universaler Teil — Jüdischer Teil: Einleitung, Zionismus, Chassidismus, "Reden über das Judentum", M. Buber und Hermann Cohen, Bibliographie (p. 263—264). — Bd. 2: Der Dialogik universaler Teil. כמכונת הכפלה.

קבלה וחסידות

1424 אליעזר ליפא בן אלימלך. ספר אורח לצדיק מהה"ק ר' אליעזר ליפא... בהה"ק ר' אלימלך מליזנסק... בראש הספר סדרנו תולדות ר' אלימלך ותולדות אביו ר' אליעזר ליפא... הוספנו מפתחות לפסוקי המקרא ולמאמרי התלמוד והמדרשים. ירושלים, המוסד להוצאת ספרי מוסר וחסידות, (דפוס "התחיה"), [1954], [1], 32, 148 ע' 8. ניסף השער של הוצאת ורשא, תרנ"ג.

1425 אלפסי, יצחק. גור. המייסד: בעל "חדושי הר"ם"; חייו מחשבתו ותורתו. תל-אביב, "סיני", (דפוס בלומנטל, תשי"ד), 207 ע'. תמונות. 8°.

על ר' יצחק מאיר אלטר, האדמו"ר מגור. ביבליוגרפיה: 207—202 ע'.

1426 אלפסי, יצחק. הרבי מקוצק: חייו ותורתו. תל-אביב, "הספר", (דפוס תרבות), תשי"ב.

1415 רבינוביץ, י[עקב] [יוחנן]. סוגיות משפטיות בתלמוד: סדרת הוצאות... (ירושלים), הסתדרות הסטודנטים של האוניברסיטה העברית, [תשי"ד?], [1], 36 דף, 2°.

1416 רוזנבלט, משה. מדריך סגני ומדריך מדעי לבנין המניאטורי של בית שני, מקוביות, על כל פרטיו. עם מראה מקומות המקור וציורים... עבודה המדעית והטכנית נעשה ע"י משה רוזנבלט... (ירושלים), "נצח: ירושלים" <משה רוזנבלט>, חש"מ, [תשי"ד]—[12] ע', תמונות. 8°.

1417 שומר, שמואל. ספר שיחות תלמידים חכמים: כולל משא ומתן בעניני הלכה, אגדה וספרות שהיה לי עם גאוני וחכמי הזמן בעשרים שנה שלפני מלחמת עולם השנייה... חוברת י"ב—ל"ח. תל-אביב, (דפוס מל"ח), תשי"ב—תשי"ד, [2], 155—543 ע' 8°.

את הקודמות עיין ק. ס. שנה כ"ח ע' 9 ו-291.

1418 שכטר, יוסף. מבוא לתלמוד, לבתי ספר חינוכיים. תל-אביב, (דביר, דפוס אחדות), תשי"ד, 86 [2] ע' 8°.

מדע הדת, פילוסופיה יהודית

1419 ברויאר, יצחק [Isaak Breuer]. ציוני דרך: (תירגם מחדש משה שפינור), תל-אביב, "עם עולם"; (יפו, דפוס "שם"), תשט"ו, 164 ע', לוח פורטרס. 8°.

=כתבים נבחרים, ערוכים בידי יעקב לגדוי, ספר א. — בראש השער: יצחק ברייער. — התכן: תורה, חוק וואומה. מוסת, נבואה וברואה. משפט האשה, העבד והנכרי. שני מקלות הרועים. נאום על ארץ ישראל. ר' שמשון רפאל הירש כמורה-דרך להיסטוריה הישראלית. "אגרות-צפון" (לרש"י הירש), מאה שנה להופעתן.

1420 (ברנשטיין, אברהם חיים). שבטי ישראל; הסברה איך "תנהג עם ישראל וגם כל אחד מישראל בזמנים אלו... יוצא לאור ע"י סופרים חרדים בלתי מפלגתיים. ירושלים, דפוס "חורב", תשי"ג, 8 ע' 8°.

1421 נתנאל בן פיומי. ספר בסתאן אל-עקול גן השכלים לרבינו נתנאל זצ"ל בירב פיומי...

[1]. 106. [2] ע"ל 8°. עם דברי פתיחה מאת י. ל. הכהן מימין: התולדה והסיפור בחסידות, ע' [9]—14. על ר' מנחם מנדל מקוצק.

1427 אלפסי, יצחק. רבי נחמן מברסלב: חייו, תורתו ומחשבתו. תל-אביב, "נצח", (דפוס "יהלום"), תשי"ג, 111, [1] ע"ל תמונה 8°.

1428 [דנציגר], יצחק מנחם בן שמואל צבי. ספר עקדת יצחק. מאת... יצחק מנחם מאלכסנדר בן... שמואל צבי... מוגה ונעתק ע"י (יהודה משה) מאלכסנדר, ירושלים, (דפוס "העברי"), תשי"ג, 118 ע"ל 4°. "מאמריו הנאמרים בעת שנאספו עזת צאן קדשים על יד שלחן קדשו מדי שבת בשבתו חגים ומועדי ה'". "דפוס ע"י השתדלות חסידי אלכסנדר בארץ וכו' ולה'".

1429 הורביץ, נפתלי צבי. ספר זרע קודש: הלולים לד' מאת הרב... נפתלי צבי הורוויץ... מראפשיץ, י"ל ע"י... יהודה צבי [בן] יוסף הורוויץ. חלק א: על חמשה חומשי תורה. ירושלים, (דפוס "המסורה"), תשי"ד, [4], 151, [1] דף, 8°.

1430 ויטל, חיים בן יוסף. ספר החזיונות. יוצא לאור מתוך כתב יד המחבר על ידי אהרן זאב אשכנזי. ירושלים, מוסד הרב קוק, (דפוס העברי י. ורקר), תשי"ד, [4], 272 ע"ל פקסימיל, 8°. בראש השער: רבי חיים ויטאל.

"ס' החזיונות לרח"ו יוצא לאור בפעם הראשונה בשלימותו מתוך כתב ידו ממש של מחברו, שנשתמר בליורנו בידו הרב ד"ר א. סואף — מעובדו של ר' אליהו אמוג, שקיבל אותו מעובדו של העשירי נסים שזאמה, איש תוניס, שקנהו במצרים. המהדיר ד"ר א. ז. אשכנזי ז"ל עמד להוסיף לספר מבוא מפורט, אבל פתיל חייו נפסק תוך עבודתו [בכסליו תשי"ט] וברשות המו"ל לא נשארו אלא העתקתו של המהדיר בצירוף הערות קצרות. כותב הסורים האלה השתדל לכתוב המביא ודן במיוחד על חכמי ישראל הנוכחים בספר, אבל מסיבות שאינן תלויות בו יבוא המבוא במקום אחר, או במהדורה הבאה של הספר". (מתוך הקדמה של נפתלי בר-מנחם).

1431 לנדוי, מנחם מנדל בן אהרן צבי. ספר שמש ומגן, זכרון מנחם (על סדר פרשיות התורה). מאת... ר' מנחם מענדל בהרב... אהרן צבי... הובא

לדפוס ע"י בן המחבר יחיאל לאנדוי. (א: בראשית ויקרא). תל-אביב, (דפוס הפועל המזרחי), תשי"ג, [4], 136 ע"ל פורטרטים, 8°.

פרושים על התורה בדרך החסידות, ע' 1—14: יחיאל (לנדוי): בית ביאלא. קיום לדמותו של אבי זקני מרן ר' אהרן זצ"ל. קיום ורשומים מכית אבא ז"ל.

1432 מנחם מנדל בן משה. מוטיבטסק. ספר פרי הארץ מכבוד... מוה' מנחם מענדל מחיטבטסק בהרב משה... וצ'רפנו... ד"ק של הרב... אברהם בהרב... דוב בער ממעוריש... הוספנו מפתחות לפסוקי המקרא ולמאמרי התלמוד והמדרשים, תולדות המחבר ומכתביו, בפנים הס' הזה סודר ס' עץ פרי מהמחבר הק'. ירושלים, המוסד להוצאת ספרי מוסר וחסידות, (דפוס "התחיה"), [1954], 136, 38 ע"ל 8°. נוסף שער הוצאת זיטאמיר, תרכ"ז.

1433 נחמן בן שמחה מברסלב. ספר אור האמונה... אוצר של פנינים יקרים... להאיר בעולם אור האמונה הקדושה גם מתוך גדול עוצם החושך והגל של כפירות ואפיקורסות המתגבר מיום ליום... בעיקריות משיחא. אשר הרבה מאד לדבר מזה בספריו הק'... רבי נחמן מברסלב... הובא לדפוס ע"י יצחק אייזיק בן רבקה... ירושלים, דפוס "ספערא", תשי"ג, 64 ע"ל 8°.

1434 נחמן בן שמחה מברסלב. ספר מקור האמונה... אוצר של פנינים יקרים... להאיר בעולם אור האמונה הקדושה גם מתוך גדול עוצם החושך... אשר הרבה מאד לדבר מזה בספריו הק'... רבי נחמן מברסלב. הובא לדפוס ע"י יצחק אייזיק בן רבקה... ירושלים, דפוס ספערא, תשי"ג, 51, [13] ע"ל 8°.

1435 נחמן בן שמחה מברסלב. תקון הכללי (אות ברית ותפלה לל"ג בעומר) הוא תיקון הברית... והוא תקון למקרה לילה חיו לומר אלו העשרה מומרי תהלים... הוציאו מהתעלם אל הגליל... מההדר נחמן... וכעת הובא עוד הפעם לביה"ד... ע"י... יצחק אייזיק בן רבקה. (ירושלים), דפוס "ספערא", [תשי"ג], 48 ע"ל 8°.

1436 פרדס התמים: קובץ יוצא לאור על ידי תלמידו ישיבת "תומכי תמימים ליובאביטש", לוח. לוח: (ירושלים), (דפוס סלומון), תשי"ד. בראש השער:

חב"ד. תכנית ההופעה לא נזכרה. העורך: כרוך שמעון שניאורסאהן. חוב' א': אדר ב', 94 ע', פורטרטים.

במדה מרובה רואים אנו בקובץ זה המשך לקובצי ליובאוויטש שיצאו לאור בפולין בשם "התמים" (עיין ק. ס. שנה י"ג ע' 326)... מקוים אנו להרחיב את המסגרת בקובצים הבאים... (מהקדמת המערכת). חוב' א' כוללת מאמרים תורניים בעניני הלכה, פתח דבר מאת המערכת, מדברי שלשת מיסדי ונשיאי המפעל "תומכי תמימים ליובאוויטש" האדמו"רים ר' שלום דובער, ר' יוסף יצחק ור' מנחם מענדל שניאורסאהן.

1437 שרעבי, שלום ישראל. קונטרס צעקת בני ישראל, כולל תפלה שסידרה הרב... שלום שרעבי... לאומרה על ציון... רבי שמעון בר יוחאי... והתפלה שסידרה... רבי נחמן מברסלב... לאומרה ביום ל"ג בעומר... ירושלים, צ. מאשקאוויטש, [תשי"ב]. 16 ע' 8°.

1438 ששפורטש, יעקב. ספר ציצת נובל צבי לרבי יעקב ששפורטש... בנוסח שלם עלי כתיב יד מעזבונו המדעי של... זכריה שווארץ ז"ל בצירוף מבוא, הערות וחילופי נוסחאות מאת ישעיה תשבי, ירושלים, מוסד ביאליק; (הקריה תל-אביב, בית הדפוס הממשלתי, 1954). 44, [3], 382, [1] ע', פורטרט. 8°.

בשנת תכ"ז ביקש המחבר לפרסמו בדפוס אבל לא נסתייע הדבר, והספר עם החלקים שנוספו אח"כ נדון לגניזה בחייו... אחרי מות המחבר נדפס רק "קיצור ציצת נובל צבי", אבל הנוסח השלם נשתייר רק בכתב יד יחיד בעולם (כ"י אפשטיין), היוצא עתה לאור. התחיל לספל בפרסומו הפרופ. אהרן פריימן ז"ל, אבל לא המשיך בעבודת ההכנה. התומר נמסר לד"ר זכריה שווארץ ז"ל לפי בקשתו, והוא עמד לפרסמו במהדורה מדעית בסידרת המקורות של חברת "מקצי נרדמים", גם אסף חומר למ"מ ולהערות והזמין תצלום מכת"י Van Biema (שהיה בספריה ביה"מ הגבוה ללימודי היהדות בברלין). אבל עם פטירתו של ז. שווארץ קודם זמנו נפסקה העבודה. החומר שבעזבונו נמסר לידי פרופ. ג. שלום לשם עיבודו המדעי של הספר. המהדיר השתמש בכת"י אפשטיין (לפי ההעתקה שנעשתה ע"י ד"ר ז. שווארץ), שנערך והוכן לדפוס על ידי המחבר, וגם (לשם שינויי גירסות) בכת"י ברלין ו"הקיצור" המודפס. מלבד ביאור הסתומות, ציון המקורות וזיהוי

האנשים המקימות והמאורעות מכילות ההערות גם רמזים לידיעות שוות או דומות בשאר הכתבים על התנועה השבתאית. לאחר סיום מלחמת עולם ב' נמסר הספר לדפוס, אבל הסדר המוכן נשרף בפיצוצו של דפוס ירושלים בחורף תש"ח בימי המהומות על סף מלחמת השחרור, והספר נדפס עתה מחדש. — תוכן המבוא של י. תשבי ע' (11—46): הרקע האישי בפולמוס המחבר נגד השבתאות. המגיעים הענייניים והרעיוניים בפולמוס. חיבור ס' ציצת נובל צבי. כתב-יד ודפוסי הקיצור.

1439 תקוני זהר. ספר תקוני הזהר, שחיבר... רבי שמעון בר יוחאי... ועוד... פירוש... בניהו מאת... כמוהו"ר יוסף חיים בכמהור"ר אליהו... הוצאת שניה. כרך א—ב. ירושלים, (דפוס ליפשיץ), תשי"ד. [2], 142; [1], 128, [1] דף. 8°. מנוקד. דפוס-צילום.

תפלה, דרשות, מוסר

1440 הגדה של פסח. תל אביב, "סיני", (דפוס בלאס), [תשי"ד]. 54 ע', תמונות. 9 : 12.

1441 הגדה של פסח, עפי' נוסח הקדמונים... ונלוה אליו פירוש "עץ חיים" למאור... יחיא בכהרר יוסף צאלת... ראב"ד ור"מ דק"ק צנעא... ירושלים, דפוס ליפשיץ, תשי"א. [2], 19—31 דף, תמונות. 8°. כותרת העמודים: אגדתא דפסחא. השער מצויר. גוף הספר צילום, מתוך סדור תכלאל.

1442 הגדה של פסח. סדר הגדה של פסח, עם שרה פי אל ערבי ועם ציורים... בצירוף הדינים... ירושלים, י. ע. בקאל, (דפוס מרכז), תשי"ב. 72 ע', 8°.

1443 הגדה של פסח. סדר הגדה של פסח Service for the first nights of Passover with a rev. English translation. תל-אביב, "סיני", (דפוס ש. בלאס), [תשי"ד]. 64 ע', תמונות. 8°. עברית ואנגלית עמודה מול עמודה.

1444 [הומינר, שמואל]. קונטרס דינים נחוצים... מסודרים ונעתיקים מתוך ספר קדושה. ירושלים, דפוס "חורב", תשי"ב. 4 דף. 8°. את ספר קדושה עיין ק. ס. שנה כ"ו ע' 118.

1445 טביומי [=גוטנטג], טוביה יהודה. אמ-רי סל: [פרקי זמן ומועד]. תל-אביב, "נצח",

ממני המחבר והאוסף... חיים שאול בכמהר"ר אברהם
עבוד. מהדורה שניה, ירושלים, (דפוס ר. ח. כהן),
תשי"ב, 30, 169 ע' 8°.

1451 קפלן, מאיר. ספר מאור התוכחה;
הלכות תוכחה שהוצאתי מספר מצות התוכחה שחיברתי
... הרב מאיר הכהן קפלן... ירושלים, דפוס הרשקוביץ,
תשי"א, 71 ע' 8°.

1452 ריך, משה. השבת כחיי האומה;
מפי סופרי הדגה, ירושלים, המועצה הצבורית למען
השבת ליד משרד הדתות, תשי"ג, 24 ע' 8°.
= עלונים לשבת, עלון כ'. — פתח דבר חתום בידי
[המלקט?] משה ריך.

1453 תפלות. סדור. סדור תפלת ירושלים,
נוסח אשכנז... ירושלים, צבי ברפמן, (דפוס ש. וינפלד),
תשי"ג [1], 92, 103 דף. 10, 7.

היסטוריה, ביוגרפיה, זכרונות

ראה גם לעיל במדור "קבצים" ולחן במדור
"צינויות וכו'".

1454 אוירבך, רחל. בחוצות ירשה 1939—
1943. (תרגום מידיש מרדכי חלמיש). תל-אביב, עם
עובד, (דפוס "דבר"), תשי"ד, 362, [6] ע' מפה, תמינה. 8°.
"המחברת יושבה בצד הארי של ירשה בשנות השואה.
הדברים שכוונו בספר נכתבו במשך 10 שנים ומעלה.
החלק הראשון כולל קטעים מיומן, וכמה רשימות
שנכתבו אחרי המלחמה. שאר החלקים לקוחים מחיבורי
המחברת בפולנית ומתוך הקונטרסים שלה ביוזמת שנכתבו
אחרי המלחמה ובחלקם גם נתפרסמו." (מההקדמה). —
התכן: הגיס: הגירוש. עם העם. טרבלינקא. ההתנגדות.
המרד. שרידים. הערות.

1455 אונא, יצחק [Isak Unna]. רבי משה בן
נחמן <הרמב"ן>: חייו ופעולתו... מהדורה שניה
מורחבת. ירושלים, "קריית ספר", (דפוס "סוריס"),
תשי"ד, 8, 112, [1] ע' 8°.
מהדורה א' עיין ק. ס. שנה כ"א ע' 6, שם גם ציון
יתכן. למהדורה זו נחוסף פרק: ר' משה בן נחמן ור'
שניאור זלמן מלאדי (הקבלה היסטורית), ע' 86—93,
הקדמה למהדורה השניה, הכוללת ביוגרפיה של המחבר,
שנפטר ביום ב' אייר תשי"א.

(דפוס גוטמן), תשי"ד, 144 ע', פורטרט. 8°.
רעיונות לחגים ולמועדים ודיונים בבעיות התורה; גם מאמרים
על הרמב"ם, ר' יונתן איבשיץ, ר' שמשון רפאל הירש.

1446 כהן, ישראל מאיר בן אריה זאב. ספר
אהבת חסד... ויחולק לשלשה חלקים... א: יבואר
בי מצות עשה דאם כסף תלוי... ב: נאסף ונקבץ בו
אגרות חז"ל משי... ומדרשי חז"ל המדברים בגורל
שכר המחזיקים במדת החסד... ג: יבואר בו כל הענינים
הנכללים במדת החסד... [ירושלים], מוריה, (המכירה
הראשית: פתח-חוקה, גולדברג את פריד; תל-אביב,
דפוס "אורצל"), תשי"ד, [1], 56 דף, 24 ע' 8°.
צלו. עם פרוש נתיב החסד. 24 הע' האחרונים כוללים:
קינטרס עמוד החסד; לקס אמרים... של רבי
ישראל מאיר הכהן בעל ה"חפץ חיים", נערך ע"י
אברהם הלל בהרב יצחק גולדברג.

1447 לויןגר, יהודה אריה בן מרדכי. ספר
שאגת אריה; דברי מוסר... כתבתי הענין... מבית
לוי... יודא ארי' בה"ג מהו מרדכי... וגם דברי אגדה
מאמרים... צבי הרש חריף העללער... וכעת נדפס
שנית ע"י בן המחבר... איזויק שלום לעיונענער...
ירושלים, דפוס צ. מאשקאוויטש, תשי"ב, 61, [3] ע' 8°.

1448 מלמד, ע[זרא] צ[יון] [E. Z. Melamed].
פרקי מנהג והלכה. א. הלוח העברי. ב.
המועדים והצומות. ג. השבת, ד. קריאת התורה, ה.
התפלה. ירושלים, "קריית ספר", (דפוס סוריס), תשס"ו,
200 ע' 8°.

"הספר נוסד על מחזור שעורים בבית המדרש למורים
העברי בירושלים (כיננו דוד ילין) בשנים ת"ש—תש"ז.
מסרת המקצוע היתה להקנות למורים לעתיד ידיעות
יסוד במהותם, התהוותם ותולדותיהם של הליכות בית
ישראל ומנהגיו" (מההקדמה).

1449 מנצור, צאלח בן יעקב. ספר שירים;
ההלתי-ישרים השלם. פזמונים, בקשות ותשבות לחול,
לשבתות, לר"ח... העורך והמוציא לאור צאלח ב"ר יעקב
מנצור, ירושלים, (דפוס בית יתומים דיסקין, רוזנבלט),
תשי"ד, 240 ע' 8°.

1450 עבוד, חיים שאול. ספר שירי זמרה
השלם. עם ספר הבקשות לשבת. שירי קודש... לשיר
ברב עם... עם שירים נחמדים מאת אחינו עולי בבל...

1456 אקרמן, מנחם: בצל מוסקבה: פרשת חיים בסביביות, תל-אביב, "הדר", (דפוס ישראל, תשי"ג), 305 ע' / מפות, 8°.

המחבר ישב בעיירה בלצ'י (בסאראביה) וכיוני 1941 גורש ע"י השלטונות הסובייטיים לסיביר, הוא מספר בספרו על חיי העינויים שלו בסיביר ועל שרותו בצבא בפלוגת העונשין, אחרי גמר המלחמה שב המחבר לעירו ומצאה תלישמה.

1462 הנדל, מיכאל [Michael Händel], מקור: רות' ללמוד ההסטוריה הישראלית והכללית, מלוסקי, ערוך ומבואר בידי מיכאל הנדל, כרך ו: דברי ימי ישראל ותולדות העמים בשנות 1914—1948, תל-אביב, י. צ'צ'יק, (דפוס "תרבות"), תשי"ד, 250, [1] ע' 8°, עיין גם ק. ס. שנה ל' ע' 12.

1463 (וילנאי, זאב) [Zev Vilnay], מלחמה יהודה הממכית [תל-אביב], מטכ"ל, אכא, ענף השכלה, [תשי"ד—1953], 49, [1] ע' / תמונות, מפות, 8°.

1464 זונה, ישעיהו [I. Sonne], מסאוולו הרביעי עי עד פיוס החמישי: כרוניקה עברית מן המאה השש עשרה, הוציאה עלי-פ כתבידו והוסיף עליה מבואות, ביאורים, הערות ונספחים ישעיהו זונה, ירושלים, מוסד ביאליק, (דפוס גולדברג, 1954), 6, 230 ע' / פורטרטים, 8°. (ספריה היסטוריוגרפית מיסודה של החברה הישראלית להיסטוריה ולאתנוגרפיה בעריכתם של יצחק בער ובנציון דינבורג, ספרי כינוס: סדרה חדשה, יוצאים לאור ע"י משרד החינוך והתרבות ומוסד ביאליק).

הכרוניקה בשם "דברי הימים של האפיפיור פאולו הרביעי" חוברת ע"י בנימין נחמיה בכ"ר אלנתן—התכנון חלק א: י. זונה: מבוא, בנימין נחמיה בכ"ר אלנתן: דברי הימים של האפיפיור פאולו רביעי הנקרא טיאטינו (ע' [19]—[93]) — חלק ב: י. זונה: פרק מילואים: מארצילוס השני מפנה דרך לפאולו הרביעי, פאולו הרביעי בשירה העברית של בני-זמנו, ביעור קוצים מן הכרם (מלחמתו של פאולו הרביעי בספר העברי), פעולתם הפוליטית והכלכלית של יהודי איטליה, פיוס הרביעי ופיוס החמישי — ח' ג': פרקים ממסרת גירוש: רשימת גירוש, תעודות לגירוש היהודים ממדינת האפיפיור בשנת שכ"ט, המאחרים לצאת.

1465 יהלום-קלפר, מאיר (שלמה), נדלמאר: מעובדו של ר. מאיר יהלום-קלפר איש חיפה, ירושלים,

1456 אקרמן, מנחם: בצל מוסקבה: פרשת חיים בסביביות, תל-אביב, "הדר", (דפוס ישראל, תשי"ג), 305 ע' / מפות, 8°.

המחבר ישב בעיירה בלצ'י (בסאראביה) וכיוני 1941 גורש ע"י השלטונות הסובייטיים לסיביר, הוא מספר בספרו על חיי העינויים שלו בסיביר ועל שרותו בצבא בפלוגת העונשין, אחרי גמר המלחמה שב המחבר לעירו ומצאה תלישמה.

1457 ארז [=רונציצ'נקו], יהודה, ב(רל) כצ' נלסון: שרטטים למותה (תל-אביב), ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בארץ-ישראל, מרכז לחינוך ולתרבות, (דפוס "אחדות"), [תשי"ד], 46, [1] ע' 8°.

1458 ברר, מנחם [M. Bader], שליחויות עצובות, מרחביה, הקיבוץ הארצי השומר הצעיר: (תל-אביב, "הדפוס החדש", 1954), 125, [1] ע' 8°. (ספרית פועלים/מדע לכל), — נדפס באורלוגין, 10 — זכרונות.

1459 בצ'ליס, רוזה (שיקביץ), אביו ש"ר [=נחום מאיר שיקביץ], תרגם אהרן וייסמן, החלק הראשון מאת מרים ש"ר-צונור, ירושלים, אחיאסף בסיוע: המחברה, (דפוס "רוג'נד", 1953), 200 ע' / פורטרט, 8°. בראש השער: רוזה ש"ר באטשע' ליס: — ש"ר-ביבליוגרפיה: ע' 191—200.

את המקור היחיד עיין ק. ס. שנה כ"ח ע' 83, שם גם התכן, בתרגום זה: הקדמה מאת ד. סדן: משפט ש"ר, ע' 7—8, עיין גם ק. ס. שנה כ"ג ע' 43 מספר 350.

1460 בר, פריץ יצחק [Fritz Baer], ישראל בעמים: בנין עולמנו הפנימי ומקומו בבנין ההיסטוריה הכללית > בעת העתיקה ובמפנה לימדי הבניים > ירושלים, האוניברסיטה העברית, תשי"ד, [1], 160 ע' 8°. בראש השער: י. בער, במכונת הכפלה.

1461 דובנוב, שמעון [S. Dubnow], צגרות שמעון דובנוב, הובאו לדפוס בצירוף הערות על ידי ב[רוך] שוחטמן... לונדון-ירושלים-חלחאם, "אררט": (ירושלים, דפוס המדפוס ליפשיץ), תשי"ד, 243—388 ע' / פקסימיל, 8°.

מתוך: ספר שמעון דובנוב, (עיין ק. ס. שנה ל'

חיים שונים, מחוץ לסיפורינו וראשית תנועת התחייה הלאומית, הידועים לו מתוך לימוד בבתי הספר ותנועות "ניער". — הספר כולל 49 מאמרים ביוגרפיים, וזוהם הגדול נכתבו ע"י א. פורשטין וי. פוגרבינסקי.

1471 סקוריאן <ביסרביה> בבנינה ובחורבנה. העורך ז. איגרת... (תל-אביב, ועד הארגון של יוצאי סקוריאן, דפוס "הלוים"), תשי"ד, 260 ע', פורטרטים. 8°. בעיירה סקוריאן במחוז חוסיין (בבסרביה) סמוך לפלך פדול ישבו כחמשת אלפים יהודים ואחרי מלחמת העולם השנייה לא נמצא שם אף יהודי אחד. — התכן: ז. איגרת: מבוא. י. בידר: ציונים לתולדות סקוריאן. י. הראבן: סקוריאן שלי. ז. איגרת: בין מלחמה למלחמה: השואה מפי עדים (ע' 30—119). ציונים לדמותה של אלוה שכתב. זכרונות (מאת 9 מחברים, ע' 129—170). ז. איגרת: דמויות לזכר נעדרים. כינוסי יוצאי סקוריאן בארץ. רשימת יוצאי סקוריאן, ע' 252—258. בין השאר כולל הספר 2 מאמרים (מאת ז. איגרת ומ. שטרנברג) על מרדכי הק, מעובדי ביה"ס הלאומי והאוניברסיטאי ומוסמך האוניברסיטה העברית, שמת בירושלים בחשון תש"ט. עיין גם ק. ס. שנה כ"ז ע' 29 (מאמר של הפרופ' מ. שובל).

1472 צמבליסט, יהושע. רבי יהושע מהוראדונא [=צמבליסט], מוצ' ור"מ במינסק רוסיא. קובץ לזכרו. כולל: תולדות חייו, הערכות לאישיותו, מאגרותיו, מדבריו בעקבות תלמידיו, יוצא לאור על ידי בניו וחתניו, ירושלים, דפוס "ארץ ישראל", תש"ט. [8], 119, [1] ע', פורטרטים. 8°. רוב הספר מכיל דברי המחבר ואגרותיו (ע' 45 ואילך). שמו נזכר בחתימת אגרותיו בע' 51 ועוד. עם מאמר ביוגרפי על רבי צמבליסט מאת בנו ר' 12 מאמרי הערכה מאת י. סרנא, ש. י. זיין, א. קרשטיין ואחרים.

1473 קיור, א. בין המצרים. תרגום מכתביו: דב חומסקי, תל-אביב, ג. סברסקי, (דפוס "ספר"), תשי"ג, 160 ע'. 8°. בראש השער: א. קיור. מיומן השואה — פרקי אושוויץ, שהמחבר היה כלוא שם.

1474 קרח, עמרם יחיא. סערת תימן. חברי ההיג עמרם בהר"ג יחיא קרח... בעריכת שמעון גרידי וכתבספת ביבליוגרפיה עברית ובחרת והערות. ירושלים, י. ע. קרח בסיוע מוסד הרב קוק

היצאת ידידים, (דפוס העברי), תשי"ג, 115, [1] ע', פורטרטים. 8°. מ. ש. קלפריהלום (תרגום קאליש פליין — תשי"י חיפה) עלה ארצה בתרגום, מפעילי המזרחי. בתחלת הספר מדור עליו (מאמרים ורשימות מאת י. קניאל, ד. אלוני, א. וינברג, י. קרני, ש. בן שבת ואחרים), ע' 9—28.

1466 כהן, אריה ליב. תולדות וקורות חייו של מרן... ישראל מאיר הכהן... בעל החפץ חיים. יצא לאור בשנת תרפ"ז ע"י בנו... אריה ליב הכהן... (ירושלים) כ"צ דייטש, חש"מ, תשי"ב, 96 ע', פורטרטים. 8°. כותרת העמודים: קיצור תולדות החפץ חיים.

1467 ליפצין, סול[ומון]. אליקום צוונר, משורר עמו. מאנגלית: יעקב עדיני, תל-אביב, ג. סברסקי, (דפוס "ספר"), תשי"ד (1953). 200 ע', פורטרטים, תוים. 8°. את המקור: Solomon Liptzin: Eliakum Zunser, poet of his people עיין ק. ס. שנה כ"ז ע' 362, שם גם ציון. בסוף הספר (ע' 189—196) שיריו של צ. "ששנה", "המחרשה" שנכתבו ע"י המשורר בעברית וביודית ובמשך הזמן נהיו לשירי עם.

1468 מונטנר, זיסמן [Suessmann Muntner] עלילות על רופאים יהודיים באספקלריה של תולדות הרפואה. ירושלים, (דפוס וייס), 1953. 36 ע', פקסימיל. 8°. עם שער אנגלי נוסף בע' ד' של המעטפת. מתוך הרצאה... מסעם ההסתדרות הרפואית הישראלית והחברה לתולדות הרפואה ומדעי הטבע לרגל ההשמצות שהוטחו נגד רופאים בני ישראל בארצות מזה אירופה.

1469 מלפרטה, קורצ'יו. קאפוט. (תרגום: יצחק אברהמי). תל-אביב, ש. פרידמן, (דפוס "הלוים"), תשי"ד, 308 ע'. 8°. בראש השער: קורצ'יו מאלפרטה. שם המקור האיטלקי: Kaput: Curzio Malaparte. את התרגום האנגלי עיין ק. ס. שנה כ"ח ע' 169, שם גם תאור.

1470 סקולסקי, [שלמה], עורך. יהודים מפורסמים בתורה, במדע, במדיניות ובאמנות. תל-אביב, שמואל זימון, (דפוס "המרכז"), 1954. 320 ע', פורטרטים. 8°. "בבזירתה באישים השתדלה להוצאה להציג בפני הנוער היהודי ידועים בשטחי

ומשרד החנוך והתרבות, (דפוס ר. ה. הכהן), תשי"ד.
187, [1] ע' / פקסימילים, תמונות. 8°. ביבליוגרפיה:
ע' 179 — 187.

1475 ריגר, אליעזר [Eliezer Rieger]. תולדות ישראל בזמן החדש. מתקופת ההשכלה עד ימינו... מהדורה שלישית. חלק א/ב. תל-אביב, דביר, (דפוס אילן), תשי"ד. 13, 223, [1] ע' / תמונות. 8°. שער נוסף באנגלית. — ע' [129] — 222: דוגמות מתוך מקורות ותעודות. מהדורה א' עין ק. ס. שנה כח ע' 296, שם גם התכן.

1476 שיקביץ, נחום מאיר. שירי שמר [=נחום מאיר שיקביץ] וזכרונותיו. נאספו והוכנו לדפוס על ידי ראובן שאמער באטשעליס... ירושלים, אחיאסף, (דפוס "רונלד"), תשי"ב. 232 ע' / פורטרט. פקסימילים. 8°.

הסופר היורדי הידוע שמר (1846 ניסבין פ' מינסק רוסיה הלבנה — 1905 ניו יורק) כתב תחלה עברית וגם השתתף ב"המליץ". הספר כולל אוטוביוגרפיה חלקית שלו (מגיעה עד אמצע שנות הששים של המאה ה"ט), המתפרסמת כאן בראשונה (ע' 15—87), ושיריו העבריים, שחלקם פורסם בהקדמה ליצירותיו ביוזמה וחלקם מתפרסם בראשונה. בתחלת הספר מבואות מאת ד. סדן וק. מרמר. הספר הוכן לדפוס ע"י בתו של הסופר.

1477 שפירא, שלמה. זכרונות של אנוס כתקופת השואה הנאצית. (תל-אביב), מפלגת טועלי ארץ ישראל, (דפוס "אחדות"), תשי"ג. 177 ע' / 8°. "המחבר הצליח להמלט משלטונות הנאצים בזמן המצור שנערך על היהודים בלבוב אחרי כיבושה, ובשנות המלחמה חי ועבד בין הגרמנים ושותפיהם הפולנים ע"י זה שהמיר את תעודת הלידה שלו בתעודה נוצרית. הוא היה מוסווה במסכה ארית ואף במדי איש ס"ס. "רוצה אני לספר את האמת כמו שהיא ולמסור על חיות ומאורעות שעברו עלי למען ידעו נכדינו ונינינו מה עוללו לנו פריצותיות, שנחשבו לנאורים ובעלי השכלה גבוהה ביותר. במאה העשרים".

1478 ביגל, ג' (רץ). מין שטעטלע בערעזנע; זאמלונג פון זכרונות פון בערעזנער לאנדסלייט אין לאנד און אין אויסלאנד. געזאמלט, געשריבן, רעדאגירט און ארויסגעגעבן ג. ביגל... תל-אביב, (דפוס "המרכז"), תשי"ד. 182, [1] ע' / 8°.

"מיט דער הילף פון בערעזנער לאנדסלייט קאמיעט אין ישראל, ארויסגעגעבן מיט דער שטיצע פון אוועזנע לאנדסלייט אין דעטרויט, קאנאדע און ארגענטינע". — השכסס רובו ביוזמה ומיעוטו בעברית. עם שער נוסף למדור העברי: עירתי ברזנה; אוסף זכרונות... דברידעות של יחידים אשר ניצלו מידי אנשי היטלר, אסף כתב וערך גרץ ביגל. ת"א, תשי"ד. — כולל ידיעות רבות על השואה.

מהתכן: זכרונות און עדות זאגען פון חברים. ע' 72—125. ע' 181—182: רשימת עולי ברזנה בישראל.

עם ישראל בהווה

1479 אינפלד, צבי. ישראל בשקיעה המערב. מאנגלית: צ. ישוב. תל-אביב, י. צ'צ'יק, (דפוס "עתיד"), [1954] 118 ע' / 8°. שם המקור: Harry Infeld: Israel in the decline of the West; עין ק. ס. שנה י"ח ע' 369, שם גם ציון.

1480 דויט, משה. דרכי היהדות באמריקה, מאת משה דייזיס. תל-אביב, "מסדה" (רמת גן, דפוס מסדה), תשי"ד. 153, [4] ע' / תמונות. פקסימילים. 8°. עם תכן ושער נוסף באנגלית.

המחבר, מאנשי בית המדרש לרבנים באמריקה, העוסק בתולדות היהודים באה"ב, מתכווין לשקף בספרו זה את התפתחות השקפתם של היהודים, השייכים לזרמים דתיים באה"ב, על השאלה בדבר מהותן העתידה של הישוב היהודי באמריקה ועל היחסים בין האחים בישראל ובאמריקה. הספר כולל סקירה על החיים הקנייניים והרוחניים של יהודי אה"ב במאות ה"ט והכ"ו על הזרמים השונים (שמרנים, אורתודוקסים, רפורמאים), על החינוך, הרבנים והמנהיגות היהודית. — בשני הפרקים האחרונים של הספר (ביורר, אידיאולוגיה וחינוך) מודי היהדות, יהדות אמריקה — תפוצה ואם בישראל) מברר המחבר את הבעיות העומדות על הפרק בפני יהדות אה"ב. ישראל באמריקה זקוק לתכנית של בית כנסת, שימוג בתוכו 4 יסודות אלה: קיום המסורה, להלכה ולמעשה, גישה מודרנית לתמורות בהתאם לרוח הזמן, אוריינטציה ציונית, רוח עברית" (ע' 117). המחבר אינו שוגה באשליה והוא מדגיש כי "השכבות הרחבות של יהדות אמריקה, אין להן עניין בחלוקי דעות התיאולוגיים ובפילוסופיות המבדילות השונות... על אדמת אמריקה גדל דור של יהודים — לא יהודים... יהודים רבים

הסובייטית הגדולה (במהדורתה החדשה) סימנים אנטי־יהודיים. פרק הסיום נכתב אחרי שבוטל המשפט על הרופאים היהודים.

ציונות, ארץ ישראל, מדינת ישראל
ראה גם לעיל במדור "קבצים" ובמדור "היסטוריה, ביוגרפיה, זכרונות"

1484 אגוד הדיגים בישראל. מועידה לוועידה; מאסף. למוגש לוועידה השנייה של אגוד הדיגים. חיפה: (דפוס כפר מונאש), תשי"ג. 74 ע', דאגרמית, טבלאות, מפה מקיפת, תמונות. 8°. בראש השער: ההסתדרות הכללית של העובדים העבריים בארץ־ישראל/הסתדרות הפועלים החקלאים/אגוד הדיגים בישראל. — לקט וערך: שלום ליפסטר.

1485 אגמון (מ(רדכי)). עין־הנצי"ב...סקירות ומילאים: דב רפל, מאיר אור, ירושלים, המדור הדתי במחלקה לעניני הנער והחלוץ של ההסתדרות הציונית. (דפוס למידה), 1954. 114 ע', תמונות, מפה מקיפת. 8°. (מכורה: ישוברים דהיים במלודת). — ע' 45—114: פרקי יומן.

1486 (אל־עזרי, רגינה). על שבטים ועדות בהסתדרות. מוגש לצירי הקינגרס הספרדי העולמי בירושלים. [תל־אביב], ההסתדרות הכללית של העובדים העבריים בארץ־ישראל, הועדה המרכזית ליצאי המזרח, (דפוס: לידור, תשי"ד). 47 ע', תמונות. 8°.

1487 אסף פסקים נבחרים של בית המשפט העליון בארץ ישראל. בעריכת ז. צלסר. ליקט סידר ותורגם ע"י ע. ברק...כרך א. (תל־אביב), ההסתדרות עורכי הדין בישראל, (דפוס: ישראל, 1953—1954). 345 ע', 8°. יצא ב־13 קנטרסים. צורף מפתח הענינים, רשימת פסה"ד לפי א"ב.

1488 ארגון מגדלי עופות בישראל. משק העופות: לוועידת מחצית היובל בנהלל י"ט—כ' באב תשי"ד. תל־אביב, ההסתדרות הפועלים החקלאים, ארגון מגדלי העופות בישראל: (עין חרוד), דפוס הקיבוץ המאוחד, [תשי"ד]. 95, [1] ע', טבלאות, תמונות. 8°. "היצאה חרפצמית", המערכת: א. אשל, ד. גרסטן, א. יצחקי.

הודתו עם היהודים אך לא עם היהדות" (ע' 100). אבל הוא מציג גם הרכה נקודות אורה: התרחבות מוסדות המחקר והחינוך הגבוה...דבקותם של הכוחות הדתיים במדינת ישראל ועוד (ע' 140), ובא לידי מסקנה שברצונו של הקיבוץ היהודי באמריקה תלוי הדבר, שיהדות זו "תהא לא רק האמידה בתפוצות ישראל אלא גם שותפתה היצירת של מדינת ישראל" (ע' 141).

1481 פינגברג <אמרי>, רחל [Feigenberg]. הבעיה הלאומית בברית המועצות והיהודים. <קצת היסטוריה>...תל־אביב, "לעם", (דפוס: "ההברה המאוחדת להדפסה בישראל"), תשי"ג. 46 ע', 8°. אחרי שם החוברת: מוקדש לאורחי ישראל בלי הבדל מעמד והשקפה.

המחברת מתארת את התנחלותם של יהודי רוסיה מבחינה לאומית: בגלל תנאי המשטר ובעיקר בגלל פעולות הקמיוניסטים היהודים. היא מציגה שאורחי ישראל יגישו פטיציה לשלטונות ס.ס.ס.ר., שתהיה חתומה גם ע"י יהודי התפוצות, ובה בקשה נמרצת לתת תיקון לאימוסציאלי ליהודי הגוש הסובייטי, יגם להרשות ליהודי ארצות הקומוניסטים לעלות לישראל. היא גם מקוה ע"ד הקמת העדה היהודית הלאומית על אדמת רוסיה בשפת התנ"ך. המחברת דורשת בפנים מדינת ישראל: השתתפות מפ"ם בממשלה ולהכניס שביתת נשק לפחות לשנתיים בקיבוצים, ששם נמשכים הפיגועים.

1482 רובין, יעקב. ארץ ללא מסך. תל־אביב, "למקור", (דפוס: "ישראל"), תשי"ג. 297 ע', 8°. בראש השער: יעקב רובין <אודם>.

הספר הזה הוא נסיון לתת לקראת בישראל מושג מה על ארצות הברית מנקודת מבט...רצינית. (מההקדמה). מהחן: איהבהנה הגדולה: יהדות ארצות־הברית. ע' 221—256.

1483 יארבלום, מאיר [M. Jarblum]. סאויט־רוסלאנד אין די יידן־פראגע. ירושלים, אייפקלערונגס־אפטיילונג פון דער ציוניסטישער עקסעקסיוטע, (דפוס: "אחיה"), 1953. 91 ע', 8°.

החיברת נכתבה אחרי משפט פרג ולפני בסיל ההאשמה על הרופאים היהודים בברה"מ. המחבר מנתח את מצב היהודים במדינה זו מהתחלת המהפכה, ואומר שנסיון ביריבויות נכשל, ושהאנטישמיות לא נעלמה בסטסיר. הוא מוצא גם במדיניות של סטסיר וגם באינצוקלופדיה

הסטודנטים של האוניברסיטה העברית, תשי"ד. [1]
157 ע' 8. במכונת הכפלה. — המחבר חבר בית
המשפט העליון בישראל.

1494 בר-ניב, צבי. חוק הביטוח הלאומי
מ"י עם הקדמה מאת גולדה מאירסון... (תלאביב),
"המשפט" ע"י הוצאת "יבנה", (דפוס "הפועל הצעיר"),
תשי"ד. 200 ע' 8. 111 ואלף כוללים את
נוסח החוק.

1495 ברנר, יוסף [חיים]. עליות וירי
דות. (תלאביב), הוצאת הקיבוץ המאוחד, (דפוס
דבר), תשי"ד. 89 [1] ע', פורטרס. 8. (דברות;
חברות-למוד לעולים ולבני-הנעורים). פרקים נבחרים
מתוך כתביו הפובליציסטיים... שענינם העיקרי הוא
הערכת ההווה היהודית הגלוית ושרשי-גיוונה, דעותיו
על הלאומיות היהודית ומלחמתו בהשקפות השמרניות.
(מהקדמה). — ע' 81—88: סקירה ביוגרפית על ברנר
מאת י. אר.

1496 גובר, רבקה. עם הבנים. תלאביב,
"מסדה"; (רמת-גן, דפוס מסדה), תשי"ג. 154, [4] ע'.
8. המחברת אמם של אפרים וצבי גובר, שנפלו
במלחמת השחרור (עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 291).
הספר כולל מאמרים, זכרונות (בעיקר על הבנים הנ"ל)
ורשימות, בין השאר על פעולתה כמעבדת.

1497 גיל, ב. העליה לישראל בתקופת
המדינה ותרומתה לכוח האדם בארץ. (ירושלים, המכון
להשכלה ציונית, דפוס ר. ח. הכהן, 1954). 74 ע',
טבלאות, לוח מקופל. 8. (ספרית כיס מדינית). —
"חדשים מן הקורס בכתב "מדינת ישראל".

1498 גרינבוים, יצחק [Isaak Grünbaum].
התנועה הציונית בהתפתחותה. חלק ד:
ממלחמת העולם הראשונה. בצירוף ביבליוגרפיה מאת
ישראל קלויזנר. ירושלים, המחלקה לענייני הנוער
והחלוק של הסתדרות הציונית בהוצאת ר. מס, (דפוס
ר. ח. הכהן), תשי"ד. 234 ע' 8. חלק ג' (ממות
הרצל עד מלחמת העולם א') עיין ק. ס. שנה כ"ז ע'
134. — "הציונים ביבליוגרפיים" מאת י. קלויזנר (ע'
215—234) כוללים 219 ערכים.

את שני החלקים הראשונים של הספר הקדיש המחבר
לתקופת ההכנה, תקופת ניסוח הרעיונות וגיבושם וגם

1489 בורוכוב, בר. כתבים. ערכו ל. לויטה,
ד. בן-נחום. (תירגם מ. אבידוב), כרך א. (תלאביב),
הקיבוץ המאוחד [וספרית פועלים, (דפוס "אחדות",
תש"ו). 15, 569. [2] ע', פורטרס, פקסימיל. 8.
בכרך זה ניתנים הכתבים משנות הייסוד של הציונות
הפועלית. רובם כבר ראו אור בעברית (לא במכונס)
והם ניתנים כאן בתרגום חדש ממקורם הרוסי. —
התכן: הקדמת המערכת. ב. בורוכוב, רשימה ביוגרפית.
לשאלות התיאוריה הציונית. לשאלת ציון וטאריטוריה.
מלחמת המעמדות והשאלה הלאומית. על המסורת
והאישיות. דברים בחיכות בכינוס הדרום-מערבי של
פועלי-ציון. הפלאטפורמה שלנו. תפקיד מעמד הפועלים
בהגשמת הסאריטוריאליזם. ראשי-פרקים של ספר בשאלה
הלאומית (מתפרסם לראשונה מתוך עזבונו של המחבר,
תרגום מרוסית). נספחות: תעודות, ע' 355—392.
הערות, ע' 393—521. רשימת השמות. לוח מאורעות.

1490 בוק, שמואל. בעיר דוד ובשבי
הלגיון; פרקי יומן. מאת שמואל בוק לביזיוס
קיא. מהדורה שלישית. ירושלים, ר. מס, (דפוס
ש. וינפלד), תשי"ד. 168 ע' 8. מהדורה א' עיין ק. ס.
שנה כ"ז ע' 232, שם גם ציין.

1491 בין, אלכס [Alex Bein]. עם הרצל
ובעקבותיו; מאמרים ותעודות. תלאביב,
"מסדה", תשי"ד. 176, [1] ע', תמונות, פקסימילים.
8. בראש השער: א. בין.

הספר כולל 20 מסות ומאמרים, שנכתבו במשך
עשרים שנה האחרונות; במרכזם אשיותו של הרצל.
ביניהם מאמר של הרצל בשאלה הסוציאלית בשם "עזרה
עבודה" (ע' 19—24), המו"מ בין הרצל לבין ממשלת
בריטניה בענין אל-ערש בצירוף תעודות (ע' 80—102),
חליפת מכתבים הרצל—וואלטר ראטנאו (ע' 105—115),
מאמרים על ד. וולפסון, י. טרומפלדור, ומאמר "עם
מגילת-העצמאות של מדינת ישראל" (ע' 153—177).
המאמרים פורסמו תחלה בכתבי-יד שונות.

1492 בקר, אהרן [הירש]. המציאות הכל-
כלית והפועל. (תלאביב), המרכז לתרבות
והמסברה, (דפוס "דבר", תשי"ד). 62, [1] ע', טבלאות. 8.

1493 ברנזון, צבי. דיני עבודה. לפי
הרצאותיו של ר. [צ"ל צ.] ברנזון, ירושלים, הסתדרות

המתבר גם על עבודת ההזהה ברוסיה פולין ואוקראינה, מתאר את מצבם הטרגי של היהודים במדינות שבהן היו סכסוכים בין אומות שונות (למשל בפולין ואוקראינה), באופן מפורט מאד (אולי מפורט יותר מדי) מספר המחבר על הפעולה המדינית הארצית של היהודים בפולין בימי מלחמת העולם הראשונה. — בין השאר יש למצוא בספר תאור פעולותיהם והשפעתם של מנהיגים ציוניים (אצפ"י שזה לא נכנס למטרות הספר) כמו גורדאוו, וולפסון, אוסישקין, צ'לינוב, ויצמן, סוקולוב, ברנדיס ועוד. — המחבר נעזר לא רק בחומר נדפס אלא גם בחומר ארכיוני ובזכרונות אישיים. הוא פעיל בתנועה יותר מיובל שנים, וכעבור שנים מעטות אחרי הכנסו לתנועה נעשה מראשי המדברים בציונות בפולין וברוסיה, כחבר הוועידים המרכזיים, כעתונאי וסופר ציוני בעל השפעה. המחבר החליט לטיים את ספרו בחלק הרביעי המגיע עד הכרות בלפור, ונימוקו: „פרקים רבים על התנועה הציונית אחרי הצהרת בלפור ותקומת פולין היו מקבלים בעל כורחם צורה של זכרונות“.

הערות אחדות. חלק ב', ע' 51: „השבועון הציוני „יברייסקאיה זיון“; ייב. זיון היה ירחון, ועל ידו יצא שבועון בשם „כרוניקה יברייסקוי זיוני“, שם, ע' 65: השינויים בחוקת הבחירות לדומה (הפרלמנט הרוסי) השניה הגדילו את השפעתו של הכפר... השינוי בחוק הבחירות חל אחרי פיזור הדומה השניה (3 ביוני 1907). הבחירות לדומה השניה התנהלו לפי חוק הבחירות לדומה הראשונה בלי שום שינויים. שם: „נבחרו לדומה השנית רק חמשה יהודים“, צ"ל רק ארבעה יהודים [אברמסון, מנדלברג, רבינוביץ, שפירא]. — שם, ע' 102: המחבר מספר על כרוזו של ויתקין מאור תרס"ה לנוער היהודי שברוסיה שקרא לו לעלות ארצה, ומוסיף: בפעם הראשונה (הפיזור שלי) נדרשה ממגשימי הציונות... אבל בקריאה לעלות ארצה כבר קדם לויתקין מ. אוסישקין, ומאמרו המפורסם „הפרוג' רמה שלנו“, שפורסם בסוף 1904 בירחון של ההסתדרות הציונית ברוסיה „יברייסקיה זיון“, עשה בשעתו רושם עצום והשפיע בהרבה על העליה השניה. — שם ע' 106: מכתבו הראשון של א. ד. גירדון מן הארץ, שנדפס ב„ראוסבייטס...“ ציל בייב רייסקאיה זיון 1904 (ראוסבייטס התחיל להיפץ בניאר 1907). שם, ע' 113: אסיפת היסוד של „השומר“ נתקיימה בתשרי תרס"ז, צ"ל בתשרי תרס"ח (עיון

לתקופה המעשית הראשונה לשם הגשמתם. — מטרות של הספר „להסביר איך הגענו עד הלום, מה הם המניעים והגורמים שעוררו את הכוחות בעם, ומה הם התנאים, בעולם ובארץ, שקידמו את התנועה לקראת הגשמתו של חזון הגאולה“. — המחבר הועמד בפני קשיים רבים. הוא צריך לתאר את המצב בגולה ואת המצב בישוב. התנועה פעלה כמעט בכל תפוצות הגולה. אבל היו שינויים בתנאי החיים ותנאי התנועה בין תפוצה לתפוצה. על התנועה השפיעו לא כמעט החיים המדיניים בארצות שנימצאו בהן ישובים יהודים גדולים, ולא פחות מזה השפיעו המאורעות בעולם, ויש לצין שהמחבר התגבר במדה רבה על כל הקשיים האלה. הוא נותן תאור יפה ובהיר של התפתחות התנועה בישובים היהודים הגדולים, ומכניס את ספור הדברים לתוך מסגרת התקופה והמקום. אין כמעט תופעה חשובה בציונות שלא הוסברה בספר; לא רק הקונגרסים הציונים תוארו אלא גם ועידות ארציות חשובות וגם כינוסים בלתי רשמיים והתקציזיות נזכרו בספר לרבות אלה שכמעט נשכחו (למשל הוועידה הבלתי־רשמית של ציוני רוסיה שכונסה על ידי אוסישקין באודיסה בקיץ 1906, או ועידת בריסל שנקראה כאותה שנה ע"י ד. וולפסון). תיאורו מרכיבים ציוניים בגולה (וינה, קלן, ברלין, אודיסה, וילנה, ניו־יורק).

המחבר נותן תיאור מצוין וממצה של פעולות הרצל. הרבה נכתב על אישיותו של הרצל אבל מעטים הם התאורים הפרגמטיים והתמציתיים של פעולתו המדינית המעשית של הרצל, כמו שניתנו בחלק ב' של הספר. יחד עם זה ניתנת סקירה טובה על האופוזיציה להרצל החל מגרעיניה בקונגרס השלישי וגומר בשיאה בקונגרס הששי (קונגרס־אוגנדה). — חשובים מאד הפרקים על העליה השניה (בחלק ב' של הספר): על התחלתה, מאבקה, הסכסוכים בינה ובין הישוב בא"י, והסבות שגרמו לכך. ויש לצין שהמחבר משתדל להבין גם את המתנגד, ועל אף אהבתו לעליה זו הוא מסביר גם את העמדה הרעיונית של הצד שכנגד ואינו מסתיר גם שגיאות אחדות, שעשו אנשי העליה השניה. אגב הוא מדגיש שבעליה השניה השתתפו גם ציונים אמידים סתות או יותר, ואלה הקימו את הישיבים העירוניים (וראשית כל, את תל־אביב). המחבר מתאר את הזרמים והפילוגים השונים של הציונות בשנות תרס"ד-תרס"ו (בשנות המהפכה הרוסית): פועלי ציון לנחיהם השונים, ציונים־סוציאליסטים (ס"ס) ועוד. הרבה מידי

הספר הוא בלי ספק תרומה טובה לספרות הציונית, ואפילו אלה שהשתתפו בתנועה בתקופה המתוארת בספר זה ילמדו לא מעט ממנו. ב. ש.

1499 הלוי, חיים דוד. ספר בין ישראל לעמים : מעמדו הרוחני והמדיני של ישראל בין העמים לאור התורה : ברורים וחקרי הלכות בדיוני כריתת-ברית ושיבת הארץ לשאינם בני ברית... ירושלים, (דפוס י. ע. איתאח), תשי"ד, 24, 120 ע'. 8°.

1500 הס, משה [Moses Hess]. כתבים ציוניים ויהודיים. (תרגום ישורון קשת). ירושלים, הספריה הציונית, (דפוס גרוסלם פוסט), תשי"ד, 264 ע', פורטרט, פקסימיל. 8°. — הס : כתבים נבחרים. בעריכת מ. בובר. ספר א.

התכן : מ. בובר : מבוא : מ. הס והרעיון הלאומי, ע' 9—12. 1 : רומי וירושלים. II : מאמרים : להערה על דת התולדה. על הלאומיות. אמונתו שלי במשיח. על שם ההווה. מכתב גלוי אל אברהם גייגר. מכתבים על תעוררת ישראל בדבריימי האנושיות. שלושת העמים הגדולים של היום התיכון — והנצרות. מבוא לספר המהפכה הדתית במאה הי"ט. האחדות שביהדות. ספרות זמננו והענונים הבוטחים בה. מתוך : תורת החומר הדינאמי.

1501 ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בארץ ישראל. מועצת פועלי ח'פה. מעשים ; ההסתדרות בח'פה בשנים 1953—1945. (ח'פה), מועצת פועלי ח'פה, (דפוס "אות", תשי"ד—1953). [11], 843 ע', דיאגרמות, טבלאות, מפות, תמונות. 8°.

העיר : שלמה קודש. — 3 תפקידים נועדו לכפר : לתאר תיאוראמת את פעילותה של הציבורית העברית בח'פה בהשראת ההסתדרות ; לקרב המוני חברים קריאים לה"ש" ההסתדרותי בח'פה רבתי ; להזהר בקול ולעורר דעת קהל החברים לבעיות יסוד בחיינו המבטשות פתרון" (מההקדמה).

1502 ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בארץ ישראל. מרכז לתרבות. משק ההסתדרות במשק המדינה. (תל-אביב, ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בארץ ישראל, מרכז לתרבות ולחינוך, המתקנה להסברה, דפוס "אחדות"), [תשי"ד] 17 ע'. 8°.

כתבי י. בן-צבי, כ' א', ע' 68 וזכרונותיו על פעילי ציון בעליית השניה, ע' 54—55. שם, ע' 131 : זבוטינסקי הודמן בקושטא לא כספרו של העתון המוסקבי "רוסקי"א וויידומוסטי" אלא כספרו של אחד העתונים בפטרבורג (עיון האוטוביוגרפיה ע' 75). זבוטינסקי התחיל להשתתף ב"ה ויד", רק אחרי פרוץ מלחמת עולם א'. שם, ע' 206 : "סליוזברג ויתר, בלחץ הציבור על מונמדותו כציר לדומה הרביעית מאודיסה שלא להקים לזבוטינסקי". הדבר היה להפך. לפי דברי זבוטינסקי (באוטוביוגרפיה ע' 86) : "החלטו הציונים להסיר את הקאנדידטורה שלי לטובת זו של סליוזברג כי מצאו שבקריה שלו רבו סיכויי בחירת יהודי". חלק ד', ע' 26 : "מנשה מרגלית-קלודרסקי, מנהל מושבות הגליל" ציל חים מרגלית. — שם ע' 69 : "האביב הקצר של סצ'רבטוב (מיניסטר הפנים ברוסיה שכבש שביטל את תחום המושב בשביל היהודים) חלף. חזר השלטון של יד חזקה... גורו על האות העברית, סגרו את העתונים היהודיים והעבריים". הגזירה על האות העברית ועל העתונות באותיות עבריות הוצאה באביב 1915 לפני מינויו של סצ'רבטוב. — שם ע' 126—127 : "בסופו של דבר נתברר, שהסיעות הלא-ציוניות לא הגיעו לידי הסכם ביניהן [בבחירות לאספה המכוננת ברוסיה בשנת 1917], והגוש היהודי הלאומי לא נוצר, הציונים נשארו לבדם, וניגשו ליצירת גושים לאומיים ציוניים ובלתי-מפלגתיים בצורה של ועדים יהודים לאומיים". למעשה גוש יהודי לאומי ["ייברייסקי בלוק"] הוקם והופיע בבחירות בשם זה, אלא שמפלגות "פועלי ציון" והסוציאליסטית-המאיוחית ("פארטיינגטע") סרבו להשתתף בבלוק זה. בלוק היהודי השתתפו : המפלגה הציונית, מפלגת צעירי-ציון, המפלגה היהדית הנציגולית-מקרטית [מסודו של דובנין] ואגודת ישראל. לפי רשימות של "הבלוק" הזה נבחרו לא 7 מועמדים אלא 8. המחבר הסיר את נ. מ. פרידמן שנבחר מפלך ויטבסק.

המפתח של הד"ר ישראל קלוזנר (ידיעות על השמות שנזכרו בספר) צירף רק להלק ב', והכל שלא צורף גם לחלקים הבאים. המפתח סודר בידיעת הענינים. בע' 109 : ניתנו פעמים ידיעות על הברן רוטשילד. אלא כל הידיעות עליו שבאו בראשונה שייכות לפי תכנון להעיד ש. רוזנבאם. וכנראה "גפלה" שדת הכתרת ובמקומה נדפסה כותרת רוטשילד. והקורא לא ידע על מי מדובר בערך זה.

1503 הסתדרות הפועלים החקלאיים. מחלקת המושבות. כינוס היסוד של אירגון המשק הזעיר. תל-אביב, (דפוס שלומי), תשי"ג. 47 [1] ע/ סבלאות. 8°. בראש השער: ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בארץ-ישראל. ההסתדרות הפועלים החקלאים. מחלקת המושבות, המדור למשקי עור.

1504 ההסתדרות הציונית. ההנהלה בארץ ישראל. המחלקה הארגונית. פני הצינונות לאן? תשע הרצאות... לליבון בעיות התנועה הציונית. ירושלים, המחלקה הארגונית של הנהלת ההסתדרות הציונית, (דפוס גרוסלם פוסט), תשי"ד/1953. 87 ע/ 8°.

התכן: הקדמה. י. ולפסכרג: התפתחותה הרוחנית של הצינונות באירופה. ב. הלפרין: בעיות העתיד של התנועה הציונית באמריקה. א. ליבנה: היש צורך בהסתדרות ציונית. ד. ו. סנסור, ז"ל: הרעיון על עתידה של התנועה הציונית. מ. קול: לשאלת קיום המפלגות בצינונות. ל. סיימן: צינונות ומשיחות. מ. קפלן: חיבותיה של הצינונות כלפי הגולה. ש. גיוסר: צורת החיים הלאומיים ורעיון הייעוד הלאומי. ע. ניומן: לבעיות התנועה בארצות הברית.

1505 ההסתדרות הציונית. הועד הפועל. תקנות הוועד הפועל הציוני; לפי הנוסח שנתקבל... בסלו תשי"ג — נובמבר 1952 וסבת תשי"ד — דצמבר 1953. מהדורה מתוקנת. ירושלים, המחלקה הארגונית של הנהלת ההסתדרות הציונית, (דפוס גרוסלם פוסט), תשי"ד. 8 ע/ 8°.

1506 תל-אביב, מנשה. ילקוט המדריך למסעות. ירושלים, ההסתדרות הציונית — המחלקה לעניני הנוער והחלוק, תשי"ד. [1] 73 דף, סבלאות, מפות. 21: 33. במכונת הכפלה. רק השער נדפס.

1507 הרצל, בנימין זאב. מדינת היהודים. (תרגום מגרמנית ש[מואל] פרלמן). עם הקדמה מאת דוד בן-גוריון. ירושלים, המחלקה לעניני הנוער והחלוק של ההסתדרות הציונית, (דפוס וינפלד), תשי"ג. [2] 84 ע/ פורטרט, פקסימילים. 8°. בראש השער: ת. הרצל, שם המקור: Theodor Herzl: Der Judenstaat. על מהדורות החוברת במקור ובתרגום עיין רשימה ביבליוגרפית של ב. שוחטמן ב"העולם" תש"ה, גל' 23, 24.

1510 וינשל, יעקב [Jacob Weinschal]. יא ב: שרטוטים לדמותו של זאב ז'אבוטינסקי. מאת יעקב וינשל. תל-אביב, "המתמיד", (דפוס "תרבות"), [תשי"ד] 145 ע/ 8°.

1511 זידה, יעקב (Jacob Seide). בריאות העם: הטבע, האקלים והבריאות בישראל. מאת יעקב זידה... ירושלים, ר. מס: (חיפה, דפוס "אית", 1954). 143, [1] ע/ סבלאות, תמונות. 8°. = ספרית דני למדע פפילרי, ספר 52. שער נוסף באנגלית.

התכן: א"י ותנאיה הגיאוגרפיים. השפעת האקלים על בריאות האדם. הגורמים האקלימיים השונים והשפעתם. השפעת הגורמים הגיאוגרפיים הלא אקלימיים. המחלות האנזימיות בארצנו. שמירת הבריאות בארצנו. הערות וביבליוגרפיה: ע' 135-140.

1512 חשין, שניאור ז'למן [Shneur Cheshin]. ילדי אימוצים. [תל אביב, מסדה; (רמת-גן, דפוס מסדה), תשס"ו. 246, [1] ע/ 8°. שיחות על אימוץ ילדים, ששורו ע"י "קול ישראל" בשנים תשי"ג-יד במדור "במערכות המשפט". בצירוף

1503 הסתדרות הפועלים החקלאיים. מחלקת המושבות. כינוס היסוד של אירגון המשק הזעיר. תל-אביב, (דפוס שלומי), תשי"ג. 47 [1] ע/ סבלאות. 8°. בראש השער: ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בארץ-ישראל. ההסתדרות הפועלים החקלאים. מחלקת המושבות, המדור למשקי עור.

התכן: הקדמה. י. ולפסכרג: התפתחותה הרוחנית של הצינונות באירופה. ב. הלפרין: בעיות העתיד של התנועה הציונית באמריקה. א. ליבנה: היש צורך בהסתדרות ציונית. ד. ו. סנסור, ז"ל: הרעיון על עתידה של התנועה הציונית. מ. קול: לשאלת קיום המפלגות בצינונות. ל. סיימן: צינונות ומשיחות. מ. קפלן: חיבותיה של הצינונות כלפי הגולה. ש. גיוסר: צורת החיים הלאומיים ורעיון הייעוד הלאומי. ע. ניומן: לבעיות התנועה בארצות הברית.

1505 ההסתדרות הציונית. הועד הפועל. תקנות הוועד הפועל הציוני; לפי הנוסח שנתקבל... בסלו תשי"ג — נובמבר 1952 וסבת תשי"ד — דצמבר 1953. מהדורה מתוקנת. ירושלים, המחלקה הארגונית של הנהלת ההסתדרות הציונית, (דפוס גרוסלם פוסט), תשי"ד. 8 ע/ 8°.

1506 תל-אביב, מנשה. ילקוט המדריך למסעות. ירושלים, ההסתדרות הציונית — המחלקה לעניני הנוער והחלוק, תשי"ד. [1] 73 דף, סבלאות, מפות. 21: 33. במכונת הכפלה. רק השער נדפס.

1507 הרצל, בנימין זאב. מדינת היהודים. (תרגום מגרמנית ש[מואל] פרלמן). עם הקדמה מאת דוד בן-גוריון. ירושלים, המחלקה לעניני הנוער והחלוק של ההסתדרות הציונית, (דפוס וינפלד), תשי"ג. [2] 84 ע/ פורטרט, פקסימילים. 8°. בראש השער: ת. הרצל, שם המקור: Theodor Herzl: Der Judenstaat. על מהדורות החוברת במקור ובתרגום עיין רשימה ביבליוגרפית של ב. שוחטמן ב"העולם" תש"ה, גל' 23, 24.

1510 וינשל, יעקב [Jacob Weinschal]. יא ב: שרטוטים לדמותו של זאב ז'אבוטינסקי. מאת יעקב וינשל. תל-אביב, "המתמיד", (דפוס "תרבות"), [תשי"ד] 145 ע/ 8°.

1511 זידה, יעקב (Jacob Seide). בריאות העם: הטבע, האקלים והבריאות בישראל. מאת יעקב זידה... ירושלים, ר. מס: (חיפה, דפוס "אית", 1954). 143, [1] ע/ סבלאות, תמונות. 8°. = ספרית דני למדע פפילרי, ספר 52. שער נוסף באנגלית.

התכן: א"י ותנאיה הגיאוגרפיים. השפעת האקלים על בריאות האדם. הגורמים האקלימיים השונים והשפעתם. השפעת הגורמים הגיאוגרפיים הלא אקלימיים. המחלות האנזימיות בארצנו. שמירת הבריאות בארצנו. הערות וביבליוגרפיה: ע' 135-140.

נספחים: פסקי דין, ע' 181—242, והצעת חוק אימוץ ילדים, ע' 243—246. שלש השיחות האחרונות (ע' 129—153): שואת ישראל בדיוני אימוץ, האימוץ בפולקלור ישראל והעמים, — המחבר שומט בית המשפט העליון בישראל. בתחלת הספר הקדמה מאת חיים כהן, היועץ המשפטי למדינת ישראל.

1518 ישראל. חקים. דיני הגנת הדייר,

מלוקטים ומוסברים עלידי צ. טוב... א. מתניה... מהדורה שניה. תל-אביב, דינים, (דפוס יהלום), תשי"ד. 64 ע' 8.

התכן: הסבר לחק הדיירים החדש. 11 טבלאות לחישוב דמי השכירות החדשים. החוקים והתקנות הדינים בהגנת הדייר מעורכנים עד 16.4.54.

1519 ישראל. חקים. דיני עבודה, מלוק

טים וערכים בידי י. לוינסקי. תל-אביב, י. ציציק, (דפוס סטרו, הקד' תשי"ד). 363 ע' 8. (ספריה משפטית, בעריכת א. גורלי). — שער מקוצר באנגלית.

1520 ישראל. חקים. דיני שטרות. מאת

[יואל] זוסמן. מהדורה שניה מורחבת ומתוקנת בתוספת דיני מס בולים. תל-אביב, ספריה משפטית, (דפוס ישראל, הקד' 1954). 212 ע' 8. = ספריה משפטית, ספר ה. — מהדורה א' עיין ק. ס. שנה כ"ח ע' 304.

1521 ישראל. חקים. החוק הפלילי הלכה

למעשה: קובץ הלכות ותמציות כל פסקי-הדין שנפסקו ע"י בתי המשפט בתקופת המנדט ומאז קום המדינה, בלוחית נוסח החוקים הפליליים. ערוך ע"י אוריאל גורני... לוקס ע"י אהרן קדרון. תל-אביב, דינים, (דפוס לידור), תשי"ג. 301, XCIX, [1], 440—401, [3] ע' 8. נוסף שער באנגלית: Digest of criminal law ed. by Uriel Gorney ע' 440—401 כולל לים מפתחות, עם שער מיוחד. XCIX ע' כוללים את הנוסח האנגלי של פקודת החוק הפלילי, בתוקף ביום 14.5.48.

1522 ישראל. חקים. חוקי-ישראל; קובץ

של חוקים העומדים בתקסם ביום 1.3.1954; החוקים העומדים; חוקי המנדט וחוקיה של מדינת ישראל. (העורך: יוסף רבינוביץ...) [כרך א'], ספר כ': דיני עונשין, דיני תעבורה. תל-אביב, סניגור, ההפצה:

1513 טבנקין, יצחק [I. Tabenkin]. החברה הקיבוצית. (תל-אביב), הקיבוץ המאוחד, (דפוס "אחדות"), תשי"ד. 58, [1] ע' 8. = דוברות, חוברות לימוד לעולים ולבני הנעורים, ה. — מנקר.

1514 ירושלים. בית ועד הכללי. קובץ

מפותח לתולדות ועד הכללי כנסת ישראל <רמבעה>, [=רבי מאיר בעל הנס]... בעריכת הועדה לתולדות הישוב הישן... ירושלים, ועד הכללי כנסת, (דפוס "רוג'ה"), תשי"א. 120 ע' 8.

על המעטפת: "המוסד העליון היסודי של הישוב הישן מתחילת יסוד ישוב האשכנזים בירושלים בשנת תקע"ב ע"י תלמידי הגר"א ובעל התניא ז"ל..." — "קובץ זה הוא תמצית מקוצרת מתולדות ועד הכללי כנסת ישראל רמבעה"נ ירושלים ויכול לשמש רק כמפתח לספר הגדול, שיבואו בו יותר מ-500 מכתבים ומאמרים מאת הנהלת ועד הכללי... ומאת סופר ומנהל הועד, על תולדות ופעולות המוסד הזה, שיועז באפר שרות הראשונה". (מההקדמה).

1515 ירושלים. בית חולים הדסה. יובל

חמאה לקיום בית החולים; ר"ח אב, תרי"ד—ר"ח אב, תשי"ד. לקט מקורות לתולדות בית החולים ולדברי ימי התפתחותו. [ירושלים, תשי"ד]. 32 דף. 2. במכונת הכפלה. — בראש דף [1]: הסתדרות מדיצינית הדסה/ ביה"ח האיניברסיטאי של הדסה ע"ש מאיר דה רוט-שילד, ירושלים.

1516 ישראל. חקים. אוסף חוקי-ישראל

<מהתחלת המנדט ועד היום> על כל תקניהם, בעריכת... משה הרכמן... כרך ג—ד. תל-אביב, החברה להוצאת חוקי ומשפטי ישראל, חש"מ, [1954]. 8. התכן: כ' ג': Damage—Income tax, [1], 1283—1826, 1826, xxxvii ע' — כ' ד': Industrial courts — Municipal corporations, [1827]—2520, xlix ע'. את הקודם עיין ק. ס. שנה ל' ע' 159.

reau of Statistics and Economic Research, Indexes of employment in the building industry, 1952. Summary by N. Shimoni.

1528 ישראל. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. מפקד החקלאות תשי"ז (1949/50). חלק א': המשקים של הערבים, הדרוזים ומיעוטים אחרים. סיכום מאת מ. גועס. ירושלים, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ולמחקר כלכלי [ע"י] (המדפס הממשלתי), תשי"ג. 61, [5] ע' 4. = סדרת פרסומים מיוחדים, מס' 8. — במכונת הכפלה. עם סכום ושער ג'סף באנגלית: Central Bureau of Statistics and Economic Research. Census of agriculture 1949/50. Part A: Farm economy of Arabs, Druzes and other minority groups. By M. Noam. Jerusalem, 1952.

1529 ישראל. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. סטטיסטיקה של שכר העבודה בתעשייה, איגוסט 1952. סיכום מאת א. גיצן יצנקר. ירושלים, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ולמחקר כלכלי, (המדפס הממשלתי), תשי"ד. 98, [2] ע' 4. = סבלאות. 4. = סדרת פרסומים מיוחדים, 16. במכונת הכפלה.

1530 ישראל. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. סיבות מוות בשנת 1950, <1951-1952>. מאת גרטרוד קלנר. 2 כרכים. ירושלים, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ולמחקר כלכלי, תשי"ג—תשי"ד. 46, xxv: [1], 82 ע' עם דיאגרמות וטבלאות. 4. = סדרת פרסומים מיוחדים 9, 17. במכונת הכפלה. בעברית ובאנגלית. שער נוסף: Central Bureau of Statistics and Economics. Causes of death 1950, <1951-1952>. By Gertrude Kallner.

1531 ישראל. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. הרופאים ורופאי השיניים בישראל (סוף 1952 וסוף 1951). ירושלים, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ולמחקר כלכלי, (המדפס הממשלתי), תשי"ג. 37 ע' טבלאות. 4. = סדרת פרסומים מיוחדים. 14. במכונת הכפלה.

מ. גיומן, (דפוס "תרבות", 1954). [7], 540 ע' 8. את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 306 מספר 1778.

1523 ישראל. חקים. חוקי מדינת ישראל. קובץ הכולל את כל החוקים שיש להם תוקף בארץ... על כל תיקוניהם... מלוכטים וערכים לפי סדר האלף בית העברי ע"י רוברט גודעון. כרך ד: מס קניה — עידוד השקעות הון. תלאביב, (דפוס "הפועל הצעיר", 1954). [2], 2405—3196, [2] ע' 8. את הקודמים עיין ק. ס. שנה ל' ע' 159.

1524 ישראל. חקים. מס הבולים; כולל את פקודת מס הבולים והתקנות לכפי שהן בתוקף ביום ט"ו באייר תשי"ג... מלוכט וערוך ע"י רוברט גודעון... (מהדורה שניה). תלאביב, ש. בורטי, (דפוס מ. שהם), תשי"ג. 60 ע' 8.

1525 ישראל. חקים. השלטון המקומי במדינת ישראל; קובץ חוקים, פסקי דין והלכות שנפסקו עלידי כתיבה משפט בארץ בתקופת המנדט ומאז קים המדינה עד היום הזה. לוקט וערוך בידי אהרן קדרון... (מהדורה שניה). תלאביב, דפוס "הלום", תשי"ד. [2], 240 ע' 8.

"הספר מורכב משני חלקים: א': גוסת החוקים, ב': התקדימים... בסוף הספר מפתח ענינים הכולל רשימת פסקי הדין המצוטטים לפי שמות הצדדים, רשימה לפי מספר החקים וכן מפתח אלפביתי של תוכן החוקים." (מההקדמה).

1526 ישראל. כנסת. חוק שירות לאומי. א. נאומים בכנסת מאת שרת העבודה ג. מאירסון וחברות הכנסת: ע. מימון, ז. סברסקי, ח. למדן, ב. אידלסון. — ב. הצעת חוק שירות לאומי, תשי"ג — 1953. ירושלים, חשי"מ, תשי"ד. 82 ע' 8. בראש השער: ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בארץ-ישראל. מועצת המועצות.

1527 ישראל. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. מדדי התעסוקה בבניה, 1952. סיכום מאת נ. שמעוני. ירושלים, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ולמחקר כלכלי, (המדפס הממשלתי), תשי"ג. 34, [2] ע' טבלאות. 4. = סדרת פרסומים מיוחדים. 3. בעברית ובאנגלית. שער נוסף: Central Bu-

- 1532 ישראל. משרד האוצר. אגף המכס והבלו. תדריך בדבר זכויות ליבוא אישי ולהעברת הון בתוקף מיום י"ח בתשרי תשי"ד... [ירושלים, 1954].
- [3] 107 ע' 4. במכונת הכפלה; המעטפת בדפוס.
- 1533 ישראל. משרד העבודה. מחלקת המדי-
נות. טבריה. קנה מדה 10.000: 1. חמ"ד, דפוס
מחלקת המדינות — ישראל, תשי"ד. "עבר ושרטט ע"י
מחלקת המדינות — ישראל".
- 1534 ישראל. משרד העבודה. מחלקת המדי-
נות. מפת מידבא. [תל-אביב], דפוס מחלקת
המדינות — ישראל, תשי"ד. 57: 85. "המפה הוכנה
ע"י מחלקת המדינות והחברה לחקירת ארץ-ישראל
ועתירותיה, לפי העתקה בצבעים של פלמר וגותה,
1906".
- 1535 ישראל. משרד העבודה. מחלקת המדי-
נות. עכ"ה. קנה מדה 10.000: 1. חמ"ד, דפוס
מחלקת המדינות — ישראל, תשי"ד. 90: 61. "עבר ושרטט
ע"י מחלקת המדינות — ישראל". כולל גם מפת העיר
העתיקה בקנה מדה 4.000: 1.
- 1536 ישראל. נציבות המנגנון. דירוג ותיק
קוד של עובדי המדינה ועובדי מוסדות ציבוריים.
ירושלים, תשי"ד. [3] 187 ע' 4. במכונת-הכפלה.
(מצורף "שאלון לנתיח תפקידים" בדפוס). — בראש
השער: משרד ראש הממשלה. נציבות שירות המדינה.
- 1537 ישראל. צבא. תכנית קידום הקצין
דברי הסבר לקציני צה"ל. חמ"ד, (בית הדפוס הצבאי
מס' 665, תשי"ג). 13, [2] ע' 8.
- 1538 ישראל. צבא. מטכ"ל. בעיני אויב:
שלושה פרסומים ערביים על מלחמת הקוממיות. תרגם
ש. סבאג. (תל-אביב). צבא הגנה לישראל, "מערכות",
(דפוס שלומי, תשי"ד). 216, [1] ע' 5. מפות מקופלות.
8. (סדרת ענף היסטוריה צבאית — מטכ"ל/אה"ד).
התכן: מחמד גימר אל-חויטיב: בעקבות האסון.
כאמל. איסמאעיל אל-שריף: האחים המוסלמים —
במלחמת פלשתינה. ראס מחמוד אל-דוסאן: מערכות
שערהגיא.
- 1539 ישראל. צבא. מטכ"ל. אגף כח אדם.
מדריך לחוק צבאי. חוברת מס' 1: דיני
- ראיות במשפטים. צבאיים. חמ"ד, מזכירות הסיקור
העליון — מטכ"ל/אכ"א, (בית הדפוס הצבאי מס' 665),
תשי"ד. 108 ע' 8.
- 1540 ישראל. צבא. מטכ"ל. ענף הסברה
והשכלה. כל-מקום: פנקס כיס להכרת הארץ.
[תל-אביב], מטכ"ל/אכא, ענף השכלה, (בית הדפוס הצבאי
מס' 665, תשי"ג). [3] 332 ע' 4. דף. לוחות-תמונות,
מפות מקופלות. 8. "נועד לשמוש המפקדים בצה"ל.
שמות הישובים מופיעים בצורה שנקבעה ע"י ועדת
השמות שע"י משרד ראש הממשלה". — החומר מסודר
בסדר א"ב. ניתנים תאורים קצרים של כל ישוב בצירוף
ידיעות על עברו. בסוף הספר: הארץ במספרים, ע'
315—332: מפות ישראל, קנה המידה 250.000: 1.
- 1541 כ"ץ, דוריס. הייתי טרוריסטית.
(תרגם מכתביו: צבי רין). ירושלים, קרני: [תל-
אביב], דפוס ישראל, תשי"ג. 188 ע', סורטרט. 8.
המחברת, ציונית מדורס אפריקה, עלתה ארצה בשנת
1946 ובאן פעלה במחתרת כחברה של אצ"ל. המחברת
מספרת על פעולתה במחתרת, על פעולות המחתרת,
על מפקדה מנחם בגין, על נסיעותיה לחו"ל עם בעלה
שמואל כץ (שאח"כ היה חבר הכנסת הראשונה) בעניני
המחתרת לאוסף כספים וקניית נשק.
- 1542 כצנלסון, ברל. כתבי ב. כצנלסון. כרך
יא: פרקים לתולדות תנועת הפועלים. (מהדורה שלישית).
[תל-אביב], מפלגת פועלי ארץ-ישראל, (דפוס סטודי,
תשי"ג). 231, [3] ע' 8. מהדורה א' עיין ק. ס. שנה
כ"ו ע' 129. מהדורה זו בלי שינויים.
- 1543 כצנלסון, ברל. קטעים מדבריו.
ליקט יהודה ארז [=רוניצקן]. [תל-אביב], ההסתדרות
הכללית של העובדים העבריים בארץ-ישראל, מרכז
לתרבות ולחינוך, (דפוס "אחדות", 1954). 71, [1] ע'.
8. המדורות: בית העבודה. הבית והעולם. כגבנו
אל הקיר. ערכים.
- 1544 ליבא, חיים א. "צורות ותקדימים"
("Forms and precedents"). כרך א. תל-אביב,
"חוקים הלכה למעשה", (דפוס להוצאת ספרי חוק
ומשפט), [תשי"ד]. 363, xxxiii ע' 8.
"החומר שבספר יכלל דוגמאות, סעיפי חוק ותקדימים
הקשורים לדוגמאות. מטרת הספר. היא להקל על

סנאיות בקיבוץ המאוחד ודו"חות על מחקרים שנעשו במשקים. [תלאביב], המכון לפיריון העבודה והייצור, (דפוס: הממשלה, 1954), 92 ע', לוח'מקופל, תמונות. 8°.

1550 המכון לפיריון העבודה והייצור. כיצד קרה הדבר: חניכי המכון משפרים שיטת עבודה ב"הבורג", [מאת] [ק. שבתאי]. [תלאביב], המכון לפיריון העבודה והייצור ליד משרד העבודה, חש"מ, (1953), 15 ע', תמונות. 8°.

1551 המכון לפיריון העבודה והייצור. נחפשה דרכינו ונחקרה! [תלאביב], המכון לפיריון העבודה והייצור [ע"י] (הדפוס הממשלתי), [תשי"ג], 16 ע', ציורים. 8°.

1552 המפלגה הפרוגרסיבית בשנת תשי"ג. מאון פעולות והישגים... [תלאביב], המזכירות הפרלמנטרית ומחלקת ההסברה ע"י מרכז המפלגה הפרוגרסיבית, (דפוס "ניאוגראפיקה"), [תשי"ד], 34, [2] ע', 8°.

1553 המפלגה הקומוניסטית הישראלית. נתן סום את הדרך בפני סכנת פאשיזם בישראל; <נגד החוק "עבירות נגד המדינה"> [תלאביב], המפלגה הקומוניסטית הישראלית, חש"מ, 1954, [1], 31 ע', 8°. כילל נאום חבר הכנסת ממפלגת מק"י וקטעים מנאומיהם של חברי כנסת אחרים בענין הצעת החוק הנ"ל.

1554 מרכוס, א[ברהם אלפרד]. מבנה התעשייה בישראל: עובדות ובעיות. תלאביב, עם עובד, (דפוס: סטרו), תשי"ד, 136 ע', 8°. "ההוצאות מתיחסות לנתונים ועובדות כפי שהיו עד סוף שנת תשי"א". (מהמבוא). — התכ: קו"ה התפתחות כלליים. המבנה של כמה ענפיתעשייה: ענף המתכת, הכימיה, מוצריבגין מינרליים, מוצרי הפלסטיקה, הטכסטיל, מוצרי המזון התעשייתיים. סקירה על ענפים שונים. התעשייה הישראלית ומקומה במזרח התיכון. סיכום.

1555 ניר, מתתיהו. מדריך לרישום עיסקות במשרדי ספרי האחוזה. עם הקדמה מאת פלטיאל [דיקן] [דיקסון]. [תלאביב], "חוקים הלכה למעשה", (דפוס: להוצאת ספרי חוק ומשפט, הקד' 1954), 62, [1] ע', 8°.

העבודה היומיומית של עורך הדין. (מהקדמה). — ל"ג העמודים שבסוף: רשימה ביבליוגרפית (2 ע') ומפתח ענינים מפורט.

1545 ליבנה, אליעזר [Eliezer Livneh]. מדינה וגולה: עיון בעתידה של התנועה הצינונית. ירושלים, המחלקה לענייני הנער והחלוץ של ההסתדרות הצינונית, בהוצאת ר. מס, (דפוס: "התהיה"), תשי"ג, 59, [1] ע', 8°. = ערכים, ספריית המכון למדריכים, כא.

המחבר סובר שגם עכשיו עומדים בפני הצינונות תפקידים חשובים. או שתגמר "רשימתה וחולשתה" של התנועה הצינונית הקרויה משבר או שהיא תשקע לחלוטין תוך התאבנותה הכוללת של שיבת ציון... לתנועה הצינונית דרושים עכשיו מחנכים ומנהיגיציבור, דברי תפוצות ונציגי גלויות. (ע' 56, 59).

1546 לנקין, אליהו. סיפורו של מפקד "אלטלינה". תלאביב, "חרות" עתון יומי, (דפוס: "המרכז"), תשי"ד, 290, [1] ע', תמונות. 8°. המחבר היה מפקד האצ"ל מחוץ למולדת בשנים האחרונות. הספר מוקדש בעיקרו לפעולת אצ"ל מחוץ למולדת בשנות 1946—1948 ולפרשת "אלטלינה". החומר המוגש נתפרסם בחלקו בעתון "חרות" (סוף 1948) וברבים ב"ידיעות אחרונות" (1953). ע' (7—8): אקדמה מאת מ. בגין.

1547 מכון זבוטינסקי בישראל. ברית הבריונים. תלאביב, תשי"ג, 13 ע', 8°. במכונת הכפלה.

תנועה בשם "ברית הבריונים" נתקימה בארץ בשנות 1930—1933. נרשם על סמך ההוצאות בסמינריון שליד "מכון זבוטינסקי", שנערך ע"י ת. ברוכוב, י. פעמוני, בהשגחת אבא אחימאיר.

1548 המכון לפיריון העבודה והייצור. בידך הדבר. [ירושלים], המכון לפיריון העבודה והייצור ליד משרד העבודה, המדפוס הממשלתי, [תשי"ג], 23 ע', ציורים. 8°. מנוקד. הדרכה לפיריון העבודה בפרדסים. יצא גם ביוזית: סאיו אין דין האנס!

1549 המכון לפיריון העבודה והייצור. בעיות ייעול בהתישבות העובדת; דברים בכס מרכי המשקים בהתישבות הקיבוצית, הרצאה ביום עיון למח'

חנה צ'יז'יק. — חנה צ'יז'יק (1889 טומשפול סודול
אוקראינה—1952 תל־אביב), מנשי העליה השנייה, עבדה
בחקלאות כ־45 שנה.

1563 קדר, גרשון. לבקורת דרכי הפי
תוח החקלאי... (תל־אביב, דפוס שושני, תשי"ג).
23, [1] ע' 8°.

"את הניתוח המכאיב וההכרחי של התאמת חקלאותנו
לתנאי הכלכלה הנוכחיים אין לבצע אלא מתוך תיאום
גורמי הביצוע העיקריים: מדיניות הקרקע, ההשקעות,
האשראי והמחירים". (מהמבוא).

1564 קורן, יצחק [I. Korn]. חמש שנים
התיישבות עולים <1948—1953>. תל־אביב,
ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בא"י, מרכז
לתרבות ולחינוך, (דפוס "דבר"), 1954. 37 ע', תמונות.
8° ע' 34—37: מושבי עולים המשתייכים לתנועת
המושבים שהוקמו בחמש השנים האחרונות.

1565 קושניר, שמעון. בכור מכורה: נתיבו
של נער עובד בימי העליה השנייה. תל־אביב, עינות, (דפוס
החברה המאוחדת להדפסה), תשס"ו. 224, [4] ע' 8°.
המחבר מספר על חמש עשרה שנות חייו בארץ
(תרס"ו—תרס"ט). בפרק הראשון זכרונות מעיר מולדתו
בלטה (פ' פודול, אוקראינה), בין השאר על פרעות בעיר
זו בשנת 1905 ועל האווירה הכללית. הספר כולל
גם זכרונות על כנרת, א. ד. גורדון, ב. כצנלסון,
י. טרומפלדור, א. מ. לונץ.

1566 קזן, י. ל. מניו־יורק עד רעננה.
תל־אביב, מ. ניומן, (דפוס שלומי), תשי"ד. [5], 213,
[1] ע' טבלאות, תמונות. 8°.

המחבר הוא מראשוני חברי האחוזה ומיסדי רעננה.
בספרו הוא מספר על בקוריו בא"י בשנות 1920 —
1921 ו־1934 ובעיקר על תולדותיה והתפתחותה של
רעננה.

1567 קיסר, ישראל. התיישבות החדשה
של עולי־תימן בישראל... מוגש לכינוס
ועדי המושבים של עולי־תימן ו' כשבט תשי"ד
10.1.1954. [תל־אביב, תשי"ד]. [1], 18, [8] ע', טבלאות,
מפה. 2°. בראש השער: ההסתדרות הכללית של
העובדים העברים בארץ־ישראל. הוצד הפועל. הוצדה
המרכזית לייצאי תימן. — במכונת־הכפלה.

1556 סימן, ברוך. השערוריה הבולש
ביססית בעין חרוד. (תל־אביב), האגודה לפי
לוסופיה פוליטית, (דפוס "המרכז"), [תשי"ג]. 15, [1]
ע' 8°. (כתבי תעמולה למען סוציאליזם רכושני
ודיבולשביזניה "סילוק ההלאמה"). — בקשר עם
הפילוג בעין חרוד.

1557 עוגן, לאה; זאב נגבי; אדם מאיר.
חוק בתיים משותפים; תהליך שמושי...
עם הקדמה מאת חיים כהן... תל־אביב, "חוקים הלכה
למעשה", תש"מ, (הקד' תשי"ד). 88 ע' 8°.

1558 עלונים לשבת. עלון א': השבת והתחבורה.
ירושלים, המועצה הצבורית למען השבת ליד משרד
הדתות, דפוס העברי, ניסן תשי"ג. 24 ע' 9°.

1559 פרנק, צבי פסח. אגרת ברכה
לפתחת הכנסיה הגדולה. מאת... מרן צבי פסח
פראנק... ירושלים, הועידה הציבורית לשחרור בנות
מגיוס ושירות לאומי, תשי"ד. [8] ע' 8°.

1560 צידון, אשר. הכנסת להלכה ולמ
עשה. ירושלים, אחיאסף, (דפוס "רוג'לד", תשי"ד).
314, [6] ע' 8°. עם תכן ושער נוסף באנגלית.
המחבר סגן מזכיר הכנסת. הספר הוא המשך ספרו
של המחבר "הכנסת" (עיון ק. ס. שנה כ"ז ע' 17, שם
גם ציון). "הצגתי בפני מטרה להאיר לפני הציבור את
חיי הכנסת ודרכי עבודתה... ולעלות לפניו את כל
הלבטים שבהם מתנסים שליחיו עד שהם מגיעים לקביעת
הלכות ודרכים לחיי המדינה ולהנהגתה. לא נמנעתי
מהביא את הנהוג בשטח זה בארצות אחרות... לשם
השוואת הזהות והשוני שבין הכנסת ובין פרלמנטים
אחרים". (מהמבוא).

1561 צידרוביץ, ג[רשון]. משק הפועלים
בארץ. תל־אביב, חברת העובדים העברים השיתופית
הכללית בארץ־ישראל / המכון למחקר כלכלי וסוציאלי,
(דפוס "אחדות"), תשי"ד—1953. 47 ע', טבלאות. 8°.

1562 ציז'יק, חנה. אחת הראשונות;
חיי חנה ציז'יק. (ערכה ברכה חבט), תל־אביב, עם
עובד, (דפוס "תרבות"), תשי"ד (—1953). 95 ע',
טורטרס. 8° (ספריה מנוקדת לעולה ולעם).
רוב הספר, ע' 28 ואילך: ממחברת רשימותיה ושל

המחבר (ג' אלול תר"ן — ל' אב תשי"ב) מפעילי ההגנה וממקימי הפלמ"ח. החוברת כוללת מאמרים ושיחות בשאלות המוקד של התקופה. מסביב למדורה — הכתובה למדורה הפלמחית. עם מבוא מאת ישראל גלילי: לדמותו, ע' 7—14.

1574 השומר הצעיר. ארץ ישראל. גרעין "שדה". עלון ההגשמה... געתון, תשי"ג. 223 [3] דף, ציורים. 4. במכונת הכסלה.

1575 שורק, יואכים. מלחמת השחרור של עם ישראל. (תרגום יצחק עברי). מהדורה שביעית. ירושלים, ר. מס, (דפוס ש. וינסלד, 1954). 239 ע', מפית, פקסימילים, תמונות. 8. בראש השער: י. צ. שווארץ. מהדורה קודמת עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 197.

1576 שמואלי, משה. פרקים בתולדות הצינונות ותנועת העבודה, לבתי הספר לנוער ולעם. מהדורה חמישית. חלק א': מראשית חבת ציון עד מות הרצל. תל-אביב, "עם עובד", (דפוס "לינוטיפ"), תשי"ג. 338 [1], ע', תמונות. 8. (מסילות), מהדורה א' עיין ק. ס. שנה כ"ה ע' 59, שם גם ציון.

1577 שמואלי, משה. פרקים בתולדות הצינונות ותנועת העבודה, לבתי הספר, לנוער ולעם. חלק ג': מהצהרת בלפור עד תקופת העליה הרביעית. תל-אביב, עם עובד, (דפוס "תרבות"), תשס"ו. 528 ע', פורטרטים. 8. ביבליוגרפיה: ע' 523—526. את הקודמים עיין ק. ס. שנה כ"ה ע' 59 ושנה כ"ז ע' 18, שם גם באורים.

1578 שנקר, אריה [Arie Shenkar]. נאום נשיא התאחדות בעלי התעשייה אריה שנקר באספה הכללית השנתית של התאחדות בעלי תעשייה ביום ט' סיון תשי"ד... תל-אביב, (דפוס מ. שהם), תשי"ד. 10 ע'. 8. את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 311.

1579 שרף, זאב. חוק ומינהל במדינה. תל-אביב, י. צ'צ'יק (ירושלים, דפוס סוריס), [תשי"ד]. 69 [1], ע'. 8. = ססריה משפטית, ספר יא. — המחבר מוכיר המדינה.

1580 נמיר, מרדכי (Mordehai Namir). דריי יאר אין לעבן טון דער הסתדרות (1951—1953). לייט

1568 קרלין, א[ריה]. דברי משפט: מחקרי עזר להצעת חוק... של משרד המשפטים. א"ב. [ירושלים], המדפוס הממשלתי עבור משרד המשפטים ומשרד הדתות, (דפוס הממשלה), [1954]. 8. התכ.: א: דיני ירושות וצוואות. [2], 81 ע'. — ב: דיני מעמד אישי. 83, [1] ע'.

1569 הקרן הקימת לישראל. אסף תמונות: החולה ומפעל יבושה. שי לנער. (ירושלים, תשי"ד). 10: לוחות תמונות. 8.

1570 קרסל, ג[צל] [Getzel Kressel]. אבי הישוב: הברון רוטשילד ופעלו. דברי פתיחה [דנן] בך גוריון. חיפה, "מגן", (דפוס "אות", 1954). 19, [1], 139 ע', מפית, פקסימיל, תמונות. 8.

הספר יצא להעלאת עצמותיו של הברון אומונד (בנימין) רוטשילד לישראל. — תאור בולט, המבוסס על חומר עובדתי, של תפקידו ההיסטורי של א. רוטשילד בהקמת הישוב החדש אגב הסברת עקרונותיו. בין השאר מסופר גם על פעולת בית רוטשילד (לפני אדמינו ר). כא"י: על חמשת בקוריו של א. ר. כא"י (בשנות 1887—1925). — הספר יצא גם בתבנית גדולה יותר ועל הדף שלפני השער: ג. קרסל: אבי הישוב. "סופס זה מיגש... ע"י החברה להתיישבות היהודים בארץ-ישראל — פיק"א למיסודו של אדמינו דה רוטשילד", ומעבר השני של השער: Copyright by P.I.C.A. 180 ע', פקסימיל, תמונות.

1571 רו, שאול. החר הקדוש: מלחמתו ונפילתו של כפר ציון. תל-אביב, "ביתן לספר" (דפוס "אלישע", תשי"א). 160 ע', מפה, תמונות. 8. עם הקדמה מאת אליף דוד שאלתיאל.

1572 רכב <לנדקוטש> שלמה. השומר הצעיר: מתנועת הנוער לקבוצ הארצי. (תל-אביב), ההנהגה העליונה של הסתדרות השומר הצעיר העולמית, (הדפוס החדש), [1953]. 184 ע'. 8. הערות (ביבליוגרפיה) ע' 177—184.

1573 שדה, יצחק. מסביב למדורה. [תל-אביב], הקיבוץ המאוחד, (דפוס דבר), תשי"ג. 77, [1] ע'. פורטרט. 8. (דוברות, חוברות למיד לעולים ולבוגר הנעורים). — מנוקד.

1584 Kanev, Itzhak. Mutual aid and organized medicine in Israel; forty years of the Workers' Health Services. Kupat Holim. Tel Aviv, (Central Kupat Holim and the Social Research Institute of the General Federation of Jewish Labour in Israel, typ. Haaretz), 1953, 84 p., diagrs., illus., tabs. 8°.

1585 Lichtheim, Richard. Die Geschichte des deutschen Zionismus. Jerusalem, R. Mass, (typ. R. H. Cohen, c1954). 285, [1] p., facsim., pl., ports. 8°.

את התרגום העברי (מכת"י) עיין ק. ס. שנה כ"ח ע' 306, שם גם ציון. בתרגום הוא קוצרו הפרקים ג' וד' (מגישו לאמנציפציה, האנטישמיות הגרמנית), וכאן באו במלואם. בהוצאת זו שינויים קלים ומלואים לעומת התרגום העברי.

1586 Schneider, Hilarius. The pottery of Siyagha <Mount Nebo>: archaeological treatise. Jerusalem, typ. Franciscan Press, 1950. XV, 147 p., fold. plan, illus., pl. 4°.

"Thesis in partial fulfilment for the doctorate" — Pontificum Athenaeum Antonianum, Roma.

1587 The Supreme Awqaf Council. pub. A brief guide to the Dome of the Rock and Al-Haram Al-Sharif. Jerusalem, The Supreme Awqaf Council, (typ. Industrial Islamic Orphanage), 1954. [6]. 96 p., illus. 8°.

התקן: Introduction. Dome of the Rock. Al-Aqsa Mosque. The Haram area. — Aref el Aref: The Dome of the Rock.

1588 إسرائيل. وزارة الزراعة. دائرة الانعاش الزراعي للقرية العربية. قسم النشر الزراعي. المزرعة، نشرة إلى المزارع العربي. (تل אייב, القائمة بمطبوعات الحكومة) [1954]

רעדעס געהאלטענע... תל אייב, איחוד עולמי סוצלי ציון <צ.ס. — התאחדות, (The Amalgamated Printing Co. in Israel), תשי"ד—1953. 80 ע', תמונות. 8°. המחבר מזכיר ראשי של ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בא"י — עיין גם ק. ס. שנה כ"ט ע' 310 מספר 1794.

1581 Benshalom, Benzion. Con los ojos abiertos: observaciones y reflexiones sobre la vida judía, el sionismo y los movimientos juveniles en América Latina. Tradujeron del idish A. A. y N. G. Jerusalem, Departamento de la juventud y del jalutz de la Organización sionista mundial, (typ. „Jerusalem Post"), 1954. 69 p. 8°.

בראש השער: Bensión Benshalom. בעינים פקוחות: סקירות והרהורים על החיים היהודיים, על הציונות ועל תנועת הנוער באמריקה הלטינית.

1582 Hayim Weizmann <1874 — 1952>. Jérusalem, Département de la jeunesse et du héalouts de l'Organisation sioniste mondiale. (typ. Jerusalem Post), 1953. 97 p., 1 l., illus. 8° = Carnets de l'éducateur juif, 3.

התקן: L'homme, p. 5—31. L'orateur, l'écrivain, p. 32-76, textes recueillis et traduits par Moché Catane. Le juste. Bibliographie, p. 97.

1583 Jerusalem: the saga of the Holy City... Jerusalem, Universitas Publishers. 1954. VI p., 2 l., 7-76 p., illus., maps, plan. XXIII pl. (part col., part fold., part mounted). 33: 35.

התקן: B. Mazar: Introduction. M. Avi-Yonah: The historical background (p. 7-42). D. H. K. Amiran: The geographical background (p. 43-58). H. M. Z. Meyer: The pictorial presentation: a history of maps, views and reconstructions. The plates: עשרים ושלשה לוחות, מהם בצבעים, המראים את ירושלים במשך הדורות מימי היבוס ואילך, ואת בית המקדש בבניניו השונים. — הספר יצא בהדור רב.

Notes sans musique. את התרגום האנגלי עיין ק.
ס. שנה ל' ע' 214.

1594 מכבי. ארץ ישראל. אגרת למכבי;
הוצאה חד פעמית של הסתדרות המכבי בישראל.
לקראת המכביה (תלאביב) (יפו, דפוס "מולדת").
תשי"ד — 1953. 26 ע', תמונות. 8°. כולל תכנית
המכביה ה'.

1595 פינקרפלד, יעקב [Jacob Pinkerfeld]
בת-כנסת באיסליה מתקופת הרניסאנס עד
ימינו; פרק בתולדות האדריכלות היהודית. ירושלים,
מוסד ביאליק, (דפוס גולדברג), תשי"ד. [8], 70, [2]
ע', 71 לוחות-תמונות, 30 תרשימים. 8°.

המחבר ביקר באיסליה לצרכי מחקרו בחודשים
האחרונים לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה, ואת כל
התרשימים שבספר (פרט לאחר) הכין לפי מזיירות
ורשימות שערך במקום. גם עלה בידו להשלים את
הדיועות על מצב בתי-הכנסת לאחר המלחמה, לציין
איתו בתיאורי הבניינים, ולסמן ברשימה המסכמת את
אלה מבין הנחקרים שניזקקו או נחרבו בנתינים. "שלשה
חלקים למחקר זה: א) תיאור הבניינים הבודדים
היארד מפורסם; ב) נעשה ניסיון לשרטט בקווים כלליים
את תולדות סגנון הרוחב בבניית בתי-הכנסת ולקבוע על
רקע זה את מקומה של אדריכלות בתי-הכנסת האיסל-
קיים; ג) תפקידו לסכם את התכונות האופייניות של
בתי-הכנסת באיסליה ולהבליט את הקשר אל הקווים
המהותיים של האמנות היהודית בכללה. כראש הספר
ניתנת רשימה מרכזית של בתי-הכנסת לעריהם, מיד
הקמתם וטיפוסייהם." (מהמבוא).

1596 פתייא, יהודה בן משה ישועה. ספר
רוחות מספרות מהגאון... יהודא משה ישועה
פתייא... ספר הרוחות, חבוס הקבר, ענין גיהנום [1]
וגלגלים ותקוני תשובה. ירושלים, דפוס "חורב",
תשי"ד. [2], 80 ע', 8°. "הספר נדפס מתוך הספר
"מנחת יהודה" בבגדד, תרצ"ג."

1597 ציירים בישראל; מבוא מאת גבריאל סלפיר.
תלאביב: גויה, (דפוס "עתיד", תשי"ד. [8] ע', [10]
לוחות תמונות. 2° גדול. לוחות-תמונות של הציירים
ארדין, אחר גליקסברג, וריצקי, יאנקל, לבנון, לובין,
מיקרי, קסטל ושמי.

שם הפרטים גם בעברית: מדינת ישראל. משרד
החקלאות. מחלקת הפתוח החקלאי לכפר הערבי. (מדור
הפרסום החקלאי): אל מורעה, עלון לחקלאי הערבי.
(תל אביב, המדפוס הממשלתי), 1954. 24 ע', 8°.
מודיעים על הופעה רבע-שנתית של העלון.

אתנוגרפיה, פולקור, אמנות

1589 אשכנזי, שלמה. האשה באספק-
לרית היהדות. חלק ב. תלאביב, "יורעאל" בסיוע
מוסד הרב קוק, (דפוס הפועל המזרחי, 1953). 148 ע',
8°. התכן: האישות בישראל. האישות באדום.
האישות בישמעאל. מה בין דיני האישות בישראל לבין
דיניה באומות העולם? סקירה מסכמת.

1590 בן-גריון [ברדיצ'בסקי], מיכה יוסף.
ממקור ישראל; מעשיות ומפוריעים. אספם
וסדרם מיכה יוסף בן גריון [ברדיצ'בסקי]. מהדורה
שנייה. (ספר א"ב המביא לבית הדפוס עמנואל בן-
גריון). (תלאביב), מוסד ביאליק ע"י דביר, (דפוס
וילברברג), תשי"ד-תשי"ג. וא, [1], 243; [4], 174
ע', 8°. מנוקד. מהדורה א' עיין ק. ס. שנה ט"ז
ע' 285 ו-402, שם גם ציונים ותכן. הספרים ג'—ו'
במהדורה ב' עיין ק. ס. שנה י"ז ע' 267, כ"א ע' 71,
כ"ב ע' 186, כ"ג ע' 84.

1591 דורה [ג'יסטב], תנ"ך בתמונות;
125 ציורים. תלאביב, (typ. Blumenthal, 1953).
[6], 127, [7] ע', 8°. לוחות-תמונות עם טכסט
בעברית ובצרפתית. השער הצרפתי: La bible illus-
trée... par G. Doré, Tel-Aviv. "Sinai".
יצא גם במהדורה עברית-פורטוגלית.

1592 וכסלר, [ישראל] ס[פאור], בעיני רופא
עצבים; מחקרים ומסות. (תירגום שאול אדלר).
תלאביב, עם עובד, (דפוס "עתיד"), תשי"ד. 137
ע', 8°. שם המקור: Israel Spauer Wechsler: The neurologist's point of view;
עיין ק. ס. שנה
כ"ה ע' 82 (שם התכן).

1593 מיר, דריוס. תזים בלי מוסיקה;
אוטוביוגרפיה. מצרפתית: שלמה הופמן. תלאביב,
נ. טברסקי, (דפוס "ספר"), תשי"ד. 226, [22] ע',
פירסוט. 8°. שם המקור: Darius Milhaud.

1598 שורין, יהודה ל' [ודויג] [Ludwig Schwerin].

ציורי נוף בישראל, בצירוף הקדמה מאת [נוד] אריה פרידמן, תל-אביב, דביר, (דפוס הארץ), תש"ח. [8] ע' / [8] לוחות-תמונות. 2. בראש השער: ל. שורין, "פרקי החוברת (שנכתבה בידי שורין) והמתארת את שרטוטי החוויה אשר שמשה רקע לרישומיו) תורגמו לעברית בידי יוחנן טברסקי".

1599 שליטא, ישראל (Israel Shalita). אג' ציקלופדיה למוסיקה. [ב]: מלון המונחים, התאוריה, כליהנגינה, הצורות ותולדות-המוסיקה היהודית והכללית. (תל-אביב, י. צציק, דפוס "תרבות", תשי"ד. 984 עמודה, [5] ע' / 27 לוחות-תמונות, ציורים, תיבס. 8. שער נוסף באנגלית. — את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ז ע' 20, שם גם ציין.

בלשנות

1600 אבן-שושן, אברהם [Abraham Eben Shoshan]: דב ירדן, מלון עממי מנקד ומצויר... ירושלים, "קריית-ספר", (דפוס טורים), תשי"ד. 8, 457 ע'.

1601 ארדלי, משה; דניאל לייבל; דן פינס (M. Erdélyi; D. Leibl; Dan Pines). מלון-כיס: 6000 מלים בחמש שפות. תל-אביב, "אמר", (דפוס "דבר"), תשי"ד. [2] 342 ע' / 8. "עברית-יהודית-אנגלית-הונגרית-צרפתית". שם המלון גם בשאר ארבע הלשונות של מלון זה.

1602 ברקלי, שאול. לוח הפעלים השלם: לוחות לנטית הפעלים על כל אורותיהם, בניניהם וצורותיהם, רשימה מלאה של כל שרשיהפעלים בלשון העברית מתקופת התנ"ך ועד ימינו אלה... צרוך ומסוד ביד שאול ברקלי, מהדורה אחת עשרה מרחבת ומשכללת. ירושלים, ר. מס, (דפוס "ניאוגרפיקה", 1954). 83, [1] ע' / 24:17. מהדורה קודמת עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 199.

1603 טורסיני, [נפתלין] [הרץ] [N. H. Tur Sinai]. הלשון והספר: בעיות יסוד במדע הלשון ובמקורותיה בספרות. [א]: כרך הלשון. (מהדור רה שנייה). ירושלים, מוסד ביאליק, (דפוס ר. ה. הכהן), תשי"ד. 8, 500 ע' / 8. מהדורה א' עיין ק. ס. שנה כ"ה ע' 38, שם גם באור ותכן.

"במהדורה חדשה זו הוספתי, כעניין חדש, רק את הפרק על הכתיבת הכנענית מקרא'ספה (ע' 66—80) ובסוף הפרק על "מנצח" צופים אמרו" את הפרשה על שימוש האותיות האלה במילות ממדבר יהודה, המפציות אור חדש על בעיות האותיות הכפולות בכתב המרובע בכלל, ובפרטים יכולתי להכניס תיקונים והשלמות מספר על יסוד המשך המחקר, שנתי לו ביטוי גם בפרסומים אחרים, כגון בכרכים האחרונים של מילון ב'יהודה ובפירושי החדש לספר איוב [עין ק. ס. שנה ל' ע' 143], היוצא עכשו לאור. לעומת זאת הוצאתי את הפרק הקצר על "סדרן ושמותיהן של האותיות באלף-בית העברי" שבמהדורה הראשונה, הואיל והעניין נדון ביתר שלמות שוב ב"כרך הספר". (מההקדמה). יתוסף גם פרק: "שיר סעודה מאיסליה כעדות למכתאם העברי של יהודי איסליה", ע' 175—181.

שירה עברית בימי הביניים

1604 גירשט, יהודה ליב. תחנות בספרות ישראל: תולדות ספרות עם ישראל מזמן חתימת התלמוד, עם אנתולוגיה מבוארת. חלק א: מזמן חתימת התלמוד עד סוף תקופת הגאונים; התחנות: ארץ ישראל, בבל, צפון אפריקה, איסליה, ירושלים, "ישרון", (דפוס ארץ ישראל), תשי"ד. 8, 288 ע' / 8. "הספר מיועד לתת בסדרה מכוונת של ד' חלקים תאור מקיף של תולדות הספרות לעם ישראל מחתימת התלמוד עד הזמנים האחרונים בצירוף אנתולוגיה מבוארת של דוגמאות אפיניות מתוך גופי מקורות הספרות הגדולים, המחבר מתנגד להפרדה "בין תכני הספרים המטפלים בענייני פיוט ושירה ובין אלה המגלמים גלויי רוח בשטח המחשבה היוצרת, בברור אמונות ודעות, בפרשנות מקורות הגית עתיק, בחקר התולדה, ההלכה ועוד... תוכן הספר ותכניתו עשויים לשמש מעין מכשיר לגבוש ראשי פרקים בתולדות ישראל... כאספקלריה ספרותית-רוחנית". (מההקדמה).

1605 חמיאל, חיים יצחק. ספר אבני השם לשמואל בן יוסף בן ששון... ירושלים, (דפוס וויס), תשי"ד. 39, [4] ע' / 8. מתוך "סיני". תכן ושער נוסף באנגלית: Abney Haßoham; a collection of poems by Samuel ibn Sasson... by Haim Itzchak Chamial. תקציר דיסרטציה, ירושלים, תשי"ג.

אי החשובים פחות — בסך הכל כ־450 שירים מאת 32 משוררים. שירי חמשת המשוררים הגדולים של התקופה — שמואל הנגיד, שלמה אבן גבירול, משה אבן עזרא, יהודה הלוי ואברהם אבן עזרא — הם העיקר בספר ומבחינת הכמות הם תופסים כשלושה רבעים של הכרך. ברבע הנותר מודגמת יצירתם של 27 משוררים מן השניים במעלה — ביניהם מפורסמים כמנחם בן סרוק ודונש בן לברט, ביניהם ידועים ומוכרים למתעניינים בשירת ספרד כיצחק אבן כלפון או יוסף אבן חסדאי, אך רבים ביניהם השמות שנאכלו משכחה לפני שנים לא רבות, ובספר זה מובאים שרידים מיצירתם בפני קהל קוראים רחב זו הפעם הראשונה. שמות רבים מרשימות המשוררים של משה אבן עזרא ויהודה אלהריזי ומהכתיבות בראשי שירים בדיחאנים שונים כמו לתת: הודות לאנשי המדע שגילו, חקרו ופרסמו הכתיב יר רבים השייכים לשירת התקופה. בספר זה נתגלה הזדמנות עם לקורא המשכיל להכיר את יצירותיהם של משוררים אלה שעד עתה נודעו לאנשי מקצוע בלבד.

כל קבוצת שירים של משורר מסוים קובעת יחידה לעצמה, והחלוקה הפנימית של הספר היא לפי המסור ררים בלבד. סדר הבאת המשוררים בספר הוא כרונולוגי. הספר פותח בשירי מנחם בן סרוק ודונש בן לברט מבשרי התקופה החדשה בספרות העברית באמצע המאה ה־10 ומסתיים באברהם אבן עזרא ובנו יצחק, שבזמנם בא הקץ על היצירה התרבותית של יהדות אנדלוסיה. עצם סידור המשוררים לפי סדר כרונולוגי הצריך עבודה חקירה רצינית בגלל מיעוט ידיעותינו עליהם והסתירות המרובות שבין סדר השמות ברשימתו של משה אבן עזרא לבין הסדר בו של יהודה אלהריזי.

לכל אחד מהמשוררים הקדים העורך דברי מבוא תמציתיים על תולדותיו ועל מהות יצירתו, דבריה שניתן לעשות את הדבר. מטעמים מובנים הקדיש העורך מבואות מפורטים יותר למשוררים הגדולים. כמבואות אלה נגע בקצרה פה ושם גם בשאלות מהותיות של שירת ספרד בכלל. במבוא לשירי דונש בן לברט נגע בבעיית המשקל הערבי; במבוא לשירי שלמה אבן גבירול נגע בשאלת היחס בין השירה למדע. כו העלה כמבואות גם בעיית אחרות, אך אין הדברים מצטרפים אצל הקורא לכדי השקפה על שירת ספרד ואינם מסייעים אותו הרבה כהכנת אותם עניינים מוקשים בשירה זו הדורשים הארה והדרכה. לציון מיוחד ראוי

1606 לוצטו, משה חיים. מעשה שמואל. אחרית דבר והערות מאת אברהם [מאיר] הברמן. ירושלים, מוסד הרב קוק; תל־אביב, מחברות לספרות, (דפוס רוהלד), תש"י. 91, [1] ע' 8°. (כל כתבי רבי משה חיים לוצטו). כראש השער: רבי משה חיים לוצטו.

1607 עזרא אברהם בן מאיר ז' של שירה חידות. יוצאות לאור עליי נפתלי בן־מנחם. ירושלים, (דפוס "יהודה"), תשי"ד. 19 ע' 8°. "עמ"י כתביד וספרי דפוס מנחת שילשילה בן יצחק רפאל ביום שנכנס בו למצוות". נדפס בחמשים טפסים בלבד.

1608 שירמן, חיים [J. Schirmann]. השירה העברית בספרד ובפרובאנס: מבחר שירים וסיפורים מחזורים ערובים ומבוארים, בצירוף מבואות מסתחות וציורים, בידי חיים שירמן. כרך א: ממנחם אבן־סרוק עד יצחק אבן־עזרא <בערך 950—1150 לסה"נ>. ירושלים, מוסד ביאליק; תל־אביב, דביר, (דפוס הארץ, תשט"ז/1954). 23, 628 ע' 8°. תמונות, פקסימילים.

הספר המיוח לפנינו נועד להוציא את הישגי מחקר שירת ספרד מרשות אנשי המקצוע לרשות ציבור הקוראים הרחב. לעת עתה יצא לאור רק הכרך הראשון הכולל מבחר היצירה הספרותית של יהודי ספרד המוסלמית — היא אנדלוסיה מאמצע המאה העשירית עד אמצע המאה השתים עשרה. הכרך השני יהיה מוקדש לתקופה השניה בתולדות שירת ספרד, לאחר שמרכזה עבר לספרד הנוצרית ולפרובאנס הסמוכה לה, הנמשכת עד גירוש ספרד, ואליו יצורף מבוא מקיף ומפתחות.

הכנת החומר שבספר נעשתה בדרך מדעית מובהקת. אבל המבחר ניעד גם לקורא הרגיל. המקורות שבהם השתמש העורך לקביעת נוסחאות השירים ומקורות הפירושים (להוציא את המקורות התנ"כיים) לא צוינו וקשה לבדוק אתריהם. היותו על הבאת המקורות היה מכון. הספר נועד להביא את ידיעת שירת ספרד לחוגים רחבים של קוראים משכילים ולהטעיםם את טעם יפיה. ואין לחפש בספר את מה שלא היה צריך להיות בו מלכתחילה.

כרך זה כולל יצירות רבות של גדולי משוררי התקופה ודוגמאות מיצירותיהם של המשוררים הידועים פחות

המבוא לשירי שלמה אבן גבירול שעיקרו דיון בבעיות ספרות והערכה ספרותית של יצירתו. רבת הצדדים ורבת הסתירות. לעומת זאת תמוה הדבר שהמבוא לשירי יהודה הלוי הוא ביוגרפי בלבד והצד הבקרת-ספרותי שבו מקופח קשה. שירתו של הגדול והמושלם במשוררי ספרד צריכה מבוא שתהיה בו גם הערכה ספרותית מסכמת. הפירוש לשירים קובע ברכה לעצמו. שירים חשובים של משוררי ספרד נשארו לעתים קרובות כספר החתום בפני קוראים ומעיינים, מפני שעורכי אנתולוגיות ומחזירים קימצו יתר על המדה בהערות ובפירושים. לא כן הדבר במבחר זה, שבו משתדל העורך להקל על המעיין את הבנת הטכסט ככל האפשר ולעתים אולי אף יותר מן הנוח. במיוחד רבים הפירושים של ביטויים נתיכים בצד ציון מקורם.

השירים השייכים לאותו משורר סודרו על ידי העורך לפי טעמו והבנתו. במידה שניתן לעמוד על שיטתו, נראה שבמיוחד השתדל העורך להביא בכל מבחר כמות הגונה של שירים שיש בהם מבע עז וכן לרגשות אישיים ורקע אוטוביוגרפי בולט. כן השתדל העורך להביא דוגמאות מובחרות של רוב סוגי היצירה הספרותית שבהם ניסה אותו משורר את כוחו. גם בסוגים המקובלים של שירת החול ושירת הקדש השתדל העורך להביא שירים שיש בהם משהו מקורי ברעננות הביטוי, בחן הלשון או בנימה האישית המצויה לעתים קרובות גם בסוגי שירה נדושים ובעיקר בשירת הקדש הספרדית. מספר שירי הידידות לסוגיהם שהוכנסו לקובץ מועט יחסית ואלה שהוכנסו לקובץ, או שיש בהם משהו אפייני או שהם שירים מצויינים כשלעצמם. ריבויים היה בודאי פוגם בטעמו הספרותי של הקורא בן דורנו. אך בכל מקום שמשורר מסוים יוצר סוג שירה חדש מתוך צורך פנימי, המבחר הוא גדול יותר. כך הדבר בשירי המלחמה של הנגיד, בשירי ההאבקות עם הסביבה והגורל של שלמה אבן גבירול ובשירי ציון ושירי הים של יהודה הלוי. כאן מורגשות ביותר החוויה האישית והכנות שבביטוי. כך הצליח העורך לתת מבחר מגופה של שירים ולהאיר את אישיותם של המשוררים ואת עולמם הפנימי מתוך יצירתם.

מתוך גישתו זו של העורך מסתבר גם מדוע רב כל כך מספר שירי הקדש שבמבחר. משוררי ספרד לא ראו סתירה בין חזונו החיים שלהם לבין הרגשתם הרוחנית הכנה והעמוקה. שירי קדש מסויימים שמקורם בחזויה דתית הם לפעמים נשגבים כפשוטם והם

ממיינס הליריקה של שירת התקופה. הקרוב לסוג הפיוט יכיר עד מהרה שגם בתחום שירי זה חידשו משוררי ספרד הרבה. חבל רק ששמות סוגי שירת הקודש לא נתפרשו תמיד כראוי. הקורא הרגיל לא יבין מדוע זה מותר אם לא מצא בפירוש הסבר לכך ולא יסתפק בהבטחה, שבצאת הכרך השני ימצא במבוא, שצורך אליו את ההסבר. הוא הדיון בחלק מסוגי הפיוט האחרים. למשקלי השירה אין העורך מקדיש בכרך זה תשומת לב מיוחדת וטעמו ונימוקו עמו שהרי בבחנתו לצורך מבוא ומפתחות בסוף כרך ב', אך שלא לצורך הכביד העורך על הקורא המתעניין גם בחידוש חשוב זה של שירת ספרד, שברשותו לעת עתה כרך ראשון בלבד. את המשקלים הוא מציין בשם בלבד, אך שמות כמו 'המרנין', 'המהיר', 'המתפשט' אינם אומרים מאומה לרבים מאוד מבין הקוראים. מן הראוי היה לתת גם את צורתם ליד שמם כשם שנעשה הדבר בשירים שמשקליהם מורכבים יותר (בעיקר בשירי האזור).

התמונות המצורפות מסיפות הידור לספר. התמונות של כתבי היד או תמונות עשרת הגלגלים מקומן בספר טבעי ומובן. לעומת זאת נראה שתמונות הגוף אינן משתלבות השתלבות טבעית עם תוכן הספר.

הופעתו של ספר רב כמות זה הוא מאורע ספרותי חשוב ויש לברך עליו. האנתולוגיות הקודמות התישנו או שלקו כחסר ואין בהן כדי לקרב את הקורא החדש לשירת ספרד. לעומת אנתולוגיות קודמות מרובה החידוש באנתולוגיה שלפנינו. החומר השירי ניתן בשפע. מרובים במבחר השירים שלא היו ידועים בעת הופעתן של האנתולוגיות הקודמות. קביעת נוסח השירים וניי קודם נעשו מתוך קפדנות מרובה ובהתאם לחידישי המחקר. הפירושים הממצים מבדילים אותה לטובה מכל מבחר אחר. הצורה החיצונית מהודרת ומושכת את העין.

הספר מעורר מחדש את בעית קירוב שירת ספרד על עולמה הפנימי המיוחד לתודעתו של הקורא בן זמננו, האמון על מושגים ספרותיים אירופיים. שיטת המחבר והפירוש מנסים להתקרב ככל האפשר לפתרון בעיה זו. אך המחציה העומדת בין הקורא לבין שירה זו אינה מסולקת גם על ידי ספר זה. רק החדרה ממשית של עולם הדימויים, הסמלים, המושגים ושל דרכי המחשבה וההכעה ללבו של הקורא תפתח ולתות שירה זאת לרווחה. בכרך הראשון נעשה הדבר בצורה חלקית ע"י מבחר שירים עשיר ומגוון. נקווה שהמבוא

למוריה/כשירים צורות נרד, חונה ונוסעת, וארחת לבנון על אריאל בקול זמרה/תפוד כתיית אר וקדה כנורעת.

לפי הפירוש שבספר מתיחס כל הענין לשי שיביאו העמים לבית המקדש בימים המשיח. ויש לחלוק על פירוש זה. נראה שיש לפרש גם שורות אלה, בדומה לשורות 13—14 של אותו שיר, על דרך הפירוש האליגורי של פסוקים וביסויים שמקורם בשיר השירים. לפיכך יש לקרוב את השורות ולעיל לשה"ש ד' ח' («אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי» וכו') ולהבין על דרך פירוש רש"י ותרגום יונתן לענין: זוהי תמונה המתארת את הגאולה ואת שיבתם של יהודים מן הגולה לארץ ישראל בשמחה.

פירוש לענינים ידועים ומובנים: הפירוש למלים ולביטויים הוא על דרך הקיצור. מאידך בולטת הנטייה לפרש כל מקום, שלדעת העורך עשוי הקורא הרגיל להתקשות בו ומשום כך חופס הפירוש מדובה ומפרש גם בדברים ידועים ומובנים. והרי דוגמאות אחדות: [3] שורה 226: סבבני בכחש; [31] שורה 11: אמק בחטאתי; [40] שורה 13: ואם אין אני שב אל נעורי אחורנית; [246] שורה 12: המה מתיאשים ממני; שם שורה 19: מתנהלים על מי מנוחות. פירושים אלה אפשר היה להשמיט.

מקומות שלא נתפרשו:

מאחר שהעורך משתדל לפרש כל מקום קשה מורגש פה ושם חסרונן של פירושים למלים או לביטויים קשים או נדירים בשימוש. והרי דוגמאות אחרות: [18] שורה 7: מדור אל ארץ מיושרה — בדאי היה להוסיף לפירוש הערה, שאהדים ממפרשי ימי הביניים רואים במלה כדור (ישעי' כב יח) צירוף של כ' הדמיון עם המלה דור שגם משמעותה כדור; [30] שורה 5: יעלי פי — קול כחולה — המקור לא צוין (ירמ' ד לא) והביטוי לא נתפרש.

שגיאות דפוס:

שגיאות דפוס בספר נדירות מאוד. אצין את אלו שרשמתי אגב עיון בספר: [22] שורה 23: קרחה; שורה 52 — קרחה ויש לתקן את הניקוד של אחת מהן. בע' 365 במקום: היא נפטר בין השנים 1035 ו-1040 צ"ל בין השנים 1135 ו-1140. [2] שורה 18: במקום בכשרון צ"ל וכשרון. וראה בפירוש למטה.

מ. נדב

המקיף שיבוא בכרך השני ביחד עם המבחר עצמו יפתחו פתח רחב להבנת שירת ספרד.

וכסף — הערות אחדות לפירושים ולניקוד (המספרים בסוגריים מרובעים מציינים את מספרי השירים).
הערות והשגות:

[3] שורה 63: ומגני אני אגדע — אולי ניתן לפרש את זה: את שני אשבר (ראה פירוש ראב"ע לאיב מא' ז').
[21] שורות 7—14: בשורות אלו מדובר על ההב' טחות של המלאכים מיכאל וגבריאל למשורר. בפירוש לשורה 10 — לא יספיק וכו' נאמר, שלפי האגדה נחשב מיכאל לשר המים. מן הראוי היה להוסיף בפירוש לשורות 13—14 שבגבריאל נחשב לשר של אש. (תנחומא ויגש ר', שהש"ר, צאינה וראינה).

[25] שורה 16: «ואמר: איך תהי מעלה לעם זר/ עלי עם זה וממשלה אשורה».

לפי הפירוש אשורה — מאושרת. שני המובנים של המלה 'מאשרת' הרגילים בשימוש הלשוני בימינו אינם מסבירים את הענין. ונראה שיש לפרש 'אשורה' לפי מובן הפעל אשר במשלי כג יט. לפי זה מן הראוי היה לציין בפירוש: אשורה: מודרכת מונהגת. לפיכך יש להבין את משמעות הבית: המקנאים בגדולתי אמרו: איך יהיה השלטון על מוסלמים בידי יהודים והממשלה מודרכת ונהוגה עלי ידי יהודים.

[27] שורה 81: «וגליתי ראות מכים ומכנים/מגוללים כדם נפש סבולים».

לפי הפירוש: דם נפש — הדם שדבק בנפש האדם ואין הפירוש מסתבר לא לפי המקור המובא בפירוש (ויקרא יז יד) ולא לפי משמעותו בכתובים «כי נפש הבשר בדם הוא» (ויקרא יז יא), «כי הדם הוא הנפש» (דב' יג כג). ונראה שיש להבין את הענין: מגוללים וסבולים בדם שהוא הנפש.

[31] שורה 21: «אני אבטח באל הפיל אשורי/בתוך פחים סמנים לאשורי».

לפי הפירוש: אשורי (הראשון) הוא כינוי לאויבי גרנדה במלחמה זו, והפירוש מסתבר. אבל מראה המקום אינו מחזק את הפירוש (שמיאל ב, כ ט) — שהרי שם פירוש אשורי — שבט אשר, ואין להניח ששם שבט מישראל ישמש לנגיד כינוי לאויביו. יש להניח שהמשורר גזר את התואר מחשם אשור ובגלל המשקל ניקד איתה כמו במקור דלעיל ומראה המקום מחזק את הניקוד בלבד.

[32] שורות 3—6: «ולראות עדת שריון מביאה

ספרות יפה עברית חדשה

1609 (אברהם, יצחק). מכלול סיפור הקצר; אנתולוגיה. (בעריכת יצחק אברהם). תל-אביב, ש. סרידמן, "דפוס הכללי", תשי"ד, ע' 255, 8°. בספר כונסו 18 סיפורים שחורגים מאנגלית, צרפתית, רוסית, גרמנית. צורפו ידיעות קצרות על כל סיפור וסיפור.

1610 אדי, אנדרה [Ady Endre]. שירי אנדרה אדי מהונגרית אביגדור המאירי. תל-אביב, סיני, "דפוס 'עתידי'", תשי"ד, ע' 132, 8°. עם מבוא על המחבר מאת המתרגם (ע' 9—17).

1611 אדלר, פולי. בית שאינו בית. (תרגם י. רכב). תל-אביב, "מסדה"; (רמת-גן, דפוס מסדה). תשי"ד, 225, [1] ע' 8°. ספור אוטוביוגרפי. שם המקור: Polly Adler: House is not a home.

1612 אליוט, ג'ורג'. הסחנה על שפת הפלגים. תרגם מאנגלית יצחק לבנון. תל-אביב, יוסף שמעוני, (דפוס ירום), תשי"ג, ע' 176, 8°. מנוקד. שם המקור: George Eliot (pseud. of Mrs. I. W. Cross Evans): Mill on the floss.

1613 אלף לילה ולילה. אלף לילה ולילה. תרגם מערבית יוסף יואל ריבלין. (כרך ג-י). ירושלים, "קרית ספר", (דפוס חורב ודפוס סורים, 1950—1953). [385]—1440 ע' 8°. מנוקד. רק ג' ד' דפוס חורב. את הקידום עיין ק. ס. שנה כ"ה ע' 48.

1614 אמונים. (ערך: פנחס פלאי). ירושלים, מוסד הרב קוק, (דפוס הפועל המזרחי, תשט"ו—1954). [3] 341 ע' 8°. "זמנו לאכסניה עשרים משוררים... הקו המאחד את כולם הוא היותם שומרי אמונים למירשת אבות, לתורה ומצוות. שירתם — לא שירת קודש היא אלא שירה בקודש". (מההקדמה). — באנתולוגיה זו כונסו שיריהם של אביעד, י. אבן-חן, מ. אלעי, מ. בוסאק, ש. בורשטיין, י. ל. ביאלר, ז. הלוי, ח. חמיאל, א. יואב, א. כץ, י. מאיר, פ. פלאי, מ. צ. פרוש, י. ד. קמנון, ש. רה, י. צ. רמון, י. רמון, מ. שוארצמן, מ. שפירא, ד. תמר.

1615 אמיונסקו, מיכאל (Mihail Eminescu). שירים. תרגם מרומנית יהושע טן פי. ירושלים, אחיאסף, (דפוס ש. וינסלר), [תשי"ד], [5] ע' 132, 8°.

תמונות. 8°. עם מבוא על המשורר מאת סאדז'יאנו (ע' 1—6).

1616 אנך, במה לספרות מחשבה ואמונה... כרך א'. תל-אביב, (דפוס "תרבות"), תשי"ד, ע' 356, 8°. פורטרטים ותמונות. 8°.

העורכים: יוסף אריכא, ב. מרדכי, יצחק עיוגן. — התכן: שירים מאת פ. לנדר, י. שלו, ל. בראמית, י. עיוגן, ר. קרמף, ר. ספורטה, ג. פניאל, י. מר, ב. כצנלסון, ח. ורד, ש. שפרה, ג. פרייל, א. ברוינס, ר. אבינועם, ק. א. ברתני, ספורים ורשימות מאת י. אריכא (צועדים בראש), י. ברוינס (אנשי בית-הרמון), י. חנני (המקלל), א. נהור (תנחלה: מערכון), א. תלמי (במרחבי הנגב), מ. תמרי (אדם-נפל), ש. שרירא (רחמי אדם), ש. שלום (דלילה), י. טברסקי (האדמה החדשה), א. אשמן בנסוע הארון: מחזה), ד. שמעוני: במצרי היצירה. י. ליכטנבום: על כליל הסונטות ל"שמש" (לש. סשרניחובסקי), א. שמואלי: מן הפוליטיקה אל ההויה, פ. לנדר: שנים שהלכו (י. טובים, ב. ד. חומס), מ. בן-מנחם: מעבר לשער האפל (ד. פיגל), ש. קרמר: שירתו האפית של פרישמן, ח. תורן: "המגיד" ועורכו ד' גורדון, ר. אבינועם: שירת אמריקה, ג. גורן: מסות קטנות, י. טברסקי: פושקין, י. ליכטנבום: י. סלובצקי, א. בן-ארי: קיום ליצירתי של א. ברש, ח. שטייניץ: לבעית הריאליזם במוסיקה, א. נהור: התיאטרון והמחזה, י. קשת: לחקר העברי הקדמון, י. כרמון: הקנקן והגביע, י. הלחמי: לדמותו של בירון, מ. פראל: הרהורים נושרים, י. אדל: על התזמורת הישראלית, הערות, דפים לציור ופיסול בישראל, I—XXXA.

1617 אפוליוס, לוקיוס. חמור הזהב. תרגם עמוס קינן. תל-אביב, "ישראל", (דפוס ישראל, תשי"ד). 214 ע' 8°. בראש השער: לוקיוס אפוליוס. "מחרוזות של ספורי מעשיות ואגדות". שם המקור: Apuleius Madaurensis: Metamorphoses.

1618 ארד, צבי. על ארמתי; שירים. מרחביה, הקבוץ הארצי השומר הצעיר, (תל-אביב, דפוס הפועל המזרחי, תשט"ו—1954), 139, [4] ע' 8°.

1619 ארנו, ז'ורז'. שחר האימה. תרגם מצרפתית ח. גבר. (תל-אביב). כתבים לעם, (דפוס

תלאביב, דביר, (דפוס אילון), תשי"ד. 4, 45 ע' / פירטוט. 8°. מהדורה א' עיין ק. ס. שנה ו' ע' 14.

1626 בלוק, הונורה דה [Honoré de Balzac]. כתבי אונורה ד' באלזאק: ספורים. (תלאביב), כרמי את נאור, (דפוס "אלישע"), 1954, 331 [1] ע' 8°. התכן: א. ד' באלזאק; רשימה, ע' 7—14—יצירת המופת האלמונית. המשפט. הגרנאדירה.

1627 בלוק, הונורה דה. השואנים; רומן. מצרפתית: אליהו מייטוס. (תלאביב), "עידית"; (יפו), דפוס "מולדת", תשי"ד. 315 ע' 8°. שם המקור: Honoré de Balzac: Les chouans ou la Bretagne en 1799.

1628 בן-אור <אורינבסקי> אהרן. תולדות הספרות העברית בדורנו. כרך א—ב. תל-אביב, "זרעאל", (דפוס "אחדות"), תשי"ד—תשט"ו. 8°. ביבליוגרפיה בסוף כל פרק ופרק.

התכן: כרך א': משוררים; מכאז: המודרניים בספרות הכללית ובספרות העברית בדורנו. המהלך החדש בשירה העברית בדורנו: אברהם בן יצחק, פוגל, המאירי, מיטוס, קשת (קיפליץ), ליכטנבוים. משירי דורנו בארה"ב: סילקינג, ליסיצקי, אפרת, ש. גינצבורג, כבלי, הלמן, פרידלנד, רגלסון, זילברשלג, אבינועם. הדרמה של דורנו באספקלריה של כה"ס: מ. שוהם. משוררי המולדת בדורנו: רמון, אסף, הלוי, טמקין, חלפונסקי, רחל, בן-אמית, רבינוב, ברודס. נצחין המודרניים העברי כשירה הא"י: שלונסקי, אלתרמן, ל. גילדברג. הכיוון האקספרסיוניסטי, לאומי-תיכחתי בשירה הא"י: א. צ. גרינברג, י. למדן. הכיוון הסמלני בשירת דורנו: ש. שלום, א. צייטלין, בת-מרים, עוגן. משוררות ישראל בדורנו: רחל, אלישבע, ראב, בת-מרים, פינקרפלד-עמיר, ברגישין, ל. גילדברג, מילואים: מיהר, גילדברג, פמיניץ, כורז, כצנלסון, ברחני, רוזן, מ. בן-נחום, מלצר, בודניץ — תשי"ד. 383 ע' — כרך ב': מספרים, מבקרים ופובליציסטים: מספריו: עוגן, ברש, כורזא, י. שמי, חזן, שטיינמן, הירוביץ, סברסקי, פוננסקי, צמח, ראבינא, קמח, צ. שץ, עבר הדני, ביסטרצקי <אגמין>, י. יערי, שנהר <שנברג>, אריא, רחל, תנאי, ברודס, ספרים מבקרים: ד. א. פרוימן, וילנסקי, גירן, שטייט, ריבולוב, א. אפשטיין, זמירה, סדן, ישראל

"חרבית", תשי"ד. 159 ע' 8°. ספור. שם המקור: Georges Arnaud: La salaire de la peur

1620 אש, שלום [Shalom Ash]. מן המיצר... תרגום: אהרן אמיר, ירושלים, קרני, (דפוס ר. ת. הכהן), תשט"ו. 294 [1] ע' 8°. מחיי היהודים בארה"ב במאה העשרים.

1621 באום, ויקי. מאחורי הקלעים; רומן. (מצרפתית: יהושע טרפי), תלאביב, ש. פרידמן, (דפוס "חן"), תשי"ד. 127 [1] ע' 8°. = ספרות העולם [3]. שם הספר באנגלית: Vicki Baum: Back stage.

1622 בולור, אדוארד. ימי פומפיי האחרונים. תרגום אברהם שלונסקי, ספר א—ב. תל-אביב, "אמנות", (דפוס בן-חור), 1954, 468 [4] ע' 8°. מנוקד. בראש השער: אדוארד בולברי מהדורה א' של תרגום זה עיין ק. ס. שנה ו' ע' 14. תרגום אחר פורסם ב"השקפה" שנה ו' ויצא בהוצאה מיוחדת ירושלים, הוצאת "שיש", תרס"ה. שם המקור: Edward George Bulwer-Lytton: The last days of Pompeii.

1623 בוק, פרל (סידנסטריקר) (Pearl Buck [Sydenstricker]). כתבי פירל ס. בוק. (תלאביב), כרמי את נאור, (דפוס "אלישע"), 1953, 306 [1] ע' 8°. (כתבי מחברים נודעים). השער נדפס בשני דפים. בראש השער: ספורים. תורגמו בידי מתרגמים שונים. עם רשימה ביגרפית קצרה על המחברת.

1624 בוק, פרל (סידנסטריקר). שאר בשר. תרגום: בן-אחיסמך. [תלאביב], כתבים "חש"מ", (תשי"ד). 382 ע' 8°. בראש השער: פירל בוק. שם המקור: Pearl (Sydenstricker) Buck: Kinfolk.

1625 ביאליק, חיים נחמן. דור דור וסיפיו: אנתולוגיה ספרותית לתלמידים ולעם המסדרים ח. נ. ביאליק [ינהושע] [חנא] רבניצקי בהשתתפות י. פיכמן. מהדורה מחודשת. [א]: אחד העם; מבוא ומבחר מתוך כתביו: חשבון הנפש, חצי נחמה, פירורים, הלשון וספרותה, הגדול וזמנו, משה.

1635 ברנשטיין-כהן, מרים. כתבי מרים

ברנשטיין-כהן: אשה בדרכים: ספורים. (תלאביב), כרמי את נאור, (דפוס "אלישע"), 1954, 300, [1] ע', לוח-פירטוט. 8°. (כתבי מחברים נודעים).

עם רשימה על המחברת, ע' 9—10. — התכן: על בלימה (ד ספורים). גוללות (15). אשה בדרכים (12).

1636 ג'בלר, ארנסט. הרפתקת פלימות: למסעם וקורותיהם של מתיישבי ארצות-הברית הראשון ג'ים, שהפליגו ב"מאיפלאאר" מאנגליה. עברית: זיוה גרושבסקי. תלאביב, "עמיחי", חש"מ, [1954], 293 ע'. 8°. בראש השער: ארנסט ג'בלאר. שם המקור: Ernest Gebler: The Plymouth adventure.

1637 גוילין, כנסת סופרים וציירים בישראל, בעריכת גבריאל טלפיר. תלאביב, גויה, (דפוס "הפועל הצעיר", 1954, 104, [1] ע', בתוכם לוחות-תמונות. 4°.

התכן: שירים מאת יעקב כהן, מרטיאליס, ב. מרדכי, מ. מוהר, כסנופנס, י. ליכטנבום, א. ברוידס, ד. רוקח, ש. שנהוד, י. דוד, מתוך אלף לילה ולילה, י. רביד, חפיו, פ. ב. שלי, ד. מירון, ר. ספורטה. ספורים מאת י. טברסקי, י. בריינסקי, ג. גורן, צ. ברמאיר, א. מ. פוקס, מ. עובדיה, סופרים סיניים, ד. גלעד, ש. לובטקין. — מאמרים: ש. קרמר: חזון ואמת בפרצופי של פרישמן, ז. שפירא: האש-ציאציה התנכית בשירת ביאליק, ג. טלפיר: אמונת הציור בישראל (ע' 36—44), א. ליפשיץ: אמת ומצפון בסיפורי ס. יזהר, י. האורחי: יופי הגויה (על הצייר אלחא), א. א. הלוי: תרגום השבעים באגדה, א. שמואלי: בדרך למיצר (על צמצום תרבות ישראל מתקופת גירוש ספרד), רשימות מאת ח. ה. בן-ששון, י. סלעי, ד. דוידוביץ, ג. טלפיר, נ. בנארי, מ. דבוריצקי, ד. סדן, ב. י. מיכלי, מ. תמרי, מ. אונגרפלד, חו"פ.

1638 ג'ונס, ג'ימס. מעתה ועד עולם. עברית: אליעזר כרמי. (כרך אי"ב), תלאביב, א. זלקוביץ, (דפוס "חן", 1954, 380, [1] ע', 467, 8°. בראש השער: ג'ימס ג'ונס. רומן, שם המקור: James Jones: From here to eternity.

1639 גורפין, רבקה. נעורים בשמש. (צייר ועיטר יחזקאל קמחי). מרחביה, הקיבוץ הארצי

כהן, פניאל, קריב, ספרים-סובליציסטים: אליקסון, קליימן, ר' בנימין, אהרנוביץ, י. חלקני, ברל כצנלסון, ד. ברגורין, טבנקין, מ. יערי, בילינסון, מילואים: בלאנק, ב' אליעזר, אכנוזהב, חורגין, חזן, הראבן, ולנרוד. — תש"ד. [2], 396 ע'.

1629 בר, יוסף. שפתיים מלוחות: קיבוץ ספורים. (תלאביב), כתבים, (דפוס "ישראל", תש"ד). 218 ע'. 8°. כולל 15 ספורים.

1630 ברוד, מ[כס]. ראובני שר היהודים: טרגדיה בשמנה תמונות. תרגום מ[נחמן] זלמן וולפובסקי, ירושלים, המחלקה לענייני הנוער והחלוק של ההסתדרות הציונית, (דפוס גירוסלם פיסט), תש"ד. 120 ע'. 8°.

בסוף הספר: הערות ל"ראובני" מאת המחבר, ע' 105—107. פ. וולטש: דרכו של מ. ברוד כמשורר וכהוגה דעות, ע' 108—120. שם המקור: Max Brod: Reuben, Fürst der Juden. עיי' ק. ס. שנה ג' ע' 65.

1631 ברון, אלכסנדר. בגולה על התימ-וה. (תרגום מאנגלית: אברהם בירמן). תלאביב, "עיונות", (דפוס "הפועל הצעיר"), תש"ד. 256 ע'. 8°. בראש השער: אלכסנדר בארון. שם המקור: Alexander Baron: With hope, farewell. רומן מחיי היהודים באנגליה בשנות 1928—1948.

1632 ברטו, ג'וזפה. השמים אדומים: רומן. עברית: י. א. בן-דן. תלאביב, "עיונות", (דפוס "אלישע"), תש"ד. 1953, 411, [1] ע', 8°. שם המקור: Giuseppe Berto: Il cel è rosso.

1633 ברטוב, חנוך. שש כנפים לאחד: סיפור. מרחביה, הקיבוץ הארצי השומר הצעיר: (תלאביב, דפוס "אופק", 1954, 319 ע', 8°. (ספרית פועלים/לכל). — ספור על ישיב עולים חדשים. הספר זכה בפרס אוסישקין.

1634 ברלינסקי, ש[למה] [Szlomo Berlinski]. ירח אדום: סיפורים. (תרגום מאידיש ק. א. ברתני [—אחרן גולדגוט]). תלאביב, עם עובד, (דפוס "החברה המאוחדת להדפסה בישראל"), תש"ד. 172 ע'. 8°. כולל 18 סיפורים. שנים מהם תורגמו על ידי נ. מליץ.

299-614 ע' ; תמונות. 8°. ספריה "שחרות". שם
המקור : Charles Dickens : The life and
adventures of Nicholas Nickleby. — מהדורה א'
עין ק. ס. שנה כ"ה ע' 150, ספר ג' עין שנה ל' ע' 19.

1646 דלזיגובסקי, משה. בנות הקדר : רומן
מחיי היהודים במרוקו. עברית : אהרון וייסמן, ירושלים,
אחיאסף, (דפוס "המערב", תשי"ד). 296 ע' ; 8°.
המחבר סופר יודי ידוע.

1647 דריזר, תאודור. בני צרה רדט. מאנ'
גליה א. כרמלי, תל-אביב, א. זלקוביץ, (דפוס "המרכז",
1954), 350 ע' ; 8°. בראש השער : תיאודור דריזר.
רומן. שם המקור : Jennie : Theodore Dreiser :
Gerhardt.

1648 הוגו, ויקטור [Victor Hugo]. המכש-
פה מסריס <Notre-Dame de Paris>. תרגם
יעקב שטיינברג. כרך א"ב. תל-אביב, "אמנות", (דפוס
א. בן-חור), 1954, 466 ; [3] ; 467-794, [4] ע' ; 8°.
מנוקד. מהדורה א' של התרגום עין ק. ס. שנה ח'
ע' 151, 302.

1649 הוגו, ויקטור. עלובי החיים. עברית :
זאב הרטני. כרך א-ד. תל-אביב, "המתמיד", (דפוס
"יהלים"), תשט"ו. 285, [1] ; [4] ; 287-568 ; [4] ;
569-852 ; [853] ; 1164 ע' ; תמונות. 8°. שם המקור :
Victor Hugo : Les misérables. — תרגום עברי
אחר של הספר, מאת י. שטיינברג, עין לעיל, ע' 174.

1650 הומירוס. איליאדה / אודיסיה. חיר-
גם מיוחנת שאל ט שרניחובסקי. (הדפסה
שניה). ירושלים ותל-אביב, שוקן : (תל-אביב, דפוס
הארץ), תשי"ד. [7] ; 407 ע' ; 4°.

אחרית דבר והערות מאת המחבר : ע' [209]-229
[399]-407. צורף ליחתיקונים : 1 ע' ; סם הספר
בלטינית : Homeri Ilias et Odyssea. — ההוצאה
יפה. — מהדורה א' עין ק. ס. שנה ט' ע' 415 מספר
1359 ושנה י"ח ע' 123.

1651 הינה, הינריך [Heinrich Heine]. אידי-
אות / ספר לג'ראן, מזכרונות האדון פון-שנבלחוסקי,
לילות פלורנטיניים, הרב מבכרן. (תרגום מגרמנית
שמאל פרלמן, ירושלים / תל אביב, מוסד ביאליק על

השומר הצעיר ; (תל-אביב, דפוס "אופק"), 1954, 272
ע' ; לוחית-תמונות. 8°. (ספרית פועלים / לכל).
בראש השער : רבקה גורפיין. רומן מחיי הקבוצ.

1640 גורקי, מ[קסים] [Maksim Gorkii].
כתבים. מרחביה, הקיבוץ הארצי השומר הצעיר ;
(תל-אביב, "הדפוס החדש", 1954), 504, [1] ע' ; 8°.
(ספרית פועלים / ספרי מופת).
התכן : ילדות, עברית : לאה גולדברג. — בין
הבריות. עברית : א[ליהו] מייטוס. — אוניברסיטאות
שלי. עברית : ש[למה] הרברג.

1641 גורקי, מקסים. השלושה : רומן.
תרגם מרוסית : אהרן פולאק. ערך : יוחנן טברסקי.
תל-אביב, נ. טברסקי, (דפוס "ספר"), תשי"ד. 291 ע' ;
8°. בראש השער : מכסים גורקי. שם המקור :
Максим Горький : Трое עם רשימה על גורקי
(ע' 5-7) מאת עורך התרגום.

1642 גרבת, רוברט. קלודיוס האל ואשתו
מיסאלינה. מאת רוברט גרייבס. תרגם מאנגלית נפתלי
גולן. תל-אביב, "מסדה" ; (רמת-גן, דפוס מסדה),
1954, 382 ע' ; 8°.

"פרשת מלכותו הסרופה של טיבריוס קלודיוס
קיסר, כמתואר בידי עצמו". שם המקור : Robert
Graves : I Claudius. From the autobiography
of Tiberius Claudius, Emperor of the Romans.

1643 גרדנר, ארל סטנלי. פרשת צפרני
הקטיפה. עברית : דניאל אהליאב. תל-אביב,
"נקודים", (דפוס ירום), 1954, 198 ע' ; 8°. שם המקור :
Erle Stanley Gardner : The case of the velvet
claws.

1644 דיימוריה, דפנה [Daphne Du Maurier].
עץ התפוח : סיפורים. (עברית : ש. אהרן).
תל-אביב, "מסדה" ; (רמת-גן, דפוס מסדה), תשי"ד.
211 ע' ; 8°. התכן : מונסה וריטה. עץ התפוח, ללא
מניע, הצלם הקטן.

1645 דיקנס, צ'רלז. פרשת חיו והרפתקאותיו
של ניקולס ניקלבי. מאנגלית יוסף לוח-
מהדורה שניה. <ספר א-ב>. תל-אביב, "עם
עובד", (דפוס "עתיד"), תשי"ד. 298 ע' ; [1] דף.

ידי "מסדה": (רמתיגן, דפוס "מסדה", 1954), 254.
[2] ע' 8°. (לגבולת) — כתבי הינריך היינה. —
את הקודם עיין ק. ס. שנה כ"ט ע' 317.

1657 הנרי, או, ססיר (O. Henri). כתבי
או, הנרי. [ב]: (הנוכל החביב, גורלות), (תלאביב),
כרמי את נאור, (דפוס "אלישע"), 1954, 288 ע' 8°.
תרגום של The gentle grafter (תרגום חמדה אלון)
ושל Roads of destiny (תרגום א. בן-דן). — את
הקודם עיין ק.ס. שנה ל' ע' 175.

1658 הסה, הרמן. נפשו של ילד; (גובילה).
תרגם וצרף מבוא ואחרית דבר יהודה ארליך. תלאביב,
"אורים", (דפוס "אחדות"), תשי"ד, 66, [1] ע' 8°.
שם המקור: Hermann Hesse: Die Seele des Kindes.

1659 הראבן, י'עקב. חמישי בשבת;
סיפורים. ירושלים, מוסד ביאליק, (דפוס גירוסלם פוסט,
1954), 149 ע' 8°. כולל 10 ספורים.

1660 ווק, הרמן. המשפט הצבאי של
המרד על הקיין; מחזה מושתת על הרומן המרד
על הקיין. מאנגלית: צבי טל. תלאביב, ג. טברסקי,
(דפוס "ספר"), תשס"ו—(1954), 87, [1] ע' 8°.
שם המקור: Herman Vok: The Cain Mutiny.
— מוצג עליידי "הבימה". עיין גם ק. ס. שנה ל' ע' 175.

1661 וורד, מרי ג'ין. מאורת הגחשים;
רומן. (מאנגלית: שושנה נדבה). תלאביב, ש. פרידמ,
(דפוס "חן"), תשי"ד, 160 ע' 8°. = ספרות העולם,
1. בראש השער: מארי ג'ין ווארד. שם המקור:
Mary Jane Word: The snake pit.

1662 וורן, רוברט פן. כל אנשי המלך;
רומן. עברית: א. בן-דן. עריכה: אריאלה לבני.
(תלאביב), "עידית": (יפ, דפוס "מולדת"), תשי"ה,
413 ע' 8°. בראש השער: רוברט פן ווארן.
שם המקור: Robert Penn Warren: All the King's men.

1663 ולס, אדגר [Edgar Wallace]. כתבי
אדגר ואלאס. [א]: ספורים. (תלאביב), כרמי את
נאור, (דפוס "אלישע"), 1953, 308, [1] ע' 8°. (כתבי
מחברים נודעים).

1652 הינה, הינריך [Heinrich Heine]. מבחר
שירי היינה. תרגמה גילה אוריאל. תלאביב,
"יבנה", (דפוס "גוטנברג", תשס"ו—1954), xvi, 283,
[1] ע' פורטרט, פקסימיל. 8°. עם רשימה על הינה
ויצירותיו (ע' א—xvi).

1653 הכט, בן (Ben Hecht). כתבי בן
הכט. (עברית: א. בן-דן). (תלאביב), כרמי את נאור,
(דפוס "אלישע"), 1954, 284, [1] ע' 8°. (כתבי
מחברים נודעים). — בראש השער: אשת חטאים, ספורים.
התכן: בן הכט. הרהורי מבוא. מציאות ודמיון
(9 ספורים). פשע ומסתורין (6 ספורים).

1654 הלקין, שמעון [Simon Halkin]. מבוא
לספורת העברית; רשימות לפי הרצאותיו של
הלקין בשנת תשי"ב—תשי"ד... חוברת א—ג מאת
צופיה הלל. ירושלים, הסתדרות הסטודנטים [של
האיגוד הסטודנטי העברית], תשס"ו, 462 ע' 8°. במקומה
הכפלה — ביבליוגרפיה: ע' [124], 258, 460—462.
"המרצה אינו אחראי לתוכן הרשימות או לנסוח".
"בקיום זה תעמוד לפנינו שאלה אחת כללית: הבנה
היסטורית-בקיורת בדברי התפתחותה של הספרות
העברית, לסגיה ולצורותיה, בתולדות הספרות העב'
רית החדשה... המ שג 'ספרות' הוא רחב ויכליל הרבה
יותר מן המ שג 'ספרות' והו סוג כתיבה בפרוזה שיש
בו אלמנטים ספורים, אעפ"י שלא תמיד מתגבשים
האלמנטים הספיריים שבו להוויה עצמאית שלמה —
לספור. יש מקום לעיון בקשרים שבין תולדות הספרות
ובין הי העם באיתן התקופות" (ע' 1—3).

1655 המינגווי, ארנסט. הגבעות הירוקות
של אפריקה. מאת ארנסט המינגווי. תרגם:
אהרן אמיר. ירושלים, קרני, (דפוס גירוסלם פוסט),
תשס"ו, 196 ע' 8°. שם המקור: Ernest Hemingway: Green hills of Africa.

1656 המינגווי, ארנסט. הזקן והים;
(תרגום אהוד רבין, הרישמים: איגוד אריא). מהדורה
שניה. תלאביב, עם עובד, (דפוס "החברה המאוחדת
להדפסה בישראל"), תשי"ד, 141 ע' 8°. בראש

- התכן : א. וואלאס ; ביוגרפיה : ע' 5-13 — ביומבו.
איש הנהר. אנשי הנהר הגדול. תורגמו בידי א. בן-דן.
- 1664 ורן, זול. מיכאל סטרובוב. תרגום
[צחק] לניב] ברוך. חלק א'ב. תל-אביב, "אמנות",
(דפוס "קדמה", 1954). 270, 250 ע', תמונות. 8°.
מנוקד. שם המקור: Jules Verne: Michel Strogoff —
Moscow—Irkoutsk. מהדורה א' של התרגום עיין
ק.ס. שנה ז' ע' 15.
- 1665 ורן, זול. הצפון נגד הדרום.
תרגום [צחק] לניב] ברוך. כרך א'ב. תל-אביב, "אמנות",
(דפוס בן-חור, תשי"ד). 268, 259 [2] ע'. 8°.
מצויר ומנוקד. שם המקור: Jules Verne: Nord
contre Sud.
- 1666 חזן, לניב] [Lew Chazan]. על נהר
מוסקבה ; רומן מימי המהפכה ברוסיה. תל-אביב,
"ניב", (דפוס "בצלאל"), 1954. 183 ע'. 8°.
- 1667 טביב, מרדכי [M. Tabib]. דרך של
עפר ; סיפורים. (תל-אביב), עם עובד, (דפוס
סטרו, תשי"ד). 187 ע'. 8° (ספריית ילקוט).
- הספר זכה בסדר אוסישקין. — התכן : כינורו של
יוסי. הבשורה. גואל, ולא חזרה דביה. דרך של עפר. —
מהדורה א' עיין ק.ס. שנה כ"ט ע' 205. — עיין גם
ק.ס. שנה ל' ע' 175.
- 1668 טבנקין, משה [M. Tabenkin]. ספר
שירים. (תל-אביב), הקיבוץ המאוחד ; (עין חרוד,
דפוס הקיבוץ המאוחד), תשי"ד. 231 [8] ע'. 8°.
השירים נכתבו בשנות תרצ"ו-תש"ח. — הוצאה יפה.
- 1669 טברסקי, יוחנן. איפוא ארץ-ארים ?
רומן מחיי מרדכי עמנואל נוח. תל-אביב, עינות.
(דפוס "אחדות"), תשי"ד. 299 [1] ע'. 8°.
- 1670 טבת, שבת. המסמחה הגדולה
של שין טית. צייר שמעון צבר. תל-אביב, הארץ,
(דפוס "אחדות"), תשי"ד. 147 [1] ע'. 8°.
פיליטונים
סטריים (רכים בעניני תל אביב) שפורסמו תחלה
בהארץ.
- 1671 טוין, מרק [Mark Twain]. כתבי
מארק טוין : אגדות מחכימות ; ספורים. (תרגום : זאב
הרסכי, עריכה : ש. חזנוב). (תל-אביב), כרמי את נאור,
(דפוס "אלישע"), 1954. 294 [1] ע'. 8°.
(כתבי מחברים נודעים). — עם רשימה על המחבר,
ע' 7-11.
- 1672 טולסטוי, לב] [ג'יקוליביץ]. ילדות,
נעורים, עלומים. מרוסית : אברהם קריב.
תל-אביב, עם עובד, (דפוס הפועל הצעיר), תשי"ד.
278 [2] ע'. 8°.
שם המקור: Лев Николаевич Толстой: Детство, отрочество и юность.
תרגום אחר של ילדות (ע"י י. ד. ברקוביץ) ; וילנה,
מזרח ומערב, תרע"ב. בצירוף מאמרים על טולסטוי מאת
י. ה. רבניצקי (תולדות חייו) ובעל-מחשבות (ס. האמן).
- 1673 טולסטוי, לב [ניקודיביץ] [Lev
Nikolaevich Tolstōi]. מבחר הסיפורים.
עברית : מרים ברנשטיין-כהן. (תל-אביב), עידית ; (יפו,
דפוס "שם"), תשי"ד. 320 ע'. 8°.
- התכן : ה. דה. לי תומס : לב טולסטוי — סט. צחינ:
יום מחייו של טולסטוי (פרק מספרו). — מותו של
איבן אלייץ. השטר המזויף. השטן. על שום מה ?
לאחר נשף מחולות. קורניי וסילייב. אלוישה "כדי".
זמר בכפר. חכמת התינוקות. הדיבה הגדולה. השבוי
מקוקו. שלוש מיתות.
- 1674 טורנגיב, איבן [סרגיביץ]. כתבי ציר,
מבחר ספרים. עברית ינוסף] ליכטנבוים. (הציורים מעשה
ידי הצייר ב. דחטרב). תל-אביב, "יבנה", (דפוס "תרבות",
1954). 155 [1] ע'. 8°.
מנוקד. רשימה ביוגרפית על
המחבר מאת המתרגם, ע' 5-8. שם המקור: Иван Сергеевич Тургенев: Записки охотника.
- 1675 כהן, יעקב [Ya'aqov Cahan]. כתבי
יעקב כהן. כרך ח : ספורים. חלק א : מן המרחקים
הרומים / פגישות. מהדורה שניה. תל-אביב, ועד היובל
בהשתתפות "מסדה" ; (רמת-גן, דפוס מסדה), תשי"ד.
372 [2] ע'. 8°.
מהדורה א' עיין ק.ס. שנה כ"ט
ע' 15 ; עיין גם שנה י"ט ע' 232.
- 1676 כהן, ישראל [Israel Cohen]. מכתבים ;
מסות. (תל-אביב), אגודת הסיפורים העברים ליד דביר,
(דפוס הפועל הצעיר, תשי"ד). 235 [1] ע'. 8°.

התכן : פתחי קדומים : שלושה אבות. ארבע אמהות.
קורח ועדתו. רות. — פתחי בחינת : כבשונה של
מסה. הביקורת בחינת יצירה. הבחנות. מסכת מגיחים.
אמנות הנאום. רוי אוטופיה. בשבחה של שיטה מקובצת.
הלשון בכור המהפכה. בין אדם למחשבתו. דורנו
וביטוייו הרוחני. על העומד ברשות עצמו. אינטרגלוסה.
ויכוח ושיטה. היוצר באהלו ובצאתו. הומור וליצנות.
על הפתגמים. מדינת ישראל והספרות העברית.

1682 לגרלף, סלמה. גאסטא בוליוג.
תרגום : אמנון סופרמן. ערך צבי רודי. [תלאביב].
כתבים, (דפוס בלוד, תשי"ד). 324 ע' / 8°. שם
המקור : Selma Lagerlöf: Gösta Berlings saga.

1683 לגרקויסט, פרי. בר'אבא : רומן היס
טורי... (תרגום : דן סואן). [תלאביב]. כרמל את נאור.
(דפוס אלישע), 1953. 147, [1] ע' / 8°. בראש
השער : פאר לאגרקויסט. שם המקור : Pär Lager-
kvist: Barabbas.

1684 לונדון, ג'ק. זאב היס : רומן. עברית :
ש[מ]עון [הלקין. (תלאביב), עידיה, (דפוס : "אלישע"),
תשי"ד. 278, [1] ע' / 8°. שם המקור : Jack
London: The sea wolf.

1685 לונדון, ג'ק. מרסין עדן : רומן.
עברית : יעקב קופילביץ. [תלאביב], "עידית" : (יפה,
דפוס "שם"), 1954. 399, [1] ע' / 8°. שם המקור :
Jack London: Martin Eden. — מהדורה ראשונה
של תרגום זה עיין קס. שנה ו' ע' 304.

1686 לי, ברן : סי ברטלט. המפציצים
המריאו עם שחר. (תרגום : חנן פריימן, יהודה
עופר). [תלאביב], "מערכות", (דפוס שלומי, תשי"ד).
[4] 256 ע' / 8°. שם המקור : Beirne Lay and
Si Bartlett: Twelve o'clock high! — בראש
השער : ב. לי וס. ברטלט.

1687 לין, יו-טנג. מבחר הספור הסיני,
חור וספר לין יו-טנג. תרגום לעברית עמוס קינן. תלי
אביב, "הדר", (דפוס ישראל), [תשי"ד]. 306 ע' / 8°. (עם
עם יספוריו). שם הספר באנגלית : Famous
Chinese short stories, retold by Lin Yutang.

1688 ליסצקי, אפרים. במעלות ובמור
דות. תלאביב, דביר, (דפוס הארץ), תשי"ד. [7]
218 ע' / 8°. שירים, משנות תרפ"ח—ת"ש.

1689 מגד, אהרן. חדוה ואני ופרשת קר
רוחניו בעיר תלאביב. [תלאביב], (הקבוץ המאוחד

1677 כהן, צבי. שלושה כתרים : טרי
לוגיה בחסידות. ר' לוי יצחק מברדיטשב — כתר
כהונה. ר' שניאור זלמן מלאדי — כתר תורה. ר'
מנדלי מקוצק — כתר מלכות. (תרגום מאידיש ע"י
המחבר בהשתתפות מ. י. בראון). תלאביב, "מסדה",
[תשי"ד]. 520, [3] ע' / 8°. מחזות. — עיין גם
ק. ס. שנה כ"ז ע' 215.

1678 כנעני, דוד. מאה שנה : חי היהודים
במאה התשע-עשרה : אנטולוגיה ספרותית בעריכת דוד
כנעני. (מרחביה), הקיבוץ הארצי השומר הצעיר,
(דפוס השומר הצעיר, 1954). 302, [1] ע' / 8°. (ספרית
סועלים / חינוך והשכלה).

בספר כונסו ספורים (או פרקים מספורים) מאת
עגנון, אש, מנדלי מרס, שניאור, פרץ, סמולנסקי,
ר. א. ברוידס, פיאורברג, שלום עליכם, הזו, בארון,
מ. י. ברגרין (ברדיצ'בסקי), י. זרחי, י. י. זינגר וי.
מ. וייסנברג. העורך הקדים מבוא : מאה שנה (ע'
9—23) והוסיף הערות וביאורים.

1679 כצלסון, ברוך. מלב אל לב : שירים.
(תלאביב), אגודת הסופרים העברים ליד דביר. (דפוס
"אילון", 1954). 151 ע' / 8°.

1680 כריסטי, אגתה. תעלומת רצח רוג'ר
אקרויד : רומן. (מאנגלית : ישעיהו לויס). תלאביב,
ש. פרידמן, (הדפוס הכללי), תשי"ד. 170, [1] ע' / 8°. שם
המקור : Agatha Christie: The murder of
Roger Ackroyd.

1681 לבנון, יצחק. עזה כמות אהבה.
כינס וערך יצחק לבנון. 150 דברי ספרות. 80 יצירות
אמנות. תלאביב, "עמיה", (דפוס "תרבות"), תשי"ד.
400 ע' / תמונות. 8°.

דפוס סטרווד, [1954], 358 ע'.⁸ (ספרית ילקוט).
 ספור מחייהם של אנשים שעזבו את הקיבוץ ונקלעו
 לעיר. הספור "הומחז" ומוצג בתיאטרון "הבימה".
 הספר זכה בפרס אוסישקין בתשי"ד.

1695 מיפלג, ג[חמן]. עמק עשרת התמ-

רים; רומן היסטורי, תל-אביב, "מסדה"; (רמת-גן,
 דפוס מסדה), תשי"ג, 256 ע'.⁸ רומן מתקופת
 בית שני.

1696 מלך, אלברט [Albert Maltz]. יום

ארוך בחיים קצרים. עברית: חנה הוכברג.
 מרחביה, הקיבוץ הארצי השומר הצעיר; (תל-אביב,
 הדפוס החדש, [1954], 297 ע'.⁸ (ספרית פועלים/
 לכל). — בראש השער: אלברט מאלק.

1697 נרודה, פבלו [Pablo Neruda]. מבחר

שירים. עברית: ג[חמן] אגמון, ביסטריצקי. מרחביה,
 הקיבוץ הארצי השומר הצעיר; (תל-אביב, הדפוס
 החדש, [1954], 178 ע'.⁸ פורטרט. 8. (מבחר שירת
 העולם / בעריכת א. שלונסקי). (ספרית הפועלים /
 ספרי מופת). בראש השער: פאבלו נרודה.

1698 סבטיני, רפאל. קפיטן בלאד; רומן.

עברית: יצחק סברדליק. (תל-אביב, "עידית"; (יפו,
 דפוס "מולדת"), תשי"ג, 314 [1] ע'.⁸ בראש
 השער: רפאל סבטיני. שם המקור: Rafael Saba-
 tini: Captain Blood.

1699 טו, איזן. היהודי הנודד. תרגום:

ש. בריגורא. (תל-אביב, כתבים, דפוס "המרכז",
 [1954], 320 ע'.⁸ בראש השער: או'ן טו. שם
 המקור: Eugène Sue: Le Juif errant.

1700 סטינבק, ג'ון [John Steinbeck]. כתבי

ג'והן סטינבק. (תל-אביב, כרמי את נארי, דפוס
 "אלישע"), 1954, 298 [1] ע'.⁸ (כתבי מחברים
 נודעים). בראש השער: ספורים, העמק הגדול.

התכן: ג'. סטינבק; רשימה. — קאנדידו. העמק
 הגדול. הפוני האדום.

1701 סטינבק, ג'ון. קדמת-עידן; רומן.

עברית שלמה היימן. (תל-אביב, "עידית", דפוס ישראל).
 תשי"ד, 673 ע'.⁸ בראש השער: ג'והן סטינבק.
 שם המקור: John Steinbeck: East of Eden.

1690 מואם, ויליאם סומרסט [William So-

merset Maugham]. כתבי סומרסט מוהאם. (תל-
 אביב, כרמי את נארי, דפוס "אלישע"), 1953, 303
 [1] ע'. פורטרט. 8. בראש השער: ספורים.
 מתרגמים שונים.

התכן: זו. סומרסט מוהאם; רשימה קצרה על המח-
 בר. — קיסמופוליסן (29 ספורים קצרים בצירוף הק'-
 דמת המחבר). עץ הקוארינה (6 ספורים עם הקדמת
 המחבר). סוף דבר.

1691 מופסן, גי. דה בל-אמי; רומן. עב-

רית — אליעזר כרמי. (תל-אביב, "נקודים", דפוס
 גוטרמן), [1954], 207 [1] ע'.⁸ בראש השער:
 גואי ד' מופסאן. שם המקור: Guy de Maupassant.
 Bel-Ami.

1692 מורביה, אלברטו. הסאשיסט. תורגם

מאיטלקית ע"י א. שגאריל (תל-אביב, כתבים, דפוס
 בלור, תשי"ג), 266 ע'.⁸ בראש השער: אלברטו
 מורביה. ספור. שם המקור: Alberto Moravia:
 Il conformista.

1693 מורואה, אנדרי [André Maurois].

כתבי אנדריי מורואה. (תרגום: ל. עמירם [=עמירם
 לבסוב]). (תל-אביב, כרמי את נארי, דפוס "אלישע"),
 1954, 327 [1] ע'.⁸ (כתבי מחברים נודעים). —
 בראש השער: ספורים.

התכן: רשימה ביוגרפית על המחבר. — ערב טוב
 יקירתי (7 ספורים), שוקל הנשמות. תושבי כדור הארץ.
 שתקתו של הקולוגל בראמבל. ברנארד קני.

1694 מחקרים בתולדות הספרות העברית...

בצירוף הקדמות מאת יוסף קלוזנר. איב, בכרך 1.
 תל-אביב, דביר, (דפוס שושני, תשי"ד), 8. = ספרית
 "עודד" לעבודות דיפלומה ועבודות דוקטור, א.

התכן: א. סוב, שולמית: תורת הגל במשנת

ר' נחמן קרובמל. 63 ע'. "המחקר זכה ב'פרס צמורה"
 קלוזנר של האוניברסיטה העברית". — ב. הלפר-
 רין, שרה (רוסטובסקי): ש. ה. לוצאטו

1721 צמח, שלמה [Shlomo Zemach]. מסה
וביקורת. (תל-אביב), אגודת הסופרים העבריים
ליד דביר, (דפוס אילון, תשי"ד), 320 ע', 8°.

המסות והמאמרים שכוונתו בספר נכתבו כמשך ארבעים שנה. התכן: מיארכברג, ברנר, שופמן, גנסין. הספרות וחלישותיה. ביקורת. על הערפל והקושי בכי סוף הרומאן הביאוגרפי. על ההשואה. כמון גנבתה סופה" (על ספרו של קסטלר: גנבים כלילה). המצינים והמכריעים. ארגולד טוינבי ומשנתו. תקפה של הכי קורת. תשואת הוותם (על ספרי סופרי איי ילדי הארץ: י. מוסקו, א. מגד, מ. שמיר, ס. יוזר). ארבעת הכרכים של ח. הזו. מוצאי קוקר וערב (על י. קלצקין: כתבים). על הראשונים ועל האחרונים (ויכוח עם א. קריב, על בקרתו השלילית על ד. פרישמן).

1722 קדרי, שרגא [Shraga Kadari]. עץ
האהבה: רומן בשני גוונים. תל-אביב, נ. סברסקי, (דפוס ספר, 1954) תשט"ו, 247, [1] ע', 8°. רומן מחיי איי.

1723 קולדול, ארסקין. דרך הסבך: רומן.
(מאגלית: ב. עזריאל, תל-אביב, ש. פרידמן, (דפוס "חן"), תשי"ד, 155 ע', 8° = מסרות העולם, 2. בראש השער: ארסקין קולדול. שם המקור: Erskine Caldwell: Tobacco road.

1724 קורולנקו, ולדימיר [גלקטיונוביץ]
[Vladimir Galaktionovich Korolenko]. ספורי סביר, ועוד ספרים. עברית יוסף ליכטנבוים. תל-אביב, "יכנה", (דפוס "חן"), (תשי"ד), 207, [1] ע', 8°. מניקד.

התכן: איש סוקולין. אסדון. כפור. מורה. היער רועש. הנהר זורם. הרף-עין.

1725 קונצקיס, ניקוס [Nikos Kazantzakis]. זרבה היוונית (עברית: חנוך קלעי, תל-אביב, עיינית, (דפוס החברה המאוחדת להדפסה בישראל), תשי"ד, 336 ע', 8°. בראש השער: ניקוס קאזאנצקיס.

1726 קטיף: ילקוט לדברי ספרות. העורכים ק. א. ברחיני [—אהרן גולדגוט], יוסף חנני.

השירים נכתבו רובם ככולם ביוזמה, רק אחרים בלועזית (רוסית, פולנית או הונגרית). המקור והתרגום סור ע"י סור. — המבוא ע' 9—41.

1715 פרייל, גבריאל. בר מול כוכבים: שירים. ירושלים, מוסד ביאליק, (הקריה, דפוס המד שלח, 1954), 103 ע', 8°. בראש השער: גבריאל פרייל.

1716 פרלוב, יצחק. כתבי יצחק פרלוב. (עריכה: ד. אריאל). [תל-אביב], כרמי את נאור, (דפוס "אלישע"), 1954, 303, [1] ע', פורטרס. 8°. (כתבי מחברים נודעים). בראש השער: אהבה ונודדים; ספורים.

התכן: י. ה. פרלוב; כיגורפיה. על יצירתו של י. פרלוב, ע' 9—14. — בין שתי מחמית עולם 13 ספורים). לאחר הסערה (8). בארצנו (13).

1717 פרנדובסקי, י. מיתולוגיה: אגדות יון ורומא. תרגם לעברית... דוד לאזאר. מהדורה שניה. [תל-אביב], כתבים, (דפוס "חן", תשי"ד), 267 ע', תמונות. 8°. בראש השער: יאן פאראנדובסקי. שם המקור: Jan Parandowski: Mitologja.

1718 פרקר, סטיל ג'ון לנהם. הירח של מונארה: מבוסס על ספרו המקורי של א. ס. מופלי פאולוס, ראש השבט במדינת הבסוטו. תרגם מאנגלית: שרגא טל. [תל-אביב], כתבים, (דפוס "אלישע", תשי"ד), 303, [1] ע', 8°. בראש השער: פטר לנהם [=סטיל ג'ון לנהם פרקר]. שם המקור: Peter Lanham: Blanket boy's moon.

1719 צוריאל, ש. האותות יעל: רומן. [תל-אביב], חיי שעה: (יפוי, דפוס "שם"), תשי"ד, 224 ע', 8°. רומן מהחיים בישראל.

1720 צ'חוב, אנטון פבלוביץ [Anton Pavlovich Chekhov]. כתבי אנטון צ'חוב: ספורים. [תל-אביב], (דפוס "אלישע"), 1954, 290, [1] ע', 8°. (כתבי מחברים נודעים).

הספר כולל 50 ספורים של צ'חוב, שתורגמו מהמקור הרוסי ע"י א. אבירם [=אברהם לבסיב] עם רשימה קצרה על המחבר.

פתח-תקוה, עירית פתח-תקוה, תשי"ד, 233, [2] ע', תמונות. 8°.

דברי סופרי פתח-תקוה וגאמניה. — התכן: ז. יואלי: הספר שלפנינו, שירים מאת נ. יונתן, א. לב, פ. לנדא, ק. א. ברתנין, י. צ. שרגל, א. ואמצקי, פ. מאיבסקי, מחזה מאת ע. מוסינזון (הגבר על הגבעה), ספורים ורשימות מאת א. עמיצור (נחלת אבות), א. טבקאי (נמל), א. שרפי (במעבולת), י. חנני (ריח של עצי אקליפטוס), א. קאליר (פגישה אחרונה), ג. זאקליר קובסקי (דלי חלב), ש. מור (טיול של בוקר שבת), ר. רוט (הרשקה), ב. מאיורסקי (בקרן רחוב), מאמרים: ג. קרסל: פני "הבמת ישראל" בארצנו, פ. זייקן דיקשטיין: דיני נפשות בישראל בימי קדם ובזמן הזה, ד. סדן: סופר בשיחה, ר' בנימין: שלום שטרייט ז"ל, י. דמיאל-שחייגר: על "רמת-החיים", א. שפי: הבריד אה באספקלריה של האגדה המדרשית, י. קפלן: פתח תקוה לפני היותה, ש. אביצור: לפני יסוד המושבה, נ. קצבורג: ס' היובל של פתח-תקוה.

1727 קישוק, אפרים. אלף גדיא יגדיא. הניירים בידי המחבר. (תלאביב), כתבים, (דפוס "תרבות", תשי"ד), 303 ע', 8°. עם אחרית דבר מאת ע. קרליבך, ע' 289—298. רשימות הומריסטיות מהימים בישראל.

1728 קליסט, הינריך פון [Heinrich von Kleist]. שלוש גובלות; מיכאל קולהאן, המרקוזה פין או — — —, דוקרב, תלאביב, עם עובד, (דפוס סטרוך), תשי"ד, 249, [2] ע', פורטרט, קסטימיל. 8°. בראש השער: היינריך פון קליסט.

עם הקדמה מאת מכס ברוך (ע' 5—25), התרגום בידי ישראל זרחי ומדוכי סמקין.

1729 קסל, יוסף, צבא הצללים, תרגם י. לבנון... חמ"ה, "מערכות", (דפוס סורים, 1954), 173 ע', 8°. שם המקור: Joseph Kessel: L'armée des ombres.

1730 קצנלסון, גדעון. המלחמה הספרותית בין החרדים והמשכילים; פרקים בתולדות הספרות העברית ברוסיה בשנות הששים והשבעים, בצירוף הקדמה מאת יוסף קלזנר... תלאביב, דב"י, (דפוס שושני, 1954), 183 ע', 8°. (ספרית "עידוד" לעבודות דפולומת ועבודות דוקטור).

חשיבותו של המחקר שכאן כונסו דבריהם של הסופרים החרדים. המחבר מסביר את הפולמוס על רקע החיים הכלליים והשינויים בהי רוסייה, ומדגיש שלא רק הניצת ההשכלה אלא גם תנועת האזוקים ברוסיה הניחה את הנדבכים הראשונים של הבניין הציוני. — ביבליוגרפיה בתוך ההערות, ע' 175—183.

1731 קרווד, [ג'מס] אוליבר. נודדי הצ'פון: סיפור הרפתקאות. (מאנגלית: י. סברדליק, ציירה אלישבע נול), תלאביב, ש. פרידמן: (רמתגן), דפוס מסדה, תשי"ג, 176, [1] ע', 8°. בראש השער: אוליבר סטנלי קרווד, שם המקור: James Oliver Curwood: Nomads of the North.

1732 קרונין, א[רציבלד] י[וסף]. כיכבים מציינים מרום עברית: א. בן-דן. (תלאביב), עידית, חש"מ, תשי"ד, 646 ע', 8°. שם המקור: A. J. Cronin: The skies look down.

1733 רוקח, דוד. מועדי ערגה; שירים (ירושלים, ספרי תרשיש "משה שפיצר", דפוס למודי, תשי"ד), 66, [1] ע', 8°.

1734 רמרק, אריך מריא. שלשה חברים. (עברית: אריה ענבי), [יפת], א. כרמי בשיתוף עם נאור: (תלאביב, דפוס "אלישע"), [תשי"ד], 358 ע', 8°. נקודים, בראש השער: אריך מאריה רמרק, שם הספר באנגלית: Erich Maria Remarque: Three comrades.

1735 רנד, אין. כמעין המתגבר, רומן. (מאנגלית: ד. אהליאב, מהדורה שנייה), תלאביב, ש. פרידמן, (דפוס "הילום"), תשי"ד, 752 ע', 8°. בראש השער: אין ראנד, שם המקור: Ayn Rand: The fountainhead.

1736 רניון, דמון [Damon Runyon]. כתבי דיימון ראניון, (כרך א): ספורים. (עברית: א. כרמי), (תלאביב), כרמי את נאור, (דפוס "אלישע"), 1953, 302, [1] ע', 8°. (כתבי מחברים נודעים).

התכן: דיימון ראניון, הקדמה, ברנשים וחתיכות (13 ספרים), הרק במערב (15 ספרים), רבותי, העתונות! (2 ספרים).

שונה. המדורות: כרכאל. אכני כהן (עין ק.ס. שנה
י"א ע' 171). שירי המפלות והפיוס (עין ק.ס. שנה
ט"ו ע' 425). על מלאת (עין ק.ס. שנה כ"ה ע' 55).
מספר היורה. — את הקיום עין ק.ס. שנה ל' ע' 178.

ספרות יפה לועזית על נושאים יהודיים

1744 שמוש, יצחק: ברוך מורן. כפיסה
מצרית: מבחר סיפורי מצרים... (חירגם מערבית:
ברוך מורן לברושטין). תלאביב, מ. גימן, (דפוס
מל"א), תשי"ד. 252 ע'. 8°. שער נוסף בערבית.

1745 תומפסון, מורטון. זעקת האמהות:
רומן. עברית: ש. שניצר. (תלאביב). "עידית", (דפוס
ישראל), תשט"ו—1954. 520 ע'. 8°. כראש השער:
מורטון תומפסון. שם המקור: Morton Thompson:
Cry and the covenant.

1746 Ben-Rubi, Itzhak B. El sekreto del
mudo; romanso. (2a. ed.). (Tel-Aviv, typ.
Lidor, 1953). 311 p., front. (port.) 8°. "סוד האלם".

1747 Benshalom, Benzion. La littérature
hébraïque entre les deux guerres mondiales.
(Traduit de l'hébreu par Moché Catane).
Jérusalem, Département de la jeunesse et du
hèhalouts de l'Organisation sioniste mondiale,
(typ. Jerusalem Post), 1954. 118 p., ports. 8°.
בראש השער: Bension Benchalom: ע' 83—116:
Index biographique de B[aruch] Scho-
chetman. — את המקור עין ק.ס. שנה כ' ע' 10.
שם גם ציון. את הספר באנגלית — שנה ל' ע' 24:
בשירית — שנה ל' ע' 180.

1748 Gervai, Sándor. Daniella; egy jeru-
zsálemi diáklány története. Jeruzsálem, Lite-
ratura kiadás; (T[el] A[viv], typ. "Neo-
grafica"), 1954. 87 p. 8°. "דניאלה: תולדותיה של סטודנטית ירושלמית".

ספרות הנוער

1749 אבנון, יצחק. מתוללי פלאים:
פרשת חיהם של גיולי הממצאים וקורות אמצאותיהם.

1737 שג. [גורג]. ברנרד. סיגמלין.
עברית: יונתן רטוש. (תלאביב). כתבים, (דפוס
"אבוקה", תשי"ד). 134 [1] ע'. 8°. בראש השער:
ברנרד שאו. שם המקור: George Bernard Shaw:
Pygmalion. — הוצג ע"י התיאטרון הקמרי.

1738 שחר, דוד. מבחר הספור הסקנ-
דינבי >איסלנד, שוודיה, דניה, נורבגיה ופינלנד.
דרך דוד שחר. תלאביב, "הדר", (דפוס ישראל),
1954. 300 [1] ע'. מפות. 8°. (עם עם וספוריו).
עם מבוא מאת העורך (הערות על הספרות האסי-
לנדית, השבדית, הדנית והנורבגית), ע' 7—18, ורשי
מות כיוגרפיות קצרות על כל סופר שספורו כיום
בספר זה.

1739 שלברגר, ס[מיואל]. הוד מעלתו
ההבל. עברית: אריה ענני. תלאביב, א. זלקוביץ,
(יפו, דפוס "שם"), [תשי"ד]. 450 ע'. 8°. רומן.
שם המקור: Samuel Shellabarger: Lord Vanity.

1740 שלברגר, ס[מיואל]. הקפיסן מקס-
טיליה. עברית: א. הלוי. תלאביב, "גיב", (דפוס
"מיפת"), [תשי"ד]. 599 [1] ע'. 8°. תעלולי האיני
קביוציה ותכניה. בראש השער: ש. שלברגר. שם
המקור: Samuel Shellabarger: Captain from
Castille.

1741 שלו, יצחק. קולות אנוש חמים:
שירים. ירושלים, "קריית-ספר", (דפוס טורים, 1954).
200 ע'. 8°.

1742 שלום עליכם. כתבי שלום עליכם. חר-
גום [יצחק] תבן. ברקוביץ. כרך יד: יוסילי הזמיר;
רומן יהודי. תלאביב, דביר, (דפוס "הפועל הצעיר"),
תשט"ו (1954). 230 ע'. 8°. את הקודמים עין ק.ס.
שנה כ"ט ע' 207. המקור: יוסילע סאלאוויי, אויסטה,
1889.

1743 שלונסקי, אברהם [A. Chlionsky].
שירים. (כרך שני). מרחביה, הקבוצה הארצי השומר
הצעיר; (תלאביב, דפוס הפועל המזרחי, תשי"ד). 419
[4] ע'. 8°. (ספרית פועלים / ספרי מופת).

כילל את השירים שנדפסו בשנות תרצ"א—תשי"ד;
מקצת השירים שבמדור האחרון מתפרסמים כאן לרא-

אביב, "ניב", (דפוס רוהלה, תשי"ד), 84, [2] ע'.
תמונות, 8°. בראש השער: חיים אליאב לאור
ליצקיא, מנוקד, לילדים.

1759 אליצור, רבקה, מועדים לילדים:
עשרה ספורי תנ"ך (צייר אביגדור לואיזאדה), תל-אביב,
"מורשת", (דפוס "קדמה"), תשי"ד, 98, [1] ע'. 8°. מנוקד.

1760 ארבל, נפתלי, אבני-חן: מבחר הסיפור
לנוער, בעריכת נפתלי ארבל, (תל-אביב), "עידית",
(דפוס "אלישע"), תשי"ד, 350, [3] ע'. 8°.

הקובץ כולל 20 סיפורים מגדולי הסופרים בתבל,
מארצות הברית ועד לרוסיה וסין. בין השאר: סולן
בליריה מאת הרצל, ובעל בית כזית מאת ז'בוטינסקי.
צורפו רשימות קצרות על כל סופר וסופר.

1761 ביאנקי, ויטלי ולנטינוביץ [Vitalii
Valentinovich Bianki], עלילות ודברים.
עברית: אברהם שלונסקי, צירה רות שלום, מרחביה,
הקבוץ הארצי השומר הצעיר, (דפוס אמנים מאוחדים,
1954), [100] ע'. 8°. בראש השער: י. ביאנקי, 14
ספורים לילדים.

1762 בינג, אשר, מלאכת-שעשועים
לנוער ולנוער... כתב ושרטט אשר בינג, 153 ציורים
ומסות מעשידי אורי מינר לפי תרשימי המחבר, ירו
שלים, ה. מס, (דפוס "חורב", 1954), 104 ע'. 8°.
כולל 4 תרשימים מקופלים, מנוקד.

1763 ביראוו, אדגר ריס [Edgar Rice Bur-
roughs], סרון בארץ הננסים, מאת אדגר
ריס ביראוו, תרגם ועבד ב. גילאי, תל-אביב, י.
שמעוני, (דפוס הפועל המזרחי), תשי"ד, 133 ע'. 8°.
מנוקד, לבניהנעורים.

1764 גובריוב, ויטלי [Vitalii Gubarlov],
ממלכת מראות עקומות: ספור דמיוני מחי
ילדה, על-פי ויטלי גובריוב, תרגמה לאה פולשטינסקי,
ערך ו. אריאל, תל-אביב, ש. שרברק, (דפוס "קדמה",
תשי"ד), 128 ע', תמונות, 8°. מנוקד.

1765 גולדברג, לאה [Lea Goldberg], נסים
ונפלאות, חזקאל קמחי, מרחביה, הקי

מהדורה שניה מתקנת, ירושלים, ה. מס, (דפוס "ארץ
ישראל"), תשי"ד, 163 [1] ע', תמונות, 8°. (תכל',
ספרי מדע והשכל לנוער), מנוקד.

1750 אבנון, יצחק, ספורי הימים: מבחר
אגדות לילדים מפרי עטם של סופרים גדולים, בעריכת
יצחק אבנון, תל-אביב, א. זלקוביץ, (דפוס "חן", 1954),
207 ע', תמונות, 8°. מנוקד.

1751 אבנון, יצחק, ספר המדע לנוער.
[א]: אסטרונומיה, תל-אביב, "כתבים", (דפוס "ישראל",
תשי"ד-1953), [2] דף, 418 עמודה, תמונות, 4°.

1752 אבנון, יצחק, ערי עולם, תל-אביב,
"כתבים", (דפוס ישראל), [תשי"ד], 264 ע', מסות,
תמונות, 8°. לבניהנעורים, מנוקד, על 22 ערים
גדולות ומפורסמות, ביניהן גם ירושלים.

1753 אהל, מילא, הקשיבונא: אספר
ציורים: בינה גבירץ, תל-אביב, ש. שרברק, (דפוס
רוהלה, תשט"ו-1954), 78, [10] ע'. 8°. 12 ספורים
לילדים.

1754 אוצרות מדע: אנציקלופדיה לנוער ולעם.
עורך בידי יהושע סברסקי, [א]: אוצרות אדמה
בעולם ובארצנו, תל-אביב, י. שמעוני, (דפוס הפועל
המזרחי, 1954), 320 ע', תמונות, 8°. מנוקד.

1755 איגנטוב, דוד, בארץ הלבנה, עברית
א. ה. שפיר, ציורים נפתלי בנם, תל-אביב, מ. גיומן,
(דפוס "תרבות"), תשי"ד, 150, [1] ע'. 8°. ספור
לילדים.

1756 אידל, מי, עמים וגזעים: אנטרופר
לוגיה לבני הנעורים, מאנגלית: ש. שפרה, [תל-אביב],
כתבים, (דפוס "קדמה", 1954), 158, [1] ע'. 8°.
מנוקד ומצויר, שם המקור: May Edel: The story of
people.

1757 [איזנשטט], מיכאל, אורית מספרת:
שירים לילדים, (ציורים יוסף שטרן), ירושלים, "קריית
ספר", (דפוס סורים), תשי"ד, 31 ע', 22:19, בראש
השער: מיכאל דשא [=איזנשטט].

1758 אליאב, חיים, ילדי העיר העתיקה
קה בשבי הלגיון, הציורים: אריאל, לואיזדה, חר

1773 הלוי, בנימין. שוכני האלון כולם ; אגדה ב-5 מערכות. תל-אביב, ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בארץ-ישראל, מרכז לתרבות ולחנוך, (דפוס החברה המאוחדת להדפסה), תשי"ד. 42, [1] ע'. 8° = ספרית מחזות ומערכונים. 1.

1774 וילנסקי, א. הצפור הקסנה, ועוד ספורים. ציירה איוה, תל-אביב, ב. ברלוי, (דפוס הפועל המזרחי), [תשי"ד?], 38 ע', ציורים. 8°. מנוקד. לילדים.

1775 ורן, ז'ול. [Jules Verne]. הקצין גובסון. תרגם ועבד ג. בדיחנה [=גדליה אמת]. תל-אביב, יוסף שמעוני ; (ראשון לציון, דפוס ש. ויני ברג), [1954], 243, [2] ע'. 8°. בראש השער : ז'ול ורן. מנוקד. לילדים.

1776 חזן, ל[יב]. [Lew Chazan]. יער הפלאים ; ספורים לילדים. תל-אביב, "ניב", (דפוס "קדמה"), [1954], 223 ע', תמונות. 8°. מנוקד. כולל 10 ספורים מחיי הבהמות.

1777 חזן, ל[יב]. [Lew Chazan]. שלשה בחורונים אמיצים ; צחוק ותעלולים. תל-אביב, י. שמעוני, (דפוס הפועל המזרחי, 1954), 104 ע', תמונות. 8°. לילדים.

1778 טוין, מרק. וילסון הסמבל. מאת מרק טוין. מאנגלית : אברהם בירמן. ציירה יהודית שפיץ. תל-אביב, י. צ'צ'יק, (דפוס א. בן-חור), [תשי"ד]. 143, [1] ע'. 8°. (מבחר כתבי מרק טוין). שם המקור : Mark Twain: Puddin'head Wilson.

1779 טלוצ'הור, אלויס. ילדי המערות בעמק הנעלם. תרגם א. פרנק. תל-אביב, "אמנות", (דפוס "תרבות", תשי"ד), [4], 250, [2] ע', מפות, תמונות. 8°. מנוקד. לבניהנעורים. בראש השער : פסיונים המחבר : א. ת. זונליסטר. שם המקור : Alois Tlučhof: Die Höhlenkinder im heimlichen Grund. — מהדורת א' של תרגום זה : פרנק פורט ע"נ מין, "אמנות", תרפ"ב.

1780 יונתן, נתן. אל הנירים האפרים ; שירים לבני הנעורים. ציורים : רות שלום. מרחביה,

בז' הארצי השומר הצעיר ; (תל[אביב], דפוס הפועל הצעיר, 1954), 91, [1] ע'. 8°. (ספרית פועלים / אנקורים). לילדים.

1766 גרי, זן [Zane Grey]. חלוצי הער-ב.ה. עברית : חיים גבורי. תל-אביב, כרמי את נאור, (דפוס "אלישע"), 1954, 279, [1] ע'. 8°. = ספרית עלומים, [1]. בראש השער : זאן גריי. — לבניהנעורים.

1767 גרים, יקוב [Jacob Grimm]. צ'ור אגדות. תורגם על ידי יוסף פורת. תל-אביב, "ניב", (דפוס "קדמה"), [1954], [2], 136 ע', תמונות. 8°. בראש השער : אחים גרים. — מנוקד. כולל 12 אגדות.

1768 דוליש, פיטר. זהב האצטקים. מאת פיטר דאוליש. מאנגלית : רנה אריאל. צייר : פ. א. גובסון. תל-אביב, י. צ'צ'יק, (דפוס "אבוקה"), [1954], 207 ע'. 8°. לבניהנעורים. שם המקור : Peter Dawlish: Aztec gold.

1769 דופ, קתרין אלישבע [Katharine Eli-zabeth Dopp]. יורדי הים הקדומים. מאנגלית : יעקב עדיני. תל-אביב, ג. טברסקי, (דפוס "ספר"), תשי"ד. 202, [5] ע', תמונות. 8°. = ראשוני אדם, ספר ד. — מנוקד. לבניהנעורים.

1770 דימה, אלכסנדר (האב) [Alexandre Dumas (père)]. מסכת הברזל. עברית : שמעון סימן. (תל-אביב, הספריה הקטנה, דפוס "אלישע"), [1954], 213, [1] ע'. 8°. ("חביבה", סדרה לנוער). בראש השער : אלכסנדר דיומא (האב).

1771 [הופמן, היגריד]. יהושע הפרוע... מעשיות בחרוזים ושרטוטים לצבוע. מהדורה מחודשת. תל-אביב, "חלתים" ; (ירושלים, דפוס "המערב"), [תשי"ד], 15, [1] ע'. 8°. שם המקור : Heinrich Hoffmann: Struwwelpeter.

1772 הותורן, נתנאל [Nathaniel Hawthorne]. גן-עון הילדים. תרגם מאנגלית : מ. בן-אליעזר. תל-אביב, אגדת הסופרים עלידי "מסדה" ; (רמת-גן, דפוס מסדה), [תשי"ד], 228, [3] ע', ציורים. 8°. (ספרית מפרש). בראש השער : נתנאל האיתורן. מנוקד.

- הקיבוץ הארצי השומר הצעיר: [ת"א], (דפוס "הפועל הצעיר", 1954), 73, [2] ע' 8°. (ספרית פועלים/נעורים).
- 1781 לבנון, יצחק. חכמת הדורות: מבחר ספורים לילדים: תרגם וכנס יצחק לבנון. ציורים: שיפרין, ירושלים, אחיאסף, (דפוס "המערב"), [תשי"ג], 141, [3] ע' 8°.
- 1782 לויט, ישעיהו. כליל היופי: ספורים ואגדות לבני נער. (לקט ותרגם: ישעיהו לויט. ציר: א. אביר). תל-אביב, ש. פרידמן, (דפוס "חן"), תשי"ד, 201, [7] ע' 8°. מנוקד. לקט מספרות העולם.
- 1783 ליכטנברגר, אנדרה. מלך נער. תרגם מצרפתית: מירי דור. הציורים: יוסף שטרן. ירושלים, קרני, (דפוס ר. ה. הכהן), תשי"ג, 186, [2] ע' 8°. ספור לבני-הנעורים. שם המקור: André Lichtenberger: Le petit roi.
- 1784 למן, מאיר [Markus Lehmann]. בוס-תואי: סיפור היסטורי. עברית: פ. הירש. תל-אביב, "נצח", (דפוס בלון), תשי"ד, 112 ע' 8°. בראש השער: מ. להמן. לבני-הנעורים.
- 1785 למן, מאיר [Markus Lehmann]. בכבי העגון: ספור. עברית: ד. עזריאל. תל-אביב, "נצח", (דפוס "קדמה"), תשי"ד, 47 ע' 8°. בראש השער: מ. להמן.
- 1786 לנדר, פ[נחס] [P. Lander]. הפעמונים: שירים לילדים. צייר ה. פרנק. תל-אביב, "מסדה", חש"מ, [תשי"ד], [16] ע' לוחות-תמונות: 34:24.
- 1787 לרסן, אגון. משגי פני תבל. מאת אגון לרסן. תרגם נחמיה פורת. תל-אביב, י. ציציק, (דפוס "זהר"), [1954], 184, [1] ע' תמונות. 8°. שם המקור: Egon Larsen: Men who changed the world. לבני-הנעורים.
- 1788 מוסנזון, יגאל. "חסמבה" בצפוני פלורנט והקיקלופים. צייר: מ. אריה. תל-אביב, נ. טברסקי, (דפוס "ספר"), תשי"ד, 172, [3] ע' 8°. = סדרת סיפורי חסמבה, 11. ספור לנוער.
- 1789 מוסנזון, יגאל. "חסמבה" והאל-מוני במסכה השחורה. צייר: מ. אריה. תל-אביב, נ. טברסקי, (דפוס "ספר"), תשי"ו, 163, [1] ע' תמונות. 8°. ספור לנוער.
- 1790 מי, קרל [Karl May]. בארץ המאה-די. עברית: צ. ולקוביץ. תל-אביב, א. זלקוביץ: (יפו, דפוס "מולדת"), [1954], 236, [1] ע' 8°. בראש השער: קרל מאי.
- 1791 מי, קרל [Karl May]. בגידה בסה-רה. עברית: א. זר. תל-אביב, "גיב", (דפוס "נצח"), [1954], 255 ע' 8°. בראש השער: קרל מאי.
- 1792 מי, קרל [Karl May]. בערבות ארקנוס: ספורי מסעות. עברית: חיים תרסי. תל-אביב, "גיב", (דפוס "קדמה"), תשי"ד, 146, [2] ע' 8°. בראש השער: קרל מאי.
- 1793 מי, קרל [Karl May]. בערבות קולוראדו: ספורי מסעות. עברית: חיים תרסי. תל-אביב, "גיב", (דפוס "קדמה"), תשי"ד, 157, [1] ע' 8°. בראש השער: קרל מאי.
- 1794 מי, קרל [Karl May]. המנהיג הצהוב <שוט>. עברית: ה. נבר. תל-אביב, א. זלקוביץ, (דפוס "המרכז"), [1954], 162, [1] ע' 8°. בראש השער: קארל מאי.
- 1795 מי, קרל [Karl May]. הנוקמים <מבגד ועד איסטנבול>. עברית: ה. נבר. תל-אביב, א. זלקוביץ, (דפוס "המרכז"), [1954], 240 ע' 8°. בראש השער: קרל מאי.
- 1796 מי, קרל [Karl May]. צידי העבר-דים: סיפור קורדיסטאן הפרועה. עברית: חיים תרסי. תל-אביב, א. זלקוביץ: (יפו, דפוס "מולדת"), [1954], 279, [1] ע' 8°. בראש השער: קרל מאי.
- 1797 מילר, מרק. בשבי האינדיאנים. עברית: נחמיה פורת. תל-אביב, "גיב", (דפוס "מופת"), [1954], 154, [1] ע' ציורים. 8°. בראש השער: מארק מילר. ספור לבני-הנעורים.

- 1798 מקושינסקי, קורנל [Kornel Makuszyński] שער הים. תרגום: צבי ישיב. תל-אביב, "עמית", (דפוס "תושיה", [תשס"ו], 210, 2] ע' 8°.
לבניהנעורים.
- 1799 מרגליות: אנציקלופדיה לילדים. בעריכת יודיה ספרא. הציורים: דניס שיפרין. תל-אביב, "עמית", (דפוס "קדמה", תשי"ד), 224 ע' 8°.
מנוקד.
- 1800 מרגליות, יוסף (מנחם). המערה: סיפור מחיי ילדים בכפר. הציורים — יוסי שטרן. (כפר-מל"ל), שבלת: (תל-אביב, דפוס "אילון", 1954), 80 ע' 8°.
בראש השער: יוסי מרגליות — לילדים.
- 1801 נחמני, חיים שמחה. הרפתקאות ששון וגורא... ציורים ל. וולפרס. תל-אביב, י. צציק, (דפוס "זהר", [1954], 172, 2] ע' מפה. 8°.
לבני-הנעורים.
- 1802 נצני, י. א. מלקט. רמון: אנציקלופדיה לספרות ילדים, ערוכה בידי י. א. נצני. [ב]: מסעות והרפתקאות. תל-אביב, "יבנה", (דפוס כספ, תשי"ד), 312 ע' תמונות. 8°.
מנוקד.
- הכרך כולל פרקים מספורי סופסט, דיפו, קסטנר ואחרים. — את הקודם עיין לעיל ע' 181.
- 1803 סלומון, אברהם. שאל ואשיב: ספר השאלות והתשובות לנער ולמבוגר ובו תשעה מדורים על ארצנו ותולדותינו, על ישראל והעמים, על האדם, החי והצומח, על תבל ומלואה, על ספרות ומדע, על אישים בישראל ובגוים, בכל הדורות ובכל הזמנים... עריכת אב. רון. תל-אביב, ב. כרליי, (דפוס ישראל, תשי"ג), 257 ע' 8°.
- 1804 סלע, יצחק. כנור, חליל ותוף: ספור מופלא על מוסיקה, כלי נגינה וקומפוזיטורים. ירושלים, ר. מס, (דפוס "ארץ-ישראל"), תשי"ד, 106 ע' לוחות-תמונות. 8°.
(תבל, ספרי מדע והשכל לנער), מנוקד.
- 1805 סלע, יצחק. ששה מחמשה: הרפתקאות ומעשים של ששה נערים מחמשת חלקי-תבל בימי מלחמת העולם... עם ציורים מאת יוסף שטרן. מהדורה שניה. ירושלים, ר. מס, (דפוס ארץ-ישראל,
- 1798 מקושינסקי, קורנל [Kornel Makuszyński] שער הים. תרגום: צבי ישיב. תל-אביב, "עמית", (דפוס "תושיה", [תשס"ו], 210, 2] ע' 8°.
לבניהנעורים.
- 1806 ספרי, ארמסטרונג. מסעות קולומבוס... מאנגלית: דוד שחר. תל-אביב, "הדר", (דפוס ישראל), תשי"ג, 184 ע' תמונות. 8°.
לבני-הנעורים. שם המקור: Armstrong Sperry: The voyages of Christopher Columbus.
- 1807 סתוי, משה. בדרך לארץ האשר: ספורים ואגדות ליל, לנער ולקן. הציורים בינה גבירץ. תל-אביב, י. שרברק, (דפוס רהלה, תשי"ד), 316, 3] ע' פורטרט. 8°.
מנוקד. בראש השער: מ. אבן-נעמן <משה סתוי> [=סטבסקי].
- 1808 עירונית, חנה. פלא על כל פלא: ספורים לילדים מאגדות טגיקיטון. עברית: חנה עירו-נית. תל-אביב, י. שמעוני, (דפוס הפועל המזרחי, 1954), 155, 1] ע' תמונות. 8°.
- 1809 פטרון, גאורג פיסן [Georg Paysen Petersen]. תעלוליו העליונים של טיל אוילנשפיגל. תרגום ועבר על ידי י. עפר. תל-אביב, "ניב", (דפוס "קדמה"), [1954], 126 ע' תמונות. 8°.
בראש השער: גאורג פסון פטרון. מנוקד. לילדים.
- 1810 פיכמן, יעקב [Jakob Fichmann]. חיים למופת: ספורים מחיי אנשים גדולים. תל-אביב, מסדה: (רמת-גן, דפוס מסדה), [תשי"ד], 327, 1] ע' פורטרטים. 8°.
מנוקד.
- ספורים לילדים מחיי הרצל, ביאליק, טשרניחובסקי, יל"ג, מנדלי מוכר ספרים, שלום עליכם, פרץ, בקי בן יגלי, רש"י ויהודה המכבי.
- 1811 פישר, דורותי פרנסס (קנפילד). איש המתרת פאול רוויר. מאת דורותי קנפילד פישר. ציורים: נורמן פרייס. מאנגלית: דוד שחר. תל-אביב, "הדר", (דפוס ישראל), [1954], 178 ע' 8°.
לבני-הנעורים. שם המקור: Dorothy Canfield Fisher: Paul Revere and the minute men.
- 1812 קינגסטון, ויליאם הנרי גילס [William Henry Giles Kingston]. ספורי של

מלח אמיץ; ספור הרפתקאות לבני הנעורים. עבד
שנלמה] סקולסקי, תלאביב, "עמחי", (דפוס "קדמה",
תשי"ד, 177, [2] ע' 8°. מנוקד.

1813 קסטנר, אריך [Erich Kästner]. מצ-
פנת ואטון. עברית: א. קפלן. ציורים: ולטר
טרייר, ירושלים, אחיאסף, (דפוס ש. וינפלד), [1954],
139, [1] ע' 8°. לילדים.

1814 קצנלסון, יצחק. יש לי שור לילדי
ישראל. בלוית ספר-חיו של המשורר, ציורים ותווים.
[תלאביב], הקבוץ המאוחד; (ירושלים, דפוס טורים),
תשי"ד, 149, [3] ע' 8°. כנס והביא לדפוס שלמה
אבן-שושן, הציורים — אריה חצור, עריכת התווים ביד
ארנסט הורביץ.

1815 קשת; שנתון לילדים, סדרו ל. אביסל
[=לוי קיפניס], נפתלין מלמד. צירו ל. גרונדיג, א.
הרשקוביץ, מהדורת חמישית. [תלאביב], מסדה, (דפוס
מסדה), תשי"ד, 143 ע' תמונות, 23:25.
אנתולוגיה ספרותית, מסודרת לפי חדשי השנה. מהר'
א' עין קס. שנה כ"ג ע' 4.

1816 רוברטסון, קית. פרשת האח הנע-
לם; ספור לבני הנעורים. ציורים: רפאלו בוונג.
מאנגלית: שלמה ערב. תלאביב, י. צ'צ'יק, (דפוס א.
בן-חור), [1954], 135 ע' 8°. שם המקור: Keith
Robertson: The missing brother.

1817 ריד, מין [Mayne Reid]. הנוער הס-
פן. תרגם ועבד ג. בן-חנה [=גוליה אמת]. תלאביב,
י. שמעוני, (דפוס יורם), [1954], 148 ע' 8°. מנוקד.

1818 רינולדס, קונטין. האחים רייט,
חלוצי התעופה של אמריקה. מאת קווינטון ריינולדס.
ציורים: יעקב לנדאו. מאנגלית: ש"ס [=ש. סקול-
סקי?]. תלאביב "הדר", (דפוס ישראל), [1954], 189,
[1] ע' 8°. לבניהנעורים. "בהמלצה ובאשור קלוב
התעופה לישראל". שם המקור: Quentin Reynolds:
The Wright Brothers.

1819 רינולדס, קונטין. הקרב האחרון.
מאת קווינטון ריינולדס. ציורים: פרדריק ט. צ'פמן.
מאנגלית: בועז עברון. תלאביב, "הדר", (דפוס

ישראל), [תשי"ד], 189 ע' 8°. ספור לבניהנעורים.
שם המקור: Quentin Reynolds: Custers last
stand.

1820 שלמון, אברהם. בעקבי הצבועים.
ציורים: מ. אריה. תלאביב, ג. טברסקי, (דפוס "כפר"),
תשי"ד, 185 ע' 8°. ספור לבניהנעורים.

1821 שלמון, אברהם. מרבד הסתו
בארץ-ישראל; ספורים... ציורים: אריה. תל-
אביב, ב. ברלוי, (דפוס הפועל המזרחי, 1954), 124 ע' 8°.
כולל 15 ספורים לילדים.

1822 שלמון, אברהם. סתו בארץ-יש-
ראל; ספורים... ציורים: אריה. תלאביב, ב. בר-
לוי, חש"מ, [1954], 129 ע' 8°. לילדים.

חנוך והוראה

1823 אגוד בתי-הספר התיכוניים. חינוך
האזרח בישראל; הרצאות ודיונים בסימפוזיון
... מטעם אגוד בתי-ה"ס התיכוניים בישראל... נספח
חיים; תכניות וביבליוגרפיה. ירושלים, אגוד בתי-ה"ס
התיכוניים בישראל, (דפוס טורים), תשי"ד, 213 ע' 8°.
התכן: ב. דינור: החינוך לאזרחות — כעקרון
וכמקצוע. ב. בן-יהודה: חינוך לאזרחות בבית-הספר
כזן. ש. רובינזון: חינוך ואימון בהלכות חיי חברה.
ב. אזניה: החינוך לחלוציות. ישעיהו ליבוביץ: חינוך
לחלוציות ולאזרחות. י. כ"ץ: החינוך למידת. דיונים.
מתשובות המרצים. נספחים.

1824 אדן, שבת. מנהיגים ומדריכים
בנוער הישראלי. ירושלים, המחלקה לענייני
הנוער והחלוצ של ההסתדרות הציונית, (דפוס גרוסלם
פוסט), תשי"ד, 58 ע' 8°. =שעלים — ספריה
מידאגוגית למדריכים, י.

1825 אחיה, ב. (מ'שולם) ביתן; ד. כיטוב.
שעורים בתנ"ך; "ספר עזר מתנ"ך למורה".
יהושע, תלאביב, "יזרעאל", (דפוס ישראל, תשי"ג—
1952), 96 ע' 8°.

1826 בכרך, יהושע. אמה של מלכות;
דרך להוראת מגילת רות עליפי המקורות. (הביא לדפוס
מאיר חובב). ירושלים, המדור הוותי במחלקה לענייני

חלמיש. כך ב. מרחביה, הקיבוץ הארצי השומר הצעיר; (תלאביב, דפוס "אופק", 1954), 286, [1] ע', ציורים. 8°. (ספרית פועלים / נעורים). — את הקודם עיין ק.ס. שנה ל' ע' 183.

1833 החנוך המקצועי. תלאביב, משרד העבודה, המחלקה לחנוך מקצועי במחוז תלאביב והמרכז, תשט"ו—1954. 4°. תכניות ההופעה לא נזכרה. גל' 1: חנכה. 28, [1] ע'. במכונת הכפלה.

1834 ידלין, נפתלי. ספורי התורה ליל ימים. (שעורים בכתות ב"ג). תלאביב, י. צ'צ'יק, (דפוס "תרבות"), 1954. 36, 199 ע'. 8°.

1835 יעקבזון, חיים יהודה. למשמעות <"ספר-עזר" במקצוע החינוך — ללימוד ספר "ויקרא". ירושלים, (איחוד המלמדים של בתי ת"ת בירושלים), תשי"ד. [3], 8, [2], 58 ע'. 4°. במכונת הכפלה.

1836 ישראל. צבא. מטכ"ל. ענף הסברה והשכלה. למד! תכניות למוד בצה"ל. חמ"ד. מטכ"ל/אכא, ענף השכלה, (בית הדפוס הצבאי 666), 1954. 147 ע'. תמינות. 8°.

1837 כוכבא, משה [Moshe Kokhba]. שבי-לים בהוראה. ירושלים, אחיאסף, (דפוס "המע"רב", תשי"ד—1953), 192, [3] ע'. 8°. כולל 50 מאמרים. המדורות: בעיות שונות. אימון וחזרה. קריאה וכתיבה. המורה.

1838 כצנלסון, ברל. ערכים גנוזים: שיחות על בעיות החינוך לסוציאליזם. סודרו ונערכו בידי אפרים ברוידא. תלאביב, עיינות, (דפוס החברה המאוחדת להדפסה), תשי"ד. 128, [2] ע'. 8°. ההרצאות נאמרו בתחלת חודש תשרי תשי"א באוני-מדינת נוצר כסמינריון של "מחנות העולים", שנערך בכפר הנוער בבן-שמן.

1839 לוינסון, אברהם. הילד המפגר: מדרוך להורים... תרגם מאנגלית: י. רובינסון. (תל-אביב), ישראל, (דפוס ישראל), 1954. 135 ע'. 8°. שם המקור: Abraham Levinson: The mentally retarded child. — ע' [131]—135: רשימת בתי-הספר, הגנים והמוסדות לחינוך מיוחד למפגרים.

הנוער והחלוץ של ההסתדרות הציונית, (דפוס מרכז), תשי"ד. 79 ע'. 8°.

"השכיל המחבר ליצור יצירה מיוחדת במינה שתורה שכתב ותירה שבע"פ, פשט, רמז וסוד מתמוזגים בה למזיגה הרמונית". (מהקדמת יהודה אליצור).

1827 בלום, אורי; ראובן שפירא; עורכים. ילקוט נושאים. א: לכיתות היסוד <א—ג> של ביה"ס היסודי, בצירוף דוגמאות לעבודה עצמית... מהדורה רביעית. תלאביב, "אורים", מרכז לתרבות ולחינוך, (דפוס "אחדות"), תשי"ד. 170 ע'. 8°.

1828 בנאי, יעקב. עיקרים רעיוניים: דידקטיים בלימוד המקרא. תלאביב, "אורים", מרכז לתרבות ולחינוך, (דפוס "אחדות"), תשי"ד. 54, [1] ע'. 8°. =ספריה פדגוגית קטנה, כה.

1829 הילפרין, יחיאל. כתבי יחיאל הילפרין. א: שיעורים בתורת חינוך התינוקות. מהדורה שניה. ירושלים, "קריית ספר", (דפוס טורים), תשי"ד. 132, [2] ע'. 8°. מהדורה א' עיין ק.ס. שנה כ"א ע' 142-143, שם גם ציין ותכן. במהדורה זו הושמט המאמר הביוגרפי על המחבר מאת ג'ן. נספח: יצחק ספיבק: מפתח ביבליוגרפי לספרות הפדגוגית בתורת הגן "תרס"ג—תש"ד, ע' [109]—132.

1830 הלטר, מרדכי. שעורים בתנ"ך. תל-אביב, י. שמעוני, (דפוס "בצלאל"), 1954. 135, [2] ע'. תמינות. 8°. כראש השער: מרדכי האלטר. "היסוד והדחיפה לספרי זה, דרך להוראת 50 פרק בתנ"ך (שאינם מסודרים כאן לפי מוקדם ומאוחר), היו עבודתו בבה"ס בהתישבות העובדת בארץ והרצאותיו בשעוריה השתלמות למורים". (מההקדמה).

1831 ההסתדרות הציונית. ההנהלה בארץ-ישראל. מחלקה לענייני הנער. המדור הדתי. פרקי חינוך: <קובץ מאמרים>. (נערך בידי מרדכי אליאב). ירושלים, המדור הדתי במחלקה לענייני הנוער והחלוץ של ההסתדרות הציונית, (דפוס הפועל המזרחי), תשי"ד. [3], 89, [1] ע'. 8°. =למדריך / ספריה למדריכי הנוער הדתי, יב.

1832 הרטל, קרל [Karl Hartel]. עולם הדברים הצדולים והקטנים. עברית מ.

typ. Goldberg), 1954. 1 p. l., 45, [1] p., pl., tab. 8°.

ספרי לימוד

1847 אבישלום, דב. אלגברה לבתי-ספר תיכוניים ומקצועיים, בעיבודם של אבישלום דב, אלפרין חוה, לבטוב אברהם, סתם אפרים, ריבלין צבי, חלק א.ב. תל-אביב, מסדה, (דפוס הפועל המזרחי), [1954], VIII, 136 ע', ציורים: [4], 124 ע', ציורים. 8°.

1848 אפרתי, מ[שה] צ[בי]; ש. בן שמן; נ[פתלי] מלמד. עלים: עברית לימי החפשי-א. (תל-אביב), "יבנה", (דפוס לוריא, תשי"ד), 32 ע' בכל חוברת, תמונות. 8°.

1849 אצילי, דוד. ססיעה ראשונה: עבד רית למתחילים מבוגרים <1250 מלים>, בעריכת י. לוי. תל-אביב, י. שמעוני, (דפוס "קדמה", תשי"ד, 126, [2] ע', תמונות. 8° מנוקד.

1850 אריאל [=ליבוביץ], ז. מ. בליך; נ. פרסקי. מקראות ישראל... בהתאם לתכנית הלימודים החדשה, ירושלים, "מסדה" <א. פלאי>; (רמת-גן, דפוס מסדה), תשט"ו, ציורים. 8°.

התכן: [ב]: לשנת הלימודים השניה, מהדורה שלישית, [4], 324 ע'. — [ג]: לשנת הלימודים השלישית, מהדורה שלישית, [1], 323 ע'. — [ד]: לשנת הלימודים הרביעית, מהדורה שלישית. (תל-אביב, דפוס בלאס), 315 ע'. — [ה]: לשנת הלימודים הששית, מהדורה שניה, [3], 387 ע'. — [ו]: לשנת הלימודים השביעית, [6], 500 ע'. — את הקודמים עיין ק.ס. שנה כ"ט ע' 324.

1851 אריאל [=ליבוביץ], ז. מ. בר-סלע. ספר חשבון... מהדורה מחדשת, [ב], ג, ה-ה, תל-אביב, "מסדה"; (רמת-גן, דפוס מסדה), תשט"ו, 8° מנוקד.

התכן: [ב]: לשנת הלימודים השניה, מהד' שלישית, [4], 139 ע'. — [ג]: לשנת הלימודים השלישית, מהד' שלישית מחדשת. (תל-אביב, דפוס מסדה), [4], 192 ע'. — [ה]: לשנת הלימודים החמישית, [3], 228, [3] ע'. — ספר ד' עיין ק.ס. שנה ל' ע' 26.

1852 ארנון, מנחם. מחברות לעבודה בתנ"ך. ספרי המקרא, ספר ב, מחברת ה, תל-אביב,

1840 מקרנקו, א[נטון] ס. [Anton Makarenko]. החינוך בבית הורים... ליקט, ערך ותרגם ל. קופרשטיין. תל-אביב, "כפיר", (דפוס הכללי), תשי"ד, 206, [2] ע', לוחפורטרט. 8° (ספריה להורים).

בתחלת הספר: א. ס. מקרנקו; פרשת חייו, מפעלו ודרכו בחינוך לפי א. ג. מדינסקי, ע' 9—58.

1841 ניב, יעקב. על השיעור ומבנהו; מהדורה חדשה ומורחבת. תל-אביב, "אורים", המרכז לחינוך וארגון עובדיו, (דפוס "אחדות"), תשי"ג, 48 ע'. 8° =ספריה פדגוגית קטנה, א.

1842 נרדי, נח [N. Nardi]. הפסיכולוגיה של הילדה. תל-אביב, י. צ'צ'יק, (דפוס מל"ן), תשט"ו, 251 ע'. 8°.

התכן: ההתפתחות הפסיכופיזית. הרגש ומהותו. השכל: מהותו, תוכנו והקפו, השכל ופעולתו, שכלם של ילדים יהודיים. הפסיכולוגיה וההדרכת הפסיכית. הטיפול הפסיכואנליטי. ההיגיון הרותנת ביה"ס. החינוך המיני. החינוך למשמעת. הפסיכולוגיה של הכיתה. סכום, ביבליוגרפיה: ע' 228—248. — מצורף טופס מקופל של כרטיס תלמיד.

1843 עצינן, יצחק רפאל הלוי. הוראת התורה... ספר-עזר מתודי למורים ולמדריכים דתיים ולתלמידי הסמינרים... תל-אביב, א. ציוני, (דפוס "יה לום"), תשי"ד, 72 ע'. 8°.

1844 קיפניס, לוי [Levin Kipnis]; ימימה טשרנוביץ. גנ-גנון; ספר לאם ולפעוט... מציר בידי איזה. תל-אביב, נ. סברסקי, (דפוס "ספר"), תשט"ו (1954), [6], 142 ע'. 8°.

1845 רןשולד, מרדכי. אדם וחינוכו; בחינת החינוך בדורנו. תל-אביב, דביר, (דפוס אילון), תשי"ד, 151, [2] ע'. 8° =ספריה דביר לעם, סיד' רה שלישית, ג.

התכן: הנחות-יסוד. ההוראה כאמצעי חינוכי. שיטות חינוך. המורה הטוב. חינוך ומדינה. סוף דבר.

1846 Jerusalem. Hebrew University Medical School. The Hebrew University-Hadassah Medical School, Jerusalem. (Jerusalem,

תשי"ג, [2] 236 ע', 111 ציורים. 8°. מלון המונחים
הלועזיים הנזכרים בספר, ע' 230—234. ביבליוגרפיה :
ע' 235—236.

1860 גבריאל, נחום ; [ברוך] אביבי. מקרא
לילד... (א"ב). (הציורים מאת א. ר. לואיזאדא). תל-
אביב, "יבנה", (תשט"ו/1954), 8°.
התכן : (א) : לשנת הלמודים הראשונה. (דפוס לוריא),
תשי"ד, 199, [7] ע' — (ב) : לשנת הלמודים השניה.
(דפוס הפועל המזרחי), תשט"ו/1954, 280 ע'.

1861 גדון, שמואל. אלמות ; ספר קריאה...
תל-אביב, עם עובד, תשי"ד-תשט"ו. תמונות. 8°.
(מסילות).

התכן : (א) : לשנת הלמודים החמישית. מהד' שניה.
(דפוס "אופק"), תשי"ד, 520 ע' — [ד] : לשנת הלמודים
השמינית. (דפוס "תרבות"), תשט"ו, 543, [1] ע' —
לשנת הלמודים ו', ז' עין קס. שנה ל' ע' 26.

גוטשטיין-לבנה-שפן. הדקדוק העברי השמושי. עין
לעיל ע' 185.

רק ספרי לימוד מעטים ראויים שתיכתב עליהם כי
קורת מקצועית, והעבודה שלפנינו היא ללא ספק אחד
מהם. דקדוק עברי זה (שאינו מכיל חלק התחביר, כדברי
המחברים בעמ' 4), משוקעת בו בצניעות ובהסתר מעין
המשקיף הלא-מדעי מחשבה בלשנית קפדנית ומעודנת,
שיטה, העומדת — בפעם הראשונה בספרות הלימודית
שלנו לעברית — ללא סייג בגובה הישגי השנים
האחרונות שבבלשנות הכללית. איפה אישם נעשה
היום בעולם הניסיון לשלב את תוצאות המחקר המדעי
של שיטת ניתוח לשונות בדרכי ההוראה, ומאידך מל-
מדות עבודות ידועות של בלשנים אמריקאים, שהח-
דשה שבשיטות הלינגואיסטיות, המתודה התבניתית
האמריקאית, צמחה דווקא מתוך צורכי ההוראה ועל
קרקע. הדקדוק של גוטשטיין-ליבנה-שפן הוא ספר
מסוג זה.

האחריות המדעית משתקפת כבר בכמה הכדלות במי-
נות, שהונחו על ידי מחברי ספרי דקדוק עבריים
קודמים, למשל : אות לעומת הגה, טעם — נגינה ;
והכדלות אלו אף מוסכרות ללומד (עמ' ב, ט). התר-
פעות המורפולוגיות מוצגות באותה צורה בהירה
וקלת-קליטה לעין, שיצרה אותה דרך החקירה הסטרוק-

"אמנות", (דפוס לוריא, 1954), 20 ע', תמונות. 23:20.
עין גם ק.ס. שנה כ"ח ע' 47.

1853 ארני, אפרים. מולדתנו : דפים לידעת
הארץ. חוברת א—ה. (ירושלים, ר. מס), חש"מ,
[תשי"ב—תשי"ד], 120 ע', טבלאות, מפות, תמונות. 8°.
24 ע' בכל חוברת. פגינציה רצופה לכל החוברות.
מנוקדות בחלקן. — בסוף כל חוברת רשימת הישובים,
בצירוף ציונים על שנת הייסוד, צורת היישוב ולאיזה
זרם הוא שייך. התכן : חוב' א' : הגב. תשי"ב. —
ב' : הדרום. תשי"ב. — ג' : חוף יהודה. תשי"ב. —
ד' : שפלת הרי יהודה. תשי"ג. — ה' : הרי יהודה.
תשי"ד.

1854 בן-שפר, יוסף ; א. רוזן. אלף מלים ;
עברית בחיי יום-יום, ראשית ידעת הלשון למבגרים...
חלק א. (הציורים : מ. איזיקמן, מ. גפן). ירושלים,
אחיאסף, (דפוס טורים), תשט"ו, [6] 140 ע'. 8°.
מנוקד.

1855 ברורמן, שרה (קניוק) ; מרים אילון.
הידד ! אני לומד ; חוברת מכינה לקריאה מאת
שרה ברורמן-קניוק, מרים אילון. תל-אביב, "עמית",
תשי"ד, [67] ע', ציורים. 24:17. מנוקד.

1856 ברורמן, שרה (קניוק) ; מרים אילון.
הידד ! יש לי ספר ; מקראה למתחילים. מאת שרה
ברורמן. (קניוק) ומרים אילון. צירה תרצה. תל-אביב,
"עמית", (דפוס "תרבות"), [תשי"ד], 126, [2] ע'. 8°.

1857 ברנשטיין, ברוך. ניר א ; (עשר חוברות
לראשית הקריאה). הציורים : לואיזאדא. (תל-אביב), עם
עובד, (דפוס "תרבות"), [1954], 80 ע'. 8°. (מסילות).

1858 ברקלי, שאול. מבוא כללי לתנ"ך
... בהתאם לתבנית-הבחינות של משרד החינוך והתר-
בות... ירושלים, המכון העברי להשכלה בכתב בישי-
ראל, (דפוס טורים), תשי"ד, [2] 224, [צ"ל 225] ע'.
8°. נועד לתלמידים ולמתלמידים הניגשים לבחינות
בגרות.

1859 ברש, אל[כסנדר] ; ד[בורה] אילון-סרגי.
ביולוגיה כללית — סרקים, ספר ללומדים
ולמשתלמים. תל-אביב, "מסדה", (דפוס "עתידי"),

ראלית, הכלולים באוסף משקלי השמות (עמ' 111, 135, 138 ועוד). השווה גם את גישתם חסרת המשפט הקדום של המחברים בעניין המבטא (עמ' 1).

הספר מצטיין בשלמות, בפירוט, שאין בו הכבדה או העמסה, אלא הקלה לקבלת אינפורמציה בעת ציון, ובדייקנות. לפיכך אין להיבהל מרשימת התיקונים הגדולה שבסוף החיבור: אלה הן תקלות סידור, שרבים מבין מו"לינו לא היו חושבים לתקנם כלל. גוסיף עוד, שניסיונם הפדגוגי המרובה של כל המחברים עמד להם בחיבור סדרה עשירה של תרגילים בנויים היטב ובמיוחד של בחינות-דוגמה הערוכים בנוי.

ליקוייו של הספר אינם יסודיים והם פעוטים בהחלט לנוכח מעלותיו. ובעיקר: הם ליקויים, משום שלא בכל פרט הגיעה שיטת היסוד של העבודה לידי ביטוי עקיף. כך נאמר, למשל, בעמ' א, ש"תורת ההגה (הפגור לוגיה)... היא... הבסיס לכל הנקוד העבריים, אך בתוכן העניינים נאמר: "הנקוד (תורת ההגה)" בהתאם לכתוב בעמ' 3: "תורת ההגה (פונולוגיה) או תורת הנקוד"; רק אחד משני הדברים יכול להיות נכון, ובלי להרחיב כאן, נאמר, שחשוב לדעת, באופן עקרוני, איזה נכון הראשון.

ניסוחים שנשארו ממסורת מדקדקי בית הספר ושלא ציפינו לראותם בחיבור זה: פעלים בנפעל ש"הוראתם כהוראת הקל": נכנס, נשבע וכיו"ב. הוה אומר: נכנסתי = נָכַסְתִּי, נשבעתי = שָׁבַעְתִּי. ולא היא, כמובן. אין הוראה לבניין, אלא כששרש אחד נמצא בשני בניינים, מוצבת הוראת כל בניין על פי ניגוד ההוראות שבין הפעלים בני הבניינים השונים; ואין צורך ללמד זאת את בעלי הספר. הצגת חלקי החיבור על ידי "משמעויות", ועוד בצורה כה "מקורבת" כבעמ' 5, בלתי אפשרית, ובמיוחד אין תואר הפועל מתאר את הפעולות, כי אם מלים מכל המחלקות, ובלבד שלא תהיינה שמות עצם. לזה מצטרף ניסיון לא מוצלח להציג את מושגי הקונקרטי והמופשט כתת-חלוקה של חלק החיבור "שם עצם" (אני מקשה, למשל: "קיבוץ" הוא "שם עצם מופשט", "קיבוץ" או "מוחשי": קיבוץ גלויות, קיבוץ נגבה, קיבוץ אנשים?). והוא הדיון של עומר/יצא (עמ' 28).

ליקוי רציני יותר: "צרוף של שני שמות השקול כנגד צרוף על ידי מלת היחס של נקרא סמיכות" (עמ' 100). פשוט ההפך הוא הנכון (הראיתי ואראה זאת בפרסומים אחרים; אך אביא להדגמה כללית:

סוראלית (למשל עמ' 12, 21), האלטרנאנטים וה"מתנים" שלהן מוצגות בסורים של אלמנטים שווי-מעמד, ואין עוד מדובר על כך, שהאחד הוא "המקורי" או ה"יסודי" או ה"אמיתי" והאחרים "נשתנו" או "נתחלפו" או "באו במקום". כאן מושגת מטרה חשובה: המחבר גושע בכוח הצגת כאלה את תחושת האלטרנאנטה הדקדוקית בלב הלומד, שתודעתו הלשונית מתעצבת עיצוב סופי על ידי לימודו בספר זה.

אם המחקר התיאורי בלשון תופס היום את הא"י רגולארי" כאוסף מקרים, ש"עלינו לנכנסם ברשימה מיוחדת", הרי מתחשב הספר שלפנינו בעיקרון זה כמה וכמה פעמים: אין עוד תורת ה"גזרות" ניתנת אלא בליווי רשימה שלמה של כל הפעלים, המהווים או הבונים אותה, ושעל פיהם היא ניכרת.

מכשיר היסוד של המתודה המנתחת של המאה העשרים (מלבד כמה אסכולות) — הניגוד שבין שני מבעים, שעל פיו ניתן לחשוף את המבדיל ביניהם כחלק מהותי במבנה הלשון — גלום בהצגה יפה של מהותיות הדגש החוק (ביתר דיוק: מהותיות סגירות ההברה לעומת פתיחותה) בניקוד: סִפָּה / סִיכָה, פִּלָּה / פִּלְהָ, חֲנָנִי / חֲנָן. עמ' 13). כאן אפילו תוצאה מחקרית צנועה: הצבת יסוד מהותי בעברית המקראית המנוקדת, כפי שעדיין לא הוצב בספרות הפונולוגית הדלה על אותה לשון, הנקראת "עברית מקראית".

הגישה המתארת הראויה לספר דקדוק ללשון האם של התלמיד, מובלסת על ידי הרעיון המקורי, להצביע על סיפסי הטעם המלעילי באמצעות קטע שירי של דוד שמעוני, שבו מרוכזות במקצת המלים המלעיליות: מקרי הטעם המלעילי ניכרים על פי משקל השירה, בדיוק בדרך החקירה הפילולוגית (עמ' 11). גם אמות הקריאה, למשל, מוצגות באמצעות תצפית ישירה, שהיוע עברית בשמיעה ובקריאה נדרש לעשותה (עמ' 7). מובן מאליו, שספר הנושט את אשר אבד עליו חכלה במחודה, יודע גם להתבסס באופן אובייקטיבי על העובדות הקיימות והחיות של העברית הישראלית, ובוה ייתרונו הגדול בעיני המבקר הנוכחי. גישתם זו של המחברים מוצהרת בראשית הקדמתם וניכרת על כל צעד ושעל: בהדגמת סכסכים מהפרוזה והשירה הח'דשות דווקא (עמ' 8 ועוד ועוד), בהסמכת המורפולוגיה לא על הלשון המקראית בלבד, אלא גם על זו שלאחר המקרא (למשל עמ' 82) ובמיוחד בשפע הדגמים הישראליים, או הביטויים המשגשים בעברית היש-

הבית של הכנסת אינו בית הכנסת; ואין הביטוי הולכי רגל "שקול כנגד" ההולכים של הרגל). תפיסה מוטעית זו מוליכה שולל לומדים ומדקדקים רבים.

הגשה בלתי-מתודית (עמ' 16): "הדגש החזק בא: א. לציון הבלעה של אחד משני עצורים דומים... ב. לציון בנין כבד של פעלים". אלה שני דברים בלתי-ניתנים לצימוד לחלוטין. הראשון: הדגש (יצירת עיצור "ארוך") בא כתופעת ביצוע של עיצור "כפול" או אולי כסימונו הגראפי; השני: טיפוס מורפולוגי מסויים מכיל עיצור "כפול" או "ארוך" כחלקו המהותי. איני יודע, כיצד תפסו המחברים "ציון": אך ברור, שאם הוא מתאים לראשון אינו נאה לשני, ולהפך. בדומה "התנועות משמשות לציון הבנין, המשקל, הזמן" (עמ' 2). זה נכון רק לגבי זמן, שהוא קאטיגוריה של משמעות. סגמים במבוא הבלשני הכללי: "אין קרבה... בין... האנגלית ובין... היפנית, כי (1. חר.) הן שייכות למשפחות שונות" (עמ' 1). הנכון הוא: אנחנו משייכים אותן למשפחות שונות, כי אין קרבה ביניהן. — לא קיום השרש השלשי וכנראה אף לא קיום "הגיים כמו ע' וחי" (עמ' 2) מייחדים לפי הכרתנו הנוכחית את השמית, ובפרט לא מההודו-אירופית.

בכמה מקומות נפרצת גישתו חסרת-המשפטים הקדור מים של הספר, ונקראים דברים על "הגיתם הנכונה" של עיצורים, שהיא "ההגיה המקורית" (עמ' 3). מובן, שאין הרי "נכון" כהרי "מקורי". אם העינו המחברים להבליט את חריגתה של לשון המקרא בכמה מקרים מדגמיה ומניהגיה של הלשון המתוארת בספרם (למשל בעמ' 34), מוטב היה אילו לא כתבו: "חרסה, לילה, נחלה, חרשה" — נגיתם מלעיל והם שמות ממין זכר" (עמ' 99). הטעמה (הנגנה) מלעילית הייתה בעת קביעת הטעמים לשמואל א' כ"ג (שלוש פעמים), ביחס ל"חורשה", אך אין אפילו בסכסס המקראי מה שילמד על מינה הזכרי של מלה זו, מלבד היקש המדקדקים. ההתכווננו בעלי ספר הלימוד לציון שכל שוננו אומרים — או אפילו צריכים לומר — "החורשה (מלעיל) הגדול"? ! באשר לנחלה היו מונעים אולי אי-הבנה אצל רבים, אילו הדגישו, שאין דבריהם אמורים כצורה נחלה, המלרעית והנקבית ללא ספק.

לכאן שייכים גם פקטוקי המחברים בקיום יציבות במערכת הלשונית של העברית הישראלית כמידת קיומה בלשונות אחרות (עמ' 11) ואמונתם הגלומה במשפט זה, שמערכות אחרות יציבות וקבועות, גם לדיבור על

הבית של הכנסת אינו בית הכנסת; ואין הביטוי הולכי רגל "שקול כנגד" ההולכים של הרגל). תפיסה מוטעית זו מוליכה שולל לומדים ומדקדקים רבים.

הגשה בלתי-מתודית (עמ' 16): "הדגש החזק בא: א. לציון הבלעה של אחד משני עצורים דומים... ב. לציון בנין כבד של פעלים". אלה שני דברים בלתי-ניתנים לצימוד לחלוטין. הראשון: הדגש (יצירת עיצור "ארוך") בא כתופעת ביצוע של עיצור "כפול" או אולי כסימונו הגראפי; השני: טיפוס מורפולוגי מסויים מכיל עיצור "כפול" או "ארוך" כחלקו המהותי. איני יודע, כיצד תפסו המחברים "ציון": אך ברור, שאם הוא מתאים לראשון אינו נאה לשני, ולהפך. בדומה "התנועות משמשות לציון הבנין, המשקל, הזמן" (עמ' 2). זה נכון רק לגבי זמן, שהוא קאטיגוריה של משמעות. סגמים במבוא הבלשני הכללי: "אין קרבה... בין... האנגלית ובין... היפנית, כי (1. חר.) הן שייכות למשפחות שונות" (עמ' 1). הנכון הוא: אנחנו משייכים אותן למשפחות שונות, כי אין קרבה ביניהן. — לא קיום השרש השלשי וכנראה אף לא קיום "הגיים כמו ע' וחי" (עמ' 2) מייחדים לפי הכרתנו הנוכחית את השמית, ובפרט לא מההודו-אירופית.

בכמה מקומות נפרצת גישתו חסרת-המשפטים הקדור מים של הספר, ונקראים דברים על "הגיתם הנכונה" של עיצורים, שהיא "ההגיה המקורית" (עמ' 3). מובן, שאין הרי "נכון" כהרי "מקורי". אם העינו המחברים להבליט את חריגתה של לשון המקרא בכמה מקרים מדגמיה ומניהגיה של הלשון המתוארת בספרם (למשל בעמ' 34), מוטב היה אילו לא כתבו: "חרסה, לילה, נחלה, חרשה" — נגיתם מלעיל והם שמות ממין זכר" (עמ' 99). הטעמה (הנגנה) מלעילית הייתה בעת קביעת הטעמים לשמואל א' כ"ג (שלוש פעמים), ביחס ל"חורשה", אך אין אפילו בסכסס המקראי מה שילמד על מינה הזכרי של מלה זו, מלבד היקש המדקדקים. ההתכווננו בעלי ספר הלימוד לציון שכל שוננו אומרים — או אפילו צריכים לומר — "החורשה (מלעיל) הגדול"? ! באשר לנחלה היו מונעים אולי אי-הבנה אצל רבים, אילו הדגישו, שאין דבריהם אמורים כצורה נחלה, המלרעית והנקבית ללא ספק.

לכאן שייכים גם פקטוקי המחברים בקיום יציבות במערכת הלשונית של העברית הישראלית כמידת קיומה בלשונות אחרות (עמ' 11) ואמונתם הגלומה במשפט זה, שמערכות אחרות יציבות וקבועות, גם לדיבור על

1867 יואלי, מרדכי. יסודות התחביר העברי בצירוף תרגילים, דוגמאות ודיאגרמות. מהדורה שניה מעובדת ומורחבת. תל-אביב, "ניב", (דפוס יפת), תשי"ד. 128 ע', 8°.

1868 ירושלים. האוניברסיטה העברית. פקולטה למשפטים. מבחר פסקי-דין לתרגיל בדיני תיובים <גויקין>... [א"ב]. ירושלים, הסת[דרות] הסטורוגנים של האוניברסיטה העברית, תשי"ד. 8° לכל חלק שער מיוחד. במכונת-הכפלה.

התכן: [א]: מבחר פסקי-דין ישראלים. [2], 81 ע' — [ב]: מבחר פסקי-דין נכריים. 89 ע'. הטכסט באנגלית.

1869 כרמין, יוסף [Josef Carmin]. תורת הצומח: ספר למוד ועיון לבתי-ספר תיכוניים, גבוהים וחקלאיים ומדרשות להוראה. תל-אביב, "יבנה", (דפוס "הפועל הצעיר", חש"ו—1954). 367 ע', ציורים. 8°.

1870 לוי, משה. מדינתנו: ספר למוד המורלתי. ספר א. תל-אביב, "יזרעאל", (דפוס רוהל, תשי"ד). 144 ע', מפות, תמונות. 8°. מנוקד.

1871 לויצקי, יעקב. אלגברה א' לפי הרצאותיו של י. לויצקי. בעריכת עזריאל לוי. ירושלים, הסתדרות הסטודנטים של האוניברסיטה העברית, תשי"ד. [3], 198 ע'. 8°. במכונת-הכפלה. "לתוכן ולנסוח אחראי העורך".

1872 מבחר פסקי-דין לתרגיל במשפט קונסטוציוני. לפנימי — לשמושם של תלמידי האוניברסיטה בלבד. ירושלים, הסתדרות הסטודנטים של האוניברסיטה העברית, תשי"ד. [1], 394 ע'. 8°. במכונת-הכפלה.

1873 גדל, א. ז'רז' קורס שיטתי לכיור. תל-אביב, ברלוי, חש"מ, (תשי"ד). [2], 16 ע'. תמונות. 24:17.

1874 פטאי, שאול [Saul Patai]. יסודות הכימיה האורגנית: ספר למוד לבתי-הספר התיכוניים ולתלמידים מתחילים בבתי-ספר גבוהים: ירושלים, אחיאסף, (דפוס גרוסלס, פוסט, 1954). [6], 266 ע'. 8°. עם הקדמה מאת א. ד. ברנמן.

1875 פטקין, א[ליעזר]. תבל ויושביה. (ספר למוד לבתי-הספר). חלק א"ב, 3 כרכים. תל-אביב, "מסדה", (רמת-גן, דפוס מסדה), תשט"ו. מפות, תמונות. 8°. מנוקד.

התכן: חלק א: ארצות המזרח התיכון. מהדורה רביעית. 164, [4] ע'. — ב: ארצות הים התיכון. בעריכת אברהם פרנס. ספר א: צפון אפריקה. 186 ע'; ספר ב: דרום אפריקה. 175, [1] ע'. — מהדורה א' עיון ק.ס. שנה כ"ז ע' 150.

"בספר זה העמדתי את הדגש על סיבות התופעות הגיאוגרפיות והשפעתן על חיי האדם, מבלי לקפח את תאור הנוף על גווניו". (מההקדמה).

1876 פינסור, ישעיהו יצחק. העולם שמי-סביבך: פרקי קריאה בפסיקה של חיי יום-יום. עורך בידי... פינסור. ירושלים, אחיאסף, (דפוס "המעריב", 1953). 180 ע'. תמונות. 8°.

1877 פלצקר, עובדיה. חשבון לבית-הספר התיכון. במספרים טבעיים, שלמים ורציונליים... בעריכת ב[רוך] בריהודה. תל-אביב, דביר, (דפוס גוטנברג), תשי"ד. [9], 244 ע'. 8°. ספר-לימוד לבתי-ספר תיכוניים (כלליים ומקצועיים) ולמתלמידים.

1878 פרץ, יצחק. תחביר תלשון העברית, בצרוף אמונים... מהדורה שביעית... תל-אביב, בית המדרש למורות ולגנות ע"ש א. ל. לוינסקי, בהוצאת "מסדה", (רמת-גן, דפוס מסדה), תשט"ו. 158, [1] ע'. 8°. מהדורה א' עיון ק.ס. שנה כ"ז ע' 197.

1879 צ'ריקובר, א[ביגדור] [Viktor Tschekel]. תולדות העולם העתיק: מרת, יחן, רומי. מהדורה שנייה. תל-אביב, אמונת, (דפוס גוטנברג), תשט"ו—(1954). 291 ע'. תמונות, מפות. 8°.

"הספר מהווה קיצור משלושת ספרי-הלימוד שלי "היסטוריה כללית": "המזרח העתיק", "יחן", "רומי" (עיון ק.ס. שנה י"ב ע' 159 ושנה י"ג ע' 28). קיצור זה נעשה מתוך כוונה להחליף את ספרי-הלימוד הקודמים לתכנית הלימודים החדשה... שעובדה ע"י ועדה מטעם משרד החינוך והתרבות בשביל בתי-הספר התיכוניים. ברם עבודתי היתה לא רק עבודת הקיצור, אלא פעמים של עיבוד מחדש והרחבה... ביחוד ראיתי צורך לעבד מחדש את תולדות המזרח העתיק בהתאם

1887 רוזן, אהרן. מדריך להוראת הל' שון; חוברת הדרכה... באמצעות ספר הלימוד "אלף — 1000 — מלים". שנים עשר שעורים לדוגמה. ירושלים, אחיאסף, (דפוס "המערכ", 1954). 32 ע', תמונה. 8°.

1888 שיפמן, דוד. אוסטרליה: ספר למוד לכתיבת הארץ. תל-אביב, "יבנה", (דפוס י. זילברברג, 1954). 78, (2) ע', מפות, תמונות. 8°.

1889 שיפמן, דוד. מולדת ישראל: ספר למוד המולדת בבית-הספר היסודי לפי תכנית חדשה. חלק א. מהדורה ראשונה <עשירית>. תל-אביב, "יבנה", (דפוס "גוטנברג", תשס"ו—1954). 248 ע', תמונות, מפות. 8°.

1890 Slavin, Jacob. A new English reader for beginners. Book 2. Jerusalem, "Maor", (typ. Jerusalem Post), 1953. 116 p., illus. 8°. את הקודם עיין קס. שנה כ"א ע' 40.

1891 أبو ذؤيب، اسراييل. الفصول المختارة من الادب العربي... تأليف اسراييل ابى ذؤيب (ولفسون). الطبعة الثالثة. الناصرة، مطبعة الحكيم، ١٩٥٤. ب [2]، ٢٢٤ ص.

[בן-זאב] ישראל. פרקים נבחרים מן הספרות הערבית. לכתות העליונות של בתי הספר העממיים הערביים בישראל, מאת ישראל אבו דזיב <חלפנסון>. מהדורה שלישית. נצרת, דפוס אל-חכים, 1954. 2, 224 ע', 8°. המהדורות הקודמות היו מיועדות לכתות העליונות של בתי הספר התיכוניים הערביים.

ספרי מדע כלליים

1892 אבון, מרטין. מלנקוב: יורשו של סטאלין... עברית: י. אופיר. (עם דברי מבוא מאת הרצל רחובלום). ירושלים, דורות, (דפוס ר. ח. הכהן), תשי"ד. [5] 136 ע'. 8°. שם המקור: Martin Ebon. Malenkov, Stalin's successor.

1893 אורי, דוד [David Uri]. גידול תר' וגולות... בעריכת ש. ז. יפה. תל-אביב, "ספרי

לתומר המריבה שנתגלה בחפירות בכ"ה השנים האחרונות". (מההקדמה).

1880 קדש, שלמה. אדם במולדת: ספר ללמוד הלשון העברית לבוגרים. חלק א. שער ראשון: בכתה. תל-אביב, "עם עובד", (דפוס "אפק"), תשס"ו. 56 ע', תמונות. 8°. (מסילות). מנוקד.

1881 קדש, שלמה; א. שמיר. קבוץ גלילות: ספר ללמוד הלשון העברית לבוגרים. חלק א. (הציורים: י. צים). תל-אביב, עם עובד, (דפוס גוטנברג), תשס"ו. 11, 203, [1] ע'. 8°. (גאולים). עם הקדמות מאת א. אפרת והמחברים.

1882 קיסילביץ, א[ברהם]. יסודות הדק' דוק <המשך ראשית הדקדוק> לכתה הששית בבית הספר היסודי... פתח-תקוה, "מרכז", י. א. גולד, וסר' חשימ, תשס"ו. 120, [1] ע'. 8°. "ראשית הדקדוק" עיין קס. שנה כ"ט ע' 40.

1883 קלעי, ש[רגא] פ[יבל]; ז[נבלן] תוחמן. ספר למוד לחשבון ולהנדסה לשנת הלימודים החמישית. ירושלים, "עבר", (דפוס "הספר", 1954). 159, [5] ע'. 8°.

1884 קנצלר, שאול. קובץ תרגילים בהנחלת חשבונות. מאת ש. קנצלר, ש. לביא, א. רייס, ב. יעקובזון, מ. ברמן, בעריכת א. רייס. תל-אביב, הוצ' המרכזי של הסתדרות הפקידים / המחלקה לתרבות וחננון מקצועי, תשס"ו. [1] 116 ע'. 8°. במכונת-הכפלה. בראש השער: ההסתדרות הכללית של העובדים העבריים בא"י. הסתדרות הפקידים.

1885 רדא, יהודה. הצעד הראשון: גישה חדשה ללמוד השפה העברית הישראלית למתחילים. עיון מתורגומי: מרדכי קמרט; הציורים: רות לוי. ירושלים, ר. מס; (חיפה, דפוס "אות"), תשס"ו. 216 ע'. 8°. עיין גם קס. שנה ל' ע' 186.

1886 רובינשטיין, אלחנן. אלגברה גמורה לבתי-ספר תיכוניים, ללומדים עצמאיים ולמורים. כרך א—ג. ירושלים, המכון העברי להשכלה בכתב בישראל. (דפוס ליכנהיים) (תשי"ג)—תשי"ד. [2] 140 ע'; 127, 127 דף. 4°. כרך ב: במכונת-הכפלה.

Ronald W. May: McCarthy—the man, the senator, the "ism".

1897 אפלטון. המדינה לאפלטון. תרגום מיונית צ[ב]ן דיונורוק, עם מבוא והערות מאת המתרגם. כרך א"ב, ספר א—ז, תלאביב, מ. נוימן; (ירושלים, דפוס "המערכה", תשי"ג. 116, 150, LV; 184, LXXV ע"י 8°). לכל כרך שער עברי ושער נוסף באנגלית: The republic of Plato, tr. ... by Z. Diesendruck. — ביבליוגרפיה כ"א, ע' [112]—116. — מהדורה א' של התרגום עיין ק.ס. שנה י"ג ע' 287, 419—424 (בקורת מאת אריה סימון).

1898 ארמסטרונג, ה[מילטון] פיש. סיטו מסיל צלו. תורגם מאנגלית ע"י ב. אליאב [=לובוצקי] וי. אורנשטיין. תלאביב, "כתבים", (דפוס "אלישע", תשי"ב), 301 ע' 8°. שם המקור: Hamilton Fish-Armstrong: Tito and Goliath.

1899 ארצות הברית. שרות ההסברה. יוהן פוסטר דאלס; קורות חייו של תלוצ בינלאומי. (תלאביב, שרות הסברה של ארה"ב, דפוס ישראל, [תשי"ג]. [16] ע' תמונות. 8°).

1900 בומבר, אלן. מים שמים וסירה. (תרגום מצרפתית נ. רב). תלאביב, עם עובד, (דפוס סטרוד, תשי"ד. 220, [1] ע' טבלאות, מפה. 8°). בראש השער: אלן בומבר. ספר מסע. שם המקור: Alain Bombard: Naufragé volontaire.

1901 בירק, יהודית (גרשטנסקי). חקירת המרי הבינים המתהוים בשעת העכול הפרוטאורי ליטי in vitro של מונוות חלבונים לבעלי חיים... מאת יהודית בירק-גרשטנסקי, רחובות, תשי"ד. [3], 8, 9, [3] דף. 4°. עם תכן, סיכום ושער נוסף באנגלית: Yehudith Birk-Gershtanski: Studies on the intermediate products formed during the in vitro proteolysis of protein foods — תקציר דיסרטיציה, ירושלים, במכנת הכפלה.

1902 בן-נון, א. כבוש המרומים. תולדות התעופה מראשית ועד ימינו. על-פי ארץ נשתחו ומקורות אחרים, עבר: א. בן-נון. תלאביב, "גיב", (דפוס "קרמה", [1954]. 144 ע' תמונות. 8°. מנוקד.

שדה, (דפוס "הפועל הצעיר"), תשי"ד. 247 ע' טב לאות, 119 תמונות. 8°. בראש השער: ארגון מגדלי העופות בישראל.

נועד "למתחילים וגם להעוסקים בענף שנים מספר". — זוהי מהדורה ב' מהדורה א' עיין ק.ס. שנה ט"ז ע' 279. "על סמך הגסיונות על דרכי הטיפול בעור פות בעולם ושכלול תנאי הטיפול. בענף עובד הספר מחדש ואף נתוסף לו חומר, שלא היה במהדורה הראשונה." (מההקדמה).

1894 איזנשטט, שמואל נח [Samuel Noah Eisenstadt]. סוציולוגיה פוליטית: מחקרים נבחרים על בעיות חברה במדינה המודרנית. ערך והקדים מבוא ש. נ. איזנשטט. תלאביב, עם עובד, (דפוס הפועל הצעיר, תש"ו. 323, [1] ע' 8°).

התכן: ש. נ. איזנשטט: מבוא (ע' 7—36) — מהות הכוח הפוליטי: ה. הלר: כוח פוליטי. ג. דהגרה: חירות ומבנה סוציאלי. — מקדמות היסטוריות של המדינה המודרנית: ה. הלר: מקדמות היסטוריות למדינה בת-זמננו. ר. מ. מקיאחר: מאבטולוטיזם לקראת דמוקרטיה. ק. מאנהיים: סימני המשבר. — קווי יסוד של מבנה המדינה המודרנית (11 מחקרים מאת ק. י. פרידריך. ק. שמיט, פ. נוימן ואחרים). — הדמוקרטיה ובעייתיה (7 מחקרים מאת ה. ד. לאסוול וא. קפלן, ב. א. שומפטר, ה. שפיאיר ואחרים). — לבעייתיה של המלחמה המודרנית: א. קריס ונ. ליטס: זרמי התעמולה במאה העשרים. ה. שפיאיר: הטיפוסים החברתיים של מלחמה: מבנה המעמדות ומלחמה טוטאלית.

1895 אמנות ביצירות מפורסמות. דברי הסברה מאת ריי ברוק. (תרגום: יהודית אביטל. מהדורה רביעית). (תלאביב), מלס: (דפוס כפר מונאש), תשי"ג. 80 ע' 32 לוחות-תמונות. 8°. לקט תמונות בצרוף הסברה לכל תמונה. שם המקור: The permabook of art masterpieces.

1896 אנדרסון, ג'ק; רונלד ו. מי. מקארתי — האיש ודרכו. מאת י. אנדרסון—ר. ו. מאי. (תרגום מאנגלית: ב. פכאי). תלאביב, עיינות, (דפוס "החברה המאוחדת להדפסה בישראל"), תשי"ד. 351 ע' 8°. שם המקור: Jack Anderson.

1909 דויטשר, יצחק, טרוצקי, נא: נביא
נושא-נשק 1879—1921, תרגם מאנגלית חנוך קלעי, תל-
אביב, עם עובד, (דפוס "אופק"), תשס"ו, 414 ע', 8°.
שם המקור: Isaac Deutscher: The prophet
armed, Trotsky, 1879—1921. — המחבר השתמש
גם בארכיונו של טרוצקי השמור בספריית האוסון,
אוניברסיטת הארווארד. "שמותי לב במיוחד לטרוצקי
הסופר, הקונטרס, הכתב הצבאי והעיתונאי". — ביבליו-
גרפיה: ע' 407—414.

1910 דויטשר, יצחק, סטאלין: ביוגרפיה
פוליטית, תורגם מאנגלית עלידי בננימין לינצקי
וש[מואל] שניצר, (מהדורה שניה), תל-אביב, "כתבים",
(דפוס "אלישע", תשי"ב—1951), [1], 507, 1 ע',
תמונות. 8°. שם המקור: Isaac Deutscher:
Stalin: a political biography. — יצא גם בהוצאה
אחרת: תל-אביב, "ישראל", (מאמדות כרפוס ישראל,
1953), א, [1], 508 ע', תמונות. 8°. = הספרייה
המובחרת לעם, 7—8.

1911 דוריון, ישראל, הקץ למלחמת
הקיום: משנת פורר לינקאוס... הקדמה
מאת אלברט איינשטיין, ירושלים, ר. מס, (דפוס "רוי-
נלד"), תשי"ד, 120 ע', פורטרטים, פקסימילים. 8°.
בסוף הספר: הילנקאניות באספקלריה של היהדות:
חזון המדינה העברית, חרות האדם בישראל, ביבליו-
גרפיה: ע' 117—120.

1912 הוברמן, ל[יאן], נכסי העמים: מן
האחרונה הפיאדלית עד לכלכלה המתוכננת, (תרגם
אברהם גלסון), תל-אביב, הקבוץ המאוחד, (דפוס
"אופק"), תשי"ד, 276, [2] ע', 8°. שם המקור:
Leo Huberman: Man's worldly goods.

1913 הלוי, שמואל, ההתעכלות והערך
התזונתי של חלבונים מוון שהשתנו על ידי
חום... [ירושלים, תשי"ג], [4], 20, [צ"ל 32], [3] דף,
4°. עם סיכום ושער נוסף באנגלית: Samuel
Halevi: Digestibility and nutritional values
of heat damaged proteins. — דיסרטציה, ירושלים,
תשי"ג—1952. — במכונת הכפלה.

1914 וודוורת, רוברט ס[שנס], אסכולות
פסיכולוגיות בימינו, תירגם מן האנגלית

1903 בנטביטש, יוסף [Joseph Bentwich].
על שיטת המדע, מאת יוסף בנטואיץ, תל-אביב,
י. ציציק: (חיפה, דפוס "אות"), תשס"ו—1954, 85,
[1] ע', 8°.
"מטרת הלמוד שלפנינו היא לחקר את המדעים מצד
שיטתם... כיצד הגיעו לחוקים ולהכללות ולמסקנות...
מהי מדת מהימנותם... מהו המשותף במדעים השונים
ומהו המדויק בינם לבין יחד ענפי התרבות... הספר
בנוי על שעורים שנהלתי בביה"ס התיכוני בבית הכרם
(ירושלים) ובביה"ס הריאלי העברי בחיפה בשנים
תש"ח—תש"ד".

1904 בקי, רוברטו [Roberto Bachi], מתוך
דולוגיה סטטיסטית: רשימות לפי הרצאותיו
של ר. בקי, בעריכת ש. אלבינגר... ירושלים, הסד
ת[דורות] הסטודנטים, תשי"ד, 159 ע', טבלאות. 8°.
במכונת הכפלה.

1905 בקר, פאול, בטהובן, עברית יצחק
הירשברג, בצירוף מבוא מאת פאול ריזנפלד, (תל-אביב),
"עידית", (דפוס ישראל), תשי"ג, 508, [1] ע', לוח
פורטרט. 8°. (סדרת "צלילים"), שם המקור: Paul
Bekker: Beethoven.

1906 ברנט, קונסטנס [ב[יל]], בן הסנדלר:
חיי הנס כריסטין אנדרסן, עיבוד ותירגם מאנגלית
מ[שה] ב[אליעזר], תל-אביב, עם עובד, (דפוס סטרוד),
תשי"ד, 260 ע', פורטרטים, תמונות. 8°. (ספריית
ילקוט), יצא גם בתשי"ג: עיין קס, שנה כ"ט ע' 328.

1907 גרדנוויץ, פטר [Peter Gradenwitz].
תולדות המוסיקה מימית קדם עד ימינו אלה
בצירוף 200 ביוגרפיות, ליח כריינלינג, מלין... הימד
נונית של 50 אומות 62 תמונות, ציורים ודיגמאות
מאת פ. ע. גרדנוויץ, מהדורה רביעית מתוקנת ומירחבת,
ירושלים, ר. מס, (דפוס "חורב"), תשי"ד, 399, [1] ע',
חיים. 8°. = ספריית דני למדע פופולרי, 15—16.
שער נוסף באנגלית, מהדורה א' עיין קס, שנה ט"ז
ע' 287, שם גם ציון.

1908 דובניקוב, א[הרן], מגלי החשמל:
פרשת התגליות והאמצאות הגדולות בעולם החשמל,
תל-אביב, י. שרברק, (דפוס "קדמה", תשי"ד), 313,
[2] ע', תמונות. 8°. מנוקד.

1921 טלור, רוברט לואיס. וינסטון צ'ר-
צ'יל, חורגם מאנגלית ע"י ש[מואל] שניצר. (תל-אביב,
כתבים, דפוס בלוק, תשי"ד). 352 ע', לוח-פורטרט. 8°.
בראש השער: ר. ל. טיילור. שם המקור: Robert
Lewis Taylor: Winston Churchill.

1922 טרסקי, אלפרד [Alfred Tarsky].
מבוא לתורת-ההגיון ולמטודולוגיה של המד-
עים הדידוקטיביים, מאת אלפרד טרסקי. תירגמו יהושע
בר-הלל ואנדארד [נעקב] [נצחק] פוזנסקי לפי הספר
Introduction to logic and to the methodology
of deductive sciences. (תל-אביב), ההסתדרות הכל-
לית של העובדים העברים בארץ ישראל, מרכז לתרבות
ולחינוך, 1954. [2], 207 ע'. 8°. במקומות-הכפלה.

1923 ירדני, גליה. על בימות פריז.
<שירטוטים לחקר התיאטרון הצרפתי בימינו>. תל-
אביב, "מסדה"; (רמת-גן, דפוס מסדה), תשי"ד. 155,
[3] ע', תמונות. 8° = ספריה לתיאטרון, ג. המדור
רות: התיאטרון הצרפתי במאה העשרים. ציוני דרך
בדרמה של היום.

1924 לודביג, אמיל. גולים ידועי שם.
בעריכת אמיל לודביג. (תל-אביב), עידית, (דפוס "אלי-
שע"), תשי"ד. 366, [1] ע'. 8°. שם המקור:
Emil Ludwig: The torch of freedom.

התכן: י. קלוזר; ירמיהו: ל. פויכטוונגר; אובריוס:
ק. מיכאליס; טיכו בראהא. א. גול; חלטר: י. ויטלין;
ת. קושצ'ושקו. אלהאזר דל ואיו: ס. בוליבר. א.
מורואה: ביירו. ה. א. יעקב: היינה. ר. דהיס'וזן:
הוגו. ה. הבה: ל. קושוט. ק. ססורצה: ג. מאציני.
ק. פנוציו: גריבלדי. פ. קוט: ק. מרקס. א. גוימן:
דוסטויבסקי. ה. מן: זולא. י. פסריק: ת. ג. פסריק.
ה. ב. קרנץ: סון יטסן. ל. נודדה: קניג. ר. אורי
היימר: סט. צויג. ש. גששטין: ז. נצבוטנסקי. המסה
הראשונה והאחרונה נתוספו לתרגום העברי. עם ידיעות
קצרות על כל אחד ואחד ממחברי המסות.

1925 לון, הנדריק וילם ון. תולדות הא-
נושות. תרגם מאנגלית ש[מואל] שניצר. מהדורה
שניה. תל-אביב, "כתבים", (דפוס ישראל, תשי"ב).
376 ע', מסות, תמונות. 8°. בראש השער: הנדריק
וילם ון לון. שם המקור: Hendrik Willem van
Loon: The story of mankind.

ברוך הרל. העריכה המדעית: חיים אורמאן. תל-
אביב, ההסתדרות המורים העבריים בישראל, (דפוס
"אבוקה"), תשי"ד. 215, [1] ע'. 8°. (אוצר המורה).
ע' 193—206 ביבליוגרפיה. שם המקור: Robert
Sessions Woodworth: Contemporary schools
of psychology.

1915 ויאזינסקי, קזימיר. שופן: חייו ומותו.
מאת קאזימיר ויאזינסקי. פתח-דבר ארתור רובינשטיין;
עברית: י. רביקוב. תל-אביב, "לדורי", (דפוס אלישע,
1954). 379, [1] ע'. 8°. שם המקור: Casimir
Wierzyński: The life and death of Chopin.

1916 וינינגר, אוטו. מין ואופי: מחקר
עקרוני. תרגם וצרף מכווא צ[בין] רודי. (תל-אביב), כת-
בים, (דפוס "תרבות", תשי"ד—1953). 410 ע', לוח
פורטרט. 8°. שם המקור: Otto Weininger:
Geschlecht und Charakter.

1917 ולס, ג'ורג' [ג'ורג']. תולדות
העולם... מאנגלית: שלמה ערב. נספח: תמונות
מלחמת זכויות האדם <מחור האלבוים בהוצאת אינסקי>.
תל-אביב, י. ציציק, (דפוס "זהר"), 1954. [1], 271,
[1] ע'. 8°. נוסף שער מקוצר. שם המקור: Herbert
George Wells: A short history of the world.

1918 זידה, יעקב. תולדות הרפואה. תל-
אביב, מ. גיומן, (דפוס מל"ן), תשי"ד. 205, [2] ע'.
פקסימילים, תמונות. 8°. בראש השער: יעקב זידה.
"ניתן התיאור של התפתחות הרפואה באופן כזה,
שיהיה מובן גם לקורא שאין לו כל ידיעות ברפואה או
במדעים הנובלים בה". (מההקדמה).

1919 טדסקי, ג'ד [Gad Tedeschi]. מבוא
לתורת המשפט: סכום הרצאותיו. ירושלים,
ההסתדרות הסטודנטים של האוניברסיטה העברית, תשי"ג.
[2], 116 ע'. 8°. במקומות-הכפלה.

1920 טורוב, ניסן. ביודעים ובלא יוד-
עים: מסות פסיכולוגיות. (מהדורה שניה). ירושלים,
מוסד ביאליק; (תל-אביב, דפוס "הפועל הצעיר"),
תשי"ד. 301 ע'. 8°. מהדורה א' עיין ק.ס. שנה כ"ר
ע' 102—103, שם גם ציון ותוכן.

ופרק ביבליוגרפיה ותאריכים. מהתכן: תנועת הפועלים היהודית, ע' 289—316.

1932 סטלין, י[נוסף ויסריונוביץ]. על השאלה האומית והקולוניאלית; קובץ מאמרים ונאומים. תל-אביב, הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית הישראלית, (דפוס "עמל"), 1954. 448 ע', לוח-פורטרט. 8°. בראש השער: י. ח. סטלין. כולל מאמרים ונאומים משנות 1904—1952. ע' 433—445: הערות.

1933 סיוול, ו. סטיוארט. אלה שמות; ביוגרפיות של אנשי שם. עיבוד, השלים וחיתוך א. פויר-שטיין. (תל-אביב), פלם, (דפוס "אחדות"), 1954. 247 ע'. 8°. בראש השער: ו. ס. סיוול. שם המקור: W. Stuart Sewell: Brief biographies of famous men and women.

1934 סמבורסקי, שמואל [Samuel Sam-bursky]. חוקות שמים וארץ; הקוסמוס של היוונים. ירושלים, מוסד ביאליק, (דפוס גירסול פוסט, תשי"ד). 235 ע'. 8°.

"ספר זה אינו בא למצות את תולדות מדעי הטבע כיוון העתיקה. כפיסיקאי התעניינתי בעיקר בבעיות העולם הגשמי, שהיוונים עסקו בהן, ובדרכי מחשבתם המדעית. המקורות שבחתי ותרגמתי נצטרפו למסכת, שמתוכה עלו פרקים אלה בחינת פירוש והרהורים" (מההקדמה). — רשימת המקורות שתורגמו, ע' 227—234. ביבליוגרפיה: ע' 235.

1935 סמואל, דוד הרברט. הקשר בין יוניזציה ושמלוח מספוס חגור בתרכובות אלפיטיות... (Jerusalem, 1954). (2), 9, (5), 4, (3) דף. 4°. עם סיכום ושער נוסף באנגלית: David Herbert Samuel: The relationship between ionization and Wagner rearrangement in aliphatic compounds. — תקציר דיסרטציה, ירושלים, תשי"ג. במכונת-הכפלה.

1936 פוקורני, רפאל ר. אסכולות בפסיכולוגיות המעמקים; משנותיהם של יוגנוד פרויד, אלפרד אדלר וק. ג. יונג. (תרגמו מכתב יד רחל גרינברג ונפתלי צינחון). תל-אביב, "אורים", (דפוס "אחדות"), תשי"ד. 140. [2] ע'. 8° = ספריה פדגוגית קטנה, כו.

1926 מאו צה טונג [Mao Ze-Dun]. כתבים נבחרים. תורגם מרוסית. (תירגם מ. מיש-קינסקי). כרך ב: (תקיפת המלחמה נגד הפולשים היפאנים). מרתביה, הקיבוץ הארצי השומר הצעיר, (דפוס השומר הצעיר, 1954). [1], 363, [4] ע'. 8°. (ספרית פועלים / מדע לכל). — בראש השער: מאו צה-דון. — את הקודם עיין ק.ס. שנה ל' ע' 30.

1927 מונטגיו, איון. האיש שלא היה ולא נברא. מאת איון מונטגיו. עברית: עמירם לבטוב. ירושלים, קרני, (דפוס ר. ח. הכהן), תשי"ד. 128 ע'. 8°. דין וחשבון אמיתי של מבצע בשנים 1942—1943, בימי מלחמת העולם השנייה. שם המקור: Ewen Montague: The man who never was.

1928 מורהד, אלן. מרגלי האטום. תרגם מאנגלית ש. שניצר. (תל-אביב), כתבים, (דפוס ישראל, תשי"ג). 190 ע', תמונות. 8°. שם המקור: Allan Moorhead: The traitors.

1929 מחשבת יון; מסות. מאת גיון בלוט, [רציד] ל[ואי] גטליש, וגילברט מרי. תורגמו בידי משה שטרנברג. ירושלים, הוצאת ספרים על-שם י. ל. מאגנס ו"מסדה"; (תל-אביב), (דפוס מסדה), תשי"ד. 157, [2] ע'. 8°. שער נוסף באנגלית. הדפסה שניה; הראשונה עיין ק.ס. שנה כ"ז ע' 35.

1930 המכון לפירון העבודה והיצור. מדריך לחבר במועצת הייצור באנגליה. (תל-אביב), המכון לפירון העבודה והיצור, (דפוס הממשלה, 1954). 31 ע'. 8°.

1931 מרחב, פרץ [Peretz Merhav]. תולדות תנועת הפועלים הבינלאומית מאנכי-העמים עד סכח-העמים (1848—1918). מרחביה, הקיבוץ הארצי השומר הצעיר, (דפוס השומר הצעיר, 1954). 424 ע', טבלאות, לוחות-תמונות. 8°. (ספרית פועלים / מדע לכל).

"הספר, תפקידו הוא להשלים את ספריהלימוד של ההיסטוריה הכללית — בתחום של תנועת הפועלים הסוציאליסטית לארצותיה ובזירה הבינלאומית... מארקסיסט-לניניסט חייב ללמוד, להכיר ולמצות עד-תום את התנאים הממשיים, הנתונים, בארצו, אשר במסגרתם הוא חי, פועל ולוחם" (מההקדמה). בסוף כל פרק

- 1937 פינטוס, בנימין. המקהלה: פרקי הדריכה למנצחים. (תל-אביב). הקיבוץ המאוחד, (דפוס נידט), תשי"ד. 181, [1] ע', תוים. 8°.
- 1938 פינק, יונה. תורתו של א. פאבלוב. (תל-אביב). ספרית פועלים, חש"מ, 1954. 62 ע', פורטר. 8°.
- 1939 פלוטרך, חיי אישים: אנשי רומי. תרגם מהמקור היחני והסיף מבוא והערות יוסף ג. ליבס. ירושלים, מוסד ביאליק; (הקריה). דפוס המדרשה, תשי"ד. 496 ע', 8°.
- ספרי מופת מספרות העולם, בעריכתו הכללית של מ. בובר. בראש השער: פלוטארכוס. עריכת סגנונית: מ. ה. בן-שמאי. שם הספר בלטינית: *Plutarchi vitae virorum Romanorum*.
- 1940 פניאקוב, ולדימיר. צבאו הפרטי של פופסקי. (תרגמו עמי שמיר וב. פכאי). חמ"ד, "מערכות", (בית הדפוס הצבאי מס' 665, תשי"ד). 510, [1] ע', תמונות, 4 מפות מקופלות. 8°.
- בראש השער: ולדימיר פניאקוב. שם המקור: Vladimir Peniakoff: Private army.
- 1941 פניכל, (אוטו). לקראת פסיכולוגיה דיאלקטית-מאטריאליסטית. (עברית: ש. גול, י. מן). (תל-אביב). ספרית פועלים, חש"מ, 1954. 38 ע', 8°.
- שם המקור: Otto Fenichel: Die Psychoanalyse als Kern einer zukünftigen dialektischen Psychologie.
- 1942 פפוריש, יהויקים. ארצות המזרח התיכון: גיאוגרפיה פיטית, כלכלית וישובית. (השרטוטים והמפות: מ. ברנר). תל-אביב, י. ציציק, (דפוס מל"ן), תשי"ד. 332 ע', טבלאות. 8°.
- בראש השער: י. פאפוריש.
- "כספר ניתנה בראשונה סקירה שיטתית כוללת של האזור... הובלטו היסודות הגיאוגרפיים-הפיסיים, הידועים מפות... תוארו, בפרוט רב למדי, המדינות הכודות או קבוצות מדינות, המהוות יחידות גיאוגרפיות שאין להפריד ביניהן (כגון טורקיה-לבנון וארצות ערב)... השתדלתי להקדיש מקום מספיק לפרק על התנאים האקלימיים... בסוף כל פרשה... צורפה סקירה היסטורית קצרה". (מהקדמה).
- 1943 פרויד, זיגמונד. א. על החלום; ב. רכזיה של תורת החלום. תרגם מנרדכי ברכיהו. ירושלים, "עבר", (דפוס "רונלד", תשי"ד). 87 ע', 8°.
- שם המקור: Sigmund Freud: Über den Traum. Revision der Traumlehre.
- 1944 פריס, אנדרה דה: אהרון מ. כהן. הקטלוגיה: מדריך לסטודנטים. ירושלים, בית הספר לרפואה של האוניברסיטה העברית והדסה, תשי"ד. [5], 129 דף, טבלאות (מהן מקופלות). 4°.
- במכונת הכפלה.
- 1945 פרנקלין, בנימין [Benjamin Franklin]. אב סובייגראסיה ומבחר מסות ומכתבים בצירוף מבוא מאת מנשה אבידור. (אבסוביגראפיה תר יהודה יערי, מסות ומכתבים תר' ה. אוריאל). ירושלים ותל-אביב, שוקן; (תל-אביב). דפוס "אחדות", תשי"ד. 23, 290 ע', 8°.
- בראש השער: בנימין פרנקלין.
- 1946 צירניבסקי, א[הרן]. אלברט איינשטיין: חייו ותורתו. תל-אביב, דביר, (דפוס לידור), תשי"ד. [8], 335, [1] ע', 8°.
- דביר לעם, סידרה שלישית, א/ב. — ביבליוגרפיה: ע' 332—335. ע' 336: לוח השמות הלועזיים.
- 1947 קאופמן, פריץ. המגע באמנות. ירושלים, האוניברסיטה העברית, חש"מ, תשי"ד. 15, [1] ע', 8°.
- (הרצאות לזכרו של אורד וינגייט, סיון תשי"ג). עם סיכום ושער נוסף באנגלית: Fritz Kaufmann: Artistic communication.
- 1948 קוט, ין. בית-ספר של קלאסיים קנים: הולדת הרומאן האנגלי — ראשית הרומאן הצרפתי... עברית מרדכי חלמיש. (מהדורה שניה). מרחביה, הקיבוץ הארצי השומר הצעיר, (דפוס השומר הצעיר, 1954). 208 ע', 8°.
- (ספרית פועלים / מדע לכל). שם המקור הפולני: Jan Kot: Szkola klasyczny.
- 1949 קונטנו, ג[ורג]. התרבות הפניקית. תרגם מצרפתית ש[מואל] שניצר. (תל-אביב), כתבים, (דפוס "העולם", תשי"ד). 271 ע', xvi לוחות, מפות, ציורים. 8°.
- ביבליוגרפיה: ע' 259—271. שם המקור: Georges Contenau: La civilisation phénicienne.

1955 קנט, עמנואל. ביקורת התבונה
הסורה. תרגמו והוסיפו מבוא ונספחים שמואל
היגו ברגמן, נתן רוטנשטריך. ירושלים, מוסד ביאליק,
(דפוס הממשלה, תשי"ד), 72, 439 ע', לוח-פירסט.
8°. "העריכה הסגנונית: דב סדן", שם המקור:
Immanuel Kant: Kritik der reinen Vernunft.
התרגום, הניתן כאן, הוא תרגום המהדורה השנייה.
מן הראשונה תורגמה ההקדמה בלבד. ביסוד התרגום
הונה, בדרך כלל, הטקסט שבהוצאת כתבי קאנט של
האקאדמיה הפרוסית ללשונות, בעריכת ב. ארדמן, ברלין
1911. בקצת מקומות נטונו מן הטקסט הזה ונעזרו
בתיקונים שהוצעו ע"י מהדירים שונים. (מהקדמת
המתרגמים). — בתחלת הספר: ש. ה. ברגמן ונ.
רוטנשטריך: פרקי מבוא: חיי קאנט (כולל לוח
תאריכים בחיי קאנט ודרכו הפילוסופית: ספרות. על
קאנט, ע' 14); ביקורת התבונה הסהורה: ג'ון המה
דורה הראשונה למהדורה השנייה: דרכים בהבנת ביקורת
התבונה הסהורה (ע' 9—70). בסופו רשימה
מונחים (עברית-גרמנית), ע' 421—436, ומפתח השמות
והעניינים, ע' 437—439. — התרגום זכה בפרס טשר-
ניחובסקי מטעם עיריית תל-אביב.

1956 קני, [קורטני סטנהוף]. המשפט
הפילילי לקני. הוצאת הדפוס האוניברסיטאי של קמברידג',
מס. 16 משנת 1932 בעריכתו של י. י. סטיל
טרנר. תרגום עברי בידי ישעיהו הראל... בעריכתו
של פלטיאל דייקן... (תל-אביב, "דיונים", דפוס
"המרכז", תשי"ד), xv, [1], 487 ע', 8°. שער
ניסף באנגלית: Kenny's outlines of criminal
law, an entirely new edition by J. W. Cecil
Turner.

1957 קסטרו, ז'וזואה די. גיאוגרפיה של
רעב. פתח-דבר מאת לירד בודיארי. מאנגלית אורי
רפ. מרחביה, הקיבוץ הארצי השומר הצעיר: (תל-
אביב, הדפוס החדש, 1954), 260 ע', 8°. (ספרית
פיעלים / מדעילכל). — בראש השער: ז'וזואה
קאסטרו. שם המקור: Geografia da fome
da fome.

1958 רדישצ'ב, אלכסנדר. מסע מפתח-
בורג למיסקבה. עברית עם מבוא והערות מאת
טמאל איזנשטיין. תל-אביב, "ליכוד", (דפוס "אפק").

1950 קונרד, ארל: היווד פטרסון. הכישי
מסקוטס בורג. תרגם מאנגלית: ש[מאל] שניצר.
(תל-אביב), כתבים, (דפוס "הכורף", תשי"ד), 260 ע'.
8°. בראש השער: ארל קונרד — היווד פטרסון.
"תולדות היווד פטרסון, אחת הדמויות המרכזיות במש-
פט מסקוטסבורג". שם המקור: Earl Conrad, Hay-
wood Patterson: Scottsboro boy.

1951 קופף, לוותר. ביאורי המלים שבמ
לונים הערביים המקוריים... ירושלים, תשי"ד, [2].
56; III, [1] דף. 4°. עם תכן, הקדמה ושער נוסף
באנגלית: Lothar Kopf: The word-definitions:
in the indigenous Arabic lexicons: Jerusalem.
1953. — פרק מתוך דיסרטציה "הלכסיקוגרפיה הער-
בית ההתחלה והתפתחותה, מקורותיה ובעיותיה",
ירושלים, 1952. במכונת-הכפלה.

1952 קינסי, אלפרד ק. התנהגות המי-
נית של האשה. מאת חבר עובדי המכון לחקר
המין, אינברסטט אינדיאנה: אלפרד ק. קינסי וארל
ב. פימרוי, קלייד א. מארטיק, פאול ה. גבהארד...
תרגמו מאנגלית נ. בן-עמי וי. לבנון. ירושלים, אחי
אסף, (דפוס Jerusalem Post, 1954), 667 ע', דיא-
גרמות, טבלאות, ציורים. 8°. שם המקור: Sexual
behavior in the human female. By the staff
of the Institute for Sex Research, Indiana
University, Alfred C. Kinsey a.o.

1953 קירקגור, סרן [Seren Kierkegaard].
מבחר כתבים בעריכת יוסף שכטר יאילן פרוץ.
תל-אביב, דביר, (דפוס "אחדות"), תשי"ד, 125 ע', 8°.
= דביר לעם, סידרה ראשונה, 41.

תרגם בעיקר ע"י העורכים יוסף מנילה, שכתב
גם את הפרק "תולדותיו של סרן קירקגור" (ע' 14—
31). בתחלת הספר: י. שכטר: מגמתו של המכתב —
המדורות: האסטיטי. האתי. הדתי. הזמן. ההוש. על
עצמו. מידורים.

1954 קלר, הלן. קורות חיי תרגמה מאנ-
גלית אסתר ולדקובסקי. מהדורה ששית. תל-אביב, עם
עובד, (דפוס "עחיד", תשי"ד, 228, [3] ע', תמינית.
8°. שם המקור: Helen Keller: The story of
my life.

תשי"ד, 218, [2] ע', מפה, פקסימילים, תמונות. 8°.
 בראש השער: אלכסנדר ראדישצ'ב. שם המקור:
 Александр Радичев: Путешествие из Иерусалима
 в Москву.

1965 שביט, נחמיה, התנהגות אלקטרו-
 פורטית של פוליאלקטרוליטים... מאת נחמיה
 שביט <שטרנברג>... [ירושלים, תשי"ד], 41, 8, 12,
 [4] דף. 4° עם סיכום ושער נוסף באנגלית:
 Nehemia Shavit <Sternberg>: The electro-
 phoretic behaviour of polyelectrolytes — תקציר
 דיסרטציה, ירושלים תשי"ד, במכונת הכפלה.

1966 שפיגל, פנחס, גורמים בהשרשת
 יחורי גפן... [ירושלים, תשי"ד], 6, 36, [6] ע',
 ציורים. 8° עם תכן, סיכום ושער נוסף באנגלית:
 Pinhas Spiegel: Factors affecting the
 rooting of grape vine cuttings — תקציר דיסר-
 טציה, ירושלים, במכונת הכפלה, רק השער שעל המע-
 טפה נדפס.

1967 שפירא, מאיר, הוראת הפיסיקה
 בבית הספר התיכון... [ירושלים, תשי"ד], 5, [5], 94,
 [24] דף, ציורים. 4° עם תכן, סיכום ושער נוסף
 באנגלית: Meir Shapira: The teaching of
 physics in secondary schools — דיסרטציה, ירו-
 שלים, במכונת הכפלה.

1968 שר, דניאל, החזית האלמונית.
 (ירושלים, דפוס עזריאל, תשי"ד), 32, [2] ע', 8°.
 קובץ מאמרים לשאלות תיקון הלוח הניצרי.

1969 Siman, Baruch. Der logische Posi-
 tivismus und das Existenzproblem der höheren
 Ideen <eine Untersuchung ueber den Sinn
 <meaning> zivilisatorischer Werturteile>. Tel
 Aviv, Antikommunistische Liga, (דפוס אלישע),
 [1952?], 160 p. 8°. „Gedruckt als Manu-
 script“.

שונות

1970 شريف، محمد الاحمدى. قل
 «هو الله أحد، الله الصمد...» (حيفا).

1959 רובינסון, דונלד, 100 גדולי עולם.
 חרגם מאנגלית אביעזר גולן, תל אביב, אבינועם-יסוד,
 (דפוס לידור), [1954], 303 ע', 8°. בראש השער:
 דונלד רובינסון, ביוגרפיות, שם המקור: Donald
 Robinson: The 100 most important people
 מהתכן: ה. בן צוריון, ב. ברוך, א. ה. וולצברג,
 א. אינשטיין, ג. ר. אופנהיים, ז. א. וקסמן, מ. בובר,
 א. קסטלר.

1960 רודי, צבי [Hirsch Rudy]. תורת
 התורשה: פרקים במשנתו של מנדל ותולדות חייו.
 מהדורה שניה מתוקנת בצרוף כ"א תמונות, ירושלים,
 ר. מס; (חיפה, דפוס "אות", 1954), 158 ע', פורטרט.
 8° = ספרית דני למדע פופולרי, 46.

1961 רוזן, חיים [ברוך] [H. B. Rosén]. שי-
 חות על לשון והיסטוריה. (תל אביב), י.
 צצ"ק; (ירושלים, דפוס "המערב"), תשי"ד, 93,
 [3] ע', טבלה מקופלת. 8°.
 התכן: ביבליוגרפיה: ע' 5—6. לקורא. לשון ולשון
 גות. הלשון — מקור להיסטוריה, היסטוריה בלשון.
 המקור לתולדות הלשונות — הכתב. ניתוח דקדוקי של
 לשון.

1962 רושולד, מרדכי, תולדות הרעיון
 המדיני; לפי הרצאותיו של מ. רושולד באוניבר-
 סיטה העברית, בצירוף הוספות ממקורות אחרים.
 מהדורה שניה, מתוקנת... ירושלים, הסתדרות הסטי-
 דנטים של האוניברסיטה העברית, תשי"ד, [2], 83 ע'.
 8° במכונת הכפלה.

1963 ריך, קרל, מורפולוגיה של בעלי
 חיים חסרי חוליות; על פי הרצאותיו של ק. ריך, כפי
 שנערכו בידי עטרה קפלן ואברהם סוחוביטסקי...
 ירושלים, הסתדרות הסטודנטים [של האוניברסיטה
 העברית], תשי"ד, [1], 120 ע', ציורים. 8° במכונת
 הכפלה.

1964 רינגולדס, קונטין, אני, וילי סאטן.
 עברית: ש[מואל] שניצר. תל אביב, "עידית", (דפוס

المطبعة الاحمدية، ١٣٧٢ هـ). ١٢ ص (1953). 16 ע" 8.

תגובה למאמר שהופיע בעלום שם בכתב העת הנוצרי
"אלטלאם ואל"חיר" הנדפס בנצרת יאשר בו נאשם
המחבר בהשפלתו של ישו הנוצרי.

(نداء المنادي ٣٦)

שריף, מחמד אל-אחמדי... (חיפה, דפוס אל-אחמדיה,

ספרות עברית ומדע היהדות בחו"ל

tura — escultura — bibliografía; revista
mensual. Buenos Aires, 1953

1976 ארגנטינער לעבן; אייטאבע פאר
יידיש-נאציאנאלע, געזעלשאפטלעכע פראבלעמען אין
קולטור-פראגן. בוענאס איירעס. 2. דריטבויען, גל
4: 1 באב תשי"ז. 7, [1] ע' עם מדור ושער נוסף
בספרות: Vida Argentina.

1977 מיר זיינען דא; אייטאבע פון פארבאנד
פון געזעלענע יידישע קאצעטלער און פארטיזאנער אין
הארשעווער געטא; ניו יארק. 4. תכופות ההופעה
לא נזכרה. גל 3: אפריל 1953, [1], 11 ע' תמונות.
צום 10. יארטאג פון אויפשטאנד אין ווארשעווער
געטא.

1978 מעלבארנער בלעטער; ליטערארישע אויס-
גאבע פון יידישן שרייבער-פאראיין אין מעלבארן. מעל-
בורן. 1953. 4. תכופות ההופעה לא נזכרה. [גל
1]: דצמבר. 64 ע' פקסימיל.

1979 19 טער אפריל; מאטעריאלן און דאקומענטן
וועגן אומקום און ווידערשטאנד פון פוילישן יידנטום.
בוענאס איירעס, פעדעראציע פון יידישע לאנדסלייט
פאראיינען אין ארגנטינע און לאנדסלייט-פאראיין פון
הארשע און אומגעגנט. 8. תכופות ההופעה לא נז
כרה. העורך: יאסל פרידקעס. חוברת 3: אפריל 1953.
160 ע' תימ, תמונות. שער נוסף בספרות. אחרי שם
העתון: געווינדעט דעם אנדענק פון די העלדן אין
קערוויש צום 10. יארטאג פון אויפשטאנד אין וואר-
שעווער געטא.

1980 נייע יידישע צייטונג; אומפארטייאיש-
נאציאנאלע וואכנצייטונג. מינכען, (Gebr. Garfinkel).
2. גדול. [יומן]. גל 188: 10. IX. 54. 8 ע'.

1981 דאס ציוניסטישע ווארט; אינפארמא-
טיווער ארגאן פון דער פאראייניקטער ציוניסטישער

עתונים

ראה גם להלן במדור "בתוך כתבי עת"
1971 אור המזרח; רבעון מוקדש לתורה, לאומה
ולמדינה. ניו-יורק, הועד לחינוך התורה והיהדות ע"י
המורחי באמריקה, תשי"ז. 8. העורך: יעקב לוינ-
סון. גל 1: אדר. 63, [1] ע' עם תוכן ושער נוסף
באנגלית. — המדורות: המערכת. מטרותנו. מכתבי-הרכי-
ב. נים הראשיים לא"י. מדור ההלכה. 6 מאמרים. מדור
לשאלות הזמן ולעניני היהדות. 6 מאמרים. בעולם
היהדות.

1972 המבשר. גרבה <תוניסיה> דפוס חי חדא, תשי"ז. 2. ירחון. העורך: ח. כהן. גל 1: שבת.
8 ע' "פנימי לא למכירה".

1973 שביבים; רבעון לבעיות הזמן, למחקר
ולספרות. [פאריס]. ברית העברית העולמית סניף צרפת.
תשי"ז. 8. העורך: יעקב ישראל פינק. גל 1:
כסלו. 112 ע' עם תוכן ושער נוסף בצרפתית.

"המטרה העיקרית... היא להקים בלייבול ליצירה
העברית בתפוצות... לתנך ולאמן ידי סיפורים עבריים
שאינם רגילים להשתמש בשפה זו ולהכין דור חדש
של סיפורים עבריים". (מדברי המערכת). תכן חלקי
עין ק.ס. שנה ל' ע' 223.

1974 די אידישע שטימע. The Jewish Voice;
אונפארטייאישע נאציאנאלע וואכנצייטונג. לאנדאן. 2.
העורך: ברא. סאכאטשעווסקי. כרך 1 גל 45: ב' נוסן
תשי"ב. 4 ע' תמונות.

1975 אילוסטרירטע ליטערארישע בלעטער;
יידש-שריפט פאר ליטעראטור, קונסט, טעאטער און
פילם. בוענאס איירעס, 1953. 4. העורך: משה
קאפהייט. שנה 1 גל 2: אקטובר. 16, [4] ע' עם
מדור ושער נוסף בספרות: Hojas literarias
— cine — teatro — literatura — pin-

- ארגאניזאציע אין בראזיל. ריא דע זשאנירא, 1954. 2°.
- ירחון. העורכים: געלסאן ווינער, יעקב טשצינא. גל' 1: 21 ביולי. [12] ע/פ, פקסימילים, תמונות. ביוזית ובפורטוגיזית. שם העתון בפורטוגיזית: A voz sionista; órgão informativo da organização sionista unificada do Brasil.
- 1982 *Essentials and Substantialities*; a monthly publication devoted to various fields of general and Jewish thinking. New York, S. H. Setzer Club, 1954. 8°.
- העורך: Samuel H[irsch] Setzer. גל' 1: ספ' סמבר, 15, [1] ע/פ.
- 1983 *The Greater Saint Louis Jewish Star*. St. Louis, Missouri, 1954. 2°.
- שבועון. העורך והמו"ל: Charles L. Klotzer. גל' 1: 6 בספטמבר. [12] ע/פ, תמונות.
- 1984 *Niw Hanoar*; maandblad voor de joodse jeugd. Amsterdam, 1954. 4°.
- „גלב הנוער; ירחון לנוער-היהודי“. גל' 2 של שנה 1: גובמבר-חשוון. 12 ע/פ, פקסימילים.
- 1985 *Renaissance*; organe mensuel de la Communauté Israélite de Marseille. Marseille, cercle intellectuel pour le rayonnement de la pensée et de la culture juive. 2°.
- העורך: Roger E'singer. גל' 3: יוניאגוסט 1954. [6] ע/פ, תמונה.
- קבצים
- 1986 *Calendrier* לוח כים לשנת התשי"ב. Calendrier de poche illustré et documenté. Année 5712. Tunis, F. Gaston Guez. [תשי"א]. ע' 24 תמונות. 8°.
- 1987 *אלוועלטלעכער יידישער קולטור קאנגרעס. פרץ-סקווער-אנדענק-בוך*; (דאס פרץ-יאר 1951-1952). ניויארק, אלוועלטלעכער יידישער קולטור קאנגרעס, 1954. 174, 50 ע/פ, תמונות. 8°.
- 50 הע' האחרונים כוללים טכסט אנגלי. השער האנגלי: Peretz Year and the New York Peretz Square. תאור חגיגות פרץ למלאות 100 שנה להורדתו.
- 1988 בייניש *מיכאלעוויטש געדענק-בוך*. בוונאס איירעס, „קילטור אין הילף אנ. פון ארטור ויגעלבוים“, 1951. 302, [1] ע/פ, פורטרטים, פקסימיל. 8°.
- ב. מיכאלעוויטש [=יוסף איזיצקי] (1876 בריסק — 1928 ורשה) היה אחד מראשי ה„בונד“ בפולין. — התכן: לעבן, קאמף, שאפונג (מאמרים מאת ק. ליס, ח. ש. קאדאך, ע. נאחאגרוסקי, א. ליטוואק, ש. מענדעלסאן, י. פאט, מ. בראדערמאן). פון ב. מיכאלע' ח'טשנס שריפטן: ערב „בונד“. די מענטשלעכע געזעל-שאפט און איר אוטוויקלונג. צייט-פראגען. געשטאלטן און פערזענלעכקייטן. קאפיטלען פון „זכרונות פון א יידישן סאציאליסט“, עיין קס. שנה ו' ע' 73.
- 1989 יידישער וויסנשאפטלעכער אינסטיטוט. *שיקאגער אפטייל. ל. מ. שטיין* — 70 יאר. אנדענקבוך. שיקאגא, ל. מ. שטיין-יובל-קאמיטעט און שיקאגער קאמיטעט פון ייחא, 1953. 112, [2] ע/פ, לוח פורטרט. 4°.
- ל. מ. שטיין [=יצחק לייב פראדקין] יליד דרום רוסיה, היגר לארה״ב בשנת 1907. מו"ל של ספרים ביוזית, עסקן בשדה התרבות והחינוך. הקובץ כולל ביוגרפיה של ל. מ. שטיין (ע' 13—36), מאמרים, זכרונות, רשימות ושירים. ע' 92—94: אויסגעאבעט פון פארלאג ל. מ. שטיין.
- 1990 *Cohen, Israel, ed. The rebirth of Israel: a memorial tribute to Paul Goodman*. Edited by Israel Cohen. With a foreword by the Chief Rabbi (Israel Brodie) and introduction by S. Brodetsky. London, E. Goldston, 1952. XIV, 338 p., front. (port.) 8°.
- מאמרים וסקירות על בעיות חשובות של התנועה הציונית ושל מדינת ישראל. מאת עשרים ושלושה מחברים בני סמכא. ליקוטים מכתבי פאול גודמן: ע' 24—51. ביבליוגרפיה נבחרת, מאת צ. י. גודמן: ע' 52—58.
- 1991 *Comite argentino pro Instituto científico Weizmann*. Weizmann inmortal. Buenos Aires, 1954. 28 p., ports. 8°.
- מאסף.
- 1992 *Madrid. Comunidad sefardí. Acto de homenaje a la memoria del Doctor Angel*

91 p., illus. 8°. Jews and Judaism: p. [11]—22.

1997 **Ettinghausen, Richard**, ed. Supplement to "A selected and annotated bibliography of books and periodicals in Western languages dealing with the Near and Middle East, with special emphasis on medieval and modern times" (December 1953). Washington, Middle East Institute, 1954. p. [113]—137. 4°.

את הביבליוגרפיה עיין ק.ס. שנה כ"ט ע' 336, שם גם ציון.

1998 **United Nations. Dept. of Social Affairs**. Social welfare information series, current literature and national conferences: Israel. 1949—51. 4 pts. (New York), 1949—51. [2], 6, [2]; [2], 40, [2]; [2], 30, [2]; [2], 19, [4] p. 8°. =Social welfare information series, current literature and national conferences: vol. 3, no. 3; vol. 6, no. 5; vol. 7, no. 6; vol. 8, no. 4).

1999 **Zeldner, Max**. A bibliography of methods and materials of teaching Hebrew in the light of modern language methodology... 2nd enl. ed. New York, Jewish Education Committee of New York, 1953. 3 p. l., V, [1], 117 p. 8°. במכונת הכפלה.

מדע המקרא

2000 **חדאד, דוד בן מעתוק**. ספר קרן לדוד; מכיל חיידים וביאורים... על חמשה חומשי תורה. ובסופו סי' מעשה נסים... מהראב"ד... רבי נסים בית אן. חברו מאת... רבי דוד בן מעתוק חדאד... הוספנו... וספחנו... תולדות... המחבר בשם המעלות לדוד מאת נכדו (ינון שלום אלחורי)... נאם בנו... מעתוק חדאד חזקיה... גירבה, דפוס ת. חדאד, תש"ח. 14, 68; [1], 28 דף. 8°. לס' מעשה נסים שער מיוחד, והוא כתוב בערבית יהודית.

2001 **נימן, שמעון בצלאל**. ספר פנינים יקרים על תורה נביאים וכתובים וחמ"ג ואגדות הש"ס... מאת הרב... שמעון בצלאל נימאן... יעה

Pulido Fernandez, tributado por la Comunidad sefardi de Madrid. (Madrid, typ. C. Bermejo), 1953. 30 p., port. 8°.

תמצית נאומיהם של ד"ר א. פולידו מרטין ופרופ. פ. פרו קסטרו עם מבוא מאת ד. פ. ברוך.

1993 **Mieczyslaw Minkowski zum 70. Geburtstag und der „Jüdischen Vereinigung Zürich“ zum 35jährigen Jubiläum**. [Zürich, 1954]. 33 numb. l. 4°.

במכונת הכפלה. מאסף ליובול של הפרופ. לרמוא מ. מינקובסקי, שבשנות 1946—1925 שמש יו"ר האגוד הנ"ל בציריך. כולל מאמרים על מ. מינקובסקי וגם דבריימבוא להרצאות שונות שהורצו מטעם האגוד.

1994 **World Union for Progressive Judaism**. An American manual for "World Union for Progressive Judaism", compiled by Rabbi Martin M. Weitz... [London?], American Board [of] World Union for Progressive Judaism, (1954—5714). 48 p., ports. 8°.

1995 **Židovská ročenka na rok 5715 <1954-1955>**. (Praha), Rada židovských náboženských obcí, [1954]. 134, [2] p., illus. 8°. "שנתון יהודי לשנת תשט"ו. פרג, המועצה של הקה' לות היהודיות". העורך: Rudolf Iltis. — התכן: תרגום מתוך מגלת "רות", שירים מאת י. ל. פרץ, פ. גוטליב. י. ויל: קטע מרומן היסטורי (מתקופת הפרנקיסטים); ספורים ורשימות מאת א. אילברכט, ר. פדר, י. ל. פרץ, ו. רקוש, א. לוסטיג. — ג. זיכר: השלום (ביהדות); על התפלה ביהדות. א. דייוביץ: ר' יחזקאל לנדוי. א. כץ: חמש מגילות. ב. פרקש: הרמב"ם. ת. וולבקובה: ההשכלה היהודית בתקופת המלכים מן השושלת של פרשמיסל. א. אוטיץ: אבותיו של א. א. קיש. י. פודראזיק: פר. גלבר. ו. לאצ'ינא: עילמו של ק. פולצ'ק.

ביבליוגרפיה ותולדות חכמת ישראל

1996 **American Jewish Committee**. The pen is mightier: a catalogue of publications in the field of community relations. 1954 edition (3rd ed.). New York, N.Y., [1954].

2007 **Bible and N.T. tr. English.** The Holy Bible containing the Old and New Testaments translated out of the original tongues; and with the former translations diligently compared and revised by His Majesty's special command... Oxford, University Press, n.d. 1151, [1] p. 8°. "The Oxford miniature coronation Bible".

על הכריכה : 1953.

2008 **Bible and N.T. tr. French.** La Sainte Bible, traduite en français, sous la direction de l'Ecole biblique de Jérusalem. 2 v. Paris, Editions du Cerf, 1954. 3°.

החלק : Daniel, traduit par J. de Menasce. 94, [3] p. — Les livres des Chroniques, traduits par H. Cazelles... 245, [2] p.
את הקודמים עיין ק.ס. שנה כ"ז ע' 161--162, 323, שנה כ"ח ע' 52 ו-153 ושנה כ"ט ע' 53 ו-339.

2009 **Bible and N.T. tr. German.** Die Heilige Schrift des Alten und des Neuen Bundes, übersetzt von Paul Riessler und Rupert Storr. (7. Aufl.). Mainz, Matthias-Grünewald Verlag, (1954). XI, 1532, 67, 60, XII p., chronol. tab., fold. maps, pl. (incl. plans). 8°. 67, 60 p.: Erläuterungen und Auswertungen.

2010 **Bible and N.T. tr. Syriac.** Biblia Sacra juxta versionem simplicem quae dicitur Pschitta. T. 1-2. Beryti, Typis Typographiae catholicae, 1951. 2 p. 1., 718, [1] p.; 2 p. 1., 681, [2] p. 8°. שער נוסף בסורית.

2011 **Bible and N.T. Selections.** Great dramas and poems from the Bible, selected by Charles Lloyd-Jones. Illustrated with reproductions of sixteen celebrated paintings. London, MacGibbon & Kee, 1953. 4 p. 1., 199 p. 8°.

2012 **Bible. tr. German.** Das Alte Testament deutsch; Neues Göttinger Bibelwerk...

הוספתי קונטרס מספר חמדה גווה נוסף דרשות... אני... שלמה כהנא. בודאפעסט, דפוס מ. קאטצבורג, תש"א. [4] 172 ע' 8°.

2002 תנ"ך. תורה. חמשה חומשי תורה עם ההפ"ט... ונוספו... חמש המגלות. Mit Übersetzung. Basel, David-Verlag, 1952, 340, [4] תש"ג. 8°. עברית וגרמנית. עמוד מול עמוד (בחורב בלבד).

2003 **Altheim, Franz; Ruth Stiehl.** Das erste Auftreten der Hunnen; das Alter der Jesaja-Rolle; neue Urkunden aus Dura-Europos... Baden-Baden, Verlag für Kunst und Wissenschaft, 1953, 90 p., facsim., pl. 8°.

על סמך כ"י עבריראמי על קלף, שנתגלה בדוריה אירופים, קובעים המחברים את זמן כתיבת ההוספות בס' ישעיה א' שב"מגלות הגנוזות" ללא קודם למאה השלישית לספירה.

2004 **Beattie, Mallory.** The making of the Old and the New Testaments; a historical study. New York, Exposition Press, (c1953). 148 p.; chronol. tab. 8°.

"מסרת המחקר הזה היא לתת דו"ח על התנאים בהם חלה התפתחותו של נוסח התנ"ך והברית החדשה... להסביר את הסתירות ואת האי-התאמות הידועות שבהם ואת הכפילות והמגוון המשונן בספרים רבים" (מהמבוא). — ביבליוגרפיה : ע' 144--148.

2005 **Bedford, F[rancis] J[ohn].** The Bible in East Africa. London, British and Foreign Bible Society, [1954]. 61 p., 1 l., illus., maps, port. 8°. = Jubilee books, no. 8. — "Appendix: Some notable landmarks in the history of the Society in East Africa." : p. 57--61.

2006 **Bible and N.T. tr. English.** The Companion Bible; being the Authorized Version of 1611 with the structures and notes, critical, explanatory and suggestive and with 198 appendixes. London, Lamp Press, [1953]. XI, 1914, 227, [1] p., illus., diagrs., map, plans, chronol. tab., geneal. tab. 8°.

Sebastian Bullough. London, Saint Catherine Press, (1953). LXIX, 131 p., chronol. tab. 8°. (Westminster Version of the Sacred Scriptures. The Old Testament).

כולל תרגומים, מבואות והערות.

2018 **Bible. Hosea.** Het boek Hosea, vertaald en verklaard door C. van Gelderen en W.H. Gispen. Kampen, J.H. Kok, 1953. 426, [1] p. 8°. (Commentaar op het Oude Testament; onder redactie van G. Ch. Aalders, W.H. Gispen, J. Ridderbos).

ביבליוגרפיה : ע' 9—13.

2019 **Bible. Psalms.** Die neuen Psalmen und die Cantica des Breviers. Nach der neuesten lateinischen Ausgabe des Päpstlichen Bibelinstitutes in Rom, mit vermehrten Anmerkungen. Deutsch von Florian Auer. Wien, Herold, (c1950). 456 p. 8°.

2020 **Bible. Job.** Das Buch Ijob; hebräisch und deutsch. (Übertragen, ausgelegt und mit Text- und Sacherläuterungen versehen von Fridolin Stier). München, Kösel-Verlag, (c1954). 361, [1] p. 8°.

המקור (בלתי מנוקד) והתרגום עמוד מול עמוד.

2021 **Bible. Song of Solomon.** The Song of Songs; a study, modern translation and commentary, by Robert Gordis. New York, Jewish Theological Seminary of America, 5714—1954. XII p., 1 l., 108 p. 8°. =Texts and studies of the Jewish Theological Seminary of America, v. 20.

ביבליוגרפיה : ע' 99—106.

2022 **Bible. Ecclesiastes.** Exposition of Ecclesiastes, by H[erbert] C[arl] Leopold. Columbus, Ohio, Warburg Press, (c1952). 304 p. 8°.

2023 **Bible. Dan'el.** Susanna, Daniel, Bel et Draco, edidit Joseph Ziegler. Göttingen,

hrsg. von Volkmar Hertrich und Artur Weiser. Teilband 12: Die Bücher der Chronik, Esra, Nehemia. Übersetzt und erklärt von Kurt Galling. Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1954. 255, [1] p. 8°.

עין גם ק.ס. שנה כ"ז ע' 162, 324 ; שנה כ"ח ע' 153 ; שנה כ"ט ע' 221, 54.

2013 **Bible, tr. Greek (Modern)** Ἑρμηνεία Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐπιμελεία Βασιλείου Μ. Βέλλα. Ἀθήναι, «Ἀστήρ», 1947—1950. 8°.

התנ"ך : 2 ; הישע. 1947, 142, [1] ע'. — 3 : מיכה, יואל, עובדיה. 1948, 134, [1] ע'. — 5 : חגי, זכריה, מלאכי. 194, [1] ע'. — כל כרך כולל מבוא, סכסס של תרגום השבעים, תרגום ליחזית מודרנית ופירוש. כרך 1 ו' עין ק.ס. שנה כ"ח ע' 345.

2014 **Bible. Exodus.** The Book of Exodus in the revised version, with introduction and notes by S[amuel] R[olles] Driver. Cambridge, University Press, 1953. X, LXXII, 443 p., illus., fold. maps, chronol. tab. 8°. (The Cambridge Bible for schools and colleges). — Reprint of 1911 issue.

2015 **Bible. Exodus.** Exodus... [Commentary by] F[rederick] B[rotherton] Meyer. 2 v. London, Marshall, Morgan & Scott, (1952). 8°.

התנ"ך : [v. 1]: Chapters I—XX (v. 21). 240 p. — [v. 2]: Chapters XX (v. 22)—XL. 240 p.

פירוש דהרינגר.

2016 **Bible. Jeremiah.** The Book of Jeremiah, v. 2: Jeremiah, ch. 26—52, in: the King James Version with introduction and critical notes, by Julius A. Bewer. New York, Harper, (c1952). 87 p. 8°. =Harper's annotated Bible, no. 6.

את הקודם עין ק.ס. שנה ל' ע' 35.

2017 **Bible. Minor Prophets.** Obadiah, Micah, Zephaniah, Haggai and Zechariah by

der Jahresfeier der Universität Basel am 27. November 1953. Basel, Helbing & Lichtenhahn, 1953. 22 p. 8°. =Basler Universitätsreden, Heft 33.

על תפקידו ההיסטורי של יחזקאל הנביא.

2031 Enoch. Le Livre des secrets d'Hénoch; texte slave et traduction française, par A. Vaillant. Paris, Institut d'études slaves, 1952. 2 p. l., XXVI, 128 p. 4°. =Textes publiés par l'Institut d'études slaves, 4.

הטכסט והתרגום עמוד מול עמוד. ע' ו—xxvi: מבוא מאת המתרגם והמהדיר.

2032 Erdman, Charles R[osenbury]. The Book of Deuteronomy; an exposition. Westwood, N.J., F.H. Revell, (c1953). 95 p. 8°.

עין ק. ס. שנה כ"ט ע' 56.

2033 Farley, Fred A[ugustus]. Study notes on the Old Testament... With notes on lesson one by Horace Cleaver. (Rev. [ed.]). London, Epworth Press, (1953). VI, 234 p., tab. 8°. "Twelve lessons."

הספר מיועד לתלמידי-כמורה נוצרים.

2034 Froom, Le Roy Edwin. The prophetic faith of our fathers; the historical development of prophetic interpretation. v. 4: New world recovery and consummation of prophetic interpretation. Washington, D.C., Review and Herald, (c1954). 1295 p., diagrs., facsimis, illus., tab. 8°.

על היהודים מוכרז במקומות שונים בספר. עין במפתח. את הקודמים עין ק. ס. שנה כ"ט ע' 341.

2035 George, S.K. The story of the Bible. Foreword by Rajkumari Amrit Kaur. Ahmedabad, Navajivan, (1951). XVI, 219 p., maps, pl., chronol. tab. 8°. "All the illustrations... are by Vinayak S. Masoji."

על התנ"ך והברית החדשה.

2036 Giving, Gerald R. Cities of Bible lands yesterday and today... Illustrations by

Vandenhoeck & Ruprecht, 1954. 223 p. 8°. =Septuaginta, Vetus Testamentum graecum auctoritate Societatis litterarum Göttingensis editum. v. 16, pars 2.

את הקודם עין ק. ס. שנה כ"ט ע' 54 מספר 525.

2024 Cahiers d'archéologie biblique. no. 1—3. Neuchâtel, Delachaux & Niestlé, 1953. illus., pl. 8°. Sous la direction de André Parrot.

התכן: no. 1: Parrot, André: Déluge et arche de Noé. 2e éd. revue. 63. [1] p. — no. 2: Parrot, André: La tour de Babel. 58. [1] p. — no. 3: Parrot, André: N'ive et l'Ancien Testament. 78. [1] p.

2025 Culver, Robert D. Daniel and the latter days. (Westwood, N.J.), F.H. Revell, (c1954). 221 p. 8°.

2026 Davies, D[avid Richard] Seaborne. The Bible in English law. London, Jewish Historical Society of England, 1954. 23. [1] p. 8°. (The Lucien Wolf memorial lecture, 1952).

2027 Diem, Hermann. Das Problem des Schriftkanons. Zollikon-Zürich, Evangelischer Verlag. 1952. 23 p. 8°. =Theologische Studien, hrsg. von Karl Barth, Heft 32.

2028 Dobschütz, Ernst von. Die Bibel im Leben der Völker. 3. Aufl. In neuer Bearbeitung hrsg. von Alfred Adam. Witten, Luther Verlag, [1952]. 239. [1] p. 8°.

2029 Dupont-Sommer, A[ndré]. Observations sur le Manuel de discipline découverte près de la mer Morte; communication lue devant l'Académie des inscriptions et belles-lettres, le 8 juin 1951. Paris, A. Maisonneuve, 1951. 31. [1] p. 8°.

2030 Eichrodt, Walther. Krisis der Gemeinschaft in Israel; Rektoratsrede gehalten an

1 l., 191 p., 1 l., 84 pl. (part col.) on 42 l. 2°. "Fac-simile of the fourteenth-century Holkham Bible picture book." הוצאת הדר.

2042 **Hoonacker, Albin van.** De compositio litteraria et de origine Mosaica Hexateuchi disquisitio historico-critica; een historisch-kritisch onderzoek van professor van Hoonacker naar het ontstaan van de Hexateuch op grond van verspreide nagelaten aantekeningen samengesteld en ingeleid door Jozef Coppens. Brussel, Palais der Academiën, 1949. 101 p., facsim. 4°. =Verhandelingen van de Koninklijke Vlaamse academie voor wetenschappen, letteren en schone kunsten van België. Klasse der letteren, jaarg. 11, no. 11.

2043 **Hübscher, Arthur.** Die grosse Weissagung: Texte, Geschichte und Deutung der Prophezeiungen von den biblischen Propheten bis auf unsere Zeit. [München], Heimeran Verlag, (1952). 253. [2] p. 8°.

רק שני קטעים מנביאי ישראל הובאו בספר, אבל היהודים נזכרים בכמה נבואות אחרות; עיין במפתח הספר.

2044 **Jursch, Hanna.** Ich sah den Engel mir erscheinen; die Gestalt des Engels in Bibel und Kunst. Berlin, Evangelische Verlagsanstalt, [1952]. 40 p. 8°.

2045 **Kellerhals, Emanuel.** Einführung in die Bibel für solche, die sie kennen, und die sie nicht kennen. Basel, F. Reinhardt, [1953]. 129 p. 8°. "Die... Ausführungen sind als Radio-Zyklus im Studio Basel Ende 1952 dargeboten worden".

2046 **Knox, Ronald [Arbuthnott].** Riches de l'Ancien Testament; retraite sacerdotale. Traduit de l'anglais par... A. Tenneson. (Paris), Desclée de Brouwer, (1953). 185 p., 2 l. 8°.

Lee Mero, Minneapolis, Augsburg Publishing House, c1953. [16] p. incl. illus. 4°.

2037 **Gottwald, Norman K.** Studies in the Book of Lamentations. London, S.C.M. Press, (1954). 122 p. 8°. =Studies in Biblical theology, no. 14.

2038 **Gross, Heinrich.** Weltherrschaft als religiöse Idee im Alten Testament. Bonn, P. Hanstein, 1953. 157 p. 4°. =Bonner biblische Beiträge... no. 6.

התוכן: Bibliographie: p. [7]—8. Einleitung. Begriff der Weltherrschaft, Erscheinungsbild der Weltherrschaft. Verhältnis der religiösen zur politischen Weltherrschaft. Resultate.

2039 **Herrmann, R[udolf].** Die Bücher der Bibel <kürzeste Inhaltsangaben aller biblischen Bücher>. Berlin, Evangelische Verlagsanstalt G.m.b.H., [195-?]. 23. [1] p. 8°.

2040 **Hölscher, Gustav.** Geschichtsschreibung in Israel; Untersuchungen zum Jahvisten und Elohisten. Lund, C.W.K. Gleerup, 1952. 411. [1] p. 8°. =Skrifter utgivna av Kungl. Humanistiska vetenskapssamfundet i Lund, 50.

התוכן: Einleitung. — Der Jahvist: Übersicht. Umfang des Werkes. Das Geschichtsbild. Komposition. Stoff und Gestaltung. Datierung des Werkes. Heimat des Verfassers. Politischer Leitgedanke. Religion. Geschichtsschreibung. — Der Elohist: Übersicht. Umfang des Werkes. Das Geschichtsbild. Quellen. Heimat des Verfassers. Vermutungen über die Person des Verfassers. Komposition. Stil. Theologie. Geschichtsdeutung. E². Zur Analyse der Quellen. p. 271—409.

2041 **The Holkham Bible picture book;** introduction and commentary by W.O. Hasall. London, Dropmore Press, 1954. VII p.

אין בכוחנו להביע דעות דוגמטיות. מטרותנו: הפנומולוגיה של הכתבים הקדושים ואנו משתמשים באמצעים של מדע הזהירות. בין השאר מדיבר על התנ"ך והספרים החיצונים.

2051 **Lewels, Maximilian.** Was sagt der hebräische Text? ein Vergleich des masoretischen mit dem lateinischen Text des neuen Psalters einschliesslich der Gesänge. Paderborn, F. Schöningh, 1953. 52 p. 8°.

2052 **Lloyd-Jones, D[avid] Martyn.** From fear to faith; studies in the Book of Habakkuk. London, Inter-Varsity Fellowship, (1953). 76 p. 8°.

2053 **Lynn, Ryllis Goslin.** Great ideas of the Bible, outlined for moderns... With selected passages from the Bible; a new translation by James Moffatt. New York, Harper, (c1954). XIII, 272 p. 8°.

התנ"ך: The nature of God and man. The meaning of right and wrong as proclaimed by O.T. prophets. The ideas of Jesus.

2054 **Maas, Rosalie S[uzanne].** The Bible for everyman; from Genesis to the Exodus. London, Foundational Book Company Ltd., (1951). 111, [1] p. 8°. "The substance of this book originally appeared in serial form in 'Metaphysical notes', February, 1950—February, 1951".

2055 **Maccabees.** The third and fourth books of Maccabees, edited and translated by Moses Hadas. New York, published for the Dropsie College for Hebrew and Cognate Learning by Harper, (c1953). XII, 248 p. 8°. (Jewish apocryphal literature).

התנ"ך: The third book of Maccabees: Introduction (p. [1]—27); text, translation, commentary and critical notes (p. [29]—85). — The fourth book of Maccabees: Introduction

מסות על אישים ומאמצות בתנ"ך, כתובות מתוך השקפה קתולית.

2047 **Kraus, Hans Joachim.** Prophetie und Politik. München, C. Kaiser, 1952. 88 p. 8°. =Theologische Existenz heute... Neue Folge, Nr. 36.

2048 **Kraus, Otto.** Mosche, der Erfinder der Buchstaben, der Ziffern + der Null; Wesen, Erfindung, Geschichte des Uralphabets. Zürich, Selbstverlag, (c1953). 190 p. 8°.

2049 **Langhe, Robert de.** Les textes de Ras Shamra-Ugarit et leurs rapports avec le milieu biblique de l'Ancien Testament. I-II. Gembloux, J. Duculot, 1945. LVII, 390, [4] p., fold. map, fold. pl., plan, tab.: 544, [4] p., tab. 8°. =Universitas catholica Lovaniensis; dissertationes ad gradum magistri in Facultate theologica vel in Facultate juris canonici consequendum conscriptae. ser. 2, t. 35.

התנ"ך: V, 1: Préface. Index bibliographique (p. [XV]—LVII). Introduction. Les textes de Ras Shamra. Fouilles et histoire. Les textes de Ras Shamra-Ugarit. L'écriture et la langue des textes alphabétiques sémitiques d'Ugarit. Le milieu archéologique, la date et l'importance des textes d'Ugarit. — V, 2: La documentation géographique des textes administratifs. L'horizon géographique de deux prétendus textes historiques, — des textes légendaires, — des textes mythologiques. La population d'Ugarit aux XVe—XIVe siècles avant J.-C. L'organisation familiale, sociale et politique. Les souvenirs historiques des Ugaritiens. Conclusions générales.

2050 **Leipoldt, Johannes; Siegfried Morenz.** Heilige Schriften; Betrachtungen zur Religionsgeschichte der antiken Mittelmeerwelt. Leipzig, O. Harrassowitz, 1953. 216, [1] p., 1 l., front. (facsim.), 13 pl. on 7 l. 8°.

frink: Die Achan-Erzählung. (Jos. 7): J. Schildenberger: Zur Einleitung in die Samuelbücher; B. Fischer: Lukian-Lesarten in der Vetus Latina der vier Königsbücher; K. Fruhstorfer: Ein alttestamentliches Konkordat (Esr. 7:8); P. Salmon: Le texte de Job utilisé par S. Grégoire dans les "Moralia"; G. Boson: Una divisione logica del Salterio; A. Colunga: El mesianismo en los salmos regios; A. Casamassa: Appunti per lo studio dei "Tractatus super Psalmos" di S. Ilario; A. Kleinhans: Heinrich von Cossey, ein Psalmenerklärer des 14. Jh.; A. Vaccari: De nonnullis lectionibus voluminis Isaiae nuper ad Mare Mortuum reperti; F. Stummer: Bemerkungen zu Jer. 12, 1-6; H. Haag: Ezechiels Beitrag zur messianischen Theologie; A. Allgeier: Der Text einiger Kleinen Propheten bei Luzifer von Calaris.

2060 Moriarty, Frederick L. Foreword to the Old Testament books. Weston, Mass., Weston College Press, 1954. IX, 118 p. incl. maps, chronol. tab. 8°.

„מטרת הספר לשמש מבוא לכל אחד ואחד מספרי התנ"ך." (מההקדמה).

2061 Murray, John. The covenant of grace; a biblico-theological study. London, Tyndale Press, (1954). 32 p. 8°. (The Tyndale biblical theology lectures, 1953).

2062 Nederlandsch Israëlitisch kerkgenootschap. Opperrabbinaat. De zegen van Jakob, uitgave van het Opperrabbinaat voor Nederland. Amsterdam, 1950. 16 p. 8°.

2063 Nielsen, Eduard. Oral tradition; a modern problem in Old Testament introduction... With a foreword by H.H. Rowley. London, SCM Press, (1954). 108 p. 8°. =Studies in biblical theology, no. 11.

קיבוץ מאמרים, שפורסמו תחלה בִּי Dansk Teologisk Tidsskrift, כִּי יִיג יוֹסִי (1950, 1952), הספר חורג מרנית.

(p. [91]—[141]); text, translation, commentary and critical notes (p. [143]—[243]). — Index. המקור והתרגום עמוד מול עמוד. לשני הספרים הקדים המהדיר והמתרגם מבואות מפורטים על כל הבעיות הכרוכות בספרי המכבים ג' וד', עיין גם ק.ס. שנה כ"ח ע' 156.

2056 Marsh, John. The fulness of time. New York, Harper, (c1952). IX, 189 p. 8°. „נסיון להבין מה שהתנ"ך והברית החדשה אמרים לנו על הזמן ועל ההיסטוריה." (מההקדמה).

2057 Mathews, H[orace] F[rederick]. Bible cavalcade. London, Epworth Press, (1954). 4 p.l., 184 p., maps, chronol. tab. 8°. „אין הספר מתכוין להכנס לתוך סבך הבעיות על המתברים או על בקורת המקרא אלא מנסה פשוט להביא את העדויות בצורתן המקובלת על דקע תולדות." (מההקדמה).

2058 Michaeli, Frank. Dieu à l'image de l'homme; étude de la notion anthropomorphique de Dieu dans l'Ancien Testament. Neuchâtel, Delachaux & Niestlé, (c1950). 173, [3] p. 8°. (Bibliothèque théologique).

2059 Miscellanea biblica et orientalia Athanasio Miller... completis LXX annis oblata cura Adalberti Metzinger. Romae, Herder, 1951. VIII, 511 p., port., facsim. 8°. =Studia Anselmiana philosophica theologica edita a professoribus Instituti pontificii S. Anselmi de Urbe, fasc. 27-28.

מהתנ"ך: Scripta biblica Athanasii Miller (p. [1]—[8]); E. Tisserant: Notes sur l'histoire des Patriarches; G. Mercati: I codici greci di Abramo Massad Maronita; A. Dold: Ein bisher kaum beachteter Vulgata-Palimpsest des 6./7. Jhs. im Escorialensis R II 18; I.O. Smit: Serpens aut daemonium (Gen. 4.7); J.M.T. Barton: Archaeology and the Exodus; F.M. Abel: L'apparition du chef de l'armée de Jahveh à Josué (Jos. 5, 13-15); B.J. Al-

2071 **Schneider, Heinrich**. Der Text der Gutenbergbibel zu ihrem 500jährigen Jubiläum untersucht. Bonn, P. Hanstein, 1954. 120 p., diagr., tab. 8°. =Bonner biblische Beiträge... 7.

התקן: Einführung. Geschichte der Vulgata von Hieronymus bis Gutenberg. Was Gutenberg im Mainzer Raum an Bibeln verband. 3 Textproben als Querschnitte der Gesamtüberlieferung. Die Ausbreitung des Pariser Textes bis zum Mittelrhein. Der Text der Bibel Gutenbergs. Zusammenfassende Gesamtbetrachtung.

2072 **Schraner, Anton**. Vom Worte Gottes; Einführung in die Heilige Schrift. Mit einem Vorwort von... Benno Gut... Einsiedeln, Meinrad Verlag, (1950). 255 p., port. 8°.

2073 **Snaith, Norman H[enry]**. Notes on the Hebrew text of I Kings XVII—XIX and XXI—XXII. London, Epworth Press, (1954). 109 p. 8°.

„נועד בעיקר למתחילים“. בראש שער הכריכה: Study notes on Bible books

2074 **Spadafora, Francesco**. Collettivismo e individualismo nel Vecchio Testamento. Rovigo, Istituto Padano di arti grafiche, 1953. XXIV, 398 p. =Quaderni esegetici... 2.

המחבר מטפל בספר זה בשאלה, אם הדת התנ"כית היא דת אינדיבידואלית או חברתית, לאומית. אחרי חקר היסטורי ארוך על דעות אבות הבנסייה, סופרים כנסייתיים, אסכולות של חלוקין, הסוציאולוגים והמבקרים של התקופה המודרנית בשאלה זו, גיש הוא בעצמו לחיבור העובדות. לפי דעתו יש בדת הישראלית אלמנטים קולקטיביים. ואינדיבידואליים גם יחד, — עקרון הסולידריות בין בני העם השורה בכל התנ"ך, בחירת העם בין העמים, הברית בהר סיני והאחריות של העם כולו בעד שמירת החקים מצד אחד, האחריות האישית, חטא ובערה, מוסר, קרבות יחיד, תפלה פרטית ואינדיבידואליות במשפט מצד שני. לפי השקפה זו הוא מתאר את הנשוא בטרם בטרם ההיסטוריים, בנביאים

2064 **North, Christopher R[ichard]**. The Old Testament interpretation of history. London, Epworth Press, (1953). XIII, 210 p. 8°. "Fernley-Hartley lecture, 1946."

2065 **Noth, Martin**. Geschichte Israels. 2. verb. Aufl. Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1954. 435 p., fold. map. 8°.

מהדורה א' עין ק.ס. שנה כ"ז ע' 327

2066 **Östborn, Gunnar**. Cult and canon: a study in the canonization of the Old Testament... (Translated by... Manne Björk). Uppsala, A.B. Lundequistska bokhandeln, (1950). 129 p. 8°. =Uppsala universitets årsskrift 1950: 10—Acta universitatis Upsaliensis. ביבליוגרפיה: ע' 111—121.

2067 **Pieters, Albertus**. Can we trust Bible history? Grand Rapids, W.B. Eerdmans, 1954. 119 p. 8°.

בסיכומו של הפרק על התנ"ך כיתב המחבר, שה"תגליות השונות של זמננו נתנו לנו הוכחה נוספת לאמתותם של ספרי התנ"ך.

2068 **Poteat, Edwin McNeill**. Mandate to humanity: an inquiry into the history and meaning of the Ten Commandments and their relation to contemporary culture. New York, Abingdon-Cokesbury Press, (c1953). 238 p. 8°.

2069 **Rowley, H[arold] H[enry]**. The unity of the Bible... London, Carey Kingsgate Press, (1953). X, 201 p. 8°.

התקן: Preface. Unity in diversity. The law and the prophets. God and man. The fulfilment of promise. The cross. The Christian sacraments.

2070 **Schmitt, Ernst**. Leben in den Weisheitsbüchern Job, Sprüche und Jesus Sirach. Freiburg, Herder, 1954. XVI, 207, [1] p. 8°. =Freiburger theologische Studien... Hft 66. Theologische Doktordissertation, Rom.

1 l. 8°. „Aus Vorträgen entstanden, die der Verfasser 1951 in der Pfarre St. Albertus Magnus zu Köln-Kriel gehalten hat“.

2081 **Warfield, Benjamin Breckinridge**. The inspiration and authority of the Bible... Edited by Samuel G. Craig. London, Marshall, Morgan & Scott, (1951). VII p., 2 l., 442 p. 8°.

נכתב מתוך השקפה נוצרית. הספר כולל מאמרי העקרים של המחבר על נושא זה, שפורסמו בחייו בכת"ע תיאולוגיים שונים. — ביבליוגרפיה בסוף כל פרק. יצא קודם בארה"ב: Philadelphia, Presbyterian and Reformed Pub. Co., 1948 (446-443 ע') בסופו (ע' 446-443) צורף Index שאינו בהוצאת לונדון.

2082 **Wasserzug-Traeder, Gertrud**. Was sagt die Bibel über Krankenheilung? Beatenberg, Verlag Bibelschule, [1953]. 89 p. 8°.

2083 **Wellisch, E[rich]**. Isaac and Oedipus; a study in biblical psychology of the sacrifice of Isaac, the akedah. (London), Routledge & K. Paul, (1954). XI, 131 p., 4 pl. on 2 l. 8°. "A re-evaluation of the Oedipus complex". ע' 117-123.

2084 **Westerink, H[endrik] J[an]**. Gods woord in menselijk schrift. Kampen, J.H. Kok. 1953. 111, [1] p., facsim. 8°.

התכן: De hebreeuwse Bijbel. De griekse Bijbel. De latijnse Bijbel. De nederlandse Bijbel.

2085 **Westermann, Claus**. Das Loben Gottes in den Psalmen. Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1954. 129, [1] p., tab. 8°.

2086 **Wight, Fred H[artley]**. Manners and customs of Bible lands. Chicago, Moody Press, (c1953). 336 p., illus. 8°.

התרחבה של: Thesis [M.A.], Pasadena College, Calif.: A study of manners and customs of domestic life in Palestine as related to the Scriptures.

ובכתובים לפי מהלך ההיסטוריה. — ביבליוגרפיה: ע' [XIX]—XXIV.

2075 **Speyr, Adrienne von**. Die Sendung der Propheten. Geleitwort von Hans Urs von Balthasar. Einsiedeln, Johannes Verlag, (c1953). 91, [1] p. 8°. "Dieses... Buch ist die Einleitung oder der erste Teil eines umfangreichen Werkes über die Sendungen des Neuen Bundes".

2076 **Steinmann, Jean**. Lecture de Judith. Paris, J. Gabalda, 1953. 135, [1] p. 8°.

הספר אינו פירוש לסי' יהודית, אלא הערות אגב קריאה בתרגום צרפתי של הספר שנעשה על ידי R.P. Barucq; עיין ק.ס. שנה כ"ט ע' 53 מס' 519.

2077 **Steinmann, Jean**. Les plus anciennes traditions du Pentateuque. Paris, J. Gabalda et Cie., 1954. 212 p., 2 l. 8°.

התכן: Introduction. Moïse dans le cadre de l'histoire. Le décalogue rituel du Sinai. La jurisprudence de Qadesh. Les lois du Nébo. Le plus ancien récit des origines. Le geste de Mambrè et de Sodome. — d'Isaac et de Jacob. Moïse et l'Exode. La théologie des anciennes traditions iahvistes. Le code d'Hammourabi.

2078 **Studer, Oswald**. Grundmauern; die Bauern des Alten Testaments... Zeichnungen von Hans Schaad. Zürich, Bauernkultureller Ausschuss, [195-?]. 135 p., illus. 8°.

דרשות על ספרי התנ"ך שבנוריותם הם עובדי אדמה ורועים או שמדובר בהם על עבודת אדמה.

2079 **Tritt, Jessie A.** Studies in the prophecies of Jeremiah and in related Scriptures... Los Angeles, Calif., American Prophetic League, [195-?]. 112 p., chronol. tab. 8°.

2080 **Tyciak, Julius**. Prophetie und Mystik; eine Deutung des Propheten Isaias. Düsseldorf, Patmos-Verlag, (1953). 93 p.,

שכלב... בודאפעסט, דפוס געזירק, תרצ"ח. [1].
96 דף, 8°.

2092 וידנפלד, נחום. בן יעקב. ספר שו"ת
חזון נחום. א"ח וי"ד מתורג' קמא, אשר חנני
ח'... נחום וידנפלד... ונלוה להספר קונטרס דבר
ח' בחזון. ניו יארק, מ. א. קעמפלער, תשי"א. [1]
121 דף, 4°. צילום עפ"י דפוס בילגוריא, תרצ"ט,
עם תולדות המחבר.

2093 כהן, ציון יהונתן. ספר ציון במשפט
תפורה... פעולת... ציון הכהן... חלק א, ג, גרבה,
דפוס יעקב חזקיהו, תרצ"ג—תש"ג. 8°.
התכן: חלק א: חידושים וביאורים על תורה, נבי
אים, כתובים. תרצ"ג. [2], 160 דף. — חלק ג: ביאורים
וחידושים על מס' אבות, ההגדה ומאמרי רז"ל. דפוס
ישיעה חזקיהו, תשי"ג. [2], 58; [1], 24 דף. — 24 דף
שבסוף ח' ג: ס' שיבת ציון; שו"ת על ד'
חלקי הש"ע, לאותו המחבר.

2094 לנדא, ישראל אברהם אלטר. ספר שאלות
וחשובות בית ישראל על ארבעה חלקי שלחן
ערוך, מכבוד... מרן ישראל אברהם אלטר לנדא...
בן הרב שלום... יצא לאור... בהשתדלות... שלום
קריו... ובני המחבר. בואנוס איירס, "ישראל", תשי"ד.
172, [4] דף, 2°.

2095 Belicha, Maurice. Le divorce confes-
sionnel chez les Israélites; essai sur la question
du Gueth. (Alger, F. Fontana), 1953—5713.
47, [1] p., 1 pl. 8°.

2096 Camhy, O. La Bible dans la légende
et la vie. Préface de H.N. Bialik. Paris.
Editions de la Terre retrouvée, (c1951). 8.
[2], 9—188 p., 1 l. 4°.

לקוטים מספרות האגדה. ההקדמה של ביאליק היא
קטע מהמבוא שלו לספר האגדה.

2097 Goldin, Hyman Elias. The Jew and
his duties; the essence of the Kitzur Shulhan
Arukh, ethically presented by Hyman E.
Goldin. New York, Hebrew Publishing Co.,
(c1953). X, 246 p. 8°.

2087 Wright, George Ernest. The Biblical
doctrine of man in society [by] G. Ernest
Wright and an ecumenical committee in
Chicago. London, pub. for the Study Depart-
ment, World Council of Churches by SCM
Press Ltd., (1954). 176 p. 8°. =Ecumenical
biblical studies, no. 2.

2088 Young, Edward J[oseph]. Studies
in Isaiah. London, Tyndale Press, (1954).
1 p.l., 206 p. 8°. "The... articles ap-
peared originally in The Westminster Theo-
logical Journal".

הלכן: The study of Isaiah since the time
of Joseph Addison Alexander. Of whom
speaketh the Prophet this? The origin of the
Suffering Servant idea. The Immanuel pro-
phesy. The meaning of יוה in Isaiah 52, 15.

ברית חדשה

2089 Tenney, Merrill C. The New Tes-
tament; a historical and analytic survey. Lon-
don, Inter-Varsity Fellowship, (1954). 448 p.,
maps, chronol. tab. 8°.

מהתכן: The Jewish state (50—75). Judaism
(113—143). The break from Judaism. (371—
378).

2090 Wenham, J[ohn] W[illiam]. Our
Lord's view of the Old Testament. London,
Tyndale Press, (1953). 32 p. 8°. (Tyndale
fellowship for Biblical research: New Tes-
tament lecture for 1953).

חלמוד, מדרש, ספרות רבנית

2091 אריגולד, משה. ספר ערוגת הבשם;
ביאור... על כללי איסור חל על איסור... אשר הש'
איך אחריה... הרב... משה בן... עמרם גרינאולד...
יצא לאור עם קצת הגהות והערות מאת... מ"ה משה
יודא כ"ץ... בהשתדלות... חבורת קהלת יעקב...
ובראש הספר... מאמרים משולבות בקצת פלפול אגדה
ומוסר מרבינו המחבר ונקראים בשם שער עבודה

2104 **Cohon, Beryl D[avid]**. Judaism in theory and practice. (Rev. ed.). New York. Bloch Pub. Co., 1954. IX, 250 p. 8°.

מהדורה א' עין ק.ט. שנה כ"ה ע' 177 : שם גם התכן.

2105 **Cronbach, Abraham**. Judaism for today: Jewish thoughts for contemporary Jewish youth... Introduction by John Haynes Holmes. New York, Bookman Associates, (c1954). 148 p. 8°.

התכן: Religion. God. Righteousness. Judaism. Prayer. Social idealism. Jewish-Christian relations. War and peace. Life everlasting. Maturity.

2105a **Dalbert, Peter**. Die Theologie der hellenistisch-jüdischen Missionsliteratur unter Ausschluss von Philo und Josephus. Hamburg: Volksdorf, H. Reich, 1954. 148 p. 8°. =Theologische Forschung; wissenschaftliche Beiträge zur kirchlich-evangelischen Lehre... Veröffentlichung 4.

התכן: Einleitung: Die missionarische Situation des hellenistischen Judentums in der Diaspora. Schriften und Fragmente hellenistisch-jüdischer Missionsliteratur. Die zentralen Anliegen der hell.-jüd. Missionsliteratur. [Verzeichnis der] Texte. p. [144]. Literatur, p. [145]—148.

2106 **Dupont-Sommer, A[ndré]**. The Jewish sect of Qumran and the Essenes; new studies on the Dead Sea scrolls... Translated from the French by R.D. Barnett. London, Vallentine, Mitchell & Co., (c1954). XII, 195 p., front. (map). IV pl. (incl. facsimiles.). 8°. "Accompanied by a postscript... completed by the author in February, 1954."

2107 **Hedenquist, Göte**, ed. The church and the Jewish people. Contributions by Stephen Neill, K.H. Rengstorff [a.o.]. London. Edinburgh House Press, 1954. 212 p. 8°.

u.

2098 **Lohse, Eduard**. Die Ordination im Spätjudentum und im Neuen Testament. Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1951. 108 p. 8°. Diss. Göttingen.

מדע הדת, פילוסופיה יהודית

2099 **Agus, Jacob B[ernard]**. Guideposts in modern Judaism: an analysis of current trends in Jewish thought. New York. Bloch, 1954. 5 p. l., 445 p. 8°.

"הספר נועד לאנשים מסיבתנו המחפשים תשובות על שלש השאלות: מה מלמדים אותנו למעשה הפרר שים המרובים ליהדות? איך הרעיונות המרכזיים של האמונה היהודית מחזיקים מעמד לאור המחשבה המודרנית? מה צריכה להיות הפילוסופיה היסודית של הקהילה היהודית בתור יחידה."

2100 **Albright, William Foxwell**. Archaeology and the religion of Israel; the Ayer lectures of the Colgate-Rochester Divinity School 1941. (3rd ed.). Baltimore, Johns Hopkins Press, 1953. XII, 246 p. 8°.

מהדורה א' עין ק.ט. שנה כ' ע' 29, שם גם התכן.

2101 **Bertola, Ermenegildo**. Salomon Ibn Gabirol <Avicbron>: vita, opere e pensiero. Padova, CEDAM — A. Milani, 1953. 217 p., 1 l. 4°. =Il Pensiero medioevale; collana di storia della filosofia, diretta da Carmelo Ottaviano. Ser. 1. v. 4.

ביבליוגרפיה: ע' [203]—213.

2102 **Buber, Martin**. Gottesfinsternis: Betrachtungen zur Beziehung zwischen Religion und Philosophie. (Zürich), Manesse Verlag. (c1953). 162 p., 1 l. 8°. "Aus Gastvorlesungen entstanden... 1951 an den Universitäten Columbia, Yale, Princeton und Chicago gehalten." — p. [5].

את הספר כאנגלית עין ק.ט. שנה כ"ס ע' 346.

2103 **Buber, Martin**. Zwei Glaubensweisen. Zürich, Manesse-Verlag, (c1950). 178 p. 8°.

על האמינה היהדות ועל הנצרות.

i

שמחמד קבל את תורתו בראש ובראשונה מיהודי ערב שהיו בקיאים בתורת משה ובמצוותיה על כל דקדוקיה. מחבר הספר המונח לפנינו, הפרופסור קטש, דוגל באיזה סיסמה אלא שהוא נזקק לשיטה חדשה.

בעוד שהחוקרים שדנו עד כה בפרשת היחסים בין היהדות ובין האסלאם כתבו על הבעיה כולה או חברו מונוגרפיות על ענינים מסוימים, הרי קטש בחר לו שני פרקים מן הקוראן, סורה ב' וג', ומכנס את המקורות היהודיים לכל פסוק. הוא מסביר מושגים דתיים ותקנות, מימרות וסיפורים. ספרו הנו מעין פירוש לקוראן על סמך הספרות היהודית העתיקה. והנה קטש הוא בראורין, בן־בית בכל חורי ספרותו העשרה וידיעותיו המרובות גותנות לו את האפשרות לגלות מקבילות במקום שאחרים לא שערו קשר כלשהו למקור יהודי. לפסוק זה הוא מוצא מקבילה בתלמוד הבבלי או הירושלמי, לפסוק אחר במדרשים, ולעיתים נעזר המחבר בחיבורי הפילוסופים שלנו, ברס"ג או בריה"ל. ההערות הביבליוגרפיות המרובות מראות עד כמה המחבר בקיא בספרות המדעית, היודאיסטית והאסלאמית. יתרה על זה, קטש אינו קיצוני ואינו מתאמץ לגלות קשר למקור יהודי במקום שאינו.

הספר של קטש מלא רעיונות והשערות מענינים. בפירושו של כמה פסוקים מן הקוראן מצליח קטש להוכיח שרעיונות וסיפורים אשר נחשבו מלפנים כשאלים מן הנצרות נלקחו מן האוצר שלנו. הרי סורה ב' פסוק ל"ג בו מדובר על המלאכים שהשתחו לפני אברהם אבינו נראה לגייר כשאל ממקור נוצרי, ואילו קטש (עמ' 32) מסביר שלפי הפירושים המסל"מיים מלת סג' אין פירושה "להתפלל למישהו" אלא "לעשות לו כבוד" ולהלן הוא מצביע על מקבילה בפס"א. בפסוק שלאחריו מזהה הנחש עם השטן, וחוקר האגדות הידוע גרינבאום שיער שזיהוי זה בא למחמד ממקור נוצרי. כנגדו מביא קטש פסקה דומה בס' הזהר, בסורה ב' פסוק י"ח מסופר שבני ישראל הרגו את הנביאים. בא גייר ושען שהמדובר בישו ואילו קטש (עמ' 64) מצביע על המדרש במדבר רבה פס"ו י"ז המספר שבזמן שמושה רבנו היה על ההר "נכנסו כל ישראל אצל הוקנים ואמרו להן... קום עשה לנו אלהים... ולא שמעו להם [הוקנים] והרגום ולפי שעמד חור כנגדן בדברים קשים עמדו עליו עוד והרגוהו". והרי סורה ב' פסוק ס"א ששם מסופר על בני ישראל שחללו את השבת ונהפכו לקוסים. גייר

Herberg, Will. Judaism and modern man; an interpretation of Jewish religion. New York, Farrar, Straus, and Young, (c1951). XII, 313 p. 8°.

הספר נותן סקירה שיטתית על עיקרי היהדות. אחרי דברו על מהות האמונה בכלל ועל יסודות הדת התנ"כית, מסביר המחבר בהרחבה את השקפות היהדות בשלשה שטחים: אלהים והאדם וההיסטוריה וישראל.

Kaplan, Mordecai M[enahem]. Know how to answer; a guide to Reconstructionism. New York, Jewish Reconstructionist Foundation, 1951. 135, [1] p. 8°.

Katsh, Abraham I[saac]. Judaism in Islam; Biblical and Talmudic backgrounds of the Koran and its commentaries. Suras II and III. [New York], Pub. for New York University Press by Bloch, 1954. XXV, 265 p., front. 8°.

ביבליוגרפיה: ע' 229-245. עם הקדמה מאת S.L. Skoss. הרחבה של דיסרטציה של המחבר (דרופסי קולג' 1943).

ממה הושפע מחמד בעיקר, מן היהדות או מן הנצרות? זוהי בעיה שהעסיקה את טובי המזרחנים. ואמנם אין להתפלא שהעצות בענין זה נחלקו. הקוראן מלא רעיונות ותקנות, מימרות ומצוות אשר מקורם היהודי או הנוצרי בולט לעין. סיפורי הקוראן מבוססים בחלקם הגדול על מקורות תנ"כיים אלא שהם מסורסים ומבולבלים. מכאן שהפתח פתוח להשערות שונות. בשנת 1833 פרסם אברהם גייר את חיבורו הידוע: "מה לקח מחמד מן היהדות" אשר בו בא להראות את התלות של מיסד הדת החדשה ברעיונות היהדות ובספרותה. לאחר מכן קמו חוקרים נוצרים כמו וילהאוזן, ברוקלמן, אהרנס ועוד, ורצו להוכיח שמחמד למד בעיקר ממורים נוצריים ושהחומר האגדתי של הקוראן הכלול גם בספרות היהודית העתיקה הגיע למחמד מפ' סרדנטים נוצריים. בדיוק מאה שנה לאחר ספרו של גייר הופיע המחקר החשוב של טורי "היסוד היהודי של האסלאם" (Torrey, The Jewish Foundation of Islam) בו מראה המחבר (תל־יהודי)

המחבר לגבי מחמד? האם אין זה קרוב שטברי שמע הסבר זה מפי יהודים ואולי מכלי שני? ושם בהמשך הדברים: לפי אדומכ'שרי סרבו בני ישראל לחצות את הים אלא אם כן יראו השבטים זה את זה, ואותו דבר מסופר באדר"ג ובמכילתא פר' בשלח היינו שאמרו לא נעבר עד שנראה הים נקבים נקבים נטל משה מטהו והכה על הים ונעשה נקבים נקבים. לאור הקשרים שנקשרו בין היהודים למסלמים משך דורות רבים אחרי מחמד אין ללמוד הרבה מהקבלות אלה. הן מוכיחות בלבד את היכרות המפרשים המסלמיים עם האגדה. והרי המחבר מפליג בשיטה זו, ר' עמ' 58, 72 ועוד. לעתים מוצא המחבר מקבילה בספרות שלנו אלא שהרעיון הנו דת-כללי מדי. אולם משגיאות מי ינקה. תמוה הדבר שהמחבר לא השתמש כמעט בספרות של קצץ אלאנביא. על ענינים כמו בנית המקדש במכה (לטורה ב' פסוק ק"ט, עמ' 101 ואילך) אפשר למצוא שם חומר רב והוא הדין בקורות המלך טאלי (עמ' 161 ואילך), אך המחבר הסתפק ברמז למחקר של הלר. בדרך כלל נוטה המחבר לצטט מקורות ערביים מכלי שני, ר' עמ' 110 הערה 10, עמ' 111 הערה 11. פה ושם נעלמו מעיני המחבר מחקרים שכדאי היה להזקק אליהם. הנושא של טורה ב' פסוק רכ"ז נדון באחרונה ע"י גייטין במאמרו "הדת הזועפת" בספר דינבורג עמ' 157. כפירוש הפסוקים על אדם הראשון (עמ' 30 ואילך) מן הראוי היה להשתמש בחיבור המ' צוין שחיבר הירשברג על נושא זה.

עם כל הליקויים שמנינו, יש ליזמר בסיכום שהספר של קטש ראוי לשבח רב. המחבר מודיע על רצינו להמשיך בעבודתו, כלומר לפרסם פירושים לטורות אחרות. הלא יזכה לכך בעגלא ובזמן קרוב. א. א. ש. ור

2111 Kohn, Eugene. Religion and humanity. X p., 1 l., 154 p. 8°.

מהתכן: Democracy and the chosen people (ע' 80—99). — גם בפרק הקידום "Democratizing religious authority" (ע' 59—79) מדובר על הדת היהודית.

2112 Lewisoohn, Ludwig. What is this Jewish heritage? New York, B'nai B'rith Hillel Foundations, 1954. 5 p.l., 52 p. 8°. (Hillel little books).

וטורי לא מצאו מקור יהודי וגם הירשפלד ("בייטרעגע") הסתפק אם ספור זה בא ממקור יהודי. קטש (עמ' 67) סבור שהוא מושפע ממה שמסופר בסנהדרין ק"ט עמ' א'. בסורה ב' פסוק צ"א מסופר על סירוב היהודים להאמין בבשורת מחמד משום שלדבריו הכיאה גבראל. לפי המפרשים המסלמיים היו היהודים סבורים שמלאך זה שונא ישראל הוא ומבשר להם אסונות כגון חורבן הבית הראשון. גייגר העיר שאמנם נחשב גבראל בעיני ישראל כשליח ה' הבא לבשר ענשין, והנה קטש (עמ' 85 ואילך) אסף חומר רב מן האגדה המראה שגבראל הוזקק כאתר משרי ישראל ומילא תפקיד חשוב בחיי אברהם ימשה, כפי שנצטיירו באמונת העם. משום כך טען מחמד, לדעת קטש, שגבראל הוא בעל הבשורה. והנה עוד ענין: טורי סבור שצום רמציאן נקבע ע"י מחמד כחיקוי למנהג הנוצרים להגזר מאכילת בשר בחודש שלפני הפסחא, ואילו קטש משער (עמ' 128) שאינו אלא חיקוי לחודש אלול המוקדש למעשי תשובה. בפירוש המלה "אסלאם" נוטה קטש (עמ' 104) להסבר של מ. בראפמן, היינו שמוננה "היות מיכן להקריב את עצמו למען אלהים ונביאיו", ומשום פירוש זה למושג שלנו "קידוש השם". אולם בכינוס העולמי של המורחנים שהתקיים בחודש ספטמבר 1954 בקמברידג' טען פרופ' בנעט שפירוש "אסלאם" אינו אלא "עבודת אל אחד", מונותאיזם.

החרישה העמוקה שחורש קטש בשדה הספרות העתיקה שלנו, על פי דרכו המיוחדת, מניבה איפוא פרות בשלים. אך יש ויש לטעון נגד שיטתו ודרך כתיבתו. המחבר משתמש הרבה בכתבי המחברים הערביים וביחוד במפרשי הקוראן המסלמיים. הוא נזקק בעיקר לחיבורים של ארבעה סופרים מסלמיים ואלה שמותיים וזמן חייהם: אל-בכארי, שכניס את האמרות המיוחדות למחמד, חי בבוכארא במאה התשיעית (מת 870); אטיסברי, שחיבר פירוש גדול על הקוראן, חי שני דורות אחרי בבלי (מת 923); אדומכ'שרי, שחי בכוארם, מת בשנת 1143; אל-ביצאוי הפרסי, שמת בש' 1296 או 1316. ונשאלת השאלה: האפשר להסיק מסקנות בדבר המקורות היהודיים של ספורי הקוראן מדברי המפרשים המאוחרים? בפירוש טורה ב' פסוק מ"ז: קרעני לכם את הים (פצלנו בכם אל-בחר) אומר אטיסברי שמלת "בכם" מלמדת שהמים נחלקו ל-ב שבילים ואותו רעיון מוצא המחבר (עמ' 45) במכילתא פר' בשלח ובפדר"א. מה מוכיח כאן

Observations préliminaires. Le milieu. Idées fondamentales. Quelques illustrations et applications. Epilogue. Bibliographie. p. 71. החוברת יצאה גם באנגלית.

2120 Schoeps, Hans Joachim, ed. Jüdische Geisteswelt: Zeugnisse aus zwei Jahrtausenden. Darmstadt. Holle Verlag. (c1953). 357 p. 8°.

ביבליוגרפיה: ע' [349]—357. הספר נותן מבחר מקורות ותעודות לתולדות הדת והרוח היהודית במשך אלפים שנה.

2121 Siche, E[lie]. Tsédaca; justice et charité... Fables, légendes, contes en vers d'inspiration biblique et évangélique. Paris. chez l'auteur (Imprimerie Gelbard, 1952). 151 [i.e. 157] p., 4 l., illus. 8°.

6 עמודים בלתי מסומנים הוכנסו בין ע' [24] ל-25.

2122 Tarshish, Allan. Not by power: the story of the growth of Judaism. New York, Bookman Associates, (c1952). 277 p. 8°.

"הספר מספר תולדות הדת מתוך השקפה ליברלית; איך היא גדלה והשתנתה במשך מאות בשנים... מדוע היהדות היא כמו שהיא כיום ואיך היא עלולה להיות מחר, ממני שתהליך ההתפתחות אינו נפסק אף פעם." (מהקדמה). שני הפרקים האחרונים: חקופת זהב חדשה בארה"ב וציונות.

קבלה וחסידות

2123 זוירזינסקי, יחיאל. הפילוסופיה של חקופת הרנסנס והקבלה. הרצאה. ניו יורק בורג (נוישטל, דפוס) דעלשא וניעססלע, (הקדמה חשי"א). ע' 8. בראש השער: יחיאל זוירזינסקי. אחת ההרצאות שנשא המחבר בשנות המלחמה 1939—1952, במחנות פליטים בשווייצריה.

2124 ריבקין, משה דב בר. קונטרס אשכנזי דרבי; בו יסופר מהתלקות כ"ק... שלום דובער [שניאורסון] מליובאוויטש... ומהתחלת נשיאת בניו... כ"ק... יוסף יצחק... רשמתי בזמנו... לפני כשלושים ושלש שנה... והוספתי עליו כעת הערות וביאורים... לכמה מהנהגות רבוה"ק נשיאי חב"ד

2113 Lokier, Saul. Fuentes y perfiles de la cultura israeli. Conferencia sustentada en el auditorio del Colegio hebreo sefaradi el 27 de agosto de 1953. Mexico, D.F., 1953. 3—31 p. 8°.

"מקורות וקיום של התרבות הישראלית; נאום".

2114 Montagu, Lilian Helen. God revealed; an anthology of Jewish thought compiled by Lily H. Montagu... (Keighley, typ. J. Wadsworth), 1953. 1 p. l., 92 p., 1 l. 8°.

החומר מסודר לפי חדשי השנה, חומר קריאה לכל חודש וחודש.

2115 Ostow, Mortimer; Ben-Ami Scharfstein. The need to believe; the psychology of religion. New York, International Universities Press, (c1954). 162 p. 8°.

בכמה מקומות מדובר על היהודים והיהדות.

2116 Parkes, James William. God at work, in science, politics and human life. New York, Philosophical library, (1952). 180 p. 8°.

"אני, כהיסטוריון, משוכנע יותר מאשר אי פעם, שהיהדות נשארה קיימת מפני שזוהי רצונו של אלהים שתתקיים." (מהקדמה). פרק אחד של הספר מוקדש ליהדות.

2117 Ribalow, Harold U[xi]. What's your Jewish I.Q.? New York, Twayne Publishers, (c1954). 106 p. 8°.

ספר שאלות בעניינים יהודיים. ע' 56—106: החשובות.

2118 Rosenzweig, Franz. Understanding the sick and the healthy; a view of world, man, and God. Edited with an introduction by N.N. Glatzer. New York, Noonday Press, 1953 (c1954). 106 p. chronol. tab. 8°.

המבוא של גלצר: ע' 9—21.

2119 Roth, Leon. La pensée juive, facteur de civilisation. Paris, Unesco, (1954). 71 p. 8°. (La question raciale et la pensée moderne).

2130 ויס, שלום. ספר שובה ישראל כולל אמרות טהורות... להלחיט הלבבות, לטהר הנשמות... להשיב לב בנים על אבות... סדרתיו... והוצאתו לאור... שלום הכהן ווייס... ניויארק, תשי"ב. [7] 73 ע' 8°. דברי מוסר.

2131 רוננבוים, יצחק אייזיק. ספר אור יצחק; מברר בס"ד דרך ישרה דרך החיים שיבור לו עם בניי לחוק שמירת התורה ויהדות... מאת... יצחק אייזיק ראזנבוים מוואשקאוויץ... (Cernauti), דפוס (A. Hornik), תרצ"ט. [9] 12, [5] ע' 8°.

2132 תחנון. תחנון; הארציקע געבעטע פאר יידישע פרויען... בוקרשט, תשי"ז. 52, [2] ע' 8°. (ביבלאטעק "בעל שם טוב"). — ע' [53—54]: מתתיהו יחזקאל גיטמאן; ראש השנה און דער דערוואונגס-רוף.

2133 תפלות. סדור. ספר עולת תמיד השלם... עם פתיחת אליהו, ובקשות, משניות של שבת... דינים מליקטים [ועוד]... גריבה, דפוס חדארי-עידאן-כהן צבא; (תשי"ז). [1] 132, 83 דף. 8°.

2134 תפלות. סדור. סדר תפלות כל השנה כפי מנהגי האשכנזים והספרדים באמריקה. הוצאה מתוקנת. מבסיקו, ד. פ. אנציקלופדיה יהודית קאס" טילייני, תשי"ד. 8°. עברית וספרדית עמוד מול עמוד. השער הלועזי: Sidur (Majzor)... según los ritos ashkenazi y sefardí. Mexico, Enciclopedia Judaica Castellana, 1954. Editor: Isaac Babani. לפי מנהג ספרד (בשניים מעטים). על שער כרך [גיד]: מחזור... כפי מנהג הספרדים באמריקה. התכן: [א]: סדור. 828, [2] ע' — [ג]: ראש השנה. 570 [2] ע' — [ד]: יום כפיר. 700, [2] ע'. הוצאת הידיר.

2135 תפלות. סדור. תפלות... כפי מנהג הספרדים באמריקה, עם תרגום אנגלי, מסודר על ידי... דוד די סילה פול... [איד]. ניו יורק, אגודת הקהילות הספרדיות, (1947—1949). 8°. השער האנגלי: Book of Prayers... according to the custom of the Spanish and Portuguese Jews. Edited and translated by David de Sola Pool.

... ונלוה בסופו... העתק צחאת בנו... [מאת] משה דוכער בלאאמור... בן ציון ריבקין, ברוקלין, נ.י. "עיד להופסת קונטרס", תשי"ג. וואא, [1] 195, [5] ע'. 8°. "בסוף הכרך הזה הכנסתי שלשה קונטרסים מרשימותי בהלכה".

2125 Bokser, Ben Zion. From the world of the Cabbalah; the philosophy of Rabbi Judah Loew of Prague. New York, Philosophical Library, (c1954). IX p., 1 l. ביבליוגרפיה: ע' 203—195. 8° p. 210.

2126 Zohar. So spricht die Kabbala. (Von A. (lfons) Rosenberg bearbeitet). München-Planegg, O.W. Barth-Verlag, 1954. 128 p. 8°. (Lebendige Quellen zum Wissen um die Ganzheit des Menschen). „Die... Texte sind dem Buche der Schöpfung, dem Buche Bahir <ed. Scholem>, hauptsächlich aber dem Sepher ha Sohar entnommen".

תפלה, דרשות, מוסר

2127 דברי תורה בעניני הלכות דעות וחרבות הלבבות הנשמעים בבית המדרש של המתיבתא הק' ר' חיים ברלין, יצא לאור על ידי איחוד תלמידי המתיבתא הק' ר' חיים ברלין... [ניו יורק], תשי"א. 16 ע' 8°. "פנימי, נועד לאלו ששמעו בעל פה".

2128 הגדה של פסח. סדר הגדה של פסח מתרגם ומפרש מאת פליטאל בירנבוים. (The Pass-over Hagga dah; translated and annotated by Philip Birnbaum). ניו יורק, היברו פוב' לישינת קומפני, (1953). 102 ע', תמונית. 8°. עברית ואנגלית עמוד מול עמוד. ההוצאה יפה.

2129 Pessach-Hagga dah [הגדה של פסח] bearb. von Robert Rafael Geis. [Düsseldorf], Allgemeine Wochenzeitung der Juden in Deutschland, 1954. 76 p., 1 l., facsim. illus. 8°.

המקור והתרגום סיר ע"י טיר. — "התרגום הוא בעיקרו לפי הגדה פסח מהדורת דניאל גילדשמידט". (עין ק.ט. שנה כ"א ע' 100).

רשימות אוטוביוגרפיות, שנרשמו מפי המחבר ע"י קלמן היילער. המחבר נולד באוקראינה וכנולד העשרים לחייו היגר לאה"ב.

2142 באדער, גרשם. (מיינע זכרונות). וועגן באוועגונגען און וואנדלונגען... אין פארשידענע שטעט פונעם גאליצישן היימלאנד און דערנאך... אייפן אמע" ריקאנער בארן אבער אלץ צווישן אייגענע פוילישע יידן. 1. בוענאס איירעס, צענטראל-פאראבנד פון פוילישע יידן אין ארגענטינע, תשי"ד—1953, 429, [3] ע', פורטרט. 8. = דאס פוילישע יידנטום, באנד (94). — שער נוסף בספרדית.

המחבר (יליד קרקו, נולד ב'1868) מת לא מזמן באה"ב. בין השאר מספר המחבר על הרב ר' שמעון סופר (כנו של ה"חתם סופר"), י. ל. גורדון, דוד גורדון (שבקר אותו בליק), ר. א. ברוידס, נתן בירנבוים, פרץ סמולנסקי, על חבת ציון וראשית הציונות.

2143 האלפערן, מנשה. פארמעטן; זכרונות און שילדערונגען. סאן פאולא, אלגעלעכער אידישער קול-טור קאנגרעס, צוזאמען מיטן הילפס-פארבאנד פון בעסאראבער יידן אין סאן פאולא, 1952, 343, [1] ע', פורטרט. 8. שער נוסף בספרדית.

הספר יצא לכבוד יובל השמונים של המחבר, איש ב"סרכיה שבא לברזיל בשנת 1926. — המדורות: לונגעקייט-שמרס צייטן. יידישע פאָטעסאָרס. צארישער גלות און פארגאמען. יידישער שטייגער. אויטאביאגראפיע.

2144 האפמאן, בנציון. פאר פופציק יאר; גע' קליבענע שריפטן. ניו יארק, א. לאוב, (1948), LVI, 486 ע', פורטרט. 8. כראש השער: צביון ב. האפמאן. המחבר מעסקני ה"בונד" ומהברי מערכת "פאר" ווערטס". — התכן: צביון: א פארווארט. פ. קורסקי: אריינפיר. ח. ש. קאנדאן: דאס לעבן און שאפן פון ב. צביון, ע' XL—XLVII. פראבלעמען פון יידישער קול-טור און געזעלשאפט (7 מאמרים). "בונד" און ייד. ארבעטער-באוועגונג (6 מאמרים). סאציאליזם, ארבעטער-באוועגונג און אלגעמיינע קולטור (9 מאמרים). שרייבער און פירער (18 מאמרים). נאטורליסטאפסטלעכע עסייען און פעליעטאנען. רייזע באשרייבונגען (3 מאמרים). הראשון: מיינע רייזע אין א"י, בשנת 1921.

התכן: [1] סדר התפלות... מהדורה שניה. תשי"ז. וא, [1] 476, 484 ע' — [2] תפלות למועדים. תשי"ז. XX, 473, 494 ע' — [3] ראש השנה. תשי"ח. XII, 283, 295, [1] ע' — [4] תפלות ליום כפור. תשי"ט. 3d ed. XX, 343, 346 ע'.

2136 תפלות. סדור. תפלות השחר; דאכלהו צלאת שחרית לג'מיע אייאמאת אלחול, ראש חדש, חנוכה, פורים... ג'רבה, דפוס כימים עזרי כהן, תש"א. [1] 116 דף. 8.

2137 תקונים. ט"ו בשבט. ספר פרי עץ הדר; והוא סדר ט"ו בשבט שנהגו בו... בעיר גאבס חוניו... ובסופו... סדר הדלקת נר חנוכה... ותפ' לה לשבת וזכר... ג'רבה, דפוס "חדאד", תשי"א. 44 דף. 8. דפוס סטראטיפי.

2138 Kraus, Hans Joachim. Gottesdienst in Israel: Studien zur Geschichte des Laubhüttenfestes. München, C. Kaiser, 1954, 132 p. 8°. = Beiträge zur evangelischen Theologie; theologische Abhandlungen, hrsg. von E. Wolf, Bd. 19.

2139 Steinberg, Milton. From the sermons of Rabbi Milton Steinberg; high holidays and major festivals, edited by Bernard Mandelbaum. New York, Bloch, 5714—1954, VIII, 200 p. 8°.

היסטוריה, ביוגרפיה, זכרונות

ראה גם לעיל במדור "קבצים" ולהלן במדור "ציונות, ארץ ישראל, מדינת ישראל".

2140 כץ, אברהם איסר [הלוי]. אברהם איסר כץ. (קטעי רשימותיו)... החוברת... ערוכה כיו"ה. פשדמסקי. קאונאס, ארגון "בני עקיבא" בליטא, תרצ"ט. 80 ע', תמונות. 8. חוברת לזכר א. א. כץ (ה' תמוז תרע"ב, ראשית מאס — ב' תמוז תרצ"ח, בחגיתא). כוללת רשימות וקטעים ממכתביו וגם רשימות עליו, אחדות מהן ביווית. י"ל ביום השנה לנפילתו.

2141 ארנסטיין, סאלאמאן. שמאי טאקער אין אמעריקע. (ניו יארק, "קליין-טשערנאוויץ"), 1951, 233, [1] ע', תמונות. 8.

2150 **טורקאו-גרודבערג**, יצחק, די מאמע אסתר רחל (קאמינסקא), ווארשע, "ידיש בוך", 1953. [1], 1968, [1] ע', פורטרט. 8°. בראש השער: יצחק גרודבערג-טורקאו.

על השחקנית המפורסמת א. ר. קמינסקי, שנחשבה לאם התאטרון היידי (נפטרה בורשה בסוף 1925).

2151 **מארגאלין**, א. פון מיין צווייטן היימלאנד; צוריק מיט 25 יאר. בוך 2. בוענאס איירעס, "איקוף", 1953. 164, [3] ע', פורטרט. 8°. נוסף שער בספרדית. המחבר יליד סלוצק (פ' מינסק) היגר לארגנטינה בשנת 1923. הוא מספר על חייו בארגנטינה ובספרד.

2152 **מארק**, בער. די אומגעקומענע שרייבער פון די געטאס און לאגערן און זייערע ווערק. ווארשע, "ידיש בוך", 1954. 222, [2] ע'. 8°.

"כילל גם ידיעות על הסופרים שנפטרו בגיטאות המר" כזיים של אוקראינה, ליטה ולטביה. החומר מבוסס בעיקרו על החומר השמור במוזיאון היהודי ההיסטורי בורשה". (מהקדמה). — מהתכן: די ראל פון בוך אין געטא. די ווייטערדיקע פראבלעמען און מאטיון פון דער ייד. ליטעראטור אין ווארשעווער געטא.

2153 **מוקדוני**, א. [=אלכסנדר קאפעל]. איסלאנד "מיינע באגעגענישן". בוענאס איירעס, צענטראל-פארבאנד פון פוילישע יידן אין ארגענטינע, 1951. 340, [3] ע'. 8°. = דאס פוילישע יידנטום, באנד 74. המחבר מספר על פגישותיו בשנות למדיו במערב אירופה, בין השאר על פגישות עם י. יסרוביץ, יעקב כהן, יעקב רבינוביץ, יעקב קלצקי, חיים זיסלובסקי, ש. אנסקי ואחרים, ומוסיף גם ידיעות על חייהם. פרק מיוחד על פרופסורים יהודים באוניברסיטה ברוך, ובעיקר על הפרופ. ל. שטיין (ע' 260—294).

2154 **עבו**, יצחק ד. היסטוריה דליהוד דלמארוק' בלעדיי, מסרומא מן למצחאף דליהסטוריה די כתב ודפס מטי יצחק ד. עבו בלפראנצין... למתרגם זאד חדושים, אנדות ומשלים מדברי רז"ל בלעברית, ומענת כלאמהום בלעברייא. המתרגם חזן [=נחמני]. חלק א'. (Casablanca), דפוס י. ראון, תשי"ג. [1], 94 ע'. 8°.

תולדות יהודי מרוקו בערבית. מתורגם מצרפתית.

2155 **פראנק**, הערמאן. געקליבענע שריפטן. ניר-יארק, ז"ר הערמאן פראנק בוךקאממעט, ביאלי-

2145 **הערץ**, י[עקב] ש[לום]. הירש לעקערט. ניר יארק, אינווער צייט, 1952. 136 ע'. 8°. ה. לעקערט חבר ה"בונד" שהתנקש בחייו של שר הפלך הולנדי וו. פונדל ונידון ע"י בית המשפט הצבאי לתליה.

2146 **וויינרויך**, הערשל. בלוט אויף דער זון > יידן אין סאוועט רוסלאנד. ברוקלין-ניו יורק, "מענטש און ייד", תשי"ז? 207 ע'. 8°.

התכן: 1: ליבע לויט באפעל; דאס לעבן פון א סאוועטישן יידישן שרייבער און לויטענאנט פון רויטער ארמיי. פארוואס און ווי אזוי ער איז אנטלאפן פון רוסלאנד. 2: בלוט אויף דער זון; א טראגיש לעבן פון א פארטיליקט פאלק אונטער א אייזערנעם פארהאנג. 3: דער אויפשטאנד פון די טויטע; נאטיצן און בילדער וועגן פארשוואנדענע, פארפייניקטע און געשטארבענע יידישע שרייבער אין סאוועטן-רוסלאנד, (המחבר מעריך את מספרם ל-200), ע' 184—207.

2147 **ווייסמאן**, משה. פון כריסק ביז סעמיא טיטש; אויטאביאגראפישע פארצייכענונגען פון די יארן 1890 ביז 1913. אנטאריא, קאל, "פראווא אליין", תשי"ב. 136 ע', פורטרט. 8°.

2148 **טורקאו**, יאנאס. פארלאשענע שטערן, באנד 21. בוענאס-איירעס, צענטראל-פארבאנד פון פוילישע יידן אין ארגענטינע, תשי"ד/1953. 333, [2] ע', תמונות; 333, [2] ע', תמונות. 8°. = דאס פוילישע יידנטום, באנד 96'95. — לכל כרך שער נוסף בספרדית. המחבר יושב בורשה ובסביבתה בשנות הכיבוש הנאצי ובגס ניצל בימי ההשמדה. שני הכרכים כוללים 89 מאמרים ביוגרפיים או מאמרי הערכה וזכרונות על שחקנים ואמנים יהודיים שנספו בידי הגרמנים.

2149 **טורקאו**, מארק. די לעצטע פון א גרויסן דור; געשיכטלעכע עפיוואדן און פערזענלעכע זכרונות וועגן יידישע משפחות אין פוילן. בוענאס-איירעס, צענטראל-פארבאנד פון פוילישע יידן אין ארגענטינע, תשי"ד. 349, [3] ע', תמונות, סקסימילי. 8°. = דאס פוילישע יידנטום, באנד 100. — עם שער נוסף בספר' דית על עמ' ד' של המעטפת.

התכן: אייגער. דאחידואן. טעטליץ. וואועלבערג. שערשאוסקי. ברעגמאן. זיידנביטל. צייטלין.

סטאקער היסטארישע געזעלשאפט, 1954. 484 ע', פורטרט. 8°.

התכן : ד. קלעמענטיוואחסקי : ד"ר ה. פראנק, ביא-

גראפישע שטריכן. י. ג. שטיינבערג : א לעבן אין גייסט. — 1 : געשטאלטן אין אידישן (10 מאמרים).

2 : דער מענטש אין די וועלט (6 מאמרים). 3 : אנארכא-סאציאליסטישע אידישן ביי יידן. 4 : אויף רעליגיעז פילאזאפישע טעמעס (4 מאמרים). 5 : יידן אין ביאליסטאק, ע' 343—449. — י. ישרון : ד"ר ה. פראנקס ביבליאגראפיע, ע' 451—484.

2156 קאטשערגינסקי, ש[מערקע]. צווישן הא-מער און סערפ <צו דער געשיכטע פון דער ליקווי-דאציע פון דער יידישער קולטור אין סאוועטן-רוסלאנד>. צווייטע פארגרעסערטע אויפלאגע. ביענאס איירעס, דער אמת, 1950. 122, [3] ע', פקסימילים, תמונות. 8°.

2157 רייזנער, רפאל. דער אימקום פון ביאליסטאקער יידנטום <1939—1945>. מעלבארן, "ביאליסטאקער צענטער" אין אויסטראליע, 1948. 335 ע', פורטרט. 8°.

המחבר שתייה עד ראייה מתאר את החיים בביאליסטוק מימי פרוץ מלחמת העולם השנייה עד השמדת כל היהודים בעיר זו, ומספר אה"כ על חייו במחנות ריכוז בגרמניה. ממחנות השמדה ניצלו קצת יותר מ-200 יהודים אנשי ביאליסטוק. מרוסיה הסובייטית יצאו כ-600—700 איש, רובם מפורזים בכל העולם, ורק קומץ קטן נשאר בביאליסטוק. בתחלת הספר רשימה על המחבר מאת ההוצאה ומבוא מאת יהושע רטוקורט : א גבית-עדות פון ציהנום ארויס, ע' 9—17.

2158 שטיינבערג, י[צחק] נ[חמן]. מיט איין פוס אין אמעריקע : פערזאנען, געשעענישן אין אידען. מעקסיקע, יידישער קולטור צענטער, 1951. 293, [2] ע'. 8°.

המחבר היה חבר מפלגת ס"ר (סוציאליסטיס-ריבוז-לוציוניזם) שמאל וכבא כחה של מפלגה זו השתתף במשך חדשים אחדים בממשלת הסובייטים הראשונה בקומוסר (=מיניסטער) למשפטים. הספר אינו ספר זכויות שיטתי אלא יומן שנהל בזמן בקורו באה"ב. בין האנשים שאתם נפגש המחבר : ד"ר א. קירלניק, י. אופטושו, ב. לוקר, א. ליסין, ד. פינסקי, ולדק, מ. איסטמן ואחרים.

2159 תלוש <איסר מוסעלעוויטש>. דערינערוי-גען און פארציכנוגען. (Miami Beach), פאראלאג דער-נער, (1953), 319 ע'. 8°.

ספורים וזכרונות על סופרים : ש. אש, א. קורלניק, מ. נאדיר, ברנר, ה. רונבלט ואחרים.

2160 Alexander, Enid. Morris Alexander; a biography. Cape Town, Juta & Co., 1953. 1 p.l., XIII, 256 p., front. (port.). 8°.

מ. אלכסנדר, ע"ר מפורסם, עסקן צבורי יהודי בדרום אפריקה, שמשש עשרות שנים יו"ר של ועד הצירים היהודים, וגם עסקן ציוני מסור. הספר נכתב ע"י אלמנתו.

2161 Alliance israélite universelle. Alliance israélite universelle; sa doctrine, ses réalisations, son rayonnement. Mai 1950—mai 1953. (Paris, 1953). 134 p., 1 l., illus., tabs. 8°. =Les Cahiers de l'Alliance israélite universelle, nos. 71—73, mars—mai 1953.

2162 Baarslag, Derk Johan. De bijbelse geschiedenis in de omlijsting van de historie van het oosten. Deel 1—6. (3. verm. en verb. druk). Baarn, Bosch & Keuning, [1952]. Diagr., maps, plans, chronol. tab., geneal. tab. 8°.

התכן : Deel 1: Kulturen en karakters. 567 p. — 2: Van stammen tot staat. 592 p. — 3: Van priesters en profeten. 598 p. — 4: Wereldveroveraars en wijsheidzoekers. 574 p. — 5: Nivellerend Hellenisme en nationaal verzet. 544 p. — 6: De wereldheiland en de wettische Zeloten. 628 p.

"מאורעות התנ"ך במסגרת תולדות המזרח. הדפסה שלי" שית מתוקנת עם הוספות. — התכן : תרבויות ודמויות. משבט למדינה. על כהנים ונביאים. כובשי עולם ומחפשי ההכמה. ההלניסמוס המסמיע והמרד הלאומי. משיח העולם והקנאים לחוק.

2163 Baker, Rachel (Mininberg). Sigmund Freud, by Rachel Baker. New York, J. Messner, (c1952). 3 p.l., 201 p. 8°.

ביבליאגראפיה : ע' 188—195.

de 1951. Mexico, D.F., 1952. 3 p.l., 9—29 p. 8°. "השמי והספרדי". ביבליוגרפיה: ע' 27.

2169 **Davis, Philip.** And crown thy good. New York, Philosophical Library, (c1952). 1 p.l., IX p., 2 l., 239 p. 8°.

איטוביוגרפיה. המחבר נולד בתל"ו במוטילה ע"י פינסק והיגר לאה"ב. סיפורו מגיע עד שנת 1921. פרק מיוחד מוקדש לבית הורי ת. ויצמן (המחבר בן עירתו), גם במקומות אחרים נזכר ויצמן.

2170 **Espinoza, Enrique.** El ángel y el león. [Santiago de Chile], Babel, [1953]. 133 p. 8°.

"המלאך והאריה". כולל מאמרים על סופרים ומד"י נאים, בין השאר על ולטר רתנאו, קסקה, אינשטין ואלברט גרשונוף.

2171 **Friedman, Philip.** Martyrs and fighters; the epic of the Warsaw ghetto, edited by Philip Friedman. New York. F.A. Praeger, 1954. 325 p., 1 l., illus., plan. 8°. "Initiated and sponsored by the Club of Polish Jews. New York."

"אנתולוגיה זו שמתארת את קהלת היהודים בורשה מהתחלת מלחמת העולם השנייה עד שחרורה של ורשה (1939—1945), אינה מהווה... סכום של מסות נבחרות וקטעים ממנוגרפיות... הספר מבוסס על מקורות אוריינליים... הקורא ימצא כאן דו"ח של עדיראיה, זכרונות, יומנים, פרוטוקולים, דו"ח רשמיים וידיעות על קרבות, הכרזות, פקודות, מכתבים, שירי עם ודברי פיוט של הזמן ההוא" (מהמבוא). — ביבליוגרפיה: ע' 313—320.

2172 **Galanté, Abraham.** Encore un nouveau recueil de documents concernant l'histoire des Juifs de Turquie. Études scientifiques. Galata, Fakülteler matbaası, 1953. 81 p., 1 l. 8°.

מהתכן: Sabbetaï Sevi. Les Juifs dans la Palestine turque. Les Juifs dans les Balkans turcs.

2164 **Bentwich, Norman.** The rescue and achievement of refugee scholars; the story of displaced scholars and scientists, 1933—1952. The Hague, M. Nijhoff, 1953. XIV, 107 p. 8°. =Studies in social life. 1.

הספר כולל גם ידיעות על אנשי מדע יהודיים מגורשים וגם על חלקה של האוניברסיטה העברית בקל"י טת פליטים אלה (ע' 56—61).

2165 **Bertelsen, Aage.** October '43... Translated by Milly Lindholm and Willy Agtby, with a foreword by Sholem Asch. New York, G.P. Putnam, (c1954). X, 246 p., maps. 8°.

ספור על פעולותיה של תנועת המחתרת הנוצרית בדניה באוקטובר 1943 שהיו מכוונות להצלת יהודי דניה. הפעולה היכתרה בהצלחה וששת אלפי היהודים בדניה הוצאו באופן בלתי-לילגלי וניצלו מההשמדה. המחבר עמד בראש המחתרת הזאת. — המחבר בקר השנה בישראל בזמן שהופיע תרגום עברי של ספרו.

2166 **Bonn, M[oritz] J[ulius].** So macht man Geschichte; Bilanz eines Lebens. München, P. List, (c1953). 409, [1] p. 8°.

המחבר, שהגיע לגבורות בזמן הופעת ספרו, יהודי גרמני חוקר כלכלה מפורסם, שימש פרופסור באוניברסיטאות בגרמניה והצליח להמלט בהתחלת שלטון היטלר ולהגיע לאה"ב.

2167 **Cohen, Elie A[ron].** Human behaviour in the concentration camp... Translated from the Dutch by M.H. Braaksma. London, J. Cape, (1954). XVI, 295 p., diagrs., tab. 8°.

המחבר, רופא לפי מקצועו, היה כלוא במחנות-ריכוז גרמניים בשנות 1942—1945, והספר נכתב בעיקרו על סמך נסיונותיו הוא. מהתכן: Jewish prisoners as object of study on behalf of medico-anthropological science, p. 102—106. Bibliography, p. 285—295.

2168 **Cutillas, Pascual J.** Lo Semita y lo Español; conferencia pronunciada en la Universidad de Guadalajara el día 14 de octubre

years of progress 1872—1952. [Manchester, 1953]. 56 p., illus. 8°.

2180 **Goldschmidt, Hermann L[evin]**. Franz Werfels „Veruntreuter Himmel“. (Zürich), Omanut, (5712—1951). 16 p. 8°.

מהתכן : Das Verhältnis zum Judentum, p. 9—11.

2181 **Granach, Alexander**. Da geht ein Mensch: autobiographischer Roman. (Frankfurt a. M.). Frankfurter Verlagsanstalt, [195—]. 427, [1] p. 8°.

תרגום עברי עיין קס. שנה כ"ו ע' 9 ; תרגום יודי—שם שנה כ"ה ע' 178—179, שם גם ציון.

2182 **Grand, Ben Zion Ben Israel**. And I will make of thee a great nation; tales from Jewish history illuminating the spiritual and cultural heritage of Israel from the days of Abraham to the present—for students and laymen. New York. William-Frederick Press, 1952. 8 p.l., VI, 198 p. 8°.

המחבר מביא בעיקר ספורי התנ"ך וקטעים מתפילות.

2183 **Guggenheim-Grünberg, Florence**. Pfarrer Ulrich als Missionar im Surbtal; ein Beitrag zur Judenmission in der Schweiz im 18. Jahrhundert. Anhang: Das Institutum judaicum in Halle. Zürich. Jüdische Buch-Gemeinde, 1953. 1 p.l., 21 p., pl. 8°. =Beiträge zur Geschichte und Volkskunde der Juden in der Schweiz, Heft 3.

2184 **Hecht, Ben**. A child of the century. (New York), Simon and Schuster, 1954. 6 p.l., 654 p., 1 l., pl., ports. 8°.

אוטוביוגרפיה. המחבר סופר ידוע כותב אנגלית. בזמן מלחמת העולם השנייה היה פעיל בקבוצת ברגסון, (תנ"ך עת חרות).

2185 **Herz, Emil**. Denk ich an Deutschland in der Nacht; die Geschichte des Hauses

2173 **Galanté, Abraham**. Fatih Sultan Mehmed zamanında Istanbul Yahudileri. Les Juifs d'Istanbul sous le Sultan Mehmed le Conquérant. Istanbul, Fakülteler matbaası, 1953. 45 p., front. (port.) 8°.

הסכסוך בתורכיה ובצרפתיה. בראש השער : Avram Galanti.

2174 **Galanté, Abraham**. Türk harsı ve Türk Yahudisi, tarihi, siyasi, içtimai tetkik, [by] Avram Galanti. Galata-Istanbul, typ. Fakülteler matbaası, 1953. 47, [1] p. 8°.

„התרבות התורכית והיהודים התורכיים ; מחקר היסטורי, פוליטי ותרבותי“.

2175 **Galanté, Abraham**. Türkler ve Yahudiler eserlerine ek; Appendice à mes ouvrages Turcs et Juifs... Galata-Istanbul, Fakülteler matbaası, 1954. 46 p. 8°.

„תורכים ויהודים ; אוסף חדש של תעודות“, חלק של הסכסוך גם בצרפתיה.

2176 **Gerchunoff, Alberto**. El pino y la palmera. Buenos Aires, Sociedad hebraica argentina, 1952. 219 p., 2 l. 8°.

„האלון ועץ הדקל“. קבץ מאמרים, מסות, נאומים, דפים ספרותיים וביוגרפיים שפורסמו בשנות 1906—1949.

2177 **Ginsberg, Louis**. History of the Jews of Petersburg, 1789—1950. Petersburg, Va., (typ. Williams Printing Co., Richmond, Va.), 5714—1954. VIII, 118 p. incl. pl., ports. 8°.

„תולדות היהודים בטרסבורג לא ללמד על עצמן יצאו אלא עם על תולדותיה של קהלה קטנה יהודית באה"ב“ (מהמבוא). ביבליוגרפיה : ע' 106—110.

2178 **Glanz, Rudolf**. The Jews in American Alaska <1867—1880>. (New York), H.H. Glanz, (c1953). 46 p. 8°.

2179 **Goldberg, I[saac] W[olfe]**. South Manchester Hebrew Congregation...; 80

York, Harper, (c1950). XIV p., 1 l., 624 p. facsim., map, ports., tab. 8°.

תולדות היהודים בא"י. ביבליוגרפיה: ע' 567—610. עיין גם ק.ס. שנה ט' ע' 67 מס' 273.

2191 Lederer, Zdeněk. Ghetto Theresienstadt. (Translated from the Czech by K. Weisskopf). London, E. Goldston, 1953. VIII, 275 p., plan, tab. 8°.

בגטו זה מתו 33,419 יהודים, וגורשו למזרח 86,934 יהודים. החכך: Preface. Part I: An outline of Theresienstadt. The ghetto in the barracks. The overcrowded ghetto. The organization of the ghetto. The embellishment. Life and art in the ghetto. The last chapter. — Part II: The fate of the transports to the East. A statistical survey, p. 247—265.

2192 Lehrman, S[imon] M[aurice]. Rabbi Joseph Karo; his life and times. [London], Jewish Religious Educational Publications, [1953]. 32 p., chronol. tab. 8°. (Leading figures in Jewish history).

2193 Lieberman, Chaim. The Christianity of Sholem Asch; an appraisal from the Jewish viewpoint... (From the Yiddish by Abraham Burstein). New York, Philosophical Library, (c1953). 4 p.l., 276 p. 8°.

המחבר מאשים את ש. אש בסנוציה נוצרית ביציאותיו על ישו ואחרות.

2194 Lipman, V[ivian] D[avid]. Social history of the Jews in England, 1850—1950. London, Watts & Co., (1954). X, 200 p., double map, tab. 8°.

המחבר מדגיש שמטרתו לחקור את חיה הפנימית של יהדות אנגליה; שאלות נאורות, כגון המלחמה לשיווי זכויות לא הכניס למסגרת ספרו. מעריכים את מספר היהודים באנגליה כעת מ-400,000 עד 450,000 וזה קצת פחות מאחוז אחד של האוכלוסיה הכללית. בשנת 1850 ישבו באנגליה 35,000 יהודים שהיו 0.15 אחוז של האוכלוסיה הכללית.

Steg. Berlin, Verlag des Druckhauses Tempelhof, (1951). 329. [1] p. 8°.

חיי הרב שמואל שטג, שמש ברבנות בעיר ורבורג בוסטפולן (התישב בעיר זו בשנת 1774). ויוצאי חלציו. מחבר הספר הוא נינו של שטג. החלק השני של הספר כולל אוטוביוגרפיה של המחבר ותולדות היצאת הספרים והעתונות המפורסמת בגרמניה שלפני היטלר: בית אולשטין. הדברים מוסברים מתוך מסגרת הזמן והמקום והספר משקף גם פרקי עבר גרמני ויהודי-גרמני.

2186 Hyamson, Albert Montefiore. The London Board for Shechita, 1804—1954. London, London Board for Shechita, 1954. 88 p., front., ports. 8°.

2187 Jacobsen, Lis. Marcus Rubin, 1854—5. marts—1954. Særtryk af Politikens kronik 5.3.1954. København, Politikens akcidenstrykkeri, [1954]. [9] p., ports. 8°.

ביוגרפיה של הכלבן היהודי-דני מרקוס רובין (1854—1923), כתובה על ידי בתו, חוקרת הרוגות הנודעת לשם לים יעקבסן, לרגלי יום הולדתו המאה של רובין.

2188 Jacobsson, Santeri. Taistelu ihmisoikeuksista: yhteiskunnallis-historiallinen tutkimus Routsin ja Suomen juutalaiskysymyksen vaiheista. (Jyväskylä, typ. K.J. Gummerus), 1951. 439 p., tabs., ports. 8°.

"מלחמה על זכויות האדם; מחקר היסטורי-חברתי על תקיפות מעמד של היהודים בשבדיה ובפינלנד".

2189 Kupfer, E[fraim]. Ber Meisels i jego udział w walkach wyzwoleniczych narodu polskiego (1846, 1848, 1863—1864). Warszawa, Żydowski instytut historyczny, 1953. 159. [2] p., port. 8°.

בראש השער: E. Kupfer. תורגם מיווית על ידי A. Rutkowski. את המקור: בער מיוזעס; זיין אנטויל אין די קאמפן פאר דער פרייהייט פון פוילישן פאלק, עיין ק.ס. שנה כ"ט ע' 230. שם גם ציין.

2190 Lebeson, Anita (Libman). Pilgrim people. by Anita Libman Lebeson. New

2201 **Paepcke, Lotte**. Unter einem fremden Stern. (2. Aufl.). (Frankfurt a.M.), Verlag der Frankfurter Hefte, (c1952). 122, [1] p. 8°.

המחברת ניצלה מהשמדה בימי היטלר מפני שהגן עליה המעמד של נשואי תעודות, אבל לבסוף היתה נאלצת לחפש מקלט במזרח. המחברת מספרת על מה שעבר עליה בשנים ההן.

2202 **Poliakov, Leon**. Bréviaire de la haine <le IIIe Reich et les Juifs>. Préface de François Mauriac. Paris, Calmann-Lévy, (1951). XV, 385, [1] p., front. (map), pl. 8°. (Collection Liberté de l'esprit).

2203 **Puerta Vizcaino, Juan de la**. La sinagoga Balear ó Historia de los judios de Mallorca... Palma de Mallorca, Editorial Clumba, 1951. 5 p.l., VIII, 159 p., 1 l. 8°. = Colección Drach, no. 3. "Facsimil de la edición de Valencia, 1857. Aun cuando en la portada dice tomo I, no se publicaron más".

2204 **Roth, Cecil**. Geschichte der Juden, von den Anfängen bis zum neuen Staate Israel. (Übertragung aus dem Englischen von Kurt und... Miriam Blaukopf). Teufen, A. Niggli und W. Verkauf, [1954]. 530 p., facsim., map, pl., ports., geneal. tab. 8°.

A short history of the Jewish people : אח המקור : עיין ק.ס. שנה כ"ז ע' 51.

2205 **Russell, Edward Frederick Langley**, 2nd Baron Russell of Liverpool. The scourge of the swastika; a short history of Nazi war crimes, by Lord Russell of Liverpool... London, Cassell & Co., (1954). XII, 259 p., pl., port., facsim. 8°.

המחבר שמש בתוקף משרתו יועץ משפטי למצביא הראשי בנוגע למשפטים של פושעי מלחמה גרמניים בשטח הכיבוש האנגלי. הפרק האחרון של הספר, ע' The final situation of the Jewish : 250—226 question. המחבר אומר בסיומו : רצח יותר מחמשה מיליון יהודים ע"י הגרמנים מזה הפעם הגדול ביותר

2195 **Liptzin, Sol[omon]**. The English legend of Heinrich Heine. New York, Bloch Pub. Co., 1954. IX, 191 p., front. (port.). 8°.

"הינה היה הסמל של היהודי בשביל גרמנים רבים, והשינויים ביחס אליו במשך מאה שנים יכולים לשמש כמודד של יחס הגרמנים כלפי היהודים. אבל בשביל האנגלים יהדותו של הינה היא בעלת חשיבות ממדרגה שניה". (ע' 103). — ביבליוגרפיה : ע' 179—186.

2196 **Lowie, Robert H[arry]**. Toward understanding Germany. (Chicago), University of Chicago Press, (1954). IX, 396 p., maps (on lining papers). 8°.

מהתכן : Germans and Jews: p. 269—327.

2197 **Maurer, Wilhelm**. Kirche und Synagoge; Motive und Formen der Auseinandersetzung der Kirche mit dem Judentum im Laufe der Geschichte... Stuttgart, W. Kohlhammer, (1953). 135 p., front. 8°. „Franz Delitzsch-Vorlesungen 1951".

2198 **Meyer, Mrs. Annie Nathan (Weeks)**. It's been fun; an autobiography by Annie Nathan Meyer. New York, H. Schuman, (c1951). 5 p.l., 302 p., mounted ports. 8°.

המחברת (ילידת ניו יורק 1867) יהודיה, סופרת אמריקאית, לוחמת לזכות נשים לחינוך גבוה.

2199 **Nadich, Judah**. Eisenhower and the Jews. New York, Twayne Publishers, (c1953). 271 p., facsim., port. 8°.

המחבר שמש רב של צבא אה"ב באירופה במשך 4 שנים. הספר מטפל בעיקר בתולדות היהודים שנעקרו ממקומותיהם בגרמניה ואוסטריה במשך החדשים הראשונים שאחרי שחרורם ממחנות הריכוז הנאציים, ובתפקיד החשוב שמלא בנידון זה הגנרל איזנהאור. המקורות שהמחבר השתמש בהם הם : דו"ח של המחבר לגנרל איזנהאור ולראש המטה שלו הגנרל בול סמית, רשימותיו משדה המלחמה ויומניו.

2200 **Nelken, Margarita**. Los judios en la cultura hispanica. Mexico, Ediciones de la Tribuna israelita, [195-?]. 45, [2] p. 8°.

2211 **Sher, Philip**. From the diary of Dr. Philip Sher, a physician who has reflected on life — with a point of view of volunteer social service. New York, Comet Press Books, (c1953). 174 p. 8°.

המחבר היגר לאה"ב ב־1893 אחרי שלמד בישיבת טלו והוסמך לרבנות באה"ב היה פעיל בעירו אומאהא בשדה הקהילה, הצדקה והחינוך, היה גם ממסדי הפד"רציה הציונית באה"ב. (בשנת 1898). בתחלת הספר הקדמה וביוגרפיה של המחבר מאת עורך הספר יוסף ב. וינר (ע' 5—12).

2212 **Sinzheimer, Hugo**. Jüdische Klassiker der deutschen Rechtswissenschaft. Frankfurt a. M., V. Klostermann, (c1953). XXVII, 254 p. 8°. =Frankfurter wissenschaftliche Beiträge, Rechts- und wirtschaftswissenschaftliche Reihe, Bd. 7.

מהדורה אחרת קודמת: עין קס. שנה ט"ז ע' 210, שם גם התכן. למהדורה זו נחוסף: Fr. Böhm: Geleitwort, p. XI—XXVII.

2213 **Teubal, Nissim**. El inmigrante: de Alepo a Buenos Aires. Buenos Aires, 1953. 202 p., 2 l., ports. 8°.

"המהגר": מליפו לבואנוס איירס. אוטוביוגרפיה.

2214 **Thornton, Francis Beauchesne**. Sea of glory; the magnificent story of the four chaplains. New York. Prentice-Hall, (1953). VIII, 243 p. 8°.

בינואר 1943 נפגעה אניה צבאית של אה"ב ע"י טורפדו של האייב וטבעה. 4 אנשי דת (שלושה נוצרים ויהודי אחד) שהיו על האניה נשארו על הספון והמשיכו להתפלל עד שהאניה טבעה. הספר כולל תולדות חייהם של האישים האלה, הקדמה וסוף דבר.

2215 **Den Unvergessenen; Opfer des Wahns**. 1933 bis 1945. Heidelberg, L. Schneider, (1952). 8°.

קבץ לזכר הקרבנות היהודים של השואה.

2216 **Vallentin, Antonina**. The drama of Albert Einstein... Translated by Moura

בהיסטוריה העולמית. האוכלוסיה היהודית באירופה לא הושמדה כליל רק מפני שהנאצים הפסידו את המלחמה לפני שכלו להביא את "הפתרון הסופי של השאלה היהודית" לידי סופה.

2206 **Sachar, Abram Leon**. A history of the Jews... 4th ed., rev. and enl. New York, A. A. Knopf, 1953. 1 p.l., XVI, 455, XVII [1] p., double maps. 8°.

ביבליוגרפיה: ע' 449—455. מהדורה קודמת עין קס. שנה כ"ז ע' 198. במהדורה זו מספר המחבר על המאורעות בישראל בשנים האחרונות. גם בביבליוגרפיה נרשם חומר חדש, לרבות ספרים שהופיעו ב־1952.

2207 **Sachs, Maurice**. Day of wrath; confession of a turbulent youth... Translated from the French by Robin King. London, A. Barker, (1953). 223 p. 8°.

שם הספר במקור: Le sabbat. הספר יצא מעובדו של המחבר, שנרצח בידי הנאצים באפריל 1945 אחרי שישב שנים בבית הסהר.

2208 **Schmidt, Willibald**. Straubinger Familiennamen in ihrer geschichtlichen Entwicklung bis zur Neuzeit... Teil 1. Straubing. Humanistisches Gymnasium und Ludwigs-Oberrealschule, 1953. 24 p. 8°. =Straubinger Hefte, 3. — Straubinger Judennamen: p. 15—17.

2209 **Schwarzbart, Isaac I**. Le soulèvement du ghetto de Varsovie (son esprit, sa signification). (Traduit de l'anglais et édité par le Bureau nord-africain du Congrès juif mondial, Alger, et la Fédération des communautés israélites d'Algérie). (Alger, typ. Barbry), [1953]. 23 p. 8°.

את המקור עין קס. שנה כ"ט ע' 355; את החיברת בעברית — שם ע' 302; ביווית — שם ע' 351.

2210 **[Sheps, Elias]**. The strange death of Barukh Spinoza, by Eli A. Almi [pseud.]. Cambridge, Mass., Sci-Art Publishers, (c1952). 16 p. 8°.

לדעתו שפינוזה לא מת מיתת טבעית אלא נרצח.

2222 **Zukor, Adolph**. The public is never wrong; the autobiography of Adolph Zukor with Dale Kramer. New York, G.P. Putnam's Sons, (c1953). VII, 309 p., ports. 8°.

המתכר נולד בהונגריה ב־1873 והיגר לאה"ב ב־1888.
מעל הרבה בתעשית הפילם.

2223 **Zwierzynski, Chiel**. Maccabi: Chanukka-Betrachtung, zum zehnten Gedenktag des Ghetto-Aufstandes in Warschau. Genf, „Das ewige Licht“, (pref. 1954). 18, [1] p. 8°. =Reflexionen über Staat und Recht. 6.

עם ישראל בחוזה

2224 [ועד הקהלות העבריות. רומניה]. אג'רת הרבנים של הריפובליקה העממית הרומנית, שלוחה ביי"ד סיון תשי"ד אל קהלות ארצות שונות. (בוקרשט, תשי"ד). [9] דף, פקסימילים. 4°. במכונת הכפלה. עברית, יודית ואנגלית. סגוריה על משטר הרפובליקה העממית הרומנית.

2225 אינסטיטוט פאר יידישע ענינים. ניו יארק. די נעאציאנאליסטישע באוועגונגען און די יידן. ניו יארק, 1954. [2] 16 דף. 4°. במכונת הכפלה. איבערעצונג פון איינער פון די אפּהאנדלונגען א"נ, סיריזע אח אווענטס אין דזשואיש לייף אין 1953.

2226 הערש, [פסח] ליבמאן. אויף דער צרענעץ פון צייטן <אויסגעקליבענע שריפטן אויף יידישע טעמעס, דערשינענע זייט דער צווייטער וועלט־מלחמה>. בוענאס איירעס, געוועלשאפט פאר יידיש־וועלטלעכע שולן אין ארגענטינע, 1952. 301, [1] ע', לוח פירט. 8°.

התכן: הקדמה. אין נעסל (5 מאמרים). „בונד“ 3) מאמרים. דא און דארט: נאך א רייע אין א"י אין יאר 1947. א וועבסטשענדיקע מלוכה אין דער ייד. געשיכטע. אונדזער היסטארישער שרייט מיטן ציגונם. מדינת ישראל און תפוצת ישראל. דער גלות־ייד פארן געריכט פון דער געשיכטע. — אין ליכט פון ציפערן: דער באפעלקערונגס־פראבלעם ביי יידן נאך דער 2. וועלט־מלחמה. יידישע און נישט יידישע פארברעכענישן קייט אין פוילן אין די יארן 1932—1937. ביילאגעס. — המתכר מת בסיחון ש.ג. בשביץ.

Budberg. Garden City, N.Y., Doubleday & Co., 1954. 312 p., facsim., pl., ports. 8°. "Photographs by Lotte Jacobi."

עין לעיל ע' 210 והערך הבא.

2217 **Vallentin, Antonina**. Le drame d'Albert Einstein... Paris, Plon, (1954). 254 p., 1 l., facs ms., pl., ports. 8°.

המחברת מספרת על פגישות עם אינשטיין וגם על א. בחיי יומיום. עין הערך הקודם.

2218 **Volavková, Hana**. Židovské město pražské. (Pražské), V. Poláček, 1947. 80 p., 73 pl. on 32 l., 145—149, [3] p. 8°.

„העיר היהודית בפראג“. ביבליוגרפיה: ע' 145—147.

2219 **Waksman, Selman A[braham]**. My life with the microbes. New York, Simon and Schuster, (c1954). XII, 364 p., front. (port.). 8°.

אטוביוגרפיה של החוקר המפורסם, מגלה הסטריפ־טומיציין, בעל פרס נובל לפיזיולוגיה ולרפואה. המתכר נולד ב־1888 באוקראינה (נזביה פרילוקי, פלך קיוב) והיגר לאה"ב בשנת 1910.

2220 **Waldman, Morris D[avid]**. Nor by power. New York, International Universities Press, (c1953). IX, 473 p. 8°.

המתכר שנולד בהונגריה בשנת 1879, היבא לאה"ב כשהיה ילד בן 4. יותר מארבעים שנה היה פעיל במוסדות צדקה ובארגונים מרכזיים של יהדות אה"ב. משנת 1928 שרת כמזכיר של הוועד האמריקאי היהודי ובשנת 1942 נבחר לסגן הנשיא של הסתדרות זו. עם הקמת הסוכנות היהודית לא"י השתתף בה המתכר.

2221 **Württemberg. Israelitische Kultusvereinigung**. Festschrift zur Einweihung der Synagoge in Stuttgart am 18. Ijar 5712 <13. Mai 1952>, herausgegeben von der Israelitischen Kultusvereinigung Württemberg und Hohenzollern. Stuttgart, 1952. 1 p.l., 31, [1] p., pl. 8°.

בית הכנסת הוקם באותו המקום שעמד ביה"כ הקדום שנהרס ע"י הנצים בסתו 1938. ביבליוגרפיה ע' [32].

2234 **American Jewish Committee.** Neo-Nazi strength and strategy in West Germany. New York, N.Y., 1953. 38 p. 8°.

מהחנן: West German attitudes toward the Jews.

2235 **American Zionist Council.** Public opinion on the Prague trial. (New York, N.Y., American Zionist Council, foreword 1953). 38 p. 8°.

על המשפט נגד כמה מנהיגים קומוניסטים יהודים בצ'כוסלובקיה; כתב האשמה נגדם כלל התקפות על הציונות.

2236 **Berdiaev, Nikolai Aleksandrovich.** Christianity and anti-Semitism, by Nicolas Berdiaev, with a commentary and notes by Alan A. Spears. (Translated by Alan A. Spears and Victor B. Kanter). New York, Philosophical Library, (c1954). 1 p.l., 58 p. 8°.

מהדורה אחרת של התרגום עיין ק.ס. שנה כ"ט ע' 85: שם הערה ביבליוגרפית.

2237 **Britton, Frank L.** Behind communism. 3rd ed. Los Angeles, F.L. Britton, [1953]. 96, [1] p., illus., ports. 8°.

המחבר, המתיחס באיבה ליהודים, טוען שהקומוניזם מוטע הוא תנועה יהודית בעיקרה.

2238 **Congress of Czechoslovak Jewish Religious Communities.** Congress of delegates of the Jewish religious communities held in Prague on the 22nd November 1953. [Prague], Council of Jewish Communities in Bohemia, Moravia and Silesia, [1953]. 11, [1] p. 4°.

במכונת הכפלה.

2239 **Council of Jewish Federations and Welfare Funds, Inc.** New York. The Jewish population of New Orleans, Louisiana—1953; a demographic study. Consultation and analysis—Alvin Chenkin. Direction of study, and of field operations—Benjamin B. Goldman. New York, N.Y., [1954]. 4 p.l., XL,

2227 **זשיטלאווסקי, חיים.** אלע חערק. באנד 4: מיינע „אני מאמינס" אין אנדערע אפהאנדלונגען. ניו יארק, איקוף, (1953). 410 ע' 8°. עיין גם ק.ס. שנה כ"ג ע' 116.

2228 **טויבש, יעקב שמואל.** יידיש — נישט העברעאיש. ניו יארק, „יידיש" פאבלישינג קארפאריישן, תשי"ז—1952, 77, [2] ע' 8°. בראש השער: יעקב שמואל טויבש.

מסקנותיו של המחבר: עברית (לשון קודש) חדלה להיות לשון מדוברת לפני אלפים שנה; גם ארמית חדלה להיות לשון מדוברת, אבל הן לא הפסידו את כוח היצירה שלהן גם בזמננו. השפה היהודית היא המשך אורגני של ההיסטוריה היהודית.

2229 **ניגער, ש[מואל].** ישראל — פאלק אין לאנד: דריי רעדעס. שקיאנע, ל. מ. שטיין, (1952). 64 ע' 8°. המחבר מתנגד למתבוללים ומתנגד גם לציונים, הסיבוי רים שחיים לאומיים יהודיים אפשריים רק במדינת ישראל. העם היהודי הוא עם אחד וצריך להיות עם אחד, אבל האויאל שלו לא יכול ולא צריך להיות „ארץ אחת ושפה אחת". (ע' 56).

2230 **קאהאן, סאלאמאן.** בריח וועגן דער מעק סיקאנער יידישער סטודענטשאפט. מעקסיקע, 1953. 23 ע' 8°.

2231 **שאצקי, יעקב.** יידישע ישובים אין לאטיין אמעריקע. בוענאס-אירעס, אמעריקאנער יידישער קאמיטעט, תשי"ב. 205, [1] ע' 8°. שער נוסף בספרדית. על ישיבי היהודים במכסיקו, אמריקה התיכונית והדרום-מית. בעל המביא קיבע מספר היהודים בארצות אמריקה הלטינית כ-620—650 אלף.

2232 **שפיזמאן, ל[ייב].** סאוועטישער אנטיסעמיטיזם. ניו יארק, אידיש-נאציאנאלער ארבעטער פארבאנד, 1953. 39, [1] ע' 8°. נכתב אחרי משפט פריג.

2233 **American Jewish Committee.** Anti-Semitic activity in the United States; a report and appraisal. New York, N.Y., American Jewish Committee, (1954). 16, [1] p., facsim. 8°.

- 2245 **Neuman, Abraham A[aron]**. An historian views the contemporary Jewish scene... Commencement address, Hebrew Teachers College, June 15, 1952. Boston, Mass., Hebrew Teachers College Press, 1952. 16 p. 8°.
- 2246 **Schwarzbart, Isaac I.** Guide des affiliés du Congrès juif mondial. (Traduit de l'anglais et édité par le Bureau nord-africain du Congrès juif mondial). New York, Congrès juif mondial, Département d'organisation, 1953. 2 p. l., 53 p., 1 l., map. 4°.
- ידיעות על 64 סניפים של הקונגרס היהודי העולמי בכל ארצות החבל חוץ ממדינות "מסד הברזל".
- 2247 **Simonhoff, Harry**. Under strange skies. New York, Philosophical Library, (c1953). IX, 349 p. 8°.
- אחרי גמר מלחמת העולם השנייה ערך המחבר מסעות על פני ארצות שונות. בכל מקום התעניין במצבם של היהודים, בעבר ובהווה, וביחסים בינם ובין האוכלוסיה הכללית. את הדבריו ורשמיו פרסם קודם בעיתונות. מהתכן: Israel; in the 3rd Commonwealth. p. 193—242.
- 2248 **Synagogue Council of America**. The American synagogue: proceedings of the 25th anniversary and installation of officers of the Synagogue Council of America. [New York]. Synagogue Council of America, [1952?]. 42 p., 1 l., facs., ports. 8°.
- 2249 **World Jewish Congress**. The 1953 assembly of the World Jewish Congress: A review of the proceedings; by Israel Goldstein. Text of the resolutions. New York, American Jewish Congress, [1953]. 24 p. 8°.
- 2250 **World Jewish Congress**. The World Jewish Congress: survey of policy and action, 1948—1953. (London), [1954]. 64 p. 8°.
- 47, [10] l., incl. diagrs., forms, map., XXXII tab. 4°.
- לפי המשוער, ישבו בני-אורליאנס בספטמבר 1953 9100 יהודים, לעומת 7500 שישבו שם לפני שנים מספר. — במכונית הכפלה.
- 2240 **Goldmann, Nachum**. Status of Jewry: a survey, by Nahum Goldmann. New York, N.Y., World Jewish Congress, [1953]. 30 p. 8°. "Address..."
- המחבר הוא יו"ר הקונגרס היהודי העולמי.
- 2241 **Grossmann, Kurt R.** The Jewish DP problem: its origin, scope and liquidation... with an introduction by Abraham S. Hyman. New York, N.Y., Institute of Jewish Affairs, World Jewish Congress, 1951. 43 p., tab. 8°.
- המחבר מעריך את מספר העקורים היהודים ב-90—100 אלף, מהם 15 אלף יהודי גרמניה שניצלו ממחנות הריכוז.
- 2242 **Long, Emil J.** 2,000 years: a history of anti-Semitism. New York, Exposition Press, (c1953). 324 p., 1 l. 8°.
- המחבר מתנגד לאנטישמיות.
- 2243 **Massey, Vincent**. Address by His Excellency the Rt. Hon. Vincent Massey. Delivered at Tenth Plenary Session of the Canadian Jewish Congress, October 12th, 1953, [Toronto, 1953]. 12 p. 8°. "An analysis of the relationship of the Jewish people to the country".
- יצא גם בצרפתית. המחבר הוא המושל הכללי בקנדה.
- 2244 **Netter, Nathan**. Souvenirs et impressions de voyage au Maroc à travers l'Espagne. Paris, Durlacher, 1952. 212, [7] p., 1 l., illus., ports. 8°.
- "Pèlerinage à travers les anciennes communautés du Languedoc, d'Espagne et du Maroc, là où s'est élaborée au moyen-âge une notable partie de la pensée juive".

2255 לעכטער, י. אונטער דער ציוניסטישער הערשאפט. ווארשע, "ידיש בוך", 1954, 224, [2] ע' 8°. ספר נגד הציונות, נכתב מתוך השקפה קומוניסטית.

2256 סיימאן, שלמה. מדינת ישראל און ארץ ישראל. בוענאסאירעס, "אונזער בוך", 1950, 233, [7] ע' 8°. יומן של ביקור בארץ. המחבר עשה 80 יום בישראל בקיץ תש"ט.

2257 American Council for Judaism. Christian opinion on Jewish nationalism and a Jewish state. With a foreword by Morris S. Lazaron. (Philadelphia), American Council for Judaism, [195-?]. 35, [1] p. 8°. חיברת אנטי-ציונית.

2258 Amouroux, Henri. Israël... Israël!... Vallée de larmes ou 'Amérique' du Moyen-Orient? Paris, Editions Domat, (1951). 184, [1] p., 2 l., illus. 8°.

רשמי מסע בישראל אחרי הקמת המדינה. המחבר מתחם כאהדה למדינה ולציונות.

2259 Anglo-Israel Association. The state of Israel: six lectures given (by E. Elath, Ambassador of Israel, Rushbrook Williams, Norman Bentwich, Hugh Gaitskell, T.S. Simey, Isaiah Berlin) at the Royal Society of Arts to members of the Anglo-Israel Association. with a foreword by Clement Davies. [London], Pub. by the Anglo-Israel Association, [1953]. 55 p. 8°.

2260 Baehr, Karl. Arab and Jewish refugees: problems and prospect. (New York, American Christian Palestine Committee), [1953]. 12 p. 8°. "This statement was presented before a Sub-Committee on the Near East of the State Foreign Relations Committee on May 25, 1953".

2261 Batnitzky, Jonathan. Israel between East and West. Johannesburg, (typ. Pacific Press), 1951. 22 p., 1 l., 8°.

ציונות, ארץ ישראל, מדינת ישראל

ראה גם לעיל במדור "קבצים" ובמדור "היסטוריה, ביוגרפיה, זכרונות"

2251 איידעלסבערג, דוד. ישראל און אירע גלותן; דער קאמף פאר תורה און אידישקייט אין דער אידישער מדינה. בילדער און איינדרוקען פון א ריזע. ברוקלין, "פאמיליע", 1953, 336 ע' 8°. המחבר עשה 5 שבועות בישראל בשנת 1953. המדורות: גאליהוויטאנן פון דער אידישער מדינה. אינטערסאנט אין געשפרעכען. ישראל טיפען און געשטאלטען. פון טאג-טעגליכען לעבען אין ישראל. גלות-פראבלעמען.

2252 די אנדערע שטים פון ארץ-ישראל... העסט 1: נתן חפשי: זאמלונג פון עסייען אין ארטיקלען... איבערזעצונג פון העברעיש: מנחם מאיר גענשטערן ו"ל. ניו-יארק-מעקסיקע, "די אנדערע שטים פון ארץ-ישראל", 1952, 70, [1] ע' 8°. עם חצי שער באנגליש ובספרדית. כולל 14 מאמרים שפורסמו בשנות 1936-1950 (פרט לראשון שנדפס ב'1921).

2253 גרינבערג, חיים. איך און העלט. ניו-יארק, אידישער קאמפער, 1953, [5], 363 ע' 8°. המחבר היה עורכם של "אידישער קעמפער" ו־Jewish Frontier. בין השאר העסיקה אותו במיוחד שאלת האמונה, ועם הקמת המדינה מקימה של הדת במדינת ישראל. — בכרך זה כונסו 28 מסות שנכתבו בשנות המלחמה ולאחריה, מאלה יש לציין: דער איז איינדערוויילט, שתי מסות על יחסו של גנדי לשאלת היהודים והציונות, וועגן "אידישן פאראויטיוס" (המחבר לוחם בדעה הנפוצה על פרוטסטיות היהודים בגולה), קילטור אין דערציאונג אין גלות (הרצאה כמנהל מח' לקה התרבות של ההסתדרות הציונית בקונגרס הציוני הכ"ג), פאטריאטיזם און לאיאליטעטן (בדבר האשמת הציונים בנתינת כפילה), ושתי מסות: הלכה אין אגדה, א טאג אין לייפציג, על פגישותיו ושיחותיו עם ביאליק.

2254 כהן, צבי יוסף. סופציק יאר פועלי ציוניזם אין אמעריקע. ניו-יארק, בידערמאן, 1953, 38 ע' 8°. עם שער אנגלי בע' ד' של המעטפת.

החומר שהובא בחיברת ז', פורסם בשירת מאמרים בשבועון "דער אמעריקאנער".

Heiligenhaus Bez. Düsseldorf, 1952. 23 p.,
diagrs., maps, tabs. 8°. =Vaterland;
Schriftenreihe, Heft 2.

2268 **Custodia Terrae Sanctae (Franciscan Mission)**. Il Santo Sepolcro di Gerusalemme; splendori, miserie, speranze. Bergamo, Istituto italiano d'arti grafiche, (1949). 158 p., illus., plans, XXIX pl. (incl. plans). 4°.

"Nella ricorrenza dell'ottavo centenario della basilica crociata del Santo Sepolcro 15 Luglio 1149".

הקבר הקדוש בירושלים. הוצאה מהודרת. התכן: L.H. Vincent: Histoire de la basilique du Saint Sépulcre; D. Baldi: L'attuale basilica; L. Marangoni, A. Barluzzi: La nuova basilica. Bibliographia, p. 149—150.

2269 **Douglas, William O[rville]**. Gärden der Orient; Vorderasien zwischen Ost und West. (Deutsch von Heinrich Kaufmann). Zürich, Diana Verlag. (c1954). 364 p., maps, ports., pl. 8°.

על ישראל: ע' 296—318. המחבר עשה בא"י בשנת תש"א. את המקור האנגלי, Strange lands and friendly peoples עיין ק.ס. שנה כ"ה ע' 359; שם גם תיאור.

2270 **Duff, Douglas V[alder]**. On swallowing the anchor. London, J. Long, (1954). 224 p., pl., ports. 8°.

זכרונות. המחבר שימש שנים רבות במשטרת א"י בימי המנדט. מהתכן: Holy Land and inland sea (p. 111—126); Sword and boat-hook turned into a pen (p. 127—136). על ביקוריו בא"י מדובר גם בספר האחרון: Homeward bound (p. 196—209).

2271 **Eban, Abba**. Egypt's blockade practices in the Suez Canal and the Gulf of Aqaba. (New York), Israel Office of Information, [1954]. 32 p., map. 8°.

"Full text of a statement made...before the Security Council of the United Nations

2262 **Berendsohn, Walter A[rthur]**. Aufbauarbeit in Israel; Erlebnisse, Studien, Betrachtungen. Berlin, Bernard & Grafe, 1953. 67 p. 8°. =Schriften gegen Diffamierung und Vorurteile, Bd. 4: Gegen Diffamierung der Rasse.

המחבר עשה בישראל בקיץ ובסתיו של שנת 1951.

2263 **Canaan, Gershon**. Rebuilding the land of Israel. New York. Architectural Book Publishing Co., 1954—5714. XV, 205 p., chronol. tab., diagrs., illus., maps. 4°.

על האדריכלות הישראלית בעבר ובהווה. הוכח עכשיו למעלה מכל ספק, שאדריכלות עברית מקורית היתה קיימת בימי קדם בארץ ישראל. (מהמביא). — ההוצאה מהודרת.

2264 **Canova, Reginetta**. Iscrizioni e monumenti protocristiani del paese di Moab. Città del Vaticano, Pontificio istituto di archeologia cristiana, 1954. CXXIX, 438 p., facsim., illus., maps, plan, tab. 8°. =Sussidi allo studio delle antichità cristiane, 4.

כתובות ומונומנטים מהנצרות הקדומה במדינת מואב.

2265 **Carlson, John Roy [=Arthur Derounian]**. Araber rings um Israel. (Aus dem Amerikanischen übertragen von H.B. König). (Frankfurt a.M.), Verlag der Frankfurter Hefte, (1953). 320 p., fold. maps, pl., ports. 8°. את המקור, Cairo to Damacus, עיין ק.ס. שנה כ"ט ע' 89; תרגום עברי — שנה כ"ח ע' 310; שם גם תיאור.

2266 **Cohn, Arthur**. Unruheherd Mittlerer Osten. Mit einem Vorwort von Gustav Wenk. Basel, Verlag Athena, (c1953). 138 p., facsim., maps. 8°.

רובו של הספר (ע' 55—138) מוקדש למדינת ישראל. נכתב מתוך אהרה לישראל.

2267 **Cramer, Samuel**. Die Siedlung in Israel; Grundlage eines neuen Aufstieges.

210, [1] p., 1 l., map, pl. 8°. [Collections esprit 'frontière ouverte'].

על הציונות ומדינת ישראל (המלחמה להקמתה, מצבה הפנימי והחיצוני), נכתב מתוך אהדה לישראל.

2277 Fünning, A[ibert]. Das Israel der Letztzeit im Lichte des prophetischen Wortes. 2. Aufl. Fellbach, Christlicher Allianz-Verlag W. Geugelin, (1950). 47 p. 8°. שלשה נאומים.

2278 Fünning, A[ibert]. Der neue Staat Israel im Lichte des prophetischen Wortes. Fellbach, Christlicher Allianz-Verlag W. Geugelin, (pref. 1950). 62 p., 1 l., diags. 8°. נכתב מתוך אהדה לישראל.

2279 Goldstein, Israel. Israel and the Jewish people... New York, N.Y., World Jewish Congress, [1953]. 20 p. 8°. "Address."

2280 Hull, William L[ovell]. The fall and rise of Israel; the story of the Jewish people during the time of their dispersal and re-gathering... Foreword by I.C. Rand. Grand Rapids, Mich., Zondervan Publishing Co., (c1954). 424 p., front. (map), pl., ports. 8°.

ביבליוגרפיה: ע' [397]—403. "אנפ"י שמקנה אני שקוראים יהודים ולא־יהודים מכל הדתות יהיו מרר צים בספר הזה, הריהו נכתב תחלה בשביל הנוצרים האכנגליים המעונינים בהגשמת הנבואה שהתגלתה בשור ב: של ישראל למולדתו אחרי תשע עשרה מאות שנות גלות." (מהקדמה המחבר). — בארבעה הפרקים הראשונים של הספר (ע' 27—107) ניתנת סקירה קצרה על תולדות ישראל מראשית תקופת הבית השני. פרקים ה"ז" (ע' 109—130) תולדות הציונות עד הכיבוש הבריטי. מפרק ד' והלאה תולדות הציונות, הישוב והמאבק המדיני עד הקמת המדינה והשנים הראשונות לקיימה (עד 1951). כותב ההקדמה היה חבר היעדה לעניני א"י מטעם א"מ, כבאיכח מדינת קנדה. המחבר ישב בא"י משנת 1935 וספרו זה נכתב בירושלים.

2281 The Jewish Chronicle. Map of Israel. Produced under the direction of Alexander Gross. Scale: 1 inch=4.5 miles: 1:285120.

on February 4, 1954". — "Joint draft resolution on the Palestine question presented by the Delegation of France, United Kingdom and United States of America, 15 Aug. 1951": p. 31—32.

המחבר שגריר ישראל באו"ם: יוציגו באו"ם.

2272 Eddy, William A[lfred]. F. D. R(oosevelt) meets Ibn Saud. New York, American Friends of the Middle East, 1954. 45, [1] p., facsim., ports. 8°. =Kohinur series, no. 1.

המחבר היה נוכח בפגישת רוזבלט ואבן־סעוד בסבר רואר 1945, והוא הראשון מוסר את תוכן שיחתם. ע' 34—36: שיחתם על הציונות ומכתבו של רוזבלט לאבן־סעוד בענין זה, מיום 5 באפריל 1945.

2273 Eisenstadt, S[amuel] N[oah]. The absorption of immigrants; a comparative study based mainly on the Jewish community in Palestine and the State of Israel. London, Routledge & K. Paul, (1954). XII, 275 p. 8°. (International library of sociology and social reconstruction).

"לספר מטרה כפולה. ראשית זהו נתוח של תהליך קליטת עולים ע"י הישוב היהודי בארץ ישראל יע"י מדינת ישראל, ושל התפתחות ישוב חדש שנוצר כתוצאה מזה. הנתוח הזה הוא פרי שורת מחקרים שנעשו ע"י הסמינריון לסוציולוגיה באוניברסיטה העברית. אבל זהו גם נסיון להבין מסגרת סוציולוגית שיטתית לנתוח ההגירות וקליטת עולים בחברות של זמננו." (מההקדמה).

2274 Eisenstat, A. I. The Shnat sherut scheme: ways and means. 2nd ed. London, European Executive of Shnat sherut, 1953. 19, [1] p., illus. 8°.

2275 Esaguy, Augusto·d'. Nasceu um Estado Israel. Lisboa, Editorial Império, 1950. 35 p., 1 l., maps, port. 8°.

"הולדת מדינת ישראל". ביבליוגרפיה: ע' [37].

2276 Falk, André. Israël: terre deux fois promise. Paris, Editions du Seuil, (1954).

religious problems. London, SCM Press, (1954). 198 p., map, tabs. 8°.

מהתכן: Arab disunity, Jewish intransigence and the Palestine refugees (p. 38—52). Refugee claims. The United Nations and the Palestine problem (p. 65—76). Israel's aspirations and apprehensions. Israel's economic crisis (p. 130—160).

2288 Nagel, Publishers. Israel (travel guide). Paris, Nagel Publishers, (c1954). VIII, 304 p., 24 maps, plans. 8°. (Nagel's travel guides).

בסוף הספר (ע' 221—276) מורה דרך בחלק הערבי של ירושלים, בית לחם, הריהותים ויריחו. הפרק הראשון של הספר: T.F. Meyers: History, p. 1—65.

2289 Prescott, H[ilda] F[rances] M[argaret]. Jerusalem journey; pilgrimage to the Holy Land in the fifteenth century. London, Eyre & Spottiswoode, (1954). 242 p., facsimils., illus. (incl. music), maps, pl. 8°.

התכן: Friar Felix Fabri and others. Learning to be a pilgrim. 2nd pilgrimage — Ulm to Venice. Levantine voyage. Jerusalem — the Holy Places. Round about Jerusalem. The land and the people. Last days in the Holy Lands. Bibliography, p. 219—221.

פליכס פברי עשה בא"י בשנת 1480 ובשנת 1483.

2290 Richard, Jean. Le Royaume latin de Jérusalem. Préface de René Grousset. Paris, Presses universitaires de France, 1953. 367, [1] p., maps.

התכן: R. Grousset: Préface. — Avant propos. Introduction. Le royaume de Jérusalem sous la dynastie d'Ardenne-Anjou. Le second royaume de Jérusalem. Le royaume d'Acre. Bibliographie, p. 359—363.

2291 Riddell, James. The Holy Land. London, B.T. Batsford, (1954). 96 p., illus., maps, 4°. אלכום תמונות בצירוף באורים.

(London), 1951. 88:49 (fold. 8°). "Including plans of Jaffa-Tel Aviv, Jerusalem, Haifa, the Middle East. Index of place names."

2282 Laski, Neville J[ones]. Talk... on his recent visit to Israel. [London], (L. De- low), [1954]. 19, [1] p. 8°.

המחבר עשה בארץ שבועים בחורף תשי"ד.

2283 Lilienthal, Alfred M. What price Israel. Chicago, H. Regnery Co., 1953. VIII p., 2 l., 274 p. 8°.

על מדינת ישראל מתוך השקפה אנטי-ציונית קיצונית. המחבר הוא מפעילי "המועצה האמריקאית למען היהדות" מיסודו של ל. רונוולד.

2284 Maas, Hermann. Skizzen von einer Fahrt nach Israel. Karlsruhe, Evangelischer Pressverband für Baden, 1950. [2], 79, [1] p., illus. 8°.

המחבר, כומר גרמני ממתנגדי הנאציזם, עשה בישראל בעת שבועות בשנת 1949. המחבר מתייחס באהדה למדינת ישראל.

2285 Mandeville, Sir John. Mandeville's travels; texts and translations by Malcolm Letts. 2 v. London, Hakluyt Society, 1953. LXIII, 223, [1] p., maps; XI, [1], [225]—554, [1] p., pl. 8°. = Works issued by the Hakluyt Society, ser 2, no. 101—102.

הספר הוא תאריך מסע לא"י במאה ה"ד. בספר נרשם תרגום אנגלי, נוסח Egerton, וגם הנוסח הראשון (בצרפתית) הידוע לנו לפי כת"י של הספרייה הלאומית בפריז. המהדור הוסיף חלקים מכת"י בווליאנה, ובנוסף פחות גם קטעים מניסח Diemerigen. מבוא: ע' LIX—XVII.

2286 Mapam. Le sionisme et le monde socialiste. Paris, "Al Ha'mishmar", bulletin de l'Union mondiale des travailleurs juifs (Mapam), bureau de Paris, (1953). 1 p.l., 5—54 p., 1 l. 8°. בראש השער: A.R.

2287 Morrison, S[tanley] A[ndrew]. Middle East survey; the political, social and

2296 U.S. Congress. House. Committee on Foreign Affairs. Supplemental report on Israel, by Jacob K. Javits... Committee on Foreign Affairs, House of Representatives, February 11, 1952... Washington, Govt. Print. Off., 1952. 1 p.l., 9 p. 8°. =82d Congress, 2d Sess. Committee print, 94711. — Report of the Special Study Mission to Germany and Certain Other Countries.

י. יעבץ עשה בא"י בדצמבר 1946 ובדצמבר 1949.

2297 Vainer, Nelson. Theodor Herzl; cinquentenário da morte do visionário do Estado de Israel. Publicado sob os auspícios da Organização sionista unificada do Brasil. Rio de Janeiro, "Monte Scopus", 1954. 95, [1] p., facsim., pl., ports. 8°.

"תיאודור הרצל: 50 שנה למוותו של חוזה מדינת ישראל".

2298 Vischer, Wilhelm. Der neue Staat Israel und der Wille Gottes. Basel, F. Reinhardt, [1953]. 63, [1] p. 8°. „Erweiterter Abdruck aus der Theologischen Zeitschrift. Heft 1, 1953".

המחבר מתנגד לציונות ולמדינת ישראל.

2299 Voss, Carl Hermann. The Palestine problem today; Israel and its neighbors. Boston, Beacon Press, (c1953). XV, 64 p., illus., maps, facsim. 8°.

הספר נכתב מתוך אהדה לישראל. שלום במזרח התיכון — תנאי מוקדם לשלום בעולם — הוא המפתח לעתידו של מדינות ערב ומדינת ישראל. רק אז יכולים ישראל והערבים בעזרת האויים להתחיל במלחמה משותפת נגד פגעי השטח הגדול הזה: עוני, מחלות, אנאלפבתיות, סכסוכי דת, תיאוקרסיות פרימיטיביות, נצולו של אדם ע"י אדם.

2300 Vriezen, Th. C. Palestina en Israel... Tweede, bijgewerkte druk. Wageningen, H. Veenman & Zonen, [1954?]. 284 p., facsim., maps, pl., ports. 8°.

2292 Schäble, Walter. Der Schatten Israels, Zeiger der Weltgeschichte! Eine real-theologische Zeit- und Bibelstudie. 2., ergänzte Aufl. Wuppertal, R. Brockhaus, 1952. 77 p. 8°.

מתוך השקפה נוצרית-דתית מתיחס המחבר באהדה להקמת מדינת ישראל.

2293 Security and the Middle East; the problem and its solution. Proposals, submitted to the President of the United States (by Henry A. Atkinson, Margaret Culkin Banning, Frank W. Buxton, Donald B. Cloward, Frederick May Eliot, Charles K. Gilbert [and others]). [New York, Nation Associates], 1954. 3 p.l., XIV p., 1 l., 159 p. 8°.

מהתכן: One democratic oasis (Israel). p. XII—XIII. Arab refugees an explosive element (p. 98—107); Arab governments responsible for lack of settlement (p. 98—99). Is Israel a threat to the Arabs? Israel's political, social and economic status. Development plans. Israel's strategic value and military organization. Israel's problems (p. 135—157).

2294 Shubow, Leo. Israel lives again. Boston, B. Humphries, (c1952). 90 p., pl., ports. 8°.

רשמי בקיריו של המחבר בארץ ישראל בשנת 1937 ובשנת 1949.

2295 Stirling, Walter Francis. Safety last, by Lt.-Col. W.F. Stirling. With a foreword by Siegfried Sassoon, and an epilogue by Lord Kinross. London, Hollis and Carter, (1953). VIII, 251 p., pl., ports. 8°.

המחבר השתתף במלחמת העולם הראשונה בחזית איי, ובהתחלת השלטון האזרחי של ממשלת המנדט שמש מושל יפו. אח"כ עשה בא"י בשנות מלחמת עולם ב', על איי עיין: The Palestine campaign 1915—1918 (p. 67—79). Sinai: 1920. Palestine: 1920—1923 (p. 108—123). Jerusalem: 1941—1942 (p. 211—214).

אלבום תמונות עם תיאורים ביונית ובספרדית, כולל בין השאר תמונות מהשואה. עם רשימה ביוגרפית על הצייר ומבוא מאת צ. בליק: ר. מאנדעלצווייגס קינסט-לערישע וועלט.

2305 מיניזל, נחמן. יידישע טעמאטיק און יידישע מעלאדיעס ביי באוואוסטע מוזיקער, לאטיצן און מאטעריאלן. ניו יארק, (Jiddisher Kultur Farband). (c1952). 95 ע', 8°. רשימה פון לידער-זאמלונגען און יידישע ביכער איבער מוזיק און מוזיקער, ע' 92—95. פורסם תחלה כשורת מאמרים בעתון "יידישע קולטור".

2306 מעסטעל, יעקב. 70 יאר טעאטער-רעפער-טואר לצו דער געשיכטע פון יידישן טעאטער אין אמעריקע. ניו יארק, איקוף, 1954. 112 ע', 8°. בראש השער: יעקב מעסטל.

2307 סעדון, מיקי קד. כתאב אור הלבנה: ... דאכל האד אלכטב מעשיות איסטאראט זוד ... נצארו ... פי איאם הצאבאק עלא גידונה פי ג'מיע קטאר אלעאלם. אביבאר מא יתעלק ארץ הגדוד ירו שלים ... פי קדים אלזמאן ... מואלף ... מיקי קד סעדון. עאם (1)—2. גירבא, דפוס המחבר, ת"ש. [2]. 194 : 193, [1] ע', 8°. "מעשיות שארעו בימי אבותינו בכל ארצות העולם ובארץ אבותינו ירושלים".

2308 Abrahams, Israel. Jewish customs and ceremonies. (Newtown, Jhb., typ. Twinbro Press <Pty.>), [1954?]. 1 p. 1, 16 p., 1 l., illus., tab. 8°. החוברת יצאה גם באפריקנס.

2309 Blaukopf, Kurt. Grosse Virtuosen. Mit 16 Illus. und Notenbeispielen. Teufen, A. Niggli und W. Verkauf, [1954]. 195 p. 8°. =Bücher der Weltmusik, Bd. 6.

Heifetz. VI. Horowitz. Kreisler. Yehudi Menuhin. D. Oistrach. J. Szigeti.

2310 Pins, Jacob. Woodcuts. Boston Public Library, February 3—March 3, 1953. [Boston], (Printing Department, Public Library of the City of Boston), [1954]. [15] p., illus. 8°. קטלוג של תערוכה. פינס הוא אמן ישראלי. 8°.

הספר כולל, חלבד רשמי-ביקורים של המחבר, פרו-פטור לתנ"ך באוניברסיטה הולנדית, פרקים על הגיאוגרפיה וההיסטוריה של הארץ, על האוכלוסיה וצורות-חיה, על מקומות קדושים וחפירות, על הדתות והחס-ביניהן, ועל הציונות ועל הבעיה היהודית בכללה.

2301 Williams, Albert N[athaniel]. The Holy City... With illustrations by June Kirkpatrick. New York, Duell, Sloan and Pearce, (c1954). XV, 424 p., illus., maps. 8°. תולדות ירושלים משנת 1200 לפני הספירה הנוצרית עד הקמת מדינת ישראל.

2302 العبيدي، فخرى الدين، الطائي، محمد حامد. فلسطين، وضعها الجغرافي وتطورها التاريخي. بغداد، مطبعة المعارف، (١٣٦٧ هـ ١٩٤٨ م). [1], ط [= 9], ٢٥٦ ص، خريطة.

"פחרי אלדין אל-עבידי; מחמד חאמד אל-טאי; פלשתינא, מצבה הגיאוגרפית והתפתחותה ההיסטורית. בגדאד, דפוס אל-מעארף, 1948. — מוקדש לעוצר עיראק "אשר עמנו שם בו את בטחוננו להצלת פלש-תינא".

אתנוגרפיה, פולקלור, אמנות

2303 איזראעל, לעאן. די אמאליקע איסט סאיד אין בילדער פון לעאן איזראעל <לאלא>. (New York, American Photo Offset, (c1954). 78, [2] ע', פורטרטים, תמונות. 2°.

תמונות מחיי איסט-סייד בניו יורק בצירוף באריות ביויות ובאנגלית, עם מבוא על הצייר מאת דוד איינהיי-ן ביווית (ע' 3—7) ובאנגלית. שער אנגלי ניסף: Leon Israel <Lola>: The East side of yesteryear in pictures.

2304 מאנדעלצווייג, רפאל. [בילדער-צייכענונגען]. Comité de homenaje a R., Buenos Aires Mandelzweig, (1950). 10, [1] דף, 73 לוחות-תמונות, מקסימיל. 4°. מעבר לשער: Rafael Mandelzweig. Pintura — Dibujos.

בלשנות

2315 Dupont-Sommer, A[ndré]. Nouveaux aperçus sur les manuscrits de la mer Morte. Paris, A. Maisonneuve, (1953). 220 p., 2 l., illus., facsim., map, plans, 8°. =L'Orient ancien illustré, 5.

התכן: Sur les ruines du couvent essénien. Les Kittim du Commentaire d'Habacuc. Le Testament de Lévi et le Maître de Justice. Le Manuel de Discipline et la Communauté de l'Alliance. Les règles et les rites de la Communauté de l'Alliance. Les temps sacrés. L'instruction sur les deux Esprits. Idéal mystique et moral. La Communauté de l'Alliance et les origines chrétiennes. — Post-scriptum: Les nouvelles grottes aux manuscrits découvertes dans la région de Qoumrân.

המשך של ספרו: Aperçus préliminaires. עין ק.ס. שנה כ"ח ע' 178.

2316 Edelkoort, A. H. De handschriften van de Dode Zee. (Tweede druk). Baarn, Bosch & Keuning, [1952]. 171 p., facsim., pl. 8°. (Bibliotheek van boeken bij de Bijbel). בספר תאיר מגלות יס'המלח ונסיבות גילוי ודיון על כל מגלה ומגלה עם חרגום של פשר חבקים בשלי מותו ושל קטעים מתוך כתביהיד האחרים. נוספה סקירה על התגליות האחרונות בסביבות יס'המלח.

2317 Jean, Charles F[rançois]. Dictionnaire des inscriptions sémitiques de l'Ouest... Livraison 1. Leiden, E.J. Brill, 1954. 64 p. 4°. התכן: Bibliographie, p. IX—XII. Introduction. Lexique גרוא.

2318 Morrison, Ben. Wonderful words: the development of the meaning of Hebrew antonyms derived from a common root. A study in countersense. Johannesburg, City Book Agency Ltd., 1954. 2 p. 1, XXI. 556 p. 8°. ביבליוגרפיה: ע' 9—13.

2311 Reiss, Lionel S[anson]. New lights and old shadows: new lights of an Israel reborn, old shadows of a vanished world. A selection of two hundred and ten paintings, watercolors, drawings and etchings... With an introduction by Cecil Roth. New York, Reconstructionist Press, (c1954). 160 p. (chiefly pl., part col.). 2°.

מסרת המלקט והעורך לתאר תקופה היסטורית בחיי עם ישראל ע"י ציורים, תמונות ופוסטרטים. עיין גם ק.ס. שנה י"ז ע' 72 מס' 329. ההוצאה מהודרת.

2312 Speiser, Werner. Vorderasiatische Kunst... Berlin, Safari-Verlag, (c1952). 301 p., illus., map, plans, 128 pl. on 64 l. 4°. על היהודים ועל א"י עיין ע' 10—11, 18—22, 28, 85—80, 94—97, 126—128, 140, 145, 153.

2313 Weisser, Albert. The modern renaissance of Jewish music; events and figures, Eastern Europe and America. New York, Bloch, 1954. 175 p., facsim., illus., (music), map, ports, 8°. "A Centennial publication". התכן: Part I: The place. Beginnings. The Society for Jewish Folk Music (Complete list of publications of the Society... p. [66—68]). Part II: J. Engel, J. Achron, M. Milner, L. Saminsky, A. Krein, M. Gniessen, Part III: America. Epilogue. Bibliography, p. 165—169. המחבר אסף ידיעות מפעילי החברה למוסיקה יהודית עממית ברוסיה היושבים באמריקה, והקים בפרק מיוחד (ע' 41—68) ציון לחברה זו שהיתה הראשונה בנידון זה ונשכחה כליל.

2314 Werner, Eric. Reviews of selected recordings of Jewish music. Editor: Eric Werner. Reviewers: Arthur K. Berger, Harry Coopersmith, Judith K. Eisenstein [a.o.]. [New York], Published by the National Jewish Music Council sponsored by the National Jewish Welfare Board, 1953. 70 p. 4°. מצורף: Recordings of Jewish music produced in 1952 and 1953 (4 p.).

ספרות יפה עברית חדשה

2319 בלנק, שמואל ליב. במערב ל... החיים. מאת ש. ל. בלאנק. (New York), עגן, ע"י ההסתדרות העברית באמריקה, (1954), [2], 267 ע"י, 8°. 14 ספרים מחיי היהודים באמריקה.

2320 פרץ, יצחק ליבוש. חוברת י. ל. פרץ... יצאה לאור בקשר עם "שבוע הסופר העברי בקנדה", תשי"ב, בעריכת אריה קרוניץ. מונטראל, קנדה, (קרן התרבות העברית בקנדה), תשי"ב, 32 ע"י, ציורים, 8°. שער: נוסף באנגלית בצד השמאלי של המעטפת. בסוף: י. קלוזנר: י. ל. פרץ (קטע ממאמרו). מלון עבריאנגלי (ע' 30—33).

ספרות יפה יודית

2321 בענדערסקי, ברוך. געקליבענע שריפטן. בוענאס איירעס, איקוף, 1954, 255, [8] ע"י, פורטרטים, 8°. בראש השער: בארעך בענדערסקי. שער נוסף בספרות.

התכן: י. לינגאחסקי: פארווארט. נאטור 4 רשי-מות. אף דער שפראך פון כאיעס (14), יידישע קאלא-ניסטן (15). וועלט און מענטשן (5). די וועלט פון קינדער (8). פארטייטשינגען פון ארגענטיניזמען, ע' (257—259).

2322 ברוסילאוו, ניסן. ביי די טייכן פון פא-לעסיע: א ראמאן פון א פארגאנגענער וועלט. ניויארק, בידערמאן, (1953), 322, [1] ע"י, 8°. = וואנדערער נאך ליכט, בוך 1. — שער נוסף באנגלית. מחיי היהודים בפולסיה במאה הי"ט.

2323 גוטערמאן, יצחק. באניטע טעג. ווארשע, "יידיש בוך", 1954, 119, [2] ע"י, 8°. התכן: נאחעלן: דאס לעבן האט אים צוריקגעריפן. אויסגעשטרעקטע הענט. — רעפארטאזשן (16 פרקים).

2324 גרינבערג, חיים. מענטשן און ווערטן. ניו-יארק, אידישער קעמפער, 1953, 261 ע"י, 8°. הספר כולל 21 מסה בעיקר על נושאים כלליים, בין השאר על אינשטיין, גאנדי, לענין, מארקס, ו. דזשעמס ועוד.

2325 דיימאנדשטיין, [באריס]. פון מיינע ערשטע טריט: פאלקס-לידער, לעגענדעס און באלאדן.

טאהאנגא, קאליטארניע, "ליטערארישע העפטן", 1954, 40 ע"י, 4°.

2326 וויינפער, ז'יטע. לייך און פרייד. לידער אין פאמען. ניויארק, איקוף, 1954, 287, [2] ע"י, פורטרט, 8°.

2327 ווייץ, אברהם. דער באהאלטענער ייד. (הקדמה פון ש. שוויצער). פאריז, "ארבעטערייזם", 1954, [4], VIII, 191—7, [1] ע"י, פורטרט, 8°. סיפורים מחיי היהודים בפולין בימי הכבוש הנאצי.

2328 ליכט, מיכל. מלקט. מאדערנע אמעריקאנער פאעזיע <איבערעצונגען>. בוענאס-איירעס, געליע, 1954, 76, [2] ע"י, 8°.

המלקט הוא המתרגם. נוספו שער ותכן באנגלית. עם הקדמת נ. מינקאוו: ע' 9—13.

2329 פישמאן, יעקב הערש. היימישע וועגן <דערציילונגען>. ניו יארק, יעקב הערש פישמאן בוך-קאמפטעט, 1954, 166 ע"י, 8°. שער נוסף באנגלית. כולל 15 ספורים, 4 מהם בנוסח לתוך ספרו של המחבר: "וומערדיקע טעג" (ורשה 1938), שלא הגיע לאמריקה.

2330 פעט, חיים. פון האדסאן ביזן ירון: דער-ציילונגען און בילדער אין מיניאטור. ניויארק, ברידער שולזינגער, 1953, 168 ע"י, 8°.

2331 פעלד, יהודה. אין די צייטן פון המן דעם צווייטן. ווארשע, "יידיש בוך", 1954, 80, [2] ע"י, 8°. עם מאמר מאת ב. מארק על מחבר הספר. — ספור מזמן הכיבוש הנאצי בפולין.

2332 צינקין, מנשה. אין שאם און אויסערן שאם. בילדער און סקיצען פון דעם ארבייטערס לעבען גע-מאלען מיט דער פֿען פון א שאם ארבייטער. ניויארק, 1951, 219 ע"י, 8°.

2333 קאציזנע, אלטער. שטארקע און שוואכע: ראמאן אין פיר טיילן. הקדמה: מלך ראויטש. בוך 1—2. בוענאס-איירעס, צענטראל-פארבאנד פון פילישע יידן אין ארגענטינע, תשי"ד, 334, [2], 422, [2] ע"י, פורטרט, 8°. = דאס פילישע יידנטום, 97—98. — שער נוסף בספרות.

ספר בתקופת הרמב"ם. היהודים בכלקן ולשונם. הרומנסים הספרדיים של יהודי בוסניה.

2339 **Buber, Martin.** For the sake of heaven... 2nd ed. Translated from the German by Ludwig Lewisohn. New York, Harper. (1953). XVI. 316 p. 8°.

מהדורה א' של התרגום עיין ק.ס. שנה כ"ג ע' 49. את הספר בעברית (בשם "גוג ומגוג") עיין ק.ס. שנה כ"א ע' 227.

2340 **Eisenberg, Anna.** Israel est son nom, libération: 1948. Roman. (Genève), Editions générales, (1954). 299, [1] p., 1 l. 8°.

רומן מזמן מלחמת העצמאות.

2341 **Feinberg, Louis.** Ørkenvinden og andre fortællinger. (Copenhagen), Gyldendal, 1954. 93, [1] p. 8°.

"רוחות מדבר וספורים אחרים". 11 ספורים ממלחמת העצמאות של ישראל.

2342 **Feuchtwanger, Lion.** Josephus; Roman-Trilogie. (Der jüdische Krieg. Die Söhne. Das gelobte Land). (Frankfurt a.M.), Frankfurter Verlagsanstalt. (c1952). 1174, [1] p., 1 l. 8°.

פורסם תחלה בשלושה ספרים נפרדים בשם: Der jüdische Krieg, Die Söhne. Der Tag wird kommen. — את המקור עיין ק.ס. שנה י' ע' 228, שנה כ"ד ע' 104; תרגום עברי שנה י' ע' 26, שנה י"ד ע' 21, שנה כ"ט ע' 219; תרגום אנגלי שנה י' ע' 228, שנה י"ג ע' 498; תרגום צרפתי שנה י"ד ע' 518; תרגום איטלקי שם ע' 92; תרגום ספרדי שנה כ"ח ע' 269; תרגום רומני שנה כ"ג ע' 300. — ראה גם את הערך הבא.

2343 **Feuchtwanger, Lion.** (Josephus; Roman-Trilogie). 1—3. Rudolstadt, Greifenverlag. (1951). 8°.

1: Der jüdische Krieg. 462, [1] p. — 2: Die Söhne. 535, [1] p. — 3: Der Tag wird kommen. 444, [2] p.

ראה הערך הקודם. שם גם ציינים וביבליוגרפיה.

רומן מחיי היהודים בפולין בשליש הראשון של המאה הי"ט. עם מבוא על המחבר ועל יצירתו מאת מלך ראזיטש, ע' ד—26.

2334 **שולשטיין, משה.** געקליבענע לידער. ווארשע, "ידיש בוך", 1954. 159, [3] ע' 8°.

2335 **ראפאפארט, י' (הושע).** העלון און קרבנות פון דער איבערגאנגס-צייט. מעלבורן, "פריינט פון דער יידישער ליטעראטור", 1949. 302, [2] ע' 8°.

התכן : 1 : היימישע געשטאלטן : אריינפיר : די עיקרדיקע אידיאישע שטרעמונגען אין דער ייד. ליטעראטור. אייפן שידעוועג (פיערבערג). דער קאמף קעגן דער אייגענער נשמה (בערדיטשעווסקי). דער פאבלאנדזשטער פאלקסטימלער (ש. אנסקי). דער דיכטער פון "קידוש השם" (ליעצין). דער פארצווייפלטער גלויביקער (ברע' נער). א. נ. גנעסין. — 2 : היימישע שאטנס : אריינפיר : די געשיכטע פון די "היימישע שאטנס" אין מיניאטור. ל. לואיסאנס "די ירושה פון בליט". מ. א. גערשענזאן. היינעס יידישע טראגעדיע. י. וואסערמאנס דאן קיכאטישער קאמף. ג. בראנדעסעס באציאונג צום יידנטום. סט. צווייג. מ. העס. פון רחל לעווין ביו. ע. לאסקער-שילער. א. בווייג. ר. בער האפמאן. באראלער היסטארישער דיאלאג. נאכאראט.

ספרות יפה לועזית על נושאים יהודיים

2336 **Adler, Hermann.** Fieberworte von Verdammnis und Erlösung. (Basel). Jüdische Rundschau Maccabi. (c1948). 4 p. 1. 15—41 p., 1 l. 8°.

שירים, שנכתבו אחרי החלטת או"ם על הקמת מדינת ישראל. "אלה הם צעקות-כאב של מחסרי-בית ; אלה שהענויים היו מנת-חלקם, רשאים להוכיח ולדרוש".

2337 **Ash, Shalom.** A passage in the night. New York, G.P. Putnam, (c1953). 2 p. 1. 367 p. 8°.

בראש השער : Sholem Asch. ספיר מחיי היהודים באה"ב במאה העשרים.

2338 **Baruh, Kalmi.** Ešej i članci iz španske književnosti. Sarajevo, Svjetlost. 1952. 204 p., 2 l. 8°.

מסות ומאמרים ; מהספרות הספרדית. מהתכן :

2351 **Livingston, Harold.** The coasts of the earth. Boston, Houghton Mifflin Co. in association with Ballantine Books, Inc., (c1954). 4 p. l., 209 p. 8°.

ספור על טייסים אמריקאיים מתנדבים במלחמת העצמאות של ישראל.

2352 **Long, Laura.** Queen Esther, star in Judea's crown; a dramatic retelling of the Book of Esther. New York, Association Press, (c1954). 156 p., front. 8°. (Heroes of God series).

2353 **Manning, Olivia.** School for love. London, W. Heinemann, (1951). 232 p. 8°.

ספור מהחיים בא"י בסוף תקופת המנדט.

2354 **Mapu, Abraham.** Les amants de Jérusalem, traduit de l'hébreu par Bernard Chapira, Paris, L. Rodstein, 1946. 1 p. l., [5]—271, [1] p. 8°.

בראש השער: Abraham Mapou. תרגום צרפתי של „אהבת ציון“. תרגום צרפתי אחר ע"י Emil Junes. עין ק.ס. שנה י"ז ע' 75—76, שם גם ציונים ביכילור גרפיים. תרגום צרפתי קודם, שלא נגמר בדפוס, הוא של מארקו ברוך ופרסם בעתון הצרפתייהודי Carmel. שיצא בשנות 1895—1896 בפיליפפול (בולגריה). יצאו גם תרגומים בערבית-יהודית, בלאדינו ובפרסית-יהודית. יש גם תרגום נוסף (לאחר שנזכרו בציונים הנ"ל) באנגלית בשם The sorrows of Noma, ניויורק, 1919.

2355 **Milikin, Virginia Greene.** Jeremiah, prophet of disaster; a novel-biography of the prophet Jeremiah. New York, Association Press, (c1954). 155 p., front. 8°. (Heroes of God series).

2356 **Prescott, D[orothy] M[ildred].** David the dauntless. Illustrated by Cameron Johnson. London, Blandford Press, (1952). 176 p., illus. 8°.

ספור על דוד המלך.

2357 **Richler, Mordecai.** The acrobats; a novel. (London), A. Deutsch, (1954). 204 p. 8°.

2344 **Foster, Solomon.** Spiritual trails to happiness. New York, Bookman Associates, (c1953). 1 p. l., 94 p. 8°.

שירים, מהם גם על נושאים יהודיים (בין השאר על נשי התנ"ך: שרה, יוכבד, מרים ועוד).

2345 **Fry, Christopher.** Der Erstgeborene; ein Schauspiel. Deutsch von Hans Feist. (Frankfurt a.M.), S. Fischer, 1952. 99, [1] p. 8°.

את המקור עיין ק.ס. שנה כ"ט ע' 104. דרמה מחיי משה רבנו.

2346 **Golding, Louis.** To the quayside. London, Hutchinson, (1954). 295 p. 8°.

ספור מחיי היהודים באירופה בימי מלחמת העולם השנייה ולאחריה. מדובר בין השאר על עניני א"י ועל ההעפלה.

2347 **Goten, Louis M.** Echoes of our atomic age. New York, William-Frederick[k] Press, 1954. 45 p. 8°. =The William-Frederick poets, 117.

שירים. מהתכן: (p. 25—30). I saw Israel

2348 **[Herrmann, Luise].** Jan Lobel aus Warschau: Erzählung. [Frankfurt a.M.], S. Fischer, 1952. 82, [1] p. 8°.

בראש השער פסידונים של המחברת: Luise Rinser. ספור על פליט יהודי במלחמת העולם השנייה.

2349 **Hersey, John [Richard].** Der Wall; Roman. (Deutsch von Ernst Bucher und Edwin Maria Landau). Baden-Baden, Diana Verlag, (c1951). 658, [1] p. 8°.

את המקור האנגלי עיין ק.ס. שנה כ"ז ע' 219, שם גם ציון: תרגום עברי — שם שנה ל' ע' 31; תרגום גרמני אחר שם ע' 104.

2350 **Hoffmann, Lieselotte.** Ezechiel, der Prophet; Erzählung aus den Tagen der babylonischen Gefangenschaft. Basel, F. Reinhardt, [1953]. 248, [1] p. 8°.

and leaders. Wallington, Surrey, Religious Education Press, 1954. 128 p., diagrs., maps. 8°. =Pathfinder series, no. 5.

תולדות ישראל לילדים מתחלתו עד המלכת דוד המלך.

2366 **Klaperman, Libby M. Adam** and the first Sabbath; story... Pictures by Lillian Port. New York, Behrman House, Inc., (c1953). [41] p., illus. 8°. לבני-הנוער.

2367 **Kripke, Dorothy (Karp)**. Let's talk about God, by Dorothy K. Kripke. Pictures by Bobri [pseud.]. New York, Behrman House, (c1953). [32] p., illus. 4°. לילדים.

2368 **Kyles, David**. 101 best Bible stories from the Old and New Testaments; retold by David Kyles, and illustrated by Paul Dessau. London, Ward, Lock & Co., (1954). 255, [1] p., front. 8°. [The Prize library series].

2369 **Leiderman, Lillian T.; Lillian S. Abramson**. Jewish holiday party book; a practical guide for mother and teacher planned for children ages 5 to 12. New York, Bloch Pub. Co., 1954. 72 p., illus. 8°.

2370 **Pringle, Patrick**. Old Testament stories retold... with illustrations by J.R. Burgess. London, Evans, (1954). 176 p., col. pl. 8°.

כולל 18 ספורים המהחים בצרופם תולדות עם ישראל מאברהם עד נחמיה.

2371 **Ross, Sharon L.** The dreidel hero and how he earned his letters, written and illustrated by Sharon L. Ross. New York, Bloch, (c1952). 24 p., illus. 4°. לילדים.

2372 **Rye, N.Y. Community Synagogue**. Unto thy children, edited by members of the Community Synagogue, Rye, N.Y., under the supervision of Samuel H. Gordon. Rye, N.Y., (c1953). XVI p., 2 l., 235 p., illus.

מחיי ציר קנדי אחרי מלחמת העולם השנייה. בספור מדובר גם על שאלת היהודים ועל היהודים, ואחרים מגבוריו הם יהודים.

2358 **Rothgiesser, Ruben**. The well of Gerar: a novel... Translated from the German manuscript by Harry Schneiderman. Philadelphia, Jewish Publication Society of America, 1953—5714. 287 p. 8°.

ספור מחיי היהודים כמאה הי"ח, מקומות המעשה אירופה ואמריקה הדרומית.

2359 **Strauss, Ludwig**. Heimliche Gegenwart; Gedichte. 1933—1950. Heidelberg, L. Schneider, 1952. 110 p., 1 l. 8°.

אחרים מהשירים הם בעלי תוכן יהודי.

2360 **Sturmman, Manfred**. Die Kreatur; Erzählungen. Mit Zeichnungen von Gunter Böhmer. (St. Gallen, Tschudy-Verlag, 1953). 195 p., 1 l., illus. 8°.

כולל 8 ספורים, מהם ספורים מחיי א"י בזמן מלחמת העצמאות ולאחריה.

2361 **Youd, Samuel**. A palace of strangers. London, Cassell & Co., (1954). 255 p. 8°.

ספור מחיי היהודים באנגליה במאה העשרים.

ספרות הנוער

2362 **Bial, Morrison David**. The Hanukkah story... Pictures by Stephen Kraft. New York, Behrman House. (c1952). [43] p. 8°. ספיר לילדים.

2363 **Bial, Morrison David**. The Passover story... Pictures by Stephen Kraft. New York, Behrman House, Inc., (c1952). [44] p. 8°. לבני-הנוער.

2364 **Bobrow, Dorothy**. Tell me why; a primer for Judaism... Illustrated by Edwin Herron. New York, Bookman Associates. (c1954). 90 p., illus. 4°. לילדים.

2365 **Broadie, Elsie**. The chosen nation... Foreword by H.H. Rowley. Book 1: Founders

graph; program notes for teachers and youth leaders prepared by Joseph Greenstein. New York, N.Y., Education and Youth Department, Jewish National Fund, 1953—5714. 23 p., illus., music. 8°.

2380 Stein, Siegfried. The beginnings of Hebrew studies at University College. London. Pub. for the College by H.K. Lewis & Co., (1952). 27 p. 4°.

על הקתדרה הראשונה לעברית שהוקמה באוניברסיטה קולדו' בלונדון. הפרופסור הראשון היה הימן הורביץ, שקרא את הרצאת הפתיחה ב'11 בנובמבר 1828. מספר השומעים עלה מאחד עד שמונה (בין השומעים היה גם משה מונטיפיורי). יורשו של הורביץ (שמת בשנת 1844) היה פרופ. מרקס ואחריו (החל משנת 1899) שמש בתפקיד זה ר' שלמה שכטר.

ספרי למוד

2381 ארביץ, דוד ב. הסדרה תולדות; ספר-עזר ללמוד החמש. (ניו יורק), ועד התנוך החרדי שע"י המורחי, (תשי"ג). 48 ע', מפות, ציורים. 8°.

2382 ברידנר, דוד. בקר טוב; לראשית הקריאה המובנת בשביל התלמיד הרך... מצויר בידי אסתר אנדרסן. לוס אנג'לס, "רצון", תשי"ד. [4], 74, [2] ע', חיים. 8°.

2383 Berlitz Schools of Languages of America, Inc. The Berlitz self teacher: Hebrew, by the staff of the Berlitz Schools of Languages under the direction of Robert Strumpfen-Darrie and Charles F. Berlitz. New York, Grosset & Dunlap, (c1953). X, 316 p., illus. 8°.

2384 Horowitz, Maurice. Précis de grammaire hébraïque; le guide de l'hébraïsant égaré. [Paris], Union des hébraïsants, 1951. 110 p., 1 l. 8°.

שער נוסף בעברית: משה הורוביץ: מורה-נבוכי-שפתנו; עקרי הדקדוק. [פריז], אגודת-חובבי שפתנו, תשי"ב. — במכירת-הכפלה.

(music). 8°. "A legacy of fifty centuries of wisdom".

קטעים מספרותנו מכל הדורות החל מהתנ"ך וגומר בספרותנו החדשה.

2373 Spitz, Leon. What the Liberty Bell proclaimed... Illustrated by Ruth Levin. New York, National Women's League of the United Synagogue of America, 1951. 220 p. 8°. ספורים קצרים לבני-הנעורים על היהודים באה"ב.

2374 Teitelbaum, Edith. Judah and the brave Macabees. New York, Union of American Hebrew Congregations, (c1952). [28] p., illus. 4°.

ספור תנוכה לילדים. העורך: עמנואל גמורין.

חנוך והוראה

2375 בן-עזרא, ע[קיבא]. הודאת קריאה בסידור... בעריכת מנחם ל. ביאליק. (ניו יורק), ועד החנוך החרדי ע"י המורחי, (תשי"ד). 13, [3] ע'. 8° = ספריה פרדגות, א.

2376 שרפשטיין, צבי [Z. Scharfstein]. קט'נות עם גדולות. מאת צבי שרפשטיין. ניו יורק, (הסתדרות העברית באמריקה), תשי"ד. 32 ע'. 8°. רשימות קצרות בבעיות חינוך. "דורון למוקירי צבי שרפשטיין... ביום מלאה לו שבעים שנה".

2377 שלום עליכם פאלק אינסטיטוט. ניו יארק. יובל-בון לכבוד 40 יאר שלום עליכם פאלק שולן. ניו יארק, שלום עליכם אינסטיטוט, 1954, 88, [1] ע', פורטרטים. 8°. שער אנגלי נוסף בע' ד' של המעטפת.

המדורות: ביי דער ארבעט פאר דער יידישער שול. שול און קולטור-פראבלעמען. ביים אנהייב פון דער ש"ע שול. באריכט פון צווייגן און שולן.

2378 Chicago. Hebrew Theological College. 30th anniversary, 1922—1952. Chicago, Hebrew Theological College, [1952]. 196 p., illus. 4°.

2379 Keren Kayemeth Leisrael. Kibbutz Galuyot <ingathering of the exiles> Israel-

- שונות
2386 [ארצות הברית. לשכת המודיעין].
התקל ארת ו ה ת ק ד מ ו ת ה. [וינגטון, חשימ,
1954]. 32, [2] ע', לוחית תמונת. 26:21.
תמונות בלית טכסט עברי על התקלאות בארה"ב.
5713—1953. XII, 179 p., forms. 8°.
ביבליוגרפיה: ע' 175—167.
- 2385 Segal, Abraham. Teacher's guide to
[D. Pessin:] The Jewish people, book I, and
pupils activity book. New York, United Syn-
agogue Commission on Jewish Education.
5713—1953. XII, 179 p., forms. 8°.
ביבליוגרפיה: ע' 175—167.

בתוך כתבי עת

- במדור זה ירשם תכן כתביעת במדעי היהדות בעברית ובלועזית, וגם מאמרים בודדים מעניינייהדות מתוך
כתביעת כלליים. יכללו כאן מחקרים בלבד ולא ספרות יפה ואף לא עיונים בבעיות ימינו.
עתונים חדשים נרשמים גם לעיל במדור „עתונים וקבצים“.
- אל-אבחתא. VII, 4. בירות, דצ' 1954. — ג.
טעמה: תוויל אליקס פי אליאמס אלימתחתה [בינאום
ירושלים באר"מ] (453'438).
- אורלוגין. 11. מרחביה, ינואר 1955. — ר. מאהלר:
החסידות בצמיחתה (85'67). — י. אורבך: א. א. קובנר
האיש, המבקר ויורשתו (122'94). — מ. י. צחוק:
היינה בספרות העברית (195'179). — מ. רוזי, ש.
דורפמן: תמורות המשטר והנחלה במקרא (250'225). —
י. לוי: ר' שלמה [צ"ל שמואל] הנגיד לפרק רביעי (266'250).
— ש. אברמסקי: גילויים חדשים במגילות
יסהמלח (292'277). — י. רצהבי: מנהגייתחונה בין
נשות תימן (337'329).
- הארץ. 10860. תל-אביב, ה איר תשטו. — ש. ד.
גויטיין: ההתחננות בקראיס (2). [מוזכר חימר מן
„הגניזה“ על התחננות אדם].
10894. יח סיון. — תיספת: חיינו הכלכליים, מצבי
של המשק הישראלי (16 ע').
- [הארץ]. תרבות וספרות. 4.11.1955. — מ. גושטיין:
איוב ניסח שומר (1).
- 11.11. — א. מ. הברמן: מגילה חדשה של כת
מדיבריהודה: פשר תהלים (1).
- 18.11. — י. קפלן: יפ—תל-אביב בימי הבית השני:
א' התקופה הפרסית (2).
- 25.11. — ש. ד. גויטיין: גילויים חדשים של בית
המליכה היהודית בתימן (1).
- 1.11. — י. רצהבי: „חמיר נושא ספרים“ [על מקר
הבסוי הזה] (2).
- 22.11. — ש. ד. גויטיין: משמעות של השם [=שם
ההויה] באותיותיו (1).
- 26.11. — י. רצהבי: חגי ישראל במקורות ערביים (2).
- 3.11. — ש. ד. גויטיין: מוצאו של השם [=שם
ההויה] (1).
- 17.11. — י. בראנד: המנורה כסמל המדינה [על
צורת המנורה שבבית המקדש] (1).
- 1.11. — א. מ. הברמן: קטעים ממערת קומראן א'
(קטע ממגלת הסרכים) (1).
- בחנינות. 8. ירושלים, ניסן תשטו. — ש. צמח:
הגלויות במעגלותם [על: קורצווייל, היהדות כגילוי
רצון החיים הלאומי-הביולוגי] (14'5). — ג. אלקושי:
עשרים איגרות של דויד פרישמאן ליל"ג (51'31). —
א. מירסקי: סולתה של שירת ספרד בדורנו [על:
השירה העברית בספרד ובפרובאנס בעריכת שירמן]
(73'63). — ג. שלום: והתעלומה בעינה עומדת [על:
יערי, תעלומת ספר] (95'79). — ד. ש. לוינגר: אנצי
קלופדה מקראית, כך ב' (103'95).
- בצרון. טו, כ [174]. ניוירוק, כסלו תשטו. —
ג. גילדברג: נישואי-תערובת בקנדה בשנת 1926—
1952 (135'126).
- ד [176]. שבט-אדר. — ד. ש. שפירא: ישעיה בן
אמון וחורת משה (271'265).
- הבקר. 5924. תל-אביב, יד ניסן תשטו. — ק.
שווארץ: ציורים ישנים וחדשים להגדה של פסח (3). —
ש. ב. ברוך: פרופ' שמעון דובנוב הי"ד באגרותיו (6).
5969. יג סיון. — מ. זהרי: חידושים על ההחי
המקראי על פי תעודות שנתגלו בהפירות [מארי] (7,4).

הדים לשאלות החברה הקיבוצית. 1 <44>.
מרחביה, ינואר 1955. — מ. אלון: התנ"ך לאור
המארכסיות (136-123). ש. מנסקי: יהדות צפון אפריקה
(159-156).

זמנים. 430. ירושלים, יב שבט תשטו. — ישעיהו
ליבוביץ: הערות על הרמב"ם (4). [על אחדות "משנה
תורה" ו"מורה נבוכים"].

482. יד ניסן. — מ. נרקיס: "הגדת יהודה"; הגדת
פסח מצוירת [מן] המאה ה"ט"ו... (5, 6).
558. יח תמוז. — א. לור: שתי פרשיות מופלאות
באגדת הרצל (3, 6).

חרות. 2000. תל-אביב, ב ניסן תשטו. גליון מוגדל
(10 ע') עם "מוסף כלכלי" (32 ע').
2056. יג סיון. — ט. פרשל: יהודים בשרות הריגול
התורכי במאה ה"ח (6; כ סיון: 6).

יד-ע"ם. ג. א. תל-אביב, ניסן תשטו. — ס. תומפס
סון: חשיבות החקר הפולקלורי במזרח הקרוב וב ישראל
(4-3). — יו"ט לוינסקי: בדים שאולים במסורת
ישראל (8-8). — י. אבידע: טבילות חיצוניות שונות
ומשותפות (11-9). — י. נאכט: חנוכת בית הכנסת
וחנוכת הבית (15-12). — ד. ברילינג: בכורות צאן
ובקר בסראקפורט דמיין (17-15). — א. ג. צ. דות:
"יוכור יום המיתה" במנהגי חברה קדישא (20-17). —
א. פריצקר: קונטרס אבילות (21-20). — א. שייבר:
ספר בלתי נודע לצייר היהודי ההונגרי הראשון (22)
(23). — ה. פויכטאנגר: על עשיית תפילין (25-24). —
ד. סדן: בין רדיפה ובריחה <לגלגול של פתגם>
(28-26). — מ. א. בריוודא: קימוץ אתיות (31-29). —
י. רצהבי: שדרים ומנהגייתמן (36-32). — י. ר.
מולכו: בעקבות "אשכנזים" שנטמעו בין ה"ספרדים"
בסאלוניקי (39-37). — מ. ד. גאון: קריאת י"ג העי
קרים בקהילות היהודים הספרדים (41-39). — א. ב.
טגלוביץ: אצל החכמים בסירת יהודה (43-42). —
א. איש הורוויץ: מפרקי ילדות ועלומים (51-47). —
א. הורוויץ: מפי ביליונים וחבריהם (55-52). — ש.
ניסבוים: יד ושם: שאצק; שצירדין (57-56). —
ל. לוי: על הקלסת 500 מנגינות ישראל באיטליה
(65-63). — ל. לוי: היום מסח לכב העברים (65).
— ל. לוי: שיר העצמאות של הגרים מאיטליה (65-
66). — ג. קנאי: ניגונים לברכת כוהנים (66). —

ברקאי. כב. קעא. יוהניסבורג, ערה"ש תשטו. —
א. מור: המסורת בשירת שלמה גבירול (14-11). —
מ. צימרמן: קדיש החמה (43-40).
גליונות. לא. יב <קפו>. תל-אביב, תשנ"ב כסלו
תשטו. — מעובדו של יצחק ל מ דן ז"ל (284-278). —
ציונים לזכר יצחק למדן (317-285).

הדאר. לה. ז <א' תקסח>. ניו יורק, כב כסלו תשטו.
— מ. וואכסמאן: נצחון המכבים והתרבות האנושית
(131-130). — מ. זהרי: בעקבות תקופת החשמונאים
(132-131).

יא <א' תקעב>. כ טבת. — ש. ק. מירסקי: התהוות
המשנה ומהותה (214-213, 208).

יג <א' תקעד>. ה שבט. — א. בארישאנסקי:
ר' זכריה פראנקל (254-253; יד: 274-273).

טז <א' תקעז>. כו שבט. — ש. ק. מירסקי: אימתי
נכתבה המשנה? (310-304).

יח <א' תקעט>. י אדר. — מ. זהרי: תרגום שני
למגילה (338-337).

יט <א' תקפ>. יז אדר. — א. ר. מלאכי: סמולנסקין
במפץ הספרות (367-366).

כב <א' תקפג>. ט ניסן. — א. מ. הברמן: פשר
תהלים: מתוך מגילות מדבר יהודה (414). — י. א.
הרצוג: הרמב"ם בהלכה (416-415). — מ. ד. גרוס:
ישוב ארץ-ישראל במשנת הרמב"ם (417-416). — מ.
דובשני: הערך הקיים בפילוסופיה של הרמב"ם (417-
418). — מ. וואכסמאן: השארת הגפוש במשנת הרמב"ם
(420-418). — י. י. דינסטאג: "מלות ההגיון" בתקופת
ההשכלה (422-420). — א. ר. מלאכי: הביוגראפיות
הראשונות של הרמב"ם (424-422).

כד <א' תקפה>. ז אייר. — ד. הלבני, ש. שניידר:
על רש"י והירושלמי (474-473).

כו <א' תקפח>. כח אייר. — א. ר. מלאכי: "סדר
תנאים" לשבועות (526, 531).

דבר. תל-אביב, יד ניסן תשטו. — ה. רבינוביץ:
מכתב מאת אברהם מאפו (6).

9076. כ ניסן. — ג. קרסל: אברהם משה לוזין
<מאה שנה להולדתו> (4, 5).

9118. יב סיון. — "... למלאת 30 שנה לידבר"
(30 ע'). כולל "גליון מוקדש לתיכנון ופיתוח בישראל"
(24-9).

י. רונטל: פתח ר' יונא סבא (67'66). —
א. רוזן: לחיים (67). — ש. גוטמאכר: מפנסקי (67'
68). — א. פיליבה: מעשה בנראף פיסוצקי וברכי
פינחס מקוריצ (68'69). — מ. קליוטש, ש. איינהארן:
רופאים (69). — ד. ירדן: סתומות במחברות עמנואל
(70'71). — תוינגינה (59'62).

לוח הקאופרציה של מדינת ישראל. כה, תשטו.
תל-אביב, תשד. — מדור הלוח (40'101). — יושינו
במדינת ישראל (103'249). — הקאופרציה ברחבי תבל
(251'271). — הקאופרציה בארצנו (273'493). — שער
הלשון (495'536). — מדה ומשקל (337'548).

למרחב. 105. תל-אביב, יד ניסן תשטו. — י. וילבר
שייד: סדר פסח של יהודי הודו (3).

לשוננו לעם. ו, א <נג> ירושלים, כסליו תשטו. —
א. מירסקי: מנחם זולאי ז"ל (6'3). — ח. בלנק:
ליסוד הערבי שבדיבור הישראלי (6'14; 27'32;
ד: 20'26). — מ. אלטבאואר: מגבול אל גבול (14'
17). — ז. בן-חיים: בשולי ספר דקדוק שימושי [מאת
גושטיין, ליכנה, שפאן] (17'24). — י"ד מיכאליס:
על השיטה ההירוגליפית (24'30). — לקט מונחים
במוסיקה (31'32).

ב"ג <נדרנה> שבט-אדר. — על לשון ה"צברים"
<ויכוח מסביב לשילוחן עגול> (17'3). — ד. פרסקי:
לדקדוק תקילה (17'25). — א. אכרנון: מגנוי הלשון,
לשונות מן המדרש (25'27; ד: 30'32). — ד. סדן:
דילוגרב וכיו"ב <מעט סניגוריה> (33'43).

ד <נא> ניסן. — ד. פרסקי: דקדוק שזה לכל נפש
(11'3). — א. כנוויד: שם הפעולה ומשמעותיו: א.
בררה או בררות? (12'20). — א. דרור: אני (27'29).
ה <נא> אייר. — י. א. זיידמן: עיונים בלשון:
1. על לשוני העברית של הרמב"ם; 2. כיצד ממלאת
העברית את הסרונה בפרופקסים?; 3. ניבים עכריים
בהתחדשותם (30'ע').

מאזנים. א. ב. תל-אביב, אדר תשטו. — ש. ה.
ברגמן: התגלות, תפילה וגאולה במשנתו של פ. רוזן-
צוויג (105'108).

ב. ניסן. — א. גרנות: יהדותו של דישאלי (151'160).

מגמות. ו, 2. ירושלים, ניסן תשטו. — מ. סיקרון:
המבנה המיגרפאי של אוכלוסית ישראל ושל הילדים
הנוער בתוכה (91'112).

ירושלים: מחקר ארץ-ישראל. ב. ירושלים,
תשטו. — ש. ייבין: סביבת ירושלים ערב תקופת
האבות (5'19). — ברצ. לוריא: מסע החיפוש של
שאל אחר האתונות (20'27). — י. פרס: התפתחות
המלוכה בישראל והחלוקה האדמיניסטרטיבית של ממ
לכת שלמה (28'34). — ש. ספראי: לתולדות העבודה
בבית שני (35'41). — מ. זולאי: תפילות שנאמרו על
קברו של שמואל הנביא (42'53). — ש. ד. גוטיין:
מכתבים מארץ-ישראל מתקופת הצלבנים (54'70). —
א. אשתור: ירושלים בימי הביניים המאוחרים (71'116).
— ב. לואיס: ערי ארץ-ישראל במאה ה"ט על-פי
תעודות מהארכיון העותמאני (117'127). — א. הד:
תעודות תורכיות על יהודי צפת במאה ה"ט על פי
תעודות מהארכיון העותמאני (128'135). — מ. בניהו:
אגרות ר' שמואל אבוהב ור' משה זכות ובני חוגם
בענייני ארץ-ישראל (136'186). — י. ריבלין: הצעת
ר' רפאל מרדכי מלכי לייסוד ישיבה בירושלים כמרכז
ליהדות (187'194). — מ. איש-שלים: לתולדות היישוב
היהודי ברמלה (במאות י"ד-י"ז) (195'201). — י. בן
צבי: היישוב היהודי ביפי בתקופה העותמאנית (202'
213). — ש. מרכוס: תעודות מרודים בענייני ארץ-
ישראל (214'232). — י. מ. טלדאנו: פנקס בית-הדין
בצפת. כ"י ר' חיים עמרם (233'256). — א. בר-יעקב:
שלוחי ארץ-ישראל בבבל בכורדיסטאן בהודו ובסין
(257'286). — י. קאפח: שלוחים נשכחים לתימן (287'
306). — ג. מ. גלבר: יצחק דייטש, גבאי של יהודי
אוסטריה בארץ-ישראל (307'318). — ע. שוחט: מקומה
של ארץ-ישראל בהיסטוריוגרפיה של בן-ציון דינור
(319'323). — מ. בניהו: לקביעת זמנו של שתי אגרות
ירושלמיות (324'332). — א. מ. הברמן: קיסרוג על
הרב אלקלעי כפי האורתודוקסיה באשכנז (333'335). —
א. שייבר: האגדה על מקום בית-המקדש שבירושלים
בקוריאה (336).

כרמלית. ב. תל-אביב, תשטו. — א. קריב: על
אפיקי קדומים [על שמואל ועל שאול] (135'152). —

מדינת ישראל. משרד החקלאות. תחנה לחקר החקלאות. בתבים. ה. א. רחובות. אייר תשי"ז. — ק. מנדל : יחסי כנה ורכב בנסיון כנות לשמושי כאדמה קלה (31'5). — ל. היימן-הרשברג : שבע שנות בדיקות עלים של עצי-הדר בסרטי-ישראל (42'33). — ח. אופנהיימר, מ. גוטרייך : מחקרים על התפתחות הבונה באזור החוף (72'43).

מולד. יב. 78'77. תל-אביב, כסלו תשט"ו. — מ. זינגר : תולדות דורנו באיר-רמיה : למקרא ה"אני מאמין" של רפאל מאהלר (477'471). — ו. קלמנוביץ : אחד העם ותחומי הספרות העברית (520'510). — י. שכטר : על הפרקים הראשונים בספר בראשית (525'521). יג. 79. טבת-שבט. — ג. שלום : שבתי צבי קודם התגלותו (53'40).

המועצה האזורית מנשה. החוג ליריעת הארץ. דפים ליריעת האזור. 1. מרץ 1955. — מ. דותן : מערת הקבר ע"י ברקאי — תל-אסאוויר (6'3). — תוצאות הסקר בתלים ובחורבות "אזור מנשה" (12'9).

מחברת : בטאון חברת כ"ח 4, 2'1 <33'32>. ירושלים, כסלו תשט"ו. — א. אלמליח : העתונות והספרות העממית-יהודית בתניסיה (25'23 ; 4'3 ; 56'54). — ש. ח. קוק : הערה לסדר רס"ג (27).

4'3 <35'34>. אדר. — י. ר. מולכו : אוסף הרר מאסריו של יהודי ספרד והבלקנים : לשוני, מקורותיו וחוקריו (63'60).

מלילה. ה. מנצ'סטר, תשט"ו. — י. גרי : הניב של ראש שמרה ודמיונו למבנה השפה הערבית (14'1). — א. רוברטסון : קריעת ממלכת ישראל, לפניה ואחריה (30'15). — א. רובינשטיין : הערות לפרושי שד"ל לישעיהו לאור מגילה א' של ישעיהו של מדבר יהודה (43'31). — ר. אדלמאן : משהו על התרגומים הערבים של חמשה תומשי תורה (50'45). — ה. ה. רולי : מקור מגלות ים המלח (61'51). — מ. זולאי : הלל ושמאי אחים ? (81'63). — י. ל. ג'קובס : החיים הכלכליים של יהודי בבל בתקופת התלמוד (100'83). — י. ווארט : סקר חקרי לשון במדרשים (117'101). — א. א. עקביא : "ברייטא דשמואל" כתעודה לתולדות העבור בדור שלפני חיחום העבור (132'119). — ש. מ. שטרן : קטע חדש מספר הגלוי לר' סעדיה גאון (147'133).

מ. ולנשטיין : מפיטי שמואל השלישי (162'149). — י. א. וואידה : שיטתו של ר' משה בן יוסף הלוי בהשגחה האלקית (168'163). — ב. לואיס : על תעודה היסטורית בש"ת מהרש"ם (176'169). — ב. רות : משירי הקראים (200'177). — ח. רבין : עוללות לתולדות הדרכה [העברית] בהשכלה הנרמנית (221'201). — י. האורחי : תולדות שד"ל (239'223). — י. א. הלר : לדמיתו הנפשית והרוחנית של אחיה-העם (264'241).

המעין. ירושלים, אלול תשי"ז. — קינה לחצות [לר' משה ס"פ] : "אפר כירה, נפש מרה" (6'3).

מערכות הפלס. א. תל-אביב, שבט תשט"ו. — ש. נהמני : בלימת ההסתערות הערבית על זחזחן [בימי מלחמת העצמאות] (32'29). — א. צייטלין : פריצת-הדרך לנצרת [כנ"ל] (37'33).

מצודה. ה. לונדון, תשי"ז. — ש. ראבידוביץ : ישראל (61'11). — א. טרטקובר : משטר הדימיקרטיה במדינת ישראל (82'62). — ש. נ. אייזנשטדט : עלייה והגירה (91'83). — ש. ינעם : קיבוץ ישראל במדינת ערב (102'92). — א. טרטקובר : יהודים ויהדות ביבשת אירופה (115'103). — י. ד. אייגוס : ניסח החיים היהודי באמריקה ובארץ-ישראל (121'116). — ש. ראבידוביץ : ספרה-פתיחה ל"משנה-תורה" (196'125). — י. היינמן : האחדות בפילוסופיה הדתית של משה מנדלסון (219'197). — ג. מ. גלבר : היהודים ומרד פולין בשנות 1830'31 (244'220). — ה. ויינריב : הדור השני בארץ-ישראל ודרכו המקצועית (330'245). — י. בן-צבי : השבתאים בזמננו (335'331). — פרקים בספרות (550'341) ביניהם : ש. ברימן : א. א. קובנר ומקומו בתולדות הביקורת העברית (457'416). — ג. אלקושי : יהודה לייב גירדון המבקר (489'458). — מ. חוקוני : עברים כחלוצי יידיש באמריקה (531'505). — סקירות, אישים (672'553) ביניהם : פ. פרידמן : גיאלי שקר-בגיסאות פולין (618'602).

ניב הרופא. 5, 2'1 <ט"ט>. תל-אביב, אדר תשט"ו. — פ. שניאורסון : עצבנות ותכונות מיוחדות אצל היהודים (56'48).

נתיבות. 4. ירושלים, כסלו תשט"ו. — ע. קסטנבוים : יהדות מרוקו ובעיותיה (14'3). — סקירות על מצב החינוך והתרבות בארצות התפוצה (64'28).

רים ספרדיים עלומי-שם (147'115) — א. י. אונטרמן :
תפקידם וסמכותם של סופרי הדינים בסנהדרין ובבתי
הדין (156'148).

ג <רכב>. סיון. — י. ל. מימון : מדי חודש בחדשו
<חודש חודש בתולדות ישראל> (195'165) ; ד : 229 —
(244). — ב. ליפקין : איום על העדים (203'196). —
א. מימון : חידוש הסנהדרין לפי דעת הרמב"ם (204'
214 ; ד : 266'261). — א. מנצר : מקום קבורתו של
הרמב"ם (219'215). — י. ז. כהנא : הפולמוס מסביב
קביעת ההכרעה כהרמב"ם (227'220). — ר. מרגליות :
דפיסי ה"שולחן ערוך" הראשונים (228).

ד <רכב>. תמוז. — נ. אלוני : שני קטעים נוספים
מהנוסח המקורי של "שבעים מלים בודדות" (260'245).
— ש. וינגרטן : דרכי הלימוד של גירנברג — רגנש-
בירג (276'267). — ג. קצנבורג : הרב יקותיאל יהודה
גרינאליד ז"ל (281'277). — נ. הראובני : "צמחי
התנ"ך" (291'281). — מ. ראטה : השמטה מתוך מאמרי
ב"קובץ הר"מ במו"ל" (291). — ש. ברנשטיין : תיקון
למאמרים בליקט שמעוני (292). — ד. תמר : הערה
<למאמר : שלטון מרכזי יחידי בממלכת הרוח "סאת
מ. וייך" (292).

סלעית : עלון החוג האורניטולוגי על יד
החברה לזואולוגיה בישראל. ג. 1. תלאכיב. כסלו
תשט"ו. — א. זהבי : תצפיות בעופות בבצת החולה
(14'2). — ת. גינצבורג : על דגירת הגדרון בישראל
(17'14). — ת. מירום : שהפים נזירים בארץ (19'17).

הספר. א. ביג. ירושלים, תשרי-אדר תשט"ו. — א.
פרנקל : הספרות התורנית-הדתית בישראל בתשי"ד (7'
18). צ. הרטבי : מילואים (18). — ר. מרגליות : מפרשי
התלמוד הנמצאים בספריה ע"ש הרמב"ם בתלאכיב :
מסכת שבת <בבלי> (25'19). — ד. יוסיפין : מחזור
"זעקת השבי" ; נכתב בשבית רוסיה בתשי"גד' מתוך
הזכרון, ע"י ר' מרדכי הכהן גליק (3'29). —
מ. שניאורסאן : עיד בענין "הגניזה החרסנית" (א'
32'30). — ד. צ. הילמן : עוד בענין "הגניזה החר-
סנית" <ב> (42'32). — י. ל. ביאלר, ש. שונמי :
מסע הצלת ספרים <וינא. תשי"ד> (45'42). — ש. ש.
פייגענאוואך <שפ"ן הסופר> : דפוס ראם בוילנא (46'
57). — ד. סדן : הערה בשולי "הספר" א' (58). —
צ. הרטבי : מי חבר את הפארוויה "התחיקין" ? (58)

סיני. לו. ד <ריון>. ירושלים, סבת תשט"ו. — ספר
הנמצא" להרמב"ם (211'201). — י. ל. מימון : מדי
חודש בחדשו <חידוש חודש בתולדות ישראל> (212'
239 ; ה : 438'425 ; י : 511'497 ; לו. א : 24'9 ;
ב : 86'65). — מ. בניהו : רבי יהודה בן רבי משה
אלבויטני וספרו "יסוד משנה תורה" (274'240). —
י. ל. מימון : פירוש של מהר"י בירב על הרמב"ם
(357'275). — שירה בשבחו של הרמב"ם (359'358). —
י. א. קאמלהאר : חידושי הרמב"ם למס' יומא ותמורה
(366'359). — מ. פיגלמאן : ברורים ל"משנה תורה"
של הרמב"ם (374'367). — י. מ. גינצבורג : מקורות
יבארים לדברי הרמב"ם (387'374). — ר. מרגליות :
הרמב"ם : הרב"ד (390'387). — י. ז. כהנא : הפילמיס
מסביב לקביעת ההכרעה כהרמב"ם (411'391). — י.
ליינר : הערות ברמב"ם ונישארכליו (414'411). —
ת. לשם : למתרגמי ספרי הרמב"ם (420'415). — ז.
מונטנר : גדולתו החידושי של הרמב"ם ברפואה (420'
423). — א. ארזי : הערות להלכות קדוש החודש
לרמב"ם (424'423).

ה <ריון>. שבט. — י. א. הרצוג : הרמב"ם בהלכה
(446'439). — א. מימון : חידוש הסנהדרין לפי דעת
הרמב"ם (451'447). — א. י. זלנסקי : יחיד ורבים
(454'451). — ש. ברשבת : הרועה והריע (457'454). —
ת. ברדוריא : אסיא (479'457). — א. בורשטיין :
למיניו של רבי נתן הבבלי לאכ"ד הסנהדרין בא"י
(496'479).

ו <ריון>. אדר. — ב. צ. מ. ח. עזיאל : הערות
לתלמוד בבלי (529'512). — י. ז. כהנא : הפילמיס
מסביב קביעת ההכרעה כהרמב"ם (537'530) ; לו. א :
61'51 ; ב : 164'157). — ש. אברמסין : בשבילי שירת
ישראל בספרד (545'538). — א. מימון : חידוש הסנ-
הדרין לפי דעת הרמב"ם (552'546) ; לו. א : 40'36 ;
ב : 114'106). — י. נאכט : הידור בית הכנסת (553'
559). — י. ל. מימון : הערה מפליאה [בדבר שמות
התאים והאמיראים] (560'559) ; לו. א : 64).

לו. א <רכב>. ניסן. — ר. מרגליות : דפוסי ה"שולחן
ערוך" הראשונים (35'25). — ח. ד. שעזעל : ביאורים
<לגליון הש"ס של ר' עקיבא איגר במס' ססחים>
(50'41). — מ. ד. גרים : לבחירת שם משפחה עברי
(63'61).

ב <רכב>. אייר. — ז. זק"ש : השלמת תיס' ר"י
למס' ברכית (105'87). — ש. ברנשטיין : פיוטים למחבר

5303. ה סיון. — ש. גורן : מתן התורה בחג השבועות
עית לאור ההלכה (8).

קורות. א. היר. ירושלים, שבת תשטו. — ז. מונטנר :
ר' משה בן מימון הרופא, המורה והסופר הרפואי
(148-143). — ז. בן-שחר : הרמב"ם כאסטרונום (149-
165). — ד. מרגלית : על "סוד הסודות" המיוחס
לאריסטו ו"רוזן דרוזין" אשר בנוהר (184-177). — ש.
ח. קוק : מה לאכול קודם (185).

הרופא העברי. 27, איב. ניו-יורק, 1954. — ח.
ניצני : הגרונטולוגיה בעולם וב"ישראל (79-69). —
י. יעקובוביץ : העקרה והשבחת הגזע בחוק היהודי
(95-80). — א. גולדשטיין : רבנו משה בן מימון
למלאת 750 שנה לפטירתו (101-96). — ל. גימזי :
הרמב"ם והתנגדותו לכשפים (109-102). — י. רבין :
השפעת הדת והפילוסופיה על הרמב"ם כרופא (110-
119). — ז. מונטנר : זיהוי ספרי גליוס הנזכרים
על ידי הרמב"ם בספרו "פרקי משה" (133-120). —
ד. מרגלית : השפעתו של הרמב"ם על מתבררים שונים
בשדה הרפואה (144-134). — א. ר. מלאכי : ביבליה
גרפיה של הרמב"ם (156-145). — י. זיידה : נתנאל
וואליך, רופא וחוקר צמחית הידו (למלאת 100 שנה
לפטירתו) (169-163). — מ. ברעמי, א. גולדשטיין :
פרשת התוספות (במנחתם הרפואיים העבריים) (המשך)
(173-170). — פ. בלצן : על המינוח העברי (176-173).

הרשות המקומית. 1, 12, תל-אביב, כסלו תשטו. —
א. ב. : בית שאן, "העיר הנשכחת" (546-540). —
י. שטיין : רמלה בבנינה ובהתפתחותה (558-554).

שבילי החנוך. 15, 1, ניו-יורק, סתיו-חורף תשטו.
"חברת צבי שאר פשטיין". — א. ר. מלאכי :
כתבי צבי שארפשטיין (28-23). — מ. ג. גל : שיטתו
של ר' ישראל סאלאנטר בחינוך נוער (74-68). —
א. ר. מלאכי : אגודת שומרי תורה (לחולדות החינוך
החרדי במושבות ארץ-ישראל) (141-128).

שערים. 1114, תל-אביב, ערב פסח תשטו. — ק.
כתנא : ספיחי חקר הרמב"ם ז"ל (4, 5 ; ל ניסן : 5,
7 ; כא אייר : 5, 7).

התורה והמדינה. היר. תל-אביב, תשיג'תשיר. —
דבריו — זכרוננו : מרן הגאון הרב ב. צ. מ. ח. עוזיאל

59. — צ. הרבני : גלגולי הביבליוגרפיה של כתבי
ר"ש קליין והשלמתה (60-59). — י. קלוזנר : צילום
ספרים וחיק להגבלת יצוא ספרים יקרים (61-60).

ספר השנה של העתונאים תשטו. תל-אביב,
1955. — באין יוסף הפטמן ז"ל (22-7). — במערכות
ישראל (47-23). — שלום בגבול, כיצד (68-48). —
במרחבי המיתוח (84-69). — תרבות וחינוך (123-85).
— ביורה הבינלאומית (128-124). — ידע עתונות (161-
232). — תיוות אנשי-עט (288-233). — תאריכים
ומיממכים (313-289).

על המשמר. מוסף לגליון י אדר תשטו. "קובץ
שנתי לבעיות משק הארץ" (32 ע').

פנים אל פנים. טו. ירושלים, ערב פסח תשטו. —
א. יערי : על הגדה של פסח בכל הדורות (17-16).

ציון. יט. גיר. ירושלים, תשיר. — ד. פלוסר : כת
מדבר יהודה והשקפותיה (103-89). — ש. אלבק : יחסו
של רבנו תם לבעיות זמנו (141-104). — ח. ה. בך
ששון : עושר יעוני במשנתו של המוכיח ר' אפרים
איש לנצ'ץ (166-142). — ז. שייקובסקי : גורל התיקים
במיניסטריה החוץ הצרפתי הנוגעים לעלילת דמשק
(170-167). — י. מייל : "הועדה ההיסטורית לתולדות
היהודים בגרמניה" (172-171). — ד. תמר : על ר'
ישראל סרוק (173). — "בני מרון" (173).

הצפה. 5222, תל-אביב, כו שבט תשטו. — מ. ד.
גרוס : מצות ישוב א"י במשנת הרמב"ם (5).
5234. י אדר. — ת. מ. י. גבריהו : עיונים במגילת
קדומים ממדבר יהודה (מלחמת בני האור והחושך)
(5 ; יז אדר : 65).

5262. יד ניסן. — י. סנהדראי : ממנהגי ליל הסדר
(8). — א. דוידזון : הזמור בהגדות של פסח (8).
5266. כ ניסן. — ש. י. וזין : שביעי של פסח
בהלכה (4). — מ. יוסיפון : מנהגי ימיתג [הפסח]
האחרונים (4).

5274. ל ניסן. — מ. צינובניץ : בעולמו של מהר"ם
שיף (350 שנים להולדתו) (4).
5280. ז אייר. — ש. ב. אורבאך : עיונים במשנתו
של הרמב"ם (4).

5292. כא אייר. — י. א. הרצוג : הרמב"ם ושלטון
השכל (4).

ד"ר (464-461). — ד. תמר : קונטרס חדש לר' שלמה שלמיל מדרעוניץ (467-465). — ש. ד. גייטלין : חקונים ובידורים (468). — מ. פלסנר : על "חיבור יפה מהשועה", בתרגום חדש (472-469).

אידישער קעמפער. 36, 1103. ניויארק, טו ניסן תשט"ו. — מ. ראגיל : תנ"כישע מקורות פאר גלות און גאולה (512). — פ. פרידמאן : חסידי אומות העולם אין נאציפערלאנד (58-54).

בלעטער פאר געשיכטע. 7, 4. ווארשע, סעפט. דעצ. 1954. — א. איזענבאך : די געהימע אינטער-דאנדלונגען פון די מערבדיקע גרויסמאכטן מיטן "דריטן רייך" אין דער גורל פון דער יידישער באפעלקערונג (47-3). — א. קופפער : וועגן מיימאנדעס' און זיינע ווערק <צום 750-טן יארטאג פון רמב"מס טויט> (48-59). — פ. אפאטשינסקי : די [געטא]שאפן (98-86).

די גאלדענע קייט. 21. תלאביב, 1955. — י. טוטשעווסקי : מוזיק אין ישראל <א היסטארישער איבערבליק> (159-147). — א. מוקדוני : דער ייחא (171-160).

דווקא. 5, 21. ביענאס איירעס, תשרי-כסלו תשט"ו. — ש. סיסקאויטש : אריינפיר אין דער יידישער פילא-סאפיע (308-289). — וו. נאטאנסאן : דער יידישער באגריף וועגן דער שייכות צווישן גאט און וועלט (309-314). — ב. לעווין : די טראגעדיע פון א פאטע אין מיסטיקער אין דער מעקסיקאנער אינקוויזיציע : לויט דע קארבאכאל <1567-1596> (381-359). — ז. שייך קאחסקי : ווי אויף דאס אפטיילן די קירך פון דער מליכה אין 1905 האט באזירקט די יידישע קהילות אין פראנקרייך (392-382).

דרום אפריקע. 7, 5 <77>. יאהאנעסבורג, יאנ. 1955. — מ. בירמאן : יידן אין פארמאזע (20-17).

דער האלץ-אינדוסטריאל ; יארבוך. 1954. 14. ביענאס-איירעס. — מ. בערנשטיין : הילצערנע שילן אין מזרח-איראפע (68-57).

יארבוך תשט"ו פון דער יידישער קהילה אין בוענאס איירעס. 2. ביענאס-איירעס, 1954. — י. דער ישוב צום 60סטן יארטאג פון דער ביענאס איירעסער קהילה (314-13) [בין השאר : ד. גאלדמאן ;

(24-15). — בסתיו ישמורת הנפש (113-25). — אישות וירושית (190-114). — בעיות רפואה (232-191). — תחיקה (330-233). — מלחמתה של תורה (347-331). — שדה ספר (366-348). — זכרון לעדדים (374-367).

תרביץ. כה. ב. ירושלים, טבת תשט"ו. — א. אולני דירף : על מקומה של האגרות בין השפות השמיות (123-121). — י. א. ליכטיין : המשל מעבודת האכזר ביעקיהו כה, כגכט (128-126). — י. ה. וילהלם : למנהג צדפת הישן (133-129). — ש. ד. גייטלין : ר' יהודה הלוי בספרד לאור כתבי הגניזה (149-134). — ל. קיפף : הלענים שבספר "שער השמים" לגרשון בן שלמה (166-150) : ג : 289-274 ; ד : 425-410. — ג. שלום : לידעת הקבלה בספרד ערב הגירוש (206-167). — פ. ניה : "מעשה שביאל ונעמה" ליעקב פראנטיש <סיף> (231-207). — נ. ה. טורסיני : יבשר אדמתי עמי (דברים לב, מג) <232>. — מ. קטן : על כתובת של גילי בדרש (233-232). — ח. ב. רונן : דקדוק העברית הישראלית (247-234).

ג. ניסן. — ש. א. ליונשטאם : על התהוות של המושג "ראשון" בשפות השמיות (251-249). — ע. שוחט : מגמות פילוסופיות בסיפורי האבות (267-252). — מ. גוטשטיין : חקר המקרא לאור המגילות הגנויות (273-268). — ג. שלום : לביש הנשמות ו"חלוקת דרבנן" (306-290). — י. א. וואידה : לתולדות הפילוסופיה בין הפילוסופיה והדת (323-307). — פ. ניה : חקוי ומקור ב"שיר יידיות" לאפרים ליצאט (336-323). — ז. בן-היים : לתאוריה של העברית כפי שהיא מדוברת (342-337). — ל. נמוי : הערות לחיבור של אכר'כמונה על ההבדלים בין הרבנים והקראים (353-343). — י. ד. אברמסקי : הערה למליצה של ר' יהודה הלוי (354). — י. קוטשר : על "מבטאי שפתנו" לגימפריק (362-355). — י. פ. גימפריק : דברי תשובה (364-363).

ד. המיו. — מ. גרינברג : לחקר בעיות החיבור <ח'פרי> (379-369). — מ. הרן : צורת האפוד במקורות המקראיים (391-380). — ב. דה'פריס : לצירתן המקראית של הלכות אחרות (405-392). — ש. פינס : לתול' דות חיבור פסיכודיאליסטי (409-406). — ח. פרי : התפילה והפיס בלשון-לעז בימי הביניים (440-426). — י. תשבי : לחקר המקורות של ס' חמדת ימים (441-455). — א. נ. צ. רות : טיב "שביעת הקילמס" (456-460). — ד. צמח : לקט בשדה השירה העברית הספר

דער סעריע „ווערטער מיט ייחוס“ <80'65>. — י. מארק: מערצאל פון זאכווערטער <92'80; 4 : 126'120; 15 : 1 : 11'5>.

4. אקט-דעצ. — מ. חיינרייך: עיקרים אין דער געשיכטע פון יידיש <110'97; 15 : 1 : 19'12>. — י. ריבקין: פון מיין ווערטערבוך <120'110; 15 : 1 : 30'20>.

15, 1. יאנ-דעצע. 1955. — י. עלעז: א בינטל ווערטער אויף אלף <5'1>.

ייווא בלעטער. 38. ניויארק, 1954. — ל. גאלד-האמער: יידישע עמיגרציע פון עסטרייך-אונגארן אין 1849-1848 <38'5>. — י. אפאטשו: 50 יאר יידישע ליטעראטור אין די פאראייניקטע שטאטן <49'39>. — ש. נאבל: דאס בילד פון דעם אמעריקאנער ייד אין דער העברעישער אין יידישער ליטעראטור אין אמע-ריקע <1870-1900> <77'50>. — ל. לעהרער: די יידישע אנגעהעריקייט פון דער יוגנט ביי יידן <78'105>. — ש. ניגער: אמעריקע אין דערצייילונגען פון א. מ. דיק <1814-1893> <115'106>. — ש. גריינעל: צוויי דורות ענגליש-יידישע ליענערס <133'116>. — א. ג. דוקער: סאציאליסטישע טענדענצן אין אמעריקאנער יידישן יישוב זינט 1900 <145'134>. — ז. ברכות: דער קאמף צווישן ארטאדאקסן אין רע-פארמיידן אין באסטאן אין ניינצנטן יארהונדערט <146'153>. — מ. טיילאר: יידישע קהלע ארגאניזאציעס אין דאס יידישע געזעלשאפטלעכע לעבן <180'154>. — ר. גלאנץ: דער קוק פון די „מאָקרייקערס“ אויף דעם סאציאלן מצב פון יידישע אימיגראנטן <207'181>. — י. י. בערמאן: יידישע דערציונג אין ניויארק, 1860-1900 <235'208>. — מ. מ. קרוג: די יידישע שולן אין שיקאגא <264'236>. — מ. דייחיס: יידן פון מזרח אין פון מערב <302'265>. — י. שאצקי: בריוו צו און פון יעקב גארדינען <312'303>. — י. ליפשיץ: מארס ראזענפעלדס בריוו <330'313>. — י. שאצקי: א בריוו פון ניויארק פון א ווארשעווער חסיד <1866>. חיים זעליג סלאנימסקי אומבאקאנטער פרוו צו פאטענטירן א רעכנ-מאשין אין וואשינגטאן <344'340>. — י. ליפ-שיץ: אן אומבאקאנטער באריכט פון אמעריקאנער קאני-סול זעגן אדעסער פאגראם אין 1871 <346'344>.

פאריזער צייטשריפט. 8. פאריז, יאנ-דעצע. 1955.

די זענען געשטאנען בראש פון אינדזער קהל <61'37>. — א. מייבש: ציוניזם אין ארגענטינע <95'63>. — מ. וואלד: יידישע ארבעטער-באוועגונג אין ארגענטינע <143'109>. — מ. סיני: דער יידישער יישוב אין רא-זארע <165'145>. — י. קאפלאן: א ביסל געשיכטע פון יידישער קאלאניזאציע און פרייער קאאפעראציע <189'167>. — א. גאבס: 50 יאר קאלאניע „בארון הירש“ <211'191>. — י. כאטשאנסקי: דאס גע-דרוקטע יידישע ווארט אין ארגענטינע אין יאר התש"ד <248'227>. — י. יאנאסאוויטש: דער פאראייניקטער חורבן לוי 100 ביכער פון פארלאג „דאס פוילישע יידנטום“ <280'249>. — מ. רעגאלסקי: פערציק יאר „די אידישע צייטינג“ <296'281>. — אן אייגענער: „די פרעסע“ צו זעסס און דרייסיק יאר <304'297>. — II: אמאליקע קהילות <חרובע יישובים און שטייגער-לעבן> <407'315> [בין השאר: מ. מולכו: עדה אשכנזית בשאלוניקי <349'338>. — מ. בערנשטיין: חקנות ביי יידן קעגן לוקסוס און אויסברענגעריי <407'361>]. — III: ארגענטינער יידישע ליטעראטור <אייסחאל פון ליטערארישע שאפונגען פון דעם ארגענטינער יישוב> <434'409>. — IV: די קהילה אין בוענאס איירעס: רער וועדקהילות: די אינסטיטוציעס פון אינדזער יישוב <560'435>.

יידישע קולטור. 16, 11. ניויארק, דעצ. 1954. — ב. צ. גאלדבערג: יידישע טיפן אין פארצייטיקער לאטיין-אמעריקע <34'31>. — 17, 1. יאנ. 1955. — י. ב. ביילין: ווען מ'האט געברענט דעם רמב"ם ווערן <32'29; 2 : 39'37>. — 2. פעב. — 1. מייזל: אנטאלאגיעס פון יידישער פאציע <פון יאר 1901 ביז היינטיקער צייט> <12'7>. — 3. סאנדלער: צו דער געשיכטע פון די יידן אין די פאראייניקטע שטאטן <ביבליאגראפישע רשימה> <51'55>. — מ. ש. שקלארסקי: די יידישע ביכער-פרא-דוקציע אין אמעריקע אין 1954 <רשימה> <62'60>. — 3. מערץ. — י. בלאך: די וויכטיקסטע יידישע רע-ליגיעזע ספרים און וויסנשאפטלעכע ווערק, געשאפן אין אמעריקע <18'13>. — 4. אפריל. — 5. סאנדלער: פילאדעלפיע אין איר יידישע געמיינדע <53'49; 5 : 55'51>.

יידישע שפראך. 14, 3. ניויארק, יולי-סעפ. 1954. — י. ריבקין: א ביסל יידישע פארעמיטלעכע <פון

dad dignitary; from the Kaufmann Genizah (107-134).

Acta Orientalia, 22, 1-2. Copenhagen, 1955. — F. Lokkegaard: The house of Baal (10-27).

Aevum, 28, 4. Milano, July-Aug. 1954. — F. Minuto: Dopo la nuova versione dei Salni (301-329).

5-6. Sept.-Dec. — A.F. Memoli: Ritmo e testi biblici negli scrittori latini cristiani di prosa d'arte (419-444).

Africa, 25, 2. London, April 1955. — E. Ullendorff: The Semitic languages of Ethiopia and their contribution to general Semitic studies (154-160).

American Jewish Archives, 7, 1. Cincinnati, Jan. 1955. — I.S. Emmanuel: New light on early American Jewry (3-64). — Judah Touro saves a church (64). — N. Phillips: The federal parade of 1788 (65-67). — B.C. Howard: Victory in Maryland (67). — Isaac Harby on religious equality (68-72). — The Stark-Minis duel, August 10, 1832 (73-81). — I. Leiser: The Jews in the United States — 1848 (82-84). — Samuel Oscar Alexander: California merchant (85-89). — Albert Moses Luria: gallant young Confederate (90-103).

American Journal of Archaeology, 59, 2. Princeton, April 1955. — S. Yeivin: Archaeology in Israel (Nov. 1951—Jan. 1953) (163-167).

AMIF, 3, 30. Paris, Dec. 1954. — M. Dvorjetski: Problèmes médicaux des rescapés immigrés en Israël (11-29). — J. Itelson: Aspect de la spasmophilie en Israël (45-53).

4, 32. March 1955. — A. Atchildi: Le traitement des manifestations rhumatismales à Tibériade (21-35). — Le problème de la tuberculose en Israël (52-55).

— ל. שיקס: א יידישע דריבער-באנדע אין האלאנד אין 18טן י"ה (56'50).

די צוקונפט. 60, 3. ניויארק, מערץ 1955. — י. שאצקי: פראבלעמען פון יידישער היסטאריאגראפיע (126'121).

4. אפריל. — ב. סיגאל: גרייס-פראוידענס: דאס פנים פון א הינדערט יאר אלט יידישער קהילה (155'158). — פ. פרידמאן: יזכרי-ביכער אין רעגיאנאלע ליטעראטור (181'178).

5. מאיי-יוני. — ש. ראבידאוויטש: רבני משה בן מימון (210'203).

קיום. 7, 4'3 <65'64>. פאריו, תשרי-כסלו תשט"ו. — א. יי. בערנפעלד: די סליחה פון טרוט <1288> (32'35). — ה. אבראמאוויטש: א יידישער צווישן-קלאס אין חילנע פאר דער לעצטער וועלט-מלחמה (49'44). — י. מארק: אן איבערבליק איבער דער געשיכטע פון יידישן אייטלייג (118'114).

שריפטן. 13, 156'154. בוענאס-אירעס, אדר-איר תשט"ו. — ש. קאדימאן: ווער איז טאקע דער לבן הארמי פון דער הגדה? (340'337). [ארמי=רומי].

Académie des Inscriptions & Belles-Lettres. Comptes Rendus. Paris, Jan.-March 1954. — J. Nougayrol: Les archives internationales d'Ugarit <Ras Shamra-17e campagne> (30-41; April-June: 239-253). — C.F.-A. Schaeffer: Nouvelles découvertes à Ras Shamra-Ugarit et à Enkomi-Alasia <Chypre> en 1953 (97-106).

April-June. — G.P. Bognetti: Les inscriptions juives de Venosa et le problème des rapports entre les Lombards et l'Orient (193-203).

Acta Medica Orientalia, 14, 4. Jerusalem, April 1955. — R. Reiter, J. Yoffe: Filariasis in the Jewish communities of Malabar (83-95).

Acta Orientalia, 3, 1-2. Budapest, 1953. — A. Scheiber: Panegyrics in honor of a Bagh-

9. 7-10. — July-Oct. 1954. — G. Furlani: I nomi delle classi dei dèmoni presso i Mandei (389-435).

Australian Jewish Historical Society. 3, 9. Sydney, July 1953. — D.J. Benjamin: The Macquarie Street Synagogue, 1859-1877 (379-431).

10. December. — D.J. Benjamin: The Sydney "Voice of Jacob" (443-468). — A.A. Keysor: The Sydney Hebrew Ladies' Bazaar, 1875 (469-485).

4. 1. December 1954. — I. Porush: Some statistical data on Australian Jewry (1-7). — M.Z. Forbes: The Jews of the Lachlan district (7-21).

Avhandlingar utgitt av Det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo. Historisk-filosofisk klasse. Oslo, 1953. 1. — S. Mowinckel: Der achtundsechzigste Psalm (77 p.).

* **Berichte über die Verhandlungen der Sächsischen Akademie der Wissenschaften zu Leipzig.** Phil.-Hist. Kl. 101, 5. Leipzig, 1954. — A. Alt: Der Stadtstaat Samaria.

Biblica. 36, 1. Roma, 1955. — P.P. Saydon: Assonance in Hebrew as a means of expressing emphasis (36-50). — W.C. Till: Die koptischen Versionen der Sapientia Salomonis (51-70). — G.R. Driver: Notes on notes [צִיִּים Ps. 72, 9; אֵר Gen. 2, 6; וְאוֹתָם Ezek. 10, 22] (71-73). — J.J. Rabinowitz: A legal formula in the Susa tablets, in an Egyptian document of the Twelfth Dynasty, in the Aramaic papyri, and in the Book of Daniel (74-77). — R. North: Excavated materials and syntheses (78-92).

2. — A. Bea: I primi dieci anni del nuovo Salterio latino (161-181). — R. North: The derivation of Sabbath (182-201). — G. Mercati: „ Eine Cambridger Syrohexaplahand-

Analecta Lovaniensia Biblica et Orientalia. 2, 45. Louvain, 1954. — C. Detaye: Le cadre historique du Midrash d'Habacuc (323-343). = Reprint: Ephemerides Theologicae Lovanienses, 30, 1954.

Analecta Sacra Tarraconensia. 26. Barcelona, 1953. — J.E. Martínez Ferrando, F. Solsona Climent: San Vicente Ferrer y la Casa real de Aragón (1-143). — L. Batlle Prats: San Vicente Ferrer en Gerona (145-150).

The Antioch Review. 15, 1. Yellow Springs, O., Spring 1955. — F. Russell: The coming of the Jews (19-38).

על היהודים בדורצ'סטר על יר ביטטון.

Antonianum. 30, 2. Roma, April 1955. — S. Cavalletti: La spada sul cielo [Is. 34, 5] (185-187). — E. Zolli: Amos 4, 2b (188-189).

Archaeology. 8, 1. Brattleboro, Vt., March 1955. — E. Anati: Rock engravings of the central Negev (31-42).

The Architectural Review. 117, 698. London, Feb. 1955. — S. Gilead-Gromet: Israel scrapbook (121-128).

Archiv für das Studium der Neueren Sprachen. 191, 3. Braunschweig, Jan. 1955. — H. Marcus: Orientalisches Wortgut im Englischen (161-182). כולל עברית וארמית.

Archiv Orientální. 22, 4. Praha, 1954. — Z. Ben-Hayyim: The Samaritan vowel-system and its graphic representation (515-530).

Atti della Accadem'ia Nazionale dei Lincei. Classe di Scienze morali, storiche e filologiche, 8, 5, 8. Roma, 1954. — S. Moscati: Preistoria e storia del consonantismo ebraico antico (385-445).

טקסיה של בניני עץ ולמבנה החברתי והמקצועי של האוכלוסיה היהודית במאה ה־18 בסטריקוב. — י. דניאלביץ: ין ציינסקי ומלחמתי למען שווי זכויות לאוכלוסיה היהודית. — א. סטוצקי: השתתפות הרופאים היהודים במרד פוזנן בשנת 1848. — ע. ריינגלס: רשימת מהגרים. — ב. מרק: שלמה מימון.

The Bodleian Library Record. 5, 2. Oxford, Oct. 1954. — A.F.L. Beeston: The Oriental manuscript collections of the Bodleian Library (73-79). — C. Roth: An episode in the history of the Oppenheimer collection (104-108).

Bulletin de l'Institut Français d'Archéologie Orientale. 49. Le Caire, 1950. — J. Schwartz: Le "cycle de Petoubastis" et les commentaires égyptiens de l'Exode (67-83).

Bulletin de la Société de Linguistique de Paris. 50, 1. Paris, 1954. — I. Garbell: Sur les phonèmes de l'hébreu biblique et traditionnel (231-243).

Bulletin of the American Schools of Oriental Research. 136. Baltimore, Dec. 1954. — P.W. Skehan: A fragment of the "Song of Moses" <Deut. 32> from Qumran (12-15). — J.J. Rabinowitz: Some notes on an Aramaic contract from the Dead Sea region (15-16). — S. Abramson, H.L. Ginsberg: On the Aramaic deed of sale of the third year of the second Jewish revolt (17-19). — J. Muilenburg: A Hyksos scarab jar handle from Bethel (20-21). — H.L. Allrik: The lists of Zerubabel <Nehemia 7 and Ezra 2> and the Hebrew numeral notation (21-27).

137. Feb. 1955. — J.L. Kelso: The second campaign at Bethel (5-10). — N. Glueck: Further explorations in the Negeb (10-22). — Y. Yadin: Hyksos fortifications and the battering ram (23-32).

schrift" (227-228). — M. Dahood: A new translation of Gen. 49, 6a (229).

The Biblical Archeologist. 17, 4. New Haven, Dec. 1954. — L. Mowry: The Dead Sea scrolls and the Gospel of John (78-97). — A.D. Tushingham: Excavation at Old Testament Jericho (98-104). — G.E. Wright: Additional note on excavations (104).

18.1. Feb. 1955. — N. Glueck: The age of Abraham in the Negeb (2-9). — G. E. Wright: Judean Lachish (9-17). — B. Doige: Elephants in the Bible lands (17-20).

Bibliotheca Sacra. 112, 445. Dallas, Jan. 1955. — M.F. Unger: Archeological discoveries and their bearing on Old Testament (55-61; 446: 137-142). — J.E. Evans: The Song of Habakkuk (62-67; 446: 164-169).

The Birmingham Jewish Recorder. 18, 1. Birmingham, Jan. 1955. — H. Levine: 100 years of Birmingham Jewry (5-6; 2: 5-7; 3: 7-9; 4: 5-7; 5: 5-7; 6: 5-7).

Biuletyn Żydowskiego Instytutu Historycznego. 11-12. Warszawa, July-Dec. 1954. — T. Lewicki: Ze studiów nad tzw. "Korespondencją chazarską" (3-16). — B. Mark, F. Kupfer: Odrodzenie a Żydzi we Włoszech (17-88). — J. Bartyś: Materiały do budownictwa drewnianego i do struktury społeczno-zawodowej ludności żydowskiej w Strykowie w 18 wieku (89-96). — J. Danielewicz: Jan Czyński i jego walka o równouprawnienie ludności żydowskiej (97-108). — E. Stocki: Udział lekarzy żydowskich w powstaniu poznańskim 1848 r. (109-122). — E. Ringelblum: Notatki z getta (123-166). — B. Mark: Salomon Majmon (167-174).

ט. לייצקי: מהמקרים על מה שנקרא חליפת המכר תבים הבוחרים. — ב. מרק, ז. קופפר: הרנסנס והיהודים באיטליה. — י. ברטס: חומר הניגע לארכי-

hary: Vegetation of the littoral salt marshes in Israel (363-369). — J. Katsnelson: On the occurrence of hail in Israel (399-400).

Cahiers d'Histoire Mondiale. 2, 2. Paris, 1954. — A.S. Atiya: The crusades; old ideas and new conceptions (469-475).

Les Cahiers de l'Alliance Israélite Universelle. 88. Paris, Jan. 1955. — V. Damon: Une enquête sociale: cent familles juives de la Hara de Tunis (2-9). — E. Nemenyi: Bibliographie juive contemporaine (42-47; 89: 43-48).

The Catholic Biblical Quarterly. 17, 1. Washington, Jan. 1955. — B. Vawter: The Canaanite background of Genesis 49 (1-18). — M.J. Dahood: Two Pauline quotations from the Old Testament (19-24). — R. North: Biblical and archeological news (25-34). — E.P. Arbez: Modern translations of the Old Testament. 4. French language translations (76-87).

The Chicago Jewish Forum. 13.1. Chicago, Fall 1954. — M.A. Shulvass: Constantinople's jubilee is a Jewish jubilee (6-10).

3. Spring 1955. — P. Rieff: Freud's Jewishness (162-170).

Ciudad. 5, 4-5. Lérida, 1953. — J.A. Tarragó Pleyán: Un anillo de oro hebreico, encontrado en Lérida el año 1870, lo adquiere hoy para el Museo Arqueológico, el Instituto de Estudios Ilerdenses (54-55).

על טבעת של זהב הנושאת כתובת עברית.

La Civiltà Cattolica. 106, 1. Roma, Feb. 1955. — D. Grasso: Contrasti e problemi nella conversione degli ebrei (393-407).

* **Collationes Gandavenses.** 3, 2. Gent, 1953. — H. van den Bussche: De godsdienst der patriarchen (135 ff.).

Bulletin of the International Institute of Social History, Amsterdam. Leiden, 1954, 3. — E. Silberner: The works of Moses Hess. An inventory of his signed and anonymous publications, manuscripts and correspondence. II (221-266).

Bulletin of the John Rylands Library, Manchester. 37, 2. Manchester, March 1955. — M.H. Gottstein: A list of some uncatalogued Syriac biblical manuscripts (429-445). — H. H. Rowley: Nehemiah's mission and its background (528-561).

Bulletin of the New York Public Library. 59, 3. New York, March 1955. — H.M. Lydenberg: Avraham Yarmolinsky (107-132).

עם רשימת כתביו.

Bulletin of the Research Council of Israel. 4, 3. Jerusalem, Dec. 1954. — I. Gruenberg-Fertig: On the Sudano-Deccanian element in the flora of Palestine (234-240). — H. Boyko, N. Tadmor: An arid ecotype of *Dactylis glomerata* L. <orchard grass> found in the Negev <Israel> (241-245). — G.A. Mavromoustakis: New and interesting bees <Hymenoptera Apoidea> from Israel (256-275). — D. Hille Ris Lambers: New Israel aphids (276-283). — H. Bytinsky-Salz: Insects associated with desert acacias in Israel (284-292). — J. Gutstein: The effect of Israeli climatic conditions and soils upon the free and total B-amylase of three varieties of barley (300-304).

4.4. March 1955. — J. Bechyné: Notes sur les Chrysolinini <Coléopt., Chrysom.> de la Méditerranée orientale (347-350). — R. Benson: The sawflies <Hymen., Symphyta> of Israel (351-356). — O.W. Richards: On the Bethyloidea <Hymen.> of Israel (357-359). — O.W. Richards: On the Evanoidea <Hymen.> of Israel (360-362). — G. Orshan, D. Zo-

United States-Israel friendship in the free world (92-97).

817. 21.II. — H.N. Howard: The development of United States policy in the Near East... during 1954: part 2: the problems of Palestine (301-307).

825. 18.IV. — Egyptian-Israeli dispute before the Security Council (659-663).

Deutsche Rundschau. 80, 12. Baden-Baden, Dec. 1954. — R. Hagelstange: Metamorphosen des Antisemitismus (1255-1260).

Dominican Studies. 7. London, 1954. — J. Bourke: Samuel and the Ark, a study in contrasts (73-103).

ELH. 22, 1. Baltimore, March 1955. — J. M. Morse: Cain, Abel, and Joyce (48-60).

Estudios Bíblicos. 13, 3-4. Madrid, July-Dec. 1954. — A. Díez Macho: Tres nuevos manuscritos bíblicos "palestinoses" (247-265). — J.M. González Ruiz: Los teofanías en los salmos (267-287).

Etc. 12, 1. Chicago, Autumn 1954. — F.C. Lendrum: The name "leprosy" (37-47).

גם על השם "צרת".

Euphorion. 49, 2. Heidelberg 1955. — R. Gruenter: Der paradus der Wiener Genesis (121-144).

Evidences. 6, 45. Paris, Jan.-Feb. 1955. — G. Scholem: Tradition et création dans le rituel des kabbalistes (34-39).

46. March. — M. Katan: La famille Halévy (7-13). — Rabi: Le Mellah est notre péché (28-34).

The Expository Times. 66, 6. Edinburgh, March 1955. — F.J. Botha: Zechariah 10. 11a (177).

Commentary. 19, 3. New York, March 1955. — L. Wallerstein: Behind the pioneer role of Jews in medicine (244-250).

Common Ground. 8, 6. London, Nov.-Dec. 1954. — T. F. Glasson: The Pharisees and their achievement (3-8).

Cultura Bíblica. 12, 130-131. Segovia, March-April 1955. — J.G. Echegaray: Las conclusiones de la ciencia prehistórica y el Génesis (68-74). — P. Termes Ros: El sacrificio de Isaac (75-85). — P.C. de Villalpadierna: Principios de pedagogía en los Libros Sapienciales (86-99).

132-133. May-June. — F. Planas: El pan del profeta (Ez. 4, 9-17 y 12, 17-20) (153-157). — A.F. Ramirez: Peregrinos en Tierra Santa; Arculfo (176-179).

Current Events in Jewish Life. Prepared by J. Lestschinsky. 7, 3-4. New-York, April-Sept. 1954. — I. From behind the iron curtain: Soviet Russia (1-9). Poland (9-13). II. Tunisia (14-21).

8, 1. Oct.-Dec. — Jewish life in Communist countries (1-10). — Position of Jews in Morocco (10-18).

Davar. 55. Buenos Aires, Nov.-Dec. 1954. — "Homenaje a Herzl" [by B. Verbitsky, M. Ehrenpreis, M. Buber, M.L. Benaroya, J. Prinz, N. Goldmann, E. Relgis, A. Werner, M. Senderey, A. Rinsky, M. Goldstein, A. Bein, L. Liacho, F. Kobler] (147 p.).

56. Jan.-Feb. 1955. — B. Cohen: El arte en la ley judía (5-22). — I. Klausner: Las bellas letras en Israel durante la época asmonea (32-54). — J. Meitlis: Los Libros de los Asmoneos (71-81). — O.H. Hauptmann: Las medievales Biblias judeo-españolas (82-89).

The Department of State Bulletin. 32, 812. Washington, 17.I.1955. — E. B. Lawson:

Historia Judaica. 16, 2. New-York, Oct. 1954. — G. Kisch: In memoriam "Jüdisch-Theologisches Seminar Fraenckelscher Stiftung" (67-70). — I. Heinemann: The idea of the Jewish Theological Seminary in the light of modern thought (71-80). — A. Lewkowitz: The significance of "Wissenschaft des Judentums" for the development of Judaism (81-84). — A. Kober: The Jewish Theological Seminary of Breslau and "Wissenschaft des Judentums" (85-122).

Historisches Jahrbuch. 74. München, 1955. — K. Thieme: Nimrod, Kusch und Babel; zum universalhistorischen Ertrag der „Biblischen Urgeschichte" (1-11).

The Howard Journal. 9, 2. London, 1955. — D. Reifen: Juvenile delinquency and culture conflict in Israel (130-136).

* **Humanidades.** 5, 9. Santander 1953. — J. Alonso: "Poesía pura en el Cantar de los Cantares" (84-97).

The Indian Institute of Culture. Transaction No. 21. Bangalore, Jan. 1955. — D. Baumgardt: Maimonides the conciliator of Eastern and Western thought (16 p.).

* **Indogermanische Forschungen.** 61, 2-3. Berlin, 1952-54. — A. Schmitt: Die Vokallosigkeit der ägyptischen und semitischen Schrift (216-227?).

International Affairs. 31, 1. London, Jan. 1955. — N.N. Lewis: The frontier of settlement in Syria, 1800—1950 (48-60).

International Conciliation. 498. New-York, May 1954. — B.Y. Boutros-Ghali: The Arab League (386-448).

International Labour Review. 68, 4-5. Geneva, Oct.-Nov. 1953. — H. Fish: Raising productivity in Israel (3-20).

8. May. — J.N. Schofield: Some archaeological sites and the Old Testament: Mari and the Old Testament (250-252).

9. June. — J.M. Allegro: Some archaeological sites and the Old Testament: Qumrân (259-262). — D.W. Thomas: Zecharia 10, 11a (272-273). — L.E. Elliot-Binns: James 1, 21 and Ezekiel 16, 36: an odd coincidence (273). — H.J. Flowers: 1 Sam. 1, 1: איש אחד (273).

Foreign Affairs. 32, 4. New York, July 1954. — J.B. Glubb: Violence on the Jordan-Israel border; a Jordanian view (552-562).

33, 2. Jan. 1955. — M. Dayan: Israel's border and security problems (250-267).

Forschungen und Fortschritte. 29, 2. Berlin, Feb. 1955. — H. Kusch: Die Beuroner Vetus Latina und ihre Bedeutung für die Altertumswissenschaft (46-57).

France Outremer. 32, 304. Paris, March 1955. — J. Roman: La France à Jérusalem (23-26).

Fund og Forskning. 1. København, 1954. — P. Birkelund: To indianerbibler i Det Kongelige Bibliotek; et bidrag til Nordamerikas ældste boghistorie (138-156).

The Gates of Zion. 9, 3. London, April 1955. — J. Fraenkel: Herzl and the Rothschild family in Vienna, Paris and London (14-19, 23; 4: 18-21, 34).

* **Gereformeerde Theologisch Tijdschrift.** 54. Heusden, 1954. — H.H. Grosheide: Juda als onderdeel van het Perzische rijk (65-76).

The Hibbert Journal. 53, 2. London, Jan. 1955. — J. Gray: The Ras Shamra texts; a critical assessment (115-126). — R. Dunkerley: The riddles of Josephus (127-134).

— J. Perrot: The excavations at Tell Abu Matar, near Beersheba (17-40; 2: 73-84). — R.H. Pfeiffer: The fear of God (41-48). — J. Neumann: On the water balance of Lake Huleh and the Huleh swamps 1942/43—1946/47 (49-58).

2. — I. Mendelsohn: On slavery in Alalakh (65-72). — C.H. Gordon: North Israelite influence on postexilic Hebrew (85-88). — A.L. Oppenheim: A note on *šōn barzel* (89-92). — O.R. Sellers: A possible Old Testament reference to the Teacher of Righteousness (93-95). — M. Dothan: Excavation of a monastery near Sha'ar ha-'Aliyah (96-102). — M. Rim: A quantitative criterion for soil polymorphy, applicable to soil in the Eastern Mediterranean (103-108). — G. Orshan: A vegetation map of the sand dunes in the southern Acre Plain (109-113). — The tenth annual convention of the Israel Exploration Society (114-124).

Israelitisches Wochenblatt. 55, 12a. Zürich, 22.III.1955. — Israelitische Gemeinde Basel 1804—1955, Festaussgabe (44 p.).

Jerusalem. 2, 7. Buenos Aires, July-Oct. 1954. — Número especial dedicado al Dr. Teodoro Herzl (192 p.).

3, 8. Jan.-April 1955. — B. Lewin: Los conversos, el racismo hispano y la Inquisición (34-54). — J.M.L. Gabriau: Guerras de los Hijos de la Luz con los Hijos de las Tinieblas <Noticias sobre una secta judía de la época del Segundo Templo> (73-78).

Jerusalem Post. 8136. Jerusalem, 6.IV.1955. — M. Narkiss: Bezalel shows 15th century Haggada (6). — E.D. Goldschmidt: Two Christian Haggada translations (6).

Jevrejski Almanah 1954. Beograd, 1954. — A. Vajs: The Jews in new Yugoslavia (5-47).

70, 5. Nov. 1954. — J.A. Hallsworth: Freedom of association and industrial relations in the countries of the Near and Middle East (363-384).

Interpretation. 9, 1. Richmond, Va., Jan. 1955. — C.T. Fritsch: "God was with him". A theological study of the Joseph narrative (21-34). — W.H. Brownlee: John the Baptist in the new light of ancient scrolls (71-90).

Israel Economic Forum. 6, 3. Tel-Aviv, March 1954. — L. Picard: Location map of mineral deposits in Israel (6-7). — L. Picard: History of mineral research in Israel (10-38). — F. Brotzen: The Geological Institute of Israel (39-40). — M. Avnimelech: Palaeontology in the service of economic geology in Israel (41-47). — A. Dor: Prospects for the development of a metallurgical industry in Israel (48-60). — M.R. Bloch: Natural resources of the Dead Sea (61-67). — Y.K. Bentor: Phosphate deposits of Israel (68-73). — A.S. Braunfeld, M. Skidelsky: Gypsum (74-76). — A.S. Braunfeld: Feldspar (77-78). — A.S. Braunfeld, M. Skidelsky: Clays (79-83). — A.S. Braunfeld, M. Skidelsky: Silica (84-86). — S.S.: The stone industry in Israel (87-89). — J. Coates, D. Rabinowitch: Resources of petroleum, asphalt, and bitumen in Israel (90-97). — O. Schaechter: Peat (98-101). — L. Picard: History of groundwater exploration in Israel (102-107). — M. Liwni: Observations on the mineral industry in the Negev (108-114). — L. Kuenstler: Legislation on mining in Israel (115-118). — The Israel mining law (120-145). — L. Picard: Literature relating to the history of mineral research in Israel (146-150).

Israel Exploration Journal. 5, 1. Jerusalem, 1955. — Y. Yadin: The earliest record of Egypt's military penetration into Asia? (1-16).

nual of Discipline and some notes concerning Habakkuk Midrash (198-218). — S. Zeitlin: Additional remarks (218-229). — P. Winter: The cultural background of the narrative in Luke 1 and 2 (230-242). — D. Daube: Ahasver (243-244). — B. Bamberger, S. Zeitlin: Mishne or Mishnah? (274-276).

The Jewish Social Service Quarterly. 31, 3. Albany, N.Y., Spring 1955. — M. Rubin, L. Geismar: Community types in Israel; social services aspects (292-303).

Jewish Social Studies. 17, 1. New-York, Jan. 1955. — S.D. Goitein: Portrait of a Yemenite weavers' village (3-26). — R. Glanz: The "Bayer" and the "Polack" in America (27-42). — J. Tenenbaum: The Einsatzgruppen (43-64).

Jødisk Samfund. 26, 1. København, Jan. 1955. — J. Margolinsky: Abraham Gotfred de Meza og hans Familie; nogle Studier omkring en glemt Gravsten i Møllegade (12-18).

Journal Asiatique. 242, 1. Paris, 1954. — M. Wurmbrand: Fragments d'anciens écrits juifs dans la littérature falacha (83-100).

2. — C.-F. Jean: L'emploi de l'article hébreu (219-228).

3-4. — E. Benveniste: Eléments perses en araméen d'Égypte (297-310).

Journal of Biblical Literature. 73, 4. Philadelphia, Dec. 1954. — F. Landsberger: Poetic units within the Song of Songs (203-216).

74, 1. March 1955. — M. Burrows: Thy kingdom come (1-8). — H.G. May: Some cosmic connotations of mayim rabbim, "many waters" (9-21). — J.L. McKenzie: Knowledge of God in Hosea (22-27). — H.A. Fine: The tradition of a patient Job (28-32). — L.J. Liebreich: The Songs of Ascents and the

— S. Pinto: The position of Bosnian Jews under the Turkish rule (48-59). — L. Glesinger: From the history of Jews in Croatia (60-67). — H. Kamhi: New documents discovered in the archives of Dubrovnik (68-76). — L. Mevorah-Petrović: Victor Morpurgo's manuscript on Daniel Rodríguez and the building of the port of Split <Spalato> (77-81). — Z. Konfino: The path of the false Messiah (82-85). — Z. Levntal: Those who are no longer alive (91-96). — A. Moreno: The Jewish youth of Belgrade in the National liberation army (103-106). — V. Hajon: At last liberty [ע"א יסוד גורו יהודי על האי ראב] (110-113). — Z. Locker: Jewish parachutists from Palestine during the second world war (114-116). — A. Alkalaj: Purim in the Jewish quarter (146-149).

כל המאמרים בסדרבוקרואטיה; תמצית באנגלית.

The Jewish Chronicle. 4487. London, 22.IV. 1955. — R. Klein: Hans Andersen's Jewish links (21, 31).

4489. 6.V. — I. Cohen: A Jewish link with Nelson (19).

Jewish Education. 25, 2. New-York, Fall 1954. — M.M. Edelstein: History of the development of a Jewish teaching profession in America (55-66). — M.M. Krug: History of the Yiddish schools in Chicago (67-73).

The Jewish Forum. 38, 2. New York, Feb. 1955. — A.W. Binder: Jewish music in America; historical outline (19-21; 3: 44-46).

The Jewish Quarterly. 2, 3 <7>. London, Winter 1954-55. "Special Anglo-Israeli issue" (49, XII p.).

The Jewish Quarterly Review. 45, 3. Philadelphia, Jan. 1955. — A. Scheiber: Jews at Intercisa in Pannonia (189-197). — W.H. Brownlee: Emendations of the Dead Sea Ma-

Near Eastern parallels (52-55). — C.H. Gordon: The origin of the Jews in Elephantine (56-58). — J.J. Rabinowitz: The meaning of the phrase *מחר או יום אחר* in the Aramaic papyri (59-60).

2. April. — J. Milgrom: The date of Jeremiah, chapter 2 (56-69). — L. Waterman: Hosea, chapters 1-3, in retrospect and prospect (100-109).

Journal of Paleontology. 28, 6. Tulsa, Okla., Nov. 1954. — M. Avnimelech, A. Parness, Z. Reiss: Mollusca and Foraminifera from the Lower Albian of the Negev <Southern Israel> (835-839).

Journal of the American Oriental Society. 74, 4. Baltimore, Oct.-Dec. 1954. — W.F. Albright: Northwest-Semitic names in a list of Egyptian slaves from the eighteenth century B.C. (222-233). — E.Y. Kutscher: New Aramaic texts (233-248).

Journal of the Warburg and Courtauld Institutes. 17, 1-2. London, Jan.-June 1954. — G. Cary: Alexander the Great in mediaeval theology (98-114). *על אלכסנדר בתנ"ך ואצל יוספים*.

The Journal of Theological Studies. 6, 1. Oxford, April 1955. — L. Morris: The biblical use of the term "blood" (77-82). — G.R. Driver: Two misunderstood passages of the Old Testament [Isaiah 8, 11-14; Jeremiah 6, 27-30] (82-87).

Judaica. 11, 1. Zürich, March 1955. — S. Ben-Chorin: Franz Rosenzweig als Erzieher (1-12). — W. Schulze: Jacob Boehme und die Kabbala (12-29).

11, 2. June. — K. Harasta: Die Bedeutung Maimuns für Thomas von Aquin (65-83). — U. Simon: König Cyrus und die Typologie [Jes. 44, 28; 45, 1] (83-89).

Priestly Blessing (33-36). — Y. Yadin: A note on DSD 4, 20 (40-43).

Journal of Biblical Literature. Monograph Series. 9. Philadelphia, 1955. — M. Tsevat: A study of the language of the biblical Psalms (VIII, 153 p.).

The Journal of Jewish Studies. 5, 3. London, 1954. — J.L. Teicher: Priests and sacrifices in the Dead Sea scrolls (93-99). — S. Stein: The liturgy of Hanukkah and the first two Books of Maccabees (100-106; 4: 148-155). — J. Podro: *היחזקיהו של הקב"ה אמת* "God's seal is truth" <who is the author of the aphorism?> (107-109). — S.M. Stern: A twelfth-century circle of Hebrew poets in Sicily, 2 (110-113). — Z.W. Falk: The deeds of manumission of Elephantine (114-117). — S.D. Goitein: A Caliph's decree in favour of the Rabbinate Jews of Palestine (118-125). — P. Katz: The meaning of the root קנה (126-131). — A. Rubinstein: Hebraisms in the "Apocalypse of Abraham" (132-135).

4. — J.L. Teicher: Puzzling passages in the Damascus fragments (139-147). — R. Kestenberg-Gladstein: Differences of estates within pre-emancipation Jewry: a study in the social structure of Bohemian provincial Jewry (156-166). — J.J. Petuchowski: Haham David Nieto and deistic trends in eighteenth-century Judaism (167-171). — M.H. Gottstein: Hebrew fragments in the Mingana collection (172-176). — G.R. Driver: Ben Sira, 33, 4; Jeremiah, 12, 6 (177-178). — A. Rubinstein: The word קן in Saadyah's *Sepher Ha-Galuy* (179). — J.M. Landau: Abū Naddāra (179-180).

Journal of Near Eastern Studies. 14, 1. Chicago, Jan. 1955. — J.V. Chamberlain: Another Qumran thanksgiving psalm (32-41). — J.A. Thompson: Joel's locusts in the light of

Middle Eastern Affairs. 5, 12. New York, Dec. 1954. — H. Blanc: The growth of Israeli Hebrew (385-392).

6, 1. Jan. 1955. — D.A. Schmidt: Prospects for a solution of the Jordan river valley dispute (1-12).

2. Feb. — M. Piamenta: Arabic in the Knesset (45-47). — N. Bentwich: Cultural relations of Israel and Turkey (47-51).

3. March. — E. Silberner: Libraries in Israel (78-83).

* **Midwest Folklore.** 4, 4. Bloomington, 1954. — A. Scheiber: The legend of the Wandering Jew in Hungary (221-235).

Midwest Journal. 6, 1. Jefferson City, Mo., Spring 1954. — E. Maass: [Jewish] Refugee in Mussolini's Italy (5-19).

Mitteilungen aus dem Arbeitskreis für Jiddistik. 1. Butzbach, Jan. 1955. — F.J. Beranek: Meine jiddistischen Arbeitsvorhaben (4-8). — Idem: Bibliographie des Jiddischen seit 1945 (8-11).

The Modern Language Review. 50, 1. London, Jan. 1955. — H.W. Lawton: "L'oeuvre Salemon" (50-52). — M. Letts: A German manuscript of Mandeville's "Travels" [to Palestine] dated 1433 (57-60).

Münchener Theologische Zeitschrift. 5, 4. München, 1954. — A. Dold: Was ein Vers der Vetus Latina uns nicht alles lehren kann [Jes. 53, 7] (273-275). — W.E. Gössmann: Der Wandel des Gottesbildes in den Übersetzungen des 23. Psalms (276-288).

The Muslim World. 45, 2. Hartford, Conn., April 1955. — A. Guthrie: The significance of Abraham (113-120).

Nachrichten; VSB-SVD. 31, 1. Bern, Jan.-Feb. 1955. — P. Schmidt: Das Werden der

Judaism. 4, 1. New York, Winter 1955. — J.L. Halevi: Kierkegaard and the Midrash (13-28). — N. Buk: The two thousand years' way; a sociological study of the Jewish question (29-41). — S. Sandmel: Philo and his pupils; an imaginary dialogue (47-57). — H.L. Poppers: Hasidism and rabbinic Judaism (70-77).

2. Spring. — I. Franck: Maimonides' philosophy today (99-109). — P. Weiss: Greek, Hebrew and Christian (116-123). — B.D. Weinryb: Changing social forces in Israel; the second generation comes of age (157-166). — M. Roshwald: Ancient Hebrews and government (167-174).

Le Judaisme Sephardi. 6. London, March 1955. — C. Roth: The Sephardi Ketubah (257-260). — H.V. Besso: Matrimonios Sephardies de Ayer; pintorescas costumbres y estrictos rituales... (273-277).

Judisk Krönika. 24, 4-5. Stockholm, April-May 1955. — Från Bibelns land (87-98).

The Listener. 53, 1352. London, 27.I.1955. — T. Prittie: Hopes and fears of the German Jews today (138-140).

* **Mededelingen der Koninklijke Vlaamse Akademie van Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België.** Klasse der Letteren. 6. Antwerpen, 1952. — R. de Langhe: Het gouden altaar in de Israelitische eredienst (23 p.).

Merkur. 9, 6 <88>. Stuttgart, June 1955. — M. Vereno: Gnosis und Gnade (521-531).

גם על דת ישראל.

The Middle East Journal. 9, 2. Washington, Spring 1955. — H. St.-J. B. Philby: The land of Midian [=Wadi Afal to the East of the Gulf of Aqaba] (117-129). — F.C. Bruhns: A study of Arab refugee attitudes (130-138).

velle contribution à l'étude de la Mycoflore de Palestine (37-46).

Philologus. 98, 1-2, Berlin, 1954. — H. Hommel: Das Wort karban und seine Verwandten (132-149). גם על "קרבן".

Philosophisches Jahrbuch. 63, 1. München, 1955. — W. Kluxen: Maimonides und die Hochscholastik (151-165).

Phylon. 16, 1. Atlanta, Ga., First Quarter 1955. — I. Ben-Zvi: Lost and regained; they that were lost in the land of Assyria [the Jews of Kurdistan] (57-63). — H.H. Smythe, J.J. Pine: The Jew in America since World War II (65-70).

Problems of Infancy and Childhood. Transactions of the Seventh Conference, March 23 and 24, 1953, New York. New York, 1954. — G. Caplan: Clinical observations on the emotional life of children in the communal settlements in Israel (91-120).

Proceedings of the American Academy for Jewish Research. 23, New-York, 1954. — J. Finkel: The expedition of the Ugaritan king Keret in the light of Jewish and kindred traditions (1-28). — S.D. Goitein: What would Jewish and general history benefit by a systematic publication of the documentary Geniza papers? (29-39). — B. Mandelbaum: Prolegomenon to the Pesikta (41-58). — S.L. Skoss: Saadia Gaon, the earliest Hebrew grammarian (59-73). — I. Sonne: The newly discovered Bar Kokeba letters (75-108). — מ. צוקר: לפתרון בעיית ליב מדות ומשנת רבי אליעזר. — נ. מ. גלבר: המרקין דה לאנגלארי עזר" (39-1). ותכניתו למדינת היהודים (65-41).

Proche-Orient Chrétien. 5, 1. Jérusalem, Jan.-March 1955. — Chronique: Israel (66-76).

deutschen Bibel und der Basler Bibeldruck (1-12).

Neue Deutsche Hefte. 11. Gütersloh, Feb. 1955. — F. Rosenzweig: Die Grammatik der Schöpfungsgeschichte (813-816).

Neue Wissenschaft. 5, 2-3. Oberengstringen bei Zürich, Feb.-March 1955. — A. Rosenberg: Eine kabbalistische Prophetie aus dem Sohar (52-60).

New York Folklore Quarterly. 10, 4. Cooperstown, N.Y., Winter 1954. — J.A.B. Athey: Jonahs on modern whale factory ships (295-296). — R. Rubin: Songs: "Chanuke, o Chanuke!" <Jewish> (308-309).

11, 1, Spring 1955. — R. Rubin: Y.L. Cahan and Jewish folklore (34-45).

The New-Yorker. New-York, 14.V.1955. — E. Wilson: The scrolls from the Dead Sea (45-121 [=ca. 26 p.]).

Nouvelle Revue Théologique. 87, 2. Paris, Feb. 1955. — J. Cambier: Les images de l'Ancien Testament dans l'Apocalypse de saint Jean (113-122).

4. April. — M. Delcor: La guerre des fils de lumière contre les fils de ténèbres ou le "Manuel du parfait combattant" (372-399).

* **Nueva Revista de Filología Española.** Jan.-April 1954. — E. Glaser: Referencias antisemitas en la literatura peninsular de la edad de oro.

Palestine Journal of Botany. J Series. 6, 1. Jerusalem, March 1953. — A. Fahn: Annual wood ring development in Maquis trees of Israel (1-26). — D. Zohary: Ecological studies in the vegetation of the Near Eastern deserts. 3. Vegetation map of the Central and Southern Negev (27-36). — T. Rayss: Nou-

pertorio ventennale delle materie e degli autori (29-58).

21, 1-2, Jan.-Feb. 1955. — D. Lattes: Santità e perfezione (18-22). — S. Foa: Banchi e banchieri ebrei nel Piemonte nei secoli scorsi (38-50; 3: 85-97; 4: 127-136).

3. March. — G. Romano: Le catacombe di Beth-Shearim (67-72). — N. Samaja: Le vicende di un libro; "Historia dei Riti ebraici" di Leone da Modena (73-84).

Recherches de Science Religieuse. 43, 1. Paris, Jan.-March 1955. — H. Cazelles: Les Poèmes du Serviteur; leur place, leur structure, leur théologie (5-55).

43, 2, April-June. — R. Bloch: Note méthodologique pour l'étude de la littérature rabbinique (194-227).

* **Recherches de Théologie Ancienne et Médiévale.** 21, Louvain, Jan.-June 1954. — W. Kluxen: Literargeschichtliches zum lateinischen Moses Maimonides (23-50). על מורה נבוכים.

* **Reformatio.** 7-8, Bern, 1954. — H. Wildberger: Das Hiobproblem und seine neueste Deutung. C.G. Jung על ספרו של

Renaissance. 1, 1, Jérusalem, March 1955. — S.H. Bergman: Le phénomène Israël (5-20). — L. Eshkol: La situation économique d'Israël (21-28). — J. Amit: Le Sionisme à l'heure actuelle (29-37). — M. Beitan: Le judaïsme nord-africain et le mouvement sioniste (56-60).

Review of Economic Conditions in Israel. Special Issue. Tel-Aviv, May 1955. — The Israel economy in 1954 (24 p.).

The Review of Religion. 19, 3-4, New-York, March 1955. — J. Gutmann: Confidence and the "Will to Power" from Isaiah [30, 15] to Nietzsche (131-135).

Przegląd Orientalistyczny. 1 <13>. Warszawa, 1955. — F. Kupfer: Dokument hebrajski dotyczący stosunków kościelnych w 17 wieku (95-99).

„מסמך עברי הנוגע ליחסים עם הכנסייה במאה ה-17”.

Psychoanalysis and the Social Sciences. 4. New York, 1955. — G. Róheim: Some aspects of Semitic monotheism (169-222). — S.S. Feldman: The sin of Reuben, first-born son of Jacob (282-287).

Publication of the American Jewish Historical Society. 44, 1, Philadelphia, Sept. 1954. — L.M. Friedman: The problems of nineteenth century American Jewish peddlers (1-7). — S. Sokobin: Chinese influence in seventeenth century Jewish silver (8-11). — J. Solis-Cohen: A California pioneer: the letters of Bernhard Marks to Jacob Solis-Cohen <1853-1857> (12-57). — F. Zimmerman: A letter and memorandum on ritual circumcision, 1772 (58-63).

2, Dec. — A. Wiznitzer: The exodus from Brazil and arrival in New Amsterdam of the Jewish Pilgrim Fathers, 1654 (80-97). — C.M. Segal: Abraham Jonas' role in Lincoln's first Presidential nomination (98-105). — C.M. Segal: Isachar Zacharie, Lincoln's chiropodist <addendum> (106-113). — E.M. Baa: The preservation of the Sephardic records of the island of St. Thomas, Virgin Islands (114-119).

La Rassegna Mensile di Israel. 20, 12, Roma, Dec. 1954. — P. Nissim: Sulla data della laurea rabbinica conseguita da Moshè Chajm Luzzatto <col facsimile del diploma di Maskil> (499-503). — A. Milano: Omaggi della Comunità di Roma per l'elezione di Pio VI (510-516). — A. Luzzatto: Indice del secondo decennio <11-20> della Rassegna Mensile di Israel (1-28). — G. Calabresi: Re-

La "Prière des médecins", "Tephilat harofim", de Jacob Zahalon, médecin et rabbin, en Italie <1630-1693> (38-51).

Revue d'Histoire du Droit. 22. Groningen, 1954. — J. Prawer: Les premiers temps de la féodalité dans le Royaume Latin de Jérusalem; une reconsidération (401-424).

Revue d'Histoire et de Philosophie Religieuses. 34, 4. Paris, 1954. — B. Blumenkranz: Un pamphlet juif médio-latin de polémique antichrétienne [Bodo-Eléazar] (401-413).

35, 1. 1955. "Travaux du Premier Congrès Français d'Archéologie et d'Orientalisme Bibliques". — A. Parrot: Discours d'ouverture (1-3). — M. Lambert: De quelques thèmes littéraires en sumérien et dans la Bible (4-15). — E. Szlechter: Le prêt dans l'Ancien Testament et dans les Codes mésopotamiens d'avant Hammourabi (16-25). — E. Jacob: Histoire et historiens dans l'Ancien Testament (26-35). — E. Drioton: La date de l'Exode (36-50). — H. Cazelles: Données géographiques sur l'Exode (51-60). — A. Parrot: Les manuscrits de la Mer Morte; le point de vue archéologique (61-67). — H. Michaud: A propos du nom de Qumrân (68-74). — A. Dupont-Sommer: Le problème des influences étrangères sur la secte juive de Qumrân (75-94). — G. Vermes: A propos des commentaires bibliques découverts à Qumrân (95-103). — J. Daniélou: La communauté de Qumrân et l'organisation de l'Eglise ancienne (104-116). — A. Parrot: Mari et l'Ancien Testament (117-120). — C.-F. Jean: Les noms propres de personnes dans les lettres de Mari et dans les plus anciens textes du Pentateuque (121-128). — E. Dhorme: Le texte hébreu de l'Ancien Testament (129-144).

Revue de l'Histoire des Religions. 147, 1. Paris, Jan.-March 1955. — G. Vajda: Re-

Revista Bíblica. 17, 75. Buenos Aires, Jan.-March 1955. — G. Messens: La división del tiempo en la Biblia y las fiestas judías (8-10).

Revista Eclesiástica Brasileira. 15, 1. Petrópolis, March 1955. — D. Berge: Introito ad altare Dei; variações sobre o Salmo 42 (1-22).

Revue Biblique. 61, 4. Paris, Oct. 1954. — J. van der Ploeg: L'espérance dans l'Ancien Testament (481-507). — M. Delcor: Contribution à l'étude de la législation des sectaires de Damas et de Qumrân <à suivre> (533-553; 62, 1: 60-75). — B. Couroyer: Termes égyptiens dans les papyri araméens du Musée de Brooklyn (554-559). — Chronique archéologique (560-582).

62, 1. Jan. 1955. — F.M. Braun: L'arrière-fond judaïque du quatrième évangile et la Communauté de l'Alliance (5-44). — B. Couroyer: A propos des dépôts de manuscrits dans des jarres (76-81). — Chronique archéologique: S. Yeivin: Rapport... sur les activités... durant l'année 1953 [en Israël] (82-91).

2. April. — J.-P. Audet: Le sens du Cantique des Cantiques (197-221). — M. Baillet: Fragments araméens de Qumrân 2; description de la Jérusalem Nouvelle (222-245). — J.-T. Milik: Note additionnelle sur le contrat juif de l'an 134 après Jésus-Christ (253-254).

Revue d'Histoire de la Médecine Hébraïque. 7, 5 <24>. Paris, Dec. 1954. — Junès: Etude sur la circoncision rituelle en Israël (247-258). — M. Dvorjetski: Sur la pathologie de la famine dans les ghettos (259-268). — Atchilde: La flore aux temps bibliques (269-282).

8, 1 <25>. March 1955. — H. Baruk, Z. Cohn: Le respect du corps humain dans la tradition hébraïque (5-9). — L. Glesinger: Les Juifs et la pharmacie (11-27). — I. Simon:

10. Dec. "L'éducation juive". — E.-M. Levy: Les principales bibliothèques juives de Paris (26).

4, 11. March 1955. "La famille". — R. Neher-Bernheim: La famille juive [un essai d'analyse] (13-16). — E. Touati: Considérations sur le mariage mixte (17-18). — E. Namenyi: L'art dans la vie familiale (19-21). — H. Meyer: Déclin de la natalité juive dans le monde <?> (22-24). — A. Mandel: Un aspect de frustration dans les rapports familiaux juifs (27-28). — A. Memmi: Signification des cérémonies du mariage en Tunisie (29-30).

Rhode Island Jewish Historical Notes. 1, 2. Providence, Dec. 1954. — D.C. Adelman: Strangers; civil rights of Jews in the colony of Rhode Island (104-118). — B. Segal, D.C. Adelman: Louis Lewissou: a pioneer Jewish merchant of Providence (119-128).

Rivista degli Studi Orientali. 29, 3-4. Roma, 1954. — C.H. Gordon: Ugarit as link between Greek and Hebrew literatures (161-169).

Rivista di Archeologia Cristiana. 30, 3-4. Roma, 1954. — A. Ferrua: Simbolismo ebraico (237-243).

* Rivista di Filologia e d'Istruzione Classica. Turin, 1952. — G. Piccoli: Etimologia e significato di voci Bibliche indicanti Satana (69-73).

Royal Central Asian Journal. 42, 1. London, Jan. 1955. — A.L. Tibawi: British interests in Palestine in the nineteenth century (70-79).

2. April. — N. Bentwich: Developments in the Negev (176-183).

Schweizer Rundschau. 55, 1. Zürich, April 1955. — I. Marinoff: Israel — die Generation der Wüste (9-17).

II

cherches récentes sur l'ésotérisme juif <1947-1953> (62-92).

* Revue de l'Université de Bruxelles. 3, 5. Bruxelles, 1951. — R. Goossens: La secte juive de la Nouvelle Alliance et les origines chrétiennes (399 ff.).

La Revue de Paris. 62, 2. Paris, Feb. 1955. — J. Romains: Derniers mois et dernières lettres de Stefan Zweig (3-23).

Revue des Études Juives. 12 <112>. Paris, 1953. — G. Vajda: Le commentaire kairouanais sur le "Livre de la Création". III (5-33). — B. Blumenkranz: Du nouveau sur Bodo-Éléazar? (35-42). — S. Schwarzfuchs: Mordecai ben Hillel et le Judaïsme allemand (43-52). — D. Feuerwerker: Robert Anchel (53-56); Bibliographie des travaux de R. A. (57-66).

Revue des Nations Unies. 4, 4. Paris, April 1955. — Politique et sécurité: Conseil de sécurité: [Israël] (9-18).

* Revue des Sciences Religieuses. 28. Paris, Oct. 1954. — C. Touati: Les idées philosophiques et théologiques de Gersonide <1288-1344> dans ses commentaires bibliques (335-367).

La Revue du F.S.J.U. [=Fonds social juif unifié]. 3, 9. Paris, Oct. 1954. ["L'Alsace"] — M. Warschawski: Deux mille ans d'histoire des Juifs en Alsace (15-18). — S. Schwarzfuchs: La vie de Samuel Schlettstadt, rabbin de Strasbourg [14e siècle]. (19-20). — G. Revel: L'évolution de la population israélite du Bas-Rhin de 1784 à 1953: état statistique des israélites du Bas-Rhin d'après le recensement (24-25). — P. Lévy: Le judéo-alsacien (29-30, 35). — E. Namenyi: L'art populaire juif en Alsace (31-33).

I

Studia Theologica, 7, 2, Lund, 1954. — B. Otzen: Die neugefundenen hebräischen Sek-tenschriften und die Testamente der zwölf Patriarchen (125-157). — P. Winter: Two notes on Luke 1-2 with regard to the theory of "imitation Hebraisms" (158-165).

8, 1, 1955. — B. Gärtner: The Habakkuk Commentary <DSH> and the Gospel of Matthew (1-24). — J. Muilenburg: Mizpah of Benjamin (25-42). — H.-J. Schoeps: Die ebionitische Wahrheit des Christentums (43-50).

Studies in Bibliography and Booklore, 1, 4, Cincinnati, Dec. 1954. — J. Leveen: Joseph Zedner, 1804-1871 (159-160). — A.G. Duker: Hollaenderski's letter of inquiry to Lelewel (161-166). — F.K. Berg: The Spinoza collection in the Hebrew Union College Library (167-182). — B. Brilling: Zur Geschichte der hebraeischen Buchdruckerei in Frankfurt a.d. Oder: Urkundliche Beitrage, 2 (183-196). **ספרים** : רינקנד : עיטור (197-204).

* **Sudhoffs Archiv für Geschichte der Medizin und der Naturwissenschaften**, 38, Leipzig, 1954. — H. Quiring: Die Edelsteine im Amtsschild des jüdischen Hohenpriesters und die Herkunft ihrer Namen (193-213).

Svensk Exegetisk Årsbok, 18-19, Lund, 1953-54. — A.S. Kapelrud: Israels profeter og retten. (17-31). — C. Lindhagen: Ebed Jahve-problemet i svensk exegetik: en översikt (32-71). — M. Black: Theological conceptions in the Dead Sea scrolls (72-97). — B. Gärtner: משיח als Messiasbezeichnung (98-108).

The Synagogue Review, 29, 7, London, March 1955. — E. Rosenthal: The language of the Bible (193-198; 9: 257-261, 272).

Synthèses, 9, 106, Bruxelles, March 1955. — S. Engelson: La Kabbale, mystique des Hébreux (174-185).

2, May. — P. Wohlfarth: Angelus Silesius und die chassidische Lehre (67-74).

* **Schweizerische Theologische Umschau**, 24, Bern, 1954. — W. Baumgartner: Die Bedeutung der Höhlenfunde aus Palästina für die Theologie (49-63).

Sefarad, 14, 2, Madrid, 1954. — B. Celada: Filosofía y lenguaje hebraico, con especial referencia a las obras de Boman y Tresmontant (221-245). — D. Romano: Análisis de los repertorios documentales de Jacobs y Régné (247-264). — A. López de Meneses: Crescas de Viviers, astrólogo de Juan I (265-293). — F. Díaz Esteban: Notas sobre la Masora (315-321). — J. Cantera Ortiz de Urbina: Acerca de unos posibles calcos semánticos del hebreo en el francés (323-333). — L. Huidobro, F. Cantera: Los judíos en Aguilar de Campóo (335-352). — E. Zolli: Il significato di j-h-ph in Ger. 2, 25 (363-366). — J.M. Bover: "El Maestro y el Señor" en la historia del rabinismo (366-368). — F. Cantera: Dos sellos hebraicos inéditos y algunas consideraciones más sobre éstos (368-372). — J. Cabezudo Astrain: Noticias y documentos sobre los judíos zaragozanos en el siglo 15 (372-384). — G. Vajda: La chronologie de Juda Ibn Quraysh (385-387). — J.M. Millás: Una nueva inscripción hebraica en Agramunt (387-388). — F. Cantera: Nuevas inscripciones hebraicas (389-391).

Shalom, 6, 4, Tel-Aviv, Spring 1955. "Agriculture in Israel, 1954" (42 p.).

Sociology and Social Research, 39, 3, Los Angeles, Jan.-Feb. 1955. — H. Viteles: Co-operative settlements in Israel (171-176).

Studia Islamica, 3, Paris, 1955. — S.D. Goitein: The Cairo Geniza as a source for the history of Muslim civilisation (75-91).

Transactions of the Second World Congress of Sociology. 1. London, 1954. — S.N. Eisenstadt: Sociology in Israel, 1948-1953 (26-31). — J. Ben-David: Report on the research project on youth movements in Israel (90-95).

Värld's Horisont. Göteborg, Jan. 1952: "Israel" (40 p.).

Vetus Testamentum. 5, 1. Leiden, Jan. 1955. — A. Malamat: Doctrines of causality in Hittite and biblical historiography; a parallel (1-12). — S. Mowinkel: "Psalm criticism between 1900 and 1935" (13-33). — J. Morgenstern: The calendar of the Book of Jubilees, its origin and its character (34-76). — L.H. Silberman: The two "Messiahs" of the Manual of Discipline (77-82). — B. Couroyer: "Lhn": chantre? (83-88). — R. Gordis: The text and meaning of Hosea 14, 3 (88-90). — E. Zolli: 'Eyn 'adām <Zach. 9, 1> (90-92).

2. April. — A. Dupont-Sommer: Quelques remarques sur le "Commentaire d'Habacuc", à propos d'un livre récent [Elliger] (113-129). — J. P. Hyatt: Yahweh as "the God of my father" (130-136). — H. Michaud: Un mythe zervanite dans un des manuscrits de Qumrān (137-147). — C. Rabin: Notes on the Habakkuk scroll and the Zadokite documents (148-162). — H.N. Richardson: Some notes on לִיץ and its derivatives (163-179). — A. Rubinstein: Singularities in consecutive-tense constructions in the Isaiah scroll (180-188). — J.L. Teicher: The Christian interpretation of the sign X in the Isaiah scroll (189-198). — R. Dobbie: The text of Hosea 9, 8 (199-203). — A. Jirku: Zu Psalm 68, 3a (203-204). — R. North: Flesh, covering, and response, Ex. 21, 10 (204-206). — S. Talmon: A case of faulty harmonization [Is. 37, 18] (206-208). — N. Turner: The unique character of biblical Greek (208-213). — A. M. Honeyman: Lexicon in Veteris Testamenti

Syria. 30, 3-4. Paris, 1953. — C. Virolleaud: Les nouveaux textes alphabétiques de Ras-Shamra <16e campagne, 1952> (187-195). — A. Caquot: Nouvelles inscriptions araméennes de Hatra (234-246).

31, 1-2. 1954. — C.F.A. Schaeffer: Les fouilles de Ras Shamra-Ugarit; 15e, 16e et 17e campagnes <1951, 1952 et 1953>. <rapport sommaire> (14-67).

Theologická Příloha. 21. Praha, 1954. — M. Bič: Nové rukopisné nálezy v oblasti Mrtvého moře (13-14). — M. Bič: Žalm 17 ve světle pašijních oddílů novozákonních (29-38). — M. Bič: K theologii jisrá'elských osobních jmen (93-100, 125-132). — J. Heller: Původ jména Izrael (132-134).

„מ. ביצ': תגליות חדשות של כתביידי בקרבת ים המלח. — מ. ביצ': מזמור י"ז לאור פרשת היסורים בברית החדשה. — מ. ביצ': לתיאולוגיה של השמות האישיים הישראלים. — י. הלר: מקורו של השם „ישראל“.

Theologische Literaturzeitung. 80, 1. Berlin, Jan. 1955. — L. Rost: Gruppenbildungen im Alten Testament (1-8).

Theologische Revue. 49, 3. Münster, 1953. — M. Stenzel: Zur Frühgeschichte der lateinischen Bibel (97-103).

Theologische Zeitschrift. 10, 6. Basel, Nov.-Dec. 1954. — B. Blumenkranz: Juden und Jüdisches in christlichen Wundererzählungen (417-446).

Theosophy. 43, 5. Los Angeles, March 1955. — The Gita and the Bible (211-216; 6: 261-265).

The Town Planning Review. 25, 4. Liverpool, Jan. 1955. — A. Sharon: Collective settlements in Israel (255-270).

Trait d'Union. 3, 24-25. Paris, Jan.-Feb. 1955. — S. Ben Sidoun: Les Juifs en France au 16e siècle (36-41).

A. Alt: Stationen der römischen Hauptstrasse von Ägypten nach Syrien (154-166). — M. Noth: L.-H. Vincent, A.-M. Steve, Jérusalem de l'Ancien Testament (171-178).

Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft. 66. 3-4. Berlin, 1955. — H. Bardtke: Henning Bernhard Witter [... Witter's Stellung in der Geschichte der historisch-kritischen Schriftforschung"] (153-181). C.A. Keller: „Die Gefährdung der Ahnfrau“ (Gen. 12, 10-20; 20, 1-8; 26, 7-11); ein Beitrag zur gattungs- und motivgeschichtlichen Erforschung alttestamentlicher Erzählungen (181-191). — F. S. North: Aaron's rise in prestige (191-199). — G. Fohrer: Über den Kurzvers (199-236). — H.G. May: The Righteous Servant in Second Isaiah's songs (236-244). — J. Hempel: Die Wurzeln des Missionswillens im Glauben des AT (244-272). — H.L. Allrik: 1 Esdras according to codex B and codex A as appearing in Zerubbabel's list in 1 Esdras 5, 8-23 (272-292). — G.R. Driver: A Hebrew burial custom (Am. 6, 10) (314-315). — R. Borger: Zu שוב שבועית (315-316).

Zeitschrift für die Neutestamentliche Wissenschaft. 45. 3-4. Berlin, 1954. — P. Winter: Lc 2, 49 and Targum Yerushalmi (145-179). — F. Scheidwieler: Das Testimonium Flavianum [Archäologie des Josephus 18, 63-64] (230-243). — E. Fascher: Theologische Beobachtungen zu δαί im A.T. (244-252). — A. Strobel: Die Psalmengrundlage der Gethsemane-Parallele Hbr 5, 7 ff. (252-266).

Zeitschrift für Religions- und Geistesgeschichte. 7. 1. Köln, 1955. — E.L. Ehrlich: Der Traum des Mardochai (69-74).

Zeitschrift für Romanische Philologie. 70. 3-4. Tübingen, 1954. — M.L. Wagner: Judenspanisch fendris, èndris (269-270).

Życie literackie. 5. 12 <165>. Kraków. 20.III.1955. — J. Wiktor: Dwie synagogi (4, 11). „שני בתי כנסיות“ [בקרקוב ובפראג].

libros... L. Koehler & W. Baumgartner (214-223).

Yivo Annual of Jewish Social Science. 9. New York, 1954. — M. Davis: Jewry, East and West (9-62). — S.N. Charney: America in the works of I.M. Dick <1814-1893> (63-71). — J. Opatoshu: Fifty years of Yiddish literature in the United States (72-82). — S. Noble: The image of the American Jew in Hebrew and Yiddish literature in America, 1870-1900 (83-108). — S. Grayzel: Two generations of Anglo-Jewish book-reading (109-125). — J. Shatzky: Some letters to and from Jacob Gordin (126-136). — L. Lehrer: Jewish belongingness of Jewish youth (137-165). — A.G. Duker: Socio-psychological trends in the American Jewish community since 1900 (166-178). — M. Taylor: Jewish community organization and Jewish community life (179-204). — Z. Broches: A chapter in the history of the Jews of Boston (205-211). — L. Silver: The Jews in Albany, N.Y. <1655-1914> (212-246). — J.J. Berman: Jewish education in New York City, 1860-1900 (247-275). — M. M. Krug: The Yiddish schools in Chicago (276-307). — R. Glanz: Jewish social conditions as seen by the Muckrackers (308-331). — L. Goldhammer: Jewish emigration from Austria-Hungary in 1848-1849 (332-362).

Zeitschrift des Deutschen Palästina-Vereins. 70. 2. Wiesbaden, 1954. — K. Galling: Das Deutsche Evangelische Institut für Altertumswissenschaft des Heiligen Landes im Jahre 1953 (97-103). — A. Kuschke: Beiträge zur Siedlungsgeschichte der Bikā' (104-129). — A. Alt: Beziehungen zu Ägypten in den Briefen von Mari? (130-134). — K. Galling: Zur Lokalisierung von Debir (135-141). — A. Alt: Neues über die Zeitrechnung der Inschriften des Hermongebiets (142-146). — E. Bammel: Die Bruderfolge im Hochpriestertum der herodianisch-römischen Zeit (147-153). —

לקוטות לביבליוגרפיה של הקבלה

מאת

גרשם שלום

(א) הקונטרס "שאלות פון מטטרון השכינה ומימרא" בשנת 1942 פרסם הפרופסור הוגו אודברג (Odeberg) בכתבי חברה מדעית בשוודיה קונטרס הנכתב לדבריו ביידיש, ושמו "שאלות פון מטטרון השכינה ומימרא". אודברג אומר שהספר נדפס "בתור כתב יד" בשנת תצ"ה לפ"ק (1735), "כנראה בפולין, ועל כל פנים במזרח אירופה". אודברג ראה במחבר יהודי שעבר חינוך רבני וקבלי מעמיק ובקי בכל הספרות הרבנית, לרבות ספרות הקבלה. "בשאלות השנויות במחלוקת בין בעלי התלמוד והקבלה הוא מסייע בצד המקובלים, אלא שבתור מקובל צעד עוד צעד נוסף: הוא ראה את הברית החדשה כמסמנה טבעית והכרחית של הקבלה".

אודברג חזר והדפיס את קונטרסו של "מקובל" יהודי זה בשלימותו, על כל ט"ו השאלות והתשובות שבו. כל עיון בטכסט זה מוכיח מיד, שאין כל יסוד לדברי אודברג על מקורו ומוצאו של הקונטרס ושאינו לפנינו אלא חיבור מיסיונרי פשוט, שמחברו יכול היה להיות נוצרי מלידה או יהודי מומר. משנודע לי קונטרס זה, חשדתי מיד שיש כאן לפנינו אחת החוברות המיסיונריות שיצאו ממוסדו הידוע של הפרופסור קלנברג Callenberg בהאלי, Institutum Judaicum. עתה נודמן לי לבדוק את רשימת הספרים שנתפרסמו על ידי מוסד זה, כפי שהיא נמצאת בסוף כרך אחד מדו"חיהם, בנספח מיוחד, ובאמת מצאתי שם, כי בשנות 1735-1736 הופיעו "יד חוברות מתוך החיבור Gloria Christi ל- Caspar Caluerius³, וביניהם נזכרת החוברת Scheiles fun Metatron. Schechine un memre. והיא החוברת שאודברג פרסם אותה כפרי רוחו של מקובל אמיתי שהתנצר!

הספר שמתוכו נלקח הקונטרס, בא לידי אף הוא וראיתי בביתה של הגב' ד"ר פלורנס גוגנהיים בציריך. המחבר לא היה יהודי מעולם, ו"למדנותו" היא זו של הכהנים הפרוטסטנטיים שהתעניינו בספרות הרבנית והקבלית לשם תעמולה מיסיונרית בתחלת המאה ה"ח. שמו Caspar Calvör ומשרתו Superintendent auf dem Haartz. ספרו לכבודו של ישו הופיע בשנת 1710 בלייפציג⁴, ושם נמצאו בעמ' 96-113 כל השאלות הללו, ומתברר שלא תורגמו כלל ליידיש, אלא הטכסט הגרמני נדפס כאן, בהעתקה לאותיות עבריות, וזה הכל. העיבוד היהודי מצטמצם בהחלפת מלים לשם הסתרת המקור. (התרגום הגרמני של מאמר מבראשית רבה נקרא עתה "אין יודישער שפראכע").

Fragen von Metatron, Schekina und Memra (Bulletin de la Societe Royale des Lettres 1 de Lund, 1941-1942 p. 31-46)

xiii. Fortsetzung des Berichtes von einer Bemühung um das Heil des jüdischen Volkes 2

3 שם. עמ' 17, סי' 15 ברשימה הנ"ל: Gloria Christi 14 Traktate aus dem Werk

4 השם המלא: Gloria Christi oder Herrlichkeit Jesu Christi, das ist Beweisssthum der Wahr- heit Christlicher Religion wider die Ungläubigen, insonderheit wider die Juden etc. Leipzig, Johann Christoph König, 1710

(ב) הוצאת ס' עמק המלך משנת תכ"ו

ס' עמק המלך לר' נפתלי בן יעקב אלחנן ממשפחת בכרך "מילידי ק"ק ורנקפורט" נדפס בבית עמנואל בנבנשתי באמשטרדם בשנת ה' זא"ת שהיא שנת ת"ח — השנה שהמחבר עצמו מזכיר אותה כמה פעמים בספרו כשנת גאולה, בעקבות מאמר 'דוע בס' זוהר ח"א דף קלט ב', שנתפרש מעתה לא על תחיית המתים (כפשוטו) אלא על עיקר הגאולה המשיחית. חיבור רבי-כמות זה הוא מן המפורסמים ביותר בכל ספרות הקבלה, אך לא נודע עד עכשיו שבספר עם התנועה השבתאית בשנת תכ"ו זכה הספר למעין "מהדורה חדשה"! בידי נמצא מלבד הטופס הרגיל של הוצאת ת"ח גם טופס שני הכולל שער אחר לגמרי, ועיין התצלום אחרי ע' 416. כשבאו לאמשטרדם הבשורות הגדולות על הגאולה הקרובה, החליט המדפיס אורי וייבש הלוי להוציא את שארית הטפסים שעדיין נשארו בידו ולא נמכרו, ולהפיץ אותם בזמן שכל העולם קפצו על דברי קבלה המבשרים את הקץ. הוא נתכוון כנראה למכור אותם טפסים כאילו שארית המהדורה הקדומה נהפך עתה לספר חדש, והדפיס במקום השער הישן שער חדש. מדפיס זה שעבד מקודם לכן בדפוסו של בנבנשתי, קנה או חקר כנראה את בית הדפוס הזה לאחר שנת תי"ט (סוף פעולת דפוס בנבנשתי), והתחיל משנת ת"ך להדפיס שם ספרים על שמו. ומכאן, שהגליונות של ס' עמק המלך שלא נמכרו, באו גם הם לרשותו. הקישוט שונה לגמרי מן השער הקודם, אבל עיקר לשון השער הוא ממש כמו בדפוס הראשון, אגב שינוי זה בשנת הדפוס והמדפיס: "נדפוס [?] בבית אורי וייבש בלא"א כהר"ר אהרן הלוי זצ"ל בשנת מושי"ע את עמי לפ"ס / באמשטרדם. הפרט מושי"ע רגיל הוא בכמה אגרות ודפוסים של שנת תכ"ו, דווקא באמשטרדם, כגון במהדורות אחדות של סדר התיקון לכל לילה ויום מיסודו של נתן הנביא מעוז שינויים אחרים אין בספר, וברור שרק השער נתחדש כאן.

קישוט מיוחד זה של השער נמצא עוד בכמה מספרי בית דפוס זה, אבל א. יערי בספרו "דגלי המדפיסים העבריים" (תש"ד), עמ' 148, מצא אותו רק משנת תכ"ט ואילך, והנהו לפנינו דווקא בשנת תכ"ו. מאידך, קשה להניח שיש לקישוט זה במסכות השנה משמעות משיחית דווקא: יד השופכת כד מים על זוג של דגים. יערי פירש את הדגים על המזל שבו נולד המדפיס ואת הכד על היותו משבט לוי, ולפי כמה ציורים אחרים ממין זה, שהובאו בספרו, של יערי, יש לקבל הסברה זו, ובפרט מאחר שציור דומה לכך כבר נמצא (בסידור שונה ונפרד של הכד והדגים) בספר שנדפס אצל ר' אורי וייבש עוד בשנת ת"כ (1660), אין, איפוא, להסמיק ציור זה לציור האחר שעל השער המצוייר של סדר התיקון לר' נתן, שנדפס בתכ"ו אצל מדפיס זה ושיש בו בין השאר גם יד השופכת כד (של שמן המשהח) על ראשו של חכם (שבת צבי?). ציור שיש בו רמז לשמועות אגדיות על משיחת מלך המשיח שהגיעו אז באגרות מן המזרח, ואין, איפוא, בדגים רמז לדעה הידועה של בעלי האסטרולוגיה היהודים, הידועה גם מספריו של האברבנאל, שכשם שגאולת ישראל ממצרים היתה במזל דגים, כך גם הגאולה האחרונה תהיה במזל דגים.

מכיון ששאר כתבי בעל עמק המלך נאבדו כמעט כולם — חוץ מחלק מס' גן המלך על זוהר הנמצא בכ"י באוקספורד נייבויאר 1856 — ראוי אולי לציין כאן, שאגרת ארוכה של המחבר אל ר' משה בן שלמה מתושבי פרנקפורט נדפסה בס' עשרה מאמרות של הרמ"ע מפאנו עם הפירוש יואל משה של ר' משה זה, פרנקפורט ע"נ מיין ת"ט, דף פ"ו ע"ג עד פ"ח ע"ד. אגרת מעניינת זאת נכתבה כתשובה לשאלה של המפרש על מאמר אחד בס' עשרה מאמרות, ונתחברה אחרי ס' עמק המלך, אולי בשנת ת"ח עצמה.

5 עיין הסיפור בס' ציצת נובל צבי לר"י ששפורטש, מהדורת י. תשבי (תשי"ד), עמ' 16, בשינויי הגירסאות מכ"י ברלין שהיא האבטיגראף של המחבר.

(ג) ס' מאירת עינים, קושטא ת"כ ת"כ ה

בס' שותא דינוקא לר' חזקיה טאריקא (אמיר תרכ"א), דף ד' ע"א הובא: "ראיתי בס' מאירת עינים בשער תקוני התשובה בפרק ג' משם רבינו האר"י הקדוש זצוק"ל שנב"ל הוא אותיות לב"ן ללמדך שלבן בלעם נבל הם גלגול אחד" ומאריך שם עוד שש שורות. כל הלשון המובא שם נמצא מלה במלה בפרק ג' של שער תיקוני התשובה שבראש ס' עמק המלך, ופליאה היתה בעיני מהו ענין ס' מאירת עינים שמחבר זה הביא כמקור דבריו, ולא ראיתי מי שיזכיר או ירשום ספר בשם זה שיכיל דברים אלו. רק לאחר כמה שנים נודמנו לידי בירושלים קינטרסים שונים מספר זה שאינו ידוע כלל לרושמי ספרים ויכולתי לצרף מהם טופס שלם — חוץ מהשער שלא זכיתי לראותו עד היום; ואינני יודע אם נמצא טופס שלם מספר זה בספריה אחרת.

לפי אותיותיו נדפס ספר זה בקושטא וזה לשון "הקדמת המחבר" הפותחת בראשית דף ב' (הספר נדפס בארבע עמודות לכל דף):

אמר זעירא דמן חבריא שלמה בן דוד גבאי זלה"ה תחלת דברי אודה לאל ית'... הביאני הלום לקרוא בספר תורת האלהים ולשום שכל להבין בספרי הקבלה כפי עניות דעתי ושכלי ולהגות בספרי האר"י זלה"ה כחותא על הגחלים כי מי יבא בחדרי המלך מלכו של עולם וכל רואי ילעגו לי הגם שאול בנביאים ואני ביי' אעלות... כי רשותא אתיהיב לי מן שמיא בשעפים מחזיונות לילה בשנת התי"ט בליל ו' י"ט למנחם ס' והיה עקב תשמעון בחלום הלילה פה קדוש הרשב"י ע"ה קרא אותי ופה אל פה דבר בי במראה ולא בחידות ומראהו כמראה מלאך ה' נורא מאד ויצוני ויאמר לי בתורתך תהגה יומם ולילה וזכיתי לישוב עמו בשני ספסלים ולקראת עמו בספר הזוהר מה יצא הדבר שלא היה לי שום ספר מספרי הקבלה והאלהים אינה לידי ספר הזוהר ושאר ספרים הרבה מספרי הקבלה מכתובת יד ובפרט ס' הכוונות של האר"י זלה"ה ונכספה וגם כלתה נפשי להביא את [1] הדיפוס [2] ס' הכוונות עם קצת כתיבות והגהות של החכם השלם המקובל תאלהי כמה"ר ר' יעקב צמח נר"ו שיש לי מכתובת ידו שמתוך כתביו נראה שהוא אדם גדול זכן העידו עליו החכמים השלמים הידועים בחכמת הקבלה ואעפ"י שלא ידעתי דבר כי נער אנכי ועדיין איני כדאי כבר אחז"ל בן ארבעים לבינה ועכ"ז [צמודה ב'] על משמרתי אעמודה ומן השמים הוכיח שניתן לי רשות כמ"ש וכתוב בוזהר כד יהא קרוב ליומי משיחא אפילו רביין דעלמא זמינין לאשכחא טמירי דחכמתא... ואני מכיר בעצמי ששערי החכמה ממני נסתמו אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני עכ"ז אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים ויען כי אפס כסף ואביט ואין עוזר אמרתי אל לבי יבא דבר מלכו"ת מלפניו והדפסתי המעשה ניסים ותקוני התשובות שהביאם הרב בעל עמק המלך ועליהם הוספתי עוד כהנה וכהנה מעשים אחרים כאשר יראה הרואה מהרב מהר"י האר"י זלה"ה שמצאתים מכתובת יד מפי מגידי אמת אנשים גדולים ממשפחת רם יעידון יגידון כי מעשה אלהים המה. ואעפ"י שכתבתי כאז תיקוני התשובות הצריכתי לתקן את הנפש אל יאמר אדם שיכלו ימים ולילות ולא ישלים את נפשו שא' המרבה וא' הממעיט ורחמנ' לבא בעי... וג"כ חברתי כאן קצת מנהגי שהיה נוהג הרב זלה"ה וכוונת התפילה בקיצו' מס' הזמנים ע"ד שלחן ערוך ועשייתי חיבור הקטון הזה הקטון יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום... [ע"ג] וקראתי שמו

6 כוונתו, כנראה, לשליחים שבאו מירושלים וסיפרו על גדולת הר"י צמח, כגון ר' דוד תאביליו שהיה

בקושטא עד שנת תי"ח דחקא.

7 זוהר ח"א, דף קל"ט ע"ב.

מאירת עינים אולי יחנן ה' את שארית ישראל לקרוא להם דרור ולהאיר את עיניהם כדכתיב והיה לך ה' לאור עולם ושלמו ימי אבלך... כה [דברין] מעתיר זעירא דמן חברי דורש שלומכם וטובתכם מבראי ומגואי הצעיר שלמה גבאי".

הקדמה זו תעודה מעניינת היא. המאסף התעורר אפוא ע"י חלום וחזון, כשנה אחת לאחר ששבתי צבי עזב את קושטא. ששהה בה כשמונה חדשים בתי"ת. הספר נערך ונדפס אחרי תי"ט ולפני התחלת התנועה השבתאית בשנת תכ"ו. ייתכן שהעורך הכיר את שבתי צבי בקושטא. אבל אין סימן לתנועה הציבורית הקשורה בשמו, ודברי ההתעוררות המשיחית שבהקדמתו נכתבו ברוח קבלת האר"י וללא כל זיקה לתנועה השבתאית. אם המאסף נמנה אח"כ על מאמיני המשיח, אינו ידוע שכן לא מצאתי זכרו. לפי שעה, במקורות אחרים הקשורים במאורעות צבי.

המחבר ביקש להדפיס ספר הכוונות על פי ספרי ר"י צמח שבאו לידו, אבל מחמת חסרונו כיס לא ביצע משאת נפשו העיקרית. ומעניין הוא שמה שהוא לא עשה, עשה באמת שלמה גבאי אחר, הוא שלמה בן מרדכי גבאי החותם על הקדמת המביא לדפוס בהוצאה של "ספר הכוונות ומעשה נסים" קושיאנדינא ת"ף. האם חכם זה היה אולי נכדו של הראשון?

ר' שלמה גבאי לא עמד בקשרים אישיים עם ר' יעקב צמח ורק שמע עליו מפי גדולי המקובלים שבאו בשליחות מא"י לקושטא. את ספריו השיג בלי ספק מאחד החכמים או הגבירים שלהם ר"י צמח שלח אותם, והיו ביניהם כמה מאנשי קושטא כפי שסופר בהקדמתו לס' קול ברמה שפרסמתי בזמנו⁸. כתיבי ר"י צמח הם המקור למה שהובא בספר מאירת עינים, עד כמה שדבריו אינם מועתקים או מלוקטים מתוך ס' עמק המלך, וברור שלכל הפחות עינים מספריו היו לנגד עיניו של ר"ש גבאי, ס' נגיד ומצוה וס' משיבת נפש. אעפ"י שלא נזכרו בשמותם, וזהו תוכן הספר, אחרי ההקדמה הנ"ל:

(א) כוונות התפילות בקיצור, דף ב' ע"ג—ח' ע"ד. דפים אלו נלקטו בעיקרם מס' נגיד ומצוה לר"י צמח. אחרי חלק זה מתחילים סימני דפים חדשים.

(ב) שער מעשה ניסים של האר"י זלה"ה, דף א'—ז' ע"א. הכל מלה במלה מס' עמק המלך, מן ההקדמה השלישית הנקראת שם בשם זה. המעשה בשלמה המלך הבא בס' עמק המלך בפרק י"ב של השער, נשנה שם עוד פעם בשער קרית ארבע פרק קי"ב, והמסדר הוסיף כאן בס' מ"ע כל המשך הדברים משם עד סוף הפרק, ורק אח"כ הדפיס את משנת הכלים שבבית המקדש כפי שהיא בתחלת ס' עמק המלך.

(ג) מעשה בדמשק בזמן הרב ר' תיים [ויטאל] זלה"ה, וכתוב אצלו (דף י"ז ע"ב—יט ע"ג), אלא שנתחלפו סימני הדפים וי"ט הוא באמת י"ח). זהו הנוסח של מעשה הרוח שנכנסה בביתו של ר' רפאל ענף [ענין] בדמשק, כפי שהוא נמצא בכתבי יד של ס' משיבת נפש לר"י צמח, ונדפס משם פעם אחת בנוסח משובש מאד בקובץ הנקרא "שער הגלגולים" חלק שני, פרעמישלא תרל"ה, דף ט' ע"א עד ע"ד. הנוסח שבס' מאירת עינים עולה עליו. דברים אחדים מסיפור זה הועתקו גם ע"י המחבר הבלתי ידוע של ס' חמדת ימים⁹, שהביא מקצת דבריו על ר' ישראל נאג'ארה אגב גניזת מקצתם. (בשער הגלגולים נמחק שמו של ר' נאג'ארה ונגזר חלק מהדברים). כדאי להביא כאן את דברי הבקורת על נימוסי המשורר,

8 עיין קרית ספר, שנה כ"ז (תש"י), עמ' 190.

9 עיין בס' חמדת ימים (ויניציאה תקכ"ג), ח"ד דף י"ב ע"ד המקצר את הסיפור המקורי. כתבתי כאן שמחבר ס' ח"י הוא עלום שם, שכן אינני יכול לקבל את השערתו של א. יערי על ר' בנימין הלוי כמחבר הספר (בספרו "תעלומת ספר", תשי"ד), והארכתי על שאלה זו במאמרי ברבעון "כחיות", חוברת 8 (תש"י), עמ' 79—95.

המשלימים את דברי הבקורת האחרים הבאים בפי אותו הרוח בנוסח האחר של אותו מעשה בס' החזיונות של ר"ח ויטאל¹⁰. בשעה שבס' החזיונות סופר הכל בגוף ראשון, סיפור זה בא בגוף שלישי:

על שאלתו של החכם [ויטאל], את מי יביא מצווה לו הרוח להביא את ר' הושעיה פינטו [צ"ל יאשיה פינטו] ואת ר' יוסף ממארו [צ"ל מטאלון, כמו שנדפס נכון בחמדת ימים], ומזכיר לטובה גם את ר' יעקב אבולעפיה [רבה של דמשק ומתנגדו של הרח"ו], שטוב היה להביאו אלא שהוא בצפת. "אמר לו החכם [הרח"ו]: ואקרא גם אל החכם ר' ישראל נג' אר? ואמר לו הרוח לא תקרא איש זה שהוא מגונה כי אעפ"י שהשירים שעשה משמחים לאלהים ואדם והם מקובלים לפני ה' עם כל זה יש לו גנות בהיותו אוכל על שלחן מזבח ה' בראשו מגולה בעראקי [כיפה שמתחת למצנפת] אדומה עליה לבד זרועותיו מגולות ויושב עם ערטלאים [ערלים] ואוכל ושותה הוא והם ואינו נזהר בחברות ערטלאים [ערלים]".

בדף י"ט ע"ג: "להיות מנהג החברים יצ"ו מזמן הרב זלה"ה רבי חיים ויטאל... ראיתי אני צמח לכתוב בקיצור קצת שבחיו". גם הם לקוטים בשבחי הרח"ו מס' משיבת נפש. עד י"ח ע"ב.

(ד) שער תיקוני התשובה, דף י"ח [צ"ל י"ט] ע"ג עד סוף הספר, בסימני דפים משובשים, והם באמת עד דף [ל"ט] המסומן ל"ג. יש כאן כל מה שבא בשער הנ"ל בס' עמק המלך, חוץ משש השורות האחרונות שם.

(ה) סוד השו"ב ים, בדף אחרון ע"ג וד', גם הוא מאחד מספרי ר"י צמח, כפי שניכר מהגהה אחת שלו.

10 ס' החזיונות, מהדורת א. ז. אשכולי (מתוך האבטיגראף של הרח"ו), ירושלים תשי"ד, עמ' ל"ד.

הדברים שבנוסח ס' משיבת נפש (השונה מאד מזה שבס' החזיונות) שייכים לעמ' כ"ג. בס' החזיונות נאמר שם רק: "אמרתי: אני יודע את מי אקבץ [מבין תלמידי החכמים שבדמשק]. אמר לי [הרוח]: לא תבוא לפני יום חכם מהמוסתערבים אלא תלמידי חכמים ספרדים וזולת לישאל נג' אר, לא יראה פניי". עיין גם בס' חמדת ימים במקום הנזכר בהערה הקודמת.

למאמרו של ג. שלום : לקטות לכיבליוגרפיה של הקבלה

1940-1941

1942-1943

1944-1945

1946-1947

1948-1949

1950-1951

1952-1953

1954-1955

1956-1957

1958-1959

1960-1961

חקר השירה והפיוט בשנת 1954

רשימה ביבליוגרפית

מאת

ח. שירמן

רשימה זו כוללת גם קצת השלמות לביבליוגרפיה של השנים הקודמות. הן סימנו בכוכב (*) על יד מספרן.

מחקרים ביבליוגרפיים

461 נ. בן-מנחם, מגנזי ישראל כוואטיקאן. תיאור של שלושים וחמשה כתבי יד. ספרית מקורות / טז. מוסד הרב קוק שעל יד המזרחי העולמי, ירושלים תשי"ד [1954]. 207 עמ'.

[בעיקר תיאור של כתבי-יד המכילים כתבי אברהם אבן עזרא; בכמה מקומות נדפסו בספר זה או נזכרו בו שירים ממחברים שונים והם נרשמו גם במפתח מיוחד בעמ' 196—197. בעמ' 166—175 נתפרסמו י"א פיוטים שקולים מאת אברהם הכהן, בן המאה הטי"ן].

462 נ. בן-מנחם, מגנזי ישראל כוואטיקאן — סיני, שנה יז, כרך לה, 259 — 271, תשי"ד / 1954. [תיאור כתבי-יד מן הוואטיקאנה המכילים כתבי אברהם אבן-עזרא ופירושים עליהם. המחבר העתיק מכתבי יד אלה גם כמה שירים, הדפיסם ורשם את השינויים שבין נוסחם ונוסח המהדורות הקודמות. ביחוד מפורט הדיון על שירו של אבן-עזרא „לדור דורים שנותיך אלהים“ (עמ' 266—271) בצירוף תצלום, החשוב לקביעת תאריך פטירתו של אבן עזרא].

463 [N. N.], The Gaster MSS. (Notes and News)—Bulletin of the John Rylands Library Manchester Vol. 37 No. 1 p. 2—6, September 1954.

[הספרייה ע"ש ג'ון ריילאנד רכשה 350 כתבי-יד מאוסף מ. גסטר. הדיון והחשבון שלפנינו אינו מפרט את תוכנם, אלא מצין כי יש ביניהם סידורים ומחזורים לפי מנהגים שונים, פיוטים וגם קטעים מתוך הגניזה הקהרית].

464 F. Kupfer & S. Strelcyn, Dwa lata pracy nad katalogiem rękopisów hebrajskich i aramejskich ze zbiorów polskich — Przegląd orientalistyczny Nr. 2 (10) p. 149—158, Warszawa 1954.

[סקירה על עבודת רישום של כתבי-יד עבריים וארמיים המצויים כיום בפולין, רובם במכון ההיסטורי היהודי ביארשה. בי"ד 1952/53 נרשמו 525 כתבי-יד ובי"ד 1954 צריכים היו לרשום לפי התכנית עוד 400 מהם. הסקירה שלפנינו דנה רק על כתבי-יד מוכתרים מן המדורים: מתמאטיקה, תכונה ומדעי הטבע; פילוסופיה; היסטוריה; דקדוק; שירה. למאמר צורפו 12 תצלומים מתוך כתבי-יד הנ"ל. על מדור השירה העשיר מדובר בסקירה בעמ' 156—158. בין כתבי-יד ישנה העתקה של ה„תחכמוני“ לאלחריזי מעשה ידיו של שמעון קייזר-שליט (משנת 1764), שירי אברהם אבן עזרא, יהודה הלוי, אלחריזי (כ"י מס' 154), אוסף עשיר של שירים מתקופת ימי הביניים, העתקת א. ריינרד מכ"י פירקוביץ' (מס' 129), שירים לעת מצוא מאת ד. פונטאנילה, שמואל כהן (לישואי קרבאלי ואויליו 1673), פיוטים מבבל, פיוטים וסליחות ממארוק וכו'. מרובים גם השירים של מחברים מתקופת ההשכלה. כמה מכתבי-יד אלה היו כנראה לשעבר בסמינר היהודי-התיאולוגי שבברסלאו].

מאמרי ביקורת והערכה

465 F. Stummer, Neuere Forschungen zur Liturgie des nachbiblischen Judentums — Freiburger Rundbrief, VII. Folge 1954/55, Nummer 25/28 p. 30—34, Freiburg, September 1954. [בעיקר סקירה קצרה על כמה מפרסומי מ. וולאי בחקר הפיוט. מחבר המאמר נפטר במינכן בינואר 1955].

- 466 A. Orvieto, Vita, pensiero e opere di Salomone Ibn Gabirol — La Rassegna Mensile di Israel XX, p. 10—15, 1954. [514] שורשם להלן במס' 514.
- 467 א. רגלסון, ילקוט גדול של שירת ספרד (ביקורת על הספר "השירה העברית בספרד ובפרובאנס" של ח. שירמן, להלן מס' 486) — על המשמר, כ"ב בכסלו תשט"ו 17.12.1954.
- 468 ש. ד. גויטיין, בהיכלה של שירת ספרד (ביקורת על הספר "השירה העברית בספרד ובפרובאנס" של ח. שירמן, להלן מס' 486) — הארץ ו' בטבת תשט"ו / 31.12.1954.
- 469 ישראל לוין, השירה העברית בספרד ובפרובאנס (ביקורת על הספר הנ"ל) — משא, לספרות אמנות ובקורת שנה ה', 28 (92) עמ' 1, 4, ר' בטבת תשט"ו / 31.12.1954 (סיום הביקורת נדפס בכ"ז בטבת תשט"ו / 21.1.1955).
- 470 מ. אגת, השירה העברית בספרד ובפרובאנס [כנ"ל] — חירות ו' ו"ג בטבת תשט"ו / 31.12.1954; 7.1.1955.
- 471 ח. שירמן, דוד פראנקו מיגוד (ביקורת על ספרו של י. מלקמן שהובא ברשימה משנת 1951 מס' 230) — בחינות מס' 6, עמ' 44—51 תשי"ד / 1954.
- 472 A. Elmaleh, Le dernier mohican de la poésie hébraïque Sépharad [sic!] en Afrique du nord: Isaac Morali — Homenaje a Millás-Vallicrosa Vol. I p. 521—550, Barcelona 1954. [על חייו, אישיותו וכתביו של יצחק מרעלי (1867—1952), רב ראשי באלג'יר. פרסם בין השאר קובץ פיוטי ר' יצחק בר ששת ור' שמעון דוראן ב"קובץ על יד" (1877) ואסף את פיוטיהם של כמה וכמה מבני אלג'יר. חיבר עצמו הרבה שירים בסגנון ימיהבינים ("עת מלחמה ועת שלום" 1919, 1929 ועוד)].
- 473* א. גולדאן, הרב יצחק מרעלי איגנו — מחברת, בטאון חברת כ"ח א. גליון ד"ה, 46, ירושלים תשי"ב / 1952 [עיון בהערה למספר הקודם].
- 474 מ. אונגרפלד, מנחם זולאי (חוקר שירת ימי הביניים) — גיית, כרך י"ג, ה', 21—22, שבט תשי"ד / January 1954.
- 475 מ. אונגרפלד, ד"ר מנחם זולאי ז"ל [דברי הערכה לאחר פטירתו של החוקר ב" 28.11.1954] — הציפה, י"ז מס' 5164, ט"ו בכסלו תשט"ו / 10.12.1954.
- 476 ח. שירמן, מנחם זולאי ז"ל — הארץ כ"ב בכסלו תשט"ו / 17.12.1954.
- 477 ב. בן-מנחם, מנחם זולאי חוקר הפיוט — פנים אל פנים שבועון מצויר למשפחה, גליון ב', 15, ד' בטבת תשט"ו / 29.12.1954.
- 478 א. מירסקי, מנחם זולאי ז"ל — לשוננו לעם, קונטרסים עממיים לעניני לשון בעריכת ע. איתן ומ. מדן, מחזור ו', קונטרס א', 3—6, כסלו תשט"ו [1954].
- 479 נוה, פנינה, לזכר ד"ר מ. זולאי — משא, לספרות אמנות ובקורת, שנה ה', 28 (92), ר' בטבת תשט"ו / 31.12.1954.

מחקרים על נושאים כלליים; מדע הספרות ותולדותיה

- 480 * E. L. Dietrich, Die hebräische Literatur der nachbiblischen Zeit — Handbuch der Orientalistik herausgegeben von Bertold Spuler, Dritter Band; Semitistik, Erster Abschnitt, p. 70—132, Leiden-Köln (E. J. Brill) 1953.

[סוקר גם את השירה העברית בתקופה שלאחר התנ"ך. רוב המחקרים החדשים על תחום זה אינם ידועים למחבר; תיאור שטחי ויש בדבריו כמה וכמה טעויות].

- 481 י. ל. גירשט, תחנות בספרות ישראל. תולדות ספרות עם ישראל מזמן חתימת התלמוד עם אנתולוגיה מבוארת. חלק ראשון: מזמן חתימת התלמוד עד סוף תקופת הגאונים. התחנות: ארץ ישראל, בבל, צפון אפריקה, איטליה. הוצאת ספרים "ישורון", ירושלים תשי"ד [1954], ח', 288 עמ'. [מקום נכבד בספר נועד לפייטני התקופה הנ"ל].

482 ב. קלאר, מחקרים ועיונים בלשון בשירה ובספרות, הוצאת מחברות לספרות בסיוע מיסד הרב קוק, תליאביב תשי"ד [1954], (6), 405 עמ'.

[המביא לבית הדפוס: א. מ. הברמן]. — כינוס מאמרי המחבר המגוון שנדפסו כולם מחוץ לאחד בימי חייו בכתביעת ובמאספים. מן התוכן: לדרכי הרחבת הלשון העברית בימי הביניים [על פי שימושי לשון אצל המשוררים]. — השירה והחיים. — סליחה לתענית אסתר לר' אחימעץ ב"ר פלטיאל. — עוללות משירי בן גבירול. — בית סתום לרבי שלמה בן גבירול. — שוא (איוב טו, לא). — וי"ו הרוב (לחקר שימוש לשון בשירת ספרד). — דברי ביקורת (פייסי יני, פייסי רב סעדיה גא, פייסי ד' שמעון ב"ר יצחק, גן המשלים והחידות, ידיעות המכון לחקר השירה העברית, ספר ערוגת הבושם, שירי רבי משה אבן עזרא). — לחקר פרשנות המקרא בלשון משוררי ספרד. — ישראל דודזון ז"ל. — חיים בראדי ז"ל.

483 J. Ma. Millás Vallicrosa, La tradición del salmo penitential en la poesía hebraica postbiblica — Miscellanea Biblica B. Ubach p. 243—278, Montserrat 1954.

[על התפתחות סוג "הסליחות" בספרות העברית: מכיל הרבה דיגמאות בתרגום ספרד].

484 J. Schärman, The Function of the Hebrew Poet in Medieval Spain — Jewish Social Studies Volume XVI p. 235—252, New York 1954.

485 א. מ. הברמן, גרגרים [בין השאר השלמות למאמריו "שירים שנתחברו בחלום" וההקדשות לספר התכומי" עיין ברשימות הקודמות מס' 10 ו' 451] — מחברות לספרות כרך ה' 53—55, תשי"ד / 1954.

אנתולוגיות וקובצי שירים

486 ח. שירמן, השירה העברית בספרד ובפרובאנס. מבחר שירים וסיפורים מחזורים ערוכים ומבוארים בצירוף מבואות מפתחות וציורים... כרך ראשון: ממנחם אבן-סירוק עד יצחק אבן-עזרא [בערך 950—1150 לסה"נ], הוצאת מוסד ביאליק, ירושלים: דביר, תליאביב תשס"ו / 1954. כג, 628 עמ'.

[לכרך זה מצורפות 21 תמונות ב"6 לוחות].

*487 A. Chouraqui, Super Flumina Babylonis — Evidences No. 12 p. 38—42, Paris, Août / Septembre 1950. [מכיל תרגומים לצרפתית של כמה משירי גבירול, משה ואברהם אבן עזרא, אחריו].

*488 פ. בירנבאום, מחזור השלם לראש השנה ויום כפור מתרגם ומפורש בתוספת מבוא High Holiday Prayer Book Translated and Annotated with an Introduction. Hebrew Publishing Company, New York 1951. XXIV, 1044 p.

*489 Ph. Birnbaum, Selihoth [סליחות, עברית ואנגלית]. Hebrew Publishing Company New York 1952. 61 pp.

[לא היה לנו עיני כשרשימה זאת נמסרה לדפוס].

490 H. Abt, English Translations of the Machzor — Jewish Affairs IX, No. 9 p. 21—24, Johannesburg 1954.

[על התרגומים של המחזור לאנגלית מ' 1761 עד זמננו].

לשון השירים, צורותיהם ומשקליהם

עיין גם כן במס' 482.

491 מ. זולאי, מפי פייסנים וסופכי שיש (א) אולות, אוליה (ב) אל אנה, אל איה (ג) אלתר, אלתריות (ד) אקנה, (ה) דבש, הדבש] — לשוננו לעם, מחזור ה' קונטרס ג'ד (מה'מ), 3—7, תשי"ד [1954].

492 מ. זולאי, מפי פייסנים וסופכי שיש [המשך, ו) אס (שהה והמתין), ז) אומד (בהיראת א'מ), ח) ארעון (לשון אירוע ומאורע), ט) ברת עצמך, י) לחושת] — לשוננו לעם ה', קונטרס ז, 10—15, תשי"ד [1954].

493 א. אברונין, הערות נוספות למילון בניהודה את א' [בעיקר על פי שימושי-לשון של משוררי תקופת ימי הביניים] — לשוננו, קיבץ מיוחד, בעריכת האקדמיה ללשון העברית, עמ' 105—114, תשי"ד [1954].

494 ש. אברמסון, הערות אבן עזרא (א) נוגי — כינוי ליהושע בן-נח אצל הפייסנים, (ב) הערות לבן משלי' וליהודה הלוי] — לשוננו, קיבץ מיוחד, בעריכת האקדמיה ללשון העברית עמ' 126—127, תשי"ד [1954].

- 495 ש. אברמסון, מלשון חכמים [בין השאר : על השימוש ב"רצה" בהוראת דיבור אצל הפייטנים] — לשוננו, קובץ מיוחד, בעריכת האקדמיה ללשון העברית, עמ' 70—71, תשי"ד (1954).
- 496 N. Wieder, The Term קץ in the Dead Sea Scrolls and in Hebrew Liturgical Poetry — The Journal of Jewish Studies Vol. V p. 22—31, 1954.
- [דוגמאות לשימוש במלה "קץ" בהוראת זמן (תקופה) בפיוטי הקליר, ר' סעדיה גאון, משה בר קלונימוס, שמעון בר יצחק ובשירי היחוד].
- 497 I. Garbell, The Pronunciation of Hebrew in Medieval Spain — Homenaje a Millás-Valllicrosa Vol. I p. 647—696. Barcelona 1954.
- [לביטוס דעותיה משתמשת המחברת ביד רחבה בשירים של משוררים בני התקופה הספרדית].
- 498 P. Le Gentil, Le virelai et le villancico. Le problème des origines arabes (Collection portugaise... 9ème volume). Société d'éditions "Les belles lettres" Boulevard Raspail 95, Paris 1954. (4), 280 p.
- [מחקר על מוצאן של צורות סטרופיות מסוימות בשפות הרומאניות של ימי הביניים. דיון מפורט על דעות המלומדים, הסבורים כי צורות אלה מקורן בשירה העברית (בשירי האזור) או בהימנונות של הכנסייה. פרק אחד בספר נועד גם לדעותיו של י. מ. מיליאס על המוצא העברי של הסטרופיקה בשירת ימי הביניים, עמ' 112—122 : Note sur la thèse hébraïco-espagnole de M. Millás-Valllicrosa. ישנו גם פרק על "החתי" מות" הרומאניות בשירי האזור העבריים והערביים, עמ' 161—177. ויש להעיר כי הבתים על סידלוס המובאים בעמ' 164 מצויים בסיומו של שיר מאת יהודה הלוי ולא במוֹשֶׁח ערבי. המחבר צירף למחקרו ביבליוגרפיה מפורטת].
- *498a. M. J. Benardete, Hispanic Culture and Character of the Sephardic Jews — Hispanic Institute in the United States, New York 1953, 186 pp.
- [תאריך ההופעה לפי העטיפה 1952, לפי השער 1953, אך נראה שלמעשה יצא הספר לאור רק ב-1954.
- המחבר דן בין השאר על הסיומים הלועזיים בשירי התקופה הספרדית (עמ' 15—20, 25—26, 86—87). את ידיעותיו על הספרות העברית שאב כנראה מכלי שני ועל כן לא דייק ואף טעה בכמה וכמה מקומות ; עיין למשל בעמ' 118 הע' 4].
- 499 E. Lévi-Provençal, Arabico—Occidentalia II. 1. Quelques observations à propos du déchiffrement des ḥarḡas "mozarabes" — Arabica I, 2 p. 201—208, Leiden (I. Brill) 1954.
- [מירוש חדש של החתימה הערבית-הרומאנית באחד משירי האזור של משה אבן עזרא (מהד' בראדי מס' רס)].

תפלות-קבע

עיין גם כן במס' 488, 490.

- *500 A. Baumstark, Liturgie comparée, Principes et méthodes pour l'étude historique des liturgies chrétiennes, 3e édition revue par Dom Bernard Botte, coll. Irénikon, Chevetogne, 1953. XV, 289 p.

[דן בין השאר על השפעות יהודיות בתפלה הנוצרית. הספר לא הגיע עדיין לידי ילדי מובא כאן לפי הביבליוגרפיה בכ"ע Cahiers Sioniens, שנה ח', חוב' א', מארס 1954 עמ' 105].

- 501 S. Zeitlin, The Morning Benediction and the Readings in the Temple — JQR NS XLIV p. 330—336, 1954.

- 502 S. Stein, The Liturgy of Hanukkah and the First Two Books of Maccabees — Journal of Jewish Studies V p. 100—106 (to be continued), 1954.

השירה בארץ-ישראל. בארצות-המזרח ובאפריקה

עיי' גם כן במס' 491, 482, 465, 496.

503 Z. Ben-Hayyim, *Studies in the Traditions of the Hebrew Language*, Instituto "Arias Montano", Madrid-Barcelona 1954. 150, (2) p.

[מכיל בין השאר בעמ' 123 — 148 מהדורה מדעית של פיוט מאת המשורר השומרוני מרקה בן המאה הרביעית נכח"ה, בצירוף תעתיק, תרגום אנגלי ופירוש מפורט].

504 מ. זולאי, רסיסי טל: א. שריר קלירי. ב. שריר לר' יעקב — הארץ י"ג בניסן תשי"ד / 16.4.1954. [על פי קטעי הגניזה שבקמברידג', על הפיוט הראשון "ממרומים ישיף לברך עם וארץ" מעיר המהדיר: לא נכתבתי ב"קלירי" אלא לרמז לחוגו ותקופתו — ארץ ישראל הביאנטיית. על השני "אהיה בטל הבטחת מיהלך": נראה לי אפוא להגביל את זמנו של המחבר בין המאה העשירית והאחת-עשרה].

505 מ. זולאי, תורה ושלום [פיוט אנונימי הפותח במלים "ארוכה מארץ בדתה מערץ" על פי קטעי הגניזה בלינגראד, קמברידג' ופראנקפורט. "כנראה קדום לר' סעדיה גאון". חתימת א"ב בראשי הסורים] — הארץ ג' בסיון תשי"ד / 4.6.1954.

506 מ. זולאי, האסכולה הפייטנית של רב סעדיה גאון — אורלוגין מס. 10, עמ' 17—29, תשי"ד/1954.
507 מ. זולאי, זולת לראש השנה [אמת אתה הוא גואל לישראל ומושיעם" על פי כ"י ט"ש H8/10. מדברי המהדיר "נראה לי שאין לאחר את זמנו [של המחבר] למאה העשירית"] — הארץ כ"ט באלול תשי"ד / 27.9.1954.

508 M. Wallenstein, *A piyyut from the Cairo Genizah* — *Journal of the Manchester University* XXV (1947—1953) p. 20—24, Manchester 1954.

[הפיוט "מי כמוך שבתך כרין" מאת שמואל השלישי לפי כ"י באוקספורד].

*509 A. Scheiber, *Panegyrics in Honour of a Baghdad Dignitary from the Kaufmann Geniza* — *Acta orientalia academiae scientiarum hungaricae* III p. 107—133, Budapest 1953. [השלמה לקובץ השירים שנחפרסם מתוך כ"י בקמברידג' ובלונדון ע"י ש. ז. שכטר (סעדיאנה, 63—74) וי. מאן (י. ק. ר. סדרה חדשה, ס 153—160). המהולל, אברהם בירבי נ... חי סמוך ל-1000 והיה מקורב לחצר המלכות בבגדאד. ניסוח עברי של מאמר זה הופיע ב"סיני" ונרשם בסקירתו הקודמת במס' 407. לניסוח האנגלי צורפו 14 תצלומים של הקטעים בקמברידג', לונדון ובודאפשט].

510 מ. זולאי, מתוך אגרת מוסר למחבר אלמוני [קטע מחורג, על פי כ"י ששון 219. מדברי המהדיר "קרבת רוח גדולה בין המחבר ובין ר' בחיי בעל חובות הלבבות"] — הארץ כ"ח באב תשי"ד / 27.8.1954.

511 ז. בן-חיים, ההוגים השומרונים את השם באותיותיו? — ארץ-ישראל, מחקרים כידיעת הארץ ועתיקותיה ספר ג' 147 — 154, תשי"ד / 1954.

[לביור השאלה הנ"ל מביא המחבר מספר גדול של דוגמאות מפיוטי השומרונים שנכתבו בין המאות ה"ד וה"ט ונחפרסמו ע"י א. קאולי. נוסף עליהן מכיל המאמר הוצאה ראשונה של שתי "פתחות" מאת מרחיב מרחיבי (במאה ה"ז) ואברהם אלעיה (במאה ה"ח). שתיהן נכתבו בצורה סטרופית המכונה בשירת ימי הבינים בשם "מרובע"].

512 ג. א. שוראקי, פייטנים מתלמסאן — שביבים, רבעון י. י. פינק, שנה א', חוברת א', 33—46, פאריס כסלו תשס"ו / Décembre 1954.

[הקדמה והוצאה של קינה מאת אליהו שוראקי (במאה ה"ז), קינה פייט לשבועות מאת סעדיה שוראקי (מת ב-1706) וקינה מאת יצחק שוראקי (באוראן במאה ה"ח); כל השירים מחוץ לפיוט לשבועות נדפסו כאן על פי כתב-יד].

ספרד ופרובאנס

עין גם כן במס' 461, 462, 464, 466—470, 482, 484—487, 493, 494, 497—498.

513 מ. זולאי, קטע למשורר ספרדי [אתה קושב שזע ועתר] על פי כ"י אדלר 497, לדעתו של המהדיר ממתבר ספרדי בן המאה ה"א] — הארץ ט' בתשרי תשט"ו/6.10.1954.

*514 **Ermenegildo Bertola**, Salomon ibn Gabirol (Avicbron), Vita, Opere e Pensiero — Il Pensiero Medioevale, Collana di storia della filosofia, Prima serie, Volume quarto, Cedam—Casa Editrice Dott. Antonio Milani, Padova 1953. 217 p.

רובו של הספר מיוחד לתיאור הפילוסופיה של גבירול, אך בפרקיו הראשונים ניתנו גם תולדות חייו וסקירה על יצירתו הספרותית בכללה. הספר עדיין לא הגיע לידי בשעה שרשימה זו נמסרה לדפוס; הנני מודה לרב ד"ר מ. נסים בנריאסטי שהעתיק לי את שעריו.

515 **Aldo Luzzatto**, Arte e sensibilità di Shelomo ibn Gabirol — La Rassegna mensile di Israel XX N. 9 p. 351—361, Roma 1954.

*516 [**P. Vuillaud**], Salomon ibn Gabirol, La Couronne royale (Kether Malcouth). Introduction, traduction et notes de Paul Vuillaud. "Les classiques de l'hermétisme et de la mystique", Editions Dervy, 18, rue du Vieux-Colombier, Paris 1953. 73, (3) p. [מעבר לך] הקדמתו של המחבר ישנן כמה וכמה טעויות הנובעות משימוש "Le tirage du présent ouvrage a été limité à mille exemplaires numérotés de 1 à 1.000, sur bouffant de Bellegarde." השני נדפס שטחי במקורות. מר וויאו אינו רואה צורך לציין, כי "כתר מלכות" תורגם לצרפתית סעמים אחדות לפניו, ובאחרונה רק שנתים לפני פרסום תיבתו, על ידי א. שוראקי; עיין ברשימתנו לשנת 1952 מס' 343.

517 י. רצהבי, פשר שלש הידות [גבירול: ומה דובר בלא לשון. — יהודה הלוי: קחה אש; גביר בן שש] — הארץ כ"ג בחשוון תשט"ו/19.11.54.

518 ש. אברמסון, חידת ר' שלמה בן גבירול [ומה דיבר בלא לשון]. — הארץ כ"ד בכסלו תשט"ו / 19.12.54.

519 ח. נ. ביאליק, על שיר אחד של ר' שלמה אבן גבירול [הערה על ניסח השיר "אני השר"] — הצופה, כ"ב בתמוז תשי"ד / 23.7.1954. [על מאמר זה העירני מר ד. תמר].

520 א. מור, שירי המשפחה של משה אבן עזרא — מבוע ד, 409—404, ניו-יורק תשי"ד/1954. 521 ש. ברנשטיין, שירים לחג הפסח לר' משה אבן עזרא — הדואר לד, גליון 24, עמ' 459—460, תשי"ד / 1954. (1) מה נעים ביום זה שירך; (2) מתגרת כפיר, שניהם על פי "חזונונים" קושטא 1580—1585. השיר השני מיוחס למשה אבן גיקטילה בקטעי-הגניזה ונדפס עליהן בין יצירות משורר זה במהדורת ת. בראדי, ידיעות המכון לחקר השירה העברית ג (1937) עו—עח.

522 ב. מ. ח. עוזיאל, שירת ישראל וכנורה (רבי יהודה הלוי) — ספר הגיוני עוזיאל, חלק ב 172—215, י"ל על ידי הועדה להוצאת ספרי הרב ד"ל ונסייע מוסד הרב קוק, ירושלים תשי"ד [1954]. [מאמר זה נדפס בראשונה ב"סיני" ט, 39—55; מר נ. ברימנחם העירני על הופעתו בקובץ המאמרים של עוזיאל הנ"ל].

523 ש. ד. גויטיין, הפרשה האחרונה בחיי רבנו יהודה הלוי לאור כתבי הגניזה — תרביץ כרך כ"ד 21 — 47, תשי"ד/1954.

[המחבר מפרסם כאן ארבע אגרות ערביות מתיך קטעי הגניזה שבספריית קמברידג' בדיונו משתמש הוא גם בהן וגם בכמה כתבי-יד אחרים שבחלקם לא נתפרסמו עד כה. מתוך ניתוח התעודות הנ"ל מתברר בין השאר, כי יהודה הלוי הגיע לאלכסנדריה ב'9 בספטמבר 1140 וכי הוא נפטר ברבע הראשון של 1141 (לפי כל הסימנים במצרים). אין ספק, כי לאור התומר העשיר המוגש כאן יהיה צורך לעיין מחדש בשירים השייכים לתקופה האחרונה בחיי המשורר].

- 524 א. אברונין, העדות ותקונים בשירת קדמונים [עשרה חיקונים לנוסח "שקל הקדש" של יוסף קמחי מהר"ל אללאנץ, לונדון 1919] — גליינות ל"א, חוברת ז, 49—50 תשי"ד [1954].
- 525 ש. ברנשטיין, קינה לר' זרחיה הלוי [זאבי ערב], נדפס כאן על פי מחזור ספרד ויניציאה 1587 ומחזורתו של י. רייסמאן] — הרואר גליון ו, י"ד באב עמ' 632 — 633, תשי"ד/1954.
- 526 א. שייבר, שירי מדיואן אלעזר כהן — סיני שנה י"ז, כרך ל"ה, 183 — 186, תשי"ד/1954. [על פי שני דפים באוסף קטעי הגניזה של ד. קויפמן מס' 147. חמשה שירים, הראשון "מרובע" מחוסר התהלה לכבוד השר אברהם כתוב בצורתו ובמשקלו של "רעה לבי" לדנוש — ולפי זה יש גם לתקן את סימון התנועות בראשו — האחרון, קטע של שיר אזור. השירים ביה הם פיוטים שקולים על נשמת האדם. לפי הסגנון נראה שהמסורר חי לכל המוקדם במחצית השניה של המאה הי"ג].
- 527 F. Cántera, Sélomo Ha-Levi, rehén en Inglaterra en 1389 — Homenaje a Millás-Vallicrosa Vol. I p. 301-307, Barcelona 1954.
- [בראש האגרת הידועה מאת דון שלמה הלוי לדון מאיר אלגואדיש רשום שהיא נכתבה באנגליה ב"הראינושי". ק. קובע שאין זו אלא המילה הקאסטיליאנית arrehenes — בני ערובות, ולפיכך נמצא שלמה הלוי בתוך קבוצת הנכבדים שהמלך דון חואן שלח ב-1388 כבני ערובות לדוקאס מלאנקאסטר. לפיכך חיבר שלמה את זמרהיין המשולב באגרת הנ"ל בשבתו בבית-סוהר אנגלי בחג הפורים 1389].
- 528 S. Bernstein, Two Unknown Hebrew-Spanish „Lamentations” — Homenaje a Millás-Vallicrosa Vol. I p. 149—163, Barcelona 1954.
- [הוצאה של שתי קינות ממחברים עלומי-השם על הפרעות של שנת 1391 בספרד. הן פותחות במלים „בני עמי בכו עמי בקול יגון ואנחה”, „אל תתני פוגת לך” ומקורן באוסף קינות מן המאה הטי' השמור בספרייה הלאומית שבליסאבון (עיין עליו גם ברשימתנו לשנת 1953 מס' 449). המהדיר צירף לקינות תרגום אנגלי והערות].
- 529 ש. ברנשטיין, קינה חדשה על גזירות שנת קנ"א (1391) לר' יחיאל בן אשר לבית הראש (מתפרסמת בפעם הראשונה) — בצרון ט"ו (כרך ל), 225—230, תשי"ד / 1954.
- [תמוז בעת אוכרה אויל דמעותי” Zuzn LG 520, נדפס כאן על פי העתקה מתוך כ"י האמבורג 205. עומד להופיע בספרו של המהדיר „על נהרות ספרד”].
- 530 ח. י. חמיאל, ספר אבני השפה לשמואל בן יוסף י' ששון, תקציר מחיבור לשם קבלת התואר דוקטור לפילוסופיה... הוגש לסינאס של האוניברסיטה העברית תמוז תשי"ג, ירושלים תשי"ד / 1954 [שער וחוכן הענינים גם באנגלית]. 39, (5) עמ'.
- חוכן הענינים: כתב היד — המשורר וזמנו — תולדות המשורר — שירתו של י' ששון — מבנה השירים. — ציורי המליצה. — צורות השירים. — סגנונו של המשורר. — סיום.

איטליה

עיין גם כן במס' 481, 482.

- 531 S. M. Stern, A Twelfth-Century Circle of Hebrew Poets in Sicily: Anatoli ben Yosef the Judge and his Friends — The Journal of Jewish Studies V, 60—79, 110—113, 1954. [על שהותו של אנטולי בן יוסף בסיציליה וחליפת השירים בינו ובין כמה מן המשכילים במדינה זו: אליקים. שמואל נפוס, משה חזן, פרחיה הזקן חלבי. הוצאת שירים וקטעי מליצה חרוזה על פי התצלומים של שלשה כתב-יד באוסף פירקוביץ הנמצאים באוסף המכון לחקר השירה העברית בירושלים. חומר נוסף לחולדות השירה העברית בסיציליה ניתן במאמרי Zur Geschichte der hebräischen Poesie in Apulien und Sizilien — Mitteilungen des Forschungsinstituts für hebräische Dichtung Bd I p. 132—147, (Berlin 1933).
- *532 C. Roth, New Light on Dante's Circle — The Modern Language Review XLVIII p. 26—32, 1953.

[על עמנואל הרומי, בוסני דא, גוביו וצינו דא פיסטויה, השווה את מאמרי המחבר על עמנואל שנתפרסמו באיטלקית ובעברית והוכנסו לרשימותינו הקודמות מס' 271, 457].

533 D. Lattes, Immanuel Romano poeta vanaglorioso — La Rassegna Mensile di Israel XXVII p. 291—294, 1954.

534 פ. נוה, "מעשה שבואל ונעמה" לעקב פראנסיש — תרביץ כרך כ"ד, 83—95, תשט"ו / 1954 (המשך יבוא).

[23 שירים של המשורר הידוע (1615—1662), המצטרפים לדעת המהדירה לסיפור בעל עלילה אחידה. כולם — מחוץ לשלושה — נדפסים כאן בפעם הראשונה מתוך כתב ידו של המחבר, השמור בספריה הבודליאנית].

535 מ. בניהו, לקוטים לתולדות קשריהם של חכמי ארץ־ישראל עם חכמי איטליה — סיני שנה י"ז, כרך ל"ה, 55—66, תשי"ד / 1954.

[ג. מתוך אוסף האגרות והשירים של משה זכות בספריית, עץ־חיים באמסטרדם: שיר לכבוד ר' נתן שפירא. ה. חרוזים על מצבת אלישע נאווי (1681). ה. קינה מאת יצחק־שבת אורבינו מפיסארו על מות ר' משה גלאנטי (1689)].

צרפת ואשכנז

עיין גם כן במס' 482, 488 — 490, 496.

536 ד. גולדשמידט, לקח שכחה ופאה למחזור אפ"ם — קרית ספר ל, 118—136, 265—278, תשט"ו / 1954.

[מחקר מקיף על התפלות והפיוטים לפי מנהג קהילות אס"י פיסאנו ומונקלו, שבארץ פיימונטי, שריד אחרון של מחזור צרפת הקדום. מחזור אפ"ם "לא בכל היקפו הודה עם מנהג צרפת הקדום, אלא התפתח וקבל השפעה מסוימת מצד מנהג אחר (ספרד, דרום צרפת?) — גולדשמידט עמ' 120].

537 ש. שפיער, לחקר הפיוט (הערות לכמה פיוטים שבמחזור אשכנז: אימת נוראתיך, אקדמות מלין, אוזכר סלה, שיר אל נעלם, אמל ורבך חמישי, שמיני איתותיו ומעשיו) — ארץ־ישראל, מחקרים בידעת הארץ ועתיקותיה כרך ג, 210—212, ירושלים תשי"ד (1954).

538 מ. וואכסמאן, פיוט־ר' שמעון בן יצחק לראש השנה — הדאר ל"ג, 735—736, כ"ו באלול תשי"ד / 1954.

539 ש. אידלברג, רגמ"ה [=ר' גרשם אור הגולה] המתקן, המשיב והפייטן — סיני שנה י"ח, כרך ל"ה, 57 — 66, תשט"ו / 1954.

540 [י. י. שווארץ], [תרגום יידי של שתי קינות מאת קלוגימוס בן־יהודה ומשה בן־אלעזר הכהן במאמר:] פניף עלעגנעס אויף שחיסות און גזירות — יארבוך תשי"ד ארויסגעגעבן פון דער יידישער קהילה אין בוענאס־אירעס. בואנסי־אירס תשי"ד/1954].

541 ד. תמר, עוד לקביעת תאריך שריפת התלמוד בצרפת [בעיקר על פי הקינה "שאלי שרופה" של מהר"ם מרוטנבורג] — קרית ספר כט 430 — 431, תשי"ד/1954.

542 ח. שירמן, קינה על עשרה קדושים מקהילת גרנובל — ציון י"ט, 66, תשי"ד / 1954. [הקינה של משה בן־יצחק, שנדפסה ב"קובץ על יד" כרך ג, עמ' כב, נכתבה על עשרה יהודים שקידשו את השם בגרנובל במחצית השנייה של המאה הי"ג].

543 ח. לשם, שיר לשבת חנוכה [אכלו משמנים וסלת רביכה" מאת אברהם. פיוט זה נדפס במחזורים לפי מנהג אשכנז במאה ה"ט] — דבר, כ"ט בכסלו תשט"ו/1954.24.12.

הולנד

עיין במס' 471.

רשימת מחברי הספרים והמאמרים ומחזירי הטכסט

מירסקי, א. 478	גולאן, א. 473	אברונין, א. 493, 524
נוה, פנינה 479, 534	גייטמן, ש. ד. 468, 523	אברמסון, ש. 494, 495, 518
עוויאל, ב. מ. ת. 522	גולדשמידט, ד. 536	אגף, מ. 470
קלאר, ב. 482	גירשט, י. ל. 481	אונגרפלד, מ. 474, 475
רגלסון, א. 467	הברמן, א. מ. 485	אידלברג, ש. 539
רצהבי, י. 517	האכטמאן, מ. 538	ביאליק, ח. נ. 519
שוארץ, י. י. 540	זולאי, מ. 491, 492, 504 —	בירנבאום, פ. 488, 489
שוראקי, נ. א. 512	507, 510, 513	בן-חיים, נ. 511
שייבר, א. 526	חמיאל, ת. י. 530	בן-מנחם, נ. 461, 462, 477
שירמן, ח. 471, 476, 486, 542	ליון, ישראל 469	בניהו, מ. 535
שטיינר, ש. 537	לשם, ח. 543	ברנשטיין, ש. 521, 525, 528
חמר, ד. 541	מור, א. 520	529
Abt, H. 490	Garbell, I. 497	Schirmann, J. 484
Baumstark, A. 500	Kupfer, F. 464	Stein, S. 502
Benardete, M. J. 498a	Lattes, D. 533	Stern, S. M. 531
Ben-Hayyim, Z. 503	Le Gentil, P. 498	Strelcyn, S. 464
Bernstein, S. 528	Lévi-Provençal, E. 399	Stummer, F. 465
Bertola, E. 514	Luzzatto, A. 515	Vuillaud, P. 516
Birnbaum, Ph. 488, 489	Millás-Vallicrosa, J.M. 483	Wallenstein, M. 508
Cantera, F. 527	N. N. 463	Wieder, N. 496
Chouraqui, A. 487	Orvieto, A. 466	Zeitlin, S. 501
Dietrich, E. L. 480	Roth, C. 532	
Elmaleh, A. 472	Scheiber, A. 509	

הדפוס העברי בפאקש

מאת

ח. ליברמן (ברוקלין)

לרשימת הספרים שנדפסו בפאקש מאת פנחס יעקב הכהן (ק"ס כ"ח עמ' 242—250) יש להוסיף את הספרים דלהלן מאוצר הספרים של הרבי מליובאוויטש זצ"ל.

תרמ"ו

1 ראה זה חוש לא ה' לעולמים ספר מחצית השקל על יו"ד (סי' ע"ז—ק"ט) מהתייר הגדול, רבן של ישראל מוריני ורבינו שמואל הלוי מקצ'ל'ן וצליהה בעמ"ח ס' מחצית השקל על עורח חיים ... ונלוה אליו קונטרס בני לוי... הובא לדפוס ע"י... ה"ק חיים ניווירטה כ"ץ מקאשוי וה"ק שמשון בלום מאונגהאר יע"א. שנת אל הר' קדשו לפ"ק [תרמ"ו] נדפס בדפוס של הרבני מו"ה איצק ליב ראזענבוים הלוי בפאקש. 8°. [4], 53 דף. בהקדמה — ספרים מחיי המחבר שסיפר בעל "חתם סופר".
ל"בני לוי" שער מיוחד :

קונטרס בני לוי... באגדה גם בהלכה... מהרב... מו"ה אליעזר צבי הלוי [לעווינגער] מ"כ בק"ק מג"ד [מאגענדארף] יע"א. מקובל ומחוקק... ונכתב מחתנו [ר' משה פאללאק אבד"ק באניהאר] ... שנת אל הר' קדשו לפ"ק נדפס בדפוס... איצק ליב ראזענבוים הלוי בפאקש, [9] דף.
עיין רשימת הכהן מס' 5.

תרנ"ו

2 צאינה וראינה על התורה. אין נייער בעארבייטונג, אונד זארגעפלטיגער אירונג דער פסקים אונד מדרשים, מיט דעם אנהאנג "קול יהודה" אין וועלכעם זיך איינע איבערזיכט אונד מאראלישע בעטראכטונג דער סדרות בעפינדעט. ממני הק' יהודה כהן קרויס רב דק"ק יאקאואטש ויהליל יע"א שנת תור גאולה לפ"ק. צווייטע פערמעהרטע פערבעסערטע אויפלאגע. שנת השיבה לי ששון ישעך לפ"ק [תרנ"ו].
נדפס בדפוס של מחיי מאיר סג"ל ראזענבוים בפאקש. 8°. [3], 209 דף. J. Eigenthum und Verlag von J. Krausz. Bez. Rabbiner Jankovacz (Com. Bács), Ungarn.
[מהדורה ראשונה נדפסה בשנת תרנ"א].

בדף [3] ע"ב : "אויף יעדעם ספר מוט מיינע נאהמענאונטערשריפט זיך בעפינדען" [חתימת יד המחבר].
בקולופון : "אויף פיעלע אנפראגען ווארום איך ניכט מיינע ספרים אין דייטשער שריפט הערויס געבע, דיענע היעמיט, דאס איך מיך נאך דר צוואה דעם חתם ספר ז"ל וזי"ע געריכטעט האבע, דער בפירוש שרייבט והבנות יעסקו בספרי אשכנז המיוסדים בגופם שלנו וכו' וד"ל".

מן ההקדמה : "...דאס זאגענאנטע דייטש חומש צאינה וראינה, וועלכעס אין פריהערער צייט אין יעדעם אידישען הייז אנצוטערפפען וואר. דא עס אבער אין פאלניש יידישער שפראכע געשריבען... זא האורדע עס אימער אין לויסע דער צייט וועניגער אונד וועניגער געלעזען... דא עס נור וועניגע לעזען אונד פערשטעהען קאנטען... ערוואכען מיך פיעלע יראים אונד גדולים... דאס דייטשע חומש אין ריין פערשטענדליכער שפראכע צו בעארבייטען... האבע איך יעדער סדרה איינע מאראלישע בעטראכטונג, אונד משלים סאן דען בעריהמען דובנער מגיד בייגעטיגט..."

הוצאה קודמת עיין רשימת הכהן מס' 25, ויש לתקן שם את מספר הדפים שהם : [2], 74, 92.

על ה"צאינה וראינה" מהדורת הרב קרויס אנו קוראים ב"וילקט יוסף" שנה י"ד דף נ"א ע"א בהג"ה :
"הרב גדול וצדיק מפורסם התלונן מאד על מחבר א' בזמניו (של כמה ספרים בעברי דייטש) שהדפיס ג"כ ספר א' בשם צאינה וראינה. והעולם אינם יודעים כי אחר הוא ואין זה בן זוגו של הראשון כלל ולאט לאט

נדחה ע"ז הישן המשובח ונשכת זכרו הטיב... מבית ישראל. והיום הזה תאמרנה הנשים שדעתן קלות ובקיצור נוחה להו אין לנו חלק ונחלה בצאינה וראינה הישן, ולא ישימו לב כי אמותיהם וכמה גדולי דקניות ישיבו על ספרים הללו בטהרה בעת אשר עיד היו נדפסים גם באותיות קטנות ומטושטשות וקודש ה' להם ספר הזה לשבת המלכה ולא יצאו מפתח ביתן עד שגמרו כל סדרה וסדרה באמונה, ועתה בנות ישראל ממהרות לצפצף ולהגות איזה פסקי הנאמרי' בה לצאת ידי שמים קצת ויוצאות כרחיבות... ומוטב ה' לו אם באמת רצה לעשות תועלת לרבים הגי נשי במה לזכות בה יעשה רק להדפיס את הישן ולהוסיף בו הגהותיו ולתקנו בלשון יידיש דייטש המובן במדינתנו (כמו שהדפיס את הספר פלא יועץ עם תימר דבורה) ואז ה"י... דבר גדול מאד...".

ת רנ"ז

3 ספר המו"ד ר"ת מור דרור וגם מאמרים ודרשות הנרמזים בספרי תפארת ישראל כולל מאתים ושתיים עשרים דרשות, וחמש מאות שלשים ושלשה מאמרים וזוה הוא החלק הרביעי נכלול בו ל"ח דרשות מן קל"ב עד ק"צ וקל"ה מאמרי' מן ק"מ—ה"ע. הכנתו ודרשתיו פה ע"מ [=ער מלוכה] חיען והגליל אני הרב יעבד צעיר יעקב ב"ה צבי ה ל ו י Rabbiner J. Hirsch, Wien xiv. פה ע"מ חיען אמור דרור לפ"ק פה פאקש תרנ"ו לפ"ק, נדפס בדפיס של מ"ה מאיר ראזענבוים הלוי. 8°. [2], 255 ע' ושער גרמני משנת 1896.

ספר המו"ד... כולל רכ"ב דרשות ותקל"ג מאמרים אשר ק"ע דרשות ורע"ז מאמרים כבר באו בארבעה חלקים ראשונים, וזה עתה חלק החמישי כולל ל"ב דרשות מן קע"א עד ר"ג ככלל וקס"ב מאמרים מן עה"ר עד תל"ז, מלבד י"ב מאמרים על פרקי אבות הניספים ונלויים בסוף הספר למימרא שצ"ו ואינם מן הכנין, והדברים נאמרו ונשנו לפי העת והזמן משנת ת"ר עד הא שתא תרנ"ז לפני קהל ועדה בקהלת ק"ק מאסערסדארף וע"מ חיען יע"א אשר אני יושב כעז על התירה ועבדה אני הרב יעבד צעיר (מימרא קצ"ב) יעקב ב"ה צבי ה ל ו י מכונה בשם Rabbiner J. Hirsch. אמור דרור לפ"ק, פה פאקש תרנ"ז לפ"ק נדפס בדפיס של מ"ה מאיר ראזענבוים הלוי. 8°. [2], 255 ע' ושער גרמני משנת 1897. עיין רשימת הכהן מס' 45.

חלק ראשון נדפס בחיען תרנ"ב, 24, 267 ע' ושער גרמני. חלק שני—בפרעסבורג תרנ"ג, 240 ע' עם השער הגרמני. חלק שלישי—בפרעסבורג תרנ"ג, [2], 228 ע' ושער גרמני. חלק ששי—בפרעסבורג 1900, [2], 194 ע' ושער גרמני. — רשימת ספר זה בבית עקר ספרים של פרידברג משובשת.

ת רנ"ח

34 בעזרת שטאטוטען דער חברה (1) מוניות דכחורים דק"ק באניהאד יע"א. פאקש, דרוק טאן מאיר ראזענבוים הלוי. 1897 [תרנ"ח], 8, 8 ע'.

זו היא חברה להחזקת הישיבה בבניהאד. החוברת מכילה: (א) אל שלומי אמוני ישראל, מאת רב העיר, ר' אליעזר דייטש, בעל המחבר ספר "תכואות השדה" והוא גם מנהל הישיבה. (ב) אייפרוף צו ערהאלטינג דער ישיבה! מאת גבאי החברה. (ג) שטאטוטען.

ת ר"ס

4 פלא יועץ עצה טובה קמ"ל... איזהו דרך ישרה... פעילת... רב צדק מורה בק"ק סליסטרה... (ר) אליעזר פאפין... דיעזעס... מוסר ספר האבע איך הארטגעטרייא איבערזעצט אונד מיט אנמערקונגען פערזעהען, איך האבע איך ערצהלהונגען פאן אגודת הש"ס מדרשים אונד אנדערע הייליגע ספרים אונטער דעם טיטעל תומר דבורה בייגעמיגט, דא שעהן, בעלעהרענד אונד מלא יראה זינד. ממני הקטן שבקטנים יהודא כהן קרויס מק"ק באניהאד יע"א, אבדק"ק יאנקאוואטץ והגליל יע"א. שנת זזאת הברכה לפ"ק [תרמ"ו]. צחיטע איפלאנע ודברת במ לפ"ק [תרנ"ד]. דריטע פערבעסערטע קאריריגירטע איפלאנע. ש' צדיק כתמר

יפרח לפ"ק [תר"ס] Verlag von Julius Krausz, Bezirks Rabbiner Jankovacz (Bács), Ungarn. נדפס בדפוס של הרבני מו"ה מאיר ראזענבוים הלוי בפאקש. 8°, [6], 220 דף.
 בדף [3] ע"א: יעדעס ספר אויף וועלכעם נישט מיינע אייגענהענדיגע אונטערשריפט איסט, לגניבה יחשב ומצוה להודיענו. [חתמת].

מהסכמתו של הרב ר' הלל ליכטענשטיין מקאלמעי: "...לפני רבות בשנים עלתה על דעתי לעשות כן, ובקשתי אז מן ידידי, בר אבהו ירא ד' התורני המופלג והחרוץ הנגיד מה"ו יוסף גינז ו"ל המדפיס בעיר וויען הבירה שקנה מירשי המחבר מלא יועץ הזכות של הדפסת זה [1] שיתן לי רשות להדפיסו בלשון אכשנו ונתן לי זאת בכתב, אבל לא אסתייע מלתא לי לעשות כן, לכן זכות זה שיש לי, אני נותן שלא יהא עליו שום פוצה מה. וחשוב הוא לכל אחד ואחד להביא ברכה זאת לתוך ביתו לעיין בו בכל יום לכל הפחות חצי שעה ובשבת קודש רוב היום..."

ת ר ס א

5 לקוטי צבי ספר כולל מיט דייטשער איבערזעצונג תחנות שירות בקשות ומשניות לראש השנה, יומא וסוכה וענינים יקרים לכל חרש אלול ר"ה ויו"ב ולכל מועדי ה' מהקדוש מו"ה חיים יוסף דוד אוולאי ... איך גלויבע איינע גראסע ליקקע אויסגעטיללט צו האבען דאדורך, דאס איך דיעזעס הייליגע ספר איך דעם אונגעלעהרטען צוגעגליך געמאכט האבע, צו דיעזעס צוזעקע האבע איך די משניות פאן מסכת ר"ה יומא אונד סוכה מיט פונקטאטיאן פערזעהן, דען פ' קב ונקי בייגעדורקט, אונד איינע אויסגעצייכענטע יידיש דייטשע איבערזעצונג, ענטאממען פאן פ' קב ונקי, בייגעפיענט. ה"ק ש מ ע ו ן בן הרה"ג מוה"ר נתן זצוק"ל מיל לער, פערפאססער אונד הערריסגעבער דעס ספר "ושבתם [ושאבתם] מים בששון". שנת אסתר [תרס"א] בחדש אג' לודי לוי לי [אלול] דרוק פאן מאיר ראזנבוים, פאקש. 8°, XXVI, [1] ע', 60 דף.
 ע' xx — xxii דרשה ליל כל נדרי מאת אבי המחבר, ר' נתן מיללער אבד"ק סעטשעני מחוז נעאגראד. והשוה להלן מס' 20.

א5 שמחת הנפש. מהדורת הרב קרויס. חוץ מהוצאת פאקש תרנ"ט (רשימת הכהן מס' 60) רושם דר. יעקב שאצקי הוצאת פאקש שני' משנת 1901. "שמחת הנפש" חלק שני, מהדורת דר. יעקב שאצקי, גייראק 1926, ע' 27 ועוד הפעם בע' 28), וכותב שהוצאה זו נמצאת בספרי הצבורית הגיוורית. חפשת' שם ולא מוצאת', ואי אפשר לה שתמצא, כי אינה קיימת כלל. הוצאת פאקש השני' היא משנת תרס"ו ככתוב על השער של הוצאה זו, וכן בסיום הספר כותב המחבר: הוצאה שני' נגמרת יום ג' לסדר והי' עקב תרס"ה.

דר. שאצקי (שם, ע' 26—27) קורא תגר על מהדורת הרב קרויס וכותב: "אלס א קוריאן דארף נאך דערמאנט ווערן א אינגארישע אויסגאבע פון "שמחת הנפש" ... דאס איז אן אמת'ע "פארזעצניש". דער כלומר" שטער מחבר יהודה כהן קרויס, א רב אין דער שפעטל יאנקאוויטש, האט בארױבט דעם ארימן קירכהן, איבערגעדורקט דעם ספר אין א דייטש-מערישן לשון, דעם אמת'ן מחבר, פארשטייט זיך, נישט דערמאנט און דערצו נאך אפגעדורקט מיט גרויסע אותיות, אז "יעדעס רעכט פארבעהאלטען". דער דאזיקער אינגאריש-דייטשמערישער פלאגיאט האט געהאט אין א קורצע צייט צוויי אויפלאגן, די ערשטע אויפלאגע ... איז דערשינען אין יאר 1899 (געדרוקט אין פאקש, אונגארן), די צווייטע אין יאר 1901. כנראה לא קרא דר. שאצקי את הקדמתו של הרב קרויס. הרב קרויס עיבר את הספר ביידיש של יהודי אונגארן (שהיידיש שבה נכתב הספר לפני שתי מאות שנים לא היתה מובנת כל צרכה לגשותיהן. עיין לעיל מס' 2). לדבריו נטפל לעבודה זו על פי הפצרתו של הרב ר' שמעון סופר, בנו של בעל "כתב סופר", שזכר את החיבה שאביו ה"כתב סופר" ה' מחבר ספר זה והי' גורג שאחרי סעודת ליל שבת קרש היתה בתו רחל קוראת לפניו בספר זה, וזקנו ר' עקיבא איגר אפילו כתב הערות על שוליו. ר' שמעון סופר זה הוא שהפציר בו לעבד את הספר שיהי' מובן לנשי תדור. ואשר למחבר כותב הרב קרויס ששמו אין ידוע (ואין לתמוה על זה שהרי הספר נדפס אונגרימי) אלא שמצא שהוא מכנה את הרב ר' אהרן שמואל קאידנובר, בעל "ברכת הובח" בשם "חמי זקני", ואם כן — כותב הרב

קרויס — הי' חתנו של ר' צבי הירש קאדינבר בעל "קב הישר". ובכן אין כאן לא "פלאגיאט", לא "קוריוז" ולא "פארזעעניש".

ת ר ס ג

6 יסוד האמונה ושרש הבטחון חלק שני. שובו אל ה' להשיב חמתו. מהרה להמלט מהשחתתו. וזאת לפנינו בישראל במאמרו. אמת ושלוש אהבו לנצח. לעולם ועד ישכנו לבטח. בתורתו יומם ולילה לשיח. בר נשמת אדם. דרכיך דרכי נועם. וכל נתיבותיה שלום. דור ודור יהללך לעולם. [בראשי התרזים : שמואל בן דוד]. נעשה ונגמר בשנת למחול עונותיו. הובא על מזבח הדפוס שנת תרס"ג לפ"ק. צווייטער טהייל. Verlag von Samuel Kann, Budapest III, Lajosgasse 104. [חמ"ד פאקש, בדפוס מאיר ראזענבוים] 8. [4] 105 ע'. שם המחבר : ר' שמואל קאנן.

ע' א—לא : פתיחה (בלשון הקדש). מע' ל"ב ואילך : דינים (ביידיש) מסודרים בדרך שו"ת משולבות בדברי מוסר. — החלק הראשון נרשם ברשימת הכהן מס' 14.

ת ר ס ד

7 צאינה וראינה על התורה. [כנ"ל מס' 2] ממני הק' יהודה כהן קרויס רב דק"ק לאקענבאך והגליל מקדם יאנקאזאטץ יע"א... דריטטע פערמעהרטע פערבעסערטע אייפלאנע, Eigentum und Verlag von J. Krausz, Bez. Rabbiner Lakompak (Com. Sopron), Ungarn. שנת בו ששון [תרס"ד]. נדפס בדפוס של מה"ר מאיר סג"ל ראזענבוים בפאקש. 8° [4] 206 דף. בהוצאה זו נוסף "הרגום שני". מן ההקדמה להוצאה השלישית : "...ווען עלטערן, ווי עס הייסע איבליך איסט, איהרע קינדער אללערהאנד הבלי הבלים לערנען לאססען, לאטייניש, פראנצעזיש, קלאזיער, זא מיססען זיך דאך זאפיעל יידישעם געפיהל האבען. איהרע קינדער יידיש דייטש לערנען צו לאססען, די עס ניכט טהון, פיר דיעזע ברויך מאן קיינע מוסר ספרים דרוקען צו לאססען".

בדף [4] ע"ב : אויף יעדעס ספר מוס זיך מיינע נאמענס אינסערשירפט אדער מיין חותם בעפינדען, זאנסט איזט עס אסור צו קויפןען ואדם אסור דבר שלו. [חותמת המחבר].

ת ר ס ה

8 לבנימין אמר, באור... על מאמרי דרבה בר בר חנה... אשר פעל... אאז"ק הגאון... הרב מוה' בנימין זאב וואלף הלוי מבאסקאזיטץ... בעה"ח ס' סדר משנה על הרמב"ם, וס' שושן עדות על מס' עדיות, ס' מאמר אסתר דרשות וקונטרס חילוקא דרבנן על סוגיות הש"ס, ועוד שאר ספרים אשר המה עוד בכתיבם שהיה משתמש [1] בהרבה קהלות קדושות וסיף ימיו קריב לעשרים שנה בק"ק באניהאד במדינת אינגארן ושם מנוחתו כבוד... ונספח עליו הקונטרס אגרת התוכחה מס' השכל מאת הרב החכם החסיד מו"ה שלמה בן לחמיש... עם תוספת מעט משלי אשר קראתי בשם נחלת יעקב. הובא לבית הדפוס... על ידי הק' יעקב אליעזר ווייס העומד על משרמתו... פה קהל עדת יראים בעיר אגראם. נדפס בדפוס של מה"ר מאיר סג"ל ראזענבוים, פאקש תרס"ה, 4° [6] 15 דף. orth. isr. Lazar Weiss, Rabbiner der aut. Gemeinde Agram (Croatien). בראש הספר — דרשה לתנוכה.

המו"ל כותב אשר את "אגרת התוכחה" מצא בסליחה ספרדית ישנה שלפי האותיות היא דפוס ויניציאה והחליט להדפיסה עוד הפעם ולצרפה לספר זה, ויש להוסיף הוצאה זו לרשימת ההוצאות שב"אגרת המוסר" מהדורת הברמן, ירושלים תש"ו.

9 מאיר עיני סופרים ג' חלקים וספר איצר החיים על חדושי שו"ב... שלשה ספרים, להראות סדור האגרות... ללמד בני יהודה קטת הסופרים, כלוח חרוזים ואבני מליצה... בסדר נכון ונשא על כל חלופי הזמנים, וגם לאיש איש וערכו לגדולים וקטנים... ממני... עומד על הזבח ומורה בעדת מי מנה, בן שבע ועשרים שנה.

חיים ווייס: מה פעלשע סענטיאון, אסרו חג של סכות תרס"ה לפ"ק. Verlag von Weisz Hein-rich, Felsőszentiván (Bács m.) פרייז 1 קראנע 20 העללער, נדפס בדפוס של הרבני המופלג מו"ה מאיר ראזענבוים הלוי בפאקש 1904 [תרס"ה] 5:6.5 ס"מ. [14], ירצד, [2] ע'.

10 שושן עדות חלק שני [מן דף פט עד גמירא] והוא הלוח הראשון מספר שני לוחות העדות ובי עשרה מאמרות ואלו הן הא' הפתיחה, ב', ג', ד', ה', ו', ז', ח', ט', ביאור על שמנה פרקים מסכת עדות [עדיות] עם ביאור כל הסוגיות והרבה דבורי תוספי בש"ס ופוסקים וז"ל ומי בראש רבינו גדול הרמב"ם ז"ל המישך שייכי להם. ה"ו"ד נעילת וסיום המסכת... ספחתי ורבינו... הק' ואלף. הלוי באסקוויץ בלאאמ"ו החכם המפורסם... כמה"ו שמואל קעלין... חיבא לבית הדפוס ע"י יניו ונכדו... יעקב אליעזר ווייס העיזר על משמרתו... מה קהל עדת יראים אגראם Lazar Weisz, Rabbiner der aut. isr. orth. Ge-meinde Agram (Croatien). נדפס בדפוס של מה"ו מאיר סג"ל ראזענבוים פאקש תרס"ה, 4°, [1], פט—קפט, [9] דף.

בסופטים הרבה חסר השער הזה.

לטופס שלנו מצורף גליון בודד מאת המו"ל "דבר להקוראים והפראנומערנאטען" בין השאר היא כיתב שהדפוס את הספר "לבנימין אמר" באותו הגידל של ספר "שושן עדות" כדי שייכלו לכריכם יחדו ומתירי ששים העללער. מחיר החלק השני של "שושן עדות" ג' כתרין ואלו שחושבים שהוא קצת ביוקר טיעים המה. המו"ל מונה את ספרי המחבר הידועים לו: "קלבין השקל, ר"ב שערים על סוגיות, פירוש למדרש ילקוט חידושים על מס' ביצה, יומא, סוכה, בב"ק, ס' עיגונא דאיתתא, כללי מגו, כללי רוב וחזקה, כללי ס"ס, וחלקים מכ' סדר משנה על הרמב"ם, ומאמר אסתר ורשות, דיני מנהגים, ר"ח סגה"כה [ר' חנינא סגן הכהנים], שו"ת, הנזר והעדות [על י' סוגיות, והיא לוח השני מס' שני לוחות העדות] וכל אלה נגנבו או נאבדו באי"ר הזמן. אמנם ידעתי כי ש"ב הקצין מו"ה שלמה קליין ז"ל בביראפעסט אשר אצלי היו טמונים הכ"ק נתן להרבה מן הגדולים מן הכ"י בתורת שאלה ולא ניתנו עוד לחזרה...".

ת ר ס "ו

11 שפתי חכמים על מס' ראש השנה לגמרא ורש"י ותוספות ור"ף ורא"ש ז"ל, ותוכן הספר במקום מדברי הירושלמי, מגילת תענית, מכילתא, ספרא תירת כהנים, ספרי, תוספתא, פסיקתא, מדרש רבה, מדרש הנחומא ילמדנו, מדרש תהלים שוחר טוב, מדרש נעלם, מדרש טעמי חסרות ויתרות, מדרש ילקוט, פרקי דר' אליעזר, סדר עולם, שאלות דר' אחאי גא', הלכות גדולות, הרי"ף, מחזיר ויסרי, סדר רב עמרם גאון, תשובת הגאונים, יוסיפון בן גוריון הכהן, שימושא רבה, ספר יצירה, ספר היכלות, פייט, תרגום ירושלמי, תרגום יונתן, ערוך, ברייתא סוד העיבור, ברייתא דמלאכת המשכן, ספר הפרדס לרש"י ז"ל, מובאים בפ' רש"י ותוס' ור"ף ורא"ש ז"ל העתקתי שם במקומם העניינים ההם ובלשונם, עם פי' המפרשים להבריהם ז"ל, וגם בשארי מקומות הבאתי מדברי המפרשים ז"ל ולא הלכתי בגדולות, אלא רוב דברים הנצרכים ושייכים על פי משוטה, והוספתי מעט אשר חנו ה' את עבדו הק' אברהם אבי הערצל ה"י שעור רב דחברא מחזיקי הדת דפה ק"ק פרעסבורג תע"א. Verlag der Verfassers Abraham Herczl, Vereins Rabbiner, Pressburg, Ungarn. פאקש יע"א שנת תרס"ו לפ"ק נדפס בדפוס של הרבני הגדול מו"ה מאיר הלוי ראזענבוים בוי"ו ג"י, 2°, [3] 55 דף.

למסכת ברכות נדפס בפרסבורג תרנ"ט ולמסכת מגילה — שם תרפ"א.

ת ר ע "א

12 תורת חיים על הלכות שבת מס' רמ"ב עד ס' רס"ה. שנת תרע"א לפ"ק פאקש נדפס [1] בדפוס של הרבני המופלג מה"ו מאיר סג"ל ראזענבוים ג"י 1911. 2°, [1] 100 דף.
שם המתבר: ר' יעקב שלום בר' חיים סופר זומ"צ בפעסט. — החלקים הקודמים נרשמו ברשימת הכתן.

תרע"ב

3. אלה המצות ערקלערונגען דער תרי"ג מצות נאך ספר החינוך לרבינו אהרן הלוי מברצלונא זצ"ל. איבערזעצט אונד בעארבייטעט פאן יואב הלוי בילליטצער. פאקש תער"ב לפ"ק. נדפס בדפוס של מו"ה מאיר סג"ל ראזענבוים. 8°. [3] 64 דף.

תרע"ג

14 מנחת ישראל על מסכת עירובין אשר חברת... הק' ישראל רייך רב בק"ק באסארקעס והגליל בן לאמו"ר הגאון מה"ו אפסל רייך נ"י. חלק שני [על פרק גיה] פאקש. נדפס בדפוס של מה"ו מאיר ראזענבוים הלוי נ"י שנת תרע"ג לפ"ק. 2°. [3] 146 דף. — החלק הראשון נדפס בווייטצען והשלישי בבארדיוב.

תרע"ה

15 ארח לחיים כולל התוכחה לרבינו בחיי ז"ל מועתקת ללשון אשכנזית בחרוזים. מאת ב' ר' א' הרב דק"ק ק—ג. עם מעט הוספה מאת הק' שמואל רייניטץ... חופק"ק פעסערואשאר יע"א. ORACH LECHAJIM. Enthält die Tochuhe des rebeni Bechaji in's Deutsche übersetzt von Herrn Oberrabbiner S.F. zu K.b. Zum Druck beförderd und mit anhang versehen durch Samuel Reinitz oberrabbiner [!] Peterwaschar. Druck von Max M. Rosenbaum, Paks, 1915. 8° 10 [6] ע. ע' 10—10 תוכחה לרבינו בחיי עם תרגום גרמני; ע' 21 — אגדה לפרשה וישב [אידיש]; ע' 32 — "הנזידה מגליציה", שיר עברי בן כ"א בתים, מימי פלישת צבא רוסיה לגליציה. מאת שמואל גאסטלייב אבד"ק טאלסשחא; דף אחרון: שער היגרי ומעבר לשער שיר בהונגריה, בן תשעה בתים, לכבוד הצבא ההונגרי מאת רב ארטודוכסי.

16 דברי אמת התעוררות לתשובה. ווארטע דער בעלעהרונג אונד צירעכטזויינינג מהרבנים הגאונים הצ' כמדינת אינגארן נ"י אין איהרעם אויפטרעגע איבערזעצט בעארבייטעט אונד הערויסגעגעבען ממני הק' יודא כהן קרייט רב בק"ק לאקענבאך יע"א. Eigentum und Verlag J. Krausz Bez. Rabbiner Lakompak. Druck von Max M. Rosenbaum, Paks. שנת העת"ר [תרע"ה]. 8°. 31 ע'. בהקדמה — קול קורא בלשון הקודש בתחומות 43 רבני אינגארן.

תרע"ט

17 אשכבתיה דרבי יכיל בתיכו הספרים... נאמרים לפני מסתו של אדונינו מורינו ורבינו, הגאון הצדיק... כקש"ת רבי יוסף ליב סופר זצוק"ל אבדפ"ק פאקש יע"א. כתבתים, ובעט ברזל ועופרת חקקתים, זכרון היא לתלמידיו הרבים... ובתוכם הצעיר אהרן בן לא"א מו"ה מאיר סג"ל ראזענבוים. פאקש, נדפס בדפוס של מה"ו מאיר סג"ל ראזענבוים נ"י שנת עטרת [תרע"ט] לפ"ק. 8°. 28 [1] ע. המחבר נפטר ביום א' כ"ב סיון תרע"ח.

מכיל הספרים: מאת ר' יצחק קערפעל דומ"ץ בפאקש; מאת ר' שמעון סופר אחי הנפטר וממלא מקומו; מאת ר' עמרם פישער אבד"ק יונק גיסו של הנפטר; מאת ר' יעקב שלום סופר רב"ד דקה"י בבודאפעשט; מאת ר' מרדכי אפרים פישל פישער אבד"ק ש' פאטאק; מאת ר' יצחק צבי סופר הרב דקה"י טעמעשוואר פאבריק; מאת ר' אפרים פישל זוסמאן דומ"ץ בבודאפעשט. ע' 28—26 צוואת הנפטר. ע' אחרון נוסח מצבתו.

תרפ"א

18 לקוטי סופר על תרי"ג מצות קובץ גדול המאסף דיני ועניני כל סוגי מיני האישים הנמצאים וגם אלה אשר באומה הסגילה באיזה שם פרטי נקראים, להתחייבותן ושייכותן התחשבותן ונגיעתן לכל מצוה ומצוה הן דארייתא והן דרבנן תקנותיהם גזירותיהם ומנהגיהם... בסדר מצות התורה. מלוקט ומסודר מש"ס בבלי ירושלמי תוספתא ספרא ספרי מכילתא מס' קטנות ספרי המדרשים וספרי הפוסקים וחדושי ראשונים ואחרונים

עם הוספות מכבוד הרב הגאון הגדול... מו"ה יוסף ליב בהגה"ק מו"ה אליעזר זוסמאן סופר אבד"ק פאקש והגליל, וצוקללה"ה. חלק שני (סדר בשלחיתרו. מצוה כ"ד"ב). פאקש, תרפ"א לפ"ק בדפים של הרבני המופלג מו"ה מאיר סג"ל ראזענבוים נ"י. 2. [2] 80 דף. החלק הראשון נרשם ברשימת הכהן מס' 148. מן התקומה: "...החלק הראשון... יצא... בשנת תרע"ג והתאמץ להדפיס גם חלק זה השני אם כי אופני הדפוס נהגו בכבוד לרגל עושי המלאכה הגמיעים ע"י מלחמה הגיראה אשר ה' בעולם ומאז הוקר הגבית עוף מוסיף והולך... וגרם עמל ויגיעה רבה להשיג הניירות לצורך הדפוס ומן ההכרח להשביח העבודה תוך מצית שביחת מלאכה בשבת...".

ח ש"ד

19 בעז"ה ספר חכמה עם נחלה וה' לשני ראשים: הראשון חכמת אבות והוא ספר דברי בן זכרי עה"ת [על התורה]. כולל חרשים ובאורים בדרך פשט ואגדה וחקירה טהורה עה"ת, והשני נחלת אבות חרשים ובאורים על מס' אבות בדרך פשט וחקירה מאת... זאב צבי בן... זכרי הכהן קליין נ"י אבד"ק איזענשטאט והגליל... חלק ראשון... Gedruckt bei Max N. Rosenbaum, Paks... 190 ע. מעבר לשער העברי שער גרמני. לנחלת אבות שער מיוחד: ספר נחלת אבות. על פרקי אבות מנחה מוכרת... לכבוד... הרבני... מו"ה עזריאל ליב הכהן קליין פנת יקרת דק"ק נייטרא ולכבוד איש בריתי... הרבני... מהו צבי קראמער פנת יקרת... קהל עדת ישרון בעיר פפד"מ... מאת זאב צבי הכהן. פאקש נדפס בדפוס של מו"ה מאיר סג"ל ראזענבוים הלוי נ"י.

בקולופון: "נעשה ונגמר ע"י המסדר האותיות הב' מרדכי פארקאש מעיר טעטש, והב' מרדכי קלינזיס צבי צאבעל מעיר פאקש".

20 תיקון לקוטי צבי ענטהעלט ערגענצונגען דער פעהלענדען תפילות [מלקוטי צבי מיט דייטשער איבער-ועטצונג חלק א] איינגע צעבעטעטע סערמעהרט מיט אנמערקונגען פערועהען געארדענט פאן הק' ש מ ע ין בו להה"ג מה"ר נתן זצ"ל מיללער המתגורר פה פארקאש... תיקון לקוטי צבי תיקון (השמות וערובי הסודות מה שחסרתי בחלק (א) נמצא מפירוש בחלק (שני) (ביתר) תפילות אשר בעה"י (הוספת) על הראשונים ויחידיו יהיו תמים... נדפס בדפים של מו"ה מאיר סג"ל ראזענבוים פאקש, 8. [6] דף. [עיינ לעיל מס' 5] — מעבר לשער: פריו מיינעס "לקוטי צבי" מיט דייטשער איבערזעצונג... נור 1 קראנע 10 ה' [העלער]. מיר דייטשלאנד נור איינע מארק...

למדמיסים בפאקש יש להוסיף את מרדכי ראזענבוים. אליו עבר הדפוס מאת איצק ליב ראזענבוים ואצלו נדפסו הספרים בשנת תרמ"ח וספר אחד בשנת תרמ"ט (תשובת ריב"א) וממנו עבר הדפוס לידי מאיר ראזענבוים.

מפתח שמות הספרים

אגרת התוכחה 8	לבנימין אמר 8	ציניה וראינה 2, 7
אלה המצות 13	לקיטי סיפר 18	ש"שן עדות 10
ארת לחיים 15	לקיטי צבי 5	שטאטטען אט
אשכבתיה דרבי 17	מאיר עיני סופרים 9	שמחת הנפש 5א
בני לוי 1	המו"ד 3	שפתי הכמים 11
דברי אמת 16	מחצית השקל 1	תורת חיים 12
חכמה עם נחלה 19	מנחת ישראל 14	תקון לקוטי צבי 20
יסוד האמונה ושרש הבטחין 6	פלא יועץ 4	

מפתח שמות המהברים

קליין, ר' זאב צבי 19	חברא מזונות דבחורים 3א	באסקאוויטץ, ר' בנימין זאלף
קרויס, ר' יהודה כהן 2, 4, 7	לעזינגער, ר' אליעזר צבי 1	8, 10
16	מיללער, ר' שמעון 5, 20	בילליסצער, ר' יואב הלוי 13
ראזענבוים, ר' אהרן 17	סופר, ר' יוסף ליב 18	ב' ר' א' 15
רייך, ר' ישראל 14	סופר, ר' יעקב שלום 12	גאטטליעב, ר' שמואל 15
רייזניץ, ר' שמואל 15	פאללאק, ר' משה 1	הירש, ר' יעקב צבי הלוי 3
ר' שלמה בן לחמיש 8	פאפו, ר' אליעזר 4	הערצל, ר' אברהם אב' 11
ר' שמואל הלוי מקעללן 1	קאנן, ר' שמואל 6	ווייס, ר' חיים 9

כתבי יד ערביים מארץ ישראל

מאת

א. אשתור

האוסף של כתבי היד הערביים שבבית הספרים, החולך וגדל במידה ניכרת במשך השנים האחרונות, נותן לנו תמונה בהירה למדי של חוג התעניינות של תושבי הארץ הערביים, שהרי הרוב הגדול של כתבי יד אלה בא מאספים של בני הארץ. אמנם מרבית החיבורים נתחברו ע"י סופרים ומלומדים ערביים שישבו בארצות אחרות, ותושבי הארץ המעוניינים בהם העתיקו אותם או רכשו להם העתקים. אך יש ויש בין כתבי היד גם ספרים ומאמרים גדולים וקטנים שחיברו סופרים ארץ-ישראליים. רשימה של חיבורים כאלה ניתנה בקובץ "ירושלים" IV (השי"ב), עמ' רפ"ה-ר"ץ. להלן תבוא רשימה שהיא המשך והשלמה לרשימה הנ"ל, הערות אחדות על אדות המסקנות שיש להסיק מהרכב האוסף של כתבי היד, ולבסוף תאור של כתב יד של חיבורים שחיבר מחבר יהודי מפורסם המועתקים בכתב ערבי.

א

(1) רחמת אל-אמה פי אכילאף אל-אמה מאת צר אדיין מחמד בן עבדארחמאן בן אל-חסין אל-כסיב אל-עתימאני אש-שאפע, שופט בצפת, ספר על ההבדלים בין ארבע האסכולות המשפטיות של האסלאם האורתודוקסי שנתחבר בש' 1378. הספר נדפס, ר' סרכים 882/881. כה"י העתק בש' 1274 להג' (1858/1857). — א. פ. אר. 8° 259.

(2) אותו הספר. העתק בידי חסן אבן אש-שיר' צאלח אל-קלקילי אל-חנבלי שגמר את מלאכתו ביום 19 אפריל 1851. — א. פ. אר. 8° 368.

(3) מנהג' אס-סאלכין ועמדת אס-טאלבין מאת שהאב אדיין אביר-עבאס אחמד בן מוסא בן כ'פאניה אצ-פסי "תים אל-אדריעי" (ברוקלמן ספל. I, עמ' 683 כותב בטעות אצ-פסי), פירוש על הקובץ של ארבעים חזיתים מאת מחיידין אנ'ווי (מת 1278). העתק בידי סעד אדיין סלימאן בן מחמוד שגמר את מלאכתו בחורש שואל 1318 (1.22) — 1901.2.19 — א. פ. אר. 8° 293.

(4) קובץ המכיל חיבורים של המתמטיקאי הירושלמי שהאב אדיין אחמד בן מחמד אבן-אל-האים (מת 1412): (א) פירוש של אחמד אבן אל-האים על אל-ארג'וזה אל-אסמיניה (שיר לימודים על אלגברא) מאת אבו מחמד עבדאללה בן אל-חג'אג' אבן אל-אסמיני, שחי במאה השתים עשרה בספרד ובמדיקו. אבן אל-האים כתב את פירושו במכה בש' 1387. כתבי יד אחרים אצל ברוקלמן I, עמ' 471 ספל. I, עמ' 858. (ב) אלקול אל-מקנע פי שרח אל-מקנע, פירוש של סבס אל-מאריני (מת 1506) על הספר אל-מקנע פי עלם אל-גיבר ואל-מקאבלה (שיר לימודים על אלגברא) מאת אבן אל-האים. כי אחרים אצל ברוקלמן II, עמ' 125. ספל. II, עמ' 155. (ג) אל-מבדע, תקציר שעשה אבן אל-האים מחיבורו אל-מענינה שהוא מדריך לעריכת חשבונות. בדף הראשון של הקובץ ביאוגרפיה של אבן אל-האים (מזעתקת ממג'יר אדיין II, עמ' 456/455). — אר. 8° 206. (5) פירוש של אחמד בן מחמד בן מחמד בן עבדאלקאדר בן קאסם אלימי אש-שאפע (מת 1575) על הספר אנ'וזה פי עלם אל-חסאב ואל-גבאר מאת שהאב אדיין אחמד בן מחמד אבן אל-האים, השה ברוקלמן ספל. III, עמ' 1258 ששם נזכר כ"י אחר. כי זה העתק בידי אסמעיל אל-בחירי שגמר את עבודתו ביום 1837.11.7. — א. פ. אר. 8° 430.

(6) כתאב אל-אשאראת פי עלם אל-עבאראת, ספר על פתרון התלומות מאת כיליל בן שאה'ן אצ-צ'אהרי. מחבר הספר נולד בירושלים בש' 1410 ונתחנך בעיר מולדתו. אח"כ ירד עם אביו מצרימה, נכנס לשורות

הצבא וכהו במשרות שונות של האדמיניסטרציה הממלוכית ובין השאר היה נציב קיר-מיהא, קצין מפקד בצפת ונציב בירושלים. היא מת בטריפולי שבסוריה בש' 1468. לפי אצ"צ'ו אל-לאמע ווו, עמ' 197 חיבר כשלושים ספר. הספר הזה נדפס, ר' סרכים 133. כה"י העתק בידי מחמד בן יעקוב אל-מאלכי שסיים את עבודתו ביום 1815.9.3. — א. פ. אר. 2° 12.

(7) קצידת אל-ברדה, השיר המפורסם של מחמד בן סעיד אל-בוצירי (מת 1294), עם חמישה "תב"מים" (העברת השיר לבתים בני חמש שורות). (א) מאת אל-פיזמי (ב) מאת אבן הגיה אל-חמיו (ג) מאת אבן אצ'צאג' (ד) מאת אבן עב"ה וזהו שהאב אדיין אחמד בן מחמד בן אבי בכר בן עב"ה שהיה שופט בירושלים ולקח חבל בהריסת בית הכנסת בש' 1474, השוה מאמרו של ש. ד. גויסיין, ספרו של אבן עוביה וכו', ציון 14/13, עמ' 18 ואילך ור' ברוקלמן וו, עמ' 20 (ה) מאת אל-מקדסי וזהו אולי מחמד בן כליל אבן אל-קאקבי (מת 1445), השוה ברוקלמן ו, עמ' 266, ספל. ו, עמ' 470/469 ווו, עמ' 1210. — א. פ. אר. 8° 421.

(8) דיואז אש"שיר' כי"ר אדיין בן אחמד אל-פארוקי אר-רמלי, קובץ של מכתבים ואגאזאת שנועדו לשיר הוזה ונכתבו על ידו. כי"ר אדיין, שנולד בש' 1585 ברמלה, למד בקהיר ומת בעיר מולדתו בש' 1671, ידוע בקובץ השו"ת שלו, אל-פתאוי אל-כיריה, שסודרו ע"י בנו מחיידדיין, אגרוזיני שנקבצו ע"י בנו נגם אר' ריו מכילות שמות מרובים של חכמי המוסלמים במאה השבע עשרה שבאו אתו במגע. כ"י אחר נמצא בספריה הלאומית בקהיר, קטלוג חוש ווו, עמ' 130. — א. פ. אר. 8° 344.

(9) תחקיק אר-רב'חאן בצום יום אש"ש' מן רמ'צא' מאת מרעי בן יוסף בן אבי בכר בן אחמד אל-כרמי אל-מסדסי אל-תנבלי, המחבר נולד בטולכרם, למד בירושלים ובקהיר ונתיח מורה במסגד אלאוהר ומורה משפס במסגד אחמד בן טולון בקהיר. היא מת בש' 1624. כ"י זה העתק בידי קאסם בן מחמד בן אחמד אל-גזאלי אל-תנבלי שסיים את ההעתקה ביום 1819.10.10. — א. פ. אר. 8° 365.

(10) אג'אזה, היינו היתר למסור בשמי את התשב"פ של המסלמים על פי שלשלות הקבלה של מורי ורבותי, מאת מחמד בן מחמד אבן שרף אדיין אל-כילילי בשביל אבראהים בן עבדאללה אל-עמרי אל-עגיליני, משנת 1717. ביאוגרפיה של מחמד אל-כילילי, שהיה במחצית הראשונה של המאה השמנה עשרה אחד השיכיים המכובדים בירושלים ומת בש' 1734, ר' אצל אל-מראדי, סלך אד-דרר IV, עמ' 94 ואילך. — א. פ. אר. 8° 203.

(11) מוֹאנַח אֶלְאֶנֶס בְּרֶחֱלִי לוֹאֲדִי אֶלְקֶס מאת מצטפא אסעד אל-קאמי אל-חסני, האור של נסיעה לירושלים בשנת 1143 להג' (1730/1731). המחבר, המסיף לשמו הערה גיניאלוגית היינו שהוא מצאצאי המשפחה הירושלמית הותיקה "בני גאנס", נולד בעיר דמיאט בש' 1693, למד בעיר מולדתו, בקהיר, בדמשק ובירושלים ומת בש' 1759. ספר זה נכתב בש' 1751. כה"י אינו שלם, כי חסר בו החלק הראשון של התיבור. שני כ"י אחרים נמצאים בספריית שבבדליו מס' 6151 וקנסבריה מס' 1140. — א. פ. אר. 8° 376.

(12) אל-מקאצר אל-חמידיה פי תאיד ונצרת אס'סאדה אצ'צופיה מאת אחמד סביס' אלג'וי, מאמר להגנת המיסטיקונים המוסלמים, אשר חיבריו נגמר ביום 19 ביאניאר 1893. המחבר שישב בעזה מדבר בזכות של מעשי הדורשים כגון התפילה האכסטטית, קפיצות לתוך מדורות אש, ריקוד חרבות וכיו"ב ומביא הוכחות מכתבי האחרונים שלהם כגון מחמד אבן עאבדין, אבדאלגני אג'נאבסלי, כי"ר אדיין אל-פארוקי, שסם אדיין אר-רמלי וגם מפתאי של חסן סלים אדיג'אני, מפתאי יפ' העתקת כה"י שנעשתה בידי המחבר, נגמרה ביום 1895.10.22. — א. פ. אר. 8° 432.

(13) אכסמפלר אחר של אותי חיבור, העתק בידי מחמד אחמד רבאח שסיים את עבודתו ביום 1896.10.12. — א. פ. אר. 8° 454.

(14) קובץ של הכללים והתפילות של הדורשים ממסדר הרפאעים שנקבצו בידי אל-חאג' אל-ג'לאני אבן מחמד אל-חסיני אל-פאסי אר-דסיקי, שחי בירושלים במסגד עמר. כה"י נכתב בחודש ניבמבר 1911. — א. פ. אר. 8° 335.

(15) מעארג' אל-אניאר אל-קדסיה ונתאג' אליאסראר אר-רבאניה פייצ'אלאת עלא כי"ר אל-כ'ר ואצחאבה אס'סאדה אל-ברדה, רשימה של המסלמים שלחמו בקרב של בור, מאת עבדאלקאדר בן אחמד אר-דג'אני מיפו.

המספר של לוחמי בדר הוא שישה כמספר האנשים שלחמו בצד אכרהם אבינו בחמשת המלכים. — א. פ. אר. 8° 364.

16) ת'בת אנסאב סאדאנא אהל אט'טוק מאת סעד אדי'ין ביבי אשי'שאפעי מיפו. קובץ זה מכיל את השלשלות של זקני המיסטיקונים המסלמיים על מסדריהם השונים שמסרו את תורת הצופיות למורו ורבו אהמד שאכר אדי'ג'אני, המוסיף לשמו את הכינוי „כ'אדם אל'עלם ואל'פקרא ביאפא" (משרת החכמה והמיסטיקונים ביפו). כה"י נכתב בש' 1786. — א. פ. אר. 8° 475.

17) ביאוגרפיה של חסין בן סלים אדי'ג'אני מאת חסן בן סלים אדי'ג'אני, אחיו. חסין אדי'ג'אני נולד בש' 1788, למד במסגד אל'אזהר שבקהיר ונתמנה בש' 1821 למפתי (חנפי) ביפו. הוא טיפל הרבה בתיקון של מסגדים וקברי קדושים ובין השאר גם בקבר דוד תידוע בירושלים. הביאוגרפיה מכילה רשימה מפורטת של חיבוריו. בין השאר השאיר אוסף של פסקים הנקרא אל'פתאוי אל'חסיניה, פירושים על ספרי דקדוק וקובץ שירים. הוא מת במכה בש' 1858. הביאוגרפיה נכתבה עשר שנים לאחר מותו. זהו כנראה האוטוגרף. — א. פ. אר. 8° 510.

18) אל'לטאף אל'אזהריה מאת חסין בן סלים אדי'ג'אני הג'ל, פירוש על אדרסאלה אסימרכנויה, חיבור על ריתוריקה ערבית מאת אבול'קאסם בו אבי בכר אל'לית'י אסימרכנוי, שחי במחצית השניה של המאה החמש עשרה, השוה ברוקלמן וז, עמ' 194. המחבר מזכיר בהקדמה פירושים אחרים כגון חיבורי מורו אבראהים אל'באג'ירי (מת 1861), מחמד אדי'מנהורי (מת 1871) ומצטט אל'בדרי. כה"י בלתי שלם, רי חסר סוף החיבור. — א. פ. אר. 8° 505.

19) הדאית אצי'צ'אל לרד מסאיל אצי'צ'אל מאת סלים שעשאעה, איש עזה, קומפנידיום של התיאולוגיה המסלמית, המחבר גמר את חיבורו ביום 1895.6.24. — אר. 8° 209.

20) ארדיליל אל'מפיד למערפת איאת אל'קראו אל'מגיד מאת אל'חאג' עיסא אכז אל'חאג' חמודה בן עבדאלקאדר איש צפת, קונקורדנציה של הקוראן. החיבור נגמר ביום 1931.9.16. — א. פ. אר. 8° 503.

ב

הזרשימה שנדפסה בקובץ ירושלים IV, מבליטה את האופי הפרובינציאלי של חיי התרבות בקרב תושבי הארץ הערביים. ההרכב של שאר האוסף, היינו החיבורים שלא נתחברו ע"י מחברים ארץ-ישראליים, אינו משנה מסקנה זו במאומה, אלא מאשר אותה. כתבי יד אלה נכתבו בתקופות שונות של שלטון המסלמים על ארץ-ישראל, אולם חוג האנטרסים הרוחניים לא נשתנה בהרבה בדורות השונים. הטעם מובן. על החיים הרוחניים של ערביי ארץ-ישראל הטביעה את חותמה העובדה שמשך כל ימי השלטון המסלמי לא קם בארץ מרכז מדיני חשוב, ממלכה עצמאית וחזקה שהתקיימה זמן ממושך. לעובדה זו משקל כפול ומכופל בארצות המזרח האסלאמי, משום שבהן היו חצרות המלכים גורם מכריע בהתפתחות התרבות, הרבה יותר משמילאן תפקיד זה חצרות המלכים בארצות אירופה. השליטים המסלמיים ריכוז סביבם משוררים, ששרו להם שירי הלל, וסופרים שכתבו תולדותיהם. הם יסדו לידם בתי ספר גבוהים שבהם לימדו מורים מפורסמים את תורת המשפט הדתי שלהם והכינו צעירים מוכשרים לשירות במשרות שופטים ובאדמיניסטרציה הממשלתית. חיי התרבות התרכזו איפוא בראש ובראשונה בבירות הממלכות, משום שהסופרים והמלומדים המסלמיים היו תלויים בפרנסתם בשליטים המכתרים והלא-מכתרים שישבו שם.

מי שעובר על הרשימות של כתבי היד שבאוספנו ישים לב אל המעוט של קבצי שירה ושל חיבורים היסטוריים. לשוא נחפש בין כתבי היד שלנו את הדיואנים המפורסמים בספרות הערבית ואת הכרוניקות הידועות לתהילה. לא זו בלבד שארץ ישראל היתה פרובינציה ותלויה מכל הבחינות בארצות השכנות, אלא שמשך אלף שנה משלו בה נציבים לא-ערביים, בעיקר תורכים, שלא היתה להם הבנה בתרבות הערבית. נציבי הממלוכים והעת'מאנים לא עודדו משוררים

ערביים ולא קבעו להם פרסים. משום שלא הבינו את לשונם. המרחק מן הוירה הראשית של המאורעות המדיניים הקשה על המשכילים שבערי הארץ לעקוב אחרי השתלשלות העניינים ומכאן מעוט היצירה ההיסטוריוגרפית. שהיתה כה עשירה בארצות השכנות. אך את המקום המרכזי כחיי התרבות של המסלמים תפסו לימודי התיאולוגיה והמשפט. גם בארץ ישראל נוסדו "מדרסות" מרובות. בתי ספר ללימודים אלה. אולם העיון ברשימות של כתבי היד שלנו מראה שהמלומדים המוסלמיים בארץ ישראל שקדו על ספרי המופת שבמקצועות אלה. העתיקו אותם. את פירושיהם ואת פירושי פירושיהם. מבלי להוסיף הרבה משלהם. הגנו מוצאים באוספנו פירושים מרובים ביחס על ה"איסאגוגי" של את'יר אד'דין מפצ'ל אל-אבהרי (מת 1264). על ה"עצ'דיה" מאת עבדאררחמאן בן מחמד אל-איגי (מת 1355). שני חיבורים בתורת ההגיון. ופירושים על ה"עיקרים" (עקידה) של אס-סנוסי (מת 1490). כמו בכל אוסף של כתבי יד ערביים, מרובים הם ספרי המשפט. זולת קבצי המשפט החשובים של האסכולה השאפעית והחנפית. אנו מוצאים חיבורים על משפט הירושה כגון ה"רחביה" מאת מחמד בן עלי אר-רחבי (מת 1183) ופירושים עליה. אף בין ספרי הלשון מהיום ההעתיקים של ספרי מופת. אחדים ופירושיהם את הרוב. האוסף מכיל מספר גדול של פירושים על ה"אלפיה" של המדקדק הסורי אבן מאלך (מת 1273). פירושים על כתבי ג'מאל אד'דין אבן השאם (מת 1360). פירושים על ה"אג'רומיה". החיבור של אבו עבדאללה מתמד בן דאוד אבן אג'רום (מת 1323). ששימש ספר לימוד לדקדוק הערבי משך דורות רבים, וחיבורי כ'אלד בן עבדאללה אל-אזהרי (מת 1499). כמו כן ניכר המספר של העתיקי ה"סמרקנדיה". החיבור הידוע על הריתוריקה הערבית מאת אבו-ל-סאס אל-לית'י אס-סמרקנדי והפירושים עליו. — ברם הקבוצה הבולטת במיוחד באוסף כתבי היד זוהי קבוצת החיבורים על עניני המיסטיקה האסלאמית. הצופיות. כאן אנו כוצאים קבצי תפילות של הצופים. מאמרים גדולים וקטנים על דרכי הפולחן שלהם. חיבורים המלמדים זכות על המיסטיקונים וחיבורים המקטרגים עליהם. גדול הוא מספר החיבורים של רבי המיסטיקונים כמאה השבע עשרה ובמאה השמנה עשרה. הלא הם עבדאלגני אנ-נאבלסי ומצטפא אבן כמאל אד'דין אל-בכרי אצ'צדיקי. שני המיסטיקונים האלה. שהיו סופרים פורים מאוד. לא התגוררו בארץ באופן קבוע, אולם היו קשורים אליה קשר הדוק. עבדאלגני אנ-נאבלסי (מת 1731). שהיה בן דמשק. חיבר בין השאר תיאור של נסיעה לירושלים. אל-בכרי (מת 1749). אף הוא יליד דמשק. עלה לירושלים בפעם הראשונה בש' 1710. תיאר את נסיעתו בספר מסע וחיבר בהיותו בעיר את קובץ התפילות "אל-פתח אל-קדסי" ולאחר מכן חזר מפעם לפעם לעיר הקודש. גם באספים אחרים של כתבי יד ערביים מרובים החיבורים הצופיים. אך באוסף שלנו זוהי קבוצת החיבורים היחידה שיש בה תרומה ניכרת של תושבי הארץ למחשבה ולספרות הערבית. כאן תמצא כתבי יד שאין להם את. חיבורים שלא היו ידועים להיסטוריונים של הספרות הערבית ולרושמי הרשימות. דבר זה מצביע על התפקיד החשוב שמילאה המיסטיקה בחיי הדת ובחיי הרוח של תושבי הארץ המסלמיים משך מאות בשנים. ודאי אין זה מקרה שנשתמרו כמה וכמה חיבורים כאלה מהדורות האחרונים של השלטון הע'ת'מאני. כי יש לחשוב שהמקום שנועד למיסטיקה הלך וגדל כאשר נצטמצמה הפעילות הספרותית בשדה המשפט והתיאולוגיה.

ההיסטוריון וחוקר הספרות יחפשו בהרכב של אוסף כזה של כתבי יד. הוכחות וסימוכין. לכסורת תרבותית מקומית. האם מצביעים כתבי היד שלנו על מסורת כזו? אין להתעלם מן המספר הניכר של חיבורים מאת מחברים שהיו בני הארץ או שהתגוררו בה זמן ממושך. הרי כתבי היד של חיבורי שהאב אד'דין אחמד אבן אלי-האים (מת 1412) שהשאר ספרים ומאמרים על מתימטיקה ומשפט הירושה. פסקים של מורי המשפט בעניני דת ודין כגון פסקי ברהאן אד'דין אבראהים אבן ג'מאעה (מת 1388) וכ'יר אד'דין אל-פארוקי (מת 1671). ברם מובן

מאליו הוא שכתבי המחברים הארץ-ישראליים נשתמרו בספריות שבערי הארץ, אולם אין דבר זה מצדיק לדבר על מסורת ספרותית מקומית התלות הרוחנית של תושבי הארץ המסלמיים במרכזים התרבותיים שבמצרים ובסוריה היתה גדולה מדי מלתת מקום להתפתחות של מסורת מקומית או אף לגון של המסורת הסוגית-מזרחית כפי שנתגבשה בארצות השכנות.

ג

מובן שתחוקר היהודי מחפש באוסף של כתבי יד ערביים חומר לקורות ישראל והתרבות היהודית, והרי מצאנו בקובץ אחד העתקים מן הכתבים הרפואיים של הרמב"ם במקורם הערבי. הקובץ א. פ. אר. 8° 478 מכיל חיבורים ואכסרפטים שונים, רובם משדה הרפואה, כגון המאמר ברו אס-טאעה מאת מחמד בן זכריא אר-ראוי (מת 925) והוא חיבור על המחלות שאפשר לרפא אותן בשעה אחת, קיצור מן החיבור נזחת אל-אד-האן פיל-קאורה מאת דאוד אל-אנטאכי (מת 1599) ואכסרפטים מן כתבי המיסטיקון המפורסם אבן אל-ערבי (מת 1240). החלק הראשון של הקובץ מכיל העתקים מן כתבי הרמב"ם: א) דף 2 ב — 17 ב: פי תדביר אציצה (הנהגת הבריאות), החיבור שכתב הרמב"ם בשביל אל-מלך אל-אפצ'ל עלי בנו ויורשו של צלאח אד-דין. חיבור זה הוצא בלשון הלטינית בראשית ימי הדפוס, בפלורנץ בש' 1477 (כנראה), בויניציאה בש' 1514 ובש' 1521 ובאוגסבורג בש' 1518, בעברית בכרם חמד וו. עמ' 31-9, ע"י יעקב ספיר בירושלים תרמ"ה וע"י יעקב בן משה צבי ב"דברי משה", ורשה תרמ"ו (אגרת אל הסולטאן). תרגום גרמני בידי ד. וינטרניץ הופיע בווינה בש' 1843. המקור הערבי הוצא ע"י ה. קרונר בכה"ע Janus כרך 27, 26, 29 (1923-1925). הטכסט בזה"י שלנו לקוי בחסר. מן פרק ג' חסר החלק האחרון, החל מהוצ' קרונר עמ' 40 ש' 6. כמו כן חסר קטע המתחיל בעמ' 45 ש' 7 ומסתיים בעמ' 49 ש' 4 מלמטה. עוד חסר בו קטע המתחיל בע' 50 ש' 7 ומגיע עד ש' 3 מלמטה, אך לפניו מוסיף כה"י שלנו שורות אחדות. — ב) דף 17 ב — 24 ב: קטעים מן כתאב אס-סמום ואל-מתחרז מן אל-אדויה אל-קתאלה (הסמים והנזיר מפני התרופות הגורמות למות), חיבור שנכתב בש' 1199 בשביל אל-קאצי אל-פאצ'ל והידוע גם בשם אר-רסאלה אל-פאצ'ליה ובעברית בשם "המאמר הנכבד" או "המאמר בתריאק", ואלה הקטעים: דף 17 ב—18 א: על נשיכת נחשים ועל התרופות ששמים על הפצע יהוא פרק ב' מן החיבור הזה; דף 18 א: פסקאות מן פרק ג' שבו מדובר על תרופות פשוטות נגד הנשיכה של כל חיה שיש בה רעל. דף 18 א (למטה) ואילך: על עקיצת העכביש; דף 18 ב: על עקיצות דבורים וצרעות (מתוך פרק ה'). אף מחיבור זה הוצאו תרגומים. תרגום צרפתי הוצא ע"י מ. רבינוביץ בפאריס בש' 1865 (ומהדורה שניה בש' 1935). תרגום אנגלי בידי ל. י. ברגמן ב- Medical Journal and Records ניו יורק בש' 1926, ותרגום גרמני בידי רמש"ש ב- Virchow's Archiv כרך 57 עמ' 62-109. התרגום העברי של זרחיה בן יצחק בן שאלתיאל נדפס ע"י ד"ר מונטנר בירושלים בש' תש"ב בשם "סמי המות והרפואות כנגדם". ג) דף 24 ב—29 א: מקאלה פיל-ג' מאע (מאמר המשגל), שנכתב בשביל אל-מלך אל-מצ'פה. נסיך חמת. זהו נוסח מקוצר שפרסם קרונר בכה"ע Janus כרך 21 (1916), עמ' 203—247. הקובץ שלנו נכתב ע"י מעתיקים שונים, רובם מגרבים (הסופר שהעתיק את כתבי הרמב"ם אינו בכלל זה), ואף על גליונות ניר שונים. זמן כתיבתו מאוחר למדי, הוא נכתב אולי במאה השמנה עשרה. מכל מקום מציאת כתב יד זה היא ראיה נוספת שמשך דורות רבים עיינו המסלמים בכתבי הרמב"ם. צריך לאמר "ראיה נוספת", משום שידועים כמה העתקים של הכתבים הרפואיים של הרמב"ם באותיות ערביות, ר' שטיינשניידר Ar. Lit. עמ' 213 ואילך. הנוסח שבכה"י שלנו משלים את הטכסט הניתן בהוצ' קרונר על הצד הטוב ביותר, כפי שמראים קצת שינויי גרסאות מס' הנהגת הבריאות המובאים להלן (לפי הפגיניציה של ההדפסה

המיוחדת מהוצ' קרונר): עמ' 18 ש' 4 מלמטה: יחדת' לה... כאבה; שם ש' 3 מלמטה: פי
 אכת'ר אל-אוקאת; עמ' 19 ש' 3: עוארץ'; שם ש' 13: ופי אקאויל ג'מאעה מן עצ'מא אל-
 אטבא; שם ש' 14: באת'תחפץ' מן אש'שבע; שם ש' 2 מלמטה: לתקוים; עמ' 20 ש' 11:
 אל-אגדיה אר'רדיה אל'כת'יפה; שם ש' 4 מלמטה: יקתצר; שם ש' 2 מלמטה: ואמא הקדיר
 כמיה אט'טעאם; שם ש' 1 מלמטה: תדביר אצי'צחה; עמ' 21 ש' 1: לא ימדד מעדתה; עמ'
 21 ש' 2: כה"י מוסיף: עלאמה ד'לך; שם ש' 2: ולא יעצ'ם; שם ש' 3: ויג'י אט'טבע
 מעתדלא מתצל'א מאילא אלא אל'לין; שם ש' 3-4: פד'לך קדר ג'יד ידאום אכ'ד'ה; שם
 ש' 7: אלתי רכבהא; שם ש' 8: וד'לך אנך לא תג'ד אחדא; שם ש' אחרונה: ולא כ'לו מן
 אל-מעדה.

תיאור המקומות הקדושים בארץ-ישראל בכתב-יד סרבי נוצרי

מאת

יהודה אריה קלזנר

כ"אוסף ספרים לידיעת ירושלים לכבוד ד"ר א. גרנות" של בית-הספרים הלאומי והאוניברסיטאי נמצא כ"י סלאווי מעניין מקושט ב-34 ציורים צבעוניים (סימנו: Ms. 186 (Var. 1¹

כתב-היד כתוב על נייר עבה בתבנית 19/7 על 13.5 ס"מ. בכל עמוד 16 או 17 שורות (בארבעת הדפים האחרונים מספרן מגיע לפעמים עד 22 בכל עמוד). הפאגיאנציה מסומנת באותיות סלאויות מ" A² עד M (40-1). למעשה יש בכתב היד רק 34 דפים, כי חסרים הדפים: 7, 17, 18, 19, 20 ו-22.

למרות הפאגיאנציה הרצופה קל מאוד להבחין בל' שני חלקים שונים בהחלט: (א) מדף 1 עד 37 בכלל; (ב) מדף 38 עד סופו של כתב-היד. החלק הראשון כתוב ביד מאומנת להפליא. הדיו שחורה, אך השער והקולופון, ראשי-הפרקים, אותיות ראשונות של פסקאות, הסברים לתמונות, מספרים וסימני-פיסוק כתובים באדום. האותיות שבראשי-פסקאות מעוטרות עיטורים יפים ולצבעם האדום נוסף לפעמים צהוב בהיר. הציורים הם בצבעים: שחור, אדום, כחול-כהה וצהוב³. בצדם של ציורים רבים נוסף הסבר ביוונית (ביד אחרת). הסברים אלה באים גם במקרה שבצדו של הציור יש כבר הסבר סלאווי. למשל, בדף 28, ע' א' עלייד ציור נאיבי של קבר-רהל כתוב באותיות סלאויות יפות בצבע אדום: "grob rahili" ועל גבי השוליים נוסף ביוונית: "e rachiēl". יתכן, שהסברים אלה נוספו בשביל יוונים, שלא ידעו לקרוא את החיבור עצמו, כדי לאפשר להם ליהנות מן התמונות. — בשורה הראשונה של הכותרת השתמש הסופר, בהתאם לנוהג, בכתוב מקושט מיוחד במינו, שעיקרו קליעת-האותיות⁴ (ראה ציור א').

החלק השני שהוא מעין נספח, כתוב בצורה מרושלת ובדיו שחורה בלבד. אין בו כלל ציורים, ראשי-פסקאות צוינו רק שלוש פעמים על-ידי אותיות יותר גדולות. מתקבל הרשם, שדפים אלה נוספו על-ידי מישו אחר, כדי לא להשאיר נייר חלק בסופו של כתב-יד שהגיע לידינו. החלק הראשון כולל תיאור המקומות הקדושים הנוצריים בארץ-ישראל. בחלק השני נכללה רשימה כרונולוגית קצרה ביותר (דף 38, ע' א') ומעין משל מוסרי (?). לשונו של כתב-היד כולו היא הלשון "הסלאויות-הבנסייתית העתיקה"⁵, שניכרות בה השפעותיה של הלשון הסרבית. האותיות הן קיריליות ישנות. כמקובל בכתב-יד מסוג זה מרובים הקיצורים (כמו bca במקום bogorodica, ובדומה), וכן אין הקפדה על הפרדת המלים.

עיקרו של כתב-היד מוקדש, כפי שכבר הזכרנו, לתיאורים של המקומות הקדושים לנוצרים

1 בהמשך דברינו יסימן באת ל'.

2 בגלל חסרונן של אותיות רוסיט ויוונית בבית-הדפוס הוכרחתי להשתמש בתעתיק לאטיני.

3 התמונות הן סחמאטיות דערך ליהוי המקומות והבניינים, שהן מתיימרות לתאר, הוא קטן מאוד. וכדאי היה להשוות תמונות אלו לתמונות דומות בספרותנו.

4 ברוסית: "Viaz'".

5 Alt-kirchenslavisch.

בארץ-ישראל, ובמיוחד בירושלים. אין זה תיאור-מסע אלא מעין "שבחים" או "מורה-דרך" לצליינים אורתודוקסיים אדוקים בדתם. על אפיו זה מעיד גם שמו. שם החיבור מופיע בל' פעמיים: בכותרת ובקולופון. זהו לשון הכתותרת: "Poklonenie Častnago Groba Bžja. istjih mest'. vastem grade jerslme" [בתרגום מלולי: "הכתחות"] לקבר-אלוהים המכובד ולמקומות הקדושים בעיר הקדושה ירושלים.

הקולופון (ראה ציור ב') מוסר לנו את הפרטים הבאים: "זה כתב את ספר-העליה-לרגל [בדיוק: "השתחויון"] הזה. לקבר-האדון המכובד בזאת השנה 7170". ומתולדת המשוך 1662. בחודש יאנואר, 20 [בתורש] בעיר הקדושה ירושלים. גבריאל החוטא. פ'אדיץ". המלה "פ'אדיץ" נוספה מן הצד ביד אחרת. יתכן שמישהו הוסיף כאן את כינויו של "גבריאל החוטא" על שם אביו, שנתקרא "פ'אדי" (תדאי בעברית). פ'אדיץ' פירושו: בן פ'אדי.

ל' או כתביד אחר כלשהו. שכולל את החיבור שלנו, לא נרשמו בבבליוגראפיות הגדולות של ספרות ארץ-ישראל (Thomsen, Röhricht, Tobler). אבל נתכרר לי שחיבור זה כבר נדפס פעם. מתוך כתביד אחר, בשם: "תיאור סרבי של המקומות הקדושים".

כתביהיד שהיה בידי המהדיר הרוסי, ל' וו. סטויאנוביץ', לקוי בחסר הרבה יותר מל' בעוד שבכ" ל' חסר פחות משישית כתביהיד, הרי לפי חישובו של סטויאנוביץ' חסר בס' יותר מרבע. נוסף לזה יש בו דפים מקולקלים ומקומות מטושטשים לרוב שאי אפשר לקרוא אותם כלל. בס' חסרה ההתחלה ומכאן השם הכללי ביותר, שבו כינת המהדיר את כתביהיד הסריהשם, שנתגלגל לידיה. הקולופון של ס' מתייחס לשנת 1724, אך המהדיר סבור שתכנו מתייחס למאה ה"ז וכנראה לו — למחציתה הראשונה של מאה זו (ע' וו:11 במהדורתו).

השוואה מדויקת של ל' וס' מוכיחה שכתביהיד שלנו מזוהה כמעט מלה במלה עם הטקסט המודפס. בדרך כלל מתקן ומשלים ל' את ס', אולם חלק מן החסר בל' נמצא בס' (למשל הדף ה-7 שחסר בל' נמצא כולו בס' וכן ע' 4, שורה 3 מלמעלה. מן המלים: "i idet" עד שורה 2 מלמטה: "I za svetom' trapezom esou...").

בהקדמתו (ע' וו:11) מפרט סטויאנוביץ' 27 ציורים צבעוניים שקישטו את כתביהיד, שהוא הוציא לאור. במידה ששני כתביהיד נשתמרו, הציורים שבשניהם (עד כמה שניתן להותם) היו על אותם הנושאים וכמעט באותו סדר. בל' נוסף אחרי סוף תיאורם של המקומות הקדושים פרק מיוחד בשם: "סיפור איך מתעלה עץ-הצלב המכובד בעיר הקדושה ירושלים..." (דף 35, ע' ב' עד הקולופון שבדף 37, ע' ב'). זהו תיאורו של החג הנוצרי האורתודוקסי הידוע בשם

6 מברית-העולם, לפי מניינה של הכנסייה האורתודוקסית.

7 Serbskoe opisanie sviatykh miest, הוציא לאור L. V. Stoianovič בתוך "Pravoslavnyi Palestinskii Sbornik" [=PPS], T. 5, v. 2 (14), S.-Peterburg, 1886. את כתביהיד שהוציא לאור המהדיר הרוסי נציין באות ס'.

8 שם, ע' ו. מכאן שורה ארוכה של סעויות ואי-הבנות. והרי שתי דוגמאות בולטות: (א) ס' ע' 5, שורה 18 מלמעלה: "antihoiskogo (?) (כפי שמעיד סימן השאלה לא הכין המהדיר את פירוש המלה המשובשת). ל' דף 8, ע' ב', שורה 6 מלמעלה: "andiohiskago", כלומר: "של אנטיוכי" (מזכיר על הקתורה של האפסטריוארך האנטיוכי); (ב) ס', השורה האחרונה של עמוד 6 והראשונה של ע' 7: "...dva proroka razdelisie rizi moe sebe..." שני נביאים יחלקו בגדי להם — משפט שאין לו כל מובן, ולעומת זה בל' דף 10, ע' א', שורות 21 מלמטה כתוב במקום "dva proroka": "dvda proroka", כלומר "של דודי הנביא, והרי מובא אחר-כך פסוק מתהלים כ"ב, י"ט.

9 רק במקום אחד סוטה ס' מל' בסדר הקטעים ובפרטים אחדים ויתכן, שבעיקרו של דבר אין זה אלא בעקביות השיבושים שנמלו בס' (השחה: ל', דף 21, ע' א"ב וס', ע' 11, שורה 10 מלמעלה עד ע' 12, שורה 19 מלמעלה).

„העלאת צלב־האדון“ שנהוג ב־14 בספטמבר (לפי הלוח האורתודוכסי) מדי־שנה בשנה ¹⁰. פרק זה חסר ב־ס'. למרות הדמיון הרב בין ל' וס' יש להניח שס' אינו העתקה פשוטה של ל' שקדם לו. מה שחשוב הרבה יותר — החיבור עצמו אינו מקורי סרבי, כי אם תרגום־עיבוד ¹¹ של מסור יווני־ביזאנטיני. מכאן מתברר גם תפקידו של גבריאל (פאדיך?) „החוטא“. ברור, שהוא לא היה מחברה של „עליה לרגל“ שלנו, אלא מעתיקה בלבד. בקולופונים של חיבורים כמו זה לא נהגו להזכיר את המחברים ואף לא את המתרגמים־המעבדים (אלה ואלה היו נזירים אדוקים בדתם, שעשו את עבודתם לשם שמים). ולעומת זה נרשמו בקולופונים לעתים קרובות שמותיהם של סופרים־מעתיקים, שמלאכתם בכך ¹². אחד מאלה היה וודאי גבריאל „החוטא“. לכל היותר אפשר אולי ליחס לאיש זה, שמעיד על עצמו שכתב „בעיר הקדושה ירושלים“, את התיאור הנ"ל של חג „העלאת צלב־האדון“. חג זה נחוג בכנסיית־הקבר וגבריאל יכול היה, ללא ספק, להיות עד־ראיה לו. על כל פנים יש להדגיש, שתיאור זה אינו נמצא בס' ולא מצאתיו באף אחד מן החיבורים הביזאנטיניים, שיכלו לשמש מקור ל„עליה לרגל“ שלנו.

בין „מורי־הדרך“ למקומות הקדושים (ביוונית „Proskynētation“ — „השתחויון“) הביזאנטיניים המרובים לא מועטים הם הדומים לחיבור שלנו. למעשה נראה, שכולם נבעו פחות או יותר ממקור אחד, ראשיתם עוד במאה ה־11 (או אף קודם לכן) אלא שבמשך אלף שנה הם נעתקו, נתעבדו, נערכו, נתקצרו או נתרחבו בידי כל מעתיק, מהדיר ומתרגם חדש, כמנהג של ימי־הביניים ¹³.

הרבה כתבי־יד של „פרוסקינטאריונים“ לא נתפרסמו כלל או שנתפרסמו מהם קטעים בלבד ¹⁴ ומשום כך קשה עדיין מאד להתמצא בהסתעפותם וביחסיהם ההדדיים ¹⁵. יש גם לזכור, שדמיון בין שני כתבי־יד יכול במקרה שלנו להיות תוצאה פשוטה של תיאור אותם המקומות בידי שני אנשים שונים ¹⁶.

קרוב ביותר לחיבור שלנו הוא „Proskynētation tes Jerousalēm kai tōn loipōn hagion topōn“, שנתחבר (כמו כל האחרים) בידי אלמוני. מוצאו מראשית המאה ה־15, בהקדמתו המפורטת (ע' ו־xxx) מוכיח המהדיר בזוּבראזוב, שכתב־היד שהוא מפרסם מזדהה כמעט לגמרי עם כתבי־יד אחרים (מהם מן המאה ה־11), שמכמה מהם הוא מביא קטעים. מסקנתו: כולם נבעו ממקור אחד אלא שנתעבדו בידי אנשים שונים, שכל אחד מהם שינה, הוסיף וגרע ככל העולה על רוחו. אין לי אפשרות להכריע אם החיבור שלנו קרוב יותר לזה שפירסם בזוּבראזוב או לאחד מאלה שמהם הביא רק קטעים בהקדמתו. על כל פנים הקירבה בין החיבור הסרבי וה„פרוסקינטאריון“ שפירסם בזוּבראזוב היא גדולה עד כדי כך, שאפשר לומר שהחיבור הסרבי אינו אלא תרגום כמעט מלה במלה של הטקסט היווני. ועוד פרט מעניין, כמו ל' וס' כך גם ה„פרוסקינטאריון“ של בזוּבראזוב קושט בתמונות צבעוניות. מתוך

10 השוה על חג זה, למשל, באנציקלופדיה הרוסית הגדולה של Brokgauz-Efron, כרך י"ב, ע' 869 (בערך: (Vozdvizhenie Kresta Gospodnia).

11 ועל כך לא עמד סטויאנוביץ.

12 השוה: Af. Iv. Papadopulo — Keramevs, PPS, T. 16, v. 1 (46) S. Peterburg, 1896, str. I; P. V. Bezobrazov, PPS, T. 18, v. 3 (54), S. Peterburg, 1901, str. 6.

13 PPS, T. 16, v. 1, str. I-II.

14 ויש להוסיף, שלא כל אלה שנדפסו היו בידי.

15 דמיון מועט בלבד לחיבור שלנו יש, למשל, למצוא בשני חיבורים שהוציא לאור מאסאופולור קראמבס ב־PPS, כרך 16, חוב' 1, ע' 291 וצ' 103-89.

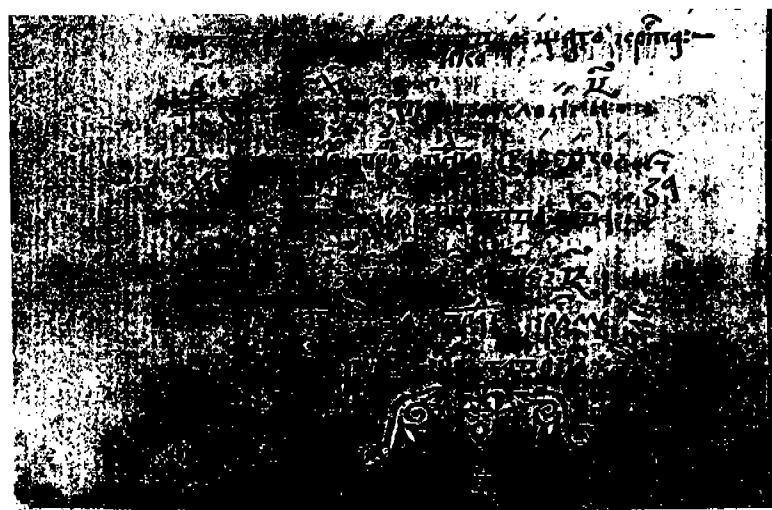
16 הוציא לאור (בצירוף תרגום רוס) P. B. Bezobrazov, PPS, T. 18, v. 3 (54) S. Peterburg, 1901. להבא נציין אותו באות פ'.

פקסימיל ב
למאמרו של י. א. קלינר: תיאור המקומות הקדושים בא"י

פסטימיל א

פסטימיל ב

למאמרו של י. א. קליזנר : תיאור המקומות הקדושים בא"י

הרפרודוקציות שנותן בזובראווב מתברר, שבמידה שכתב-היד שלנו שלם מופיעות בו אותן התמונות ממש כמו בכתב-היד הביזנטיני אלא שפה ושם הן מסוגגות קצת אחרת.¹⁶ להלן לשם השוואה, קטע אחד מתוך החיבור הנידון לפי פ' 17, ל' 18 וס' 19 בצירוף תרגום עברי של ל'. בקטע זה בא תיאורו של מנזר במערבה של ירושלים הישראלית הידוע בשם 'מנזר המצלבה' (ראה ציור ג'). השוואת הטקסטים (אפילו על יסוד קטע זעיר זה) תוכיח שלשה דברים: א) ס' זהותי עם ל' אלא שנשמר בצורה הרבה יותר לקויה. ב) החיבור הסרבי אינו אלא תרגום-עיבוד מיוונית והשפעתה של הלשון היוונית ניכרת בו באופן ברור. ג) מקורו של החיבור הסרבי כפ' או באחת הנוסחאות הקרובות ביותר לפ'.

חשיבותו של ל' בזה, שהוא קדם לס' ומאפשר להשלימו ולתקן הרבה מגירסאותיו המשובשות.

מנזר "הצלב המכובד" ("המצלבה")

תרגום עברי של ל'	ס' 21	ל'	ס'
והלכת מירושלים מער- בה ב' מילים. יש [שם] 25 מנזר הצלב המכובד.	I(p) ²² ošad' ot' Je- rousalima na zapad mil 2 i est' monastir častnago krsta.	I pošad' otjerslma (na) ²⁰ nazapad mil. B. jest monastir častnago krsta.	Kai dysmas tes Hie- rousalein einai to monasterion tou ti- miou Staurou.
והמנזר ההוא איברי הוא, שנק' אלה אשר] ²⁵ נקראים ג'ורג'ים ²⁶ .	I est' monastir' toi iverskji, što se zo- vou džouržje.	iest' monastir' tai. iverski. jest' štose zovu čurdžije.	Kai einai tōn Iberōn.
ויש [שם] 25 כנסיה עם כיפה יפה מאד. ויש רצפת שיש — פסיפס מצויר יפה.	I est' crkov s trou- lom zielo prekrasna. I est' patos' ot' mer- mera sitna i ispisan lepo.	I est' crkva istrulom zelo prekrasna. iest' patos otmermera sit- na izpisano lepo.	Kai echei naon megan kai horaio- taton historismenon meta lazouriou kai anōthen einai stau- romenon meta pse- phidōn.

- 16 מעניין, שבשעה שבקרבנו של מקום קדוש לנוצרים נמצא מסגד, הצייר הביזנטי צייר גם אותו. ולעומת זה הסרבי או שכלל לא צייר את המסגד (למשל: פ' ע' 23, ציור 3; ל' דף 32, ע' א'), אי שצייר במקומו בניין אחר, לא מוסלמי (למשל: פ' ע' 11, ציור 1; ל' דף 16, ע' א').
- 17 פ' (=הוצ') בזובראווב, ע' 24, שורות 14 עד 28.
- 18 ל' (=כ"י) בית-הספרים הלאומי, דף 32, ע' ב/ שורה 8 מלמעלה עד דף 33, ע' א/ שורה 12 מלמעלה.
- 19 ס' (=הוצ') סטויאנוביץ', ע' 17, שורות 4 עד 17 מלמעלה. 20 מחוס.
- 21 הכתיב, הפרוטומלים, ביטול הקיצורים: יהיספת סימניה-פיסוק — של המהדיר, את האית' ו מעתיק המהדיר טס ואני בל': ו.
- 22 קריאה בלתי בטוחה. 25 נוסף לשם בהירות. 26 גרויים.

ד	ל	ס	תרגום עברי של ל
Eis de to hagian bema hypokato tes hagias trapezēs ei- nai ho topos hopou ekopsan to dendron	ivanutra stgo oltara podstom trapezom. jest' mesto gdee usečenō častno drevo.	I vanoutar' svetogo oltara pod svetom' trapezom jest' miesto gdē e ousečeno častno drieveo.	ובתוך המזבח הקדוש מתחת לשולחן הקדוש יש מקום, שבו נכרת העץ המכובד.
kai en hysterois chronois eginen ex autou tou dendrou ho stauros.	iuprvo vreme otto- gasu dreva učinili častni krst'.	Ot, toga sou drievea oučinili častni krst'.	ובזמן הראשון מן העץ הלזה הכינו את הצלב המכובד.
hopou estaurosān ton Kyrion	(nakomusu) ²⁰ na- komusu raspeli gsa js hsa.	na komou sou ras- peli gospoda boga i spasa našego Isou- sa Hrista.	שעליו צלבו את האדון ישו המשות.
Kai haptousin anō- then kandelais 3	tu gori kandil' G.	Tou gori kandil' 3.	כאן ביעדות מנורות ג.
kai heterais paremp- ros 7.	I više nih kandil' Z.	i više nih kandil 7.	ולמעלה מהן מנורות ז.
Kaj autos ho naos einai to makros ich- naria 86 kai to platos 48.	ita crkva jest' udu- linu stop. PS. auši- rinu stop. MI.	Ita crkva est' ou dilinou stop 86, a ou širinou stop 48.	וכנסייה זו ארכה מ"ו רגל ורחבה מ"ח רגל.
Einai de to monas- terion eis topon katabaton.	jest' monastir uvr- topu.	I est' monastir' ou vrto... ²³ .	ונמצא המנזר בבקעה עמוקה.
Echousin kai ek tou timiou	iima tu uednoj ikoni stgo arhaggla.	ima tou ou ed- noi... ²³ arhaggela	ויש כאן באיקונין אחת של המלאך הגדול הקדוש.
ksylou tou staurou eis mian eikona tōn Archangelōn.	edina čest' ot' čast- noga dreva.	e... ²³ čast' ot' čast- noga krsta, čest' ot' časnoga drievea... ²³	חלק אחד מן העץ המכובד.
Eis to hopoion einai kai to parakklesion.	taje ikona uednom paraklisu : —	Est ouednom parak- lis... ²³ (čas) ²² tnoga krsta. ²⁴ .	איקונין זו (נמצאת) ²⁵ במזרח אחד.

20 מחוק. 22 קריאה בלתי בטוחה.

23 הרף בזוק : אין אפשרות לקרוא.

24 שני המשפטים האחרונים משובשים ויש בהם לקויים וגם חזרות. 25 נוסף לשם בהירות.

לרשימת הספרים של ר' יוסף ראש הסדר

אברמסין פירסם בכתב-עת זה, כי (תש"י), עמ' 72—95, רשימת הספרים שנכתבה עליידי ר' יוסף ראש הסדר וכבר נחפרסמה פעמים לפני כן עליידי אדלר ובראדי. המהדיר החדש הגדיל לעשות והשקיע בקריאת כה"י וזיהוי הספרים עבודה רבה וראה ברכה בעמלו. הרי תיקונים אחדים והערות נוספות לה :

עמוד א

(א) ש' 1 יעוד — המלה "מגילד" תירגם א. "כרך", אולם למלה גם הוראה אחרת: מכורז. אם היא כהא בראש הערך היראתה: כרך, ואם היא כהא בסופו הוראתה: מכורז. אם בסוף הערך יש לה הוראת כרך, יש להוסיף שם מספר "ואחד" (=אחד) וכד', כגון ברשימת הספרים שפירסם מאן, Texts and Studies, סינסינטי 1931, ו, עמ' 660—661, ש' 2: מגילד=מכורז; ש' 3: מגילד=שני כרכים; ש' 5: מגילד ואחד=כרך אחד, והשדה שם 11 || 12 || 15 || 16: ושניהם בש' 17 ועוד: אסף, ק"ס, עמ' 277, ש' 1 ועוד, ברשימות אחרות משתמשים ב"גצו"=כרך; גזו מגילד=כרך מכורז. עי' ספר הזכרון Jewish Studies in Memory of Israel Abrahams, ניו יורק, 1927; עמ' 156: מגילד=מכורז בניגוד למונה מגילד.

(ב) ש' 7: "סידור ר' שלמה" ושיער פוננסקי בתיקוניו JQR, xiii, (1901) עמ' 325, כי הכוונה לסידור ר' שלמה בר' נתן מסגלמסה וציון זאת א. כעת יש בידנו להוסיף, כי ברשימת ספרים אחת שנחפרסמה עליידי פוננסקי, ZfHB, xii, (1908), עמ' 124, נזכר "אגרון אלסגילמאסי", ושיער המהדיר כי היא למחבר הנ"ל. לא ידע זאת שטיינשניידר בשעת חבור ספרו: Arabische Literatur, שפירסם בשנת 1902.

(ג) ש' 8: "מאסרה", והעיר א. כי נזכר גם ברשימת ספרים שפירסם פוננסקי, JQR, xv, (1903), עמ' 77 ויש להוסיף: מאן, REJ, lxxii, 178; 183; הנ"ל, Texts, ו, 653, 654, 656.

(ד) ש' 1 עמודה ב: "אלהפסקות", ושיער פוננסקי: ה' פסקות. א. הטיל ספק בהשערה זו. אולם ברשימות הספרים נזכר ספר פסיקתא בשם מסתערב: "אפסאקאח". ברשימת גניזה שפירסם מאן, REJ, lxxii, עמ' 181 כי (אלאפסאקאח מדרש); הנ"ל, Texts, ו, עמ' 657 ש' 149 (דפטר אפסאקאח); שם, ש' 159 (אפסאקאח אלשאמיין). ר' יוסף השתמש במונח העברי ובמיוצא הערבי, ויש לחשוב כי נתכוון לפסיקתא.

(ה) ש' 11, עמודה ב: "אלפאט" הלכות גדולות, ויש להוסיף להערה 37, כי נזכר גם: מאן, Texts, ו, 654, 77—78; פוננסקי, ZfHB, xii, עמ' 119 (אלפאט) גדולות לחפץ בן יצליח) וברשימת ר' יוסף אין לקבוע אם למחבר זה היא או לא.

(ו) ש' 16, עמודה ב: "וכת' (חר)ף אלמעאן", וצ"ל: חרוף אלמעאני, וכבר העיר זאת פוננסקי, JQR, xiii, עמ' 327. א. הדיעני כי בכתב-היד נון סופית רגילה, אולם הערת פוננסקי במקומה עומדת.

(ז) ש' 17, עמודה ב: "ומכתצר תנצ'ין", ויהא זה ספר נוסף בבלשנית והמשך לספרים בבלשנית שלפניו. תיכיר בשם זה נזכר גם ברשימת ספרים אחרת פעמיים: חרמ', JQR, xx, (1908), עמ' 461.

(ח) ש' 19, עמודה ב: "מקאלה ראבעה מצאמה אלי אלת'כרה" ובש' 33: "בעץ' אלת'כרה" והערה 57. יש להוסיף, כי ברשימת ספרים אחת נזכר "תד'כרת אלכדאלין" (מאן, Texts, ו, 659) לעיס' במקום אחר שם (עמ' 658) לתנין; ובלא שם מחבר — אסף, ק"ס, ית, עמ' 279. אין לדעת בהודאות מחבר הספר ברשימת ר' יוסף.

(ט) ש' 28: "פיר' עיריבין לבעצהם", ויש להעיר: ברשימת גניזה שפירסם אסף, ק"ס, יח (תש"ב), עמ' 274 הערה 59 נזכר: "[גין] פ' עיריבין לר' נסים", ועי' הערות המהדיר: מאן, REJ, lxxii, עמ' 181: "אלגיו אלגיל מן פיר' עיריבין לרבנו נסים ז"ל". יתכן איפוא כי אף כאן מחברו הוא ר' נסים.

עמוד ב

(י) ש' 13: "כת' אלרד עלי אלמתחאמל". פוננסקי, ZfHB, vii, (1903), עמ' 185: אלמתחמל! בהערה 69 יש לתקן ZfHB, xii, (1908), עמ' 116 117 118 119: 37. וסעית דפוס שם להלן: אלמתחמל, וצ"ל אלמתחאמל.

(יא) ש' 4: "וכת' אלכיןען לר' האי" והערה 74. נזכר רק בעיד רשימת ספרים אחת: מאן, Texts, ו, 654, בלא שם המחבר.

- (ב) ש' 7: "תפסיר שיר השירים ללפאסי" והעיר א. בהערה 80: "אין לדעת מי הוא". אולם נדמה לי כי הוא דוד בן אברהם אלפאסי בעל גיאמע אלפאסי, שחיבר גם פרושים למקרא. בגיאמע אלפאסי נזכר פירושו לשיר השירים פעמיים. עי' ח"א, עמ' 100 ש' 195: "וקד אוצ'חת דלך פי שיר השירים פי מצאוני השומרים" (ג, 2); ועמ' 158 ש' 167: "סמכוני באשיות וקד שחת דלך פי שיר השירים" (ב, ה).
- (ג) ש' 9: "כת' אלרד עלי ענן" ובהערה 86 תרגם א. "ההכתשות" ונראה לי לתרגם: התשובה.
- (ד) ש' 10: "ככ' ארב אלי...?" הערה 88: "ספר מוסר ה...". ונראה לי להשלים: כת' ארב אל[אקצ'א], ונזכר חיבור זה ברשימות ספרים אחרות: אסף, ק"ס, ית, 274, הערה 26 [גנו א]רב [א]לקצ'א [לר] ה[א]י; הנ"ל, שם 277 הערה 10 (ארב אלקצ'א); בכר, REJ, xl, עמ' 56 (ארב אלקצ'א, בו עלי אתלמדי; מא, שם, lxxii, עמ' 178 הערה 24. = מוסר הדינין, עי' אסף, תרביץ, ז (תרצ"ו), עמ' 217-218.
- (ט) ש' 14: "כת' פי אלנקט" ובהערה 100 הביא דברי פוננסקי, כי: "אלתנקט", אולם אין צורך לתקן. ברשימת ספרים אחרת שפירסם מאן, Texts, ג, עמ' 657 (שרוט אלנקט); תנחום הירושלמי בהקדמותי ל"כתאב אלביאן": ולה ארבע כתב כתאב חרוף אללין וכתאב דעאת אלמתלין וכתאב אלנקט וכתאב אלנתף והו כתאב תצריף אלאלפאט' אלדי אחמל דכרהא פי כתאב חרוף אללין וכתאב דעאת אלמתלין לכנה עלי נציאם אלאלפאט' ואלנצוץ אול באל (=ולו: [לחוג]) ארבעה ספרים: ספר אותיות הגוה וספר אותיות הכפל וספר הנקודות וספר הקרוה והוא ספר נסיית המלים אשר לא נזכרו בספר אותיות הגוה וספר אותיות הכפל אולם הוא לפי ספר הספרים (של המקרא) והפסוקים אחד אחד. והוסיף א. "קטעים ממנו נדפסו עלידי קקובצב (שם בשעות קקובצב)", אולם הוא נדפס בשלימותו בתרגום עברי ואנגלי עלידי נוט, שלושה ספרי דקדוק, לונדון 1870, עמ' xv—xv (הערבי); 120—132 (העברי) — זה בלבד נדפס גם לפני כן עלידי דוקס). ועי' כתאב אלפאעאל, מהדורת יאסטרוב, מבוא, עמ' 8 הערה 2; xvi—xv; שטיינשניידר Arab. Literatur, סעיף 515, וקקובצב לא הדפיס מספר זה מאימה.
- (טז) ש' 10: "כת' אלעדד", ספר בשם זה נזכר ברשימות ספרים אחדות: גוטהייל, Jewish Studies in Memory of Israel Abrahams ניו יורק 1927, עמ' 151; 154; מאן, Texts, ג, 648 (כתאב אלעדד), ושיער מאן כי מחברו הוא רשב"ת הנ"ל שם, עמ' 654: "כתאב אלעדד(1)", שהוא כנראה ספר אחר. ועי' הערות מאן 42; 173.
- (יז) ש' 14: "כת' אליבום ואלחליצה", יש להוסיף להערת א. 103, כי נזכר גם ברשימת גניזה שפירסם בכר, REJ, lxxii, עמ' 127: "כתאב אלחליצה ואלגט מן כתאב...".
- (יח) ש' 17: "אלהבה" והערה 110. נזכר גם ברשימת מרגליות ובמאן, Texts, ג, עמ' 657.
- (יט) שם: אלשפעה (או אלשופעה) נזכר גם: מאן, Texts, ג, 655; 657; הנ"ל, REJ, lxxii, עמ' 178.
- (כ) ש' 18: "ותפסיר אם לפי כהרר", וציין בכ"י אויכספורד 2847/1 (בשעות שם: 2748), ויש להוסיף: המוואום הברטי. Or. 5554, foll 23—24; קמברידג': T-S. H. 51 139; 2; T-S. H. 54 204; Arab. 31, 97, Arab. 264, Arab. 37. והודיעני א. כי ידועים לו כעת קטעים נוספים בספריית בית המדרש לרבנים בניייריק.
- (כא) ש' 19: "...ה אלעי...". ואולי צ"ל: [רסאל]ה אלע[ת]ב[ר], ונזכר שם להלן ש' 26: עיבור וחרם (המהדיר מסופק: ציבור ?); אסף, ק"ס, 274; 280; בכר, REJ, lxxii, 200; מאן, Texts, ג, 649, 654, 655 (פעמיים); הנ"ל, JQR, ו (מחזור חדש), עמ' 425; שורץ, קסלוג כתבי היד בספרייה הלאומית בוינה, עמ' 145.
- (כב) שלוש טעויות דפוס: עמוד ב ש' 21: "וג", צ"ל י"ג. עמוד ב ש' 29: אלמגואת, וצ"ל: אלמאנאות. הערה 70: "אלמתצירה ואלמדכרה" וצ"ל: "אלמתצירה ואלמדאכרה" ועי' שם הערה 85.
- (כג) חבל שנדפסה הרשימה בלי נקודות דיאקריטיות, כי חסרונן מכביד על הקריאה.
- (כד) וזו חלוקת הספרים שהם 210 בערך, לפי המקצועות: מקרא ופרשנות 16, הלכה ומדרש 144, פילוסופיה וקבלה 7, שירה ופיזיק 10, מדעים 9, בלשנות 13, פולמוס והיסטוריה 3, מסופקים 9.

ספר „סופרים“ המיוחס לרמב"ם — מהו ?

הרב יעקב דוד וילהלם פרסם בקרית ספר (שנה כ"ט, עמ' 145 ואילך) מאמר על „כתביו משנה תורה להרמב"ם בשטוקהולם“. עמ' כה"י. הנה ניתנה האפשרות לשכלל פרק י"א מהלכות מלכים שהוא מקוטע ברוב הוצאות „משנה תורה“.

וז"ל כה"י בנוגע לענינו : „אף ישו הנוצרי יש"ו דומה שהוא משיח ונהרג בבית דין, כבר ניבא דניאל ומחויק מצותם. מ"ה¹ הרשע ארור הוא גרם לאבד ישראל בחרב ולפזר שארית ולהשפילם“ וכו'. המקור שבמנו שאב הרמב"ם את הדברים האלו, לא נודע לנו. במסכת שמחות סוף פ"ח כתוב : „ראינו הן ישראל ליפול בחרב שאלו לא עמדו פלוני ופלונית, שנאמר בחרב ימותו כל חטאי עמי“. נחום ברילל העיר² כי בילקוט (יתרו, רמז רע"א) הגירסה במקום „פלוני ופלונית“ : בלעם. דעת ברילל היא, כי השינוי נעשה בכתוב, והדרשה המקורית במסכת שמחות סוכבת על אדות ישו³. גם במסכת שמחות מהדורת היגער (עמ' 163) נמצאת בגירסתו דילקוט. ולפי זה, הדברים הנאמרים במשנה תורה להרמב"ם בדבר ישו, הם הם הדברים הנמצאים גם במסכת שמחות, שבלעם, כלומר ישו, גרם לישראל ליפול בחרב.

ברילל אף הוסיף בהערותיו בסוף השנתון שלו (שם, עמ' 240—241) לחזק דעתו הנ"ל, עמ' ספרו של תיאולוג נוצרי⁴, המצטט ממסכת סופרים⁵ בזה"ל : ישו הנוצרי נראה משיח ונהרג מב"ד יהיה סבה שישאל נחרב בחרב. במשפט הזה כבר נמצאו אף ביטויים אחדים הרומים לאלה שברמב"ם הנ"ל, עד שכמעט אפשר להחליט בוודאות, כי דברי הרמב"ם לקוחים ממסכת סופרים, לפי הגירסה הנמצאת בספרו של גאלאטינוס. וגם במסכת שמחות נמצא יסודם, לדעת ברילל, כי בלעם הנוכח במסכת שמחות, ענינו : ישו.

בספרית האיניברסיטה בבודפשט הצלחתי להשיג את ספרו של גאלאטינוס. בעמוד 273 שם דן המחבר בדבר הסבה שהגלות הראשונה לא ארכה אלא לשבעים שנה, והאחרונה תמלדה זה יותר מן 1460 שנה⁶. וכתב הטעם ע"ז — „הטעם“ הנודע — כי אשמת היהודים גדלה עד לשמים לסבת צליבת ישו⁷. לדבריו האלה אף הביא את המשפט הנ"ל, כראיה חשובה ממקור יהודי נאמן : ישו הנוצרי... ונהרג מב"ד והיה סבה שישאל נחרב בחרב. והנה השאלה, מאין צטט גאלאטינוס את הפסוק הנדון ? ברילל הבין שהוא לקוח ממסכת סופרים. ובאמת ז"ל גאלאטינוס שם, לפני הפסוק הנדון : *Quod Moses Aegyptus fatetur, ita in libro* „סופרים. כלומר : כן הודה משה המצרי, כמש"כ בספר סופרים. „משה המצרי“ הלא הוא הרמב"ם, הנקרא כך בספרות התיאולוגית הנוצרית העתיקה⁸. לפי זה ברור כשמש, כי גאלאטינוס אינו מצטט את דבריו ממסכת סופרים הנודע, אלא מספר סופרים להרמב"ם ! חידה סתומה לפנינו : מה סיבו של ספר סופרים להרמב"ם, אשר אין לנו כל ידיעה על אודותיו ? התשובה ברורה : טעות „סופרים“ לפנינו.

1 ראה שם בהערה 41. שגירסת דפוס שונצ'ינו : וזה גרם יכ"י ובכ"י משנה תורה (מצויר) משנית 1296—1297 שבאוסף קויפמן, ברשית האקדמיה המדעית בבודפשט (ברשימת מ. צ. וייס : עמ' 142, מספר 77, כרך ד') הגירסה : וזה הרשע ימח זכרו גרם וכו'. והיא גירסה נכונה ; וכנראה, מן „וזה“ הרשע נולדה הטעות „מה“ הרשע.

2 ראה : *Jahrbücher f. jüdische Geschichte u. Literatur*, I. Frankfurt a/M 1874, p. 53.
3 על ענין זה, שבשם בלעם מרומז לעתים ישו, ראה יוסף קליונר, ישו הנוצרי, עמ' 22 והלאה, ואף שגם השם „פלוני“ מורה על ישו לפעמים — ראה קליונר הנ"ל, עמ' 27 והלאה, אך ברור ש„פלוני ופלונית“ אין להם ענין עם ישו ולא כלום.

4 והוא : Galatinus, *De arcanis fidei*, p. 279. Recte : *de arcanis catholicae veritatis*, Paris 1603, p. 273.

5 בריל לא מצא דבר זה במסכת סופרים, ולכן כתב : *... die sich in Soferim befunden haben soll*.

6 גאלאטינוס כתב ספרו בשנת 1530 בערך.

7 במקור : *Quamobrem rationabiliter aliam nullam ipsius possunt assignare causam*, *quam Jesu Nasareni veri Messiae mortem, qui Deus et homo erat*.

8 בניגוד למשה רבינו הנקרא אצלם : *Moses Magister*.

וצ"ל: ספר שופטים⁹. הפסוק הנזכר בספרו של גאלאטינוס הנ"ל, הוא הפסוק הנזכר בדברי הרמב"ם בספר שופטים, בהלכות מלכים; הלא הם הדברים המצוטטים בנוסח המקורי בראש המאמר. גירסת גאלאטינוס בשם הרמב"ם גירסה מקוטעת היא, וקרובה היא — כנראה — לגירסת דפוס שונצינו¹⁰. כמובן, פירושו של גאלאטינוס אחד מן הויופים הגסים הוא! גאלאטינוס ניצל את ההזדמנות, שניתנה לו ע"י השמטת מלים אחדות מדברי הרמב"ם לסיבת הצנוורה, והשתדל לפרש את המשפט הקטוע כפי הנאות לו למטרתו, והוא: "שגם הרמב"ם מודה, כי התמדת הגלות היא בעון הריגת ישרו. לפי הסגנון המקורי, לפי כה"י, מביא פירוש כזה לירי גיחוך, ואפילו לפי גירסת דפוס שונצינו ניכר זיופו של גאלאטינוס. איך שהיתה הגירסה שלפני גאלאטינוס, ברור, כי רק פירוש אחד ואמתי יש בדברי הרמב"ם, והוא: מציאותו של ישרו, וכן המאורעות השונים המיוחסים אליו. ישר או בעקיפין, טיבבו לעם ישראל סבלות רבות במשך הדורות.

ואם יטעון הטוען, שבכל זאת השערת ברילל נכונה היא כשלעצמה מכלתי כל ראייה; או יאמר: פירושו של ברילל בנוגע למשפט הנ"ל ממסכת שמחות נכונה היא לפי מש"כ הרמב"ם בספר שופטים; ודברי הרמב"ם הנדונים עולים בקנה אחד עם מה שנמצא במסכת שמחות לפי פירושו של ברילל; ע"ז אענה ואומר: אמת, כי הגירסה הנכונה במסכת שמחות: בלעם. הראיה ע"ז: כל הדרשה שם דנה בענין מגלגלין זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב, וכל פרט ופרט שם טוב על אדות אישים ממששים וענינים ידועים: משה ואהרן, יתרה, בנות צלפחד, דוד ושלמה, מרדכי ואסתר (= הזכאים); פרעה ימצריים, בן הישראלית, מקושש, בלעם, ירבעם ונבוכדנצר (= החייבים), ובכן, אין לגירסה "פלוני ופלוגית" כל פירוש, כי לא פורש מי הם החייבים שנתגלגלה חובה על ידיהם! ואף גם זאת ברורה — כהשערת ברילל — כי למטרה קבועה ולסבה מכריחה, כצנוורה למשל, כתבו במקום "בלעם" פלוני ופלוגתי, יען שעלה על הדעת בטעות, או שהצנוורה סברה כן, או שפחדו ממנה פחד שתחשבו כן, שהשם בלעם במקום הזה רומז לישרו. אך בנוגע לגוף הענין ברור, כי דוקא במקום הזה אין לפרש בשום אופן את השם בלעם במשמעות ישרו, ואלה הראיות לכך: א. הדרשה בדבר מגלגלין זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב מסודרת בסדר כרונולוגי. ענין בלעם הוא במקומו הנאות, אך דוקא במקרה שנפרשהו כפשוטו¹¹. ב. בעל הדרשה הזאת הוא רבי עקיבא, או אחד מתלמידיו¹², ובתקופת ר"ע בערך, ואף גם זמן רב אחרי כן, עוד לא נפל ישראל בחרב לסבת ישרו הנוצרי, וכסניף יש להוסיף עוד, כי ודאי גם ענין נפילת ישראל בחרב — הנזכר שם בדרשה — מוסב על מאורע מסוים, ולא על כלל הריסות שחוזרות ונשנות כפעם בפעם, ואין להם זמן קבוע.

סוף דבר: דברי מסכת שמחות לבד, ודברי הרמב"ם לבד; הראשונה מדברת על אדות בלעם דוקא, והרמב"ם דן בדבר ישרו הנוצרי, ומה שכתב הרמב"ם, שישו טיבב לאבדו ישראל בחרב ולפור שאריתם, ברור שכן הוא; ואף אם לא נמצאו דבריו בפירוש במקורות הנדונים, בכל זאת צדק, במשפטו לפי עדות מהלך ההיסטוריה.

הערות
לפי הרמב"ם

9 הטרוסקריפציה, שבה השתמש גאלאטינוס, גרמה ללידת הטעות הזאת. למשל, במקום "שבעת ימים", בעמ' 269 שם, הוא כותב בלאטית: sibhat iamin; וא"כ תהיה הטרוסקריפציה של ספר "שופטים": sophtin; ונתחלפה ב-sophtin.

10 למשל: שונצינו; וזה גרם לאבדו ישראל בחרב; גאלאטינוס; והיה סבת שישראל נחרב בחרב. הביטויים החריפים שלפני זה חסרים בשני הנוסחאות.

11 ומה שאמר: ראויין היו ישראל ליפול בחרב, אף שבדבר בלעם רבים מתו במגפה, אפשר, משום שונאמר: הרגו איש אנשיו (במדבר כה, ה), ומיתת הרג בחרב ובסייף, היא; ראה סנהדרין גב, ב, ובהוצאה היגער אמנם יש גם נ"א; ואומר בחרב וברעב וברבד יתמו, וא"כ גם המתיים במגפה בכלל.

12 ראה היגער שם, מבוא, עמודים 39—40.

מפתח שמות האנשים, החברות והמוסדות בעברית וביודית

טובב (*) על יד המספר מראה, כי באותו עמוד נזכר השם יותר מפעם אחת.

אבן נעמן, מ. 331	אירבך, ר. 295	אילן סרני, ד. 185, 335
אבוהב, י. 149*	איכמני, ע. 18	אינסטיטוט פאר יידישע ענינים.
אבון, מ. 339	איליצקי, ח. 328	ניו יארק 372
אבי דור, י. 27	איליצקי, י. 155	אינסלר, צ. 298
אבי שאול, מ. 186	אולמן, ש. ב. 26*, 184	אינסטין, א. 344
אביב, ב. 139, 335	אומנסקי, י. 6	איסרלש, מ. 196
אביגד, נ. 155	אונא, י. 295	אל-עזרי, ר. 299
אבידור, מ. 184	האנוברסיטה העברית ר' ירושלם.	אלבק, ח. 145
אביסל, ל. 332	האנוברסיטה העברית	אלדד הדני 217
אבינעם, ר. 18	אוסל, ד. 180	אלדד, י. 153
אבישי, י. 182	אופק, א. 172	אלחעלעכער יידישער קולטור
אבישלום, ד. 334	אורבך, ש. ב. 8, 11	קאנגרעס 69, 348
אבן ארי, מ. 186	אורי, ד. 339	אלון, ג. 3
אבן זהב, א. 172	אוריון, מ. 14	אלסר, י. א. ל. 143, 149
אבן חן, א. 18	אורינבסקי, א. 317	אלסר, י. מ. 148, 292
אבן שושן, א. 17, 312	אורלוף, ל. א. 173	אליאב, ח. 328
אבן שמואל, י. 6	אורן, מ. 184	אליאב, מ. 283, 333
אבנון, י. 24*, 27, 180, 181	אורנו, ע. 17, 155	אליהו בן שלמה זלמן 143, 199
327, 328*	אורנשטיין, י. א. 289	אליז, צ. 316
אברני, ש. 172	אורתר, ג. 186	אליעזר ליפא בן אלימלך 292
אברהם בן משה בן מימון 8	אחד העם 13, 317	אליעזרי, ש. 288
אברהם, צ. י. 52, 53	אחיד הקבוצות והקבוצים 281	אליצור, ר. 328
אברהמי, י. 316	אחיה, ב. 185, 332	אלמליח, א. 151, 163
אברמסקי, י. 8	אסינן, ש. 189	אלעזרי חלקני, י. 155
אגדה למלחמה בשמד. ירושלם 147	איבסק, ה. 172	אלעף, ג. 208
אגדת האינטימנים והארכיטקטים 74	איבשיק, ע. 285	אלפסי, י. 292*, 293
אגדת הסופרים העברים בא"י 286	איגוס, א. י. 51, 200	אלפרין, ז. 26
אגוד בתי הספר התיכוניים 332	אינסטוב, ד. 328	אלקוט, ל. מ. 172
אגוד הדיגים בישראל 299	איגר, ע. 6	אלקוש, ג. 19
אגוד יוצאי בטרביה בישראל 18	איגרת, ז. 297	אלתרמן, נ. 178
אגוד נשים אקדמאיות בישראל 281	אידיש... ר' גם יידיש...	אמדו, ז. 19
אגמון, מ. 299	אידיש נאציאנאלער ארבעטער פאר	אמינסקי, מ. 316
אדי, א. 316	פאנד 54	אמיתן, א. 24
אדלר, א. 155	אידישער העלטקאנגרעס. אינסטיטוט	אמרי, ר. 22, 299
אדלר, פ. 316	פאר אידישע ענינים 54	אמתי, ד. 182
אדן, ש. 332	אידל, מ. 328	אנגלס, פ. 186, 189*
אדרת, שלמה בן אברהם 144	אינהאור, ד. 186	אנדרטון, ג. 340
אהל, מ. 328	אינשטט, מ. 328	אנדרטון, ח. כ. 24, 180, 341
אהרונסון, ז. י. 214	אינשטט, ש. נ. 340	אנוך, ח. 184
אהרן בן יוסף 282	איוראעל, ל. 380	אנכי, ז. י. 214
אהרן שמואל בן נפתלי הרץ הכהן 8	אידעלסבערג, ד. 375	אסבאג, ד. 206
אהרנביץ, ח. 186	אילון, מ. 335*	אסד ביי 190
אודס, י. 299	אילין, מ. 190	אסו, חברת נס 155
אירבך, א. 155	אילן, מ. 288	אסכולה, ס. ד. 186

אסף, ש. 140	בודנהימר, ש. 155	בן גוריון, מ. י. 311
אפוליוס, ל. 316	בודק, מ. 54	בן חביב, א. 184
אפלטון 340	בול, ג. מ. 28	בן יהודה, ב. 182
אסתר, מ. צ. 26, 184, 334	בולגריה, צירות [ת"א] 187	בן יוסף, י. 183
אציל, ד. 334	בולור, א. 317	בן יעקב, א. 142
אקרוטני, י. 66	בומבר, א. 340	בן ישי, ד. 28
אקרון, מ. 296	בונולס, ג. 180	בן ישראל, א. 13
ארבין, ד. ב. 386	בוק, פ. 317*	בן מנחם, ג. 141, 313
ארבל, ג. 328	בוקסבוים, י. 5	בן נון, א. 340
ארגון, ל. 19	בורוכוב, ב. 300	בן עזרא, ע. 54, 386
ארגון ייצאי שוצצין 139	בורלא, י. 22, 173*	בן עמי, ח. 19
ארגון מגדלי עופות בישראל 299	בורנשטיין, ש. 155	בן צבי, י. ז. 142
ארגון הספרנים בישראל 142	בוק, ש. 300	בן שמ, ר. 184
ארגון העובדים בזבל האורגני 188	בסהובן, ל. ון 341	בן שמן, ש. 334
ארה, צ. 316	בסלר, ס. 173	בן שפר, י. 335
ארדלי, מ. 312	ביאליק, ח. ג. 7, 21, 317	בנאי, י. 333
ארה, י. 296	ביאלער, ל. 66	בנארי, ג. 173
ארס 32	ביאנקי, ד. ג. 328	בנגיס, ד. ר. 144
אריאל, ז. 26, 141, 334*	ביגלי, ג. 298	בנטביטש, י. 26, 341
אריאלי, ל. א. 173	ביזנסקי, ש. 300	בני עקיבא, ארגון ועד 283*
אריאן, ד. 187	בין, א- 156, 300	בנימין נחמיה בן אלנות 296
אריכא, י. 19, 283	בינג, א. 328	בס, י. 162
אריכא, י. א. 221	ביראז, א. ר. 328	בסוק, מ. 140
ארלעאן, י. ל. 69	בירון, צ. ג. ג. 173	בעל מחשבות 214
ארמסטרונג, ה. פ. 340	בירנבוים, פ. 152, 363	בענדערסקי, ב. 382
ארנבורג, א. 173	בירק, י. 340	בצילס, ר. 296
ארנו, ד. 316	בישלין, ג. ר. 187	בק, ר. 341
ארנון, מ. 334	בית ועד הכללי, ירושלים 304	בקר, א. ה. 300
ארני, א. 335	בית זרע [קבוץ] 283	בקר, י. 189
ארנסטין, ס. 364	בית חולים הדסה, ירושלים 304	בקר, מ. 287
ארץ ישראל, בית המשפט העליון 299	בית לוחמי הגיטאות 71, 220	בקר, פ. 341
אריצות הברית, לשכת המודיעין 218, 387	בית הספר המשותף לילדי העובדים	בר, י. 318
— שרית ההסברה [ת"א] 340	ע"ש יוסף אהרונוביץ 284	בר, פ. י. 296
אריצבש, מ. פ. 173	בית צבי, רמת גן 163	בר אילן, מ. 153
ארקדי, ס. 324	ביתאן, ג. 349	בר טורא, א. 180
ארקמן, א. 19	ביתן, מ. 332	בר ניב, צ. 300
אש, ש. 19, 173, 317	בך, י. ס. 187	בר ניר, ד. 28
אשור, ד. 187	בכרך, י. 332	בר סלע, מ. 26, 334
אשכנז, א. ד. 293	בלוי, מ. י. 50	ברגמן, י. 287
אשכנזי, ב. 144	בלוקופץ, י. 156	ברדיצ'בסקי, מ. י. 311
אשכנזי, ש. 311	בלור, י. ל. 146	ברוד, מ. 19, 318
אשלג, י. ל. 147	כלום, א. 25, 333	ברויאר, י. 146, 292
אשמן, א. 184	בלומנטל, פ. 184	ברויאר, א. 187
אשקלון [מועצה מקומית] 281	בלוק, ה. דה 173, 317*	ברויס, א. 139
	בליך, מ. 334	בריון, ח. י"ס ל. 162, 213
	בלנק, ש. ל. 382	ברומברג, א. י. 147
	בלקין, א. 24	ברון, א. 318
	בן, ב. 162	ברונס, מ. 140
	בן איר, א. 317	ברוסילאוו, ג. 382
	בן אליהו, א. 184	ברור, א. י. 156
	בן גוריון, ד. 13	ברור, י. 26

גרינברג, ח. 73	גויטין, ש. ד. 25, 142	ברורמן, ש. 335*
גרינולד, ז. ו. 288	גולדברג, ל. 328	ברזובסקי, ז. 283
גרינולד, מ. 358	גולדנשט, א. 325	ברט, א. 146
גרינמן, ח. ש. 289	גולדמן, ש. ז. 54	ברט, ג. 318
גרציאנסקי, ב. פ. 187	גולדשמיד, י. מ. 288	ברטוב, ח. 318
גרשוני, א. א. 147	גולדזין, א. 17	ברטלס, ס. 322
גרשטנסקי, י. 340	גולומב, א. 13, 156	ברידז'ה, ד. 217, 386
גרשטנקורן, י. 5	גומפרין, ג. 163	ברית הבריונים 307
גת [קבוץ] 283	גיוס, ג. 318	ברלינסקי, ש. 318
	גוס, מ. 187	ברמן, י. 173
דברת [קבוצה] 140	גורביץ, י. 24	ברנדס, ג. 28
דובנוב, ש. 3, 11, 12, 296	גורדון, א. ד. 156	ברנון, צ. 300
דובניקוב, א. 341	גורדון, ג. 19	ברנס, ג. 343
דובעלמאן, א. י. 66	גורדון, י. ל. 174	ברנס, ק. ב. 341
דודסקי, ד. 157	גורלי, ח. 174	ברנסטנ, פ. 28
דוידון, י. 174	גורלי, מ. 140	ברנר, י. ח. 300
דוידית, ר. 174	גורן, א. 156	ברנשטיין, א. ח. 292
דויטשר, י. 28, 341*	גורני, א. 304	ברנשטיין, ב. 335
דויל, א. ק. 174*	גורפין, ר. 318	ברנשטיין-כהן, מ. 19, 318
דוים, מ. 298	גורקי, מ. 319*	ברטלסקי, י. 17, 156
דוכובני, א. י. 144	גידר, א. 19	ברק, ע. 299
דוליש, ס. 329	גיל, ב. 300	ברקוביץ, י. ד. 173
דוסטרולד-דורות, א. ו. 13	גילאב, ע. 28	ברקלי, ש. 163, 312, 335
דופ, ק. א. 329	גינאלר, פ. 53, 54	ברקמן, י. 187
דור, מ. 174	גיסער, מ. ד. 66	ברש, אלכסנדר 185, 335
דורה, ג. 311	גירשט, י. ל. 312	ברש, אשר 5, 180
דוריון, י. 341	גלבוש, ד. 17*	ברתיני, א. 325
די מוריה, ד. 19, 319	גלבוש, י. 174	כשביס, י. 173
דיואל, מ. 4	גלבר, ג. מ. 152	כת הלוי, ד. 151
דיוקנאי, ד. 12	גלנסקי, א. 151	
דיטש, ח. י. 196	גלעד, ז. 174	גאטעספעלד, ח. 215
דיימאנדשטיין, ב. 215, 382	גלעד, א. 17	גאלדמינער, ע. 60
דימה, א. 329	גלעד, ר. 13	גאר, י. 210
דימונדשטיין, ב. 66, 214	גמיוב, ג. 187	גבלר, א. 318
דינוס, מ. 337	געתיין, א. ל. 14	גבעת ברנר [קבוץ] 283
דינור, ב"צ 152, 153, 283	גראנישטיין, ס. 215	גנריאל, ג. 335
דין, ד. 188	גרבים, ר. 319	גד, א. 285
דיקנס, צ. 19, 24, 319	גרדוויץ, פ. 341	גדון, ש. 26, 335
דליצ'ובסקי, מ. 319	גרנר, א. ס. 319	גדליה, י. 28
דלס, ג. פ. 340	גרנר, ד. 187	גדעון, ר. 159, 305*
דמיאל, י. 174	גרודער-גירקאה, י. 365	גארסקי, ג. 174
דנסה אליגוארי 20	גרוס, י. י. 50	גיבר, ר. 300
דניאל, ז. 188	גרוס, מ. ד. 144	גיברוב, ג. 328
דנציגר, י. פ. 293	גרוס, מ. צ. 34	גיסמן, י. 3
דפנה [קבוץ] 283	גרי, ז. 329	גיסמן, מ. י. 9, 143, 151
דפנא, מ. 180	גריי, ש. 297	גיסמן, ר. 28
דריור, ח. 319	גריס, י. 329	גיסמן, ש. 148
דשא, א. 328	גרינבוים, י. 157, 300	גיסנס, ס. י. 294
	גרינבערג, ח. 382, 375	גיסערמאן, י. 382
האוף, ו. 180	גרינברג, א. 28	גיסטריה, מ. 146
האלסער, פ. 66	גרינברג, א. צ. 174	גוסטשין, מ. 185, 335

האלטערן, מ. 364	הלפרין, ב. 323	חלל, ר. 180
האפטמן, ב. 364	הלקין, ש. 320	חלפסברג, י. 157
האראוויץ, י. 66	הלר, א. נ. 206	חוק, ז. 175, 320
האראנטשיק, ש. 66	הלר, ר. 13	חור, מ. ז. 320
הברמן, א. מ. 21, 17	המאירי, א. 176	חור, ר. פ. 320
הגר, ישראל מיוניצא 52	המינגווי, א. 175, *320	וואזינסקי, ק. 342
הדס, י. 180	הנדל, ג. פ. 191	ויגורוב, פ. 183
הוברמן, ל. 341	הנדל, מ. 12, 296	וידנפלד, נ. 358
הוגו, ה. 20, 174, *319	הנט, ז. 29	ויסל, ח. 148, 293
הוכמן, מ. 304, 159	הנטקה, א. 286	ויטמן, א. 20
הול, ר. 175	הנרי, או. 175, 320	ויל, ש. 182
הומינר, ש. 144, 294	הס, מ. 302	וילדר, ת. נ. 20
הומירוס 175, 319	הסה, ה. 320	ויליגר, מ. 199
הופין, א. ז. 157	הסתדרות העובדים. מועצת פועלי	וילנא, ז. 5, 296, 303
הושמן, ד. ז. 6	חיפה 302	וילנסקי, א. 24, 329
הושמן, ה. 329	— מחלקה לאגוד מקצועי 157	וין, ת. 183
הורביץ, א. י. 205	— מחלקה לסטטיסטיקה 157	וינברג, צ. ז. 20
הורביץ, מ. א. 52	— מרכז לחנוך 25, 183	וינגורט, ש. 7
הורביץ, נ. צ. 293	— מרכז לתרבות 302	וינסרויב, נ. 142
הורביץ, ש. 9	— הנער העובד 283	ויניגר, א. 342
הורביץ, ד. 13	הסתדרות הפועלים 303	וינס, י. 304
הורוביץ, מ. 386	ההסתדרות הציונית. ההנהלה בארץ	וינר, א. י. 289
הורוביץ, ש. 337	ישראל. המחלקה הארגונית 303	וינשטיין, צ. ז. 50
הורוין, נ. 329	— מחלקה לעניני הנער 333	וינשל, י. 303
הוז, ח. 20	— הועד הפועל 303	ויס, א. 206
היחד, פ. 345	העלער, ב. 215	ויס, י. י. 50
היסלר, א. 67	הערץ, י. ש. 365	ויס, ש. 363
היסנר, ק. 29	הערש, פ. ל. 372	ויסברג-ציבולסקי, א. 188
הילמן, ש. י. 7	הר אבן, י. 320	ויסגל, מ. ה. 183
הילפרין, יחיאל 333	הר זהב, צ. 18	ויץ, י. 158
הילפרין, ישראל 11	הראל, מ. 303	ויצמן, ח. 157, 207
הילפרין, ש. 196	הרסים, א. ש. 6, 143, 288	וירשובסקי, א. 188
הים, ז. 188	הרטל, ק. 183, 333	ויכסלר, י. ס. 311
הינה, ה. 175, 319, 320	הרכבי [משפחה] 152	וילדינברג, א. י. 7, *289
הינה, י. א. ל. 143	הרכבי, א. א. 152	וילדינברג, ז. 7
הינמן, י. 144, 289	הרכבי, צ. *26, 152, 184	וילד, מ. מ. 148
הירשברג, ח. ז. 152	הרמן, ל. 285	וילטרי, מ. 175
הכהן, מ. 150	הרמן, ע. ל. 50	וילטש, פ. 285
הכט, ב. 320	הרן, מ. 287	וילך, מ. 160
הלוי, א. א. 7	הרניק, מ. 29	וילס, א. 320
הלוי, א. צ. 66	הרצל, ב. ז. 300, 303	וילס, ה. ג. 342
הלוי, ב. 329	הררי, א. 337	וילקיבסקי, א. מ. 8, 144, 147
הלוי, ח. ד. 302	התאחדות האברים בישראל 13	ווסטל, ד. 180
הלוי, מ. 183	חארעלא, א. 66	ווסמן, א. ב. 144
הלוי, ש. 341	חודרות, ר. ס. 29, 341	ועד הקהלות העבריות. רומניה 372
הלטר, מ. 333	חיינפער, ז. 382	וורחפטיג, ז. 289, 303
הלל בן אליקים 8	חיינרויך, ה. 365	ורטהימר, ש. א. 196
הלל, צ. 320	חייסמאן, מ. 365	ורן, ז. 175, 180, *321, 329
הללס, ש. 20	חייץ, א. 382	זאכאריאש, ש. 60, 208
הלמן, מ. מ. 29	חל, י. י. 66	זאצמאן, מ. 66
הלפרין, א. 29		

יארבלום, מ. 299	חשין, ש. ז. 158, 188, 303	זאקסקי, א. י. 67
ידן, א. 188	חתולי, ב. 181	זבונינסקי, ז. 13, 303
ידין, נ. 333	טאובמן, ה. 17	זהרי, מ. 188
ידלר, י. ז. 6	טביב, מ. 175, 20, 321	זורנינסקי, י. 362
יהודה בן שמואל החסיד 52	טבימיל, ט. י. 294	זולטי, י. ב. 8, 145
יהודה, ש. 158	טבנקין, י. 304	זונה, י. 296
יהלום קפלה, מ. ש. 296	טבנקין, מ. 321	זונליטנר, א. ת. 329
יואל, י. 4	טבקא, א. 20	זוסמן, י. 158, 304
יואלי, מ. 338	טברסקי, יהושע 328	זידה, י. 303, 342
יואלסון, א. 199	טברסקי, יוחנן 9, 175, 321	זידמן, י. א. 389
יודילוביץ, ח. 19	טבת, ש. 321	זיק, ח. 337
יודלביץ, ש. א. 7	טגורי, ר. 175	זיק, ש. 337
יוכלמן, א. 140	טדסקי, ג. 342	זיטקוב, ב. 180
יוכלמן, י. 140	טיב, צ. 304	זילברצחייג, ז. 33
יום, ד. 188	טיב, ש. 323	זילברשטיין, א. ש. צ. ה. 50
יום טוב בן אברהם מאשבילי 50	טוביט, י. 175	זימון, א. 158
יונתן, נ. 329	טודות, ז. ג. 24	זימנסקי, מ. ז. 185
יוסף, ע. 150, 290	טויבש, י. ש. 373	זכרון יעקב [מועצה מקומית] 281
יוסף חיים בן אליהו מבגדאד 11, 150	טוין, מ. 181, 321, 329	זלסקין, מ. מ. 287
יוקא, מ. 175	טוכמן, ז. 27	זליטס, פ. 69
יוריס, ל. מ. 175	טולסטוי, א. ג. 181	זמורה, י. 21, 290
יודיש... (ז' גם אידש)...	טולסטוי, ל. ג. 20, 321*	זסלבסקי, ד. 158
יודישער חיסנשאפטלעכער אינסטיטוט	טוסקניג, א. 17	זסלבסקי, א. י. 289
348	טור סיני, ג. ה. 143, 312	זריצקי, ד. 20
ילון, ח. 145	טור שלום, ד. 284	זשיטלאחסקי, ח. 373
ימיני, י. 172	טורברג, פ. 214	
ימר, מ. מ. 29	טורגיניב, א. ט. 321	חבובא, א. 184
ינס, א. 25	טורוב, נ. 342	החברה היהודית להתישבות 210
יעבץ, י. 196	טורשל, מ. 337	החברה לזואולוגיה בישראל 391
יעקבוביץ, מ. 13	טורי, י. 185	החברה העברית לחקירת א"י 71, 220
יעקבזון, ב. ז. 152	טורקאוז, י. 365	חגיז, י. 206
יעקבזון, ח. י. 333	טורקאוז, מ. 365	חדאד, ד. 349
יערי, א. 9	טורקאוזיגודבערג, י. 365	חדאד, מ. 199
יערי, מ. 159	טיטו, י. ב. 340	חובב, מ. 332
יפה, א. א. 29	טיטלבוים, ח. צ. 199	חומסקי, ז. 217
יפה, מ. ג. 5	טיציאנו, ו. 188	חורי, ח. 213
יפה, ע. 183, 189	טלוצ'הור, א. 329	חוק, ב. 183
יפיה, ש. 14	טלור, ר. ל. 342	חוק, ל. 284, 321, 329*
יק"א 210	טלפיר, ג. 318	חיות, א. 158
ירדן, ד. 312	טמקין, מ. 175	חיות, י. 6
ירדני, ג. 342	טנקיס, ש. 188	חיים חייקא בן שמואל מאמדור 148
ירדני, צ. 143	טרצקי, ל. ד. 341	חיסה עיריה 3
ירושלם. האוניברסיטה העברית 3, 140	טרטקובר, א. 153	חמאל, ח. י. 312
— בית ספר לחנוך 183	טריניץ, א. 185	חנני, י. 325
— מכון לחקר הכלכלה 287	טריניטוב, י. 20	חסדאי, אברהם בן שמיאל נ' 17
— מקולטה למשפטים 338	טרסקי, א. 342	חסמן, י. ל. 150
— בית ועד הכללי 304	טש, ד. 284	חפץ, מ. 284
— בית חולים הדסה 304	טשרנוביץ, י. 334	חפץ חיים [קבוצה] 74
— בית חולים שערי צדק 160	טשרני, א. ד. 206	חפשי, ג. 375
— ישיבת בנסת בית יצחק 290	טשרניחובסקי, ש. 21, 319	חור"פ, י. מ. 10
ירושלמי, ל. מ. 175		חורש, ח. ז. 206

- יריב, ס. ש. 16
 ישי, מ. 176
 ישיבת כנסת בית יצחק, ירושלים 290
 ישר, ב. 145
 ישראל, בית, המשפט, העליון 13
 — חקים 14, *159, *304, *305
 — כנסת 305
 — לשכה מרכזית לסטטיסטיקה *14, *305
 — מחלקת המדידות ר/משרד עבודה, מחלקת המדידות
 — מחלקת העתיקות ה/משרד החנוך והתרבות, מחלקת העתיקות
 — משרד האוצר 14, 306
 — משרד הבטחון, ארכיון צה"ל 287
 — משרד הדואר 5
 — משרד הדתות 150
 — משרד החנוך והתרבות 183, 284
 — מחלקת העתיקות 14
 — משרד החקלאות, תחנה לחקר החקלאות 221, 390
 — משרד העבודה, מחלקת המדידות *14, *306
 — נציבות המגנזון 142, 159, 306
 — צבא 189, 306
 — מסכ"ל 306
 — — — אגף כח אדם 306
 — — — ענף הסברה 306, 333
 ישראל בן אליעזר בעל שם טוב 149
 ישראל מבאהמאלי 9
 ישראל מוויניצא 52
 ישראל, א. 185
 כהן, א. ל. 297
 כהן, אברהם 199
 כהן, אהרן מ. 344
 כהן, אלכסנדר 29
 כהן, אפרים מנשה 150
 כהן, יחיאל 4
 כהן, יעקב 176, 321
 כהן, ישראל 162, 321
 כהן, ישראל מאיר בן אריה זאב [חפץ חיים] 150, 295, 297
 כהן, מ. 199
 כהן, מ. ע. 207
 כהן, צבי 322
 כהן, צבי יוסף 375
 כהן, צדוק בן יעקב מליבלין 147, 148
 כהן, ציון 196, 358
 כהן, ציון יהונתן 358
 כהנא, י. א. 145
 כהנא, ש. ז. *162
 כהנוביץ, י. ל. ג. 152
 כהנוביץ, מ. 152
 כוכבא, מ. *185, 333
 כיסוב, ד. 185, 332
 כל ישראל חברים [תברת] 73, 221, 390
 כלטוב, י. א. 14
 כנעני, ד. 322
 כנרת [קבוזה] 159
 כסר מל"ל, בית הספר, צ"ש יוסף אהרנוביץ 284
 כץ, א. א. 364
 כץ, ד. 306
 כץ, ר. 150
 כצורי, ו. 290
 כצנלסון, ברוך 322
 כצנלסון, ברל 296, *306, 333
 כצנלסון, ש. ב. 27
 כריסטי, א. 176, 322
 כרמי, מ. 284
 כרמין, י. 338
 כרמלי, א. 25
 לבונטין, א. 189
 לביא, ד. 29
 לבלין, ר. 189
 לבנה, ד. 185, 335
 לבנון, י. 322, 330
 לגרלף, ס. 322
 לגרקויסט, פ. 322
 להמיר, מ. 176
 לודביג, א. 30, 342
 לוי, א. 11
 לוי, י. 25, 26, *181
 לויט, י. 330
 לוין, א. 25
 לוין, י. 152
 לוין, מ. 338
 לוין, מ. ד. 290
 לוינגר, י. א. 295
 לווינטל, י. 304
 לווינסון, א. 333
 לווינסקי, י"ט 151, 174
 לויצקי, י. 338
 לון, ה. ו. 342
 לונדון, ג. *322
 לופמן, י. 14
 לופטינג, ה. *181
 לוצטו, מ. ח. *21, 290, 313
 לוצטו, ש. 12
 לוצטו, ש. ד. 185
 לורך, י. 189
 לור, ד. 12
 לחובר, מ. *21
 לחובר, ש. 5
 לי, ב. 322
 ליבא, ח. א. 306
 ליברוביץ, ז. 26, 147, *334
 ליבנה, א. 307
 ליבנה, צ. 181
 ליבס, י. ג. 344
 ליבערמאן, א. 54
 ליברמן, ת. 148
 ליברמן, צ. 181
 הליגה האנטיקומוניסטית בישראל 281
 ליבל, ד. 312
 ליכט, מ. 215, 382
 ליכטהיים, ר. 159
 ליכטנבוים, י. 21, 176
 ליכטנברגר, א. 330
 ליכטנשטיין, ה. 145
 ליכטרמן, י. 217
 לילינבלום, מ. ל. 159
 לין, יו טיג 21, 322
 ליסיצקי, א. 322
 ליסנקו, ט. ד. 189
 ליעסיין, א. 208
 ליפצין, ס. 297
 ליפקין, י. 150
 ליפר, א. 189
 ליפשיץ, ז. 158
 למדן, י. 388
 למן, מ. *330
 למן, ר. 162
 לנברג, א. 159
 לנגרמן, מ. י. ל. 9
 לנדא, י. א. א. 358
 לנדא, י. מ. 337
 לנדוי, מ. מ. 293
 לנדקוש, ש. 309
 לנדר, פ. 330
 לנחם, פ. 325
 לנקין, א. 307
 לעזעץ, ו. 208
 לעדער, צ. ש. 55
 לעזארטאחסקי, ג. 208
 לעכטער, י. 375
 לעקערט, ה. 365
 לרטי, א. 330
 לשצינסקי, י. 158

גבלי, ז. 308	מירסקי, מ. 67	צאנז 30, 190, 343
דול, א. 338	מירסקי, ש. ק. 12	מאירוב, א. ש. ז. 145
דודר, מ. א. 190	מכבי, ארץ ישראל 15, 311	מאירי, אביגדור 176
ניה איתן [קבוץ] 285	מכון ויצמן למדע, רחובות 180	מאירי, אדם 308
נוחימובסקי, ר. 160	מכון ובוטניקסקי, בישראל 307	מאירי, מאיר 211
נימירק, ש. 190	המכון למדע, העבודה והיצור 285	מאירי, מנחם בן שלמה 211
נוסימבוים, ל. 190	307, 343	מאלאדאדזסקי, ק. 215
נועם, מ. 305	מכון... עמנואל רינגלבלום 284	מאן, מ. 180
נחמן בן שמחה מברסלב, 148, 206	מלבן 137	מאנדעלצווייג, ר. 380
293*	מלבר, ג. 189	מאנפריד, ל. 215
נחמני, ח. ש. 331	מלכו, י. ר. 2	מארגאלין, א. 365
נחשוני, ח. 15	מלמד, נ. 26, 184, 332, 334	מאריק, ב. 365
ניב, י. 334	מלמד, ע. צ. 290, 295	מבורך, א. 208
ניגער, ש. 373	מלנקוב, ג. מ. 339	מגד, א. 176, 322
נידוס, ל. 67	מלפרטה, ק. 297	מגד, מ. 176
נימן, ש. ב. 349	מליץ, א. 323	מדן, מ. 172
ניצן, א. 305	מלר, ר. 12	מהרשק, ש. 185
גיר, מ. 307	מן, מ. 22	מואם, ר. ס. 323
גמיר, מ. 309	מן, ח. 176, 177	מוסס, י. 185
נס ציונה [מועצה מקומית] 283	מנחם מנדל בן יוסף מרימנוב 9	מולכי, מ. ש. 208
נעזערלי, א. 215	מנחם מנדל בן משה מייסבסק 293	מונטגיו, א. 343
נער עובד 283	מנחם מנדל מקוצק 293	מונטנר, ז. 186, 297
נאני, י. א. 181, 331	מצור, צ. 295	מוסנזון, י. 21, 25, 330*
נרדי, ג. 334	מנשה [מועצה אזורית] 390	המועצה האזורית מנשה, החוג לידעית
נרודה, פ. 323	מעסטעל, י. 380	הארץ 390
נריה, מ. צ. 147	המפלגה הפרוגרסיבית 307	המועצה האזורית עמק חפר 282
נרקיס, ד. 25	המפלגה הקומוניסטית הישראלית	מועצת הקהלות הישראליות הדתיות
נתנאל בן סימיו 292	307, 159	בצ'כוסלובקיה 60
	מק קרתי, ז. 340	מופסן, ג. דה 323, 176
	מקושינסקי, ק. 181, 331	מוקדוני, א. 365
סבוראי, מ. 185	מקרקנא, א. ס. 22, 334	מוקדוני, ד. ג. 189
סבטני, ר. 323	מרגליון, י. 154	מורביה, א. 323
סגרון, מ. 34	מרגליות, י. מ. 331	מורה, א. 343
סגרי, ד. 324	מרגליות, מ. ד. 145	מוראה, א. 189, 323
סדן, ד. 72, 22	מרגליות, ראובן 8, 290	מורן, ב. 327
סו, א. 323	מרגליות, רחל 287	מוסקוביץ, צ. 148
סובול, א. 30	מרחב, ס. 343	מק, ק. 330*
סובל, י. 159	מרכוס, א. א. 307	מ, ר. ה. 340
סווינוס טרנקילוס, ג. 218	מרכס, ק. 189, 190	מיר, ד. 311
סויטס, י. 181	מרמז, ק. 54	מיזס, א. א. 50, 206
סויצקי, מ. 50	מרשק, א. י. 190	מיטס, א. 21
הסוכנות היהודית לארץ ישראל	המשביר המכבי 159	מיזיל, ג. 380
ועדות השבעה 15	משה בן מימון 75, 143, 290, 291	מיכאלעזיש, ב. 348
סולא, מ. ז. 30, 147	משה בן נחמן 5, 295	מילער, ש. י. 67
הסוללים [קבוץ] 285	משכילאיתן, משמחה 152	מילר, י. ר. 30
סומער, ג. 215	מתניה, א. 304	מילר, מ. 330
סיפר, א. 51	מתתיה בן סמחון 67	מימון, מ. 290
סטינסקי, מ. 331		מימון, ש. 224
סטיבנסון, ר. ל. 181		מינץ, ג. 159
סטינבק, ג. 323*		מינצברג, ס. מ. י. 290
ססלין, י. 341, 343	נאה, ח. ת. 7	
סטר, א. 324	נאור, מ. 5	
	נבון, ש. 24, 184	

מישמאן, ג. ה. 382	עזיאל, ב"צ מ. ת. 151	ספרן, ל. 22
מישמן, א. 25	עזרא, אברהם בן מאיר [142, 313]	סירנסטריקר, מ. 317*
מישר, א. 30	עזריהו, י. 26	סיל, ג. ס. 343
מישר, ד. מ. 331	עין החורש [קבוץ] 285	סימושקין, ט. 177
מלאי, פ. 316	עין חרוד [קבוץ] 285	סימון, א. ת. 181
מלדמן, א. 15	עירונית, ת. 331	סימאן, ש. 375
מלדמן, ד. 199	עליאשע, א. 214	סימנס, י. 84
מלדמן, מ. 30	עמיר, א. 160	סימן, ב. 308
מלוטרך, 344	עמק חפר (המועצה האזורית) 282	סימפונטי, י. 288
מלן, ק. 191	עמרמי, מ. מ. 291	סירס, ס. ה. 185
מלסטר, מ. מ. 27	עפרויקין, י. 225*	סלומון, א. 181, 331
מלצק, ע. 338	עציון, י. ר. 334	סלומון, מ. 324
מלר, י. 186	ערבצרה, ש. 67	סלוצקי, י. 324
מנון, ר. 183		סלינגר, י. ד. 177
מנחם מקוריץ 149	פבלוב, א. 344	סלינק, א. 324
מנחם מיכאל בן יצחק איזק משרשוב 54	פדרבוש, ש. 291	סלמן, א. 186
מניאקוב, ו. 344	פוגרבינסקי, י. 7	סלנט, א. 160
מניכיל, א. 344	פיטריצקי, מ. 14	סלטר, י. 150
מעט, ח. 382	פויכטונגר, משפחה 153	סלע, י. 331*
מעלה, י. 882	פויזשטיין, א. 190	סמבורסקי, ש. 343
מעלאוו, י. 67	פיל, ד. די סולה 363	סמבטיין, מ. 67
מפז, א. 207	פולין, חקה 190	סמאל, ד. ה. 343
מפריש, י. 344	פולק, א. ג. 287	סמילנסקי, מ. 15, 22, 324
מפרינא, א. י. 177	הפועל 163	הסנה [חברת בטוח] 285
מק, ת. ה. 51	סופרלינקאוס, י. 341	סנקביץ, ה. 177
מראנק, ה. 365	סוקורני, ר. ר. 190, 343	סעגאל, ק. 215
מרגר, מ. 182, 324	סוקס, מ. א. 177	סעדון, מ. ד. 380
מרדריק, ג. 180	סוקס, ב. ה. 54	ספירנו, ע. 196
מרויד, ז. 191, 344	סורסט, ס. ס. 324	ספט, ז. ג. 190
מרויג, ל. 3	סטאי, ש. 338	ספיבק, י. 184
מרויס, ו. 160	סטקין, א. 338	ספיבק, צ. 141
מרומן, ב. ה. 30	סטרויל, י. 284	ספיטניק, ס. 30
מרוסקין, י. ד. 15	סטרוין, ג. מ. 331	ספרא, י. 331
מרוס, ג. מ. 145	טיבלזון, ב. מ. 53	ספרות, א. 324
מרוש, א. 160	טיגנברג, ר. 22, 299	ספרי, א. 331
מרוז, י. ש. 213	טיטי, ס. 30	ספרינג, ה. 324
מריאר, ר. 160	טיטיגריילי 324	סקוס, ר. פ. 190
מריד, א. מ. 288	טייבערג, ל. 215	סקולסקי, ש. 177, 297, 324
מרידברג, ח. ד. ב. 287	טיכמן, י. 18, 22, 174, 331	סקוקין, ס. ד. 187
מרידנדר, מ. 288	טיין, ר. 190	סקריטון-לבנטל, מ. 30
מרידלגור, צ. 160*	טיינברג, נ. 190	סרוק, ו. 324
מרידמן, א. ל. 145	טינטוס, ב. 344	סרטר, ד. מ. 324
מרידמן, ו. 177	טינס, א. 291	סרנוף, ד. 30
מרידמן, י. 147	טינס, ד. 172, 312	סחוי, מ. 331
מרידמן, מ. ג. 148	טינסוד, י. י. 186, 338	
מרידמן, צ. ה. 199	טינצי, ש. 283	עבו, י. ד. 365
מרייג, י. 182	טינק, י. 344	עבודי, ח. ש. 295
מרייל, ג. 325	טינקלשטיין, ס. 191	עבר הדני 15
מריס, א. דה 344	טינקרפלד, א. 160	עדעלשטאט, ד. 33
מריס, א. א. 51	טינקרפלד, י. 311	עובדיה, מ. 324
	טינשטיין, מ. 199	עוג, ל. 308

קלר, ה. 345	קאצינע, א. 382	פריס, ב. דה 291
קמחי, ד. 23, 178	הקבוצ הארצי השומר הצעיר 160, 161	פריס, נ. מ. 182*
קמינסקי, א. ר. 365	הקבוצ המאחד הסמירניון 154	פרישמן, ד. 177
קמלר, י. א. 207	קדר, ג. 308	פרלוב, י. 325
קנהלי, ד. 157	קדרון, א. 304, 305	פרנובסקי, י. 325
קנס, א. 345	קדרי, ש. 325	פרנק, צ. מ. 308
קני, ק. ס. 345	קדש, ש. 339*	פרנקולט, י. א. 178
קניוק, ש. 335*	קיבנר, א. 178	פרנקל, א. 191*
קנפילד, ד. פ. 331	קוט, י. 344	פרנקליו, ב. 344
קנצלר, ש. 339	קולב, א. 31, 188	פרקס, ח. 141
קסובסקי, ח. י. 145	קולדול, א. 325	פרסקי, נ. 334
קסוטו, מ. ד. 6, 218	קילורי, ק. 182	פרעורא, א. 67
קסטנר, א. 332	קולומבוס, ק. 331	פרץ, י. 18, 186, 338
קסל, י. 326	קולודיצקי, ש. 8	פרץ, י. ל. 22, 178, 348, 382
קמלן, מ. 295	קונטנר, ג. 344	פרק, ס. י. ל. 325
קצינאל, ש. ב. 27	קינדר, א. 345	פתח תקוה, עיריה 4
קצנלסון, ג. 326	קיסטרו, ד. די 345	פתחי, א. 286
קצנלסון, י. 71, 332	קיפערשמיד, ל. 67	פתחא, י. 311
קרו, יוסף בן אפרים 291	קוסף, ל. 345	
קרווא, ב. 11	קופרין, א. 182	צבאנו, ש. 207
קרויד, ג. א. 326	קורולנקי, ו. ג. 325	צבי הירש בן יהודה ליב מייזעלב 148
קרונו, מ. 153	קורן, י. 308	צינור, א. 297
קרונין, א. י. 326	קורנפולד, ע. 178	ציקרמן, י. 140
קרת, ע. י. 297	קורצקי, י. 23	ציראל, ש. 325
קרטס, ס. 31	קושצקי, ח. י. 151	צורף, א. 286
קריב, א. 22	קושניר, מ. 161	צורף, ע. 286
קרישטאלקע, א. 215	קושניר, ש. 308	צ'חוב, א. פ. 325
קרל, צ. 146	קוזן, י. ל. 308	צידון, א. 308
קרלין, א. 309	קונצקיס, נ. 325	צידוביץ, ג. 308
קרליץ, א. י. 146, 151	קסינסקי, צ. 191	ציוניסטישע ארבעטער באוועגונג
קרן היסוד 286	קיו, א. 297	אידישע טאלקס שולן 53
הקרן הקימת לישראל 309	קינגסטון, ו. ה. ג. 331	ציוניק, ח. 308
קרסל, ג. 15, 16, 309	קינסי, א. ק. 345	ציסלין, ה. 11
קשת, י. 23	קיסליבין, א. 339	צימרמן, ח. 15
	קיסר, י. 308	צינקין, מ. 382
ראדין, ד. 68	קיסלינג, ר. 178	צלטנר, ז. 299
ראוויטש, מ. 215	קיפניס, ל. 334	צמבליסט, י. 297
ראזענבערג, י. 56	קירזון, ב. 27	צמח, ש. 23, 325
ראזענבערג, ע. 56	קירקגור, ס. 345	צוקר, א. 305
ראטאמארט, י. 383	קישון, א. 326	ציריקובר, א. 338
רבאי, א. 215	קלזנר, י. 23	ציריבסקי, א. 344
רבידוביץ, ש. 3	קלזנר, י. א. 191	צירציל, ו. 342
רבינוביץ, יעקב יוחנן 291*	קלו, ש. 178	צירקסקי, מ. 282
רבינוביץ, יצחק איויק 200	קלי, ש. 191	צירקסקי, צ. 282
רבינוביץ, ישעיה 178	קליסט, ה. פון 326	
רבינוביץ, מ. 143	קלכין, ד. 283	קאהאן, ס. 210, 373
רבינוביץ, ש. 149	קלכון, ע. 283	קאופמן, פ. 344
רבינון, מ. 179*	קלנר, ג. 305	קאזאקעוויטש, ע. 215
רבינר, א. ז. 8	קלעז, ש. פ. 27, 185, 339	קאטשערגינסקי, ש. 366
רבינר, י. 804	קלצקי, י. 147	קאנץ, ש. 208
רבינצקי, י. ח. 7	קלר, ב. 172	קאפעל, א. 365

שיקבין, ג. מ. 296, 298	ריספרט, א. 178	רגוניצקי, ב. מ. 153
שיקבין, ר. 296	רישר, א. 50	רגלסון, א. 182
שירמן, ח. 313	רכב, ש. 309	רדאי, י. 339, 186
שכטר, א. 14	רכבי, מ. 25, 182	רדשיצבי, א. 345
שכטר, יהושע 31	רמרק, א. מ. 23, 326	רדלרפלמן, א. 31
שכטר, יוסף 8, 292	רמת גן, בית צבי 163	רובין, י. 299
שלברגר, ס. 327*	רנו, א. 326	רובינסון, ד. 346
שלו, י. 327	רניון, ד. 326	רובינשטיין, א. 339
שלום, ש. 179	רנר, ז. 182	רוברסון, ק. 332
שלום עליכם 216, 327	רפאלו סנטי 31	רוז, צ. 346
שלום עליכם מאלק אינסטיטוט, גי		רוזין, ד. 217
יארק 386	שאול, ג. 161	רוזין, מ. 200
שלו, ר. 192	שאצקי, י. 56, 373	רוזן, אברהם 184
שלוסקי, א. 178, 327	שבוי, ש. 18	רוזן, אהרן 339, 335
שליטא, י. 312	שבי ציון 286	רוזן, ד. 153
שליכטר, ב. 145	שביט, ג. 346	רוזן, ח. ב. 346
שלמון, א. 332*	שבתאי, ק. 307	רוזנבוים, י. א. 363
שמאלי, א. 178	שדה, י. 309	רוזנבליס, מ. 292
שמואל, א. 192	שו, ג. ב. 327	רוזנברג, א. 12
שמואל, מ. 309*	שובה, מ. 3	רוזנברג, י. 12
שמוש, י. 327	שוחס, י. 208	רוזנברג, י. ל. 143
שמי, א. 140	שוחסמן, ב. 174, 296	רוזנזיים, י. 292
שמידט, ד. ה. 185	שויר, י. 174	רוטבלום, ד. 178
שמייכעל, ט. 215	שולוחוב, מ. 23	רוטשילד, א. 309
שמיר, א. 339	שולזינגר, י. 11	רויל, ר. 23
שמיר, מ. 23	שולשטיין, מ. 383	רומל, א. 31
שמעוני, ד. 179*	שומר, ש. 292	רוז'מלוי, י. 184
שמעוני, ג. 305	השומר הצעיר, א"י 309	רוטביטסקי, ש. 323
שמיר, 296, 298	שופן, ס. 342	רוקח, ד. 326
שגהר, י. 154	שוריק, י. ל. 312	רוקח, ש. 149
שניאור, ז. 179*	שורק, י. 309	רושולד, מ. 334, 346
שניאור זלמן בן אברהם 150	שורק, מ. צ. 53	רות, ח. י. 191*
שניאורסון, י. י. 52	שורק, ק. 6	רו, ש. 309
שניאורסון, פ. 149	שושקס, ח. 154	רוניצקי, י. 296
שניאורסון, ש. ד. 362	שז"ך 162	רחובות, מכון ויצמן למדע 180
שניר, מ. 161	שחם, ד. 178	רטוש, י. 23
שנקר, א. 309	שחר, ד. 327	ריבלין, י. י. 143, 316
שקסמיר, ו. 216	שטיין, ל. מ. 348	ריבלין, מ. ד. ב. 362
שפילג, פ. 346	שטיינבערג, י. ג. 366	ריגר, א. 153, 284, 298
שפיזמאן, ל. 373	שטין, מ. 218	ריד, מ. 25, 182, 332
שפינוזה, ב. 31, 147	שטין, מ. א. 146	ריזקין, ב. 216
שפירא, א. 12	שטין, ש. 4	ריטב"א 50
שפירא, א. ד. 143	שטינברג, א. 23	ריזנער, ר. 366
שפירא, ה. צ. 12	שטינמן, א. 149	ריד, מ. 295
שפירא, ז. 186	שטינר, י. א. 53	ריד, ק. 346
שפירא, י. 11, 184, 282	שטרן, א. 206, 207	ריכמן, א. 31
שפירא, יוסף בן יעקב 146	שטרן, י. 206	רילה, א. 191
שפירא, מ. 346	שיב, י. 153	רימר, ש. 161
שפירא, פנחס, מקוריץ 149	שיהן, מ. ר. 29	רינגעלבלום, ע. 56
שפירא, ר. 333	שיחור, ע. 178	רינגולדס, ק. 192, 332, 346
שפירא, ש. 298	שיפמן, ד. 185, 339*	רינס, ח. ז. 147

תומפסון, מ. 327	שרף, ז. 309	שפירא, ש. י. 179
תורן, ח. 179	שרמשטיין, צ. 392, 386, 218, 18	שפן, ש. 139, 185, 335
תל אביב, עיריה 287	ששון, ב. 27	שפר, ז. 140
תלוש, א. מ. 366	ששון, ש. 312	שפירא, א. י. 51
תלמי, א. 16, 141	ששורש, י. 294	שפיר, מ. 27
תלמי, מ. 16, 161, 182	תוחמן, ז. 339	שקספיר, ז. 23, 179, 182
תשבי, י. 294	תומפסון, א. ס. 181	שר, ד. 346
		שרעבי, ש. י. 294

מפתח שמות כל הספרים בעברית והספרים האנונימיים ביוזית

האחות יעל 325	אהרן בן יוסף 282	אב ובנו 282
האחים רייט 332	אייזי גרנדה 173	אבות 144, 143
11 שנה בכתי סהר 189	איף דער וואך 138	האבות והבנים 139
אות הראשונות 308	אוליבר סטיוס 24	אבתאח' 387
אטלס לידעת איי והתנ"ך 184	אונדער הארט [באמברג] 33	אכטביוגרפיה [פרנקלין] 344
אי געש 66	אונדער חעג [גיריורק] 74	אבי הישוב 309
אידאות 319	אונדער היינס 192	אבינו שמ"ר 296
אידיש... ר' גם יידיש...	אונדער הארט [שטוקהולם] 32	אבן בחן 150
אידישע שטימע 347	אונדער חעג [מאנסטעידעא] 192	אבן ישראל 150
אידישער קעמפער 74, 393	אונדער טריבונע 32	אבני זכרון 22
איוב חי 287	האונדערטליות של היהדות 146	אבני חן 328
אילוסטרירטע ליטעראישע בלעטער 347	אוסטרליה 339	אבני השם 312
איליאדה אודיסיה 175, 319	איצר האגדה 144	אברהם איסר כץ 364
אין אנדענק 194	איצר הילד 24	אברהם גלנטי 151
אינטימיות 324	איצר לשון התלמוד 145	אבשלום בני 324
איפה ארץ אררט 321	איצר המלים והניבים 18	ס' האגדה 7
איש המחותר פאול רוזר 331	אוצר הספרים 148	אגדות [י. האוף] 180
האיש שלא היה ולא נברא 343	אוצר הפוסקים 144	אגדות הארץ 13
איתן והדב 217	אוצרות מדע 328	אגדות דאחלחא 162
איתני הטבע 190	אור האמונה 293	אגרוכאליגיה 189
אל הנירים האפרים 329	אור בגליל 178	אגרות רומיות 20
האל שהכניס 139	איר בסורג 176	אגרות שמעון דובנוב 296
אלברט אינשטיין 344	איר יהל 150	אגרת בר יוחאי 206
אלגברה [אבישלום] 334	איר יצחק 363	אגרת ברכה 308
אלגברה [לויצקין] 338	איר ישע 205	אגרת לחברים [אחיד הקבוצים] 281
אלגברה נמוכה 339	אור הישר על הספרא 7	אגרת למכבי 311
אלדד הדני 217	איר ישראל 52	אגרת מבני משה 213
אלה קרי הילדה מלפנו 25	אור הלבנה 380	אגרת הרבנים 372
אלה שמות 343	אור המזרח 347	האדם 26
אלה תלדות איש שלונקי ואיש ירושלים 2	איר הנפלאות 148	אדם במולדת 339
אלוף הסוררת 23	אור פני יושע 5	אדם וחנוכו 334
אלוף הצינזסטים 24	אירות 139	אדם עם אחרים 23
האלופות 156	אורית מספרת 328	האדם הצוחק 20
אליפי ההשכלה 22	אורלוגין 70, 387	אדרא זיסא 147
אליהו הנביא 143	אוזי תשמעו יא נאשי 207	אהבת חיים 196
	אחד היה ישעיהו 287	אהבת חסד 295
	האחיד 288	אהל רחל 282

- אליטס פורש להרים 177
אליקים צינור 297
אלמות 26, 335
אלף גדיא וגדיא 326
אלף לילה ולילה 316
אלף מלים 335
אלף שאלה ושאלה 184
אם המושבות פתח תקוה 16
האמה 137
אמה של מלכות 332
אמונים 316
האמן עלי 25
אמנות ביצירות מפורסמות 340
האמנות מראשיתה ועד ימינו 187
אמרות חז"ל 288
אמרות יצחק 11
אמרי טל 294
אמריקה 27
די אנהערע שטים פון ישראל 375
אנדרסן מספר 24
אנו עולים להימלי 189
אני, וילי סטן 346
אני, ניו יורק וכל השאר 177
האניה 324
אנך 316
אנציקלופדיה כללית יורעאל 141
אנציקלופדיה לחכמי התלמוד ... 7
אנציקלופדיה למוסיקה 312
אנציקלופדיה "מעין" 141
אנציקלופדיה מקראית 5
אנציקלופדיה עברית 141
אנציקלופדיה תלמודית 288
אנשי הרנסנס 192
אנתולוגיה מקראית 19
אנתולוגיה תנ"כית 143
אסופות 2
אסכולות בפסיכולוגיה המעמקים 343
אסכולות פסיכולוגיות בימינו 341
אסף חקי ישראל 159, 304
אסף פסקים נבחרים של בית המשפט העליון בארץ ישראל 299
אסף תמונות 309
אפקים 70
אפריקאנער אידישע צייטונג 224
הארבה 155
ארגענטינער ייחא שריפטן 74
ארגענטינער לעבן 347
ארח לצדיק 292
ארח מישור 206
ארכס כראניק 32
אריה גר 285
- הארץ 70, 218, 387
— תרבות וספרות 70, 218, 387
הארץ במקרא 5
ארץ וימים 12
ארץ החיים 148
ארץ ישראל [ברור] 156
ארץ ישראל [מפה] 158
ארץ ישראל [קבץ] 218
ארץ ללא מסך 299
הארץ שנתלשה 180
ארצות המזרח התיכון 344
ארתור[ה] הנסקה לגבורות 286
האשה באספקלרית היהדות 311
האשה העברית בחזון הדורות 284
אשכנזא דרבי 362
אשכולות 3
אשנב התלמוד 290
אשקלון החדשה 281
אשר ברש 5
באור על ספר תהלים [ספורנו] 196
באור שמות הנרדפים 196
באורי המלים 345
באוני האילן 172
באר החסידות 149
בארץ הלכנה 328
בארץ המהדי 330
בגולה על התמונה 318
בגידה בטהרה 330
בדרך 32
בדרך לארץ האשר 331
בדרכי תבל 154
ביטניקה כללית 186
בושתנאי 330
בזכותם 284
בחוצות ורשה 295
בחזית היצור 157
בחייהם 160
בחינות 70, 387
בחר לך שם משפחה עברי 221
בטהובן 341
בטרם 70, 219
ביאליסטאקער שטימע 224
ביאליק 21
ביוך הדבר 307
ביוזעים ובאל יודעים 342
ביוזגיה כללית 335
ביוזעטין צום 60טן יארצייט פון דוד
עדעלשטאט 33
בייניש מיכאלעזשיש געדענק'בוך 348
בין ישראל לעמים 302
- בין כרמי יהודה 324
בין המצרים 297
בין השורות בספרי תנ"ך 177
בישימון ובערבה 177
בית אולפנא 52
בית הבחירה על... פסחים 145
בית דין 192
בית זרע 283
בית חפץ 23
בית יצחק 199
בית ישראל [ש. גוטמן] 148
בית ישראל [י. א. א. לנדא] 358
בית ישראל בפולין 11
בית ספר לחנוך 183
בית ספר של קלסיקנים 344
בית עקד ספרים 287
בית שאינו בית 316
בכבלי הענון 330
בכור מכורה 308
בכפר נטוש 22
כל אמי 323
בלדות מנוף הילדות 21
בלוז 20
בלעטער פאר געשיכטע 74, 224, 393
במוקד 281
במעגלי הקסם 175
במעלות יבמורדות 322
במעריבלת החיים 382
במשורה ובמכוונה 155
בן אברהם 206
בן המלך והנוזיר 17
בן המלך והעני 181
בן הסנדלר 341
בנאות דשא 180
בנות הקדר 319
בנין שלמה 9
בנכר 181
בנתיבות הגורל העברי 151
בסתאן אלעקיל 292
הבעיה הלאומית 299
בעיות יעול 307
בעיני אייב 306
בעיני רופא עצבים 311
בעיר דוד ובשבי הלגיון 300
בעל התהלים 173
בעקבי הצבועים 332
בעקבתא דמשיחא 211
בערבות ארקנזס 330
בערבות קולורדו 330
בעל האסלאם 152
בעל מוסקבה 296

- בצרון 70, 219, 387
 הבקר 70, 219, 387
 בקר טוב 386
 בקרת בטון בבנינים 192
 בקרת התבונה הטהורה 345
 בר אבא 322
 ברך שפינוח 147
 ברורים 145
 ברשים לבנים 174
 בריאות העם 303
 ברית אברהם 199
 ברית הבריונים 307
 ברכה לחיים 162, 213
 ברכות משה 53
 ברכת אברהם 144
 ברכת אליהו 290
 ברל כצנלסון 296
 ברקאי 388
 בשבי האינדיאנים 330
 כשבילי הביכר 179
 בשבעה דרכים 154
 כשתי רשויות 66
 כתוככי ירושלים 172
 כתחום הימים 161
 כתי כנסת באיטליה 311
 גאוגרפיה של רעב 345
 די גאלדענע קייס 75, 224, 393
 גבורי מצודת יורק 178
 גבורים במערכה 283
 הגבעות הירוקות של אפריקה 320
 גדול תרנגולות 339
 גוילין 818
 גולים ידועי שם 342
 גוף האדם 185
 גור 292
 גורמים בהשרשת יחורי גפן 346
 גוש עציון במלחמתו 157
 גחלים לוחשות 174
 גליגות 70, 219, 388
 גן צנון 334
 גן עדן הילדים 329
 גנב גנבתי 181
 גנוים 286
 ג'ני ברהרדס 319
 הגנן 175
 גסטא ברלינג 322
 גשר 70, 153
 הדאר 70, 219, 388
 הדאר של דולטל הרופא 181
 הדבורה זיוית 180
 הדביר 289
 דבר 71, 219, 388
 דבר סופרים 199
 דברות משה 199
 דברי ימי אנגליה 189
 דברי ימי ישראל 12
 דברי ימי עם עולם 11
 דברי ימי העמים 69
 דברי יצחק 50
 דברי מרדכי 34
 דברי משפט 309
 דברי שמואל 9
 דברי תורה בעניני הלכות דעות 363
 דבריו האחרונים [של הרב עזריאל] 151
 דברים על... ב"צ דינור 283
 דברת 140
 הדגלים 188
 דגלים על המגדלים 22
 דובר שלום אדמורי"י בעלז 149
 דיגמאות לכאורי אגדות 144
 דוד ויהונתן 181
 דוד טש 284
 דודאי ראובן 150
 דוקא 75, 224, 393
 הדון השקט 23
 דור דור וסופריו 317
 דור דעת 207
 דורנו מול שאלות הנצח 146
 דוירה 324
 דחליל 137
 דיני האפוסטרופים 14
 דיני בוררות 158
 דיני גיוס לצבא הגנה לישראל 304
 דיני הגנת הדיר 304
 דיני הסדר זכויות האמונה 158
 דיני עבודה [ברנוון] 300
 דיני עבודה [לוינסל] 304
 דיני קנין 189
 דיני ראיות 306
 דיני שטרות 304
 דליות הגפן 284
 דמויות מכית המשפט 158
 דניאל ועפרה 283
 דפי נס ציונה 283
 דפי עליה 71
 דפים לחג השבועות 150
 דפים לידעת האזור 390
 דפים לימי המצרים 150
 דפים לימים הנוראים 150
 דפים לסטורנט 1
 דפים לפורים 149
 דפים רפואיים 71, 220
 דקדוק אנגלי למתחילים 337
 דקדוק הלשון העברית 18
 דקדוק הלשון הערבית 27
 הדקדוק העברי השמושי 185, 335
 דרוג ותפקוד 306
 דרום 220
 דרום אפריקע 75, 224, 393
 דרוש ותודו רבי עקיבא איגר 6
 דרך החיים 151
 דרך הטבק 325
 דרך כל בשר 173
 דרך נחומיך 145
 דרך של עפר 175, 321
 דרך תבונות 290
 דרכי האגדה 289
 דרכי דוד 290
 דרכי היהדות באמריקה 298
 דרכי הרעב 19
 האלץ אינדוסטריאל יארבוך 393
 הבה נציגה 140
 הגדה של פסח 10, 53, 149, 150, 206, 294, 363
 הד הכפר 140
 הדים לשאלות החברה הקבוצית 388
 הוד מעלתו ההבל 327
 הידעה על הכנוס [של הקהלות הדתיות
 בציכסלובקיה] 60
 הוראת החשבון 183
 הוראת העברית 25
 הוראת הפסיקה 346
 הוראת ציור בבתי הספר 182
 הוראת קריאה בסדור 386
 הוראת התורה 334
 החלפת כלור ע"י ברום 31
 הידד אני לומד 335
 הידד יש לי ספר 335
 היו זמנים 162
 היינו כותלים 179
 הייתי סרוריסטית 306
 היסטוריה דליתוד דלמארנק' 365
 ההכנסה הלאומית 15
 הכנת תולדות קטוניות 28
 הכנת N קרבווקסי אנהידרידים 29
 הלכה למשה 199

הלכות מדינה 289	זכרונות של אנוס 298	חיים מלאים 20
המשולוגיה 344	זמנים 71, 220, 388	חיים צימרמן 15
המלט 179	זין כריסטוף 23	החיל המשוחרר 137
הנדל, אורח העולם 191	זעקת האמהות 327	חיל הרגלים תיקף 31
הנהגות נשים 51	זעקת הקרב 175	חיפה [מפה] 160
הצמדה 157	הזקן והים 320	חיפה תשי"ד 3
הקדשה 190	זריותא דאברהם 206	הכאית אלארבעה אצחאב 213
הקשיבו נא ואספר! 328	זרמים באמנות המודרנית 28	הכאית גאנס אבן איוב 213
ההר הקדוש 309	זרע יצחק 200	הכמי התלמוד 6
הרפתקאות ששון וגיוורא 331	זרע קדש 293	הכמת הזורות 330
הרפתקאותיו של חוליו חורנישו 173	חביון עז 13, 156	חלוצי המדע 180
הרפתקת פלימות 318	חבלי לידה 22	חלוצי הערבה 329
השפעת חמרים כימיים 28	החברה היהודית להתשובות [י. ק. א.] 210	חלקו בתורתך 199
ההתישבות החדשה של עולי תימן בישראל 308	החברה הקבוצית 304	המדות ימים 9
התכונות המורה כיצד 183	חברים מספרים על גימל 140	המור הנהב 316
ס' ההתנדבות 140	החג, ההגיגה והמשחק הדומטי 184	המצון כהלים 31
התנהגות אלקטרופורטית 346	חיה ואני 176, 322	המש שנים התישבות עולים 308
התנהגות המינית של האשה 345	חיושי הלכות [ולקובסקי] 144	המשי בשבת 320
התנהגות של מיקרואורגניזמים 29	חיושי ובאורי רבינו הגר"א 199	החנוך 71
ההתעכלות והערך התזונתי 341	חיושי הריטבי"א [לבבא בתרא] 50	חנוך האורח בישראל 332
ההתפרקות של רידום D 29	חיושים ובאורים [גריומן] 289	החנוך בבית התורים 334
ההתפשטות הסוביטית באירופה 30	חיושים ובאורים [פינס] 291	החנוך המקצועי 333
ההתפתחות האוטונומית 30	חידושי סוף השבוע 137	חסידות 22
התפתחות הסוציאליזם 186	חובת י. ל. פרץ 382	ס' חסידים 52
התפתחות העשר הלאומי 13	חובת למוטר 150	הסמכה ... 25, *330
	חובת תרגילים 185	החצר הפנימית 9
	חובת הארץ 290	חק הבטוח הלאומי 300
	חודי ארץ 13	חק בתים משותפים 308
	חיה 281	חק ומנהל במדינה 309
	חיה ובנותיה 19	חק ומשפט 281
	חוסים המשולשים 206	חק זכרון השואה 152
	חזון איש 146	החק הפלילי 304
	חזון איש על עניני אמונה 151	חק שרות לאומי 305
	חזון ודרך 13	חקת שמים וארץ 343
	חזון יחזקאל 8	חקי ישראל 304
	חזון נחום 358	חקי מדינת ישראל 159, 305
	חזון עובדיה 150	חקירת חמרי הבינים 340
	ס' התזונות 293	החקלאות והחקדמותה 387
	חזיונות הנביים 162	חרבן קהלת שצוצן 139
	החיות האלמוניות 346	חרות 71, 388
	החי 184	ס' חשבון [אריאל] 26, 334
	חיות הבר אשר ידעתי 181	ס' חשבון [זיין] 337
	חיי אישים 344	חשבון והנדסה [אלפרין] 26
	חיי הקיסרים 218	חשבון והנדסה [ביטוב] 185
	חיים הזו 20	חשבון לבית הספר התיכון 338
	חיים וחמד 148	חשובי פלא 186
	חיים ויצמן 157	החשמל לאור התלכה 7
	חיים למופת 331	
הלכות מדינה 289		טבת והבן 51
המשולוגיה 344		הטבע הדומם 26
המלט 179		
הנדל, אורח העולם 191		
הנהגות נשים 51		
הצמדה 157		
הקדשה 190		
הקשיבו נא ואספר! 328		
ההר הקדוש 309		
הרפתקאות ששון וגיוורא 331		
הרפתקאותיו של חוליו חורנישו 173		
הרפתקת פלימות 318		
השפעת חמרים כימיים 28		
ההתישבות החדשה של עולי תימן בישראל 308		
התכונות המורה כיצד 183		
ס' ההתנדבות 140		
התנהגות אלקטרופורטית 346		
התנהגות המינית של האשה 345		
התנהגות של מיקרואורגניזמים 29		
ההתעכלות והערך התזונתי 341		
ההתפרקות של רידום D 29		
ההתפשטות הסוביטית באירופה 30		
ההתפתחות האוטונומית 30		
התפתחות הסוציאליזם 186		
התפתחות העשר הלאומי 13		
וילסון הטמבל 329		
וינסטון צ'רצ'יל 342		
ויקרא רבה 145		
הועידה השש עשרה [אגודת הסופרים] 2		
יציה הכהן 8		
זאב ברודובסקי 283		
זאב הים 322		
זאמליכער 66		
ז'בו 303		
הזבל האורגני 188		
זה היום 283		
זה לעומת זה 162		
זהב האצטקים 329		
זורין קליין 206		
זורבה היוני 325		
זמן 192		
וילבערצחייג'ס טעגלעכע אידישע ראדיא שעה 33		
זכרון יעקב 281		
זכרון לבני ישראל 11		
זכרונות [ד. דווסקין] 157		
זכרונות [ב. ה. יעקובזון] 152		

- 29 כבוש אברסט
 340 כבוש המרומים
 הכוכבים בחדשם 1
 כוכבים ביפו 178
 כוכבים מצאים מרום 326
 הכושי מסקוטסבורו 345
 כימיה כללית ואנאורגנית 27
 כיצד קרה הדבר 307
 פיר 338
 כך התגונן ישראל 161
 כל אנשי המלך 320
 כל בו 24
 כל כתבי אחד העם 13
 כל הכתבים [א. י. פפירנא] 177
 כל מקום 306
 כלבם של בני בסקרויל 174
 כליל היופי 330
 כלכלן 281
 כלכלת ישראל [הורביץ] 13
 כלכלת ישראל [לשכה לסטטיסטיקה] 14
 כלכלת ישראל [רימר] 161
 כלל ישראל 153
 כללי תורה 146
 כמעין המתגבר 326
 כנוס היסוד [ארגון המשק הועיר] 303
 כנור, חליל ותוף 331
 כנסת בית יצחק 290
 הכנסת להלכה ולמעשה 308
 כנרת 159
 כעש השדה 20
 כפיפה מצרית 327
 הכרם 221
 כרמלית 20, 389
 כתאב קרעאת אחיתולס 213
 כתב יד ואופי 190
 ס' הכתבות 160
 כתבי [אלעזרי חלקני] 155
 כתבי [בוק] 317
 כתבי [בלוק] 317
 כתבי [ברנשטיין-כהן] 318
 כתבי ברקוביץ 173
 כתבי [גורדון, א. ד.] 156
 כתבי [גורדון, י. ל.] 174
 כתבי [הילפרין] 333
 כתבי [הנס] 320
 כתבי [הנרי] 175, 320
 כתבי [ילס] 320
 כתבי [טוין] 321
 כתבי [טירברג] 214
 כתבי [כהן, י.] 321
- דאס יידישע ווארט 32
 יידישע פאסט 192
 יידישע פרוי 32
 יידישע קולטור 75, 224, 394
 יידישע קולטור ענינים 69, 75
 יידישע שפראך 75, 394
 ייווא בלעטער 76, 394
 הילד 69
 הילד המפגר 333
 ילדות נעורים עלומים 321
 ילדי אמוצים 303
 ילדי המערות בעמק הגעלם 329
 ילדי העיר העתיקה 328
 ילקוט האגדה 7
 ילקוט דברי חכמים 148
 ילקוט יום טוב 11
 ילקוט המדרך למסעות 303
 ילקוט נושאים 333
 ילקוט ספורים 288
 ילקוט העצמאות 284
 ילקוטי מקורות בשאלה הלאומית 154
 ילקוטי פועלי ציון 284
 ים בסהרה 24
 ימי סוממי האחרונים 317
 יסוד האמונה 148
 יסודות הגאוגרפיה 185
 יסודות הדקדוק 339
 יסודות הכימיה 185
 יסודות הכימיה האורגנית 338
 יסודות התחביר העברי 338
 יסודות התפלה 11
 יעול 137
 יער הפלאים 329
 יקר הערך 207
 ירושלם : מחקרי ארץ ישראל 389
 ירח אדום 318
 הירח של מונרה 325
 ירמיהו 287
 יש לי שיר 332
 יש שכר 142
 ישראל [מפות] 14, 155, 158, 161, 377
 ישראל במערכה 141
 ישראל בעמים [בר] 296
 ישראל בעמים [לוי] 26
 ישראל בשקיעת המערב 298
 ישראל ויעידו 176
 ישראל העצמאית וארצות הברית 3
 ישראלים 288
 ישרש 160
- הטבע והארץ 71
 טבריה [מפה] 306
 טהרת הנפש נציאמת אל רוח 50
 טיסקוני 17
 הסור השביעי 173
 הסתנה על שפת הפלוס 316
 טיטי מסיל צלו 340
 טיפוס ספחתי 180
 טיצאן 188
 טעמי המצח 144
 טפות יחסים אנושיים 189
 טרזקי 341
 טרון בארץ, הננסים 328
 טרקלין לצעיר 281
- יאבד יום 19
 יארבוך [יידישע קהילה אין בוענאס איירעס] 393
 יביע אימר 290
 יד שאל 7
 ידידי היער 153
 ידידנו בעלי הדיים 182
 ידיעין [ליגה אנטיקומניסטית] 281
 ידיעית [אגיד נשים אקדמיות] 281
 ידיעית בית לחמי הגיטאות 71, 220
 ידיעית החברה לחקירת אי 21, 220
 ידיעית יד ושם 137
 ידיעית ישראל 1
 ידיעית לספרן 142
 ידיעית תל-אביב-יפו 220
 ידע עם 72, 220, 388
 היהדות הדתית במדינה 147
 היהודי הנודד 323
 היהודים בדורותינו 185
 היהודים והמרד הפולני 152
 יהודים מפורסמים 297
 יהושע בעל כטוחן 181
 יהושע הפרוע 329
 יובל בוך [שלום עליכם פאלק שולן] 386
 יובל המאה [בית חולים הדסה] 304
 יוהן פוסטר דלס 340
 יוחנר 23
 יום ארוך בחיים קצרים 323
 יום לים 324
 יום הששי 281
 יוסילי הזמיר 327
 יורדי הים הקדומים 329
 יורה חכימא 50
 יחיאל יוכלם 140
 יידיש... ר' גם אידיש...

מבחר מקורות לתולדות אירופה 187	למידה בהזדרכה 183	כתבי [כצולסון] 306
מבחר הספור לילד 25	למרחב 137, 281, 389	כתבי [מואם] 323
מבחר הספור הסיני 322	למשמעות 333	כתבי [מורואה] 323
מבחר הספור הסקנדינבי 327	לעבר האדם 18	כתבי [סטינבן] 323
מבחר הספור העולמי 178	לפידים בלילה 175	כתבי [טרוין] 324
מבחר הספור הצרפתי 324	לפלות ראובן 144	כתבי [עוריהן] 26
מבחר הספור הרוסי 177	לקוסי עצות 206	כתבי [פרלוב] 325
מבחר ספורי [תמארי] 176	לקוסי צבי 150	כתבי [צ'חוב] 325
מבחר הספורים [טולסטוי, ל. ג.] 321	לקורא 142	כתבי [רניון] 326
מבחר הספורים [מופסן] 176	לקורות היהדות בסרנסילבניה 53	כתבי שלום עליכם 327
מבחר הספורים [מן] 176	לקס כתבים [שד"ל] 185	כתבי סתרים 189
מבחר פסקי דין [לתרגילים] 338*	לקס מתוך כתביו [של י. כהן] 176	כתבי ציד 321
מבחר שירי היגה 320	לקראת פסיכולוגיה דיאלקטית 344	כתבים [בורוכוב] 300
מבחר שירים [פ. גרודון] 323	הלשון והספר 312	כתבים [גורקין] 319
מבחר שירת אמריקה 18	לשון חכמים 150	כתבים [הלל] 20
מבנה התעשייה בישראל 307	לשונו 221	כתבים [זיבטינסקי] 13
מבפנים 73, 221	לשונו לעם 72, 221, 389	כתבים [משרד החקלאות] 390
מבצע צלית 178		כתבים [פרישמן] 177
המבשר 347		כתבים [תהנה לחקר החקלאות] 221
המבשרים בטבע 181	המאבק בוירה הפרלמנטרית 284	כתבים היסטוריים [מרסל'אנגלס] 189
מגדולי החסידות 147	100 גדולי עולם 346	כתבים נבחרים [מאצ'ה טונג] 343, 30
מגדל עז 21	מאה שנה 322	כתבים ציוניים [הס] 302
מגלות 73	מאה שנים 53	הכתה שלי 183
מגלי החשמל 341	מאורסת'טינג 190	כתובי הסנה 285
מגלים ומציאים 190	המאור 290	כתובת ארץ ישראל 184
מגלת דניאל ועבדאלה 25	מאור התוכחה 295	כתר תורה 50
מגן שאול 145	מאורת הנחשים 320	
מגני ישראל ב'טיקן' 141	מאונים 389	לאור הנוסח 173
המגע באמנות 344	מאחורי הקלעים 317	לאמיות ולאמים 188
מדדי התעסוקה בבניה 305	מאיר עיני הגולה 148	לאמיות וקומוניזם במזרח אסיה 28
מדונה וגולה 307	מאלף עד תו 172	לבעית הקליטה הלשונית 182
המדונה לאפלטון 340	מאמר על יהודי ויניציה 12	לבקרת דרכי הפתוח החקלאי 308
המדיניות הסוציאלית בישראל 160	מאפרוח בן יומיו עד למטילה 187	לגבר 1
מדינת היהודים 303	מאדעותיו של חיל 19	להליכתו 174
מדינתנו 338	מבוא הסטורי למשפט העברי 291	לוח הארץ 221
ס' המדע לנוער 328	מבוא כללי לתנ"ך 335	לוח כים 348
המדריך הארוך 178	מבוא למתימטיקה 191*	לוח הפעלים השלם 312
מדריך ארץ ישראל 303	מבוא לספרות המקרא 287	לוח הקואופרציה של מדינת ישראל 389
מדריך טכני 292	מבוא לספרות העברית 320	לוח השמות השלם 163
מדריך לאינג'ינר 189	מבוא לספרות התלמוד 290	לוטה בויומר 176
מדריך להוראת הלשון 339	מביא לפילוסופיה 26	לוטציה 175
מדריך לחבר [מכון לפיון העבודה] 343	מבוא לתורת ההגיון 342	לזכרו של... אליעזר ריגר 284
המדריך לתנון הגופני 183	מבוא לתורת המשפט 342	לזכרו של גדליהו אלון 3
מדריך לחק צבאי 306	מבוא לתלמוד [דה פריס] 291	לזכרו של... שמחה אסף 140
מדריך לרשום עסקות 307	מבוא לתלמוד [שכטר] 292	לחקר ארצנו 156
מדריך תל-אביב יפו 155	מבוע 221	לחקר משפחות [משכיל'איתן והרכבי] 152
מדרש רבה, ויקרא 145	מבחר ביבליוגרפי 287	הליגה הערבית 156
מדרש גאולה 6	מבחר כתבי [לופבן] 14	למד ! 333
מה אספר לילד 24	מבחר כתבי [פרומקין] 15	למי צלצול הפעמונים 175
מהומל עד תל-אביב 152	מבחר כתבי [רוטבלום] 178	
	מבחר כתבים [קירקגור] 345	

- מכיל 24, 181
מכניקה של המוצקים 190
מכשפה מפריס 319
מכתבים ורשימות 156
מכתבים מבית המות 12
מלאך בלי ראש 173
מלאכת שעשועים 328
מלב אל לב 322
מלון חדש [א. אבן שושן] 17
מלון כיס 312
מלון לועזי עברי 172
מלון עבר-צרפתי 163
מלון עצמי 312
מלחמה בין כוכבים במרומים 180
המלחמה הספרותית 326
ס' מלחמות הגישאות 140
מלחמות יהודה המכבי 296
מלחמות השם 8
מלחמת הפרטיונים ויהודים 152
מלחמת השחרור 309
מלילה 390
מליץ יושר 53
ס' המליצה 21
מלך בשר ודם 23
המלך מתיא באי השומם 23
מלך נער 330
מלמד זכות 206
מלוקוב 339
ממדע לאמונה 8
ממלכת מראות עקומות 328
ממקור ישראל 311
ממראות ישראל 17
מן המצר 317
מן המצר קראתי 324
המנהיג הצהוב 330
מנהלים ומדריכים בנער הישראלי 332
המנהל 222
מנהל צבאי והגנה לאמית 187
מנהל צבאי 187
מנוחה וקדושה 289
מנורת זהר 162
מנורת המאור 149
מנחה לעיסק פייכמן 18
מנחת יהודה 51
מניו יורק עד רעננה 308
המניסס הקימיוניסטי 189
מס הבולים 305
מס הכנסה 160
מסיבי למדורה 309
מסה ובקרת 325
מסך 137
- מחי ההיסטוריה היהודית 12
המהפכה הצרפתית 30
המהפכה התעשיתית 189
מהפכות אירופה 191
המודיע לילדים 1
המודיע הצעיר 1
מוחמד 190
מולד 73, 221, 390
מולדת ישראל 339
מולדתנו 335
מוליך רוג' 176
מוסיקה ורעיונות 191
המוסך 281
מועדי ערגה 326
ס' המועדים 151
מועדים לילדים 328
מועידה לועידה [אגוד הדייגים] 299
מורה דרך בפילוסופיה החדשה 191
מורה דרך בפילוסופיה היגית 191
מורה דרך בפילוסופיה הישראלית 147
המורה החדש 184
מוריה 146
מורפולוגיה 346
מוכרת לוי 3
מחברות לעבודה בתנ"ך 334
מחברות, בסאון חברת כ"ח 73, 221, 390
מחוללי פלאים 327
מחזור 52
מחזור השלם 52
מחיר מין 196
מחליקים של כסף 180
מחנים 221
מחצבים בידי אדם 183
מחקרים בספרי 146
מחקרים בתולדות הספרות העברית 323
מחקרים ועיונים 172
מחשבות ידעיות 139
מחשבת יון 343
המסוס 1
מסעים 27
מי מרום 10
מיכאל סטרוגוב 321
מים אדירים 50
מים שמים וסירה 340
מין ואפי 342
מיר זינגן דא 347
מיתולוגיה 325
מכין זינגמן למדע 183
מכלול הספור הקצר 316
- מסכת 22
מסכת הברזל 329
מסכת ברכות 200
מסכת טבע האדם 188
מסכת שקלים 51
מסע הברבות לארץ ישראל 182
מסע גוליבר ללילפוט 181
מסע מפטרבורג למוסקבה 345
מסע סנטימנטלי 22
מסע שחרור אירופה 186
מסעו ופגעיו של הקפיטן הטרס 175
מסעות קולומבוס 331
מסעי דולישל הרופא 181
מספרי חוקר ותיק 324
מספרי העולם 176
מסקנות ועדות השבעה 15
מעולם הפסיקה 27
המעורר 1
מעוררש 56
המעין 73, 222, 390
מעלבורנער בלעסער 347
מעמק זבולון 324
המערה 331
מערכות 73, 222
מערכות הפלס 390
מערכת החמצון 27
מערכת התלמוד והפוסקים 8, 144
מעשה נסים 349
מעשה סנדבאר 67
מעשה שמשון 313
מעשיות פי שאן חכמת שלמה המלך 67
מעשים 302
מעשית החורף 182
מעשר ראשון 153
מערת ועד עולם 318
מפאולו הרביעי עד מיום החמשי 296
מפות ישראל 14, 155, 158, 161, 377
מפלמ"ח עד צה"ל 13
המפעל 1
המפצצים המריאו עם שחר 322
המפקד 1
מפקד החקלאות תש"י 306
מפת חיפה 160
מפת סבריה 306
מפת מידבא 306
מפת עכו 306
מפת תל-אביב-יסו 160
מפתח לספר הפלמ"ח 15
מצבות קדומות בנחל קדרון 155
מצודה 390

סבא מספר 324
 סבות מות 305
 סדור תפלה לעני 207
 סדור תפלות ישראל 53
 סדר הדורות החדש 54
 סדר תורה וקול זמרה 207
 סדר התפלות והתהילות 150
 הסדרה תולדות 386
 סדרי הדין הפלילי 160
 סדרה מדריכים 25
 סוגיות משפטיות בתלמוד [ורחמנין]
 289
 סוגיות משפטיות בתלמוד [ריבנובין]
 292
 סוד מערת צדקיהו 19
 סודן האנגלו-מצרית 186
 סיגנט קרניצר 20
 סוציולוגיה פוליטית 340
 סטודנטים 20
 סטטיסטיקה של מס הכנסה 14
 סטטיסטיקה של המשפטים הפליליים
 14
 סטטיסטיקה של סחר החוץ 14
 סטטיסטיקה של שחר העבודה 305
 סטטיסטיקה של תאונות הדרכים 14
 סטלין 341
 הסימפוזיון על מנהל מתקדם 285
 סיני 391, 222, 73
 סינתזות בשרות האוקסזולוינים 28
 סליחות 11, 53
 שלם של זהר 286
 סלעית 391
 סנונית ראשונה 173
 סנין 173
 הסערה 182
 סערת תימן 297
 ספורו של מלח אמיץ 331
 ספורו של מפקד „אלסלינה” 307
 ספורי [אריבא] 19
 ספורי [מוסנון] 21
 ספורי התגלות הסידים 149
 ספורי הימים 328
 ספורי סביר 325
 ספורי התורה לילדים 333
 ספורים וציורים [י. ל. פרץ] 178
 ספורים נבחרים [י. דוידית] 174
 הספר, כתבי-עת לביבליוגרפיה 73,
 391, 142
 ספר הנהגות נשים 51
 ספר ההתנדבות 140
 ספר חסידים 52

גא להכיר אמריקאים 218
 נאום [א. שוקר] 309
 נביציה חופית 188
 הנגב 16
 הנגב הרחוק 159
 נודדי הצטון 326
 נוה איתן 285
 הנקמים 330
 נוהה ללכאטר 213
 הגויר מאי האלמוגים 182
 גור הקרש 200
 הנחבא אל הכלים 19
 נחל איתן 187
 נחלת צבי 34
 נחסום את הדרך 307
 נחפשה דרכינו ונחקרה 307
 ניב הקבוצה 73, 222
 ניב הרופא 73, 390
 ניבים 1
 ניסער אפריל 347
 נייע יידישע צייטונג 347
 ניצוצי גבורה 182
 ניקולס ניקולובי 19, 319
 ניר 335
 נכסי העמים 341
 נמסודות ספיליות של צמחים 159
 הנסיך איין 181
 נסים ונספאות 328
 הנסיעה האחרונה 190
 נעורים בשמש 318
 נעים וזמירות ישראל 5
 הנעל הקטנה 180
 נער בעל כנפים 181
 הנער ויליאם 182
 הנער הספן 332
 הנער העובד 283
 נער פלדה 182
 נפש החיה [זייטקוב] 180
 נפש חיה [מרגליות] 290
 נפשו של ילד 320
 נציאפת אל רוח 50
 נצוץ החיים 23
 נר דולק 178
 נר למאיר 296
 נר מול כוכבים 325
 נשים קטנות 172
 נשר העץ 182
 נתיבות 390
 נתיבות וקצה 284
 נתיבי ארגון 1
 נתיבים במי הים 291

המציאות הכלכלית והפועל 330
 מצנפת החכמה 180
 מצפן 137
 מק קרתי האיש ודרכו 340
 מקבת 179
 המקהלה 344
 מקור האמונה 293
 מקורות ללמוד ההיסטוריה 12, 296
 המקרא והארץ 5
 מקרא לילד 335
 מקראות בדולות 6
 מקראות ישראל 334
 מראות הכלכלה בישראל 281
 מרבד הסתו בארץ ישראל 332
 מרגלי האטום 343
 מרגליות 331
 המרד על הקיין 175, 320
 מרד הפרחים 24
 מרטין עדן 322
 מרכס בתחום האמנות 186
 משגב לעתות 206
 המשיח 217
 משכיות 23
 משלי אליעזר שטינברג 23
 משמרת החדש 11
 משנה מפורשת 291
 משנה תורה 290, 291
 משני פני תבל 330
 משניות 145, 291
 משנת אברהם 51
 משנת יעבץ 145
 המשפחה הגדולה של שין סיה 321
 משפחת האדמה 15
 משפחת פויכטונגר 153
 משפט בינלאומי פומבי 190
 משפט דלט — קול-העם 159
 משפט המלוכה בישראל 291
 משפט מסחרי 188
 משפט עברי 291
 המשפט הפלילי לקי 345
 המשפט הצבאי של המרד על הקיין
 175, 320
 משק הבקר והחלב 137
 משק ההסתדרות 302
 משק וחברה 285
 משק הפועלים בארץ 308
 משק העופות 299
 מתודולוגיה סטטיסטית 341
 מתוך הסוגר 66
 המתופף 19
 מתנות האדמה 27

- ערי עולם 328
 ערכי רוח וספרות 173
 ערכים נגזרים 333
 עשור לשיטת הערים 163
 עשית עושר ולא במשפט 188
 עשרה כישורים 176
 עשרה למאה 148
 עת לדבר ועת לקרוא 218
 עתון אגודת האינג'ינרים והארכיטקטים 74
 עתידות 74
 פאלק און זעלס 32
 פאריזער צייטשריפט 76, 192, 225, 394
 פוליאריגנין 30
 פורים באלול 25
 פיגמליון 327
 הפילוסופיה של תקיפת הרנסנס והקבלה 362
 פינקווי 182
 פסיקה [אורן] 184
 פסיקה [קלעריטוכמן] 27
 פסיקה תיכונית 185
 פלא יועץ 207
 פלא על כל פלא 331
 פנדרי הגבור 179
 פנחס מיכאל 54
 פני הציונות לאן 303
 פנים אל פנים [קובנר] 178
 פנים אל פנים [שבועון] 282, 392
 פנינים יקרים 349
 פנקס המדריך 15
 פסאודוקוקוס 28
 פסיכולוגיה 184
 פסיכולוגיה מעשית 29
 הפסיכולוגיה של הילד 334
 פסיעה ראשונה 334
 פסיעות 26, 184
 הפסל רודולף למן 162
 פסקי דין [בית המשפט העליון] 13
 פסקי דין [בתי הדין הרבניים] 138
 הפעמונים 330
 פצפנת ואנסון 332
 פר גינט 172
 פרג וירושלם 285
 פרדס התמים 293
 הפרדסנות בין עונה לעונה 13
 פרופסור צבי שפירא 12
 פרוש מגלת אסתר [המיוחס לרמב"ם] 143
 על בימות פריז 342
 על דהידרוגנציה 28
 על חומותיך ירושלים 155
 על החלים 344
 על החנוך בקבוצה 184
 על המשמר 74, 392
 על נהר מוסקבה 321
 על נהרות מנחטן 19
 על פני הגשר 173
 על ראשית ההכרה המיסרית 28
 על השאלה הלאומית 343
 על שבטים ועדות בהסתדרות 299
 על שיטת המדע 341
 על השעור ומבנהו 334
 על השפיט הרכני בישראל 303
 על תחית ישראל 159
 עלבון המוסריות 324
 עלה לישראל 184
 עלובי החיים [תרגום הרטבין] 319
 עלובי החיים [תרגום שטינברג] 174
 עלון ההגשמה 309
 עלון לביבליוגרפיה כמנהל ציבורי 142
 עלונים לשבת 308
 העליה לישראל 300
 עליות וירידות 300
 עלילות ודברים 328
 עלילות על רופאים יהודיים 297
 עלילות שמשון הגבור 182
 עלים [אפרתי-בן-ישמן-מלמד] 334
 עלים [הנוער הציוני] 137
 עם הבנים 300
 עם הרצל ובעקבותיו 300
 עם וספר 222
 עם ישראל בארצו ובנוכח 184
 עמוד החסד 295
 עמודי המחשבה הישראלית 8
 עמי 186
 עמים וגזעים 328
 עמק עשרת התמרים 323
 עץ האהבה 325
 עץ השדה 174
 עץ התפוח 319
 עצה ותושיה 144
 עצי חיים 199
 עצים ואבנים 72
 העקבות מוליכים... 25
 עקדת יצחק 293
 עקרי דינים 144
 עקרים רעיוניים דיוקטיים 333
 ערוגת הבשם 358
 ספר חשבון [אריאל] 26, 334
 ספר החשבון [זיון] 337
 ספר הכתבות 160
 ספר למוד לחשבון ולהנדסה 185, 339
 ספר למוד לכתיבה במכונה 337
 הספר למתחילים 217
 ספר המדע לנוער 328
 ספר המועדים 151
 ספר מלחמות הגיטאות 140
 ספר הרוקחים 186
 ספר השיחות 52
 ספר שמעון וזבנוב 3
 ספר השנה של העתונאים תשס"ו 392
 ספרותנו היפה 179
 ספרי 7
 ספרי המקרא [הרסום-קסוטין] 6, 143, 288
 ספריה קואופרטיבית 159
 ספרן חלוץ 4
 סקוריאה 297
 סקירון מלבין 137
 סקירון צבאי ישראלי 140
 סקר תנאי העבודה 157
 סתו בארץ ישראל 332
 עבודת תמיד 53
 העבר 222
 עברית כהלכה 18
 ס' העגונות 145
 עוזי 285
 עולם הדברים הגדולים והקטנים 333, 183
 עולם הילד 24
 עולם נעלם 20
 עולם הספר 142
 עולם הצמחים 188
 העולם שמסביבך 338
 עולמו הקטן של דון קמילו 174
 עולת תמיד 363
 עושה פלא 213
 עזה כמות אהבה 322
 עסרת ישראל 9
 עסרת שלמה 196
 עין הנציב 299
 עינים בלילות 178
 עיר במצולות 24
 עירתי ברונה 298
 עכו [מפה] 306
 על אדמתי 316
 על הביאולוגיה של המולית האדומה 188

קצור מנורת המאור 149
קצור תולדות הפילוסופיה 30
קצות השלחן 7
קצינא די היטלר 67
הקצין גובסון 329
הקרב האחרון 332
קרן לדוד 349
הקרו המהפכה 182
הקשר בין יוניזציה ושחלוף 343
קשר השתיקה 188
קשת 332

ראובני שר היהודים 318
ראש השנה לאילנות 283
ראשי הורמים 28
ראשים בישראל 12
הראשים המהפכנים 177
הרב מאיר בר אילן 153
רבי יהושע מהורדנא 297
רבי מנדל מרומנוב 9
הרבי מקוצק 292
רבי משה בן נחמן 295
רבי נחמן מברסלב 293
ר' פינחס מיכאל 54
רבקה 19
רוחות מספרות 311
רוסיה אחרי סטלין 28
הרופא העברי 223, 392
הרופאים ורופאי השנים 305
הרוקח העברי 74, 223
ס' הרוקחים 186
הוא דחיי 8
רוי לי 142
רחובות הנהר 174
רמון 181, 331
רפאל 31
הרפואה 74, 223
רפואה וטרינרית 223
רפואה משפטית 191
הרפובליקה העממית בולגריה 187
הרקע ההיסטורי של מגלת אבנר 143
רשומים [א. גלעד] 17
הרשות המקומית 392
רשימה של ספרים [משרד הדאר] 5
רשימות מקצרות 17
רשימת מצבות 14

שאגת אריה 295
שאל טשרניחובסקי 21
שאל ואשיבך 331
שאלון מתימטי 185

הצפור הקטנה 329
צפיריים 138
צפת העתיקה 17
צקלון 282
צרור אנדות 329

קבוץ גלויות [יערי] 159
קבוץ גלויות [קדש-שמיר] 339
קבוצת כתבי אגדה 207
קביעה כמותית של כלוריד הרובי
דיום 29
קבץ דרמות 214
קבץ זכרון [ח. פרס] 141
קבץ מפתח 304
קבץ התוספות 199
קבץ תרגילים 339
קדיש נאך דעם בעסאראבער יידנטום
הקדמה באלקטרוניקה 30, 153
קדמת עדן 323
קיים 183
קול יעקב 292
קול מבשר 146
קולות אנוש המים 327
הקומדיה האלהית 20
הקומוניסטים 19
קוממיות ליום העצמאות 2
קומפלטים של פוליפיספתים 31
קונטרס דינים נחוצים 294
הקונסטיטוציה [פולין] 190
קורות 74, 392
קורות האדמה 187
קורות חי 345
קורות מלחמה אחת במקסיקו 25
קטיף 325
קטלוג זימון לבולי ישראל 158
קטלוג הספריה [ארכיון צה"ל] 287
קטניות עם גדולות 386
קטעים מדבריו [של ב. כצנלסון] 306
קיום 76, 225, 395
קים 178
קין 173
קלודיוס האל 319
קליאופטרה 30
קסמי מולדת 173
קפוט 297
הקפיטל 190
קפיטן בלד 323
הקפיטן מקסטיליה 327
הקץ למלחמת הקיום 341
קצור ההיסטוריה של הספרות העברית
רית החדשה 23

טרוש על ספר שמות [קסטון] 6
פרי הארץ 293
פרי עץ הדור 364
הפרס לספרות תורנית [של עיריית
ת"א] 287
פרץ סקווער אנדענק בוך 348
פרקי חנוך 333
פרקי מטאורולוגיה 189
פרקי מנהג והלכה 295
פרקי עיון 161
פרקי קריאה 191
פרקים 186
פרקים בהוראת החשבון 185
פרקים בתולדות הציונות 309
פרשיות מאגדות התנאים 290
פרשת האה הנעלם 332
פרשת חיו של ניקולס ניקלבי 19, 319
פרשת המדע 188
פרשת צפוני הקסיטה 319
הפשיסט 323
הפשע על פני העולם 1, 777
פתאם 282
פתח אליהו 213
פתחים 321
פתוחה לספר חפץ חיים 150

צבא הצללים 326
צבא הפרטי של פיפסקי 344
צבעי דפוס 187
צדקת הצדיק 145
הצופה 74, 223, 392
צוקונסט 225, 395
צורות ותקדימים 306
ציד התמונות 182
צירי העבדים 330
ציון 222, 392
ציון במשפט תפדה 358
ציון לנפש צמורה ספיבק 141
ציוני דרך 292
דאם ציוניסטישע ווארט 347
ציוניסטישע שטימע 32
ציורי נוף בישראל 312
ציץ אליעזר 7
ציצת נובל צבי 294
צירים בישראל 311
הצמח 26
צמחי הארץ בגנות הישראלית 161
הצעד הראשון 339
הצעד השני 186
צעקת בני ישראל 294
הצפון נגד הדרום 321

- שאגת המצרי 175
 שאר כשר 317
 שאר ישוב 159
 שארית יעקב 289
 שבוע טוב 53
 שבחי הבעש"ט 149
 שבחי ר' חיים ויטל 148
 שבטי ישראל 292
 שכי ציון 286
 שכיכים 223, 347
 שבילי החנוך 223, 392
 שבילים בהוראה 333
 שבתות הים 289
 שבעה שבועות 50
 השבת בחיי האומה 295
 שבת בלי כבלים 155
 השואנים 317
 שיבה ישראל 363
 שיכני האלון כולם 329
 שול לעבן 69
 השומר הצעיר 309
 שומרי הדת 32
 שיפן 342
 שירים חרשי בהר 18
 שטה מקובצת על ביצה ונוזיר 144
 השטן בגוריי 173
 שיבת ציון 358
 שיחה על החוף, 174
 ס' השיחות 52
 שיחות על לשון והיסטוריה 346
 שיחות תלמידי חכמים 292
 שימקה 20
 השירה העברית בספרד ובפרובנס 313
 שירי אנדרה אדי 316
 שירי זמרה 295
 שירי חותם 174
 שירי שמר וזכרונותיו 298
 שירים (מ. אמינסקי) 316
 שירים (מ. טבנקין) 321
 ס' השירים [ש. שבין] 18
 שירים [א. שלינגקי] 178
 שירים [ז. שמעוני] 179
 שירים לפעסות 181
 ס' שירים תהלת ישראל [ד. מנצור] 295
 שכון עולים בישראל 158
 שחר האמה 316
 השלב האחרון 22
 שלום 282
 שלום וידידות 4
 שלום פינצי 283
 שלחן ערוך 291
 השלסון המקומי במדינת ישראל 305
 שליחויות עצובות 296
 השלים בהמיסד 153
 שלש הרצאות 154
 שלש מסות 191
 שלש נובלות 326
 שלש עשרה חידות 313
 השלשה 319
 שלשה בהורונים אמיצים 329
 שלשה חברים 326
 שלשה כתרים 322
 השלשה משכונת מחלול 180
 שלשה ספורים 180
 שלשה קרבות לילה 189
 שלשה שריגים 199
 שלשלת זהב 54
 שם ופה 20
 שמושה של תורה 199
 שמושים כמונט החשמלי 30
 שמות הספרים העברים 287
 שמחת חיים 206
 השמים אדומים 318
 שמירת הנפש 163
 שמע 194
 ס' שמעון דובנוב 3
 שמש ומגן 293
 שנה לנפול חברנו... פתחי 286
 שנויים במסבוליסם 30
 שנות ראשית 155
 שני המאירות הגדולים 147
 שנתון חרית 223
 שנתין הממשלה 223
 שנתין סטטיסטי לישראל 324
 שעירי דעת 146
 שעורים בתורת חנוך התיניקות 333
 שעורים בתורת הנקוד 27
 שעירים כתניך [אחיה] 332
 שעירים בתניך [הלטר] 333
 שער הארגמן 21
 שער הים 331
 שעריה בביהמיה 174
 השערוריה הבולשביסטית 308
 שערי המצות 50
 שערי צדק 160
 שערים 74, 224, 392
 שפת רגנות 53
 שפתים מלוחות 318
 שריפסן 225, 395
 שרשים 74
 שש כנפים לאחד 318
 ששה מחמשה 331
 ששים ושלש שנה בירושלים 158
 שתי מסות על ספר ירמיה 112
 התאומים הדומים 182
 תאטרון 138
 תבואת יקב 50
 תכל ויושביה 338
 תדריך [משרד האיצר] 306
 תהו ובתי 176
 תהום הבדידות 175
 תהום פעור 177
 תהלת ישראל 295
 תו שין סית וו 224
 תוים בלי מוסיקה 311
 תולדות האנושות 342
 תולדות ההתישבות הציונית 156
 תולדות וקורות חייו [של י. מ. הכהן] 297
 תולדות הזמן הקדום 26
 תולדות זמננו 337
 תולדות חדשות של טריכלור אתן 29
 תולדות היהודים 337
 תולדות ישראל 153
 תולדות ישראל בזמן החדש 298
 תולדות המדע 29
 תולדות המוסיקה 341
 תולדות המוסיקה בעולם 191
 תולדות נשמה אחת 11
 תולדות הספרות העברית בדרונו 317
 תולדות הספרות העברית ההדושה 21
 תולדות העולם 342
 תולדות העולם העתיק 338
 תולדות העמים 185
 תולדות רבי חייא 290
 תולדות הרעיון המליני 346
 תולדות הרפואה 342
 תולדות תנועת הפועלים הבינלאומית 343
 תיספית הבכורים 50
 תיספתא 8
 תיר הזוח 175
 התורה והמדינה 392
 תורה ומיסר 147
 תורה ומצח בזמן הזה 147
 התורה המדינה והיהדות הדתית 147
 תורת חזק החמרים 27
 תורת החשמל 186
 תורת המבחנים הפסיכולוגיים 186
 תורת המדות 31
 תורת מעשה בראשית 147
 תורת הצומח 338

תורת הקדש 288	תנועת החרות 138	תפלות כל השנה 363
תורת הקרבנות 142	תנ"ך 6, 143, *288	תפלת אוכרה 207
תורת רבי פנחס מקורין 149	— תורה 350	תפלת חיי 151
תורת השירה ומהותה 172	— ויקרא [ד. צ. הופמן] 6	תפלת ירושלם 296
תורת התורשה 346	— ג"ך 6	תפלת השחר 364, 207
תורתו של א. פבלוב 344	— תהלים 6, 34, 143, *196	תקון הכללי 293
תחביר הלשון העברית 338	— משלי 143	תקון כרת 207
תחנות 363	— איוב 143	תקון סופרים 6
תחנות בספרות ישראל 312	— שיר השירים 143, 196	תקוני זהר 294
תכונות אלקטרוכימיות 30	— קהלת 6, 143	תקנים. ט"ו בשבט 364
תכונות קשרי זרחן הלוגן 29	— אסתר 6, 143	תקנון לעניני כספים ומשק 14
תכלת מרדכי 5	תנ"ך בתמונות 311	תקנון שרות המדינה 159
תבן לוחט 175	תתנ"ך והתנועות הסוציאליות בעמים	תקנות הועד הפועל הציני 303
תבון חברתי 187	287	תקנת השבין 148
תכנית הלמודים [לבה"ס היסודי] 183	תעלולי העליונים של טיל אוילנד	תקציר המיון העשרוני 4
תכנית קדום הקצין 306	שפיגל 331	תרכובות למושבי עולים 184
תלאביב — יפו [מפה] 160	תעלומת ספר 9	תרכובות הפניקית 344
תלמוד בבלי 8, 200	תעלומת רצח רוג'ר אקרייד 322	תרכיץ 393, 224
תלמוד ירושלמי 51	תערוכת חנוכיות 163	תרומת חלה 288
תנאי קיומם... של קומפלקסים... 30	תפארת מנחם 148	תרכבות אוסטרית-מתכותיות 29
התנועה הציונית בהתפתחותה 157, 300	תפלות 53, *207	תרכבות גובה מולקולריות 31
התנועה הקבוצית 160	— סודר 53, *151, *207, 295	תשובות בית הלל 145
	364, *363	תשובות בעלי התוספות 51, 200

מפתח שמות המחברים והספרים בערבית

מסמכים טכניים שאינם תלויים בנו נאלצנו להדפיס את המפתח הערבי כאותיות עבריות

אבו ד'אייב, א. 339	חאק, מ. 161	מן אלממכן אחלאל אלסלאם 162
אבלסנר, מ. מ. 27	חול לאחרבה אלעריבה אלחדית'ה 64	אלמנאר 282
אנבא אלדאירה אלסלאמיה 138	אלחוב אלשיועי 192	נשרה לאח'יאנא אלעראקין 138
אלסלאם ואלאדיאן אלח'ירי 32	חרב, א. אלח'ירי 213	אלעבושי, ב. אלדין 31
אסמע יא אסראיל... 147	אלחריה 139	אלעבידי, פ. אלדין 380
אסראיל. ווארה אלזראעה 310	אלטאי, מ. ת. 380	ע'לאם אחמד אלקאדיאני 32, 162
אסראיל. ווארה אלשאון אלדיניה 138	אליסאר 4	פלסטין וצ'עהא אלג'ע'ראפי... 380
אלכארווי, מ. 64	כארת'ה פלסטין אלעטימי 64	אלפצול אלמחיתארת 339
אלג'דיד 138	כירש 2	צות אלשעב לא ימכן חכסה 161
ג'יל אלעיד 2	מגילה אלאחד 139	אלקאדיאני, ע. א. 32, 162
ג'מיעה אתחאד אלשביבה אלעראקיה	מגילה אלמג'תמע 139	קל הו אללה אחד 346
138	מואמרה אליהוד 213	שבח אלגנדלס 31
דאנסתניאאי איסראיל 1	אלמורעה 310	שריף, מ. אלאחמדי 346
דרוזה, מ. ע. 64	מחמד (צ'ל מחמוד) אחמד, מ. 32	תאריף אלחוב אלשיועי 192
אלהרי ואלתבצרה... 162	מיונס, צ. 162	תעלים קואעד אללעה אלעריבה 27
אלוטן 2	מכתוב אחמד אלי עלמא אלהגד 32	

- Vetus Testamentum 90, 238, 410
 Vida Argentina 347
 Vida Escolar 69
 Vigiliae Christianae 91
 Vincent, L. H. 64
 Vischer, W. 379
 Vlaamse Akademie van Wetenschappen 404
 Volavková, H. 372
 Voss, C. H. 379
 Voz sionista 348
 Vriezen, Th. C. 49, 379
 Vromen, H. 31
- Waksman, S. A. 372
 Waldman, M. D. 372
 Wallis, L. 59
 Warburg and Courtauld Institutes 403
 Warfield, B. B. 357
 Washington. Middle East Institute 63
 Wasserzug-Traeder, G. 357
 Waten, J. L. 68
 Waton, H. 49
 Weeks, A. N. 370
 Weilerstein, S. R. 217
 Weinfeld, E. 205*
 Weinryb, S. D. 69
 Weisser, A. 381
 Weitz, M. M. 349
 Weizmann, Ch. 17, 211, 213, 310, 348
 Welch, Ch. H. 49
 Wellisch, E. 357
 Welt als Geschichte 91, 239
- Welt des Orients 239
 Wenham, J. W. 358
 Werner, E. 381
 West Virginia University Bulletin 91
 Westerink, H. J. 357
 Westermann, C. 357
 Wiener, N. 59
 Wigh, F. H. 357
 Williams, A. N. 380
 Williams, J. P. 205
 Windfuhr, W. 51, 205
 Wirszubski, A. 188
 Wise, J. L. 207
 Wissenschaftliche Zeitschrift der Universität Leipzig 239
 Wiznitzer, A. 59
 Wood, L. H. 49
 Worcester, Cape Province. Hebrew Congregation 60
 World Congress of Sociology, 2nd 410
 World Jewish Congress 374*
 World Union for Progressive Judaism 349
 Wright, G. E. 358
 Würthwein, E. 49
 Württemberg-Israelitische Kultusvereinigung 372
- Yale Law Journal 91
 Yarden 138
 Yerkes, R. K. 52
 Yivo Annual of Jewish Social Science 91, 411
 Yochim, M. 69
- Youd, S. 385
 Young, E. J. 50, 199, 358
- Zaar, I. 64
 Zeitschrift d. Deutschen Morgenländischen Gesellschaft 91
 — d. Deutschen Palästina-Vereins 91, 239, 411
 — f. d. Alttestamentliche Wissenschaft 91, 239, 411
 — f. d. Neutestamentliche Wissenschaft 411
 — f. Geopolitik 239
 — f. Katholische Theologie 92
 — f. Religions- und Geistesgeschichte 92, 239, 411
 — f. Romanische Philologie 411
 — f. Theologie und Kirche 92
 Zeldner, M. 349
 Zephyrus 92
 Zhurnal Moskovskoi Patriarkhii 92
 Židovská ročenka 349
 Ziegler, J. 351
 Zimmerli, W. 50
 Zionist Organization, Youth and Hechalutz Department 1, 17, 161
 Zionist Year Book 5714 34
 Zohar 363
 Zukor, A. 372
 Zwierzynski, Ch. 372
 Życie literackie 411
 Żydowski Instytut Historyczny 78, 227, 397

Борба за ционистическо-социалистическа верност 1
 Бюлетин на жевата 2

Дубнов, С. М. 60
 Игуд олей Сян 282
 Калев, А. 64

Лахиял аоле 2
 Мир 2

- Sephardi 194
 Seventh-Day Adventists 49
 Shalom 409
 Shalon, R. 192
 Shalvi, A. 186
 Shane Quarterly 237
 Shapira, M. 346
 Sharett, M. 212
 Shatzky, J. 61
 Shavit, N. 346
 Shaw, C. M. 68
 Shema 194
 Sheps, E. 371
 Sher, Ph. 371
 Shimoni, N. 305
 Short, A. R. 49
 Shubow, L. 379
 Sichem, E. 362
 Sifre 205
 Silberner, E. 79
 Siman, B. 346
 Simey, T. S. 64
 Simon, I. 158
 Simon, L. 17
 Simon, L. B. 69
 Simon, M. 59*
 Simonhoff, H. 374
 Sinzheimer, H. 371
 Skariton-Loewenthal 30
 Slavin, J. 339
 Snaith, N. H. 49, 356
 Social Process in Hawaii 237
 Social Service Review 237
 Société de Linguistique de Paris 397
 Sociology and Social Research 409
 Southwestern Journal of Anthropology 237
 Spadafora, F. 356
 Speculum 88
 Speiser, W. 381
 Spender, S. 63
 Speyr, A. von 357
 Spiegel, P. 346
 Spinoza, B. 57, 371
 Spitnik, P. 30
 Spitz, L. 386
 Steg, family 369
 Stein, S. 386
 Steinberg, M. 364
 Steinmann, J. 198, 357*
 Stern, K. 27
 Stiehl, R. 350
 Stier, F. 351
 Stirling, W. F. 379
 Storr, R. 350
 Strauss, L. 385
 Studer, O. 357
 Studia Islamica 409
 Studia Orientalia 237
 Studia orientalia Joanni Pedersen septuagenario 49
 Studia Theologica 88, 237, 409
 Studies in Bibliography and Booklore 88, 409
 --- Classics and Jewish Hellenism 237
 Studii Biblici Franciscani Liber Annuus 237
 Studium Generale 238
 Sturmman, M. 385
 Sudhoffs Archiv für Geschichte der Medizin... 409
 Suhl, Y. 217
 Supreme Awqaf Council 310
 Svensk Exegetisk Arsbok 409
 Svensk Teologisk Kvartalskrift 238
 S'vuon Hahizrachi 33
 Synagogue Council of America 374
 Synagogue Review 88, 238, 409
 Synthèses 88, 409
 Syria 88, 410
 Syrisches Waisenhaus, Jerusalem 211
 Talmud, Selections 205
 Tarshish, A. 362
 Tatford, F. A. 198
 Tefillot 53
 Teitelbaum, Edith 386
 Teitelbaum, Elsa 68
 Tenney, M. C. 358
 Teubal, N. 371
 Theologická Příloha 410
 Theologische Literaturzeitung 88, 238, 410
 --- Revue 410
 --- Rundschau 90, 238
 --- Zeitschrift 90, 238, 410
 Theosophy 410
 Thomsen, P. 212
 Thornton, F. B. 371
 Tosefta 51, 205
 Touring map 161
 Tournier, P. 198
 Town Planning Review 410
 Traina, R. A. 49
 Trait d'Union 238, 410
 Transactions and Proceedings of the American Philological Association 238
 --- of the Second World Congress of Sociology 410
 Tribune 194
 Tribuna israelita 59
 Tritt, J. A. 357
 Tschernovitz, Y. 69
 Tchlénoff, B. A. 195
 Tsevat, M. 403
 Tsjerne 90
 Tunis. Conseil de la communauté israélite 61
 Twersky, J. 217
 Tyciak, J. 357
 Unesco 64
 Union 138
 United Asia 238
 United Nations 63
 --- Dept. of Economic Affairs 213
 --- Dept. of Social Affairs 349
 --- Educational, Scientific and Cultural Organization 64
 --- Food and Agriculture Organization 62
 --- Technical Assistance Administration 64, 213
 U.S. Congress 379
 --- Dept. of Commerce 64
 Den Unvergessenen 371
 Världs Horisont 410
 Vaillant, A. 352
 Vainer, N. 379
 Vainstein, Y. 151
 Vallentin, A. 210, 371, 372
 Verbum Domini 90, 238
 Vermès, G. 66, 214

- 86, 235, 406
 Puerta Vizcaino, J. 370
 Pulido Fernandez, A. 349
- Rabin, Ch. 57
 Rassegna Mensile di Israel
 86, 235, 406
 Recent Studies and Discoveries on Ancient Jewish and Syrian Coins 286
 Recherches de Science Religieuse 236, 406
 — Théologie Ancienne et Médiévale 406
 Reformatio 406
 Reichert, J. F. 207
 Reichmann, M. E. 31
 Reifenberg, A. 58
 Reiss, L. S. 381
 Renaissance 348, 406
 Rendtorff, R. 48
 Rengstorff, K. H. 51, 205
 Research Council of Israel
 79, 227, 398
 Review of Economic Conditions in Israel 406
 Review of Religion 406
 Revista Biblica 407
 — de Estudios Políticos 236
 — Eclesiástica Brasileira 86, 407
 — Hispánica Moderna 236
 Revue Africaine 236
 Revue Biblique 86, 236, 407
 Revue d'Histoire de la Médecine Hébraïque 87, 236, 407
 — Histoire des Sciences 87
 — Histoire du Droit 407
 — Histoire et de Philosophie Religieuses 87, 236, 407
 Revue de l'Action Populaire 87
 — Histoire des Religions 87, 407
 — Université de Bruxelles 408
 Revue de Paris 236, 408
 — Synthèse 236
 — Théologie et de Philosophie 236
 Revue des Études Juives 408
 — Nations Unies 408
 — Sciences Philosophiques et Théologiques 87
- Revue des Sciences Religieuses 408
 Revue du F. S. J. U. 408
 — Moyen Age Latin 87
 Revue Française de Science Politique 236
 — Générale Belge 236
 — Historique 87
 — Historique de Droit Français et Étranger 236
 — Internationale d'Onomastique 236
 — Socialiste 237
 Rhode Island Jewish Historical Notes 408
 Ribalow, H. U. 362
 Richard, J. 378
 Richardson, A. 48
 Richler, M. 384
 Richman, J. 65
 Riddell, J. 378
 Rieger, E. 186
 Riessler, P. 350
 Rinser, L. 384
 Rivista degli Studi Orientali 87, 408
 Rivista di Archeologia Christiana 87, 237, 408
 — Filologia e d'Istruzione Classica 408
 — Filosofia Neo-Scolastica 87
 Rivista Nacional de Cultura 87
 Robinson, G. L. 198
 Robinson, N. 61, 211
 Robinson, Th. H. 48, 198*
 Rocznik Orientalistyczny 237
 Ronch, I. E. 217
 Rosenberg, S. E. 210
 Rosenthal, E. 61
 Rosenzweig, F. 362
 Ross, Sh. L. 385
 Rost, L. 212
 Roth, C. 58*, 370
 Roth, L. 52, 362
 Rothgiesser, R. 385
 Rowley, H. H. 356
 Royal Central Asian Journal 408
 Royal Institute of International Affairs 210
 Rubin, M. 369
 Russell, E. F. L. 370
- Rye, N.Y.: Community Synagogue 385
 Sachar, A. L. 371
 Sachs, C. 65
 Sachs, M. 371
 Sachs, W. 47
 Sächsische Akademie d. Wissenschaften 396
 Saller, S. J. 17
 Samuel, D. H. 343
 Samuel, M. 63
 Sapis, B. 59
 Sarnoff, D. 30
 Schäble, W. 379
 Schächter, O. 31
 Scharfstein, B.-A. 362
 Schlesinger, E. C. 52
 Schmidt, W. 371
 Schmitt, E. 355
 Schmitt, F. 197
 Schmuller, A. 217
 Schnee, H. 59
 Schneider, Heinrich 35, 356
 Schneider, Hilarius 310
 Schneller, H. 211
 Schochetmann, B. 24, 180, 327
 Schoeps, H. J. 362
 School of Oriental and African Studies, London 79, 228
 Schraner, A. 356
 Schwarzbart, I. I. 371, 374
 Schweizer Monatshefte 237
 Schweizer Rundschau 408
 Schweizer Volkskunde 87
 Schweizerische Theologische Umschau 237, 409
 Schweizerischer israelitischer Gemeindebund 195
 Schweizerisches Archiv für Volkskunde 87
 — Gutenbergmuseum 88
 — Landesmuseum 231
 Scripta Hierosolymitana 237
 Security and the Middle East 379
 Sefarad 88, 409
 Segal, A. 387
 Segal, J. B. 65
 Segal, M. H. 197
 Seligson, M. 237

- Mieczyslaw Minkowski zum 70. Geburtstag 349
- Mikes, G. 63
- Mikve Israel 234
- Milhaud, D. 214
- Miller, A. 355
- Miller, I. R. 30
- Millikin, V. G. 384
- Mininberg, R. 211, 366
- Minkowski, M. 349
- Minz, G. 159
- Miscelanea de Estudios Arabes y Hebraicos 234
- Miscellanea biblica et orientalia 355
- Miskolci Zsidó élet 193
- Mitteilungen aus dem Arbeitskreis für Jiddistik 404
- Mnemosyne 85
- Modern Language Notes 234
- Modern Language Review 404
- Molitor, J. 48
- Monfried, L. 215
- Montagu, L. H. 362
- Monthly calendar 5714/1953-1954 4
- Morenz, S. 354
- Moriarty, F. L. 355
- Morrison, B. 381
- Morrison, S. A. 378
- Moscati, S. 210, 396
- Moses b. Maimon 51
- Mossenson, I. 24
- Mowinckel, S. 48, 52, 396
- Moyen Age 85
- Münchener jüdische Nachrichten 193
- Münchener Theologische Zeitschrift 404
- Muntner, S. 187
- Murray, J. 355
- Muséon 234
- Muslim World 85, 404
- Nachrichten [VSB-SVD] 404
- Nadich, J. 370
- Nagel, publishers 378
- Naldi, R. 198
- Nature 85
- Nederland—Israël 33
- Nederlandsch Israëlietisch kerkgenootschap 355
- Neider, Ch. 217
- Nelken, M. 370
- Netter, N. 374
- Neue Deutsche Hefte 405
- Neue Wege 85
- Neue Wissenschaft 405
- Neuman, A. A. 374
- Neumark, S. 190
- Newage Bible interpretation 47
- New Bible commentary 48
- New Era 85
- New York Folklore Quarterly 405
- New York Public Library 398
- New Yorker 405
- News and Views 33
- News from Israel 193
- Nielsen, E. 355
- Niemöller, M. 35
- Niw Hanoar 348
- Noam, M. 305
- Noland, C. M. 68
- Norske Videnskaps Academie 396
- North, Ch. R. 356
- Nostra Rivista 234
- Noth, M. 198, 356
- Nouvelle Clio 85, 234
- Nouvelle Revue Théologique 85, 234, 405
- Nouvelles Juives Mondiales 193
- Nueva Revista de Filología Española 405
- Nueva vida 194
- Numismatic Circular 85
- Östborn, G. 356
- Österreichische Akademie der Wissenschaften 234
- Omaechevarria, I. 63
- Onoma 85
- Orientalistische Literaturzeitung 85
- Oriente Moderno 235
- Orlinsky, H. M. 210
- Ornitz, S. B. 217
- Ose 195
- Ostow, M. 362
- Our Word 33
- Paepcke, L. 370
- Palestine Exploration Fund Annual 85
- Palestine Exploration Quarterly 86, 235
- Palestine Journal of Botany 405
- Pálgi, J. 153
- Palliére, A. 52
- Panorama Chileno-Israeli 194
- Páramo, S. del 197
- Parkes, J. W. 63, 362
- Parlament 235
- Parmelee, G. V. 213
- Parrot, A. 352
- Pedersen, J. 49
- Peretz Year 348
- Perowne, S. 212
- Philologus 405
- Philosophisches Jahrbuch 405
- Phylon 405
- Pierson, A. T. 48
- Pieters, A. 356
- Pinkuss, F. 53
- Pins, J. 380
- Podro, J. 50
- Poelman, R. 48
- Poliakov, L. 370
- Pool, D. de Sola 363
- Posy, A. 69
- Poteat, E. M. 356
- Praag, H. van 58
- Prescott, D. M. 384
- Prescott, H. F. M. 378
- Pringle, P. 385
- Problems of Infancy and Childhood 405
- Proceedings of the American Academy for Jewish Research 86, 405
- 7th Congress for the History of Religions 86
- Proche Orient Chrétien 405
- Professional news service 1
- Przegląd Orientalistyczny 235, 406
- Psychoanalysis and the Social Sciences 406
- Publication of the American Jewish Historical Society

- Jüdisch Theologisches Seminar, Breslau 400
 Das jüdische Echo 193
 Jursch, H. 353
- Kaczér, I. 24, 68
 Kahn, D. C. 64
 Kahn, S. J. 186
 Kallner, G. 305
 Kanev, I. 301
 Kaplan, M. M. 360
 Karo, J. 369
 Karp, D. 385
 Katsh, A. I. 360
 Kaufmann, F. 344
 Kaufmann, Y. 6
 Kaznelson, S. 209
 Keil, K. F. 48
 Kellerhals, E. 353
 Keren Hayesod 16
 Keren Kayemeth Leisrael 386
 Kertes, S. 31
 Kimche, J. 62
 Kittel, G. 51, 205
 Klaperman, L. M. 385
 Knox, R. A. 353
 Köhler, L. 65, 198, 237
 Koers 85
 Koestler, A. 209
 Kohn, A. 29
 Kohn, E. 361
 Kongress über bessere menschliche Beziehungen 195
 Kopf, L. 345
 Kraeling, E. 57
 Kraft, W. 216
 Kramer, A. 68
 Kraus, H. J. 354, 364
 Kraus, O. 354
 Krause, K. 58
 Kripke, D. 385
 Kroeze, J. H. 85
 Ktavim 221
 Küppers, E. 35
 Kugelmass, J. A. 63
 Kuhn, K. G. 205
 Kuiper, F. 58
 Kupfer, E. 369
 Kyles, D. 385
- Landau, J. M. 31
- Langhe, R. de 354
 Lasker-Schüler, E. 216
 Laski, N. J. 209, 378
 Lavie, D. 29
 Lawrence, N. 64
 Lebenskräfte in der abendländischen Geistesgeschichte 195
 Lebeson, A. 369
 Lederer, Z. 369
 Lehmann, R. 162
 Lehrman, Ch. Ch. 209
 Lehrman, G. 209
 Lehrman, S. M. 369
 Leiderman, L. T. 385
 Leipoldt, J. 354
 Lemle, H. 53
 Lempel, B. 216
 Lessing, G. E. 68
 Lestschinsky, J. 80, 399
 Letts, M. 378
 Leupold, H. C. 351
 Levi, L. 209
 Levin, B. 216
 Levin, Y. H. 68
 Lewels, M. 354
 Lewin, B. 209
 Lewisohn, L. 361
 Lewittes, M. H. 198
 Liber Annuus [Studii Bibliici Franciscani] 237
 Libman, A. 369
 Library 234
 Library Quarterly 85
 Lichtheim, R. 310
 Lieberman, Ch. 369
 Lilienthal, A. M. 378
 Lipman, V. D. 369
 Liptzin, S. 370
 Listener 404
 Livingston, H. 384
 Livneh, E. 17
 Lloyd-Jones, Ch. 350
 Lloyd-Jones, D. M. 354
 Lohse, E. 359
 Lokier, S. 362
 London. University. School of Oriental and African Studies 79, 228
 Long, E. J. 374
 Long, L. 384
- Long Island Jewish Star 193
 Lowie, R. H. 370
 Lüthi, K. J. 48
 Luke, H. Ch. 63
 Luzzato, J. 209
 Lynip, R. G. 354
- Maas, H. 378
 Maas, R. S. 354
 Maass, F. 212
 Maccabees 354
 MacIver, R. M. 51
 Madrid. Comunidad sefardi 348
 Magyar Nyelv 85
 Malben Review 137
 Man 234
 Manchester University Egyptian and Oriental Society 233
 Mandeville, J. 378
 Manning, O. 384
 Map of Israel 377
 Mapam 378
 Mapu, A. 384
 Marcus, J. R. 60
 Marden, Ch. F. 60
 Mark, B. 210
 Marsh, J. 355
 Massey, V. 374
 Mathews, H. F. 355
 Matt, C. D. 216
 Maurer, W. 370
 Mededelingen der . . . Vlaamse Akademie 404
 Menasce, J. de 350
 Mendelssohn, M. 59
 Mendesia-Nasi, Grazia 58
 Mendilow, A. A. 186
 Menorah 193
 Merkur 234, 404
 Meyenfeldt, F. H. von 48
 Meyer, A. N. 370
 Meyer, F. B. 351
 A mi szavunk, Our Word 33
 Michaeli, F. 355
 Middle East 212
 — Institute, Washington 63
 — Journal 404
 Middle Eastern Affairs 404
 Midwest Folklore 404
 Midwest Journal 404

- Hoening, S. B. 58
Hoffmann, L. 384
Hojas literarias 347
Holkham Bible picture book 353
Holy Land Philatelist 231
Hoonacker, A. van 353
Horn, S. H. 49
Horowitz, D. 62
Horowitz, M. 386
Housing and Town and Coun-
try Planning 82
Howard, H. N. 62
Howard Journal 400
Hübscher, A. 355
Hull, W. L. 377
Humanidades 82, 400
Humanistiska Vetenskapssam-
fundet i Lund 85
Huxley, J. S. 212
Hyamson, A. M. 369
- Idische Froi 32
Ilanoth 82
In memoriam Hayim Green-
berg 4
Indelman, E. 186
India Quarterly 231
Indian Institute of Culture 400
Indogermanische Forschungen
400
Institut Français d'Archéo-
logie 397
International Affairs 400
— and Comparative Law
Quarterly 231
— Anthropological and Lin-
guistic Review 231
— Conciliation 400
— Institute of Social History
79, 398
— Journal of Psycho-Analysis
82
— Labour Review 231, 400
— Social Science Bulletin 82
Internationale Kirchliche Zeit-
schrift 231
— Zeitschriftenschau für Bi-
belwissenschaft... 196
Interpretation 231, 401
Iraqi Jewish Enterprises in
Israel 138
- Irish Theological Quarterly 82
Isis 82
Israel [Map] 377
Israel b. Elieser Ba'al Shem
Tob 59
Israel, L. 380
Israel, Central Bureau of Sta-
tistics 14*, 305*
— Hamo'eza hamada'it 79,
227, 398
— Mahleket ha-tayarut 161
— Misrad ha-sa'ad 16
— Zirut, Hungary 33
Israel argosy, 24
— companies and cooperative
societies yearbook 16
— directory 160
— Economic Forum 401
— Economist 82
— Exploration Journal 82,
231, 401
Israelitische Kultusvereinigung
Württemberg 372
Israelitisches Wochenblatt, 82,
231, 401
Izraeli fényezőró 282
- Jacobsen, L. 369
Jacobsson, S. 369
Jaffe, A. A. 29
Jahresbericht des Schweize-
rischen Landesmuseums in
Zürich 231
Javits, J. K. 379
Jean, Ch. F. 65, 381
Jerusalem [bi-monthly, Buenos
Aires] 82, 401
Jerusalem [saga of the Holy
City] 310
Jerusalem, École biblique 350
— Hebrew University 287, 334
— Syrisches Waisenhaus 211
Jerusalem Post 82, 231, 401
Jevrejski Almanah 1954 401
Jewish Affairs 82, 232
Jewish Agency for Palestine.
Child and Youth Immigra-
tion Bureau 1
Jewish Chronicle 83, 232, 377,
402
— — travel guide 211
- Jewish Education 402
— Forum 232, 402
— Newsnotes 193
— Publication Society of
America 34
— Quarterly 402
— Quarterly Review 83, 232,
402
— Social Service Quarterly 402
— Social Studies 83, 232, 402
— travel guide 211
Język Polski 232
Jødisk Samfund 232, 402
John Rylands Library 79, 227,
398
Jones, E. 58
Jonge, M. de 48
Josephson, M. 58
Journal Asiatique 83, 402
— du Droit International 83
Journal of Biblical Literature
83, 233, 402
— — Monograph Series 403
— Educational Research 233
— Educational Sociology 83
— Jewish Education 217
— Jewish Studies 83, 233, 403
— Near Eastern Studies 84,
233, 403
— Paleontology 403
Journal of the American
Oriental Society 233, 403
— American Psychoanalytic
Association 84
— History of Ideas 84
— Manchester University
Egyptian and Oriental
Society 233
— Transactions of the Vic-
toria Institute 84
— Warburg and Courtauld
Institutes 403
Journal of Theological Studies
84, 233, 403
Judah Loew ben Bezalel 363
Judaica 84, 233, 403
Judaism 84, 233, 404
Judaïsme Sephardi 84, 234, 404
Judisk Krönika 404
Judisk Tidskrift 84

- France Outremer 400
 Franciscan Mission 376
 Frank, A. 209
 Frankenstein, C. 16
 Frankfurter Hefte 230
 Freedman, F. B. 217
 Freehof, L. B. 69
 Freehof, S. B. 53
 Freiburger Rundbrief 230
 Freud, S. 58, 366
 Frey, J.-B. 57
 Friedlander, M. 288
 Friedman, Ph. 367
 Friedrich, O. 216
 Frischauer, P. 216
 Frontpage 138
 Froom, L. E. 352
 Fry, Ch. 384
 Fünning, A. 377*
 Für ein Jüdisches Lehrhaus
 Zürich 230
 Fund og Forskning 81, 400

 Gabirol, Solomon ibn 359
 Galanté, A. 367, 368*
 Gallico, P. 68
 Galling, K. 351
 Gamoran, M. 57
 Garth, S. H. 211
 Gates of Zion 400
 Gayford, S. C. 47
 Gaynor, F. 52
 Gazeta evreiască 32
 Gedalia, E. 28
 Geis, R. R. 363
 Gelderen, C. van 351
 Geographical Magazine 81
 George, S. K. V. 352
 Gerber, I. J. 197
 Gerchunoff, A. 368
 Gereformeerde Theologisch
 Tijschrift 400
 Gervai, S. 327
 Geschichte und Altes Testa-
 ment 47
 Gil Av, E. 28
 Gilboa, D. 17*
 Gill, E. 62
 Ginsberg, L. 368
 Gispén, W. H. 351
 Giving, G. R. 352

 Glanz, R. 368
 Glasnik, Sluzhbeni List Srpske
 Pravoslavne Tsrkve 81
 Glück, A. 194
 Göteborgs Högskolas Ars-
 skrift 76
 Goetz, W. 195
 Goldberg, J. W. 368
 Goldberger, D. 197
 Goldelman, S. 16
 Goldin, H. E. 358
 Golding, L. 384
 Goldman, B. B. 373
 Goldman, W. 68
 Goldmann, N. 374
 Goldschmidt, H. L. 368
 Goldsmith, M. 57
 Goldstein, I. 374, 377
 Goldstein, W. 292
 Goodenough, E. R. 58
 Goodman, P. 348
 Gordis, R. 351
 Gordon, S. H. 385
 Goren, L. M. 384
 Gorney, U. 304
 Gottheil, N. 68
 Gottwald, N. K. 353
 Government Yearbook 223
 Gradenwitz, P. 65
 Granach, A. 368
 Grand, B. Z. 368
 Graves, R. 50
 Greater Saint Louis Jewish
 Star 348
 Greenberg, H. 4, 62
 Greenburg, S. 69
 Gregorianum 230
 Gross, A. 377
 Gross, H. 353
 Grossmann, K. R. 374
 Groussard, S. 216
 Guardini, R. 197
 Guggenheim-Grünberg, F. 368
 Gutenberg-Jahrbuch 81
 Guttman, R. 28
 Gymnasium 230

 Haan, M. R. de 47
 Haber, H. 47
 Hadas, M. 354
 Haggadah 53, 150*, 363*

 Halevi, S. 341
 Halmann, M. M. 29
 Halmi, J. 194
 Halperin, A. 29
 Hanson, A. 47
 Hanson, M. 47
 Harding, G. L. 85, 211
 Harnik, M. 29
 Hartlich, C. 47
 Harvard Theological Review
 81, 230
 Hassall, W. O. 353
 Hayeled 69
 Healling, G. 62
 Hebrah psikoanalitit b'Erez
 Israel 141
 Hebrew Theological College,
 Chicago 386
 Hebrew Union College An-
 nual 230
 Hebrew University. Economic
 Research Institute 287
 — Medical School 334
 Hecht, B. 368
 Hedenquist, G. 359
 Das Heilige Land 81, 230
 Heine, H. 370
 Heitner, C. 29
 Heline, C. S. D. 47
 Henrietta Szold Foundation 16
 Heraldo de Israel 193
 Herberg, W. 360
 Herder's Bibelkommentar 35
 Hermeneus 230
 Herrmann, L. 384
 Herrmann, R. 353
 Hersey, J. R. 384
 Hershman, A. M. 53
 Hertz, R. C. 69
 Hertzberg, H. W. 197
 Herz, E. 368
 Herz, K. 31
 Herzl, Th. 161, 379, 401
 Hess, M. 79, 398
 Hibbert Journal 81, 230, 400
 Hillman, S. 58
 Hispania Sacra 81
 Historia Judaica 230, 400
 Historisches Jahrbuch 81, 400
 History Today 81
 Hölscher, G. 47, 353

- Cohen, Israel [Travels in Jewry] 211
 Cohen, M. R. 216
 Cohn, A. 376
 Cohon, B. D. 359
 Collationes Gandavenses 398
 Colligere fragmenta 36
 Coltov, J. A. 14
 Columbia Law Review 80
 Comité argentino pro Instituto científico Weizmann 348
 Commentary 80, 228, 399
 Common Ground 399
 Conference on Science, Philosophy and Religion, 13th, 194
 Confluence 80
 Congrès Géologique International 223
 Congress for the History of Religions, 7th 86
 — of Czechoslovak Jewish Religious Communities 373
 Copland, A. 214
 Coppens, J. 36
 Council for the Protection of the Rights and Interests of Jews from Germany 33
 — of Jewish Federations and Welfare Funds, New York 373
 Cramer, S. 376
 Cronbach, A. 359
 Crum, B. C. 61
 Cultura Biblica 399
 Culver, R. D. 352
 Current Events in Jewish Life 80, 399
 Custodia Terrae Sanctae 376
 Cutillas, P. J. 367
 Daily Press Survey 193
 Dalbert, P. 359
 Dam, H. G. van 60
 Damascus Covenant 57
 Daněk, S. 208
 Daniel-Rops, H. 209
 Davar 229, 399
 Davidson, F. 48
 Davies, D. R. S. 352
 Davis, Ph. 367
 Delgado, J. P. 36
 Delitzsch, F. 48
 Demokratischer Bund 193
 Department of State Bulletin 399
 Derounian, A. 376
 Deutsche Rundschau 399
 — Vierteljahrsschrift für Literaturwissenschaft 229
 Dia Médico 228
 Diem, H. 352
 Diengott, M. 337
 Diogenes 80
 Directory of youth newspapers 34
 Dix, G. 57
 Dobschütz, E. von 352
 Documenta de Medicina Geographica et Tropica 228
 Dold, A. 36
 Dominican Studies 399
 Doré, G. 311
 Dornseiff, F. 195
 Douglas, W. O. 376
 Drage, Ch. 209
 Driver, G. R. 65
 Driver, S. R. 351
 Duff, D. V. 376
 Dupont-Sommer, A. 352, 359, 381
 Dvorjetski, M. 67
 Eban, A. 61, 212, 376
 Echo sioniste 193
 École biblique 350
 Economic News 80
 Eddy, W. A. 377
 Edelkoort, A. H. 381
 Edelman, R. 206
 Edidin, B. M. 69
 Eichrodt, W. 352
 Einstein, A. 210, 371, 372
 Eisenbach, A. 57
 Eisenberg, A. 383
 Eisenstadt, S. N. 377
 Eisenstat, A. J. 377
 Eisenstein, I. 65
 Eisenstein, J. 65
 Eitingon, M. 141
 ELH 399
 Elliger, K. 36
 Ellison, H. L. 36*
 Elmaleh, A. 163
 Elnecave, V. 209
 Emlékkönyv Halmi József 194
 Enoch 352
 Eouagnignon, N. 211
 Ephemerides Theologicae Lovanienses 229
 Eranos 80
 Eranos Jahrbuch 80
 Erdman, Ch. R. 352
 Esaguy, A. d' 377
 Espinoza, E. 367
 Essays presented to Leo Baeck 194
 Essentials and Substantialities 348
 Estudios Bíblicos 80, 229, 399
 Estudios Eclesiásticos 229
 Etc. 399
 Ettinghausen, R. 349
 Études 81
 — Théologiques et Religieuses 229
 Euphorion 299, 399
 Evershed, F. R. 192
 Évidences 81, 229, 399
 Expository Times 81, 228, 399
 Facts and Figures 1
 Falk, A. 377
 Farley, F. A. 352
 Feinberg, L. 383
 Feldman, M. 30
 Festschrift Franz Dornseiff 195
 Festschrift... des Syrischen Waisenhauses 211
 Feuchtwanger [family] 153
 Feuchtwanger, L. 383*
 Fischer, E. 30
 Fischer, K. 57
 Fisher, S. N. 63
 Flambeau 81
 Fleg, E. 68
 Fohrer, G. 47
 Foley, R. 62
 Foreign Affairs 230, 400
 Forschungen und Fortschritte 81, 400
 Foster, S. 384

- Benn, B. 162
 Benshalom, B. 24, 180, 310, 327
 Bentwich, N. 367
 Berdiaev, N. A. 373
 Berendsohn, W. A. 376
 Berg, E. L. 217
 Berger, A. V. 214
 Berichte... d. Sächsischen
 Akademie d. Wissensch. 396
 Berlitz Schools of Languages
 of America 386
 Bertelsen, A. 367
 Bertola, E. 359
 Bewer, J. A. 35*, 351
 Bial, M. D. 385*
 Bible and N.T. tr. English
 350*
 — tr. French 350
 — tr. German 35, 350
 — tr. Latin 35
 — tr. Romansh 35
 — tr. Syriac 350
 — Selections 350
 Bible 288
 — tr. German 197, 350
 — tr. Greek (modern) 351
 Bible. Exodus 351*
 — Isaiah 35
 — Jeremia 35, 197, 351
 — Minor Prophets 351
 — Hosea 351
 — Psalms 197*, 351
 — Job 351
 — Song of Solomon 197, 351
 — Ecclesiastes 351
 — Daniel 351
 Bible Translator 77
 Biblica 77, 226, 396
 Biblical Archaeologist 78, 226
 Bibliotheca Orientalis 77, 227
 — Sacra 78, 397
 Bijdragen 227
 Bingham, J. B. 211
 Birk-Gershtanski, Y. 340
 Birmingham Jewish Recorder
 397
 Birnbaum, Ph. 53, 363
 Biuletyn Żydowskiego Insty-
 tutu Historycznego 78,
 227, 397
 Black, A. G. 62
 Black, M. 65
 Blaukopf, J. 156
 Blaukopf, K. 380
 Bloch, J. 34
 Bioch, S. 205
 Blumenthal, P. 27
 Board of Jewish Education,
 Chicago 68*
 Bobrow D. 385
 Bodleian Library Record 79, 397
 Bokser, B. Z. 363
 Bondallaz, J. 35
 Bonn, M. J. 367
 Borchsenius, P. 61
 Boutros-Ghali, B. Y. 400
 Boyd, F. M. 197*
 Brandt, Th. 35
 British Museum Quarterly 79
 Britton, F. L. 373
 Broadie, E. 385
 Brooklyn Institute of Arts
 and Sciences. Museum 57
 Brown Boveri Review 227
 Bruno, A. 197
 Buber, M. 35, 292, 383, 359*
 Bückers, H. 35
 Bulletin d'Études et d'Infor-
 mations politiques inter-
 nationales 210
 Bulletin de l'Institut Français
 d'Afrique Noire 227
 — l'Institut Français d'Ar-
 chéologie Orientale 397
 — la Société de Linguistique
 de Paris 397
 Bulletin du Bibliophile et du
 Bibliothécaire 79
 Bulletin Monumental 79
 Bulletin of the American
 Schools of Oriental Re-
 search 79, 227, 397
 — History of Medicine 79
 — International Institute of
 Social History 79, 398
 — John Rylands Library 79,
 227, 398
 — New York Public Library
 398
 — Research Council of Israel
 79, 227, 398
 — School of Oriental and
 African Studies 79, 228
 Bullough, S. 351
 Bultmann, R. 51
 Bunche, R. J. 63
 Byzantinoslavica 228
 Byzantion 228
 Cahiers Archéologiques 79
 — d'Archéologie biblique 352
 — d'Histoire mondiale 228, 398
 — de l'Alliance Israélite Uni-
 verselle 228, 398
 Cahiers Sioniens 79, 228
 Calendrier de poche 348
 Calpin, G. H. 60
 Camby, O. 358
 Canaan, G. 376
 Canova, R. 376
 Carleton, G. D. 197
 Carlson, J. R. 376
 Carpenter, S. C. 35
 Casper, M. 208
 Catholic Biblical Quarterly
 80, 228, 398
 Cazelles, H. 350
 Celler, E. 208
 Centre israélite d'information.
 Paris 193
 Chamiel, H. J. 312
 Chenkin, A. 373
 Chicago. Board of Jewish
 Education 68*
 — Hebrew Theological Col-
 lege 386
 Chicago Jewish Forum 228, 398
 Chouraqui, A. 197
 Christian News from Israel 228
 Chronik 138
 Church, B. 35
 Ciudad 398
 Ciudad de Dios 228
 Civiltà Cattolica 398
 Clark, S. A. 61
 Classical Philology 228
 Cohen, D. 68
 Cohen, E. A. 367
 Cohen, Israel [Parallel Pro-
 verbs] 162
 Cohen, Israel [Rebirth of Is-
 rael] 348

מפתח שמות המחברים ושמות הספרים האנונימיים בלועזית

- Abrahams, J. 380
 Abramovitz, H. 60
 Abramson, L. S. 385
 Académie des Inscriptions et Belles-Lettres 225, 395
 Académie Royale de Belgique 76
 Accademia Nazionale dei Lincei 396
 Acme 225
 Acta Medica Orientalia 225, 395
 Acta Orientalia [Budapest] 395
 Acta Orientalia [Copenhagen] 395
 Acta Universitatis Göttingensis 76
 Actes du 6e Congrès Internationale d'Histoire des Sciences 225
 Adler, H. 383
 Al-Adwatane 225
 Aegyptus 76
 Aevum 395
 Africa 395
 Agus, J. B. 359
 Albright, W. F. 359
 Alexander, E. 366
 Alexander, M. 366
 Allgemeines Statistisches Archiv 225
 Alliance israélite universelle 366, 398
 Allweil, A. 10
 Almi, E. A. 371
 Aloni-Fainberg, Y. 27
 Alt, A. 47, 56
 Altheim, F. 350
 American Academy for Jewish Research 86, 405
 — Council for Judaism 375
 — Jewish Archives 225, 395
 — Jewish Committee 349, 373*
 — Jewish Historical Society 86, 235, 406
 — Jewish Year Book 33
 — Journal of Archaeology 395
 American Journal of Sociology 225
 — Oriental Society 232, 403
 — Philological Association 238
 — Schools of Oriental Research 79, 227, 397
 — Slavic and East European Review 76
 — Zionist Council 192, 373
 Amery, L. Ch. M. St. 61
 AMIF 395
 Amouroux, H. 375
 Amzalak, M. B. 208
 Anais da Biblioteca Nacional, Rio de Janeiro 76
 Analecta Lovaniensia 76, 225, 396
 Analecta Sacra Terraconensia 396
 Al-Andalus 226
 Anderson, B. W. 34
 Anglade, J. 67
 Anglo-Israel Association 375
 Annuaire du judaïsme Nord-africain 33
 Annual of the Department of Antiquities of Jordan 226
 Antioch Review 396
 Antonianum 77, 226, 396
 Arajim 193
 Arbeitskreis für Jiddistik 404
 Archaeology 77, 396
 Architectural Review 396
 Archiv für das Studium der Neueren Sprachen 396
 — für Orientforschung 77
 — Orientalni 77, 226, 396
 Archives d'Histoire Doctrinale et Littéraire du Moyen Age 77
 — Internationales d'Histoire des Sciences 77
 Archivos Leoneses 77
 Aref el Aref 310
 Arsberättelse 85
 Aschberg, O. 208
 Ascoli, S. di 187
 Ash, Sh. 67, 216, 383
 Asi es 193
 Athenaeum 77
 Atlantis 77
 Atti della Accademia Nazionale dei Lincei 396
 Auer, F. 351
 Auerbach, E. 34
 AUMLA 226
 Aus Politik und Zeitgeschichte 226
 Australian Biblical Review 226
 — Jewish Historical Society 396
 Ausubel, N. 57, 213
 Avhandlingar... Norske Videnskaps-Akademi 77, 396
 Avi Dor, J. 27
 Avigad, N. 155
 Avinoam, R. 18
 Baarslag, D. J. 366
 Baeck, L. 33, 194
 Baehr, K. 375
 Bagatti, B. 17
 Baker, R. 211, 366
 Bar Kochba, Buenos Aires 194
 Bardtke, H. 34
 Barer, Sh. 61
 Barling, W. F. 34
 Baruh, K. 383
 Bass, J. 162
 Batnitzky, J. 375
 Baumgardt, D. 400
 Baumgartner, W. 65
 Beattie, M. 350
 Bedford, F. J. 350
 Beheim-Schwarzbach, M. 197
 Bekennende Kirche 35
 Belicha, M. 358
 Ben Gurion, D. 61
 Ben Isahi, D. 28
 Ben Rubi, J. B. 327
 Benchetrit, C. R. de 61
 Benjamin, N. 68

STUDIES

Liebermann, H.: Hebrew Books Printed at Paks (Hungary)	426
Habermann, A. M.: Dr. M. Zulay (in memoriam).	240
Roth, E.: A Manuscript of מביא החלמוד	254
Scheiber, A.: A New Fragment of the "Life" of Obadjah, the Norman Proselyte" (with 6 facsimiles)	93
Schirmann, J.: Studies in Hebrew Poetry, 1953	105
Schirmann, J.: Studies in Hebrew Poetry, 1954	417
Scholem, G.: Collectanea to the Bibliography of the Kabbalah (with one facsimile)	412
Wilhelm, K. and G. Scholem: The Proclamations חייא דרבנן against the Sabbatian Sect	99
Yaari, A.: A Vellum Copy of the Passover Haggadah, Venice 1609 (with one facsimile)	113
Zulay, M.: Piyyutim of R. Joseph Ibn Abitur	243

FROM THE LIBRARY COLLECTIONS

Ashtor, E.: Arabic Manuscripts Written in Palestine	434
Goldschmidt, E. D.: The Mahzor "Apam" (=Asti, Fossano, Moncalvo) 188, 264	
Klausner, Y. A.: Description of the Holy Places in Palestine in a Serbo- Christian Manuscript (with 3 facsimiles)	440
Yalon, H.: An Oriental MS of פרשת שלח לך, Written in 1106 (with 2 facsimiles)	257

NOTES

Aloni, N.: The Book-List of R. Josef Rosh ha-Seder	445
Kook, S. Ch.: More about the Abbreviation מ"ד	279
Kook, S. Ch.: On the Book צער בת דמים	136
Liebermann, H.: Note on the History of Hebrew Printing at Amsterdam	279
Roth, E.: What is the Book "Sophrin", Attributed to Maimonides	447
Tamar, D.: פרשת חקת Called פרשת חקת	280
The Institute of the Hebrew Manuscripts	136

REVIEWS

Ashtor, E.: A. I. Katsh, Judaism in Islam	360
Ben-Hayyim, Z.: ג. גומפרץ, מבטאי שפתנו	163
Nadav, M.: ח. שירמן, השירה העברית בספרד ובפרובאנס	313
Rosén, H. B.: גוסטין לכוה-שפן, הדקדוק העברי השמושי	335
Roth, E.: הגדה של פסח הקרויה הגדה של גרשם כהן	10
Schochetmann, B.: אהרן ליבערמאנס בריח	54
Schochetmann, B.: י. גרינבוים, התנועה הציונית בהתפתחותה	300
Schochetmann, B.: P. Thomsen, Die Palästina-Literatur, 6. Bd.	212
Seeligmann, I. L.: K. Elliger, Studien zum Habakuk-Kommentar vom Toten Meer	36
Urbach, E. E.: Responsa of the Tossaphists, [ed.] by I. A. Agus	200

LIST OF ABBREVIATIONS

a. o.: and others	n. d.: no date
Bd.: Band	n. p.: no place
c.: copyright	n. pr.: no printer
col.: coloured	numb. l.: numbered leaf (-ves)
diagr.: diagram(s)	p.: page(s)
diss.: dissertation	p. l.: preliminary leaf(-ves)
ed.: editor, edition	pl.: plate(s)
facsim.: facsimile(s)	port.: portrait(s)
front.: frontispiece	pref.: preface
hrsg.: herausgegeben	T.: Teil
illus.: illustrated	tab.: table(s)
incl.: including	vol.: volume(s)
l.: leaf(-ves)	

BIBLIOGRAPHY

	Israel Publications	Hebraica and Judaica
Periodicals	1, 137, 281	32, 192, 347
Collections	2, 139, 282	33, 194, 348
Bibliography and History of Jewish Studies	4, 141, 286	34, 196, 349
Biblical Studies	5, 142, 287	34, 196, 349
New Testament		50, 358
Talmud, Midrash, Rabbinic Literature	6, 143, 288	50, 199, 358
Jewish Philosophy and Religion	8, 146, 292	51, 205, 359
Kabbalah and Hassidism	8, 147, 292	52, 205, 362
Liturgy, Sermons, Ethics	10, 149, 294	52, 206, 363
History, Biography, Memoirs	11, 151, 295	53, 207, 364
Jews in the Present	153, 298	60, 210, 372
Zionism, Palestine, Israel	13, 155, 299	61, 211, 375
Ethnography, Folklore, Art	17, 162, 311	65, 213, 380
Philology	17, 163, 312	65, 214, 381
Hebrew Poetry in the Middle Ages	18, 312	
Modern Hebrew Literature	18, 172, 316	66, 214, 382
Yiddish Literature	180	66, 214, 382
Judaeo-Arabic Literature		67
Literature in Other Languages with Jewish Themes	24, 327	67, 216, 383
Juvenile Literature	24, 180, 327	68, 217, 385
Education and Teaching	25, 182, 332	69, 217, 386
Text Books	26, 184, 334	69, 217, 386
Books on non-Jewish Subjects	27, 186, 339	218
Other Israel Publications	31, 346	
Miscellanea		218, 387
Periodicals	70, 218, 387	

KIRJATH SEPHER

BIBLIOGRAPHICAL QUARTERLY OF THE
JEWISH NATIONAL AND UNIVERSITY LIBRARY, JERUSALEM

VOLUME XXX

Jerusalem 1954—1955
The Magnes Press
The Hebrew University